OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS TITVLI SANCTI XYSTI.

In tres diſtincta Tomos.

In hac vltima omnium editione diligentiſſimè recognita, locupletiſſimeque in marginibus illuſtrata.

Quorum ſeriem, & quæ in eis continentur, ſequens index indicabit.

VENETIIS,
Apud Iuntas.
MDLXXXVIII.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

TOMI TERTII TRACTATVS.

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
QVAE IN OPVSCVLIS
CAIETANI CONTINENTVR.

Primus numerus significat paginam, secundus Columnam, tertius numerum intercolumnarem.

Benedi-

D

E

Ens

F

G

H

I

L

M

N

Paulus

Q

R

Religio

FINIS INDICIS IN OPVSCVLA CAIETANI.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI,

Tunc ordinis Prædicatorum generalis Magistri, nunc sancti Xysti Cardinalis, In comparationem authoritatis Papæ & Concilij.

PRAEFATIO.

TAMETSI Puto, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque totius authoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptãdam, diiudicandam: omnibus tamen gratũ fore puto, uel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, ut ea quę ueritatis sunt, defendãt, cęteris autem, vt pręsto ad legendum habeant quid de tãta, his temporibus cõcursatione maximaq; & olim sępe & in præsentia contentione, sit cõstituendum. Ego prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesiæ ueritatisq; studiosissimi) generalis Magister, hanc summę authoritatis comparationẽ, in defensionem quidẽ ueritatis & sedis Apostolicæ, non ut hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed ut Iesu Christi ueritatisque seruus sim liberè scripsi, ibique impręsentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inscribo quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis uiris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ordinauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quùmque te optimum prędicatorum ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticę unitatis, & ueritatis amplificandę uehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quę pro ueritate, & tanta authoritatis unitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataque sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cętera sempiternæ uoluntatis & obseruantię erga te meę testimonia, In ęuum Vale.

TRACTATVS PRIMVS

PRIMI TOMI

THOMÆ DE VIO CAIETANI,

CARDINALIS SANCTI XYSTI,

De comparatione authoritatis Papæ & concilij, in uigintiocto capita diuisus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilii, Summaria.

CAPVT I.

Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.

INTENDENS Resolutè cõparare potestatem Papæ potestati Ecclesiæ & Cõcilij uniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum authoritati: post Ecclesiæ & Concilij uniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, ut sic resolutè habeas & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis uiris doctis absque ulla passione rationabilia tantùm dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me falcem in messem alienã, præmitto quòd quia authoritas Papæ immediatè est a Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & authoritas Ecclesiæ uniuersalis immediatè dicitur esse a Deo: ut Constant. Concilium declarauit: ideo materia ista primò & principaliter est theologorũ, quorum est sacram Scripturã & diuina opera scrutari. Secundariò autem, inquantum scilicet in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primò deferentes. Oportet ergo utrum docilem, utrosque Theologos & Canonistas, in hac re perspicere, & in suo quenque loco honorãdo, theologiæ primatũ dare: eo quod ex propriis potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicã recurrat authoritatem, scilicet sacræ Scripturæ: quæ uera theologia est.

¶ A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: fundatur quoque super institutione Iesu Christi, Matth. 16. & Ioã. ult. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantiũ quamuis potuisset Christianam rempublicam in terris, diuersis modis regendam disponere: noluit tamen & statuit, ut non popularis, non diuitum, non potentum, non optimatum multorũ aut paucorum esset regimen: sed unius tantum promittens soli Petro, Matth. 16 Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouiũ suarum committens, Io. ult. Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Simon Ioãnis, diligis me plus his? conuincit etiam proteruos quòd Petro ut distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur comparatio, & nõ in persona eorum loquebatur Dñs. Et licet hic textus sufficere deberet, quòd in tunc factus est Petrus pastor uniuersalis, dum dictum est indistincti, Pasce oues meas, non has uel illas, sed indistinctè, ut omnes comprehenderet, ut Greg. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, prætermissis alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum tuorũ: & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alii. Et Leo Papa in c. ita Dominus distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, c. fundamenta dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omniũ Apostolorum officiũ pertinere uoluit, ut in beatissimo petro Apostolorũ omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi a quodam capite dona sua, uelut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. sic Saluator nobis instituit: quia regimen Ecclesiæ est optimè

ordi-

ordinatum: optimum autem regimen est unius, Quod ex fine regiminis apparet. est. n. finis pax, quæ in unitate consistit, & cõstat q́ melius est causa unitatis, unus, quàm multi: qui non nisi ut in unum uenientes, eam causant. est ergo Ecclesiæ regimen institutum, ut non solum præsit uniuersæ reipublicæ. Et hoc ualde notabiliter sumptum, i. q. Iesus Christus instituit tale regimẽ, ut claudas ora opponentium da regali regimine instituto a senatu, seu populo libero. non. n. Ecclesia, aut populus Christianus, aut Concilium aliquod uniuersale, sed Christus ipse, qui uiuit & regnat, instituit tale regimen: sic ut Petrus non Ecclesiæ, sed Iesu Christi uicarius esset, ut ex Concilio Lugdunensi in c. ubi periculum. de electionibus, li. sexto, patet, ubi Papa dr Iesu Christi uicarius. Et in capitulo quamuis, distinctione uigesimaprima, Pelagius Papa dicit, Sancta Rom. Ecclesia Catholica & apostolica nullis synodicis cõstitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed euangelica uoce Dñi & Saluatoris, primatũ obtinuit. Afferunt quoque in dicto capitulo contra Gẽtiles, multæ ad hoc propositum rões, de primatu Papæ & de necessitate eiusdẽ ultra Iesũ Christum in cælis: quas poteris ibi uidere. Firmatur ãt asserta propositio authoritate Martini quinti in Cõcilio Cõstantiensi, ubi diffinita est ut patet in bulla condẽnationis Ioãnis VVicleff. In Cõcilio quoq; Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (ubi unio Græcorum & Armenorũ cũ Romana Ecclesia facta est) habent hęc uerba, Diffinimus sanctã apostolicã sedẽ & Romanũ Pontificẽ in uniuersũ orbẽ tenere primatũ, & ipsũ Romanũ Pontificẽ successorẽ esse beati Petri principis Apostolorũ, & uerũ Christi uicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omniũ Christianorũ patrẽ ac doctorẽ existere, & ipsi in beato Petro pascendi, & regendi & gubernandi uniuersalẽ Ecclesiã a dño nfo Iesu Chro plenam pñtem traditam esse. Hęc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse ueram, sed contrariã esse erroneã, ut etiam sanctus Tomas in tractatu contra errores Græcorũ, c. 65. & tribus sequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannis Huis, damnatos in Concilio Constant. a Martino quinto.

CAP. II.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.

QVAMVIS Autem Papæ potestas Petro Apostolo primũ collata ostensa sit suprema, non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse a Christo arguãt. Et ut ueritas clarius elucescat sciẽdo quod in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ si separentur, perspicuam magis sortiẽtur ueritatem. Alterũ dubiũ est de æqualitate ptãtis Petri & aliorũ Apostolorũ. Alterũ, de mõ habendi ptãtem i. an. s. omnes immediatè habuerint eam a Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alii uerò ab eodem mediante Petro.

¶ Et quo ad utrunque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicentium, q́ omnes Apostoli parem potestatem a Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi utrumque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primo ex eo, q́ Mat. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quòd soli Petro dixerat in c. 16. altero, Q uæcũque solueritis super terram, &c. Et uerbum illud Io. ult. dictum Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictum est, quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, uita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis, Primum Mat. ultimo. Docete omnes gentes. Secundum Mat. 5. Vos estis lux mundi, sic luceat lux uestra corã hominibus, &c Tertium Ioan. ultimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. ad Gal. ubi Paulus dicit, quòd Hierosolymis, Petrus & alii Apostoli nihil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, ut ibidem hoc habet sanct. Tho. sed dederũt ei dexteras societatis, & quòd in Antiochia restitit petro in faciẽ quia reprehensibilis erat. Hæc. n. non sunt inter superiorem & & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. ca. legimus, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quòd maior non est qui mittitur, mittente, iuxta illud, Non est seruus maius Domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum, Io. 13. Et confirmatur hoc authoritate sanctorum canonum. Primò Anacleti Papæ, d. 21. c. In noue. Cæteri Apostoli, inquit, cum beato petro pari consortio prędit, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur. 24. q. prima. Hoc cęteri Apostoli erãt quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertiò Hieronymi sup epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæst. 7. canone, paulus Petrum reprehendit quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est discordantium in utroque, & dicẽtium, q́ nec parem potestatem, nec immediate a Iesu Christo cæteri Apostoli acceperunt ptãtẽ, sed solus petrus immediatè à dño Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso ptãtem habentes. Et de modo quidem habẽdi potestatem, s. quod solus petrus habuit eam à Domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, di. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est, In speciali ãt quo ad potestatẽ ordinis, non sacerdotalis, hanc. n. constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna dicente, Hęc quotiescũq; feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actũ celebrãdi missas: & post resurrectionẽ, quo ad actum absoluendi in sacro pœnitentię, dicente, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus. n. ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus, Petro, & Iacobo & Ioanne: ut dicitur in can. porro. di. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dr. n. Actuum, 13. Dixit Spiritusſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabã, &c. Et subiungitur. Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modũ ordinandorũ, & in c. q́ die dominico. di. 75. Quo ad potestatẽ uero iurisdictionis, cùm nullibi clarius appareat, q́ Mat. 18. ubi Apostolis dicit dñs Iesus, Quæcũque solueritis super terram &c. probant ex hoc, q́ Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, loquitur ordine promissionum insinuat, q́ potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, ut scilicet per Petrum ad alios deriuaretur ut sanct. Tho. io 4. contra Gent. c. 76. & io 4. senten. dist. 24. q. ult. dicit. Affertur quoq; authoritas Leonis supra adducta ex can. ita Dominus, distinct. 19. clarè dicentis, q́ Christus hoc disposuit, ut ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet.

¶ DE ÆQVALITATE Verò potestatis Apostolorum, quatuor inuenio expositiones, sustinẽtes cũ hoc Petri authoritatẽ super omnes. Prima distinguit potestatẽ ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse ęquales potestate ordinis, sicut oẽs episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autẽ super oẽs dñ potestate iurisdictionis. Secunda dicit, q́ omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probatque in Scriptura paritatẽ pro similitudine sumi: ex Leu. 18. Cauete ne uos similiter euomat cũ paria feceritis prios. id est, similia. Tertia declarat, & est sanct. Th. in 2. 2 quæst. 33. ar. 4 ad secundum, q́ fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem, Inquit enim sic coram oibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esse quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. c. q́ Apostoli fuerunt æquales, quãtum ad exequutionem authoritatis. Ait. n. Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAP. III.

Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quòd, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò inquantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales Alio modo inquantũ oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separatæ: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues, sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, ut dicimus, declaro primò dignitatẽ & potestatẽ apostolatus. Scribitur in primis Luc 9. c. q́ conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis uirtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent: & misit illos prædicare regnũ Dei, & sanare infirmos. Matt. quoq; ult. legitur, q́ eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum uniuersum, docete oẽs gentes, & baptizantes & docentes seruare omnia quę mandaui uobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corint. 12. c. legit, quod Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos. ubi gl. interlinearis in uerbo primum, dicit dignitate & tempore. Et in uerbo Apostolos, dicit, omnium ordinatores & Iudices. In decre. di. 68. c. quorum uices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt & cõstituti Episcopi. Et in Cõcilio Oecumenico Florẽtino sub Eugenio 4 inter documẽta fidei de ministro cõfirmationis habent hæc uerba, Hanc. l. confirmationem non nisi Episcopus debet cõferre: q̃ de solis Apostolis legitur (quorũ uicẽ tenẽt. Episcopi) q́ per manus impositionẽ Spiritũ sanctum dabant.

¶ Diuus Th. super prędictis uerbis ex prima epistola ad Cor. 12. c. d. cit hæc uerba, Maiores aũt in ministerio in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorũ officiũ tria pertinẽt. Quorũ primũ est authoritas gubernandi fidelẽ populũ, quę propriè pertinet ad officiũ apostolatus: Secundò facultas docendi: Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Hæc ille: Et postq̃ subiunxit, quod tertius horũ ordinatur ad sm̃, & sm̃ ad primũ, subdit, Deus posuit primum Apostolos, quorũ regimini commissa sit Ecclesia. Et triplicites probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnũ. Secundo, per illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his oībus facile est videre, q Apostoli, inquantum Apostoli, habuerunt non solum potestatē ordinis, sed iurisdictionis. Authoritas n. gubernandi Ecclesiam. quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adiunxeris, q non habuerunt apostolatum à Christo mediante Petro, sed immediatè ab ipso iesu Christo, iuxta illud ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci 3 & Luc. 6. patet, q ipse fecit eos Apostolos Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolū: quia neque ab hoībus, neque ab homine iā missum, quàm docente est Apostolus. Solues vtrunque dubium, s. & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: q scilicet Apostoli quantum ad apostolatus authoritatē fuerunt æquales simpliciter, & q hanc potestatem habuerunt à iesu Christo immediatè, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatum digniorē altero, ut Paulus aliis iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentē in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, q̃ alios per mortalem: & gloss. marginalem ex Aug. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistrā in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte Christi uocantis, qui scilicet est immortalis, non facit uocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶ SI AVTEM consideremus, q etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statutū est, ut sit unū ouile & unus pastor, sic Petrus inuenitur ille unus pastor, cui dictum est, Pasce oues meas: nō has, uel illas: & reliqui inueniuntur unius ouilis oues. In cuius signū Petrus statim factus pastor, curā Ioan suscepit, interrogans de eo, Hic autē quid: ut patet ioannis ultimo. Quo modo autē uerificari possunt hęc duo simul, q scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Ecclesiā, atque à iesu Christo eam immediatè habuerunt, & q Petrus solus fuit institutus pastor uniuersalis Ecclesiæ, & maior authoritate super alios Apostolos, ita q ab ipso capite in totū Ecclesiæ corpus potestas deriuata est, difficile apparet prima frōte: sed si subtiliter contēplati fuerimus, uidebimus de facto omnia uera simul fuisse. Sciēdū est nanque, q sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, s. naturaliter, ut cum homo generat hominem, & infirmus ex uirtute naturę sanatur: & superna-turaliter sicut cū homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanat. Ita in Ecclesia dupliciter quoque modo aliquid fit, s. ordinarie, ut cū seruato iuris ordine creatur Episcop⁹: & de speciali gratia à principe, ut si statim aliquis crearetur Episcopus ut de Ambrosio contigit. Vtroque aūt modo princeps noster Iesus Christus in primitiua Ecclesia usus est. nā institutione ecclesiastici regiminis ordinatio iure ꝑpetuo seruandā monarchicū, id est unius principatū instituit, & posuit Petrū caput unū totius corporis Ecclesiæ: à quo in oēs potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt oēs sacri authores, cū dependentiā omnium à Petro doctrinā tradunt. In erogando uerò ex speciali gratia, licet præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dñs per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in ultima cœna, & confessores post resurrectionē, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundē in dando authoritatē gubernandi, ordinandi iudicandiq; Ecclesiā: ut ex allatis patet authoritatibus. Et quēadmodū nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, q alii nō habuerunt ab ipso potestatē ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuētione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dādum erat eisdem à Petro) ita ēt, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes q eius subditis Saluator superior oībus dedit illā potestatem ex gratia, quā à Petro per uiā ordinariā erant accepturi. Modus itaque uarius dandi & accipiendi potestatē clarificat ueritatē. In Petro. n. & à Petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam uia ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperūt à Christo immediatè, quas a Petro accepturi erant, uia præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia una sub unico tñ capite, Petro, s. & habet Apostolos oēs, immediatè à Christo potestatē ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum solū caput Apostolorum cæterorum & aliorum a quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul uera quæ aduersari sibiinuicem uidebantur.

¶ ET VT Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differētias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorū. Prima est in modo dandi, & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, aliis autem ex speciali gratia: ut explanatū est. Secunda est in officio (& sequitur ex primo) q Petrus factus est vicarius generalis iesu Christi, alii uerò facti uelut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione ꝓ Christo fungimur, & ad Ephes. ult. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat a missione sumptū: quāuis extenso uocabulo in præfatione dicatur vicarii. Tertia est in obiecto potestatis, q aliorū potestas iurisdictionis non erat supra se inuicē, sed super alios: Petri uerò potestas erat, & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarū numero sine dubio erant Apostoli. Vñ Chrys. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrū tuorū. Quarta est in perpetuitate potestatis: q̃a aliorū potestas finienda erat cum uita eorum: q̃m data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri uerò potestas usque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria nō solū pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis uerbis, dicendo, q data est Petro in persona Ecclesiæ. Et ex hac differentia oritur q nullus est successor ioannis aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in authoritate Apostolatus uniuersalis gubernationis Ecclesiæ sicut Apostoli gubernabant ubique: sed istis in potestate ordinis & regiminis unius certę Ecclesiæ succedunt Episcopi. sed solius Petri successor est & dī Papa, ut patet in allegatis superius. Quinta & ultima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quia authoritas cōmuniter Apostolis data, ex ui apostolatus fuit uelut potētia executiua, unde & a Sancto Thoma uocatur authoritas gubernandi gubernatio. n. executionem sonat. Authoritas uerò data soli Petro quū factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potētia præceptiua: & propterea uocatur a S. Thoma authoritas regiminis Propter quod dixit S. Thomas Paul⁹ fuit par Petro in executione, non in authoritate regiminis, ad Gal. 2. & ad Cor. 12. Ecclesiæ regimen quod sonat executionem, nō authoritatē regiminis, quod sonat imperiū, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii absolutè, sed uicarii operis, dicēte Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui uicarios, quasi diceret uicarios ad exequendū. Veruntamen quia unū pro alio quandoque poni pōt, si etiam inueniretur paritas in authoritate regiminis, piè exponendū esset pro executiua potentia. dedit. n. Saluator omnibus Apostolis cōmuniter ut exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere Ecclesias & Episcopos, docere, excōmunicare, &c. Petro autem absolutè dedit potestatem omniū. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuè erat par Petro quantum ad defensionem fidei: ut ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetrans differentiam hanc inter potestatē executiuam & præceptiuam uide illam in exēplo: Episcopi habent officium prædicandi, & fratres prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres uerò prædicatores authoritate papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic. n. proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiā in petro & aliis Apostolis fuit: petrus enim ex propria sui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii uerò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nūc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAP. IIII.

In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VT AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, q in uerbis dictis petro soli c. 16. & in uerbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quod prius petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinariū progressum potestatis soluendi & ligandi, quod scilicet a petro ad cæteros deriuanda est propter unitatem capitis & corporis Ecclesiæ, ut ex authoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, ut dictum est, ad gubernatiuam Ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. et ex hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præuentione dare uoluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse uerum.

¶ Ad illud Ioannis ultimo, quamuis male probetur, q correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc uerba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Mat-

thæi

chæi decimo octauo, Quæcunq; solueritis: vbi Saluator loqui tur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens fit ethnicus & publicanus. Rñdetur q; in ueritate Saluator illa uerba ēt quo ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, ut probatū est. Et q; si inuenitur aliquid simile cōmissum Apostolis (puta pastorale officium) ut ex eodē fundamento dicat, q; nulli cōmissæ sunt oues Christi indistinctè, ut comprehendant oēs, nisi Petro: alijs uerò cōmissæ sunt oues determinatè, saltē hac determinatione, s. aliæ ab ipsis Apostolis, saltē Petro. Et ppea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui uicarios eidem contulisti præesse pastores, quasi diceret, q; gregi tuo contulisti Apostolos præesse pastores, ut uicarios operis tui id est missos, ut uice tua ad executionē operis tui. Petrus aūt creatus est pastor ouium Christi absolute & uniuersaliter dicente Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vñ (ut unico uerbo dicat) plus datū est p hæc uerba Petro q̄ p quæcunque alia simul congregata cæteris: qa authoritas regiminis uniuersalis simpliciter hic clauditur: quis totum pastorale officium executiuè concessum sit oībus Apostolis.

¶Ad authoritatē ex secundo cap. ad Gal. iam patet, q; nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua a Dño Iesu habuit potestatē & scientiā, ut ipse nec 1 t. c. dixerat, Dextras adit societatis propter unitatem fidei, quam docebant: non solum namque socij, sed fratres in unitate fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes uos fratres estis. Quomodo uerò in faciē restitit, ut par, iam declaratum est, q; de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶At illud uerò, q; in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sent. di. 15. responsio, q; non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio uel amore, nō authoritate aliorum.

¶Ad authorita. Anacleti, Cypriani, & Hier. iam patet quid dicendum ex fundamento iā posito. Vñ nis docte, quia non uagando, sed ex eadem radice oīa soluuntur, testimoniū habes q; doctrina hæc uera est. Vero. n. oīa consonant: & oportet ex quo quid est rei, oēs difficultates proprias soluere: ut Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatē a Christo immediatè. Petet inquā de potestate ordinis, q; nihil referret Dñs Iesus præuenerit Petrū in faciendo oēs Apostolos episcopos, ut glo. in can. porrò. d. 66. sentire uī contra textū, an eos ordinandos Petro reliquerit, ut præallegata sonant. Si. n. Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non præuenit, & si ipse ordinauit p seipsum, gratuita præuentione, nō reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate uerò iurisdictionis, iā dictū est q; gratuita præuentione p seipsum cā oībus exequēdā dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinariū progressum deriuationi, illius ad alios per Petrum fore statuit: ut allatæ authoritates docent. Ex his oībus clare liquet, q; Petrus solus princeps caput & Pastor est Apostolorū, & q; ei subditi fuerūt Apostoli, ut oues pastori, & q; ordinaria uia ab ipso potestatē sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatē iurisdictionis executiuā æqualē a Dño immediate habuerint. Potestatem aūt ordinis apalem immediatè uel mediatè, oēs ēt a Dño habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, uidebis q; Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter minor cæteris: Linus uī Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolū & Euangelistā, qui uiuebat, sed aliquo mō ut par, & excedens, & excessus. Erant. n. pares in potestate executiua regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in authoritate regiminis, sicut de Petri authoritate dictū est: qa illius erat successor, & Iesu Chri uicarius ipse, nō Ioānes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: qa Ioānes erat Apostolus, Linus aūt & Clemens nō. Et qa Apostolis non Papæ cōdendi libros sacræ scripturæ cōcessum est, dicente illis Dño, q; Spiritussanctus doceret eos oīa, & oēm ueritatem: uñ Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tpe quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: nō præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: sicut mō præualet Euangeliū Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi authoritate: testāt hoc ipso Ioan. qui de seipso loquens, c. ult. dicit in persona Ecclesiæ, quā authoritate Chri gerebat: Et scimus qa uerū est testimoniū eius. Ex quo nāq; constat Apostolorū aliquē scripsisse ad doctrinā Ecclesiæ, Ecclesiæ authoritatem habet.

¶Ex his aūt patet q; duarum extremarum opinionum, s. dicentis, q; omnes Apostoli eodem modo sint instituti a Christo uicarij sui: & dicētis, q; Christus immediate soli Petro dedit potestatē iurisdictionis, neutra: q̄uis uī uera ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media aūt uia sola uera est, quam declarauimus, s. q; solus Petrus habuit uicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatem iurisdictionis ordinariè a Christo accepit: ita q; ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo uerificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dñs iure præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo potestatem, ut dictum est, & hoc ueritatis habet prima opinio. Sequeta ergo mediū.

CAP. V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia uniuersalis seu Concilium uniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

EXAMINATA cōparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas, Ecclesiæ uniuersalis seu concilij uniuersalis potestati nunc quidem absolutè, postmodum uerò in euentibus & casibus, ut promisimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit uis rationum quibus probatur Papam subesse Ecclesiæ, seu Concilij uniuersalis iudicio. Et ne contingat sæpius Ecclesiam & Concilium iungere, pro eodem sumantur quoniam non nisi sicut repræsentans & repræsentatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis Concilij Constantiensis sub Ioanna 23. anno Dñi 1415. ubi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediatè habet cui quilibet cuiuscumque status uel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hæc uerba, Item declarat, q; quicunque cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, uel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, cō dignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiā ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria Primò, q; Concilium uniuersale habet authoritatem a Iesu Chro immediatè. Secundò q; Papa tenetur ei obedire. Tertiò q; ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subijcit.

¶Confirmaturque eadem sola per Concilium Basiliense celebratū anno Dñi 1431. sub Eugenio quarto: ubi resumpta sunt hęc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione articulorum Ioannis Vuicleff, in eodem Concilio Cōstantien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti sacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia fit damnatus articulus iste, s. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, error si per Romanam Ecclesiam intelligatur uniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, q; Concilium uniuersale est suprema Ecclesiarum, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est una Ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt distinctionem inter primatū Concilij & summi Pontificis: qm de Concilio dicunt simpliciter, q; est suprema inter alias Ecclesias. De summo uerò Pontifice dicunt q; habet primatum respectu Ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangello & doctoribus: ex eo q; claues regni cęlorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ data sunt dupliciter, s. authoritatiuè & finaliter. Et q; authoritatiuè Ecclesia ipsa hæc habeat testatur in primis Matt. 18. c. ubi postquam Dominus dixerat, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico uobis quęcunque ligaueritis super terram: erunt ligata & in cęlo: & quęcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo. Vbi manifestè Ecclesiæ hanc contulit potestatem uniuersalem: ed hoc enim illa uerba subdidit Dominus, ut Hieronymus ibidem dicit cum Hilario, ne priuata authoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina authoritate Ecclesiæ collata.

¶Testa

¶Testatur deinde Aug. super Ioan. (ut habetur 24. q. 1. c. quodcunque) ubi concludit, quod Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus serm. 10. super Io. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit: Hoc Petrus cum omnib. tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesię gestabat personam, & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Has enim claues non ipse ut homo unus, sed ut unitas accepit Ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos ecclesię catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datę sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus sibi datis a Iesu Christo, quam in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum et Papa non sit dominus, sed dispensator rerum Ecclesiæ, ut sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. ar. primo, ad septimum. ergo Ecclesia principalius habet claues quàm Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesia vniuersalis adeo sit recta, ut errare non possit (ut patet) Papa autem errare possit etiam in fide (ut patet 40. distinctio. ca. si Papa) consequens est, quòd ecclesia excellentius & prius habeat claues, quàm Papa: imo quòd habeat etiam ut iudex Papæ.

¶Quod & finaliter Ecclesiæ datæ sint claues, ut patet ex secūdo ad Cor. 13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationē, & non destructionem. Et Sanct. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, expresse tenet quòd potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesiæ. Ex quibus sequitur, quod Papa est propter ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues Papæ datę sunt propter ecclesiam finaliter.

¶Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notū. Minor est Apostoli ad Ro. 12. Multi unum corpus sumus, & singuli autem alterius membra. & Hiero. ad propositum in cap. legimus, distin. 93. Si authoritas quæritur, orbis maior est urbe.

¶Fundant denique hoc idem super hoc, quod Ecclesia cōstituta est a Dño Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: ut patet Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesię, & si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit: & propterea non spectet ad præsens ca. in quo comparatur Papa ecclesiæ non in casu, sed absolute: volunt tamen eliceie, quod Ecclesia sit absolute supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolute: tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatū, & inanimatum: ut patet quinto Ethi. Ad eandem aūt legis authoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectāt cæteri reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarii authoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quòd erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, ut in 12. q. 92. art. 2. habes a diuo Thoma.

¶Et confirmatur hoc sacrorum authoritate canonum. vigesimaquinta. q. quæstione prima contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis pōt authoritas. Et in ca. 1. dicitur, Prima salus est rectę fidei regulam custodire, & a constitutis Patrū nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa non est supra potestatem Concilii, & quòd ad primam salutem spectat statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAP. VI.

Quis sit sensus quæ quæstio de comparatione authoritatis Concilii & Papæ uertitur in dubium.

AD euidentiam huius comparationis prædeclarandi sunt termini, quid s. nomine Ecclesiæ seu Concilii vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum consistans ex omnibus membris, comprehendens etiam capite, id est papa: aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, id est papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est papa, uel personaliter, uel authoritate eius authorizatū, aut sine papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

¶Prima est inter papam & ecclesiam, seu Concilium sine capite, id est papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiā, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam, seu Concilium authorizatum a Papa.

¶Et quia omnes hæ comparationes supponunt papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, ut inimici ueritatis glossant: hoc primum ostenditur. Primo ex authoritate ipsius Constantiensis Cōcilii ante & post electionem Martini 5. ut patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. ubi dānatur propositio ista Ioannis Huss, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera. s. Nō est scintilla apparentiæ quod oportet esse unum caput in spiritualib. regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur: Hic expresse damnatur, quod Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est quod uniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat esse præter Christum qui in cœlis est, unum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: ut latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gēt. ca. 76. Hieron. quoque in li. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi, principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesię collectiue: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi unum corpus sumus in Christo. Et 23. quæstio. 1. rogamus uos, Marcellus papa expresse dicit, quod Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in Concilio Lug. Greg. 10. ut habetur in ca. ubi periculum, de elect. li. 6. Papam uicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesię, & directorem gregis dominici uocat, Ritus quoque Ro. ecclesiæ habet, ut cum papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotii bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ epi. ex quibus patet, quod cauillatio dicens, quod papa est caput membrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis, quam per nomina collectiue & appposita quandoque nomina vniuersitatis exprimentes ecclesiam gregem, corpus Christi, explicando totam uniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuocantur saltem ex uerbis ipsius Constantiensis & Basiliensis Concilii ubi eisdem uerbis significatur ecclesia collectiue: cū millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶De prima ergo comparatione (scilicet inter papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicendum sit, s. quòd papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesię, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronom. trigesimosecundo, ac per hoc non conuenit diuinę prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremā authoritatem locare, sed magis ipsum a capite dependere. Et si instetur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est papa, respondetur, quod non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfecta ita quod imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis ecclesia, sicut corpus trūcum diminuit a corpore integro, vniuersale enim vniuersitatem includit in se membrorum officialiū, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huss, negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & a sancto Thoma, & a Martino quinto, cum Concilio Constan. ut dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sit impia intelligamus, quod habet immediate potestatem a Christo, & quòd ipsa repræsentatur per vniuersale Concilium errabit errore intollerabili: ut patet ex allegatis authoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶De secunda aūt comparatione in altero extremo, s. inter papā ex vna parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum papa ex altera parte, dicitur, quod papa cum residuo ecclesię non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quam ipse solus: quia potestas sua cōtinet in se omnium reliquorum potestates, ut eadem causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ non sit in papa: ut patet inductiue. Quoniam potestas electiua ipsius papæ, in papæ potestate est. Quod patet tū ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (ut 8. quæst. 1. c. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quod papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinaliū ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si papa. dist. 40. ubi dī, quod vniuersitas fidelium suā salutem post Dominum ex papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et distin. 19. ca. ita Dominus, Leo papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorū officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret: ut ab ipso qua-

si à quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à Papa omne reliquum corpus Ecclesię ue lut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam uniuersalem, constat q. habet immediate authoritatem à Iesu Chro, nihil intermediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc nõ habetur, q. comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, q. totum habeat immediate à Iesu Christo: partes aũt inter se ordine quodam, & ita in caput primo, q. per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, q. tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & Concilium authorizatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, s. q. non est maior authoritatis, q̃ Papæ, à quo solo authorizari potest, ut patet 17. distinctio per totum. & extra, de electio. c. significasti. ubi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum ueritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter Ecclesiam uniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius authoritatis in ea uelit in eam cõuenire, siue non, ex una parte & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, propriè loquendo, cum dicunt hi, q. Ecclesia uniuersalis est supra Papam, alterum duorũ intendũt: aut. n. intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, uelut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius uelit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fideliũ congregationẽ authoritate capitis, s. summi Pontificis factam: Ita q. ipsum congregari, solũ dependeat à Papa in Ecclesia uniuersali, in Cõcilio uero duo dependeant à Papa, s. congregari, & repræsentare uniuersalem Ecclesiam: ita q. in his intendũt, q. seclusa authoritate Papæ ex quo congregata est Ecclesia, uel Cõcilium, fit cõparatio prãtis Ecclesię, uel Concilij ex una parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Concilio, ut distinguitur cõtra Papam, erit de Ecclesia & Concilio, seclusa Papę authoritate post cõgregationẽ legitima factã.

¶ Et contra hos dicentes Ecclesiã habere authoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesiæ oportet nanque secundum illos regimen Ecclesiæ esse democraticũ, seu populare: in quo tota authoritas apud nullũ residet. sed in tota ciuitate: sicut in capitulo accidit: ut sanctus Thomas in quarto sentent. distinctione decimonona, quæst. 1. art. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi uolunt, dum Ecclesiam uelut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: ut Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et qa hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet uocabula horrere uideantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quod non communitati Ecclesiæ, sed uni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quod Papa sit super potestatem Ecclesia uniuersalis, & concily generalis, ut distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius ueritatis ex Domini nostri Iesu Christi authoritate sumitur: ubi Ioan. ult. soli Petro, ut distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, ut deductum in primo capitul. fuit: in hoc instituens regimen Ecclesiæ monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur: quòd Christus dicit Petro: pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium nõ ipsius Ecclesiæ, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo, quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector famulum tuum N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præesse uoluisti. Et in Concilio Lugdunen. de elec. lib. 6. vbi per. cuiunm, Papa rector vniuersalis Ecclesiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet q. respectu Ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hoc est ultima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis uigilandum est, ut de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papę.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet unum ouile, & unus pastor. Certũ est, quod ouile non significat oues, sed unũ continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, ubi dr, Qui intrat per ostiũ in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicã ecclesiã, hr q. per unum ouile intelligitur Ecclesia una ex Iudęis & Gentilibus. Ex hac authoritate arguitur sic, Ecclesia ut una ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor unius ouilis: ergo Ecclesia, ut una non est super Papam, sed sub eo, ut ouile sub pastore. Et confirmat hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra papam, aut est oues aut ouile, aut pastor, Non oues, quia ex utrisq; ouibus ouile unũ constituendum dicit Dñs. Non pastor, quia cũ Petrus sit unus pastor Ecclesiæ, ut monstratum est, si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dñm dicentem, Fiet unus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris. est ouile unum unius pastoris qui est dñici gregis rector & director, papa, s. Et confirmatur q. de papa specialiter loquatur, quia uerbo futuri tpis utitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum utrisque conuenientibus, & unus pastor. Et qñ quod est, fiet, nec fit, ipse Dñs qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor unus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has uel illas impletum est, Fiet unus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus papa est Episcopus Catholicę quàm quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: sed quilibet episcopus est episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in unam communitatem. ergo & papa est episcopus singulorum, & uniuersorum Christianorum in unam catholicam Ecclesiã collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (ut dicitur de consecratione distin. primo capitulo ecclesia.) & episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet ut primo sit episcopus ipsius ecclesiæ, & secundariò singularum personarum: ac per hoc papa qui intitulatur episcopus ecclesiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Christianorum. primo est episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario membrorum eius. Et uere sic est: quia primo debet superintendere bono proprio ipsius unius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur quo pacto papa põt dici epũs, & caput ecclesiæ catholicæ, cum ecclesia catholica includat ipsum papam: patet responsio dupliciter. primo, q. hæc est distributio accommoda: sicut cum di, Cęlum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd papa est caput & episcopus ecclesiæ catholicę, non quòd sit caput episcopus rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & episcopum. Secundo dicitur, q. quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione papa dicitur caput & episcopus Ecclesiæ catholicæ, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

¶ Amplius, papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo papa non subest ecclesię. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Cõstantiensi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremã authoritatẽ in ecclesia Dei non põt maior intelligi in eadẽ ecclesia Dei, et si fingendi detur licentia. Imò ex hoc ẽt sequitur, q. tam ecclesia q̃ Concilium papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala cum sit (ut patet 12. Metaphy.) à Iesu Christo summe bono, qui uult ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc authoritate Innocentii. 3. in Concilio gñali, extra, de pœn. & rem. cap. cum ex eo. ubi dr, q. Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit. de concess. præben. idem dicit. Nos sm plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extra de electione, in capitulo, significasti, Paschalis dicit, Aiunt in Conciliis statutum non inueniri, quasi Romanæ Ecclesię legem Concilia ulla præfixerint: cum oĩa concilia per Romanæ ecclesię authoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ oĩa pro plenitudine potestatis papæ supra Concilia, & cõsequenter uniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmantur authoritate sancti Thomę in tractatu contra impugnantes religionem: ubi dicit hęc uerba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil statuere possunt nisi authoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Hęc ille.

¶ Amplius, papa est proximus, & immediatus uicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sępe dicta cõdemnatione articulorum à Martino 5. in concilio Constantiensi. ubi unus ex reprobatis

haris articulus est iste, Ecclesia Ro. est synagoga satanæ, nec Papa est primus & immediatus vicarius Chri & Apostolorum. Consequentia patet: quia primo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneum est dicere, quod Ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediate authoritatem a Christo supra Papam: sic.n. non Papæ, sed Ecclesia esset prime & immediate Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata amboque prima & immediata Christo. vt patet istos fingere. Et confirmatur authoritate S. Th. dicentis in trac. contra errores Græcorum. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia uniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremo videatur, quæso, diffinitio facta in Concilio Flor. quod quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia conflatum est, cæteris Occidentalibus tamen anfertur. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) non solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorum pater & doctor: sed quod est etiam uniuersalis Ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate a Dño Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quo potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius uniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi uniuersalem Ecclesiam a Dño Iesu Christo accepit. Et uideant si tantum luminis eis concessum fuerit, quod hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, ut eorum proteruus error defendatur. forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed ueritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex authoritate Concilij Constantiensis & Basiliensis.

VT ordinatæ autem obiectis distincte satisfiat, inchoandum est a decretis Concilij Constantiensis, ad quæ responsiones dantur.

¶Prima, negans illa esse authentica authoritate ueri Concilij facta: quia facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab una sola obedientia, s. Ioann. 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Dñi 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sess. 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 5. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare, vt schismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium, facere certum.

¶Et si dicatur, quod Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione ultima, ubi legitur, quod dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Concilium, conciliariter tenere & inuiolabiliter obseruare uolebat, & nunquam contraire quoquomodo, ipsaque sic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod Concilium esse supra Papam, uel Papam supra illud, materia fidei est: ergo decreta illa in sess. 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum uero in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quod condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, fuerint rite, & iuste factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, quod contra Ioannem Vuicleff in sess. 8. contra Ioannem Huss in sess. 15. & contra Hier. de Praga in sess. 21. sententia lata fuerit consequens est, quod tunc ante unionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla uerum dicit.

¶Respondendum est quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, s. materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur ut credenda uel damnanda a fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non ut credenda, uel non credenda, sed quacunque alia ratione extra formale enim infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo, ideo uerba Martini V. in illa ultima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, ut etiam in sess. 19. & fuerant multa alia tractata, sed non ut materia fidei, inter quæ sunt illa sess. 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad intendendum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sess. 6. ut patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo uel non credendo. Martinus autem V. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa uerba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ earumdem, quod acta per Concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, vt patet in sess. ult. & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam uero de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Constantiensi posita, totum a nobiliori parte Martinus uolauit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & uerum post in coniuncta obedientia sub Greg. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum authorizata, facto præsidentiæ personaliter in Concilium uniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Concilium uniuersale uocatur & nuncupatiue in quolibet statu Concilium uniuersale appellatur, nominibus utendo ut plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est rationi consentaneum, Martinum uoluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed uerba proferre honoris: nominibus utendo ut plures utuntur, absque ueritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, s. in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Ecclesiæ catholicæ. Et ut insinuaretur, quod Concilium ab ultima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quod Concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in parte sub Martino V. condemnat illos tres, non oportuit in ultimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro Concilio sub Martino quia iam damnauerat. & sic etiam uerba saluantur uerbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶Secunda autem est, dato quod decreta illa ualeant, intelligenda sunt cum grano salis: quo autem dicendum est ad singula. In primis, cum dicitur quod Concilium potestatem a Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primo de Concilio, ut distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas authoritates, extra de elect. c. signific. ubi dicitur quod robur habent omnia Concilia a Ro. sedis authoritate, & distin. 19. ita Dñs ubi Leo dicit, quod a Petro quasi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. & S. Th. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in Concilijs congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis authoritate interueniente, sine qua nec congregari Concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundo potest intelligi de Concilio incluso Papa. Et in hoc sensu est uerum, quod habet immediate authoritatem a Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus uerbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitime congregata: constat enim quod legitima congregatio Concilij generalis ad Papam spectat: ut ex nunc allatis testibus patet, & dist. 17. per totum. Secundum est, Ecclesiam catholicam repræsentans, corpus namque ecclesiasticum uniuersum (quod ecclesia catholica, i. uniuersalis significat) non est ipsum uniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit uel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Concilij ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quod Concilium habet, quod repræsentet uniuersalem ecclesiam a Papa qui habet plenissimam curam uniuersalis ecclesiæ. Quia.n. Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (ut communiter accidere vt) committi nota totius populi Christiani, nisi Papa, oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentem eorum uota. Et cum ipsos non transferre uota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerent Christiani infiniti inuenirentur, qui refutarent transferre uota in alios & per seipsos interesse mallent, aut Concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, uota totius ecclesiæ transfert in Concilium congregando & roborando, ut ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti congregari nihil possunt & dissolui potest Concilium a Papa, auferendo ab eis quod amplius uniuersalem ecclesiam non repræsentent authoritatiue. Nec est uerum si dicatur, quod ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo.n. non reclamat, quia in uero Concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos præualere non sperant docti, ignorantes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶Deinde cum dicitur, quod ipsi Concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, uel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur, & reconsecratur secundum sacros canones (ut patet extra de presbytero non baptizato c. ueniens. & de consecr. dist. 1. c. solemnitates &)

sic qui nesciret legitime electus papa, tanquam non papa obedire tenetur, & hoc directe pertinet ad illa decreta tempore schismatis, quando erant tres papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De papa autem certo & indubitato distinguendum est, quia uel est sermo de his quæ a Concilio & decretis eius statuuntur de iure diuino, ut ea quæ sunt fidei, uel naturalis iuris, ut ea quæ sunt uirtutum & uitiorum moralium & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, ubi in trib. dicit debitum obedire, s. in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc. n. cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, s. quo ad iudicium diuinum uel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem ullam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenetur papa obedire, ut S. Th. expresse habet in prima secundæ. q. 95. art. 5. ad tertium. Et in c. confidimus 25. q. 1. Gelasius papa dicit uniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶ Demum cum subdit de punitione contumaciter contemnentium, potest dupliciter intelligi. primò indifferenter, ut quilibet etiam indubitatus papa in quocunque peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: ut patet in c. si papa. dis. 40. & dis. 79. c. electionem, & in c. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum quod id quod infinito temporis spacio a tot est Patribus approbatum, unico uerbo destruere uoluerunt conditores canonum. Secundo potest intelligi discrete sub proportionem materiæ & personæ, & sic cum prælati contra non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publice Aaron de idolatria: ut S. Th. dicit in 4. sen. dis. 46. q. 2. art. 2. q. 3. ad quintum.) & papa non sit puniendus facto, sed uerbis reprehendendus publice (ut ex S. Thoma colligitur in 4. sent. dist. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad sm. & in Secunda secundæ. q. 33. art. 4. in casu quo publice in periculum Ecclesiæ peccat: ut Petrus reprehensus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, et facto deposito omnis puniri possit: consequens est quod sic discrete & proportionaliter intelligantur uerba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clare patet, quod nec ex illis decretis fit superioritas Concilij, aut Ecclesiæ supra papam. Vnde non oportet aliter rndere ad eandem ex Concilio Basilien. in sess. 2. & 18. De quo tamen sciendum est, quod licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquam tamen illius approbauit decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffiniuit Rom. Pont. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem uniuersalis Ecclesiæ: ut superius attulimus. Refert quoque dñs Ioan. de Turre Crem. (qui fuit præsens utrique Concilio) in l. 3. de Ecclesia, c. 100. multos defectus qui in Concilio Basil. in constatione illorum decretorum interuenerunt, s. quod non fuerunt unanimiter conclusa nec cum consensu præsidentium legatorum dñi Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Castellæ quos in uia nouerant constitutos; nec auditi sunt uiri multi sapientes, uidentes hæc esse contra doctrinam Sctorum: sed promulgata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius authoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur ut ualida.

¶ Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem authorum dixerit aliquis ex aliis actis eorum Conciliorum hoc conuincens: rndebo primo, quod ego homo sum, & uideo quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum uerba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia uero acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse authorum intentionem, dicam de Const. in. quod sicut errauit usurpans in una sola obedientia uniuersalem Ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quæ mox illa decreta fecit. De Basilien. uero notorium est, quod errauit, cum contra unum uerum & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit: usque ad depositionem inclusiue, qui tamen cum successoribus suis uerus papa est. Dicam secundo quod si honorem ueritatis recusant, falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

In quo soluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

EXpeditis authoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius authoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex uera ac certa authoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, s. quod error est non credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, si per Rom. Ecclesiam intelligitur Ecclesia uniuersalis uel Concilium uniuersale: aut pro quamcunque primatum summi Pontificis super particulares Ecclesias. Rndetur, quod quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, s. Ecclesia uniuersalis, Concilium uniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (papa siquidem caput proprium uniuersalis Ecclesiæ & Concilij & Rom. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, uel sicut repræsentans & repræsentatum, ut membra ecclesiæ & Concilij: uel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Ro. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum Concilij & ecclesiæ uniuersalis ut pars: idcirco cum fit comparatio inter ecclesiam, seu Concilium uniuersale, & ecclesiam Romanam non fit comparatio sm caput, sed secundum reliqua utriusque membra: secundum quæ recte dr, quod eam ecclesia, quam synodus uniuersalis est superior Ecclesiæ Ro. ut ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparationis nihil concludit contra Papæ authoritatem.

¶ Posset nihilominus dici, quod quia esse supremam inter ecclesias, conuenit ecclesiæ rõe capitis, & ecclesia Ro. rõne capitis est de essentia Concilij & ecclesiæ uniuersalis: & nulla comparatio est cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio Concilij ad ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas, & negaretur illa relatio, ergo Concilium est suprema inter alias ecclesias et Rom. Et ad probationem, quia Ro. ecclesia est una ecclesiarum, rndetur quod plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit una, & distincta capite proprio ab ecclesia quæ est Concilium: quod hic non est: Ex calce uero illius articuli, s. quod primatus papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super uniuersalem Ecclesiam nihil sit in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, ut additum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dr, quod ad literam, hæc tria tamen ad propositum habentur. Primum est, quod a Christo immediate Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad cap. in nouo: distinctione 21. Secundum est quod potestas data est uniuersalis, iuxta illa uerba, Quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeo uniuersalis ut uerba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis ita quod sensus est, Quæcunque uobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oporter dicere, quod omnino occulta potuissent soluere uel ligare: contra illud Apostoli 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec ueniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cum factus fuit pastor ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, ut pote non subiectus.

¶ Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuatur, quod ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, ut soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cælo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quod ecclesia Bononiensis habet hanc authoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quod ecclesia uniuersalis habet hanc authoritatem, non potest inferri nisi quod potest in subiecta. quamuis. n. multo plura sint subiecta uniuersali ecclesiæ quam Bononiensi, nihilominus in hoc formali conueniunt, quod nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quod papa est ei subiectus: nec etiam habetur, ut superius dictum est, quod habeat a Christo immediate potestatem: quia modus habendi, scilicet immediate a Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quod autem alicui gratiose conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: a Christo enim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediate.

¶ Ad authoritates Aug. dicentis, quod Petrus in persona ecclesiæ & unitatis, &c. claues accepit. Dicendum est, quod per hæc omnia intelligendum est hoc, s. quod non soli personæ Petri, sed officio suo perpetuo duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: unde & Leo Papa dist. 19. c. ita Dñs. ipsi Dño attribuit, quod a Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo unitas officij conueniebat toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri, ideo dicitur quod Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quod unitas non unus claues accepit, & quod ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia: & non quasi dicatur quasi communitas popularis, aut senatoriam potestatem acceperit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, ut ostensum est. & ipse Aug. in q. noui & ueteris Testamenti aperit dicens, Saluator cum pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse uidetur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterij: ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, ut esset pastor gregis dominici. In quibus uerbis docet, quod in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dr, q. licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quàm in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam præfatam iurisdictionis obtinet ut regimen monarchicum, Dñium autẽ temporalium, ut cõitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est a Iesu Christo, qui tale statuit regimẽ, Dñium autem rerum est a donatoribus hominibus transferentibus dominium, quod ipsi habebant in cõitatem ecclesiæ, & in unum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem Dominium rerum.

¶ Ad aliam vero rationem, q. ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter authoritatiuè definiendo, & rursus de Ecclesia uniuersali claudendo in se Papam, & ut distinguitur contra eius authoritatẽ, & dicẽdum est, q. errore personali certum est, q. Papa, quia est una singularis persona, magis pt in fide errare, q̃ totũ residuũ ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis pt errare cõitas Ecclesiæ sine authoritate Papæ, q̃ Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius Ecclesiæ, & veræ uniuersalis ecclesiæ capitis & membrorum; quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, ut ab omnibus inconcussa fide teneatur, ut S. Th. in trac. contra errores Græcorum, cap. 67. authoritate & Cyrilli, & Maximi ostendit, & in Secunda secundæ, q. 1. art. ult. probat tõne. Impossibile est autem uniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo authoritatiua errare in fide. Secus est in aliis, ut S. Th. in quolib. 8. art. ultimo ostendit. Unde argumentum indicat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter uniuersale bonum fidei, sicut promisit Io. 14. Spiritussanctus docebit uos omnem ueritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24. q. 1. dicit. Innocent. Papa cap. quoties, Quoties ratio fidei uentilatur, non nisi ad Petrum, i. sui nominis honorem, seu authoritatem habentem, recurrendum est. Et sic tu, quòd cum dr de errore iudiciali, quod sola uniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia authoritas determinandi de fide competens uniuersali ecclesiæ, principaliter residet in Romano Pontifice, ut S. Th. in Secunda secundæ, q. 11. art. 3. ad tertium dicit. Immo ipsa authoritas, quæ uniuersalis Ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, ut ex inducta authoritate ex q. 1. Secunda secundæ, (ubi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & Papæ ut synonimis utitur, aperiens expresse quòd sententia Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne uocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quòd nec papa, nec Ecclesia, aut synodus uniuersalis integra, potest in fide errare, iudicãdo authoritatiue de fide. De Ecclesia aũt & synodo acephala nihil inuenio, quia nihil authoritatis sine capite in ea uideo: quamuis merita multa. Et nõ aduertere ad hanc distinctionem de fide personali uel in iudicio authoritatiue, ist causa quare à nullis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores Papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id uero quòd additur, quòd claues sunt propter Ecclesiã finaliter, concedo ingenuè Papa ut potestate iurisdictionis habens, est propter bonum fidei & pacis Ecclesiæ, ut ex capitulo septuagesimo septimo, quarti contra Gent. Sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi ut minister & uicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad qđ ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 12. Metaphysic. habetur.

¶ Ad rõem ex principio illo: Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte in sua) quod licet papa quoad personã & merita, sit pars Ecclesiæ uniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quòd potestas Ecclesiæ uniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum ut totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesiæ uniuersalis, & aliæ potestates sunt participationis ipsius in partem solicitudinis uocatæ: iam enim dictum est quod nõ plus potest papa & Ecclesia quã in papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare uelis, respice ad Iesum Christum, qui caput uerum totius Ecclesiæ sic est, ut non solùm quoad potestatem, sed nec quoad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et uide quòd in his mysticis loquutionibus nõ oportet ea, quę imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius uicarius generalis, qui quoad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶ Ad aliud vero Hieronymi, quòd orbis maior est urbe, respõdetur quòd uerum est quoad multa puta merita, uirtutes, sciẽtiam, & in proposito secundum rigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualet consuetudini urbis: sed potestas urbis est supra potestatem orbis. Et quòd hęc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, quia diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiæ quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (ut pro Ecclesia p̃latus ut sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sentẽtia). aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinate mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum, & Dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnẽ fratrem, ut patet: actus uero iudiciales nõ extendunt se ad omnia peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd nõ ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus commicendis non possunt adhiberi testes. ut patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatum, Adhibe tecum duos, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum. nec illud, Dic ecclesię: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quòd etiam nõ ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum Adhibe tecum: nec, Dic Ecclesiæ uanum enim hoc esset.

¶ Et quia papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, ut præseruem me à casu in quo potest deponi.

Et quòd hæc sit uera expositio ad literam probatur ratione & authoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc pręcepto duo exprimit uniformiter, scilicet personam peccantem, Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (utrunque enim absque exceptione aliqua indefinite ponit) & tñ oportet quoad peccatum limitato ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quoad fratrem limitate etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo uerbo, Frater tuus, id est, pure frater, id est, qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quàm frater: cęteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quoad aliquid: papa uerò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Authoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctio. decimanona, quæstio. 2. artic. secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quod si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, uel de medio subtrahat. hoc enim propter solum papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed innumeræ ferè authoritates, afferẽtur, ostendentes Papã omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis, quoad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio uniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam papæ, & usum potestatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicẽtes hæc, nesciunt discernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis, quàm in personis subiectis & non aliis: & quòd ista præcepta non probant subiectionem talis facti, uel talis personæ ad Ecclesiam: sed de subiectis illi quæcunque & quicunque sint disponię. Ignorantię ergo est ex hoc tex. subiectionem papę arguerẽ. Et ut commineantur isti, practicetur tex. iste sic. Primò tex. non magis loquitur de ecclesia uniuersali, quàm particulari

puta Mediolanensi. Et hoc ét conuincitur ex hoc, q. peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesiæ illi, & si illã non audierit, erit sicut ethnicus, & cætera. indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc vlita cum di, Dic ecclesię, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo ét ecclesia vniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Dñi intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesiæ iudicantis, qa ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicẽdum mandat pctm fratris peccantis. Rursus papa non est deterioris conditionis respectu ecclesiæ suæ, q̃ quilibet Episcopus respectu ecclesiæ suæ, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur ecclesiæ suæ acephalæ, sed ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter implctur mandatum Domini, ergo papa non denuntiatur ecclesię Catholicæ, cuius est episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus cito facere vindictam, clamantium ad se, multo magis q̃ iudex terrestris, ut ipse testatur Lucæ decimooctauo.

¶Negandum est igitur, q. ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius papæ in puniendo, & consequenter quòd sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quòd quemcunque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euentu uel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd ecclesia Vniuersalis sit iudex papæ in puniendo absolute, manifeste patet, qa si de quolibet peccato papæ in proximum posset denũtiari papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem nõ audisset, contra capitulum, si papa, distinctione quadragesima, & capitula multa, nona qõne tertia scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cũcta, & contra omnes canones Pontificum, s. Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Symmachi, Anterii & Gelasii. Et licet aliquod horum patiatur forte glossam q. loquitur de particulari iudice, & non de Vniuersali ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinũ excludunt, ut capitulum patet, ubi sunt de sede apostolica hæc uerba, Cuius authoritatiue maius nõ est iudicium. Similiter capitulum aliorũ, ubi sunt hæc uerba. Aliorũ cãt hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine qõne reseruauit arbitrio, ubi etiã papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octaui unam sanctam, ubi diffiniẽs, inquit, Si deuiat terrena potestas iudicatur a spirituali; si deuiat spiritualis, iudicatur minor a superiori; si uero suprema, a solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hęc ille. Et est cõtra multos Doctores in Theologia quidem (ut refert dñs Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de ecclesia, c. nonagesimoquarto, Hugonem de Sancto Victore, Albertũ Magnũ, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturã. Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Heruæum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andreã. Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auctorem.)

¶Ad vltimo allata ex sacris Canonibus, ex eo q. papa non põt contra statuta Patrum responsionem habet diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini uel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶Ad capitulum, prima salus eodem modo dicẽdum est aduertendum quòd Patrum appellatione tenẽt principaliter papa, qui est pater Patrum.

¶Quòd ãt Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituunt cũ promulgantur, firmant ãt cum moribus vtentium comprobant, quasi examen supremũ legũ sit, unde firmantur, nihil magis q̃ responsione dignũ est. Relinquitur igitur certum & indubie tenendũ, q. papa est supra Vniuersalem ecclesiam, non solum secundũ singulas personas & ecclesias, sed secundum ipsam ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAP. X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

HACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, q. papa habet potestatem super Vniuersali ecclesia & cõcilio, ut caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu papæ, tractanda confutandaque est: quoniam periculosa est valde, & sanctæ Matri ecclesiæ plurimum nociua. Et ut melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

¶Ponit in primis Potestatem Ecclesiasticam uelut quoddã totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatũ, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, ut sublato non papa, sed papatu, non sit ecclesia Vniuersalis. Vultque proinde in ecclesia & Concilio Vniuersali siue papa sit, siue non claudi authoritatẽ papalem, quam supremam Potestatem ecclesiasticam & plenitudinem potestatis ecclesiasticæ, formaliter potestatiue & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue ẽe fatetur, a Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque ecclesiæ regimen a Iesu Christo institutũ Monarchicum, itaq; quòd hoc non nisi a solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem ecclesiasticam tripliciter accipi. Primo, secundum ipsum, ut paparum, secundum se. Secundo, secundum applicationem eius hanc vel illam personam, ut quòd Papatus sit in Ioann. uel Marc. Tertio, secundum exequutionem, ut quòd papa faciat uel non faciat hoc uel illud. Et apposita, altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quòd licet quælibet ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa puta papalis in papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo, nihilominus quælibet ecclesiastica potestas est in ecclesia Vniuersali, seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primo, sicut in fine, qa data est in ędificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quòd potestas papalis data est in ędificationem ecclesiæ. Et probat sic, papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem ecclesię abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia uel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua sit reliqua inobliquabilis & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secũdum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in ecclesia Vniuersali est papatus, ut in regulatiuo exequutionis ipsius.

¶Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicii fiet ad ecclesiam seu Concilium, ubi est sapientia indeuiabilis. Et hic inquit, fundantur multa, ut quòd papa iudicari potest & deponi Concilio, quòd cõcilio subiicitur quo ad vsum suę potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in concilio est etiam Potestas papalis quarto modo, scilicet suppletiue, quòd scilicet supplendo facere potest quicquid potest papa, ut Decreta & acta Concilii Constantiensis testantur.

¶Distinguit præterea potestatem papæ in eam, quæ sibi a Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchę, tam ordinis, q̃ iurisdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quę conuenit papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut superius in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo uero multiplici, & in proposito ipsius ecclesiæ seu generalem Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hãc vult esse authoritatem interpretandi, dispensandique in statutis Concilii generalis, prout occurrens necessitas uel euidens vtilitas postulat, ubi pro tunc recursus ad generale Cõcilium nõ patet. propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex authoritate sibi a Christo tradita.

¶Concilium igitur esse supra papam, habereque vim coactiuã super illum, posseque illi leges imponere circa usum ptãtis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare ppea, inquit, ecclesiam papæ, nihil aliud est q̃ comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius: constat enim, q. ecclesiæ seu Concilii Vniuersalis authoritas maior est authoritate papæ in sex. Primo, in amplitudine uel extensione: secũdo, in infallibili directione: tertio, in motiuã reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua ptãte: quinto, in causarũ fidei difficilium vltimata decisione: sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, Imperiale, Regale, Aristocraticum, & Timocraticum.

¶Cõfirmat dicta sua ex Apostolorum Actibus pluribus: quia. s.

Iacobus

Iacobus, nō Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed cōmunicatis scribunt ad Antiochia, Apostoli, & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioanem tanquam subditos Ecclesiæ, Act. 8. & Petrus cōpulsus est rōnem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. 11. fundat aūs super aliam prius ex Matthæi 18. authoritatibus, Dic Ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram: & Concilio Constantien. Et concludis q̃ hæc clarius ex principijs Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad Concilium. Et vsqueadeò progreditur, vt pe ... ferans pernicosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPUT XI.

Quod secluso Papa, in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIUM veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo declarabimus. Primò, id super quod tota hæc cō furgit fabrica, falsum esse. s. q̃ secluso Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius quantum ad usum & suppletiuè. Deinde ostendetur falsum esse quòd Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus authoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinādo determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso Papa. Sic enim modo de Ecclesia nō distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia cum Ecclesia nō habeat ipsum ex seipsa (ut aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei à Deo. Et cum bonitsimodi donata Dio nescamus nisi per reuelationē in sacra Scriptura, uel traditione Apostolorū, uel in sanctis doctoribus, aut determinatione ecclesiæ consentaneam, aut per rōnem ex principijs theologicis efficaciter probatam: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositū, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc sentiendum est oppositum. Es quidem quod in sacra Scriptura donatio ista nō reperiatur, ex antedictis patet: authoritates n. sumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant nisi suprà subiectæ Ecclesiæ indefinitè, ut prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest haberi illius subiectio probatur: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo, licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen ut subiecti: Spiritus n. sanctus missus est Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Male theologus est, q̃ ex misfum esse, infert subditum esse. Act. verò 11. disceptatio eorum qui erant ex circūcisione aduersus Petrum, nullā sui petioritatē, sed ambiguā æmulationē legis Moysi præ se ferebat. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed cōnotis sit, Iudæis, & ... hoc psincipiis Pharisæis fuerit: textus ille innuitus cū c. 15. (ubi illi de hæresi Pharisæorum, dicebant legalia imponenda ēt gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed uerbis subditis quandoq; licita est aduersus prælatos, ut de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex S. Thoma ostendimus. Et idem Gregorius (ut habetur secunda quæstione 7. cap. Petrus) hoc soluit, q̃ Petrus noluit sua authoritate sua. Act. uerò 15. non fuit Concilium uniuersale, nec Iacobus dedit sententiam & ideo nihil facit ad propositum. Quòd nō fuerit Concilium uniuersale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, ut ad Gal. 2. habetur, f. Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod n. narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendit se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, ut glossa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacob' sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrū loquēs, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cū omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorū. Conclusio ergo in qua stat procul dubio sententia diffinitiua, in cōmfacta est, non à Petro nec Iacobo. Et sicut quòd quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) ut patet in eodem decimoquintoca 16 Petrus simpliciter apostolatu non papali authoritate usus est, ut nec sicut unum ex alijs in tali cōuētu, & cō om̄e Apostolorū appellatione contentus fuit. Et beneque omnia tempus habent: nec dum aūt erat tempus utendi pleni mitudine potestatis sicut in statuto præcipuè transitorio, quale fuit propositum à Iacobo, cū dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meū, &c. Aduenit postmodum tempus, quo papa manifestauit sē plenitudinem potestatis, ut patet legenti gesta Patrū & Ecclesiæ. Quanis & hic Petrus primus inuenitur & in electione Mathiæ, & in condēnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quàm Concilium primatum obtinere animis, vocibusq. Christianorum inhibitum est usque ad Concilium Cōstantiense. Id quod usque ad tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius authoritas indiget sacræ Scripturæ præualuit Concilio (ut patet 36. q. 2. c. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium in doctorum inniixa sacræ Scripturæ apertæ, ut monstratum est, & monstrabitur, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basiliensi Concilio? Omnia enim Concilia per Romanæ sedis authoritatem robur acceperunt, & facta sunt, ut c. significasti. de elect. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator Dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiā dilectissimā sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concutientium defectuum, sed papa est peccabilis, Ecclesia uerò errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solùm nō procedit ex principijs theologiæ, sed in hæresim adducis damnatam, pro fundamento enim sumitur, quòd Ecclesia potest non errare, & papa potest errare: aut loquitur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, definiendo in quacunque re Ecclesiæ, uel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet, quòd intendat iste homo, quia caputesse afferi pro ratione, quia papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipsum Ecclesia est firmata in fide & gratia, & propterea inobliquabilis oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuam potestatem usus omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc qd aliud est dicere, quàm sequi hæresim illorum, qui, quoniam ubi sunt duo uel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, secluso papa, sit confirmata magis in fide, & gratia personali, quàm collegium Cardinalium? quare nō possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea, Quæ uis Ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo suppositorum semper (iuxta illud Matth. ult. Ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi) quis hoc promisit prælatis ista sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum papa? Quæcunque enim autoritas affertur de congregatis, scilicet, Vbi duo uel tres, & cætera: & Si duo ex uobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in illa non acephala, quæ uere est in nomine Domini, saltem quoad authoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex representata Ecclesia uniuersali, quia gratiæ personales repræsentatæ non transeunt in repræsentantem, ut patet inductiuè.

¶ Si uerò loquuntur de errore iudicialiter diffiniēdo de re qualibet, constat & quòd papa, & quòd Concilium simul cum papa errare potest, tale iudicando de uno regno, quòd iste habet ius, & non alter, aut quòd ille Episcopus sit simoniacus, ut patet in c. à nobis de sententia excomm. & in quol. Sancti Thomæ, ubi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur papa & concilium secundum proprias naturas & ultra: & sic tam Papa, quàm Concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quod papa possit errare: quia hoc esset dicere, quod Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, ut habetur in baptismo, & eius effectu, capit. maiores & 24. quæst. 1. c. à recta. memor sum &, quoniam. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles si qui oportet, ut patet ex hoc, q̃ hæreticus censetur, qui dam natæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ea hoc quod qui aliter docet & sentit de fide, & sacramentis Ecclesiæ, quàm Rom. Ecclesia hæreticus est, ut patet ex S. Thoma, in secunda secundæ, quæstio. prima, art. ult. docente quod ad summi Pontificis authoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quæstione 2 1. articulo 1. ad tertium, q̃ cōtra papę authoritatem in materia fidei, nec Hieron. nec Augustinus, nec aliquis factorum doctorum suam sententiam defendit, & ex c. si j apa, distin. 40. ubi dicitur quòd ex ipso post Dominum uniuersorum salus dependet: & per hoc inexcusabile papę iudicium, implesur illud Ioan. 14. quod Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur q̃, semper alsera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de nihi quitate a gratia, illa minori falsa est erronea, & ob'quod oportet regulari in gratia à reris, & est expressè dānata et à Concilio Constantiensi sub Martino. Si aūt est sermo de subiectiuate a iudicio fidei, illa propositio

est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliqui Ecclesiæ non. Confirmantur hæc authoritatibus supra allatis. Et hæc ratio est rō sumpta ex parte causæ materialis, ex hac.n. hr quod non magis cō tas, quam una persona in officio uicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quod sit subiectum, seu materia assistentiæ diuinæ, cùm non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, uno uel pluribus saluare, imo ex quo monarchicum institutum est regimen, in uno solo constitutum est prās, ut S. Thomas in 4. sent. dist. 19. q. 1, dicit. Ex quo patet, quod uolun tariè dicitur quod papa habet potestatem in ædificationem: prout sapiens, i. Concilium determinabit. In his.n. quæ sunt fidei secundum diuinā sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticā & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiā debet. Et ad hæc multū adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum, & propterea cum ueneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt sic tē statuta iter Papæ, qd sequi secundum Deum debet, quāuis cogere ipsum nequeant, ut ex prima secundæ S. Thomæ allatum est. Rationes autē quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte uerò causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua rōne suprema in Ecclesia Dei potestas, ut ex antedictis hr, & isti met fatetur, suprema autem potestate in Ecclesia repugnat dari in Ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in ecclesia, regulatiua Papatus quò ad usum est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo usus illius. Prima propositio assumpta (ut dictum est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda aūt est nota terminis; tertia aūt, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non hēat imperium, & propterea unus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus papæ constituendo leges coactiuas circa usum papatus & suspendendo ab executione: quod potestas Ecclesiæ non sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc uiro quum loquens de dispensatione facta à Papa, dicit, Tenetur, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quòd dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis usum potestatis per generale Concilium. Hæc ille.

¶ Et ut magis pateat horum fictio aduertendum est quod quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in unum subiectum, non inueniretur aliquis unus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis ōibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum cōem, ut patet in secundo de Anima, unicum & communem, omnium sensibilium in iudicem altiorem oibus, quo unum unum subiectum habēs plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso quod in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, s. papatus, cardinalatus, & cætera si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur una alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera posset. Perinde enim esset (ut dr in 2. de Anima) duabus potētijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia uniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas tenens iudicet de singulorum potestatū actibus, & si hoc fingitur, contradicitur ueritati & sibi ipsi, qui Ecclesiā ex papatu, cardinalatu, & cætera, componi uult.

¶ Ex causa demum finali probatur intētum quadrupliciter. Primo quia incidit in Scyllam, cupiens uitare Charibdim. Si.n. propter hunc finem, ut quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget Concilium ipsum potens errare? imò qd de facto errauit in decretis illis Constantiēsi, & Basiliensi, & in multis aliis errare potest propter quòd à Concilio ad Papam conceditur appellatio, ut S. Tho. in quæst. de potentia Dei, q. 10. artic. 4. ad decimumtertium dicit. Et de Concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, cōuincitur ex ipsius uerbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione, ac morum generali reformatione Ecclesiæ in capite, & in membris, nec non pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitimè congregata per nullum quauis authoritate etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad aliud locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Ubi manifestissimè appares, quòd etsi in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summum pōtificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneū est, ut argumentatione non egeat. Et hoc unum ideo attuli, ut ostendatur & quod Concilium ritè esset congregatum authoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non consciente decretis, errare potest, & errauit: & ut ex hoc uno manifeste falso in principio Concilij illius decreto omnium decretorū illius authoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus, quod si uel minimum mendacium, in sacra Scriptura addmittatur, tota perit.

¶ Secundò, quia uerus finis potestatis ecclesiasticæ, scilicet, unitas fidei, charitatis, & pacis, qua una est Ecclesia, & peruenitur ad patriam cœlestem, melius causatur per unum, quàm per plures conuenientes in unum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominē liberum & reliquit eum in manu consilij sui, (quo fit ut cōitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis, uel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ, dando communitati potestatem supra principem. Lōgè quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quartò, quia cū gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat oia suauiter, oportet ut Iesus Christus disponat regimen ecclesiæ suæ, ut uiuus non ut defunctus. ppt qd non ante mortē, sed post resurrectionem in æternū non moriturus. Petrum instituit nō successorem, sed uicariū suum. Cōe est aūt oibus principibus uiuentibus uicarios instituentibus, ut ptātem Reipub. super uicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesiæ non dedit ptātem sup suo uicario: sed illi suā assistentiam non defuturā aperiens. Lucæ 22. Ego rogaui pro te, ut nō deficiat fides tua, ipsi cōfirmationē aliorū cōmisit subdēs Cōfirma fratres tuos Et hæc rō licet magis ex modo, quā fine regiminis sumat, ostendit tñ qd ad consequendū ecclesiæ finem ex eo modo regiminis non conuenit in ecclesia talem ponere ptātem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra papā regimini ecclesiæ per uicarium sub Iesu Christo uiuente non cōsonat, & supernaturali resolutioni ecclesiasticæ iudicij derogat, & ad uerum ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis usum errare potentium non assequitur, rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad papæ iudiciū in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla authoritate aut heretica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimoniis aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignoranter, temere atque impie prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPUT XII.

Quod seclusa Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

QUONIAM autem præter dictam potestatē duas alias in Concilio locat secluso papa (scilicet potestatē applicandi ptātes ecclesiasticas ad personas, & potestatē condendi interpretandique authoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Authoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit ecclesiæ secundum istum ex hoc, quòd est communitas perfecta. Unde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius authoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in ecclesia etiam oportet.

¶ Sed ut breuiter error illius pateat, omisso quod ecclesia absque papa non est cōitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quòd quia Ecclesia uniuersa distincta contra papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papæ (ut patet ex authoritatibus inductis testantib. ipsum esse pastorem, rectorem, epūm, directorem que oium Christianorum, & uniuersalis, seu catholicæ ecclesiæ) consequens est quod ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdā, nō tñ potest aliquid statuere, habens uim coactiuam, non solum circa actus papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione authoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, nō ualet, nisi authoritate Romani pōtificis implicitè uel explicitè roboret. Unde S. Tho. (ut superius adductū est) inquit, Sācti patres conciliis congregati nihil pñt statuere, nisi interueniente authoritate Rom. Pōtificis. (ut supradictū est,) rectè dixit, Sancti patres: qa multi patres ex sua temeritate pñt statuere, etiā ligando manus, Pontifici summo. Et cōfirmat hoc ex diffinitione legis posita à sancto

Tho-

Thoma in prima secundę q.90.obl in vlt. ex prædeterminatis concluditur, q lex est rõis ordinatio ad bonum cõe ab eo qui curam habet cõitatis, promulgata, Ex hoc eo m patet, q lex ecclesiæ nihil aliud est, q rõis ordinatio ad ecclesiæ cõe bonum à papa (qui curam habet cõitatis ecclesiasticę) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ, cui suipsius cura non est relicta a Iesu Christo, sed commissa papę non potest lege authoritatiue facere. Et hoc cognoscentes, sancti patres a papa robur decretorum suorum recognouerunt, ut ēt exorto hoc errore post electum Martinum papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, q approbarentur decisa in materia fidei a Martino testatur, ut patet in sessione vltima, Et Basilienses multum institerunt apud Eugenium quartum, ut decreta Basiliensis Cõcilii approbaret, & unquam obtinuerunt ut dominus Ioannes de Turrecremata refert: & in gestis Basiliensis Cõcilii apparet.

¶ Amplius Authoritas ecclesiæ determinatiua de his, quę sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice & nõ solũ principaliter sed finaliter, ita q ad ipsũ spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Conciliũ, sed Concilii sola a papa confirmat: & a Cõcilio, ad papã appellaf: ut sanctus Thomas in aliis locis, & Secunda secundæ, & q6. de potentia Dei, & contra errores Græcorũ docet. ergo a fortiori ad papã principaliter & finaliter spectat cętera statuere, & frustra a Concilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶ Amplius Consuetudo Ecclesiæ hēt & habuit, ut papa in oĩbus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solũ dispẽsare, sed mutare iuta: non ergo ipse a Concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet q capitul um frequens in Concilio Constantiensis decretum: nisi apostolica authoritate firmatum sit non habet certam uim obligatiuã: quatamen in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

Quod potestas applicatiua ecclesiasti. a potestatis ad personam, non est in Ecclesia seclusa Papa nisi in casu

DE authoritate āt applicatiua paparum & aliarum ecclesiasticarum ptãtum ad hanc personam uel illam, sciendum est, quod potestas ista regulariter & principaliter est in papa, & nõ nisi in casu in Concilio seu ecclesia. Et in papa quidem esse potestatem hanc quoad applicationem potestatum inferiorũ papatus, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos Episcopos per loca instituebant: tum ecclesiæ cõsuetudine, quæ quotidie hæc a papa faciente suscipit absque conscientiæ scrupulo, tum ex rõe officii sui, ad eundem namque spectat plena ptãs supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem solicitudinis, ut patet Exodi decimooctauo, ubi Moyses dux populi ex consilio Iethro elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem uero papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem papã (ut habetur octaua quęst. 1. si Petrus ex authoritate Ioannis tertii, q fuit anno Domini 600. tpe Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nãque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis ut oppositũ nõ sit irritus. In ecclesia āt seu Cõcilio nõ esse hanc authoritatẽ seclusa papa, ex hoc patet, q tota Ecclesia non potest authoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales ueros, & indubitatos, q electus a minus q̃ duabus partibus Cardinalium fit papa, sed bene econuerso papa posset statuere, q electus a minus, q̃ duabus partibus Cardinalium, sit papa: & q electio spectaret ad tales & tot prælatos, & nõ ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius authoritatiue est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, q electio spectet magis, ad presbyteros & diaconos talium ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, q̃ ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri. magis ad Episcopos Hostiensẽ, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanensem & Portuensem q̃ ad alios episcopos. Hoc enim nec a diuino nec a naturali iure esse constat. Si. n. potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, seclusa papa, posset ecclesia mutare statuta papæ, circa applicationem huiusmõi. Vnde sm veritatem. Concilium, secluso papa, quia nihil potest nisi quod p singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem, & illum minimum po. est cõstituere Episcopatum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere defuerint. Papa autem potest & eligere, & cõstituere episcopos: ubique terrarum sua sola authoritate: quę non sua sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu āt permissionis. puta quia papa nihil statuit in opposito, & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis. & similium euentuũ mortuo, uel incerto papa ut tpe magni schismatis inchoati sub Vrbano sexto cõtigisse vr) no Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam secundum debitas conditiones, ne perplexa sit, asserendumq est. Et tunc per uiam deuolutionis ad uniuersalem Ecclesiam potestas hæc descendit vi, tamquam non extitent. his electoribus determinatis a Papa ad repræsentandum illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ. Iam. n. ostensum est, q Ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro a Christo commissa est, & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non authoritate fiat.

¶ Quid aũt de potestate depositiua sentiendum sit, infarius tractabitur, Dño concedente, Hæc aũt dicta sunt, vt pateat, Concilium secluso Papa, nec regulatiuam vsus papalis, potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem authoritatiue habere, sed omnia à papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc ēt satis clarum restat, q Concilium non habet papalem potestatem supplerive. Et si contra hec afferantur gesta in Concilio Constantiensi, iam dictum est q pp incertitudinẽ Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post unionem trium obedientiarum. Veruntñ perfectum ac indubitatum Concilium absq; uero, & Indubitato Papa, & uno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta nõ nisi sub Martino quinto authentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAPVT. XIIII.

In quo soluuntur rationes contra Papam, quod Ecclesia sit totum & authoritas eius maior in sex.

QVOD uero Di. q comparare Ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimũ est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nã sicut unitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tam unitate, q̃ dualitate ita papatus, qui est unica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc mõ potestas ecclesię est maior potestate papæ: sicut totũ parte, & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quã potestas Papæ, quod gratis conceditur. Sed ex hoc non sequit, q potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit quã papa: in quo sensu disputatur. Vñ puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticę in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, q quærere an ecclesia sit maior papa est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quod ēt dĩ q ecclesiæ authoritas est maior authoritate papæ in sex, falsum & erroneum est: qñ si sumatur ecclesia ut distincta contra papam, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extensione numeri, qa papa est una potestas, illa multę. Ex quo enim ostensum est, q papatus, secluso papa, non est in ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia s. põt sede uacante papã eligere per Cardinales, uel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quam spectant causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, q ultima decisio fidei non ad papam, sed ad Concilium spectat: & tanto magis erroneum, quanto de Concilio dicitur distincto contra papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicii in ecclesia, & hæc adest papę, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam uim habens & omnem potestatem uirtualiter continens, consequens est quod authoritatiue ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in ceteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens q luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 1440. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affecta forte ignorantia ex declaratione Concilii Constantiensis in una tantum obedientia sub Ioanne 23. papa dubio, profugo etiam & reclamatore, ut dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quod in Ecclesia secluso Papa est authoritas congregandi generale Concilium.

ET qm inter singulares authoritates Romani Pontificis potestas congregandi gñale Concilium computatur: & hanc aliqui putant aliis conuenire posse, idcirco in hac quoque Concilium papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur nonnullorum opinio, q quamuis regulariter cõgregatio Cõcilii spectet ad papã (vt in capit. significasti. de elect. & dist. 17. per totum in decretis patet) in casu in aliquo congregari generale Concilium potest, papa non consentiente: ac ēt inuito. Fundant hoc super illo principio scilicet, Regulæ generales patiunt exceptiones præsertim vbi casus particulares incidũt

varias

variabiles modis infinitis: quod probat ex ἐπιείκεια in 5. Eth. & gnome in 6. Eth. virtutibus positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, quod quęcunque obseruatio legis dissiparet vnitatē quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si papa requisitus nollet necessariū congregare Conciliū, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat cōgregare, sed ipso inuito congregari pōt. Explanat autē dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio gñalis Concilii fit legitime sine papa. Primus est dum desiit esse: quod tripliciter accidere pōt, s. vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuā μανίαν, aut si ad eum captiuatum nō pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus papa de conuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquā à papa est legitime congregatum, statuat certum tpē & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, uel de decennio in decennium, & ubi papa renueret. De authoritate aūt Cōcilii sine papa, dicit quod fulcitur & nititur authoritate primo Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundo legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati uel manifestæ charitati, uel religiosæ pietati: concedit. nt. pro quo facit authoritas Domini Marci 2. excusantis discipulos a uiolatione Sabbati, exēplo Dauid, propter necessitatem.

¶Sunt & alii duo casus positi à Felino in c. super literis, colūna decima, in titulo de rescript. & ab Alexand. in 17. dis. can. synodum. Primus est in casu, quo papa pōt legitime deponi: quia ex quo Concilio cōtra papā distincto, inest potestas deponendi papam, oportet quod possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilii Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

Quomodo uerificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM propositæ ambiguitatis scite oportet, quod aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilii. Primum enim significat solummodo cōgregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mouam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad authoritatiue disponendum de uniuersali Ecclesia.

¶Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: se spectare generatur conniuatio nis. Hoc tamen non sic spectat ad papam, quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quod Concilium pōt congregari sine papa, & quod Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vlt. distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & uana est quæstio de potestate sic congregādi, quando sunt vocatumque congregari patres.

¶Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est Concilium authoritatiuum: quoddā perfectum simpliciter: quoddā ni perfectum sm̄ præsentem statū Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod pōt simpliciter statuere & ordinare uniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum sm̄ præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inuentis, Ecclesia in tali statu existente: & pōt quo ad aliquid tm̄ de uniuersali Ecclesia se impedire. Et utrumque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter & hoc est perfectum in summo de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, nō potest. Qñ autē si per legatos, cum adhuc superest papa, ad quē finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & a quo sententia Concilii confirmatur, (ut patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (ut de Concilio Basiliensi patet,) habet correctorem papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summus dubiis: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquā latitudo sit in utroque, quoad congregationem tñ sic se habent, quod concilium perfectum simpliciter solus papa pōt congregare. Ita quod nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, pōt Concilium perfectum simpliciter absque papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius authoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia. s. cōitas Ecclesiæ sine Papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, ut ostensum est. Concilium aūt perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si cōitas Ecclesiæ absque papa constitueret Concilium perfectum simplr, cum ad tale Cōcilium spectet ordinare simplr uniuersalem Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (ut patet) sequitur quod cōitas Ecclesiæ esset uicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos uicarios suos: & papa non esset uicarius Iesu Christi immediate, sed esset uicarius uicarii, puta Concilii acephali in terris. quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶Tertiò quia cum Papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatē determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (ut in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura uniuersalis Ecclesię ex iure diuino conuenit soli Papæ, ita hæc spectantia immediate ad ipsam curam uniuersalis Ecclesiæ. Et confirmat hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ quæst. 100. art. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed à solo Deo. V. g. quia a Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab Ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua sit quęque licita, sed solus Deus hoc pōt. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam uniuersalis Ecclesiæ: & non reliquit ipsi Ecclesiæ curam suiipsius: & ad curam uniuersalis Ecclesiæ spectat Concilii congregatio & celebratio, ut patet ex eius officio principali, ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locū in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quā expresse in 5. Eth. di quod est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est non potente præuidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & ideo gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in uoluntate supplent: non interpretando ambigua, sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæst. 120. artic. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, ut morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quę dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in Conciliis congregati statuere, nisi authoritate Romani pontificis interueniente.

¶Concilium perfectum sm̄ præsentem Ecclesiæ statum potest congregari sine papa, & eo inuito si requisitus non uult ipse illud congregare, sed non habet potestatē ad ordinandā uniuersalem Ecclesiā, sed ad prouidendū illi casui tunc concurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cōtingeret mori oēs electores Papæ, si contingeret tale quid quod electores non possent eligere sine conuocatione Concilii ad reprimendū, discernendū, uel pacificandū, &c. prætermissis his & similibus duos, tm̄ certos casus, & qui fuerunt quoque & possunt esse, affero, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa pp hæresim est deponendus, tunc. n. ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, pōt Imperator, possunt Prælati congregationem uniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesiæ, sed tm̄ depositiua potestas papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabit hoc, cum de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est qñ papa unus uel plures incerta electione laborant, ut contigisset dū in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc. n. ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi uerum, si potest sciri. & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in unum eorum uel alium conueniant: & si certi electores nesciuntur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, vt in Concilio Constantiensi factum ut in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilii, nam si non sanę est mentis perpetuè, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus pōt: quia ut mortuus est papa uita rationali nō solū in actu (ut dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat aūt quod Papa eligatur in pastorē ecclesię sm̄ uitam rationalem: & propterea non est trepidandū timore, ubi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda expectādum est sicut in diuturnis ęgritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui si statueretur, quòd Papa insanus

factus, tanto tpe expectetur: & si post, nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renunciare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, a quo semel ritè cecidisset. Ex eo aūt q̃ Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus namq; seruabatur in carcere nullo patente accessu (ut patet ex Act. Apost.) & tñ non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Dñi, aut statuendus est terminus Dño, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cū illis de Bethulia: & reprehensi a Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis Dñi, & in arbitrium vestrum diem cōstituistis ei: vt patet Iudith 7. & 8. Posset tñ in hoc, & in præcedenti statu, pontificio statuto prouideri, q̃ a Cardinalib. eligeretur vnus, qui vices pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroq; foro: sicut modo potest summus pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere authoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶In casu autem, quo papa non hæreticus certus, & indubitatus, renuit requisitus congregare Concilium, & statutum esset concilij generalis cum omnib. clausulis derogatoriis (ut Constantienses cœperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere, q̃ renitente papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens Concilium perfectum, i. habens authoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de uniuersali Ecclesia, posset absque Rom. pont. authoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: concesso sibi a Christo immediate, ut patet ex dictis.

¶Dicentib. autem, q̃ quia Conc. Constant. in sess. 39. & post Basilien. in ses. 11. constituit cap. frequens. ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium potest celebrari Concilium, etiam perfectum, pp authoritatem statuti: rñdendum est, q̃ sunt in magno errore, & q̃ in veritate schismati operam dant tales: & tanquā schismatici puniri pñt, si sic exequerentur: cum rebelles sunt Rom. pont. qui est supra totum ius positiuum, & constat q̃ determinatio tpis, & loci Concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, q̃ quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, q̃ Concilium est supra papā: aut loquuntur stante statuto in robore, ita q̃ papa non tollat, aut interpretetur, aut dispenset, aut prohibeat.

¶Quo ad negationem uero cōsensus requisiti papæ ad congregandum Concilium, quia tñ ponderatur, sciendum est quòd oportet hic discretione uti: nam si requiritur a uiris probis, quos præterita & perseuerans vitæ, ac morum integritas cōmendat, & subest causa Concilij (puta hæresis, uel schisma) debet papa annuere, & nunquam credo q̃ fuerit papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si āt requiritur a uiris, qui volunt alligare onera aliis, & digito suo nolunt mouere ea, qui Priscorū Conciliorum statuta non seruant ambitiosis insatiabilib. suarum passionū sectatoribus. & hmōi pro reformatione Ecclesiæ: nonne cōsilio Christi conuenit? Hipocrita, eiice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: præsertim q̃ melius pōt Papa solus reformare Ecclesiā inchoando sponte a seipso & suis, q̃ per Concilium: oportet. n. primo seruare q̃ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est cā negandi consensum Concilio probabilis timor vsurpandæ authoritatis a Concilio supra papam, ut Basilienses mox ostēderunt bis, s. cum primum inchoatum est Concilium, sess. 2. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sess. 18. Finis. n. Concilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶Ex his igitur patet, q̃ inter extraneas opiniones de congregatione, & celebratione Concilij absque papa cōsensu, media via sola vera est, quam declarauimus, s. q̃ Concilium perfectum simpliciter, nunquam, perfectum vero Concilium sm̄ præsentem Ecclesiæ statum quandoq; sine papa, & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa si vis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæresis subycitur Concilio, secundum unam opinionem.

POST collatam potestatem papæ cum authoritate Ecclesiæ, & Concilij generalis simpliciter & absoluta, & manifestationem superioritatis papæ supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium uniuersale: consequenter comparanda est authoritas Concilij ad papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis, & aliis casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via, vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur supponamus cum doctoribus, & cōmuni animi conceptione ex c. si papa. dist. 40. q̃ papa propter crimen hæresis potest deponi a Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesiæ uniuersali.

¶ DE modo quo papa propter crimen hæresis deponitur, uaria est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente uita corporali per mortem, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine q̃ est papa per hæresim desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc, quod est esse membrum Ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, s. quòd negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiue: si enim non est animal, non est homo, & si nō est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, q̃ esse membrum est prius quàm esse caput, ut patet, quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso: quod igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum Ecclesiæ; igitur nō est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quàm caput Ecclesiæ, eo ipso quo fit sine fide, fit non papa. Et hoc est, quod sub aliis uerbis ab aliis dicitur, quòd cum papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo sit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quando per Ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria uoluntate translatus est extra corpus Ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus, & depositus. Primam autem propositionem radicē huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundant super authoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei, & Ecclesiæ quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem, & Ecclesiā idest, antibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam: siue. n. per petram intelligatur Chrs, siue Petrus, siue confessio fidei in idem redit quoad fidei rationem: ipsa. n. semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abac. 2. & Apost. ad Rom. 1 Heb. 10. Iustus ex fide uiuit. Sicut autem uiuere uiuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia uiuere est esse in ca: bene uiuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantia rerum. Substantia. n. primum locum tenet Quarta ita est S. Th. in 3. sent. dist. 13. q. 2. art. 2. expresse dicentis, q̃ homines infideles non pertinent ad unionem corporis ecclesiæ, secundum quod est unum simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum q̃ sunt unibiles corpori.

¶Ex ratione ecclesiæ affertur diffinitio Ecclesiæ, s. q̃ est collectio fidelium. de cons. dist. 1. cap. Ecclesia. Ex consequentibus uerò ad esse extra fidem, & ecclesiam multæ afferri possunt authoritates, dicentes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra cōmunionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul a cōmunione fidelium hæreticos fieri: nutu in primis Dñs Num. 16. Recedite, inquit, a tabernaculis impiorum Dathan. s. & Abiron, schismaticorum. Constat. n. omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Aposto. ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet uobis præter id quod euangelizauimus, vobis anathema sit. Et 2. ad Thess. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Cor. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioan. 2. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distin. 1. c. uerbum) explicat. Dominus par ius, q̃ soluendi esse uoluit & ligandi, & subdit. Certum est quòd Ecclesiæ utrunque licet, hæresis utrunque non habet. Honoris uero & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: ut habetur 7. quæst. 1. cap. Nouatianus. Qui nec unitatem Spiritus, nec communionem pacis obseruat, & se ab Ecclesia

clesiæ vinculo atq; sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem pôt habere nec honorem. Et 24. q. 1. c. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & scismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in c. Agathius. Ad idem est expresse S. Tho. in Secunda secundæ. q. 39. art. 3. volēs q. potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vsum, nec quo ad substātiam: ita q. si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augustinus in sermone de past. tractans illud Cantic. 1. Pasce hædos tuos, & dicēs. Manenti Petro dī, Pasce oues meas: exeunti hæretico, Pasce hędos tuos. Et hanc sniam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his oībus clare patet radicalis illa propositio, q. fides facit membrum Ecclesiæ. Si. n. secluso fide positiuo (vt loquimur) esset perditione fidei remanerent membra in locis suis, nō esset eis subtracta cōio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola ptāte iurisdictionis constituitur. Confirmaturq; hæc positio, ex eo q. papa hæreticus est excōicatus, vt patet ex glossa in ca. Agathius. 24. quæstione, dicente, Hic est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem latæ sniæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, q. par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus, est minor quolibet catholico, vt ht duodecima q. 1. cano. audiuimus. Hoc idē Hugo dicit in c. inferior. dist. 21. Est ēt accusandus, adeo (vt gl. in ca. si papa distinctione quadragesima, dicit) q. Papa non potest statuere, q. non possit accusari de hæresi. Est ēt iudicandus, vt in dicto cap. si Papa. ht. Quæ oīa arguunt hæreticum non esse Papā, sed minorem. Et ad hoc est S. Tho. in quarto, distinctione decimanona. q. 2. ar. 2. q. 3. ad primum; tractans illud ad Galat. 2. quō Paulus restitit in faciem Petro dicens, q. non debent prælati a subditis corā multitudine corripi, nisi immineret periculū fidei: tunc. n. prælatus minor fieret, si in infidelitatē laberetur, & subditus fidelis maior. Constat. n. q. non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est cōe omni peccato mortali) sed potestatis: quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶ Ex his aūt infertur, q. in vtroq; modo quo certus papa viuens desinit esse papa, eadem est cā desitionis. s. propria voluntas illius qui est papa: nam renunciando propria voluntate, abdicat a se esse caput Ecclesiæ. hæresim autem amplectendo propria voluntate aufert a se esse membrum Ecclesiæ, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desitionis Papæ viuentis habetur q. papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quòd papa manens papa non habet superiorem in terris potestatem.

CAP. XVIII.

De modo quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt namque duobus ponētes duas propositiones. Prima est. q. papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferuntur, quia in his consistit vis. Primo ex facto Marcellini, & glo. distinct. 21. cap. nunc autem. qui idololatra non fuit depositus, & fuit sanctus. Et gloss. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 24. q. 3. dicit Apostolus. Secundò ex capitu. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit neminem damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæresim, damnare voluit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. quæst. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de hæretic. cum ex iniuncto) ad eundē pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iudicio electorum non destituitur papa.

¶ Secundam autem propositionem, q. papa hæreticus, manens papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probant quoad primam partem sic, papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur dist. 40. si papa. & nō est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem corā quo accusetur, & a quo iudicetur. Quoad secundam ex eo q. Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est sup. papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

Examen illius propositionis, Papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRÆMISSIS duobus modis dicendi contrarijs, quō papa hæreticus desinit esse papa: examinanda primo occurrit illa propositio, quę est fundm̄ primi modi An sit uera. Et breuiter facile ostenditur, q. est falsa simpliciter, quāuis forte tracta ad aliquē sensum, sit uera. Mōstratur igitur q. nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, ē ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Epi si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia papa nō est deterioris conditionis quam alij Epi. Assumptum probat sic, Eps discredens cōtra fidē solo actu interiori est vere, proprie & perfecte hæreticus, & non est priuatus ptāte iurisdictionis ipso facto ergo perfecte hæreticus Episco. non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, q. solo actu interiori cōstituatur perfecte hæreticus. Et hæc est manifesta p se: quia hæresis est peccatū mortale oppositū fidei, quæ pfecte cōsistit in solo actu Interiori cuius effectus est cōfessio exterior, iuxta illud ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore aūt cōfessio fit ad salutem. Scda aūt probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Eps ex simplici commissione hominis, vt S. Th. expresse dicit in Scda secundæ. q. 39. ar. 3. Ex hoc. n. deducitur intentum sic, Eps hæreticus solo actu interiori nulli hominis iudicio subditus, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quę foris sunt, Deus aūt intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apost. dicit, Nolite ante tps iudicare, donec veniat Dns, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Propter qd talis hæreticus non est excōicatus: non. n. pōt Ecclesia excōicare quod non potest iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictionis potestate, q̄ est ab hominis cōmissione: verūq; n. est humani iudicij, cōmittere. s. & auferre illam, & dixi multo minus, quia plus exigitur ad incurrendā priuationem ipso facto, q̄ ad incurrendā excōicationem: qm̄ incursus censurarum nō reqrit declarationē, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non uideo responsionem, nisi dicatur q. potestas iurisdōnis non est ab homine, qd̄ est primo contra S. Tho. Est scdo contra sniam omnium doctorum catholicorum sentientium, q. a Petro omnis iurisdictio in totum residuū Ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dns. dis. 19. Ita Dns huius muneris sacrm ad omnium Apostolorum offm̄ pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodā capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idē sunt tot authoritates & rationes, quot sunt ad ostendēdū vnitatē capitis & principis in Ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, q. nō est par ratio de papa & alijs Episcopis in hoc casu: quia ptās iurisdictionis in alijs Epis est ab homine: in papa uero est a Deo immediate: & propterea merito accidit, vt Epi, quorum ptās est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt q̄ foris sunt, & papa, cuius potestas est a solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facile excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod. n. in papatu sit potestas iurisdictionis est a Deo immediate: iuxta illud Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Quòd aūt papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc hoīe, ab homine est (sola Petri persona excepta, quē Deus ipse papam fecit, Io. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et qm̄ cum deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis a papatu, quod esset auferre opus Dei (qm̄, ut dicitur ad Rom. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non sunt posita a Deo immediate, sed mediante iudicio humano: ideo eadē ratio est de Papa & alijs Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis a Deo, seu iure diuino, In vtrisque. n. a Deo cum sit mediante iudicio humano, consequens est quod nō auferatur a Deo immediate, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non auferatur per id, q. humano iudicio secundum se non subiacet. s. occultans in solo corde hæresim.

¶ SI QVIS Aūt hæsitaret de illa altera propositione. s. q. de heresi interiori Ecclesia non se potest impedire: propterea quia Doct. dicunt q. heretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de heret. capit. multorum, excommunicātur inquisitores qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillime certior fieri potest q. heretici ut sic foro ecclesiastico subditi, quantumcūque occulti, sunt excommunicati & nō heretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in heresim interius, & solus secum

loquen-

loquendo verbo exteriori profert submississime illã hæresim, est excõicatus, quãuis sit oino occultus: quia actus exterioris locutionis subiacet humano iudicio sm se quãuis careat testibus. In clemen. aũt illa & similibus non iudicantur actus interiores sm se in sua puritate manentes. sed vt sunt cãæ exteriorum cõmissionum aut omissionum: ad idem nanq; genus pertinet cõmissio & omissio, sicut affirmatio & negatio: sermo autẽ noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis. s. de occulto per se, & occulto per accidẽs multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quę sunt per accidens & sapientes falli vt Arist. dicit. Actus. n. interiores puri sunt in gñe occultorum per se, quia ex propria natura habent q sint iudicio humano ignoti. Actus aũt exteriores sunt de gñe occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ: possunt nãq; sensibus percipi: sed ex hoc, q fiunt sine teste occulti sunt, propter quod nunquam (vt dictum est,) ab Ecclesia actus interior puras, sed exteriori iunctus dicatur. Vñ, quia præsens ratio conuincit intellectum meũ: ideo concludo q illa propositio, papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶Confirmatur aũt sic esse vt dicimus, & ex ipsis cõtrarium sentientibus: qui dicunt, q papa quamuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt gl. in dist. 21. ca. tunc autem adducit Hug. Si. n. hæreticus est ipso facto depositus iure diuino a papatu, quomodo iterum fit papa? imo quomodo ex sola non depositione perseuerat papa? imo quomodo nõ deponitur? Hæc. n. contradicunt positioni anteriori. s. q sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dr q nondum Ecclesia deponit, reeligit: tum quia falsum est q non depositio sit reelectio vt patet: tum quia electores ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent q non, aut q uellent meditari super hoc: sed non deponunt quia ius vt habere, q si est paratus corrigi non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et siquis eorum dictum suscipiat vt verum, q papa factus hæreticus, paratus postmodũ corrigi non deponitur, sequitur manifeste, q papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur q non erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabilis sententia, quod Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non authoritatiuæ super Papam.

PRÆMISSA certitudine trium (scilicet q Papa ex hoc q factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus. & q papa manens papa, non habet superiorem in terris. & q papa, si a fide deuiat, deponendus est: vt in c. si papa 40. dist.) Magna restat ambiguitas, quo & a quo iudicabitur papa deponendus, q sit depositurus: cum iudex inquisitum iudex sit superior eo qui iudicatur. Vñ Apostolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit quis es, qui iudicas alienũ seruum? dño suo stat aut cadit, & S. Tho. in secunda secundæ. q. 67. determinat q iudex non potest nisi subditum iudicare, & in decret. dist. 21. c. inferior. idem dicitur. Si nanq; a Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur q papa manens papa habet Concilium vniuersale supra se, saltẽ in casu hæresis. Si autem nec Concilium nec Ecclesia est sup ipsum, statim sequitur q papa deuius a fide sit iudicandus & deponendus: & tamen a nullo est iudicandus & deponẽdus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumq; extremum? non est quo diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attinctione consistit virtus, quod multas consueuit soluere quæstiones.

¶Dicamus igitur: quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, q papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, q papa manens papa habet supra se in terris superiorem potestatem, a qua pōt deponi. Media aũt uia est adhuc duplex: altera dicens, q papa licet absolute non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tñ in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicẽs, q papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Ecclesiæ super Petrum Papam in casu hæresis: oportet. n. subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via cõis quantum vidi hactenus. Contra tñ hanc viam est: quia cum papa diuino iure sit supra Conciliũ, & Ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet si in aliquo casu est illi subditur, q ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum n. aliud inferius iure pōt exceptionem hanc facere, ut patet. In diuino aũt iure nõ exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, ut patet in singulis textibus sacræ scripturæ inductis. Num. n. 16. dr, Recedite. Ad Galat. primo, Anathema. i. separatus sit. Secundæ ad Thessal. tertio. Subtrahatis uos. Scdæ ad Corin. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Io. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3. Deuita. Et breuiter nulli bi in diuino superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem constat aũt q separare sa pōt Ecclesia a papa sola ministeriali ptãte qua potest ipsum eligere. Nõ igitur ex hoc, q diuino iure sancitum est, ut habeatur hæreticus, uitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quã ministeriali ex quo ipsa sufficit, & eam cõstat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, qđ nec expressum est in eo, nec ex expressis necessario sequitur. Potestas autem sup. Papã in casu hæresis proprie loquendo nõ hr in diuino iure, nec ex ipso necessario sequitur: ergo probatur minor: q. n. non habeatur puto patere legenti. Dico autẽ, puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod uero non sequatur, patet ex eo, q quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est unum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

¶ERIT ergo media & uera uia. q papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶Ad cuius euidẽtiam altius ordiendo, tria pmittenda sunt.

¶Primũ q in papa inueniuntur tria. s. papatus, persona, quę est papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque. s. papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus papa. Secundo, q discernendo & applicando proprias causas suis proprijs effectib. inuenimus, q papatus est a Deo immediate, Petrus est a Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primũ a Christo immediate institutum, non est a Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõsensus humanus ad causandum hunc effectum. s. eligentium & electi: oportet. n. electores, uoluntaria eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, q ex parte electi: nec se habet hmõi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (ut applicans ignem stipulæ) uel applicans uirtutem passionis Christi subiecto ut facit baptizans, & sacramenta ministrans, qm nullum est hic applicatum actiuum, sed sola uoluntas humana electorum, & electi: nõ facile. n. esset fingere aliqđ aliud actiuum. Ex hoc aũt, q coniunctio papatus cũ Petro est effectus uoluntatis humanæ: cũ ipsa constituat Petrum papam, sequitur q licet papa a solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tñ papa dependet etiam ab hoie in fieri, fit. n. Petrus papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat. & sic iungitur Petro papatus. Tertio, qđ quia iam nihil tam naturale est, q unaquæque res per quascunque cãs fit, per easdem contrario modo dissoluatur (ut dr̃ i capitulo omnis, de regulis iuris,) idcirco Petrus papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eisdem. s. suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in 6. de renunc. c. 1.

¶EX IIS tribus præmissis hr primo absque omni hæsitatione certum. q Petrus papa, & in fieri & in corrumpi dependet a potestate humana, non superiori nec æquali ptãti papæ, sed minore, quia nec ad faciendũ de Petro non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrũ non papã, exigitur alia facultas, q̃ uoluntatis humanæ s. elect. & electoris. Nec sic curæ in proposito, utrum bona, uel mala conscientia ex bona, uel mala intentione, uel cã moueantur: sic est in proposito q facta teneant, ita, q in ueritate Petrus sit, aut non sit papa. Quod etiam ista potestas sit minor potestate papæ, absque alia probatione ex eo liquet, q mortuo papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, ista potestas est in Ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis authoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicũ. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modũ imponere, per quot, quot. s. & quo debeat electio celebrari cũ irritatione actus, si aliter eius factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec maiorem, nec parem, sed inferiorem potestatem papæ: superioris nãq; uirtutis est disponere de actu inferioris authoritatiue, ita qđ si secus fiat nihil ualeat, ut in proposito inuenitur,

Habetur

Habetur secundo certo certius, ꝙ aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque ꝙ pñs minor papatu, s. simplex uoluntas electi & electorum pt construere & destruere hanc coniunctionem & huiusmodi potestas, cum sit minor papatu, non potest supra Papã, manifeste conuincitur ꝙ aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Dño Iesu Christo, potestas aũt supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate ẽ, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ nõ est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, ꝙ coniunctio formę & materiæ utrinque attingi potest, scilicet ex parte materię & ex parte formę: & quòd potens super coniunctionem formæ & materiæ ex parte utriusque seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ non oportet quod possit super formam, ut patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animę intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ uenit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se hñt ẽt ut materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionẽ eorum ex parte papatus & consequenter utriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papę. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papę siue per renunciationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, ideirco diligentissime & cautissime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papæ, sed super coniunctione inter Petrum, & papatum.

¶ Quod ut clarius pateat, scito, quòd certum est quòd trib. modis potest Petrus Papa uiuens amoueri a papatu, primo per electionem a Domino Iesu Christo: secundo per renunciationem spontaneam a seipso: tertio per depositionem irritam ꝓpter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autẽ his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio utriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet ꝑ electionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur a potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim authoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formę. Et quia, (ut dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formę, consequens est, ut nulla alia potestas possit amouere Papam, ut potestas superior Papa: sed hoc proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimænonæ. can. electionem, dicentis, electionem summorum Pontificũ sibi Dominus reseruauit, Differentia nanq; inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quod alii Pontifices possunt eligi tanquam a potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi; non autem supra potestatem Papæ: Ex hoc enim habetur, ꝙ aliorum electionem Dominus concessit Papæ concedendo potestatem superiorem: Papæ uero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eligeret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictiono. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est a Domino, quæ possit hæc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renunciationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum, sed a potestate supra coniunctionem solam: quia non uoluntas Petri, nec uoluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corruptio illa, & corrumpitur ut patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & ecclesiã habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatũ ut pote opus suum: oportet dicere, quod cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo posse, (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari cõsensu & posse coniunctionem eandẽ ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tñ liquet qđ hæc duo posse sint unius & eiusdem potẽtis. Qđ tñ conclusum est in præcedenti capite, per uiã diuisionis, pp identitatẽ obiecti: quia utrunq; est circa ipsã coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum & falsum multipliciter apparet. Primo ex ipsius potẽtis natura: nam, qñ una causa totalis ex duabus partialibus constãs exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talẽ effectum, ut patet in uinculo matrimonii, Quia enim ad uinculum matrimonii cõcurrunt duo, consensus, (scilicet uiri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex utroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum uinculum matrimonii in altero. In proposito autẽ ad coniunctionẽ Petri & papatus construendam uel destruendã concurrunt duo, consensus, s. electorum ex una, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales & uterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, s. dictam coniunctionem construendam uel dissoluendam. Et quia potestas dispositiua Papæ inuiti pp hæresim incorrigibilem, includit alterum consensum tantũ, sequitur quod & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & qđ si est pars eius non potest deponere, quod repugnat potẽtiæ depositiuæ. Male ergo dictum est, ꝙ potentia depositiua Papę est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis uidetur inesse & non inest, ergo nec de quo minus: magis autẽ uidetur quod solus consensus Petri papæ possit se facere non Papam, q̃ solus consensus aliorum, quia potest renunciare, sed hoc nõ potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renunciet semper est Papa donec renuntiatio sua acceptetur: sicut econtrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquã est Papa quousque electioni de se consentiat. Hęc enim ostendunt, ꝙ causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius aut Petri solius, sed utriusque simul consensus: ac ꝑ hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hereticus, iudicandus est: iuxta cap. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu non potest citare, compellere, & breuiter nõ habet uim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quod sit potestas minor & quod sit iudex ex ipso modo. quia scilicet ut coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex obiecto ẽt istius partialis cõsensus quia cùm consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papę, qui modo sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere & renunciationẽ acceptare, ut patet in facto Cœlestini) sequeretur, quod apud eosdẽ solos resideret potestas depositionis Petri papę facti heretici: cuius oppositum cõmuniter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis propositum confirmabit: Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, ut consensus uiri & mulieris ad causandũ uinculum matrimonii, ratio procederet: quia uterq; consensus hẽt se ut partialis causa quasi efficiens uinculum matrimonii: In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet ut causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet reddẽs subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus uoluntarius. Sicut. n. esse fidelẽ non est causa illius coniunctionis factiua: sed nec esse uoluntarium ad illã. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionũ: cùm. n. alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quod quousque ipse illam acceptet, non est prelatus: acceptatio tamen sua non facit in se prelationem, sed subiectum reddit capax prelationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem, q̃ propter dispositionem subiecti non poterat inducere facere in eo. Actus enim actiuorum sunt in patiente disposito: ut dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, reddente subiectum capax coniunctionis cũ papatu, restat ut consensus eligentium ut faciens coniunctionẽ illam. Ostensum est enim, quod non est à Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc rel nquitur, quod potestas faciens uel quasi faciens hanc coniunctionem est in electoribus, & nõ in electo.

hic

sic nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur a Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dr, q̃ si Papa sola sua renunciatione absque acceptatione Ecclesiæ non potest a se abdicare papatũ: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Rõ autem quare acceptatio requiratur est quia nemo potest renunciare iuri alterius, quod habet in se, nullus. n. qui ex pacto tenetur alicui soluere censum, pt renunciare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se Ecclesiæ ad regimẽ ipsius. vnde iuri Ecclesiæ, q̃ habet in Petrum papam, non potest ipse renunciare inuita Ecclesia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesiæ dicente Dño in creatione Petri primi papæ, non aliud, quàm pasce oues meas. Vnde non est verum, q̃ magis videatur de consensu solo electi, q̃ possit dissoluere, quoniam ipsa non est causa efficiens etiã partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dr q̃ potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri, non simpliciter, sed in casu hæresis, ita q̃ potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri uel dissolui (subiecto existente disposito) est authoritatiua; ita q̃ sententia diffinitiua ex hac authoritate procedens super cõiunctione talis materiæ Petri hæretici cũ papatu, dissoluit authoritatiue coniunctionem illam. Sicut. n. electio Ecclesiæ authoritatiue super coniunctionem, non super Papam coniũgit Petrum dispositum, i. fidelem, & uoluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit. n. in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animã hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cum usque ad illam Petrus dutet superior: posset dici q̃ quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, q̃ eadem authoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum uideo oportere esse coactiuum Petri Papæ, sed sufficit, q̃ sint intimatiua, reprehesiua, & huiusmodi, iudicium. n. hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto uel uerbo hæresis incorrigibilitas expectatur, q̃ sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, q̃ nõ est inconueniens hanc minorem potestatem indirecte posse cogare Petrum ad præambula necessaria ad sententiam non uideo quare erraret, cum Petrus papa hereticus incorrigibilis, iam sit in corruptionis uia: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessariis præambulis non dederit Ecclesiæ, quæ nunquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: q̃ instus discutiendum relinquo. Bene tñ aduertant, q̃ non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessariis ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad tertium dr, q̃ potestas ista depositiua non est in Cardinalibus: quia in ais non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitate, s. tempore quo papatus uacat. In ecclesia autem uniuersali est potestas super coniunctione illa absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales non possunt deponere papam hæreticum, sed hoc spectat ad uniuersalem Ecclesiam. Posset tñ hæc potestas committi Dominis Cardinalibus a iure statuto pontificio: sicut commissa est eis potestas eligendi, s. per uiam determinationis, q̃ ipsi repræsentarent uniuersalem Ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exẽplo fieri potest q̃ dictum est, si quis namque Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem uicarium cum plenissima authoritate, ordinans, q̃ si institutus uicarius moriatur aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illũ amouere & aliũ nominare in uicarium absq; alia confirmatione, &c. constat, q̃ canonici nullã authoritatem super uicarium haberent, neq; simpliciter, nec; in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatẽ super coniunctione uicariatus cum persona in casu, &c. Eodẽ. n. mõ est in proposito. nam pastor, & Episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. & instituit Petrum Apostolum in suum generalem uicarium cum plenissima authoritate, ante ascensionem dicens ei Pasce oues meas: & cum effectu exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam, Tibi dabo claues: & quodcumq; ligaueris, &c. Et ordinauit ut si unquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, Ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. distinct. cap. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet, q̃ Ecclesia nihil potest super papã absolute, nec in casu hæresis proprie loquendo, pot sup. papã, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clare liquet, q̃ potestas Ecclesiæ est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & voluntatem. ad corrumpi vero per hæresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, q̃ papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAP. XXII.

In quo respondetur rationibus & authoritatibus allatis in ca. 17. ad probandum, quod Papa hæreticus sit ipso facto depositus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quòd scilicet certus & indubitatus papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, proprie loquendo Concilio, aut Ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, ita q̃ potest deponi: oportet tamẽ satisfacere rationibus & authoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papam ipso facto depositũ, & propterea subditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quòd baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quod est Ecclesia, tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primo imprimit characterem indelebilem: secundo fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum viuum Christi, non tamẽ exigitur ad habendam iurisdictionis, uel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem, (de quo tota est quæstio) q̃ non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam hæretici cõsecrant verũ corpus Christi: & faciunt veros sacerdotes, si seruata forma & intentione Ecclesiæ hoc faciãt. & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: q̃. s. licet fides informis cõstituat mẽbrum Christi sñ quid, vt dixit in tertia parte S. Tho. quæstione 8. art. 3. ad 2m: quia tñ latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramenti fidei cõstituitur membrum Christi secundum q. d. remotus a Christo: hæreticus enim n. si membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum cõfirmationis daret. Hæc. n. a solis Christi membris non quibuscunq;, sed in magno sacerdotij. s. vel episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & q̃ tanta est vis characteris baptismalis, vt etiã fides formata eius vices non suppleat, vt patet ex hoc q̃ presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. c. si quis presbyter. Et q̃ ipse character constituit membrum Christi dicente Inn. a. dem in c. in capitulo ueniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim. q̃ proprius & inseparabilis effectus sacramẽti fidei (quod constat esse baptisma) est solus character, ut patet cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionẽ Ecclesiæ; nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et si altius adhuc mẽtis oculos eleuauerimus, intuebimur, q̃ habens solum fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & Ecclesiæ, & extra membra Christi & Ecclesiæ, diuersis respectibus. & ppterea a doctoribus diuersa & contraria de eo dñr. Habens nanq; solum characterem fidei, quãtum est ex parte sua infidelis est & extra membra Christi & Ecclesiæ, quia uoluntarie discredit: ex parte aũt Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis inuitus, & est membrũ Christi & Ecclesiæ velit nolit ipse a utpote non ualens abdicare, aut abijcere a se susceptũ semel fidei characterem. Propter qđ a diuo Thoma, in secũda sedæ, quæstione decima, art. 3. ad tertium, cõputatur talis inter fideles, cum dr, q̃ pro adulterio grauius puniatur fidelis, quã infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliã facit, & in eiusdem quæstionis art. 5. numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidẽ, suscipit influxum interiorem a Iesu Christo, capite quoad hunc actũ uitalẽ, qui est credere: ut Sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, art. tertio,

ad sa

ad fin. Habens aūt characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus uitalis interius, sed tm̄ quo ad exteriorē operationem, sicut brachio arido pōt uti ad alios percutiendos uel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primum in cōpositione membri Christi quod patet ex hoc, q; ipse à solo baptismo cū sit solus, est inseparabilis ab eo: ac p hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo membrum Christi & Ecclesiæ: oportet q; sit ultimum in resolutione membri Christi & Ecclesiæ: & consequenter quādiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et qa nunquā desinet character, iō sp erit intra latitudinem membrorum Chri. ēt cum abscissum totaliter est p dānationem in inferno. & p hoc differt à pure infidelibus dānatis. & magis cruciabit, iuxta sniam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc iō ultra tot allata testimonia ex propria efficacia sufficit. quia sm̄ ueram theologiā diuinam & humanā, attributum alicui causæ ut proprius effectus, intelligitur attribui ei sm̄ id quod illi causæ proprium est: ut patet in causis naturalibus, moralibus, & ecclesiasticis inductiue, percurre. n. aliter. oīt certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo ut proprius effectus, quod faciat membrum Christi. oportet qd̄ intelligatur attributum ei sm̄ id quod huic sacrali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quod differt à cæteris. hoc aūt est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc. n. solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacri concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem et informem: quia tñ retinet sacrm̄ fidei et initium, quo constituitur primo quis in hoc quod est esse membrum Christi: Ideo rōes & authoritates quæ fundantur super hoc, q; fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, nō sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi. ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quā uis ex defectu fidei informis optime inferatur, q; ipse quantum est ex se, est extra latitudinem membrorum Christi: ac per hoc a membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ sæculari tradendus.

¶SIGILLATIM ergo ridēdo, authoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum, quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est & ex parte Dei, quia nouit Dñs qui sunt eius, ut glossa ex Aug. sumpta exponit. & hoc ex parte meritorum: quia habet in se causam æternæ damnationis, ut Chrys. dicit. & ex parte clara condemnationis in ultimo iudicio absq; examine, ut Greg. explicat.

¶Ad illud uerò, super hanc Petram. id est fidem, dr q; sacrm fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in uia ad ruinam, quo ad illud suppositum.

Ad id atq; uiuus ex fide etc., si de fide informi admittatur, dr q; sumitur uiuere pro operatione uitali, & non pro esse: sicut sumitur cum dicitur uiuere uiuentibus est esse.

¶Ad diffinitionem fidei. Fides est substātia: ac p hoc primum dr, q; fides habet rationem primi sustentantis inter uirtutes pertinentes ad fideles: & iō dr substantia. Cum quo stat, q; ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶Ad authoritatem allatam ex tertio sent. S. Thomæ dr, q; doctrina S. Thom. ibidem est male intellecta, & est contra illos in propositum: nam ibidem appellatione infidelium non ueniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, ut patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: qui s. q; sunt unibiles corpori. Constat namq; q; respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, q̄m in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramentum fide. non ergo appellatione infidelium ibi ueniunt hæretici.

¶Appellatione quoq; ne fidelium peccatorum ibi ueniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in uno numero obiectū, fidei unionem illam (quam unionem simpliciter author nominat) retinent utcumque uelint nolint. Et hoc insinuatur ex hoc qd̄ dicit, quod uelut membra arida possunt non in se sed aliis sacramenta ministrando & docendos hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶Ad diffinitionem Ecclesiæ dr, quod quia hæreticus ex ipso est infidelis, simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus ut abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶Authoritates omnes testis noui & ueteris phibentes cōionem cum hæreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus, ut non cōmunicemus cum eo. sic enim sufficienter satisfit præcepto Iustitiæ. Si enim ipso facto uitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum 3. ca. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum usum.

¶Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesiæ foro hæretici, sic. n. interpretanda sunt Sanct. Thomæ, & aliorum in cōi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & cōsequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis, si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione & hisis ppriæ exactione, est priuandus humano iudicio, à quo coniūctus est papatus huic personæ, ut dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, inquantum hæretici sunt, Aug. adimit ipso facto: quia impossibile est, ut hæreticus, inquantum hæretici officium exercet, pascat oues Christi. Possibile tñ est, ut ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officiū Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est ualde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, q; Papa cadens in hæresim damnatā, incidit in excōmunicationē falsum est. nam, cum omnis excōmunicatio, quæ est ecclesiastica cēsura (de hac. n. loquimur) sit à iure positiuo & ius positiuum nō habeat uim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, q; Papa in nullā incidere cēsuram pōt. Et usqueadeo docent hoc doctores, ut dicit San. Thomas, in 4. senten. distin. 19. q. 1. art. 3. ad tertium, quod Papa non potest committere alicui, q; excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. ut dominus Ioan. de Tur. Cre. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorū iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa. n. est, soli depositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alii.

¶Ad probationē autem (s. q; si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex c. audiuimus 24. q. 1. & S. Tho.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solum per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omne existente in charitate) nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim sit minor: secundum qd̄ quilibet catholicus est maior,) cū ista sint correlatiua, sed quilibet catholicus non est maior secundū iurisdictionem: non enim ex hoc q; papa, uel prælatus meus sit hæreticus, ergo unus catholicus cui nihil habet iurisdictionis iurisdictionem acquirit super eum, aut alios, oportet sane uerba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quanto super his uerbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam scito primo, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, consequens est, q; oportet proportionaliter minorem maiori referre, ut & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito secundo, q; cum sermo sit intelligendus secūdum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorū à subditis, manifeste sit comparatio inter prælatum & subditū, nō quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc uerificari, primò ut intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, q; prælatus si labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolute, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est uerum: quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infideli, cū quo tamen stat, q; prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secūdo (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quod etiam quoad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior quātum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum est ex se, redditur inhabilis, ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad ptātē spūalis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem fit minor sm̄ potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendend. fidē, ex eo namque q; prælatus à fide deuiat, & subditus pmanet in fide minor fit ille in officio exercitio defendendi fidē, & subditus fidelis econtra maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totū simul iunctū satisfacit literæ decreti & intentioni S. Th. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandū denique esse & iudicandū Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quòd iudicandus habet superiorem, non Papa (ut isti putant) sed

contra.

coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur Cõcilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Verum tamen superest declarandum, an scilicet solo hæresis sufficiat, an exigatur et incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc ut deponatur papa, quod sequēs capite declarabit.

CAP. XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD Absoluendum demum totam hanc difficultatem de potestate concilii ad depositionem papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera q̃ papa pp crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundaẽ hæc opinio primo super facto Marcellini, & rãsione Episcoporum, ut patet in vigesimasecunda distinctione, ca. nunc autem, & sunt uerba Nicolai papæ. Cum enim idolatriæ crimen incurrisset papa, congregatum Concilium uidens eum compũctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur a quoque. Et sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundo super glossa in dicto ca. & in ca. si papa dist. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione: quia cum hæreticus nomen sit uitii, & papa hæreticus sit deponendus, tãdiu deponendus uenit quandiu hæreticus seu a fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut a fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi in ca. nullus. Quarto, super authoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominẽ post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, a fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, q̃ papa propter crimen hæresis põt deponi. Et hęc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo: ut patet inductiue. Qui enim semel homicidiũ commisit, reus est pœnæ homicidii: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed papa pp hęresis crimen pœnæ depositionis reus est, ut communiter doctores ex ca. si papa 40. dist. mot. dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commisisse: ita quia pro deuiatione a fide deponendus dr̃, sufficit q̃ hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alii prælati puta Episcopi ex hoc solo, q̃ dãnatam incurrunt hęresim, in foro ecclesię sunt ipso facto excõmunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si papa paratus corrigi non põt deponi, cum centies in ueritate possit relabi & resurgere: sequeretur q̃ centies relapsus, paratus tamen corrigi non posset deponi: quod est fatuum.

¶ LICET Autem hæ duæ opiniones contrarię uideanẽ. ad medium tñ expositę discordes non inueniuntur. Vnde media rõnabilisque sententia est, q̃ papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticũ hoĩem post vnam & secundam correctionẽ deuita. Et rõem quare non amplius sustinendus est assignãs subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi gl. interlinearis in uerbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in uerbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literę, q̃ quia iudicium humanum datur sm̃ id, quod ut in pluribus inuenitur & sm̃ communem cursum, qui ab ea, quam ueram sponte professus est, fide declinat primo, & post vnam correctionem secundo, & post secundam correctionem, tertio, abiiciendus tanq̃ incorrigibilis censetur, idcirco papa hæreticus post primã & secũdam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare papam manentẽ, cum ex eo post Dñm Iesum omnium salus dependeat. ut dr̃ 40. di. si papa. Quia ergo Apostolus hæreticũ hoĩem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitãdũ pręcepit: consequens est primo, q̃ quantumcunque papa hęreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, nõ solum põt, sed dẽt deponi. Et merito, ne in infinitũ protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rõnabilis & terminus est statutus erroris error cum trina monitione prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiũctis ita, q̃ tertius error monitiones cõtempsit. sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittunẽ ab ecclesia. Consequens secundo est, q̃ ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, q̃ pp hæresim non est excõicatus, sed excõicandus depositione. Et ppea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publica correctione: q̃ in aliis inferioribus pp adiunctam excõicationem latæ sntæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alii. n. quia excõicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa aũt quia excõicatus non est, sicut nec excõicati erant hoĩes hæretici tpe Pauli Apostoli, sed excõicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio a Paulo concessa non abstulit potestatẽ ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem Ecclesiæ inhibendi tale coniugiũ, sed ostendit quid seclusio humano iure seruãdũ est. Propter quod, quia papa ut patet hic, solo diuino iure iudicandus, deponendusque venit, quia illi soli subiectus est, iõ in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris pp hæresim ab ecclesia excõicatis. Nec obstat dictis, si dicatur q̃ hæretici ẽt tpe Pauli erant excõicati ab ipso, ad Gal. 1. Cum enim sñia illa se extendat ad superiores, s. Angelos de cęlo, & constet q̃ nullus superiorem, sub quacumque conditione excõicare potest: consequens est, q̃ non fuit excõicatio, sed denunciãtio, q̃ a Deo anathema fieret quincumque ẽt Angelus de coelo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separat' desse a Deo, & dignũ excõicatione Ecclesiæ quo ad hoĩes. Et confirmatur ex S. Tho. ibidem dicente, q̃ sententia illa ab Apostolo data est authoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat namque q̃ excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constitui t sermo diuinus contradicens sibi.

¶ AD RATIONES igitur primæ opinionis unico uerbo dicitur, quòd papa post secundam correctionem deuius a fide, non admittitur ut paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in ueritate sit correctus.

¶ Ad rõesaũt alterius opinionis dr̃, q̃ ubi est speciale ius, non oportet ex cõi procedere iure. In hac aũt causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonum, & stylo Ecclesiæ in cõicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, s. non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiæ excommunicationem, qua hæretici sunt statim uitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam unica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit Diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. art. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAP. XXIIII.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumque notorio crimine scandalizante Ecclesiam, subyciatur Concily potestati: ita quod possit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ Concilii in alio casu, quàm in casu hæresis. Et nunc quidem uere casus, qui peccata sunt, tractandi sunt postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quòd papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probaturque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo. Probatur sequela. tum primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi, ut patet in Secunda secundæ S. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ papa omnia beneficia uendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, uitiorum dux, blasphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quam si pertinaciter sentiret, q̃ Spiritussanctus nõ procedat a filio, recte alias uiuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specifice expressum, q̃ papa possit deponi magis pro hęresi, q̃ alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casum hæresis, distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorii & scandalizantis ecclesiam criminis, excipiunt glos. ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: ut dicitur in ca. ex parte, extra de decimis sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresis: ergo de minori, scilicet simonia notoria, &c.

¶ Secundò, ex parte abusus potestatis. constat namque, q̃ gladius de manu furiosi potest, & debet auferri inuasor, & oc-

cisor

cifor corporum detineri,& pertinax in proposito in custodiam poni,qua mo magis sæuiet in perditionem animarũ papa gla dio papalis potestatis abutens,illo priuandus est tanq̃ phreneticus & ebrius,suæ passionũ commotione zelus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo.& Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum,Cogis Gentes iudaizare:glo conuersationis exemplo.Et confirmatur,quia si papa vellet mulierem opprimere,vel occidere,posset & repelli & percuti: & occidi,cũ moderamine inculpatæ tutelæ:ergo fortiori si oppugnat ecclesiã,si ocasu crimine hæresis,resistendum primo:& si opus est,occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex tõe fin s potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est,& non in destructionem.

¶Tertio ex parte obligationis ipsius papæ . tenetur n. papa ad purgationem sui cum infamis est,de crimine scandaloso,vt patet de Damaso accusato de adulterio:et de Sixto,Leone & Symmacho 2.q.7. Et probatur tõe,qa tenetur pascere oues suas: & constat q̃ scandalum depascit oues. Purgationi āt subiectus si deficit,iudicandus est,igitur papa potest alicui ecclesiæ de alio crimine,q̃ de hæresi iudicari. Et confirmatur authoritate C teg.in capit.si quis secunda cõnc septima,dicẽtur,Si quis super hoc nos redarguere voluerit,vel extra authoritatem facere nos contenderit,veniat ad sedem apostolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mecum iuste discepret, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Gerson,ex humilitate,sed ex debito Greg. fecit.

¶Quarto,ex parte ecclesiæ:quia sicut papa sponsus pt dare libellum repudii ecclesiæ suæ sponsæ,renunciando papatui : ita ecõuerso cũ nõ debeat quo ad hoc impari iure censeri:&po t eraddeucitur 16 pro ipsa contra sponsum:uel quia prostituit eam quantum in se est,uel tyrannide sæua laniando eã, uel placitando,bona sua dissipando,uel quia aliud conatur ea in perniciem filiorum.Et confirmatur hoc:quia ad communitatem totam spectat principes correctio,uel destitutio, apud Aristotelem in 5.Politic.si incmendabilis perseueret . Et hæc potestas inausferibilis uel inauducabilis est a communitate libera:quanto magis hoc habebit ecclesia?

¶Quinto,ex parte diuinæ prouidentiæ.Cum enim Dei perfecta sint opera,& ecclesia opus ipsius immediate sit (multo magis q̃ in synagoga,cui tamen dicit,Quid ultra tibi debui facere,& non feci?Esa.5.)oportet ecclesiæ regimini,& corpori perfecte prouisum esse.Constat autem, q̃ perfectum nõ e corpus, quod non potest putrida a se membra abiicere,uel sanare ,sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfecte dispositum regimen , quod nun põt commune bonum & necessarium conseruare,abuciẽdo manifeste & notorie commune bonum vsurpantes, dissipientes &c. Hæc enim omnia papa notorie scandalizans,simonia,luxuria, blasphemus,tyrannide,promotione indignorum,&c.manifeste facit contra bonum charitatis commune ecclesiæ militantis,& triumphantis bonum.

¶Sexto,ex parte decretorum & gestorum Concilii Constantię. & Basilien.In Concilio nanque Cõstantien.depositus fuit Ioã. 23.quem ipsi tenebant ut uerum papam,& Benedictus 13. de consensu suæ obedientię.In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eugenius 4.creatus Felix,Stephanus, Christophorus, Benedictus:Greg.6.Ioan. 12.Et confirmatur locus iste auctoritate multorum doctorum sententium idem quod Cõcilia statuit patet de glo.in cap.si papa distin. 40.& sequentibus.

¶Septimo,ex parte naturæ iudicii humani. secundum allegata & probata,nel præsumpta iudicantis. Quo fit rõne præsumptæ hæresis papa non hæreticus pp contumaciam:iuxta c.cum contumacia,de hære. li.6.Vel per mansionẽ in excõ catione per annum deficiente purgatione,iuxta ca.excommunicamus extra de hęre.Vel dum timore mortis actus hæreticales exercens tantum fecit,ut de Marcellino dẽ uel simili timore verba hæreticalia absque intentione protulit . uel si per falsos testes conuincitur hæreticus:elapsus:uel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit.Ex his & similibus creditur, papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilii generalis,sic ut possit ab ipso deponi.

CAP. XXV.

Discursio & determinatio,ad quam legem spectet determinare casus,in quibus iudicio Concilii subest Papa.

DICTAE autem opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat,tenens,quòd si sit catholicus papa non iudicatur a quocunque iudice in terris,iuxta capitul.si papa, quadragesima distinct.cap.oues.secunda quæstione septima.

¶Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primo videre in quo consistit hæc difficultas, unde scilicet quæstionis veritas pendet:quo ignorato veritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur,cont ingeret quidem aliquem verum asserere , sed nescire se uerum asserere.

¶Sciendum est igitur,quòd tota difficultas pendet ex hoc, An iure diuino uel humano papa in casu criminis . quodcunque sit illud,deponendus sit potestate ecclesiæ,seu Concilii. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, s q̃ in casu criminis hæresis possit ab ecclesia deponi,lex quoque diuina exigitur,statuens q̃ propter tale crimen , puta notorium scandalizans & pertinax deponi possit.Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum,quod papa in casu hæresis sit deponendus, solum quoque ius humanum sat est ad statuendũ. quòd papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes,quòd ius diuinum exigitur,fundant se supra hoc, quod licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui,factus iam papa diuina lege est supra ecclesiam & Concilium:ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici,(nec simpliciter in casu) Concilio,aut ecclesiæ,sed sola diuina lege. Et qa lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati ecclesiæ ministeriali,nel ut alias placet authoritatiuæ:ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina,patet ex multis inductis textib. sacræ scripturæ,expresse separationem ab hæretico quocunque indicentibus.Quod autem solus sit exceptus,patet ex sententia Saluatoris,Mat.23.Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere.ubi Dominus aperte statuit subditos debere audire Prælatos malæ uitæ,& bonæ doctrinæ. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat:uita autem & opera ad malos mores aliorum criminum . secundum igitur sententiam Domini , audiendi sunt fideles prælati , quamuis mali.Confirmatur quoque eadem sententia a Petro Apostolo in prima Epistol.2.c.Obedite præpositis vest.is, non tantum bonis & modestis,sed etiam discolis.

¶Dicentes autem q̃ ius diuinũ non exigitur,sed Deus relinquit hoc in manu consilii humani, sicut & multa alia,fundãt se super hoc, q̃ opus pure humanum,secundum se nec bonum nec malum moraliter,subiacet plenarie legi humanę: con unctio autem inter Petrum & papatum est opus pure humanum quandoque bonum, q̃nque malum,ergo subiacet plenarie legi humanæ:ac per hoc lex humana disponet e pe illa coniunctione. q̃ si est bona, perseueret, quãdo mala,dissoluatur. Dixi, Opus pure humanum,ad differentiam operationum sacramentaliũ quę non sunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cũ papatu sola humana actio interuenit,coniungens electionis actu utrunque,supponendo materiam formæ.ut patet ex hoc, quòd si cessat a papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renunciante,& in sacerdote degradato ptãs ordinis a Deo data, sine penitentia nanq; sunt dona Dei:ut dicit ad Rom. 11. Dixi, Secũdum se nec bonum nec malum moraliter,ad differentiam actuum secundum se bonorum,(ut credere,amare Deum &c)& secũdũ se malorum ut, blasphemia Dei,mendacium,& similia: hęc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona est ut patet in tot sanctis Romanis põtificibus:& q̃nque mala,ut patet in multis eisdem sceleratis quos utinam nescire liceret. Et confirmatur:quia ptãs ministeriasit existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus,regulatur humana lege,ut patet de actu electionis papæ, q̃ irritus & nullus ab humana lege si non seruatur,redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr promulgauit quod in casu hæresis põt papa iudicari & deponi:q̃ alia lege humana promulgari,q̃ pro simonia in beneficio possit deponi,& sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanę ad nãlẽ & diuinam.Et si sine noua lege(quia in defectu manifesto humanę legis,locũ habens gnome & ἐπιείκεια,) posset papa ex notorio excessu scãdaloso & incorrigibili deponi,sicut p̃ hæresi.

¶SI QVIS autem diligentius perspiciat,uidebit, q̃ diuina lege opus est statuente casus depositionis papæ, nec ulla lege humana potest,aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissime & clarissime sic. Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari a papa:ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo q̃ est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens: quia ex quo potest tollere legem & non vult subire ipsam,tollet eam: & sic nihil contra eum fiet.

¶Et licet hæc ratio sufficiat:quia papa diuina authoritate hoc potest,& nulla deuolutione,interceptione, inchoatione, appellatione,suspensione,aut quouis alio termino potestas sua minuitur,aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris,attamẽ ex pro.

ex proprijs rationibus pŕãtis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum, idem ostẽditur. Quadruplex nanque pŕãs hic nominatur. Primò pŕãs Papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet solicitari. Secũdò, pŕãs ecclesiæ seu Concilii vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hæc nihil est, sed chimera: unde nullũ effectum in mille quingentis annis in Ecclesia Dei habuit: oĩa.n. iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, nolit nolit Concilium testante hoc vniuersalis Ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertiò, pŕãs authoritatiua Concilii supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc pŕãs licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen attestatur proposito. quia ponens eam in solo caso, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quæ hẽt pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc ẽt attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionẽ Petri & papatus in facto esse se i in fieri (quia nihil pŏt supra cõiunctum, s. Petrum papam, vtpote superiorem iam nominatũ, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, q̃ ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniunctæ, s. Petri papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad quod non se extendit pŕãs ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri papæ ad dissolutionem determinata sit, pŕãs ista non potest exire in actum dissoluendi, vtpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam, illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum, s. Petrum papam tali potestati. Et ex hac conclusione, s. q̃ lex diuina earum statuens casum depositionis papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex iure canonico iuris procedũt ad ostendendum, q̃ papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, ut glossa super canone, si papa, distinctione quadragesima & super canone Agathius & vigesima quarta q. prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet nanque ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absolutè est suprà Concilium, & vniuersam Ecclesię communitatem. Et hæc iacet [illegible] non est hac ratione amplius nagandum. Vnde ipsam glossa veritate inducta, dicit q̃ Papa non potest statuere, quòd non possit iudicari de hæresi: hoc. n. ideo uerum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

¶RATIO Aũt in oppositũ allata non concludit oppositũ: qm̃ opus humanũ in sufferens subiici humanæ legi, potest intelligi dupliciter. primò quo ad modum fiendi: & sic est uerũ. Secũdò, quo ad ipsum fieri sm̃ suam substantiã. Et sic est falsũ: vt patet de abscissione ligni vel ferri, præcidi si quidem pŏt bene & male moraliter, & lege humana determinari pŏt, q̃ bene, & qm̃ male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præcisoris & dispositionẽ subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi uacãte sede: & tunc in subiectum dispositum, s. Christianum uoluntarium. Depositionis uerò nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario, vt patet de Papa hæretico uel renunciante. Propter quod non pŏt lex humana statuere, q̃ coniunctio papatus, & Petri, qñ est mala propter alia crimina ab hęresi, dissoluatur: nõ pŏt, dico efficaciter statuere coactiue: quia Papa criminosus posset illã legẽ tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Consilium Papam deponere.

QVIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ea ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis papæ. Et ut probabitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo papa potest deponi ab Ecclesia, siue authoritatiua, siue ministeriali potestate non curando in proposito.

¶Probat hoc tripliciter, s. ratione ex principijs theologicis certis & authoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Rõ est ista, Constat, q̃ secluso Papa, in Ecclesia est potestas electiua papæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quocunque vocet, habet pro obiecto coniunctionẽ personæ, & papatus in fieri & in dissolui, vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponit. Constat et, q̃ ad hoc q̃ Petrus fiat papa efficaciter, ita quòd sit papa, & consequenter ad hoc q̃ pŕãs illa Ecclesiæ exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse: Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse uoluntariũ, & esse Christianum. nunquam enim aliquis quantũcunque electus est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratię præsupponit ordinem naturę, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitę aũt dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & hmõi, sine his enim Petrus si est electus, & acceptat, est papa: quamuis ineptus & malus. Constat et, q̃ quia facilius est destruere q̃ construere duabus simul requisitis necessariò conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui pŏt coniunctio ista. Namque si Petrus nõ vult amplius esse papa, potest renunciatione dissolui coniũctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renunciatio, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labit in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desiit quantum est ex se esse membrum Christi: sicut in primo casu desiit esse uoluntarius. Hæc oĩa certa sunt, ex quibus necessariò sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quę nõ sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non ppea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à pŕãte depositiua. Nã dispositiones illæ, quæ non requirunt in subiecto ad hoc q̃ vniatur efficaciter formæ, sed tã eum eis, q̃ cum suis cõtrariis inesse potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earũ contrariæ pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, q̃ si Petrus scelaratissimus & criminosissimus, scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & eligatur oportet, q̃ huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ aut perseuerantia, et si reddant ipsum malum papam, & non solum malum hominem, ut prius, non tamen reddũt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est, q̃ malitia ad malè esse papæ, & non ad non esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & pŏt formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ reddunt papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas cõtrariatur conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, q̃ depositio est non esse Papæ, & unũquodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superuenit. Nunquam. n. homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in alijs. Secunda aũt propositio probata est: quia cætera uitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes Hæc de primo.

¶AVTHORITATES Sanctorum sunt In primis Anacleti papę & martyris: (& hẽ sexuagesimanona distinctio. can. electionẽ.) Si nanque papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra diceret, quòd electionem summorum Põtificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacii papæ, & martyris (& habetur quadragesima distinctio. c. si papa.) Nisi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solum infidelitatis crimen subiecit iudicio: à quo papa potest iudicari: quem constat esse uniuersalem ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excepit, à quo negat redarguendũ id fore. Sanctus quoque Eusebius papa, (& habetur secunda quæst. septima, in c. oues) dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sint, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec ullatenus accusare possunt. Sanctus Anterius papa & martyr, (& habetur nona quæstione tertia, in c. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra uerò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorũ, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt (qui vitam, moresque bonorum corrumpunt) his qui substãtiam aliorum prędiaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæstione tertia, canon. Episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua authoritate valet iudicare de oĩbus. de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocẽtio secundo scribens, inquit. Quis faciet mihi iustitiam de nobis? si haberem iudicem, ad quem uos trahere possem, iam nũc ostenderem nobis, ut parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidẽ tribunal Christi, sed absit ut ad illud appellem vos. San. Thomas in 4. sent. distinctio. decimanona quæstio. secunda, articulo 2. quæst. 3. ad secundum, dicit. Quamuis Prælati sint corripiendi à subditis, nõ tamen est pœna indigẽda, sed recurrendũ

est ad superiorem denuntiando, vel si non habet superiorē ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimē infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶Et licet hæ authoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia sanctorū sunt, & Spiritusancto inspirati locuti sunt sancti Dei hoīes, vt dr, 2. Petri 1.c.) ad maiorem tñ firmitatem debilium adsunt. Symmachus papa in c. aliorum 9. q. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per hoīes terminare: sed sedis istius præsulē suo sine q̄one reseruauit arbitrio. Et q̄ loquatur de causis peccatorum, patet ex eo qđ subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cœlo tm̄ debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatā hēre conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinē, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innocen. 3. in sermone consecrationis papæ dicit, In tm̄ mihi fides est necessaria: vt cū de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, pp solum peccatū qđ in fide committit, possem ab ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus Mag. Petrus de Pal. Herueus Vlricus Aug. de Anch. & alij quos refert dom. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Ecclesia, hāc viam secuti sunt quibus magis credendū est, q̄ canonistis nullis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini reb. tractare, sicut de vsura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶DIVINA scriptura solùm casum hæresis apertè excipit, dum, (ut supra allatū est,) hæreticos separandos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum aūt morum tolerādos constituit. Hoc.n. nihil aliud est, q̄ dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus, quātum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quoad subditos iuri humano, de non subditis.n. nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apost. & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fideliū, extat snīa Dñi, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri Apost. Obedite Præpositis dyscolis, qui iam inducti sunt. Et nūc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudiciū Papæ mali in seipsum & in proximum, agendū per ipsum Dñum dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator, & prudens: quem constituit Dominus super familiam suā, &c. Et subdit de eodem, Quòd si dixerit seruus ille in corde suo. Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos, & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit. & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò, q̄ ad literam loquitur de seruo cōstituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, s. vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus, quē super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet diffa (vt glo. dicit) inter subditum & prælatū bene facientem: quia subdito promittitur q̄ præcinget se Dñs & transiens ministrabit illi, prælato verò q̄ super oīa bona sua est constituendus. Notandum est secundò, q̄ distinguuntur manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per golā & ebrietatem scriptum est. n. Propter crapulam multi obierunt: qui aūt abstinēs est, adiiciet vitam Ecclesiastici 37. In proximum, per percussionem suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum, & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cùm infidelibus. Hæc manifesta sunt in lrā, & clarè ostenditur quod diximus, s. q̄ quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alii prælati non subessent iuri humano q̄ sup apposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest in casibus à diuino iure toleratis nulli subiicitur. Quia.n. sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad papam soli diuino iuri subiectum: sufficit ad constituendam legem, q̄ non potest iudicari aut deponi, multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum: alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positiuo cui subiecti ex diuina lege sunt permittatur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi, & puniendi ab ecclesia, tantū interest, q̄ in papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: qa soli illi iuri subiectus est. In aliis aūt nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius pōt & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahēdis matrimoniis, & administratione sacramētorum, in quib. multa permissa de diuino iure, phibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, snīa Dñi pspiciatur, apparebit, q̄ pp Prælatum, qui nullū habet supra se nisi Dominum (vtpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc snīa. Quod & ex eo hr, q̄ constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanq̄ neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque hñtibus superiorem potestem in hac vita, non consonat, q̄ in sola mora Domini confidant: quia habent statim superiorē iudicem, quem timeant vltorem. Nōnihilquoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶Ex his authoritatibus perspicaciter intellectis hr, q̄ pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dñs sn̄ opera malorum Prælatorum nolite facere, procul dubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne aūt propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. qđ pes, manus vel oculus non tñ caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, q̄ si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes uel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nūquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud, & proiice abs te. Hanc authoritatē qui credit, Iesum Christū Dei virtutem & sapientiam oīa prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculū membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, qa nec propter scandalū caput simpliciter præcidendum est. Dico aūt simpliciter, ad differentiā capitis in hac vel illa Ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa.s. Patet igitur, q̄ nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, q̄ scilicet, si papa est fidelis nec iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quacunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela. quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam facta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quòd est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, q̄ infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, q̄ hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere, quia quod non voluntarie habetur, non est ab homine inquantum homo: vt in principio primæ secundæ S. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed unum & eundem statū Christianitatis constituunt completè, concurrente utroque altero, vt humano: s. fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, s. charactere, qui & sine uoluntate acquiritur, (ut patet in pueris,) & inuitè conseruatur, ut patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo p hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrū de nocumento: sciendū tñ est q̄ aliud est loq de nocumento per se annexo peccato & aliud de nocumento annexo per accidens: qa. s. est in isto homine sic disposito. Si.n. loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexum heresi ipsius papæ, q̄ cuicunque alteri crimini: quia hæresi quātū est ex se, adhæret doctrina hæretica, quę in capite quantum ex se est, indu-

induceret hæresim in ecclesiam vniuersalem, quo maius nocumentũ inferri nequit. Si uero loquimur in isto, qui non docet hæresim, & bñ gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & io dispiciendũ. Ad aliam probationem, s. q non inuenit in Scriptura sacra expressum, q magis sit pro hæresi papa deponẽdus q̃ pro alio crimine: iam patet responsio. quòd non inuenit q magis pro hoc q̃ pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura. q pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, ut patet ex textibus inductis. Vnde non est uerum quòd sit hoc relictum interpretationi doctorũ, & canonũ, nisi sicut explanantibus, quo ẽt articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dr, q illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophice discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu, q̃ de obiecto, q̃ de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, s. intelligere, non potest in actum minorem, puta adorare. Similiter uisus qui potest in obiectum maius, puta lucidum. non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem. s. hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum minorẽ, puta Leonem. Si autem politice discutienda est, (ut Innoce. 3. in dicto cap. ex parte: inducit sub aliis verbis: s. cui concessum est maius, minus quoq; cõcessum esse vr) dr q intelligenda est cæteris paribus: modo autem cætera non sunt paria, quia in crimine hęresis (quòd est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum in aliis uero criminibus minoribus subiectũ permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est uera respõsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris uel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius eẽt iudicare papam in statu Christianitatis de adulterio, quàm iudicare ipsum a Christianitate ruente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, ut patet.

¶ Ad secundã rõem (ex parte actus, s. actus) dicitur, quod fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem. & huiusmodi, cuilibet licet & debitum est ut actus uirtutis, sed facere ista authoritatiue, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat uim in se & in proximum ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: nõ tamen cuilibet licet punire eum qui uim infert. Et similiter quãuis quilibet licite possit papam inuasorem: se defendendo, occidere: nulli tamen licet papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt authoritatem iudicis ad puniendum. sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendũque: nisi quis adeo desipiat, ut dicat quemlibet esse iudicẽ cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem papæ publice dilanianti ecclesiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officii: & cum omni reuerentia & obedientia negando est possessio talium beneficiorum his, qui emerunt, & allegando est cã ymoniæ ẽt cum papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt uię, quibus absque rebellione principes mũdi & prælati ecclesiæ, si uellent uti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somniando, cur conqueruntur q non potest deponi? cur opponunt, quòd potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis, qui destruit obuiam eant congruis remediis, non obediendo, s. malis non adulando, non tacẽdo, arguendo, aduocando illustres ad increpandum exemplo Pauli, & pręcepto eiusdem, (Dicite Archippo Vide ministeriũ quod accepisti in domino: ut illud impleas ad Col. vlt &c.) & parum aut nihil abuterentur ptãte. ¶ In responsione tamen ad quintam habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rõem ex parte ipsius papæ, dicitur, q ẽt est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur papa de iure diuino, ad sm non: unde Damasus non corã generali Concilio, sed corã quadraginta Episcopis se purgauit, ut patet secũda q̃one septima nos si competenter. Et Gregorius ipse testatur, q ex humilitate exhibuit se ad iudicium: ut patet secunda q̃one septima. capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit. Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum a fidelibus factæ. cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officii (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent nec reprehendant) sed ex authoritate diuinæ uirtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit. ubi apparet, quòd ipse Imitatus est Petrum Apostolũ, non utendo potestate sua, & quòd potuisset illa uti.

¶ Ad quartam ex parte Ecclesiæ ut sponsæ, breuiter dr: primo, q papa non pt inuitam ecclesiã deserere: quia non pt inuita Ecclesiæ renunciare: Prælatus enim est pp ecclesiam. & non econuerso: ut super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundo, q non est par ratio ex vtraque parte: quia ecclesia ẽ subdita papæ & non econuerso. Nec ẽt in lege Moysi vxor poterat dare libellũ repudii uiro. Nec ẽ periculũ de ipsius dilaniatione: quia scriptum est. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte uero ecclesiæ ut communitatis liberæ, breuiter dr, q licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit a se potestatẽ supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ non subiecit eam ipsius communitati ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus affertur Arist.

¶ Ad quintã, (ex parte diuinæ pudentiæ, & operibus immediate, & perfectis operis, dr, q Deus perfecte ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita ut ordinatissimum optime extet & nihil opportunum desit illi. Et cum dr, ergo est relictum Ecclesiæ remedium contra papam fidelem criminosum, &c. cõcedendum est. Sed cum infertur, Ergo ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & hmõi, respondetur, q est sophisma consequentis a superiori ad suũ inferius affirmatiue: a prouisione & remedio cõi ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium, Dcõm est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in ecclesia ad repellendum sui pprii vicarii incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiã sciendum est, q sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat. ita in supernaturalibus. (inter quæ est ordo gr̃æ fidei & ecclesiæ super illã fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas cãs secundas supernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectib. pportionatæ sint, ut superiorib. effectibus superiores causæ respõdeant, & inter causas secundas prouidentia humana ecclesiæ authoritate fulta. inferioris ordinis cã sit, q̃ oratio quæ in supremo ordine secundarum cãrum locata est a Deo, (q ex eo patet, q tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio supra papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: consequens est, q sapientissime Deus disposuit remedium in ecclesia supra fidelem papam, non prouidentiam humanã, cui subiecit reliquum ecclesiæ. sed orationem. Nec est minus efficax cã secunda oro ecclesię pro se petens necessaria ad salutem pseuerantes, q̃ prouidentia humana: cum constet q cuiuslibet particularis personæ oro pia perseuerans, petens necessaria ad salutem pro se est cã efficacissima, & infallibilis: ut diffuse habes in tertio contra Gent. a beato Thoma c. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem ecclesiæ, q papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, q auferatur, qd causamur bonum Dñm, qui negat quod uolumus, & tribuit. quòd uellemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, q nihil deesset timẽtibus eũ. Si nõ est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano utilis, & necessaria creditur, cur preponis te Deo uolens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Dñe suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, q Lucæ decimooctauo docet. q Deus multo magis quàm homo faciet uindictam electorum suorum clamãtium ad se. Cõstat enim ecclesiam electos claudere, & uindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israel, qui naiculæ fluctuanti quarta uigilia noctis ex orone surgens subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit. Assueri cor mutauit Nabuchodonosor prędicatorem suum fecit: Anastasium secundo, orona ecclesiæ percussit. Leonem etiam papam (seu Liberiũ apud alios) Hilarii orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superadiicienda promisit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hois ueniens: inueniet fidem in terra? nã prouisio istius tam excelsæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam pferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo nõ percipit quę Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quo sit, ut si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in propriis uitiis, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium

adhiberi procurantes, nisi forte, ut somniantes absque fide, & facto suo adimpleat Scripturas (q. s. pp peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & det ac conseruet Rex in furore Domini iram. n. & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam a me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sum⁹, ut nolimus orare ut debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & uelimus metere. Aut Christiani nō nominetur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorē, corruptoremque Ecclesiæ (cum contingeret talem præesse, superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris oronib. (quia eas non ut decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus oronibus, q̄ non solū tectum non transeunt, sed nec ntāuum capita propria penetrant? Et q. petius est olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor āt eorum longe est a me. Tempore reuelatæ gr æ, nec labiis honoratur: qm nihil dr minus intelligibiliter q̄ diuinum officium, nihil tam celeriter persoluit, q̄ Missa. Tempus diuini officii & Missæ, onerosum est ualde: loci autem & negotia accommoda secularia distincte dicuntur & reperiuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quod aut abscissio papæ fidelis, & incorrigibilis post humana remedia est in ueritate necessaria ad salutem ecclesię: & oīn fit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quam si authoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria, uel non fit oratio ut debet, & tunc nullus est querelæ locus, si in nō necessarius abest prouisio exterminatiua: qm nec humana prouidentia extra ueram necessitatem deberet illa vti authoritate si eam haberet, uel si nolipsi concesso remedio efficaci nolum⁹ vti. Quamuis ēt non sit abbreuiata manus Domini, ut non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatę sint autes eius, ut non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nīæ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nrm, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant, ut Hier. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. ex merito. dicunt. Et si contra hæc instetur. Quia oratio cōe est remedium oīb. occurrentib. malis: I hac ārte proprium quęritur remedium, sicut in cæteris rebus, vltra cōem causam propria assignanda est: vē, q. supremæ causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio qa est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis respectu autem sūmorum effectuum (qualis est exterminatio papę fidelis, utpote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remedium proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula q̄ scripsit Dñs Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. ca. 106. Cum his ch. oibus memento, q. pessimus papa fidelis toleratus a Deo non pōt totum corpus ecclesię inficere, aut in perniciem ducere & hmōi ar argumenta autom āt in similitudinibus corporum & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est, Fidelis Deus, qui non permittit nos tentari supra id quod potestis, sed etiam cum tentationem prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta Concilii Constant. iam dictum est, q. Concilium perfectum sīb præsentem statum ecclesiæ pt deponere incertum papā: nullus. n. fuit illo tempore certus papa. Quantum ad gesta Concilii Basilien. respondet uniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium a Concilio depositum adorauit, & adorat, ut papam. olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, q papam Concilio submittunt. Ad priscorum tpum gesta dē, q. licet multi legantur depositi Pontifices summi, aut non erāt indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi sunt, ut in cap. 103. secundi libri de ecclesia, domi. Ioā. de Tur. Cre manifestat diffuse. Ad authoritatem glossæ, & plurīū Canonistarū sequentiū: dr, q. glossa est contra textum, qa textus excipit solam hæresim, & ipsa leui rōe mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia. s. contumacia est hæresis. Constat. n. q. lato vocabulo contumacia hæresis dr, sicut & symonia: nec æquiparanda est uere hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobrie loquitur dicens, Credo, &c. mereatur ueniam, assertores th. illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinā tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum āt authoritas in hac, (quia pricipaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant: nō sic est de authoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, q̄ modernorum authoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tanto pspicaciores. Cū igitur hæc sit materia fidei (qa immediatū opus Dei non, iōe naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in qōne est) consequens est, ut sanctorum authoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum- vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imo quasi modernis ponenda, sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicii humani dr, q. conditiones iudicii humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam a iure positiuo. Inter quas hæc ē differentia: qa illæ q̄ sunt ex iure positiuo non pñt in iniuitū papam exerceri, quia non subest positiuo iuri, illæ vero, quæ sunt a naturali uel diuino iure, habent ēt locum in papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicii humani circa hereticū, vt post primā & secundā monitionem euitetur: ac per hoc (ut dictū est) pt contingere ut papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, ut hō uideat quæ foris sunt: ac per hoc pp actus manifeste hæreticales & uerba manifeste serio heretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicet quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, ut in ore duorū uel triū stet oē uerbum, ut patet Matt. 18. Et ex iure naturæ unicuiq; contra se creditur si est sani capitis, &c. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus ipsius de dānata & nota &c hæresi hereticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confitet hæreticum quamuis totam Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure āt positiuo contumax & perseuerans per annum. siquis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita, similiter si timore mortis certo uel probabili sīn humanum iudicium absque interiori consensu gesta uel uerba hæreticalia habuit, non deponit papa, unde Petrus Apostolus, qui solo uerbo negauit Christū, qa fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua) ronitt sūs a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, cōfirmaturus institutit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati patres. Marcellinum (qui etiā solo exteriori actu peccasse uidet) deponendū non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ea casib. autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino uel naturali determinatas Papa in corde fidelis, corā Ecclesia uerò infidelis deponitur, nō cōstituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter q̄ ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, q̄ nō uidet nisi quæ foris sunt: nec uerius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusq; diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad Conciliū habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis ppriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat ullus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio quod in nullo euentu Papa absque sua culpa, subest Ecclesiæ, ita quod deponi possit.

VT promissa perficiamus, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa ecclesiæ, seu Concilio uniuerso, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem papæ, sed non sine causa deponere potest papam.

¶ Primus est cùm coram uniuersali ecclesia testibus comprobaretur, quòd papa, quī diu detētus erat à Saracenis, iam obijt, & Concilium determinat noui papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono ecclesiæ etiam si uiueret, iste nouus sit papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cū propter indispositionem corporalē, (puta dementiam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatū, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in papam morerentur: ita quòd non possent publicare electionem, tunc ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eliget: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiā uiuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in unum: ut uidet accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. usq; ad Marti. 5. tūc ecclesia deponit nolētes renūciare: ut in Cōcil. Cōstan. factum est.

¶ Quintus est, qñ propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem: pſumitur q. nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit iure electus in papā, alteri tñ nouiter eligendo parati sunt obedire: ut si forte Græci uellent ad unitatē ecclesiæ redire, dummodo tollere-

tur Papa iā existēs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confert hoc ex authoritate Iuristarū dicētiū religiosum ꝓfectū posse vxorē ducere ꝓ salute magnæ gentis, aut cōuersione ad fidem.

¶Sextus est, qd̃ si Papa verus iuro, vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorū putantium ex tali facto papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis proprijs obligantur: vt Ioan. 23. contigisse uidetur in principio Concilij Constantiensis.

¶SED EX NVLLO euentu Conciliū posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: s. q. euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est authoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, pōt p Concilium deponi. Quod primitiuæ Ecclesiæ gestis non consonat: q̄a Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites uinctus catenis, post tot custodias erat) nō depositio tractabat, sed orō fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo: & sic p ecclesiæ orōnem liberatus est. Sedm, q. constito p testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verū est, q̄ q. constito per testes, q. maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa Martha nubit alteri, filiosq; gñat, & tñ adueniente primo marito, q reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eā oportet, alioqn adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe papæ uiuo sponsa sua, etiam nō ueniente (quia ubique præsens est) & ex humano errore electus papa cessaret.

¶In secundo euentu de dementia perpetua, dr̃ q. papa non pōt deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus vita rationali, s'm quam homo est subiectum papatus sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote sede vacante in veritate non minus quàm cùm sedes uacat per renuntiationem.

¶In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dr̃, q. cū ecclesia uideat solum quæ foris sunt, si electio papæ non constat ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est papa certus ecclesiæ, & ppterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat papā in foro conscientiæ. Hoc autem non solùm posse sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, q. ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi q. papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quęstio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cōis, dr̃ q. quia non sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est usurpatione diuinæ authoritatis, nec dēt mali ex iniquitate reportare commodū cū iniuria innocentis, nō pōt papa deponi. Si n. boni faciant quod in se est: & orationi uacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eū projicientes, cui est cura de ecclesia, impossibile est ut desit diuinum adiutoriū: scriptum est. n. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶In sexto euentu dilatæ cessionis post uotum & iurm hr̃ dr̃, q. licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tñ nō potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi: patet namque q. tenetur ad solicitè uigilandum, ad non fornicandum & infinita alia, & tamen non pōt cogi ab ecclesia: ut in canone, si papa, distin. 40. patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & uoto facto, & alijs huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶Et sic patet q. Papa ordinaria ptāte à Iesu Christo tanta donatus est, cum ipsius est institutus uicarius, ut ei Apostolis Ecclesiæ singula mēbra & cōitas subiecta sit: ipse uerò soli ipsi Iesu Christo subiectus maneat, sic ut in nullo euēnu nulloque casu nisi hæsis propriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso Dño Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi. Ro. die 12. Octob. anno salutis millesimo quingentesimo undecimo, ætatis uerò meæ quadragesimotertio. Rogoque lectores omnes, ut soli ueritati intenti, passiones, sectas, paternasque traditiones, casus, uolnotarias glossas oēm q̄. nebulam à mentis acie abijciant: & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ uirginis Mariæ, & Apostolorū Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

TRACTATVS SECVNDVS THOMÆ de Vio, Caietani Cardinalis S. Xysti, de Comparata authoritate Papæ & Concilij. Apologiæ, Pars Prima, Ad eundem in Sex Capita diuisa.

SVMMARIA.

1. *Examen fundamēti iuris naturæ, quo cōmunitas Ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*
2. *Examen fundamēti iuris diuini, quo ie cōitas ecclesiæ papa in potestate pfertur, et p quo ecclesia sumatur, cū dicitur, Dic ecclesiæ.*
3. *Discussio quid significet ecclesia, cum dicitur, Dic ecclesiæ.*
4. *An Dominus immediate dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam authoritatem eidem dederit.*
5. *Quomodo Ecclesia habeat ptatem iurisdictionis, q̄ in verbis Domini continetur: an s. ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*
6. *Quomodo intelligi possit, quod Ecclesia ratione suæ totalitatis pōt habere & hēt quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

IN SEX CAPITA APOLOGIÆ primæ de comparata auctoritate Papæ, & Concilij.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS IESV CHRISTI, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendiss. in Christo pater, protector & domine cogit me uirū periculosum eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, falsariū, adulatorē atque blasphemum, ad hæc quidē exemplū illius sequi, qui cum malediceretur non maledicebat, ad obiecta aūt contra doctrinam in opusculo de comparatione authoritatis papæ, & Concilij per me edito, tuęque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro ueritate respondere.

¶Et licet plura obiecta sint, quæ a uiris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus,) facile soluerentur, quia tñ sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus oī poscenti nos rōnem reddere de ea, quæ in nobis est fide: iō rōnes iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est aūt conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinē capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis oēs, ut meminerint sermonis formalis, & subiectę materiæ, mediteturq; diutius, anteq̄ sniam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticā, aut etiā sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: iō & latius s'm uires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, q. cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem uersetur ipsius authoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali uel diuino, aut utroque veritas pendeat ex causa, à positiuo autē iure vt à teste. Et s'm luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus uniuersa moles doctrinæ extollentis cōitatē Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic q. Papa sit illi subditus, sustinetur, quasi euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractāda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositū ordinem respondendum.

CAP. I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igit iure stabilitur authoritas cōitatis ecclesię supra papā in hoc, q. de iure naturę est, q. cōitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe tuerique se contra eum qñ in destructionē vtit potestate, & cogere, punire, ac amouere illū qñ demeretur. Huic. n. principio si adiungatur, q. ecclesia uniuersalis est cōitas perfecta & libera, & q. ordo gratię institutus a Iesu Christo non tollit, sed perficit naturā: manifeste concluditur, q. ad ecclesiam uniuersalem spectat prouidere sibi de papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiā deponere illum, & uniuersaliter esse supra illum.

¶HÆC RATIO quamuis in c. 27. soluta sit, ex eo q. Dñs ecclesiam non reliquit in hoc liberam: altius tñ eadem tractando dicimus, q. natura regiminis cum sit multiplex ex ipso naturę fonte (nam quoddam naturaliter in uno: qui est naturale caput cōicationis illius, residet: ut patet in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero

naturaliter in ipsa cōitate multitudinis manet, ut patet in regimine ciuitatis, secluso ol superaddito dn̄io) ecclesiasticum regimen cū domesticum & ciuile cōplectatur (iuxta illud Apost. ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorū & domestici Dei) ac ꝑ hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientię, iustitiæ aut bonitatis decentia (qm̄ non est impossibile apud Deum oē verbum, nec dedecere Deum pōt quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut.n. domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturā ex seipso speculari. Et qm̄ naturalis propagatio regiminis sicut & aliarū rerum, ostē rei naturam ostendit, libet intueri quòd ecclesia nō a singularibus aut a cōitate, sed a capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & ptātis, pp quod ecclesiæ suæ dixit Io. 15. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non ut in cōitate sit, nec ut à cōitate ad unum, uel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano,) sed ortū o uno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atq; idē dn̄s Iesus heri. hodie, & in secula uiuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, ut ad ipsum principem non ad cōitatem ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de uicario, non cōitatis Ecclesiæ (quæ utpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Dn̄i cōitatis ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solū instituit suum vicarium post resurrectionem, anteq̄ cęlos ascenderet: ut patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur q̄ sicut princeps Ecclesiæ non a communitate ecclesię naturaliter authoritatem habet, ita illius uicarius non ab ecclesiæ communitate: sed à Iesu Christo authoritatem naturaliter habet.

¶Patet ergo primò, q̄ ecclesiæ cōitas sm̄ propriam naturam cōsiderata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (ut dictum est) nata est.

¶Patet secundò, q̄ Ecclesiæ cōitas sm̄ propriam naturam sumpta non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere, aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur papa. Et si ecclesiæ cōmunitas potestatem aliquam habet in disponendo de uicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶EX HIS autem facilè patet euulsum esse fundm̄ iuris naturalis pro ptāte ecclesiæ supra papam, qm̄ falsum assumit dicendo ecclesiam esse cōitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summe libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est; Vnde ordo gratię non tollit in ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non.n. in ecclesia natus est esse ordo talis, ut eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollatur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis ut ius principatus sit non in se, sed in dn̄o suo naturali. Et hūc naturæ ordinē in ecclesia, consequens est q̄ gratia non tollat, sed perficiat, & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, q̄ oīa, quæ inducunt, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectans ad cōitatem Ecclesiæ ex sua natura. Dico aūt ad ius principatus spectantia, propterea quæ ad priuatas ꝑsonas spectant: ut uim ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum aūt infallibile seruitutis ecclesiæ cōitatis, quo ad ius principatus est, q̄ non pōt sibiipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus cōmittere, hæc.n. posse cōitatem liberam, manifestum est. Potest.n. & per seipsam regere, potest & tertium uiratum instituere, & alia huiusmōi, et supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare ptātem iurisdictionis papæ, aut officium aliquod supra papam, quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in uno, uel pluribus suppositis, & sic à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiæ ecclesiam & papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiæ naturam, nō instituit ecclesiam supra Iesu Christi uicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure. s. diuino ecclesię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur, & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesia.

ET LICET hoc è multis assumatur, & in Constantiensi atque Basiliensi Concilijs diffinitum sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesiæ cōitas habet immediatè potestatem supra papam ipsius principis uicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur nisi Matth. 18. ubi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico uobis, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo. In his ergo uerbis patet, q̄ ecclesiæ non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est ut audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem, & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam ecclesię authoritatem.

¶Ex hoc textu apparet primò, q̄ ecclesia habet immediatè authoritatē à dn̄o Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit ecclesiæ, non minus quàm Petro cùm dicit, Pasce oues meas: &, Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundo, q̄ quum uicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matth. 23. Omnes uos fratres estis) q̄ si peccauerit in me, potest denunciari ecclesiæ, & procedi secundum subsequentia. Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem uicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesiæ, & ordinare de illis, q̄ ex hoc eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs ecclesiæ membris.

¶HÆC RATIO. quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si bene a me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniā principia cognoscimus ca terminis: examinemus primo quomodo oporteat hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc uerificari de ecclesia, aut uniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de Ecclesia uniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc uel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse non potest, quo de ecclesia hoc uerificetur. Oportet: etiam aut omnibus, aut alicui ecclesię, aut toti uniuersali ecclesię cōpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non singulariter de sola uniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quod præceptum hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersale ecclesiam. Non enim oportet ut peccante in me fratre meo, & post admonitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam Concilio uniuersalis ecclesię, ut patet. Et tamen si sermo iste esset de sola uniuersali ecclesia, pręceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesię uniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesię uniuersali.

¶Amplius, Si in hoc tex. data est potestas ecclesię uniuersali, cùm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro, utrique enim eadem potestas data est, dum utrique dicitur. Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesię communitas maiorem sibi quam Petro potestatem iurisdictionis usurpat? Quomodo rursus Christus ęterna sapiētia duas æquales intensiue potestates in ecclesia absque tertia supra ambas instituit? mutuò enim se impedient: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, uel liberas, ut aut obediant cui uolunt, aut neutri, aut utrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia uniuersali.

¶Et per idem patet, quòd non est sermo de ecclesia simpliciter ut distinguitur contra ecclesiam talem (vt puta Mediolanensē, Bononiensem, &c.) hoc.n. nihil aliud est dicere, quàm q̄ est sermo de ecclesia uniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de una ecclesia quàm de alia: ideo patet q̄ non est sermo de aliqua ecclesia determinatè, nec de omni collectiuè, aut distributiue propter prędictam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus ecclesijs, peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè, seu indefinite. Ita quod ecclesię datum est iudiciū fratris peccantis, non determinando hanc uel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia a fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesiæ illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc procul dubio obligat pręceptum absque ullo inconuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine ecclesiæ roboratur: disponit namque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris male intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est non sola sua propria, sed quęcunque alia iurisdictionem habens super illum, ut patet.

CAP. III.

Quid significat Ecclesia cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

DE HOC rursus vocabulo ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dr, Dic ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum nimis nugi æstimemur, admittatur ecclesiam proprie sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt aũt isti q̃ ecclesia hoc in loco significat cõitatem fidelium non in se ipsis, sed in prælatis eorum, siue papa intersit, siue non.

¶ Sed q̃ hic non sit sensus literalis, ex eo patet, q̃ in una & eadẽ significatione oportet intelligere in hoc textu Ecclesiæ nomen respectu cuiuscumq; peccantis ecclesia sit. Quum. n. vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic ecclesiæ peccãtis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de uniuersali quàm particulari, aut econtra oportet uniuoce significare ecclesiam quum applicatur ad uniuersalem, & quum applicatur ad particularem, ut patet. Constat aũt q̃ non denunciandus est frater ecclesiæ illius, idest cõmunitati, siue Episcopus intersit, siue non. Ergo cũ præcipitur dicendum ecclesiæ indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

¶ Vñ sciendũ est, q̃ licet ex ui uocabuli, Dic ecclesiæ significet, Dic cõuocationi, proculdubio fideliũ, ex contextu tñ literæ (qa subditur Amen dico vobis, quæcumq; solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacumq; conuocatione fidelium, sed de authoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fideliũ Mediolan. sine eius prælato haberet à Dño potestatem iudicandi. &c. Perinde ergo est, Dic ecclesiæ. & Dic authoritatiuæ conuocationi. Constat aũt inductiue in singulis ecclesijs q̃ authoritatiua conuocatio non est, ubi Prælatus illius conuocationis deest: igit nec authoritatiua cõuocatio oim fideliũ est, ubi oium fideliũ pastor & rector, qui est papa, deest omnino, s. tam per se quàm per alium. Et est sermo de authoritatiua conuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolute & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, uel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter. & absolute.

¶ Explanatur aũt amplius quod dicimus, s. q̃ in nomine ecclesiæ in hoc textu clauditur illius ecclesiæ prælatus, Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut q̃ cõitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat ẽt inuito episcopo a Dño iurisdictionis potestatem excõicandi, &c. aut q̃ non de cõitate sit dictum, Dic ecclesiæ, & similiter q̃ nõ est ei dictum, Quæcumque solueritis super terram &c. Sequela patet: quia ecclesiæ data est authoritas, & si nomine ecclesiæ intelligitur cõitas, ipsa cõitas uelit nolit, Episcopi authoritatem habet: & si non habet, relinquitur q̃ ipsa non significatur ecclesiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est uerum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic ecclesiæ, id est Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiam ipse, qui est papa, dicere potest crimen alterius ecclesiæ, id est authoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus papa 11. quæst. 3. c. præcipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, q̃ ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, s. q̃ denuncians & prælatus conuocationis coincidant in unam & eãdem personam. Et si bene contextus Euangelii notetur, ubi uult Dñs authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex authoritate aũt Prælati authoritas iudicii inuenitur. Propter quod ẽt conuertit sermonem ab ecclesia ad Prælatos: cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amẽ dico vobis, quicquid soluerit ecclesia sup terrã: sed subdidit, Amẽ dico vobis, q̃cq̃d solueritis, insinuans per hoc cõsquidẽ conuocationis Cõcilio correctionem tractandam: Prælatorum autem authoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, uel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & cõcludendum, uel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesijs, de quibus indistincte dixerat, Dic ecclesiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18 dederit immediate potestatem Ecclesiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autẽ ex ecclesiæ in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, q̃ ad ecclesiam vniuersalem non restringitur præsens litera, sed q̃ indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tñ obscurum remanet: & ppea declarandum, an Dñs immediate dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistincte, & quantam authoritatem eidem dederit. Est aũt rõ obscuritatis in primo: quia si dñs dedit immediate potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me: qualibet ecclesia sit talis, sequitur q̃ quælibet ecclesia habeat immediate potestatem iurisdictionis a Dño, quod non bene sonat: si autem non dedit omni ecclesiæ fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de una quàm de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia æqualem potestatem continent uerba dicta in hoc textu ecclesiæ: & uerba dicta Petro, scilicet, Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Non consonat autem æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatuum enim pluralitas mala est.

¶ PRINCIPIVM aũt huius claritatis sumendum puto a destructione sensus opinati, ut uel sic ueritas elucescat. Dcẽdm est ergo primo, q̃ ipsum dñm dare immediate potestatem illam, Quæcumq; solueritis, cõitati vniuersalis ecclesiæ repugnat ordini inter papam & ecclesiam: quia (ut dictũ est,) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, a Dño immediate ordinatas: s. cõitatis ecclesiæ uniuersalis, & Papæ. Patet sequela ex textu Matt. 16. & Matt. 18. ubi (vt dictum est) eadem uerba vtriq; dicta leguntur. Et licet hoc sit sm se inconueniens: maiue tñ ostenditur, si attendamus quõ Christus æterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit, quõ mutuo sese impedirent duæ potestates, quõ perplexæ essent oues Christi, vel liberæ contraria præcipientibus, ut aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut utrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc ẽt poneretur data immediata potestas uniuersali ecclesiæ unde sibi potestatem supra papam habentem æqualem cõitas ecclesiæ uendicaret: cum par in parẽ non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue æqua sic qua ratione Ecclesia supra papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesiæ: eadem ratione quia ecclesia est ouile papæ, quia dictum est, Fiet unum ouile, & unus pastor, papa supra ecclesiæ communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

¶ Dcẽdm est secundo, q̃ ipsum dare immediate potestatem illã, Quæcumq; solueritis &c. cõitati cuiuscumq; Ecclesiæ, repugnat consuetudini ecclesiæ, & est semper termo de cõitate ecclesiæ, vt aduersarii intelligunt: s. siue prælatus adsit, siue nõ omnino. Patet hoc ex communi ecclesiæ consuetudine, quia talis communitas inuito suo episcopo, & papa non potest absoluere & ligare: quæ tamen posset si a Domino immediate haberet potestatem communitas cuiusque ecclesiæ.

¶ Dicendum est tertio, q̃ ipsum dare immediate potestatem, Quæcumq; solueritis super terrã, erunt, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicũq; ecclesiæ authoritatẽ proprio capiti, nisi cuiue propriũ caput est papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earũ professioni. Ordini quidem: quia si ea hoc loco summa authoritas cuicũque ecclesiæ authoritas proprio capite (ut Dñs loquitur) indistincte data asseritur a Dño immediate oportet dicere duo. Primo, q̃ quælibet ecclesia immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, q̃ quælibet ecclesia habet æqualẽ intensiue a Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiue una excedat alteram, & uniuersali ecclesia omnes. Et conuincitur sequela utriusque. quia ecclesiis indistincte, immediate & inæqualiter datum est, (ut patet in litera & ex dictis) & non magis uni quàm alteri: ut patet ibidem. Et ex hoc sequitur ulterius vtraque pars contradictionis: scilicet, quòd una ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet ecclesia habet a Domino inæquales potestatem, sequitur q̃ ecclesia una, puta uniuersalis, est superior simpliciter qualibet ecclesia particulari. ut pote eius membro, ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritũ do si secus factum fuerit. Ex eo uerò quòd quælibet ecclesia habet a Domino immediate potestatem æqualem intensiue, sequitur quòd ecclesia uniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis Ecclesiæ particularis: potestas enim data alicui a principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur q̃ ecclesia uniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesiæ particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia, (ut puta q̃ subditus non tenetur magis uniuersali quàm particulari obedire, q̃ par in parem habet imperium, quòd quicquid ab una fit, a reliqua potest impediri, & reliqua) ultra mediocriter dictis relinquo deducenda. Professioni autem ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruante, uel prohibente, &c. Ecclesiæ reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis, &c. se non habere confitentur: quod non uere dicerent si illã

pote-

potestatem à Domino immediate accepissent. Et est sermo sem per in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

¶EX QVIBVS Oibus collige, quòd hęc potestas tam ampla soli Petri Ecclesię cōuenit, & hęc verba non soli Petri Ecclesię dicta sint, q. per hæc uerba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tā ampla ut est illa data Petro. Et uere sic est liquidò Dñi manifeste continent potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc uertendū est in dubiū) sed non conuenit q. per ipsa data sitā Dho talis potestas, vt discurrendo per singula: & tūc manifestatur. Discurrendo quidē per singula: nā per illud verbū, Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denunciatio, perinde.n.est, Dic Ecclesiæ, ac Dic io denūcia: vbi patet non dari iurisdictionē, sed præcipi denunciationem. Per illud verò, Si ecclesiam nō audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si indicem non audieris sit tibi sicus ethnicus & publicanus, manifeste patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius a Dño iudi.ci. Per illud demū, Amen dico uobis, quæcumq; solueritis, &c. nullā ēt dari tunc potestatem ex eo patet, q. nec Petro ex eisdem uerbis s. Quæquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Dñi, quū dictum ei est Pasce oues meas. Ratione aūt. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Dñi uerbis, aut est data tunc Ecclesiæ, aut non est data tunc: inter hęc.n. cum contradictorie opponantur, non datur medium. Si non, hr̄ intentum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesię nomen uere conuenit, data est a dño immediate potestas illa iurisdictionis: hoc aūt spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium q. vbi sunt fideles congregati in nomine Dñi, ibi est potestas, eo q. potestas sequitur sanctitatem personæ. Solum enim differt ab ea sm̄ unum & multa. Sequela aūt patet: quia Dñs indistincte de ecclesia loquens ad quamcunq; Ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamq; extendit. Constat aūt collectionem, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesiæ nomen vere habere. Et confirmat, q. de talium collectione oporteat istos concedere Ecclesiam ibi dicentem quod est, non fit, & habenti non datur quod habet si ergo Ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quę non habet authoritatem, sed hinc accipit. Et cum non sit maior ratio de una q̄ de alia: sequit idem quod prius, s. q. quælibet fidelium collectio à Dño hinc habuerit authoritatem iurisdictionis. Si dicat, q. Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium amotiva ta, tūc currit ratio prius dicta de ordine essentiali Ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

¶QVIA Igit ex prædictis patet, q. authoritas iurisdictionis in verbis Dñi continetur: & non est per hæc uerba data, dicendū est, q. per hæc verba, Dñs ultra præceptū de correctione fraterna, denunciatione illius; ordine, efficaciā ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literā expressit per illa uerba, Si Ecclesiā non audierit, &c. & Quæcunq; solueritis super terram, &c. ostendit.n. tantæ efficaciæ Ecclesiæ esse sm̄iam, ut indubie a nobis seruanda, & in cęlo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dñs fecit, potestatem.n. ecclesiæ aliās supponebat. Et pōt admitti, q. promisit illam per illa uerba, Quæcumq; solueritis, sed ad utrūque horum .s. & potestas supposita est & promissa sit est, sicq; data est: & similiter quo ad modum, si mediate, uel immediate data est, penitus siquidem, ac per hoc eius ecclesiæ immediate potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis uero Ecclesijs mediante Petro secundum cursum ordinarium: quamuis dispensatiue mediantibus aliis Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis uerborum Dñi, q. tanta esset futura ecclesiæ cuiusque authoritas potestas in sibi subditis ut sicut sententia eius & coram hominibus in cœlo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: utpote cui omnia consonant, & series textus, & sensus uerborum: ut authoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter tam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & q. promissioni Domini sufficiat ex hibitio quā mediante Petro ordinarie, & mediantibus alijs Apostolis per unam legationis omnibus Ecclesijs. fecit.

CAP. V.

Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis quæ uerbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis an ratione partis.

QVIA Autem constat Ecclesiam, de qua Dñs loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcumque per illa uerba non sit ei data & varijs modis intelligi hoc potest, opportunum uidetur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶Sciendum igitur est, q. dupliciter pōt intelligi Ecclesiam ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mādat Dñs habere potestatē iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo, iuxta duos modos, quibus de ecclesia, q. quæ quoddam totū significat, aliquid uerificatur. Primo, rōe partis: secundo rōne ipsius totalitatis seu totius. Sicut de hoīe, quí ēt quoddam totum est, dicimus q. uidet, q. audit, &c. & uerificatur ratione partis: quia uidet per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, q. perfectissimum est aīalium, quod est animal politicum, & hmōi: & uerificatur ratione ipsius totius, ut patet. Et quidem q. de ecclesia ratione partis, (puta capitis, uerificat q. habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium nō est: & sic solum, (ut probabitur amplius,) ad literam uerificari pōt sermo Euangelij, q. Ecclesia habeat potestatem. Q'ōd aūt de ecclesia ratione ipsius totius hoc uerificetur, multipliciter imaginari pōt. Primo accipiendo ecclesiā quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totū prout ecclesia est collectio fidelium: oes.n. fideles inquantum fideles, unius sunt naturæ. Et sic esset sensus, q. Ecclesia, idest collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic ecclesiæ, sequitur, q. cum inside non sit d'fia sexus & status, q. ecclesia laicorum & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia oēs fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes remanet ibi uere ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter sm̄ istam phantasiam illa haberet potestatem excōicandi. Imo si bene cōsideretur sumendo ecclesiam ut totum homogeneum: q. sm̄ fides solà est eius natura, accidit illi toti, q. aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto ut sic potestas ponitur. Secundò ergo pōt intelligi, sumendo ecclesiam ut totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout ecclesia cōstat ex oībus mēbris officialibus (puta episcopo, Sacerdote, Diacono, uel aliis quolibet assignandis membris) hoc.n. totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorum ecclesię. Et si in hoc sensu intelligatur, q. ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria, primo q. æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet ecclesia: qm̄ una sm̄ potestas Dño nominata est, & non magis de una q̄ de alia ecclesia, ut patet in litera, & ex antedictis. Secundo, q. esset maior intensive potestas in ecclesia, q̄ illa, Quodcumq; ligaueris, &c. Et tenet sequela, q. potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, ēt respectu papatus. Falsitatis aūt consequentis patet etiam ex uerbis Dñi eadem uerba replicantis, quæ Petro dixerat, s. Quæcumque solueritis, &c. Tertio, q. non esset data a Christo immediate, Matt. 18. quod sit totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacrum ordinis, quod constat esse institutum simul cum Eucharistiæ facto, Pridie q̄ Dñs pateretur. Non igitur dedit Dñs ide ecclesiæ, id est cōitati Sacerdotum, Diaconorum & episcoporum (qui integrant generale Concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec epi, nec Clerici: non erit aūt nil dare. Et si dicatur, q. Dñs tunc non dedit, sed promisit se daturum in illis uerbis, Quæcumque ligaueritis, &c. habeo intentum, q. nusqui in sacra Scriptura habetur, q. Dñs per semetipsum immediate ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si insteterit: quia quod promisit seruauit: patet responsio, q. non promisit per semetipsum immediate se daturum (ut patet in litera & ideo non oportet, q. hoc obseruauerit: satis namque fecisset promissioni suæ sicut in ueritate de facto uerificauit illa uerba sua mediante Petro in uniuersis ecclesijs. Quia igitur de ecclesia communitate quo modolibet sumatur, non uerificantur ratione suæ totalitatis uerba Domini Matt. 18. in quibus totum sit fundamentum ex authoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, q. communitas ecclesiæ ratione suę totalitatis habet potestatē immediate a domino, consequens est ut uerba Dñi uerificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) ut prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesię, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi quod Ecclesia ratione suæ totalitatis habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoq; est, ne fallamur, uidentes q. sicq; authoritatē iurisdictionis ecclesiasticę in ecclesia ratione suę totalitatis: & pp ea falsa iudicemus pdicta. Non.n. docuimus aut docemus non conuenire ecclesiæ potestatē aliquo ratione sue totalitatis, sed sic non esse da am ei à Domino

Iesu

Iesu Christo immediatè per illa uerba Matt. 18. Nō nego. n. q̄d Episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi unū corpus & unam authoritatem ex suis conficere, sed etiā singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore rōne suæ totalitatis existens, staret supra illas Ecclesias, ac eiusque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi q̄d ex potestatibus singulis, & illarum subiectis cōsurgere pōt. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶Et similiter omnes uniuersi orbis Prælati cum suo summo Pōtifice, uel sine illo si cōuenirent communicando in unum corpus, & unanimes in constituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem unā super omnes Ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoq; modo, quum papa, cū reliquis p̄latis orbis Cōcilium celebrādo simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quasi unus ex eis facere uf. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed uelut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenimus differre formam à forma dupliciter: s. ut una forma separata ab alia, ut forma Solis à formis mixtorum, & ut forma totius à forma partis, ut humanitas ab anima hominis: ita potestas papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista ptās in tota synodo per uiam communionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, uel minus liberaliter, prout partibus & præcipue principi uf, qui nunquam tantam suam authoritatem accumulare in communi, intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, communibus Ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, q̄ si tota Ecclesia, secluso papa, aliquem præficeret curæ Ecclesiæ: ille esset subditus papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod nō esset, si Ecclesia haberet uniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter papa pōt quantum est ex potestatis authoritate, tollere statuta Concilii generalis, etiam de cōsensu, & authoritate sua facta: quod nō esset si Ecclesia integra rōne suę totalitatis haberet potestatem uniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis eiusdem iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesiæ supra papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDVS

Apologiæ secunda pars in nouem & uiginti capita diuisa.

SVMMARIA.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominum Ecclesiæ regimen sic ordinauit, ut summum Pontificem instituerit a quo uia ordinaria in reliquum Ecclesiæ potēs deriuaret: & quod Apostolis aliis uia præuentionis gratuita potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput uniuersalis Ecclesiæ & non solum singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud: q̄d Concilium authorizatū à Papa non est maioris authoritatis, quàm ipse Papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud. Si tota Ecclesia secluso papa haberet potestatē supra Papam, Ecclesiæ regimē esset populare.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, q̄d Papa est supra totatem totam Ecclesiæ ex illa authoritate, Pasce oues meas, & q̄d Papa est pastor uniuersalis Ecclesiæ, & non solum singularum ouium.*

6 *Respōsio ad obiectiones cōtra illud ex illa authoritate, fiet unū ouile & unus pastor, q̄d Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ catholicæ, quàm quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ inferēdo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremā potestatem in Ecclesia, ergo est super uniuersalem Ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus, & immediatus uicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se &c.*

10 *Respōsio ad obiectiones septē cōtra illud, Papa ptās ē supra Ecclesiam uniuersalē, & Conciliū generale, distinguitur cōtra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud, q̄d Constan. Cōciliū pro tpe, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat uerū conciliū, uniuersalis Ecclesiæ. & q̄d Basil. Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Respōsio ad obiectiones cōtra glosā datā ad illa uerba Augustini, Quando Petrus claues accepit, Ecclesiam significauit: q̄ per hoc intelligitur claues officio capitis i Petro & successorib. datas esse.*

13 *Responsio ad nonn: obiectiones contra illud q̄d papa nō pōt errare errore iudiciali in fide quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide*

14 *Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare in fide, quia. s. esset error uniuersalis Ecclesiæ quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius uerbi Hier. Si authoritas quæritur, orbis est maior urbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas authoritates ex libro Decretorū, quibus probatur Papam non habere superiorē in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud quod Ecclesiæ Dei secluso Papa non est data ptās papalis, aut superior papali in Euāgelio Matt. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis ptās.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, non sequitur esse subditum.*

19 *Respōsio ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit. in sto. c. tria habetur, quod Hier. authoritas innixa sacræ scripturæ præualiat Concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem contra hoc, q̄d ex authoritate decr. de electi. in c. significasti. dicitur. q̄d cōcilia a Papa habent authoritatē.*

21 *Respōsio ad obiectiōes multas cōtra illud q̄d Cōciliū generale legitime congregatū pōt errare diffiniēdo, Papa absente nō consentiēte.*

22 *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod in Ecclesia est potestas authoritatiua super cōnnectionē Petri, & papatus, nō ātē suę papæ.*

24 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa posset committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia. s. sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex Sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab īpunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quod possit deponi.*

28 *Responsio ad obiectiones contra illud quod propter scandalum nō est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit Ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum papam uteretur, non autem dispositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI capita Apologię secundæ de comparata authoritate Papæ & Concilii.

ET sic cum utriusque iuris naturalis. s. & diuini fundamentū adimpletum sit ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic Ecclesiæ regimen, ut Petrum summum Pontificem instituerit, à quo uia ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd ipse Dominus uia præuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶OBIICITVR cōtra, 1 Ecclesia fuit potestas electiua papæ antequam Petrus fuerit papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pont. præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse quod Ecclesia potuisset ordinate ex Christi institutione, quàm q̄ præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probat: q̄a potestas electiua est in Ecclesia à Christo, Matt. 18. &c.

¶RESPONDEO, Quod assumptum est falsum: nam, cū electio Papæ sit uicarii pricipis electio, & ordinariè electio uicarii uniuscuiusq; principis non & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, ut cū ipse Dominus usque in diem ascensionis sui princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui uicarii. Nec unquam inuenitur q̄ in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligendi suum uicarium ipso præsente, Vnde Dominus non præueniēdo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Mat. 16. Tibi dabo claues regni cælorū, &c. & Ioan. 10. Fiet unum ouile, & unus pastor, Petrum papam, & papatum simul instituit, Rursus, (ut per antedicta patet,) Mat. 18. (potestas electiua papæ nō est data ecclesiæ. Quomodo autem & unde potestas electiua papæ sit in Ecclesia, inferius in c. 22. dicetur.

¶Et adducite, hic, q̄ præuentio, quam ego dixi super ipsius ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod. n. à Petro ordinat è potestas in reliquū ecclesiæ corpus deriuāda sit, Leo in c. ita Dominus, dist. 19. Manifestat. Quod et Dominus ipsum ordinaria uia instituerit. s. ex hoc q̄ non ipsum solū, sed in ipso oēs successores suos instituit habetur: hoc. n. stamentū, nō præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos

los in proprijs tantũ personis, & non in successoribus fuit legatos uniuersales fecit, ad præuentionem gratuitã spectat. Hęc. n. ecclesia fatetur Petri solius successorem uniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutũ Petrum papam, potestatem electiuã papæ. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum papa non possit illam auferre, & Dñs qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit præueniendo secundũ illos in institutione Petri. Quẽadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium epũm in papã eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium episcopum, q̃ Romanum papam instituere. Et sic Rom. pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. xi. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullius synodicis constitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam papæ uniuersali ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatẽ electiuam papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatũ fuerit per generale Conciliũ de electoribus, qua cõsciẽtia tot sancti uiri electionem toti ecclesiæ à Christo commissam irrequisitis alijs à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de hic latior erit sermo: hæc autẽ dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAP. II.

DIxi in capit. 4. eiusdem, quòd præualuisset sententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in capitu. 13. tractabitur.

DIxi in cap. 6. eiusdem, papam esse caput ecclesiæ vniuersalis non solum singulorum membrorum ut inimici ueritatis glossant.

¶OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est papam esse caput ecclesiæ uniuersalis collectiuè sumptæ, Tum quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia papa est minister ecclesiæ, non Dominus: ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quàm qui ministrat. Tum quia omnes authoritates dicentes papam esse caput ecclesiæ, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesiis particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiuè.

¶Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiæ uniuersalis: nõ tamen oportet omnẽ proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatẽ in authoritate respectu totius residui. Et hoc præcipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Ro. 12. Et confirmatur hoc, quia rex dicitur caput regni, non tñ propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶RESPONDEO. Et ad primã quidem probationem primam, quòd ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum nõ esse caput illius ex se, sed loco Christi: ut patet. Ad secundam verò probationem, q̃ Petrum esse ministrum ecclesiæ, ut cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: unde ipse Dominus de seipso dicit, quòd venit ministrare, & papa uocat se seruum seruorum Dei: & sic est in ueritate. Ecclesiam autem esse maiorem papa, ut finis est maior eo quod est ad finem, uerificatur quòd est esse melius: in his enim, quę non mole magna sunt idem est maius quod melius secundũ August. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quòd Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quem tenditur. Ad glosam demum communem, dicitur quòd licet multæ authoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces. ut in libro ostensum est.

¶Ad secundum autem dicitur, quod ecclesiã nõ esse corpus Petri, sed Christi, verũ est: quia Christus non solũ caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est: vt patet ad Eph. 1. Vbi de Christo duo dicũtur q̃ est caput ecclesiæ, & quod ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet. omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt: Ita & Christus. Ex hoc autem, quòd ecclesia est corpus Christi & nõ Petri, non sequitur q̃ Petrus nõ sit caput loco Christi, sed q̃ Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrũ & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationẽ dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd rex esse quali-

tercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis sup illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè: Papa autem est sic caput, q̃d est Pastor Episcopus, & rector totius Ecclesiæ, & non solum singularum: ut authoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & ppea rex qui depẽdet à regno collectiuè, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiue non dependet (ut est Rex regum) est caput & totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in papa, non est rectũ: eo q̃d papa dependet à regno Ecclesiæ, nec uices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis uices regni: sed solius Iesu Christi uicarius est.

CAP. III.

DIXI in eodem capitulo sexto quod potestas electiua ipsius papæ, in papę potestate est. Sed quia in capitulo uigesimo secundo latius tractatur, ibidem obiecta soluentur.

DIXI in eodem c. 6. quod non est maioris authoritatis Cõcilium authorizatum à papa, quàm ipse papa.

¶OBIICITVR Cõtra. Primò est glossa in c. legimus 93. dist. Statuta Concilij generalis præiudicãt statutis papæ, si contradicant.

¶Secundò, quia constitutio Calcedonensis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: ut patet in c. antiqua. de priuilegijs. & 22. dist. renouantes.

¶Tertiò, quia consuetudo generalis Ecclesiæ põtificale statutum abrogat.

¶RESPONDEO. Et de glossa primò dico, q̃d ipsemet nõ assertiuè dicit illam sententiam, sed argumentum ad illã dicit, ut patet etiam ex serpla in c. nemo. q. 9. ad quam se remmittit.

¶Secundò dr, q̃ uerificatur de statuto Concilij superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (ut patet in capitu. licet, in sexto) ita etiam Concilij authorizati à papa constitutio, Papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶De uigore aũt Concilij circa sedem Constantinopolitanam, dr q̃ non concludit superioritatem Concilij supra papam sed tolerantiam papæ. Videmus enim continue prælatos credere multitudini magnatũ: quamuis si potestate uti uellẽt, cõpescere possent. Quãuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquuntur dicentiũ, Petimus, &c.

¶De ui autem consuetudinis uniuersalis dr, quod si hoc cõcluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutum uniuersalis ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: unde abrogatio istiusmodi non fit potestatiuè, sed executiuè ex parte ecclesiæ, & negatiuè ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAP. IIII.

DIXI in eodem sexto c. q̃, si ecclesia, hoc est communitas ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatem supra papam, q̃ ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota authoritas apud nullum residet, sed in tota cõmunitate.

¶OBIICITVR Contra sequelam: quia non dicitur regimẽ regale, in quo sit unicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est unicus, qui totius populi uices gerit quolibet particulari superior.

¶RESPONDEO. Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est authoritas: ergo ut sic constituit regimen populare: quamuis inquãtum aliquem unum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiæ de quo est quæstio: quoniam, si in tota communitate & sola est uniuersalis ecclesiæ potestas, summum regimen, summumq; tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (ut patet) quicquid esset de regimine medio per uoũ. Vñ, si in regno aliquo populus est supra regem, manifeste sequitur, & quod communitas populi ut sic regimen est populare, & q̃d summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliã regiminis speciem, puta per regalẽ supra alios iurisdictionẽ suã communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cũ regimine regali medio, stat supremum, populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAP. V.

DIXI in c. septimo, probando q̃ papa esset supra communitatem totius reliquæ ecclesię, ex illa authoritate, Pasce oues meas, &c. q̃ papa est pastor uniuersalis ecclesiæ, & non solum singularum ouium.

¶OBIICITVR Respondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando scilicet hoc. Secundo per limitationẽ, quòd Papa est pastor totius ecclesię quantum ad administrationem pabuli spiritualis uerbi Dei & sacramentorum. Hæc. n. non exercentur per communitatem, sicut actus iudicij.

¶RES

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo c. ratione monstrabitur: nunc authoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitate admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & nō omnes, ut negat o ista limitatio: nam singulæ, & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi cōcessum: quòd Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad administrandum uerbum Dei & sacramenta, primò authoritatiue, secūdo ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si authoritatiue, ergo ipse uere superior tota Ecclesiæ communitate est: nam authoritatiue pascere uerbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, ut patet inductiue: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidē, & actus iuridicos omnes ut minister Ecclesiæ cōmunitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo papa uerè pastor authoritatiue uniuersalis Ecclesiæ, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & uerbo Dei, &c. uice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem septimo c. ex illa authoritate, Fiet unum ouile & unus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

¶OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro pasce oues meas, non suas: & quod Christus dedit potestatē ouili supra pastorē.

¶RESPONDEO. Quod Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco Ecclesiæ communitatis ut obiicientes dicunt: quia oues, nec sunt Petri, nec sunt communitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi q Petrus præest ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autem addiunt, Christum dedisse authoritatem ouili supra pastorem, uoluntariè dicitur, & ipsis uerbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiam constituit. regulare autem ut pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidē deductum est: quia non fieret unus pastor iuxta uerbum Domini sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et quia de Petro uoce Domini constat dicentis, pasce oues meas, & q unus tantum sit eiusdem authoritate Domini patet: consequens est ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAP. VII.

DIXI in eodem septimò c. quod non minus papa est Episcopus Ecclesiæ Catholicæ, q̄ quilibet Episcopus suæ ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatē eius super ecclesiam catholicam: & non solum super singula membra, sicut est in aliis episcopis respectu suarum.

¶OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit uices uniuersalis ecclesiæ. quæ est supra suam cōstatem. Tum quia ecclesia particularis, cui præficitur episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum episcopū.

¶RESPONDEO, Et primo, q ratio non fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ. papa est episcopus ecclesiæ catholicæ: quāuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in aliis episcopis, Amb. est episcopus ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, papa est episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesiæ satis habetur intentum.

¶Obiecta aūt afferunt dissimilitudinem, in nō causa ut causa. nam in eo q̄d est esse episcopum catholicæ, uel talis ecclesiæ potest considerari quid importet esse episcopum, & potest considerari à quo fit episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando, à quo fiat uel fieri debeat episcopus: ratio aūt procedit considerando quid est esse episcopum. Constat autem, q ad iudicandum de naturis rerū, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter undecunque fiant effectiue: siue.n. homo fiat à Deo, ut Adam, siue ab alio homine, ut nos: unius naturæ sumus. Et similiter siue episcopus fit à papa, siue ab uniuersali ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: unius naturæ est, inquantum episcopus: quamuis alterius naturæ sit inquantū subditus. Vnde ut unico uerbo dicatur, ratio de episcopo ut sic loquitur: obiectiones autem de episcopo inquantum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum papa sit uere episcopus ecclesiæ catholicæ, sequitur, ut ibidem dixi: q est primo episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundario singularū. Tū quia non minus est ipse catholicæ ecclesiæ episcopus, quā Amb. episcopus ecclesiæ Medio. esset.n longe minus, si nō esset episcopus totius, sed singulorum membrorum tm̄. Tū. quia actus proprius episcopi, qui est superintendere, primo fertur super bono ipsius catholicæ, & secundario super bono singulorum: ut patet ex hoc, q papa ad hoc tenetur sub peccato mortali, ex hoc q est papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc uideo responsionis munus nisi diceretur, q papa habet hunc actum, inquantum gerit uices uniuersalis ecclesiæ, cui primo conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit papæ Sed hæc responsio pōt dupliciter intelligi. Primò, quòd papa habeat hunc actum dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatus à regno, & in hoc sēsu falsa est: quia sic papa esset uicarius ecclesiæ, & non immediate ipsius Iesu Christi q̄d demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundo pōt intelligi: q papa habet hunc actum ex suo officio supplendo id, quod ecclesiæ cōueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est uera th̄sis: sed nihil obstat rationi, ut patet.

CAP. VIII.

DIXI in eodem septimo c. q papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei & ex hoc deduxi ipsam esse supra uniuersalem ecclesiam.

¶OBIICITVR glossando primo, q potestas papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis cōitatis totius ecclesiæ.

¶Dicitur secundo, quòd ex hoc, quòd ponit̄ suprema potestas in papa, & suprema potestas in ecclesia, nō sequitur, quòd sint duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: quia potestas papæ est propter ecclesiam: iuxta illud, Posuit uos Deus regere ecclesiā, ubi adest unum ppr alterum, ibi unum tm̄: ut patet in Topicis.

¶RESPONDEO. Et glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter sm̄ quid & simpliciter, De papa asseritur simpliciter, quòd habet supremam potestatē in ecclesia Dei, ut patet in tex. allegato ibi, glossa autem ponit papam habere potestatem supremam secundū quid, quia in respectu aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremisum: pōt enim ex poni negatiue & positiue, id est non habens superiorem, & omni alia superior, & utroque modo repugnat glossæ illi.

¶Quod autem obiicitur sequelæ, ut hic est: quoniam si communitas ecclesiæ est tantæ potestatis, quòd papa subest ei, oportet q obiectum proprium potestatis ecclesiæ, & obiectum propriū potestatis papæ se habeant secundum supra & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo, q commune bonum ecclesiæ totius est proprium obiectum potestatis communitatis ecclesiæ: bonum autem singulorū est proprium obiectum potestatis papæ consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primo respectu singulorum: & respectu boni communis totius, papa non intromittit se, nisi ut utens potestate ecclesiæ, ut instrumentum illius essent ergo uerissimæ duæ potestates supremæ, & subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶Ad id uero quod dicitur. Potestas papæ est propter ecclesiam, dicitur q sm̄ ueritatem est uerum: & nihil iuuat: sed secundū hypothesim eorum non esset ppr ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa ecclesiæ: quia ista propter ecclesiam collectiuè, illa uero propter ecclesiam distributiue. Vnde cùm regula ex unitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate non uideo quomodo obstet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem septimo c. q papa est proximus & immediatus uicarius Christi: ergo nullā habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, ecclesiam non habere immediate ordinariam authoritatem è Christo, & papam non mediante ecclesia habere authoritatem, &c.

¶OBIICITVR Glossando, quòd papa dicitur immediatus uicarius Christi: quia potestas uicariatus sui est immediate instituta à Christo & ecclesiæ collata: & non propterea quod habeat à Christo non mediante ecclesia, ita quòd papa est immediatus uicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in uindictā malefactorū: q th̄ mediāte populo fiūt.

¶RESPONDEO, Et glossa quidē repellit̄ ex differentia inter medium in instituendo principatum: & medium in principando: differunt.n. hæc sicut cœlum & terra. Et esse immediatū uel mediatum uicarium non attenditur sm̄ institutionem solam, sed sm̄ ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis cā in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatem ordinū minorū, & subdiaconatus sm̄ aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. papa instituit legatū, qui cōmittit uices suas alteri: legatus principatur sub papa absque medio: uicarius aūt legati cum medio in principando dependet.n. principatus huius à principatu legati. & non sola electio ipsius. Ex his aūt liquet quale mediū negat̄, quum absolute dī aliquis immediatus uicarius alicuius principis: q, scilicet negatur medium in principando, ut patet inductiue. Vnde cum papa absolute, & absq; limitatione aliqua asseratur proxim⁹,

& im-

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & papã inferior Christo & superior papa, cuius vices gerit papa. Si.n. medius principatus talis est, ut isti concedunt ponentes Ecclesiæ totius cõitatem esse talem principatum, licet Papa posset dici uicarius Christi: non tñ põt vere dici simpliciter & absolutè immediatus uicarius Christi: sed immediate uicarius ecclesiæ, & mediate ipsius Christi. Immediatio aũt institutionis potestatis papæ a Christo, nõ facit ipsum Papam Christi vicarium immediatum, nisi sm̃ quid, s. sm̃ potestatis institutionem: sic.n. quilibet Eps potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta a Christo. Constat autem q̃ aliud intendit determinatio ecclesiæ & Sancti patres, cum asseritur papam immediatum esse uicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id uerò quod additur de simili in Regibus, dr̃, quod non dicuntur proximi & immediate ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri procul dubio sunt. Longe aũt aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Chri. Et scito, quod inter Regẽ creatũ a populo, vt Saul (ut stãdo in iure naturali sit) & Regem datum a Deo, ut Dauid: & papã factum à Chro, ut Petrus: & papã electum ab ecclesia, ut reliqui tanta est in præsentando populum diuã, q̃ Rex tam creatus a populo, q̃ datus a Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet namq; in fieri differant inter se, quia alter a populo, alter a Deo præficitur: in natura tñ officii & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organũ naturale (puta manus) fit a Deo miraculosè, perinde est ac si esset a natura: ita organum politicũ, puta Rex, cum est a Deo perinde est ac si esset a populo, ppter eius potestatẽ utroq; mõ factus repræsentat & exercet: illiusque uices gerere dr̃, & non Dei immediate. Papa autem siue a Christo immediate, siue ministerio ecclesię immediante factus, eiusdem ẽt est naturæ & potestatis: & non repræsentat potestatem popul. ecclesiastici, nec ipsum: sed Dñm Iesum Christum immediate, & illius solius uices gerit immediate. Et ratio diuersitatis in Rege & papa est, quia potestas regia naturaliter est in populo primo, & ex populo deriuaᷓ ad Regem: potestas aũt papalis supra naturam est, & diuino iure in psona unica, non in cõitate primo est. statuente Chro, Ioan. 10. formã supremi ecclesiastici Regis in unica persona, cũ dixit. Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & unus pastor. & determinãte eodẽ talẽ formã ad psonã Petri in sua ppetua successione, Ioannis ultimo, cũ dixit illi, Pasce oues meas. Vñ papa solius Chri vicarius est, & nõ ecclesię & ppea diffinitũ est per ecclesiã, q̃ papa in Beato Petro officium suum uniuersale suscepit, ut patet ex allatis in libello, &c.

CAP. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, papæ potestas est supra ecclesiam vniuersalem & Concilium generale, vt distinguitur contra papam.

OBIICITVR Primo authoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleusium, Felicem, Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Epi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ uniuersale Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: ut si male iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. & inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem papam, ut patet ex epistola illa. Ex quibus uerbis manifestè sequitur, q̃ a papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium uniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundo, authoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo, cuius pars hr̃ uigesimasecunda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dr̃, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Rom. sede exortam audire tenet, & in ea proficere: non tñ audacter sniam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet q̃ licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertio, authoritate Damasci papæ, quæ ponit inter epistolas Ambrosii, epistola septuagesimasecunda, ubi Damasus dicit rñdendo, Cum huiusmodi fuerit Concilii Capuensis iudiciũ, ut finitimi Bonoso atq; eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q̃ nobis iudicãdi forma cõpetere nõ posset. nã si integra esset hodie synodus, recte de his quæ vestrorũ scriptorum, cõprehendit series, decerneremus. Vestrũ est igitur, qui hoc recepistis iudiciũ, sniam ferre uicem.n. synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, ut ipsi scripsimus, totius synodi uice Dei decernitis: nos quasi ex synodi authoritate iudicare nõ cõuenit. Ex qbus manifeste patet primò q̃ papa dicit se non posse de illa cã cognoscere: de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil cõmisisset. Scdò, q̃ papa cõfitetur nõ solũ Conciliũ esse in eo in iudicãdo superius, sed ẽt deputatos per Concilium, in ea cã in qua deputati sunt.

¶ Quarto, authoritate canonis in capit. si duo, dist. 79. vbi dr̃, q̃ si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatẽ in utrumque nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictione superior.

¶ Quinto, ratione, papa & reliqui prelati quidquid iudicãt, &c. faciunt ut ministri Ecclesiæ, non solũ finaliter (id est, pp ecclesiã) sed effectiue authoritate ecclesiæ: ergo in ecclesia est primo authoritas. Ans probatur: quia agere dicuntur sm̃ intensionem ecclesiæ. Sequela aũt est manifesta: & confirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excõicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed ecclesiæ. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non uni, sed cõitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem cõitati ecclesiæ, &c. Et sicut q̃q; prouidit populo, dando principem, ut Moysem: ita prouidit ecclesiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertio; quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nã ista põt prouidere sibi, principe potestate abutente in destructionem: ecclesia aũt non posset si nõ esset superior papa. Et confirmaᷓ quarto: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si a malo cõpesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Añs patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Nõ habebit ibi Deum patrem, q noluit habere Ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrem suã.

¶ Sextò etiã sic, Si papa habet potestatem super totum residuũ ecclesiæ collectiuè, ergo põt aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitũ exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excõicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare, ut patet per illud Aug. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus utentium comprobantur. dist. 4. c. in istis.

¶ Septimò: quia potestas ecclesiastica prius tpe est in ecclesia, quã in aliquo summo Pontifice: qa illa fuit instituta & Ecclesię collata Matt. 18. ista aũt Ioan. ulti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrũ papã non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere. cõmittendo ei suã potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationali: sicut populus potest respectu Regis.

¶ RESPONDEO, Ex authoritate illa Augustini nõ sequitur Cõcilium esse supra papã, sed dupliciter argm̃ ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de cõcilio. nam qõ nostra est de Cõcilio distincto cõtra papã, seu seclnso papa, quod est Concilium acephalũ. Augustinus aũt loquitur de uniuersali concilio cum papa, ut patet ex hoc, q̃ ponit præsentiã iudicũ, id est Epõrũ, qui iudicauerant. Constat aũt q̃ non licet arguere a concilio, ad conciliũ acephalum. Secundo deficit: quia ex hoc, q̃ restabat refugium concilij uniuersalis, infert superioritas: est.n. hic sophisma consequentis. Põt.n. recursus iste haberi pp multas causas, s. exclusionem suspicionis, pleniorẽ discussionem, maiorem sapientiã, psonalem tractatũ, & quicquid eiusmodi est: ut patet ex continua consuetudine appellantiũ ad eundem iudicem (puta papã) plenius informandum & causam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: ubi pp præsentiã oim prælatorum potuisset causa ita discuti, ut etiã iudices q primo in partibus, & qui secundo Romæ iudicarunt, psonaliter præsentes rões iudicii cõferre potuissent, & uniuersali oim iudicio decerni, & etiã dissolui prius male iudicatum. Ad nihil.n. horum exigiᷓ maior authoritas intensiue, q̃ papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione sapientia, &c. ut quotidie uidemus. Est ẽt cũ hic ultimus in concilio vniuersali maior authoritas extensiue, & maior solennitas iudicii: q̃ oĩa sniam eius omni exceptione maiorem reddere uidentur.

¶ Ad secundã ex authoritate octauæ synodi, dr̃ q̃ male exponũtur uerba synodi, dicendo q̃ synodus negat modum iudicãdi papam (s. audacter) & non iudicium ipsum. Et q̃ hæc expositio sit mala, probatur: quia ly audacter, aut importat uitiũ audaciæ, aut importat authoritatẽ. Si primum, cum illud sit uitandum respectu cuiuscumq;, & nõ solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, q̃ ipsa nõ debet uitiosè, uel ex passione iudicare papã, &c. si tñ haberet contrarium expositionis allatæ. Vñ hic talis sensus est, q̃ dicere sniam in Romanum pontificem est audaciæ uitium: illa siquidem negat modũ præsuppositũ nõ modũ solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tñ audacter dicere sniam in Romanum Pontificem, significat: q̃ non nisi audacter dicere põt sniam in Romanum Pontificem, Sicut cum dicimus, q̃ de manifestis licet nobis iudicare, de cordis aũt occultis non licet nobis temere diffinire (nõ intendemus negare modum diffiniendi sm̃ puta temere) sed intendimus determinare, q̃ ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicii in papam: sicum ly Temere

nere, in exemplo de facto naturam iudicij in eos. Et propterea ex hac authoritate fit oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam & progressum in quæstione de papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si & sententia cum reuerentia sibi cõpeteret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cum aũt legeris hæc, memento ꝙ sermones morales de his sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in papa, synodi iudicium depositiuum papæ absque audacia esset.

¶Ad tertiam ex authoritate Damasi, dr̃, quod neutrum deductorum ex illa authoritate sequitur. Nam in illis verbis nõ negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis cãm reddit, non impotentiam aut subiectionẽ suam, sed indecentiam: vt patet in illis uerbis. hoc aũt familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: q ea se negant posse facere, quę indecenter facerent si exaudirẽt. Constat autem, ꝙ indecens est determinationes Concilij etiã prouincialis soluere. quanto magis Concilij generalis, quorum decreta etiam papam in foro conscientiæ ligant, non minus q̃ propria? vnde, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, ꝙ eum quasi ex synodi authoritate iudicare non conuenit.

¶Ad quartum ex authoritate Canonis, dr̃ quod gratis concessum est, ꝙ papa incertus subditur Concilio. Duobus.n.e. contendentibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesiæ, dr̃ ꝙ prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ. Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositaliter, mystice tamquam quia omnes prælati sunt velut membra Christi, iuxta illud Aug. super Io. Si præpositi Ecclesię pastores sunt, quõ unus pastor est, nisi quia sunt illi oẽs unius membra pastoris? Ecclesiæ aũt integræ (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt. s. effectiue ratione partis. s. capitis, a quo habent prælati authoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ a capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic.n. esset quæstio de illo alio, & sic de alijs. Ex quibus patet, ꝙ prælati Ecclesiæ proprio loquẽdo, non sunt ministri Ecclesiæ effectiue, nisi ratione capitis. s. Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesiæ vt dominæ, nisi ratione capitis: propter ꝙ paulus dicit, Si quid ego donaui, in persona Christi. & rursus, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. Ex hoc aũt ꝙ ministri Ecclesiæ dicuntur agere sm̃ intentionem Ecclesiæ, non plus fit q̃ dictum est: quia. s. agunt sm̃ intentionem Ecclesiæ in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi sm̃ intẽtionem Ecclesiæ. i. secundum intentionem Ecclesiastico offõ debitã: hac.n. intentione confici, & cõferri dñr sacramẽta, &c.

¶Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesiæ, dr̃, ꝙ falsum est suffragia non esse prælatorum, vt dispensatorum: quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab ecclesia integra rõne capitis potestatem habere. Vnde oĩa deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dr̃ ꝙ apertissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem cõitati indidit, & non vni, in ordine aũt ad finem supernaturalem ptãtẽ dedit vni, & non cõitati, præfecit.n. Iesum Christum, sm̃ ꝙ homo est, in principem & caput oĩs Ecclesiæ, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituẽdo, vt patet. Et scito, ꝙ argũm deficit ex eo, ꝙ non attendit ordinẽ primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primariũ ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secũdarium ecclesiæ, qui est in tpe absentiæ principis, qui abijt in regionem longinquã accipere sibi regnũ & reuerti. Quæ declinatio manifeste defectiua est: quia primariũ in uno, primariũ in altero reddendum proportionaliter est. Hic aũt secularis ordo in Ecclesia naturã sequitur principalis, absq; omni contradictione optimus vr̃. Sic aũt ptãs in uno principis vicario non in cõitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vñ patet, ꝙ non præuenit princeps Ecclesiã, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis prosecutus in Petro & eius successoribus uicariatum suum locauit. Ad tertiã confirmationẽ iam patet, ꝙ optime prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non põt. in ordinatione aũt vicarij illius optime quoq; prouisum est, dũ suauis dispositio seruata est. Supernaturale nãq; regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalẽ defensionem & remediũ sibi vendicat: quale Dñs Iesus Christus sibi autoritatiue reseruando electionẽ, & Ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc.n. suaue, & efficax est remedium, ut in loco suo inferius amplius mõstrabitur. Vñ falsum est Dñm Iesum Christũ minus bñ ordinasse politiã Ecclesiæ, etiã sub suo uicario, q̃ Politiã ciuilem in humanis, qm̃ utrobique non idem, sed proportionale remedium cõtra malum principem datum est. Ita ꝙ Ecclesia põt se & cõtra illũ tueri, & deponere notis & opibus Ecclesiæ proportionatis s. orationibus, ieiunijs, eleemosynis, hæc.n. efficaciora sunt cęteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & ppriæ uniuersali saluti Ecclesiæ, sed non omnes capiunt uerbũ illud. Ad quartã confirmationem, dr̃ ꝙ immediate susceptius sub cura Christi viuentis. & specialiter de ipso curam habentis, nõ est miserabilior cunctis, nisi rõne seruitutis uniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi, talis aũt est papa, qui non põt coactiua pęna puniri, sed tenetur ex amore libere operari. Fęlicitatis.n. quædã inchoatio est non miseriæ. esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus hõ adhuc mortalis est positus: ut in Papatu contingit. Ad quintũ dr̃, ꝙ papa inquantũ singularis persona est filius Ecclesiæ, quia regeneratus, nutritus & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, inquantum aũt papa, est filius ecclesię integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesiæ. sed in his & similibus aduerte tu, cum hæc & similia obijciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ uocabulo te fallat, ut ea, quæ dicuntur de Ecclesia integra (siue cũ capite siue cum uices capitis habente) ad ecclesiæ cõitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶Ad sextum argũm principale dr̃ cũ Apostolo. Quod oĩa mihi licent, sed non oĩa expediunt: & rursus: Oĩa possum, sed non oĩa ędificant. Conceditur igitur, ꝙ papa potest quantum ex potestatu suę authoritate est, actum iurisdictionis etiam in inuitã ecclesiam reliquã exercere: sed non expediret, si nõ ędificaret. Nec ualet argũm. Non põt illam exedificare, ergo non potest aliquem actũ iurisdictionis in inuitam exercere: ut patet. Ad probationem aũt ex autoritate Augustini dr̃, ꝙ potius probat oppositum. Si.n. leges instituuntur cũ promulgantur, papa promulgando legem in totã ecclesiam instituit absque ecclesię cõsensu: põt igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas aũt ex consensu utentium, non ex parte authoritatis, sed executionis se tenet. Qd̃ contingit ex eo, ꝙ statutũ vniuersalis Cõcilij integri etiam consensu utentiũ firmatur, ita ꝙ non ligat qñ est a dissensu utentiũ infirmatum: & tñ nullus dubitat uniuersale Cõciliũ ꝓpriam firmitatem autoritatis legib. suis dare. Prouenit aũt hæc legũ infirmitas ex dissusu utentiũ & ab ipsis legislatoribus negatiue, ꝓ quãto tolerando dissimulãt, & implicite reuocant quod fecerunt. Ex merito quia lex (ut dr̃ dist. 4. c. erit) debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

¶Ad septimũ dr̃, ꝙ falsum assumitur: nã ptãs ecclesiastica primo fuit in primo summo Pontifice dño Iesu Christo, qui Põtifex assistens futurorũ bonorum, æternam redemptionem inuenit. Falsum quoq; monstratũ est esse ꝙ Dñs per illa uerba q̃ habentur Mat. 18. ptãtem ecclesiasticã dederit Ecclesię, quamuis ꝓmiserit ei super suos subditos: & superius diffuse discussum est. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab ecclesia, ad ecclesiã secluso capite declinando. Reliqua aũt q̃ arguendo assumuntur (s. ꝙ ecclesiã potuisset instituere Petrum papam) q̃ falsa sint, ex supradictis patet: quia si potuit ecclesia nunquam instituere Papam in uno & eius successore, ut Christus fecit, posset quoq; illũ instituere in triumuiratu, uel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare ꝓ loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. ca. ꝙ Concilium Constantiense pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat uerum Concilium uniuersalis ecclesię. Et ꝙ Basiliense errauit illud sequendo.

¶OBIICITVR dupliciter. Primo ꝙ blasphemaui. Scd̃o, quia Concilium Constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat uerum Concilium uniuersale quia succedebat Concilio Pisano, in quo fuerat unio Ecclesiæ, deposito utroque papa (s. Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Io. 23. qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶RESP. Et primo quo ad Constantiense Concilium.

¶Si ego blasphemo, quare Grego. 12. qui expresse recusauit in actu unionis Ecclesiæ recognoscere Cõcilium illud ꝓ tunc, ut Cõciliũ illud, nõ blasphemus, sed uir pacis, & ecclesiæ amator

habi

habitus esset ut patet in gestis eiusdē Concilij, sessione. 45. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Ecclesiæ recusationē talis pro tunc Cōcilij volens & faciēs, non blasphema, sed catholicæ vnitatis studiosa est habita: ut patet in sessione 20. & 21. Quare Sigismundus Imperator, qui præsedit illi Concilio, vt adhæreret recusationi illius Cōcilij, nō blasphemus, sed defensor Ecclesiæ fuit. Quare demū ipsūmet tunc Constantien. Conciliū, cū negauit facto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primo in acceptando præsidentiam Imperatoris, & authorizati se in Conciliū a Greg. 12. secundo in acceptando se cōuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illā) non blasphemauit? Et si potius scandalum permitti dēt a qualibet singulari persona, quā veritas deseratur, quō Concilium vniuersale a spiritusancto rectū potius veritatē deseruit seipsum facto negans, q̄ scandalum permittere voluit iam natum? Ex his aūt recte consideratis patet, q̄ Cōciliū illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Conciliū illo tpe: & propterea huiōi negationes admittebat dans operā vt vnum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite. vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui? nihil. n. dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera authoritate refutari constat, veritatisque authoritatem eis tribuere nephas est.

¶ Ad secundam obiectionē de successione ad Conciliū Pisanū, di q̄ nec illud Concilium constat fuisse certum & indubitatū vt cæteris omissis patet ex duobus. Primo: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid. n. aliud est dicere, Cōcilium illud Pisanum cū Alexandro 5. certum & indubitatum, q̄ certe & indubie damnare Gregorium 12 & Benedictum 13. cum suis obedientijs? Hoc aūt est redire ad illud schisma. Scdo: quia ipsum Constan. Conciliū sub obedientia Io. 23. licet crediderit se esse uniuersale Conciliū succedēs. Pisano, non tā hoc pro certo & idubitato tenere se cōtestatū ē facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, q̄ sine papa diffinitur: & propterea si fuisset ēt tota reliqua Ecclesia repræsentatiue potuisset errare, nec fuisset Concilium gnāle perfectum simpliciter: ut patet in libello

¶ Quo ad Conciliū vero Basilien. vniuersalis Ecclesiæ rōnē replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ uniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam a blasphemia?

C A P. XII.

DIXI in ca. 9. glossando uerba Aug. Petrus quando claues accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶ OBIICITVR, Quòd non sit iste sensus intentus ab Augu. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶ RESP. Quòd sequela non tenet: imo sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tū quia quod datur capit formaliter, vere ēt datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quāuis corpori mediante capite. constat datum esse toti formaliter: sic aūt est in proposito, ut patet. Sed argēs præter hoc fallitur in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite. s. & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tm̄, ut quoddam unum integrum, cuius papa sit uicarius: qd̄ est fictitium. Firmauit aūt sensus a me assignatus, ex eo q̄ expositus Aug. ex ipsomet Aug. inquit. n. in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, Ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic. n. Ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datę sunt, & cum ei dr̄, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Cōstat. n. q̄ Petro ut distincto ab alijs, & pro se & successoribus datus est papatus, p illa uerba, Pasce oues meas, Io. ult. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi Aug. dicebat q̄ personam Ecclesiæ gerebat.

C A P. XIII.

DIXI in eodem capit. 9. q̄ Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: ut decret. primo: & S. Thom. post dicit: & probat ratione & authoritate Cyrilli & Maximi.

¶ OBIICITVR, Primo, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Io. 22. & Nicolao 3. quorum unus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum. ut est uidere in eorū extrauagātibus.

¶ Secundo. Quia Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno cōiugū ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda uota transire: ut patet in c. quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

¶ Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium ut Pelagius, qui constituit ut subdiaconi Siciliæ a suis uxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quàm constitutionem quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregorius primus eius successor: ut patet in dist. 31. c. ante triennium. in textu & gl. sicut. n. potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quartò, Quia sequeretur q̄ summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nōdum determinatas, ut erat articulus de processione Spiritussancti a Filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra suipsius determinationem. Sequeretur ēt q̄ determinatio ēt solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiā, q̄ papa uere hæreticus male iudicari posset: quia decideret obiecta cōtra eū esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni cōsono.

¶ Quinto, arguitur ad hominem. Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod si sola Ioannis Euangelistæ præualuisset inter Clementis papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, q̄ papa nō potest errare in iudicio fidei, hæc. n. contradicunt, quia non præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis papæ quantum sententiæ Ioānis, imo & plus: quia apud Clementem fuisset ultima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶ Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia cōtra quatuor hæresiarchas, puta Nicænū, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia suffecisset solius papæ decisio: imo apud aduersatiuum tantæ est potestatis solus papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

¶ Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius (ut habetur extra qui filij sint legitimi in ca. per uenerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex ui uocabuli cōprobatur, ut quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ uerba si uniuersaliter secundum literalem sensū intelligantur, hæresim sapiunt quia cærenalia ibidem in c. 13. & 14. non sunt seruanda. Si uero intelligat. nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mystice seruanda sunt: ut legitur distin. 6. c. his itaque.

¶ Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffinisse se in temporalibus habere supremam potestatem, cæteri uerò oppositum.

Nonò, Quia non est uerisimile, q̄ homini potenti in his quæ sunt fidei errare, commiserit Deus ultimam fidei decisionem.

¶ RESPONDEO, Et ad primum quidem di q̄ falsum assumitur, scilicet q̄ unus papa scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse i cōmuni. Nam manifeste Nicolaus (ut patet in 6. de uerborum significatione exiit qui seminat) dicit, Egit nanque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum in fuga patet & loculis, sed utrunque perfecte perfectus, existens, ut perfectio, & imperfectis se uiā salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifeste patet, q̄ Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: ualet. n. sequela Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, ut imperfectis se uiam salutis ostenderet: ergo asserit Christū habuisse aliquid. Ioannes ergo. 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere q̄ Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, qa contradicit sacræ Scripturæ ueritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ neuter illorum Pontificum diffiniendo determinauit. Nam de Celestino in c. quanto. de diuortijs, Innocentius dicit, Licet quidem prædecessor noster sensisse aliter uideatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositū. Nō credimus q̄ in hoc casu is q relinquitur, uiuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi uerba ipsa (uidelicet ut leter aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt q̄ non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur q̄ Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Qd̄ manifeste patet ex hoc. q̄ statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: ut quidam subdiaconus fecit.

¶ Est aūt hic aduertendum, quantū crescat infamia per diuersa uia paulatim: nam sanctus Greg. de hoc statuto loquens dicit, & q̄ diaconos authoritate tamen papæ hanc prohibitionem fecit (ut patet 27. q. 1. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens uidetur, ut patet in c. ante triennium. dist. 31. Glossa uero ibidem auget, dicens, q̄ pelagius hoc fecit, & q̄ illa constitutio fuit iniqua. arguens autem amplius, auget, dicens, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶Ad quartum dr, Negando primam sequelam. s. q. papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, teneret pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere a Filio, et si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, q. ab ipso vel alio determinatio Ecclesiæ fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vni⁹ papæ in materia fidei ligat per se oēs personas Ecclesiæ, quarū sunt actus credendi. & sic persona propria & successoris ligantur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam adi sequelam dicitur, q. cum id quod imputaretur papæ pro hæresi, non esset decisum adhuc per Ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse contonum sacræ Scripturæ & fidei Ecclesiæ, nō esset hæreticus formaliter, et si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quòd papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, s. de hæresi formaliter: in his enim nō habet locum interpretatio ad istum uel illum sensum.

¶Ad quintum dicitur, q. nulla est contradictio in dictis meis al latus. Nā bene simul stat tam Ioannem q̄ Clementem non posse errare, & tñ alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo oīno recta subordinata: vt patet apud omnes de Ecclesia uniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, q. sententia Ioannis præualuisset sententia Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi q. Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id uero, q. adiungitur, q. sequeretur oppositū huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, q. ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo s. sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur q. magis Clementis q̄ Ioannis esset standum sententię, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, q. s. non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non rōe papatus, sed apostolatus, locum etiā sacræ Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolę eius, & hunc sensum expresse aperui in libelli illius loco allegato dicens, Præualuisset sententia Ioannis sententiæ Clemētis Papæ in doctrina fidei, sicut modo præualet Euangeliū Ioannis sententiæ cuiuscunque papæ & totius ecclesiæ.

¶Ad sextum negatur sequela: q. s. frustra fuissent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia, n. non ppter potestatem intensiuam, sed extensiuam & pp discussionem & collationem cum multitudine uniuersali sapientum in fide, & pp indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudicios omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autē sequelæ procedit, acsi propter habendam solam authoritatem intensiuam Concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantæ intensiuæ sit authoritatis, quātæ ipse cum residuo: non tamen tantæ extensiuæ, non .s. tantæ sapientiæ, non tñ tantæ acceptationis indubitatæ ab omnib. (ut patet ex ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos cōiter multum afficit) non denium tantæ bonitatis & gratiæ etiam Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum q. a Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, ut acceptabilia facillimè omnibus sint: & ad hoc multum ualent uniuersalia Concilia à probis præcipue prælatis celebrata.

¶Ad septimum dicitur, q. quia duæ sunt leges diuinæ. s. (uetus & noua) noua est secunda ordine gñationis, iō uocabulū illud, s. secunda lex, nouæ legi conuenit ex ui uocabuli dr: & argū ex conuenientia uocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc expressit, ne intelligeretur q. absolute concluderet, sed quantū est ex ui uocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget, ut patet, qm in uoce una latent multa. Vnde ex hac conuenientia quādam persuasionem intendebat, quia mādata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratię seruanda erant, qñ, ubi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum unum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractās, nō ad litterā, sed iuxta conuenientiā ad sacerdotiū Petri exposuit. Nec obstat q. oīa ueteris testi hoc modo seruari possunt, conceditur enim q. nihil specia de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nois.

¶Ad octauum dicitur, q. quia ptās Papæ directe est respū spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: iō suæ ptāti duo conueniunt, primò, q. non est directè respū tpalium: secundò, q. est respectu tpalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem oīa ordinari debent, et temporalia, ab eo procul dubio, cuius interest ad unum finem omnes dirigere: ut est Christi uicarius. primū autem ex natura suæ ptātis consequitur. Ex his autem sequitur, q. utrunque uerè potest determinari de papa, & quòd habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in tpalibus: qm utrunque uerum est ad sanū intellectum. Affirmatio namque est uera in ordine ad spūalia: negatio uerò est uera directè, scd sm seipsa temporalia. Vnde nihil ex utraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, q. quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter: nam primum importat determinare quid credendum uel non credendum est: sm autem determinare de qōnibus, quæ in rebus credītis accidunt, & constat, q. cum determinatur qō aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali uel tali materia: ideo, cum dr, q. Papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum uel non credendum. Contra quod nulla harū obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: nec tamen fingere uideat, sigillatim salute sunt omnes.

¶Ad nonum dicitur, q. non uerisimile, sed uerum & humanæ diuinæque rōni & authoritati consentaneum est, ut homini potenti errare in seipsum, nō aūt ut derecto à Spiritu sancto, Deus ultimam fidei decisionē sacra scriptura commiserit. Cū enim non sit diuersitas apud Deum in uno & in multis saluare, & oēs in Concilio præsentes sm se & proprias uires considerati possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiā uel aliquē alium defectum, ac p hoc ad assistentiam spūs sancti recurrat, magis attestat assistentiæ Spūs sancti & eius uirtuti, salus fidei per unum quàm per totum Cōcilium: hoc. n. humanæ sapientiæ opus esse ui (pp omnium sensum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque quantū ad unitatem quoque iudicis cui præest toti Ecclesiæ capite ut in Secunda secundę, q. 1. art. ult. diuus Th. asserit.

CAPVT XIIII.

DIXI in eod. q. e. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error uniuersalis Ecclesiæ: quia tenetur sequi diffinitionē papę in fide, afferens ad hoc authoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in c. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, petre.

¶OBIICITVR Negando, q. ecclesia de necessitate tenetur credere sententię diffinitiuę papæ in materia fidei: & dicendo quòd sicut papæ præcipienti contra euangelium, non est obediendum, ita nec sententię erroneę in fide. De authoritate S. Thomę, non est cura.

¶Ad capitulum maiores. dicitur dupliciter, primo, quòd non pro ulum. & necessario credenda determinatione habenda sed regulariter ad papā est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (& in eodem redit) q. referendę sunt summo pontifici causæ fidei, ut conuocet Concilium, quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶Ad Verbum Domini, Ego rogaui pro te, petre, dicitur q. non pro sola persona petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro uniuersali ecclesia p petrū repręsentata.

¶RESPONDEO, Negationem illam cōsuetudo ecclesię authoritatesque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobatet, si quis non teneret, quod sola Rom. ecclesia determinaretur, hereticum esse, ut patet, extrà, de hęreticis, ad abolendam in textu & glossa. Et hęc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se inclinari oportere, defendendo subiectionem papę reliquo corpori ecclesię, uel Concilii.

¶Quod autem additur, q. sententię erroneę, sicut nec pręcepto diabolico adhęrendum esset uerissimum est, sed nihil obstare quoniam ex hoc nihil aliud q̄ conditionalis ueritas habetur. s. si determinaret erroneè, si pręciperet contra euangelium, nō audiretur. Hoc. n. non solum de papa, sed de angelis sanctis uerissimum est iuxta illud, Si angelus de cęlo euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quòd antecedens, ac consequens possit esse uerum, ut patet.

¶Quòd authoritas sancti Thomę paruifiat, non nihil est: qm ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd sanctus thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati et paruifient. Hiet. n. quoque dicens ad Damasum (ut habetur 24. quęstione. 1. canone, hoc est fides) si hęc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicūque me culpare uoluerit, se imperitū, uel maleuolum, uel etiā non catholicū, non me hęreticum comprobabit, manifestèque in his uerbis contestans, q. ex approbata fidei cōfessione à papa aliqs obstās nō catholicus sit, parui pēdēdus erit.

¶Ad expositionem uero dictam de. c. maiores. dicitur, q. literę contradicit. Nam textus causam quare ad petri sedem sit recurrendū, assignat ueritatem petri in confitendo fidem & indefectibilitatē eius in eadem pp orōnem Christi. Ex hac enim causa manifeste sequitur. quod ideo ad papā referēdas esse maiores causas dr, quia ipse cōstitutus est indefectibilis iudex fidei

Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quòd sententia papæ in fide est finalis determinatio & necessariò credenda, secundum illam Decretalem. & sic utraque expositio tuta. Quòd autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest benè & malè intelligi. Malè quidem si intelligatur quòd Christus pro ecclesia, siue cum papa siue sine papa orasse se dixerit. quoniam expressè Christus dixit hæc uerba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit uos, ut cribaret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ubi manifestè patet, quòd distinguit tentationis assultum ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit uos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commisit ut confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediatè, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: ut patet. Et ut unico uerbo dicam, si hæc authoritas de Petro & successoribus uerificatur (ut dictum c. maiores affert) satis habetur intentum quòd Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cùm hoc non sit uerum de errore personali, sequitur quòd uerificatur de errore iudiciali.

CAP. XV.

DIXI in eodem 9. ca. exponendo illud Hiero. Si authoritas quæritur, orbis maior est urbe, quod uerum est quo ad multas puta merita, uirtutem, scientiam, & in proposito uigorem consuetudinis, &c.

¶ OBIICITUR, in glossas de maioritate meritorum, & Hierony. non dicit, si merita quærantur, sed si authoritas quæritur & sic de maioritate potestatis, non meritorum loquitur.

¶ RESPONDEO, satis diminutè glossa mea adducitur. nam (ut patet in libello) ego dixi quòd dictum Hiero. uerum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quòd in proposito & ad literam Hiero. loquitur de uigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad auctoritatem consuetudinis plurimum ualent: quia consuetudo non uirorum malorum, sed uirorum sanctorum, maximæ est in Ecclesia Dei authoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: ut quia orbis maior est urbe in authoritate consuetudinis propter maiora merita orbis quàm urbis. ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si authoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo, s. de loco diaconorum, maioritatem meritorum non potestatis in causam authoritatis afferebat. Facilè tamen concedentibus in uerbis dici potest, quòd orbis authoritas maior est extensiuè, non intensiuè authoritate urbis. & similiter potestas.

CAPUT XVI.

DIXI in eodem c. 9. multas authoritates ex li. decretorum quòd Papa non habet superiorem in terris.

¶ OBIICITUR duabus glossis. Prima est, quòd intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesiæ. Secunda est, quòd intelligitur hoc regulariter; quia regulariter ad superiorem summi Pontificis Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

¶ RESPONDEO, quòd prima glossa est uoluntaria & falsa. uoluntaria quidem, quia ecclesiæ Canonum, aut Sanctorum authoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine hæresis. Constat enim quòd ab uniuersali cum una exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum infidelitatis crimen exceptum ab uniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glos. manifestè falsa conuincitur ex eo, quòd etiam de crimine hæresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est congregatum. Tertia autem glossa quòd authoritates istæ sunt summorum Pont. qui ut in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quòd ecclesiæ est proprium: quia non procedit de Theologiæ aut sacrorum Canonum, &c. authoritate, quàm bene sonet, aduertat qui notat in quanta ueneratione Decretales summorum Pontif. in ecclesia sunt. & tanto plus, quanto multorum sanctorum Pontificum authoritates refutandæ sic essent: ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio. & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPUT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd ecclesiæ Dei, secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in euangelio Matth. 18. & quod in ecclesia, huiusmodi non est talis potestas.

¶ OBIICITUR, quòd Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesiæ iurisdictionem ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quòd pluribus in ecclesia nomine conuenientibus, dabat illam potestatem.

¶ Affertur etiam ad hoc usus primitiuæ ecclesiæ, quando act. 15. diffinitum est ab ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris uobis imponere, &c.

¶ Affertur tertiò authoritas Gregorij, quæ ponitur in c. sicut sancti ubi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. uenerari sicut euangelium; & subdit causam, quia dum uniuersali sunt constituta consensu, & non illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. ecce, quòd non dicit, quòd summi Pont. sed uniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quartò, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. ubi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quintò, capitulum nimis. de iureiurando: ubi authoritate sancti Concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sextò: ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro ecclesiæ & non Papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

¶ Septimò, ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo Antecedens patet de Concilio Carthaginen. in c. placuit. 8. quæst. 4. & habetur extra de clericis non residentibus. in ea. ex gestis

¶ RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi uia detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi authoritatibus assigno. Primum est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capitis, sicut homo uidet, audit, &c.) & aliud est ecclesiam, seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne a primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet ut uicarij principis sui: potentia enim actiua, cùm dicatur non absolutè, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est. Aliud est ecclesiam seu synodum, habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam, seu synodum acephalam seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, uniuersa quæstionis istius argumenta facilè elucescunt: sic, ut nullum forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad uerba Dni, Mat. 18. dico (ut iam probatum est) quòd Dominus non dat ibi ecclesiæ authoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit. & an sit ratione totius primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad auctoritatem ecclesiæ ratione suæ totalitatis: imo absque determinatione ad hunc uel illum modum potestatis ecclesiæ. s. ratione totius uel partis oportet intelligi: ex hoc communiter, quòd utroque modo uerificari possunt: ut patet ex dictis. constat enim euidenter quòd commune duobus abstrahit ab utroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum totius, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantium suas authoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur ultra dictum.

¶ Ad usum ex primitiua ecclesia, dicitur, quòd gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta a Christo immediatè, ut isti falso putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista auctoritate, & cæteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua. s. ecclesia, seu synodus habet immediatè à Christo potestatem, nec hæc ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Dño mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter possit uerificari synodum habere potestatem, ut patet ex dictis, & ex his nihil aliud habeatur, nisi quòd synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, ut à singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem r. dicere constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere potestatem à Domino mediante papa, ut contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem, quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, utpote eius uicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶Ad authoritatem Gregorii dr, q causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro, q quia non reddit pro causa authoritatem immediatè datam à Christo, sed uniuersalem consensum, et per hoc et ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea te ipsum negaret Papa, illa negamus ibi dr. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, q authoritas synodi includit capitis alioqui non faceret uniuersali consensu quæ facit. Et innuitur q potestatem habet à suis partibus, ad quarum negationem deducitur negans illam. Et tertius ex hac authoritate nihil aliud habet, nisi q synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

•Ad quintum verò dicitur: q cũ synodus integra hẽat potestatem uniuersalem, quocunque id modo contingat, & authoritas, quę est ipsius papę absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius posset verè dicere authoritate sacri Concilii, statuo, &c. ita ipse papa, cum nõ sit deterioris conditionis aliis. Neque. n. per hoc, q affirmat se synodi authoritate facere, negat sua se authoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia authoritas synodi de necessitate claudit in se authoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi authoritate se facere, affirmat se aliena authoritate facere: licet n. synodus sit aliud a papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo: non tamen oportet, q potestas ecclesiæ sit aliud a potestate episcopi, sed una & eadem potest esse utriusque diuersimodè: episcopi vt propria, ecclesiæ ut cõicata. Et per hoc etiam patet, q per hoc, q affirmat se sacri Concilii authoritate facere, non propterea affirmat se minorem in authoritate. Et quamuis hæc satisfaciant, nihilominus tamen condescendendo multorum sensui, scito q dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, s. extensiue, & quasi intensiue secundum quid. extensiue quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tanta multitudinis, intensiuè uero secundũ quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quia communicat papa concilio, quasi proportione sua. Papa. n. præsens synodo non intelligitur, ut prædictum est, totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ, & reliquis potestatibus aliorum fit una potestas, quasi intensiuè maior q̃ id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiue: quia potestas illa papalis, eo q cõicatur ut limitata sic, ut cum aliis potestatibus possit uelut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari a tota, pro quanto tota potest uniuersale statutũ condere, diffinire, &c. q illa ut sic non potest per seipsam solam. Sed qm̃ tota potestas synodi non plus potest q̃ ex singulis huiusmodi potestatibus habeat: ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fugere, contemplare potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & uidebis clarè, q quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem committit quantam oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non fit q plus suæ potestatis synodo impartiatur quam oportet, quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritussancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamẽ dicere q papa tanquam minor extensiue & secundum quid intensiue synodo, authoritate sacri Concilii dicitur facere, quod ex de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. &, qm̃ uerba prædicta (.s. facere authoritate synodi uel Concilii) in papa sunt speciem minorationis, ideo a sacris Canonibus non sūt exclusa: sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & quasi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare. n. commune est potestati, sapientiæ, consensui, nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit, ut patet.

¶Ad sextũ dr, q licet ecclesia integra possit dare indulgẽtias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, unde fiunt indulgentiæ: ut pp cuius utilitatem est, non sũt eius sunt ut dominæ: q̃a ipsa est serua Dñi Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quæcunque mandaui uobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad uicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶Ad ultimum iam patet, q gratis concedimus, synodum quæ uerè synodus est, s. integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi, ut patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAP. XVIII.

DIXI in eodem tt. cap. q ex eo, q Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse, ut patet de Spiritusancto.

¶OBIICITVR, ista consequentia est optima, Spiritussanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, uel eo inferior: & sic oportet fateri, q Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

¶RESPONDEO, Quod consequentia illa, quæ uocatur optima, non est uerè optima, cum non sit bona gratia materię, quia Spiritussanctus mittitur à seipso, (ut patet in primo sen. di. 16.) & tamen nõ est à seipso nec inferior seipso. Et similiter. Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur à Spiritusancto, q est a Filio: ut patet in eodem libro distin. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, uel est ab ecclesia.

CAP. XIX.

DIXI in eodem cap. tt, q ex 36. q. 2. c. placuit. in dicto canone tria. habetur q Hieronymi authoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum Concilii intelliguntur pro diuersis temporibus: & q uerba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶RESPONDEO, Quòd licet uerum sit, q Hierony. absolutè & non secundum hoc uel illud Concilium futurum loquatur, & q Concilium generale posset prohibere quod non est absolutè prohibitum, uerba tamen Concilii non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi authoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non q non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue authoritate Gratiani, siue quacunque alia, q Hieronymi authoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymum, non iuxta Concilii authoritatem seruat ecclesia.

¶Quòd aũt computentur uerba Gratiani inter paleas ab arguẽtibus nihil obstat, quia oportet q ab aliis, & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAP. XX.

DIXI in eodem ca. tt. ex authoritate Decretalis de electione in c. significasti, q Concilia a papa authoritatem habent.

¶OBIICITVR, Dicendo, q illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter authoritate Romani Pontificis congregatur, sed ex quo congregatum est, siue authoritate Romani pontificis, siue alias habet immediatè authoritatem a Christo.

¶RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Rom. ecclesiæ authoritate, q facta sunt, & q robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superflua:, ad authoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationẽ, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest: Si. n. dependerent concilia tantum in congregari à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil ualeret ratio assignata ad intentum inferendũ. Patet nanque manifestè q ex hoc, q Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem papę: quia stat, q congregata præfigant legem, si congregata non pendent ab ipso.

CAP. XXI.

DIXI in eodem tt. c. q concilium uniuersale legitimè congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut non consentiente, & quasi dixi q sol errare eodem modo in hir, quę sunt fidei.

¶OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei, & ipsi promittitur, Quod docebit uos Spiritussanctus omnem ueritatem.

¶In cuius signum act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens concilio Apostolorum, cum dicitur, visum est Spiritusancto & nobis, & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶Hoc satis innuere uidetur August. euangelio non crederem nisi me authoritas ecclesię admoneret.

¶Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, ut ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 85. capitula. Hoc quoque dedu. potest ex illo, Ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilium enim generale repræsentat Concilium Apostolorum & seniorum.

¶Hoc idem patet ex eo: q quilibet fatetur se credere in unam sanctã ecclesiam catholicam: ex hoc. n. sequitur q. ad eã ultima decisio eorũ, quæ sunt fidei, spectat. Cum. n. papa fatetur se credere in unã sanctã ecclesiã, non dicit se credere in semetipsum.

D... 1ta-

¶Praeterea, Ecclesia uniuersalis non potest errare in fide: & Concilium gaudet eode priuilegio, quo ecclesia repraesentata ficut eadem potestate. imo cum ecclesia ut dispersa nullu actu iurisdictionis exercere possit, nec aliqd sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet, ut cōgregatę in Cōcilio.

¶Et si dicatur, q. papa repraesentat ecclesiam sicut Concilium, diceretur q. papa repraesentat ecclesiam remotè, Conciliu autē propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia talitē sufficienter vocatus: & priuilegium ecclesiae transit in concilium immediatè, eam repraesentans, non autem in summum Pontificem.

¶RESPONDEO, haec obiecta dupliciter deficiunt. & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus cōis. Defectus omnium obiectionū est, quia a cōcilio declinant ad concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Concilium quippe gñale sine papae consensu nō diffinit) constat q. non uniuersali cōsensu diffinitio illa facta est, cum papa sapremū in ecclesia Dei teneat locum, officiū, & regimen et uniuersale. Quod aūt uniuersali consensu diffinitū non est, proculdubio à Concilio ut ecclesiam uniuersalē repraesentante, diffinitū nō est. Dico igitur, q. propositio dicens, q. cōcilium generale non potest errare, in iudicio fidei, est uera simpliciter & absolutè de concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de concilio Acephalo. Et haec responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionē: sed quātū ad vim ipsarū obiectionū, in spāli dr. Et ad primam qdem, q. ad concilium gñale spectat ultima decisio fidei dr quod hoc verificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine q. videt rōne oculi. Et q. hoc sit verum, patet de Concilio Ariminensi, & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Ario, secundum autem etiam errauit in fide cum Eutychete.

¶Et quod amplius est notandum, illud secundum fuit etiā authoritate apostolica congregatum: & in eorum consensu erat praeter diffinitionē Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidē secūdo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedon. synodi. De Ariminio verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. c. 19. Ex effectu igit manifestū est, q. verbū Domini, Spiritussanctus docebit uos oēm ueritatē, non dictū est Concilio dissentienti a papa, quamuis legitimè congregato. Haec rectè examinent omnes, qui hac de re decertāt, ut caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

Alias decertat.

¶Ad 2m dr, q. et si Concilium illud Apostolorū, &c. fuisset Concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod concilio integro cum Petro praesente & primo Spiritus sanctus praesideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitū sit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, q. Aug. dixit. Nisi authoritas me admoneret Ecclesiae: & non dixit ecclesiae acephalae.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi cōtra asserentes, quia canones Apostolorū quibus a synodo confirmari cuanuerūt: hoc. n. non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶Ad quintū dr, q. ad literam loquitur de ecclesia uniuersali, quae nunquam deficiet: haec. n. est, q succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebat. Ab ecclesia aūt uel etiam concilio eam repraesentante, ad Concilium acephalum, non ualet argumentum.

¶Ad sextū dr, q. antecedens assumptū ex articulo fidei de unā sancta Ecclesia pōt dupliciter legi, s. cum praepositione: in (dicēdo, Credo in unam sanctam ecclesiam catholicā) & sine illa praepositione, q. melius indicat diuus Thomas, dicendo, Credo unam sanctam ecclesiam catholicam. Et siquidē dicatur, Credo in unam &c. sumitur Ecclesia pro ecclesia integra, corpore, s. & capite, quod est Christus dñs: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè ualet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiā pertinet ultima decisio fidei, & q. papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris, ut iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam, ut D. Thomae placet. Et sic etiam patet, q. optimè ualet consequentia, q. ad ecclesiam catholicam iunctā Spiritui sancto, ut sic spectat ultima decisio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritumsanctum, ut est ecclesiae rector, sed non ualet ulterior cōsequentia, ergo ecclesiae acephalae. Si autem legatur sine praepositione, ut dicitur ut suprà, q. creditur una sancta catholica ecclesia: sed non ualet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur, quod ad unā sanctam ecclesiam catholicam spectat ultima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quae conuenit ei ratione partis. Nec Papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum: in cuius signum a fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶Ad septimum dicitur primò, q. Concilium etiā integrum nō admitto gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesiae, quale est esse semper in ecclesia fidem formatam. qm de ecclesia hoc constat, de Concilio aūt nullibi inuenio ñe me fateor authentica authoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, q. s. in aliqua persona concilij sit fides formata. Dr secundò, q. non posse errare in fide, iudicialiter est priuilegiū ecclesiae ratione capitis, ad quod spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium ecclesiae acephalae, nec ecclesiae, idest collectionis fidelium, ad quā non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tm, conciliū repraesentat, & cui promisit Dñs q. secum esset. & ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si ecclesiae ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet q. sicut iurisdictio conuenit ecclesię ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, s. iudicialiter diffinire de fide, concernit uniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesiae ratione capitis, cui commissa est cura uniuersalis ecclesiae: sicut alii actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dr ergo tertio formaliter, quod Cōcilium integrum gaudet eodem priuilegio etsi non personae, quo gaudet ecclesia, & eodem modo, s. ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo, sed ex hoc magis habetur intentum. & concedo gratis, q. infallibitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed a Domino Iesu, cuius caput uices gerit.

¶Quod aūt dr de repraesentatione immediata & remota duo importat, s. repraesentationem ecclesiae per Papam & Conciliū, & modum repraesentādi. & quo ad repraesentationem dicitur, q. inter Papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quòd Concilium repraesentat uniuersalem ecclesiam integrā, hoc est corpus cum capite, proportionaliter, sic q. caput Concilii repraesentat Christū caput ecclesiae, & corpus Concilii corpus ecclesiae. & hic est uerus & indubitatus sensus, quo Concilium uniuersalem ecclesiam repraesentare dicitur, & à Domino immediate potestatem habere ecclesiam autem in tertio potiam Concilium integrum quo ad potestatem repraesentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiae potestas in eo inuenitur per seipsam, uel in sua uicaria. quo ad uota uerò, quia intelligitur in ipsum consensus omnium personarum ecclesiae uotaius patet ex authot. Gregorii supra inducta. papa autem uniuersale ecclesiam integrā, & in terris ecclesiae potestatem & vota difformiter repraesentare inuenitur, nam caput Dñm, s. Iesum Christum participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquae ecclesiae potestatem & uota eminenter repraesentat. De dīta autem obiiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione praelaturae Concilium ecclesiam repraesentare dicitur, & solus papam immediatè a Christo praelatus est, reliquum autem ecclesiae corpus a Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere q. papa immediatius repraesentat ecclesiā, quàm Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autē mediante Christo & Papa.

CAP. XXII.

DIXI in cap. 13. q. potestas applicatiua papatus ad personā regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in cap. 6. idem sub aliis uerbis, s. q. potestas electiua Papae in papae potestate est. & articuli ad hoc utrobique, duo argumenta. Primum ex factu Petri 8. quaestio. 1. capit. si Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, s. contra hoc, q. talis potestas est in papa, & contra hoc, in casu tantum est in ecclesia, seu concilio, & contra utrunque argumentum.

¶Primo ergo arguitur contra primum ex Ocham. Si potestas electiua papae esset in potestate papae, sequeretur, q. papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile. ergo. & tenet sequela, ponendo q. mortuis, uel priuatis electoribus papa non ordinare electores. & si dicatur, q. in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur qd ecclesia esset superior papa, qd' tu negas. & tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluit ad alterum, nisi sit simpliciter & absolute superior. potestas. n. papalis non deuoluitur ad episcopum ex negligentia papae nō prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Praeterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quaeritur a quo hēt immediate cum a seipso non habeat. Si dicatur a Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶Secūdò principaliter arguitur ex Armachano. Nō est uerisimile, q. Dominus uoluntati unius hominis commisisset ptātem electa-

electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, q una progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei, dum quilibet in fine uitæ suum consanguineum subrogaret.

¶Tertiò, quia sequeretur, q etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere q Papa hæreticus a duobus uel tribus deponi posset. Et tenet sequela, quia per easdem causas habent generali & destrui potestates illæ.

¶Quartò, si in Papa esset potestas electiua Papæ, uel ergo est in eo potestas illa sic, q per semetipsum potest successorem eligere uel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc tamen nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, q esset in potestate duorum facere quòd alternatiue uicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia unus Papa pro sua uoluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciosam Ecclesiæ: sed (ut habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quod aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, q Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, q hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertio, q Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & imminente eminenti periculo optimi pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶Contra rationem autem ex hoc q Papa statuit circa actum electionis et electores determinando, &c. dicitur q Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia uniuersalis in sexta synodo in c. in nomine Domini, ubi Nicolaus Papa non propria authoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea ubi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifeste, uniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶RESPONDEO, Et primò declaro sensum uerborum meorum in libello illo: secundo quia in hac materia mihi uidetur: tertio, satisfacere curabo obiectis.

¶Quo ad primum nunquam dixi, q Papa potest sibi eligere successorem, nec q potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec q potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi q huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Constat namque apud uiros doctos q multa sunt in potestate superioris quæ non insunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non potest per seipsum immediate facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic q possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cœlestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter nec sic q eorum opera possint per seipso exercere. Stat igitur, q huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo uerba mea in hoc sensu, q potestas electiua est in potestate Papæ uirtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & q est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam ecclesiæ uiduæ: in qua est huiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus, ut dicitur in De Somno & uigilia, & electionis Papæ, actus simpliciter & absolute non est papæ, ideo potestas electiua papæ non conuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio Papæ est actus factiuus quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc Papam. Et tenet consequentia: quia quod fit, non est factum. n. esset, si non fieret. Tunc ultra, Ergo electio papæ non est papæ, & tenet sequela: quia elector præsupponitur saltem natura electioni, & est simul tempore cum electione. Tunc ultra, Ergo actus electionis papæ, non est papæ & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, q potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua, tunc papæ, non est in potestate papæ formaliter. Et confirmatur authoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, ut electiones Pastorum non fiant nisi uacat omni tempore, nec non diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: et alibi, Nolite solliciti esse in crastinum, crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur oportuno tempore, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in Papa: qui solum præuidendo sollicitudinem crastini diei eligere potest, ut patet. Subiectum huiusmodi electiuæ potestatis formaliter, iuxta Peripateticam & Apostolicam simul authoritatem, quia inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda a nobis sunt, ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, q electio papæ ad Romanam Ecclesiam spectat comparando inter Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui uelut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti sunt. Et propterea cessante omni humano statuto ceterisque existentibus Ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus quam in ceteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo. n. q Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsum ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhibuit, dicens, Venio Romam iterum crucifigi, Ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam papæ non positiue, sed negatiue, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, Ecclesiæ uniuersali eandem potestatem eadem ratione, quia scilicet est Episcopus uniuersalis ecclesiæ, & eodem modo, scilicet negatiue dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica authoritate contractum per uiam determinationis positiue est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis uniuersalis, potest de electiua potestate determinare: ipsamque sic dirigere & ordinare, ut contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiectorum patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium, uideo obiectus pro quanto militant aduersus hæc, dicitur ad primum, q impossibile est ecclesiam relinqui absque papa & potestate electiua papæ: quia decedente papa absque ullo decreto, de hoc negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus, electus creditur. Ratio quoque data, q per uiam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia uniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obiicitur, sed communiter, & propterea non sic accipiatur Deuolutionis uocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis siue cuiuscumque alterius modi in hac sententia uiam includat. Vnde non super negligentia electorum: sed super defectu ordinatorum electorum fundaui: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia uniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, a qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediate succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesia uniuersali clauditur ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, uerus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia uniuersalis haberet in casu potestatem electiuam papæ, & non regulariter, facile patet. Nam constat quod haberet a Christo, & eius uocatio negatiue: quia, scilicet neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maxime conuenienti perfectissimo statui, qualis papæ est, dissonet, uoluntaria quoque quasi adoptio uel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur, uia electionis perpetuandus relinquitur successor Petri, procul dubio ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & uniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & uniuersalem ecclesiam repræsentent in eligendo, determinationi ipsius Petri & Domini, qua facto, morte, scilicet petri in Episcopatu Romano determinatum est, q Ecclesia Romana repræsentet Ecclesiam uniuersalem in electiua potestate, ut patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinem, standum est. Vnde non oportet solicitari de authore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in Ecclesia.

¶Ad secundum dicitur, q non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen ob est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis: sed ex abusu: ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas uniuersalis recte committi posset uni homini.

¶Ad tertium dicitur, q quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui ceteræ subiacent potestates, nullum inconueniens uideo concedere, q in papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & q posset constituere & q a collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur q par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶Ad quartum dicitur, q proprie loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶Ad quintum dicitur, q non potestas: sed abusus potestatis,

si data esset à Christo: esset perniciosus. Ad obiecta uero cõtrà rationem ex facto Petri dicitur, quòd prima glossa uidet contra textum dicentē tradente sibi Petro, & non dicit ordinãte, q. sibi traderetur. Secunda vero glossa acceptari potest quamuis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritussancti, sed Domini uoce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminantiæ potestatis Papæ fauet, ut patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quod uel iuxta secundam gl. instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, uel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, nõ semper erunt Petrus & Clemens) uel potius quàm tanquam incertum factum, authoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis quibus quilibet eorum rexit ecclesiam Romanam ante Clementem, testari uidetur, quod uerba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non ut authorizantia factum quod narratur propter quod authoritate illa utimur, Vt ualeat quantum ualere potest. Accedit ad hoc uersus in glossa ibidem de Clemente dicens.

Disputat hoc mundus quartus fuerit ne secundus

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quod Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur q. manifeste constat ex illo can. in nomine Domini, quod propria authoritate papa illud statuit in synodo: ut patet ex illis uerbis, Venerabilis Põtifex decernens authoritate apostolica, inquit. Mirũ est aũt, q. arguẽtes non aduerterint grãmaticã constructionem in sequentibus (ubi dicitur, Quapropter instructi prædecessorũ nostrorũ, aliorũque sanctorum Patrum authoritate, decernimus, ut obedire, &c.) & dixerint propter uerba, q. papa nõ propria, sed sanctorum patrũ authoritate statuit: cum ly Authoritate, determinet ly instructi, & non ly Decernimus, unde solidum stat, q. Papa authoritate propria statuit illud fecit Quãuis ẽt sola statuta de electione papæ, q. summus Pontifex etiam in synodo fecit propria authoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine autoritate Rom. Pontificis statuere. Hæc quoque ex authoritate papæ fieri cõprobant, dum statutũ Gregorij decimi cum Concilio Lugdunẽ. qđ hĩ in sexto de elec. ubi periculum: disponens de electione Papæ reuocatũ p Adrianũ & Ioan. 21. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum, robur authoritatis habere: ut glo. in eodẽ c. dicit Clementinam quoque ne Romani, de electione Papæ, à Papa nõ à Cõcilio generali factum esse patet, in clemẽtinis de electione Multa quoq; circa electionẽ Papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissime Iulius 2 qui uiuit & regnat, statutum nouum edidit de electione Papæ absque Concilio generali. Vñ negare huiusmodi potestatẽ in Papa, est negare sensũ.

CAPVT XXIII.

DIXI in c. 20. 21. & 22. quod in ecclesia Dei est potestas authoritatiua super coniunctionem Petri & Papatus, non autem super Papam.

¶ OBIICITVR cõtra tripliciter Primò, quia contrariantur dictis in libello illo Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se Tertio, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ in Ecclesia, non sit authoritatiua supra Papam.

¶ Primam ostenditur sic, in c. 6. & 13. dictum est, q. potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc uel illam personam est in solo Papa, nunc dicitur, q. potestas authoritatiua super coniunctionem est in Ecclesia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem ostenditur exemplo, quo utor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominẽ, nõ est habere potestatẽ super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cũ nihil aliud faciat occidens hominẽ. Quid ergo aliud est habere potestatem authoritatiuam sup Papam, quàm posse papatum ab ipso authoritatiue separare.

¶ Tertiũ aũt (q. s. Ecclesia authoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia aliter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax nõ comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respõdere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, in ipsum. s. Ecclesia potest excõmunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet authoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quũ tu dicas hanc consequentiã esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo nõ est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo nõ põt deponere, & ista, potest deponere. ergo põt excommunicare.

¶ RESPONDEO, & ad primum dr, q. nulla est in dictis meis cõtrarietas: qm̃ superius de authoritate eminentiæ erat sermo, ubi Ecclesiæ potestas Papæ potestati cõparabatur. Vnde dictum est ibi, q. Papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de authoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd potestas Ecclesiæ authoritatiua potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctionẽ illa potest efficere illam. agẽs enim ut sic, præstat eo q. fit ut sic, Cum hoc namque patet bene stare, q. potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶ Ad sm̃ vero dr, q. hæc duo. s. potestas est super coniunctionẽ & non super Papam, in illo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et Papa significat aliquid maius coniunctione. qm̃ significat formam Papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quod retorsio exempli de homine nihil ualet. nã nõ cõuenit papæ significatũ æquiparare significatis hominis & simile de utroque ferre iudicium: quia homo significat formali et compositum ex anima & corpore, Papa uero significat formaliter purum Papatum, quamuis in cõcreto, ut patet. Sed hoc totum Petrus Papa se habet ut ly homo, & concedimus, q. potestas illa potest super Petrum Papam ratione subiecti, ut in libello dicitur, non autem super Papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullã esse repugnantiam, & q. aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papam, sicut aliud est posse super compositum, & aliud super animam.

¶ Ad primũ aũt cõtra tertium hoc. s. q. potestas Ecclesiæ nõ est supra Papa, respondetur. q. Petrus Papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudiciũ depositionis ipsius: ut in libello ca. 21. expresse dictum est, unde mirandũ ut de obiectionibus. Dico igitur, q. Petrus Papa hæreticus ratione subiecti ne depositi, subditus potestati depositiuæ ecclesiæ, & in omnibus necessario præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, q. potestas ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum Papam, ut depositum in hoc tantum Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium uero dicitur, quod, ut patet in c. 19. libelli, unde impositũ est mihi q. dicam illam consequentiam bonam, nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionẽ inter excommunicationem & depositionem imo oppositum expresse sensi, Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, nõ incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pare intuli duo, scilicet negationẽ excõmunicationis, & negationem priuationis, & dixi q. si ex hac radice sequitur nõ esse excommunicatum, multo magis sequitur nõ esse priuatũ: quia ibi non requiritur declaratio apud iuristas, sicut hic. Argumentum aũt p cedis contra ducentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIIII.

DIXI in c. 21. q. Papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶ OBIICITVR quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ RESPONDEO, q. facillimè patet ex hoc non sequi parem in parẽ habere imperium: quia potestas depositiua nõ est supra papam, sed supra coniunctionem petri cum papatu q̃ in coniunctiõ non est per papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quamquam minor papatu, nõ sit auferibilis ab ecclesia à papa, in promptu cã est: quia diuino iure illi conuenit cõtra papam hæreticum, ut patet ex dictis in libello.

CAP. XXV.

DIXI in cap. 16. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter eum ria contrariatur ad esse papæ.

¶ OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶ Primo, quia falsum est q. fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit e. n. character baptismalis.

¶ Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, q. pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

¶ RESPONDEO, q. ratio mea non est intellecta ut est, studiosè nãque nõ posui inter cõditiones requisitas ad esse papæ fidẽ, sed Christianitatẽ, ut excluderẽ hanc obiectionẽ Nec assumpsi, q. infidelitas sola inter uitia cõtrariat fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, ut patet in libello. Cõstat. n. Christianitatis statui (qui mẽbrũ Christi constituit) solã infidelitatẽ inter uitia opponi, & q. Christianitas requiritur necessario ad esse papæ & in libello eodem, ca. 17. clare manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidẽ: & quod Christianitas est status qdã Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed ut melius uis rationis perspiciatur ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod non est intenta, aut deducta conclusio

ex illa ratione, ꝙ Papa habet non esse pp infidelitatem, sed ꝙ est dispositus propinquissime ad non esse: quod significat conclusio dicens, ꝙ est deponendus. Et propterea non oportet, ꝙ infidelitas sic opponatur Christianitati, ꝙ auferat totaliter esse Christianum, si enim hoc tolleret, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed sat est, ꝙ opponatur Christianitati sic, ꝙ constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituit Petrum Papam in esse deponibili, quia p tale non esse est dispositus sic ut deponi possit, ut patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ. cum. n. Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam uelut sanus uiuit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: per hoc uelut æger in papatu est. Si demum et fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis uitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, ut morte depositionis auferatur à uita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi ꝙ infidelitas stat cum esse Papæ: ut patet ex dictis. Et potes eandem sententiam unico uerbo dicere, ꝙ fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, s. quasi mortui: imò ex hoc ꝙ constituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifeste sequitur, quòd constituit Papam in esse deponibili.

¶Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter quamuis non auferat totaliter utriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ. quia esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. sed aigm in hoc fallitur quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, ꝙ esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuecata adhuc minus habens, quamuis, in statera posita, ut desiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 19. c iuncto 21. ꝙ ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.

¶OBIICITVR, quia in sacra Scriptura inuenitur etiam alias Criminosum esse separandum, ut patet primæ ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter uos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matt. 18 innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, ꝙ quàdiu bene docent & remanent Prælati sunt audiendi.

¶RESPONDEO, ꝙ quum sacra Scriptura tota sit ab uno auctore, qui est, Spiritus sanctus, & uelut una integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum quod ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus unus colligitur: sic autem est in proposito. Quum. n. pp hæresim maxime & propter alia etiam crimina sint diuino iure criminosi multi separandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeste colligitur absque nostris glossis, ꝙ reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato, loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem uerò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est prælatus Matth. 23. Super cathedram Moysi & 1. Pet. 2. Obedite præpositis dyscolis) dicitur quòd responsio illa, scilicet quandiu bene docent & sunt prælati, potest bene & male intelligi. Bene quidem, si sit sensus, ꝙ quamdiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quamdiu habent fidem, habent unde per se recte doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: ut patet in libello. Male autem si sit sensus, ꝙ non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus. quoniam quum in oratore includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tollerare (ut patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ uitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de tolerantia ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic auctoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26 cap. conclusiue, ꝙ in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita ꝙ possit deponi.

¶OBIICITVR, primo, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apostoli ordinatum, ꝙ Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

¶Secundò, quia cum Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Matt. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hæresis, quam quodcunque aliud cum contumacia, sequitur ꝙ non solum in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ.

¶Tertiò, quia si uicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere uicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

¶RESPONDEO, ꝙ epistola illa eadem facilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicimus, ut patet ex opposito decreto 40. dist. si Papa, ubi manifestè propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quamuis permissiorum: unde non sufficit illius auctoritas.

¶Auctoritas autem Dñi secundo loco allata, potestatem Ecclesiæ supra subditos sibi ut sic manifestat. Et ppa cum Papa ex aliis locis sacræ Scripturæ non sit subiectus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, ut ex illa sola Domini non habeat Ecclesia potestatem super eum, quia est Papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶Ad tertium dicitur, ꝙ similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem si tyrannice regat: & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundo, quia Rex putus homo absens supponitur, & solum per uicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, ut per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab ecclesia & membris singulis: & propterea non est ab ecclesia eius uicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum ut deponat.

CAP. XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. ꝙ propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matt. 18.

¶OBIICITVR, Quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic, ꝙ nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est illud caput: sine quo in corpore remanet uita, imò quod corpus inficit inquantum est ex se.

¶RESPONDEO, Quòd ex uerbis Domini, negatiue sic, ut in libello dictum est, sumitur ꝙ nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quia cum dicit si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, ꝙ de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatiue accipimus ꝙ non præscindatur. Falsum quoque est, ꝙ sine isto capite sit uita, quia ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, ut in c. si Papa d. 40. dicitur. Nec inficit hoc caput, sed recte docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendum caput, sed illius abusui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27 Quòd Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponens, ꝙ orationis remedio contra Papam malum uteretur, non autem depositionis potestate.

¶OBIICITVR, tripliciter. Primò, quia minus bene instituta esset politia ecclesiastica, quàm ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundò, quia Deus ademisset cõitati Ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶Tertiò, quia quum Deus opportuniorem remedium, quàm orationem ecclesiæ potuerit instituere, scilicet potestatem depositiuam, dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non bene institutam, & esse etiam sub amplissima seruitute.

¶RESPONDEO, Quòd Deus longe melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quàm ciuilem: quia illam instituit cum proximo & homogeneo capite uiuo in perpetuum sine potentia errandi, præsente spiritualiter ubique, & singulorum ubique. hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, s. corporalis absentiæ principis nostri, dicitur ꝙ optima est, quia consonat primariæ institutioni. Et quia Respu. Christiana in suam primariam institutionem serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè consona institutio ad tempus est, ut non cõitati, sed uicario principis potestas plena committatur, ut prædictum est, & quòd

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principe unum.& recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et tertio q; contingit homines in hac re falli quasi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papã contingat multis modis, s. per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi in casu ueræ necessitatis, ex hoc q; Ecclesiæ non est concessum q; possit deponere per uiam prouidentiæ humanæ: non sequitur ecclesiæ non esse concessum, q; possit deponere Papam: quoniam alia uia. s. orationis perseuerantis, infallibiliter põt: quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quanto mag. s quæ per patrem possumus.

¶ AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dr, q; utraque politia, scilicet tam ciuilis q̃ ecclesiastica, potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diuersimode: quia ciuilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiã humanam ecclesiastica aũt per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam, quando uerè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, & melior, & propterea nõ minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abiiciendi à se malum ministrum quàm ciuili.

¶ Ad sm̃ negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas sup principẽ suũ: & consequenter nec super principis uicarium, nisi à principe sibi concedatur. Vnde licet uerũ sit, q; ecclesiasticas cõitas distincta contra principem non habeat sup principem & eius uicariũ tyrannizantem authoritatiuã potestatẽ, non tñ ademptã est sibi à Christo, aut quocũq; alio mõ, sed ex natura sua: quia serua nata est, cõtraxit hãc negationẽ.

Ad tertium aũt dr, q; non fuisset opportunius remediũ prouidentia humana, q̃ oratio ecclesiæ perseuerans. Tũ quia prouidẽtia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus fortè, quando non oporteret, non præuidentes futura, nec occulta scrutãtes. Oratio autem Ecclesiæ perseuerans non deponet quando non oportet: q̃a bonus dominus negat quod uolumus, ut tribuat q; mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans pro se in necessariis ad salutẽ Ecclesiæ, q̃ tota omnium hominum prouidẽtia. hæc. n. difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta nõ habet: descripta aũt oratio facilè consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirũ est aũt de subinoctis. s. q; dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum. n. hoc remediũ tanq̃ supremum & efficax simpliciter relictũ dicimus, existẽtibus multis aliis remediis per uiam admonitionis, &c. Mirum aũt dico, quia quum naturaliter ex eisdẽ tueamur, ex quibus sumus & conseruamur & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in uno ouili constituta, dicente Patre ad Christum, Postula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuã, & ex oratione cõseruet, dicente Christo ad Petrũ, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, naturali quoque ordine orõne defendenda est, cõtra tyrannice regentem Mirũ dico, nisi quis putet orationẽ Ecclesiæ perseuerantẽ pro se in uera sui necessitate posse deficere, q; proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio ut, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare ṽr. Si. n. natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis, seruatis ea parte Ecclesiæ seruãdis, ut patet ex descriptis cõditionibus orationis: Mirũ demũ dico, qm̃ sic efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remediũ indubiè credit, cur sufficienter prouisum ecclesiæ dr de remedi. inoportuno & per hũc modũ excludendi Papã tyrãnũ ab ecclesia tamisi omnibus quæ abiiciuntur de corpore respectu mẽbri cõtagiosi, & similibus ad omnia siquidẽ tal est oratio perseuerans ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respõd ndi curam suscep. arbitratus quidã licet non omnibus friuolis obiectis respondisse, uituperandu non esse hac uice Rogo igi lectores, ut æquos se præbeat interpretes aut censores: nihil. n. hic aut alibi mihi, sed tõui, uel authoritati alsaræ tribui uolo: nec ẽ ubiq; & semper sub iaceri iudicio Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 26 Nouembr. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONTIF. MAXIMVM DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,

libellus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti.

ILLVSTREM sapiẽtibus sniam in uulgarẽ quoq; lucẽ pferri exigũt, Pater beatissime, q ea, q̃ a seipsis manifesta sunt, ab his q̃ p alia nota fiũt, nõ discernẽtes, nodũ (ut aiũt) i scirpo qrunt: & meridiana in luce cæcutiẽtes, offendũt. Obnubilãdi siqdẽ euãgelicã claritatẽ tãta est licẽtia his, q sua nõ sũt sorte cõtẽti, ut Ecclesiæ uultus, licet serenissimus, nouitatũ iuolucris pertubet, qppe quorũ studiũ est certa & lucida in q̃stionẽ uertere ac obscura aliis reddere. Ea pp Petri, successorũq; eius Romanorũ Põtificũ principatus (tot ætatis, tẽpora, atq; æuitates trãqlla possessione obtẽti) ius euãgelico Sole fulgẽs, impetitũ argumẽtationib' inuoluẽtibus exercitatos parũ i sacris literis tueri, tenebris exuere atq; i mediũ pferre sic intendimus, ut ueritas hæc omnibus luceat. & propriis splendoribus uniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hãc pro rudioribus, ne ob curitatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis instit. & authoritate.

SVMMARIA.

1. *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2. *Petro personæ & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.*
3. *Persona petri in se, & nõ solũ i psona Ecclesiæ promissas esse claues*
4. *Verba Christi Petro, Tibi dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5. *Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.*
6. *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est. Ecclesiam accepisse claues.*
7. *Promissum esse Petro totius Ecclesiæ pontificatum in antedictis promissionibus.*
8. *Personæ Petri quatenus charitate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.*
9. *Soli Petro ita quod non aliis Apostolis dictũ est, Pasce oues meas.*
10. *Petro soli uniuersam commissam Ecclesiam per hæc uerba Christi, Pasce oues meas.*
11. *Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, esse missum a Christo pontificatum totius Ecclesiæ.*
12. *Petrũ habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ.*
13. *Romanũ Pontificẽ succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.*
14. *Authoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum affirmãtes Romani Pontificis successoris Petri pontificatum super totam Ecclesiam a Christo institutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMÆ de vio Caietani Cardinalis S. Xysti, de Romani Pontificis institutione, & authoritate in quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Põtificis sup uniuersas Christi Ecclesias, quãuis q̃stionibus multis pulsatus fuerit, nõ tñ pposito unica inuestigatione absoluẽdus occurrit. Nõ n. uertitr hic i dubiũ an Ro. Põt. sit de facto caput Ecclesiæ: nec an idem potestatem habeat a Deo, eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt ordinatæ sunt

sunt: & sicut potestas regia in veteri testã erat à Deo iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocẽ eorũ, & cõstitue super eos regem. eiusmodi. n. omnia aduersariorũ multi affirmãt, sed ueniet tur in quęstionem, an à Christo institutus fuerit Rom. põtifex super omnes Ecclesias principatus in beato Petro: ita q̃ instituerit Christus Petrum eum et ei successoribus suũ uicarium ad gubernandum oẽs Christi Ecclesias. Quo fit ut loca rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum Pontificẽ fuisse, seu esse caput omniũ Ecclesiarũ, à præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christũ Dominum cõtulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶QVIA uerò ex sacris literis pendet oĩs quæstionis huius ueritas, & duo sunt præcipui textus, s. Matth. 16. & Ioan ult. expressè de hoc mysterio loquentes: ideo primò iuxta utrunque textum inuestigandũ est an soli Petro uerba Christi dicta sint. Secũdò, an p̃ hæc soli Petro Põtificatus totius Ecclesię a Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius Ecclesiæ Põtificatus Petro à Deo cõmissus, sit ab eodem Dño datus successori Petri. Quarto an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pontifici, ut Petri successori. ut autẽ primi clara sit solutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: ut in primis tractetur opinio dicẽtium uerba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentiũ non Petro, sed Ecclesiæ: postea dicentiũ Petro & Apostolis aliis, demũ negantium soli petro, quia Ecclesiæ, dicta esse. Multifariã siquidem obnubilare conati sunt dñicam promissionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidã nã que adeò restrinxerunt uerba hæc, ut personã etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinũ donũ in Petro directa intelligerent. Alii etiam restringentes & eximentes Petri personã, ad solam Ecc etiam in Petro significatã Christi uerba dirigũt. Multi autẽ extenderunt Domini promissionẽ ad alios Apostolos ita quod Petro in persona omniũ Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quod similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis super terrã: & alibi. Hæsitant deinde q̃ aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse credatur, & tamen datas q̃ toque Ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc singillatim tractanda sunt. Præponẽdo ubique rationes eludentes, ut opposita iuxta se posita magis elucescant.

C A P. II.

Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues. &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatè collatam, sed dono uirtutis mediante: ita quod perse uirtutis dono petitur simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam uirtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo fit, ut horum iudicio claues non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶Primo quia ante omnia Dominum beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es proculdubio in spe ueræ fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundò, ex eo quod Dñs adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ: ut Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus accepturus pontificatum, filius colũbæ prænominatur, nisi uel eius simplicitas columba significata iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: vel Spiritussanctus, qui columba designatur, eo quod in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶Tertio ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc non a carne & sanguine, sed diuina reuelatione instituendum esse qui aliis præficitur in Christiana fide erudiendis.

¶ Quartò, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu uocaris Petrus, ut gloss. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad uirtutum munera spectant, quæ ut dictum est aut impertinenter præposita sunt, aut ad principatum tunc subsequentes promissum opportuna media sunt.

¶ Unde & quinto arguunt ex subiũcta prima promissione, Super hanc Petrã ædificabo Ecclesiã meam. Quum. n. ista sit prima promissio Petro facta, qm̃ ut Cypria. Hiero & Aug. exponunt per hanc petram demonstratur ipse petrus: inquit enim Hier. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Augus. in lib. retract. refert seipsum dixisse, quod in Apostolo petro tanquam in petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypr. quoque ubi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam: super unum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediatè, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam petri pertineat ut ipsa Domini uerba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc petrã, hoc est, super te petram ędificabo Ecclesiam meam: consequens est, ut subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat petrus & filius colũbę, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesiæ. Ex hoc autem quod hæc promissio est prima, & principalis consequens est, ut aliæ promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediante dono uirtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶NON est difficilè catholico doctori mõstrare falsam esse relatam sententiã, dubitando ad damnata incõuenientia. Nihil. n. aliud est huiusmodi dogma, q̃ hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticã potestatem clauesque Ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi, ecclesiamq; ex solis iustis constare: quę omnia reprobata, & dãnata esse constat. Verum, ne hæretici causentur se opprimi authoritate pręlatorũ, & non euangelii, ex ipso Euãgelii textu catholicę doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiã aduerte duas esse in hoc Dñi sermone ad petrum partes: quarum prima iuxta planum Euangelii contextum, ac sensum ad confessionem, quam petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatę confessionis actorẽ fructum seu pręmium. & personã, seu personę conditionẽ, cui reuelatio facta est. Dicendo Beatus es, fructũ, seu præmium pronunciat: dicẽdo, Simõ Bariona, personã ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatẽ, seu spiritualitatẽ aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatã confessionẽ spectat, & non ad futurum principatũ. Quod ut plenius intelligas, uide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dr: qm̃, si secundum philosophiã beatus in hac uita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarũ peruenit & in Euangelicam ueritatem beatitudo uiatorum in spe ueræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non uiderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quũ ad cognoscendum Trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi aliis factę (ut nobis contingit) sed reuelationi sibiipsi interius factę. hãc enim cognitionẽ petrum peruenisse testatur uerba Petris testatus est Dñs: confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei uiui confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi 14. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis 6. Nunquam tamen Dominus beatitudinis pręmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat q̃ esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiũgendo illud adiectiuum, Viui, hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, ut sit adiectiuum determinans suũ substantiuum absolutè: ut ita dictum sit Dei uiui, tanquam dictũ fuisset, Dei ueri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ac differentiam deorum lapideorum, seu mortuorũ: ut Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, ut determinet suum substantiuum, s. Dei in ordine ad filium, quasi enunciaret Patrem, dum dr, Filius Dei uiui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni petri, & constituit petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, ueram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differentia filiatione nostra & Christi: cõmune nanque est Christo & nobis, quod sumus filii Dei, (secũdum quod de nobis scriptum est Ioannis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filii Dei, quia uult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos uerbo ueritatis: Christus autem est filius Dei, nõ quia uult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios, est sua uoluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit unigenitum Deũ. qui & ipse Deus est. ¶Hoc autem uocando ancillas ad theologicam arcem (quia uiuere a uiuentibus est esse: ut dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum uiuũ: ex eo nanque, quod uiuere uiuentibus est esse, idem est, Filius Dei uiui inquantum uiuit, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen petrus nõ Dei esse, neque De naturæ,

Profundissima fidei petri expositio, quã Christus expressit dicens: Beatus es: & ex his uerbis: Tu es Christus, tu es filius Dei uiui, idest, filius Dei naturalis & coessentialis patri & Spiritui sãcto q̃ Christus confessus est.

naturæ, sed Dei uiui: quoniã cuicunque est Filius, cõuenit generare filium uiuum ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua uiuit. Quod si altius ripicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei uiui. quoniã enim constat ex una parte filium Ionæ genitum talẽ qualis eius parens est, & ex altera parte parentẽ significari Deum uiuum: si conniellectam fuerit philosophica traditio, s. naturalissimũ operum esse: omnibus uiuentibus facere tale quale ipsum est (ut habetur secundo de Anima) manifestè uidebis quod dicendo Filius Dei uiui, significatur naturalis Filius Dei: ex eo enim quod filius Dei post sui genitus à Deo dicitur, ex eo autem quod Filius Dei, inquantũ est uiuus, ponitur quia naturalissimum opus uiuentis quatenus uiuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christũ non adoptiuũ Dei filium, sed naturalẽ Dei filium manifestat, dicendo Christũ Filiũ Dei uiui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solum duas Trinitatis personas Filium. s. & Patrem, & rationem ac modum generationis, s. quod ille naturalis Pater & ille naturalis Filius (ut declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatem ac coæqualitatem utriusque: nã ex eo quod naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dĩ Filius Dei uiui, significatur quoque quod ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dii, consignificatur quod est unus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritus sancti persona omissa est, Christus. n. sonat unctum Spiritusancto: ut inferius Petrus declarauit Act. 10. Quo fit ut hac cõfessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysteriũ docuerit, quã Ioannes dicendo, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dũ ad immaterialem, intelligibilemque gradũ penetrauit, Petrus tamẽ personas nominibus propriis Filii ac per hoc Patris & generationem naturalem cũ ratione generãdi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo inde à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tñ altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysost. atque Hilar. hunc tñ altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana ueneratione repetẽs primadiei hora Christi fili Dei uiui, &c. Mettrò quoque ad eundem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidẽ ut Hieronymus dicit, põt intelligi uel legendo, Bariona id est, filius Ionæ (Bar. n. idem sonat quod filius) uel quod uitio scriptorum detracta sit media sylla ba, quum deberet legi Bar Ioanna: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur a multis filius Ioannis: secundum tñ ueritatem filius fuit Ionæ ut patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, licet uitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tñ, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autẽ literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositũ fouet: nã si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatẽ personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat ad reuelationem namque diuinã suscipiendã simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus. n. sanctus disciplinæ effugiet fictum (ut dr Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona uel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ ueritatis ualde spectat: qm pertinet ad hæc, quod ideo Dñs naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: ut subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquã diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pr tuus sñ carnem & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meũ, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicens, Vanũ est dicere, Tu es filius Ionæ uel Ioanna, nisi ut ostendat, quod sic ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cũ eo qui genuit. Oportuit aũt Saluatorem nostrũ cõmendare Petri confessionem manifestando illius auctorem & præmiũ, &c. ut Petri cõfessio uera habeatur: & sic ipse uerus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, nõ à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata, n. si. n. hoc manifestasset, confessionem Petri ut humanũ uerbũ acciperemus, nunc aũt ut à Deo prolatã sententiã habemus. Ex quibus omnibus clarè patere põt, quod hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictũ est. Tota igitur prima pars, scilicet ad Petrum sermonis, circa illius confessionem uersatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda aũt ad Petro promittendũ conuertitur, unde & inchoat à reddendo uices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquã diceret (ut Hierony notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super &c. Vbi aduerte non solum diuersas, uerum non unius, sed diuersorũ generũ promissiones Petro factas esse: nã prima promissio constructionẽ respicit Ecclesiæ, Aedificabo Ecclesiã meam: secunda aũt auctoritatem, Dabo claues regni cælorũ. & quodcunque solueris &c. illa ad Ecclesiæ substantiã, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantũ est inter substantiã & officiũ distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petrã uel Christum uel Petrum, uel confessionem Petri, ut Chrysost. exponit: si tñ subtilius perpetramus, unicus est sensus literalis: hoc est, quod per hanc petrã demonstratur Petrus. Aug. n. in lib. primo Retractationũ cap. 21. lectoris iudicio reliquit quæ duarum sententiarũ sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstretur p hanc petrã. Vnde ac libertate freti, ex ipso Euangelii textu dicimus, per hanc petrã Petrum demonstrari: ut patet ex eo quod Dñs dicit, super hanc petrã ædificabo. si. n. seipsum demonstrasse, non dixisset, Aedificabo, sed ædifico: qm tunc uerè super seipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum aũt nõ tunc sed post resurrectionem ædificare cœpit, & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter im pertinenter præmisisset, Tu es Petrus, quum tñ pro maxima re hoc Petro dictum Euãgelium insinuet: quum Dñs quasi reddens uices Petro, ut prædictum est, dixerit, Tu es Petrus: quid. n. si magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et sup hanc petrã ædificabo Ecclesiã meã: Vnde Hieron. exponens hunc locũ ait, Secundum autem metaphoram petræ, rectè dr ei, ædificabo Ecclesiã meam super te. Expositio autem Chrysost. de confessione Petri, in idem redit: qm confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non. n. differt ab ea nisi tanquã actus ab habitu, & rursus constat quod Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quã fidei confessionem. Vnde relinquitur quod ad literã per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum, in te Christũ confessum: ut cõplectaris omnes sctõrum expositiones. nã singulæ uere quidem sunt, sed partem tñ ueritatis explicant: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, uel Christum exponẽtes. Qn m autem utrunque simul iungit, ita quod & Petri personã & Christi seu fidem simul significari exponit, integra ueritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petrã, sed super hanc petrã. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demõstrato supposito sicut quod licet aliud sit Petro existens indiuiduat: & fit hoc quia est ipsa Petri psona. ¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euãgelio oẽs pmissiones Petro factas cõuenire in hoc quod omnes sunt factæ unicæ personæ ipsius Simonis, qui dr Petrus: cui dictũ est, Tu es petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima pmissione tria respice. Primò, Tu, secũdo, es petrus, tertiò, super hanc petrã. Ex pronomine, Tu, demõstrarat persona illa cui Christus loquebatur: psona, dico, nõ qualitas aliqua: nã constat pronomen, Tu, demonstrare substantiã sine qualitate etiã apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu, mõstratus unica persona, ut patet. Ex cõiunctione pprerea huius quod est esse petrũ ad ly, tu cũm dicit, Tu es petrus, significatur apertè affirmari à Domino illã unicam personã esse petrum: & quia per hanc petram demonstrat illã eandẽ petram quã tunc pronomine demonstratiuo mõstrabat, Tu es petrus. Significantissimè siquidẽ ille articulus hãc exprimit eãdẽ mõstrari petrã, de qua tunc erat sermo, quę & p pronomẽ, Tu, es petrus, monstrabat: & hoc tanto clarius, quãto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenit in Euangelio. Esse igit futurũ Christi Ecclesię fundamẽtũ, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personę mõstratæ pronomine, Tu: oportet intelligere, quod esse Christi Ecclesiæ fundamentũ pmittitur unicæ personæ demõstratę p, Tu: cui tunc datum est quod esset petrus. Et ut hoc magis ac magis notaret, inchoauit Dñs Et ego dico tibi, nõ beatitudini tuæ, non filio colũbæ, nõ filio reuelationis: sed tibi. De secunda aũt pmissione clarissimè patet: qa exprimimus pnomen demonstratiuũ substantię, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet namque hæc ualdè notare: qm hinc commenta hæreticorũ schismaticorũ spetie tenus sancta, sed reuera uenenosa confutantur: aiunt. n. Super petram, id est, fidei firmitatẽ Ecclesiam fundaram. Verum dicunt sed diminutũ: qm Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solũ dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petrã, quã proculdubio tunc monstrabat, dicẽs, Tu es petrus. si enim sup fidei solidũ absolutè ædificaturus esset, nõ pearticulasset soliditatẽ ad psonã illã, Sed schismatici psonalis fundamẽ-

Fuit petrus Ionæ non Ioannis filius.

fides magis quã illius confessio Ecclesię fundamentũ est.

p omisit Christus petro illũ esse futurum Eccl. fundamẽtum non absolute, sed ut petram.

unitatem à Chri Ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dñs autem hos oĩ præueniens, sermonem ad Simonem Petrũ sub pronomine direxit, inchoans, Et ego tibi dico. & subdẽs, Tu es Petrus. tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi sed tu, non uos, vt vnitas fundamenti Ecclesiæ, unitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dũ dr̃, Tu es petrus, tu unus est Petrus futurus postea fundamentum: quũ super hanc petrã, id est te Petrum ædificabo Ecclesiã meam. Duplex ãt aduertenda est inter has promissiones differentia: prima est, q̃ esse fundamentum Ecclesię non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues aũt regni cælorũ promittuntur personæ Petri absolutè. Et habens hanc differentiã ex Euangelio: dum de prima dr̃, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: non dixit, Super te ædificabo Ecclesiã meã: per hanc. n. petrã demonstrauit totum qd̃ dixerat, Tu es Petrus: nam petrã reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquã si diceret Tu es Petrus, & super te Petrũ ædificabo Ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum nõ dr̃, Et tibi Petro, neque huic petrę, sed simpliciter & absolutè, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quod dixit, tibi, qd̃ personæ non qualitati per petrã significatæ, puta fidei promittebat claues: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Chri Ecclesiæ fundamentum: personæ uerò nudæ promissæ sunt claues regni cælorum. Altera differentia est, q̃ in prima promissione Petro promittitur Ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Christo auctore: nã non dixit, Et sup hãc petram ædificabis Ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam: tanquàm si diceret, Tu sustinebis tanq̃ petra à me ædificantẽ Ecclesiam meã sup te petra. In promissione uerò clauium aperiendi officium, & claudendi oõ sibi reseruauit Dñs, sed se dat unum claues promisit: ut ille cui dantur aga aperiendo, et claudendo regnum cælorum. Hæ ex Euangelii pleno sensu differentiæ constant, Ex quibus euidenter colligitur differantia inter officium Petri quo ad p̃tẽ utẽdi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide: iustum officium clauium homini committitur: officium uerò sustinendi Ecclesiam in fide ad Christum ut actorem, ad petram ut rõnem sustinendi, ad hominem uerò Petrum, ut fundamentum suppositumque spectare dr̃. Oportet siquidem hęc diligentius contemplari, ut sciamus hinc rõnem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facilè est pspicere, q̃ claues regni cælorum non sunt datæ sanctitati seu iustitię hoĩs, sed promissæ sũt hoĩ futuro pastori ouium Chri. Si quis aũt contra hm̃oi exactã expositionem uerborum Euangelii obiciat, eo qd̃ Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam nõ perseuerauit solidus, ac firmus in fide ter siquidem postea dominũ negauit: et at per hoc uerba Dñi sonantia in præsenti, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obiciens se falli confundendo firmitatẽ fidei & firmitatẽ charitatis: Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Chro, Tu es Petrus: ut Hier. testatur exponens, Et ego tibi dico, non sermone casso, & nullum opus habente, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominũ in fide, quæ in corde est quamuis defecerit in confessione fidei: horũ n. distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siq̃dẽ Dñs Petrũ non defecisse in fide, Luc. 22. dicens. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, constat n. Christum in omnibus exauditũ fuisse p̃ sua reuerentia, ut dr̃ Heb. ca. 5. Defecisse aũt ipsũ in charitate, & peritiũ manifestat, & Dñs testat̃ subiungens, Et tu aliqñ conuersus cõfirma fratres tuos, auersus. n. fuit a charitate Christi nõ a fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

Ad tres primas obiectiones.

¶HIS PRÆMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendũ est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, q̃ impertinentes sunt, nam ad confessionem Petri spectant omnia, q̃ in eis afferuntur.

Ad alias.

Ad alias verò obiectiones, ex illis uerbis, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, dr̃ qd̃ hęc quidẽ spectant ad pontificalem gradum, non sm̃ officium clauium, sed sm̃ officium fundamenti. Et ex proposito Dñs dixit, Nõ tu uocaberis Petrus, sed tu es Petrus, vt affirmaret. tu es Petrus re & nomine, hoc est solidus, firmus, constans, &c. in fide tanquam petra, ut Leo, Greg. Bedaq; exponunt, Nec ex his aliud põt inferri, nisi q̃ soli habenti fidẽ conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiã in fide, q̃ gratis concedimus, nam ex hoc non habet, q̃ esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, q̃ esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè, ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inuenitur fides, quia Chrs non dixit, Et super petram, sed de articulauit eam ad psonam adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram procul dubio. n. petra tũc demonstrata per præmissa uerba, Tu es Petrus, repetitur, ut q̃ modo est Petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clare patet, q̃ sicut solus Simon demonstratus est dicẽdo, Tu es Petrus, solus quoq; repetitus est Dño, Et super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meã. Nulla ergo promissio facta est dono uirtutis absolutè, sed sola prima inter eas, s. ædificatio Ecclesię facta est dono fidei, nõ in quocunq;, sed in persona futuri pastoris ouiũ Chri.

Ad confirmationem.

¶Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudiciũ de officio clauium & officio fundamenti, respondemus, q̃ ex differentibus uerbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cęteris paribus ubi tamen, ut in proposito, maxima est in cęteris disparitas, non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro, in officio ãt clauium non dixi, Ego aperiam, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cęlorũ. Nõ est ppea mirũ: si aliter promissum est fundamẽti officiũ & aliter officiũ clauiũ, illud mediante firmitate fidei, istud homini absolutè Consentanea est autẽ huiusmodi differentia à Christo instituta humanę etiam rationi, nam usus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in uniuersalem redundat Ecclesiam, officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia uniuersalis rueret, de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eã. Promissæ sunt ergo claues regni cęlorum non dono uirtutis (ut hæretici fingunt) sed personę Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NON lõgè a principio recedũt affirmãtes claues regni cælorum non Petro, sed Ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum, tanquàm dixerit, tibi, hoc est Ecclesię significatę per te, non tibi dabo claues regni cęlorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrũ ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues, solũ in hoc differunt, q̃ priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo q̃ petro non ut uni homini, sed ut personam gerebat Ecclesię Christum dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum, nituntur que hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè petrus in hac persona non est petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino petrus extra hominem ponitur: & iam non est ulla persona per se, sed reuelãtis patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationem patris, Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare nõ licet, ipsa est ergo ille petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium

¶Secũdò, ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istam petri commendationem quum ei petrus prohibuit ne moreretur reprehendit petrum, Vade post me Satana, non enim sapis ea q̃ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commẽdationem uituperatione clarũ fiat illũ superiorem petrum qui claues accepit non fuisse petrum filiũ Bariona, sed Ecclesiam filiam Dei: quę verbo Dei genitæ, uerbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem: non aliquando non sapiens quę Dei sunt, nec unquam retro abire iussa sicut petrus.

¶Tertiò, ex eo q̃ Christus dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, hoc est, super fidem à petro totius Ecclesiæ persona confessam, ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fides petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione, quoniam mox post acceptas claues errauit, & tamen non sunt ei claues rursum ablatæ, quare non in sua, sed Ecclesię persona eas accepit.

¶Quartò, Quãdo papa eligitur, ad secum affert claues uel nõ? si affert. ergo erat papa antequam eligeretur, si non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab Ecclesia? Item, quando papa moritur cui relinquit claues, nisi Ecclesię a qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimã experientiam optimam Euangelii interpretem claues, nec petro nec successor, sed soli Ecclesię datas? à qua tanquam minister accepit usurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia

¶Quintò, formatur argumentũ simile formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. utitur dicens, q̃ sicut Abrahę ex fide reputata est iustitia, ita & omnibus, qui credũt reputabit̃ ad iustitiã. Quare ẽt hic similiter, si petro habenti reuelationẽ patris

& Chri-

& Christo confitenti claues dantur: ita necesse est homini similiter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse, quod nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter, certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: ut etiam de ipso Petro patet.

¶Secetò, quia non solù (ut Aug. primo li. de doct. Christia. ca. 17. testatur) has claues Chrs dedit Ecclesiæ suę ut quæcunque solueret in terra soluta essent & in cœlis: sed &, ut ipse testatur, suo Petrus Apostolus pp apostolatus sui primatú Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personá, in persona ergo nó sua, sed Ecclesię claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod. n. ad ipsum Petrum propriè ptinet, (nam unus hô erat gra unus Christianus) abundátiæ gra unus, idemque primus Apostolus: sed qñ ei dictum est. Tibi dabo claues regni cælorum, uniuersam significabat Ecclesiam. Cófirmatur que eadem sententia ex uerbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quædam dñr quę ad Apostolum Petrum pertinere vñr: neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referuntur ad Ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam pp primatú, qué in discipulis habuit, sicut est, Tibi dabo claues regni cęlorum, ita Iudas personá sustinet inimicorú Chri. Ea his enim uerbis apparet Petrú non in sua, sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dum hic dr̃ nó habere illustré intellectú, nisi ad Ecclesiam referat: & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed qñ ei dictú est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et confirmat rursus authoritate Euangelistæ describétis interroganti Chro, Qué dicút hoies esse filium hominis? nullú certú discipulú respondisse opiniones, quę de eo erant, interrogátis uerò de se Apostolos, unú certum Petrum respondere, & constantes absoluere, ac pronúciare fidei confessionem, ut ueram Chri cognitionem in unitate & firmitate consistere: non multorum opinionibus uelut arundiné agitari doceret. Tenet ergo Petrus Ecclesiæ unitatis signam. Accedit ad hæc Cypriani authoritas habita. 24. q. 1. loquitur Dñs dicentis, Quamuis apostolis omnibus post resurrectioné suá paré tribuat ptátem: tñ ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit hoc utique erát cęteri Apostoli qd Petrus fuit, pari cõsortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi una monstraretur. Vnde non unus, sed unitas claues accepit, ut attestaorni &c capitula, omnibus, & quodcunque. 24. q. 1 ex Hieronymo & Augustino.

¶AD EVIDENTIAM horú considerandú est, unum dici sanctis: s. Petrum significasse Ecclesiam, quum claues accepit. Duo aút exponi seu deduci: primum est, Ecclesia accepit claues, quum Petrus claues accepit: secundum est, quod persona Petri nó accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negádo primum, uel affirmando sm. Et negare quidé Petrum Ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare aút Ecclesiam sic accepisse claues, quod persona petri nó acceperit, error est plusquam hæreticus, qm Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolá uertitur. Parum dico, qm omnis & ueteris testaméti historia in parabolam uerteret. Declaro singula: si. n. Petro non in persona propria, sed solummó in persona significatæ per eum ecclesię promissæ suot claues, quú dictú est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narrat historia, sed parabola, quum dr̃, Venit Iesus i partes Cesareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cũ reliquis quæ sequuntur. Et eadem licentia qua hęc historia uertitur in parabolam, omnis alia historia non solum noui, sed & ueteris testamenti in parabolam uerti pót: scriptum est enim Omnia in figurá contingebant illis. Si. n. quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoqi necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figurá gerebant uitę actiuę & contemplatiuæ. parabolæ quoque erút resuscitationes trium mortuorum a Chro quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium, quinimo & mors Chri & resurrectio parabola erit: quia illa nos mori nos peccato, ista nos in nouitate uitæ significat, & breuiter uniuersa ente rerú gestarú fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera aút & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, uno modo per modú parabolæ, sicut filius prodigus significat peccatoré: & operarii conducti ad uineá, significat mulrores Dei in Christi ecclesia, & sic de alijs, alio modo per modum rei gestæ: ita quòd res uera gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebræorú per mare rubrú significat transitú nrum de uitiis ad uirtuté, & aduentus Magorú adorantiú Chrm, significat uiatorú progressum ad cęlestem patriá. inter hos aút significandi modos hęc est ad propositum disparitas, quod in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas quæ ad significandú tñ describuntur, quemadmodum apud poetas fit in comœdiis

claria intelligendi scripturas diuinas.

& tragœdiis. Quum aút res gesta significat, oportet primo omnem curá adhibere ad eam quę geritur, & ad personas sm seipsas, quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo sm Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò uerificare in historiis res gestas & dictas de personis sm seipsas ad ueritaté fidei, & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Chri fidelium, non ad cõprobandú ea fidei, quæ in controuersiá ueniunt. Quocirca oportet primò ad ueritaté fidei saluádá sensum historicú tenere, & personam Petri non uertere in personam parabolicam, quú de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historię, qñ venit Iesus in partes Cęsareæ Philippi, & interrogauit primo & secundò, audiuit responsiones primò Discipulorum, deinde Petri: respódit Petro, dicis, promisitq; claues regni cælorú. Et firmata ueritate sensus literalis, quod personæ Petri dictum promissumque est superaddere licet sensum mysticú quo Petrus signat Ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione uitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariá, de qua dictum est. Optimam partem elegit, quæ non auferet ab ea, & sic de aliis. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues, ut et ei est sic ut psonę ipsius Petri primò, & ad literam promissæ sunt: quia illud uerificatur secundum sensum mysticum hoc autem secundum sensum literalem.

† Aliasde & de agit h storię.

Mystic' est fus in literali, fundatur i ut primo.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse uerba illa Dñi, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, non ad Petri primatú, sed ad ipsius confessioné, & confessionis fructum spectare, & propterea tanquam impertinentia longè sunt à proposito sm literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit intolerabile tamen est, ut sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioánes uertatur in parabolicam personam.

¶Ad secundum uero dr̃, falso interpretari fidem, cur post tantam commédationem Petrus reprehensus fuerit, nam sm planum literæ sensum commendatur primò persona petri tõnu diuini doni, deinde reprehenditur ratione propria sensus, utrum autem sm historię fidem spectat ad alium quàm ad petrum, qm tã commendatio quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum, quilibet proprii sensus & affectus in petro reprehenduntur: & quilibet diuinæ reuelationis sectator in petro commendatur.

¶Ad tertium dicitur, per hanc petram demonstrari ad literá fidem in hoc, id est petro, ut ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quod cuilibet partiali ecclesiæ, ubi est fides, æqualiter datæ sint claues, sed sufficit cuilibet fideli ecclesię datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quá tñ Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dr̃, quod licet petrus errauerit, non tñ desiit esse petra, tum quia per illa uerba, quę obiciuntur, Absit à te Dñe, non erit tibi hoc, petrus nec fidem nec charitatem perdidit Vñ & Dominus non dixit ei, Vade Satana, ut tentatori diceret, sed modificauit dicés, Vade post me Satana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectú tuum. Tum quia, ut prędictum, est quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, ut Theop Luc. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

Vade post me Sathana, conuenienter dictum est petro, nó vade Sathan

¶Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit, sed à Christo, nec noua traditione, sed antiqua illa mer, qua tradidit petro. Ecclesia siquidé ministerio electionis personam deputat, quę petro succedat, Christus aút ipse in beato petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea uana est quæstio, a quo accipit, aut cui relinquit moriens, verbum. n. Christi semper uiuum dat claues cuilibet succedenti, & non unus alteri relinquit.

¶Ad quintum, dicitur argumentum, esse similis formæ, sed dissimilis materiæ, & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad utilitatem ipsius credentis & iusti, claues aút ptátem significant, ad aliorum regimen ordinatá, & iõ licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahę, non tñ cuilibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitáti petrum in fide dari oportet claues, id est, potestatem aperiendi & claudendi alius, sicut nec cuilibet imitanti fidé Abrahæ datur, quod sit pater multarum gentium, quod in semine suo benedicantur omnes gentes, quę tñ Abrahæ credenti data sunt. Quòd aút additur, nulli Ecclesiæ conuenire posse constanter, certo ac perseueranter hác Petri confessionem, si ad singulares personas refert paulus Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Chri, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum-

sum. n. &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur, quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satisfit per hoc, q Deus suauiter dispo nens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei & humani moris, à fructibus. s. eorum cognoscendi homines.

¶ Ad sextū dr uerū esse & q Ecclesiæ datæ sunt claues, & q Petrus personā Ecclesiæ figurare gerebat, & q unitas Petri unitatem Ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta q ex his ueritatibus in aliam ueritatem insurgunt: hæ siquidem ueritates non contrariantur huic alii ueritati, quod Petrus in propria psona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul uera. Et primum quidē & ultimum, ut sexto patebit, ad ueritatē sensus literalis spectant: qm ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, q ēt Ecclesia accepit easdem. Reliqua aūt ad mystici sensus ueritatem spectant: sm spirituale siquidem sensum, unus Petrus unitatem Ecclesiæ significat, & uniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quæ obiiciendo allata sunt, uerissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali, quo (ut Euangelica testatur hystoria) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, indiuiduum q; promissionē accepit. Ad clariorem tñ notitiā habendam uerborum Aug. scito duplicem Euangelii sensum: hoc est literalē (quo uerificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cælorum.) & mysticum quo uerificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cælorū esse ab Aug. comparatum non penes uerū uel falsum, sed penes clarū uel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, q Petrus gerat in figura personā Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, q Iudas gerat personā inimicorum Christi: ad literam aūt ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vñ Aug. quia sensus mysticus altior est, q sensus literalis, in proposito (ut testantur tot q̄ones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus est oībus manifestus ut ēt uulgares sciant, claues esse Ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta quem claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesiæ) ad sensum mysticum iuxta quē claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, qđ mysticus sensus est clarior: hoc. n. sonant illa uerba: Nō habent illustrē intellectū, nisi ad Ecclesiam referant, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit uerum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur: constat. n. illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: uolens. n. exponere Psalmum illum, Deus laudem meā. partim de Iuda, partim de populo Iudæorū inimico Christi, præmittit, si aūt de tali genere malorū, i. inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, oia mihi uident posse clarius aperiri: & statim subdit uerba allata, ubi clare uidere quilibet pōt non derogari ueritati sensus literalis (quo personę Petri sunt claues promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neq; n. solus est rex, iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura cōsodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque uerba Aug. sup Io. nō negant Petro sm̄ propriā personam dictum esse, Tibi dabo claues: sed affirmant, Petro in persona Ecclesię figuratiuē dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac aūt uera affirmatione non sequi negationē illius alterius ueritatis satis patet. Ad uim aūt, quæ fit in coniunctione aduersatiua, uidetur q coniunctio illa augmētatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi usum, quo dicimus aliquem uirtute bonū uirum, sed officio bonum ciuē: & similia. Tanquā enumeratis Aug. quibusdam personalibus Petri conditionibus, addit & conditionē Petri, transeundo ad extensionē eius in uniuersam Ecclesiā significatiuē, cū qua significatiua conditione stat, q per proprietatem pastoralis officii idē Petrus ad uniuersam se extendat Ecclesiam: quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatū, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, ut ille actiuæ, iste contemplatiuæ uitæ personam gerebat. Vñ quum infertur, q non unus, sed unitas claues accepit, pro quanto affirmat unitatem claues accepisse, uerū dr, sicut uerum est ecclesiam accepisse claues quatenus uerò negat unum Petrum accepisse claues, aut falsum dr, aut p.e exponendum est. Nam si iō negatur unus, ut negetur Petrus, falsum dr contra Euangelicam historiam: si autem iō negatur unus, ut negetur solitudo personalis, hoc est, ut Petrus non acceperit claues secum sepeliendas, sed ut in ipso Ecclesia usque ad finē seculi duraturas claues acceperit, uerum dr: sic. n. non unus, i. pro se tantum, sed unitas Ecclesiæ in illo uno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista. Non unus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: ut non sit, opus omnia, quæ obiici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Christi Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum a Christo, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Secūm ex persona Petri, quia Petrus oīum primus erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chry. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alii Apostoli omissæ responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod uni dico, omnibus dico.

¶ ANTEQVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directa esse hæc domini uerba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primo ex principio sermonis Dominici ad Petrum quum dixit, Beatus es Simon Bariona. hoc enim non potest referri uere ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur eius sic secundum carnem filius, dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum, ut testatus Io. 6. ca. refert Dominum dixisse. Sed sunt quidam ex uobis, qui non credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat. n. ab initio Iesus qui essent credētes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem c. dicente Petro pro 12. apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respōdit ei Iesus, Nonne ego uos 12. elegi & ex uobis unus diabolus est? non pōt ergo uerificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum unus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundō ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui est in cælis. Nam ex his Dñi uerbis constat, Petro reuelationem factam esse a cęlesti patre, ita q hoc negare esset cōtrarium fidei: sed non propterea hinc constat aliis Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit, & propterea eandem facilitate contemnimus, qua affirmatur. Cōstat igitur hinc quod ad Petrum uerba diriguntur, & non constat, qđ ad alios extenduntur. Tertiò, ex subiuncta affirmatione. Tu es Petrus monstrat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum a Christo Io. 1. Tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demōstratiuū ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo a principio discipulatus, s. Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat aliis fuisse concessum) non sufficienter significatū est qđ ad ipsum solum est sermo: quibus quæso uerbis describendum fuit ab Euangelista, q ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonstratiuo ad sensum usus est Dñs subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, q nō pluribus nec maioribus circunstantiis describuntur & nominantur a notariis personæ hęredes, aut legatarię, q̄ persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: ut patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex uerbis igitur & ex sensu uerborum clara luce patet, soli Petro dictum esse, Tibi dabo claues, &c.

¶ AD PRIMAM aūt obiectionē in oppositū dr, ex hoc quod Dñs interrogauit oēs, non cogi reliquum sermonem dirigi ad oēs: frequenter. n. diuertitur sermo a pluribus ad unum, aut ecōuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, ut sederent duo filii sui, unus ad dexterā, & alter ad sinistram: Dñs aūt ad filios rñdendo, sermonem dirigit, potestis bibere calicē, quem ego bibiturus sum. Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, quod non omnem sermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primò & secundò interrogauit discipulos cōiter, deinde ad Petrū sermonē uertit: & rursus ad discipulos sermonē cōuertit nā subdit, Tunc pcepit discipulis suis, ut nemini dicerēt quia ipse esset Iesus, &c. Si. n. totus iste sermo ad oēs fuisset directus non narrasset Euāgelista huiusmodi uariā conuersionē sermonis. Nec efficitur, qđ cōis Petro & aliis causa effecta Domini interrogatione sit, cum hac enim cōmunitate stat, q appropriate fit Petro, nam in maiori causa, cōmunis scilicet tentationis, solum Petri ratio habita est: ut ipse Dñs testatur Lucæ 22.

dicens

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: ego aũt rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. & tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet oẽ expetitos a Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse. Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: imo alios Petro commendauit.

Vnum pro multis respondere tripliciter contingit.

¶ Ad secundam obiectionẽ ex persona Petri dr, q gereret personam oĩum, seu responderet pro oĩbus Apostolis, põt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia haberet curã eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona oĩm pro oĩbus rñderet. Vel per viam ratificationis: vt quia rñsio data à petro, grata fuit cõiter Apostolis, utpote congrua ac eximia. Et n dcm q Petrus non gereret personam oĩum ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neq; proprie erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter q nõ ex commissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet q hmõi commissio volunt . . . affirmaretur, qñ ex Scriptura non habetur, sed ex eo conuincitur, q Dñs expresse testatur. Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solum oẽ humanum consilium, sed et disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiã, qua Christum Filium Dei viui confessus est, attribuit. Si.n. ex consultatione cum alijs Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad rectorem oĩno spiritualem & designatum tam a remotis, s. in cœlis. Hæc.n. oĩa manifeste testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Dñi interrogatione prima discipulorum, quem dicunt homines esse filium hoĩs? quia responsio fuit cõis, Euangelista dicit, et illi dixerunt: in secunda uero interrogatione eorundem (Vos aũt quẽ me esse dicitis?) quia responsio propria fuit Petro. Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi distiam aperte notare possumus inter Petrũ in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Dño dicẽti, Nunquid & uos uultis abire? rñdit e Simon Petrus in persona oĩm. Dñe ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nonne ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus est? Vbi, conferendo textũ Ioãnis textui Matthæi, aperte apparet, cũ inde apud Ioanẽ in persona oĩm Petrus rñdit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quẽ ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dñs rñdit non Petro: sed eis, hic uero apud Matth. oĩa sunt in numero singulari cum pronominibus demonstratiuis solius petri, tã in responsione petri, quã in replicatione Dñi, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, loquit, dabo, non uobis: quodcunq; ligaueris nõ quodcunque ligaueritis: tu es petrus, non uos estis petrus, ut patet in litera. Hmõi.n. dicta manifestat q petrus ex proprijs intuitus cœlesti patre habitis solus rñdet, solusq; à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionẽ apud Matthæũ & Ioannem: qñ ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur a Ioanne. Quod ex multis patet. illa.n. Ioannis fuit post miraculũ de quinque panibus, & in Capernaum: ut ibidẽ apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solum post miraculum de quinque panibus. sed et post aliud miraculũ de septẽ panibus: ut patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, q responsio petri tanquã grata & rata pro oĩbus, dr fuisse in persona oĩm, sicut frequenter contingit, quod collegis pluribus interrogatis, primo bene rñdente, ab oĩbus, ut rata hr responsio, & pro oĩbus respondisse primum frequentissimo usu dicimus. Et sic intelligenda sunt uerba Chry. & glo. interli. & quorumcunque aliorũ dicentium, quod petrus respondet pro oĩbus: erat.n. os oĩm tanquã ratificatũ ab oĩbus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. ita dicit: Solus petrus respondet: & confestim prosiluit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi uides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. & Aug. de uerbis Apost. serm. 31. ait, respõdit petrus unus pro oĩbus quia unitas in oĩb. Vbi uidere potes quare dr Petrũ rñdisse p oĩbus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex unitate omnium: qu a s. omnes erant fratres, & q primus eorũ optime respondit omnibus placere fecit. Sicut solent fratres unitos, ac unanimes q ab uno bene dr, ab omnibus tantum haberi, & ut ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subinnctam, ex eo enim q Christus petri responsionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi tot promisit, uanum apparet expectationem inge-

quomodo intelligat Petrum respondisse primo pro omnibus Apostolis, cũ ipsum unum interrogauit Vos autẽ quem me esse dicitis?

Ad confirmationẽ.

rere, ut audiantur alij. quis enim aliud dicturus esset quã quod diuinitus reuelatum, & ne remuneratum uidet. Vnde nec remanserunt non respondentes alij, quia gratam eis esse petri responsionem suffecit. Insinuatur aũt petri responsionem alijs Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc, q est rationi consentaneum iuxta humanum morem, sed ex subiunctis statim Euangelistæ uerbis, Tunc præcepit Discipulis suis, ne nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos petri confessionem tenuisse: ideo enim ne alijs dicant inhibentur.

Ad tertiũ

¶ Ad tertium aũt dr, quod si intendit argũ promissas per uerba hæc omnibus Apostolis claues, principaliter petro, hoc.n. est quod probandum erat. Si uero intendit: quod per alia uerba Dñs Apostolis alias claues regni cœlorum tradiderit ad sequẽs spectat capitulum, ubi hæc tractabuntur.

Ad quartũ.

¶ Ad quartam obiectionẽ dr, q auctoritatem illam, Quod omnibus dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verum ubicunque inueniatur, dr quod ad literam intelligitur de dicere doctrinaliter ut Marcus testatur in simili c. 8. Quod uobis dico omnibus dico: uigilate: Potest etiã lõmius ad proteruos dici, q in hac auctoritate non habetur, quod uni dr omnibus dr: aliud est.n. dicere, & aliud dare: præsens aũt sermo non de dicere, sed de dare est: inquit.n. Dominus, Tibi dabo claues regni cœlorũ: & ppea auctoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quod ex his Domini uerbis Matth. 18. solus petrus promissionem accepit clauium regni cœlorum.

CAP. V.

¶ Apostolis alijs non esse alias collatum, quod Petro.

QVAMVIS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solum petrum pertinere, affirmant tñ nonnulli totũ hoc, quod petro promissum est, datum esse Christo alias reliquis Apostolis, idque uerum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primo Matth. 18. Apostolis cõiter dicitur, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlo. Vbique apparet potestatem prius petro promissam, ad omnes extentam esse.

¶ Secundo, Ioan. 20. Apostolis cõiter exhibentur claues petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertio, Ioan. quoque 20. Apostolis cõiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Et similiter Mar. ult. & Matt. ult. oẽs cõiter missi ad docendum, prædicandũ, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nã Act. 8. petrus missus cum Ioanne legitur in Samariã ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legaliũ obseruatione præsente petro Iacobus dedit sententiã, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui uidebantur columnæ esse, dexteras dederũt Paulo Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas cõprobat petri & aliorũ Apostolorum.

¶ Afferuntur demũ mille auctoritates sanctorũ sonantes æqualitatẽ petri & aliorum Apostolorũ, ut est illa Cypria. & habet 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentes, qđ parẽ potestatẽ oĩbus Apostolis tribuit: & hoc utique erant cæteri Apostoli quod petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hieronymi contra Iouinianũ l. 1. c. 14. At si tu dicis, Super petrum fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super oẽs post. fiat, & claues regni cælorũ cuncti accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶ AD EVIDENTIAM Horum, sciito ex Euãgelico textu duo inueniri singulariter promissa petro, quibus Orig. addidit tertiũ. Primũ est, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiã meã. hoc.n. soli petro promissũ legimus. Secundũ est, Tibi dabo claues regni cœlorũ, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertiũ ab Orig. notandũ est, quod petro dr, Quodcunque ligaueris super terram, erit & in cœlis, in numero plurali: & similiter. Quodcunque solueritis super terrã, &c. Apostolis aũt cõiter dr, q erunt ligata, aut soluta in cœlo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfecti onis, sicut petrus.

¶ Inter quattuor ergo promissiones petro factas, primæ ab alijs distincta est: nã cõstat aliud significari p fore Ecclesiæ fundãm quod explicat, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meã, & aliud per habituũ claues, & soluere & ligare. Sed distã inter secundã, id est inter claues regni cœlorum, & tertiam ad quartã, hoc est ligare & soluere, non est usquequaque nota, apparet siquidem iuxta literæ superficiem per claues potestatem, per ligare aũt & soluere explicari esse actus potestatis, ut efficacia clauium declararetur, quo pacto s. ad cœlorum regnum peruenirent. Hmõi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & quia pluraliter cœlorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit in cœlis, Et iuxta hunc sensum promissio clauium a promissione

solue-

soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuũ illius explicatiua. Sed hæc uera quidẽ, sed non totam continẽt Euangelii sententiam. Quod ut plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium, quidã enim sunt actus adæquati ipsis clauibus: quidam uero minores ipsis. Illi sunt uelut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autẽ clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Qd aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & uoces sonant & officiũ clauiũ clarissimè testatur, claues. n. solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex ueteri q̃ ex nouo Testamento. Esa. a. 22. quũ dictũ esset: Et dabo clauem domus Dauid: subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Qd uerò soluere, & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quod aũt sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, ut partes ad totum omnis .n. qui soluit aliquem aperit illi regnum cęlorum: sed non ois q aperit alicui regnum cęlorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit: ligat.

¶ Et ne per multa diutius uagemur, sed solida ratio simul cum ueritate pateat, soluere, & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacro pœnitentię, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales & actus non iudiciales: utrisque enim clauditur & aperitur regnum cælorum. Et quidẽ, qd cælorum regnum multis claudãt aliis absque uinculo iudiciali, testatur Dñs Lucæ. 11. dicens, Væ uobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibãt prohibuistis. Quod uero regnum cælorum aperiant absque actu iudicii, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continue aperitur Ecclesiæ regnũ cęlorum. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claues regni cæloriũ) à submoctis duabus reliquis, Et quodcumque ligaueris, & quodcũque solueris, sm rem promissam, non solũ sicut potestas ab actibus, sed sicut ptãs ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita q quum promissæ sunt claues Petro, promissa est ptãs aperiendi & claudendi regnũ cæloriũ: quũ aũt promissũ est eidẽ, Et quodcunique ligaueris, Et qdcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus, ut perciperemus q si partialium actuum tanta est efficacia, multo magis adæquatorũ actuũ efficacia pertinget ad cælos. Quocirca promittẽdo claues, promittitur totũ: promittendo aũt actus soluendi ligandi, non promittit totũ, sed promitti actus partialis. Et ppea ex hoc, q soli Petro promissę sũt claues regni cælorũ fateri oportet soli Petro promissam esse ptãtem aperiendi & claudendi regnũ cælorum: non q solus aperire & claudere possit cęlorũ regnũ (ita ut prędictũ est, quicũque soluit aliquem, aperit illi regnũ, cælorũ.) sed quia solus ipse quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnũ cælorum, nõ istis uel illis, sed Ecclesiæ ædificatę sup eum a Christo. Hunc sensum, hancque differentiã ad literam uerificari ex tribus ultra prædicta declaratum: primò ex interposita semper cõiunctione copulatiua in textu euangelico: ait. n. Tu es Petrus & sup hãc petrã, & ubi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris diuersitatẽ. n. promissarũ rerum coniunctio copulatiua insinuat. Scdo, quia Iesus nõ dixit, & cuicũque aperueris, & cuicũque clauseris, sed dixit, quodcũque solueris, & quodcũque ligaueris. Si. n. claues exponere uoluisset per adæquatos procul dubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponẽdæ erant: sed ubi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo qd numquã Apostolis promisit, aut dedit claues regni cælorum, uel illarum adæquatos actus, s. aperire & claudere regnum cælorum: sed de partialibus actibus clauium locutum legitur cum Apostolis: & dicendo, Quęcunque alligaueritis sup terrã, &c. dicẽdo, Quorum remiseritis peccata, &c.

Instantia.

Et si instet, qd uerè Petro Dñs actus adæquatos clauibus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquã promisit, q aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, ut silentio inuolueret actus adæquatos clauiũ: quũ. n. explicauit. cuius esset claues, ut aperiẽdi, & claudẽdi, explanauit procul dubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autẽ ideo apposuisse, regni cælorum, ut exponeretur, q claues sunt regni cælorum, ut aperiendi & claudendi. Ex ipso igitur, q promisit soli petro claues regni cęlorum, promisit soli petro adęquatos actus clauium ipsorum, qd idẽ est claues sm actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris ut prædictum est. Ex Euangelico igitur textu duæ euidẽter restant soli petro promissiones: hoc est fore fundamentum Ecclesiæ, (super hanc petram ędificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cælorũ: Et tibi dabo claues regni cælorum.

Oppositio contra primam promissionẽ.

¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionẽ opponitur aut solum Chrm esse fundamentum ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo põt ponere pręter illud qd positum est, qd est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus petrus est ecclesiæ fundamẽtum, sed & alii Apostoli: iuxta illud Ad Eph. 2. Superędificati super fundamentum Apostolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Prima oppositio cõtra secundã promissionem.

¶ Contra sm uero opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque solueris: fuisset. n. hæc promissa in toto. Secundo, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & di. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas p actus iudiciales, q sunt ligare & soluere? diffinitio. n. per proprios & adæquatos actus dari debet.

Secunda.

Tertia.

¶ Tertiò, Cur claues Apostolicę in ordinatione præsbyterorum dari affirmant, si illis non conferunt nisi minores actus clauiũ?

Quarta.

¶ Quartò, Cur claues dicuntur claues ecclesiæ, & non dicuntur claues petri, si soli petro primò datæ sunt?

Ad obiecta contra primã promissionẽ.

¶ Non est autẽ difficilè his satisfacere. Et obiectis quidẽ cõtra primam pmissionẽ petro factam vt foret fundamentum Ecclesię, rñdetur, q esse ecclesiæ fundamentum simpliciter. id est in taliter proprium est Chri: esse autem fundamentum ecclesiæ sm aliquod tempus, uel sm aliquam rõnem particularem, cõicatum est, Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, cõicatum est esse fundamentum sub rõnibus Apostolorum & prophetarũ, petro autem ultra prędictam rõnem promissum est fore fundamentum sm rõnem pastoris totius ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo, de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo põt ponere, &c.) de Apostolis uerò & prophetis dr cũ additione fundamenti totalis, id est Chri: dum & ad Eph. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. ubi Aug. dicit, Nã Apostoli uel prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerẽt in se, in Christo totum innititur primo fundamento: qd fundamentum in summo est non imo, ut in corporali fabrica. Et Apo. 21. subiungitur. Et agni id est Christi. De petro uerò adiũgit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, ostendatur ea Christo principaliter pendere ecclesiæ ædificium.

Ad primũ contra secundã promissionẽ

¶ Ad quæsita uerò circa promissas claues rñdẽdo, dicitur ideo post promissum totum p claues. promissas quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, ut mõstraretur diuersitas rerum promissarum. Si. n. sub unica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solę claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues per hæc duo, Quodcunq; ligaueris, & quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerũ diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum cõiunctionibus copulatiuis, claré intelligimus non totum quod promissũ est petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunq; solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum qd tertio & quarto loco promissum est & petro. Et inde uideres manere primas promissiones apud petrum solũm.

Ad secundam.

¶ Ad sm uerò quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant ut patet in tex. Magistri sen. tam in principio di. 18. (ubi affertur, Amb. dicens, ius. n. hoc solis permissum est sacerdotibus) q̃ in principio dist. 19. ubi dr, Dantur claues per ministerium episcopi in promotione sacerdotii quum enim sacerdotalem recipit ordinem simul & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quęsitum.

Ad tertiũ.

Ad quartũ.

¶ Ad quartum, autem quod non de re, sed de nomine, & propterea extraneum quodam modo est, respondetur quòd claues dicuntur & ecclesię & petri: solus. n. petrus clauiger dr regni cælorum. Et petri quidem sunt capiti inhærentis, ut per quem ad ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & finis, quia propter ecclesiam petrus habet claues, & ut utentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatem ecclesia utitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus utitur in episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad primũ principale.

¶ AD PRIMVM aũt argumentorũ in principio allatorũ, dr Dñm per illa uerba, Quæcũque alligaueritis super terram, &c. non adęquasse p omissiones quatuor factas Petro, sed solas duas ultimas, ut litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dñs, Dabo uobis, aut ecclesię claues regni cęlorum: quum tñ dixisset Petro coram eisdẽ, Tibi dabo claues regni cælorum

Vnde

Ecclesiæ & spei ac charitatis. Secundò, ut significata sit Ecclesiæ unitas simpliciter & absolutè unitæ in capite uno Christi seu eius uicario, Petro. s. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum uera ac sancta doctrina sæpe unitatem Ecclesiæ per ea quæ in primo numerant, sensu explicante uerè quidem, sed non totaliter, nisi sub unitate capitis scilicet Christi intelligat ipse Christus in se & in suo in terris uicario, ipse Christus ut caput: Petrus autem ut uicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo uicario, dum absens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, in quo clauditur primus adiecta unitate capitis in terra, catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam unitatem Ecclesiæ in suo capite cœlesti, Iesu Christo, non congruit unitas Petri, sed & sufficiebat & decentissime congruebat unitas ipsius Christi quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Ædificabo Ecclesiam. & iterum, Dabo claues diuinam autem sapientiam, quæ est Christus, disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per unitatem petri unitatem Ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quod historiæ fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Mat. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem unitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ non est, quis fuerit paruulus ille, ita nihil aut parum curandum sit, ecclesiæ esset, an fuerit Simon petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quod secundum hystoriæ fidem res ita gesta est, quod uni Simoni petro claues sunt promissæ, ut res te significaret, ut unus petrus primò accepturus claues unitatem significaret Ecclesiæ. Tertio, ex eo quod oportet saluare non solum significationem sed etiam deriuationem: hoc est non solum ut unitas Ecclesiæ significetur per unitatem petri, sed etiam ut unitas Ecclesiæ proficiscatur ab unitate petri: ut Cyprianus in authoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad petrum, Ego dico tibi, quia tu es petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super unum ædificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me pater & ego mitto uos, accipite Spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit. Vbi manifeste uides ex hoc, quod Dominus authoritate sua disposuit originem unitatis Ecclesiæ ab uno incipientem: non solam significationem unitatis ab uno, sed deriuationem unitatis ab uno assertam. Nam ad significandam authoritatem non erat opus: sed ad hoc quod initium habeat Ecclesiæ unitas ab uno petro, authoritate Christi opus fuit, poterat enim, si uoluisset instituere unitatem Ecclesiæ a multitudine Apostolorum proficisci. Quartò, quia unitas Ecclesiæ catholicæ non solum opponitur hæresi, sed schismati. Si uerò unitas Ecclesiæ attenderetur solum penes unitatem cœlestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, unitas Ecclesiæ non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi unitate stat schismatis: patet ex eo, quod schismatici hi sunt qui ab unitate Apostolicæ sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quod unitas ecclesiæ per petrum unum significatur, non excluditur, imo magis ex modo quo per petrum significatur, includitur, quod petrus unus claues accepit, ut Ecclesiæ unitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectu acutius fuerit hoc, quod est Ecclesiæ unitatem accipere claues uerius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo claues in suo uno capite petro, quàm si non in petro, sed absolute Ecclesia illas acciperet: quoniam unitas capitis claues accipiens, unitatem ecclesiæ non solum significat, sed constituit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia, si de uno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes unde innumeras Sanctorum authoritates recte intelligere queas.

CAP. VI.

Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse claues.

Oppositio-
ni.
Confirma-
tio.

OCCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his, qui quærunt quonam pacto stant hæc duo simul, Solus petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quòd si solus Petrus ergo non Ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus petrus. At geminique quæstio ex Augustini uerbis super Ioan. recitatis 24 quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. si hoc petro tantum dictum est, non hoc facit ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.

HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas ueritates sic connexas quod secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependat a prima, scilicet Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad Petrum scilicet ut significatam & ut inchoatam. Petrus enim & significauit Ecclesiam uniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. prima est, quod significatio pertinet ad sensum mysticum, quo petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est petrus pastor totius Ecclesiæ. Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei a re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis a capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in petro: nam & accepit eas ut significata in petro. & accepit eas, ut inchoata in petro: & ad utrumque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem ueritatem ad literam, solus petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ, quia non petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed petrus secundum rem gestam significat uniuersam ecclesiam, oportet fateri unum solum petrum iuxta historiam accepisse claues: ut ea re gesta significetur unam solam ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ammonii. Certum est quod Ecclesia utrunque ius scilicet soluendi & ligandi licet hæresis utrunque non habet. Si enim solus petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figuram gereret unius ac solius ecclesiæ uniuersalis. Dependet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in petro ex ueritate rei gestæ, quod solus petrus accepit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum ualde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solum petrum accepisse claues est solam ecclesiam, cuius petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solùm petrum accepisse claues, non excludit, sed inferre uniuersalem ecclesiam illas accepisse, ut significatam & inchoatam in petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani uerbis in præcedenti capitulo declaratis, ubi utrunque modum. scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesiæ à petro docuit: dum dixit, Super unum ædificat ecclesiam. & subdit, Et unitatis eiusdem originem ab uno incipientem authoritate sua disposuit & rursus exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia Christi una monstretur, ut prædeclaratum est. Augustini autem uerba inducta eandem confirmare sententiam patet ex duobus. primò ex eo quod aduerbio tantum utitur ad excludendam extensionem petri ad ecclesiam dixit enim Si petro tantum, perinde ac si dixisset, si petro secundum seipsum tantum & non secundum quòd se extendit ad ecclesiam significandam uel figuratè uel connotatiuè, ut caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Aug. ex secunda ueritate scilicet ecclesia habet claues, negationem primæ scilicet solus petrus accepit claues, sed expositionem ipsius: scilicet quod petrus accipiens claues significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quod non accepit secundum seipsum tantum, sed ut extendit ad ecclesiam uniuersam significando illam: hic enim planus est sensus uerborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam iniquum Apostolus significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

¶ Intendit ergo Augustinus petrum secundum rem gestam accipientem claues, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo ecclesia per petrum usque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus a diuina sapientia: nam uniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, ut in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet claues regni cælorum sub actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, claues habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

Modus authoritatis clauium suscepti ab Ecclesia ex Petro in capite per successionem quam in membris per participationem. Ad obiectionem.

¶ VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quod enim dicimus, Solus petrus accepit claues regni cælorum, socii compares excluduntur. non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur. imò tam Ecclesia quam successor in solo petro includitur, quia ex hoc quòd solus petrus accepit claues regni cælorum, infertur eandem accepisse ecclesiam inchoatam ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successio-

Accepit petrus claues ut significans, & historicè, tanquam caput, ecclesia uero in Petro ut in capite corpus, & ut in quo inchoauit & significata fuit.

soluendo, uel ligãdo aperit, uel claudit regnũ cœlorũ illi, qui sol uitur uel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam Ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponẽdo, &c. eiusmodi faciẽdo, nihil aliud fit quàm aperiri uel claudi tur regnum cœlorum. Potestatẽ etiam ad purgatorium extẽsam comprehendit: ubi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatoriũ: dedit tamẽ illi claues regni cœlorũ, aperiendi & uel claudendi his, q sunt in purgatorio: propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: s. super terram dicens, quodcũque solueris super terrã, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, q super terram amplius non sunt à iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cœlorum: nullum exemit uiatorem, cui per Ecclesiã potest aperiri uel claudi regnum cœlorũ: sed absolutè & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cœlorũ: ut posset Petrus cuicunque uiatori regnum cœlorum aperire positiuè, claudere uerò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes ne quaquam Augustinum, Gregorij'ue canones potestatẽ Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tenentes oppugnamus: imò hic quod dicimus, confirmamus, nam Ecclesiastica censura in defunctos quando fertur ab eis gestum, ad id respicit, quod super terram est, hoc est, utrum qui ligantur ne communicent, aut claudit regnum cœlorum: ad defunctorum animas respicit, quibus uerè hinc aperitur, aut clauditur regnum cœlorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cœlorum ad omnes uiatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam uniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cœlorũ: exigit siquidem recta rõ, ut potestas, quæ supremum sortitus est finem, reliquis oibus imperet in ordine ad supremũ finem: ut facilè manifestatur inducendo tam in artibus q̃ in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nẽpe artifex, rector, dux, Princeps, super. otẽ sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum dirigunt finem, præcipit. Constat autem regnũ cœlorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua uerò oia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus oibus in ordine ad regnum cœlorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cœlorum, ut de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cœlorum, patet primò, q plenitudo potestatis Ecclesiasticæ Petro promissa est à Christo dicente, Tibi dabo claues regni cœlorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ, Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate dr. Et dabo clauem domus Dauid super humerũ eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiiciatur, in textu Euangelii non haberi, q si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc uerba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem q de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutũ & in cœlis: manifestè habetur, q ita Petrus ligat, q nemo soluit, & ita soluit, q nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cœlo quoque ligatum est, constat ita esse ligatũ q nemo soluit: & similiter quod in terra solutum, in cœlis quoque solutũ est, constat ita esse solutum, q nemo ligat, ex hoc aut sufficienter habetur, q ita Petrus aperit regnum cœlorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, q nemo aperit: æquum est. n. ut non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus quàm actus minores exercere. Et aduerte q uerba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in psona Christi: ut glo. ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: q ipsemet Isa. 11. c. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: ut ostendatur clauis super humerum eius principatus super humerum eius: ac per hoc undique percipiamus per claues regni cœlorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungẽdo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (ubi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicã in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ authoritas inhærendi Petro ut fundamento imponitur: ædificationis enim rõ exposcit, ut ædificiũ necessitatem habeat inhærendi petræ, super quam fundatũ est) ex altera uero Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifestè liquet promissum huiusmodi uerbis Petro Ecclesiæ catholicæ põtificatũ esse: hæc enim duo præcipua esse in totius Christianæ Ecclesiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur uerbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac discussis, manifestam credimus soli Petro Pontificatũ Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

Exclusio obiectionis.

CAP. VIII.

Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ, dictum esse Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus soli petro factis à Domino apud Matt. tractanda occurrit commissio quã Saluator petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt, hoc est, quòd personæ Petri, q soli dicta hæc intelliguntur: ita quod nusquam alias cęteris similia dicta sunt, q tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quòd per hęc pontificatus Ecclesiæ catholicę datus est Petro.

¶ Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rẽ dubiam reddere possunt: in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quòd non personæ, sed qualificatę personę dictum est, Pasce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediẽs gratię: neq; enim frustra (ut Beda dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me: ubi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, q non personę, sed personæ qualificatę obedientia diuinę gratię & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

Primò

Secundò.

¶ HOC In loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatæ personæ officio agitur, quatuor occurrunt, s. persona, qualitas eius, usus officii, & rectitudo eius. Quæ oia licet diuersa sunt, hęretici tamen nolentes discernere inter prauũ usum & rectitudinem usus totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt, tanquam potestas & rectus potestatis usus idem sint, uel saltem utrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit, unde latius aberrãtes, cuilibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem, quorum infinitus est numerus, rectitudinem usus parui pendentes, si personę ecclesiasticã tribuũt potestatem quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putãt satis. Recta uero ac catholica rõ mediam amplectitur uiam, personæ qualificatæ datã & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, ut personę potestas seu potestatis usus, qualitati uero rectitudo usus respondeat. Sic enim uterque uitatur error, dum sapienter qualificatę personæ committitur, ut rectè utatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati aut fallacię periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatę debet personę committere rectum usum officii, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertio à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitatis bonitatem actus respiciat & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur ut omnes communiter Doctores sonant. Patet autem actum optimũ a Saluatore petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimẽtum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & uiuũt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, auidos, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore subtracto, amor Christi rõ pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, q actum optimũ cõmittebat Petro dicens, Pasce oues meas, & quia, ut dictũ est, actus optimus nõ põt nisi à charitate Christi prodire, ideo personę qualificatę charitate à Dño cõmissus est. Ex hoc autem non sequitur, ut hæretici fingunt, q qualitati commissum est pastorale officiũ: sed charitati q̃dẽ cõmissa intelligit bonitas, seu rectitudo usus officii pastoralis: ipse aũt usus personę commissus intelligitur. Vñ & Dñs hoc in loco ter exacta charitate non Dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquit dicẽs, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæũ persona petri descripta est noĩe proprio, & nomine proprio patris carnalis quoad corpus, & interne reuelationis gratia quoad animã, ut ex his singulariter petro conuenientibus personã eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri sm̃ carnem describitur, Simon Ioannis seu Ionę, ut correctiores codices habent, & sm̃ animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientię submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, cõtristatus est petrus, &c. ut ex his sibi propriis, petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non donum charitatis, sed personę commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate

Sensus huius capitis hic est.

Exclusio obiectionum.

intelligeremus charitati commiti rectitudinem usus officii pastoralis: neino enim sine charitate potest officio pastorali re ctè uti. Et hæc secundum literalem Euangelii sensum fuit: ad mysticum uerò sensum (unde efficax non potest argumentū trahi) spectat, q. Simon Ioannis interpretat, Obediens gratiæ. Vnde patet, quod Christus nō qualitati, sed p̄sonæ Petri quali ficatę charitate dixit, Pasce oues meas: & pinde si decidisset Pe trus a charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum usum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed re ctitudo usurum plannim est apud quemlibet catholicum Docto rem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quod non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.

QVOD Autem soli Petro dictum sit a Christo, Pasce oues meas, textus ipse salare manifestat, tū ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione ap posita ad alios, Dil git me plus his? comparatiuum enim diuer sitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus comparatur, tum ex propria petri passione qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Chri sti p̄edictæ sibi olim ipso parato mori: ita ut locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post re surrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec antea nec posteà inuenitur simile quid dictum, testat ut omnino soli Petro di ctum sit Pasce oues meas. Nec obstat, q. Ecclesia Apostolos om nes uocat pastores dominici gregis præfatione (quos operis tui uicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifestè refert: & ppea in nō dñt pastores Do minici gregis, quod ad Apostolatū spectat pastoralis cura: ut eūt Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, ut ad legatos Chri: & sic hoc est, ut legati Christi dñt pastores, dominici gregis. Petrus ãt ut ex supradictis & dicēdis patebit, constitutus est, ut ordinarius pastor etiam ipsorū Apo stolorum: & hoc significant Christi uerba, Pasce oues meas.

CAP. X.

Petro soli uniuersam commiti Ecclesiam, per hæc uerba Christi, Pasce oues meas.

VNIVERSAM autem committi Ecclesiam Petro per hęc uerba, Pasce oues meas, sophistice in dubiū uertit ex sex. ¶Primò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim to ta Ecclesia cōprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gentes, Mat. ult.

¶Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Chro, uni uersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab uno est impossibi le. Et si dicatur, q. unus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & nō dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiam et hnicus posset facere, committere, s. alijs, ut pascerent oues Christi.

¶Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissæ sunt.

¶Quartò, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet A postolus ordinauit Episcopos absque Petri authoritate.

¶Quintò, Quia confitemur Apostolos diuersas mundi par tes tanquam suas portiones distributos.

¶Sextò, Quia Petrus circuncisionis tantum erat fortitus, est ut patet ad Gal. 2. ubi dicit Paulus, Quum uidissent, q. creditum est mihi Euangelium præputii, sicut & Petro circuncisionis: q enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶QVOD Manifestè autem exorbitent hęc à uero Euangelii sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, uel uagè oues cō mitti pascendas. Et quidem q. non hæc uel illas determinate commiserit, uerba ipsa testantur: q. uerò nullas, oeritau aduer satur, q. aūt uagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & ve ritati pronominis adiuncti contrariatur, sapienti enim guber natoris & potentis diffinitè prouidere, non est uagam relinque re prouisionem suam. Et constat q. ea hoc ipso, q̄d solo prono mine Meas demonstrat oues, non uagè, seu indefinitè loquit, sed ex hoc ipso, q. nullas suas eximit, omnes suas cōprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponēdi, q. apud Mat. dr̄, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiā meā, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, tremnam so lam Ecclesiam super petram ædificatam fatemur: q̄n uero apud Ioannem petro dr̄, Pasce oues meas, indefinitè exponūt, ne oues Chri sub uno pastore comprehendant. Ibi rem singu larem, unam. s. Ecclesiam catholicam, contra oēm rōnem di stribuunt uniuersaliter, hic res diuersas, multas. s. oues distri buere uniuersaliter recusant, ut hinc uideas falsos esse eorum sensus et falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per op positum, quia uerò omnia consonant, Ecclesiasticus sensus il-

lum habet, q. ibi ita unica intelligitur Ecclesia catholica, ut eā prehendant oēs Chri particulares Ecclesiæ sic tāquā partes in toto: ita hic oues Chri intelligunt explicatæ p pnomen meas: ut nulla relinquat, q̄ sub pronoie, meas cōprehenditur.

¶ E T propterea Non oportuit apponere oēs: quia quæcunque oues, ad quas extendit ut pronomen, meas, comprehenduntur quā dr̄, Pasce oues meas: sicut Io. 10. oēs cōprehēsæ sunt Chri oues, quā dixit Dñs. Animam meam pono pro ouibus meis: 10 & rursus, Oues meæ uocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, uniuersalis signi supplere effectum aliori ratione necessariò appositum patet: & ppea non esse simile: indicium de hoc tex. & illo, Docete, e. ig̃tes ibi o. n̄ā suas, q̄ nō suas p electionē gē tes docendas mandauit. hic uero, oues sūt pascēdas cōmitit suf ficienter, per ly meas, comprehendens oēs: ut rōne & testimo nio Scripturæ monstratum est clarissimè constare eodē Eua gelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: q̄n quod ibi Christus hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiā pro misit, hic oēs oues commisit. Et confirmatur rursus ex uerbis 20 dñi. Io. 10. Alias habeo, quę non sunt ex hoc ouili, & illas opor tet me adducere, & fiet unum ouile & unus pastor, si enim ex ouibus omnibus ouile unum constare dēt sub uno pastore, cō sequens est: ut quum unus pastor instituitur, & dr̄, Pasce oues meas: illius unico illi cura committatur. Dubitandum. n. foe te fuisse si plura haberet Chrs ouilia, de quibus suis ouibus lo queretur: quum aūt unum tantum ouile se habere testetur, du bitari non pōt, quas suas oues cōmittat, nisi quis adeo desipiat, ut de parte tm̄ ouilis curam commitat. Et confirmatus tur 30 sus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum authorita tes latius infersus afferentus. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio cōmissionem ouium mundi Petro comēdat, nō alii.

¶Ad secundam uero obiectionem dr̄, q. non est impossibile, sed necessariū atque utile, oē: Christi oues pasci ab uno, ut ca tholicæ Ecclesiæ capite. In hoc autem pascendi modo, s. ut à ca pite catholicæ Ecclesiæ, clauditur q. Christi oues diuersis coad iunctionibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à 40 capite regitur coadiuuantibus altis membris. Vnde non est di cendum, q. Petrus pascit, id est facit pascere: sed q. ipse ut ca put per alia commembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput Ecclesiæ, fieri constat. Tantoque possi bilius est à petro pasci omnes Chri oues, quanto potius uica rius est Christi uiuentis regnantis & assistentis ad dirigēdum, inspirandum atque adiuuandum.

¶Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim 50 petro soli, non ut solus omni modo, sed ut solus tanquam ca. ut catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Chri oues, sed peccaret si concapur Ecclesiæ catholicæ sustineret.

¶ad quartam dr̄, Petrum nullum misisse Apostolum, quia præ uentus est a Chro domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut mi sit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterāt authoritate Apostolatus & p scopos ordinare absq; habita a petro facultate.

¶Ad quintam dicitur, q. distributio Apostolorum ad apostola tus executionem spectat: & nihil peoinus obstat pastorali offi 60 cio petri. sicut in nullo eius authoritas imminuta est ex hoc, q. Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud uerò ad executionem pertinet.

¶Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad executionem apostolatus Paulus loquitur: ut ipsa uerba clarè te stant, Qui operatus est in apostolatu. Cō his enim diuersis exe quutionibus euidenter stat unitas pastoralis curæ apud petrū.

CAPVT XI.

Petro per hæc uerba, Pasce oues meas, commissum à christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.

70 ECCLESIÆ Totius pontificatum petro per hæc uerba collatū impugnantur aliqui.

¶Primò Quia pascere nō significat principari aut esse primū.

¶Secundò, Quia uerbum Christi est ue exhortatorium uel pręceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quere eum ubi uerba sunt conferentia petro potestatem super Eccle siam, hic enim solummodo pascere committitur.

¶V E R V M Difficile non est pontificatum monstrare sub his uerbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est authori tatis in pascente, utilitatis in ouibus, finis in Chro. Eo nanqu ip so q. Christus suos ut oues pascendas petro commisit, meridia na luce clarius patet, quod ipsum præfecit aliis ut pastorem 80 omnibus

¶Non oportet ergo aliū quærere locū, ubi petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datā: ni si q̄s usque adeo desipiat, ut petro dictū putet, Pasce oues meas non officio pastoris, sed officio mercenarii. Quæ et insipientia confu-

Ad primā.

Ad secund. dam.

Ad tertiā.

Ad quartā.

Ad quintā.

Ad sextā.

Primò. Replica.

Ad primū

confirmatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui.n. amore Christi pascêdæ oues cõmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere nõ significat principatũ,significat tñ actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principatũ,præsupponit tñ principatũ.quia præsupponit prioré. Vnde & benè respondebatur, q̃ pascere non potest nisi superior. Et quũ dr̃, Quid ad me,respondetur multũ, pfectò ex ipsa rõne cõnexorũ:habent.n.hoc ut altero colla o reliquũ certũ intelligas. Quo fit ut si pascere non potest nisi superior, cui datũ est pascere,datũ quoq; est esse superiorẽ:vnde ex hoc etc capite liquet, q̃ non est alius quærendus locus Scripturæ. vbi Petrus factus est sup Ecclesiã;quoniam hic clarè habetur.

Ad sec.

¶ Affirmamus autem Chri uerbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo uæ est,si non euangelizauerit,multò magis Petro væ est,si non pauerit oues Chri. Sed non præceptoriũ solũmodo est Christi uerbũ,sed institutorium:nã,si in conditione primæ partis uniuersi uerbũ Dei instituit creaturas præcipuas, simul propriũ earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternũ,& in seculum seculi,pceptũ posuit, & non prẽteribit) par est,ut in creatione Christianæ Ecclesiæ primum eius mẽbrũ eodem uerbo perfecerit,præcipiendo summi pontificatus opus,& instituendo ipsum pontificatũ. Eo uerò ipso, quo Petro,ut pascat Christi oues,committitur, Christianus populus, ut oues iubetur se habere ad Petrum. frustra enim cõmitterẽtur oues pascẽdæ à Petro,nisi ut oues exhiberent eidẽ à cõmuni Domino, Vnde necessitas nõ solũ pastus,sed subiectionis in verbis Domini significatur,quũ dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solũ docere sed regere,dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendásque cõmittit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrũ curam suscipe: & glossa ex Alchuino. Pascere oues est credentes in Christo,ne à fide deficiant,confortare: terrena subsidia, si necesse est,subditis prouidere,& exempla uirtutis cum uerbo prædicationis impendere,aduersariis obsistere,errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principatũ significat tamen Christi oues regere,in quo clauditur principatus.& si non significat principatum:trahit tamen secum principatum:sicut trahit secum requirere, reducere,alligare,consolidare,custodire & sanare:quorum meminit Dominus Ezech. 34. unde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur & iuxta Greg. uerba ad Mauritium, Cura totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Et si quæratur quare Dñs cõmisit põtificatũ Petro non sub uocabulo prælationis,seu authoritatis,uel dignitatis, sed actus pascendi suas oues? In promptu rñ est,& ex parte rei, quia prẽlatio,seu authoritas est propter pascere oues Chri,& nõ ecõtra. Et ex parte appetitus regulãdi qa nõ locus superior, nõ dignitas,aut auctoritas ambienda est,sed pastus ouiũ Christi appetẽdus in põtificatu,iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatũ desiderat,bonũ opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ dixerat n. ante passionẽ, Lucæ uigesimosecũdo, Reges gẽtiũ dominantur eorũ. & qui potestatẽ exercent in eos,benefici uocantur:uos aũt nõ sic:sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor. Hinc.n.à ministeriali actu pascendi Chri oues significauit põtificatũ tacitũ tãquã annexũ qd,& nõ æstimãdũ nisi pp utilitatẽ ouium Chri:cuius oppositũ cõtingit in regibus & dñis gentiũ: qui ad hoc ut regnẽt & dñi sint, & oia ordinant.

¶ Porrò cõmissum inter actus põtificios opus præcipuũ, Petrimo strat pontificatum: pascere siquidẽ electos præcipuus est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentiæ partẽ spectat cura electorũ,ad quorũ fœlicitatem non solum cæli motum ordinauit;testante Ioan in Apoc. c. 6. Dictum est illis,ut requiescerent adhuc modicũ tẽpus,donec impleatur numerus conseruorum eorum. sed etiam ipsemet descẽdit de cœlo,& homo factus crucifixus,mortuus sepultus, &c. oia sustinuit propter electos,ita ad summã ecclesiasticã curã, quã pontificatum vocamus spectare oportet,pascere electos. Cõstat aũt solos electos significari,quum dr̃, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10 dicente, Oues meæ uocem meã audiunt,& ego cognosco eas,& sequuntur me,& ego uitã æternã do eis,& non peribunt in æternum.& non rapiet eas quisquã de manu mea. Nec propterea Petri põtificatus quasi ad solos electos se extendat restrictus est: sed subordinatus electorũ pastui, hinc est omnis circa alias pontificatus actus. Sicut.n. sm uniuersi ordinẽ unicus cæli motus propter implendũ numerũ est electorũ,& idẽ tñ ẽt ad propagandos non dilectos se extendit:& sm ordinẽ gratiæ summus bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis,& tamen eamors pro totius mundi uita fuit:ita sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos eũ electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem:uita autem electorum finis est gubernationis aliorũ. Omnia, inquit Apostolus, secundæ Timo 2. sustineo propter electos, & ad Roma 8 Oia electis donata testatur: & super omnia bona Domini cõstituẽdi affirmatur electi Matth 24. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præscitos: quoniam sub agnorum nomine cõprehendi aliquos præscitorum non inconueniens sunt.n. Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascẽdos simul cum ouibus hoc est electis, cõmisit Petro. Vnde bis cõmisit agnos, & tertiò oues: non solũ qa imperfecti maiore agẽt cura, sed ut ipso numero diuersitate insinuaret agnorũ suorũ, hoc est Christianorũ cõem uitã ducentiũ, dũ alij reprobi, alij electi sunt. oues aũt semel & ultimò committuntur: quia oẽs Chri oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summũ terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curę committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi si quidem leones & ursi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminãdi. Vnde nullus à Petri põtificatu exemptus relinquitur: etiam si solũ fuisset illi cõmissum: Pasce oues meas, propter quas sunt oĩa, utpote quibus oĩa cooperãtur in bonum, vt Apostolus ad Rom 8. testatur. Fit autẽ rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiaque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos. s. requirere q̃ perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, cõsolidare quod erat infirmũ, sanare quod erat ægrotũ, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari, testatur Dñs, arguẽs dein pastores dicens, Vę pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nonne greges à pastoribus pascunt: lac comedebant & lanis operiebamini, &c. ubi ratio omissionis manifestè redit et eo & non oues, semetipsos pastores mali pascũt tãquam omnium horum operũ ratio sit uacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia fiũt tam in foro pœnitentiæ, q̃ in foro contentioso, ad pascendas Chri oues ordinarii non est dubiũ. Aperire demũ & claudere regnũ cælorum ad pastum ouium sic spectant, q̃ aperire regnũ cęlorũ est pascere oues Christi, claudere autẽ illud, ad pastum earũdem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonũ. Constat igitur, si colligantur cũcta significata per hanc promissionẽ, Pasce oues meas cõmissum Petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec ut noua hæc cudimus, sed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundẽ attestatione Petri pontificatum firmantes: ut in ultim. patebit ca.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et ut intelligatur manifestè differẽtia inter catholicos & schismaticos, prænotandum est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum principem, & fuisse Ro. Põtificẽ sicut Iacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in põtificatu Rom. Ecclesię, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesię concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanũ Episcopum non succedere Iacobo nisi in in Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopatu: non.n. succedit Iacobo in authoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Ro. ecclesię: fatẽtur.n. catholici Ro. pontificem succedere petro non solum in episcopatu Rom. ecclesię, sed etiam in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, uidebimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorẽ in pontificatu ecclesię catholicæ. & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici.n. negant Ro. Pontificẽ episcopum esse ecclesię catholicæ: & per negant oportere institutione diuina aliquem unum succedere Petro in regimine totius ecclesiæ: & ante omnia negant petrum institutũ à Chro pontificẽ ecclesiæ catholicę. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi petri pontificatum, superest ut primò an habeat aliquem successorem, & deinde an ille sit Ro ponti. tractemus.

Num. catholicę ecclesiæ sit alqs Petri successor Primò.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda censuit argumẽta, quibus contra unicum petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur.

¶ Arguitur ergo primò ex conditiõalis. Si hęc uerba Chri ad petrũ, Tibi dabo claues regni cęlorũ, Matt. 16. & pasce oues meas Ioã. vl. extenduntur ad successorem, par est ut uerba antecedentia concomitantia. & subsequentia dicta petro à Chro, intelligantur quoq; dicta nõ soli petro, sed successori. sed hoc cõstat esse falsũ. ut patet sigillatim discurrẽdo. Nam apud Matt. Dominus præmittit, Tu es petrus: & post subiungit reprehẽdẽdo petrũ, Vade post me Satana, quia nõ sapis quæ dei sunt, similiter

apud

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his, & similia côcomitanter interponunt cũ Petri responsionibus: & postea subiũgit Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literã dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mystice applicantur ad successores, ita & hæc.

Secundo. ¶ Secũdò ex similibus, Verba Christi Luc. 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, & Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili: præsertim quũ iste textus à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dr, Et tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos, si n. de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse uel fuisse, ut de ipso possit uerificari, & tu aliqñ conuersus, sicut Petrus auersus fuit negando Chr̃m cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

Tertio. ¶ Tertio ex aliis idem Petro a Dño dictis, puta, Antequã gallus cãtet, ter me negabis, Mat. 26. & Vade ad mare & mitte hamũ, &c. Mat. 17. cur. n. huiusmodi soli personæ Petri ita q̃ nõ successoris dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Pasce, ad successorem referuntur, uoluntariè enim hoc fieri uidetur.

Quarto. ¶ Quartò ex omissis. Nullibi siquidẽ dixit Christus se loqui in illis uerbis Petro pro se & successore: quũ tñ debuisset hoc docere, quum hoc ut unũ de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ: & ipse Isa. 5 dixerit, Quid est qđ debui ultra facere uineæ meæ, & nõ feci ei, si n totũ quod debitũ erat, fecit synagogæ Iudæorũ, multò magis totum effecit Ecclesię Christianę.

Confir. ¶ Et augetur hoc argumẽtũ ex hoc q̃ Dñs Matth. vlt dicit, Ecce ego nobiscũ sum oibus diebus usq; ad consummationẽ seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum Ecclesia nos certificatã uoluit, dicendo, Ecce ego nobiscum sum usque ad consummationem seculi. manifestauit q̃ ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc. n. arguitur, q̃ si Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

Quintò ¶ Quintò ex coapostolis, Quæ nã ratio est, ut nullus aliorũ Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat. Et rursus quæ ratio est, ut Apostolorũ successores sint, & dicantur Episcopi (quos cõstat esse æquales: unde & fratres uocantur,) & unus tñ Episcopus successor sit Petri super totam Ecclesiam, Et rursus ut prætactũ est, quæ ratio suffecit, ut Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in Episcopatu illius Ecclesiæ, & nõ in apostolatu: successor autẽ Petri succedat I apostolatu ac pontificatu totius Ecclesiæ, hoc. n. non nisi humana rõne, aut uoluntate factũ ut: quum Scripturæ desit authoritas.

Primo ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum referunt Christi uerbum: ergo non ad successorẽ: & iterũ, ergo cum Petro claues uenerunt & abierũt

Secundo. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plures pertinere qđ ad unũ tantum dicitur.

Tertio. Secundò: Quia si ad successorem extẽditur. ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes, successores autem Petri nondũ erãt. Tertiò, quia ridiculum esset, q̃ olum Ecclesiarũ idem Baptisma, eadẽ Eucharistia, eadem Confirmatio, idem uerbum Dei, idẽ Sacerdotium, eadem Pœnitentia, Vnctionis, Matrimonij & reliqua sacrã, eadẽ fides, spes, charitas, gratia, mors, uita, gloria esset, vna hæc tpalis potẽtia uni tributa esset successori Petri p Verbũ Dei quod cõe est oibus,

Quarto. Quartò: si unus Episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hier. in epistola ad Euandriũ: quę hr 93. di. c. legimus hæresim docet, nõ solũ ipse, sed Petrus Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles auctores. Patet. n. ibi Episcopos eosdem esse cum presbyteris, & Episcopos æquales esse.

Quinto, Quinto: quia idẽ Hiero. super epistolã ad Ti & hr 95 dist. c. olim dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ cõsuetudine ei q sibi præpositus fuerit, eẽ subiectus: ita Epi nouerint se magis cõsuetudine, q̃ dispensationis dominicæ ueritate presbyteris esse maiores, & in cõi debere Ecclesiam regere. Nõ ergo diu. no iure unus Petri successor Eps maior est aliis.

Non modo Petro sed successoribus dictum est. Pasce oues meas, ¶ ADHVIVS euidentiam considerandũ, est triplici uia manifestum fieri hæc Christi uerba toties repetita Petro, non solũ pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima uia ex ipsis uerbis Domini, quũ dixit, Pasce oues meas, procedit. Nã dicendo, Pasce oues meas, unũ ouiũ suarũ pastorẽ instituit ut ipsa uerba testantur. absque ulteriori probatione, Pastor autẽ significat ordinariũ rectorẽ ouiũ, tum ex ipsis nominibus Pastoris & ouium, tum ex ipsa rõne pascendi: tum quia oportet eũ qui ordinariè gerit curã ouium, uel mercenarium uel pastorẽ esse: sed mercenarius non est. quia cũm uidet lupum uenientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est ut dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo q̃ is, qui ordinariè curam ouium gerit, pastor est. Cõstat autem pastorem tẽpore ordinarium officialem, non finiri morte illius, cui pastorale officium exercebat, sed per successionẽ oportere durare. Et hinc fit, ut institutio pastoris sit institutio perpetui officij: ac p hoc q̃ in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidẽ dat. Vnde ex hoc ipso, q̃ Dñs dicẽdo, Pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastorale officiũ Ecclesiæ statuit, ex nunc & in seculum seculi. & consequenter, q̃ dedit tunc Petro, significauit se date cuilibet Petri successori in Petro. Rursus, dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatẽ pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, usque ad consummationem seculi in præsentis miseriæ ouili uno: & propterea eo ipso quo ouibus in uno ouili duraturis usque ad consummationem seculi prouidit de pastore uno, dicẽdo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de uno pastore usq; ad cõsummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij uerbis à Domino institutũ esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda uia ex rationibus fundata super sacra scriptura procedit, tũ quia desipientis est putare Chr̃m prouidisse de pastore suarũ ouiũ pro parte tẽporis & ea minima qua scilicet uixit Petrus: & nõ pro toto & tã prolixo tpe usq; ad consummationẽ seculi, quod durant suæ oues. Tũ quia rationabile est, ut uniuersalitas tẽporis cointelligat uniuersalitati locorũ: & proinde quia dicendo, pasca oues meas, oues suas ubiq; terrarũ cõprehendit, cõsequens est ut easdem q quocũq; futuro tpe cõprehẽdat. Tũ quia Chrs synagogæ dicens, Quid ultra debui facere uineæ meæ, & nõ feci, insufficienter prouidisset Chrianæ Ecclesiæ cõstituẽs eã unũ ouile sine uno pastore eorum ouili: cõuersantes cũ ouibus suauiter, hoc est sensibiliter sm modũ ipsarũ ouiũ tempore, q ui uũt nõ sola spũalis, sed sensitiua natura quo sit de ipso scriptũ sit, Attigit à fine ad finẽ fortiter, & disponit oia suauiter, Sap 8.

¶ Tertia autẽ & ea optima pariter & certissima uia procedit ex expressa diuina reuelatione facta Eccl'iæ suę sãctæ. Vt. n. scri de uerbo ad uerbũ afferent auctoritates, manifestè hr, q̃ I hoc sensu à Sanctis innumeris & à sacris Concilijs uniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totã ecclesiam à Chro facta. Certo autem certius est illum esse uerum Scripturę sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, uniuersalis synodi diffinitione accedente habemus Fatemur igitur absq; omni hæsitatione quemlibet Petri successorẽ institutũ in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

Ad primũ ¶ AD PRIMVM ergo argumentũ in oppositum de concomitantibus. dr, pcedentia cõcomitantia & subsequentia inueniri duplicia, uel pertinentia ad pastorale officium, uel nõ pertinentia ad hoc. & de non pertinentibus quidem ad pastorale officium, quale est illud, Vade post me Satana: ut patet in ipso euangelij textu, nõ oportet esse sollicitũ an spectẽt ad successorẽ: de pertinentibus autẽ dr, q̃ eo mõ, quo ptinẽt ad officiũ pastorale, eodẽ mõ ptinent ad successorẽ. Vnde, ut ad singula descendatur, quia uerba pmissa apud Matt. Beatus es Simon Bar iona, & c. non spectant ad pontificatum, sed ad cõfessionẽ, quã fecerat petrus, ut declaratũ est, nec ad successore pertinẽt. Qđ uerò dr, Tu es petrus, & super hanc petrã, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinent, ad successorẽ quoque pertinere oportet: necesse est. n. successorem petri esse petrã, id est in fide solidum, ut super hanc petram Chrs ædificet ecclesiam suam. Difficultates autẽ, quæ circa hoc sunt, in sequẽti tractabuntur c. Qđ autẽ dicitur apud Ioannem, diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorẽ Chri exigit, ipsum autem pastorale officiũ sine Christi amore põt & haberi & exerceri. & propterea amor Christi ad successorẽ quoq; spectat, quãtũ ad rectitudinẽ uitẽdi pastorali officio: nõ autẽ quantũ ad habẽdum uel exercendũ ipsum pastorale officiũ & similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cum petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem quantũ tñ ad insinuatã præparationem animi pastoralis ad ponendum animã pro ouibus Christi, & frequentem euentũ persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus boni pastoris, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad sm̃ dr, q̃ uerba illa dñi iuxta regulã de ptinentibus uel impertinentibus ad officiũ pastorale, quia ad pastorale spectat officiũ cõfirmare fratres, petro pro se & successore dicta intelligunt. Vñ Theo. hoc dicit, Hoc autẽ petro dicit, eo q̃ superbire poterat in his, q promissa erãt a Chro. Et rursus, postquã me negato plorauetis, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quia te principẽ Apostolorũ deputaueri hoc n. decet te, q̃ mecũ robur es & petra ecclesię. Cyrillus quoq; hoc dicit, omissis cæteris uenit ad petri cæteris plaũ. Nec pp̃a oportet quẽlibet Petri successorẽ, cadere à Chri charitate: hęc. n. Dñi uerba si necessitatẽ

sed possibilitatem auersionis a charitate cũ indeficientia fidei significant: sic ut in auersionẽ dungar, cõuersus cõfirmet fratres suos. Indeficiẽtia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, cõfirmatio fratrũ imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbiũ. Aliquando: ex hoc.n. q non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuatur. Ad quod uerificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & uerius etiam, q quandoque successor aliquis auertatur a Christi charitate.

Ad tertiũ. ¶Ad tertiũ patere põt iã solutio: nã sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officiũ, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autẽ ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. ¶Ad quartũ (quod maximè urgebat) iam patet rñsio: significauit.n. Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso q instituit eũ pastorẽ ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tũ ex perpetuitate ouiũ: ut prædeclaratu est. Vñ non minus aperuit hic in Petro eius successorem, q̃ aperuerit apud Mat. in discipulis suis eorum successores: ibi.n. ex uno tantum capite, scilicet diuturnitate successorem significauit, hic uerò ex duobus, s. & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶Ad quintũ dr, q non est eadẽ ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus.n. ut ipsum nomẽ testatur, sonat, ab alio missum, seu legatũ (iuxta illud Apostoli 2.ad Cor.5. Legatione pro Chro fungimur: & ad Ephe.6. Legatione fungor in catena ista) nõ est aũt legatorũ uẽdicare sibi successores sed mittitur legatio tũ legato, nisi adño alius mittat. Pastor aũt ordinatiũ officiũ sonat: cuius est habere successorẽ, & ppea Ecclesia non habet Apostolos, qui successerint apostolatui Christi Apostolis sed habet Epos succedentes Apostolis: nõ quo ad apostolatus authoritatem, sed quantum ad Epalem iam dignitatem, quã authoritatẽ. Vñ si formaliter & exactissimè loquendũ est, nec Petrus habet successorẽ in apostolatu, tum quia aposto. atum cõem habebat cũ reliquis apostolis, paresque in apostolatu oẽs fuerunt, ac per hoc par est rõ in apostolatus successione de oibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumcunq; sanctos inter sacras esse Scripturas. usq; adeo, ut Epistola Pauli ad Philemonẽ, quamuis commendatitia unius serui, inter sacras computetur Scripturas. Verumtñ quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, ut diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicã Ecclesiã: hoc.n. cõiter Apostolis oibus a Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat ex hoc ipso q succedit Petro in pontificatu Ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris Petri sedes uocatur, & est sedes Apostolica: utpote ea, in qua sola authoritas gubernandi ecclesiæ catholicã (quæ inter facultates legatas Apostolis summũ tenet locũ) residet: hinc successor Petri Apostolicus hinc eius dignitas seu officiũ apostolatus, hinc eius authoritas apostolica uocat, utpote cõplectens supremã oibus Apostolis tributã authoritatẽ. Vñ solutio patet oium quæsitorũ: & cur

Solutio quæsitorum. solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica authoritate: quia s. solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Epos oẽs succedere Apostolis in Epali dignitate & authoritate, & quatenus Epos esse oẽs pares: hoc n. nihil oĩno obstat ueritati declaratæ. Et quare Epus Hierosolym nõ succedit Iacobo in authoritate Apostoli, s. Epos aũt Ro. succedit Petro apostolica authoritate: quia. s. Petrus authoritatem apostolicam habuit, etiam ut ordinarius pastor a Christo institutus super uniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum ut Apostolus. Et hoc non ratione aut uoluntate humana factum, sed Christi ueri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad primũ ultimo allatorum. ¶AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, rñdendo ad primum dr, sequelas nihil ualere: Ad probationem autẽ (quia non põt ad plures pertinere quod ad unum tñ dr) rñdetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad unum tñ officialem instituendo dr: qm quod sibi dr, cuilibet succedenti intelligitur dictum, & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. ¶Ad sm similiter dr, sequelã nihil ualere: nec esse maiorẽ aut parẽ rõnem, q extendant hæc uerba ad alios Apostolos, q erãt psentes, q̃ ad successorẽ Petri: qm quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tñ in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat mõ non fuisse alios Apostolos in Petro: qm nullus sub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

Ad tertiũ. Ad tertium dr, q non ridiculã, sed diuinæ rõni cõsentaneã est, ut oiũ Ecclesiarum cõicantium in eisdem sacris &c. sicut est unũ numero ouile institutũ a uerbo Dei cõi oibus, ita sit unus numero pastor illius unius ouilis institutus ab eodẽ uerbo Dei cõi oibus. Hoc siquidẽ diligenter perspectum, non est uni particulari Ecclesiæ aut personæ consulere, sed unitati ouilis puidere, ac per hoc sicut unitas ouilis cõis est Ecclesijs oibus particularibus, ita unitas pastoris ad oim est utilitatẽ Ecclesiarũ. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corin. 3. Omnia uestra sunt, siue Paulus siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartũ & quintum. ¶Ad quartum dr simul, & ad quintũ, consequentias nihil ualere, utpote ex impertinentibus ad propositum deductas. Dicta siquidem a Hiero. in utroque loco, impertinentia sunt ad propositũ: utpote quæ de epĩs & presbyteris quatenus Epĩ & presbyteri sunt dñt: æqualitas nemque seu identitas diuini iuris inter Epos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad unitatem pastoris totius Ecclesiæ: non.n. id unus est pastor totius Ecclesiæ: quia Epus maior est presbytero: sed id quia unus est successor Petri, siue presbyteratus, siue Epatus sit maximus in Ecclesia Dei ordo. Aequalitas aũt diuino iure Eporum inter se quatenus Epĩ sunt, non eget probatione: qm illam asserimus, sed impertinens est propositio, qm non id unus est pastor totius Ecclesiæ: quia unus Epĩ est sacratior altero (oẽs.n. Epĩ sunt æquales in epatus ordine, & non est magis aut plus Epĩ successor Petri quicunque alius Ep̃s: sicut non est magis presbyter, q̃ quicumque alius presbyter) sed id unus est pastor totius Ecclesiæ, & reliquis p̃latus Epis atque presbyteris, quia unus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure a Christo instituta unus presbyter, siue episcopus Petri successor ceteris Epis & presbyteris, imò toti ecclesiæ præfertur, nam sequi Hier. & allatos a Hier. Petrum, Paulum, Ioannẽ, Lucã, hæretica docere: ut arguentes audent inferre, sed prudens lector intelliget dicta horũ impertinenter deducta ad propositum.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesiæ, habet.n. proprias facultates, an is sit Ro. episcopus.

Primò. ¶OBIICITVR, igitur in primis ex parte tpis quia Ro. Ponti. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quũ prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante, absque particulari aliqua sede fuerit.

¶Et confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit apostolus ad Ro. 4. ubi probat ex circunstantia tpis & facti Abraham non ex circũcisione, sed ex fide iustificatum: nulla alia ratione usus q̃ q Abraham ante circoncisionem fuerit iustus apud Deum per fidem si hoc eius argumentum ualet necesse est ualere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit a Christo, nondum erat episcopus urbis Romæ, sed erat unus inter Apostolos ergo claues non sunt ei datæ, secundum quod postea, uel factus uel mutatus est, uel loco, uel officio, sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit, sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundò. ¶Secundò, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesiæ (de hac.n. successione, ne contingat idem sæpius replicari, sp loquimur nisi aliquid explicemus de sola successione in episcopatu Romano uelis loqui), oporteret de quolibet Romano Pontifice uerificari uerba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Pontifice hæc uerificari oportet: ergo Rom. pont. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo q Romanus Pontifex potest labi in hæresim, & sic non uerificabuntur de eo uerba Christi, Tu es Petrus. id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia, non inuenietur: nec, Ego rogaui pro te, ut nõ deficiat fides tua: quæ oĩa ad successorem Petri dicta esse monstratũ est.

Tertiò. Tertiò, quia non oĩs Ro. Ponti. habet Christi charitatem, quam tñ tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactæ a Christo tunc in petro charitati non succedit.

Quartò. Quartò, quia non oĩs Romanus Pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas dum ad propriã gloriã, authoritatem, utilitatem, & alia hmõi pontificatũ carpent. Dicente aũt Dño, Pasce oues meas. significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes & illas pascentes, doctrina, iustitia, & alijs hmõi: aut si non amant & docent, nihil hoc uerbum ad eos pertinere: et ac per hoc non esse Petri successores.

Quintò. Quintò, quia prisci Romani Ponti. recusarunt se uniuersales appellari. Greg.n. suis epistolis hoc reprehendit. & narrat prædecessores suos hoc renuisse. Si n. Greg. cum alijs noluit uocari eps uniuersalis, consequens est q non erat aut non se credebat uniuersalem episcopum, idem autem sonat Pontifex uniuersalis, & Pontifex totius ecclesiæ. Non

succedit ergo Ro. Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.

Sextò,

Sextò concilium Nicenum (ut scribitur li. 10. c. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandriam vel in urbe Roma, vetusta consuetudo seruatur, ut uel illa Aegypti, uel hic suburbanarũ Ecclesiarũ solicitudinem gerat. Si n. Ro. Pont. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesię, non præsumpsisset Nicenũ concilium fines suæ solicitudini decernere in suburbanis

Septimò,

Ecclesijs. Septimò, Si Ro. Pont. Christi institutione præest toti Ecclesiæ, ut Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare oẽs, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuã Ecclesiã totã errasse: quũ adhuc una esset Ro. Pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres usq; ad quadringẽtos annos post Christũ, errasse: quũ tunc non recognoscerent Ro. Pont. ut pastor totius Ecclesię. Sequitur postea Asiã, Aphricã, atq; Græciã in dãnatione fuisse: utpote nõ recognoscentes Ro. Pont. ut olim caput. Sequitur deinde Christianos, q hodie sunt in Perside, India, Scithia, totoque Oriente, dãnari: eo q non subsunt Ro. Pont. Manifestatur aũt hos non recognouisse Ro. Pon. eo q non ab ipso seu eius authoritate eorũ Epi sunt instituti, eorũ Concilia sunt celebrata.

Octauò.

Octauò, Hiero. de uiris illustr. scribit, q Acharius Eps Cęsariensis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantio, Liberium Papã deposuerit, & Felicẽ constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom. Pont si totius Ecclesiæ Antistes esset.

Nonò.

Nonò. Si illa ecclesia est prima & mater oĩm Ecclesiarũ & a Christo Dño immediatẽ fundata, non est alia nisi Ecclesia Hierosolymitana, quę per multos annos fuit ante Romanã: vñ exierunt oẽs Apostoli & Epi ad uniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesijs etiam Romana collectæ soluebantur Ecclesiæ Hierosolymitanę.

Romanus pontifex non diuina institutione, sed facto petri caput est uniuersalis Ecclesię: & petri uerè successor.

¶AD HVIVS rei euidentiã considerãda sunt duo, primũ vñ est, sm vñ fertur Rom. Pon. succedere Petro. Circa primũ aũt distinguendũ est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non Euangelica institutio, sed subsequutũ factum Petri, quo Ecclesia Rom. Appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula. cautum reddendo lectorem in primis, q aliud est succedere Petro, & aliud est succedere Petro hunc, s. Rom. Pon. Ratio n. q Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: quia Dñs in Petro pastorale totius mundi instituit officiũ, ut in præcedẽtibus manifestatũ est. Rõ uerò, q Petro succedat hic, hoc est Rom. Pon. non est institutio euangelica: tũ quia euangelica uoce nõ est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota Ecclesia commissa sibi, dum dr, Pasce oues meas: & ppea si Petrus perseuerasset usque ad finẽ vt incepit absq; appropriatione alicuius particularis Ecclesię nec Rom. Pôt nec aliquis alius particularis Eps esset Petri successor: sed migrante ad cælum Petro, fuisset unus electus in Epm catholicæ Ecclesiæ, qui successor fuisset Petri. Tũ quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset usque ad mortem, non Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tũ quia si Petrus discessisset ex Roma non tm loco, sed sede, ita q alibi sedẽ elegisset, non successisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec mõ succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit, mutando non solũ locum sed sedem. Ex his n patet, non ex euãgelica institutione ortũ habere, q Rom. Pontifex succedat Petro: euangelica siquidẽ institutio de his mutationibus non se impediuit: sed subsequentibus factis disponendũ hoc reliquit. Quocirca ex eo, q appropriatione firmata. Ro. Ecclesia Petri Pontificatui addicta est, inde ortum est, ut Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationẽ aũt firmatã dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi authoritate robur firmitatis obtinuit. Nã (ut Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentiũ, de Basilicis tradendis, quã habes in li. 5. Epistolarũ Amb post 32 Epistolam asserit, & ante ipsum 10 li. 3. de excidio Hierosolymitano, c. 2. Egesippus affirmat) uolenti Petro ex urbe Roma discedere obuians Christus iussit, ut Romæ mortẽ pateretur, eidẽ dicendo. Venio Romã iterũ crucifigi, ut nõ nuda Petri mors Romæ: sed mors iussa à Chõ in urbe Roma, firmaret Romanã sedẽ in Petri successione. Si ad ortũ itaque atque initiũ successionis Ro. Pontificis Petro spectet rõnẽ succedendi inuenies fuisse Ecclesiæ Ro appropriationẽ ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quod aũt dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificẽ Ecclesię catholicę, non duos intelligas Pontificatus: non. n. sunt duo in actu, sed in potentia tm, hoc est, quia potuissent esse duo: ut patet ex dictis. Vñ non se habent sicut duo Epatus unitiu: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Epatus ante Petrum: sed ipse petrus Rom. Ecclesiã euexit in pontificatũ, non aliũ, q̃ suum, quem secum uehebat: ita q pontificatus petri, quem à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse petrus ad ecclesiam Rom appropriando sibi illã. Confert uũt nonnihil hæc pontificatus unitas ad hoc, ut idẽ sit Romanus pontifex & pontifex ecclesię catholicę: nõ solũ unitate psonę, sed identitate põtificatus. In cuius signũ nõ dantur Romano pontifici duo pallia, sed unum tm: quũ in plura dari constet habenti plores pontificatus, quibus debentur pallia. Si aũt de rõne succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedẽtis. Rom. siquidem pont. petro succedens authoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi uoce, Pasce oues meas: nam cuilibet petri successori, in petro dicit Christus: pasce oues meas. Licet itaque Apostolicã sedem Rom. esse pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesię Rom. ad petrũ: ex quo tñ firmatam sic est eo ipso quo aliquis uerus est Rom. pont. uerus est pon. Ecclesię catholicę a Christo in beato petro institutus. Manifestũ est igit, Vñ Rom. pon. est petri successor, ac totius Ecclesię pastor. Scitur aũt hoc diuina reuelatione facta, tũ uniuersali ecclesię, tũ sanctis Doc. innumeris, tũ sacris Cõcilijs. Nullus siquidẽ Christianus dubitare permittitur ex diuina prodite reuelatione quicquid ad fides Christianę rationem spectans (de quorũ numero hoc constat per Decr. iuuam factam esse) contestatum inuenitur a prælatis. Cõis Christianorum & olim & nunc & sp confessio fuit, est, & erit. Rom. pon. sedem solã esse dem Apostolicam: hoc aũt nihil aliud est q̃ fateri Rom. pont. petri successorem esse rectorem catholicę ecclesię, nam in apostolica sede (nisi quis propriã ignoret uocem) clauditur apostolica authoritas: in apostolica aũt authoritate facultatem regẽdi totã Ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc usque adeò est clarũ, ut concorditer dicatur Apostolicę authoritati a Christo orbẽ cõmissum terrarũ: sic ut quilibet Apostolus ubicunque contingeret ipsum fore, instituebat ecclesias, instituebat Epos, & id genus reliqua faciebat, ut eorũ & gesta testanẽ Vñ cũ 1. ad Cor. 12. dr, posuit Deus in ecclesia primũ Apostolos: dicit glo. inter li. oĩm ordinatores & iudices: manifestans apostolicã authoritatẽ esse oĩm ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicę authoritatis sedem, confitemur uelimus nolimus sedem ordinatricem & iudicẽ oĩm. Hanc aũt esse intentionem confitentiũ ex eo ẽ comperitur, q solam successoris petri sedem Apostolicã confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est epatus Hierosol. cur sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedit (quę prius tpe fuit q̃ quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa nõ est authoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, q multę essent sedes apostolicę & Hierosol. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, mõ aũt, q unicam tm omnis Christianus populus sedem apostolicam, eamque Rom. ponti. sedem esse plena uoce confitetur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedẽ authoritatis apostolicę. Et confirmatur: quia sicut in epali sede clauditur pontificia authoritas, & in Archiepiscopali sede authoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali authoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur authoritas apostolica, ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas authoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet uenerans, authoritatem apostolicam confitetur. Porrò in professione sedis apostolicę clauditur eius diuinę institutionis confessio: nam quia sm ueritatẽ, Apostolica tam sedes, q̃ authoritas a solo Christo est uel esse potest, a quo solo possunt Apostoli fieri (neque n minus est apostolicam sedem ac authoritatem, q̃ apostolum instituere: sicut non minus est episcopalem authoritatem ac sedem facere, q̃ epm) necesse est ut qui apostolicam confitentur sedem, a Iesu Christo immediate illius esse authoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes q Doctores confitentes Rom. Pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut authoritatem apostolicam, fatentur Rom. pontificem esse totius Ecclesię rectorem: quod notandum ualde est, & secundum se, & ut oporteat sępe recepti in authoritatibus sanctorum, &c.

Ad primũ

¶ANTEQVAM aũt authoritates adferantur, ad obiecta respondendũ est. Ad primũ ergo dr, nihil obstare successioni Ro. pon. petrum, quatenus Rom pon. fuit, natum esse post acceptas claues: sufficit. n. successori natum esse ante mortem eius, cui succedit.

Ad confirmationẽ.

Ad argũ aũt formatum ad similitudinem argumẽti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahę: uidetur militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes: Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitię a iustitia reputata, ita proportionaliter in petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiã Abrahę conuenit ex fide, & nõ ex circuncisione postea subsequuta: ita petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesię catho. tunc. n. datę sunt ei claues, quando factus est pastor Christiani ouilis, & non ex ecclesia Ro. seu pont. Rom. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, &c.) ita acceptæ claues extensæ sunt ad subsequutum postea Petri pontificato Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, ut postea pater factus est circuncisionis, sic ut eius semen ex circuncisione platum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circuncisione natum) ita acceptæ claues appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, ut factus postea est Pon. Rom. sic ut per ipsam aperiatur regnum cœlorum omnibus cognationib. terræ. Vnde patet quod ex huiusmodi argumento etsi habetur, quod acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum quod erat tunc quum accepit claues, (erat autem non solum Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quod acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad Pont. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio appropriata est Petro Ecclesia Romana.

Ad secundum.

¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelem seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicam: uel de ipsius persona secundum seipsam. Et utroque modo uerificatur: & utrunque expressit Dominus in Euangelio. Fidem n. solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, dicens, Tu es Petrus in præsenti: & dicens, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, in futuro. Fidem uero eiusdem in ordine ad ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obstat personæ Rom. Pontif. fidei secundum propriam personam, quod illa persona potest esse hæretica: quoniam quam primum desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei ueritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: ut dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui uocatur Petri successor, ex casu a fide, iudicio etiam inuitus subiicitur ecclesiæ manifestatus ipsum non esse amplius Petri successorem secundum ueritatem. nam si uere esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personæ Romani Pontifi. in ordine ad ecclesiam, prouenit ut errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione construitur fides uniuersalis ecclesiæ, & per eam ædificatur ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat uniuersalem ecclesiam errare in fide. Liber autem intueri quam suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio uoce euangelica. fide siquidem construi ecclesiam constat, quum sit (ut ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum; & ideo ædificandi & confirmandi actus respondet. uterque enim substantiam ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, dcirco Christus sibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem Apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, firmare uero fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes Apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quam declarare quid sub fide a Christo data continetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quod congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritu sancto tradiderunt: non quod minus esset in præcedentibus qui apud Nicæam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur ut diffinitis de fide ab apostolica sede subsit et ipse Rom. Pontif. sicut subest fidei: non enim alicui propterea de nouo subiicitur, sed quod implicite credebat, tenetur explicite credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei ueritati subesse. At si cuiquam mira in hac ratione dicta apparebunt: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratiæ assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ Pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi assisterit ad prophetandum ratione pontificatus, testante Ioan. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente. Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi ut diuinam assistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret?

Ad tertium.

¶ Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio a Petro rectitudinem respicit pastoralis officij, & propterea qui non succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione.

Ad quartum.

¶ Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione commissi & debiti. Christus enim commisit, ut pasceret oues suas. & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat ut præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentem & amantem, quia exigit, ut amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari, non esse tamen propterea priuatum ex utroque testamento dicimus. Ezechiel. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem, sed semetipsos pascebant, apposita prophetica minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint uobis seruate & facite, secundum uero opera eorum nolite facere.

Ad quintum.

¶ Ad quintum dicitur. Greg. prædecessorum uestigia imitatum recusasse se uniuersalem appellari, ea ratione, ut ipse millies dicit, quia si unus uniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus uidetur dici: & sic cæteris Episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quod Rom. Pont. authoritas restricta sit, & ad uniuersalem non se extendat ecclesiam: superbum enim uocabulum, ut potè reliquorum Episcoporum iniuriam præseferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ authoritatis extendentis se ad uniuersalem ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem afferenda uerba de Petri authoritate super totam ecclesiam, subiungit de Petro, Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur & tamen uniuersalis Apostolus non uocatur. Vbi patet Gregorium simul affirmare curam totius ecclesiæ, & negare uniuersalis uocabulum. Propter quod posteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec a Greg. humilitate discedentes, uniuersalis nomen a recto in obliquum transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego enim Episcopus ecclesiæ catholicæ.

Ad sextum.

¶ Ad sextum dicitur, quod aliud est loqui de authoritate, & aliud de executione: cum authoritate siquidem Rom. Pon. super totam ecclesiam. mos fuit laudabilis, ut non exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarum ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, ut Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et hæc est illa uetusta consuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi uetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de antiquitate Rom. Pon. aut læsam fuisse illius auctoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pont. auctoritas. ex eo quod in multis prouinciis Ro. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt.

Ad septimum.

¶ Ad septimum dicitur, quod Rom. Pontif. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: uel quo ad rationem iuris: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic uerissimum est. & propterea conceditur sequela, s. omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt ut prælatum. Et quum infertur primo quod primitiua ecclesia errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio ecclesiæ Rom. ad Petrum: quæ præsupponitur Pon. Rom. præesse omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quod tota ecclesia recognosceret Petrum, ut totius ecclesiæ pastorem. post appropriatam autem Rom. ecclesiam, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorem totius ecclesiæ, non quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo.

Ad primam illationem.

Quum uero infertur secundo, quod tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. Pont. uidetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Ro. Pont. a principio n. ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiue Ro. Pon. et successores: ut subsequentes manifestant authoritates Sanctorum.

Ad secundam.

Et similiter quum tertio infertur, Asiam, Aphricam & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. ecclesiæ, manifeste erratur, & quæ falsissima comprobantur, inducuntur: plenum siquidem registrum Greg. curis, Asiæ, Aphricæ, & Græciæ, testatur oppositum.

Ad tertium.

¶ Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Ro. ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Floren. sub Eugenio IIII. patere potest: illi siquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificem ut pastorem totius ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiunctam: quia nec Episcopi ibi a Papa instituuntur, nec Concilia eorum Papæ sunt auctoritate, iam patet quid dicendum est, scilicet, quod huiusmodi exequutionum consuetudo in quibuscunque

Ad quartam.

prouinciis, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamē plures nostra ætate uisum est, ab Orientalibus missum ad Ro. Pon. pro surrogando Episcopo, seu confirmando electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij II.

ad octauũ

¶Ad octauũ dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obijciũt damnatum uiolentiæ factum: ut ipsamet uerba Hierõ testantur: ait n. Acharius in tantum claruit, ut in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret, Vnde Felix ille in catalogo Pōtificũ non est computandus: ut testatur Aug. in Epistola ad generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. a Petro. usq; ad tunc tempori Rom. Pon. Anastasium singulos successiuè recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem.

ad nonũ.

¶Ad nonum dī Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, uel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundum se, uel secundũ suũ caput: & q; licet Rom. Ecclesia secũdũ reliqua eius mēbra non sit prima, nec mr omnium Ecclesiarum, nec immediatè instituta a Christo: ipsa tñ eadem Ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mr & magistra omniũ Ecclesiarum, & immediatè a Christo euangelica uoce authoritatē ac firmitatem habens: ut p̃declaratum est. Vnde iā Canonũ q̃ Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primã magistrã, matremq; Ecclesiarum omnium, aut a Christo Dño euangelica uoce fundatam firmatamque fouantes, ueræ sunt rōne capitis, Et hoc intendunt qui hæc scripserũt: ut ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super uerbis Dñi ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rom. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierusolymitana Ecclesia afferentur: nã illa nō fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ aũt Ecclesiæ Hierosolymitanæ si ut p̃latæ, sed ut id gẽtibus alius dabantur, ut patet ad Gal. 2. unde impertinentia sunt ad p̃positũ.

CAPVT XIIII.

¶Authoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont successore Petri, totius Ecclesiæ Pontificatum institutum.

RELIQVVM EST, ut illis quoq; fiat satis qui nesciunt a ps̃ sctis Ecclesiæ Patribus in Asia, aphrica, & Europa ueneratũ esse Rom. Pont. ut totius Ecclesiæ patrē, nō humana, sed diuina rōne, s. quia in Petro ipse totus est rector Ecclesiæ uniuersalis. Afferēdas propterea censui Græcorum ac Latinorũ antiquorũ Ecclesię Patrũ ac Doctorum sententias: non oẽs, nec omniũ, sed eos ut sufficiant ad clarã notitiam, q; Rom Pont Petri successor est, & habitus est sp̃ in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ.

Græci cognouerũt Romanũ Pontificē Petri successorē, & eũ venerati fuerũt Chrys.

Et a Græcis incip.ẽdo, Chrys. homil. 55. super Matt. exponens illud, Super hāc petram: dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infra, Deus concedere solus pōt peccatorũ remissionē. & ut futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irruẽtibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator hō, atque ignobilis terrarũ orbe reluctante adamantis naturã firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc, s. Petrum, uniuerso terrarũ orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, sup hāc Petram ædificabo Ecclesiam meam. i. fidem atque cōfessionē: inferius tñ ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam Et homil. ult. super Ioan. tractans illud, Simō Ioannis diligis me plus his, &c. dicit. Aliis omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negociationis meminit, neque exprobrat: sñ dicit, Si amas me fratrum curam suscipias. Et infra tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me, quibus uerbis iterum curam & familiaritatem in eum affectum ostendit: Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem hunc totius orbis magistrũ p̃posuisse. Et infra, tractãs illud, Domine hic autem, quid? dicit, Nã quũ magna Dñs Petro cōcredidisset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiora &c.

Theophi.

¶Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliqñ conuersus cōfirma fratres tuos, ait, Postquã me negato plorauerit ac pœnitueris, corrobora cæteros: quũ te principē Apostolorũ deputauerim: hoc. n. decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infra, Quũ esset Apostolus, denegauit ac iterum p pœnitentiã obtinuit prærogatiuã, ut esset Antistes mundi. Et super Io. ult. e super illud Quũ ergo prandissent, ait, Finito prandio cōmissionē ouium mũdi Petro cōmendabat nō alij. Et sup illud, Sequere me, ait, In hoc q; dicit Dñs Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælatum ã ei institutum. Et infra, sup illud, Donec ueniã ait, Idest, dum hunc. s. Ioan. uolens dirigã ad prædicandũ: te nanque nũc dirigo ad orbis pontificatũ, & in hoc me sequere.

Cyrillus.

¶Cyrillus patriarcha Alexãdrinus in lib. Thesau, Sicut Christus accepit a Patre sceptrum Ecclesiæ gentium, dua ex Israel egrediens super omnē principatũ & potestatem super omne quodcunque est, ut ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cōmisit & nulli alij quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit Et rursus pedes Christi humanitas est. s. ipse homo cui tota Trinitas plenissimã dedit potestatem: quem unus trium assumpsit in unitatem p̃sonæ trãsuexit ad patrē super omnem principatum & potestatē, ut adorent eũ omnes Angeli Dei, quē totum dimisit per sacramentũ & potestatem Petro & Ecclesiæ eius. Et iterũ, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquã ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterũ, ipsius Apostolici throni Romanorũ Pontificum solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

Maximus

Maximus in Epistola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum syncerè receperunt: & ubique terrarum catholici uerã fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorum tanquã in Solē respiciunt, & ex ipsa lumē catholicæ & Apostolicæ fidei recipiũt.

Cyrillus

¶Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & authoritate ero sicut sum & tecum.

Cōcilium Chalcedonēse.

¶Concilium Calcedon. (ut in eius gestis legitur) tēpore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & uniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (ut habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus Papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus Episcoporũ collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur a quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien ait Sacros. Rom. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatũ obtinuit sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hãc petram ędificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. ut habetur d. st. 22. Sacrosancta. Et rursus, ut habetur di 21. in nouo. idē dixit, In nouo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis cœpit ordo, q; ita ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est a Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & sup hanc Petram, &c. Et iterum, Electionē summorum Pontificũ sibi Dominus reseruauit. 79. dist. electionem.

Marcell^o.

Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galerij, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianũ & Maximianum in can. rogamus uos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

Cyprian^o

¶Cyprianus quoque Martyr in tract. de simplicitate prælatorũ dicit ea quæ referuntur. 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, ut declaratum superius est.

Ambrosius.

¶Amb. in sermone 47 de fide Petri Apostoli, & habetur di. 50. can. fidelior dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendũ gregē accepit: ut qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentũ: & q ipse interrogationis tētatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur sicut ait Dñs Tu es Petrus, & super hãc petram ædific. Ecclesi. meam: petra. n. dicitur, eo q; primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagē molēque cōtineat. Et idē in hymno Dominicali Petrũ penã ecclesiæ appellat, dicēs, Hoc ipsa petra ecclesiæ canente, culpã diluit. Testatur siquidē Augu. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnũ Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solã ecclesię nauē ascendit Dñs, in qua Petrus magister est constitutus: dicente dño, Super hanc petram ædific. ecclesiam meã. Quæ nauis in altũ seculi istius ita natat, ut pereunte mũdo, oẽs quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in ueteri uidemus Testamento. Sicut n. Noe arca, naufragãte mũdo, cũctos quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri ecclesia cōflagrante seculo, oẽs quos amplectitur repræsentabit illęsos. Et sicut tunc trãsacto diluuio ad arcã Noe columba signũ pacis detulit: ita & trãsacto iudicio ad ecclesiam Petri Chrs gaudiũ pacis referet: q a ipse columba, uel pax est Et idē sup Epist. 1. ad Tim. c. 3. tractãs illud, Vt scias quēadmodũ oporteat te in domo Dei cōuersari, quæ est ecclesia Dei uiui, & c. ait Quũ totus mundus Dei sit ecclesia, tñ domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus. n. in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & ueritas, ubi secundũ uoluntatē suã nititur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cōmēdans ac iure cautelã ac sapiētiã eiusdē in peregrinis partibus percunctanti, si Eps esset catholicus, hoc est cũ Ro. eccles. cōueniret: dicens ca. 7. Aduocauit ad se Epm nec ullam putauit uerã nisi ueræ fidei gratiã percunctatusq; ex eo est, utrũ nam cum Episcopis catholicis, hoc est cũ Ro. Ecc. cōueniret. s. ũ Rō. diuisi, ō Hyerosolymitana, si Antiochena.

thena, nõ Cõstãtinopolitana, &c. cur hoc, nisi quia Rõ cõis est oĩbus catholicis, proculdubio ut caput? Simile siquidem apud Hieron. refragiũ inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iúgitur meus est.

Hiero. ¶ Hieronymus super Matth. ait, Simoni, qui credebas in petrã Christum, Petri largitus est nomẽ. ac secundum metaphorã petræ rectè dicitur ei Ædificabo Ecclesiam meam super te.

¶ Rursus ad Damasum: & hĩ vigesimaquarta questione prima, c. quoniam uetus. Ego nullum præmiũ nisi Christum sequens, beatitudini tuæ i. cathedræ Petri communionem consocior, super illam Petram ædificatam ecclesiam scito. Et infra. Quicunque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem cõputare Christum & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his n. eum loqui clare patet uidenti Epistolam 4. Item quoq; 1. li. contra Iouinianũ ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio, & loquit proculdubio de electione Petri nõ ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox q̃stionis, sed cur nõ Ioãnes uirgo electus est? soluit. n. Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meã do uobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat causam præbere uideretur inuidiæ. Idẽ rursus Epistola 8. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio cõprobat quicunq; me culpare uoluerit, se imperitum vel maleuolum, vel ẽt non catholicum, non me hæreticum comprobabit, vbi quia uides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, uel non esse catholicũ, aut hæreticũ summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Aug. ¶ Aug. non solum Petrũ principẽ Apostolorũ affirmat: sed quũ consuluisset sedes Apostolica de fide contra Pelagianã hæresim à duobus Concilijs Carthagi. & Mileuitano sub scriptus inuenit, Et rñdente Innocentio Papa ad Carthaginẽsa quidẽ Conciliũ. Patrum instituta sacerdotali custodientes officio non censeris esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quidquid de disiunctis remotisq; prouincijs ageret nõ prius ducerẽt finiendũ, nisi ad huius sedis notitiã perueniret ubi tota huius authoritate iusta, q̃ fuerit pnunciatio firmaret: Indeq; sumerẽt cæteræ Ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquæ cunctæ pcederent, & p diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarẽt: quid p̃cipere, quos abluere, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mũdis digna corporibus unda vitaret? Conciliũ vero Mileuitanum, Quoties fidei rõ ventilatur arbitror oẽs fratres & coepiscopos nostros nõ nisi ad Petrum. i. sui nominis & honoris authorem referre debere: uelut nunc retulit vestra dilectio, q per totum mundum possit oĩbus Ecclesijs in communi prodesse. Et idem ad Paulinum Epistola 106. inferens hæc gesta, commendat Innocentij literas responsiuas, subiungẽs, Ad oĩa nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atq; oportebat apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo contra Donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrã cuilibet p̃fert Episcopatui, quũ comparando Cyprianũ Petro ait, Vereri debeo ne in Petrũ cõtumeliosus existam: quis nescit. n. illum apostolatus principatũ cuilibet Episcopatui præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia una tñ est Martyrium gloria. Idem in 2. li. de Doct. Christ. a. nõ lõge uersus principiũ, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas hñdas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum q̃ plurium diuinarũ scripturarum solertissimus indagator, authoritatẽ sequatur: inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas: Quid. n. Decretales fidei, quas apud se hñt, uel alijs misit apostolica sedes inter canon. ea esse hñdas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicã sedẽ nõ solũ cunctis plaĩa sedibus: sed diuinam utpote fidei magistrã.

Greg. ¶ Greg. in registr. libro 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangeliũ scientibus liquet, q uoce Dominica sancto, & oĩum Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura cõmissa est: ipsi quippe dr̃, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicit, Ecce satanas expetijt cribrare vos sicut triticũ: & ego pro te rogaui, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædif. Ecclesiam meã, & portæ inferi nõ præualebunt aduersus eã: & tibi dabo claues regni cœlorũ: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. & quodcunq; solueris, super terram, erit solutum & in cœlis. Ecce claues regni cœlestis accepit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

Leo primus ¶ Sãctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mũdo vnus Petrus eligitur q & vniuersarum gentium vocationi, & oĩbus Apostolis cunctisq; Ecclesiæ patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores oẽs tamen regat Petrus quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentiæ suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris uoluit esse principibus nunquam nisi per ipsum dedit quicquid alijs non negauit.

Beda. ¶ Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatẽ auius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernardus. ¶ Bernardus nõ solũ pluries Ro. Pon. Iesu Christi uicariũ & totius ecclesiæ caput appellat: sed 1 Epistola prima ad Eugeniũ Papam 237. in ordine Epistolarũ ait Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus, principis Apostolorũ, ubi steterunt pedes eius: locus illius est, quẽ cõstituit Dñs dñm domus suæ & principẽ oĩs possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritori cõmissa est ecclesia, quũ adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. qñ discesserunt à Domino Papa ait, Cur regẽ terræ, cur dñm cœli furore tam intolerabili, q̃ irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicã sedẽ diuinis regalibusq; priuilegijs singulariter sublimatã ausu sacrilego incessere, suoq; minuere honore cõtenditis? Et in Epist. 131. ad Mediola. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia ualde clemens est sed nihilominus potẽs: fidele cõsiliũ & omni acceptione dignũ, nolite abuti clementia, ne potentia opprimamini. Sed dicis aliqui, Debitã ei reuerẽtiã exhibebo, & nihil amplius, Esto. Fac quod dicis: quasi exhibeas debitã, & omnimodam. Plenitudo siquidẽ potẽs super uniuersas orbis Ecclesias, singulari prerogatiua apostolicæ sedi donata est: q igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si uult, iudicauerit nouos ordinare Episcopatus, vbi hactenus nõ fuerũt: p̃test eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita ut de Episcopis, creare Archiepiscopos liceat, & ecõuerso si necesse uisum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunq; psonas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suã p̃sentiam: nõ semel aut bis, sed quoties expedire uidebit. Porro in promptu est ei oẽm ulcisci inobediẽtiã, si qs forte reluctari conat' fuerit.

¶ In gestis concilij Constan. inter dãnatos articulos Io. VViclef, & Io. Huss repetiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ Ecclesiæ catholicæ, nõ est de necessitate salutis credere Rom. Ecclesiam esse supremã inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, proquanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

¶ Sãctus Th. in 4. cõtra Gen. c. 76. postquã multipliciter pbauit unũ Epm prælatũ a Christo, toti Ecclesiæ, subdit, p hoc autem excluditur quorundã præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorẽ eius Romanũ Pon. uniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In cõcilio quoq; uniuersali Florẽtiæ sub Eugenio 4. ubi Græcorum, Armenorũ, & Iacobitarũ cum Rom. Ecclesia facta legit' unio, habentur hæc uerba, Diffinimus sanctã apostolicã sedem & Ro. Pon. in uniuersum orbem tenere primatũ, & ipsum Ro. Pont. successorẽ esse beati Petri principis Apostolorũ, & uerum Christi vicarium, totiusq; Ecclesiæ caput & omniũ Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi & gubernãdi uniuersalem Ecclesiam à Dño nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodũ etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuẽtã fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorũ uniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc unũ Conciliũ sufficit pro omnibus ad firmandã fidem huiusmodi ueritatis.

¶ Præterea turbã Canonum & doctorum (quã dinumerare nemo posset) eiusdem sententiã. Tã euidenter liquidẽ ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. Pon. Petr. successorẽ, à Christo in Petro institutũ esse totius Ecclesiæ pastorẽ, ut locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis aũt post hæc hæsitãs inuenit' aut rudis & ineptus, aut cũ hæreticis seu schismaticis sapit, aut Christianus nõ est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisq; certitudinẽ mathematicã in oĩbus quærit, ut Philosophi tradunt. Hæreticorũ atq; schismaticorũ propriũ est sacra uti scriptura, secundum sensum in quo ipsi faciunt illã sonare Christianorũ aũt, qui uere catholici sunt sapientia sacrã scripturam intelligit secundum sensum, quẽ sancti Doctores, quem sacra Cõcilia, apostolica authoritate roborata interpretant' Hũc faciẽdi Christianã ueritatẽ modũ q'quis repellit Christianus nõ est: ab hac vita qui recedit, infidelis inuenit'. Nã licentia exorbitãdi ab hac uia si admittit', Trinitatis unã substantiã reuocare in dubiũ cum Arrio fas est Spiritum quoq; sanctũ procedere à filio ambiguũ adhuc cum priscis erit: panẽ in sacro altaris conuerti in corpus Christi dubitarat. Hæc. n. oĩa nulla alia uia aut authoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenẽda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorũ documẽta, & sacrorum Cõciliorũ authoritate apostolica firmatorũ diffinitionẽ. Quocirca quum textus euangelici ad propositũ adsint, & Sanctorum

ctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumq; Côciliorum cû Apostolica authoritate inuentatur definitio, omnisq; Christianorû ætas à Petro hucusq; in sancta Ecclesia catholica hoc côfessa inueniat, reliquorûq; Doctorû testimonia innumera sint: certû ita reddit Ro. Pon. Petri successorê in Petro à Christo institutû totius Ecclesiæ pastorem, ut Certior fides haberi nô possit, Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis uerò, propriæ 52. die 17. Februarij.

FINIS.

TRACTATVS QVARTVS, De Attritione & Contritione, in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1. *Num Attritio possit fieri contritio*
2. *Num contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3. *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4. *Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in subsequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere uellem tertiam partem (imparem. n. me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua utilia nec nô discussione digna tractare, & iuxta ingenij uires diuina aspirante gratia determinare Seruatoque ordinem sacramentorum suprapositû. ¶De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractando, primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatê eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

¶ An attritio possit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò an attritio possit fieri contritio. Videtur. n. q; non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quia contritio est à charitate, attritio autem est à uoluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primo dicetur quid nominis: secundo manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertio respondebitur quæsito.

Côtritio, & attritio displicentia, nô dolorem significât, illa perfectam, hæc imperfectam.

¶Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicêtiâ peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est de sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicêtiâ, & non dico dolorem seu tristitiâ: quia contritio ꝓpriè significat displicentiam q est causa tristitiæ seu doloris, quâuis frequenti usu dicatur, quod contritio est dolor, significando eâm ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiâ & tristitiam, q est in uoluntate, manifestat status cœlestis patriæ: in qua sancti displicebunt pctâ olim ab eis cômissa, nullam tñ tristitiam de eis habebunt. Ex hoc. n. q; in patria erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet, q; tristitia ipsa, q est in uoluntate, non est essentialiter displicentia. sed ad displicentiâ sequitur tristitia in ijs qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Authore in q. 84 ar. 4. hæc de primo.

¶Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem pfecti, & negatio per affirmationem oppositâ cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, q est displicentia perfecta. Ex tribus si quidem constat hmôi perfecta displicentia: primum est ipsa displicentia peccati: secundû est propositum de cætero nô peccandi mortaliter: tertium est q; sit charitate informata: Et siquidê primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quia displicentia côis est utriq;. Si uero defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica: seu leuis) tûc attritio esse potest, uerum usq; ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita q; ibi sint cofines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si uero secunda defecerit conditio (.i. propositum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel p positionem contrarij propositi in actu: puta quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non hêt locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tñ: puta quia non intendit actualiter cômittere pctm mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in pctô mortali, ut patet in usurarijs, côcubinarijs & alijs similibus: qui côtentur peccata sua, displicere; eis peccasse habentq; uelleitatê relinquendi peccatum, non tñ deserunt concubinatû, aut restituunt usuras, &c. Et hæc displicentia cum hmôi uelleitate attritio dici potest, uel per negationê propositi expliciti: puta quia pœnitens est sic dispositus q; displicent ei peccata præterita, & non intendit pctm mortale aliquod côminttere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita q; duo prima. s. affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habent explicite: tertium autem. s. affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso hêt: pro quanto in uoluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum & totum tempus uitæ suæ: ad quod non explicite extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est ualde côis: & illa quæ côtret uocant attritio Circa defectum uerò tertiæ conditionis aduertendû, est quod in côditione illa clauduntur duo, quorû unum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horû primum est diligere Deum super oîa: Secundum est, q; huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorû Dei, Et siquidê defecerit primum (s. dilectio Dei super oîa) attritio non contritio est: si uero primum affuerit, côtritio uocatur. Esse aût hanc dilectionem in ptâte nostra, ex eo patet: q; sicut in potestate nostra est constituere nobis pro ultimo fine delectationê uenereâ, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est habere Deum ê ut beatitudo est Sanctorû, ꝓ ultimo fine: ita q; intendamus & deliberemus præferre ipsum in uoluntate nostra omnibus, quę desiderari haberi ue possint. Quòd êt hmôi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguit ab attritione, ex eo patet, q; sine huiusmodi dilectione non pôt esse informatio charitatis: substernitur. n. huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quâ boni fideles, tâ seipsos, q̃ alios hñt pro contritis, quum hæc dilectio testimoniû perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, q̃ côtritio possit esse sine charitate, ex eo patet quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciût se esse in charitate. Si. n. huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis manifeste sequeretur, q; scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobisipsis q; habemus hanc uoluntatem deliberatâ præferendi oîbus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ in actum q; propter similitudinê actuû censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deû diligimus & proximû, sit ex infusa gratia, uel nô? Et ab hoc amore prouenire pôt q; Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibû pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam: charitatem aût non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quântitatis tâ displicentię peccati quam propositi non peccandi: quantificatur. n. utrunq; horû ex quântitate amoris Dei: ita q; sicut amor Dei est super oîa amabilia, ita propositû uitâdi peccati dêt esse super oîa euitabilia, & similiter displicentia peccati super oîa odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, q̃ aliquod aliud dânum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, q̃ à peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, ut dictum est uocatur, quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Quantum oportet esse peccatorû displicentiâ in contritione.

¶Ex quibus oîbus colligere possumus duplicê esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est, displicêtia peccati cû uelleitate, nô peccâdi, in statu tñ peccati: & hæc est attritio meretricum, usurariorum, & aliorum hmôi: & hæc uocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non uoluntate peccandi, & cû uoluntate non peccâdi in confuso: & hæc est attritio pœnitentiû, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, q̃ comparationem peccati ad alia odibilia, quam êt comparationem Dei ad alia amabilia in uoluntate sua hñt: & hæc uocatur attritio imperfectorum. Prima uero contritio est acquisita displicentia peccati supra oê odibile, cum proposito uitâdi pctâ supra omne uitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hęc uocatur côtritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cum dicto tâ proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc uocatur côtritio formata. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertiû, prænotandum est, quòd aliud est quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat côtritio. Prima. n. quæstio clara est: quia constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicêtia ac ex imperfecto proposito imperfectoq; Dei amore ad perfectionê côtritionis deduci, ita ut uere contritionem charitate informatâ assequantur. Secunda autê quæstio (de qua est sermo) non est usq; quaque clara: quia permanentia actuum interiorum in idêtitate numerali satis occulta uidetur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impœnitentium non pôt fieri contritio. Quod probatur

non solum, ex eo quod uelleitas non est idem actus cũ uolũtate deliberata: & similiter displicentia proportionalis uelleitati non idẽ actus cum displicentia proportionali uoluntati deliberatæ, sed præcipue ex eo quod actus unius speciei non transit in actũ alterius speciei: displicentia aũt summi odibilis, quæ est contritio & displicentia odibilis, nõ summi, quæ est attritio, differũt specie: quia summũ odibile ex suo gñe specie differt ab odibili non summo: & hoc tã in gñe mali, quã in gñe odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est quia attritio est displicẽtia peccati sub rõne non summè odibilis, contritio aũt sub rõne summè odibilis. Cui.n. offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus nõ summè amatur, illi offensa Dei nõ est summa odibilis. Attritio quoq; imperfectorũ non fit cõtritio eadem rõne qua cognitio confusa nõ fit cognitio distincta: sed sicut cognitio cõfusa approximat intellectũ ad cognitionẽ distinctã: displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat uoluntatem ad displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita aũt contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: quia põt continuari idem numero actus acquisitæ, contritionis usque ad charitatis infusionẽ inclusiue, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi cõtritio antequam informetur charitate, uocatur etiã quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri cõtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Thom. superius in q. 89. ubi dixit, quod contritio est ultima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandũ dubiũ, pro quid, seu quomodo hmõi attritio seu contritio acquisita sit ultima dispositio ad gratiam. Est.n. quandoq; non ultima dispositio: ut patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset ultima dispositio, quum Deus tam in naturalibus quã in gratuitis dat semper ultimo dispositis formã, pro qua sunt ultimo disposita, sequeretur quod homo hñs hmõi contritionem acquisitã certus esset se esse in gratia Dei. Quandoq; autem est ultima dispositio: ut diuus Th. dixit, & rõ approbat: quia gratia perficit naturã, ac per hoc rõnabile est, ut ã nobis acquisita displicẽtia peccati suprema, perficiatur quãq; gratuita charitate. Si dicatur, quod huiusmodi transitus sit per motum intensionis, ita quod acquisita hmõi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & nõ hẽt rõnem ultimæ dispositionis ad charitatem: si aũt intenditur & crescit, est cõtritio & ultima dispositio ad charitatem: ut sic uerificetur quasi cõe dictum, quod contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quã imperfectorum, constat quod differt à cõtritione non penes obiectum materiale: quia utriusq; materia est pctm mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatũ sub rõne summè odibilis: attritio aũt tam impœnitentium, quã imperfectorum attingit mortale peccatũ non sub ratione formali summè odibilis. Et propterea neutra differt à contritione penes magis & minus tum, quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tum quia quantumcunq; cresceret displicentia mortalis peccati extra formalẽ rõnẽ summè odibilis nunquã esset contritio. Tertio uero modo sumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationẽ formalem obiecti differt à contritione acquisita: quia sunt respectu eiusdẽ mortalis peccati, & sub rõne summè odibilis. Ergo nec differens penes magis & minus, ex eo patet, quod minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficis ad charitatẽ operientẽ multitudinẽ pctõrum. Quod ex Ecclesiæ testimonio cõprobatur: credimus.n. omnes tam nosmetipsos quam alios esse in charitate, quum hmõi displicentiam quantumcunque remissam peruenimus. Vnde nec est uerum contritionẽ & attritionem differre secundũ magis & minus in eadem specie, licet sit uerũ secundũ magis & minus in diuersis speciebus: sicut album hẽt magis dulce, quam uiride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ergo dicendum mihi uidetur, quod gratuita Dei motio est quæ hmõi acquisitam cõtritionem efficit ultimã dispositionem ad gratiã seu charitatem ita quod ex hoc ipso, quod Deus non per aliquod superadditum donum habituale sed per gratuitam dilectionẽ, qua dignatus est nostra acquisita cõtritione: ut dispositione ultima ad suum propriũ opus, quod est charitas quæ infunditur, trãsfertur nostra cõtritio in fore ultimã dispositionem pro gratia habituali iuxta illud Hiere. Ad Dñm postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto cõtra attritionem tertio modo dictam militat, respondendo dĩ: quod quidquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tñ principiorũ in genere moris, seu merito non infert unum eundẽq; actũ non posse esse sine tali principio, & cũ tali principio: unus nanq; & idem actus exterior qui à principio nõ fuit bonus moraliter, põt esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actũ, quo ad substãtiã actus, sed sufficit quod inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum.n. dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis hoc est non de actu simpliciter, sed inquantũ est meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cũ merito & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quod licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quã imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attẽditur: imperfectio tñ contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo uocatur non est de ratione illius, quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur una. n. informitas hmõi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quã informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectionem suæ informitatis deserere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad cõtritionem, quod sit singulorũ peccatorum mortalium. Videtur enim quod sic. ¶ Tum quia contritio debet adæquare cõfessionẽ, confessio autem comprehendit omnia mortalia ut patet in cap. omnis utriusque sexus ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium: quod ad remissionem uenialiũ sufficit: uirtualis displicentia: ad remissionem autem mortalium exigitur, ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc authoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia uirtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigat, quod singulis secundum numerum peccans mortalibus respondeant totidẽ cõtritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: quia nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum cõfessionis, nec quo ad actũ satisfactionis oportet multiplicari act⁹ pœnitentiæ iuxta multitudinem actuũ pctõrum: unicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus cõmissis. Et similiter unica enunciatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo. Percussi millies. Et similiter unica displicẽtia põt tendere mille peccata non minus quã cõfessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita uelle adæquare numerum cõtritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & nõ in perfectione potius actus consistat uirtus: quasi nõ possit una perfecta displicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus uideamus, quòd unum numisma aureum æquiualet mille æreis.

¶ Secundo uero modo potest quæstio intelligi, an singula pctã mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à cõtritione ita quod nõ sufficiat homini displicere sibi in gñali quæcunq; cõmisit contra Deum, sed exigat, ut displiceat sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centũ furta mille blasphemia, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de cõtritione relata ad sacrm pœnitentiæ: deinde de contritione absoluta. Multum.n. refert sic uel sic loqui, quoniam cõtritio relata ad sacrm pœnitentiæ, sub euangelica lege incæpit: contritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptam legẽ, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quòd terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quod hoc habeat uel ex satisfactione, uel ex confessione, uel ex seipsa, uel ex absolutione sacerdotali: plura.n. in sacto pœnitentiæ non inueniuntur. Sed nõ cõuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod una satisfactio uirtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiã ex cõfessione, ex eo patet quod ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui nõ põt iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi ut iudici remanerent quæcunq; non essent à pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non hẽt locũ in contritione, quæ Deo offert cor: qui non pensat quantũ aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & non dicitur quo-

niam displicuerunt ei multa. Quòd et hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absq; explicatione singulorum. Quòd demum cõtritio nõ habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, q; eius doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc.n. dicto manifestã habetur quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminet ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tãtum virtualiter.

¶Et si dicatur, q; contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac p hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet nihil valere illatioñ hanc, sed destruere cõe dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tñ. sicut nõ formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset q; contritio sequens esset vna contritio gñalis. Ex quibus omnibus apparet, q; proprie loquendo, contritio relata ad sacramentũ pœnitentiæ, non exigit q; terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit q; terminet ad ea virtualiter. Si aũt spectemus ad cõtritioñ simpliciter & absolute, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia et oblita & incognita. Dico aũt virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt cõtritio remittẽs pctã venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissioñ siquidem pctõrum mortalium, exigitur q; contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, q; formaliter, aut uirtualiter attingat oĩa & singula mortalia, quorũ pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, q; impiũ est dimidiã à Deo sperare veniã mortalium pctõrum. Ad remissionem aũt venialium non exigitur hæc extensiua perfectio: pñt siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. & illa tñ venialia remittuntur, ad q̃ displicẽtia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio ex eo q; contritio generalis virtualiter se extendens ad oĩa mortalia, sufficit ad remissioñ eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuersio pctõris peccator ad Deum: scriptum est.n. In quacunq; hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obijcias contra hoc, dicendo, q; huiusmodi momentanea ac gñalis contritio fert secum propositũ specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus flaminis fert secũ propositũ baptismi. fluminis: & ideo cõtritio illa generalis vtpote imperfecta, cõcurrit ad remissionem peccati, vt tẽdens ad cõtritioñ spãlem, q̃ est perfecta. Aduertat hæc obijcient, q; voluntariè opponitur ista ordo contritionis perfectæ virtualiter ad cõtritioñ pfectã formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur, cõi sententiæ superius recitatæ aduersatur: nã si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritioñ perfectã formaliter, sequeretur q; post oẽs attritiones in speciali subsequuta vna contritio generalis perfecta uirtualiter, nõ sufficeret ad salutem: quin exigeretur, q; post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur cõtritio specialis perfecta formaliter. Si.n. perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectè formaliter, oporteret post illã hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, q; aliud est dicere cõtritioñ gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post detestationes speciales pctõrum mortaliũ in seipsis: & aliud est dicere cõtritionem gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post contritiones speciales pctõrum in seipsis. Nos.n. hoc secundum dicimus esse falsum iam nunc, q̃ omnibus præteritis temporibus primum aũt sacri Doctores tradunt. Et uerũ procul dubio est tpe euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, tõne cuius exiguntur speciales detestatione peccatorum: siue ut præcedentes contritionem gñalem uirtualiter perfectã (ut contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacrũ pœnitentiæ fiunt ex attritis contriti), siue ut consequentes sæpe dictã cõtritionem, ut cõtingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum hñtes uirtualiter saltẽ propositum confitendi suo tpe peccata sua. Vtrum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, uerum et sit de contritione simpliciter & absoluté ex dictis apparere potest, q; non. Nulla siquidem apparet rõ cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacro pœnitentiæ: nam & uoluntas pñt perfectè mutari & exercitari in necessarijs uirtutum actibus & pro peccatis pñt perfectè satisfieri absq; huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatorum pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiunijsque daret: hic enim, prisco tempore pfectè satisfecisset pro peccatis absq; tñ detestationibus. Et hinc patet quid dicendũ sit ad quæstioñ tertio modo intellectam. s. an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiuè. qm non curando de modo, hoc est an formaliter uel uirtualiter, certũ est oportere sub contritione comprehẽdi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum) impium est à Deo dimidiam sperare ueniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositũ dicitur, q; propriissime loquendo, cõtritio respondet absolutioni, & detestationes respõdent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶Ad secundum dicitur, q; assumptum uerũ est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt uerba diui Thomæ.

¶Potest quoq; aliter dici iuxta dictam ultimo explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissioñ uenialium, q; remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam uirtualiter, sic q; actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem uenialium non requirit huiusmodi extensiue perfectã displicentiã. Sed enim hoc quod aliquis in solis uenialibus cõstitutus oõ habuerit gñalem displicentiã de oĩbus suis uenialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contrariantia uenialia, consequatur remissionem uenialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi oblit: quia (ut dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam uirtualiter, ad remissionem mortalium.

QVÆSTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstioñ hãc discussimus in quolibetis nostris, ideo quærẽ tibi sat sic hic scire partem negatiuam esse ueram.

QVÆSTIO IIII.

¶An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim q; non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶Tum quia contritio sufficiẽs ordinatur per se ad remissioñ culpæ: nec apparet unde habeat quòd pœnam sensus remittat.

¶AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idẽ tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur in contrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, q; contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitã. Alter uero dicendi modus est quod, contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ tẽporalis. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidẽs hoc uerificatur. Contritio enim ot sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet cõtrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, nõ alia pœna est quæ utique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nã idem est quod Deus interius operatur in pœnitente, & quod Dei minister sacramẽtum adhibendo significat: exterior enim

sacram

sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus & æternitatem pœnæ: iuxta tria, quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam a Deo, & fit conuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur, sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebat. Et scilicet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat. s. ad pœnam sensus.

¶Vbi uides, quòd non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet incontrito debebatur, sed est illa mera pœna sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶Vt autem restans dubitatio (an, s. contritio remittat pœnam sensus) soluatur sciendum est, quod hic certa sunt duo. Primum est, quod quanto contritio est maior, tanto plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum uerò est, an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim uidentur de hoc dubitare, mihi autem apparet quod pars affirmatiua est uera propter duas rationes: quarum quælibet uerificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, uel in parte pœnam sensus. Primò ex pœnalitate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis non fert secum necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas, sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam, dolemus. n. communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quælibet simpliciter, & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam uim pœna uoluntariè assumpta secundum Deum. Secundo ex merito passionis Christi: est. n. passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus prout illis coniungitur. Quod primò apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ actualiter suscepto, dum ex ui sacramenti comunicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ: ex hoc quod contritio fert secum uotum sacramenti pœnitentiæ, coniungitur merito passionis Christi per sacramenta nobis comunicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi, nam rationabile est, quod plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni & æternitatem pœnæ. ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pœnam sensus: ergo charitas pœnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur ex eo, quod pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, uel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in uoto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi pœnæ remittat. Simile. n. quod perspicimus in baptismo: quod s. id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in uoto charitatis habitus non ita copiosè. Nec excluditur maioris huius ueritas, si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quod tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absoluiè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus unum & idem extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex ui charitatis, & ex ui sacramenti in uoto. Sed hæc ueritas non excludit quin uerum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad uim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in uoto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam uehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gent. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleret totam pœnam sensus.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum, dicitur quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter. n. contriti non tam uehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur. n. tam doctrina, quam lex moralis secundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi uicem satisfactionis tenere uidetur.

TRACTATVS QVINTVS

De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1. *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2. *Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in solo corde latentia sint necessariò confitenda.*
3. *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4. *Num peccata semel confessa subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.*
5. *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶ *An omnes teneantur ad confessionem.*

De confessione. Quæ secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primo circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt uiuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium uertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd sic: quia extra, de pœniten. & remis. expressè dicitur, Omnis utriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quòd Ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis utriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis utriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam utriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quoad confessionem.

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri uenialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, uel sacramenti, uel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quòd de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, uel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re uel in uoto. De necessitate autem præcepti Ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod ueniale, ut sic impleat Ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod ueniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est uerior, imò sola uera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio. n. ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionem, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea sub Ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio præcepta

ast. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idē ex uerbis ipsius statuti, dū dicit, Omnia sua peccata. non enim hoc potest intelligi de peccatis uenialibus: quū constet neminem quocunque præcepto teneri ad omniū uenialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et ꝑpterea ex explicata materia cōfessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola cōfessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est.n. materia cōfessionis à Christo præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis uenialiū non cōprehendit omnia pœnitentis peccata. ¶Tertiò patet idē ex pœna subiuncta. s. quòd uiuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Hmôi enim pœnæ non sunt a pia matre Ecclesia perfectioribus uiris, quales sunt uiuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis uenialium, ad quam alii non tenentur infligendæ: quinimmo ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti. s. ne quisquam ignorantiæ cæcitate uelamen excusationis assumat. Hoc.n. in huiusmodi confessione uenialium locum habere non uidetur. Et confirmantur hæc omnia ex Clem. ne in agro dominico, de sta. mona. ubi uicesima confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ. non.n. dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, ut ex hoc intelligatur astringi illos, etiā si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, unde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario uiolatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolutè sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis utriusque sexus, ad indigentes confessiones: ac per hoc excipit omnes carētes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis utriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam cōfirmationem dicitur quòd falsum assumit seu supponit. s. nullum excipi ab illa uniuersali, omnis utriusque sexus, &c. immo ideo Ecclesia apposuit omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali uitam ducere. Ad secundā autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigāt duo subiecta, enunciatio illa, qua oīs utriusque sexus cōfiteri & cōicare præcipitur, est enunciatio non una, sed plures: licet secundum uocē sit una. Vnde sensus primæ est, oīs utriusq; sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus uerò secundæ est, Omnis utriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis utriusque sexus respectu cōfessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶An peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA materiā confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitēda. Vi n. ꝙ nō. Tum quia nō sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: nō pōt.n. Ecclesia de hmôi iudicare secundū se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, ꝙ occultorū cōfessio cadit sub præcepto Ecclesiæ indirectè, s. rōne integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, ut confessio omni anno sit integra. Hæc instātia nihil ualet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, ꝙ illo anno nō teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶Tum quia hmôi occultorum confessio non est de necessitate sacri: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacri, quæ sub iudicio homini commisso a Christo cōprehenduntur: sed nullū iudiciū commissum homini a Christo extēdit se ad hmôi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est a Christo, & non Angelis, aut quibuscunq; aliis. Minor uerò ꝓbatur authoritate Apostoli, Nolite ante tēpus iudicare, &c. Si dicatur, ꝙ duplex iudiciū commissum est homini a Christo: alterū secundū potestatem iurisdictionis (& hoc nō se extendit ad hmôi occulta. & de hoc loquitur Apostolus) Alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contra duplicitur. Primo, quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatē iurisdictionis; quoniā solus sacerdos ordinariā uel delegatam iurisdictionem habēs est minister huius sacri, ut patet in ca. omnis utriusque sexus, & alibi. Secundò, quia unumquodque recipitur in alio secūdum modum recipientis: ac per hoc iudicium secūdum potestatem ordinis a Christo commissum homini ex hoc ipso, ꝙ homini commissum est, modificari oportet, secundum conditionē ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordiū: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non minus iudicando, quàm in cognoscendo. Et cōfirmatur hæc rō ex hoc, quòd quū apud ipsum Dominum Iesum Christum residcat utraque potestas, s. ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissime. & utramque inueniat Ecclesiæ suæ commisisse, non imperfectè, sed latissimè (ut de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo & de potestate ordinis Ioannis uigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, ꝙ commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, ꝙ cōmissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, ut solo corde peccata sunt.

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendā, sciendum est, ꝙ licet quidam ex hmôi fortè rōnibus, aut melioribus moti opinati uideantur peccata omnino occulta non esse necessario confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tñ error ex tribus patet. Primò ex formali rōne materiæ confessionis, seu (quod in idē erit) iudicij pœnitentialis, quū.n. Dñs pœnitētiale iudicium constituerit ac commiserit post resurrectionē suam, dicens Ioannis uigesimo Apostolis iam sacerdotibus. Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt. & materiā iudicij explicauerit quo ad substantiam tñ, dum remittendo uel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, ut sonat litera (quoniam certum est, quod ꝑ huiusmodi commissionē non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: idcirco catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad uos delata. ita ꝙ sensus est. Quorum remiseritis peccata spontanea cōfessione reorum ad uos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarà patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum cōfessione delata: hæc est.n. formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam se extendit, & extra quā non se extendit pœnitentiale iudicium; quoniam hæc omnia & sola remittere uel retinere pōt. Ex hac autē formali rōne materiæ huius iudicij, fit facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegēda: nullum.n. est ita latens, quod non possit eius, qui cōmisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur rō hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis uerbis Dñi. Differenter siquidē significauit Dñs materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiā iudicij secundū potestatem iurisdictionis: quoniam in respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata dicēs: Quorū remiseritis peccata: respectu uerò potestatis iurisdōnis explicauit pro materia peccatū in aliū, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia a materia iudicij pœnitentialis nullū peccatū excipi: ac per hoc cōprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residēs, hoc est peccatū cordis: sub materia uero potestatis iurisdictionis nō cōprehendi peccatum nisi sed exterius tñ, quod solum pōt aliū offendere. & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis uel omissionis.

¶Secundò, ex rōne proprij finis ipsius confessionis, ex quo finis sumitur formalis ratio eiusdem cōfessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum uoluntariè reum ministro Dei offensi: ut ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus ueritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus ueraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad recompensandum, non de quibusdam sic & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, ut de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, ꝙ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensari, oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶Tertiò, ex usu Ecclesiæ. Nā communis animi conceptio Christianorum est peccata omnia, siue occulta, siue manifesta oportere

in sacra.

in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Cōcilij, primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quod omnis vtriusque sexus cōfiteatur peccata sua omnia nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur oīa sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dī, quod Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis cōfiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tēpus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionē cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solū in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessione determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundā verò dicitur, quod responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quod concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, nō tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quod potestas ordinis extēdit se ad occulta cordium peccata, statque cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta nō se extēdit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quod quo ad forum pœnitentiale potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personā peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatē ordinis, in quē exerceat actū suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quod quia omne iudicium homini cōmissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modo cognoscēdi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi institutū diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quod iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tm̄: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cū cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purū ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiā diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nā modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demū ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differētia dicta inter materiā, & materiā, ex supradictis claré patet: quia ex hoc, quod peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, consequens est sub hac materia comprehendi peccatū cordis quantumcunque occultissimum: & per oppositum, quia solum peccatū testificabile est materia iudicij exterioris, ideo peccata in solo corde manētia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obijcitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis: admittatur. Et quū infertur, ergo iudiciū secundum potestatē ordinis commissum homini, modificatur secundū conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, quia nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtēdo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quia aliunde prouenit, quod iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modū conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem & simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quod non est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVÆSTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua cōmuni authoritate Doctorum firmata uidetur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia variāns speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis tenetur pœnitens accusare se de decimo, quàm de vicesimosecundo peccato, vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullaque singularia, aut quasdam species & quædam singularia, sic & quosdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, ut possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quia confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quod submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de alijs, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua uidetur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantiū de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd uerò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cū huiusmodi discussione, quā sine ea, pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solicíti impediuntur à multorum cōfitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa unum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddā est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam uerò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit adequate puniendo. Ad alterum uero iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illū finem. Inter præsentis autem uitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, quod nullum præsentis uitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinalem, eo quòd præsentis uitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: uel ipsius qui punitur, uel aliorum. Iudicium autem futuræ uitæ est id, quod ad punitionem secūdum seipsam tendit: quoniam adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed ut reus patiatur quod meretur.

¶ Nec aliquis iudicium quod in foro pœnitētiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudiciū hoc est magis diuinum, quàm humanū, & confessor tn̄ tantum personā Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse quod scit, ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis uitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à cōmunissima ratione iudicij præsentis uitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non. n. misit Deus filiū suum in mundū, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hinc. n. apparet, quod Christus non uenit in primo aduentu ad iudicandum mundū per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacrm̄ spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primū Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudiciū absolutè, sed iudicium salutare, sed medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc propriè est officiū cōfessoris, ideo hinc pspicere oportet, quāta debet esse cognitio peccatorū: oportet. n. tm̄ manifestari peccata, quātum exigit huiusmodi salutare iudiciū. Si enim ad hoc salutare iudiciū exigitur manifestatio omniū & singularū specierum, & certi numeri singularum: consequēs est, quod oportet pœnitentem hæc explicare iuxta possibilitatem

tem

rem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequẽs est q nõ oporteat pœnitentẽ hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quãta discussio exigitur ad hoc salutare iudiciũ. Dicamus igitur, q iudiciũ huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudiciũ, & esse salutare: ita q secundũ est finis primi: & propterea ex secũdo manifestãdo est primũ: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicium à iudicio absolutè differt (vt dictũ est) quantum ad punitionẽ, in hoc q in iudicio absolutè intẽditur ad punitionẽ secundũ se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quoad cognitionem. Nam quia punitio secũdum se cõsistit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas oẽs & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cõmensuratione pœnæ ad pœnitentẽ & illius salutẽ (sicut medicina cõsistit in cõmẽsuratione tã ad infirmũ, quàm ad sanitatẽ acquirendã) & cõmensurata pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absq; exacta cognitione omnium & singularũ culparum rectè iudicatur, atq; imponitur (vt patet quãtũ ad peccatorũ species de superstitionis seu diuinationis, & similiũ speciebus) absq; discussione harũ, commensurata tã pœnitenti, quàm eius saluti punitio atq; prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo q medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius, & si incertus relictus sit an duobus dẽptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit cẽtenarius, an dubiũ inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de alijs. Hæc enim & similia manifestant q salutare iudicium non exigit exactam omniũ, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsq; ad hoc, q notum fiat confessori, quæ, qualis, & quãta pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autẽ rectè disposito: quia licet aliqs pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc cõmensurata sit indispositio, pœnitẽtia erit fortè orare dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi.n. indispositio pœnitentis quia est per accidens, non variat id qđ per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoq; dixi, iudicium salutare non requirit cognitionẽ exactam omniũ & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi q requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali nanq; ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descẽdendo dicimus, q species peccatorũ mortalium sunt in duplici differentia. Nã quædam sunt, quarũ diuersitas diuersitatẽ iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicãdus est pro salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorũ, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædã verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiã, vt sunt species diuinationis: idẽ est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter oẽs latentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorũ species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui i necromãtia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, q dupliciter accusandus occurrit. primo secundũ se, secundò vt circunstantia peccatoris. Et secundũ q est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo nõ inducit: nã aliter iudicandus est & medendus qui semel tñ, aut bis offendit, & aliter qui cẽties offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodẽ modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: qđ experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illũ crassa quadã æstimatione: nã salutaris iudicij ratio nõ variatur ex hoc. Verbi gratia, Cõmisit quis furtum multoties: videtur sibi q parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus solicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19 sed satis est, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunstantiam peccatoris, quàm secundũ se, si certus non est (nam ad certum numerũ occultandũ nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodã verisimili numero: vel quum consuetudo peccãdi præcessit, explicato tempore, puta q per decenniũ fuit in hac mala consuetudine & frequẽtia delinquendi, puta q quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudinis maxima seu frequentia manifestata aperiẽdus est. Nec oportet in hmõi numeris pœnitentẽ aut confessorẽ multum solicitari: quin par est salutaris iudicij ratio. Et qñq; vtriq; nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequẽtia cum prauitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu millia, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiã conuersa, facillimè potest quoad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretricijs: nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudẽs cõfessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, q ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt recõciliatio amicitiæ fiat dicendum est, q pœnitens debet habere intentionẽ explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunq; modo dicẽdi debet intendere cõprehẽdere omnia: ita q explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultãdum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, q sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo q pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, q aliter iudicandus est & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus est. Et uitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum, numerum ad certum: media siquidem uia incedendũ est, ut salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et utraque pars quæsiti aliqualiter est uera: & autoritati Doctorum & usui confessorũ ac pœnitentium simul defertur.

¶ AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra conclusa militant rñdendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, q intelligitur qñ certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerũ illum explicare, de incerto autem numero in solis forte uerbis ab aliquo Doctore discordare credimus. De speciebus uerò dicitur, q de communiter notis speciebus uerificatur eorum dictum: alioqnin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ cõfirmationis: nã nõ dicimus quædã singularia esse cõfitẽda, & quædã non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdã occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdã species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdã alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in uno earũ, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus oĩa singularia confitenda: sed non eodem modò, nã certa in numero certo, incerta autẽ non, excessiuæ tñ multitudinis in numero uerisimili (etiã si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequẽtia idẽ insinuante: incerta autẽ excessiuæ multitudinis sufficit in cõfuso significare, ut prudẽs cõfessor intelligat. Ex rõ diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudiciũ: hinc enim oĩa pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudẽtiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquẽ confessorẽ, perpendentem inde totum quantũ sufficit ad iudiciũ salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoq; accidit qñq; disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè, & clarè omnia sua peccata, ut ipsimet sciunt proponere: quibusdã autẽ inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autẽ magis urgentem, dicitur q ut iam dictum est, adequare pœnam culpæ cõtingit dupliciter, uel simpliciter propter se, uel quodãmodo in ordine ad aliud. Et q primo modo exigit exactã cognitionẽ cuiusq; tã culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam consistit: secundo autẽ modo non exigit exactã cognitionem culpæ & pœnæ: quia nõ consistit in utriusq; æqualitate, sed exigit cognitionẽ cõmensurationis pœnæ ad finẽ. Et qm primo modo non est actus iudicij præsentis uitæ: ideo ad confessorẽ nõ spectat actus ille: & quum potentia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exactè nota sint peccata, ut possit pœnã culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorẽ spectat cõmensurare pœnam pœnitentis in ordine ad suã salutẽ (qm hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commẽsuratio in quadã proportione media inter pœnitentẽ & illius salutẽ consistit: sicut medicinã oportet esse proportionatam & sanitati recuperãdæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis uitæ) ideo & uera est doctorum sententia dicentiũ, q confessor debet posse

adæqua-

adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet nõ interueniat æqualitas inter culpã & pœnam. Et uerum est, q peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVÆSTIO IIII.

¶ An peccata semel rite confessa subsequuta absolutione & satisfactione possint iterum fructuose confiteri, &c.

QVÆRITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari ueritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum namque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur p modum iudicij, exigit cognitionẽ uinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata aliàs confessa solùmmodo exprimeret: lateret enim confessorẽ istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum penitentem nunc uinculis horũ peccatorum astringi uel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundẽ esset fructuosa, sequeretur q aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpã de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti perciperet: & sic in uno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, q iudiciũ semel latum sine errore à cõfessore, Deus sic ratificat, q est irreuocabile. Ergo rõnabile est, inquit Scotus, q etiam sic ratificet quod sit irreiterabile, quoad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ uidemus in foro litigioso: nã sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, ut absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM uidetur esse communis opinio. Ad euidentiã huius sciendũ est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eandẽ confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, q scilicet continet quædã peccata aliàs cõfessa, & quædã nunquam confessa: sed de cõfessione continente solũmodo alias confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauiũ, & non de fructu ex parte penitẽtis, scilicet erubescẽtia & amplioris satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia utile per inutile adiunctum non uitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eandem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tangimur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quæsito adducemus hoc idẽ concludit, iõ transeo ad secundũ quæsitũ. In quo inuenio Sco. in 4. sent. di. 18. respondendo ad primum, tenere partẽ negatiuam esse probabiliorem: ita q sentit iteratam confessionẽ nõ esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpã (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autẽ ex argumento quinto loco allato cũ sua confirmatione. Sed reuera non solũ minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunq; suscipit quodcũq; Ecclesiæ sacramẽtũ ritè ac dignè, cõcurrẽtibus omnibus requisitis ad sacramentũ (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) nõ solũ licitè recipit sacramentum, sed etiã recipit fructũ sacramenti: sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentũ, &c. ergo est illi fructuosum sacramentũ: quod est intẽtũ. Maior est per se nota: positis enim omnibus iã ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, nõ est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentũ. Et patet inductiuè in singulis sacramentis. Minor autẽ facilè patet discurrẽti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipiẽtis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, q fructus iteratæ confessionis, p̃supposito fructu primæ, est augmentũ gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius nõ est remissa. Similẽ enim fructum habet prima confessio, ad quã heri contritus hodie accessit: augmẽtauit enim gratiã, & remisit aliquantã partẽ temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primũ militant quæsitum, respondendo dicitur, q materia sacramẽti pœnitentiæ existẽte duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatũ: propinqua uerò est ipse actus penitentis, scilicet confessio) nõ inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamẽ existente materia propinqua, iterari formam sacramẽti. Et propterea quia confessio non est eadẽ: licet sit eorundẽ peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & nõ est replicatio eiusdẽ: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdẽ.

¶ Ad secundum dicitur, q hoc argumentum petit difficultatẽ communẽ huic q̃sito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quãdo totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit primũ cõfessione ad sacramentũ pœnitentiæ, eadẽ est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit utrique, dicendo, quòd quia sacramẽtum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac p hoc, quia penitens proponit peccata sua, ut expiabilia, ac ea, quibus seipsum alligauit: iõ Ecclesiæ minister absoluit, id est sacramẽtũ absolutionis impẽdit licitẽ profitẽti alligationẽ. Et quia in sacramẽto efficitur intus quod significatur extra, iõ intus cõmuniter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partẽ pœnæ. Et licet hoc sufficere uideatur, quia ad id quod cõmuniter inuenitur, leges respiciunt: subiungendũ tñ est stringentibus casum ad immunes ẽt à pœna, q ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentũ pœnitẽtiæ ex propria ratione habet q sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & uocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis alijs malis (ut clarè patet in augmẽto uulnerũ originaliũ) ideo absolutio sacramentalis, non solũ extendit se ad culpã, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita q gratia per sacramentalem absolutionẽ significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, q extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rõnem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiã ex baptismo flaminis, esset magis ablutiua à peccato, dũ à peccati reliquijs magis mũdaret. Cuilibet siquidẽ Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita cõuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouã me introducere de effectu sacramẽti pœnitẽtiæ doctrinã. Vide superius diuũ Tho. in articulo 1. quæstione 65. dicentẽ, Extrema unctio ordinatur cõtra reliquias peccatorũ, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ecce ipse ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertiũ dicitur, q quia confessio fit de actibus peccatorum, & nõ de esse sub pctõ: debemus enim confiteri, q fecimus tale & tale peccatũ: an autem adhuc detineamur illius peccati uinculo, uel sub peccato nõ simus, sub cõfessione nõ cadit: ideo satis est confessori cognoscere penitentẽ confitẽtẽ se perpetrasse tale peccatum, & paratũ ad pœnitentiã, &c. sufficit enim q subijciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiã egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiã iudicis, quas cõstat nõ esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, q quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima uel eius augmentũ: ideo frequẽtia sacramenti illis solis cõuenit, qui seipsos paratos reddũt ad gratiæ augmẽtum. Et propterea nõ sequitur, q fructus sacramentorum exponat in ridiculo: non sunt enim frequẽtãda quantumcunq; fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuũ eorum effectum: cõmuniter autem huiusmodi dispositio nõ tam frequenter inuenitur in hominibus, ut totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, q sequela nihil ualet: quoniam irreuocabilitas sententiæ, pertinet ad firmitatẽ iudicis & iudicij, infructuositas autẽ supposita iterabilitate, p se fert, aut infirmitatem, aut minorẽ largitatem iudicis uel iudicij, iudicis quidem, si non uult, aut non potest uirtutem dare similem iterato iudicio, iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est uirtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, q Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, ut fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, uana sunt, si iterantur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

¶ An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatē confessionis quæritur an cōfessio informis sit iteranda? vi enim q̄ sic Primò qa instrumentum oportet moueri à principali agente, alioqui instrumēti cō non soluatur: ergo iudicium pœnitētiale oportet a ministro exerceri, put mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exerceretur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri ut exerceatur pœnitentiale iudiciū, ut instrumentum motum à Deo principaliter absoluente.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest una pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum, vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatū aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac p̄ hoc necesse est confessionē non esse integram, & cōsequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia cōmuniter cōfessio informis accidit propter aliquid non explicatū in cōfessione. Tum quia peccatū illud, quod dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, nō est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo uanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM est authoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 17.

¶ Circa hanc difficultatē (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice vt esse) sciendū est, q̄ uitandi sunt duo extremi errores. Alter est, q̄ omnis confessio informis est ualida, ita ut non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiā peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, q̄ nulla confessio informis est valida, ita q̄ non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cū hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorū, ut denuo confiteremur: quum tamē oportet nos esse solicitos ad plures confitendum, ut quandoq; fieret cōfessio formata: & sic nūquā finis imponēdus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat uniuersalis Ecclesiæ antes offendere. Ex vtroq; aūt errore p̄spiciēdum est, q̄ nō ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatē uel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, q̄ aliqua informis cōfessio est ualida, & aliqua non est ualida, nō ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, q̄ aliqua sit ualida, & aliqua nō. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius dum sunt actus vsq; ad absolutionem, scilicet contritio & cōfessio: ideo hinc scrutandum est quid ueri appareat. Ex parte igit confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu aūt cōtritionis tota oritur difficultas, quæ, ut clarius elucescat, distinguendus est cōtritionis defectus: hēt enim multos gradus. Minimus aūt contritionis defectus est ipsa absentia charitatis qui enim sunt ita attriti, q̄ dolent de præteritis omnibus, ut de summo odibili, & proponūt uitare mortale peccatū ut summum uitabile, si confessionem subeunt informem non tenentur iterare confessionē, sed est eorum confessio ualida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex uniuersalis Ecclesiæ testimonio: oēs enim sapientes & timorati uiri sic dispositis mādāt imponendū esse cōfessioni finē. In inferiori aūt gradu cōtritionis, sunt sic attriti, ut doleant quidem de omnibus p̄teritis: non t̄n ascendunt vsq; ad hoc, ut doleant de eis tanquā summo odibili: & similiter proponūt cauere de futuro, non t̄n tanquā à summo uitabili. Et hoc bifariā cōtingit. Primò sine discussione talis defectus; quia scilicet non discutit pœnitens dolorē suum de cōmisso mortali, an sit tanquā de summo uitabili, & similiter propositū suum uitādi mortale, an intēdat uitare tāquam summū uitabile: sed occurrit t̄n ei dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset unū hominē & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum non offendere) h̄n eius tamen animo nō ita dominatur affectus tā uitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in p̄terito, ut pro summis malis hæc hēat. De hor:um numero uidam nou maxima pars Christianorū pœnitentium sit, quos non sicut primos puto uirtute clauiū de attritis regulariter fieri cōtritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, q̄ charitas sicut positiuè præfert Deū omni amabili, ita facit apud habēté ipsam offensam Dei odibiliorē omni odibili, & magis uitandā omni alio uitabili. operat enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, nō est charitas Dei. De istorū confessione intelligo doctrinam diui Thomæ q̄ confessio informis per defectum contritionis est ualida, ita ut non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendet ad cor altum, ut habeant peccatum p̄ summo odibili & summo uitabili, & confitebuntur fictionem suā hanc, qua ut contriti sacramentū susceperunt; quum in ueritate contriti non essent. Quare autem hmōi confessio sit ualida, inferius declarabitur. Si uerò hmōi attritiam inaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudiciū & de confessione illorū qui sunt in tertio gradu: de quibus modo subiungimus, q̄ in infimo loco attritorum sunt, qui ambas cōtritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionē enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositū cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidē aliqualiter dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, uel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, uel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statū suum nō percipit, ac per hoc non explicat cōfitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui aūt percipit & confitetur, & integrè ex intentione confitetur: qui uerò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatū confitendū, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus aūt si nollet hoc cōfiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur cōfessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dr̄, q̄ quum ex proposito tacetur pctm̄ sacrilegij ex tali statu pœnitētis consurgens confessio non est ualida, sed iteranda: idest si quidem confessioni nō sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando uerò cōfessio ex proposito est integra, omniū confessio uidetur ualida: ita q̄ non est necessariò iterāda. Quamuis differentia sit inter eos, quoad uitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesq; non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusant, si bona fide cū sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, q̄ ista est ignorantia iuris diuini: quoniā in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, qui à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierē à uiro suo interrogare iubet, si qd noluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitētibus omnibus confiteri uoluntatem suam de non cauēdo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis aūt rō quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est ualida, ita q̄ non est iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ uerū inuenitur & fructuosum nō tunc, sed quādo adest contritio. Et quidem q̄ uerum inueniatur sacramentum, non solū secundum illorum opinionē, qui negant contritionem esse partē sacramēti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed et tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo q̄ contritio nō secundū se, sed relata ad confessionem (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitriū sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc aūt in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentū huiusmodi, oēs partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est vt sit uerū ecclesiasticum sacramentū. Quòd autem existente uero sacramento, informitas nō patiatur iterationē, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc uerificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo namque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione. Optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen

tamen, si incontritus suscipit quis extremã vnctionem,& post horã conteratur,non reiterabitur extrema vnctio:nec carebit infirmus moriens illius fructu: quia si careret illius fructu,petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionẽ Ecclesia non negaret:quam tñ negat,dum super eundem morbum,&c.ordinat non repetendam. Ex hoc ergo,q informiter suscipiens sacramenta,siue iterabilia, siue non,ea ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc,imò quandoq; addat nouũ peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti,pro quando erit contritus,habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritumq; Ecclesiæ. Augustinus nãprimus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit:& Ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoq; extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ AD PRIMVM In oppositum dicitur, q sacerdote præsumente soluere impœnitentem,sacramentale iudiciũ exercetur,vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodãmodo sic. Nã quo ad modum exercendi non procedit à Deo:quia sacri legè exercetur:quo quo ad substantiam verò sacramenti,à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramẽtum secundũ se est fructuosum,ideo à Deo procedit vt sacrm fructuosum sortiturum effectum, qñ suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis attēdetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc,vel postea,quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur,q in contritione duo sunt: scilicet velle recõpensare,& charitas informãs illud velle. Et respectu quidem sacri pœnitentiæ absolutè, sufficit cõtritio quoad primũ, respectu autẽ eiusdem fructuosi in ipsius præsentia,cõcurrens cõtritio etiam quo ad secũdum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacri vt necessaria est ad sacramentum, deficit:quamuis deficiat vt necessaria ad sacramẽti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur,q quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionẽ, qui ex intentione integritatẽ violat:& propterea quũ in proposito supponatur,confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter nõ sit integra,non sequitur, confessionẽ esse iterandam. Aduerte tñ hic,q sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter,vt actus redeat ad naturam formalẽ sui generis (vt patet in detractione, cõtumelia, & huiusmodi: contingit enim tã grauiter absq; intentione detrahẽdi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio inde sua minus æstimata, detrahendi actũ in detractionis naturã reducat) ita potest contingere q ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur,tanquam dimidiatio nis inceptius ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi,qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, q licet sacrilegè, sacramentum tñ coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentẽ exercetur: cuius fructus etsi non tunc,qñ tamen erit dispositus pœnitens, percipietur, vnde non fuit sacramentum vanum,q Deus adeo acceptat,vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat,quàprimum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus,si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num pœnitentialis satisfactio de alias debito fieri possit.*
2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio,si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVÆSTIO I.

¶ *An satisfactio pœnitentialis possit esse de alias debito.*

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de alias debito. Et videtur q non, primo ex ipsa ratione satisfactionis. Nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas,si aliàs, id quod fit esset debitum. minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex similibus in ceteris satisfactionibus.

¶ Secundò,quia ritus Ecclesiæ hoc habet,vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus: quæ sunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi si non peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi,etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, q in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendũ est plus tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quia pars affirmatiua mihi videtur vera,ideo eius veritas monstranda est,assumẽdo pro fundamento, q vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his,quæ sunt iustitiæ mixta,qualis est inter hominẽ & Deũ. Sub qua constat comprehendi satisfactionẽ pœnitentialem: quia nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intentum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit,est minus satisfactoria,& à maiore charitate procedens est magis satisfactoria:ergo pœna aliàs debita,si procedat à maiore charitate,vel à virtute clauiũ,erit plus satisfactoria,quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellẽtia satisfactionis in passione Christi propter excellẽtissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnæ,quam pura iustitia consideraret.

¶ Præterea vnum & idem opus cum hoc q est aliàs debitum Deo,est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptũ patet:quia honorando parentes (q est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro,vitam æternam de condigno. Cõsequentia probatur, ex eo q ratio aliàs debiti nõ minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis,quàm ad constituendum ius recõpensandi peccatum debitũ: opus siquidem aliàs debitum,si potest cũ hoc efficere,vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi quale est temporalis pœna. Et confirmatur:quia tribus existentibus virtutibus,s.charitate,gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam,ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio iam larga in merito & gratificatione,manca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea,ad particularia descendendo, & discurrendo per cõsilia,quæ sunt in præcepto,idem apparet in casu in quo tenetur quis eleemosynam facere,cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali?& similiter in casu quo præbere alteram maxillam,vel angariari,uel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem,aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem: sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare,maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere,ad quæ claues non se extendunt:quod à fidelium existimatione longè sit. in cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur,q aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa,de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua:quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quæ latet pœnitentis charitas,) ideò providè ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id qđ est amicitiæ prætereiens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, ꝙ sit de non alias debito, ideò confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, ꝙ si opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in satisfactioné peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dī, ꝙ authoritas non videtur adduci ad propositum, quia ex illa nihil aliud habetur, nisi ꝙ satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt, quæ si homo non posset, ab eo non exigerétur. De hoc etiam nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit authoritas allegata. Veruntamen scito, ꝙ opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptū fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vouum opus præceptum, quatenus est pietatis, esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarū actio Deo, vt est à superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset pœnitentia: & simile est in alijs. Vnde habes, ꝙ etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVÆSTIO II.

¶ An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda.

SECVNDO circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primò ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secūdum plenam iustitiam punitiuā semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundùm legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitaté dicatur nō sufficere sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quia pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatū mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus, talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obediétiæ nisi in quantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet ꝙ huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, ꝙ ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

¶ IN OPPOSITVM est, ꝙ satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hęc quęstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quū ipse Scotus, qui partē negatiuam tenet (cuius sunt argumēta inducta) non audeat eā asserere: sed dicat se absq; præiudicio loqui in 1. quæstio. dist. 15. 4. senten. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranq; partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinētur, & rationabilior pars eligatur, hæc mouimus. Et quia rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, ꝙ secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiés secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunq; est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absq; diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis esset voluntarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullā satisfactioné sufficere nisi charitas reddat eā acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantū modo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccatis pœna, & nullā habeat conditionem dimouentem rationé satisfactionis, mirum, vt non dicā voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem è communi regula satisfaciendi; aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principiū, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullā satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundū acceptationem, quæ extra charitaté non inuenitur. Et cōfirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritioné suorum peccatorum & aliquot dies pœnitentiæ, citra tñ confessionem, relapsum & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæritur an huiusmodi actus pœnitentiales post relapsum sint satisfactorij, an non. Si dī, ꝙ sunt satisfactorij, sequitur ꝙ non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam clauē non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quū sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroq; casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quia secundū diuinam iustitiam vtrobiq; debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autē charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendū igitur ex cōmuni hoc principio videtur, ꝙ nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quā constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorū. fit enim remissio mortalis peccati per modū amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiēdus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem ꝙ peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur ꝙ nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia ꝙ amicè debeo nunquam exoluo nisi amicé tribuam.

¶ Ex eodē quoq; principio deducitur, exceptionem aliā de satisfactionibus relinquentibus post se effectū, nō esse vsquequaq; verā: sed ex famosa apparētia humanaq; compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectū, & satisfactiones non relinquentes post se effectū: ita ut licet utræq; extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tñ primarū remanens potest viuificari per subsequentem charitaté: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis quàm uera est interpretatio hæc. Nā opus satisfactorium relinquens post se effectū (puta ieiuniū, uel eleemosynā extra charitatem) si est sic per sequenté charitatem viuificabile, uel hoc habet ex sacramentalitate sola. & hoc nō: quia sic etiā conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quia ipsæ etiā sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessioné: quod omnes negamus, dicētes cū Augustin. ꝙ peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex utroq; simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto & hoc nō: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale saluetur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: ut de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus nō est sacramentalis: quia non est effectus operis satisfactorij, ut est sacramentale, aut morale, sed secūdum naturam operis, afflictio enim carnis nō est effectus ieiunij, ut est actus moralis, aut sacramentalis, sed ut est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secūdum naturam operis puta quia subtrahit illud à se: unde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate. Tum quia uacillans, aut claudicās inueniretur hoc uerum: nā nō esset uerum uniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret usq; ad aduentū nouæ charitatis: ut sic inuentus possit à charitate uiuificari. Nā si nō perduraret, nō posset per illā uiuificari plusquā trāsitoria quæ præterit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorū iniunctam pœnitentiā pereg isset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus nō duraret, post duos menses (qui interim pœnitens bene se cōfortauit) & noua charitas non fuisset recuperata usq; ad quartū mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra uia solidè fundata uidetur, occurrit media uia incedendum, dicēdo ita. Primū est, ꝙ omnis pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiā si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis Ecclesiæ. Probatur

hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc nititur, ut non solum ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis timoratiores non nulli trepidantes timore ubi non est timor, & aditinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam; quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, uanum monstrat eorum timorem. Nec hoc sacerta sumus edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm usu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc ualet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis authoritatibus in 15. dis. 4. confirmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatē fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione, effectum. An autem totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset, si in charitate peracta esset, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc est sacramēti. Cuius oppositum accidit in aliis: ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione uerò sacramentali opus est præcipuè pœnitentis, & tā parum habet sacramenti, ut multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autē ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶AD PRIMVM igitur oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orta est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, ut prædictum est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter, non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de uindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam ualde errare; ut patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi rationi in quacunque materia fias respondendum est sic: Si non exequitur peccat, ad minus: ergo si exequitur cond gnè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Pascha te peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantū ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita primum est, quòd est iudicata & præcepta à Christi uicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio nō habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gratiam iudicii facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quod est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione tali peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, pœnitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutē. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi. Quoniam uersatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, ut nunc monstratum est, nō habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quod sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartū est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd Ecclesia utitur pœnitentiæ sacramento quandoque absq; hac tertia parte (ut patet de pœnitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac uita, absolui, reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi ne deseripta est & ut sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

¶Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidēs euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam tēporalis pœna amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se pœna æterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in pœna uenialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perseuerantium uenialium in inferno est æternitas culpæ: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio pœnæ nunquā est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVÆSTIO VNICA.

¶An sacramenti pœnitentiæ minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitētiæ quæritur an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est rō dubij. Tū quia cōfessor summi pōtificis ministrat ei sacramētū pœnitētiæ sola potestate ordinis: quū potestatē iurisdictionis sup eū habere nequeat. Tū quia vt cōiter dici q sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis uenialibus. tum quia uidetur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extēderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam esset limitata iurisdictione.

¶IN OPPOSITVM est decretum omnis utriusque sexus.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, q licet multa Doctorum verba sonare uideantur, solā ordinis potestatem quoq; sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen ueritatem nunquā sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiā determinatum est, sed ex ipsa sacramēti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4 q minister huius sacramētu est sacerdos habēs authoritatē ordinariā uel delegatam: Ex quo patet q sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locū distinctio illa de ministro ex officio uel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, q si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est quia deficit minister. Est quoq; sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, ut sic, actus autē iudicialis, etiam si singendo detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramēti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit habere potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij inuocandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit

principium

principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principiũ calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principiũ excõmunicãdi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, q iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso q illis se submittunt in illa causa. In ministro uerò sacramenti pœnitentiæ quũ ordinaria uel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniat potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandũ tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autẽ iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: uel simpliciter uel quo ad talia peccata. Et hinc fit, ut quicunque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult: non egeat aliundè iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ET PER hoc patet respõsio ad primum: ex hoc enim q summus Pontifex nulli in terris subditus est, põt seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec cõfessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitente, à Christo, uel Ecclesia, uel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata uenalia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ, eo quòd nullus tenetur confiteri uenialia, ideo satis rationabile est, q quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ uenialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiuè: quæ quia non est propriè delegata, tacita uidetur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum uenialibus. quum tamen secundũ ueritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: ut dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendat ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum ueniale incursa: nam quia excommunicatio minor uinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuũ iudicialium, absoluatur quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens uenialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel ut omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quod erãt sacerdotes poterant omnes absoluere: uel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solũ sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est uerus, supposita ueritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes utrãq; potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nũquam fiũt iudices, nec communes, nec proprij: ut patet de his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad uenialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum, Thesauro, in quatuor Quæstiones diuisus.

1. *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2. *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3. *Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sint Christi merita, & sanctorum.*
4. *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quendã aliàs editum, & plures q̃stiones in secũdo quolibet. positas, iã tertiò scribẽdũ occurrit tripartita cõsideratione. primò de thesauro. Secũdo de cã. Tertiò de suscipiẽtibus. ¶Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarũ. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio quorũ sint uel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus Thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QVÆSTIO I.

¶An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q ex duplici capite dubitatio hæc oritur. vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgẽtiæ authoritatiuè, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic q ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à uinculis suspẽsionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo q creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici uinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgẽtiarum: ut manifestè patet. ¶Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. di. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcũq; solueris sup terram, &c. Hinc enim vult Papã uelut principem Christianæ Reipub. cõstitutũ: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariã potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papã posse remittere debita pœnarũ temporalium, quas pœnitẽs tenetur in hac uita uel in purgatorio exoluere. Firmatq; hoc, inducendo q sacerdos absoluendo trãsfert pœnã æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicẽdi modus tripliciter errat. Primò in hoc, q non distinguit inter forũ pœnitentiale & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signũ est, q est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, ut princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: unde & põt solui & ligari à sacerdote in foro pœnitẽtiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedẽtibus ad sacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad exteriorem forum, sed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, q est eiusdẽ rationis cum fuit eliquat ob his, quæ remissæ sunt ex uirtute clauium, uel per satisfactionẽ pœnitẽtialem, unde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatẽ tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc q non discernit inter causas debitorum. nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitũ remittere posset. Vnde quũ Papa non possit remittere cãm debiti (quoniam cã debiti est peccatum: Papa autem nõ potest etiam ueniale remittere peccatũ) non igitur ad potestatẽ principatus eius spectat remittere pœnã ex peccato debitam. Tertiò errat nõ discernẽs modũ potẽtiæ: aliud est enim papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, q Papa possit sicut rei ueritas est q potest ex illo Christi uerbo, Quòdcumque solueris, &c. non tamẽ sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu; stat enim q potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationẽ. Et hoc patet in simili: nã sicut Christus dixit Petro, Quodcunq; solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut nõ ualet, discipuli seu sacerdotes possunt remittere pctã, ergo possunt solo iussu seu authoritate: (sed stat, q possunt alio mõ, s. ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non ualet, Papa potest quodcunq; soluere sup terram: ergo solo iussu seu authoritate hoc potest: stat enim q hoc possit diuersimode, quo ad exteriora qdẽ solo iussu, quo ad intima uerò, peccata scilicet & eorũ pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante uerò dispẽsatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶Secunda autẽ opinio verborũ sonum habens pro se (pro quanto indulgentiæ, sonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur sup hoc, q pœna debita à pœnitente apud diuinã iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinæ iustitiæ: ac p hoc nõ potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti: nisi Papa posset supra ius diuinũ: quod constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutissimè exponendo remissionẽ iniunctarũ pœnitentiarũ, dũ exponit pro remissione solius uinculi: quum ẽt ipsa uerba sonent remissionẽ ipsarum iniunctarũ pœnitentiarũ, & non solius uinculi iniunctionis: non enim dr, q relaxamus iniunctionem, sed q relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundo, quod impietatẽ tribuit Ecclesiæ: nam si indulgẽtia liberaret à sola iniunctione pœnitẽtiæ, impiè ageret Ecclesia dando indulgentias: qm absoluendo à uinculo iniũctionis, trãsmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent

foissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiã dando indulgentiã. Tertiò errat in hoc, q̃ non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus authoritatiuè remittere possit: homo tñ minister Dei, diuina authoritate sibi cõcessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi authoritate diuina.

¶ HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autẽ & effectus in huiusmodi cõeidũt (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgẽtiarũ ex his quæ certa sunt. Et qm̃ certũ est omni hoc attestante Ecclesia, indulgẽtias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum, consequens est, q̃ idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Cõstat autem q̃ per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentẽ, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoq; tm̃ de pœna tẽporali pro actuali peccato debita apud diuinã iustitiã, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id qđ communis doctorum opinio tenebat, s. effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde cõsiderandum est, q̃ remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita q̃ cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Dñi non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiã quidem in hoc, q̃ misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, q̃ meritũ ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitũ Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissimè cõmoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorũ, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendã, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentiũ in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorũ quo ad pœnã tm̃ per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: qm̃ omnis ratio exposcit q̃ diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quãquidem submittere se indulgentiis, multò minus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVÆSTIO II.

¶ Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdũ satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quã ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, s. q̃ indulgentiæ succedunt loco pœnitẽtialium satisfactionum. Hoc. n. dictũ oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officiũ. habet. n. huiusmodi opus quatuor officia, s. bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo q̃ est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò q̃ est tale opus (puta ieiunium) medicinã præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem q̃ à charitate procedit meritorium est vitæ æternæ, & ex eo demum q̃ pœnale satisfactoriũ est pro pœna temporali pro peccato debita, soluitur enim pœna absq; omni contradictione per opus pœnale vt sic: indulgentia autẽ non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vnicum officium quod est satisfacere: nã ea vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit pœnam quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longè melius esse prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tñ vilipendendæ sunt indulgentiæ: qm̃ salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cœlestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, qm̃ si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nã nullũ officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est. n. dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatẽ pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgẽtiam. Ex hoc igitur, q̃ indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifeste sequitur, q̃ thesaurus indulgentiarũ thesaurus est satisfactionũ, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo mõstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionũ, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo q̃ vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autem non quæcunq; satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodẽ reconditæ sint, ex eo patet, quod satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionẽ pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus quæ pro quibusdam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluẽdis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita q̃ nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta q̃ non solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiam non plene remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVÆSTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, q̃ sunt Christi & Sanctorũ multis tñ doctoribus aduersantibus. Dũ quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tñ dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omnino ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secũdo, quia ad hoc q̃ satisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio diligens, & applicans satisfactionẽ illã ad alium. de nullo autem sanctorum autenticè constat q̃ habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horũ opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoãdo, falsissimũ est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in mẽbris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cœlestem peruenient

patriā. ratione quoq; hoc alienum est: quia Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solùm animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed alijs meruit. Imo maius quid meruit nobis, quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibiipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Authoritas aūt Apostoli nō dicit merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, s. exaltationem ipsius, & excellentiā sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in vocabulis cū arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidē de remuneratione cōmuniter, siue sit ꝓpriè remuneratio, siue nō, distinguendum est, q merita Sanctorū quoad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quoad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quoad hoc superfluūt in ipsis Sāctis, & ponūtur in thesauro remanētia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita siquidē Sanctorū, licet secūdū reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundū tñ hoc officium, quod est satisfacere pro pœna tēporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto, si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, q Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur q non sit capax talis remunerationis, s. q satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnæ pro se. Si supponamur ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quàm pro proprijs peccatis erāt debitores: oportet cōsequenter dicere, q satisfactiones suæ inquantū excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendū est, q merita Sanctorum oīa sunt plenissimè remunerata sibi: ita q etiam ipsæ eius superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ, vel remunerādæ in ipsis Sanctis: quia quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quia soluere pro se vel alio, nō est meritū aut merces, aut remuneratio quæcunq;: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quāto fuit meritorius remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, q plus passus est, quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunq; alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum contingit superfluā satisfactionē Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddā accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc q satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorū fundata, error in hoc, q satisfacere, seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quū longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat nō inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiā & cōmunis doctrina, tenēs in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tñ in huiusmodi solutione nō mereri neq; remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantūcunq; vltra condignū, non tollit à meritis Sanctorū superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualiū peccatorū: si constat Sanctorū merita plus esse satisfactoria, quā ipsi essent debitores, nihil obstabit tō de plena remuneratione. Quòd autē sancti plus satisfecerint, quā demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Vtinā appenderentur peccata mea, quibus irā merui, & calamitas, quā patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus passum fuisse, quā pro peccatis suis debuerit pati in superabundantia satisfactionū: vt patet ex antedictis. Simile autē esse de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intētione verò Sanctorum, q scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Coloss. 1 dicens. Adimpleo ea quæ desunt passionū Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ EX QVIBVS omnibus patet, argumenta supradictorū doctorū falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quia iam per Romanā Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro super abundantiū meritorū, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiā conclusio quoad superabundantiam passionū Christi pro nobis fundamentū habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nō pro nostris aūt tm̄, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionē Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quū executiuè pro paucis tm̄ satisfaciat, infinitū thesaurū satisfactionū Christi superasse in sacramentis: quibus eadē Christi passio satisfacit. De sanctorum autē superabundātibus meritis quoad officiū satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet q̄ rationabiliter Ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quid vtilis erit tanta superabūdātia satisfactionū Christi & Sanctorū, quanta secundū prædicta supererit post vniuersale iudicium, quia nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnā pro peccato debitā: dicendum est, q hoc ipsum qđ est merita Christi & Sanctorum vt satisfactoria, tā excellēter superare oēs quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriā Christi & Sanctorū: & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur q non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autē quæritur, ad quid superabūdans satisfactio Sanctorū ponitur quū Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendū est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus. n. diuinam prouidentiā disposuisse, q Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantū fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorū curatores, quidā aliorum doctores, quidā qui pro alijs merētur, de congruo tamen: quidam qui pro alijs impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilētur Christo etiam in hoc q pro alijs passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quam demerentur, pro alijs satisfaciunt.

QVÆSTIO IIII.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quia conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autē pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ IN HAC Quæstione sciendū est, totam difficultatē consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papā, sed in hoc, an aliter quā per sacramentorū collationē possit Papa thesaurū illum cōmunicare: quia nulla authoritate Scripturæ, nulla ve ratione haberi videtur, q dispensatio talis sit credita Petro Authoritas si quidē illa, Quodcūq; solueris super terram, & quorū remiseritis peccata: intelliguntur procul dubio secundū subiectā materiam, vt. s. quæ spectant ad remissionem peccatorū cōmissorum sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoq; cōmuniter allata, s. q communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, q cōmunia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidē dispensabilia per præsidentē Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramētorum. Ratio demum ducens ad inconueniēs, puta q superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illę nō cōmunicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispēsari sine sacramentis: ergo vanè sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur, dicendo q sunt in thesauro Ecclesiæ, vt à Christo dispēsentur mēbris Ecclesiæ militantis, & q hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita q secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

¶ LICET Aūt difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tñ vniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ prælatos posse

huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Epi oēs indulgentias dant, nō crudeliter loco solius uinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed gratiorē loco ipsarū satisfactionū iniunctarū: ex hoc enim, ut in superioribus manifestatū est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quū non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgētiæ succedere pœnitētijs iniunctis) ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio fatendū est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Xp̄i, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum cōmissam esse prælatis Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatēdum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autē huic ueritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis, soluit omnes difficultates accidētes in hac re: Est autem ratio hæc, Cōmunia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quā per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quā per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum, ut superabundāter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quā per sacramēta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta. Maior propositio nullam uidet̄ habere instātiam. Minor aūt ex supradictis clara est, excepta ultima particula, scilicet, q̄ hæc bona sint cōmunicabilia aliter, quàm per sacramēta. Quæ particula manifestatur ex eo, q̄ hęc eadem bona potuissent si uoluissent Sancti communicare, non per uiam sacramenti alijs membris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim q̄ ipsi potuissent hoc efficere aliter, quàm per sacramenta, sequitur, q̄ satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles alijs aliter, quam per sacramēta. Hinc quoq; monstratur ualidam esse ad propositum authoritatē illam, Quodcunq; solueris: nā uerus illius intellectus est, Quodcūq; solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad ꝓpositū efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunq; per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter. Quodcunque aliter, quam per sacramētum solubile solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna tēporis, pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentū & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pęna potest à Petro solui, non solum ꝑ sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatā. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam uera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solùm potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud uerò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectāt ad remissionem peccatorum cōmissa esse prælatis Ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verū est de spectātibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pęnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantū, puta temporalē pęnā remittendū.

¶ ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nā sine sacramento cōferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalē, spectat ad claues excellentiæ, conferre autem sine sacramēto id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest ꝑtinere, ad claues ministerij. Sic autem est in ꝓposito: quoniā remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitę nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramētorū effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, uel per proprios actus pęnitētiæ, uel per amicorum satisfacientium pro eò actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: uel amicus similia facit, ut pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE causa indulgentiarum, in duas Quæstiones diuisus.

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum necessariò requiritur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit: primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

¶ CIRCA PRIMVM, uidetur pars negatiua uera quoniam indulgentiæ indiscretę, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretę, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsenti, est ualida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse ualida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni, aliqui promoueantur ad episcopatū, prioratū, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispenset huiusmodi ministeria, facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei iuxta illud, sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, ut dicitur extra, de pœnit. & remis. cap. quum ex eo. non eneruarent autē, si essent ualidæ, sed supplerent, adimplentes in ueritate, quod ꝑ satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶ IN hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, q̄ unum requisitorum necessariò ad efficaciam indulgētię, est cā rationabilis. Qđ etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanā (puta pro eundo ad theatrum) cōstat q̄ indulgētia esset, nulla. Hoc autem supposito in quęstionem uertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est ualida, ita ad efficaciā tantæ indulgēnę (puta centū uel mille annorū, &c.) Exigatur simili necessitate rationabilis cā tātæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile cōcludere partem affirmatiuam ueram, scilicet ad efficaciam tātę indulgentię exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentię, ita quod sine illa non est ualida. Nam si ut supponit̄ & communiter cōfitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgētiam, necessariò, sequitur, quod ad tantam indulgentiā est etiā sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

Verum ad minus cōmunia descēdēdo cōsiderandū est, quòd licet potestas Papæ super cōmunia Ecclesię bona tam spiritualia quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispēsatio mihi credita est res tamē subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur, & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantū ad propositū spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet ualidorū ex solo imperio, uel non ualidorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quāuis ad hoc q̄ rectè fiat ultra Pontificis imperium exigāt rectā regulā uoluntatis imperantis, si tamē absq; recta regula solo Pontificis imperio fiāt, ualida sunt, de quibus iura dicunt, q̄ multa fieri prohibētur, quæ tamē facta tenēt. De quorum numero sunt distributiones beneficiorū, dispēsationes matrimoniorū in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autē genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædā inualida ex solo imperio, attingi cū hoc possunt à Pōtifice uerbo & opere per uiā facti: quædam uerò sunt inualida ex solo imperio, quæ cū hoc ꝑ uiā facti attingi non possunt opere, sed uerbo tantùm. In primo mēbro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorū ecclesiæ: si enim Pontifex ꝓ suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniā ipse nō est dominus bonorū ecclesiæ, & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessioné, nō ꝓpterea trāsferret dominiū rerū illarū in illos. In secundo aūt mēbro continetur dispēsatio uotorum: si enim uoti castitatis solo imperio à Papa dispēsetur: cōstat dispensationē esse nullam. & circa uoti uinculū, propterea per uiā facti nullū actū Pontifex haberet nisi uerborū: exequutio enim cuiuscūq; operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa uoti uinculū. Tribus igitur existentibus generibus rerū subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quòd primū genus dupliciter à potestate pōtificia attingit̄, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione nō regulata. Secūdum autē à potestate quidem pōtificia, unico modo attingit̄, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingit̄, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertiū uerò sola dispensatione: id est rationabili operatione, (seclusis uerbis, sicut & in secundo) attingi potest tā à potestate pōtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horū generum indulgentiæ contineantur, facilè est discernere. Quod .n. nō sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt ualida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia uult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset ualida: ut ex communi doctrina supponimus, &

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione ualida, ex hoc solo quia uult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horũ effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc rõ, dicẽdo, quòd donatio temporalium est cũ damno Ecclesiæ: donatio uerò horum spiritualium est sine damno Ecclesiæ: nam habere damnum annexũ, uel carere annexo dãno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: ut patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnũ Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est ualida: ut attestatur distributio prælationum. Vnde non penes dãnum, uel nõ damnum attenditur uis potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & a secũdo genere in hoc distant, quòd per uiam facti nullũ operis solius uerbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest trãsferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, ut sub tertio genere thesaurus cõtineatur indulgẽtiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest ueraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu ueræ dispensationis: ergo tam indulgentia, quàm tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secũdũ communem doctrinam. Cõsequentia uerò quo ad secundam partẽ probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus ueræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgẽtiæ, solus etiam ueræ dispensationis actus poterit attingere thesaurũ tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per ueram dispensationẽ, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurũ uia facti, aut uia iuris: non uia facti, quia ad illum thesaurum nullus est humanus accessus per uiam facti: nec uia iuris, quia de iure sola dispẽsatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgẽtiæ ex causa rationabili non sunt, ita non est ualida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis scilicet mille annorum.

¶ AD PRIMAM autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa, scilicet indulgẽtiæ indiscretæ sunt ualidæ uerificatur de indiscretis quo ad euentũ: non autẽ de indiscretis quo ad causã. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene cõcessæ patiuntur propter earum multitudinẽ quasi cõtemptũ, aut ipsarum, aut satisfactionũ pœnitẽtialiũ: & tales sunt ualidæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili cã, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatẽ, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorũ enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque uera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVÆSTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tanta indulgentia.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitũ (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis cã tãtæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primũ, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset uniuersaliter uera illa communis sententia, indulgentiæ tantum ualent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgẽtiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in ueritate.

> Quãquã indulgentiarũ causa in bulla expressa, nisi manifestus sit error, sit rationabilis: tamen indulgentiæ nõ oportet in ueritate esse rationabilem.

¶ QVÆSTIO hæc non est mota propter difficultatem, quam in se ipsa habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in uniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumptio, uel uerò duo dicẽda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semp rõnabilis, loquendo de rationabili præsumptio: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorẽ contineat manifestũ, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus psumitur rationabilis, nisi ut dictum est, error sit manifestus. Secundũ est, Cãm indulgentiæ tantæ expressam in bulla, nõ oportet esse rõnabilem in ueritate. Et ratio in promptu est multiplex: tũ quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earũ susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tñ Christiana eo modo, quo est de indulgẽtijs, non est de hac uel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramẽtum est, quòd sub hostia ritè consecrata cõtinetur corpus Christi, nõ autem est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neque est quòd sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam utrumque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgẽtias non curãdo pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est, quòd indulgentiæ ritè datæ sunt ualidæ: & non spectat ad fidẽ, an ista indulgẽtia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit ualida. Et simile est de alijs singularibus: quoniã hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidẽ nostram, sed ad humanam opinionẽ seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquã ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tãquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut cõclusio minorẽ seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absq; Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in alijs similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentijs, & dispensatur thesaurus meritorũ Christi, & sanctorũ: sed tã in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè cõmitti potest error, etiam ex proposito: ut patet in dispẽsatione uotorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesiæ, & ministeriorũ ecclesiasticorũ, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgẽtiã, seu exprimit, talẽ cãm pro tanta indulgẽtia, errare, facilè potest. Nec est recurrẽdum ad Spiritussancti assistẽtiam, & propterea piè deberet credi, quòd non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in cã spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (ut habetur extra, de sponsa duorũ in c. licet) Alexander. 4. dicit, quãuis aliter à quibusdã prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatũ, quòd longè peius est quàm dare indulgentiam indiscretã ex cã: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actũ est: indulgẽtiæ autem possunt dari passim sine cõsilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quãuis igitur nõ sit spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificij indulgentijs, aut causarũ meritis dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, multipliciter se habet: Primò narratiuè: prout scilicet narrat cõtenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiã nullũ est periculũ falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istã indulgẽtiã aut istã causam istius indulgẽtiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docẽdo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debẽt prædicatores, aut opinatiuè, aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt si quidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina cõtinetur, quòd etiã tanta indulgentia debet procedere ex causa rõnabili tantæ quantitatis, ut superius deductũ est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitatur non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertiũ dicitur dupliciter. Primò quòd illa sententia communis intelligitur negatiuè, hoc est non plus ualent quàm sonant: diuulgata enim est sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore nõ continentur. Secundò dicitur quòd uera est de indulgentijs discretis: non autẽ de indiscretis quo ad causam. Potest & tertiò dici, quòd uera est in foro exteriori in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potest decipi adorãdo hostiã propositã à sacerdote in missa. Si cõtingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut a propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dãtis indulgentiam, uel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRAC

TRACTATVS DECIMVS DE Suscipientibus indulgentias, in duas quęstiones diuisus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*
2 ¶ *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVÆSTIO I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.*

CIRCA Suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad pleneriam remissionem pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viã indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, cõsequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositũ eorum, quæ consueuimus, censorem desidero, intellectũ mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici, ꝙ nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter cõsequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidã soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidem negligenter satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt è confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel spontè illas assumunt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut leui suscipiunt: & quũ illam impleuerint (quàm sciunt esse minimam) nõ curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, ꝙ non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiæ nõ prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructũ indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna ꝓprij peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidẽs: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio ritè concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primũ est, ꝙ satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, ꝙ licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, ꝙ non possit per amicum suppleri, satisfactio tñ quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, ꝙ capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor, primò sic: Indignus amicabili adiutorio, est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quia amicitiæ ratio poscit, ꝙ amicorum sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoq; hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentq; rectè huiusmodi negligentes, quærentesq. per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat ꝙ Sancti iam passi sunt: quia similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec postea ꝙ passi sunt illis amicorum prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communẽ Ecclesiæ thesaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adesset quæque causa dispensandi communem thesaurũ in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo. n. ꝙ possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quia alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispẽsatio thesauri, negligenter satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, ꝙ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendũ per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciẽdum parata, ꝙ nõ retardet opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiã si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundũ veritatem viget: & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, nisi superfluè, sed ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non consequi pęnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitentes, significante Participio actũ pœnitendi: qui nõ inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoq; suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentijs: constat enim communiter, quemlibet pœnitentẽ paratum esse ad iniunctã pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, ꝙ indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à pœnitentijs iniunctis. Alterum est, ꝙ indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horũ explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem uerbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, ꝙ frustrà faceret quis sibi iniũgi magnas pœnitẽtias à confessore, nõ ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exolueret: quia hoc non est esse paratũ ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secũdò, ꝙ si forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tñ suscipientis non propterea mutaretur, quia ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundũ uires per seipsum: ut declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendũ ita strictè, quin per aliquid æquiualẽs, aut maius suppleri possit, ut patet ex hoc ꝙ contingit quãque causam pro qua datur indulgentia tale, ac nõ exigere opus ut excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locũ causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro uisitante aliquam Ecclesiam: nam dato ꝙ causa esset rationabilis ex parte concedentis, uisitatio tamen ipsa non supplet uicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantũ ad diuum Tho. spectat, ꝙ aliorum opiniones sequutus est, ut ipsemet tria illa colligẽdo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantũ uerò ad cõmunẽ doctrinã, quę nõ nisi opinatiue est (cũ bona reuerẽtia dictũ sit) nõ inconuenit ad inuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, ꝙ iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tã de nimis largo Dei foro, quàm de omittẽdis suffragijs pro plenariè absolutis in morte, quã de admiratione sapientũ, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitẽtiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ Indulgentiarũ: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, ꝙ oportet accedentes ad illa

niam displicuerunt ei multa. Quòd & hoc non proueniat ex absolutione, manifestat unica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorum. Quòd demum contritio nō habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quòd eius doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones, unam contritionem in generali. Ex hoc n. dicto manifestè habetur quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminet ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶Et si dicatur, quòd contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet nihil valere illationē hanc, sed destruere cōe dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum, sicut nō formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quòd contritio sequens esset una contritio gñalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd proprie loquendo, contritio relata ad sacramentū pœnitentiæ, non exigit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminet ad ea virtualiter. Si autem spectemur ad cōtritionē simpliciter & absolute, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia & oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt cōtritio remittēs pctā venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionē siquidem pctōrum mortalium, exigitur quòd contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue, quòd formaliter, aut uirtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorū pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, quòd impiū est dimidiā à Deo sperare veniā mortalium pctōrum. Ad remissionem aūt uenialium non exigitur hæc extensiua perfectio: pōt siquidem unum peccatum veniale dimitti sine alio, & illa tantū venialia remittuntur, ad quę displicētia virtualiter se extendit. Probatur ergo declarata conclusio ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad oīa mortalia, sufficit ad remissionē eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuerti pōt peccator ad Deum: scriptum est. n. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obijciatur contra hoc, dicendo, quòd huiusmodi momentanea ac gñalis contritio fert secum ppositū specialis cōtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus fluminis fert secū ppositū baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis utpote imperfecta, cōcurrit ad remissionem peccati, ut tēdens ad cōtritionē spālem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obijciens, quòd voluntariè opponitur ista ordo contritionis perfectæ virtualiter ad cōtritionē pfectā formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur, cōtra sententiæ superius recitatæ aduersarium: nā si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, ut tendens in contritionē perfectā formaliter, sequeretur quòd post oēs attritiones in speciali subsequuta una contritio generalis perfecta virtualiter, nō sufficeret ad salutem: quin exigeretur, quòd post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur cōtritio specialis perfecta formaliter. Si. n. perfecta virtualiter, fert secum propositum perfectè formaliter, oporteret post illā hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere cōtritionē gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post detestationes speciales pctōrum mortaliū in seipsis: & aliud est dicere cōtritionem gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel post contritiones speciales pctōrum in seipsis. Nos. n. hoc secundum dicimus esse falsum iam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus, primum aūt sacri Doctores tradunt. Et uerū procul dubio est tpe euangelicæ legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, rōne cuius exiguntur speciales detestatione peccatorum: siue ut præcedentes contritionem gñalem uirtualiter perfectā (ut contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacrām pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) siue ut consequentes sæpe dictā cōtritionem, ut cōtingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum hñtes uirtualiter saltē propositum confitendi suo tpe peccata sua. Verum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, uerum & sit de contritione simpliciter & absolutè ex dictis apparere potest, quòd non. Nulla siquidem apparet rō cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacro pœnitentiæ: nam & uoluntas pōt perfectè mutari & exercitari in necessarijs uirtutum actibus & pro peccatis pōt perfectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatorum pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiunijsque dat: et hic enim, prisco tempore pfectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendū sit ad quæstionē tertio modo intellectam. s. an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiuè. quia non curando de modo, hoc est an formaliter uel uirtualiter, certū est oportere sub contritione comprehēdi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (ut dictum) impium est à Deo dimidiam sperare ueniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositū dicitur, quòd propriissime loquendo, cōtritio respondet absolutioni, & detestationes respōdent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes adæquat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶Ad secundum dicitur, quòd assumptum uerū est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt uerba diui Thomæ.

¶Potest quoque aliter dici iuxta dictam ultimo explicationem inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionē uenialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam uirtualiter, sic quòd actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiue ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem uenialium non requirit huiusmodi extensiue perfectā displicentiā. Sed cum hoc quod aliquis in solis uenialibus cōstitutus nō habuerit gñalem displicentiā de oībus suis uenialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contraria uenialia, consequatur remissionem uenialium illorum, quæ displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (ut dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam uirtualiter ad remissionem mortalium.

QVÆSTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionē hāc discussimus in quolibetis nostris, ideo quære ibi: sat sit hic teste partem negatiuam esse ueram.

QVÆSTIO IIII.

¶An contritio remittat non solum culpam sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶Tum quia contritio sufficiēs ordinatur per se ad remissionē culpæ: nec apparet unde habeat quòd pœnam sensus remittat.

¶AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idē tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitā. Alter uero dicendi modus est quod, contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ tēporalis. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidēs hoc uerificatur. Contritio enim ut sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet cōtrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, nō alia pœna est quæ utique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nā idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim

sacramentalis actus significat interiorē Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ nō significat cōmutationē, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus & æternitatem pœnæ: iuxta tria, quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni, separans animam a Deo, & fit cōuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus: & cōstituitur inimicus Dei, cui respondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ separationem à Deo ponabat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebat. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat. s. ad pœnam sensus.

¶Vbi uides, quòd non est alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ sibimet inconstrito debebatur, sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modū dicendi. Nec interuenit cōmutatio pœnæ æternæ in tēporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicēdi.

¶Vt autem restans dubitatio (an, s. contritio remittat pœnam sensus) soluatur sciendum est, q̄ hic certa sunt duo. Primū est, q̄ quantò contritio est maior, tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, q̄ tanta potest esse contritio, q̄ tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum uerò est, an quantulacūque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim uidentur de hoc dubitare, mihi autem apparet q̄ pars affirmatiua est uera propter duas rationes: quarum quælibet uerificata sufficiens est. Potest enim cōtritio ex duplici capite tollere in toto, uel in parte pœnam sensus. Primò ex pœnalitate sibi annexa, displicētia enim commissi criminis non fert secum necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas, sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam, dolemus. n. communiter de nostris, quæ nobis displicent. Et quoniam huiusmodi pœnam pati, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum pœnitentiæ ideo secundum hoc caput dicendum est, q̄ contritio quælibet simpliciter, & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriam uim pœna uoluntariè assumpta secundū Deū. Secundo ex merito passionis Christi: est. n. passionis Christi meritū remissiuū suis mēbris pœnæ p peccatis debitæ, plus, & minus prout illis cōiungitur. Quod primò apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramēto pœnitētiæ actualiter suscepto, dū ex ui sacramēti cōicatur meritū passionis Christi ad remissionē aliquantæ saltē pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni nō simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacrm pœnitentiæ: ex hoc q̄ contritio fert secum uotum sacramenti pœnitentiæ, coniūgit merito passionis Christi per sacramenta nobis cōicato. Et secūdum hoc caput dicendum est, q̄ quæcunque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi, nam rōnabile est, q̄ plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramētum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramētū (qualis erat antiquorū pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidē charitatis, & pœnā damni & æternitatē pœnæ. ex annexa autē pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pœnā sensus: ergo charitas pœnitentiū in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentū pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rōnis propositio clara est. Maior autem facile suadetur ex eo, q̄ pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, uel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in uoto charitatis existens apud contritū, aliquid huiꝰ pœnæ remittat. Simile. n. qd perspicimus in baptismo: q̄ s. id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur & in uoto charitatis habitus nō ita copiosè. Nec excluditur maioris huius ueritas: si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, q̄ tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentiū absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus unum & idem extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici rōne tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex vi charitatis, & ex ui sacramenti in uoto. Sed hæc ueritas non excludit quin uerum quoque esse debeat, q̄ huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad uim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, q̄ contritio ratione charitatis, qua formatur, nō solum tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in uoto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et tam uehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gent. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleret totam pœnam sensus.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum, dicitur quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter. n. contriti non tam uehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur. n. tam doctrina, quàm lex moralis secundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantulacunque cōtritio tollat aliquid pœnæ sensus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi uicem satisfactionis tenere uidetur.

TRACTATVS QVINTVS

De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

QVAESTIO I.

¶*An omnes teneantur ad confessionem.*

DE confessione. Quæ secunda est pars pœnitētiæ, quæritur primo circa eius necessitatē, an omnes teneantur ad confessionem. Et est rō dubitandi: quia nonnulli sunt uiuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium uertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd sic: quia extra, de pœniten. & remis. expresse dicitur, Omnis utriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quòd Ecclesia in hoc statuto præsupponat omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis utriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis vtriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehēditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis & vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quoad confessionem.

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri uenialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, uel sacramenti, uel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, quòd de necessitate sacramenti, nullus tenetur cōfiteri, nisi peccatum mortale certum, uel dubium: quia post Baptismum nō potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum pœnitentiæ in re uel in uoto. De necessitate autem præcepti Ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod ueniale, ut sic impleat Ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod ueniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est uerior, imò sola uera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio. n. ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionē, sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quoad tempus executionis: & propterea sub Ecclesiæ præcepto nō alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta: sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio præcepta

est. Secundò, & est confirmatio præcedentis, patet idē ex uerbis ipsius statuti, dū dicit, Omnia sua peccata non enim hoc potest intelligi de peccatis uenialibus: quū constet neminem quocunque præcepto teneri ad omniū uenialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et ppterea ex explicata materia cōfessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola cōfessione præcepta ex diuino iure ecclesiastici cum statutum loquitur: est.n. materia cōfessionis à Christo præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis uenialiū non cōprehendit omnia pœnitentis peccata. ¶Tertiò patet idē ex pœna subiuncta.s. quòd uiuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Hmōi enim pœnæ non sunt a pia matre Ecclesia perfectioribus uiris, quales sunt uiuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis uenialium, ad quam alii non tenentur infligendæ: q. nimmo ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti.s. ne quisquam ignorantiæ cæcitate uelamen excusationis assumat. Hoc.n. in huiusmodi confessione uenialium locum habere non uidetur. Et confirmantur hæc omnia ex Clem. ne in agro dominico, de sta. mona. ubi uestitua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ. non.n. dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, ut ex hoc intelligatur astringi illos, etiā si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, unde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario uiolatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligātur ad alia quæ absoluiè sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis utriusque sexus, ad indigentes confessiones: ac per hoc excipit omnes carētes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis utriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam cōfirmationem dicitur quòd falsum assumit seu supponit.s. nullum excipi ab illa uniuersali, omnis utriusque sexus, &c. immo ideo Ecclesia apposuit omnia sua peccata, ut exciperet multos, quos credit sine peccato mortali uitam ducere. Ad secundā autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigāt duo subiecta, enunciatio illa, qua oīs utriusque sexus cōfiteri & cōicare præcipitur, est enunciatio non una, sed plures: licet secundum uocē sit una. Vnde sensus primæ est, oīs utriusq; sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus uero secundæ est, Omnis utriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis utriusque sexus respectu cōfessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶An peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA materiā confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (ut sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitēda. Vr n. q̄ nō. Tum quia nō sunt de necessitate ecclesiastici p̄cepti: nō pōt n. Ecclesia de hmōi occultis secundū se p̄cipere aut iudicare. Et si dicatur, q̄ occultorū cōfessio cadit sup p̄cepto Ecclesiæ indirectè, s. rōne integritatis, pro quanto is, qui tenet singulis annis alia peccata confiteri, tenet quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, ut confessio omni anno sit integra. Hæc instātia nihil ualet: qm̄ posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, q̄ illo anno nō teneret confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶Tum quia hmōi occultorum confessio non est de necessitate sacri: qm̄ sola illa peccata sunt de necessitate sacri, quæ sub iudicio homini commisso a Christo cōprehendunt: sed nullū iudiciū commissum homini a Christo extēdit se ad hmōi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, qm̄ iudicium fori pœnitentialis homini commissum est a Chro, & non Angelis, aut quibuscunq; aliis. Minor uerò p̄bat authoritate Apostoli, Nolite ante t̄ps iudicare, &c. Si dicatur, q̄ duplex iudiciū commissum est homini a Christo: alterū secundū potestatem iurisdictionis (& hoc nō se extendit ad hmōi occulta. & de hoc sequit Apostolus) Alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contra dupliciter. Primo, quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatē iurisdictionis: quoniā solus sacerdos ordinariā uel delegatam iurisdictionem habēs, est minister huius sacri, ut patet in ca. omnis utriusque sexus, & alibi. Secundò, quia unumquodque recipitur in alio secūdum modum recipientis: ac per hoc iudicium secūdum potestatem ordinis a Christo commissum homini ex hoc ipso, q̄ homini commissum est, modificari oportet, secundum conditionē ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordiū: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non in minus iudicando, quàm in cognoscendo. Et cōfirmatur hæc rō ex hoc, quòd quū apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat utraque potestas, s. ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & utrāque inueniat Ecclesiæ suæ commisisse, non imperfectè, sed latissimè (ut de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo & de potestate ordinis Ioannis uigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, q̄ commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, q̄ cōmissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, ut solo corde peccata sunt.

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendā, sciendum est, q̄ licet quidam ex hmōi fortè rōnibus, aut melioribus moti opinati uideantur peccata omnino occulta non esse necessario confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tñ error ex tribus patet. Primò ex formali rōne materiæ confessionis, seu (quod in idē est) iudicij pœnitentialis, quū.n. Dñs pœnitētiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionē suam, dicens Ioannis uigesimo Apostolis tam sacerdotibus. Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt. & materiā iudicij explicauerit quo ad substantiam tñ, dum remittendo uel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, ut sonat litera (qm̄ certum est, quod p huiusmodi commissionē non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinatis) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: rō cōi catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad uos delata. ita q̄ sensus est. Quorum remiseritis peccata spontanea cōfessione reorum ad uos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum cōfessione delata: hæc est.n. formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam se extendit, & extra quā non se extendit pœnitentiale iudicium: qm̄ hæc omnia & sola remittere uel retinere pōt. Ex hac autē formali rōne materiæ huius iudicij, fit facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehendunt sub his, quæ sunt spontanea confessione detegēda: nullum.n. est ita latens, quod non possit eius, qui cōmisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur rō hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis uerbis Dñi. Differenter siquidē significauit Dñs materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiā iudicij secundū potestatem iurisdictionis: qm̄ respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata dicēs: Quorū remiseritis peccata: respectu uerò potestatis iurisdōnis explicauit pro materia peccatū in aliū, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex quibus dictis docuit nos diuina sapientia a materia iudicij pœnitentialis nullū peccatū excipi: ac per hoc cōprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residēs, hoc est peccatū cordis: sub materia uero potestatis iurisdictionis nō cōprehendi peccatum oē: sed exterius tñ, quod solum pōt aliū offendere. & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis uel omissionis.

¶Secundò, ex rōne proprij finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem cōfessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subijciendum uoluntariè reum ministro Dei offensi tanquam ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus ueritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus ueraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subijcit ad recompensandum, non de quibusdam sic & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, ut de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, q̄ non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: ut igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensari, oportet peccatorem offensas cordis subijcere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶Tertiò, ex usu Ecclesiæ. Nā cōmunis animi conceptio Christianorum est peccata omnia, siue occulta, siue manifesta oportere in sacra-

in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Cōcilij, primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, ꝙ omnis vtriusq; sexus cōfiteatur peccata sua omnia nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur oīa sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dr, ꝙ Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis cōfiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solùm peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tēpus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionē cuiuscunq; mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solū in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessione determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundā verò dicitur, ꝙ responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, ꝙ concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, nō tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc ꝙ potestas ordinis extēdit se ad occulta cordium peccata, stat ꝙ cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta nō se extēdit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis ꝙ quo ad forum pœnitentiale potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personā peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatē ordinis, in quē exerceat actū suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, ꝙ quia omne iudicium homini cōmissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscēdi in vtroq; iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet ꝙ iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tm: ideo non est miranda disparitas vtriusq; potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cū cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purū ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiā diuersus modus cognoscendi sit vtrobiq; à Christo institutus, patet: nā modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quod demū ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differētia dicta inter materiā, & materiā, ex supradictis clarè patet: qm̄ ex hoc, ꝙ peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatū cordis quantumcunq; occultissimum: & per oppositum, quia solum peccatū testificabile est materia iudicij exterioris, ideo peccata in solo corde manētia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodq; recipi in alio per modum recipientis: admittatur. Et quū infertur, ergo iudiciū secundum potestatē ordinis commissum homini, modificatur secundū conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, qm̄ nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtēdo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: qm̄ aliunde prouenit, ꝙ iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, s. spontanea confessione &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusans, non excedit modū conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem & simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) ꝙ non est similis ratio de vtriusq; potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroq; iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundū, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusq; materiam, dum vnius materiam dixit peccata absq; limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVÆSTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò vtrùm oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua cōmuni authoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quàm de octesimosecundo peccato, vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quod aut nulla species nullaque singularia, aut quasdam species & quædam singularia, sic & quosdam ac quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: qm̄ confitendo nihil aliud facit pœnitens quam ꝙ submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de alijs, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua videtur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantiū de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cū huiusmodi discussione, quā sine ea, pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur à multorum cōfitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddā est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adequate puniendo. Ad alterum vero iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illū finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, ꝙ nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed vt medicinalem, eo quòd præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secūdum seipsam tendet: quoniam adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec aliquis iudicium quod in foro pœnitētiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudiciū hoc est magis diuinum, quàm humanū, & confessor tenet tantum personā Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis vitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à cōmunissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non. n. misit Deus filiū suum in mundū, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc. n. apparet, ꝙ Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundū per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacrm spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primū Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudiciū absolutè, sed iudicium salutare, sed medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc propriè est officiū cōfessoris, ideo hinc pspicere oportet, quia debet esse cognitio peccatorum: oportet. n. tm manifestari peccata, quātum exigit huiusmodi salutare iudiciū. Si enim ad hoc salutare iudiciū exigitur manifestatio omniū, & singularū specierum, & certi numeri singularum: consequēs est, quod oportet pœnitentem hæc explicare iuxta possibilita-

tem

tem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequẽs est ꝙ nõ oporteat pœnitentẽ hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quãta discussio exigitur ad hoc salutare iudiciũ. Dicamus igitur, ꝙ iudiciũ huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudiciũ, & esse salutare: ita ꝙ secundũ est finis primi: & propterea ex secũdo manifestãdo est primũ: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem oportet hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicium à iudicio absolutè differt (vt dictũ est) quantum ad punitionẽ, in hoc ꝙ in iudicio absolutè intẽditur ad punitionẽ secundũ se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secũdum se cõsistit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas oẽs & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cõmensuratione pœnæ ad pœnitentẽ & illius salutẽ (sicut medicina cõsistit in cõmẽsuratione tã ad infirmũ, quàm ad sanitatẽ acquirendã) & cõmensurata pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absq; exacta cognitione omnium & singularũ culparum rectè iudicatur, atq; imponitur (vt patet quãtũ ad peccatorũ species de superstitionis seu diuinationis, & similiũ speciebus) absq; discussione harũ, commensurata tã pœnitenti, quàm eius saluti punitio atq; prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo ꝙ medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vt vicenarius, & si incertus relictus sit an duobus dẽptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit cẽtenarius, an dubiũ inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de alijs. Hæc enim & similia manifestant ꝙ salutare iudicium non exigit exactam omniũ, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsq; ad hoc, ꝙ notum fiat confessori, quæ, qualis, & quãta pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autẽ rectè disposito: quia licet aliqs pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc cõmensurata sit indisposito, pœnitẽtia erit fortè oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi.n. indispositio pœnitentis: quia est per accidens, non variat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoq; dixi, iudicium salutare non requirit cognitionẽ exactam omniũ & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi ꝙ requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali nanq; ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque connecti exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descẽdendo dicimus, ꝙ species peccatorũ mortalium sunt in duplici differentia. Nã quædam sunt, quarũ diuersitas diuersitatẽ iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicãdus est pro salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorũ, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædã verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiã, vt sunt species diuinationis: idẽ est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de alijs, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter oẽs latentes: quas fortè via doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorũ species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui in necromãtia: & sic de alijs.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, ꝙ dupliciter accusandus occurrit. primo secundũ se, secundò vt circunstantia peccatoris. Et secundũ ꝙ est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo nõ inducit: nã aliter iudicandus est & medendus qui semel tãtũ, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodẽ modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: qm̃ experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illũ crassa quadã æstimatione: nã salutaris iudicij ratio nõ variatur ex hoc. Verbi gratia, Cõmisit quis furtum multoties: videtur sibi ꝙ parum plus vel minus fuerit, quàm vigesies, non est opus solicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19 sed sat est, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunstantiam peccatoris, quàm secundũ se, si certus non est (nam ad certum numerũ occultandũ nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodã verisimili numero: vel quum consuetudo peccãdi præcessit, explicatio tempore, puta ꝙ per decenniũ fuit in hac mala consuetudine & frequẽtia delinquendi, puta ꝙ quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiẽdus est. Nec oportet in hmõi numeris pœnitentẽ aut confessorẽ multum solicitari: quia par est salutaris iudicij ratio. Et qñq; vtriq; nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequẽtia cum pronitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiã conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretricijs: nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudẽs cõfessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, ꝙ ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat dicendum est, ꝙ pœnitens debet habere intentionẽ explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunq; modo dicẽdi debet intendere cõprehẽdere omnia: ita ꝙ explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultãdum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, ꝙ sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo ꝙ pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, ꝙ aliter iudicandus est & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus est. Et uitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum, numerum ad certum: media siquidem uia incedendũ est, ut salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et uterque pars quæsiti aliqualiter est uera: & autoritati Doctorum & usui confessorũ ac pœnitentium simul defertur.

¶ AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra conclusa militant rñdendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, ꝙ intelligitur qñ certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerũ illum explicare, de incerto autem numero in solis forte uerbis ab aliquo Doctore discordare credimus. De speciebus uerò dicitur, ꝙ de communiter notis speciebus uerificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ cõfirmationis: nã nõ dicimus quædã singularia esse cõfitẽda, & quędã non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdã occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdã species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdã alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in una earũ, seu aliquo huiusmodi. Et si millies dicimus oĩa singularia confitenda: sed non eodem modò, nã certa in numero certo, incerta autẽ non, excessiua tñ multitudinis in numero uerisimili (etiã si aliqualiter crasse fuerit æstimatio) seu frequẽtia idẽ insinuante: incerta autẽ excessiuę multitudinis sufficit in cõfuso significare, ut prudẽs cõfessor intelligat. Et rõ diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudiciũ: hinc enim oĩa pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicaciæ ac prudẽtię: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquẽ confessorẽ, perpendentem inde totum quantũ sufficit ad iudiciũ salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoq; accidit qñq; disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè, & clarè omnia sua peccata, ut ipsimet sciunt proponere: quibusdã autẽ inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autẽ magis urgentem, dicitur ꝙ, ut iam dictum est, adequare pœnam culpæ cõtingit dupliciter, uel simpliciter propter se, uel quodãmodo in ordine ad aliud. Et ꝙ primo modo exigit exactã cognitionẽ cuiusqz tã culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam consistit: secundo autẽ modo non exigit exactã cognitione culpæ & pœnę: quia nõ consistit in utriusq; æqualitate, sed exigit cognitionẽ cõmensurationis pœnæ ad finẽ. Et qm̃ primo modo non est actus iudicij præsentis uitæ: ideo ad confessorẽ nõ spectat actus iste. & quum potentia sit propter actum, non est opus ut confessori sic exacte nota sint peccata, ut possit pœnã culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorẽ spectat cõmensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suã salutẽ (qm̃ hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commẽsuratio in quadã proportione media inter pœnitentẽ & illius salutẽ consistit: sicut medicinã oportet esse proportionatam & sanitati recuperãdæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnę præsentis uitæ) ideo & uera est doctorum sententia dicentiũ, ꝙ confessor debet posse

adæqua-

adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim cōmēsurationis adæquatio: licet nō interueniat æqualitas inter culpā & pœnam. Et verum est, q peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVÆSTIO IIII.

¶ An peccata semel rite confessa subsequuta absolutione & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVÆRITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum namque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem prius supponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur p modum iudicij, exigit cognitionē vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata aliàs confessa solùmodo exprimeret: lateret enim confessorē istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum pœnitentem hunc vinculis horū peccatorum astringi uel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundē esset fructuosa, sequeretur q aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpā de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti perciperet: & sic in uno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudiciū semel latum sine errore à cōfessore, Deus sic ratificat, q est irreuocabile. Ergo rōnabile est, inquit Scotus, q etiam sic ratificet quod sit irreiterabile, quoad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ uidemus in foro litigioso: nā sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, ut absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM videtur esse communis opinio. Ad euidentiā huius sciendū est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eorundē confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, q scilicet contineat quædā peccata aliàs cōfessa, & quædā nunquam confessa: sed de cōfessione continente solùmodo alias confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauiū, & non de fructu ex parte pœnitētis, scilicet erubescētia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescentiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia utile per inutile adiunctum non uitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quām in secundo quæsito adducemus hoc idē concludit, iō transeo ad secundū quæsitū. Io quo inuenio Scotum in 4. sent. di. 18. respondendo ad primum, tenere partē negatiuam esse probabiliorem: ita q sentit iteratam confessionē nō esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpā (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autē ex argumento quinto loco allato cū sua cōfirmatione. Sed reuera non solū minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunq; suscipit quodcūq; Ecclesiæ sacramētū ritè ac dignè, cōcurrētibus omnibus requisitis ad sacramentū (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) nō solū licitè recipit sacramentum, sed etiā recipit fructū sacramenti: sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentū, &c. ergo est illi fructuosum sacramentū: quod est intētū. Maior est per se nota: positis enim omnibus iā ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, nō est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentū. Et patet inductiuè in singulis sacramentis. Minor autē facilè patet discurrēti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, q fructus iteratæ confessionis, p̄supposito fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius nō est remissa. Similē enim fructum habet prima confessio, ad quā heri contritus hodie accessit: augmētauit enim gratiā, & remisit aliquantā partē temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primū militant quæsitum, respondendo dicitur, q materia sacramēti pœnitentiæ existēte duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatū: propinqua uerò est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio) nō inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamē existente materia propinqua, iterari formam sacramēti. Et propterea quia confessio non est eadē: licet sit eorundē peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia p̄pinqua est alia numero, & nō est replicatio eiusdē: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdē.

¶ Ad secundum dicitur, q hoc argumentum petit difficultatē communē huic q̄sito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quādo totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima cōfessione ad sacramentū pœnitentiæ, eadē est enim utrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit utriq; dicendo, quòd quia sacramētum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac p hoc, quia pœnitens proponit peccata sua, ut expiabilia, ac ut ea, quibus seipsum alligauit: iō Ecclesiæ minister absoluit, id est sacramētū absolutionis impēdit licitè profitēti alligationē. Et quia in sacramēto efficitur intus quod significatur extra, iō intus cōmuniter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partē pœnæ. Et licet hoc sufficere uideatur, quia ad id quod cōmuniter inuenitur, leges respiciunt: subiungendū tñ est stringentibus casum ad immunes etiā à pœna, q ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentū pœnitētiæ ex propria ratione habet q sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & uocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis alijs malis (ut clarè patet in augmēto vulnerū originaliū) ideo absolutio sacramentalis, non solū extendit se ad culpā, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita q gratia per sacramentalem absolutionē significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, q extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rōnem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plene prius consequutus baptismalem gratiā ex baptismo fluminis, esset magis ablutiua à peccato, dū à peccati reliquijs magis mūdaret. Cuilibet siquidē Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita cōuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius. Absolue Domine, &c. Nec putes nouā me introducere de effectu sacramēti pœnitētiæ doctrinā. Vide superius diuū Tho. in articulo 2. quæstione 65. dicentē, Extrema vnctio ordinatur cōtra reliquias peccatorū, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et pcipe ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertiū dicitur, q quia confessio fit de actibus peccatorum, & nō de esse sub pctō (debemus enim confiteri, q fecimus tale & tale peccatū: an autem adhuc detineamur illius peccati uinculo, uel sub peccato nō simus, sub cōfessione nō cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentē confitērē se perpetrasse tale peccatum, & paratū ad pœnitentiā, &c. sufficit enim q subijciat se iudicio, accusādo seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiā egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias allevantes sententiā iudicis, quas cōstat nō esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, q quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima uel eius augmentū: ideo frequētia sacramenti illis solis cōuenit, qui seipsos paratos reddūt ad gratiæ augmētum. Et propterea nō sequitur, q fructus sacramentorum exponatur ridiculo: non sunt enim frequētāda quantumcunq; fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuū eorum effectum: cōmuniter autem huiusmodi dispositio nō tam frequenter inuenitur in hominibus, ut totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, q sequela nihil ualet: quoniam irreuocabilitas sententiæ, pertinet ad firmitatē iudicis & iudicij, infructuositas autē supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorē largitatem iudicis uel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest uirtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, q Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, ut fructuosum replicetur. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, uana sunt, si iterantur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

¶ An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitaté confessionis quæritur an cõfessio informis sit iteranda? vr enim q sic Primò q instrumentum oportet moueri à principali agente, alioqnin instrumẽti id non soluatur: ergo iudicium pœnitẽtiale oportat a ministro exerceri, put mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri ut exerceatur pœnitentiale iudiciũ, ut instrumentum motum à Deo principaliter absoluente.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest una pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatũ aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac p hoc necesse est confessioné non esse integram, & cõsequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia cõmuniter cõfessio informis accidit propter aliquid non explicatũ in cõfessione. Tum quia peccatũ illud, quod dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, nõ est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo uanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM est authoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 17.

¶ Circa hanc difficultaté (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice esse) sciendũ est, q uitandi sunt duo extremi errores. Alter est, q omnis confessio informis est ualida, ita ut non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter uerecundiã peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, q nulla confessio informis est valida, ita q non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cũ hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorũ, ut denuo confitendorum: quum tamé oporteret nos esse solicitos ad plures confitendum, ne quandoq; fieret cõfessio formata. & sic nũquã finis imponẽdus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat uniuersalis Ecclesiæ aures offendere. Ex vtroq; aũt errore pspiciẽdum est, q nõ ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitaté uel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, q aliqua informis cõfessio est ualida, & aliqua non est ualida, nõ ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, q aliqua sit ualida, & aliqua nõ. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius duo sunt actus vsq; ad absolutionem, scilicet contritio & cõfessio: ideo hinc scrutandum est quid ueri appareat. Ex parte igit̃ confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu aũt cõtritionis tota oritur difficultas, quæ, ut clarius elucescat, distinguendus est cõtritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus aũt contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, q dolent de præteritis omnibus, ut de summo odibili, & proponũt uitare mortale peccatũ ut summum uitabile, si confessionem subeunt informem non tenentur iterare confessioné, sed est eorum confessio ualida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adductis ex uniuersalis Ecclesiæ testimonio: oẽs enim sapientes & timorati uiri sic dispositis mãdãt imponendũ esse cõfessioni finẽ. In inferiori aũt gradu cõtritionis, sunt sic attriti, ut doleant quidem de omnibus pteritis: non tñ ascendunt vsq; ad hoc, ut doleant de eis tanquã summo odibili: & similiter proponũt cauere de futuro, non tñ tanquã à summo uitabili. Et hoc bifariã cõtingit. Primò sine discussione talis defectus; quia scilicet non discutit pœnitens doloré suum de cõmisso mortali, an sit tanquã de summo uitabili, & similiter propositũ suum uitãdi mortale, an intẽdat uitare tãquam summũ uitabile: sed occurrit tñ ei dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset unũ hominé & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo nõ ita dominatur affectus tã uitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in pterito, ut pro summis malis hæc hẽat. De hocum numero uidetur non maxima pars Christianorũ pœnitentium sit, quos non sicut primos puto uirtute clauiũ de attritis regulariter fieri cõtritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, q charitas sicut posituè præferi Deũ omni amabili, ita facit apud habẽté ipsam offensam Dei odibiliorẽ omni odibili, & magis uitandã omni alio uitabili. operat̃ enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, nõ est charitas Dei. De istorũ confessione intelligo doctrinam diui Thomæ q confessio informis per defectum contritionis est ualida, ita ut non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendet ad cor altum, ut habeant peccatum p summo odibili & summo uitabili, & confitebuntur fictionem suã hanc, qua ncontriti sacramentũ susceperunt: quum in ueritate contriti non essent. Quare autem huiusmõi confessio sit ualida, inferius declarabitur. Si uerò huiusmõi attritionem inaduerterint, scilicet non esse contritos, simile est de eorum confessione iudiciũ & de confessione illorũ qui sunt in tertio gradu: de quibus modo subiungimus, q in infimo loco attritorum sunt, qui ambas cõtritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritioné enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositũ cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidé aliqualiter dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & uelleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, uel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, uel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statũ suum nõ percipit, ac per hoc non explicat cõfitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui aũt percipit & confitetur, et integrè ex intentione confitetur: qui uerò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatũ confitendũ, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus aũt si nollet hoc cõfiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur cõfessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dr̃, q quum ex proposito tacetur peccatũ sacrilegij ex tali statu pœnitẽtis consurgens confessio non est ualida, sed iteranda: deest siquidem confessioni nõ sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando uerò cõfessio ex proposito est integra, omnium confessio uidetur ualida: ita q non est necessariò iterãda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad uitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesq; non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, ut eos absoluat, excusant, si bona fide cũ sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, q ista est ignorantia iuris diuini: quoniã in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, qñ à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios puenire. Vnde & Apostol⁹, mulieré à uiro suo interrogare iubet, si qd uoluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusarã à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitẽtibus omnibus confiteri uoluntatem suam de non cauẽdo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis aũt ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est ualida, ita q non est iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ uerũ inuenitur & fructuosum nõ nunc, sed quãdo aderit contritio. Et quidem q uerum inueniatur sacramentum, non solũ secundum illorum opinioné, qui negant contritionem esse parté sacramẽti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed et tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo, q contritio nõ secundũ se, sed relata ad confessionem (hoc est ut est spontanea uoluntas recompensandi ad arbitriũ sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc aũt in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentũ huiusmodi, oẽs partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est vt sit uerũ ecclesiasticum sacramentũ. Quòd autem existente uero sacramento, informitas nõ pariat re iterationé, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma pbatur: quia sic est in alijs sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc uerificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione. Optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen

men, si inconttitus suscipit quis extremã vnctionem, & post ho rã conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: qm si careret illius fructu, peterẽ infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionẽ Ecclesia non negaret: quam tñ negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, q informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ea ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoq; addat nouũ peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritumq; Ecclesiæ. Augustinus nã primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesiæ ritus hoc vida tur semper seruasse: fructu quoq; extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ AD PRIMVM in oppositum dicitur, q sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudiciũ exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nã quo ad modum exercendi non procedit à Deo: qm sacri legè exercetur: quo quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramẽtum secundũ se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacrm fructuosum sortiturum effectum, qñ suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, q in contritione duo sunt: scilicet velle recõpensare, & charitas informãs illud velle. Et respectu quidem sacri pœnitentiæ absolutè, sufficit cõtritio quo ad primũ, respectu autẽ eiusdem fructuositatis ipsius præsentia, cõcurrit cõtritio etiam quo ad secũdum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacri vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramẽti effectum tunc.

¶ Ad tertium dicitur, q cùm actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionẽ, qui ex intentione integritatẽ violat: & propterea quũ in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter nõ sit integra, non sequitur, confessionẽ esse iterandam. Aduerte tñ hic, q sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalẽ sui generis (vt patet in detractione, cõtumelia, & huiusmodi: contingit enim tã granitet absq; intentione detrahẽdi, detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio inaduertenter minus æstimata, detrahendi actũ in detractionis naturã reducat) ita potest contingere q ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiatio nis incurius illa, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ omittunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, q licet sacrilegè, sacramentum tñ coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentẽ exercetur: cuius fructum etsi non tunc, qñ tamen erit dispositus pœnitens, percipiet: vnde non fuit sacramentum vanum, q Deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quã primum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num pœnitentialis satisfactio de alias debito fieri possit.*

2 *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVÆSTIO I.

¶ *An satisfactio pœnitentialis possit esse de alias debito.*

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur q non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. Nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliàs, id quod fit esset debitum minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in ecc liquis satisfactionibus.

¶ Secundò, quia ritus Ecclesiæ hoc habet, vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus: quæ sunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi si non peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, q in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendũ est plus tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et qm pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumẽdo pro fundamento, q vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principijs, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ imitata, qualis est inter hominẽ & Deũ. Sub qua constat comprehendi satisfactionẽ pœnitentialem: qm nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intẽtum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauiũ, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellẽtia satisfactionis in passione Christi propter excellẽtissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia considerarer.

¶ Præterea vnum & idem opus eum hoc q est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptũ patet: quia honorando parentes (q est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Cõsequentia probatur, ex eo q ratio aliàs debiti nõ minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recõpensandi peccatum debitũ: opus siquidem aliàs debitum, si potest cũ hoc existere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, s. charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nũquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per cõsilia, qñ sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cui non potest pœnitens ordinariè illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, uel esurire, aut siore, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem: sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. in cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicis, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, q aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiae, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, ut non solum ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere poenitentibus, quas eas semel soluerint, quamuis iuniores non nulli trepidantes timore ubi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitentiam; quae aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, uanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm usu. Secundum est, quòd quaecunque sacramentalis satisfactio si extrà charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem poenae pro peccato debitae apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis authoritatibus in 15. dis. 4. c. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitaté fit, valere incipiet quando recuperata charitate poenitens ad eor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramétale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, confessione, & extrema unctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur posteà recedente fictione, effectum. An autem totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset, si in charitate peracta esset, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc est sacramétu. Cuius oppositum accidit in alijs: ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est praecipuè poenitentis, & tá parum habet sacramenti, ut multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum auté ex illa praecipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orta est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum aequiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, ut praedictum est, tenetur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quae de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de uindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur aequalitas rei ad rem: nos autem de satisfactione poenitentiali loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sententia haec non est dura, sed dulcedine amicitiae diuinae plena, nec est occasio peccandi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam ualde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶ Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi rationi in quacunque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, sed mittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Pascha te peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quae tangitur de nouo peccato mortali omittentis poenitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita primum est, quòd est iudicata & praecepta à Christi uicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cum iudicii & obedientiae: & hinc satisfactionis omissio nó habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur praecepto: & abijceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione talis peccati mortalis, nisi actus ille iustitiae, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad saluté. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut suiipsius, aut proximi. Quoniam uersatur circa ea, quae sunt ad finem scilicet solutionem poenae temporalis: quam potest poenitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est expiatrix poenae pro peccato debitae: & hinc, ut nunc monstratum est, nó habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quod sit reseruatio luendae poenae. Quartú est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd Ecclesia utitur poenitentiae sacramento quandoque absque hac tertia parte (ut patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac uita, absolui, reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi ut descripta est & ut sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat praeter obedientiam & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidés euitat haec inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam téporalis poena amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redunt simpliciter dimissa peccata, nec aequè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena uenialium: ratio enim proxima aeternitatis poenae perseuerantium uenialium in inferno est aeternitas culpae: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio poenae nunquá est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE

Ministro sacramenti poenitentiae, cuius vnicum est Quaesitum.

QVAESTIO VNICA.

¶ An sacramenti poenitentiae minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti poenitétiae quaeritur an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est rõ dubij. Tú quia cófessor summi pótificis ministrat ei sacraméntú poenitétiae sola potestate ordinis: quú potestaté iurisdictionis sup eú habere nequeat. Tú quia vl cóiter dici q; sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis uenialibus. tum quia uidetur unam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extéderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

¶ IN OPPOSITVM est decretum omnis utriusque sexus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, q; licet multa Doctorum verba sonare uideantur, solã ordinis potestatem quãq; sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen ueritatem nunquá sufficit, sed semper exigitur ultrà potestatem ordinis, authoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiá determinatum est, sed ex ipsa sacraméti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4 q; minister huius sacraméti est sacerdos habés authoritaté ordinariá uel delegatam. Ex quo patet q; sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locú distinctio illa de ministro ex officio uel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, q; si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoq; sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicij, ut sic, actus auté iudicialis, etiam si fingendo detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiae constitutione, sed ex ipsius sacraméti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit

principium

principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principiũ calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principiũ excõmunicãdi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius, q iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso q illis se submittunt in illa causa. In ministro uerò sacramẽti pœnitẽtiæ quũ ordinaria uel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniat potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandũ tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autẽ iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: uel simpliciter uel quo ad talia peccata. Et hinc fit, ut quicunque potest se subijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliundè iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim q summus Pontifex nulli in terris subditus est, põt seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec cõfessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitentie, a Christo, uel Ecclesia, uel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata uenalia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri uenialia) ideo satis rationabile est, q quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ uenialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiuè: quæ quia non est propriè delegata, tacita uidetur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum uenialibus: quum tamen secundũ ueritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: ut dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum ueniale incursa: nam quia excommunicationis uinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuũ iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens uenialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel ut omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erãt sacerdotes poterant omnes absoluere: uel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solũ sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est uerus, supposita ueritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes utrãq; potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, iudices autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nũquam sunt iudices, nec communes, nec proprij: ut patet de his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliqs se subdit eis quo ad uenialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum, Thesauro, in quatuor Quæstiones diuisus.

1. *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2. *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3. *Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sint Christi merita, & sanctorum.*
4. *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quendã aliàs editum, & plures qõnes in secũdo quolibet positas, iã tertio scribẽdũ occurrit tripartita cõsideratione. primò de thesauro. Secundò de cã. Tertiò de suis effectibus.

¶Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarũ. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio quorũ sint uel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus Thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QVÆSTIO I.

¶*An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, q ex duplici capite dubitatio hæc oritur. uel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgẽtiæ authoritatiuè, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic q ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à uinculis suspẽsionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo q creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici uinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgẽtiarum: ut manifestè patet.

¶Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. di. 19. Et fundatur super uerbo Christi, Quodcũq; solueris sup terram, &c. Hinc enim vult Papã uelut principem Christianæ Reipub. cõstitutũ: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariã potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papã posse remittere debita pœnarũ temporalium, quas pœnitẽs tenetur in hac uita uel in purgatorio exoluere. Firmaturq; hoc, inducendo q sacerdos absoluendo trãsfert pœnã æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicẽdi modus tripliciter errat. Primò in hoc, q non distinguit inter forũ pœnitentiale & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signũ est, q est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, ut princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: unde & põt solui & ligari à sacerdote in foro pœnitẽtiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedẽtibus ad sacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debitã non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, q est eiusdẽ rationis cum suis aliis partibus, quæ remissæ sunt ex uirtute clauium, uel per satisfactionẽ pœnitẽtialem, unde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatẽ tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc q non discernit inter causas debitorum. nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitũ remittere posset. Vnde quũ Papa non possit remittere causam debiti (quoniam cã debiti est peccatum: Papa autem nõ potest etiam ueniale remittere peccatũ) non igitur ad potestatẽ principatus eius spectat remittere pœnã ex peccato debitam. Tertiò errat nõ discernẽs modũ potentiæ: aliud est enim papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, q Papa possit sicut rei ueritas est q potest ex illo Christi uerbo, Quòdcumque solueris, &c. non tamẽ sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim q potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationẽ. Et hoc patet in simili: nã sicut Christus dixit Petro, Quodcunq; solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut nõ ualet, discipuli seu sacerdotes possunt remittere pctã, ergo possunt solo iussu seu authoritate: (sed stat, q possunt alio mõ, s. ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non ualet, Papa potest quodcunq; soluere sup terram: ergo solo iussu seu authoritate hoc potest: stat enim q hoc possit diuersimode, quo ad exteriora qdẽ solo iussu, quo ad interna uerò, peccata scilicet & eorũ pœnas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante uerò dispẽsatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶Secunda autẽ opinio uerborũ sonum habens pro se (pro quanto indulgentiæ, sonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur sup hoc, q pœna debita à pœnitente apud diuinã iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinæ iustitiæ: ac p hoc nõ potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti nisi Papa posset supra ius diuinũ: quod constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminutissimè exponendo remissionẽ iniunctarũ pœnitentiarũ, dũ exponit pro remissione solius uinculi iniunctionis, quum ẽt ipsa uerba sonent remissionẽ ipsarum iniunctarũ pœnitentiarũ, & non solius uinculi iniunctionis: non enim dr, q relaxamus iniunctionem, sed q relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quod impietatẽ tribuit Ecclesiæ: nam si indulgẽtia liberaret & à sola iniunctione pœnitẽtiæ, impiè ageret Ecclesia dando indulgentias: qm absoluendo à uinculo iniũctionis, tãtummitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati

fuissent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiã dando indulgentiã. Tertiò errat in hoc, ꝙ non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere authoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus authoritatiuè remittere possit: homo tñ minister Dei, diuina authoritate sibi cõcessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi authoritate diuina.

¶ HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autẽ & effectus in huiusmodi cõcidũt (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgẽtiarũ ex his quæ certa sunt. Et qm̃ certũ est omni hoc attestante Ecclesia, indulgẽtias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum, consequens est, ꝙ idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Cõstat autem ꝙ per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersaliter credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentẽ, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoq; tñ de pœna tẽporali pro actuali peccato debita apud diuinã iustitiã, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id qđ communis doctorum opinio sentiebat, s. effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde cõsiderandum est, ꝙ remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita ꝙ cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Dñi non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiã quidem in hoc, ꝙ misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, ꝙ meritũ ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitũ Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissimè cõmoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorũ, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendã, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentiũ in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorũ quo ad pœnã tñ per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: qm̃ omnis ratio exposcit ꝙ diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: qñquidem submittere se indulgentiis, multo minus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVÆSTIO II.

¶ Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdũ satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quã ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, s. ꝙ indulgentiæ succedunt loco pœnitẽtialium satisfactionum. Hoc. n. dictũ oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officiũ. habet. n. huiusmodi opus quatuor officia, s. bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo ꝙ est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò ꝙ est tale opus (puta ieiunium) medicinã præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem ꝙ à charitate procedit meritorium est vitæ æternæ, & ex eo dẽum ꝙ pœnale satisfactoriũ est pro pœna temporali pro peccato debita, soluitur enim pœna absq; omni contradictione per opus pœnale vt sic: indulgentia autẽ non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nã ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit pœnam quam per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longè melius esse prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tñ vilipendendæ sunt indulgentiæ: qm̃ salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, qm̃ si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nã nullũ officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est. n. dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatẽ pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgẽtiam. Ex hoc igitur, ꝙ indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, ꝙ thesaurus indulgentiarũ thesaurus est satisfactionũ, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo mõstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionũ, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo ꝙ vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autem non quæcunq; satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodẽ reconditæ sint, ex eo patet, quod satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionẽ pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et similis est iudicium de satisfactionibus quæ pro quibusdam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluẽdis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita ꝙ nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta ꝙ non solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiam non plene remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVÆSTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitãdi ratio est: quia dicitur, ꝙ sunt Christi & Sanctorũ multis tñ doctoribus aduersantibus. Dũ quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tñ dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omnis ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secũdò, quia ad hoc ꝙ satisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionẽ illã ad alium. de nullo autem sanctorum autenticè constat ꝙ habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horũ opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoãdo, falsissimũ est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in mẽbris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cælestem perueniũt

patria. ratione quoq; hoc alienum est: quia Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solùm animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed alijs meruit. Imo maius quid meruit nobis, quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibiipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Authoritas autẽ Apostoli nõ dicis merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, s. exaltationem ipsius, & excellentiã sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in vocabulis cũ arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidẽ de remuneratione cõmuniter, siue sit ꝓpriè remuneratio, siue nõ, distinguendum est, quòd merita Sanctorũ quoad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quoad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quoad hoc superfluũt in ipsis Sãctis, & ponũtur in thesauro remanẽtia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita siquidẽ Sanctorũ, licet secũdũ reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundũ tñ hoc officium, quod est satisfacere pro pœna tẽporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto, si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur quòd non sit capax talis remunerationis, s. quòd satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quàm pro proprijs peccatis erãt debitores: oportet cõsequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantũ excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendũ est, quòd merita Sanctorum oĩa sunt plenissimè remunerata sibi: ita quòd etiam ipsæ eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ, vel remunerãdæ in ipsis Sanctis: quia quicquid inde meruerant, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro alijs: quia soluere pro se vel alio, nõ est meritũ aut merces, aut remuneratio quæcunq;: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quãto fuit meritorius remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quòd plus passus est, quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunq; alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum contingit superfluã satisfactionẽ Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddã accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorũ fundata, error in hoc, quòd satisfacere, seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quũ longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat nõ inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiã & cõmunis doctrina, tenẽs in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tñ in huiusmodi solutione nõ mereri neq; remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantũcunq; vltra condignũ, non tollit à meritis Sanctorũ superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualiũ peccatorũ: si constat Sanctorũ merita plus esse satisfactoria, quã ipsi essent debitores, nihil obstabit rõ de plena remuneratione. Quòd autẽ sancti plus satisfecerint, quã demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens. Vtinã appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quã patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus passum fuisse, quã pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactionũ: vt patet ex antedictis. Simile autẽ esse de multis alijs indicium, nemo dubitat. De intẽtione verò Sanctorum, quòd scilicet fuerit pati pro nobis, testatus Apostolus ad Colos. 1. dicens. Adimpleo ea quæ desunt passionũ Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ EX QVIBVS omnibus patet, argumenta supradictorũ doctorũ falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quia iam per Romanã Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro super abundantiũ meritorũ, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiã conclusio quoad superabundantiam passionũ Christi pro nobis fundamentũ habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nõ pro nostris autẽ tñ, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionẽ Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quũ executiuè pro paucis tñ satisfaciat, infinitũ thesaurũ satisfactionũ Christi superasse in sacramentis quibus eadẽ Christi passio satisfacit. De sanctorum autẽ superabundãtibus meritis quoad officiũ satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quòd rationabiliter Ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Etsi quæratur, ad quid vtilis erit tanta superabũdatia satisfactionũ Christi & Sanctorũ, quanta secundũ prædicta supererit post vniuersale iudicium, quia nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnã pro peccato debitã: dicendum est, quòd hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum vt satisfactoria, tã excellẽter superare oẽs quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriã Christi & Sanctorũ: & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quòd non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autẽ quæritur, ad quid superabũdans satisfactio Sanctorũ ponitur quũ Christi satisfactio sufficiẽtissima sit pro toto mundo: respondendũ est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus n. diuinam prouidentiã disposuisse, quòd Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantũ fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorũ curatores, quidã aliorum doctores, quidã qui pro alijs merẽtur, de congruo tamen: quidam qui pro alijs impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilẽtur Christo etiam in hoc quòd pro alijs passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quam demerentur, pro alijs satisfaciunt.

QVÆSTIO IIII.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus iste subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quia conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autẽ pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ IN HAC Quæstione sciendũ est, totam difficultatẽ consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papã, sed in hoc, an aliter quã per sacramentorũ collatione possit Papa thesaurũ istum cõmunicare: quia nulla authoritate Scripturæ, nulla vel ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Authoritas siquidẽ illæ, Quodcũq; solueris super terram, & quorũ remiseritis peccata: intelliguntur procul dubio secundũ subiectã materiam, vt. s. quæ spectant ad remissionem peccatorũ cõmissorum sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoq; cõmuniter allata, s. quòd communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd cõmunia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidẽ dispensabilia per præsidentẽ Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramẽtorum. Ratio demum ducens ad inconueniẽs, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illę nõ cõmunicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispẽsari sine sacramentis: ergo vanè sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur, dicendo quòd sunt in thesauro Ecclesiæ, vt à Christo dispẽsentur mẽbris Ecclesiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Itaq; secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

¶ LICET Autẽ difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tñ vniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ prælatos posse

huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Episcopi indulgentias dant, nõ crudeliter loco solius uinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed granosè loco ipsarũ satisfactionũ iniunctarũ: ex hoc enim, ut in superioribus manifestatũ est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quũ non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgẽtiæ succedere pœnitẽtijs iniunctis) ideò absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio fatendũ est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Xpi, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum cõmissam esse prælatis Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatẽdum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autẽ huic ueritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis, soluit omnes difficultates accidẽtes in hac re: Est autem ratio hæc, Cõmunia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quã per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quã per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum, ut superabundãter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quã per sacramẽta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta. Maior propositio nullam uidet habere instãtiam. Minor aũt ex supradictis clara est, excepta ultima particula, scilicet, quòd hæc bona sint cõmunicabilia aliter, quàm per sacramẽta. Quæ particula manifestatur ex eo, quòd hæc eadem bona potuissent si uoluissent Sancti communicare, non per uiam sacramenti alijs membris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quàm per sacramenta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles alijs aliter, quam per sacramẽta. Hinc quoq; monstratur ualidam esse ad propositum authoritatẽ illam, Quodcunq; solueris: nã uerus illius intellectus est, Quodcũq; solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad ppositũ efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunq; per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter. Quodcunque aliter, quam per sacramẽtum solubile solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna tẽporis, pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentũ & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pœna potest à Petro solui, non solum p sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatã. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam uera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solùm potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud uerò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectãt ad remissionem peccatorum cõmissa esse prælatis Ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verũ est de spectãtibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantũ, puta temporalẽ pœnã remittendũ.

¶ ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nã sine sacramento cõferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalẽ, spectat ad claues excellentiæ, conferre autem sine sacramẽto id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere, ad claues ministerij. Sic autem est in pposito: quoniã remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitę nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramẽtorũ effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, uel per proprios actus pœnitẽtiæ, uel patientiorum satisfacientium pro eo actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: uel amicus similia facit, ut pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE causa indulgentiarum, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Nũ causa nulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum necessariò requiritur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit: primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

¶ CIRCA PRIMVM, uidetur pars negatiua uera quoniam indulgentiæ indiscretę, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretę, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsenti, est ualida et sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse ualida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni, aliqui promoueantur ad episcopatũ, prioratũ, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispenset huiusmodi ministeria, facta tamen tenent. Consequentia uerò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, ut dicitur extra, de pœnit. & remis. cap. quum ex eo. non eneruarent autẽ, si essent ualidæ, sed supplerent, adimplentes in ueritate, quod p satisfactionem pœnitencialem agendum erat.

¶ IN hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd unum requisitorum necessariò ad efficaciam indulgẽtię, est cã rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanã (puta pro eundo ad theatrum) cõstat quòd indulgẽtia esset, nulla. Hoc autem supposito in quęstionem uertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est ualida, ita ad efficaciã tantæ indulgẽtię (puta centũ uel mille annorũ &c.) Exigatur simili necessitate rationabilis cã tãtæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile cõcludere partem affirmatiuam ueram, scilicet ad efficaciam tãtę indulgentię exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentię, ita quod sine illa non est ualida. Nam si ut supponitur & communiter cõfitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgẽtiam, necessariò, sequitur, quod ad tantam indulgentiã est etiã sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

Verum ad minus cõmunia descẽdẽdo cõsiderandũ est, quòd licet potestas Papæ super cõmunia Ecclesię bona tam spiritualia quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispẽsatio mihi credita est: res tamẽ subiectæ hmòi potestati, diuersimodè illi subduntur, & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantũ ad propositũ spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet ualidorũ ex solo imperio, uel non ualidorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quãuis ad hoc quòd rectè fiant ultra Pontificis imperium exigãt rectã regulã uoluntatis imperantis, si tamẽ absq; recta regula solo Pontificis imperio fiãt, ualida sunt, de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibẽtur, quæ tamẽ facta tenẽt. De quorum numero sunt distributiones beneficiorũ, dispẽsationes matrimoniorũ in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autẽ genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædã inualida ex solo imperio, attingi cũ hoc possunt à Põtifice uerbo & opere per uiã facti: quædam uerò sunt inualida ex solo imperio, quæ cũ hoc p uiã facti attingi non possunt opere, sed uerbo tantùm. In primo mẽbro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorũ ecclesiæ: si enim Pontifex p suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniã ipse nõ est dominus bonorũ ecclesiæ, & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionẽ, nõ ppterea trãsferret dominiũ rerũ illarũ in illos. In secundo aũt mẽbro continetur dispẽsatio uotorum: si enim uoti castitatis solo imperio à Papa dispẽsetur: cõstat dispensationẽ esse nullam. & circa uoti uinculũ, propterea per uiã facti nullũ actũ Pontifex haberet nisi uerborũ: exequutio enim cuiuscũq; operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa uoti uinculũ. Tribus igitur existentibus generibus rerũ subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quòd primũ genus dupliciter à potestate põtificia attingit, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione nõ regulata. Secũdum autẽ à potestate quidem põtificia, unico modo attingit, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingit, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertiũ uerò sola dispensatione: id est rationabili operatione, (seclusis uerbis, sicut & in secundo) attingi potest tã à potestate põtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horũ generum indulgentiæ contineantur, facile est discernere. Quod .n. nõ sint sub primo genere (quæ, scil. cet sunt ualida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia uult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset ualida: ut ex communi doctrina supponimus, &

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona temporalia non potest Pôtifex donare donatione ualida, ex hoc solo quia uult: non minus enim Pretiosa ac chara Ecclesię sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horũ effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc rõ, dicẽdo, ꝙ donatio temporalium est cũ damno Ecclesiæ: donatio uerò bonorum spiritualium est sine damno Ecclesiæ: nam habere damnum annexũ, uel carere annexo dãno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: ut patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnũ Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est ualida: ut attestatur distributio præbendarum. Vnde non penes dãnum, uel nõ damnum attenditur uis potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secũdo genere in hoc distant, quòd per uiam facti nullã operis solius uerbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, ut sub tertio genere thesaurus côtineatur indulgẽtiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest ueraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu ueræ dispensationis: ergo tam indulgentia, ꝙ tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secũdũ communem doctrinam. Cõsequentia verò quo ad secundam partẽ probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus ueræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgẽtię, solus etiam ueræ dispensationis actus poterit attingere thesaurũ tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per ueram dispensationẽ, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurũ uia facti, aut uia iuris: non uia facti, quia ad illum thesaurum nullus est humanus accessus per uiam facti: nec uia iuris, quia de iure sola dispẽsatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgẽtiæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est ualida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

¶ AD PRIMAM autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa, scilicet indulgẽtiæ indiscretæ sunt ualidæ uerificatur de indiscretis quo ad euentũ: non autẽ de indiscretis quo ad causã. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene côcessæ pariunt propter earum multitudinẽ quasi côtemptũ, aut ipsarum, aut satisfactionũ pœnitẽtialiũ: & tales sunt ualidæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili cã, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatẽ, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium, & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorũ enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque uera dispensatione esse non quit. Et propterea non est similis ratio.

QVÆSTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentia, sit rationabilis causa tanta indulgentia.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitũ (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis cã tãtæ indulgentię) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundo, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset uniuersaliter uera illa communis sententia, indulgentię tantum ualent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur populus ab ecclesia: audiens tantam indulgẽtiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in ueritate.

Quãquã indulgentiarũ causa in bulla expressa, nisi manifestus sit error, sit rationabilis, tamen indulgentia nõ oportet in ueritate esse tam rationabilis.

¶ QVÆSTIO hæc non est mota propter difficultatem, quam in se ipsa habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in uniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, uel uerò duo dicẽda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rõnabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorẽ contineat manifestũ, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi ut dictum est, error sit manifestus. Secundũ est, Cãm indulgentiæ tantæ expressam in bulla, nõ oportet esse rõnabilem in ueritate. Et ratio in promptu est multiplex: tũ quia Papa potest in istis errare, quom non sit hæc sententia iudicialis de his quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earũ susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tñ Christiana eo modo, quo est de indulgẽtijs, non est de hac uel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramẽtum est, quòd sub hostia ritè consecrata côtinetur corpus Christi, nõ autem est, quòd ista hostia sit ritè consecrata, neque est ꝙ sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quia utrumque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgẽtias non currẽdo pro omne quomodo spectent ad fidem, fides nostra est, quòd indulgentiæ ritè datæ sunt ualidæ: & non spectat ad fidẽ, an ista indulgẽtia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit ualida. Et simile est de alijs singularibus: quoniã hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidẽ nostram, sed ad humanam opinionẽ seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquã ex causa remota, & humana credulitate horum indulgentię, huius causæ, & huiusmodi tãquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut cõclusio minorẽ seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absq; Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in alijs similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitẽtes ab iniunctis pœnitentijs, & dispensatur thesaurus meritorũ Christi, & sanctorũ: sed tã in actu absolutionis, ꝙ̃ in actu dispensationis facilè cõmitti potest error, etiam ex proposito: ut patet in dispẽsatione uotorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesiæ, & ministeriorũ ecclesiasticorũ, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgẽtiã, seu exprimit, talẽ cãm ꝓ tanta indulgẽtia, errare, facilè potest. Nec est recurrẽdum ad Spiritussancti assistẽtiam, & propterea piè deberet credi, ꝙ non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in cã spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (ut habetur extrà, de sponsa duorũ in c. licet) Alexãder 4. dicit, quãuis aliter à quibusdã ꝓdecessoribus nostris sit aliquando iudicatũ, ꝙ longẽ plus est quàm dare indulgentiam indiscretã ea cã: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actũ est: indulgẽtiæ autem possunt dari passim sine cõsilio & sine meditatione: ac ꝑ hoc sine discretione. Quãuis igitur nõ spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificijs indulgentijs, aut causarũ meritis dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, triplicitet se habet: Primò narratiuè: prout scilicet narrat cõtenta in bulla: & hic nulla est falsitas qm̃ narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiã nullũ est periculũ falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istã indulgẽtiã aut istã causam istius indulgẽtiæ, ita nec doctrina ecclesię extendit se ad hæc singularia. Vel docẽdo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa: & proptereà ad præseruãdam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debẽt prædicatores, aut opinatiuè, aut recitatiuè opiniones prędicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesię, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt si quidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina cõtinetur, quòd etiã tanta indulgentia debet procedere ex causa rõnabili tantæ quantitatis, ut superius deductũ est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertiũ dicitur dupliciter. Primò quod illa sententia cõmunis intelligitur negatiuè, hoc est non plus ualent quàm sonant: diuulgata enim est sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore nõ continentur. Secundò dicitur quòd uera est de indulgentijs discretis: non autẽ de indiscretis quò ad causam. Potest & tertiò dici, quòd uera est in foro exteriori in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potest decipi adorãdo hostiã propositã à sacerdote in missa. Si cõtingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dãtis indulgentiam, uel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS DE Suscipientibus indulgentias, in duas quęstiones diuisus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*
2 ¶ *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVÆSTIO I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.*

CIRCA Suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viã indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, cõsequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositũ eorum, quæ consueuimus, censorem desidero, intellectũ mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici ꝙ nõ sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter cõsequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidã soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt: & quũ illam impleuerint (quàm sciunt esse minimam) nõ curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, ꝙ non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiæ nõ prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructũ indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna proprijs peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidẽs: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda sunt duo: primũ est, ꝙ satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, ꝙ licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, ꝙ non possit per amicum suppleri, satisfactio tñ quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, ꝙ capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor, primò sic: Indignus amicabili adiutorio, est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quia amicitiæ ratio poscit, ꝙ amicorum sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoq; hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentq; rectè huiusmodi negligentes, quærentesq; per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat ꝙ Sancti iam passi sunt: quia similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec postea ꝙ passi sunt illis amicorum prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communẽ Ecclesiæ thesaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adesset quæque causa dispensandi communem thesaurũ in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo. n. ꝙ possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuatione. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quia alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispẽsatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, ꝙ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendũ per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciẽdum parata, ꝙ nõ retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiã si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundũ veritatem viget: & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, nisi superfluè, sed ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non consequi pęnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitentes, significante Participio actũ pœnitendi: qui nõ inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoq; suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentijs: constat enim communiter, quemlibet pœnitentẽ paratum esse ad iniunctã pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, ꝙ indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à pœnitentijs iniunctis. Alterum est, ꝙ indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horũ explicitè, secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem uerbo habetur.

¶ Ex hoc sequitur primò, ꝙ frustrà faceret quis sibi iniũgi magnas pœnitẽtias à confessore, nõ ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exolueret: quia hoc non est esse paratũ ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secũdò, ꝙ si forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tñ suscipientis non propterea mutaretur, quia ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundũ uires per seipsum: ut declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendũ ita strictè, quin per aliquid æquiualẽs, aut maius suppleri possit, ut patet ex hoc ꝙ contingit quãque causam pro qua datur indulgentia tale, ac tñ exigere opus ut excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locũ causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro uisitanta aliquam Ecclesiam: nam dato ꝙ causa esset rationabilis ex parte concedentis, uisitatio tamen ipsa non supples uicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantũ ad diuum Tho. spectat, ꝙ aliorum opiniones sequutus est, ut ipsemet tria illa colligẽdo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 1. Quantũ uerò ad comunẽ doctrinã, quia nõ nisi opinatiua est (cũ bona reuerẽtia dictũ sit) nõ inconueniens ad inuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, qđ sub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, ꝙ iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tã de omnis largo Dei foro, quàm de omittẽdis suffragijs pro plenariè absolutis in morte, quã de admiratione sapientũ, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitẽtiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciç indulgentiarũ: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, ꝙ oportet accedentes ad illa

esse digne dispositos, si fructuosa sibi esse voluot: soli si quidem indigni indulgentia, ab illius fructu ituata hunc dicendi modum excluduntur.

QVÆSTIO II.

¶ An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oportuat operantem esse in gratia.

CIRCA secundum verò quæstionem de causa indulgentiarum, sciendum est, q duplicitet dantur indulgentiæ. Vel ita q tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illam. Vel ita q aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucé & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur etiam pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tpe operis saluati possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur authoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam sufficit in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, qui & pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc q faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, pro supposito, vt quandoque fit, q possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

¶ IN HAC quæstione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, s. q exigitur gratia etiam tempore operis. Probatur q hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinaté vtrunque exprimitur, ita q primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talé ecclesiá, seu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vipote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur, sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarú non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, q reliqua requisita ad dispensationé thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit, & summus Sacerdos qui est principalis dispésator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ, quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat q Pontifex dans indulgentiam, possit esse in statu mortis secundum vitam gratiæ: quia ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in similitudine, quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: tunc enim opus illud viuum, non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se viuam operationem. Ex hoc enim q exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est q exigatur etiam vita tum pietas ipsa nisi sit viua pietas, quum nulla fit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur, q opus mortuum sicut nó sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo est in gratia: ita non sufficit ad indulgentiá pro alio carente in gratia. Et si instetur, q eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur q eleemosyna talis nó valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptu est enim: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & ipse orabit pro te. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri August. testatur reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem q valet per modum supplicationis mortua, non sequitur q valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet uim satisfactionis uiuæ, supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS

De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ unctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentú ordinis cautos redderé operantes quosque, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nã, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quomodo tradantur ordines, inuenies tanto autoritatisque doctrinæ traditæ, incerta ualde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum ordinum. Et da mihi, non uocari dignum ordinibus & subdiaconatu Magister sententiarum in 24 distinct. 4 sentent dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu uerò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & uiduarú institutos esse ab Apostolis Actuú sexto, quorum potius oppositú ibi dicitur quàm Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (ut in pontificalibus patet) ibi uerò dicunt Apostoli nos uerò orationi & ministerio uerbi instantes erimus. Quoniam licet tunc nó fuerint Diaconi altaris instituti, uidentur ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & ubi. Fungitur siquidé Diaconus Episcopus Paulus ad Philippenses scribens, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cú Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheú tertio, describit Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ, scilicet Philippésis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus nó legimus mixtæ in communi Christianos, ut Hierosolymis, ac per hoc nó egebant Diaconis mensarú & uiduarú: ideo Diaconi altaris uidetur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: unde diaconatú ab Apostolis creditimus cœpisse. Et quod magis urget, nulla uidetur certa forma in diaconatus ordine secundú antiqua pótificalia impositio manuú super Diaconum non habet certam uerború formam, nisi orationem illá. Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c quæ secundú noua pótificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formá uerborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo uidetur, q antequam Euangelium aliquod esset scriptú, Diaconi ab Apostolis uidentur ordinari, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed ut creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullá pótificale habet nisi materiam sine forma, s. traditionem calicis uacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus uarietas multiplex inuenitur inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet q huiusmodi ordines sacramentalia quædam uidentur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: ut patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus uidetur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, qui a non Episcopo factus nullus esset, hoc confirmate, præsupposita ueritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

¶ HÆC Auté sunt collecta non ea ratione, ut nos dualimus ingerere doctriná de sacramento ordinis: sed ut doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, ut qua sit sermo: & ob id non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietaté: hoc est, ut sit contentus consueto pótificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datur subdiacono liber Epistolarum cum illis uerbis, Accipe librum, &c.) nó propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simoniæ contractu in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam nó nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tuous tñ esse constat sequi antiqua pótificalia in tribus infimis ordinibus, quàm moderna, in quo ulterio materiæ prius mandatur cú uerbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quú correctores ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, s. Archidiaconú in Episcopum, ut minoré uiam eligeret, q in præcedentibus ordinibus labor Episcopi ut pepercit, et nimis turauit uiam eligeret. In antiquis siquidem pótificalibus dinersimode de minoribus ordinibus habetur: nã alicubi de ostiario & lectore habetur, Traditsibi claues uel librú Episcopus, dicens, de exorcista uerò habetur: Accipe librum de manu Episcopi dicente

dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrũ, &c. de manu archidiaconi dicẽte sibi Episcopo. Vbi apparet semp simul latus formæ & materiæ: & ꝙ materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi uerò habetur, ut in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMUS de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.*

¶De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

CIRCA sacramentũ matrimonij paucula tractanda occurrũt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrũt dubia. Primum est, an matrimoniũ contractum per procuratorem sit sacramentũ. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus nõ propter prolem, nec propter uitandam fornicationem, sit licitus.

QVÆSTIO I.

¶An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles uerũ & ratũ est sacramentũ: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium uerum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, ut dicitur extra de diuortijs cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est uerum & ratum est sacramentum.

¶IN OPPOSITVM est, ꝙ nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæsito, ꝙ matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio ꝑsonalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramẽtalis, foris uerò exigat aliquã in sua persona sensibilem actionẽ uel passionem, ut patet ex cõmunicatione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, ꝙ sacramentum pœnitentiæ nõ potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ cõsistit in actibus iudicialibus: tã autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorẽ, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractũ facere de propria persona per procuratorẽ, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorẽ posset suscipi sacramentum, sequeretur, ꝙ dormiẽtibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentũ susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod nõ solũ est absurdũ, sed non intelligibile, stante constantia sacramẽti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, ꝙ dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentũ in peccato mortali, si contigisset vt fuisset tunc dormiẽs in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentũ, donec coniuges ipsi corã ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere ut coniuges.

¶Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen uerum coniugium, dirimens quodcunque aliud posteà contractũ consummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: ut dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica authoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur ꝙ coniugium dicitur ratum dupliciter, uel radicaliter, uel formaliter. Et ꝙ coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶Ad secundam dicitur quòd uel est loquutio intransitiua, ut dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: uel latiori uocabulo sumitur sacramentum: & non propriè, ut restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVÆSTIO II.

¶An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumẽtis dicendum est, quòd quum contractus clãdestinus non sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidẽtium ex illo consequentiũ: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset cõtrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autẽ de facto plures casus iste quando matrimonium contractũ est in facie Ecclesiæ & consummatum, & tamen fuit in ueritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam uxoris. Tunc enim habita dispẽsatione per secretas uias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniungi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogarant pro consolatione sua uelit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

¶AN VERO ante contractum in facie Ecclesiæ matrimoniũ accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oporteret contrahere: ut si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: ut uel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali uerò, ut si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur uiro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non ualens habere testes præsentes, contraheret cum uiro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsa & uir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem a mortali.

QVÆSTIO III.

¶An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

CIRCA tertium uerò an matrimonij contractus nõ propter prolem, aut uitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia uidetur sacrilegium, sacramentum non ordinare ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶In oppositum est coniugium inter beatam Virginẽ & Ioseph quod nullum finem habuit ex parte uirginis.

¶AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimoniũ, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositũ spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, uel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: ut patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hinc est mutua potestas corporum; ad hoc enim fit hic contractus, ut neuter coniugũ habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, ut unusquisque possit uas suum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficiũ. Quintus esset finis nõ cõtractus, sed contrahẽtis tantummodo: hoc est ꝙ esset motiuum ut finis ad hoc, ut homo qui alias nollet contrahere matrimonium applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium ut per mulierem calefieret, quum non esset alias dispositus ad cõtrahendum matrimonium.

¶Quibus præmissis distincta sunt, ad quæstionem motam, duo.

Primum directè respondendo quæsito, quod contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere utrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio, & propterea, et si non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶Secundum est, quod communis et extranei, seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel ut ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: uel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam utrumque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem uidua promittente maria & montes, ut sibimet utile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. utrobique enim aduenitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ET PER hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non uolente contrahere factus est uolens contrahere: coniugium uerò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, uult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS TERtius de Vsu Matrimonij, in duas quæstiones diuisus.

1. *Num usus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2. *Num usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVÆSTIO I.

¶An usus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶Videtur enim quòd non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: ut patet 30. q. 5. in pluribus cap.

¶Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

¶AD HOC dicitur, quod licet quibusdam uisum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco ubi est uel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, uel non: Mihi tamen uidetur, simpliciter & absolutè dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: immò expressè in fine c. nostrates. enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quod omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tanto minus hæc consuetudo obligat, quanto alicubi (ut in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi uerò (ut in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritus consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, ut testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte uerò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de uirginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones præsupponunt uirginitatem in benedicendis saltem in sponsa: ut patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: ut patet ex hoc quod puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quia ad duo ordinatur, scilicet ad solemnem traductionem uxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus pòt formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem ante debitam, non plus habet illicitum, quàm ex iniuria uel legis seu consuetudinis inhibentis, uel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, ut declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A ueniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quod ordo ipse statutus lege uel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶AD PRIMVM autem in oppositum, dicitur, quod hoc argumentum nihil ualet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm uiolare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶Ad secundum dicitur, falsum esse, quod ubi deest rationabilis causa uiolandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quod ex infirmitate seu concupiscentia ueniali fiat transgressio. & sic communiter uidetur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVÆSTIO II.

¶An usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si usus est occultus, inhibitio autem Ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti art. conclusum sit usum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶IN OPPOSITVM Est, quòd usus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit uerum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

¶AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, uel quia malum, ut coniugium cum parente: uel quia prohibitum, ut coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini utroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo usu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quod neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc namque, quod homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri ut sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam: usus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum uitæ socialis dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur coniuges: nec est sine scandalo apparere mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum uerò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi uitam socialem: quia posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex utroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quod quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando uerò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam usus: quoniam frequens actus, qui usum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quod careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste uidemus scandala

maxima

maxima ex huiusmodi uso prouenire. Ex parte autē inhibitionis Ecclesiasticę mortale peccatum videtur: qm̄ Euaristus Papa (vt habetur 30. quæstione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod nō coniugia, sed adulteria, uel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod qa verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinū matrimonium nō est matrimoniū ex authoritate Papæ promulgatum, dānabilem constituit clandestini usum matrimonij. Simpliciter igit & absolutè loquendo, vsus mrimonij clandestini peccatum mortale est utpote scandalosus scandalo notabili, reddens utrunq; coniugē infamē, & à iure dānatus vt adulteriū, seu fornicatio. Quo circa caueant confessores uiduarum nobiliū, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturæ uoluptati suæ cū clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multo minus ut euitentur priora: tū quia per hoc non euadit peccatum mortale in usu dicti coniugij: tum quia adiūgitur periculum homicidij utriusq;, aut alterius coniugis: vt pluries uidimus nostra ętate: consanguinei. n. multo magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quòd licet actus unus seu aliquis possit esse ita occultus, q̄ careat secundū se omni turpitudine scandalosa: frequens tamē actus, ut dictū est esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad usum cōiugij ante benedictionē, & ad usum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundū autem non solum inhibet, sed damnat ut stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui cōiugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & coniuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publice torus præparari, quum coniugium ipsum publice habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem uero publicis coniugibus potest publice torus præparari, imò & de facto millies præparatur & propterea actus cōiugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus uero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, q̄ non solum usus sed etiam actus unus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quę non potest concipere, quantumcunq; occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem Ecclesię dānantis omnem contractum & concubitum clandestinū in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractū clandestinū: & cōsequenter nisi rōnabilis cā subsit contrahendi clandestinè, siue clādestine consummādi, dānationē sua spēi incurrit.

TRACTATVS DECIMVS quartus de Delectatione morosa, in tria quæsita diuisus.

1. *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2. *Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*
3. *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum coniugij, quū multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadē repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an uoluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatū. Verbi gratia cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset uxor sua, & uolūtariè delectat de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniā pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum si. n. consensus in actum nō est peccatū, à fortiori nec cogitatio de illo erit pctm̄. Pro parte uero affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem; ut peccatum mortale.

¶AD HOC dicitur, q̄ hoc dubio huiusmodi delectatio uoluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de cōcubitu peccati mortalis. Ad cuius euidētiam discernendū est inter consensum & delectationem: quoniā tam consensus, q̄ desiderium ferri potest in obiectum uel absolutè uel conditionaliter, pōt enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod diximus de actu, idem intellige de delectione cōsequēte actum exterius exercitum; nō pōt quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione, puta uelle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autē uolūtaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitū siue absolute, siue conditionaliter, nō potest distingui in delectationem conditionalem, uel absolutam: sed ex hoc ipso q̄ inest huiusmodi delectatio uoluntariè, est simpliciter & absolute delectatio. Vñ cū aliquis desiderat actum coniugij cū aliqua conditionaliter. i. si esset sua, non peccat, quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam cōditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi aūt delectatio ponitur in esse uolūtariè. Et ppea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est cōditionale: ac per hoc reddit ad naturam sui generis, scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namq; quòd actus ut conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in gñe delectationis uoluntarię de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitū. Et hoc est nihil aliud dicere, q̄ relinquere illam in specie delectationis uoluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ utriusque sexus testantur.

¶ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quū non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusq; delectationē sub conditione, & de præsenti delectatione uolūtaria de eodem actu eademq; delectione cogitata. Nec est uerum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium est, an uidua quæ uoluntariè delectatur de actu coniugali pterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

¶AD HOC Dicitur, q̄ formaliter loquēdo, uoluntaria delectatio de pterito actu coniugij non est pctm̄ mortale. Et rō est, quia eiusdē moris est delectari de psenti, pterito, uel futuro: huiusmōi. n. diuæ non uariant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolutè, uiduæ cōsensu approbatiuo potest placere actus prætertitus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex similitudine: functus. n. officio, pōt uoluntarie delectari de uindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum intus potest delectabiliter memorari, uerū potest etiam delectabiliter hæc enarrare: ut patet. Idem autē est iudicium de uolūtaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto uindictæ, & cuiuscunq; alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis eodē more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶Aduertendū tamē est hic, q̄ aliud est loqui de uoluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitātibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito uoluntaria immunis sit secundū seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, ut annexum hēt malum aliquod (puta pollutionem, uel delectationem interiorem, consequentem uelleitatē actus similis præterito, aut consequentem insurgentē concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia ueneree quantūcunq; licita, quum cogitantur, annexam hñt concupiscentiā carnis, motusq; qui etiā non præcipiente intellectu insurgunt (ut experientia testatur) ideo si uiduæ delectatio periculum hēt annexum pollutionis aut ruinæ aliæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (ut communiter vī accidere uoluntarie immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare hmōi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata uenialia: quia carent pia necessitate & utilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

TER-

TERTIUM est, an uolũtaria delectatio de visa pulchra muliere, sit cõputanda inter peccata mortalia delectationis morosę. Et est rõ dubij, quia simile vt iudicium de delectatione oĩs sensus: sed uolũtaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationẽ morosam, ergo & de visa.

¶ AD HOC dicitur, ꝙ quum nulla sensatio naturalis sit secũdum se peccatum (qm̃ est a natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris uisus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio uoluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quoad propositum differentia in hoc ꝙ uisus mulieris pulchrę secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte uidentis ad malũ ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundũ tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet osculorum, amplexuũ & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad uenerea: delectatio autem uisus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob solam delectationem exercitata sine libidinosa: uisus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secũdum se mortalis (ut in commentariis praecedentis libri diffusè declaratum est) ita uoluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosę. Et per oppositum, quia uidere mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad uenerea, ideo delectabiliter uidere mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de uisa muliere pulchra nisi otiosè uel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandũ est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierũ corruerunt: ut patet de Dauid, &c.

¶ ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdẽ: ad gloriã in primis omnipotẽtis Dei, deinde ipsius diui Tho. utilitatẽ aũt Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nũc sedet Leo decimus Põtifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa sp esse uolo Romæ die 19. Decembris. Anno Christianę salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimosecundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELlarium, *Tractatus de Indulgentijs, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti.*

PROLOGVS.

SATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffundũtur, nequaquã in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum uarias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduerterẽ, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ utilitatem semper contuli, pro uirili mea: id quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionib. habeamus. Nostrũ uerò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem qui principib. uiris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualẽ te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus ꝓdeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Rom. Ecclesiæ Senatum ascitus, inclytæ familiæ uestræ in uniuersum, ac seorsum & singulis uestrum, tibique præsertim (quem pręcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam ꝙ quum tu Rom. Ecclesiæ uicecãcellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare; iure quodam suo nostrũ hunc libellum, in quo agitur de spiritualib. Ecclesiæ thesauris, ut patronus ac pręses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS De Indulgentiis in Decem capita diuisus.

CAP. I.

¶ Quæ a priscis constant de indulgentijs.

DE ORTV Indulgẽtiarũ, si certitudo haberi posset, ueritati indagandæ opẽ ferret: uerũ quia nulla sacræ Scripturæ, nulla priscorũ doctorũ Græcorũ, aut Latinorũ authoritas scripta hũt ad nr̃am deduxit notitiã: sed hoc solũ a trecẽtis annis Scripturæ cõmendatum est de uetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, ut in 4. sen. diui Tho. hr̃. Longè siquidẽ post Greg. Legimus, ꝙ quidã indiscretas & superfluas indulgentias dabãt: ut Inno. 3. in c. quũ ex eo. extra de pę. & re dicit. Et per 40. fortè annos añ ab Alex. 3. propositã de indulgẽtiis datis ab Epis qõnẽ solutã inuenimus ibidem in c. quod aũt. Ex uerbis quoq; Inn. 3. in c. excõicamus. extra de hære. §. catholici. apparet cõcessam fuisse indulgentiã euntibus in subsidium terræ sanctæ. Et quãuis non inueniatur in iure, indubie tñ tenetur cruciatæ expeditionẽ fulcitã fuisse indulgentia plenaria. & hoc habeti dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum extra de Iudæis.

¶ Ex his aũt textibus non solum hr̃, ꝙ indulgentiarũ gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & nõ noua adinuentio, sed hñr clarè quatuor. Primò, ꝙ dare indulgentiã alicui est illum absoluere. Secũdò, ꝙ ista absolutio spectat ad forũ pœnitentiale. Tertiò, ꝙ ista absolutio est a pęnitẽtiis iniũctis. Quartò, ꝙ qñq; sunt indiscretæ. Et primũ quidẽ eorum hr̃ expressè in d. cap. quod autẽ, ab Alex. 3. rñdere Archiepiscopo Cantuarien. ꝙ quia nullus põt ligari, aut solui a nõ suo iudice, ĩdulgentiæ concessæ ab aliquo epo, non se extendunt ad non subditos sibi, nisi de cõsensu propriorum iudicum. Hæc. n. rñsio clarè docet ꝙ quia indulgẽtia est absolutio, ideo a proprio iudice uel de consensu proprij iudicis ab alieno põt fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inn. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quòd. n. spectet ad forum pœnitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, ꝙ eneruat pœnitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentiis, clarè ibi habetur: & similiter, quòd superfluè & indiscretè quandoq; fiant.

Cap.

CAP. II.

¶ Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his q̃ cõstãt sumendo, ab illius stabilito gñã ex sacris canonibus ordiamur. Et dicamus, q̃ indulgentia est quædam absolutio. nisi. n. per se & propriè indulgentia absolutio esse non reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia nõ prodest non subdito: quia ligari absolui ve non nisi subditus põt. Si. n. ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem q̃ indulgere non est ligare: igitur est absoluare. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quę sunt accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur Ecclesiastica indulgentia (colligendo oĩa ex ea ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie uideantur hęc nõ sufficata ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tñ singula subtilius apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est. n. absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum quis orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut seipso) q̃ ab actionibus cõmunibus personis publicis & priuatis: puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dãdo alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: qlibet enim absq; quacunq; iurisdictione põt huiusmodi actus exercere, non solum in profanis, sed ẽt in proposita materia: ut. n. in 4. sent. Theologi dicũt Vnus homo existens in charitate, põt facere pœnitentiã & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod Ecclesiæ cõsuetudine approbatur ieiunia aliaq; opera satisfactoria esse p pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à psonis in charitate existentibus fiãt: ubi patet opera satisfactoria priuatarũ psonarũ absq; vlla iurisdictione Ecclesiastica cõpensari pro pœnis aĩarum q̃ purgant, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretiũ q̃ priuatę psonę aĩabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia ex hoc, quod non est quicũq; iurisdictionis actus sed talis, s. absolutio, ab actu distributionis, quo curam hñs boni cõis distribuit illud partibus eiusdem communitatis: ut quũ distribuit princeps, aut cõitas honores Reip. inter ciues. Absolutio. n. est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita rõne æqualitatis ad alterum. ut patet ẽt in hac materia. quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per cõfessionale aut indultũ fit. Distributio aũt ut patet 5 Ethic. fit secũdũ æqualitatẽ proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest uni quum hoc intelligi non possit: unde quum unus tñ quandoq; honoratur in Rep. ñ iusta distributione honor talis illi defertur, cõuem illius hẽre ad alios est necessarium: & quanto alijs præstat simpliciter uel tunc, quo ad hoc, tñ onne honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, q̃ indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa. s. iudex, actus enim iurisdictionis operatio est iudicis & per hoc monstratur requiri iñ authoritatẽ in danda indulgentiã (non. n. est iudex sine authoritate) q̃ rationem: nõ enim pbibito, sed rõne suadente absoluit, aut ligat iudex, nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis. s. subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc ppositum in allato canone dixit. Sed materia circa quã exercetur per subiectã particulã monstratur: quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctã sibi pœnitentiã nõ in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita q̃ ly, in foro pœnitẽtiali determinat duo s. absolutionẽ & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus q̃ indulgentia est absolutio in foro pęnitentiali a pęnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, q̃a actus est iudicis, ad aliquẽ forum spectat, liquet autem q̃ nõ cõtentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis fori. s. pœnitentialis, ad ecclesiasticũ tñ iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicẽ, qui indulgentiã concedit. Verum quũ pęnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, q̃ sacramentalis est (vt pote sacramentũ pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eã q̃ est iurisdictionis tñ, quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: illa directe per se primo culpam respiciat (est. n. absolutio ab ipso peccato) ista aũt culpæ remissionem præsupponat, & pęnam peccato debitã respiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro cõmisso peccato est: ideo ad dñam sacramentalis absolutionis remittentis culpam & æternitatem pęnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitẽtia: iniuncta siquidem in foro pęnitentiali, pœnitentia non nisi tpalis esse põt, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particulã qualitas subditi, cui confertur indulgentia: q̃ scilicet sit uere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pęnitentiæ nõ ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiã. nisi absoluẽdo à culpa: & prius natura absoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ, absolui autẽ à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi uere pęnitens & confessus) idcirco ex hoc ipso, indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, mõstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse uerè pœnitens & confessus: attestante communi forma indulgentiarũ: in qua dicitur uerè pęnitentibus & confessis, Differt demum indulgẽtia à remissione pœnarum iudicialem ad forum contentiosum spectantium p eandem particulam. s. iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & usq; adeo illis elongatur, ut diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationẽ indulgentiæ concurrunt. Est igitur Ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAP. III.

¶ Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, cõtra ea q̃ in illa cõtenta. ¶ Contra illud in primis dictum. s. dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durãdo in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum indulgentiam aũt nullus consequi potest inuitus. Tũ quia nullus põt uti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia aũt alijs data põt cõcedens uti sicut alij ab alijs uero: tum quia Archiepiscopus põt in tota sua prouincia indulgentias dare, ut patet, in cap. nostra. extra de pęn. & re. & tñ constat Archiepiscopum nõ hẽre nisi i articulis quibusdam ptãtem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. ca. pastoralis. Tũ quia indulgentiæ dãtur ẽt defunctis existentibus in Purgatorio: qui a iurisdictione Ecclesiæ sunt exẽpti, utpote extra hanc uitã: & quos ecclesia nõ põt ligare, cui data est ptãs ligandi atq; soluendi sup terrã tñ.

QVAESTIO.

¶ Num absolutio potius quam distributio, vel compensatio sit indulgentia.

¶ CONTRA illud deinde dictum, scilicet q̃ indulgentia est absolutio, nõ compẽsatio, aut distributio, opponitur cõis tã theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus. de pęn. & re. declarantiũ indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicunt. n. quòd thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recõdita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pęnitentiæ nostræ compensantur p pęnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pęnale. vñ soluat Deo debitam, pro suis peccatis pęnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quũ longe differt actus absolutionis iudicialis ab actibus his: qm̃ isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij. sed communes tam publicis q̃ priuatis personis, excepto distributionis actu cuius tamen differẽtia ab absolutionis actu clare liquet. Opponitur quoq;, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: q̃ quidem potest uerificari ponendo, q̃ est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesauri dispensandũ & super eum, cui cõicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoq; & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio namq; thesauri dicti causat in illo, cui communicatur absolutionem à pęna peccato debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶ CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pęnitentia) obijcitur. Tum quia diuus Thomas cũ multis theologis & canonistis dicit indulgẽtiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis, pęnitentijs.

¶ Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonant vt cõmuniter tenetur: constat aũt, quòd in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, q̃ dantur

pro defunctis, non dantur pro Iniūctis: nā non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse, eos qui sunt in purgatorio. Tum quia quū pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitētiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum à Papa, ut non iniungeret pœnitentiam: ut refert Petrus de Pal. in 4. sent. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tū quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, connectitur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ nō esset uerè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAP. IIII.

¶ Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num quæuis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcunque.

SVNT Præterea circa dicta in suprapositā diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, q̄ oportet dantem indulgentiam fultum esse authoritate & ratione. In dubium autem non paruum uertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcunq; indulgentiæ: an potius quædā sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta unius anni) quæ non esset rationabilis causa multò maioris indulgentiæ, puta uiginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima Parte, hoc est q̄ cā legitima indulgentiæ est etiam sufficiens cā quantæcunq; indulgētiæ, extat authoritas diui Th. in 4. sent. di. 20. expresse dicentis, q̄ indulgētiæ ratio seu causa nō exigitur ad mensurandā indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante rōne Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiā. Et tandem dicit, q̄ licet dans indiscretè indulgentias, ita ut homines p̄ ostiüo ab operibus pœnitētiæ retrahant, peccet, nihilominus cōsequuntur homines plenā indulgentiā datā. extat (& quā continua experientia Romæ docet) authoritas Ecclesiæ) dantis indulgentiā plenariam pro sola uisitatione alicuius Eccles. fine maoib. adiutricibus: & i die sancto Paschę data benedictione à Papa sup plateas S. Petri, pronuntiant duo Cardinales indulgētiā plenariā omnibus præsentibus. Si enim hæ cāæ sunt legitimæ causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat cā pia tā parua, quæ nō sit legitima causa quantæcunq; indulgentiæ. Extat & authoritas ueritatis ecclesiasticæ: secundū quā oportet indulgētias tantū ualere quantum sonant: cōstat autē, q̄ sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgētiam.

¶ IN OPPOSITVM Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra authoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatē in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentię nō exigere aliquid ex parte legitimæ causæ.

¶ Contra quoq; rationem est, q̄ potestas Ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispēsatoris est, nulla ratione dispensandi utatur in quātitate tā pretiosi thesauri. Et cōfirmatur: quia si in prophanis possunt Ecclesię ministri ita dispēsare, ut dispēsatio sit nulla (ut si Papa donaret totū statū tēporalē Ecclesiæ filio suo, quantumuis esset rationabilis cā donandi sibi aliquid) multò magis videtur q̄ errare possit in dispensando thesaurū spiritualium bonorū, ita ut dispēsatio sit nulla. utrinsq; enim est dispēsator nō dominus, in ædificationē corporis Christi mystici, nō illius dissipationē. Accedit ad hoc authoritas apostolica Clemētis 6. in dicta extrauagāte, unigenitus: de authoritate data à Christo dispensandi huc thesaurū, dicētis, Quem quidem thesaurū p̄ beatum Petrū cęli clauigerum, eiusq; successores suos in terris uicarios cōmisit fidelibus salubriter dispēsandū: & proprijs & rationabilibus causis, nūc p̄ totali, nūc pro partiali remissione pœnæ tēporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quàm specialiter prout cū Deo expedire cognoscerēt, uerè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandū. Vbi patet q̄ non solum rōnabiles, sed p̄prias oportet esse causas quātitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo, & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

¶ SECVNDA Quæstio est, an uera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgētia cōceditur, aut opus exercetur, an extēdatur ad tēpus aliud, quo quis uult illa indulgētia uti. Verbi gratia quo ad cōcessionē, dat Papa quinq; annos de indulgētia omnibus p̄sentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduētus & quadragesimæ absolutionē facit, si teneor tūc esse uerè pœnitens, an sufficiat q̄ intendo uerè pœnitere: & tunc, ut ista indulgentia quinq; annorum: Et similiter quo ad exercitiū operis, dat Papa q̄ dicens septem Psalmos, uel dans certam eleemosynam, habeat plenariam remissionem semel in uita & semel in mortis articulo, an teneatur esse uerè pœnitens tēpore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

¶ TERTIA Quæstio est, an oporteat esse confessum, ita q̄ nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non cōfessum tēpore, quo acquirit quis, & utitur indulgētia, an sufficiat esse confessum secundum p̄ceptū Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet q̄ uerba indicū sont secundum iura interpretanda, ac per hoc quòd sunt illo anno confessi. Inde uerò apparet, q̄ si non requireretur confessione alia sufficeret dicere pœnitentibus: quoniā in uera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAP. V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3. cap. posita, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NON EST Autē difficile ad obiecta, primò cōtra assignatā diffinitionē rñdere. Falsum naq; est qd̄ Durādus dicit, oēm iurisdictionis actū posse in inuitū exerceri, quū absolutio sacramētalis sit actus non solū ordinis, sed iurisdictionis (utpote à non p̄prio iudice ordinario, uel delegato facta nulla existēs) & tñ nō pōt exerceri in inuitū. Sed q̄ nullus possit exercere actū iurisdictionis in seipsum absoluēdo & ligādo se, uerū est: & p̄pterea licet alij aliter sentiāt, cōcedo ego, q̄ dās indulgētiā alijs, nō acquirit illā: quia absoluēs alios, nō absoluit se. Nec tñ est deterioris cōditionis, q̄ alij, quia & si nō p̄ istā uiā: p̄ aliam uiam pōt eandem indulgentiā cōsequi, s. committēdo cōfessori suo: ut sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim mō Papa subijcit se absolutioni sacramētali, & similiter indulgentiæ eadē rōne Archiepiscopi quoq; potestas sup totā prouinciā ex hoc ipso, q̄ in quibusdā articulis affirmatur, manifestatur extēdi ad dādas indulgentias in tota sua p̄uincia: quandoquidē ille est unus illorū articulorū, qui in iure numerant: ut Panor. ibidē scripsit. Defunctos aūt in purgatorio existentes, extra iurisdictionē Ecclesiæ quidā negant: eo q̄ sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos uiatores sumus quo ad meritū, uel demeritū, & quo ad pœnā & p̄miū, & beati extra uiā totaliter sunt: q purgātur aūt quo ad meritū, uel demeritū extra uiā, sed quo ad pœnā, uel p̄miū in uia adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi uicario Christi uiatoribus dimisso: ut sicut quo ad punitionē adhuc sunt in uia, ita quo ad releuationē à pœna adhuc subsunt iudici uiatorū. Sed hęc opinio multa uera dicēs nō infert efficaciter in tñ: plus enim requirit ad subditū iudicis uiatorū, quā adhuc participare aliqd de uia. Exigitur enim q̄ possit cā sua quātū ad illud qd̄ sapit uiæ, cognosci à iudice uiatorū: nullus. n. pōt esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cōstat aūt à Papæ cognitione omnino esse alienas cās existēnū in purgatorio: & iō patet Papā nō posse absoluere, aut ligare existētes in purgatorio. Manifestat quoq; hoc idē ex uerbis Domini: limitātis Petri potestatē sup terrā: ita q̄ licet effectus potestatis Petri penetret cęlos, dicēte Domino, Erit ligatum aut solutū in cęlis: iurisdictionis tñ actus terminatur ad hoc, ut sit sup terram dicente Domino, Quodcūq; solueris, aut ligaueris sup terrā. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terrā uocatus patet Gen. 42. ubi de Ioseph tanquā de mortuo loquētes fratres & pater, introducūtur dicētes, q̄ non est super. Purgatoriū rursum nō sup, sed sub terra esse ex eo patet q̄ Christus descendit ad inferos: ubi erat limbus Patrū: neq; . n. fas est credere q̄ purgatorio existētes aīæ ante Christi mortem & ad limbū Patrum euntes, ad inferos à superis descenderint: sed econtra ex inferno inferiori ad infernū superius ascēderēt: quū & secundum Philosophos loca quantò superiora, tantò nobiliora sunt. Quocirca nō dat Papa defunctis indulgentiā authoritatiuè absoluendo, sed p̄ modū suffragij. quod etiā ipsę Apostolicæ literæ attestantur, clarè apponentes istā clausulā, p̄ modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentię. Et potes uidere q̄ ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam uiuis & defunctis, insinuatur intentum: nā ex eo q̄ non audens Ecclesia defunctis authoritatiuè remittere pœnas sicut uiuis, suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam, mōstratur q̄ indulgentia simpliciter & absolutè remissio est authoritatiue ab Ecclesia facta. Nisi enim esset authoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri non oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autē specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo cōcurrere ad indulgentiā, absolutionē à pœnitentia iniunctā & dispensationē spiritualis thesauri, applicando pœnā Christi & sanctorū ad hunc, cui datur indulgētia. Et primū quidē probatū est ex canone Alex. 3. secundū autē non solū ex cōi Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verū multū interest ad naturam indulgentiæ cognoscendā, an primū indulgētia sit absolutio, an dispēsatio. Nā si indulgētia primò cōsistat in absolutione, dispensatio thesauri

accesso

accessoriè cōcurrit ad indulgentiam: ut quia Ecclesia non pōt liberè relaxare debitā Deo pœnā pro pctō in illum cōmisso, ad hoc, ut remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarū solutarū à Christo & Sanctis, applicando aliquid earū huic, & aliquid illi: ut sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorū pro istis qbus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autē primū indulgentia sit dispensatio pdicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitētia accessoriè cōcurrit ad indulgētiā: ex eo nanque q applicatur mihi per indulgentiā tantum de pœna recondita in thesauro, sequit q sum absolutus ab æquiualēti pœna, quam habebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autē horum uerius sit, non ex rōne, sed ex facto pendet: nam rōni consentaneum est q Ecclesia utroq; modo pōt indulgentias facere, sed an facto indulgentias altero tm, & quo aut utroq; modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscēda est. Apparet autē prima facie inspicientibus doctores & dictā extrauagantem Clementis primū in indulgentia locū tenere, dispensationem Ecclesiastici thesauri, & absolutionē accessoriè comitari. conferenti uero posteriores indulgētias priscis, apparet Ecclesiā olim fecisse oēs indulgētijs principaliter p modū absolutionis, quā necessario comitatur dispensatio thesauri: à tempore autē Bonifacij 8 primi authoris perennis iubilæi vsum fuisse, principaliter indulgētijs, distributione thesauri: & comitāter absolutione à pœnitētia: qm̄ tāta abundātia indulgētiarū plenariarū quāta uix credi pōt passim data: sup hoc fundari vr. Et secundū hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quā assignauimus, nō est diffinitio indulgentiæ q̄ modo fit ab Ecclesia Ro. sed illius q̄ olim fiebat: qm̄ sacri can. loquunt de indulgentia quæ erat consueta in Ecclesia, & nō de illa, q̄ poterat inueniri de nouo. Sunt n. diuersarum rōnum istæ & illæ quo ad naturas: quāuis sint vnius & eiusdē rōnis quo ad vltimū effectū qui est remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicēdo concordia fieret inter noua & uetera. Sed hæc opinio ponēs de facto indulgētias diuersarū rōnū in Ecclesia, dissonat ab vsu Ecclesiæ & Doctorū. nā Bonifacius ipse 8. indulgētiā iubilæi inchoat ab indulgētijs magnis concessis à prioribus, manifestās p hoc se sectari uestigia prædecessorū. Ro. quoq; Pont. in hodiernum vsq; diē indulgētias tot annorū, adiūctis tot quadragenis dando coram se in capella pōtificia, testantur apertè se mō priscorū dare indulgentias: & apponendo semp expressè clausulā illā. s. In forma Ecclesia cōsueta, nulli dubitationi relinquūt locū q antiquā intendunt sequi indulgentiæ formā, & nō inducere indulgentiā alterius rōnis. Doctores quoq; oēs siue Theologi, siue Canonistę quāsū hactenus memini me uidisse, de indulgētia, vt de una quadā ecclesiastica actione, & nō ut de actionibus diuersarū rōnū tractant. Vñ vnius rōnis de facto esse indulgentiā nunc & olim colligimus: & ipsam primò esse absolutionē comitatā applicatione thesauri ad huc, cui dat indulgentia, & nō ecōtra: hoc est ipsam esse applicationē thesauri ad huc comitatā absolutione ipsius canō sæpedictus Alexādri 3. mōstrat & cōuincit. Nā si principaliter natura indulgētiæ cōsisteret i dispēsatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hunc posset Epi Bono. indulgentiā concedere alieno: qm̄ ad communicandū alieni thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis sup illū, sed sufficit authoritas sup thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autē à pœna p uiā sequelæ comitatet absq; aliquo alio actu iurisdictionis: quia iā exoluisset pœnam debitam, ex pœna Christi & sanctorū sibi cōicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies pœnitentiæ teneretur. ab Episcopo Bonō. per indulgentiā 40. dierum sic absolueretur, q saltem coram Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone hr, dum dicitur, q alieno nō prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis diceret, q quia indulgentia liberat eum cui datur pœna & corā Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Episcopus licet cōicando pœnam thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo non tñ corā proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiā iniunctam obligatus corā proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua p alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitā, pœnitentiā iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiam iniunctā pagendam) idcirco Alexander 3. dicis q indulgentia non subdito nō pdest. s. in foro Ecclesiastico, in quo tura fiunt. Aduertat sic dicens q si indulgentiæ natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis pœnā corā Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, non debat consultus Alexander redere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo q non prodest nisi de licentia proprij iudicis ex quo oppositū uerum est simpliciter & absolute: quia vnaquæq; res simpliciter & absolute iudicatur secundum suam naturā, & nō secundum concomitantia. Imo hæc ipsa rō ipso monstrat intentū: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiam tantum. s. iniunctæ pœnitentię solutio in foro Ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debebat affirmari q prodest non subditis, ex quo illā quoad principale & essentiale consequunt. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde q indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio. quā quia nō subditus cōsequi nequit, idō indulgentia ab alieno nō sibi prodest tā quo ad Deum, q̄ quoad ecclesiā. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua ut patet intuēti. Est igitur indulgentia q̄ de facto olim usa est, & nunc utitur ecclesia unius rationis, & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexā habens cōionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quæ per uiam commissionis fit. Cōceditur siquidem q possit plenariè absolui in uita & in morte: cōstat enim quòd non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectante ad indulgentias. & constat quòd per modum et uerbum absolutionis confertur. Et constat q eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente, cū Papa dat indulgētiam præsentibus, aut uisitantibus &c. & quum per ministrū mediū concedit q semel in uita, & semel in morte plenariè absoluat. Tenet igitur absolutio primum in indulgentiæ ratione locū.

¶AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta authoritate multorum Rom. Pontificum, dicitur, q nō contrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: qm̄ non docet principaliter indulgētiā esse applicationē thesauri: sed docet unde est ualor, & efficacia indulgentiæ ad remissionē pœnæ Deo debitæ p peccato, uidelicet ex thesauri spūalis dispensatione. Et ad hanc efficaciā spectat modus solutionis, cōpēsationis, distributionis, communionis, dispēsationis & similiū, quum di quòd indulgētiæ ualent, aut dantur per modū dispensationis, & huiusmodi, & non spectāt hæc ad principalē actū indulgentiæ, q est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: pp quem exigitur quòd indulgentia fiat a proprio iudice: & si est non a proprio iudice facta, nulla sit: ut ex sępe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem. s. q indulgētia est distributio inter subditos: qm̄ distributio arctata ad subditos ut partes cōitatis, est actus iustitiæ distributiuæ, exigēs æqualitatē proportionalē in sua forma: ut patet in 5. Eth. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ usu tā moderno, q̄ antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectā expositionem, s. quòd sat est illi, quòd indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniā si sic esset, nō esset opus proprio iudice ad consequendā remissionē pœnæ, peccato debitæ ab alieno Epo indulgentiam concedente, qñquidē absolutio per uiā sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta a potente dispensare thesaurum. Dispensatio siquidē thesauri nō exigit iurisdictionē super personis, quibus donatur, sed sup thesauro: sat enim est personis illis, ut sint capaces cōionis illius, quæ quidē capacitas in proposito consistit in hoc, q homo sit uerè pœnitens & confessus. Viget q; tanto magis canon ille, quantū creditur indulgentiā ualere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat n. q respectu non iniunctarum pœnitentiarū nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter cōicatio thesauri. Cōicato siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corā Deo soluissem, & coram proprio iudice non remanerē lgatus, quippe qui non eram ab eo lgatus ad aliquam iniunctam pœnitentiā. Quia igitur hoc est falsum, restat ut indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, ut absolutio à pœna, sit efficax nō solū, quo ad Ecclesiā, sed ēt corā Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinē manifestati usus thesauri ad usū indulgentiæ, uidebimus ex eo intentum. s. q indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum uiderent Doctores Ecclesiam absq; sacramētali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quōmodo huiusmodi remissiones valerent, supponentes Ecclesiam absoluere à uinculo pœnitentiarum, in uarias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis; quibusdā nescientibus hunc Ecclesiæ militātis thesaurū opinātibus absolutiones has in foro tm̄ militantis Ecclesiæ liberare à pœnitentijs, alijs non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex ptāte data Petro posse Papā remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita q nec hic, nec alibi oporteat illas exoluere, alijs dicētibus, q absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciā hēt ēt coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorū: quorū dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestans, q

pro

gnas pœnitentias dispositus. Quæ indispositio pœnitentib. merito imputatur: qa ob communem pœnitentiū imperfectioné, condignæ non danť secundum sacros canones pœnitétiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare cōmodum indulgentiarū: ut s. ualeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debét æquiparari illis: qui condignas acceptarunt secundū sacros canones pœnitétias: quorū misericors mater Ecclesia indulgentiæ leuamé illis cōtulit. Et meritò, qa iam sponte susceperāt peragendas hic condignas pœnitentias: quod constat nō amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitéria sufficit. Consonat aūt hæc doctrina Eccle. Rom. consuetudini: quum in illa uiua uoce, indulgentiæ concedantur apposita semp clausula ista, uidelicet in forma Ecclesiæ consueta: cōstat enim quòd forma ecclesiæ non potest melius interpretari quàm forma ecclesiastici iuris secundum quam clausula hæc nō solū denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed ét ly, ab iniunctis pœnitétijs. Et confirmatur: quia consentaneū rōni est, ut iudex ecclesiasticus iudicet nō nisi de delatis ad suū iudicium, & nō de relictis ab eodé se impediat, illa. n. quæ ad ecclesiasticum forū nō sunt delata (qualia sunt peccata non cōfessa) rōnabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: ut sicut non ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodé. Oblata præterea ad forū ecclesiasticū per confessionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partē pœnitentiæ in foro ecclesiastico uidentur, præsumit. n. ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibiipsis relinquédos, quo ad reliquū satisfactionis, ac p hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fort nō se amplius impedit de illis. Quo fit, ut sicut ad ecclesiasticū iudicium non redditur reliqua satisfactio quo ad uinculū, ita non redeat quo ad absolutioné: ut pari ligandi soluendiq; ritus passu currat. Ab iniunctis igitur tantummodò pœnitentia ecclesiastica indulgentia de iure cōi liberat tam uiuos, q̃ defunctos: idem est. n. q per indulgentiā uiuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, ut patet ex dictis. Et sic ualet quantum sonat sanè intellecta secundum formam iuris: unde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur, si aliter quàm secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis utantur, & consequ se illas credāt: nulli siquidem noxiam opinioné permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungantur frequentes pœnitentiæ indigentes tanto ope, uanus erit accessus ad indulgentias: respondeant q propterea non est uanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ: quæ sunt tacitè in peccato mortali, quæ etsi in foro ecclesiæ exolutæ erant, non tñ in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, utpote iniunctæ, & nō adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicéciū indulgentiā ad iniunctas & nō iniunctas pœnitétias se extédere, vera est quãtū est ex efficacia populi cōuenire indulgétiæ: nos aūt dicétes indulgentiā remittere pœnitétias iniunctas tñ, uerum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

Ab iniunctis tantū pœnitétiis liberat indulgétia tã defunctos, quã uiuos.

C A P. VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa, primo propositam in capite quarto.

AD difficillimam autem quæst. de cā indulgentiæ propositam, tñ dicere quamuis temerarium forsan censebitur, dicendum tñ est rōne duce quid sentiendum est de illa: oportet. n. & ecclesiæ prædicatioé saluare, ut uera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendū est igiť ad qōné, q non quęcunque cā sufficit ad indulgentiā dandam, sufficit ét ad quãtãcunq; indulgentiā dandã: ac p hoc indulgétia data sine legitima cā ad dandā tantā indulgentiā non ualet quo ad quantitaté, in qua excedunť limites legitimę causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò authoritate Concilij Latera. sub Inno. 3. ut n. hr extra, de pœ. & re. c. cū ex eo. p indiscretas & superfluas indulgentias eneruaś pœnitétialis satisfactio. Ex hoc. n. habeo, q Idulgétiæ indiscretæ & superfluæ nō adimplét satisfactioné pœnitentialé, sed eneruãt: nisi qs adeò desipiat: ut idem putet adimplere & eneruare, q̃ cōstat esse cōtraria. Et quū cōstet, q ,ppius fructus indulgétiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: cōsequés necessariò est, ut p indiscretas superfluasq; indulgétias (q̃ proculdubio sunt illæ q̃ ex quacūq; pia cā hũt magnæ ualde) nō cōsequať pœnitentialé satisfactioné à nobis debitam, adimpletā esse pro nobis a Chro & Sanctis: nam si p indiscretas hmōi indulgétias hoc cōsequeremur, nō eneruaretur: sed adimpleretur pœnitétialis satisfactio. Sed dū indiscreté hmōi indulgentiæ infructuosæ sunt secundū ueritaté ad satisfactioné pœnitentialé adimplédã, & pœnitentes putãdo sibi eas ,pdesse, omittunt satisfactioné pœnitentialé, eneruatur in ueritate pœnitentialis satisfactio: ut facet canō dicit. Probatur idē secūdo authoritate Clemé. 6. in dicta extrauagãte, unigenitus qñ dicit, Et ppriis & rōnabilibus causis nunc p totali, nūc p partiali remissione pœnæ tpalis, &c. ut allegatū est in c. 4. Si. n. nō solū rōnabiles, sed ppriæ sunt causæ nūc totalis, nūc partialis remissionis, sequitur manifestè q non sunt cōes oēs causæ indulgentiæ ad totalē & partialē remissioné, sed aliqua pia cā est propria & rōnabilis cā partialis remissionis, quę non est totalis: alioquin non esset cā propria remissionis partialis, sed cōis partiali & totali: cuius oppositum litteræ Apostolicæ sonant. Probatur tertiò rōne idem. Legitima cā in indulgentiis requiritur secundum uēs ad saluandam intentioné Christi & Sanctorum: ut s. applicentur consequentib. indulgentiā passiones Christi ac Sanctorū: ac si pro istis ex intétione specialiter illas sustinuissent: sed intentio Chri & Sanctorū non saluatur ex quacunque pia cā quo ad quantamcunque quantitaté: ergo non quæcunq; pia cā sufficit ad quantamcunque indulgentiā. Probatur minor: quia intentio Chri fuit pati p ecclesia in communi: est enim passio Christi cā uniuersalis: intétio quoq; Sanctorum fuit pati ultra propriam expiationem p ecclesia. Est n. eiusdem rōnis quo ad hoc, q est esse communé, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sanctorum est consummatio passionū Christi, testante hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea q̃ desunt passioni Christi in carne mea, p corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorū ab Augu. super Psal. 61 dicéte ex hoc loco: Tñ ergo pateris, quantū ex passionibus tuis inferendū erat uniuersæ passioni Christi: ad cōem hãc quasi remp. quisq; pro modulo nro exoluimus quod debemus, & pro posse uirium nostrarum, quasi canonem passionū inferimus: plenaria plena passionū non erit, nisi quū seculū finitum fuerit. Q. aūt quo ad passioné Chri ex infinitate psonæ patientis iam probetur, & ex authoritate Ioā. in 1. c. primæ suæ can. dicétis: ipse est propitiatio p peccatis nris, non aūt pro nostris tñ, sed ét pro totius mundi: constat. n. q propitiatio pro peccatis totius mundi excedit uéx; pœnas debitas a consequentibus indulgentias. Ex quibus habere facile potest, intentionem Christi & Sanctorū quo ad pœnas in thesauros reconditas esse, sicut bonum cōe ecclesiæ: ac per q currãt cursu boni cōis, cōstat aūt q bonum cōe dispensandum suaptè natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita contrariatur incommensuratæ distributioni: dispensationis siquidem rōnem absque mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorū, ut passiones suæ nō pro libito applicent huic, uel illi, sed iuxta mésurā opportunã ad finé ecclesiæ dispésent huic, uel illi: sicut in reliqs cōmunibus cōium bonorum dispésatio ex mensura opportunorū ad bonū, quod est finis illius cōstans, sumitur. Constat aūt manifestè, q nec omne opportunum ad bonū ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunq; opportunum ét unum & idem diuersis temporib. ut patet, nisi igitur iuxta mensurā opportunitatis, seu opportunorū ad ecclesiæ bonū applicent passiones in thesauro ecclesiæ reconditæ, non saluať intentio Christi, & Sanctorū. Et si adiūxeris, q uariæ mensuræ opportunorū ad ecclesiæ bonum, non oīs pia cā respondet, per speciés q non quælibet pia cā sufficit ad quantamcunq; indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio creditam Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factā ab ipso Christo: omnis. n. Christi actio, nostra est instructio, immo sic agendo formā instituit nostrarum actionū. Constat aūt, q Christus eundem thesaurum dispensat cōmensurate iuxta concurrentes cōditiones cãtum mediarū: ut patet ex differéti dispésatione eiusdé p sacrm Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & p sacrm pœnitentiæ, quo nō tota pœna soluitur: ergo ipsius uicario cōmensurā quoq; applicatioé dicti thesauri creditā esse, rōnabile est. Et est tãto probabilior hæc rō, quãto actio sacralis eminétior, & efficacior cā media est, q̃ actio iurisdictionalis, qua detur indulgentia. Et confirmatur rursus: quia constat prælatos oēs ecclesiæ nō nisi ministros & dispensatores esse: tota igiť eorū potestas supra thesaurū ecclesiæ infra limites dispensatiuæ potétię claudiť. Ex quibus habemus, q non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicent passiones in illo reconditæ huic uel illi.

AD OBIECTA Autem in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, cōtra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ nō est propria cā remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes aūt omnem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimã cām quãtæcunque indulgentiæ, extremi quoq; sunt, contra quos pcedimus. Media aūt uia est opinari, q causam indulgentiæ oportet esse legitimam cām tantæ dispensationis, quãta quod cā indulgentiæ,

quia

biliter & cõsequenter loqui dêt, ideò cum bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, ut apparet mihi doctrina, q; tempus veræ pœnitentiæ, & tps confessionis est unum, & idem ad capescendam indulgentiam, quamuis diuersa rõne necessariũ, qa vera pœnitentia exigitur ex diuino & humano simul iure, cõfessio aũt exigitur ex humana tñ authoritate: qa. s. statuta est sic indulgentiæ forma ab Ecclesia, vñ Papa dare posset indulgẽtiam absq; actuali confessione. Dicere aũt q; forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum Ecclesiæ simpliciter & absolute, sed anno illo voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex rõne hoc emanat. Nec surda pertrãseundi sunt aure detrahentes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, nauitanc eam accusantes, eo q; eras existimantes, quæstum pietatem, apostolicæ pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confessisq; anno illo modo verè pœnitentes sint conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non frustra fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Chriano populo cõtulerit: neq; n. ex scripsimus rõne, ut alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaq; discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasq; fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas cõdignas secundum sacros canones confessoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & Sanctorum soluãt Deo pœnitentias, quas prompto animo à seipsis peragẽdas postulauerũt, atq; susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentijs dicta secundũ proprij ingenioli vires, saluo omni meliori sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis X. quinto: ætatis vero meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, vigintiseptem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS, De indulgentijs, in sex Quæstiones diuisus.

1 *Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorũ Christi & Sanctorũ.*
2 *Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.*
3 *Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quã tamẽ dat pro indulgentia consequenda peccet.*
4 *Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 *Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis Purgatorij.*
6 *Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

¶ *De thesauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Ecclesiæ fiãt de thesauro meritorũ Christi, & sanctorum. Et videtur, quòd nõ. Primo, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio usq; ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quod concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

Secundo, quia sic uirtute clauiũ nõ fieret absolutio, sed trãslatio operum contra uerbum Christi, Quodcunq; solueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesię non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sãctorũ opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, tum quia secundum hoc super erogationis non remunerarentur in Sãctis sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora nõ. Et si dicas, quod eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus sanctorum sufficienter impleuit in hac uita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundãs, ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedens probatur primo p illud Christi, Quũ feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis nõ ultra, sed citra fecisse intelligitur. Secundo, p illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt cõmunicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantum põt, imo vltra quam potest: sed nullus id fecit aut potuit ergo. Quarto, Sãcti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) nõ faciunt vltra quàm debent, imo uix faciunt quod debent, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt quàm debuerunt.

¶ Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶ PROBATVR quoq; idẽ authoritate Sãctorum. Primo August. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundò, authoritates Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus uir cui nõ imputauit Dñs pctm̃ infra, pro hac orabit oĩs Sanctus in tpe opportuno. Quõ est Sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaq; sancti p orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi nõ imputari pctm̃.

¶ Tertiò, Aug. li. 1. retra. c. 19. Oĩa mandata implentur, qñ quicquid non impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos implesse pfectè mãdata Dei, dicens magis ignoscente Deo quã implẽte.

¶ Quartò, August. confes. lib. 9. Væ hominum uitæ quantumcunq; laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicẽ meum deprecabor.

¶ Quintò, secundum Aug. nullus sanctus in hac uita sine peccato fuit iuxta illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur q; sanctis hñnbus aliquod ueniale potuerunt plura facere, q̃ debuerunt contra, Opus bonum optimè factũ est ueniale pctm̃: ergo sp minus q̃ debuerunt fecerunt, & peccauerunt. Antecedẽs est ex Aug. ubi supra, Oĩa mãdata implent, &c.

¶ DEINDE arguitur, q; dato q; sint superflua sanctorum merita, nõ prodessent: quia unusquisque propriã mercedẽ accipiet secundũ propriũ laborẽ, nõ secũdũ aliena, ut ad Rom. 3. dr. Nec digne ab ecclesia expenderent: quia solutio pœnæ est vilissimũ ecclesiæ donũ. Nec piè ecclesia ageret relaxãdo pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quam remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine authoritate Scripturæ. Et si afferatur authoritas Ro. ecclesiæ remaneret periculũ exponendi ecclesiã hæreticorũ irrisioni: dum nõ possemus reddere rõnem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rõnes et hic, scilicet quod indulgentiæ non essent indulgẽtiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertio, quia insignis fieret irreuerẽtia meritis Christi, si solũ p pœnæ relaxatione expenderẽtur, cũ ipse per ea fuerit exemplũ omnium martyrum, uilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶ Quarto, S. Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quàm opera nostra bona, constat: ergo quod meliores sunt indulgentiæ quam nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, s. Christi merita.

¶ Quinto, Consulitur cõiter a doctorib. quod post indulgentias nihilominus sit ieiunandũ: quia nemo scit utrũ odio, uel amore dignus sit. Tunc sic, aut ista sñia est impia in Deũ & ecclesiã: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarũ. Primo, qa sic claues ecclesiæ nihil faciunt certi: quod est blasphemiæ & indulgẽtia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgẽtiã ex meritis Chri & sctõrũ deberet qescere ab operibus suis. Secũdò, qa si p indulgẽtias impẽdunt merita Chri & adhuc incertus sum de remissione peccatorũ, aut credo opera Chri applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionẽ, aut dubito. Si credo, iã nõ est amplius ieiunãdũ: quia non debeo mea opera meliora putare, q̃ Chri opera. Si dubito, qd hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa nõ sunt thesaurus indulgentiarũ, aut indulgentiæ pferendæ sunt oĩbus operibus diuinorũ pceptorũ, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorũ & sanctorũ minus cõsonat, quasi merita Christi nõ sufficiant.

¶ Septimò, Nulli dat gratia cõtritionis, qn simul ei dẽtur merita Christi, ergo sine indulgẽtiis hẽt quis thesaurum meritorũ.

¶ Octauò, Si meritũ Christi est thesaurus indulgẽtiarum: ergo remitteret mortẽ eiusq; pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmius: tũ quia potens est remittere pœnã æternã.

¶ DEMVM arguitur, Si absolutio in indulgentiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipuè ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & ecclesiæ.

¶Præterea, Si absoluere in indulgentijs est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶ *Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.*

¶ IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum. ¶Ad euidentiam huius quæstionis monstrãdũ est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua rõne hoc notum sit, & quid sit, & pp quid sit. Et quidẽ merita Christi & Sanctorũ esse thesaurũ indulgentiarũ, authoritate apostolica tenemus, in extrauagãti siquidẽ Clemẽtis sexti de pœn. & re. unigenitus di. de thesauro meritorũ Christi. Quẽ quidem thesaurum p beatum Petrum cœli clauigerum, eiusq; successores suos in terris uicarios cõmisit fidelibus dispensandũ: & ꝓprijs rõnabilibusq; causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam gñliter q̃ specialiter prout cũ Deo expedire cognoscerent: uerè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidẽ thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculũ pstare noscuntur. Hæc ibi: post multa de superabundantia meritorum dicta. Est aũt ex duobus huius decretalis authoritas persuadẽs. Primò, ex decretis dist. 19. in canonic. ubi epistolis decretalibus Romanorũ põtificũ primus authoritatis locus post sacram scripturã decernit: & ibidem ca. ... ubi extrauagantes apostolicæ defendunt. Secundò, ex eo, q̃ de vna parte sacri pœnitentiæ, s. satisfactione docet: constat itaq; extra de hæreticis, ad abolendam nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ro. Ecclesia facit & prædicat credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem uertendum sic esse. Nec somnũ autem finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurũ illũ indulgentiarũ, sed ex scripturæ sacræ authoritate, certaque inde rõne sacrorum doctorum sententia phatur id habere.

Meritũ a satisfactione diuersũ est.

¶ Ad cuius clariorem notitiam dr̃ia inter meritum & satisfactionem præhibẽda est. Meritum cõdigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita q̃ debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonũ certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dñs in illa die iustus iudex. Satisfactio aũt appellatur uoluntaria solutio pœnæ: tunc. n. debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnã exoluit: adæquando. n. solutionem debito, sane proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio adeo se inuicẽ elongantur, ut non tocant sæpè in vnũ idemq; opus: nã de operibus ex charitate ꝓcedentibus loquendo, quãtum hẽt opus bonitatis, tñ hẽt meriti: & quantum hẽt meli pœnæ, tñ habet satisfactionis. Verbi gratia, ieiunium ut opus bonum est meritorium: idemq; ut est pœnale est satisfactorium. Hæc est formale dr̃ia inter meritum & satisfactionẽ. Est & altera differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum. nõ excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus. n. põt mereri fœlicitatẽ æternã alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et rõ assignatur, quia gratia Christo data, est gratia capitalis seu uniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum. n. Christi, & non aliorum per sacramenta cõiecta nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est ꝓ uobis aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest unus pro altero, ut patet quum unus implet sacrã illam pœnitentiam pro altero. Et ex hac dr̃ia prouenit, q̃ sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercenem suam in ipsis sanctis: q̃m ipsis solis profuerunt: quatenus uero satisfactoria fuerunt, primũ quidem soluerunt debitã pro illorũ peccatis pœnã: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, q̃ pœna ipsorũ peccatis debita exigeret, remansit illud plus ratiquã ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam uocatur irremuneratum in ipsis Sãctis, non pp defectum diuinæ largitatis, aut operis, aut ipsius Sancti, sed propter excellentiã ipsius passionæ, quæ superabundanter passa est uoluntariè. Ex eo nempe, persona patiens non hẽt propria pœnarum debita pro peccatis, proueniq; satisfactiones superfluæ non posito ipsis remunerari, seu rectius loquendo nõ possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et q̃m cõstat Sãctos multos multo plus passos, quã ex peccatis suis debuerint pati: consequens est, q̃ multæ satisfactoria remãserint superflua ipsis Sanctis. Patet esse Sãctos satisfactoriè plus exoluisse quã debuerãt ꝓ peccatis suis. Tũ quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (q̃a nullũ pctm̃ cõmisit) & tamen satisfactoria multa subijt: eius. n. ita cunctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptũ est: Et tuã ipsius aiam ptrãsibit gladius. Iob quoq; testatur c. 7. Vtinã appenderẽtur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quia est tã mentis inops, ut dicat Laurentiũ, Vincẽtiũ, reliquosq; tãta passos martyres, quibus illis pœnis indiguisse, ut satisfacerent ꝓ pœna peccatis suis debita? Superfluunt igit̃ multa satisfactoria Sãctis vltra ingens pelagus superfluẽs satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, ut Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt ẽt ex hoc patet, q̃ si totus mundus post olum peccata commissa baptizaretur, statim meritorium satisfactione Christi euolaret ad cœlum, & tñ constat, q̃ tãta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superflueret illam restitutor, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorũ quatenus satisfactoria superfluis, thesaurum indulgẽtiarum constitui intelligito, si non uis errare. Et quidem q̃ huiusmodi opera Christi & Sãctorũ satisfactoria remanserint, declaratum est: q̃ uero remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda p militantẽ Ecclesiam, manifestari oportet.

¶ Et primum, scilicet q̃ ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, ut nobis cõicata, pro nobis satisfacerent tanq̃ si ipsi Sancti uiuentes ex intentione fecissent, ac pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tñ ex eo q̃ nõ inania eius omnia huiusmodi satisfactoria esse debeãt: essent aũt vel satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (q̃ est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta q̃a desunt hi, in quibus fructificent ꝑ se: quia scilicet superè uerum oĩa satisfactione supererogationis esse infructuosa: quia nec in ipsis operãtibus, nec in alijs effectũ habere possent, eo ipso q̃ satisfactoria supererogationis sint. Tum quia unitas Ecclesiæ exigit, ut quilibet suorum ciuiũ, q̃ possunt esse uniti reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritusancto Ecclesiã regente, sint ad utilitatẽ ipsius Ecclesiæ. Cõstat autẽ satisfactoria supererogationis posse ad utilitatẽ Ecclesiæ cedere: ut patet ex eo, q̃ per propriã intentionẽ ipsorũ Sãctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciẽdũ ꝓ isto uel illo Ecclesiæ mẽbro debẽte satisfacere pro suis peccatis. Consentaneũ igitur rõni est, q̃ hæc satisfactoria supererogatiuè facta à Sanctis, ad utilitatẽ aliorũ membrorũ Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas aũt propria eorũ est satisfacere ꝓ alijs, ex quo pro his, qui fecerũt, satisfacere non põt, dixi aũt utilitas propria: quia non ex communibus, sed proprijs iudicandũ est de rebus. Tũ maxime, q̃a Paulus Apostolus, ad Col. 1. hoc de suis satisfactorijs testatur dicens: Gaudeo in passionibus pro uobis, & impleo ea, q̃ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, q̃d est Ecclesia. Vbi clare uidere potes, intentionẽ adimplendi in ꝓpria carne passiones deficiẽtes passioni Christi ad cõficiẽdã mẽsurã à Deo definitã ꝓ Ecclesia. Idẽ aũt est iudiciũ de Paulo & alijs Sãctis, ut ex Aug. sup psal. 68. afferẽte dictã Apostoli sentẽtiam, patet.

multa merita Christi, & sanctorũ superfluerũt q̃ nobis cõmunicata pro nobis satisfecere possũt.

¶ Secundũ aũt, s. quòd thesaurus iste meritorum, ut satisfactorie sunt dispẽsandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur q̃m cõe omni Reip. est, ut illius princeps dispensatur sit communium bonorũ illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidẽ quoq; credita intelligitur dispensatio eorũ, quæ ad cõe bonum illius spectant. Huiusmodi aũt satisfactoria constat esse velut bona quędam communia ipsius Ecclesię: ut pote pro ipsa facta & relicta, ut patet ex dictis. Consequens igitur est, ut ad eum qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Rom. Põtificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum illum. Et q̃m per indulgẽtias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (ut dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illã remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorũ ad illũ, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagãte, & sacri doctores theologi Spiritussancti lumine illustrante concludunt, & rõnabiliter, dictum thesaurum dispẽsari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatẽ Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, q̃ indulgentia absoluendo hunc à tanta pęna pro suo peccato debita, applicat illi tñ ex dicto thesauro, de satisfactorijs quantum æquiualet tãtæ pęnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittẽdo huic pęnam: & opus iustitiæ, applicando hoc satisfactionẽ aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cęlo per imitationem: quoniam uniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶ AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, quòd indulgẽtia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nã secundũ q̃ est absolutio & remissio pęnæ, sic indicis actus est, & dr̃. secundum uero q̃ est applicatio satisfactoriæ ad hũc, sic dispensatio est & dicitur: & secundũ q̃ efficit exolutionẽ pęnæ apud diuinã iustitiã per applicatam satisfactionẽ, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, q̃ indulgentia, ut respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis ut respicit diuinã iustitiã, sit solutio usque ad minimũ quadrantem. Est enim solutio, sed nõ ad hoc, & istud est maxima gratia, quòd soluatur debitũ meũ non à me. Nec

hoc

hoc est mirum, aut nouum in mysterijs ecclesiæ: quum etiā in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodē modo, scilicet ut omnia soluantur, non per Baptismū, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismū communicatur. Celerius dicam. Tanto uinculo iunxit Deus iustitiam misericordiæ, ut peccatis nostris parcere sic uoluerit, ut īā per unigenitū suū Filiū suæ iustitiæ satisfieret pro nobis & hoc abūdantioris gratiæ fuit, ut non solùm debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secūdum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorū merita satisfactoria. Argumentum uerò procedit, ac si hæ duo essent incompossibilia: quę, ut dictū est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: ut ex dictis clarè patet. Ad ulteriorē uerò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quū probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonū sensum admittēdo, quòd Papa dando indulgentias satisfacit p alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiā nulla ratione apparēti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est. n. applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo, sicut aliud est uolare, & aliud sedere.

Bona sanctorū opera tātum ut satisfactoria sancti superrogauerunt.

¶Ad secundam negatur, quòd sic uirtute clauium nihil fiat: fit nāque non solum applicatio operum sanctorum ad istū, sed & absolutio istius a pœna pro peccatis suis debita fit unde & uerbū Christi, quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, q sic uirtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorū, si sunt, nō relinquuntur a Spiritusancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro ecclesia, & nō determinatè pro hoc uel illo: & iō non operantur in hoc uel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo uel eius uicario ad hunc uel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, ut non aliter operentur.

¶Ad tertiam de operibus sanctorū irremuneratis, dicitur q cōmunicando in abusu uocabulorū, hoc est, accipiendo irremuneratū, prout sumitur a sic dicentibus, hoc est nō sortita suum fructū in ipsis sanctis. Sic inquā loquendo respondendum est, q opera bona sanctorū dupliciter sumi possunt. s. ut meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, uel ut satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerūt, nō sunt remunerata in ipsis sanctis: sed relicta sunt remunerāda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima. s. non sunt condignæ passiones huius temporis: qa de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, ut sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passiones ut sunt ex charitate, seu gratia Dei: Non secunda, s. Deus præmiat ultra condignum, tū quia de præmio operū: ut sunt meritoria, intelligitur ista illa: tū quia non ex defectu largitatis pmiātis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, q opus suū ut satisfactoriū non remuneratur in ipso Sancto, hoc est non satisfacit pro ipso: qa ipse non est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia. s. quòd opera supererogationis nō remunerarent in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. qm opera supererogationis ut sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta uerbū Samaritani, Quodcunque supererogaueris, ego cū rediero, reddam tibi. Sed inquantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorū excellentiā non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed oīa consonare, habet. n. rectæ rationis ordo, ut quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod nō dēt, non pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc, q dicimus eadē opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorū opera irremunerata in ipsis. Nā quū dī quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, nō fit distinctio operū, quasi quædā fuerint eorū opera remunerata, & quædā alia relicta irremunerata: ut argūm interpretatur & malè: sed fit distinctio conditionum etiam unius & eiusdē operis. Et est sensus, q opera sanctorum inquantū sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: Inquantum uerò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata. quantū ad illud pœnalitatis quod supererogauerūt. Vbi patet absque cōtrouersia omnia cōsonare.

¶Ad quartā dī, quòd oīs sanctus potest iudicari dupliciter: primò inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorū impleuit sufficienter in hac uita mandata Dei. Alio mō inquantum operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficiēter impleuit mādata Dei in his q obseruasse eos laudamus. Et si cōtra hoc probationes assistēns afferantur, rñdetur & ad primam dicitur, quòd si uerba Domini integrè afferantur, monstrant oppositum. nā Dominus dicit, Quū feceritis omnia quæcunque præcepero uobis, dicite: Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi uides, q dicendo: Quòd debuimus fecimus, mōstrat eos implesse mādata sufficiēter, alioqn nō fecerūt quod debuerūt: nā debuerunt sufficiēter implere. Non est autem uerum, seruum qui fecit quod debuit inutilem citra fecisse: qm si citra fecisset, iā non fecisset, quod debuisset: Sed uerū est, q ut sic nō supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui n. non facit nisi quod debet, inutilis dicit. Vnde ex ista authoritate nihil aliud habetur nisi q sancti ex hoc, q impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerūt: cū quo stat, & q sufficienter mandata Christi implere potuerunt & supererogare, ut sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Dñi. Ad secundam dicitur q oleū, quod sapientes uirgines timuerunt sibi non sufficere, ad meriti conscientiā spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligēdo obligare hominem plus q̄ possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deū, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligēdo, cadere q homo diligat quantum potest intelligendo sic, quòd si dilectionis aliquem actum possibilem sibi omittat quis, peccet: ut patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: ut benè uelle, & bena facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, pfectionis siquidem est hoc, non præcepti. Sed pcipitur, quòd homo diligat Deū ex toto corde, & ex omnibus uiribus, &c. ad hūc sensum, q nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mēte sua, in uiribus suis, &c. admittat. Intellectū aūt præceptum illud de actuali dilectione, ut sonat nō quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundū Aug. unde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerūt.

Ad quartam dicitur, q sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quā debent, quia supererogant. Et rursus in articulo necessitatis ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiūtur uoluntariè q̄ pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, q doctrina hæc, super scripturas & rationes & authoritates Ro. ecclesiæ sanctorumque doctorum fundatur. Et non solum temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, uerum indisciplinatæ mētis est non acqescere tot allatis, ultra authoritatem sctōrū Tho. & Bonauenturæ, & infinitorū doctorū sequacium: oportet. n. uirum doctū in morali iā theologia, q̄ philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rōni cōsentaneæ, simulque a communi doctorum sententia probata in moralibus, ut certa habeamus, confundere necesse est omnia.

Ad sāctorum.

¶AD PROBATIONES Deinde ex authoritatibus sanctorum respondendo dicitur, q cum hoc, q omnes sancti aliquod peccatum debitum habuerunt pro quo quamdiu uiuunt orare possunt, non quòd oporteat eos semper peccatū habuisse coæuum, quādoque enim sine omni peccato fuerūt, sed quia quandoque peccauerunt, stat q multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: qui. n. dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorē. Et hoc in tota uita uerificatur, quamdiu est ex parte nostra; quāuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicētur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguitur, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum proprias uires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mādata Dei: iuxta illud Isaiæ. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio mō secundū gratiā Spiritussancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, quàm assistentē: & sic implent mandata, & nō sunt debitores, sed creditores, digni uita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil dānationis habentes, &c. iuxta illud, 1. Ioan. 3. Oīs qui natus est ex Deo, non facit peccatum, qm semen ipsius in eo manet: & non pōt peccare, quoniā ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil dānationis ex his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdē ad Tim. Bonū certamē certaui, cursum cōsummaui, fidē seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vñ prudētis lectoris erit discernere, quando scriptura, uel sanctorū doctrina loquit de nobis, aut operibus nostris, secundū q sunt nostra, & secūdū q sunt diuinæ gratiæ: omnia. n. mala uerificantur de nobis, & nostris secundum q sumus nostri, uel sunt nostra: & rursus simul infinita bona uerificātur de eisdē, ut sunt diuinæ misericordię, ac gratiæ: ut patet ex his scripturæ locis & multis alijs, q afferri possunt. Et hinc habes solutionē huius & sequētiū & similium obiectionum: nā cum hoc, q omnes sancti sunt ex se debitores, stat q ex diuina gra operādo, supererogant. Et similiter, quod sunt impij ex se, & orando ex diuina gra merent non imputari sibi impietatē. Et similiter Deo cognoscente, hoc est gratiam dāte implentur mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quādo quicquid nō ex nobis impletur per gratiā impletur. Et similiter uæ uitæ hominū laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si qd iusti habnero secundū humanā iustitiā iudicetur

meum deprecabor. Et similiter omne opus bonũ optime factũ, in quantum est ex nobis factũ peccatum est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullũ peccatũ, sed meritorium & supererogatiuum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & nõ secundum q ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factũ est peccatum ueniale, nõ responsione, sed sensu aut igne opus est: nam secundũ hoc beata uirgo in omni opere suo peccauit ueniabiliter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatũ ex omni parte uincendum. Ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiã diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, q est natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex authoritate Sanctorum.

¶ Ad obiecta autem contra naturalem utilitatem ex superfluis Sanctorum meritis, rñdetur. Et ad primum, unusquisque propriã mercedem, & secundũ proprium laborem, dicitur, q ut patet, de mercede loquitur: merces aũt merito rñdet: & nos idẽ dicimus q quilibet sibi soli meretur, Nos autem de pœnarũ remissione loquimur, dicẽtes q unus potest satisfacere per alium.

¶ Ad secundum (q non digne expenderet illa ecclesia) dicimus q dignissimè expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit uile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniã ut sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium (quòd non piè ageret ecclesia) dicitur, quòd pijssimè mater ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili cã in adoptionis filios computauit: nõ enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ad eos, q nituntur cõtra merita Christi.

¶ AD OBIECTA Denique contra thesaurũ indulgentiarũ ex meritis Christi respondetur. Et ad primũ iã patet ex dictis, q cũ authoritate non solius Ro. ecclesiæ, sed sacræ scripturæ, Sanctorum & doctorum hoc dicitur. Et si solius Rom. ecclesiæ authoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rõnem reddendam, de ea q in nobis est, fide nõ minus, quã si authoritate gñalis concilij diffinitũ esset. Hæretici aũt sicut refutare possunt Ro. ecclesiam, ita & Conciliũ, Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papã dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatũ, hæreticũ se experietur qui cõtradixerit. Et in Concilio Flor. sub Eugenio 4. accepta professio Armenorũ dicẽtiũ: approbamus quod approbat Ro. ecclesia, & reprobamus quicquid reprobat Ro. ecclesia.

¶ Ad secũdũ iã dictũ est nisi ad iubilæũ ex canone authoritatẽ malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, q sunt eneruationes ratione idiscretionis.

¶ Ad tertiũ similiter dictũ est & probatũ, q nulla sit irreuerẽtia.

¶ Ad quartum dicitur, q opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorũ quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, uel ueras cãliter & nõ formaliter, ut nõ sit mirũ si seipsum interimit.

¶ Ad quintum dr, q Concilium illud pium est, quòd claues ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi uel nihil certi, põt intelligi dupliciter. Primò, quantũ ex seipsis: & sic dicit q faciũt certũ quid, & oppositũ est impium. Alio mõ p accidẽs, puta propter indispositionẽ materiæ, uel subiecti, & sic contingit non solũ claues ecclesiæ, sed & baptismũ non habere certũ effectũ: puta, si adultus suscipiat ablutionẽ occulto animo nõ suscipiendi Baptismum: tũc. n. nec characterẽ recipit. Et si cũ animo solũ peccandi mortaliter accedat, licet characterẽ suscipiat, gratiam tñ non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauiũ in isto. & cum hoc sumus certi q claues habẽt certissimum effectũ in subiecto disposito ad eorũ effectũ: & similiter indulgẽtia est certa donatio disposito ad illã. Vnde nulla est illusio, si applicatur uerè pœnitentibus, nec insufficiẽtia meritorũ Chri & Sctõrũ: sed ex dubio de dispositione subiecti, q consistit in facto nõ hominis solius, sed Dei miserẽtis, donãdo uerã contritionẽ prout oñ q nõ gessimus a nostris pœnitentiis post indulgẽtias. Et quõ secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata p indulgentiã esse sufficientia, aut dubito, rñdetur q plus oportet addere s. suscepta in me, seu participata a me, Credo. n. indubiè merita Christi applicata per indulgentiã mihi, & participata a me, seu suscepta in me, esse sufficienter exoluẽtia debitas a me pœnas tẽporales pro meis peccatis: sed dubito an sint a me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, uolo etiam addere meas satisfactiones non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est dupliciter satisfacere, quàm una tantũ: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantum. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas consequunt Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec pceptis Christi, aut ecclesiæ, ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiant per merita Christi.

¶ Ad sextum dicitur, q appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quòd insufficiens sit Christi satisfactio, sed ut plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passionum Christi in carne mea p corpore eius, quòd est ecclesia.

¶ Ad septimũ dr, q non est hæc ecclesiæ doctrina, ut thesaurus meritorũ Christi & Sanctorum ita cõmissus sit ecclesiæ dispensationi p indulgentias, q sine ipsius nõ dispẽsetur a Chro summo Sacerdote. Sed ista consequẽtia nõ ualet, Thesaurus ille põt haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quod multis modis participari possit a Christi membris.

¶ Ad octauum dr negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi: sed pp diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, q non ordinauit thesaurũ ecclesiæ ad remittendum pœnã mortis: & propter disparitatẽ pœnarũ ex parte nostri. Pœnarum siquidẽ nostrarũ quædã sunt pœnæ naturales, & quædã personales: hoc est, quædã consequũtur nos pp peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur usque ad renouationẽ naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiã passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram utranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur p indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualib. in hac uita remittuntur per indulgentias: præsens. n. uita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: unde etiam in Baptismo psona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatib. est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgẽtias applicata ad pœnam mortis non se extendũt. Vnde patet, quòd nõ ex infirmitate meritorũ Christi, sed ex naturæ pœnæ & status præsentis prouenit, q pœna mortis non remittitur per illam in hac uita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolutè, & aliud de eisdem, ut superfluunt sacramentis, ut per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa. n. absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternã, potius p uiam concomitantiæ, q per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostilẽ pœna puniendus est, quòd est tollere pœnam æternam. Soli. n. hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, ut satisfactoria exhibet.

¶ Ad demum obiecta contra hoc q absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorũ Christi & Sanctorũ, rñdetur: Et ad primum di, quòd non est par ratio de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue aliis, siue sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti pœnitentiæ partem. i. pœnitentialẽ satisfactionem (supplet. n. eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est a pœna debita apud diuinam iustitiam in hac uita uel alia: aliæ uerò absolutiones sunt a pœnis in hac tantum uita debitis. Hinc. n. fit, quòd ad istas remittẽdas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas uerò ultra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per ueram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, nõ ad libitum applicato: quia ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) ut ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitẽtiæ claues respectu peccatorũ actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi aũt negatiuè quoad clauem potentiæ, quãuis positiuè ad utrunque se habeat clauis sciẽtiæ, ita in indulgẽtiis inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionẽ & ligationem: clauis uerò potestatis positiuè quidẽ absoluit, negatiuè aũt ligat, quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nõ absoluere ex iudicio & authoritate clauis scientiæ. Vñ nõ soluere absolutè non est actus clauis, q est ligare: sed ex iudicio clauis nõ soluere est ligare, qui actus est clauiũ. Et per hoc patet, q licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum tamen

tamen soluere, uel ligare non est in militanti Ecclesia sine clauium exercitio, Augustæ die, 7. Octob. 1518.

QVAESTIO. II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR utrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et uidetur quod sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarũ debitarum: perfectorũ aũt est pœnas amplecti, nõ fugere: quia sitiunt crucẽ Christi: ut de sanctis Andrea, Laurẽtio, & Vincentio legitur.

¶ Tertiò, quia secundum doctores sacros hãs indulgentias melius facit si p seipsum adimplet iniunctã pœnitentiam, q̃ si propter indulgentias omittat illã: pfecti aũt æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est indulgentijs incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad relaxationẽ pœnarũ canonicarũ; sed nõ nisi criminosis publicè imponuntur canonũ pœnæ, quæ sunt publicæ pniæ partes: ergo nõ est nisi imperfectorũ idulgẽtijs egere, ac p hoc dare operã ad eas acqrẽdas.

¶ Ad huius euidentiam sciendum, q indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitã ex pœnis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiæ Rom. ut patet in extrauaganti Clem. 6. & multorum Romanorũ Pont. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probanda, q̃ in tractatu de indulgentijs firmauerimus) cõsequenter dicendum est, q quum actus iste, qui est satisfacere p aliũ, non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionẽ mortalẽ annexam, quia cũ feruenti charitate & promptissima uoluntate per seipsum satisfaciendi, stat q tali modo, scilicet per sanctorum pœnas uelit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita pœna, & gratior esse dẽt pp hoc cumulatum beneficij. Sed est actus de genere bonorũ moralium: est. n. appetitu recto appetibilis, utpote ablatiuus impedimentorum ad cœlestem patriam. Pœnæ peccatis. n. debitæ impediunt ingressum ad æternam beatitudinem unde tãtum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis oĩbus debitis pro suis peccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniam non nisi existentibus in charitate indulgentiæ prosunt, ut ipsa concessionis forma monstrat (dicendo uerè pœnitentibus) oẽs aũt actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ uitæ, sed consonus ẽt perfectis uiris: quia continuè suspirantibus ad cœlestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonant oĩa recta acceleratiua cœlestis ingressus: cõstat aũt exolutionem pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam esse cœlestis itineris: quia impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, q dare operã indulgentijs, est actus oĩbus perfectis & imperfectis in charitate constitutis; si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et cõfirmatur, quia oĩbus quantumcunq; pfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorũ numero cõstet esse debitã pœnæ pro peccatis: quod aũt consonat petere, cõsonat & q̃rere. Consonat igit̃ ẽt pfectis q̃rere debitum pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui p satisfactoria opera Christi & Sctõrũ.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & uerus formaliter intellectus: hoc est, q indulgentia, ut satisfactoria, non est meritoria. Cõe est. n. satisfactorijs omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium uiatorẽ, uel sanctum) q meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est ut satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, nõ est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur non meretur: unde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc aũt, q indulgẽtia, quo ad fructum, satisfactionem p alium, hoc est, Christũ, & sanctos sonat, non est meritoria, stat q aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex gñe operis (puta subuenire Ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, ut impedimenta sui ingressus ad æternam uitã tollantur. Et hoc consonare perfectis manifestũ est.

¶ Ad secundum dr̃ q perfectorum est pœnas promotiuas sui, uel aliorum ad æternam uitã amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ uitæ, non est perfectorũ iterare, sed quam citius fieri potest, liberare se ab illis ut expeditius semper inueniatur pro cœlestis patriæ ingressu. Constat aũt pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cœlestis: & ideo pfectis per se, uel per alium citius sunt exoluendæ.

¶ Ad tertiam dr̃ q nihil obstat dictis consilium de meliori bono: q. s. melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubio melius est duobus modis satisfacere, q̃ uno s. per alium, & per se, q̃ per alium tñ. Et rursus, per alium satisfit solum, sed per seipsum, & satisfit & medela adhibetur: pœnitentia. n. per seipsum impleta est, nõ solũ satisfactio, sed medicina. Cũ his. n. stat, q pfecti emulãdo charismata, meliora sectentur ẽt indulgentias, ut expediti sint ad uitã æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primum est, quod indulgentiæ nõ prosint nisi ad relaxationem pœnarũ, q̃ per canones pœnitentiales impositæ sunt: patet. n. hoc esse falsum ex ipsa forma conceptionis, sonantis remissionem pœnarum iniunctarum: iniunctæ aũt sunt siue secundum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est q pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi pñt, quum cõstet in foro pœnitentiali posse imponi: ut pro secretis secretè pœnitentiam agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatum in alia quæstione. s. q sub pœna canonica non includatur etiã pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet ẽt esse falsum: q nõ inducat Deus bis in id ipsum: iudicaret aũt bis, si semel per seipsum, & semel per suum uicarium temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, si pœnitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, q remissio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pœnæ debitæ p satisfactione peccati apud Deum: ut in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuicunq; obnoxio pœnæ temporali p satisfactione cuiusq; actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue cõfessores arbitrio. Et ẽt si non sunt actu iniunctæ dummodo Ecclesia seruatis seruãdis in forma indulgentiæ ẽt ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: ut alias hoc. s. de nõ iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti q̃ imperfecti, tam sani, q̃ infirmi, tam morituri, q̃ diu uicturi, tam impediti, quàm non impediti in charitate cõstituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactione suarum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum qui uoluerit earum particeps fieri: rarique uidentur esse adeo satisfacientes per seipsos, q non egeãt indulgentijs: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

QVAERITVR Vtrum occurrẽti pauperi negans eleemosynam, quã tamen dat pro indulgentia consequẽda, peccet. Et uidetur quod sic.

¶ Primò, quia agit cõtra ordinẽ diuini præcepti: quoniam qui prius seruare tenet̃ pcepta, seu mandata Christi, quàm acquirendis uacare indulgentijs: utpote quia hoc non est mandatum, sed uoluntarium.

¶ Secundò, quia talis agit contra illud Ioã. Si quis uiderit fratrem suũ necesse habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? primæ Ioã. 3. Et si dicatur q sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tũ quia secundũ hoc charitas nunquam uel rarissimè locũ haberet operãdi, tum quia quilibet in necessitate cõstitutus, uellet nõ sibi expectari necessitatẽ extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandũ est in aliis.

¶ Ad euidentiã huius considerandũ est, q ad hoc, q aliquis actus humanus sit pctm̃, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioqn non daret̃ gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugerẽt rõnẽ peccati: sed exigit̃ q sit inordinatus: nisi. n. a diuino ordine declinaret, peccatũ non esset. Deordinatio aũt actus effusiuæ pecuniæ sicut & cæterarum moralium actionũ, tunc tñ est, quum uel nõ sua, uel ad id qđ non dẽt, uel quõ non dẽt, &c. impẽdit̃ pecunia: nisi. n. aliqđ quod debuerat adesse desit, aut qđ debuerat abesse, adsit, peccati rõ nõ saluat̃: quocirca ad debiti rõnẽ oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, ut licet melius faceret q pecunias suas in eleemosynas daret, q̃ si expẽderet eas in humanis officiis defunctorũ, quæ sunt cõsolationes uiuorũ, non tñ peccaret expendens has p honorabilibus exequiis, quia non tenet̃ illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarũ humanus iuxta statũ psonæ & patriæ morẽ non est deordinatus. Vnde in proposito, quũ dare eleemosynã sit pceptũ affirmatiuum, obligans tantum p loco & tẽpore: si in casu loquimur, quo præceptũ de eleemosyna obli-

gat. non est dubium quòd negans illā, vt det pro indulgētia peccet, non. n. sunt facienda mala, ut veniant bona. Si aūt sumus extra casum, in quo præceptum de eleemosyna obligat: quamuis pauper occurrat petens eleemosynā, licite pōt quis omittere eleemosynam & dare pro indulgentia nō minus. quā posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniā illam in vsus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam a discipulis defendit, obijcientibus quòd pretiosum unguentum quo multis potuisset subuenire pauperibus in unum humanum opus perderet: affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ea subiuncta rōne, pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duob. bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate, licitū est omisso pro tunc meliori ex suo genere bono, dare operā minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

¶AD PRIMAM Aūt obiectionem dī quòd ordo præceptorum ad cōsilia est in præcepto tunc sm, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra ips siquidē pro quo obligat, liberū est cuiq; consilia sequi. Si autem esse in proposito supponitur.

¶Ad secunda negatur, quòd talis agat cōtra doctrinā Ioan. Euang. quia Ioānes loquit pro quanto pceptum affirmatiuū obligat: certo aūt certius cōstat, quòd nō quælibet necessitas fratris uisa cōstituit ips, pro quo præceptum eleemosynæ obligat. Vn glossa ibidē dicit in uerbo necessitatē victus uel uestitus. Nulli aūt sunt pauperes hūtes uictū & uestitum: ut patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursus glossa ibidem de substantia superflua exponit, dicens: Si superflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi, sed de superfluam substantiā habente iuxta verbū Domini: Quod superest, eleemosynam date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis teneat dare eleemosynam: si recta ratio moralium actuum regula est. Verum autē. sola extrema necessitas, ips, pro quo præceptum obligat determinet, alia qstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomam, quòd quātum ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat ips, pro quo præceptū de eleemosyna obligat ad pctm mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, qn prope mortem homo est, tūc. n. non potest sibi subueniri, sed qn est adhuc ipi vulitet subueniendi, nec apparet alia uia, qua illi subueniatur, si à me non sibi succurritur: tūc enim necessitas est extrema, licet longè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema nō obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam, magna tñ necessitas uisa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget ēt ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundū Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, ad virtutis actum spectat, ita in oppositis nō solum qui totaliter decliuat peccat, sed ēt qui propè ad extremum appropinquat, & secūdum Theologos non solum qui contra pceptum: sed qui præter pceptum facit, peccat. Et pp istam latitudinē, qua necessitas proximi uisa qnq; ad mortale, quandoq; ad ueniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quō charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatē Dei non manet in illo. Quamuis asserutiuè intellecta, uerba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipiēda sint, quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile damnum proximi uergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc aūt necessitatem, aut subuētio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo: & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut pter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secundum hoc charitas nunquam aut raro haberet locū operandi, negatur sequela, qm charitas ēt sine præcepto operari potēst & frequentissimè eleemosynæ opus operatur. Et quū dr secundo, quia quilibet uellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quòd uolumus, uobis fieri, cadit suo præcepto, ut alij nobis faciant: quilibet enim uellet nunquam sibi mendacium dici, non tamē ppterea sequitur, ergo quilibet mentiens facit contra præceptū: & sic de alijs. Augustæ die 7. Octobris. 1518.

QVAESTIO IIII.

¶ Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis poenitentijs absoluat a pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et uidetur quòd non.

¶Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶Secundò, quia pœnitētia uoluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis; & consequenter est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est. n. mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi a pœna canonica.

¶Quartò, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio a satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam non mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶IN OPPOSITVM Autem est communis ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd pœna canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiā, nōn se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata, Sicut ēt præceptum de cōfessione facienda editum a Deo & ab ecclesia, non præcipit duplicem confessionē, sed se habet ecclesiæ præceptorum ad diuinū ut determinatum ad indeterminatum. Illud. n. idem quod pcipit Deus, præcipit ecclesia: sed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, s. in singulis annis: unde una & eadem est cōfessio præcepta a Deo & ecclesia. Et proculdubio unica confessione implet, qui licet præceptum Dei & ecclesiæ: ridiculū quippe esset semel confiteri, ut obediatur Deo, & iterum ut obediatur ecclesiæ. Simile quid est uidere in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto hō satisfacere, sed non determinatè per istam uel illam pœnā: nā potest satisfacere per eleemosynam, uel per ieiunium, uel orationē. Et pro eodē peccato tenetur ex iniūctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatā pœnam, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alterā satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam Ecclesiæ: sed implēdo iniunctā ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita à sacerdote adæquat debitā secundum diuinam iustitiam) uel pro parte illa quæ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secūdum diuinā iustitiā determinanda erat. Nec hæc uoluntariè dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo p oēs actus pcepto ab utroq; scilicet Deo & Ecclesia: ut patet i pcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum. n. atq; idē est quod à Deo Ecclesiaq; præcipitur ab illo indeterminatē, & ab ista determinatē: & dum Ecclesiæ obeditur, non remanet hō obligatus ad Dei præceptū iterum implēdū circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo Ecclesiaq; idē pcipientibus, vnus atq; idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiæ. Et propterea putarunt quidam, quòd ēt iniuncta pœnitentiæ relaxatur per indulgentiā, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolute, sed solū vt ē debita ex uinculo Ecclesiæ, & ppterea remanet, ut est debita ex uinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quum Papa relaxat ieiuniū alicui psonæ, non cōcedit illi, quòd non impleat Dei, seu naturæ pceptum de ieiunio, sed quòd non arctetur ex uinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc uiā sicut ligat sacerdos ad pœnā nouum adijciendo uinculū determinandoq; p qualē quantamq; pœnā satisfacere dēt pœnitens: ita absoluerēt p indulgentiam tollendo uinculū Ecclesiæ, & determinationē ad talē pœnā. Fallitur aūt opinio hæc in hoc quòd non discernit inter absolutionē per uiam indulgentiæ & absolutionē p uiā licentiæ. Absolutio n. per uiā licentiæ cōis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet pōt soluere, quæ ligauit, licentia præbendo, vt nō teneatur iussa à se implere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similiū. Sed quòd nō sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, quòd innititur illi priuilegio Christi, Quodcunq; solueris super terram: certum est. n. absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cōis omnibus principibus est, ad quā nō est opus priuilegio, sed statim ut quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modū licentiæ, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: pōt. n. ita relaxare obseruationem vnius pcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio aūt Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cœlorū sunt: dicente Christo, Tibi dabo claues regni cœlorum) & specialiter culpæ (vt patet ex uerbo Christi: quorū remiseritis peccata remittuntur eis) & pœnas pro culpa, ut patet ex uerbo Christi Matth. 18. Vbi quū dixisset, Si Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus, subdit, Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ nō essent nisi relaxationes uinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esse uniuersitas fideliū credētiū nō solū uinculū, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo

absoluit

absolutionem p indulgentiã fieri, ex eo conuincit, q indulgentia verè acquisita, tenet cõit Ecclesiæ & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si pœnitentiam correspõdentem illi indulgentiæ perfecisset. Ex hoc enim manifestè sequitur, q indulgentiæ absoluẽdo ab iniũctis pœnitentijs absoluunt non solũ à uinculo per sacerdotem, aut canonẽ apposito: sed etiam a pœna tẽporali debita secundũ diuinã iustitiã peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est parui momẽti ratio sumpta à cõmuni sensu Ecclesię & doctorum sacrorum: sed est tãtæ authoritatis, ut nõ nisi temerè liceat sentire oppositum. Et cõfirmatur sñia hæc: qm̃ sic uerè relucet operatio priuilegij Petro concessi. Quodcunque solueris super terram: absoluere. n. a pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, nõ principis, non tatis humani, sed diuinæ est potestatis petro cõicatæ a Christo. Amplius, Clem. 6 tradidit expressè, q indulgentia remittit pœnã tẽporalẽ pro peccato debitã: ut patet in extrauagãte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium cõium titulo, de pœ. & re. cap. unigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dr̃, q pęna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædã simpliciter apposita ab homine, uel canone, ut excõicatio, carcer, & huiusmodi, & hæ nõ ligant nisi in foro Ecclesiastico. Quædã uerò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solũm quo ad quantitatem & qualitatẽ, ut suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligãt partim in solo foro Ecclesiæ, pro quanto nõ tenent nisi in hac uita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deũ pro quãto si non secundũ iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinã iustitiã in alia uita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut pœnitẽtia sacramẽtalis obligat i foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶Ad secundã dr̃, q ecclesia potest absoluere per indulgentias a pœnis debitis ex præcepto & uinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina authoritate sibi cõcessa ex priuilegio Quodcunq; solueris: Petrus. n. uicearius, & minister Chri agit authoritate Christi. Nec mirum si potest absoluere a pœna debita ex præcepto Christi, & ad quã obligat interior pœnitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere à culpa: quę sñ excedit pœnam ut Iudæi dixerunt, Quis põt peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos. n. ministerialiter absoluit a culpa, & remittit peccata confitentium sibi: dicẽte Christo: Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis põt Christi minister absoluere a pœnis: quum. n. culpa & pœna impedimẽta sint regni cęlorũ (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & absterget Deus oẽm lachrymã, nec dolor erit ultra, &c.) Ad claues regni cœlorũ spectare necesse est utrunque impedimẽtum tollere: alioquin aperiret regnum cœlorũ fidelibus non sufficienter. Constat aũt sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna ad quã peccator ex Dei pcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatur erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habẽdæ implẽda erat per indulgentiæ absolutionem uerè acquisitam sublata, & desinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iã satisfecit per aliam uiam. s. per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi authoritate per suum ministrum ritè exequuta. Quod aũt dr̃, q pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Chri & mortificatio passionum iam à priscis solutum doctoribus dicentib. quòd pœnæ inquantum sunt medicinæ passionum, non supplẽtur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgẽtiis acquisitis pœnitentiam agere, ut medicinam passionum nostrarum: inquantum uerò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶Ad tertiam dicitur, q propositio assumpta (. s. potestas ligandi atque soluendi par est) est cum grano salis intelligẽda: quia etsi est par quantũ ad materiã (quia utrobiq; Dñs dixit, Quodcunque, sicut. n. dixit, Quodcunque solueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris) non tñ est par quo ad modũ. Nã & peccata sacerdos ministerio authoritatiuo tollit, ita q absoluendo facit de peccatore iustum: non põt tñ ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Et hoc. n. patet, q alio mõ soluit quam ligat Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, ut alio mõ Põtifex liget, quã soluat pœnas. Absoluit. n. ministerialiter & per sacramentalem absolutionẽ, & per indulgentias a pœnis secundũ diuinã iustitiã debitis: ligat aũt ad pœnam sicut ad culpã. Nã sicut ad culpã ligat, uel nõ remittendo, uel pcipiendo aliqd, cuius transgressio cõstituit peccatorẽ: ita ligat ad pœnã, uel nõ remittẽdo, uel agendo, unde p seipsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autẽ distinctione dicitur ad minorẽ, q si sermo sit de posse quibusuis modis Papa potest ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc est absolute apud Deum, (ut patet ex dictis) & similiter absoluere. Si uerò sermo sit de posse tali modo, s. directè imponendo, uel tollẽdo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habent quo ad modum claues in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod non potest directè imponere: ut in culpa.

¶Potest & nihilominus ad minorem aliter rñderi dicẽdo, q in canonica pœna quæ in foro pœnitentiæ iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iustitia: qm̃ eadem est pœna supposita, & qualificata ab homine uel canone: ut patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligãdo ad pęnã canonicã, ligat ad pęnam simpliciter uestitam qualitatib. appositis ab hoĩe uel canone: ita absoluendo ab hmõi pœna canonica, absoluit & à pœna simpliciter. Nam absoluendo a pœna qualificatã per hominẽ uel canonẽ, absoluit & a pœna, & a qualitate, qui. n. absoluit a toto, absoluit a qualibet illius parte, quia toto includitur pars. Et sic dato q non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi a canonica, adhuc hr̃ intentum, q ligat & absoluit in pœnam simpliciter debitam in satisfactione pro pctõ. Põt & tertiò dici ad eandem, q quia actus & potentia diuidũt ens, & quod ĩbet genus entis, & ad idem ppea genus spectat hõ in potentia & hõ in actu & albũ in potentia & album in actu: & sic de aliis: idõ & pœna canonica diuiditur in canonicã in actu, uel in potentia, & utraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et q Ecclesia non solum põt super pœnas canonicas in actu sed & super pęnas canonicas in potentia. Imò de facto Ecclesia per canones pœnitentiales, & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit q q pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibẽdo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, q põt super pęnas canonicas tam actu q̃ potẽtia, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam oẽs tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniũgi. Et propterea licet ecclesia in indulgentiis non consueuerit, nisi iniunctas pęnas remittere, quia ita sonant, posset tamen & non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur authoritate diui Thom. aliorumque doctorum.

¶Ad quartam dicitur, q ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primò, ut æquiualeat ad ly totaliter, secundò, ut excludat additionem, ut Aethiops nõ dicitur albus simpliciter, sed cum additione dr̃ albus dentes, non aũt quia dicimus albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramẽtalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, si satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit Ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc uoluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Septembris 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

QVAERITVR utrum ob plenariã indulgentiã concessam pro defunctis & acceptatã a uiuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter a pęnis purgatorij. Vr. n. q sic: quia indulgentiæ tantum donãt quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionẽ omniũ pœnarum: ergo &c.

¶Præterea, Indulgentia ualet (ut dicunt doctores) per modũ solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria ualet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab uniuerso quod debebat: ergo tali habita indulgentia plenaria liberatur anima a pęnis purgatorij.

¶Præterea, Doctorum sententia est, quòd cõcurrentibus tribus, scilicet authoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiẽte, indulgentia ualet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex authoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per Indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiam huius difficultatis supposito (prout rei ueritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodũ respondendũ quęsito. Primũ præmittendum est de ipsa indulgentia in se, qd sit plenaria indulgentia per modũ suffragij. Secundum est de modo seu uia, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio.

torio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, a quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modū ecclesiastici auxilij denotat: ita q indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modū ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Neq; autē intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia pspecta fuerint: quoniā ad horū similitudinem indulgentia suffragij modū induit. Et quū trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (uel merēdo bonis operibus, de congruo tñ, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, uel impetrando nostris orationibus illā, uel satisfaciēdo nostris passionibus, seu pœnalibus opibus p illis: & indulgētiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu pœnalium operū, consequens est, si singula singulis reddenda sunt, ut indulgentia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica authoritate collatā sonat, quū ad modū ecclesiastici suffragij determinatur, nō cuiuscunq; ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nā quū indulgētia, inquātū indulgentia, nō sit nisi meritoria, neq; impetratoria, sed satisfactoria: consentaneū rationi est, ut nō induat modū suffragij meritorij, neq; modū suffragij impetratorij, sed modū suffragij satisfactorij: ita q indulgētia p modū suffragij, est cōcessa ex thesauro ecclesiæ, opus satisfactoriū per modū ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est p modū quo nostra satisfactoria suffragia opē ferūt. Hæc de primo.

Indulgentiæ p modū suffragij p̃sunt defunctis ex diuina misericordia, & gratia.

¶ Quo ad secundum, qua s. uia indulgentia per modū suffragij perueniat ad animam in Purgatorio, in promptu est, unde manifestum fiat. Ex hoc. n. ipso, q indulgentia modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, una eadē est uia, per quā ecclesiæ suffragia satisfactoria p defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorū animas pducuntur, & p quam indulgentia per modum suffragii ad illas peruenit. Et uia hæc nō est uia iustitiæ, sed uia gratiæ seu misericordiæ: quia uniuersa ecclesiæ suffragiā diuinā efflagitant gratiam: qua hęc accepta sint pro animabus illis purgādis, quibus suffragari intēdimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. Primò ex hoc, q pœnæ nostræ (ut diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis tōnis à pœnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis a pœna seruitutis. Hinc enim fit, ut sicut seruitus pecunia nō redimitur secundū iustitiæ rigorem, sed secūdū Domini acceptationem: ita pœnæ animę separatæ pœnis nostris non redimuntur secūdū iustitiæ rōnem, sed secundū diuinæ misericordiæ dispensationē. Secūdò ex hoc, q alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac alius, in quo animæ separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus uel ciuilis, ille rigurosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitā pecuniam in seruitutē redactus esset (ut olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendū illū, nec pœnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici uitā: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciēdū pro pœnis animarum in Purgatorio, quæ tamen nostræ passiones sufficerent ad satisfaciendū pro eorundē delictorum pœnis in hac uita soluendis, antea. s. quam in pœnas alterius rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniunt animæ separatæ: spectant. n. illarū pœnæ ad statutū pœnarum inferni. Nec putes propterea ecclesię suffragia satisfactoria p defunctis esse uana, aut incerta, sed scito esse utilia & certa: sicut et utilia sunt & certa suffragia orationū p illis: quū constat diuinæ misericordiæ ratio. Sic siquidē nobiscū, & cū illis agitur, si diuina gratia acceptatæ, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamē animarū, quæ in alia uita puniunt, deducuntur. Nō est nobis uia iuris aliqua adeūdi forū illum ad alicuius redemptionē, sed gratia opus est. Manifestus quoque fit quod dicimus, locū habere in indulgentijs pro defunctis, ex differentia inter modū, quo cōceditur defunctis, & quo conceditur uiuis: nā defunctis conceditur per modum suffragij: uiuis autem per modū absolutionis: ut patet extra de pę. & re. cap. quod autem. Vbi uidere potes, q ecclesiasticus princeps utrobiq; authoritatiuè hēt actū dispēsandi thesaurū Ecclesiæ, sed respū uiuorū superaddit actum absolutionis, respectu uerò defunctorum nullum addit propriè loquēdo, actū: largius tñ loquendo, addit tactū modificatiuū ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit: quoniā nos, q uiuimus, sumus subditi Pōtifici, & pœnæ nostræ ad forū p̃ntis uitæ spectant: & propterea seruatis seruādis: indulgētia ad uiuos defert uiam iustitiæ per iudicii actū, s. absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (utpote extra ecclesię p̃sentis forū) a Papa absolui nun p̃nt, sicut nec ligari & ideò indulgentia, quam authoritatiuè ex thesauro ecclesiæ confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationem mittit confidens in diuina misericordia q acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Dñi puniuntur purgandi. Et est simile ac si sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberatur⁹ oēs ciues ære alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dñio, alij ære alieno iā propterea seruituti addicti essent. In hoc. n. casu princeps ex publico ærario authoritatiuè nēmini dispēsaret p istis & illis, sed degētes sub sua iurisdictione ēt iudicialiter absolueret à debito: ad degentes aūt alibi seruos nō posset nisi per modum auxilij subuenire cū pecunia illa, & alterius grām ac absolutionē expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ uiuorū ac defunctorū pœnas pro peccatis debitas soluturus utrisq; thesauri opes dispēsat: sed uiuis applicat absoluēdo illos, defunctis aūt applicat auxiliādo, hoc est ut ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorū liberationē dirigēdo. Notāter autē dico, Ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispēsari intelliguntur, si propriè loquēdum est, nō ita ut sint istorū, quibus conceduntur tanq ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerūt fecissent specialiter pro illis: sed tanquam ecclesię cōia suffragia appropriata singularibus personis. Est siquidē inter sacramentorū & indulgentiarū efficaciā dñia ad propositū: in hoc q remissio pœnæ per sacramentū fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacri operatio: ita q iste suscipiens sacramentū seleuatur a tanta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: ut sacramentū Baptismi testatur: docēte hoc Apostolo ad Ro. 6 & diuo Tho. in 3. par. q. 69. Per indulgentiā aūt, remissionē pœnæ consequimur, tāquā ecclesia pro nobis illa passa fuerit, quoniā abundantia passionū Christi & Sanctorū ecclesiæ dispensationi credita, intelligitur dona ecclesię, ut cōe ipsius ecclesiæ bonū: ac per hoc per ecclesiæ rectores, ut ipsius ecclesiæ sunt, ex intētione ecclesiæ applicanda his uel illis. Deuenerunt siquidem passiones istæ ad thesaurū ecclesiæ ea intētione Chri & Sanctorum ad cōe ecclesiæ bonum in gñali, & commissa sunt, ut ex intentione ecclesiæ ad hos uel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quū p modū suffragij procul dubio ecclesiæ conceditr. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nō iustitia, sed grā diuinæ acceptatione duce. Hæc de scđo.

¶ Quo ad tertiū prima fronte apparet q indulgēntiæ sicut & alia cōia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, prosint, quia oēs tales inter ualde malos, & ualde bonus medij sunt: quibus secundum Aug. doctrinam ecclesię prosunt suffragia. Si tn diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in Enchiridio, & in lib. de Cura pro mor. agen. recitatā a Gratiano 13. q. 2. Videtur. n. q ecclesiæ suffragia talitē specialia, & similiter indulgentiæ, quæ ut specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint qui in hac uita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quia fructus, quē ex suffragiis animæ quæ purgantur percipiunt, ad præmiū accidentale spectat, quū sit pœnæ tēporalis remissio: cōsequens est q non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac uita, ut suffragia prosint in alia uita. Et si his adiunxeris, q similia accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perspicuū erit, q non omnib. in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia prosunt: quia non oēs hic meruerunt, ut hæc illic possint prodesse: quamuis omnes hic meruerint, ut hæc illis possint pdesse: quia hoc spectat ad meritū essentiale. Eodem. n. merito, quo meruerunt uitam æternā tandem eis exhibendā, meruerunt, ut Sanctorum cōione iuuari interim, & tandem frui possint. Videntur autē ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues Ecclesiæ indulgētiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciēdū pro peccatis, studiū ad suffragandū defunctis, & similia. Et cōfirmatur quod dicimus authoritate diui Tho. dicētis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primū, q in descensu Christi ad inferos non solū liberati sunt illi, quorum ipse purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialē in hac uita deuotionē ad Christi aduentū, meruerunt, ut Christo uisitante liberarentur. Vbi uidere potes accidentali merito in hac uita tributum, ut pœnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo uidetur, q omnes, qui in purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragijs & indulgentijs iuuari: sed de facto specialibus suffragijs & indulgentijs non oēs iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, ut illis iuuarentur. Communibus autem suffragijs piè puto oēs iuuari plus tñ & minus secundum diuinæ dispositionis gratiā. Nam qui in hac uita defunctos obliuioni dant, satisfacereque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, ut uix cum gratia discedant, alienos a fructu omnium suffraganeorum ibi credidero: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina ulciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autē præmissis facilè patet responsio ad quæsitum. Liquet namque nō oēs animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tū quia multæ earū sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, ut huiusmo-

huiusmodi indulgentiæ illis prodessent:tum quia non constat, q huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, q indulgentiæ tantùm donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pęnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extēderetur ad nō iniunctā, semper sub intelligeretur modus suffragij: qui non minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria sit auxiliaris tantum.

¶Ad secundum dicitur, q indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo ualet p modū solutionis plenariç. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius uitæ, quia ut sic induit modum suffragij, ualet per modū solutionis plenariæ suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationē. Et propterea haec indulgentia plenaria solueret: nihil tñ fieret nisi absolutio acceptet à principe, cui⁹ interest.

¶Quamuis possit etiā dici ultra plenariā absolutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor nō meruit in ista uita quòd hęc plenaria solutio ei prosit, ut declaratum est.

¶Ad tertium dicitur, q cōcursus illorū trium proposito nihil officit: qm̄ nō est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modū suffragij, qui modus licet nō mutet indulgentiā, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tñ modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi p uiā gratiæ. Hoc enim, ut declaratum est importat modus suffragij.

¶Ad confirmationem autem de prædicatoribus dr̄, q prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensū aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo nō est mirū si in istiusmodi uerbis errāt. Romæ 20. Nouēbris 1519.

QVÆSTIO VI.

¶Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa authoritatē clauium det Indulgentiam animabus in Purgatorio, & uidetur quòd non. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris uel ligaueris super terram.

¶Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentię pro defunctis expresiè habet, quòd per modum suffragij indulgentia animalibus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatē clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

¶IN OPPOSITVM uidetur authoritas literarum apostolicarum.

¶Ad euidentiam huius sciēdum est, quòd quum actus clauium sit aperire, consequens est, ut actus clauium regni cęlorū Petro cōcessarum sit aperire regnum cęlorum, proculdubiò ingressuris in illud, quos constat oportere esse membra Christi. Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenit regnū cœlorū: sunt enim quædā impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædā impedimēta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnū cęlorum p passionem mortemq; suam (in qua etiam portas abstulit, utpotè nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cęli aperti sunt. Quoad impedimenta uerò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: ut culpa & pęna p actualibus debita) p Petrū aperire regnum cœlorū statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalē culpam p sacramentum pœnitentiæ: dicēte Domino, Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pęnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressum hominis ad regnū cœlorum: alioquin claues non sufficienter aperirent: dum non sufficerent ad tollendum utrunq; genus personalis impedimētu ad regni cœlorū ingressum. Et periclitaretur illa uniuersalis à Domino data authoritas, Quodcūq; solueris super terrā: nam si pęna caperetur actuali peccato debita, iam non ad quodcūque soluendum extēderetur clauium subiūctus actus per dicta uerba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnum cœlorum Christi membris, tollendo personalia culpę & pœnæ impedimēta, consequens est, ut qa indulgētiæ authoritate Ecclesiastica, datæ seruatis seruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatē clauium pertineant. Et si ius istum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiusdē rationis sunt quo ad causā & effectum (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurū meritorum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & oēs tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conced: & ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiā pro uiuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarū pro defunctis: duo enim ibi dicitur, & q apostolica authoritate indulgētia p animabus in purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipsa per modū suffragij opitulentur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quòd apostolica sedes thesaurum meritorum Christi, & Sanctorum pro animabus in purgatorio dispēsat authoritate clauium: sola enim clauiū potestas est apostolica authoritate sup aperiēdo cœlorū regno ex meritis Christi & sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cęlorum: ut patet. Et quòd ad animarum in purgatorio pęnas relaxandas indulgentiā concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiā impertit uiuis: ut patet extra de pę. & re cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa uiuis & defunctis, hoc habet commune, q utraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorū pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad utrosque diuersus est: quia ad uiuos, qui illam consequuntur ueraciter, per modum absolutionis p uenit, ad defunctos autē, qui etiam illā ueraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, q Papa non potest authoritatiuè absoluere animas existētes in purgatorio: sed aliud est absoluere authoritatiuè illas, & aliud est dispensare authoritatiuè thesaurū Christi & sanctorū p illis, ut p modū suffragij absoluantur illæ. hoc enim Papa faciēs, nō excedit fines iurisdictionis suæ: quia nō soluit autoritatiuè per hoc sub terra.

¶Ad secundam dicitur, quòd stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantum: qm̄ continet enim hoc authoritatiuam cōcessionē indulgētiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispēsandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in purgatorio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd hæc potestas satis habet ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex cōditrice canonū Romana Ecclesia explicatum est, q modis diuersis claues aperiūt regnum cęlorum Christi membris uiuis & defunctis: ut patet ex dictis Augustę die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMUS de Contritione, unica quęstione contentus.

QVÆSTIO I.

¶Num quando quis sui peccatum mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVÆRITVR utrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere cōtritionem. Et est ratio dubij istum quia partem affirmatiuam multi tenere uidentur ea uerbis S. Tho. in 4. sen. di. 17 q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo qn̄ peccata memoriæ occurrūt, quum præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo artic. 4. c.

¶Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale, ut à se cōmittendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties ut à se commissum tenetur illud detestari.

¶Tum quia nec per momentū licitum est stare in peccato mortali: ac p hac statum ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet cōtritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad cōtritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittendum est, q nō est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, qm̄ hoc iam deletū prima cōtritione est, & sicut peccatum semel ritè confessum nō tenetur homo iterū cōfiteri, eadē ratione de peccato semel contrito non tenet homo iterū conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dr̄ Naum primò) tam quo ad uindictā exteriorē, quā per confessorem exercet, quàm quo ad uindictā interiorē, quam per actū ipsius pœnitentis conterendo, exercet: sufficit enim semel cōtritio, q nō placeat sibi cōmissa à se peccata. Et hoc siue cōtritio fuerit d aliquo mortali, siue i generali

rali.dūmodo fuerit cōtritio illa sofficiēs ad salutem usq; ad tps confessionis,qm singula detestādo in cōfessione enteteret in speciali. Est aūt cōtritio generalis sufficiens ad salutē ad cōfessionē illa,qua homo dolēs de oībus offensis Dei mutat liberarē cor ad præponendū Deū omnibus,etiam propriæ uitæ intendens con grauo tēpore cōfiteri. Et est sermo de cōtritione ipsius peccati secundū se,non secundū suum effectum,qui est retardatio à fœlicitate,rōne cuius totum tps præsentis uitæ est tempus contritionis: quia tēpus peccato occupatū irreparabile effectum est pro fœlicitate. Nec est hic quæstio de cōtritione in ueritate,hoc est dolore charitate informato: qm̄, quū nemo sciat utrum amore,vel odio dignus sit,si exigeretur certitudo ueræ cōtritionis semper esset homo perplexus,aut nunquam cessaret obligatio contritionis:quod est falsum.Sed est quæstio de contritione quantū est ex parte pœnitentis,hoc q̄ quantū est ex parte conditionū requisitarū ad contritionē ex parte pœnitentis est uera contritio, quāuis nesciat,an sit charitate informata:quia nescitur p̄sentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali à se commisso nūquā cōtritio,siue secdm ueritatē, siue secūdū æstimationē.

¶ Quibus præmissis sciendū est,præceptum habendæ contritionis,& esse p se primò affirmatiuū,& claudere in se præceptum negatiuum.Nam præcipit actum contritionis habendum, & p hoc est affirmatiuū:& præcipit non esse retinendū odiū Dei,in quod ex peccato mortali incurritur.& per hoc est præceptū negatiuū,Et propterea primò tractādum est de uinculo eius,quatenus est affirmatiuū,& deinde quatenus est negatiuū,& demū quatenus est ex utroq; mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorū natura cùm sit obligare quidē semp,sed non ad semper, sed ad determinatum tēpus,hoc est tēpus necessitatis(ut diuus Thom.in 4.sen.dist.17.q.3.ar.1.q.a.dicit)consequens est ut præceptū de cōtritione habenda nō obliget nisi ad tps urgēs ad cōtritionem,quod constat esse tempus tam portis (quia summa est tunc necessitas cōtritionis:quoniam nō remanet amplius tēpus pœnitendi) q̄ tempus ante sacramenti cuiusq; susceptionē aut administrationem:qm̄ nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum,aut exercens actum,quem sine peccato mortali oportet exercere Tempus autē occursus, qa scilicet memoriæ occurrit cōmissum pctm̄ et practicè (puta ut detestādum,seu conterendū)nulla apparet ratione esse tempus necessitatis:qm̄ cū tali occursu stat hominem se habere circa cōmissum peccatū neutraliter,ac si nō meminisset,ac si dormiret: Nā occurrēte peccato cōmisso, ut materia detestationis habēdæ à me,possum tripliciter me habere,uel consentiendo in detestatione,uel aspernando detestationē,uel nec amplectēdo nec contēnēdo:sed uel nullū actu uoluntatis circa illā exercēdo.& tūc essem neuter:uel habēdo actu uelleitatis circa illā, puta qa uellē hře cōtritionē,quāuis in ueritatē nō uelim:qa nō intēdo abstinere,&c. Si occurrēs ergo memoria nō necessitat hoīem ad articulū aliquē quo oporteat ipm̄ actū aliquē exercere(quo pacto tēpus necessitatis cōstituit)& si rōnem præceptorū affirmatiuorū perspexerimus, apparebit occursum nō cōstituere tps necessitatis:nā in præcepto baptismi quādocunq; memoriæ occurrat baptismus,ut suscipiēdus cū cōmoditate oblata,nō propterea obligatio fit pro tūc ad baptismū. Et similiter in p̄cepto cōfessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluis, nō tenet quis tūc confiteri,aut eleemosyna dare,si memoriæ occurrit cū commoditate parata. ut patet ibidē ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercendi actus cōmodè,nō cōstituit necessitatis tēpus,cōsequēs est, ut nec in præcepto contritionis habēdæ occursus peccati, ut cōterēdi cōstituat tēpus necessitatis:Oportet enim oppositum dicētē rōnem reddere,quare à cōmuni regula occurrētis actus & materiæ cū reliquis paratæ in præceptis affirmatiuis excipiatur occurrēs cōtritionis cū sua materia act⁹: vt,s.& ipse solus habeat uim cōstitutiuam apis urgētis ad seipsū exercendū reliquis hāc uim nō habētibus. Et quia nulla apparet exceptiōis rō,sequamur gnalē regulā,tanquā cōmunē huic & alijs p̄ceptis affirmatiuis. Negatiua uerò præcepta obligāt semp & ad semp:prohibēt enim mala, quæ nullaten⁹ cōmittēda aut incurrēda sunt.Et licet oīa negatiua præcepta cōueniant in obligatione ad semp,quo ad esse illicitū:dña in quædā inter ipsa p̄cepta ex rōe p̄cepti nomine est in obligatione ad semp quoad actū peccati.Nō negatiua præcepti de actibus peccatorū obligāt ad semp nō solū quo ad esse illicitū,sed et quo ad actū peccatis quia prohibēt actu peccati,puta mēdaciū,adulteriū,blasphemiā & similia:quæ non solū sunt illicita,sed quando adsunt peccati actus cōmittitur. Nullus enim trāsgreditur p̄cepta hæc, Nō mentieris,Nō adulterabis,Nō blasphemabis,nisi qui mētitur,adulteratur aut blasphemat actu exteriori,uel saltē interiori. Negatiua autē præcepta de habituali statu peccati obligāt secūdū se ad semper solū quo ad esse illicitū,& non quo ad actu peccati:quia nō prohibēt actū peccati,sed p̄seuerātiā i statu peccati tali s uel simpliciter. Præceptū āt,uerbi gratia,ne quo retinendo alienū inuito Dño,dupliciter intelligi pōt:primò.de detentione habituali: qui nō est actus,sed effectus peccati.& sic nō est p̄ceptū prohibēs actū aliquē. Quod patet ex eo,q̄ q abstulit et si dormiat, retinet alienū inuito Dño:sed prohibet pseuerātiā in statu peccati talis. Similiter & p̄ceptū nō de retinēdo habitualiter odiū erga deū, nō p̄hibet aliquē actū, puta actū odij diuini, sed supposito, q̄ hō peccādo mortaliter odio habuerit Deū,ac p hoc pseueret usque ad cōtritionē in statu diuini odij,nō solū passiuè, qa altissimus odio hēt peccatores,sed q̄ per⁹ ē actiuè, qa pseuerat in statu peccati mortalis includētis in se diuinū odiū pp cōtrarietatē ad dilectionē charitatis , prohibet perseuerantiā in statu peccati mortalis simpliciter:quo fit ut quia statibus, sicut habitibus, nō meremur,nec demeremur,sed actibus: nullū nouū pctm̄ cōtra hoc negatiuū præceptū incurratur,nisi status talis de nouo acceptetur:puta si de nouo consentiatur in perseuerātiā talis status. Scdò,de detētiōe actuali,q̄ nihil aliud est,quā cōsensus efficax in detētionē habitualē,seu quæ est effect⁹ peccati,& sic præceptū est prohibēs actū peccati: & cōstat q̄ obligat semper,& ad semp,sicut reliqua negatiua,& sic p̄priè hēt uim & nomen præcepti: qm̄ præcepta propriè de actibus sunt. Discutiendo uerò p̄ceptū contritionis,ut mixtū ex affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptū de restitutiōe.sumim⁹,q̄ obligat ad statim habēdā cōtritionē,sicut præceptū de restitutiōe obligat ad statim restituendū. Et ratio est:quia tps hmōi actuū dilatū annexā habet cōtrarietatē ad uirtutē Restitutio enim dilata annexā habet retētionē alieni inuito Dño,quę contraria est iustitię:& similiter contritio dilata annexā habet retētionē diuini odij, quę cōtraria est charitatis Nec propterea hmōi mixta pręcepta exorbitant à cōmuni regula pręceptorū affirmatiuorū,sed sequūtur eā obligādo tūc ad tēpus necessitatis: nā implicatio inhibitę cōtrarietatis ad uirtutē,determinat tēpus necessitant ad statim : tps quippē necessitatis exercendę affirmationis est tēpus ad actionē illā urgēs sic q̄ nisi fiat,incurritur pctm̄. Sicut igitur pręceptū de restitutione pp implicitā detentionē alieni obligat ad statim restituēdū: ita pręceptū de cōtritione pp implicitā detentionē odij contra Deū obligat ad statim cōterendū. Et hęc procul dubiò,est ueritas.

¶ SED exurgit difficultas. Quando peccatur cōtra hoc pręceptū?Dicere enim,ut prima facie apparet,q̄ cōtra pręcepta affirmatiua obligantia ad statim peccetur statim(puta cōsummato furto,si nō statim fiat restitutio,peccatur cōtra pręceptū restitutionis,omittēdo statim restituere:& similiter cōsummato peccato mortali,agitur contra pręceptū cōtritionis,si nō statim cōtritio habetur irrationabile vr: quia hmōi pręcepta obligāt ad singula statim,& non ad Primum statim tm̄,ut patet ex eo,q̄ trāsacto primo, Statim,non absoluitur à uinculo pręcepti,sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat pręceptum. Si āt obligāt ad singula , statim, sequitur quod infinitas peccat mortaliter,non restituēdo quis furatus est,& nō restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem,si tandem sit. Magis autem rationi consentaneū est, ut contra hmōi pręcepta tunc solùm peccetur ex pręteritione temporis,quando non solum omittitur,sed committitur actus peccati determinantis pręceptum affirmatiuū ad statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertēdū est,quod tripliciter inuenitur concurrere tps urgens ad exercitiū pręcepti affirmatiui. Primò ut actus illius mensura simpliciter & absolutè, sicut tēpus diei festi determinat pręceptum de audiendo Missā, & Quadragesima ieiunij pręceptū. Secundò,ut actus illius mensura ex pręparatione ad aliū:sicut tempus pręcedens susceptionē uel administrationē sacramenti determinat pręceptum contritionis:nō enim tempus illud urget absolutè ad cōterendū, sed si suscipiendum,aut administrandū est sacramentum:Tertiò ut actus illi⁹ mēsura ex cōnexione alterius actus:sicut tēpus significatum p ly statim,determinat pręceptū restitutionis,quia actus differēdi restitutionē hēt annexum actum uoluntariç detētionis alieni interim. Inter hæc aūt tempora dña una ad p̄positum inuenitur·quod si tempus urget ad actum, ut illius mensura absolutè,adueniēte illo tēpore,si omittitur actus,ita q̄ omissio, ut uoluntaria priuatio(quia scilicet potuit,& sciuit exercere actum illum,putat audire Missam, & nō audiuit) incurritur pctm̄ omissionis contra præceptum illud. Si uerò tempus urget ad actū,ut mensura illius ex ordine ad alterum actū,adueniente quocunque tempore, nisi ille alter actus,propter quē tempus urget exerceatur,non fit contra præceptum:quantumcunq; enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administret illud, aut p̄ponat administrare illud in contritione,nūquam agit p̄pterea contra præceptū cōtritionis:ut patet:Et similiter eadem ratione quantūcunq; aliquis nō conteratur statim nisi ad hoc deueniat,q̄ cōmissionis peccato incurrat detentionē diuini odij,nō peccat mortaliter quāuis pseueret i statu peccati mortalis: sicut qui nō statim restituit,nisi ad hoc deueniat,q̄ cōmissionis pctō incurrat detētionē alieni, nō peccat de nouo mortaliter. Cōtra

præcepta nanq; hæc de non detinendo odium Dei, vel aliend, quum sint negatiua, commissionis peccato oportet ꝙ agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de cessitiuendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omissio affirmatiui, nisi adsit commissio contra negatiuum. Et hæc absq; omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quæstioné principalé: patet nanq; ꝙ præceptú contritionis non determinatur secúdú se ad tépos memoriæ, sed ad statum. Et propterea nisi memoria afferat vrgenté causam ad actú actualis detentionis odij Dei, nó occurrit noua omissio cótritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla aút apparet ratio, quare memoria, aut occursus cómissi peccati vt detestádi, cóstituat tunc tépus necessariæ cómissionis ad detinendú odiú Dei magis quàm si nó occurreret, nisi fortè aut ad diuinæ inspirationis sequelá dicatur occursú obligare (sed aliud est præceptú de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut cótritionis tpe) aut occursum, seu memoriá tanquam appropriás materiá constituere dicatur tps agendi: quia tépus agendi est, qñ materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de cómoditate, seu cógruitate agendi. Approximatio.n. ad agens liberú, non constituit tépus necessitatis, sed cómoditatis ad agendú, nos aút, vt patet ex dictis, tépus necessitatis agendi, ita ꝙ nisi agatur, nouum peccatum incurritur: quærimus, Vnde restat, vt recordatio peccati cómissi quantúcunq; practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis alijs concursus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundú se: nã si sit sermo de memoria secundú suum effectum, qué vt in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationé: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationé: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

AD PRIMAM autem obiectioné in oppositum dicitur ꝙ vox dicentium, ꝙ homo tenetur cóteri, qñ recordatur, verificatur secundú id quod vt in pluribus videtur accidere: quia .s. communiter practica memoria in nó dulcéte parere approbationem vl. Diui aút Tho. verba si exacté librentur, nó dicunt hominé teneri ad contritioné, qñ recordatur: sed vnú qñ determinãt per alterum qñ. Nam dicunt, qñ peccata memoriæ occurrunt quú in periculo mortis existit, aut aliquo articulo, vbi apparet ꝙ tépus memoriæ determinatur per tépur periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat ꝙ apponitur ly præcipuè: quia ly præcipuè, principalitaté denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiuæ .s. aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligantis ad contritionem, ita ꝙ tempus memoriæ est quædam ratio conterendi: sed quia non est ista ratio obligandi ad conterendum, ideo addit ut principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat aút hanc doctriná cómunis peccatorum attritio, qua fatentur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam & confitentur ea ꝙ circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus sunt boni & dispositiui ad pœnitentiam, adeò vt Ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit extra de pœ. & re. quod quidem & tñ semper peccarét mortaliter, omittédo contritionem, si tépus memoriæ esset tépus contritionis: quum isti actus nó sint sine memoria peccatorú. Nec obstat, ꝙ illi contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impœnitentes: quia narrare se habituali voluntate esse perseueraturum in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc mereri peccare, sed narrat tunc miseriá status sui cum voluntate illius. Velle autem absolui, actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, ꝙ etiam quando peccatum occurrit vt committendum, sufficit non sentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ licet nonquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati: vt patet ex dictis. Romæ, 4. Marij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuus de Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1. *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praeceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.*
2. *Num praesumptuosum sit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3. *Num circumstantia diei festi sit necessariò confitenda.*
4. *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*
5. *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.*

QVÆSTIO I.

¶ Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praeceptum confiteri an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.

VTRVM cófessurus peccata sua, id potissimú debeat cogitare, quid faceret si nó esset pceptú cófitédi: an se vellet cófiteri, & exinde iudicare cor suú. Et vr ꝙ sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

¶ AD EVIDENTIAM huius considerandú est, ꝙ actuú humanorú eligibilium duplex est differentia. Quidã.n. secundum se boni sunt. & ideo eligibiles, & diligere Deú, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter pp aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mentis eligeret, nisi propter aliud puta mentis eleuationem, carnis damnationem, diuinú cultum & huiusmodi. Actus aút iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibiipsi quid faceret si nó esset præceptú de confessione) constat ꝙ non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & boná est secundú se: est.n. via ad boná, si ad voluntaté boná terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malã terminatur. Tum quia actus iste non propter se, sed propter discussionem præparationis personæ exercetur ad inueniendú, an sit impræparatus homo ad confitendú etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis sit propter aliud eligibilis. In his aút, quę propter aliud eligenda recté sunt, oportet duo cósiderare, alterú est, vt consona sint fini bono: alterum est, vt cósonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia nó consonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorú, secundum rectã rónem repelli. &c. Et quidem ꝙ actus iste, s. proponere sibiipsi quid facere si, &c. dissonet à dispositione infirmorú (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, ꝙ actus iste nihil aliud est, quàm tétatio periculosa. Multi.n. sunt casti, qui si tentarentur, virginitaté perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de alijs. Non cónenit autem infirmis mittere periculú: ergo actus iste non consonat dispositioni cófitentiú. Quòd dissonet etiã à fine, s. bono conscientiæ ex eo patet: ꝙ licet tentari vtile sit ad bonum virtutis, tñ tentari à seipso dissonantiã importat secundum rectã rationé: quia est seipsum exponere absq; necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deú: Deus autem neminem tentat: ut Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cæteris vitiosum esse cóstat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulieré in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi uno mendacio posset cóparare, & alijs similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tú quia officiú Diaboli est tentare: & huiusmodi códitionalibus deijcere menté humanã. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluú: ergo peccatú. Antecedens probatur: quia perfecti nó egent hac de tentatione discutere: quia in ipsorum charitas est adeò radicata, vt dicere cú Paulo possint, Quis nos separabit a charitate Christi? certi sum.n. ꝙ neq; mors neq; vita &c. Infirmis aút sufficit si testimoniú habet conscientiæ sua ꝙ Deum se per oia amet opere & ueritate: hæc.n. notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta Ecclesiæ, quamuis non in hoc iustificétur. Et hęc in cõ dicta sint de huiusmodi tétationibus códitionalibus: quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorú, quę fierent, si huiusmodi códitionales sibi hoies ppnnerét in uarijs & diuersis materijs: incideré.n. in uelleitates innumeras, quæ proculdubio essent peccata mortalia, ut de se patet. Vñ laudabiliter refertur prudens cuiusdã rñsum ad códitionales huiusmodi propositas. Scio qd facere deberé, sed nescio qd facerem. Optimé dixit, quia nescimur, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad ppositã aút códitionalé specialiter descendendo, apparet ꝙ multò uanior est. Tú qa præceptú de cófessione facienda, est de secúdo ordine diuinorú pręceptorú, s. de bono, qa pręceptú est & p hoc sublato pcepto, nó teneretur qs cófiteri. Súi.n. diuina præcepta duplicis ordinis. Quęrã de phibitis, quia mala, & pręceptis, quia bona: ut sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc.n. sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia uerò sunt de bonis, quia præcepta: ut præceptú de Baptismo, Baptismus.n. nisi institutus esset, nó esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo, sicut quodcunq; aliud sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: ut sunt contraria sacramentis,

mentis, non baptizari enim, & non cõmunicare, & huiusmodi, nõ sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot tẽporum curricula, s. aduenĩẽte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad baptismũ propter æternam salutẽ iret: ita si quis cõfiteretur, & alia quæ nũc sunt sacramẽta ageret. Et si conditionalẽ restringat, q sacramẽto cõfessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur q inanis quoq; est ista tentatio, qd tunc faceret: nã consentiẽs in hoc q nõ confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri nõ est prohibitum, quia malũ, sed malum, quia prohibitũ: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solũ ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandũ se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tẽtatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

¶ AD obiectionẽ aũt in oppositũ negatur sequela: cũ hoc. n. q secluso præcepto, non cõfiterer, stat, q ex quo video Deũ hoc præcipere, amo & præceptorẽ, & præceptũ, & finẽ præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: qa ex se clarè patet, & experiẽtia testat multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nõ faceremus, vtpotè vel nescientes Patris voluntatẽ, quæ per præceptũ innotuit, vel scientes paternã amicitiã, nõ offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si cõfessio esset nõ sub præcepto sed sub cõsilio. Falsum ergo signũ ad discussionẽ amoris assumeret ex hoc in similibus, nõ operarẽtur qi sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundũ se bona vel mala, & ideo p̃cepta vel prohibita, nõ est tali discussione ideo examinãdũ: qm̃ sufficit homini habere cor paratũ ad implendũ diuina p̃cepta ex amore Dei: nõ curãdo si Deus nõ præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malũ, plena est enim sacra Scriptura, q est amandus, q præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1580.

QVÆSTIO II.

¶ Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVÆRITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur q sic. Primo, qa impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo: quia in primitiua Ecclesia solùm manifesta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatria, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Galat. 5. manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla sunt opera nr̃a etiã bona, quin sint peccata dãnabilia, si Deus in iudiciũ intret nobiscũ: iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Dñe: quia non iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuens. Itẽ, Omnis homo mẽdax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus nec eius timere iudicium.

¶ AD EVIDENTIAM horum, scito duo hic verti in dubiũ: & an oĩa mortalia, & an oĩa venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidẽ clarè patere potest, q non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nã ex sexdecim conditionibus ad confessionẽ requisitis secundũ cõmunem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, q sit integra quo ad peccata mortalia: nõ esset autẽ integra, si quædã mortalia essent confessa, & quædã non, est autẽ huius ratio: quia peccata mortalia quæcunq; simul in vno homine sunt, sic se habent, q sunt cõnexa ex parte auersionis à Deo, ita q vnũ non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud August. Impiũ est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quę est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia cõcludantur (oportet enim hominẽ cõteri de omnibus mortalibus, & nõ de aliquo tantũ) ita in secunda, quæ est confessio, oportet oĩa connumerari mortalia: sic. n. integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionẽ. Et ne alicui liceat sentire contrarium, affero textũ rotundum de pœ. re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè præcipitur q quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quũ ly oĩa non distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestat) restat vt distribuat p mortalibus, quæ sunt materia necessaria cõfessionis, vt etiã ibi glossa dicit. Restringere aũt ly omnia, ad manifesta tm̃, temerarius est, quia sine ratione & sine authoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationiq; consentaneũ sit restrictio ista. Imò in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De secundo aũt, s. confessione venialium, cogitari vix potest q sit actus præsumptionis: quũ clarè liqueat, q accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitię vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tñ consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutum, s. de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorũ consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum, Laudabilis siquidem mos hic ultra vim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuam hominis gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ AD PRIMAM autem obiectionẽ dr̃ primò q Ecclesia non præcipit, q quilibet cognoscat, sed q cõfiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriã habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dr̃ secundò negando, q sit impossibile hominem oĩa mortalia cognoscere: peccatũ quippe mortale, quũ sit voluntarium, nõ secundũ primos motus, sed secundũ rationẽ deliberatam, nullã habet in se causam quare sit impossibile, ut cognoscatur ab eo, qui cõmisit illud. Si enim impossibile est, ut oĩa cognoscãtur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (ut de gratia & diuinis dicitur) & hoc non iam quia sunt adeò minimæ entitatis, ut cognosci nõ possint, & hoc nõ: tũ quia aliqua nos cognoscere cõceditur: tũ qa non est quęstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nã sufficit pœnitentẽ cognoscere, q ipse cõmisit talẽ actum, puta rapinã, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tũ quia actus humani deliberati cõtra Dei legẽ non sunt tam minimæ entitatis. Aut hoc est, qa sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo q à primo die, quo qs habuit usum liberali arbitrij, usq; ad quẽcunq; diẽ suæ cõfessionis, nõ fuerunt exercitati à quocunq; infiniti actus deliberati: ut patet. Aut hoc est, qa sunt infinita nõ simpliciter, sed illi qui cõmisit: & hoc etiã non esse necessariũ ex eo patet, q multi sunt, qui diariũ operũ suorum scribũt: ac per hoc finita sunt eis oĩa deliberata opera sua contra legẽ Dei. Non est ergo impossibile hominẽ cognoscere omnia sua peccata mortalia: uel sic q sciat hæc esse mortalia, uel in ambiguis, q sciat se cõmisisse tale, de quo dubiũ est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorũ memoriã habet: & cõmunis est omnibus pœnitẽtialibus bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad cõfitendũ omnia peccata mortalia, quorum memoriã qs habet, facta secundũ humanas uires collectione omniũ suorũ mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguè mortalia: tenetur enim oĩa confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic. n. absq; nostra uoluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis utriusq; sexus. sic testatur communis mos pœnitentiũ atq; confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu ut opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, q ex neutro illorum textuum habetur, q in primitiua Ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: ut clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur, q opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, ut ex nobis sunt: & sic licet dicantur dãnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: nõ tñ sunt damnabilia ut peccata mortalia: quo in ueritate etiã, ut ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, nõ intres in iudicium cum seruo tuo Dñe: qa nõ iustificabitur in cõspectu tuo oĩs uiuẽs, quantũ est ex se. Et ad hũc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra ut sunt ex Deo in nobis, operãte per suã gratiã, & destinãte in uitam æternã: & sic sunt merita ex cõdigno æternæ felicitatis. Nec sunt dãnabilia, sed sunt remunerabilia etiã secundũ diuinã iustitiam, ut patet ex uerbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quã reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nõ solũ autẽ mihi, sed & his, qui diligunt aduentũ eius, ubi uides secundũ iustitiã à Deo iusto iudice reddendã coronã diligentibus ipsum Deũ. Nõ sunt igitur ignota nobis oĩa nostra mortalia: quia opera nostra sunt dãnabilia quantũ est ea nobis. Oportet enim inspicere ad opera nr̃a bona simpliciter, ut sunt in ueritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. nõ secundũ qd (puta ut sunt ex nobis) qn iudicari debẽt, si sunt peccata, uel nõ: quãuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudesq; diuinas exercendas considerata, omnia nostra ut sunt

ex nobis multum prosint: & nõ solũ in nobis sed etiam in beatis cõsideratio hæc creaturæ uilitatem, seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris 1518.

QVÆSTIO III.

Num circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessariò confitenda. Et uidetur quòd sic. Quia circũstãtia repugnãs speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum oẽs; sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tũ autoritate Ambr. sup illud Lucæ. 13. Archisynagogus indignãs, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato nõ hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tũ authoritate S. Tho. in Secunda secundæ. q. 122. art. 4. ad tertiũ. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertque ad hoc autoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

¶IN OPPOSITVM est multorũ modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessario confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶RESPONDEO. In hac q̃stione duæ sunt opiniones. Vna est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouẽtur ex ratione, quam tangit S. Th. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatũ mortale sit magis opus seruile, quã opus corporale (puta arare) magisque quam cõtrarietur pctm̃ mortale sanctificationi ad quam ordinatur festũ, quàm opus corporale: ut pote per se & directè excludens illam: consequens est, q̃ utriusq; prohibitio sub præcepto cõprehendatur. Aliorũ uerò opinio oppositũ sentit: & hi mouent̃ ex eo, q̃ ex solo sensu literali scdm Dionys. & Aug. põt trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literã sunt opera corporalia, quĩ serui distinguũtur à liberis: & nõ peccata nisi mysticè: ut S. Thom. expressè dicit in 3. senten distinct. 37. art. 5. quæst. 2. ad. 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciẽdum est, quòd quum obseruatio festi ad literã partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem præcepto q̃ obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa temporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam censeat: quãuis enim morale sit in hoc pcepto: q̃ aliquod tps Dei cultui exteriori deputetur: non tamen q̃ hoc uel illud tempus. Vnde quum singulæ partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocunque peccatum committatur, nunquam tẽpus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: põt siquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio est de opere corporali: solum enim peccatum omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autem mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quòd ecclesia non plus prohibet, quam id quod ea literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, ut S. Tho. placet. Ex præcepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat, scilicet certũ tps puta dies septem, & certus cultus, scilicet memoria creationis mundi in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædam diuinæ quietis à creando) & determinatio operum, à quibus cessandum esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autem horũ pctm̃ specialiter prohiberi conuincitur: sed oppositum potius ratione suaderi potest. Tum quia, ut allegatum fuit: ad literam opera seruilia tantum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, q̃ aliquod certum tps dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tẽporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo: non ergo cadit sub hoc spãli præcepto. Quòd enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin q̃libet in peccato mortali existens, transgrederetur præceptũ hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuẽtione non est inducendum, cum his qui credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti nõ cadit sub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includit̃ & determinat: sed Ecclesia uidetur interiorie cultus tps determinasse, qñ tempus sacramenti pœnitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tũ quia nec Doctorũ sanctorũ nec Ecclesiastica doctrina aut cõsuetudo hoc habet: q̃ tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: ut ex dictis patet.

¶Quòd uerò actus moralis etiam non repugnet tali cultui, p̃batur ex eo, quòd si cultui Dei exteriori certo tẽpore statuto repugnaret, peccatum mortale illo tẽpore commissum, hoc non esset quandoq; sic, & quandoque non, sed uniuersaliter, sed apte uidemus, quod sub præcepto, quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis statuitur, non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunque tempore, ergo nec in proposito. Vterque siquidem cultus exterior est, & eundem habet finem. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultus modum: nec minus sacer est secundus primo, aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certam horam diei sub præcepto taxatã ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciæ pcessus facti: cuius uis non consistit in determinatione temporis actu iam pcepta, sed possibili, uel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non pp ea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret tẽporis debitis horas exoluẽdo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quantumcunq; alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis pceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicum diem, & p cultu Missam, & quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere, consequens est, quòd non indicat speciali præcepto quietẽ à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et confirmatur, quia quũ ecclesia nõ iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerunq; committitur peccatum mortale) sat est sub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorũ amotionẽ, quę Ecclesiastici fori sunt: quia uniuersaliter nõ sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quãuis magis repugnet sanctificationi, quæ est finis huius præcepti peccatũ mortale quã opus corporale licitum secundum se: quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, cõsequẽs ẽ, q̃ nec exclusio ipsius, q̃ p pctm̃ mortale fit, sub hoc præcepto cõprehẽdatur: si enim affirmatio nõ præcipitur, ex ipsa non conuincitur, q̃ eius opposita negatio p̃hibeat̃, quamuis prohiberi possit.

¶AD EA uerò quæ in oppositum obijciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Amb. dicitur cum San. Thoma quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatẽ ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, q̃ loquit̃ de præcepto quoad suũ finẽ, qui sub præcepto nõ cadit, & non d ipso pcepto absolutè: non enim dicit repugnare huic pcepto pctm̃ mortale, inquãtũ excludit sanctitatẽ & applicationẽ ad diuina, quæ est finis præcepti. Secũdo, q̃ loquit̃ de præcepto hoc indistinctè, s. & literaliter, & spũaliter intellecto, uñ eodẽ cõtextu de operibus seruilibus corporaliter & spũaliter, doctrina tradit. Et tñ cõstat ibidẽ in responsione ad primũ cessationẽ à peccato sub sensu spũali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed tñ secũdũ sensum literalẽ, quantum ad id qđ cõtinet de iure naturæ. Ex hoc aũt q̃ aliquid repugnat præcepto huic mysticè, nõ põt trahi efficax argumẽtũ, sed rõnabilis exhortatio, ut & à peccando in festis abstineatur (ne de nobis dicat̃, Populus hic labijs me honorat cor aũt eorũ lõgè est à me) & cõmissa cõfiteat̃ in fine cõfessionis pperrata p magna uel tanta parte in diebus festis quatenus reprehensi tempora sacra reuerentur. Mediolani, die uigesimaquarta Aprilis M.D.

QVÆSTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalẽ necessaria sit.

QVAERITVR uirũ ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentia exigatur fides, qua pœnitens credat certissimè se esse absolutum à Deo. Videtur q̃ sic. Primò, quia oportet fidem habere in uerbũ Christi, Quodcunque solueris super terram.

¶ Secundò, quia si per impossibile cõfessus nõ sit contritus, aut sacerdos nõ serio, sed ioco absoluat, si tñ credat se esse absolutũ uerissimè est absolutus: tanta res est fides in uerbũ Xpi. Probat̃, assumpti ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludẽs cũ pueris, baptizauit eos, sicut uiderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Itẽ quidam mimus, ut placeret Imperatori, ludicro Baptismo est baptizatus.

¶ Tertiò, quia nõ sacramẽtũ, sed fides sacramenti iustificat: secũdum illud Aug. Sacramẽtũ abluit, nõ quia fit, sed quia creditur.

¶ Quartò, quia plus est à cõfitẽte requirẽdũ an credat sese absolutũ, q̃ an sit uerè contritus: quia contritio nunquã est uera satis: quod si esset uera, nõ tñ certa, & si certa, non tñ satis: fides autẽ & uerbum Christi sunt certissima uerissima, & sufficientissima.

¶ Quintò, quia nõ solum attritus absq; obice actualis peccati uel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentũ, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionẽ: q̃a sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶ Sextò, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orãtes petitis, credite q̃a accipietis: & fiet uobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

¶ IN oppositum est communis Ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM horum sciendū est nouitatē supererrorem esse, q hmôi fides adeò extirpatur, ut plus quam contritio requirenda sit, & dānandi sint oēs, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primò super cōmunissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe: ut eius bo Dei puta, Memor esto uerbi tui, in quo spē dedisti, & similia infinita. Secundò sup cōmunibus de efficacia sacramentorum, scilicet q fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò super specialis Christi uerbi ad propositū pertinētis efficacia certissima, Quodcunq; solueris super terrā, &c. Ex hmôi siquidē efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue nō erret, sicut & certus est se esse baptizatum, et si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiūgunt, q dicendo, Quodcunque solueris, dedit potestatem: dicēdo, Erit solutū, excitauit fidem de effectu.

¶Non sim autem hanc inuentionem alienā esse ab ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplici fide, quā hīc possumus: scilicet uel acquisitā, uel infusam. Nā si sermo est de fide infusa (q est una de theologalibus uirtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & p quā Sācti uicerunt regna, operati sūt iustitiā, cōstat, q illa est necessaria ad sacramentum pœnitentiæ: qm ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed hmôi fides, licet ad sacramenta se extēdat, ut patet in Symbolo: non tñ extendit se ad hæc singularia: puta quòd hoc sit sacramētum, & q in hoc sit effectus sacramenti. uerbi gratia, tenemur credere unum baptisma in remissionem peccatorum: sed nō tenemur credere, q dum iste sacerdos abluit Ioseph adultū Iudæū, dicens, Ego baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, sit Ioseph uerè consecutus gratiā Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis uel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, q nō intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph nō intenderit suscipere Baptisma, ut tēporibus nostris de facto cōtigisse sibi quidam Iudæus coram me cōfessus est, & hæc quo ad characterē. Quo ad gratiā uerò, quia potest esse, quòd Ioseph cum proposito deliberato fornicationē cōmittendi Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quāuis enim teneamur ex fide credere in hostia, ritè cōsecrata, esse uerum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit ritè cōsecrata: tū pp intentionem ministri, tum etiam pp incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem uniuersalis, quare sub fide infusa nō cadunt huiusmodi particularia, est quia fidei infusæ (utpote diuinæ ueritati innixæ) nō pōt subesse falsū: est enim non minus circa uerum, quàm quæcūq; sciētia acquisita, quæ non nisi uerorum est. Esset aūt ūnq; circa falsum, si extenderet se ad hæc particularia, ut patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidē infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidē ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factā, efficacē esse, & in suscipiēte dignè gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credēdo effectum in me, uel in illo determinatè, possum errare: qa pōt adesse impedimentū aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in alijs sacramentis credimus & uerbo Dei & sacramētis: & specialiter efficaciam certissimam illius uerbi, Quodcunque solueris super terram in subiecto disposito: sed non habemus infusā fidem, quòd in me effectum sortiatur, q ego sim subiectū dispositū: quia pōt in me inueniri impedimentū ignotum. Ex quo aūt non debet subesse falsum fidei (quæ non nisi uerorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud uerbum. Erit solutū in cælis, de effectu absolutionis in subiecto disposito & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quò infusæ fidei posset subesse falsum.

¶Si autē dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nā licet acquisita fides circa huiusmodi particularia uersetur (tali nanq; fide credimus hanc Hostiā ritè consecratā esse, & hunc ritè baptizatū, & similia) sed hæc fides nō est illa qua in uerbo Christi confidimus, q in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi uerbum, Quodcunq; solueris sup terrā: & reliqua, quę fidei sunt Christianę. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nō ptæ acquisita fides cōcludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutū & p absolutionē in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac uita: secundum cōmunem legē nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositū p gratiā Dei, quæ p absolutionē conceditur: iuxta illud Iob. 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit aīa mea. Amplius, fides ista pōt esse in schismatico uel heretico alias bene contritente: esset igitur ille uerè absolutus, si eū sacerdos ipsum absolueret, & cōsequēter iste simul esset in gratia Dei (quia uerè absolutus corā Deo) & in peccato mortali, qa hæreticus, uel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantū habes, cum fides ista sit opus humanū (quia ista est acquisita) consequēs est, ut in opere suæ fidei cōfidētia suę pœnitentię cōsistat: qđ est alienum à Christiana ueritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, ecclesiæ traditione, sacrisq; doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pęnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur, non uidetur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, ut respondeas, habeto præ oculis hāc distinctionē, scilicet uel ex parte sacramentorū, uel ex parte suscipiētis. Et dicito, q fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipiētis licitū est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet dū in orationibus post cōmunionē petit sacerdos, q susceptū sacramentū nō sit ad reatus pœnā, nō ad iudicium, &c. Consequēter etiam docet omnē quantumcunque credentē post confessionē & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & nō aduertere ad distinctionē hāc quæ est, ut puto, cā dictę nouitatis.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd in uerbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei. nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum uerborum in me, ut dictum est.

¶Ad secundā dicitur, q peccata argumentum secundū nō causam, ut causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nā non ideo illi fuerūt uerè baptizati, quia credebāt se baptizatos, imò credebāt fortè nihil recipere de gratia: sed ideo Baptismus iocosè factus est uerè Baptismus, quia intētio iocosa nō ad Baptismū, sed ad exercitiū Baptismi refert. Simile est .n. delectādi cā Baptizare & Baptizari, sicut si auaritię cā quis baptizaret, aut baptizaretur: utrobiq; enim est uerū Baptisma: quia delectatio & auaritia nō Baptismi: sed q iste exerceat, uel suscipiat Baptismū, cā est. Secus aūt esset, si intentio iocandi ad Baptismū referretur, sic q nō Baptizare, sed similitudinē Baptismi exercere, aut suscipere, intenderet ioci, aut auaritię gratia: tūc enim nullū esset Baptisma. Qđ aūt assumitur, q nō cōtritus si absoluitur credēs se absolui, est uerè absolutus, nisi sit ita attritus, q saltē uirtute clauiū de attrito sċdm quosdā fiat cōtritus: impossibile est. Nā ex eo q ponit incōtritus, & uirtute clauiū non factus de attrito cōtritus, oportet q ante sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneū: aut q simul sit incōtritus & absolutus apud Deum, qđ est impossibile.

¶Ad tertiā dr, q sacramentū abluit, nō quia fit, hoc est non secūdum subam facti: sed quia creditur, hoc est secundum uirtutē creditā in eo, & nō quia creditur à suscipiente, effectus suus in eo certissimè ab hoc. Et nota q nō dixit, quia credit minister aut suscipiēs, sed impersonaliter, qa creditur, hoc est pp rē creditā: nā nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, non baptizaret. In hoc aūt qđ ē imitari in illo actu ecclesiā, includitur res credita: quā uis nec a suscipiēte, nec à baptizāte: ut patet, si infidelis baptizaret infantē aut adultum, dicentem, Valeat quantū ualere potest.

¶Ad quartā dr, q assumptū non solùm falsum, sed & præsumptuosum est ualde, cōtra uniuersalis ecclesiæ ritū cōtritio .n. est summā necessaria. Ista aūt fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: qa semp est, & debet esse ambigua, nec est requirēda à cōtritēte: qui nisi crederet se absolutū, absolutioni, se nō submitteret. Nec obstat, q cōtritio sit incerta: iussit .n. Deus ipse, ut cū nostra hac incertitudine accedam^us ad sacra. Qđ aūt dicit, q nū quā est uera, satis falsum esse ut patet in multis cū uera & sufficiēti cōtritione cōfitentibus, quāuis incerta sit. Et quū subdit, q fides Christi est uerissima & certissima & sufficientissima, respondetur q talis est de reb^us subiectis fidei infusæ, sed nō de ptinentibus ad ipsam, ut sunt ex parte nostri singulares singulorū effectus sacrorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa; quia nō est eorū: est enim fides infusa de gratia per sacramenta certissimè conferenda suscipiētibus dignè illa: ut in Concilio Florētino, sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptū est, dicēte, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi māducat, & bibit. Vbi et Apostolus, secūdum quid reputare se homo debeat dignū uel indignū, promittit dicens, probet aūt seipsum homo; & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, q si nosmetipsos iudicaremus, non unq; à Domino iudicaremur, patet quòd probare seipsum est, seipsum iudicare cōtra se uindictā exercere: quod uocatur contritio communi usu Ecclesiæ & doctorū: & ppterea falsum ac temerarium esse constat, q plus est a pęnitente requirendū si habeat credulitatē de effectu in se futuro sacramēti: q̄ de illius cōtritione: pbare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pęnitentem omnino effectum habiturum nouatorum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur, q dictum, quæ ibi tangitur primū, q attritus non ponēs obicem, non consequitur gratiā absolutionis,

nisi

nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntariè dr, apponendo nouellũ, & impertinẽs accidẽs pro dispositione necessaria ad gratiã Dei per absolutionem sacramentalẽ. Secundũ aũt, q contrito in damnationẽ sunt sacramẽta, nisi credat se absolui, nõ est rñsione, sed correctione dignũ: qm sacrm pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessionẽ, contritionẽ & satisfactionẽ, damnabile cõstituit sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente: Hoc enim est nouam Ecclesiam construere.

¶ Ad sextũ de oratione dr primò, q nõ digreditur ad accidẽtia, quæ sunt extra essentiã sacri: oratio.n. cõstat q à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de orõne ipsa etiã dicendũ est, q fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. primò ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratiæ, & potentiæ, prouidẽtiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absq; hæsitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi piè qñq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orãte, qui absq; hæsitatione credẽdo, q acciperet id qđ peteret, iuxta Dñi doctrinã, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & nõ est consecutus effectum petitũ, vt patet 2. ad Cor. 12. Hic.n. patet qđ fides, q accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendã simpliciter & absolutè, sed quantũ est ex parte diuinæ misericordiæ, &c. alioquin esset qñq; falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docẽs præmittit, habẽte fidẽ Dei, & subdit, Amẽ dico vobis, &c. ostendens per hoc, q firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVÆSTIO V.

¶ Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVÆRITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur q non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

¶ Secundò, qa culpa est remissa à Deo proponẽti cõfiteri antequã pœnitẽs à sacerdote absoluatur: iuxta illud, Dixi, Cõfitebor aduersum me iniustitiã meã, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ IN OPPOSITVM Est, q sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis, scito antiquã esse hanc quæstionẽ: & in 18. distin. 4. senten. tractari. Vbi quia obscuræ satis sũt authoritates antiquorũ doctorũ applicatæ ad hoc, Magister sent. cõcludit sacerdotẽ euãgelicũ absoluere, hoc est declarare absolutũ à Deo, & ad Ecclesiæ cõmunionẽ admittere. Nouitia aũt quædã opinio addit super hoc effectum pacem animi: qm ante absolutionẽ inquieta est anima de remissione suorum peccatorũ, accepta autem absolutione cum fide, q verè absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantũq; hi fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, q peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶ Verùm si dñi uerba diligẽtius perspecta fuerint quum potestatẽ sacramentalẽ dedit: aliter sentiendũ est, nõ.n. dixit Quorũ declarauerit is remissa peccata, sed dixit, Quorũ remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunq; solueris. neq; dixit, Remittuntur eis, aut solutũ erit, quo ad Ecclesiã: sed solutũ erit, in cælis, & remittũtur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si uerba Dñi sunt uera in sensu proprio, conuincunt Ecclesiæ ministros habere potestatẽ remittendi peccata authoritate Christi. par.n. rõ est, q uerba hæc Dñi ad sacrm pœnitentiæ spectãtia in proprio sensu uerificẽtur, & q uerba eiusdem ad sacrm Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu uerificentur. Nulla.n. est ratio quare ista in proprio sensu uera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculũ sit, q de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si uerba Eucharistiæ à sacerdote prolata, ut uera sint cõpulerunt ut fateamur hoc, id est cõtentũ sub hac specie, est corpus meum, s. Christi: non minus cõpellimur ad uerificandum hæc Dñi uerba, (Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & Quodcunq; solueris super terram, erit solutũ & in cælis) in sensu proprio, credere q sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluunturq; peccatores a culpis suis. Nec.n. minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quàm eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum, uterq; igitur operatorius est eius, q significat seruatis seruandis, i. cõcurrente ex parte ministri authoritate (nõ.n. quilibet hõ, sed sacerdos ordinariã uel delegatã authoritatẽ habẽs est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, ut. s. sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hieronymo dãnatus: ut pro nostro arbitrio damnare innocentes & absoluere noxios possemus, sicut etiã in sacramento altaris non quãcunque materiã, sed panis tritici tñ, consecrari per illa uerba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata cõcessum credimus. In cuius signum Dñs quũ daret potestatẽ remittendi, retinendiq; peccata, præmisit, Accipite Spiritũ sanctum, subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquã diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorũ remiseritis peccata, remittũtur eis, & nõ spiritu uestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum uel ligandũ, quum seruatis undiq; seruãdis minister Christi absoluit, uel ligat. Credendũ est igitur & confitendũ, q effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ (scilicet à debito ministro, debita forma, supra dispositã materiam, scilicet peccatorũ confitentẽ dignũ absolutione) est peccatorũ remissio, quã authoritatiuè quidẽ solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediãte efficit. Sic enim ad literã impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non q prius Ecclesia remittat, quàm Deus, tanquã Deus Ecclesiæ iudicium sequatur. Nõ.n. dicit, Quorũ remiseritis peccata, remittẽtur eis, in futuro: sed remittuntur in præsenti: ad denotandum, q ipsa per ministrum remissio est una atq; eadem cum remissione, quã facit Deus. Illam quippe unã & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus authoritatiuè: sicut eandem conuersionem panis in corpus Christi, quã sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus authoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tñ determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dr, Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, inquit, nõ declaratio, non pax. Et rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, q sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in ueritate absoluit à peccatis, & per uiã sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat (humana tñ coniectura) peccatorem de peccatorũ remissione. Remanet.n. semper secundum cõmunem legẽ peccator ambiguus de consecuta ad Deũ remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex uel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quanto efficaciã adimit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli cõferri ueniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & qđ intolerabilius est, nec intelligibile, manere, s. peccatum etiã remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solùm eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorũ impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quolibet proferente contraria, solicitum esse, stultum est. Constat.n. Baptismum remittere peccata absq; tali suscipientis credulitate: ut patet in infantibus. Constat omnes fere tremore Domini refertos semper dubios de diuino in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantiæ.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, q diuersus remittendi modus omnes huiusmodi authoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiuè: cum quo stat, q minister euangelicus authoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶ Ad secundã dicitur, q sacramentalis absolutio dicitur operari remissionẽ peccatorum dupliciter, uel in uoto, uel in executione. Nã qui ante confessionẽ remissionẽ consequitur, ex sacramentali absolutione in uoto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediãte cõfessione, ad quã tendens, Dixi, Confitebor: alioquin nõ oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Dño. Etsi quidem ante absolutionem consequitur pœnitentes remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si verò nõ prius consequutus est veniam, consequitur per absolutionem, si tñ (vt dictum est) dignus absolutione rite est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa Ecclesia accepimus, cõfitente vnũ Baptisma in remissionem peccatorũ: per omnia similiter intelligendo, ut diximus, s. q baptisma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in uoto, & digne ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex se pio in uoto inuenit, gratiam auget. Hæc enim uarietas nõ ex defectu sacramentorum, sed ex uaria dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ, die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVSNONVS, de excommunicatione, cuius est vnica.

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum excõmunicatio priuet a participatione interiori fidelium.

VTRVM excõicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur ꝙ non. Primo quia excommunicatio non tollit plus quàm Ecclesiastica authoritas iurisdictionis potest cõferre: est enim excõmunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quã non dedit Christus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona quàm mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excõmunicatio cõiter se habet ad iustam & iniustam: est.n. vtraq; efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 11.q.3. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuat excõicatũ cõmunicatione interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa cõione fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excõmunicatio, nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cũ sola extrinseca pœna, vt patet discurrẽti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communio: nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, ꝙ excommunicatio priuet spiritualibus suffragijs Ecclesiæ.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sent. in 4. distin 4 quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidentiã quæst. huius sciendum est, ꝙ oportet extremum vtrunq; vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidẽ inueniuntur in cõione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est cõmunio extrinseca in simul orãdo, vt fit cõueniendo in ecclesia ad Missarum, aliorumq; diuinorũ officiorum solennia: & hoc est vnũ extremũ. Aliud est Sanctorũ communio, quæ fit per charitatem vnientẽ Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi mẽbris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est cõmunio fidelium secundũ cõmunia suffragia, quę in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicẽdo ꝙ excõicatio aufert solam intrinsecam cõionem, vel dicendo ꝙ excõicatio tollit directè oẽm cõionem, vtrunq;.n. est falsum: vt patet. Veritas autẽ est, ꝙ excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad cõmunia suffragia cõmunionem fidelium, & supponit ablatam communionẽ Sanctorum per charitatẽ. Pro quorum intellectu (quia de extrema cõmunione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas cõiones internas: & monstrandum est deinde, ꝙ altera earum per excõicationem aufertur. Cõmunio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo, oportet ꝙ interna etiam cõmunio constat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atq; suffragijs apud Deũ adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit suscipiendo ex aliorũ ope, vel gratia, vel gratiæ augmentũ, vel protectionẽ diuinæ assistentię à malis pręseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam quãq; oriuntur ex charitate immediatè: vt quũ in charitate cõstitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiã, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriũ contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesię, vt quũ ex Missis diuinisq; officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malũ vitandũ: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia instituère sunt, & pro cõmuni ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius mẽbris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemq; offerentiũ. Et ad hoc collationũ genus, spectat sacramentorũ collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quia actione ecclesiastica conseruntur. Quocirca inter cõionem internam secundum charitatem immediatè & cõmunionem internã mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundũ substantiam: sed secundũ magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quia oĩa illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia, & ecõtra: excepta (vt dictũ est) sacramentali gratia, vt puta charactere in sacramento confirmationis, & similiter in sacramẽto ordinis: hæc.n. nõ põt quis accipere ex cõione solius charitatis: sed oportet interuenire cõionem secundũ Ecclesiasticã sacramenti actualem susceptionẽ. Communio siquidem in sacramentis in voto eis, stat infra limites cõionis charitatis: sed communio in sacramentis secundũ rem, ad cõionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, ꝙ recepta differunt secundũ magis & minus: quia constat, ꝙ maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto eis. Ex parte autẽ collationis inuenitur magna differentia secundum substantiam, quia interna cõmunio charitatis immediate, in meritis, orationibus, suffragijsq;, priuatis cõsistit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediãte ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragijsq; cõibus (hoc est in ipsius Ecclesię & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat.n. ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate procul dubio: & his efficit apud Deũ, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonũ gratiæ, aut augmentum protectionem & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam cõionem spectat illud, Particeps ego sum omniũ timentium te, ad vtranq; simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum cõionem, quia ad illum spectat cõmunio in sacramentis. Prima cõmunio non est propriè nisi existentis in charitate. secunda aũt ad Christianos etiã in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam pro tenuis, ex hoc ꝙ missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestũ est, ꝙ excõicatio: quia extra ecclesiæ communionẽ ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis cõmunio consistit vt actionibus, separat: & consequẽter à receptionibus, quæ ex illis actionibus prouenirũt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona aĩæ: cõsequẽs est, ut excõicatio à cõione multorum interiorũ bonorũ separet excõicatum. Quod autem excõicatio extra Ecclesiæ cõionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex qua extera pẽdent) manifestatur ex eo, ꝙ Ecclesia non orat pro excõicatis. Constat.n. ꝙ nõ licet celebrare pro excõmunicatis: imò, ut Bernardus dicit, uide quàm mala sit excõmunicatio, ꝙ in Parasceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed nõ pro excõmunicatis. Probaturq; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim ꝙ ecclesia nõ orat secundum communem legem nisi pro fratribus nostris: sed excõmunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, ꝙ Saluator noster Mat. 18. (ubi excommunicandi authoritatem ecclesiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus.i. Gentilis. Vbi manifestè apparet, ꝙ excõicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem: unde Aug. dicit: Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiã ponitur quo ad externa tñ, sequitur ꝙ excõmunicatio nõ egeret authoritate Christi: quia quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas potest extra suã cõionem ponere. Constat aũt Christi authoritate excommunicationẽ fieri, Mat. 18. ubi subiungit, Amẽ dico uobis, quæcunq; alligaueritis super terrã (glos. uinculo anathematis) ubi Chryso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, hic est, scilicet protectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: supplicio futuro, ꝙ est esse ligatũ i cęlo. Amplius, ecclesia extra seipsã excõicatũ eijciẽdo, ab oĩbus his separat, q̃ suis mẽbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cõfert mẽbris suis cõmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excõicando, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, ꝙ excõicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nõ esset aũt suprema, si nõ tolleret totum q̃d ecclesia dedit, quia adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus excõicatus ab his, quæ dedit & das cõtinuè ipsa, suis mẽbris. Minor probatur. quia Ecclesia instituit Missas nõ solũ pro ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: ut patet in canone Missæ. ubi dicitur, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primum: & oĩbus orthodoxis, atq; catholicæ fidei cultoribus, quo ad secundum. Instituit etiam in Memento pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas & orationes pro fidelibus: ut patet. Hæc oĩa esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic patet excõicatum esse alienum ab actionibus cõibus, quibus ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet cõsequenter alienum quoq; esse à fructu illarũ actionũ: hoc.n. manifestè sequitur. Et quia fructus actionum illarũ sunt adiuuari ad gratiã, uel gratiæ augmentũ, ad bene operandũ, ad declinãdũ a malo ad resistẽdũ diabolo, &c. ideo patet ꝙ à multis internis bonis excõicatio separet. Et confirmatur maior authoritate Aug. de uerbis Apostoli, sermo 68. Oĩs Christianus qui à sacerdotibus excõicatur, Satanæ traditur. Quõ? quia scilicet extra ecclesiã diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica cõmunione remouetur. Vbi

habes

Habes q̃d extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materialem, non extrinsecam cõmunionem, sed extra Christum. Replicando autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia nõ traditur Diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idem est authoritas Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ authoritates. Ex quibus patet q̃ excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus Ecclesiæ suffragijs: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶ AD OBIECTIONEM ergo primam in oppositũ dr̃, q̃ licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tñ omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intẽtiones seu actiones fideliũ: & horum cõmunio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excõicationem, sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excõicatio non incurritur absq; mortali peccato tollente charitatem & consequenter cõmunionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per Ecclesiæ actionem, vt sunt cõmunia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt: & horum communio spectat ad fideles omnes ab Ecclesia non præcisos: sunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiã existentibus in peccato mortali, vt probatum est. Et hæc est differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absq; excõmunicatione, vel cũ excommunicatione q̃ non excommunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus Ecclesiæ suffragijs: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibiipsi relinquitur vt gentilis, iuxta dñi præceptum: non tñ omnino deserit illos mater Ecclesia: q̃a requirit eos, vt resipiscant: nec salutem eorũ sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi supra subiungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale unus spectat, q̃ Ecclesia obligat clericum excõmunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia institutum. conceditur igitur q̃ excommunicatio nõ nisi præsuppositiuè tollit communionem charitatis: sed cum hoc stat, q̃ directè tollit communionem suffragiorum communiũ Ecclesiæ, ac per hoc internorum bonorum, quæ sunt illorũ suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad communionem charitatis immediatè: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri Ecclesiæ non præcisi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, q̃ propriè loquendo excommunicatio iniusta quoad ipsam, (puta pro crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absolutè, sed secũdum quid tñ, hoc est in foro iudiciali. Et q̃ non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali, Iniustum iudicium non est iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facilè: quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, q̃ dicere iniustum nõ est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tñ ego non moneor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iniusta secũdum se quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verè excommunicatio, & omnes excõmunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excõmunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excommunicatus priuatus suffragijs Ecclesiæ secundum veritatẽ: quia non est verè excommunicatus in cælo: quia nõ est Ecclesiæ non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Dñi Matth. 18. cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iustè alliges, vide: nam iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tñ excommunicationi debet, ab extrinseca communione se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est q̃d Gregorius docet, dicens q̃ sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita q̃ inter excommunicationem iniustam, & nullam nõ est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista nõ, (neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est q̃n continet errorem intollerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet cõcubinam, vel in iure, vt si excõmunicetur post legitimam appellationem ab eodẽ, & huiusmodi: ut habes in glossa dicti c. Non ergo communius se habet excõmunicatio ad excommunicationem iustam & iniustã: sed ly iniusta est cõditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet cõiter ad hominem uerum & pictum. Et propterea nõ est de natura excõicationis iudicandum, secundũ q̃ saluatur in iniusta: sed simpliciter & absolutè, prout est in sua integra rõne & efficacia quam solũ significat excõicatio, propriè & formaliter loquendo, q̃m actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, q̃ ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cælorum, Matth 18. Ex eo enim, q̃ Ecclesiæ contẽnit ut Gentilis, priuatur Ecclesiæ suffragijs: sicut Gentilis expers eorum est. ex eo autem q̃ ligatus est in cælo, priuatur bonis soluentibus uincula cælestia. Habetur quoq; idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quæ extrà fiunt ab Ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, q̃ Ecclesia ab ecclesiastica cõmunione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione Ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est uerum q̃ in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati mulctabantur: sed ultra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua Ecclesia boni uisibiliter uisitabãtur à Spiritu sancto, Loquẽtes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: q̃m hoc spectat ad finem. constat autem q̃ excommunicatio priuat etiam suffragijs Ecclesiæ, & relinquit hominẽ sibiipsi, ut resipiscat, ut spiritus saluus fiat: est enim uelut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS DE Iniunctis pœnitentijs, vnica quæstione contentus.

QVÆSTIO

¶ Num pœnitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVÆRITVR Vtrum pœnitentia secundum canones imposita à cõfessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia uita. Et uidetur q̃ non: quia nec canones pœnitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac uita, ut patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autẽ impunè posse non parere extra territoriũ ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis Ecclesiæ sensus.

¶ AD EVIDENTIAM Huius sciendũ est, q̃ pœna ritè imposita, quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica duo in se continet. Alterũ est id q̃d pro culpæ satisfactione debetur: q̃m nisi pœnitens remaneret debitor ad satisfaciẽdum diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Ecclesiæ sicut non soluunt in ueritate nisi dignos absolutione, ita non ligant secundũ rei ueritatem nisi alligatione dignos s. n. & non aliter confessor exhibet se Christi ministrũ, utendo claue potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, s. authoritas discretiuæ. Alterũ est id q̃d cõfessor apponit, q̃ se habet ad primum sicut determinatũ ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiã, seu accidẽtale ad substantiale. Nam ad satisfactionẽ pro peccato, substantialiter exigitur, q̃ pœna sufficiẽter exoluatur: an autẽ tali, uel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo uel homine determinetur: puta q̃ ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et q̃m possunt etiã hæ determinationes mutari (vt patet quum imposita pœnitẽtia commutatur, & substantiale debitũ satisfactionis, quod erat quasi uestitũ priori qualitate pœnitentiæ induit ex cõmutatione nouã qualitatem· puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formã eleemosynæ) ideo ut accidentale ad substantiale, & ut determinatio ad determinabile se habet q̃d apponitur à confessore ad id, q̃d pro peccati satisfactione exoluendũ restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundũ canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam: sed utrunq;. Ita q̃ inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè & pœnam canonicam, hæc est differentia, q̃ illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur uestita per determinationes à cõfessore canonicè appositas.

Pœna canonica pœnitẽtibus iniungenda.

¶ Quocirca ad oppositã quæstionem respõdendũ cũ distinctione est, ut uterq; extremus error uitetur. Nã si dicatur, q̃ pœnitens nõ remanet post hanc uitã obligatus, errabunt multi inferẽtes ex hoc q̃ mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dũmodo hic fuerint impositæ à confessoribus & acceptatæ, quãuis non exoluerint omnes: hoc. n. clarè cõstat esse erroneũ. Et rursus si dicatur, q̃ pœnitens remanet obligatus post hanc

vitam ettabunt fortè aliqui, sumentes ex hoc alterum extremũ, scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundũ distinctionem iam dictam & probatã, q pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, q non tenentur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnã: & ideo sequitur, q post mortem tenentur exoluere qd hic non soluerunt. Ratio autẽ quare remanet quo ad substantiale: est quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquã est soluta in hac vita. Ex hoc n. conuincitur primo, qd aut nunquã exoluerẽt: & sic peccatũ remanebit absq; satisfactione (qd est impossibile in his q saluantur) aut q exolueretur post hanc vitã: qd est verissimum, & à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundò, q non est eadem ratio de remansione post hanc vitam pœnitentiæ sacramentalis quo ad substãtiale, & de alijs pœnis, vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta q dicamus horas canonicas, q ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc q pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato, nõ hic tantũm, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriã cælestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præsenti totaliter spirant.

¶ ET PER hoc patet responsio tã ad primam obiectionem, quàm ad secundam: vtraq; enim loquitur de vinculo canonũ, quo ad id, quod ea solo humano vinculo pendet. Pœnitentiã autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo q ipsa clauditur pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quàm canonis arbitrio seclusso. Augustæ, die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESMVSPRIMVS de Sigillo Confessionis, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ *Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.*

QVÆRITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurũ Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim q non. Tũ quia confitens non habet contritionem, aut attritionẽ de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo cõfessionis est commissum, non cõmittendum: cũ confessio non fit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

¶ IN OPPOSITVM Autem est authoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenẽt, q in nullo casu etiam infectionis hæresis liceat reuelare peccatum in confessione detectum, vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ HÆC Quæstio mota est occasionaliter quidẽ propter quẽdam reuerendissimum dñm Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complectiuè autem propter opinionem Panormit. in c. omnis vtriusq; sexus. de pœn. & remis. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

¶ QVOAD Primũ, Panormit. ex quibusdã Innocẽtij verbis in codẽ c. motus, dicit, qd confessor põt reuelare ne eueniat tãn malum: dicitq; hoc sensisse Innocentiũ: fundatq; sa super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij. Illa tñ cadũt sub sigillo cõfessionis, quæ à pœnitente, in quantũ pœnitẽs est, dñr. Sed obstinatio sua ad occidendũ, non dr ab eo inquantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatũ & pœnitentẽ respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati, & idẽ redit, illa tñ cadũt sub sigillo cõfessionis, quæ reuelantur, vt occultabilia sacramento cõfessionis. Sed obstinatio ad futurũ homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacrm: quia implicat proponere, vt absolubile, & pertinax: ergo. Et similiter põt fundari ex parte confessionis. Quia. s. ad illa tñ se extẽdit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessionis actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ QVOAD Secundũ. Illa opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talẽ obstinationem sub sigillu cadere cõfessionis. Primò, quia eiusdẽ rationis est cõfiteri peccatũ vt absoluẽdum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionẽ, vt patet ex eo, q ad eundẽ iudicẽ & in eodẽ foro spectat nosse vtrunq;, quid absoluendũ sit, & an adsit impedimentũ aliquod, alioquin nõ posset nisi casualiter rectãa absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimẽtũ prohibẽs absolutionẽ: ergo eiusdẽ rõnis fori: & iudicis sunt: sed cõstat peccatũ reuelari à pœnitẽte ministro Dei: ergo & obstinationẽ. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, qñ pœnitens inquantũ pœnitens nõ solùm dicit ea, quorũ pœnitentiã, sed impedimenta veræ pœnitentiæ, & sic dicit sã obstinatũ. Et similiter nõ solũ qd pponitur vt occultabile per absolutionẽ, sed qd apponitur vt impedimentũ absolutionis, infra ordinẽ occultabiliũ clauditur. Et similiter ad ministeriũ confessoris pertinet nõ solũ absoluere, sed impedimẽta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circumstantia, & vniuersaliter quicquid dictũ pandit hoc peccatũ cõmissum & cõfessum huius personæ, cadit sub sigillo cõfessionis. Sed manifestara homicidiũ ab hoc cõmittendũ, pandit peccatũ iã cõmissum. s. voluntatẽ, qua deliberauit se homicidiũ cõmissurũ: ergo cadit sub sigillo cõfessionis. Et ex hoc ruit secunda rõ in principio adducta ex Panor. Nõ n. vidit, q in confessiona illius obstinationis reuelãtur duo cõnexa, s. cõmissum, propositũ, & committendum factum: & q similiter in reuelatione quã faceret confessor, nõ solũ reuelaret cõmittendũ factũ, sed cõmissum propositũ. Tertiò, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantũ est ex natura sacri, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli cõfessionis, quicũq; reuelaret aliquẽ obstinatũ in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè cõtra cõmunẽ Ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hanc opinionẽ erroneã reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundò à cõi Theologorũ doctrina in quarto vbi supra, vbi & si aliquis obstinatus in hæresi cũ pculo infectionis aliorũ cõfiteretur, occultãdus de necessitate sacri dr. Et ratio est: quia cõfessio immũda nihilominus cõfessio est sacralis, sicut & Baptismus immundus verũ sacrm est. Et tantò detestabilior est error iste, quãtò materia hæc theologalis nõ canonica est, nisi per accidẽs quia canoni inserta: sicn. etiã materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionẽ: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de cõfessione, altera de fine confitentis. De confessione quidẽ: quia primò ponitur confessio sacramẽtalis: secũdò cõfessio per modũ secreti, s. Dico tibi hoc in pœnitẽtia seu in cõfessione. De fine autẽ, quia aut propter partẽ pœnitentiæ suscipiendã, & orationum suffragia & consiliũ animæ suæ: aut propter auxiliũ, vel consiliũ nõ animæ, sed ad alias. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, q confessor tenetur occultare, & q non placet sibi responsio dicentium, quòd non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit q tenetur manifestata nõ obstante confessione. Ex quibus apparet, q oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (ut patet ex dictis) & sufficit q manifestetur ut impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa Angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, sempsit sibi placera opinionem Panormitani Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS SECVNDVS de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶ *Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.*

QVÆRITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessiona, sequi in seipso emissionẽ seminis sibi displicentẽ, peccet mortaliter audiẽdo, uel prosequẽdo tales confessiones. Et uidetur q sic. Primò, quia omnis uoluntaria seminatio extra matrimonium est peccatũ mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor, quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: uoluntaria enim est auditio talium, ut patet.

¶ Secũdò, Quia sicut tentatio carnis ex his proueniens, nõ excusatur à peccato ueniali (dicente Aug. q nonnullum peccatũ est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio uenialis.

¶ PRÆTEREA, Si excusaretur à peccato mortali, hoc esset

quia

quia sic esset uoluntaria causa, q̃ nõ esset uoluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequit effectus, & sequela est cognita: quicunq; enim vult antecedēs, uult consequens necessariũ naturali necessitate & cognitũ: quãuis diuersimode, quia antecedens directè consequens uerò indirectè.

¶IN OPPOSITVM uidetur. & est multorũ opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scãdalum cum pluribus incõuenientibus: puta quòd bonus confessor nõ posset uacare saluti animarum: imò quòd curatus, qui tenet ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & item quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, uel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM huius dubitationis, primò manuducendus est intellectus ad conclusionem. Deinde inuẽta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

¶QVOAD Primum scito, q̃ aliquid est dupliciter uoluntarium. Primò in seipso: cum scilicet aliquis uult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cum aliquis uult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis nõ hoc uelit ut dormiat. Voluntarium autem tãtum in causa, nõ refert quo ad bonitatem uel malitiã moralem, an in somno, an in uigilia fiat ex quo enim secundum causam tantum hēt rationem uoluntarij, in ea quoq; tñ oportet habere rationẽ boni uel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens & consequẽter per accidens erit utrum in somno, uel in uigilia effectus expleatur. Ex hoc autẽ sequitur q̃ qñ pollutio est uoluntaria in sua causa tantum, non refert utrũ pollutio sequatur in uigilia, uel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset pctm mortale, nec auferret uirginitatem, si & eueniat in uigilia non auferret uirginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæstione proposita seminatio nõ sit uoluntaria secundum seipsam, sed in sua tantum causa, idẽ est iudiciũ de tali pollutione, si cognoscitur quòd sequitur statim & uigilando, & si cognoscatur, quòd sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quæstio omnis uenit, quòd si talis pollutio in somno nõ esset peccatum mortale, nec in uigilia, & si in uigilia, quòd & in somno. Nec obstat hic si dicatur q̃ hoc non sequitur, quia in somno homo nõ potest peccare, quia hoc non est uerum nisi de peccato uoluntario secundũ seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare uel eligere. Peccatum autem uolũtariũ in cã & in seipso, potest homo committere in somno ut exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, ut à cõsanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est & uirginitatẽ utrãq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tũc somnus, ut medium cõueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est utens seipso dormiente ad peccandum, quàm utens ministri absentis opera ad explendum homicidium, quod contingit cõpleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente rõne boni, uel mali in somno uel uigilia in proposito cũm constet ex S. Tho. in 4. sent. di. 9 q̃ pollutio in somnis accidens, cum secundum se non est uoluntaria, secundum causam cõsiderãda iudicandaq; est, & quòd pollutio proueniẽs in somno ex cogitatione disputatoris, uel prædicatoris de materia uenerea nõ est peccatũ, proueniẽs uero ex cogitatione tali, & delectatione absq; consensu est peccatum ueniale: sequitur quòd si pollutio secundum se non uoluntaria in uigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoq; modo, aut non sit peccatum, aut sit ueniale. Nec obstat, si dicatur, quòd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in uigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est, ut in pluribus, multiplicata enim imaginatio uenereorum, naturalis est causa seminationis, ut experientia testatur: tũ propriè naturę cognitione, tũ quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis cõsiderare hoc actualiter: & si consideraret, nõ propterea peccaret. Nõ enim cã quare talis prædicator, aut disputator nõ peccat aut nõ nisi uenialiter peccat, assignat: quia nescit talem sequelã, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullũ pctm est, delectatio uerò sine consensu ueniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolutè: sed tali scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolutè sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratũ esse, q̃ hmõi pollutiones, quæ secundũ se nõ sunt uolitæ, sed displicent, siue in somno, siue in uigilia, tñ habẽt boni uel mali, quãtũ in sua cã sortiuntur. Si ergo auditio taliũ in confessione uel extrà sine peccato est, ipsa quoq; sequẽs pollutio sine peccato est: & similiter si cũ pctõ ueniali ipsa quoq; uenialis est: & si cũ merito, ipsa quoq; cũ merito est. Cum igit cõfessor non solùm qui tenetur, (ut curatus,) sed quilibet uacans animarũ saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum ueniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa interroget respondeatq;: consequens est, ut patiendo talem pollutionem quandoque non solum nõ peccet, sed mereatur, ac per hoc nõ uirginitatem perdit, si uirgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVOAD Secundum: iam habetur ex dictis una ex communibus ratio, scilicet q̃ uoluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia moral. secundum bonitatem, uel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio) est uoluntaria in cã nñ, ergo, &c. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat ut pollutio ipsa mala moraliter non sit ex proprijs autem probatur dicta conclusio, &c. uoluntarium indirectè, id est quia est in potestate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia potest facere & nõ facit, sed ex eo q̃ potest & debet facere, & non facit: ut patet in Prima secundæ Sancti Thomæ quæstione sexta articulo tertio in cor. art. ubi sic dicit in forma uoluntarium dicitur quod est à uoluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, uno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo inquantum est agens, sicut calefactio à calore alio modo indirectè, ex hoc ipso quòd non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, inquantum desistit a gubernando. Sed sciendum, q̃ non semp. id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, q̃ non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, uel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaret ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est ei potestate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia potest facere & nõ facit, sed ex eo q̃ põt & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub uoluntario nisi indirectè (quia scilicet uoluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & uoluntas quamuis possit, nõ tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similium: ergo hoc non imputatur uoluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionẽ operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret constructionem serræ aut gladij ex eo q̃ rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro fiunt: & sic de alijs. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res uenerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prędicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testat autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima ubi in cap. de motiuo principio uult Arist. quòd quandoq; intellectu nõ præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingẽtes ex necessitate materia ueneree, omittere non solum necessaria, sed utiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut uiros ualde priuilegiatos tãtũ, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamẽ in re hac quatuor, primum in mente, secũdum in imaginatione, tertiũ in ore, & quartum in corpore. In mẽte quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mẽte, aliud est enim tẽtare in mẽte, & aliud in carne tantum, hæc enim (ut dictum est) ex necessitate prouenit materię, & cõtra uolũtatem sustineri præsupponitur: illa autem ad uolũtatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõsensus proximus fit omittere debet tam inchoationem, q̃ prosecutionem: quoniam ad mortale peccatũ nulla rõne properãdũ est. In imaginatione uerò, ne timeat cõmotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi cõmotionum, quæ magna est in timẽtibus causat illas, euenitq; actualiter timẽtibus: ut unde credũt obuiare cõmotionibus, inde excitẽt. Et hoc dico de timore habẽte pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autẽ habens pro obiecto Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione talium, uel iuuat cõtra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarũ uacare sic debent, ut de hmõ. cõmotionibus quas patiuntur quãtum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in cã. In ore aũt, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant agentia nãque naturalia magis uidentur agere ex mora, quàm ex magnitudine uirtutis. In corpore demum ne putẽt omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter urinam & semen tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis ueniret non magis curandũ est quàm de sudore uidetur. Nunc autem nõ ratione sui sed tentationes cauenda est non tñ tanquã

pollutio: unde nõ excedit limites peccati uenialis. Hæc de scdo.

¶QVO AD Tertium. Pro solutione obiectorũ memor esto duarũ distinctionũ iam positarũ, altera est de uoluntario in se ipso, & uoluntario in sua causa tãtum. Altera est de uolũtario in sua causa tantũ, aut quo ad conditionẽ electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdẽ. Seminatio enim uolũtaria in seipsa extra matrimoniũ est peccatũ mortale: uoluntaria autem secũdum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa, & effectu, & antecedente, & cõsequente. Quamuis etiã possit ad utrunque argumẽtum aliter distingui de uoluntario in causa, seu indirectè: quia quoddã est, qđ uolũtas potest, & debet in sua causa uitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & ꝙ primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est uoluntaria in causa horũm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo uolũtaria, non tamen est uoluntaria imputabilis.

¶Ad secundũ uerò dr̃, ꝙ licet omnis cõcupiscentia carnis aduersus spiritũ sit cum peccato: nõ tamẽ hẽt rationẽ peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione utili, & quandoq; meritoria: unde hæc causa excusat quãtũ est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à ueniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde nõ habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentia aũt carnis aliunde potest habere rationẽ uenialis: & ideo non cõcluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter nõ sit ueniale peccatũ. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in S. Marco, die 15. Octob. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSTERTIVS de Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in purgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existẽtes sint certæ de sua salute.*

QVÆSTIO I.

An in purgatorio possit esse meritum, &c.

VTRVM in purgatorio possit esse meritũ, aut charitatis augmentum. Et uidetur ꝙ sic. Primò, quia una ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate pfecta, q̃ foras mittit timorẽ, 1. Io. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, q imperfectè annexus est charitati, peccatũ est: qa q uolũtariè nõ moritur, nõ obedit Deo uocãti nisi inuitus: huiusmodi aũt horror aĩam sequitur in Purgatorio ꝓportionaliter.

¶Secundò, quia animę in Purgatorio sunt in uia: impossibile autẽ est esse statũ in uia in qua nõ progredi reuera est: ut Hier. dicit.

¶Tertiò, quia uirtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶Quintò, quia impossibilis est ulla uiatoris perseuerantia, nisi acceptat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis, ac magis acciperent.

¶AD EVIDENTIAM huius sciẽdum est, quod quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in scriptura sacra habetur, oportet non ex opinatis, sed ex certis inuestigare quod quærimus. Certũ autem est in primis, quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dũ nos omnino in uia, beati omnino in termino fœlici, illi uerò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in uia aut extra uiam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem ꝙ non totaliter in uia sint, ex eo patet, quòd extra uiam cõmunem ad inferos, & superos non possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quòd nõ totaliter sint extra uiam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriã cælestem, pro qua assequẽda purgantur. Et hinc patet quoque, ꝙ non sunt totaliter in termino ad quem continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina cõfirmatione fixi, ut ab illo diuerti nequeãt. Hæc de Purgatorij statu, ut certa communique Ecclesiæ sensu cõfessa habemus: ex quibus clarè patet an Purgatorium sit ut uia, uel ut terminus quo ad meritũ. Sed quia status Purgatorij nõ est per se, sed per accidens medius inter nostrũ & patriæ statum (ut patet ex hoc ꝙ mediũ ꝑ se est in quod oportet ex altero procedente extremo,) primò peruenire quam in extremũ: ut patet. 5. Phy. & 10. Meta. cõstat aũt, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cęlestẽ patriã peruenerũt absque transitu per Purgatorium (non igitur est purgatorij status ꝑ se medius inter nostrũ & beatorum) & ꝓpterea ex ratione medij si processerimus, facilè falleremur: contingit enim in his q̃ sunt ꝑ accidens ẽt sapiẽtes falli. Quocirca oportet uidere penes quid est medium Purgatorium, ut sic ueritatem quã quærimus: inuenimus autẽ ab Ecclesia diffinitum Purgatorium esse mediũ quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc eñ quia homo in charitate decedẽs non plenè satisfecit pro illis in hac uita, ita ꝙ si homo in charitate decedens satisfecit hic, non trãsit per Purgatorium, & si non satisfecit hic transit ꝑ Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorũ Analyticorum: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & cõtra in causis proprijs habemus ꝙ Purgatorium ꝑ se & propriè nõ est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendã. Nã affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmationis transitus ꝑ Purgatoriũ: & negatio debitæ satisfactionis in decedẽte in charitate est cã negationis transitus in purgatoriũ. Hĩ autẽ hæc determinatio in Concilio Flo. sub Eugenio. 4. inter definita pro cõcordia Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, ubi sic legitur. Si uerò pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequã dignis pœnitẽtiæ fructibus de cõmissis satisfecerint & omissis: eorum animas pœnis purgatorijs post mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationẽ debitę pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatoriæ pœnæ: & subditur, Illorumq; animas, qui post Baptismũ susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contracti peccati maculam, uel in suis corporibus, uel eisdẽ exutæ corporibus: prout superius dictũ est, sunt purgatæ, in cælũ mox recipi & intueri clarè ipsum Deũ trinũ & unũ sicuti est. Vbi patet negatione debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnę: dũ & baptizatos sine adiũcta decedẽtes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cęlũ recipi & intueri clarè Deũ sicuti est diffinitur. Ex his siquidẽ patet, ꝙ nec ꝓ fomite purgando: (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquijs quibuscunq;, nisi satisfactione debita pro commissis uel omissis: pœnæ sunt purgatoriæ. Et similiter nec ꝓ merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritũ, nec cũ nouo merito oportet esse qa nihil aliud est q̃ exoluere pęnas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habendum, ꝙ animę in Purgatorio non sunt in uia quo ad meritum. Et confirmatur authoritate Aug. in Enchi. c. 110. de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerũt, ut eis prodessent. Et rursus: hic omne meritum cõparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc uitam releuari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet: ꝙ ponere meritũ post hãc uitam, contradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis apostolicis: ubi datur indulgentia pro defunctis, dicit de illis, Quò magis aliorum egent suffragijs, & quò minus sibi ipsis prodesse ualent. Consonat autem hoc etiam ratione rectæ: quia ex eo quòd constat illos, qui in Purgatorio sunt, nõ posse demereri (alioqui possent damnari) consequens est, ut non possint mereri.

¶Quocirca consequenter ad determinationem Ecclesiæ loquendo, dicendum est ex similitudine in naturalibus, ꝙ quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationẽ sui ad ꝓprium locum, à quo impediuntur propter aliquod ꝓhibẽs motum: ita decedentes in charitate habent determinationẽ sui ad cęlestem patriam, ad quam statim irent, nisi prohibẽs pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, uel per propriã exolutionẽ, uel ꝑ aliorũ suffragia, statim cælum adit: sicut graue remoto prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinã grauitatẽ tendit ad proprium locum) ita aĩa ex remotione ꝓhibentis, iuxta sortitã prius charitatẽ, in cælestis patriæ mansionẽ sibi paratã intrat. Et hæc exemplariter sint exposita: & ut nouitij intelligere possint, qualiter aĩa in morte sortiũ dispositionẽ suĩ status quo ad meritũ & demeritũ: & cũ hoc stat ꝙ impeditur à cõsequutione regni cælestis ꝑ debitã pęnã: quæ absque merito exoluitur, & aufertur è suffragiis, uelut à remouente prohibens. Cõsonare siquidẽ dixerim hanc determinationi Ecclesiæ de purgatorio pro sola satisfactione necessariò, cuilibet exercitato facilè patere potest. Quod tantò magis approbandũ est, quantò illis nos consonare uidẽtur, quæ de purgatorio habentur: legitur enim. 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio ꝓ defunctis exorare, ut à peccatis soluãtur. Solui eñ uinculi absolutionẽ importat: detinẽtur enim pœnalibus uinculis suorũ peccatorũ. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est Ecclesię authoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoq; nomẽ idem cidit, ꝙ à peccatorũ pœnalibus immũdicijs aĩam purget: ut idonea sit ciuis cęlestis patrię. Et quia status augmẽti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmẽtũ charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppositũ dr̃, ꝙ concesso in purgatorio timore nõ dãnationis, sed durationis magnæ futuræ pęnæ (ut pote, qa incerti sunt de affuturis suffragijs diminutiuis pęnarũ) nõ propterea sequitur ꝙ oporteat charitatẽ augeri ad excludendũ

timor

timorem: quia potest aliunde timor auferri, s. ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentum falsum assumit, scilicet q timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest. n. cum perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, q perfecta charitas foras mittit timorem: quia non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum glos. de timore, s. seruili, vel initiali inquantum initialis. Falsum quoque est, q horror mortis sit peccatum: quia naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntariè voluntate naturali mori. Et similiter voluntariè voluntate rationali mori dicendo cum Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se voluntati Dei: talis autem est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animam tristari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tristari, timere) cessat, cessantibus eorum materijs seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paruæ, s. in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in uita, vt sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶ Ad secundum dicitur, q animæ in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in uia quo ad satisfaciendum, & continuè progrediuntur exoluendo per se uel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, q ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim non est virtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, q diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cœlestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, q ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, vt sit sensus, Nisi maior extensiuè sit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continuè extendatur, desineret res esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.

QVÆRITVR Verum animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et uidetur quod non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor, & horror aliquarum animarum, ut impediat eas, ut nesciant in quo statu sint.

¶ Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt non scientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertiò, Quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, q omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, q quum quælibet anima à corpore separata uideat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quia directè intuitus eius fertur in seipsam non impeditam à corpore, ut in hac uita contingit) consequens est, ut anima existens in Purgatorio uideat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, q est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, q omnes in Purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur q sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit, secundum q non datur quartus gradus animarum separatarum baptizatarum, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc uitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: tenta enim siquidem in omnibus animabus Purgatorij uirtus non solùm charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosæ, sed nunc maximè accensæ ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primò, q licet aliquæ pœnæ sint communes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatoriè, ut patet. Quia qui purgantur habent uoluntatem rectam & conformem Dei uoluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salutem: damnati uero opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à damnandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror: in inferno. n. horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarum propter peruersam uoluntatem eorum, in Purgatorio uerò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiam. Dicitur secundò, q sicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, q doctrina Ecclesiæ non inhæret certis uisionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, q certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVARTVS, De pœnarum timore, in duas quæstiones diuisus.

1 *¶ Num imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.*

2 *¶ Num iustus timendo pœnam peccet.*

QVÆSTIO I.

¶ An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et uidetur q sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac uita, habet secum timorem, quia de sola perfecta charitate scriptum est primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet, ut ibidem dicitur: ergo.

¶ IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret ut quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, q quia de statibus uitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ authoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem. s. q si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est: ut sub Eugenio 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, q charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem. quia constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportet habuisse charitatem perfectam. imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortem timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florent. Concilij, animas non retardari à uisione Dei & beatitudine, ex hoc q quandiu uixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quia per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum) timor quicunque alius compossibilis charitati non necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam positiuam causam apponere: puta aliquod malum imminens. Sed stat q homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat post mortem: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum ducit timorem.

rem: sed statim perficitur perfectione patriæ cælestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem: ratione tñ illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusq; pœnæ malo pro peccato subiacens tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶ AD OBIECTIONEM dicitur, quòd glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cũ imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunq;, & quòd timor nõ est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorẽ. Aliter exponitur primũ de timore seruili, & secũdũ de timore filiali. Aliter & aliud posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor nõ est in charitate: quia scilicet nõ necessariò comitatur charitatẽ. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorẽ: quia timor pœnã habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quũ sit vna ex perfectionibus simpliciter, cõmunis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenit perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorẽ siue naturalem, siue reuerentialem, manifestũ est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua, est tñ in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionẽ charitatis in nobis inuitandã proponente & docente. Sed ad propositũ sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶ Ad id verò qđ dicitur, quòd per solam mortem charitas nõ perficitur, tñ dicitur quòd sola mors nõ perficit charitatẽ: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemq; suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ An iustus timendo pœnam, peccet.

VTRVM iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solũ Deũ. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non quærit quæ sua sunt: primæ ad Corint. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3 Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt authoritates. Tũ tertiò, quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem cõstat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem est: ergo, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quòd timor & dolor conueniunt in materia hac, s. malo pœnæ, vt patet: & vtrunq; est de his, quæ nobis nolentibus accidũt (vt Aug. dicit) quãuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & nõ rectè dolere de præsenti malo pœnæ, ita contingit rectè & nõ rectè timere futurũ malũ pœnæ: nam si dolor, quantũcunq; magnus sit, voluntatẽ hominis à diuinis præceptis nõ auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, qđ patimur. Et vtrunq; clarè videmus in Dño Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsq; ad mortẽ. Et rursus, O vos oẽs qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quãtuscunq; sit si nõ auertit hominẽ à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiam est videre in Dño Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mat. 14. Tunc autẽ tñ tam dolor, quàm timor malus est, quũ hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidẽ negant, vel quicquam aliud mandatorũ omittunt. Ex quibus clarè patet, quòd nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundũ se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluat ab homine mortali quantũcunq; perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quandoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timẽdo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶ AD OBIECTIONEM primam in oppositum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quàm Dei ut infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, ut punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, ut patet.

Amor sui absq; peccato non nunquã est.

¶ Ad secundã dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundũ id qđ est ex naturalibus, siue gratuitis Dei Donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationẽ præcepit Deus, Diliges proximũ tuũ sicut teipsum: & secũdũ hoc Apostolus dicit, Nemo nunquam carnem suam odio habuit: & Dñs, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatẽ ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

¶ Quocirca si timor ex amore sui secundũ Dei in se dona naturalia uel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisq; diuinorum effectuũ amabiliũ. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatũ: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentũ ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere qñ Scriptura catholica uel doctorum loquitur de amore uel odio sui primo modo, & qñ secundo modo, & sic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de alijs uituperatos amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ sua sunt, multipliciter à glos. exponitur. Primò referendo cõiter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tñ: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro alijs sunt: secundò exponendo de temporalibus bonis, & sic uel non repetit ablata, uel non est amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eiusdem temporalibus: quia communia proprijs, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc authoritas dictis.

¶ Ad tertiã dr, quòd maior est uniuersaliter falsa: Christus. n. testatur & se nolle mortis pœnã, & se tñ plus uelle Dei uoluntatem quàm suam, quũ dixit, Verumtamen nõ sicut ego uolo, quo ad primum: sed sicut tu uis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus rectè tristibus & timẽtibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorũ ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc August. dicit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & uelle respectu diuinæ uoluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut uoluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidentia: quãuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tñ est diffidentia timoris: ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicẽtis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tñ tunc maximè confidebat de diuina gratia. Vnde autem oriatur uniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quòd non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVINTVS de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1. *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2. *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVÆSTIO I.

¶ Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVÆRITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum, quòd percunctantis de aliquo actu an cadat sub præcepto, ubi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunque uitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque uitij cadit sub præcepto.

¶ AD Euidentiã huius dubij sciendum est, quòd præceptũ contra consilium distinctũ in hoc à consilio differt, quòd consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, nec peccat: ut patet primæ ad Corint. 7. & simile est de alijs. Præceptũ autẽ de his bonis, quorũ omissio mala est mortaliter: soli enim illi uirtutum actus sub præcepto cadunt, quorũ omissio peccatum est: ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit uirgo, non peccat. Habet ergo

go præceptum ꝑ materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni uel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quia factâ diuisis actibus (quia aut præcepti, aut cósulti, aut differentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consilia agendo uel omittédo peccatum incurritur: restat igitur, ut quod peccatum sit, opponatur cómissioni uel præcepto. Quo fit, ut euidéter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, uinculum hēa mortale: nisi quis putet omne peccatū esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatū est mortale, clare sequitur, quia aliquod peccatum est contra præceptum quod non est mortale. Sed quomodo hoc sit, declarandum restat: Scito ergo quia præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædā habēt pro materia bonos actus quorum cōtraria contrariantur charitati: ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuique quod suū est: quorum cōtraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt, illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam uerò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: ut patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, urbanitatis, & similiū. Sūt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorum contraria (ut species gulæ & rusticitatis) nō sunt contra charitatem Dei & proximi, quāuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatē, quū discernendum est præcepti uinculum ad mortale peccatum: quia solùm per mortale peccatū charitas tollitur, quia omne pctm̄ mortale charitatē tollit. Si enim præcepti uiolatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quācunque aliam uirtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ uita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmmodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædā habentium uinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, q̄ præcipiunt aliquā cōmissionē, uel omissionē necessariā ad dilectionē Dei uel proximi. Necessariam autē dico uel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deū esse colēdum, nō esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdā ꝓceptis diuini, uel humani iuris: ut, suscipiēdū eē Baptismū, obseruandos esse tales dies festiuos, & hmōi: sunt enim hæc necessaria ad salutē, quia sic instituit Deus uel Ecclesia. Quædam habentium uinculū peccati ueníalis tantum: & hæc sunt, quorum uiolatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: ut, non esse mentiendum, esse affabilem & hmōi siue sint de iure positiuo: ut, benedicēdam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim uiolantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quia nō omne præceptum habet uinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, nō conclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quia non est in præcepto habente uinculū peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi cōmunem conceptionem pro præceptis habentibus uinculum peccati mortalis, quæ si a patribus cum hac distinctione fuisset interpretata, non haberemus hodie sub præcepto uinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio, & multa enim sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque uinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali nō mortali præcepto cadit tota regula beati August. ex eo quia in principio dicitur: Hæc sunt quæ ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de conse. dist. 5. carnam. &c.

¶ AD obiectionem ergo in oppositum dicitur, quia quia nominibus utendum est, ut plures utuntur: præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secundum proprietatē significationis suæ: & sic præceptū in Politicis seu moralibus distinctum contra cōsilium in duo secatur genera: ut declaratum est. Alio modo per antonomasiā: & sic præceptum antonomasicè dicitur solùm illud quod habet uinculum peccati mortalis. Et hinc orta uidetur ista communis uox. Romæ, die 14. Februarii, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ *Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulas ex debito legali teneatur.*

QVÆRITVR an religiosus factus Episcopus teneatur ex debito legali ad obseruātias regulares. Et uidetur quòd non: quia in Decretis, 18 q. 1. c. unico, dicitur, quia monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quia non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de alijs.

¶ IN Oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda secundæ. q. 185. art 8. dicentis, quia tenetur ad omnia non repugnantia episcopo: quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quia monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. ubi conceditur in die natalis Domini esus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec uoto, nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus. Consequens autem uidetur falsum: quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis sciēdū est, quia dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, uel ex debito legali, uel ex debito morali tantum. Dico autē tantum: quia debitū legale claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatē. Appellatur autē, & est debitum morale uinculum ex recta ratione, debitum uerò legale est uinculū ex lege. Ita quia uir obligatur in debito morali, ex sola recta ratione, ut à coactiua uirtute ꝑficiscitur: siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio sic dictat ueritatē sectandā, ut contrariū secundū se prauū diffiniat: & simile est de uinculo ad uitāda quælibet uitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem quam ipse tuleris: extra de const. c. cum omnes: & Dominicā reprehensionē, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quāuis non teneatur ad legis obseruationē ex debito legali: quia lex non habet uim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, ut à uirtute coactiua uim habēs, occasionaliter ortum hēt à lege existēte: nam nisi lex maneret in suo robore, rō naturalis non obligaret principem ad illius obseruationē, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secūdò obligat, ut uis coactiua ad legis eiusdē obseruationē. Debitū autē legale est, quod à lege, ut à coactiua uirtute est: lex enim nisi habeat coactiuam uirtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet uirtutem coactiuam, lex nō est simpliciter & absolutè, sed secundū quid, scilicet ut directiua. Et propterea dicitur, & benè, quia princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolutè non est supra eum: quia nō ligatur coactiua uirtute legis, & quia uis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, ut proprium actum: quia pœna est proprium legis mediū: p quod ad sui obedientiā inducit: ut San. Tho. docuit in Prima secundæ. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt uirtuti coactiuæ legis, qui legū pœnas incurrunt cōtrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio legū pœnā non incurrunt, quantumcunque cōtra præcepta legum agāt uirtuti coactiuæ legis nō subijciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus nō subiacet pœnis regulæ, aut statutorum regularium (qd̄ ex eo patet, quia si puniendus est, non punitur sedm regularia instituta, sed secūdū sacros canones, sicut reliqui episcopi) cōsequens est, ut religiosus factus episcopus nō tenetur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarū & peccati mortalis pœna ad uim coactiuā legis spectant, ideo non incurrit cēsuras, aut mortale peccatū, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantum prohibeātur, oppositum faciēdo, quāuis peccet mortaliter aliquod trium essentialiū uotorum transgrediendo: quia ad illorū obseruationē ex uoti uinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruantias nō cōtrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectiorem statū non dēt deficere à fructu prioris uitæ: ut ratio sancti Tho. monstrat. Perderet autē, si ea, quæ ei nō conferūt ad perfectionē episcopalem, per quæ ad illā peruenit, desereret: simile siquidē accidit illis regularibus bonis in episcopo, quia accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enī ad generationē ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem: & ꝑpterea igne genito calor non minor, manet aliter tamen: quia prius inerat per uirtutem quasi coactiuam agentis: postea inest ut consequens naturā geniti. Et similiter frequens meditationis studiū ad doctoratū ducit: & propterea doctor nisi exneri more recedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodū tanquā actū cōnaturalē exercēs. Ita & religiosus proficiendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionē deducitur: qua adueniente, regulares obseruātiæ episcopū decentes magis adsunt, aliter tamē quia prius tenabatur ad illas ex uirtute coactiua legis: modò uerò ex recta ratione dictante laborem uiæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari dēt, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, utranque opinionem uerum diuersimodè dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & quia non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debitō legali. Et hinc patere potest, quòd monachus factus episcopus, licitè potest carnibus uesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa aduenit: quoniam à debito legali, quo sub iugo prohibe-

Pōt monachus factus episcopus carnibus uesci feria sexta Natiuitate Dni in ea adueniente.

hibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non hēt locum. Quia conuenientissimum est, inquit diuus Tho. in 3. parte q. 40. ar. 3. ut qui cum aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tāta solennitate: in qua & sancti uiri abstinentiæ detrahebant: decet enim tantam in ternæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicit, q monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionē importat, sed nō absoluitur à morali debito operis regularis. E similiter glo. uerificāda est, q absoluitur à iugo ieiunij, & nō à ieiunij debito morali. Ad obiectionē primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Thom. dicitur, q intelligēdus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tū ex rōne ibi reddita, quæ non nisi debitū morale cōcludit: tū ex eo, q iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus & Romanus, tenetur ad regulares obseruantias dedecentes ipsum: & tñ cōstat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantū ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro alijs episcopis, quā pro Romano: quū iste teneat esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundā obiectionem dicitur, q canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec uoto nec regulari obseruātia sunt astricti, intelligit de astrictis ex debito legali ad regularem obseruātiā, & nō de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ: Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secūdum usum illius scientiæ: constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitū subest legibus. Et quod magis urget ad propositum monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutos dicitur, ca. statutum 19 q. 1. non cōprehēditur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum unum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in commentarijs, super Secunda secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Romę 23. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS sextus de Sacri ordinis Collatione, unica quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶ Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem uerborum, in quibus consistit forma.

QVAERITVR, an in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post complectam prolationem uerborum, in quibus consistit forma. Et uidetur q sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absq; reprehensione, ut à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formæ uerba in numero plurali, Accipite potestatem, &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuante uerba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia ubi est diuersitas opinionū, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit ueritas, ergo multò magis, ubi nihil inuenitur etiam opinatum, non est dānanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: ut S. Tho. in 4. sent. di. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione uerborum.

¶ Tertiò, quia si contactus & uerborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia uerba formæ aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in uerbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incōtinenti secundum eius intentionē: quoniam episcopus etiam explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè uenientibus: ergo, &c.

¶ RESPONDEO, in hac difficultate: primo declarabitur ueritas de necessitate contactus: secundò, de simultate cōtactus & uerborum, tertio satisfiet oppositis.

¶ QVO AD Primum scito, quòd nō opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, q contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, nō solū quia simile in cæteris sacramentis, in quibus adhibet extranea materia, & Baptism⁹ enim sine cōtactu aquę, cōfirmatio sine contactu manuū, uel chrismatis, q extrema unctio sine contactu olei nō fit, &c.) sed quia ꝑpria ratio formę sacramēti ordinis hoc exigit, ut diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidem uerba, in quibus consistit forma ordinis uerificari sic, q actus significati impleantur: alioquin inefficacia uanaq; sunt: sed in uerbis formæ pcipit actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium ꝑ corporalē acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus & uerbis sensibilibus (ut patet in principio 4. Sentent.) demonstrationes iussionesq; sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem nō ad intellectum tantū, sed ad sensum: ita cū in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilē, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non solū infert q oportet corporalem susceptionē interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis (puta cum dicitur, Accipe librū uel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, uel accipe Spiritum sanctū: idē enim est utrobique iudicium, quia idē est in utrisq; imperatū. Meminisse enim, oportet, quòd sicut in cōsecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex ui uerborū id quod continetur sub specie uini, quod tamen deberet demōstrari, sicut in cōsecratione corporis, sed demonstratur calix continens illas spēs dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quòd cōuersio fit in sanguinem, ut potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex ui uerborum quoq; acceptio spiritualis rei (quia potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur quod dicitur pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei ueritate imperatur. Oportet enim (ut dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

¶ Amplius non minus oportet impleri, quòd fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quòd nō impletur quod fit, nulla enim actio impletur sine passione, unde episcopus & uerbo (ut dictum est) iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, uel actiua manuū impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporaliter tang ordinandum, & obedire, contactum corporalem sustinendo: quamuis ex ui uerborum Spiritus sanctus accipiēdus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum uerbis porrigere: sed oportet ordinandum obedirē ad corporalē tactū accedendo, quamuis ex ui uerborū potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. confirmatur quoq; hoc autoritate decretalis de sa. non ite. cap. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactū corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum scito, quòd oportet corporalem cōtactum fieri cum prolatione uerborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, uel in parte, &c. quia nulla oro uerificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tēpora consignificato. Tempus autem consignificatum per orationē, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis uerborum oportet acceptionē significatā impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: unum est, quòd ips consignificatum sit præsens: alterum uerò quòd tale tempus præsens nō extendatur extra tempus prolationis uerborū: his autem duobus euidenter habitis, tota rō clara erit, ac efficaciter inferens intētū. Primū aūt horum euidens fit ex conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præsens īdicatiui, & præsens imperatiui, & futurū eiusdē (uerbi gratia, accipis, accipe, & accipito) cōuenientia est in significatione singula enim acceptationem significant. In modo aūt significandi dīa est, quoniā ly, accipis, significat acceptionē indicatiuè, ly uerò, accipe, & accipite, significant acceptionē imperatiuè. In tēpore uerò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly uerò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neq; in significato, neque in tempore est differētia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentē in te indico: dicendo uerò, accipe, acceptionē

præsen-

præsentem tibi Impero,&c. Et ex hoc sequitur,quod si esset uerū non est dicere, accipis, te in præsenti nō accipiente(indicasti quidem esse in præsenti quod non est)ita efficax nō est dicere accipe, te uō in præsenti accipiente, imperatur siquidē esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis I forma sacramēti ordinis consistente in uerbo imperatiuo præsentis temporis, apparet q oportet impleri quod iubet in præsenti tempore, Quod autem tale præsens non extendat ultra tempus prolationis uerborum probatur. Primò ex ipsa ratione temporis consignificati.

¶Ad cuius euidentiā aduerte tria. Primum est q dña temporis uerborum nō tenet se ex parte prolationis, neq; ex parte proferentis, sed ex parte significati,nam si ad tempus prolationis inspicias ita mensuraretur tpe præsenti accipiam,& accipi,sicut accipio,&c.similiter si ad intentionem huius, uel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsens ips unius anni, mēsis,uel diei,&c.sicut huius,nunc,&c.sed si significationē uerbi pspexeris, & mensurā durationis eius consignificatam cōsideraueris, inuenies, q tempus consignificatū ut mensura ipsius actus significati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundū est,q consignificatum tpi est,& dicitur præsens præteritum,uel futurum in respectu ad tempus, quo uerbum ipsum significās profertur quilibet.n fatetur se falsum dicere si dicendo,credo,nō habeat in se credulitatem qn hoc dicit. Et similiter si dicendo credidi,sed se nunquam ea tunc, qn dicit habuisse credulitatem.falsum dicit,&c. Et uerba igitur præsentis temporis significant actum coexistentem ipsis uerbis qn dicuntur, & præterita præteritum,& futura futurum. Tertium est,quòd licet secundum ueritatem nihil de tempore sit vnquā præsens nisi instans, apud Grammaticos tñ tempus præsens dicitur & consignificatur,quod cuicunq; parti orationis coexistit,pp quod in sacrorum actionibus apud Theologos effectus quidem,quia in instanti fit,in fine prolationis uerborum fit. Actus aūt sacramētalis tam actiuè, q passiuè in quacunq; parte mensurante prolationem uerboru coexistas,sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, q tempus præsens consignificatum in forma sacrorum non extendisse ultra mensurā prolationis eorū. Et cōfirmatur,quia sicut in Eucharistiæ consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meū, ly est non consignificat tempus extra prolationē uerborū,ita in sacramento ordinis, cum dr,accipe nō consignificatur tēpus extra mensuram prolationis uerborum, utrobiq;.n.est uerbum præsentis temporis,& non differūt nisi in modo indicatiuo,scilicet, & imperatiuo. Mensura aūt non ex parte modi sed tēporis se tenet, & propterea eadem est utrobiq; rō. Et ex hoc habes non solum,q ex proprietate uerbi se tenet,sed q talis,rigorosa proprietas in sacramentis Ecclesiasticis seruatur,intenditur & exigitur,idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur,qa ois ips præsens consignificatum intelligatur precisè terminari cū prolatione uerbi um, nulla esset certitudo quātum hoc psens duraret,& sic posset aliqs semel dicendo decē millibus boīum, Ego uos baptizo, &c. & per totum diem effundere aquā sup singulos,& esseui baptizati,qd cōstat esse falsum. Hæc de sedo.

¶QVO AD Tertium, ad primum in oppositum dicendū est, q non est mirum, si Spiritussanctus permisit aliquos Episcopos errare in istis, qñ manifesta apparet in eis dementia causa,quia scilicet non sumunt actus suos rubricis pontificalibus,sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis:& dicentes se esse sapientes,stulti facti sunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralē,& dicentes, pluribus simul tāgentibus,accipite in nullo errant:sicut oec baptizans plures sicut aspergēdo & dicēdo, Ego uos baptizo, &c. ilsi quoq; q inter dicendū semel uerba formę pluribus successiuè tāgentibus porrigunt, dicendo,accipite, sau,faciuns facto: quia si fi uni un tradatur dicendo accipe:non exigitur q a prin cipio formæ usq;ad finem semper adsit contactus:sicut etiā in Baptismo,non oportet ablutionē uniuersi durare,quandiu durat uerba formæ:sed sat est si in aliqua parte uerborū durante fiat hic ablutio,fiat ibi contactus,&c. Illi autem qui ante uel post prolationem uerborum tangunt,nihil suscipiunt sicut nec essent baptizati, qui ante uel post prolationem uerborum abluerent.

¶Ad secundum uerò dicitur, quod authoritas rubricarū pontificalium, expressè statuentium contactum & eius simultaneum prolatione & rationes authoritatesque supradictæ,excludunt huiusmodi opiniones,& determinant.

¶Ad tertium aūt iā patet,q nō saluatur ueritas seu efficacia orationis imperatiuę pñtis ips,nisi illo tpe pñti fias quod impera tur:& q sacramentorū efficacia certa exigit ips pñs,nō ad libitū ministri,sed secundū naturā ipsius sacramēti intellig; Vā inuentio Epi etsi in his, quæ iurisdictionis sunt,possit pns amplare in hiēn,quæ ordinis sunt uō pōt, sed oportet ipsum in captiuitatē reducere intētionē suam in obsequiū Christi,& ecclesiæ,&c. Nec obstant his dicta doctorum sententium, quòd sacerdotes non in sua ordinatione formā consecrationis Eucharistiæ proferūt,& oēs referūt intentionē suā ad institutionem quo ter minatur prolatio formæ consecrationis Eucharistiæ ab Episcopo. Hoc n. non est intelligendum, q fiat ex ui intentionis nouorū sacerdotū,quasi ipsi possunt suspendere effectum uerborum in aliud tempus.hoc.n. non minus possent perfecti sacerdotes.Sed qa sic sit in ecclesia a spiritu sancto gubernata,ut omnium consecratio efficax inueniri possit, humana rō tentauit suadere,adhuc tñ uō persuasit,sed in captiuitatē ducto intellectu actus sit. Et hæc sufficiant. Pisis,Die 20. Nouembris 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSSEPTIMVS De dispensatione matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ,ut accipiat uxorem.

QVAERITVR Vtrū summus Pont. possit dispēsare cū sacerdote Occidētalis ecclesiæ, us accipiat uxorem.

¶Videtur.n.q nō. Primò, qa traditū alteri non pōt absque iniuria ab eo tolli:sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate:ergo &c.

¶Præterea, Secundum S Th.in secunda secundæ.q.88. art.11. dicitur,quòd summus Pontif.nō potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij:ergo nec sacerdotem.

¶IN OPPOSITVM est,quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ,ergo per eam potest tolli.

¶IN HAC quæstione suauia tria,quæ apparens in sacerdote Occidentali,discutienda sunt tria,ut plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis uotis, & Parisiis nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶Videndum est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium:secundò de annexo uoto continentiæ:tertiò de statuto ecclesiæ. Ex his enim,& non aliunde impediri contingit sacerdotem a matrimonio.

¶QVO AD primū ergo duo dnt. Alterum affirmatiuum.s. q sacerdotium impedit matrimonii contrahendū: alterū negatiuū.s.q non dirimit contractū. Et primū quidē intelligēdū est de cōgruo:qm nec tōnc,nec authoritate probatur,q absolutè loquēdo,sacerdos peccet contrahendo matrimonium, qu potius & rō oppositū ducit:qm,ut patet in 37.di.4.sen. nec ordo inquantū ordo,nec ordo sacer inquantum sacer est impedit ratiuus matrimonii & in ecclesia diaconi olim diaconi potesse cōtrahere matrimonia,ut dī cap diaconi.dist.28. Manifestè quoque in 31.di.in canone,alter.dr,q Orientales in sacramentis constitutis copulantur matrimonijs. Nec admittēde est glosa exponens,copulantur.i.copulato utuntur:qm manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur,ut confirmet & aduersaona subiungitur, scilicet quod Occidentales nō sortiunt coniugia,& cætera. Secundum uero dictū intelligendū est, q non dirimit matrimonium contractū siue ante,siue post. Et hoc (ut dixit)seclusis oibus legibus Ecclesiasticis, stando tñ in his quæ a Christo & Apostolis habemus. Et cōfirmatur ultimo ratione bonum tōnc. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita q contrahere esset pctm)aut dirimeret contractū,sequeret q in nullo casu quātumcunq; necessitans, aut utilitas p Ecclesiā militantē posset dispensari cū aliquo sacerdote,q contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos,& cōtra Canonistas & contra authoritatē qua de facto utitur Ro. Ecclesia. Cōsequētia uero probatur patet ex exercitatis in Philosophia saltē rōnali:qm quod est se cūdum se prauum,nulla rōne pōt fieri licitum. Hęc de primo.

¶QVO AD secundum,duo discutienda occurrunt:Alterū est,an secundū ueritatē sacerdos uouerat castitatē:alterū est de efficacia illius uoti. Quidā putant sacerdotes Occidentales in hoc differre a religiosis,quo ad debitū seruādi continentiam q religiosi astringunt uoto solum:sacerdotes aūt nō uoto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifestè errant:qm expressè mandatur epis,q nemini ordinent,nisi uouerat castitatem,ut patet di.28.in c.nulli.ex quo formæ talis rō. Aut omnes episcopi on cidentales sunt transgressores pcepti Apostolici,aut non. Non est dicēdū primū,cū cōstet multos esse uiros timoratos & sctōs nec reprehendi se a conscientijs proptps,q in actu ordinandi sint transgressi huius pcepti,ergo obseruant hoc pceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelligunt uouere castitatem ipso facto,non uerbo, sed facto suscipientes ordinē sacrū Occidentalis

eidentai. ritu. Nec putes Scotum, Durãdum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, q non potest quacunque ecclesiastica authoritate annecti votũ ex facto extrinseco, quia votũ est actus uoluntatis intrinsecus & liber. Stant.n. hæc simul cũ prædictis, quoniam ex antedictis hr, quòd suscipientes ordines sacros absq; peccato fictionis uouent castitatẽ. Ex hoc autem hr. q absolutè loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absq; uoto castitatis, quia uoluntas non compellitur, sed tñ (ut dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se uouere, & interiori actu oppositũ intendentes.

¶De efficacia aũt solẽnis uoti diuersa est Theologorũ opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. dist. q. 38. putant eandẽ uim habere simplex & solẽne uotum quo ad Deum, ac per hoc nullũ, ex natura sua dirimit matrimoniũ contractũ. Potestq; eorũ positio fundari sup hoc q si solẽne uotũ ex natura sua dirimeret matrimonium post contractũ, nullo casu posset dispẽsari S. Tho. aũt & Ricar. ubi supra tenent uotũ solẽne dirimerẽ ex propria natura matrimoniũ ea rõne, quia ponit ipsum Deũ seu Ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tñ in secunda secundæ. S. Tho. 88. aliã rõnem ex parte consecrationis, quia.s. quod semel sanctificatũ est Deo non põt in alios vsus conuerti. Nec ualet responsio Scoti ad primam rõnem, soluentis eam per interemptionẽ, dicendo q non plus ponit in possessionem uotũ solẽne quã simplex, eo q nihil intrinsecum uoto hẽt solẽne quo careat simplex vt patet in actu interioris uoluntatis, cuius est uouere. Hæc inquam derisio derisibilis est qm manifestè patet, q uouẽs uotũ solẽne non solũ promittit, sed mutat de facto statũ, ac per hoc vouens solemniter vt sic acceptat interiori actu mutationẽ status, promittens uiuere de cætero in illo, &c.

¶Videtur aũt mihi rõnabilior uia S. Tho. si tñ rectè intelligitur. Puto enim quòd ad mentem eius, & secundum ueritatem distinguendum sit cũ ipso in Secunda secundæ ubi supra q solẽne votum est duplex: Quoddam per se solemne, vt professio religiosorum, & quoddã per accidens solemne, ut uotũ castitatis annexum ordini sacro. Est aũt rõ huius diuæ, quia solemnitas siue cõsistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur uoto suscipientis ordinẽ sacrũ. Quoniã talis exhibet seipsum, & cõsecratur nõ ad castitatẽ sed ad actus ordinis. Religiosus uero benedicitur, & exhibet se ad religionis statũ, q importat p se negationẽ propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac uero distinctione stante duas dico ppositiones. Altera est, q uotũ annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimoniu contractũ, & rõ est, quia est solẽne per accidens. Nec ẽt per accidẽs fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliqd repugnãs matrimonio, sed promissio tantum, vt patet in c. nullũ dist. 28. Altera est, q uotum religionis per se dirimit matrimoniũ contractũ, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnãtem matrimonio, tum quia tãta uis est, ut soluat matrimonium prius legitimè contractũ & non cõsummatũ, nõ ex statuto Ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hãc rõnem bñ notabis contra Doct. discrepantes a S. Tho. ipsi mẽt. n. viuentur uoto professionis quia matrimoniũ, cũ ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cũ uero ad sequens matrimonium dirimendũ sermo conuertitur, dicunt professionẽ non plus efficaciæ hẽre, q̃ uotum simplex, manifestè insinuantes nimis doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidẽ rõne & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractũ, eadẽ dirimit post contractum, imo minor uis requiritur ad dirimẽdũ cõsequens matrimoniũ, q̃ antecedens, ut patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedens. Non.n. post contractũ matrimoniũ p uerba de præsenti, si quis inuita uel consentiente sponsa Sacerdos fiat, ppterea solutũ est matrimonium, sed illa non põt alteri nubere cum tñ constet, q si religiosus fuisset factus, soluta esset à uinculo coniugali. Nec obstat, q in libro 6. de uoto & uoti redempt. dr, q solemnitas uoti per solam Ecclesiæ constitutionem est adinuenta. Hoc.n. uerum est, quemadmodum ẽt consecratio calicis per solam Ecclesiæ constitutionẽ adinuenta est. Cum hoc nanq; stat q quẽadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto, consistit, sed in diuina benedictione, ita solẽnitas quoq; uoti in diuina bñdictione cõsistit, ut in secunda secũdæ. q. 88. dr iuxta illud Nume. 6. Innocabit nomẽ meũ sup filios Israel, & ego benedicã eis. Et rursus, sicut calix iã consecratus ex propria natura repugnat profanis usibus, sic professus solẽniter, ex propria natura repugnat proprietati rerũ, & actibus uenereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, q apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in utroq; uoto, s. religionis & ordinis pro aliqua maxima necessitate. Et quòd ecclesia quidem possit, nolo aliter pbare, q̃ ex facto, quia s. summus Pont. Regẽ Aragonũ (ut Pet. de Palu. refert) dispensauit, imo cõpulit, ut religione dimissa uxorẽ duceret, &c. pp regni illius dispositionẽ. Quòd aũt hoc sit de mẽte S. Th. manifestè cõcipi põt ex initio & fundamẽto positionis suæ in contrariũ in secunda secũdæ, loco allegato. Ibi siqdẽ uolẽs concludere, q Papa nõ possit dispẽsare cũ religioso, pro radice positionis assumit authoritatẽ Decretalis, dicẽs, Sed qa Decretalis, cũ ad monasteriũ manifestè dicit, &c. & deinde ut conformaret se decretali adinuenit illã adaptationẽ de cõsecratione, ut ibi patet. Ex qbus omni passione semota, qlibet pspicacis ingenij elicere põt, q si tpe suo summus Pont. dixisset oppositũ uerbo uel facto (ut postmodũ fecit) quod ipse quoq; accommodasset rõnẽ inobedientiæ sedis apostolicæ. Et ppterea illa opinio nõ est sua, nisi pro quãto sustẽtabitur ab illa Decretali.

¶POTEST igitur ad rationes supra tactas, quæ uidentur concludere indispensabilitatẽ uoti solẽnis religionis rñderi. Et ad illã quidem de consecratione, potest cum aliis dici, q semel sanctificatum Deo, non potest in alios usus passim conuerti. sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, ubi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶Ad aliã uerò de exhibitione, eodẽ modo dici potest, q quãuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, põt in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quam possessio propter cõe bonum, quod præeminet bono particulari.

¶Ad aliã uerò, q̃ adducta est pro fundamento positionis aliorũ doctorum, dici põt, q magna dñia est inter aliqd esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod.n. est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione põt nõ esse tale, sed quod põt per se in aliquid, contingit impediri, ut effectũ intentũ nõ producat, ut patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in pposito, q uotũ religionis est potẽs per se in hunc effectũ. i. dirimere matrimoniũ sequens, contingit tñ (& hoc rarissimè) ut intentum effectũ non habeat propter concursum alterius causæ, s. ecclesiæ authoritatis, & publicæ utilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶QVO AD Tertium (. s. de ecclesiæ statuto) cõstat iam, q hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, q̃ uotum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendũ, atque dirimit contractũ. Et qm ordo Sacer non dirimit post contractũ ex natura sua, nec ex natura uoti impliciti (quia non est solẽne nisi per accidẽs, ut patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cũ summus Pont. possit ad libitũ relaxare statum uinculũ, sequitur necessariò, q si Sacerdos Occidentalis cõtrahat matrimoniũ de licentia summi Pontif. absq; ulla rõnabili cã, q matrimoniũ ipsum est uerè matrimoniũ, & contrahentes sunt uerè coniuges, & proles est uerè legitima. Quãuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter utrique cõtrahens, cõtra uotũ castitatis agens absque rõnabili, aut dubia saltem cã licentiatus, & consequẽter nec ipse Pont. a mortali excusaretur, sed si cã rõnabilis dispensandi in uoto castitatis absit, contrahent dispensatus rinà contrahit, ac contracto utitur. Et hinc patet, q cum rõnabilis cã dispensandi in uoto castitatis possit esse non sola utilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonũ nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quã seruata castitas, consequens est q summus Pont. nõ solum põt, sed ẽt salua conscientia põt dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahit etiã cessante cã publicæ utilitatis. Et propterea præsumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolutè, q absq; tali causa Papa nõ põt. Cum tñ, ut ostendimus, Papa absq; causa ulla possit, peccando tamẽ, & cum causa rationabili quacunque absq; peccato, & utrobique matrimonium est ualidum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR utrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per uerba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi authoritate papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd non. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionem pro se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed facto matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges, quod probat, quia hoc ponit in diffinitione mrimonij. Ergo si matrimoniu positũ est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispẽsatio potest super impossibile, ergo.

¶ Secundò ex parte institutionis, Matrimoniũ est de iure diuino, utpote institutũ à Deo in paradiso (dicẽte, Crescite, & multiplicamini) secundũ quod est officium naturæ, & à Christo,

secundum

secundum quod est sacramentum ecclesię sicut cætera sacramẽta, unde Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Nõ minoris efficaciæ est sanctificatio ueri sacri sanctificatione consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non põt dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quãdiu est calix, ergo uir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu uiuũt desinere esse coniuges. Et confirmatur quia sicut Papa non põt facere, ꝙ hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non põt facere, ꝙ uinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶Quartò ex parte talis sacramenti, Matrimoniũ inquantũ sacramentum significat coniunctionẽ spiritualẽ Christi & ecclesiæ, ut patet per magistrũ sent. in 4. di. 26. Sed cõiunctio spũalis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quia scriptum est Mat. ult. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad cõsummationẽ seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritate Sã. Tho. in 4. di. 33. q. 2. ar. 1. ad tertium, dicentis, ꝙ matrimonium ex quo institutum est ut sit sacramentũ est indispensabile, nisi fortè a Deo. Et cõfirmatur, quia tria sunt bona matrimonij, fides, proles & sacramentum, idest indiuisibilitas.

¶Quintò ex authoritate. Quia ista uidetur communis sententia Theologorum.

¶IN OPPOSITUM est authoritas Canonistarum ut patet in cap. ex publico. de conuersione coniugatorum.

¶IN HAC dubitatione intendo Theologaliter ueritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam S. Tho. unde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

¶QUOAD primũ, sciendũ est, ꝙ cũ matrimoniũ dupliciter consideretur, (s. ut est officium naturæ, & ut est sacramentũ ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas hẽt, secundum ꝙ est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimoniũ esse dissolubile ẽt post consummationẽ, ut patet de coniugio infidelium. Unde a præsenti disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, inquãtum est naturæ officium. Et propterea rõnes oẽs ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem. hæc. n. omnia ad matrimonium, secundum ꝙ est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tñ dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 7. & a S. Thom. in 3. di. 33. q. 2. ar. 1. & 2. Si uerò consideremus matrimoniũ, secundum ꝙ est ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt aũt hæ quatuor. s. sacramentũ tñ, res & sacramentum, res tñ significata & contenta, & res significata & non contenta: ut patet ex 4. sent. Sacramentum tñ, uocantur actus sensibiles quibus contrahitur matrimoniũ, nõ absolutè (sic. n. spectant ad naturæ officium) sed ut ex diuina institutione signum & cã sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentũ uocatur ipsum uinculum coniugij, nõ absolutè, (quoniã sic spectat ad naturæ officium) sed ut ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionẽ spiritualẽ inter Deum & animã) & disponit ad gratiã. Res tñ significata ꝙ contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramento cõfertur ad sanctè posse uti coniugio. Res aũt significata & non contenta triplex assignatur. s. cõiunctio spũalis per charitatẽ inter Deum & animã, & coniunctio ẽt per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per unionẽ personalẽ inter uerbũ & humanã naturã, quæ uocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum hẽt indispensabilitas. dissolubile erit: si autẽ ex his hẽt inseparabilitas, dispensari non põt. Si diligenter aũt inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectãt, nisi signũ & signatũ, & cã & causatũ: hæc enim tñ addit sacramenti rõ supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quia nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat characterẽ, sed sit iterabile ẽt uiuentibus coniugibus: ut patet si alter religionẽ profiteatur: gratia quoque hic causata amitti põt, imò quãque fit sacramentũ hoc sine gratia, cum. s. celebratur in peccato mortali in contritu. Ex rõne igitur signi & signati oportet inseparabilitatẽ hanc esse, si ex sacramento ui sit. Et siquidẽ sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatẽ sequi: si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari põt. Notanter aũt dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici a S. Tho. ubi supra, ꝙ contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispẽsatio, nisi fortè a Deo. Prima aũt præcepta signi circa primarium significatum constat attendi: sicut uniuersaliter prima præcepta cuiuscunque gradus, uel officij circa principalem illius finẽ. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramẽtũ matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

¶QUO AD SECUNDUM, Duos ergo in hâc rem inuenio dicendi modos, Magister siquidem senten. in 4. distin. 20. expressè tenet: ꝙ matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, ꝙ matrimonium ratum ẽt non cõsummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem uidentur sequi omnes Theologi. qui partem negatiuã quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolutè, sed inquãtum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶Sed hæc opinio salua tantorum uirorum reuerentia, falsa uñ ꝙ dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimonium contractũ ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & ecclesiam, sequeretur ꝙ maritus relictæ ante consummationẽ matrimonij esset uerè bigamus, hoc est falsum: ergo. probat̃ sequela: quia rõ bigamiæ est defectus sacramenti: quia s. non est unicus unius: sicut Christus unus uni tantum unitus est ecclesiæ. Hic aũt defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentũ est coniunctionis Chri. & ecclesiæ. Falsitas consequẽtis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitũ. Et scio, quòd sumpta est hęc rõ ex illa decretali, & conuincit me, quia a destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita ẽt affirmauit consequens in 27. di. 4. Unde a nobis sicut non sustinet̃ in consequẽte, ita nec in antecedente tenendum est, quia potius ecclesia determinando oppositũ consequentis, determinauit oppositũ antecedentis: connexa quippe sunt hæc: Unde inaduertenter loqui uidentur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiã non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non consummatum sacramentum esse cõiunctionis Christi & ecclesiæ: hæc. n. (ut supra ostensum est) habent cõtradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo contractu significat coniunctionẽ inseparabilẽ inter Christũ & ecclesiam, sequeretur quòd nec ẽt per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia non sunt facienda mala, ut ueniant bona. Violatio aũt sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiã malum non est parum, cum sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum quia solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signũ, & consequenter daretur intelligi, quòd significatum esset solubile. Falsitas aũt consequentis ex eo patet, ꝙ non dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimoniũ ire ad religionẽ: Immo secundũ san. Thom. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc: & (ut in c. ex publico de conuer. coniug. patet) Papa nõ dispensando, sed sequẽdo ecclesiæ morẽ determinat matrimoniũ solui per religionis ingressum. Sunt ẽt contra hoc authoritates, quæ infra afferentur.

¶Alij igitur sequẽtes determinationẽ in præallegato c. de bigamis factam, dicunt, ꝙ matrimonij sacramẽtũ, quo ad significationẽ, non est completum usque ad carnalẽ copulã inclusiuè: ita ꝙ matrimoniũ contractũ significet coniunctionẽ Dei ad aĩam per charitatẽ, consummatũ uerò coniunctionẽ Christi ad ecclesiã. Et inquãtũ prima cõiunctio est solubilis, secunda nõ: ideo matrimoniũ contractũ tñ solui põt, cõsummatũ aũt minime: unde Dñs Mat. 19. nõ dixit, Quos Deus cõiunxit hõ non separet, nisi post illa uerba, & erũt duo in carne una. Et Apostolus ad Eph. 5. non dixit, Hoc sacramentũ magnũ in Christo & ecclesia, nisi post illa uerba. Et erunt duo in carne una. Et iõ Leo Papa (ut referunt Magister. in 2. di. 2. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut præter cõmixtionẽ non habeat Christi & ecclesiæ sacramentũ. Hæc ille. Ubi clare uideas assertũ a tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Th. quoque in 4. di. 27. q. 1. ar. 3. q. 2. expssè dicit duo notanda ad propositũ. Primum est in rñsione ad primum, ꝙ quia matrimoniũ cõtractũ significat coniunctionẽ spiritualẽ inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertiũ, ꝙ quia matrimoniũ contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indiuisibilitatẽ. Ex his enim confirmantur uia dicta. Et colligere potes hanc rationẽ sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile authoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probat̃ falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, inquantũ est officiũ naturæ, aut inquantum

est

est sacramentũ, sed neutrũ est, ut probauimus, ergo. Pōt quoq; idem probari sic, De sacramẽtis ecclesiæ illud tenendum est, qđ Rom. ecclesia tenet, sed Rom. ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se uidisse, & nostris tēporib. pluries hoc factum uidetur. Non deest etiam naturalis ratio, q̄ sit dispensabile. Videmus. n. in uniuerso tria genera rerum, quędam. n. sunt necessariæ simpliciter, quas. s. impossibile est aliter se habere, ut sunt motus cœlestes: & quędam sunt contingentes simpliciter, ut res uoluntariæ, & quædam necessariæ non simpliciter, sed ut in pluribus, ut naturalia istorũ inferiorũ. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, q̄ necessaria non pñt impediri, contingentia pñt fieri, ut libet: necessaria uerò ut in pluribus possunt quidẽ impediri, sed raro. Cum aũt indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiũ (ut patet, quia non pōt ad libitũ dissolui) nec sit de gñe necessariorum simpliciter (quia potest quandoq; impediri, ut patet si alter coniugum ingrediatur religionem) restat ut sit de gñe necessariorũ ut in pluribus. Et uerè sic est, essentia nãq; matrimonij annexam habet indiuisibilitatẽ possibilẽ impediri ex cõcursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, uel causæ quasi eiusdẽ ordinis & hæc est pfessio regularis, uel superioris ordinis, & hæc est authoritas apostolica cum cã aliqua rationabili. Verum autem discordia orta inter cõiuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis cã dispensandi, crediderim q̄ sic, consensu cõiugum accedente. Tum in fauorẽ animarũ, ne. s. in adulteria adolescẽtes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati pperuò maneant. Tum ad euitanda homicidia, quæ a desperatis coniugibus facilè procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituẽdum inter eos, sublato hoc uinculo, quod causa discordiæ est præsertim quia coniugij finis unitas est. Et hæc de secundo.

¶QVO AD TERTIVM Respondetur ad primam obiectionẽ, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter, idest omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶Ad secundum uerò iam patet ex dictis, quòd Institutio refert ad sacramentum perfectum in significando, & nõ inchoatum tantum. Quamuis posse etiam dici & bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quãtum est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinã, sed utitur potestate sua, qua potest impedire aliã causam impedibilem institutam etiam a Deo.

¶Ad tertium dr̃, q̄ coniuges non aliter sanctificantur hoc sacro q̄ per gratiam gratũ facientẽ, & repræsentationẽ Christi & animæ per charitatẽ unitorũ. Vnde cũ utrunq; sit separabile, nulla est hic sanctificatio hñs effectũ perpetuũ. Vnde quãuis nõ possit fieri, q̄ coniuges nõ fuerint sanctificati, pōt tñ auferri utraq; sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice cõsecrato, a quo non pōt cõsecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentũ q̄ sacramentale, qm̃ longe maius est facere sanctũ formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, q̄ facere sanctũ ministerialiter, & secundum quascunq; alias hmõi denominationes. Vnde sacramenta oĩa, quia gratiã conferũt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet nõ ita diuturnos habeant effectus pp uariam dispositionẽ subiecti, effectus. n. cõsecrationum & benedictionũ non exigunt nisi constantiã subiecti, gratia aũt & significatio ultra substantialem cõstantiam subiecti, exigunt immutationẽ uoluntatis & status, & ppterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem aũt dr̃, q̄ peccat supponẽdo id quod probare debet, & quod in dubium uertitur, hic. n. nihil aliud dubitatur, nisi an uinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile a psonis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, qa supponit, q̄ se habeat ad personas sicut corpus Christi ad spẽs panis semel consecrati. quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia uinculum matrimonij non habet necessariam cõnexionem cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiã, necessaria namque connexio est, quę impedit dispensationem.

¶Ad quartũ patet responsio ex dictis, negamus. s. significari cõiunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, q̄ coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiã potest considerari dupliciter. Primò secundum suam rõnem, & sic est solubilis: quia est coniunctio per charitatem uię. Secũdò, secundum extrema, inter quæ est, s. Christum & ecclesiam & sic est insolubilis. Et quia primo mõ unio spiritualis consideratur p se, secundo per accidẽs, ideò pōt dici, q̄ unio illa est solubilis, unio aũt in cõformitate naturæ est omnino insolubilis, qm̃ est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc rñsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de unitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem uerò ex authoritate S. Th. dr̃, q̄ loquit̃ de matrimonio consummato, ut manifestè patet & ex articulo præcedente in rñsione ad secundum conuincitur. Ad alteram aũt cõfirmationem de bono sacramenti dicimus, q̄ propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertiũ bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenit̃ formaliter, completè, & ut necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, ut San. Tho. docuit.

¶Ad authoritates tenentium oppositũ nescio quid dicam, nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiã mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS de reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, unica quæstione contentus.

QVÆSTIO.

¶Num uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR An uxor teneatur sub peccato mortali abstinere a carnali commercio uiri publici concubinarij. Et uidetur q̄ sic. Vir tenetur ad abstinendũ se ab uxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat uxoris, ut in c. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adult. c. si uir. & 32. q. 1. c. 1. & c. si quis uxorem. & sacris doctoribus in 35. di. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia uir & uxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem est, quia uxor non tenetur ad correctionem uiri, sicut econtrario. quia uir est caput mulieris, ut dicitur primæ ad Corinth. 2.

¶AD EVIDENTIAM huius sciendum est, q̄ actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc q̄ reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet uinculũ aliquod nouũ in innocentẽ determinari ad hoc: ut teneatur abstinere. Crimẽ aũt mariti publici adulteri, quadrupliciter pōt cõsiderari. primò inquantũ offensiuũ uxoris, secundò inquantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertiò inquantũ punibile pro bono cõi, quartò inquãtũ quandã mali spẽm in coniugẽ ducit. Si primo mõ sumatur crimen propositum, ipsum quidẽ uirũ in lege cõiugij errantẽ fidẽ uiolando priuat iure exigendi, non petendi actũ cõiugij. Iustũ quippe est, ut iniuriã faciens matrimonio, & a fide recedẽs, ius cogendi alterũ ad seruandũ sibi promissum pdat, simplici tamen petitione actũ coniugij postulare non prohibetur a uolente sibi consentire, sicut in alijs debitis, quãuis extinctis iure potest creditor petere a uoluntario debitore, q non uult iuris rigore uti. Sed ex hac rõne uxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflictio afflicto, sat est q̄ quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo mõ, uxor innocẽs non tenetur ad abstinentiã actus coniugij, nisi ut habet rationem remedij curatiui criminis uiri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi rõne pcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatũ Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio uerbi facta per se, uel alios non sufficit, (quũ ipsa non possit uerbere uirum adducere ad pœnitentiam, sicut ecõtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinã, abstinẽdo ab eo, & denũciare ecclesiæ, si hoc nõ sufficit. Sed, qm̃ pręceptum de correctione fraterna non habet locũ, ubi non est spes pœnitentiæ, (qm̃ finis eius est boni ipsius peccatoris,) iõ, si uxor non sperat pœnitentiam per hoc remediũ, nõ tenetur ad illud faciendũ, & tanto minus si credit q̄ peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per uiam accusationis, nõ tenetur uxor ex solo crimine adulterij uiri, quum hoc non sit in corruptionem spũalẽ uel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, uel proditionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto mõ, tunc pro tanto habet speciẽ mali, (ut communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, p quanto uidetur illius peccato consentire, correctionẽ debitam non apponendo. Constat autem, q̄ si non est spes pœnitentiæ p huiusmodi abstinentiam, correctio hęc non est debita secundũ ueritatẽ, & quòd si notum est, quòd uxori hoc ualde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (ut communiter

niter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex oībus igitur consideraonibus opportunis concluditur, q vxor Innocens, & in amaritudine animæ posita de uiri adulterio publico, non sperans per abstinenoam actus coniugij emendationem uiri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè pōt matrimonio uo tam petendo, q̄ reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppositū dr̄, q nec uir tenetur ad abstinendū, nisi subsit spes correctionis futuræ & rōne scādali. Sed quia ad uirū spectat corrigere uxorē ēt facto, iō tenetur ad utendū omnibus remedijs utilibus, sibi tñ conuenientibus, puta ad uerberandū eam, segregandūq; a practica, & hmōi, inter quæ remedia computatur abstinentia a thoro illius, qñ creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandū a se scandalū actiuum, quia non facile credit̄ uxorē publicè adulterari sine tacito cōsensu uiri. Propter hæc namque duo oēs authoritates allatæ dānant uirū nō separantē se ab adultera, ut patronū turpitudinis. Nec sacri canones itelligēdi sunt cōdidisse nouū ius, sed applicasse doctrinā diuini iuris ad materiā mr̄imonij vā & patrocinium pcti & patrocinat' turpitudinis, & hmōi q̄ diuini iuris sunt, afferūt. Et hæc de qōne hac sufficiāt. Romę die 14. Martij, 1523.

TRACTATVS TRIGESIMVS

De vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia, vnica quæstione contentus.

QVÆSTIO VNICA.

¶*An apostol. sedes in sacris canonib. abutatur uerbis sacræ scripturæ.*

CHARITATE Iesu Christi cogēte, q̄ritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur uerbis sacræ Scripturæ. Et vr̄ q sic. Primò, qa Clemens sextus in extrauagāti, unigenitus, de pœ. & re. abutit̄ authoritate, Prouer. c. 7. dū ad thesaurū, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, q est thesaurus, quo q usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Cōstat. n. q p indulgentiarū gratiam non fit hō particeps amicitiæ Dei, sed solummō satisfacit pro pœna debita.

¶Secundò qa Pelagius Papa in Decre. di. 21 c. quāuis, probat sedē Apostolicā esse prælatam cunctis ecclesijs Euangelica uoce, Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; solueris, &c. Et tñ constat p illam Domini sententiam non esse Petrum prælatum cæteris.

¶Tum quia uerba illa dicta sunt Petro in persona omniū, sicut ipse Petrus respondit pro omnib. Vnde & sacri doctores intelligūt illa non uni, sed unitati æqualitatis omnium dictū. Quodcūque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam. Quæcunque alligaueritis. Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, qa extra de consti. c. translato. affertur authoritas Apostoli, Trāslato sacerdotio, necesse est ut trāslatio legis fiat. Et decretalis sñia est, sacerdotiū est translatū a Moyse in Christum, & a Christo in Petrū, sic interpretantur iuristæ: & Ponti. permittit seu approbat. Constat aūt impium esse dicere sacerdotium translatum a Christo in Petrū: abusiuè ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, utinque illi infert.

¶IN Oppositum est ipsius Apostolicæ authoritatis dignitas.

¶QVAESTIO Hæc mota est charitate urgēte, ne hi, q minus eruditi sunt legētes vulgatas has iniurias Apostolicæ sedi illatas, putēt ueras esse. Et si fortè hi, q nouitatib. istis studēt, discāt sape ad sobrietatē, aut saltē cohibeāt linguas suas. Dedecet siqdē pastori & doctori oīum Chr̄ianorū Ro. Pontifici, ut si qñq; transumptiuè utere aliqua authoritate Scripturæ, ut crebro doctores sacri faciūt, detrahere sī mō cōtumeliā irrogare publicè scribēdo, q abutit̄ sacra Scriptura, qd uim infert sacro eloquio. Nūquā hoc ab Aug. Hier. Ambr. alijsque sanctissimis doctorib. didicimus, Si qs, inqt Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse nō refrænās linguā suā, &c. huius uana ē religio. Reducēs qppe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatē i obsequū Chri in suo uicario, qñ vr̄ nobis minus cōsona eius uerba, mō fides salua sit: nec ponamus os i cœlū, pñsertim q humanū sępe fallit̄ iudiū, & q unus puta abusiuè dictū, alter intelligit ppriè dictū. Et qa sic accidit in pposito, nulla siquidē inductarū authoritatū abutunt̄ sacri canones, sed in pprio sensu illarū qualibet vtunt̄, vt sigillatim manifestabit̄, iō paruulū hūc laborē nō subterfugi. Clemens in primis. V 1. nō abusiuè, sed ppriè uot authoritate Scripturæ: qm thesaurus, de quo loquit̄ Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est. n. thesaurus meritorū Christi, q est ipsa diuina sapiētia, & fons sapientiæ. Et quicunq; thesauro hoc uero vsi sunt, efficaciter cōsequendo indulgentias, cū pseuerantia fine qua quocūq; thesauro uanè utimur, uerè participes fiūt amicitiæ Dei cōsummatæ, Cuius nullus pōt esse particeps, quandiu obnoxius est pœnæ alicui p quocūq; pctō: qm Dei amicitia cōsummata nō nisi in cœlesti patria hr̄, in quā nihil pœnæ subiectū ingredi pōt. Quia igit̄ indulgentiæ tollunt ab hoīe impedimēta diuinæ amicitiæ cōsummatæ, uerè & ppriè dr̄ thesaurus indulgentiarum esse, quo qui utunt̄ participes fiūt amicitiæ Dei. Nec valeat argm̄, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo quis pōt uti sine indulgentijs; ergo indulgentiæ non spectant ad illū: qm thesaurus diuersæ sapientiæ cōtinet multa in se diuinæ sapientiæ opera: ut sunt actus sapiēdi scdm̄ Deū, & merita Christi ut meritoria, & eadem ut satisfactoria, & multa alia. Et ut thesaurus ipse prior indulgentijs, nō dependet ab indulgentijs: sed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et pōt aliquis uti thesauro illo diuersimode, ppea pōt qs illo sine indulgētijs, & p indulgētias. Et si similiter pōt aliqs fieri particeps diuinæ amicitiæ cōsummatæ, & sine indulgētijs & p indulgētias. Nō docet siqdē Romana ecclesia indulgētias esse mediū, sine quo nō possit diuina amicitia cōsūmata hri, sed esse mediū, p qd pōt haberi tanquā remouens prohibens: ut declaratum est.

¶Quod aūt scdo objicit̄ de authoritate euangelica, pspicaciter sntentiā Pelagio Pōtifici absq; abusu suffragat̄: nā q illa Dñs uerba ad solū Petrū dirigant̄, ex multis hr̄. Primò ex hoc, q eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solū Petrū à Dño constitutū caput Ecclesiæ, ut patet Ioan. ult. ubi Dñs post resurrectionem Petro, ut distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit. n. comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum: pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidē confirmat Chrysostom. Præteriens, inquit, Dñs alios Apostolos, ad Petrū dixit, Si amas me, &c. Scdo ex eo, q Dñs dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis, &c. certum est n. q ex hoc Dñs non beatos dixit oēs Apostolos, nec q singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et cōfirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui nō erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: ut Ioan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, q Dñs inchoauit sententiam à Petro ut ab alijs distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quod nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. uerificatur, Tu es Petrus. Verba igit̄ textus Euangelij manifestant, Petro singulariter dictū est, Tibi dabo claues regni cœlorū: ac p hoc Pelagius Papa nō abusiuè sed ppriè usus est authoritate illa ad probādū Petri sedē à Dño uoce & sensu cæteris esse plată. Nec fuit Pelagius primus, q hac eadē authoritate usus est ad idē pbādū, qm Anaclet' martyr sub Traiano hoc idē dixerat, ut hēs in decreta. dist. cap. sacrosancta. Ad primā obiectionē r̄ndetur, q Petrus dr̄ r̄ndisse pro oībus, qa Dñs cōiter interrogauit, Vos aūt quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Dño, soli Petro dr̄ facta: ita r̄nsio non ex consilio aliorū, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed qa oībus placuit r̄nsio pro oībus r̄ndisse dr̄: frequentissime siquidē accidit q multis collegis præsentibus quod unus optime dixit, tanquā si oībus fuerit dictum, hr̄: laus tñ solius est illius qui sapiēter r̄ndit. Sacri aūt doctores accipiētes hæc uerba nō p uno, sed p unitate nō obstāt: qa uera sunt. Nec aduersant̄ dictis, qa de unitate ecclesiastica loquunt̄, q est unitas ordinis, caput unū hñs. Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum cōfirmat, qm uerba illa dū unitatē Ecclesiæ respiciūt, caput unū designāt: p qd unitas Ecclesiæ claues hēt regni cœlorū, & ordine quodā à Petro ad alios in partē solicitudinis assumēdos priùs absoluēdi atq; ligādi deriuet̄. Et ppea nō unus Petrus in psona, sed in oībus successoribus suis, nec unus Petrus cū successoribus solus suscepit claues, ut solus retineat, sed unitas Ecclesiæ p unū suscepit, dū Petrus suscepit eō candas in unitate Ecclesiæ. Quod aūt affert̄ in argumēto de unitate æqualitatis, falsum est, nec est Sctōrum sententia de unitate æqualitatis sed Ecclesiæ, quā constat esse unitatē ordinis. Et aduerte, q non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli scds in libro Thesau. de Petro & successoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, ut in cath. au. Mat. 16. hēt. Ad secundam uero obiectionem dr̄, q Dñs non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum oībus cōiter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc discernendā relinquens excellentiā Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde cōiter alijs loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde alijs Episcopis authoritas conuenire debebat absoluendi atq; ligandi. Ad tertiam aūt, Quod uni dico, oībus dico, r̄ndetur, q Dñs non dixit, Quod uni do, oībus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiā omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod uni dico, omnibus dico, q de doctrinali dicere ad literā uoluit cœlestis Magister intelligi, ut instructio quam uni impendebat omnibus impensa nuncupetur.

¶Ad tertium argumentū principale de authoritate Pauli Apostoli dicitur, q decretalis illa nec somniauit unquā quod sacerdotium sit translatum à Christo in Petrum, quū Petrus nō nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi uicariū esse decretalis clament. Vñ nulla culpa est Pontificis si iuristæ malè eā intellexerunt.

rũt, nisi qs adeo desipiat, ut Pōtifici īputet oēs errores doctorũ, q̃a nō reprobat eos. Admiratione ꝑfecto dignũ esset, q̃ in Papã, in decretalē, sensum alienũ retorquēt arguētes isti, nisi manifestior lapsus, testimoniũ eorũ studio ꝓhiberet, subdũt n. plusq̃ octingētorũ annorũ, Chr̃ianos totius Oriētis, & Africæ nunquã sub Romano Pont. fuisse. Nã si Chalcedonēsem synodũ (unã ex quatuor quas sicut sc̃m Euãgeliũ Greg. excipit) ꝑlegissent, Patrũq; decreta ac gesta librasset, uidissent cōtigua oium ætatũ testimonia, primatũ Ro. ecclesiæ ꝑferētia. falsissimũq; eē Africæ Oriētisq. Chr̃ianos Ro. eccl. subditos n̄ fuisse. Ad qd̄ ꝓ nūc suffi ciãt duos testes añ annos mille ferè. Alter ē ex Græcis Cyrill⁹. s. i libro Thesau. ut hẽs in cathena au. Mat. 16. dicēs, Secundũ hãc Dñi ꝓmissionē ecclesia apostolica Petri, ab oi seductione hæreticaq; cōuētione manet immaculata, sup ꝓpositos Epos, & sup oēs primates ecclesiarũ & populorũ in suis pōtificib. in fide plenissima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius. s. ad Ioãnē Epm Syracusanũ scribēs, Constantinopolitanã ecclesiã, quis eã dubitet sedi apostolicæ esse subiectã, ut habes in Decr. distin. 22. ca. de Constantinopolitana. Maguntiæ die 22. Martij. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS

Ad Leonem decimum Pontificem maximum, de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS trigesimiprimi, Summaria.

De expositione quinque articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus est, Verũ est prouerbiũ & oĩum hominũ doctrina de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pænitentia est nō amplius peccare, & qd̄ optima pœnitētia est noua uita. Secũdus nemini remittũtur peccata, nisi credat sibi remissa esse, qñ presbyter remittit, &c. Tertius Error illorũ magnus est q uadũt ad cōionis sacramētũ sub hac cōfidētia quod sunt cōfessi, & quod cognoscũt esse se sine pc̄tō mortali ꝑ ꝑces & ꝑparatoria ꝓmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, nō sunt merita Christi & Sctōrum Quintus, Si Papa cũ magna parte Ecclesiæ haberet hanc vel illã opinionē & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil ꝑtinente ad animæ salutē) donec alterũ ꝑ gñale Conciliũ reprobetur uel approbetur.

2 *Quid sentiēdũ de sex propositionib. in laudē beati Ioseph a quodã Theologo ꝓdicatis. Prima, qd̄ Ioseph fuit magni meriti, & pr̄ putatiuus Chr̄i, qui Chr̄m ipsum palpauit, & eo familiariter usus est. Secũda, qd̄ Ioseph sanctus fuit verus uir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob aũt genuit Ioseph uirũ Mariæ. Tertia, qd̄ fuit verũ mr̄imoniũ īter Virginē gloriosam, & sanctũ Ioseph, qd̄ nō potuit esse nisi ꝑ mutuã corporis donationem, q̃ fuit inter Ioseph & Virginē. Quarta, qd̄ istud mr̄imonium fuit priuilegiatũ, qñ in isto mr̄imonio Virgo dedit usum corporis, licet ꝑ mr̄imoniũ dederit corpus, edocta a Spũsctō, ubi regulariter ꝑ cōtractũ mr̄imonij datur corpus et usus copulę carnalis. Quinta, qd̄ Virgo Maria dãdo corpus suũ Ioseph dedit et sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit cōpletum corpus Christi. Sexta quod hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, idest ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ a Ioseph sancto datis per cōtractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.*

3 *An matrimonium cōtractum a iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem uitam & habitum sit ualidum.*

4 *An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia primum, an iuridice inquisitus de aliquo crimine, teneatur, & debeat nōĩare cōplices, si nō sunt infamati, & ante correptionē fraternã. Secũdũ, an si ipse talis nō uin. fuerit, possit iudex cōtra tales procedere ad inqsitionē. Tertium. An iudex sciens defectũ aliquius a tribus, vel quatuor non ꝑ modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicēdum ueritatē. Quartum, an infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri.*

6 *An ij, q ex Iudæis originē ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi rōne originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N. ingressus religionem quandã mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato ꝑseuerandi usq; ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquã multos menses ibidē degit, possit ob scelera ibidē impunita ad seculum ĩtra ꝓbationis annũ redire*

8 *An is q in choro sic diuinum officium ꝑsoluit, qd̄ sui chori uersus submisse sibijpsi soli dicit alterius uero chori uersus audit, nõmõ satisfaciat ꝑcepto ecclesiæ ꝑ ꝑsoluēdis canonicis horis*

9 *Ad tres q̃stiunculas primum, an usura soluta ab accipiēte sine necessitate pecunia mutuo, sit reddenda illi, q soluit. Secundum, an pertinaci ĩt usque ad mortem in aliquo ueniali, nõ ex contemptu, sed quia est ueniale, sit denegãda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an q̃a fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An possit annua pēsio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecunia semel persoluenda, uendi.*

11 *An Petrus consignans cētum florenos apud Paulum mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali saluo, assignet v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia primũ, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, qñ pōt ea sigillatim ad memoriã reducere. Secundũ Qñ circunstantia loci sacri sit necessario confitenda. Tertium, an si tam venditor, q̃ emptor sciat naturã rei & ualorem nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Quintum, an dicti principes possint ita districte ꝓhibere dictarum ferarum captionē, ut nulli subditi possit eas capere, qn grauissime puniat̃, etiã si capiat eas, ut se a dãno ꝓseruet, qd̄ inferunt in bladis, vel hmōi.*

13 *Ad vij. dubia, primũ, Q̃ñ ꝯstent hæc simul, licet uendere Iudæis res qb. ipsi utuntur in suis sacrificijs, & nō licet cooperari ad reædificationē synagogæ Iudæorũ. Scdm Q̃ñ ꝯstent hæc simul, occultissima per accũs subiacent ecclesiæ censuris, et actus homicidij occultus nō est sub iudicio humano, q̃a ꝑsona est occultissima. Tertiũ, an hæc sibi muĩ ĩ repugnēt nullo mō licet inducere ad minus malũ ĩ paratũ, & licet inducere, ut peccet minus. Quartũ, Q̃ñ hæc sĩ cōpatiant̃, Excusant̃ qui oĩno cœnaturis ieiunij exhibent cœnã, & nō licet exhibere uinũ uolēti oĩno se inebriare. Quintũ, Q̃ñ hæc, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & nō oportet petere ueniã, ita nec ĩ cōtumelia, & qñ trãslatio ñ est oĩno uoluntaria, oportet ñ solũ reddere pretiũ agri, sed aliqd correspōdēs illi cōditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextũ, Cur neq; in textu, neq; in commento totius Secunda secundæ, tractatur de famoso murmurationis uitio. Septimũ, Quid importet scrupulus conscientiæ, quo stante licite operatur oppositũ.*

14 *Ad quinq; dubia. Primũ, Cur ꝓmittit̃ simul stare bonitatē substãtiæ & ueniale pc̄tm̃ Scdm. Q̃uo uerificet̃, qd̄ nō oportet restituere in dãno in re superioris ordinis, quum ex hoc uideatur seq mulierem, q̃ ex adulterio suscepit ꝓlem, non teneri ad se ꝓdendum, quãtumcunq; ueri hęredes inde dãnificentur. Tertium, an hoc sit solidum fundamentum utentem malitia alterius sꝑ petere dr̄e aliqd absque pc̄tō pręstabile. Quartum, an sicut notum abstinentia uxoris, sic & uolũ cōtinentia uiri irritari possit, sic ut uxor secura sit atque tuta. Quintum, an sit*

mens

mente diui Thomæ in 4. sen. distin. 18 quæst. 2. artic 1. quæst 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragiis Ecclesiæ.

15 *Ad duo dubia. Primum quomodo sustinetur, quod uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quod religiosæ psonæ uenerealis uacãtes agant cõtra uotum. Secundum, an qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat uoluntatem peccandi, toties nouum peccatum cõmittat, an totum sit unum numero pctm̃, &c.*

16 *Ad duo primum, Quomodo sit unus conceptus mentalis entis. Secundum. Quomodo hæc stent simul, analogum non absolutur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum unum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt in quẽ resoluuntur, qui est primo notus.*

17 *Ad quinq; articulos circa emptionẽ rerũ raptarũ ĩ bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta ẽt difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta à priuatis, possint licite emi post diẽ seu certum tempus, ut nonnullæ leges admittunt.

Tertius est, An hmõi casibus, in ementibus semper tota resolutio sumẽda sit ex intẽtione utilitatis ppriæ vel Dñi, &c.

Quartus est, An dictũ cuiusdã doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero Dño si cõparuerit, credens tñ quod non cõparebit, & cõsequenter sperans pro se habiturũ, nõ peccat, quia uerisimiliter põt de ueri Dñi uoluntate præsumere, sit in conscientia tutũ & aliis diuulgandum. Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ habito pretio & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apostoli uestigiis inhærentes, parati sumus rõnem reddere omni poscẽti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdã proinde Christi fidelibus uiris probis, piè trepidantibus circa quinq; articulos in apostolicis lrĩs cõtra Martinũ Lutherũ inter reprobatos contentos, opem luminis ferre uolentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, subnectendo sigillatim dictos articulos cũ dubitantiũ obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiuscunque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Verat pœnitentia est non amplius peccare, & nouam prorsus ducere uitam.

PRIMVS igitur articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrina de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pœnitentia est, non amplius peccare, & quod optima pœnitentia est noua uita.

¶ Obiicitur, in hoc articulo, oẽs sancti Patres uidentur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

¶ RESPONDEMVS Hunc articulũ merito reprobatũ tam secundum illius articuli sensum, quam secundum quod à Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum uerborũ spectetur, falsus comprobatur, nã nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorum, promulgauit.n. Saluator pœnitẽtiã Christianam esse remissionem peccatorũ, Luc. ulti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autẽ duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua uita) constat nõ sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, cũquidem ex gtns pertet hæc & dolor de præterito peccato (Petrus.n. post pctm̃ cõmissum fleuit amare) & recursus ad diuinam miam cum publicano, Deus propitius estu mihi peccatori. Vñ Ecc. 21. dĩ, Filij peccasti, ne adiicias iterum, sed pro pristinis deprecare ut dimittantur tibi. Vbi & ẽt August. notauit, non sufficit dicere, Ne adiicias iterum, sed adiecta est deprecatio ꝑ pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentia, non amplius peccare, nec est optima pœnitentia, noua uita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et uerũ quod præcipitem daret pœnitentem hic articulus, nã secundum eundem summè & optime pœniteret auarũ, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps uitã ageret. Et similiter acciderret intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter uiueret, & sic de aliis, hoc.n. significat non amplius peccare, & noua uita. Et si hæc sumantur, ut sonant, pœnitentiam constituunt, inanis haberetur nostra tam de necessitate fletu pctõrum, quam de recursu ad Deum pro remissione eorũ sollicitudo. Merito igitur scdm ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autẽ idẽ spectetur articulus ut à Luthero manauit, reprobatur quoq; rõnabiliter inuenitur, nam hmõi prouerbium alia tum comprobatus duas negantis duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per hmõi prouerbium tendit ut tam necessitatẽ contritionis, quæ præcipuè consistit in dolore ꝑ peccatis, quã satisfactionis tollat ut patet in libris suis & aliis eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quam ut à Martino manauit, quãuis si à sanctis Patribus hmõi sententia inueniretur, piè esset interpretanda, & ad bonũ sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

His proculdubio remittit peccata certum est qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est nemini, remittunt peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶ Obiicitur, Hic articulus syncerã uidetur cõtinere ueritatem, utpote quæ stabilimento fidei innitatur.

¶ RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa pctã absoluente sacerdote, contingit dupliciter, uel quãtum est ex parte sacri, uel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorũ, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere aũt secundo mõ, non est necessariũ ad remissionem pctõrum, quia põt pœnitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet digne suscipiat illud sacrm̃. Verebar, inquit Iob, oĩa opera mea, & Isaiæ 14. dĩ uniuersæ iustitiæ nostræ quasi pãnus menstruatæ. Et cum hac pia dubitatione, stat quod dignè suscipiat sacrm̃ absolutionis, & consequatur remissionem peccatorum, quia hmõi pia dubitatio nõ contrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quã cõllat, quod spectat credere de seipso an sit, uel nõ sit sufficiẽter dispositus. Sequitur igitur articulũ cõprobari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed piè dubitat ex parte ꝓpriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absq; præiudicio stabilimẽti fidei Christianæ, quæ nõ est de hoc obiecto. i. mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa eẽ peccata mihi dignè suscipienti sacrm̃ pœnitentiæ. Sicut nõ est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed quod sub hac Hostia concurrentibus undiq; oĩbus requisitis necessario ad sacrm̃ Eucharistiæ, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus syncerã ueritatem, sed merito reprobandus fuit, utpote falsus.

ARTICVLVS III.

Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine peccato mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est Error illorum magnus est, qui uadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quod sunt confessi, & quòd agnoscunt esse se sine peccato mortali ꝓpter preces & præparatoria præmissa, &c.

Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide. & ob id non uidetur erroneus, nedum hæreticus.

¶ RESPONDEMVS, Et si ad sacrm̃ cõionis accedere cum dicta fiducia tanquã iustificatrice magnus error est, cõtra apostolicam doctrinam dicẽtem. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tñ cum eadem confidentia tanquã præseruatrice a peccatu indigne accessus ad sacrm̃ Eucharistiæ nullus est error, sed consilium apostolicũ. Docens siquidẽ idem Apostolus, quo pacto quis ad dictũ sacrm̃ nõ indigne accedat, nec ad iudiciũ sibi manducet & bibat, inquit Probet aũt seipsũ hõ, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eũ qui ꝓbabit seipsum, secure ad sacrm̃ accedere, ita quod nõ est reus corporis & sanguinis Dñi, nec ad iudiciũ sibi manducat & bibit. Et quia populus Christianus frequenter utrãq; Apostoli doctrinã audit, & ut unusquisq; põt de seipso testari, quilibet añ cõionis sacrm̃ probans seipsum cõtritione, cõfessione, oratione, &c. utitur hac fiducia tanquã præseruatrice à pctõ indigni accessus, & non tanquã iustificatrice, idõ articulus iste Lutheranus tãquã periculosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scãdalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesiæ unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obiicit, In hoc articulo nulla authoritate Lutherus ꝑconuincitur, hoc tñ facere decretũ est, & bullã cõfirmare.

¶ RESPONDEMVS Prænotando nõ uno atq; eodem modo, nec æqualiter conuinci authoritate posse Christianum hoiem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quã plus, quã minus explicata

explicita inueniant̃ in sacra Scriptura, conuinci tñ oĩa authoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacrũ Baptismi authoritate conuincitur, quia tam materia, q̃ forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacrũ uero confirmationis, quãuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicet̃ Scriptura, conuincitur tñ ex authoritate, qua Apostoli imponebãt manus, & Ecclesia nunc, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarũ, Lutherũ non posse cõuinci authoritate dĩ, quia non ita explicite sicut Baptismus in sacra hr̃ Scriptura, uerũ dr̃, sed deliratur, crẽdo æqualẽ certitudinẽ in omnib. ecclesiæ mysteriis. Si aũt piè q̃ritur authoritas, qua Lutherus põt de thesauro indulgentiarũ conuinci, nõ est difficile rñdere, dicendo conuinci posse Lutherum authoritate sacrę quidẽ Scripturæ radicaliter, uniuersalis uerò ecclesiæ implicitè. Romanæ aũt ecclesiæ, & multorũ sanctorũ Doctorum explicitè. Ex sacra quidẽ Scriptura hr̃ thesaurus super effluentium passionũ Christi & Sanctorum, quatenus satisfactorię sunt. Ergo Christus quidem plus patiendo satisfecerit, q̃ exigat satisfactio omnium illorũ, quibus quoque applicatur passio Christi, & secundũ se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ hr̃, Ipse est, inquit, propitiatio ꝓ peccatis nostris, & nõ pro nostris tñ, sed pro peccatis totius mundi. Constat. n. ex eo, ꝙ passio Christi quo ad effectũ non satisfacit pro peccatis totius mũdi, ꝙ tota illa satisfactionũ multitudo, quæ posset satisfacere pro his, q peteũt superabundat. De passionibus uero Sanctorum ꝙ. s. plus passi sunt multi eorum, q̃ satisfacere pro proprijs debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinã appenderent̃ peccata mea, qbus irã merui, & calamitas, quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est aũt iudicium de Iob & multis alijs Sanctis, ꝓcipuè martyrib. qui tot superauerunt tormẽta, & Beatissima Virgine, q̃ quũ pro nullo proprio satisfactura eẽt peccato, sustinuit tñ, iuxta Simeonis uerbũ, ut suam Christi gladius pertransiret animã, vñ plusquã martyr iure dr̃. Nec inuenitur tñ thesaurũ istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadẽ quoq; hẽmus thesaurũ istũ ex intentione a Chr̃o & Sanctis conditũ, ut ecclesiæ utilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Coloss. quũ ait, Adimpleo ea, q̃ desunt passionũ Christi in carne mea ꝓ corpore eius, qđ est ecclesia. Simile est aũt iudiciũ de Paulo & alijs sctis plus patiẽtib. quã satisfacere dẽant ꝓ ꝓprijs peccatis. Nec huic tñ sanctæ sniæ obuiat alia eiusdem Apostoli snia, qua ait, Nõ sunt cõdignæ passiones huius tpis ad futurã gloriã. Nã passiones Sctõrũ, quatenus meritoriæ sunt, & ad ꝓmium respiciunt, sunt procul dubio nõ cõdignę, & remunerant̃ a Deo supra cõdignũ, & hoc explicat̃ quũ dr̃, ꝙ non sunt cõdignæ ad gloriã futurã. Eadẽ tñ passiones Sctõrũ quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè supabundãt, quotiescunq; s. plus patiũtur pro Chr̃o sancti, q̃ sit pœna debita ꝓ proprijs peccatis actualibus. Ea hoc enim ipso, q ipsimet incapaces sunt hmõi superabundantiũ satisfactionum, ut satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, ꝓ quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, ut Apostolus promulgauit, ꝓ corpore Chr̃i qđ est ecclesia, relinquunt̃.

¶ Conuinci igitur põt Lutherus ex authoritate sacræ Scripturę, & ꝙ in ecclesia Dei est thesaurus meritorũ Christi & sanctorũ, quatenus supabũdãter satisfactoria fuerũt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Etsi his adiũxeris, ꝙ uniuersalis ecclesia probat indulgẽtias, ut pia matris ecclesiæ dona succedẽtia loco satisfactionis pœnalitatis, q̃ est tertia pars sacramẽti pœnitẽtiæ, pspicuũ fiet, ꝙ indulgentiæ inueniuntur apud diuinã iustitiã satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quã exoluisset apud eandem diuinã iustitiã pœnitentialis satisfactio. Ex hac aũt uniuersalis ecclesię approbatione oportet alterũ horũ fateri, aut ꝙ indulgentiæ ex sola authoritate huiusmodi uim satisfactiuã habent, aut ꝙ ex dicto thesauro hãt. Et primũ quidẽ horũ, cũ tanquã absurdũ non admittat̃, restat ut ex dicto thesauro indulgẽtiæ uim satisfactiuam hẽant, quod authoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ, olim ecclesiarũ magistræ, expssum est pluries. Nec desunt authoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauẽturæ, &c. Intelligat ergo eruditus qlq;, falsum eẽ ꝙ nulla ꝑt Lutherus authoritate cõuinci de thesauro idulgẽtiarũ.

ARTICVLVS V.

¶ Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo, vel ipsum vel cum maiori parte Ecclesia, non est hæresis.

QVINTVS Articulus est, Si Papa cũ magna parte ecclesię haberet hanc, uel illam opinionẽ, & erraret, tamẽ nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur uel approbetur.

¶ Obijcitur, Qui hunc damnarũt articulũ, sentiunt Papam esse super conciliũ generale, ꝙ nunquã ulla bona authoritate Scripturæ probari põt, ut aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pontificum maximi ad sacrosanctũ Cõciliũ.

¶ RESPONDEMVS, falsò creditũ ab obijcientibus est dãnationẽ huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad Conciliũ, nulla siquidẽ cura huius q̃õnis habita, dãnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc. s. ꝙ summus Pontifex hẽt authoritatẽ determinãdi q̃õnes fidei. Quam authoritatem in summo residere Põtifice sacri canones clamãt, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quòd si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio cõprobatur, quicunq; me culpare uoluerit, se imperitũ uel maleuolũ, uel etiã nõ catholicũ, nõ me hæreticũ cõprobauit. Et Dñs aperuit dicẽs Petro. Ego rogaui ꝓ te ut non deficiat fides tua, & tu aliqñ conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidẽ iste ꝓp latens uenenũ in ly, donec alterũ per gñale Conciliũ, &c. reprobatus fuit, ꝓpterea dogmatizãs, summi Pontificis diffinitiuã in q̃õnibus fidei sniam nõ ligare sed contra sentire nec peccatũ, nec hæresim esse. hoc. n. refert ly, donec approbet̃, uel reprobet̃ ꝑ Conciliũ gñale. Et qm̃ magistra rerũ experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali Concilio, ideirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶ Hæc sunt pr̃ beatissime, quæ inter tot aduersas corporis ualetudines obediẽtiæ tuæ gratia ea prõpto aĩo sub apostolatus tui cẽsura protuli Tacitis obijcientiũ ut nemine accusato, cuiusq; inspectus liberũ habeat ueritas aditũ. Romæ die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

SVPER QVAEDAM DICTA IN LAVDEM S. Ioseph, ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem.

¶ Quidam Magister in Theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶ Primo, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter usus est.

¶ Secundo, quod Ioseph sanctus fuit uerus uir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph uirum Mariæ.

¶ Tertio, quod fuit uerum matrimonium inter uirginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶ Quarto, quod i, ud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per contractũ matrimonij dederit corpus, edocta a Spiritusancto, ubi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & usus copula carnalis.

¶ Quinto, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

¶ Sexto dixit, quod hæc propositio est uera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, quam propositionem ita exposuit. Ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioseph sancto datis per cõtractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISSIME Dñe protector, uidi schedulã à dominatione uestra reuerẽdissima mihi trãsmissam, sex dictorũ a quodã magistro in theologia in cõmẽdationẽ sancti Ioseph. Et rñdeo, ꝙ in tertio, quarto, quinto, & sexto unum est nõ pspicacissimè dictũ, qa nõ plene discussa est dña inter copulã cõiugalẽ & copulã carnalẽ. Si. n. hæc nota fuisset, nõ dictũ esset hic, ꝙ uerũ mrĩmoniũ esse nõ potuit sine mutua donatione corporis, nã ꝑ copulã cõiugalẽ nõ donat̃ corpus cõiugi, sed potestas utẽdi corpore cõiugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Cor. 7. Vir non hẽt potestatẽ sui corporis, &c. Vbi nota, ꝙ dr̃ corporis sui nõ alterius, dr̃ & ptãs in alio. Nõ datur ergo corpus quo ad usum ꝑ cõiugalẽ copulã, sed ptãs utendi tñ, sed ꝑ copulã carnalẽ datur corpus quoad usum. Et ex hoc fundamẽto patet, ꝙ minus pspicaciter in quarto dr̃, ꝙ regulariter per cõtractũ mrĩmonij datur cõiugi corpus, & usus, & cætera. Constat. n. falsum esse, qa nõ ꝑ contractũ absolutè, sed adiũcta consummatione datur corpus, & usus, imò si puella contrahat uerè mrĩmonium aĩo ingrediẽdi religionẽ, si Deus dederit sibi Spũm bonũ, uerũ cõtrahit mrĩmoniũ nec pdit ex hoc uirginitatẽ mẽtalẽ: qa cõsentire in copulã cõiugalẽ, nõ est cõsentire in copulã carnalẽ, nisi in potẽtia, q̃ est conditio diminuẽs, ut patet. Et propterea Beata Virgo nõ pdidit uirginitatẽ mentalẽ ea consensu in copulã coniugalẽ, nec exposuit se periculo perdẽdi ꝓp priuilegiũ diuinæ reuelationis, sicut nõ ꝓp statutũ ecclesiæ cõcedẽtis duos menses sponsis ad consummandum mrĩmoniũ: uel ingrediẽdũ religionẽ, contrahentes mrĩmonium nisi intendãt consummare, nec se exponũt ꝑiculo pdendi uirginitatẽ, nec pdunt uirginitatẽ mentalẽ. Ex eodẽ fundamẽto patet minus pspicaciter in quarto dictum esse, ꝙ sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & ab inde dictũ in textu, ꝙ corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, qm̃ sanguis Beatæ Virginis nõ fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Iosephi ẽt ut datus, ut patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguinis nõ dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius, ut pars, q. s. est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis,) & non ex eo quod est alicuius possessiuè, ut ager, aut seruus,

aut

aut quia potest uti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod ultimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua uero quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quòd sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic appatet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum a iuuene post religionis ingressum & egressum.

MAGNIFICE Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositũ, An scilicet matrimonium contractum à iuuene, postquàm religionẽ post discretionis annos ingressus est animo manendi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem uitam & habitum, sit ualidum. Breuiter respondeo, quòd absque dubio matrimonium illud est validum, quia ut expressè dicitur in 6. de uoto, cap. 1. solum uotum, uel sacri ordinis, uel professionis tacitæ uel expressæ, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solum. de regularibus, libro sexto, quòd iste casus distinguitur cõtra casum professionis tacitæ, uel expressæ per notam distinctionis. Vel, ergo iste casus non habet uim professionis tacitæ uel expressæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facilè ad literam, quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne rediat ad seculum: cùm etiam si uotum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum uerò beneficium. ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renunciatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere dum manifestat omnino uitam uelle mutare, tunc sufficit ad hoc ut beneficium possit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, uel expressam. ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu. Sed nec quo ad uacationem beneficij hi casus æquiparantur: quia in professione tacita, uel expressa, est uera renunciatio: hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene uale Caietanæ, die 22. Octob. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

QVÆSTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

Et est rõ dubij diuersa, ut uidetur, sententia doctorũ. IN Hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primũ est, q̃ non est ambiguitas aliqua nisi in foro consciẽtiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, q̃ ẽt in foro conscientiæ tam quando adulterium unius publicum est, quàm quando occultũ est, uotum tñ est certitudinaliter innocens, absolutus est, si vult innocens, a uinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter nõ potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illũ. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij ut debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedẽda putamus. Tertium est, quòd tota hæc difficultas cõsistit, q̃ñ adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quòd alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens secundum rem est absolutus a debito reddendo & solum deficit sibi notitia facti perpetrati. s. adulterij. Si namque sciret factum, constat quòd esset absolutus: notitia enim non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidẽ propter uiolatam fidem: diuino autem propter authoritatem Domini, Matth. 5. ubi excipitur fornicationis cã in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte uerò negatiua est communis (ut uidetur) animi conceptio s. quòd adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc nãque arguitur, quòd non statim innocens coniux fuerat absolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiã occulti adulterij, innocens in eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundũ rẽ reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante pœnitentiam non tenebatur secundum rem, sequitur q̃ etiam post pœnitentiam illius, non tenetur secundum rem.

HIS Præmissis narrandum est primò, quid appareat ueritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quũ coniugiũ ergo societas q̃dã sit, ex alijs natura vel voluntate cõtractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse. s. q̃ non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrẽ siquidem, & filiũ naturale ius est, sic ut si filius patrem ei occultè offendat, non teneatur pater hæredẽ illum habere: similiter inter patrem & filium adoptiuũ simile ius est: inter socios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenet. In his tñ oibus, & similibus appatet, q̃ licet cuilibet, qui fidem violauit, uti iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, q̃ adoptiuo iure post crimẽ in patrem grauissimum latens, Patris põt ẽt in foro conscientiæ hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit ut adulter occultus, quamuis uiolati fœderis reus sit, non p̃hibeatũ m̃rimonij iure: sed p̃hibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est uiolator fidei iure illo.

¶ Et qm̃ hæc ita esse mihi uidentur, rõ reddenda est. Occurrit autem mihi vna oĩs horum ratio, & est quòd pœnæ illæ, quæ in potestate patris, uel iudicis sunt ita constitutæ, q̃ iudice uel parte sciente & eodem modo se habente, ut prius aliquis nõ puniuit, non incurruntur ipso facto: constat aũt tales esse pœnas priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorem p̃positionem dĩa pœnarum clarificat: pœnæ nanq; ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in p̃tãte iudicis, aut partis, ut iudicis, vel partis, ut prior perseuerantia excuset cõtra facientem ab incursu censuræ, pœnæ aũt aliæ, siue conuentionales, siue à iure: nisi parte, aut iudex sciens velit non ligant. Minor aũt clara est. quia si innocens coniux sciat adulterum alterius, & pater offensam filij, &c. eodem modo se habeat cum eis, ut prius non sunt priuati. Consonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad hm̃õi. n. incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in p̃tãte patris non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in p̃tãte iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulteriũ autem simplex priuatio consequens est in potestate patris. s. offensi coniugis, ut patet. Dĩa igitur inter utrunq; adulteriũ est, quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso decerneretur. Et hæc positio non dissonat forte ab aliquo doctorum: nam illi qui uidentur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, ut. s. adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientiæ, quum dicunt dignus est ut non seruetur fides ei, uel aliquid hm̃õi, alij autem pro parte negatiua nolunt, q̃ nõ ipso facto sit priuatus & utrunq; est uerum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur q̃ secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absoluere in foro conscientiæ, si sibi constaret de facto Romæ, die. 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus a Reo in aliquo iudicio & de eorum sententia.

LITERIS Tuis frater charissime perlectis, In quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respõdere distuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verũ ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

AD Primum itaq; dubium, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, si nõ sunt infamati, & ante correctionem fraternam: & similiter ad scdm, an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rõnem (quia consuetudo seculariũ iudicium habet, quòd tormentis complices requirunt, & quòd contra nominatos procedunt in oppositum tamẽ est ordo fraternæ correctionis) & occultum complicis peccatum. Responderi unico uerbo põt, quòd hæ quæstiones decisæ uidentur extra de confessis. cap. cum monasterium. Vbi dicitur, q̃ secundum utriusq; iuris statutis de se confessis, super aliorũ conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & p̃ si contingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdendi, si tñ infamia huiusmodi nominati laborant, inducenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis socijs. Quia tñ multæ sunt exceptiones ab ista regula, & multo multa dicunt ut diffusè hẽs a Panor. sup dicto capitulo, vĩ mihi in primo dubio, quòd triplici distinctione utendum sit in proposito, prima est, si nomen complicis est, uel non est circunstantia actus

probationem rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse: primo, ex assumpto habitu cum deliberatione perseuerandi usque ad mortem: secundò, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ uitæ inuentæ in conuentu illo. Et ut a primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. ut patet extra de regul. & transe. ad relig. in c. consuli. & ab ipso disiuncta, & postmodù a Greg. 9. in 6. statuimus, magis explicata.

Est autem uerum scientia, quòd suscipiens religionis habitum volens absolutè vitam mutare, ad religionem tenet. Quod potest benè & malè intelligi. Si enim per uoluntatem absolutè mutandi uitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per uoluntatem absolutè mutandi uitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi usque ad mortem cù promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quod uotum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quod absque promissione nullum est uotum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis uolens absolutè mutare uitam, tenetur etiam ad religionem, expressè assignetur in dicto capitulo: quia ipse renunciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd uoluntas illa est uoluntas renunciantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus, quod nihil aliud est quam promittere perseuerantiam usque ad mortem, quod est uouere religionem. Et si hanc distinctionē uis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notoriè omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cù anno probationis, & alterum sine ulla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseuerādi usque ad mortem, ingredi religionem illam. sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquù modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes uoluntatem unius e uoluntate alterius in hoc, quòd iste secundus cum deliberatione promissionem immò exhibitionem sui habuit, ille non: & uidebis, quòd de primo non uerificatur, quòd vult absolutè mutare uitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi usque ad mortem, ita etiam quod uellet hodie esse finem anni, ut posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, ut redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem uoluntariè habitum professorum, sciēdo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia uoluntas conformis est facto suo uoluntario, in uoluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renunciatione probationis. Nihil tamen scrupuli inde hac accidit, si nouitius continuè gestet habitum ueterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorū ubi sola benedictio distinguit, penes benedictionem quæ fit proprie professionis tempore, attenditur: ut eo dicto capitulo statuimus, sumitur.

ET Licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: ut tamen desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur: respondebo iuxta secundum caput, Scito quòd si simplicis uoti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendo inter inuētum & attractiuū: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionē & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis cōuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum sciret intēdit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitriū prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad unum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorū, an cū spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impunè scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur ille ad obseruandam uoti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuētam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens nō debet esse uinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶ Hæc sunt fili charissime, quæ mihi uidentur ad q̄stiones tuæ solutionē dicenda: tuum erit applicare ad particulare factū, & meliori, ubi opus est, iudicio utendo, de N. casu iudicare. Bene uale, & Deum pro me ora, Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exsoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVÆSTIONI Tuæ frater charissime, an sequi in choro se diuinum officium persoluit, q; sui chori uersus submissè sibi ipsi soli dicit, alterius uerò chori uersus audit tantummodo, satisfaciat præcepto ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, ut quia diuersi diuersa dicere uidentur, utriusque partis rationes præsentur, & sic ueritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satisfit ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, uel comitatiue soluens diuinum officium tenetur dicere totū: sed sufficit medietatem dicere: & medietatem audire, secundum alternationem uersuum hinc, & inde: ut cōsuetudo ecclesiæ testatur: sic adē fit in proposito, quia iste unius partis uersus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia conuenit eo, quòd est per accidens loco eius, quod est per se.

AD CVIVS Euidentiam claram scito, q; præceptum ecclesiæ est, ut quilibet dicat totū officium, ut patet extra de celebratione missarum, ca. presbyter. Sed quia aliquem dicere totum officium contingit dupliciter. s. communicando cum alio in officio, & sine cōione cum altero: ideo duob. modis satisfit diuino officio. s. persoluendo sine alterius cōione, & tunc, quia cum alio non cōicat, totum solus dicit, & cōicando cum altero: & tūc alternando, totum quilibet cōicans dicere censetur, dum qlibet cōicans in persona cōicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, s. alternatim, aliquid concurrit per se, s. communio dicentium, quo fit, ut quodlibet ab altero dictum sit cōe alteri: & aliquid per accidens, s. quod iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, q; quum aliquis sic partem suam dicit, non ut communem, sed ut propriam, non cōmunicat in ea cum altero: talis autem est dicēs partem sui chori sic submissè, quòd sibi soli dicit. Nō communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: & per hoc nō satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suā non qualitercunque, sed ut communem, est pars chori. Dato ergo, q; ecclesia nō præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quod dicit, ut partē ex quo, id quòd dicit ut partem communis officij sibi & alij, sed ut propriam sibi: quia non communicat cum alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi uī absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari uersu deficere, non est contra præceptum, Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De usura, & in ueniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis uestris reuerēde pater, inueni tria in illis dubia a me requisita. Primū est, an usura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est rō dubij, quia uidetur hic iniustitia esse ēt ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci ēt usque ad mortem in aliquo ueniali, non ex contemptu, sed quia est ueniale, sit denegāda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, ut sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

AD Quæ prout paternitas uestra exposcit, breuiter rñdēdo, dr, q; usura sic soluta proculdubio restituēda est ei, q; soluit: quia ex parte dantis non est iniustitia secundū ipsam dationē, sed secundum cām tñ, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub usuris, datio n. ipsa secundum se non habet unde sit illicita. Liquidum quoque est q; pertinaci proposito, cū uenialium ordinē non transcendat, nec uenialia remissionem mortaliū impediant, nec unum ueniale connexionē cū aliis uenialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorū. ¶ Ad id uerò, q; tertiò quæritur, dr q; per se publicum (quod per accidens uerò infinitis modis inueniri pōt) est, quod ex se hēt, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendū est publicum aliquid ex hoc, q; probari potest, cum hoc nō adhuc habeat, unde ex se in communem notitiā ueniat, quāuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc, q; confessus est iudicialiter, nisi per accidens a iudice inhibeatur

executio publicationis. Contingit enim nō solum prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, ut puta si delinquatur in communi hominum præsentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentib. huiusmodi delicta uidi possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses, si voluisses. Bene uale, & ora Deum pro me. Florentiæ in S. Marco, 16. Octob. 1509.

RESPONSIO X.

De annuæ pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debitæ.

AMANTISSIME Frater, quæstioni tuæ an possis annuā pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Symoniæ uitio pro certa summe pecuniæ semel persoluenda uendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Symoniæ labem: quia annuæ pensionis ius purè temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo q solos fructus beneficij ecclesiastici respiciunt: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propriè loquendo: sed beneficium est eo quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi dat annuam pensionem de fructibus: pp q solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officiū horarum canonicarum: tu enim ex pēsione hac non teneris ad diuinum officium, utpotè non propterea habēs aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo q, & laicis conceditur, sicut & conceduntur eis decimæ ecclesijs debitæ. Ut enim D. Tho. in Secunda secundæ. q. 100. ar. 4. ed tertium dicit, cum conceditur Papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, q concessio annuæ pensionis non est nisi purè temporalis res donatio, ac per hoc potest licitè pro certa summa percauræ beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, q in bullis pensionis appositum est, q si non annuam soluerit pensionem beneficium sit tuum ipso facto: quæ hæc & similia non ed ipsius pensionis naturam, sed ad pœnam non soluentis spectant: iudicium aūt de contractib. nō secundū adiunctas accidentes pœnas, sed secundum eorū naturas attēditur. Et hæc eccipe cessante fraude, quā scio in te non habere locū. Nā si quis in fraudē Symoniæ, unico contextu renunciat bñficio, reseruans sibi pensionem & exinanit pensioné pro tanta summa, non solùm apud Deum (qui uenditionē beneficij palliatam inspicit in corde) sed in foro humani intus ab æquo iudice damnaretur sicut in similibus damnātur contractus in fraudē usurarū. Bñ uale, Romæ die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecunijs quinque pro centū saluo capitali ad magistrum Conrandum Koelim.

SOLICITVDINI Tuæ pater reuerende desse nequaquam possum, cū ex fonte pietatis illam procedere uideo. Quæstionis igitur in qua meū poscis iudicium, propterea q nuper in partibus Germaniæ est exorta cā, de uerbo ad uerbū est ille: Vtrū Petrus consignans centū florenos apud Paulū mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinque florenos, residuo lucri sibi reseruato, licitè contrahat, & ad restitutioné illorum in foro animæ non teneatur.

¶Et est nō dubij: quia iste contractus, ut proponitur: est manifestè illicitus, sed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autē, q contractus iste includit uirtualiter tres cōtractus: primò contractū societatis negociatiuæ inter Petrū ponentē centū florenos, & Paulū ponentē industriā: secundo contractum assecurationis capitalis inter eūdē Paulo assecurātē Petrū de suo capitali: nō enim licet minus Paulo, q cuicunque alteri assecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluū, tertiò contractum uenditionis & emptionis lucri sperati inter eosdē, Petro uendente lucrū speratū Paulo pro certo pretio. f. quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶Hic est casus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicēda occurrūt: primò q cōtractus iste falsò exponitur: ita q nō est capax istius expositionis: secūdo qualiter debet ei adiūgi alij duo contractus primò: tertiò quid absolutè respondendum est q̄dēm.

¶QVO Ad primū declaretur, q contractus iste falsò exponitur, quia iste contractus secundum suam formam manifestè est cōtractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis: sunt namque omnes isti cōtractus uelut singulares quædam species nō ordinatæ sicut numeri aut figuræ, non sicut causa & effectus uirtualiter inclusi in eo, ut patet ex hoc, q singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societas cōtractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis, quia ista conditio, Saluo capitali non infert contractum assecuratiōnis. Probatur, quoniam contractus assecurationis capitalis est cōtractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur a Petro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione apposita, s. saluo capitali, habetur contractus assecurationis capitalis, or ex posito non fingi. Similiter altera conditio. f. assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non infert cōtractum uenditionis & emptionis lucri sperati incerti: quoniā contractus uenditionis & emptionis lucri sperati incerto est ex contractus commutationis, & debet ita fieri cū Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autē, q tertia persona non emeret a Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, s. ut ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet, sed solam spem habendi lucrum ultra quinque pro centum: & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro censum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniā mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quòd nullibet mitteret hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod nō intéuenit hic contractus emptionis & uenditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falso ergo exponitur contractus iste, hæc de primo.

¶Quo ad secundū, licet dicti tres contractus in ueritate in casu posito nec formaliter, nec uirtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretiis dicendum occurrit quomodo licitè, uel illicitè fieri possunt.

¶Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, s. cū pacto, & sine pacto. Et siquidem cōtractus societatis habeat hæc pacta annexa. s. ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, q esset societas hæc leonina. Si uerò contractus societatis habeat ex pacto annexa. s. ut Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniustè eloquentiū grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam cōtractu societate habente super æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen, s. q teneat assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitū ex pacto obligare accipientem mutuo, ut teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi conditio communi pacto hæc in consuetudinem deducta, ut licita essent (sicut pactū de retrouendendo introductum communiter est in desellaonem fraudis usurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis usurarum. Aperitur enim per hæc pacta uia palliandi usuras cum damno multorum industriorum, quiæ hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, ut possint de suis industrijs uiuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, q cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶Sine pacto autem si dicti duo contractus superueniant contractui societatis, ut cōtractus societatis fiat liberè ex omni parte cū debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac dispare te superaddantur isti contractus, ut Petrus a cura solicitudineque se exoneret, & a timore fraudis se liberet, dicēdum occurrit, q contractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licitè fieri inter Petrum & Paulū socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licitè fieri adhibitis s. honestatis pretiis secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis indiuidualibus conditionibus, quæ scientifice determinari non subsunt. Constat namque quòd tali tempore, uel propter talem personam, uel propter talem artem in tali loco uix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solū quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non uidetur absque usurarum fraude fieri, si promiscuè præsupponatur cum qualibet persona, aut in qualibet arte seu lucri certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex uno personæ, multos ex tempore euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

QVO

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolutè loquendo in quæstione casus propositi, tam ut proponitur quàm ut exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societatem cũ Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones usurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: ut manifestum esse puto ex dictis.

¶Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo ut oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributa, ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius uiri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis a me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati uestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuersuro latore, responsionem breuem.

EST igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc uidentur communiter doctores in 4. senten. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam uideantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quòd sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit uoluntatem suam contra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet quòd sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis de articulatio peccatorũ. Et de contritione quidem patet ex ueteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et utriusque ratio est: quia momentanea contritio uirtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem, & tanta posset esse quòd sufficeret ad omnimodam satisfactionem: ut de Latrone creditur. Non minus quidem satisfacit debitor centum quadrantum, si dat unum aureum ualentem centum quadrantes, quàm si daret centũ quadrantes numeraliter. De confessione uerò clarum est, quod vno uerbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autẽ eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: unum siquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tãto melius est, quanto maioris est uirtutis unum magnum opus quã multa parua facere: ut patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto uerificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut uirtualiter, conteri.

Secundum dubium, quando circunstantia loci sacri est necessariò confitenda secundum doctrinam S. Tho. & secundum ueritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd tunc tantum quãdo actus peccati commissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, uerbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, uel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium, & depositarum rerum, & huiusmodi: quando fit ergo contra ista, tunc & non aliter uenit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

Tertium dubium est, si tam uenditor, quam emptor sciat naturam rei & ualorem, an nullum subsit peccatum si res uendatur pro maiori uel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & uolenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res uenditur pretio, quod est extra totam latitudinẽ iusti pretij, nec aliqua hic interueniat donatio (ut præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inæqualitatem rei ad rem, scilicet precij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita cõmutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccãdi, cum possunt esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquantur. Cõmuniter tamen necessitate compellẽte id fieri uidetur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit uiro seni diuiti nõ nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim nõ est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu positiuo scienti, & uolenti uoluntario mixto.

Quartum dubium est, an princeps terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Et est ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: ut patet instit. de re. diui. §. feræ. Et consuetudo contra naturæ ius uidetur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi introducta, non uidetur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, & consequens est, quòd sicut lege positiua appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quod populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quod solus rector possit ibidem uenari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non sunt feræ cões, nisi negatiuè: hoc est quia nullus eas appropriauit. Cum quo clarè stat, quòd à superueniente iure legis, uel consuetudinis potest appropriatio fieri sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, ut nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, ut se à damno præseruet, quòd inferunt sibi bladis uel huiusmodi. Et huic annectitur aliud an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tñ possunt prohibere in damnum aliorum: imo tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, quòd non permittunt alios uenari: sicut habens bouem cornupetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: cum enim iniustitia sit peccatũ mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, nõ debent ipsos absoluere, nisi desistant à peccato. Bene ualete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commentarium Secunda Secundæ explanationes distributa. Ad eundem.

LITERIS tuis, pater uenerande, petentibus quædam loco commentarijs nostris super Secunda Secundæ tanquam dubia, seu obscura declarari distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationem aliarum. Nactus uero nunc aliquid otij satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obscura uideantur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositũ est: quia in quæstione x. articul. 4. dictum est, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in quæstione autem 169. articul. 2. ad quartum dictum est non licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

¶ Facile respondetur, In primo loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicã: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionẽ Iudaicam. Et propterea eadem utrobique seruata est sententia, vt patet legenti utrunque.

Secundum est, In quæstione undecima, articulo quarto, dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in quæstione uero sexagesimanona, articulo primo, dicitur, quod author homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶ Soluitur & hoc facillime, remittendo ad locum secundo allegatum, ubi expressè dicitur, quod occultissimus author notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, ut teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: humano iudicio.

Tertium est: In quæstione septuagesimaoctaua articulo 4 dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam pa-

ratoris in quæstione autem 85. articu. 8 in 5. causa duelli, uidetur dici, quod licet inducere, ut peccent minus.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, s. minus peccandum: & aliud est inducere solummodo ad ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est nō solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit ut adulterum eum aliter non ualemus retrahere, ad simplicem fornicationem licitè prouocemus, non hortando, ut fornicetur, sed si suæ uult satisfacere uoluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim nō est inducere ad malum malus, uel minus, sed est secundum rem retrahere a malo maiori. Fitq; frequentissima exercitatione hoc a redimentibus uexationem suam: ut fecerunt illi decem uiri apud Hieremiā.

Quartum est: In q. 147. dicitur, Excusatur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnā: & doctor sanctus dicit non licere exhibere uinum uolenti omnino se inebriare.

¶ Soluitur hoc, dicendo, quòd exhibens cœnam, ministrat homini, non uitio: exhibens autem uinum, manifestè ministrat uitio. Quod patet ex differentia inter uacantem cœnæ & uacantem ebrietati: nam uacans cœnæ, uacat actui humano: & deformatis uitij, solummodo se tenet ex parte circumstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat. Vacans autem ebrietati, uacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est: In q. 72. ar. 3. dicitur, Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia in quol. autem. q. illa, an in usura transferatur dominiū, cōtrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino uoluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere ueniam dupliciter concurrere potest: uno modo, ut pars restitutionis. Et sic si cōtingat ad restitutionē honoris oportere ueniam petere, ita necessaria est ueniæ petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitū ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatē: ac per hoc cum petitione ueniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit, ut res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniuriis sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere ueniam, ita & in cōtumelia: quia enim petitio ueniæ ultra restitutionē honoris annexā habet submissionem petentis ueniam, ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest, ideo prudentis uiri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoso murmurationis uitio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non est genus aut species alicuius uitij, sed circuit multa uitia, ut imperfectum quid in multis speciebus uitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & specieb. uitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectum quid sonat in uitiis uerborum (puta contumelia detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes, & detractiones. & similiter quatenus sonat imperfectum quid in uitiis actionum uel passionum, intus uel extra (ut inobedientiæ, impatientiæ uel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus consciētiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter uidetur ab aliis responderi. Quidam. n. distinguendum putant quantitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis scrupulū habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quòd plus aut æquè credit esse inuicem (scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si uerò plus credit licitum esse, cum hæsitatione tñ licti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitū est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem uidetur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiā exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentib. peccare in aliquo actu, & nesciunt quare) siue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna mediocri uel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu uacillatio sit modo speculatiuo, uel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, uel illicito secundum se, uel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum uel illicitum, & tamen non dubitaret sibi nunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus uel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quòd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à pulsatione, ita quòd ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæsionis alterius doctrinæ sunt cōtenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quòd innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an ueritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristotel. est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod unum nata est reddere intellectū speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitationem magnam uel paruam, ad fidem certam uel incertam, de licito uel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licitè oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum uel obliquum motus, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis, incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercēdum & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, ut uacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformē reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo nō debet, debet enim potentia rationalis determinari ad unum, si recta exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur utriusq; oppositi, si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se uidetur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene uale, & ora pro me. Romæ. die 9. Februarij, anno salutis 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ. sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS, uenerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non ut discas qui alios gloriosè doces & uerbo & scripto, sed ut explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

QVAERIS Ergo primo, cur in commētariis nostris super Secunda Secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimatertia, articulo quinto, in finem permittitur simul stare bonitatem substantialem atque ueniale peccatum. Inde namq; consurgere uidetur, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet uenialiter: ut Luterani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quæsito respondeo primū, non esse in cōmentariis nostris scriptum unum atq; eūdem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malū uenialiter, ut patet intuētu. Nā in primo loco allegatum pctm ueniale dicitur omissio: bonitas autē essentialis saluatur in animo seu in uirtutis habitu. in scdo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis. peccatum autē ueniale in omissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectādo quā ad uerba, quòd magna est dria inter has duas cōbinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato ueniali, & meritum cum peccato ueniali. Nā prima combinatio frequēter simul cōcurrere

rit in eodem numero actu, dum sæpe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: vt cū quis reddit mutuū, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autē combinatio nunquam simul inuenitur in eodē actu: quoniam nullus peccando meretur uitā æternam. Est.n. tantæ uis peccatum ueniale, ut tollat ab actu quem afficit meritum æternæ uitæ: quamuis non tollat æternæ uitæ meritum a persona: multi.n. sancti uiri absque hoc q perdunt æternæ uitæ meritum, peccant uenialiter: uerū per illos actus q peccata sunt uenialia, non merentur uitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina non sequi, q iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentariis quæstione 62. articulo sexto, circa responsionem ad tertium, ubi dicitur, Non oportet restituere cū damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum quantumcunque ueri hæredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea ueri hæredes damnificantur, non teneri ad dānificandum seipsam in fama, ut quantum in se est, ueros hæredes a damno hæreditatis præseruet. Quoniam quemadmodū cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut uitam pro euitādo dāno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (ut dicis) uiris notabilibus graue uidetur, mirandum potius mihi uidetur de ipsis cum decretalis de pœniten. & remis. cap. officii expressè dicat, mulieri, quæ timet uiro suo hoc indicare, non esse denegandam pœnitentiam. Constat enim quòd certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quam diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus aut mors, quàm eius infamia, si communi consanguineorum uoto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comm. quæst. 78. circa artic. 4. & nescio quo opusculo nostro: ubi dicitur, utentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile, si solidum est hoc fundamentū. Nam uidetur quibusdā hoc non oportere, ob id quòd apud Augu. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita quòd, si per uerum Deum iurare uellet, non admitteretur iuramentum: ut proinde petitur in quantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quòd sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

¶ Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimum esse iactū fundamentum. s. nunquàm licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis. quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, q quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit appetitu rationali, qui uoluntas est, procedens. Sed constat quòd non licet appetere peccatū alterius quantumcunque parati: scriptum est enim de charitate, quòd non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. August. autem, ut patet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si uellet iurare per unum Deum, non esse admittendum: sed utentē fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos non communicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum quòd ille potest si vult, absque peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest, si uult credendo in unum solum uerū Deū & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo quòd si uellet iurare per uerum Deum, iuramentum nō admitteretur, nisi forte obiicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem. quasi idololatra non ut iuramento, sed ut uana & superstitiosa iurandi adinuentione, illo uteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quòd non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, ut iurarēt per falsos Deos, sed ergo petendum esset, ut iurarent, & non irriderent ueram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quòd iurans iniquitatē apponet iurando per falsos Deos.

QVARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa articul. 8. An sicut uotum abstinentiæ uxoris, sic & votum cōtinentiæ viri irritare possit, sic ut uxor secum atque ita,

¶ Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationem de vxoris uoto circa abstinentiam: & circa continentiam quoad irritationem a uiro: quoniam potestas irritandi uota uxoris, spectat ad uirum, quatenus gubernator est, & uxor est illi subdita. Circa actus autem continentiæ, uir & uxor ad paria censentur, & præterea non spectat ad potestatem uiri irritare uotum continentiæ uxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec uiro subditur.

QVINTO quæris, an sit mens S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. artic. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quòd excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiæ. cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiæ suffragia participantur a Christi fidelib. Primus est per communem ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intentionem, qua cōmunia suffragia diriguntur pro isto particulari, ut cum aliquis dicit, uel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis ecclesiæ, hoc secundo modo: quia omenda est, non solum ab excommunicato, sed ab aliis. ac per hoc alii prohibentur celebrare speciali mētione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis ecclesiæ, quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum ueritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim ciuitas ista militans ecclesia a cœlo) constat autem quòd excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ, qua excommunicati priuantur communibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare uno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quòd excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesiæ suffragiis.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæsita tua scribenda: quæ si satisfecerint, gratiæ referantur Deo: sin aliter, suppleat perspicacia tua. Bene uale, & ora pro me. Romæ die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & unitate numerali peccati, actus exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quòd uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quòd religiosæ personæ uenereis uacantes agāt contra uotum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonū est non supererogationis, sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominē pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat uolūtatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum cōmittat, an totum sit unum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur uoluntatis actus.

AD primam dubitationem facilè dici posset, q propria quidem uoti materia est bonum supererogationis: communis tamen uoti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus uoluntarium est, unde & Iacob Gene. 28. legitur uouisse habiturum se dūm in Deū. Et multi uouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidē: ut Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis uoueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solum adulterij, sed fracti uoti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solum abstinentiā a coniugio, sed ab actu uenereo uouisse dici possunt: testāte hoc animi sermonisque conceptu ac usu: credimus namque, & fatemur oēs, castitatis uotum in omni esse religione. Constat autem quòd castitas continentiam non solum a coniugio, sed a cæteris uenereis significat: & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici pōt, quia per uotum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc sit alterius Dei, s. specialiter quoad abdicationem etiam licitorum uenereorũ a se, ut cogitet quæ domini sunt. ideo non solum si coniugẽ de facto accipiat, sed etiam si ad alterius uxorẽ accedat, uel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina uiolatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier enim nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci. n. a quocunque non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tñ non solum alternum de facto coniugium contrahit, sed si cuicunque alteri consenserit, adulterij rea est, pp dictam rõnem, quia. s. persona sua iam est alterius. Sicut igit stat, q fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri. n. personæ coniugi omnino illicitum ex se est) & tñ cum quacunque psona alter coniunx coeat, adulterium committit: ita stat q uotũ religiosi, ut propriam materiam respiciat, abstinentiam a coniugio, & tñ quomodolibet religiosi coeat, sacrilegium cõmittit. Et utrobique (ut dictum est) eadem est ratio, quia utrobiq; persona fit alterius quoad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri. s. Deo, uel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus uenereos extra coniugium: sic uotum religionis in omnes actus uenereos simpliciter.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est unum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid uoluntarius actus indiuiduetur, sed per quid peccatũ sit unum uel plura. Multi. n. actus uoluntatis sunt unũ numero peccatũ: ut patet, cũ quis actũ intentionis, fruitionis, electionis &c. & ad delectabila unũ hēt. Peccatũ aũt formaliter, cũ deordinationẽ actus uoluntarij importet, ubi est una numero deordinatio, ibi est unũ numero peccatum. Cum aũt aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat q in eo est actualiter uoluntariũ deordinatum in spẽ homicidij, ita q & uerum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & q uoluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non uoluntarie iret ad occidendum. Interrũpendo aũt interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus uoluntarij: ita quòd prius erat uoluntarium imperatum, nũc est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationẽ uoluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cũ eo quod inuenit, quamuis secundũ se constitueret lumẽ nouũ: ita quilibet actus alicuius circa homicidiũ in pergente ad illud, cedit in identitatẽ actualiter inuentæ uoluntarij homicidij, quãuis secundum se constitueret nouum peccatũ homicidij: regulare quippe est, q accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa uestra dubia occurrunt. Superest, ut una cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ, die 27. Augusti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMANTISSIME Pater ex acceptis uestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrũ de analogia nominũ uos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentẽ uestram tenere, solui que a me familiariter flagitatis. Ego autem quantũ primum compleui expositionẽ librorũ de Anima (cuius fini incumbebã, cum uestras recepi) respõdere curaui: ne p clarissimo ingenio tuo deessem. Primũ igit dubium fuit ad hominẽ, incipium. s. quia in commentariis de ente & essentia, sustineo unũ conceptum mentalẽ repræsentatiuũ entis: & in trac. de Analogia nominũ uideor hoc negare. Secũdum aũt est ad diuum Thomam: qm̃ ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his de quibus Analogum dĩ, & diuus Thom. in q. de veri. q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum unum simplicem, ad quẽ omnia prædicamenta & trãscendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari uidentur: quandoquidẽ si ens absolui non põt a naturis rerũ, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quẽ ultimo resolutio fiat, & ad quẽ oẽs addunt.

AD Euidentiam horum, & specialiter primi, resolutio, q quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis cõceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cũ unum proportionabilitate ut sic, habeat singula membra similia ꝓportionabiliter, oportet quòd habeat etiam unum conceptũ mentalem repræsentatiuum illius unius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in trac. de Analogia nominum, sed conceptus iste unus numero in mente secundum esse subiectiuum, est unus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat unam solam naturam, sed ultra unam, quam determinatè repræsentant (a qua est impressus) repræsentant implicitè cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se & cõceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogum habet unum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum sit, unum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est cuius conceptus similis unus numero in mente repræsentans Analogum quidẽ determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, dum intelligens mentalem conceptum quẽ paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quàm repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogiam indeterminatè, uerbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifeste repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad nominis: neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cum a me uel ab alio scriptum inuenitur, quòd nõ potest Analogum, unum numero mentalem conceptum habere, sed unum Analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerũ repræsentatarũ (nisi sint fictiui,) quẽadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi nõ est unus, sed exigit repræsentationem omnium fundantiũ Analogiam: ita significatũ Analogi adæquatũ & perfectum nõ potest ita abstrahi, ut obijciatur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obijci dupliciter, imperfectè. s. uel in uno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: uel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectũ: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptũ simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & unum Analogia nõ sit unum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compositionẽ admixtam. Et ut exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens uis resoluere, si in conceptũ distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimũ, cui, & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptũ confusum, quod est, resolues: quòd etiam est simplicissimum, cui & prædicta addunt. Sed occasio errãdi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in unũ Analogia, sicut consueuit resolui in unum uniuocatione. Ita q quærunt in Analogia, quasi unum numero terminum, sicut in uniuocis: cum tamen terminus in Analogia sit unus proportionabiliter tantũ. Ita quòd q singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptũ obiectiuum & mentalem, simplicem, & unum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico uerbo rem absoluam) ens esse primò notũ, in quod fit omnis resolutio, in quod oĩa adduntur, per modum Analogi interpretandũ est: cũ quo stare potest, q ens secundum perfectum adæquatumque cõceptum non abstrahis a naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiã. In hoc pẽdet tota uis claritatis rei huius: ne semper animaduertas ut secundũ Analogorũ morem hic dici. ¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex unico uerbo concepisses cuncta. Bene uale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus satisfacere uolens, consideraui in literis tuis quæstionē distinctā in quinq; articulos circa emptionē raptarū rerū in bello iniusto. Primus est an huiusmodi rapta etiā difficillimè reparabilia sint iudicanda tanquā habita ꝓ derelicto. Ad quē respondetur negatiuè: quia nec ueri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerūt à se dñium illarū: nec ex cōditione rei, loci aut tēporis derelicto hmōi cōsurgit, ut in thesauris, & similibus. Distinguendū tñ esse inter rem & rē, uidemus Romæ: qm feræ, uestes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominū, quia nullus scit discernere feras suas ab alienis (quum et uendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sūt. ¶Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diē seu certum tempus: ut nonnullæ leges admittunt. Ad quē respondet negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatē concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in utroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu ueri dñi. ¶Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus sciēter rota resolutio sumēda sit ex intentione utilitatis ꝓpriæ, uel dñi: ita q̄ ementes pro sua totaliter uel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores: emētes aūt pro domini principaliter emolumēto rectè faciāt pretiūq; repetere possint. Ad quē respondetur, q̄ per se loquendo nulli licet emere rem alienā sine consensu ueri domini: & si quis emit, etiā bona fide, tenetur ad restituendum rē emptā, quā hēt, uerò domino: nec potest pretium solutū petere à uero domino: quia tenetur ad restitutionem nō rōne iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienę, quę apud ipsum est. Nec hoc est uertendū in dubiū loquendo per se, & propriè. Dico aūt propriè: quia magni refert emere uel redimere: nā emere huiusmodi aliena nō licet: redimere autē licet: sed redimit is solus, q uice ueri domini redimit occupatā ab alijs rē illius: unde nō ratio dimit, nisi qui personam ueri domini induēs, significatus est uero domino, ut rem suam recuperet redēptionis pretio soluto.

Nec solum licet, sed piū est redimere uiliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se quia per se accidēs potest esse licitum: ut si cognoscam res raptas fuisse cōsanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratū esse consanguineo meo, q̄ ego fruar rebus sic irreparabilibus, etiam, illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula. ¶Quartus est, an dictū cuiusdā doctoris dicentis sic probabiliter credo, q̄ totaliter emens paratus reddere uero domino, si cōparuerit, credēs tamē q̄ nō cōparebit: & cōsequenter: sperans pro se rem habiturū, nō peccat: quia uerisimiliter potest de ueri domini uoluntate præsumere, sit in conscientia tutū, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se explicitum (quoniā ratione rei alienæ tenetur ad restituendū uero domino sine pretio quamdiu res est apud eū: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum emēti est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo. ¶Quintus est an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dñs talium sit censendus omnino ignotus, stāte notitia regionis puta Vngarię. Ad quam respōdetur, quòd hoc est unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, ut licitè quis hæc redimat de manibus infidelium rediturus, etsi nō illi ecclesiæ calicis dominæ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significādo Ecclesiæ cui datur, ut quantum in se est, & publicet & teneat pro ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redēptionis. Et quãuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa uni Ecclesiæ de alia quam mihi de consanguineo meo: quoniā una domus est uniuersa per orbem sparsa. Christi Ecclesia. Hæc sunt fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene uale, & ora pro me. Romę die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomę de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI,

cuius sunt tredecim vtilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS DE conceptione beatæ Mariæ uirginis, ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

CAPVT I.

De duplici uia discernendi ea quæ fidei sunt, uel ei aduersantur.

FAVSTVM felixq; sit, Leo. 10. Pont. Maxime, q̄ da supremo ptātus tuæ operæ prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiuncule cā sese obtulit. Definitio secretorū Xpianę fidei, q̄ nosse soli Deo natura cōuenit, in mediū uenit, ꝓpositū est, ut decernas in Lateranēsi synodo, utrū Deus beatissimā uirginē Mariā à pctō originali pseruauerit, an mūdauerit. Quocirca duo occurūt scribēda. Primò, uię decernendi ea quæ sunt fidei, modiq; quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabūtur, deinde iuxta singulos modos per uias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶Duę sunt uię, quibus decerni potest religioni Christianæ quid credendū sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autorib' sacræ Scripturę cōtēta in canonicis libris Biblię, traditionibusq; Apostolorū in symbolo & alijs, q̄ cōstat ecclesiā p Apostolos suscepisse: ut sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicę sedi, siue cū synodo, siue sine synodo. Hęc enim dña ad solēnitatē & cōgruitatem spectat iudicij apostolici de his quę sunt fidei, & nō ad necessitatē: ut uniuersa restatur Ecclesia, Hęreticos dubitantes, qui ab apostolica sedē damnatā hæresim sectantur. Reuelatio demū facta sanctis doctoribus, his ꝑcipuè, quorū, & uita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distātia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhęremus tanquā necessarijs, ita quòd se hęreticum cōprobat quicūque pertinaciter alicui horū aduersatur: Reuelationi autē factę sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus: ut dum August. Thomasque scripserunt, & magist.

magistra rerũ experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & alijs, an aliquid sit reuelatũ explicitè (ut creatio mũdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, ut sunt omnia illa quorũ opposita non possunt sustineri cũ ueritate sacræ Scripturæ & aliorũ quæ certa fide scimus: nisi q ingenio, labore, rõne, & intellectu opus est, ut manifestetur hæc quæ implicitè dicuntur cõuinci esse necessariò cõnexa illis in quibus cõtineri dicuntur. Quò fit, ut in huiusmodi rebus antequã cõstet qd necessariò cõnexũ sit certis & indubitatis fidei traditionibus, unicuiq; liceat quod rationabilius sibi uidetur amplecti sine pertinacia. Et hinc rõnibus locus dat̃ ad ea, q sunt fidei: ut .s. afferantur rationes ostendentes cõsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubiũ uertuntur. Propter q oportet omnes rõnes ad ea, q sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinã reuelationẽ in prædictis contentã resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, nõ cuicunq;, sed prædictis facta est, fides nra innititur & secundum eã oportet decernere quicquid in fide decernendũ est. Extraordinaria uerò uia, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod uerè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magna: tũ ex parte operũ mirorũ: qm Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis & signa & prodigia facere multa potest, quæ nõ uere miracula à solo Deo factibilia putaremus: ut opera sanitatis, & elemẽtorũ, & similium. Vnde & Antichristus facturus dr tot miracula in oculis hominũ, ut si fieri posset, etiã electi fallerent. Tum ex parte illusionum, ut contingit in præstigijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in homilia 20. data sunt infidelibus, nõ fidelibus. Ecclesiæ uerò tanquã fidelis, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica: Vnde nã signorũ etsi est à Domino data Marci ult. ppter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidẽ personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: ut in cap. ex tenuiocto. extra de hære. tñ nisi coram Rom. Ecclesia euidentissimè fieret, uerum & indubitatum non misũ, sed miraculũ, expressè ad testificandũ hoc esse uerũ, non deberet Romanus Põtifex determinare aliquã fidei ambiguitatem ex hac uia. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariã uiam decretorũ fidei: in tãtum, ut si Angelus de cælo oppositũ huius ordinariæ uiæ diceret non esset ei credendum: ut Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, q miracula q ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sãctorum, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorũ scilicet qui testãtur) non omnino certa sunt: quoniam scriptũ est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humanò, fidei autẽ Christianæ certitudo non humano more certa esse dẽt, sed infallibile omnino debet habere testimoniũ: quale nullus homo, sed solus Deus præstare pt. Vnde & Petrus Apostolus cælestis uocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano utens, subiungit: Et habemus firmiorem ꝓpheticum sermonem subiungendo, quod non uoluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis aũt patet, nõ solũ decernendi uia duplex: sed & modus duplex, quo credẽdum esse decerni potest. Nã quędã decernuntur credenda tãquã necessariò credenda, ita q cõtrariũ sentiens est hæreticus, quædã uero tanquam probabiliter & piè credenda, ita q contrarium sentiens nõ est hæreticus: ut de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & alijs huiusmodi communis Ecclesię pietas probabiliter credit. Ratio aũt quare ois uia tam ordinaria, quàm extraordinaria decernẽdi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina ẽ, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei lumẽ humanæ mẽtis excedunt, & ex solo diuinę uoluntatis beneplacito dependẽt huiusmodi singularia. Scriptum est autem, quòd quæ sunt hoĩs nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui uoluerit Spiritus reuelare. Hęc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessario credenda.

Beatã uirginẽ à peccato originali fuisse mũdatã, uel ab eo pseruatã opinari, sunt de non necessario credẽdis.

DICTIS autem uijs, inceedendo, ut propositũ deinde fuit manifestatur primò, q neutra pars quæstionis, ut in dubium uertitur, est necessariò credẽda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisq; fidei dogmatibus necessarijs explicitè habetur, & utraqua pars sustineri potest cũ ueritate sacræ scripturæ reliquisq; necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginẽ à peccato originali mundatã, certũ est q fidei consonat, tum quoniam uniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in sacra Scriptura habentur ut patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniã uniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ cõsonat, tũ quoniam innumera sacrorum doctorũ & sanctorũ multitudo hanc partẽ explicitè tenuit, ut infra patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginẽ præseruatã à peccato originali, licet quidã scripserint, quod contrariatur sacræ scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidã sic qd nõ: mihi tamẽ theologorũ minimo distinguendum uidetur circa sensum huius opinionis: Nam potest dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo sit pseruata totaliter à peccato originali, ita q fuit exẽpta ab omnibus ad dictũ peccatũ spectantibus. Secundò, ut beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionẽ grãæ personalis: Est autẽ inter istos duos sensus maior distantia, quã inter cęlum & terrã. Nam cũ anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instãti, in quo aĩa rõnalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius scdm naturæ ordinẽ caro seu materia, cui anima infunditur est infecta, utpote genita ex commixtione utriusq; parẽtis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni contrahit maculã in seipso originalis peccati: quia infundit̃ carni infectæ: neq; solã maculã ex carnis infectione cõtrahit persona in utero genita, sed multa alia scilicet, reatũ clausę cęli ianuæ, fomitẽ peccati, & pęnã mortis temporalis: ita q infecta caro cui infunditur anima est, in qua fundat̃ ratio non potentiæ contrahendi originale pctm, sed ratio contracti in propria persona debiti, q contrahatur in aĩa rationali sua peccatum originale, & secundũ maculam, & secundum reatum pęnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis in unum inexistẽs in psona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginẽ præseruatã totaliter à peccato originali dicit ipsam nõ cõtraxisse carnẽ suã infectã; ac per hoc nõ solũ sine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio uerò dicẽs beatã Virginẽ præseruatã solum à macula peccati originalis, & ijs quę à macula sunt inseparabilia (ut est reatus æternæ pęnæ damni) non negat beatam uirginem carnẽ habuisse infectã: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculã originalis peccati, & quo ad maculã, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia, nõ redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redũdauerit & fomes ligatus tamen per gratiam & reatus clausę ianuę uitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pęna. s. mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa. s. clausæ ianuæ erat naturæ ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suã mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio asserẽs Beatã uirginẽ ab originali pctõ sic fuisse præseruatã ut nihil illius senserit heretica est, & ab ecclesia dãnata, fuisse eã tamen à peccato se liberatã ut maculã in carne, & pęnæ reatus incurrerit, nõ aduersat̃ fidei catolicę.

INTER has igitur opiniones hæc mihi uidetur quo ad fidẽ differentia, qđ positio dicens beatam Virginem esse præseruatã à peccato originali & reatibus &c. est cõtraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quę in sacra scriptura q alijs documentis fidei certis & necessarijs continentur. Oportet nanq; quæ de beata Virgine firmiter credere, q Christus est mortuus pro ipsa, & q ipsa est mortua morte peccati: quoniã in sacra Scriptura habet̃ ista conditionalis. Si Christus est mortuus pro oĩbus, omnes mortui sunt, ut patet secundæ ad Cor. 5. c. Cõstat enim q omnis cõditionalis uera est necessaria: & quòd à destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis ualet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidẽ nostra ꝓcedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istam positionẽ, Non omnes mortui sunt, qa beata Virgo nõ est mortua morte peccati: ergo Christus nõ est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Non põt hic locus glossari, quod omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hanc propositionẽ illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine ulla exceptione: quoniã hereticum constat esse, dicentẽ Christũ non esse mortuũ pro omnibus sine ulla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in cõsequenti: unde Aug. in 6. cõtra Iulianũ, tractans hæc uerba Apostoli, concludendo dicit hæc uerba. Consequẽs ergo esse uoluit, ut omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non corpore, restat ut in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianũ. Hæc ille. Vnde cũ opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa sustineri iudicio meo nõ pt. Et ne lõgius protrahatur hoc, oportet summariè antè oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt omnino cõfitendę, scilicet, Christus mortuus est primo beatæ Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo ẽ recõciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortẽ Christi, beata uirgo esset post sanctificationem sui nõ nisi p Christi mortem aditũ habuit paradisi apertũ. Quibus adduntur aliæ autem

pet

per se notæ (scilicet q̃ oẽs reconciliatus fuit inimicus, & q̃ beata Virgo mortua est morte tẽporali) aut determinatè per Ecclesiã, s. oẽs homo redẽptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam.n. harum refert Aug. ad optatũ de origine animæ à Papa Zozimo decretã, dicens, In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redeptus dici potest, nisi qui verè per peccatũ fuit antea captiuus, sicut scriptũ est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, in his verbis Apostolicæ sedis iam antiqua atq; fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano hæc ille. Secundam verò, s. q̃ mors est pœna peccati originalis, constat decretã esse à Concilio Mileuitano vt patet de cons. dist. 4. c. placuit. Vnde patet q̃ distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationem: quamuis sanctus Bern. super cantica sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, s. per vnũ hominẽ peccatum transiit in oẽs, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & oẽs in Adã peccauerũt, ad Ro. 3. Et quisquis hominẽ aliquẽ esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorũ, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinẽ carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possũt saluari ab huiusmodi opinione, si sic opinio nominãda est, quũ videatur manifestus error in fide. vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis. de hac positiona non se impediuit, sed solũ de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expressè patet legenti illã. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ asseret beatam Virginem totaliter præseruatam à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secũdo autẽ sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, s. q̃ præseruata est à macula peccati originalis, & nõ ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, nõ est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi Ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quia beata Virgo præseruata ex speciali præuẽtione gratiæ à macula originalis peccati, & habẽs cætera quæ diximus, non est extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigentiũ remissione peccatorũ, captiuorũ, habentiũ carnem peccati, obnoxiorum mortis & clausuræ cœli. Et cõsequenter nõ est extra latitudinẽ eorũ pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorũ, liberatorũ, redẽptorum, mundatorũ, introductorũ denique pro Christi mortẽ in vitam æternã animæ & corporis. Et ro præcipua ratio est: quia ea eo q̃ habuit carnẽ infectã cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationẽ & mortẽ Iesu Christi exhibendo. Et ex eo q̃ in propria persona habuit debitũ contrahendi maculã originalis peccati imo initiũ, vnde redundare in animã suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo sanctificauit eã, ligãdo etiam fomitẽ habuit rationẽ gratiæ mundantiæ, reconciliatiuæ, redẽptiuæ, &c. Liberant nanq; aiam à macula nõ actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadẽ carne tunc initiata, non extra latitudinẽ liberantiũ à peccato, mundantiũ à sorde, redimentiũ à captiuitate. Neq.n. vno modo tñ quodlibet horũ dicitur: sed latitudinẽ habet. Dicitur nanq; captiuus nõ solũ qui totaliter in captiuitatẽ est redactus, sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter dr̃ mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitũ & initium in propria persona habendi illã. Et similiter dicitur à peccato originali mũdatus, nõ solũ qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidẽ in debito & initio in propria persona fundato, & reliquiis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cõtractis mũdatus est: & sic de aliis. Nec putet quisquã de mea hãc phantasia me proferre: sed videatur diuũ Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3. (ubi inter alia tractat etiã illud ad Rom. 5. Per unum hominẽ peccatũ transiit in oẽs, & per peccatũ mors) sustinentẽ q̃ per mortẽ sufficit intelligere debitũ, seu reatũ in propria persona mortis, quãuis nunquã actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, q̃ cũm Apostolus duo simul dicat, s. q̃ in omnes peruenit peccatũ & mors, sicut secundũ, s. mors sufficienter saluatur, exponendo mortẽ uel in actu uel in debito in propria persona, ita & primũ scilicet peccatũ, saluatur exponendo peccatũ in actu, uel in debito in propria persona. Dixit autem toties in propria persona: quia si debitum aut initiũ peccati originalis nõ poneret propriũ illius, qui concipitur, sed cõmune, iã non saluaretur: q̃ illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ scribit August. ponentis per gratiam redẽptionis Christi filios Christianorũ præseruatos à peccato originali, qd habebant in debito communi: sed esset materialis differẽtia, quia ille gratiam præseruationis cõmunẽ Christianorum filiis posuisset, hic autẽ poneretur propria uni. Saluatur quoq; manifestè in hac positione singularis prerogatiua Iesu Christi, q̃ solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: nõ solũ ea ratione, quia ipse ex ui, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in utero uocatur, sanctus nascebatur (iuxta uerbũ Gabrielis ad beatã Virginem, Quod ex te nascetur, sanctũ) sed etiã quia beata Virgo concepta est cũ carne infecta, sed cũ anima sancta ex gratia impediente redundantiã infectæ carnis in maculã animæ. Saluantur & oẽs uniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus ut facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur q̃ reatus & fomes dicti consequuntur infectã carnẽ mediãte macula in anima: ac per hoc si macula nõ est subsecuta, nec illa sunt secuta, imo uidetur q̃ sine maculæ incursu, iniustè anima rea remaneat, quum pœnæ iustè propriæ culpæ originalis tñ sint pœnæ. Hoc inquã non obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tñ est sic necessaria, ut impedita macula oporteat impeditã esse consecutionem aliorũ sufficit.n. q̃ omnium horũ cõmunis radix, s. infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum q̃ habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illã habet.

¶ Et quidẽ in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo præseruata à peccato originali ab his q dicũt ipsam sine originali peccato conceptã (ita q̃ per peccatũ originale intelligunt maculam peccati originalis: ut patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorẽ huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tẽdentis, ut à culpa, offensa inimicitiaq; aiam beatæ Virginis in cõceptione p̃seruaret: à qua pueri nunc per Baptismũ, & olim per circũcisionẽ liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Frãcisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conat saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est aia susceptiua in beatæ Virginis cõceptione præoccupantẽ peccatũ originale) idcirco, quũ de duabus opinionibus de cõceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mũdata, an p̃seruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligẽdus est. Quocirca coercẽdæ sunt prædicatorũ linguæ, scriptorumq; manus in hac quæstione: & neutrã debẽt dãnare partẽ ut erroneã, ut hæreticã, ut sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ determinationi contrariã: sed sobriè scribere & loqui debent, & nõ plus sapere, q̃ oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum a Xysto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quam probabilis existat.

QVVM igitur neutra pars sit necessariò cõcedẽda oportet uidere, an altera an utraq; sit p̃babilis. Quòd.n. pars illa, quæ tenet beatam Virginẽ esse à peccato originali mũdatã, p̃babilis sit, ex eo patet q̃ tot sancti Doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, q scripta p̃ferunt, hanc partẽ non in cõmuni, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerũt. Et ne fingere uideat, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita ut eorum non solum nomina & loca, in quibus hæc scripserũt, sed uerba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psal. 34. dicit, Adã est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Dñi ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manẽs Deus peccatũ nullum unquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quãuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literã dicit, Corpus Christi quãuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamẽ quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati. dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam uirtutis exercuit.

Sãctus Ioãnes Chrysost. super Matthæũ dicit, Quãuis Christus nõ esset peccator, naturam tñ humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Eps in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccato originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psal. Deus Deus meus respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita ut ex ea conciperetur sine peccato summo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione B. Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in utero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per

Spiri-

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est, (& hr in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamē ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernar. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post cōceptū in vtero iam existens sanctificationē accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctā fecerit natiuitatē, nō conceptionē.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquinno in 3. parte. q. 27. artic. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorū in 3. sent. dist. 3. q. 2. arg. 2. dicit, Dicendū est q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est cōmunior, & rationabilior & securior. Cōmunior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorū authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorū in sermonū suorū opere terno incipiēte, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone 4. incipiente, Sicut sol oriens mūdo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet promptitatem ad peccandū tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de cōceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicentium indiuiduo beatam Virginē conceptam in peccato originali quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia authoritates istæ, nō de humano genere, aut Christianis in cōi. sed de beata Virgine in indiuiduo expressè loquūtur, ideo glossa illa, qua Sanctorū authoritates intelligendæ, dicuntur de lege cōmuni, & non de priuilegio singulari, locū hic nullū habere, tū quia glossa huiusmodi de lege cōmuni, aut priuilegio locum habere potest, qn̄ est sermo in cōmuni, seu vniuersali (propter qd̄ non attulit vniuersales propositiones Sanctorū solū Christum à peccato originali excipientiū) sed qn̄ est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, q; intelligatur de lege cōmuni: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege cōmuni) specificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorū authoritatibus allatis esse cōstat. Tum quia ex eo q; sancti doctores beatā Virginem in particulari explicant, subiacere legi cōmuni in conceptione cū peccato originali, & excipiūt ipsam beatā Virginē à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) constat q; sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia seruātes nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoq; dictæ authoritates glossam aliā, s. de facto, vel ex debitis, vel (& in idē red.t) quantū est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint q; beata Virgo incurrerit peccatū originale nō de facto, sed de debito: hoc est quia debuit cōtrahere originalē maculam, sed non contraxit de facto, similiter q; quantū est ex se, beata Virgo contraxisset peccatū originale, sed de facto nō contraxit ex causa extrinseca, Deo, s. præseruāte per suā gratiā. Hanc, inquam, glossam excludunt, tū quia ly de debito, & ly quantū est ex se, est eundem secundū qd̄ aut diminuens: qm̄ habens aliquid quantū est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solū ex debito habet, secundū quid habet: & si solū quantū est ex se habet, nō habet illud, sed oppositum illius. Sancti autē & doctores dicunt q; beata Virgo habuit peccatū originale sine vlla cōditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab ijs, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, nō explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis aut debeant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanq; explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositū, s. beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atq; temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiā dictæ authoritates glossam de cōceptione ante infusionē animę, vel in ipso instanti infusionis animę, quasi Sācti & doctores intendāt, q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionē ante infusionē aīæ, & nō quo ad conceptionē in infusione animę. Tum qm̄ sancti & doctores ista loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de cōceptione aliorū hominū per cōmixtionē seminum genitorū: constat autē q; sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum qm̄ ante infusionē animę non habet locum peccatū originale: qm̄ sine anima rationali nō innenitur copula originalis. Tum qm̄ loquuntur de beata Virgine, constat autem q; ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sāctorum & antiquorū doctorū admissione digna sit, s. si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verū puto, q; si Christus nūc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solitæ allatæ Sanctorum & doctorum authoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium beatam Virginem ab originali peccato fuisse præseruatam.

ALTERIVS autē partis (scilicet q; beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia cōcessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes, beatā Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus. Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Primū argumentū à Sanctorū, & doctorū idē dictis.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos, & nullus est inter istos Sanctus. Sanctę autem Brigidę è regione ponitur sancta Catherina Senis, quæ dixit sibi reuelatū esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suę titulo 7. c. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catherina: quia canonizata est sicut cæteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tēpore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tū quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cū modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem s. met hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. q. 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autē horum factorum sit, Deus nouit: si authoritati Ecclesiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶ Quod autē noui sint oēs doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, q; Magister senten. de Sāctorū testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici pōt, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationes cōuenientiam, ipsam (scilicet carnē Christi) prius peccato fuisse obnoxiā sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatā, ut ab omni peccati cōtagione immunis uniretur uerbo, Hęc ille. Et S. Bonauentura in 3. sent. dist. 3. q. 1. loquēs de authoritate sanctorū dicit, Nullus autē inuenitur dixisse de ijs, quos vidimus & audiuimus auribus nris beatā Virginē fuisse ab originali peccato immunē in sui conceptione. Et Adā angelicus in 3. sent. d. 3. dicit, Si credendum est dictis Sanctorū, tenendū est beatam Virginē fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorū inuenitur dixisse contra-

tiunt. Hæc ille. Et ipse Fráciscus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, q̃ non obstante q̃ B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tñ Sáctorum possumus dicere q̃ aliquomodo peccatum originale contraxit. In quibus uerbis ipse met ostédit, q̃ dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatú originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandú dicta Sáctorú testat. q̃ sancti cótraria suæ opinionis sonát. Quáuis uanus sit eorú labor, nisi ad authoritates Sáctorú, q̃ in cómuni de humani generis originali pctõ loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo cótracto loquútur, glossa tñ nequeunt: ut patet ex dictis. Propterea non est mirú, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus p̃ hac parte afferatur, nisi fortè à falsarijs. Vnde authoritates quorundã Sanctorum (.s. Aug. qñ da peccatis agitur de Maria propter honoré domini, nulo habere quæstionem. Et Anselmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Thom. in primo sent. Immunis fuit ab omni pctõ, &c. & si quæ sunt similes q̃ pro hac opinione afferút (licet scholastica disputatione nõ sint indignæ) à iudicio tamen ueritatis procul esse debent: quoniã nõ dictis facilè ueras glossas & expositiones rationabile habentibus extorqueri debet hæc singularis ueritas: sed debét afferri authoritates Sanctorú & antiquorú nõ in genere, sed in specie peccati originalis maculã negãtes à beata Virgine. non tpe conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: ut nos fecimus pro opposita opinione. prætermittendo communia. Cóstat nihilominus allatos tres Sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum pctõ originali conceptam: ut patet ex allegatis.

Arg. ab authoritate Basilien. synodi.

DETERMINASSE quoq; dicitur Basyliẽ. synodú in sessione 36. pro hac opinione in hæc uerba, Nos diligéter inspectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserétẽ gloriosam Virginem præueniéte & operante diuini numinis gra. singulari nunquam actualiter subiacuisse originali pctõ tanquã piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulli que de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi. Anno Domini. 1439. 15 Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multominus prodest quam primatú quoniam congregatio illa Basil. tunc téporis nõ erat synodus, nec Cóciliú, sed erat schismatica. utpote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: ut patet ex ordine sessionum: nam in 34 sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium, Et post in sessiona 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de cóceptione. Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ authoritas afferri põt: q̃ licet ẽt ipsa uerba allata contraria dictis Sanctorú, ut in supra allegatis patet manifestent. uniuersalis tñ Ecclesiæ adorans tunc & post continuè usq; hodie. dictum Eugeniú: & Nicolaú quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. cóciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegata Basiliensem synodum pro tempora illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanú nuperrimè contra Iuliú secundú celebratum conciliabulum: quod uidimus oés, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniã dicto conciliabulo è regione opponitur uerum ac uenerandum Concilium ex Ferraria in Florentiã tráslatú Græcorú & Latinorú sub prædicto Eugenio quarto: ubi inter dogmata fidei tradútur hæc uerba firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, neminem unquã ex uiro fœminaq; conceptum à Diaboli dominatu fuisse liberatú, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominú Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus humani generis peccata deléndo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hęc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, ut appareat, quòd illo tẽpore, quo res in quæst. erat: uniuersalis Ecclesia solum Christum excepit ab originali pctõ: quod nõ erat dicendum, si beata quoq; Virgo excipienda esset.

Arg. ab ecclesiastico cultu

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, q̃ tam per omnes ferè Ecclesias Latinas festú cóceptionis nõ sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quòd nõ sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrãtes in illo die sanctificationẽ nõ conceptionẽ. Et in hoc Ecclesia unumquẽq; in suo sensu abundare permittit. Secundò, quia constat q̃ quibuscunque catholicis celebratur hoc festú, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in utero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualé incursum ut opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iã contracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes cóueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in utero & quòd est a suo celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariã sanct. hcis. Licet dissẽtiant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, ut nomen consonaret rei.

Arg. ab indulgẽtiis.

INDVLGENTIA uerò concessa nihil confert huic opinioni: sicut nec sesti celebritas: quia ad honoré beatæ Virginis ob gratiã propriæ sanctificationis in utero fertur, relinquẽdo ambiguú an præseruans à macula, an mũdãs fuerit gr̃a illa ut dictum est.

Arg. à sequẽtibus.

¶ Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita ut omnes ferè catholici Latinæ Ecclesiæ arbitrentur obsequiú se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilé; quia probabile est quod multis uidetur. Sed probabilitas hæc uulgaté authoritatem nõ excedit: & eisdem cótra ponitur, quòd probabile in ueritate est, quod uidetur sapientib. qui ut patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in ueritate cóstituit.

Arg. à scãd. lo.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua à multis etiã uniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniã uniuersitates cótra tot Sanctorum & communem priscorum doctrinã in his, quæ sũt fides, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc nõ actiuú, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium, imò pharisæorum conuinceretur esse, declarata eis ueritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Arg. ab amantium pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium ualde est credere q̃ beatæ Virgini quicquid gratiæ cóferri potuit sub Christo tamẽ, totú collatum est: quoniã illi dixit Angelus, q̃ erat plena gratia, &c. Sed hęc radix zelo qdẽ innititur, sed non secundú scientiã: ppter quod à fide ac ueritate multa abduceret iuxta hanc siquidẽ uocatã pietatis regulam liceret etiam credere, q̃ beata Virgo fuit cócepta da spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoq; dicere, quod beata Virgo erat in hac uita simul uiatrix & cõprehendens: & tñ sub Christo, quia non in tã alto beatitudinis gradu. Possẽmus ẽt adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamẽ sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus uniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanque unigenito Dei credimus, quod non ad mensurã datus est spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundú mẽsurã donationis Christi plus & minus, prout uoluit, datú credimus. Si tamen restringatur ad actualẽ mundiciã à peccati macula dicta propositio, & dicatur q̃ pium est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatú est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum authoritates obstarent. Quod Scotus innuit: sed minus docti non innuent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes, de facili enunciant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, uel etiam figmenta sapientibus ingerere uidentur. Hæ siquidem cum uocatis miraculis, quæ in hac causa afferunt pro muliercutis non pro sacra sunt synodo: unde nec censeo dignę de quibus uerba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere q̃ neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo uertitur in dubium, est necessario credenda. & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera uerò (scilicet dicens, beatam uirginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos uel assuetos, aut ueræ Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hęc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuę, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribẽda submitto, offeréda occurrunt. Vnde euidẽter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccatò mundata in sinu Sanctorum & sacrorum doctorum priscorú quiescens, nihilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoq; quidẽ à Spiritusancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei hoíes cótrariè in fide sententię prodire nequeunt) quia potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorẽ, & sanctorú ac doctorú dictis consonã approbandam: exemplo Viennẽ. synodi sub Clemente quinto, quę de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorú & doctorum consonam. Pars uerò reliqua credẽs, beatã Virginem à macula originalis peccati p̃seruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P. S. ut inter quindecim sanctos (Augustinú Ambrosium aliosque quorum expressa sunt nola). nec non innumeros Doctores antiquos ex una, & paucú in causa hac Scotum, Franciscum ex Maironis, Petrum Aureoli (cótra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui uulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Lateranensi synodo religionis Christianæ uel ueritaté firmiter amplectãdé

tradere, uel à publicis locutionibus & scandalis consulere digne tu memor illius oraculi, non in multitudine, nec in cõmotione Dominus. Vale fęlix semper Auguste. Romæ anno salutis. 1519.

¶ Tractatur de conceptione beatæ Mariæ uirginis, editus per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti finis.

TRACTATVS SECVNDVS THOMæ de Vio Caietani Card. S. Xysti De Erroribus contingentibus in Eucharist. Sacramento, in duodecim capita diuisus.

1. *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistia sacramento locutus fuerit.*
2. *Quod Dominus Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non exclusit ab Eucharistia sacramento carnem suam, nec ueram corporis sui spiritualem manducationem.*
3. *Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.*
4. *Quomodo non falso, sed uere existimant Theologi fidem uenire hominis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia.*
5. *Quod sibe inuicem minime aduersantur hæc, in Eucharistia sacramento uerũ Christi corpus esse, & spiritualiter tãtum mãducari.*
6. *Quo nõ docuerũt Theologi nõ esse cogitãdũ de mysterio Eucharistiæ.*
7. *Quomodo catholice sint exponenda uerba ipsa forma Eucharistiæ.*
8. *Quomodo non falsum, sed uerum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.*
9. *Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum a Christo uel Apostolis.*
10. *Quo nõ sit idolatria adorare sanctũ Eucharistiæ sacramentum.*
11. *Quod nullus unquam sanctorum doctorum uerbis suis senserit Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.*
12. *Quod non duæ, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.*

PRIMVM caput est, quòd Dominus Ioann. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistiæ sacramẽtum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici uerum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quòd in cap. 6 Io. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: unde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credẽda morte sua pro uita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto concluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quod tria inueniuntur in Eucharistia: scilicet ipsum sacramentũ, quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est cõis, bonis & malis, dicente Apostolo. 1. ad Corint. 11 Qui manducat & bibit indignè, Vbi clare patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacram, ut sacramentum, nõ ut panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quæ est ppria bonis, quæ fit per fidem formatã charitate: quæ est refectio animæ secundum uitam spiritualem, secundũ uitam, de qua dicit, Viuo ego, iam non ego, uiuit uerò in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quod in hoc capite Dominus non loquitur de uno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non uerè infertur, quòd excludãtur reliqua duo, stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidẽ quòd loquatur de mãducatione spirituali, uerba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meã carnem, & bibit meum sanguinẽ, in me manet, & ego in illo, Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentũ, est per fidẽ formatã charitate in Christo manere, & econuerso Christũ in ipso manere. Quòd de sacramẽto quoque ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quẽ ego dabo nondũ siquidẽ instituerat sacramẽtũ Eucharistiæ, quũ hæc diceret in synagoga Capernaũ: & constat enim quod sacramẽtũ Eucharistiæ institutũ est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, Tum quia distinguit mãducare, & bibere, dicẽs, Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis uitã in uobis. Si namque de fide solius mortis suæ pro uita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortẽ suam pro uita mundi per separationẽ carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed ubi non solũ carnis & sanguinis separationẽ pro uita mundi, sed carnem præcepit manducãdã, & sanguinẽ bibendũ, si uitam uellemus habere in nobis ipsis insinuauit, quod sacram erat institurus corporis & sanguinis sui per modũ cibi, & potus: ita quod nisi spiritualiter manducauerimus, & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda, & in sacramento continenda: nõ haberemus uitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quod de necessitate salutis tenemur credere & Eucharistiæ sacramẽtum.

¶ Accedit ad hæc quod Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs Euangelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramento Eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem usum alij Euangelistæ expresserãt, spiritualem autẽ cum illius effectu, ipse hic descripserat: dicens, Qui manducat meam carnẽ, & bibit meũ sanguinem, habet uitam æternã, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset usus diligentia ad distinguendum actus mãducandi, & bibẽdi, ad declarandũ utrũque coire in unũ in præsenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarãdũ effectum perpetuum utriusque: uitam æternam, ad declarandam utriusque necessitatem nisi manducaueritis, &c. Hęc enim omnia collecta præseferunt, quòd de manducatione & potatione spirituali non solùm mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, uidere facilè potes, erudite lector, quòd licet uerum sit, & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro uita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamẽ uerum est concludi à capite illo fidem formatam seu mãducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ hæc primo.

CAPVT. II.

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam nullo modo exclusit ab Eucharistia sacramento corporis sui ueram, ac spiritualem manducationem.

SECVNDVM caput est, quòd Dominus Ioann. quoque 6. Dicens, Caro non prodest quicquam, exclusit à sacramento Eucharistiæ ueram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro nõ prodest quicquam. Ex hoc enim, quod quæstio & sermo de manducatione erat, consequẽs est, ut de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro nõ prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento non comedatur, quòd nulla sit in hoc sacramento caro (utpote quæ nihil prodest nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse) quia caro non prodest quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento firmissimo multis erroris assumitur, & millies repetitur, aduerte primò nõ esse naturalem sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expressè cõtra dicit euangelico contextui: Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare uitã æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinẽ, habet uitam æternam. Non solum ergo cõtra sensum, sed cõtra uerba domini est glossa illa, Caro comesta nõ prodest quicquã. At si quispiam excuset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est de non comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare habens tunc intentum: quia uerba Domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc sacramẽto, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, omninè excluditur: sed non potest propterea inferri Ergo uera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi uera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat uitam æternam Et usque adeo spirituali comestioni hoc tribuimus, ut fateamur, quod quantumcunque caro Christi sumatur in sacramento, nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quòd germanus sensus dupliciter potest explicari: & utroque modo in unam & eandem ueritatis sententiã redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in istis uerbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter absolutè de carne, non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam, sed, Caro nõ prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distinguendo carnem à spiritu, ut contextus testatur euangelicus, dicens spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam, proculdubio ad uiuificandum.

¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola nõ prodest quicquã ita quod ly sola excludat spiritu. Ac si dictũ sit, Caro sine spiritu non prodest quicquam ad uitã æternã, quia spiritus est qui uiuificat. Et hæc gl. fundatur, tũ super uerbũ, Caro, absolutè planũ: cõstat enim carnẽ simpliciter & absolutè sine spiritu, nihil cõferre ad

uitam

vitam æternã. Tum super distinctionem carnis cõtra spiritũ à Dño inductã. Firmatur quoq; hæc glossa, quia applicata ad propositũ inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitã æternã manducata, modo aperitur, q sine spiritu nihil prodest ad vitã æternã. Et verè sic est, qa caro Christi quantũcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorũ Dei. Tũ quia Iudæis quærentibus, Quõ potest hic nobis dare carnẽ suam ad manducandũ, directè respõdetur, q nõ de sola carne fuit sermo, quum dictũ est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola nõ prodest quicquam ad vitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, q eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, q caro non est nomen substãtiale, sed carnalis officii hoc in loco, & significat cibũ carnalẽ. Ita q sensus est, Cibus carnalis nõ prodest quicquã. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: qa. s. de carne absolutè, nõ de carne sua specialiter dicit, Caro nõ prodest quicquã, & caro distinguitur cõtra spiritũ: & vbi de mãducatione est sermo, & dicitur, spiritus est q viuificat, caro non prodest quicquã: sensus est, q carnalis cibus non prodest quicquã, spiritualis autẽ cibus est qui viuificat. Et hoc directè respõdet quæstioni Iudæorũ, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quõ potest hic nobis dare carnem suam ad manducandũ? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dñs q modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, nõ prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in scriptura sacra caro sumatur quãq; nõ pro substantia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere nõ possunt. Cõstat. n. q nõ excluditur à regno Dei substãtia carnis & sanguinis (Quũ resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autẽ in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euãgelico contextu patet. Nam ibidem Dñs dicit de substantia carnis suæ, Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, habet vitã æternã. Hinc enim clare patet, q substãtia carnis eius spiritualiter manducata prodest multũ, & viuificat: vt pote dans vitam æternã. Non ergo de ipsa substantia carnis dictũ est, Caro non prodest quicquã. Quod autẽ de carnali officio ad literã sit intelligendũ, patet tũ ex eo, q Iudæis carnaliter quærentibus, quõ potest hic nobis dare carnẽ suã ad manducandũ, directè respondetur, q caro, id est carnalibus nõ prodest quicquã, sed spiritualis cibus fa cit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent q quum dictũ est, Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. nõ de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemũ alloquens Dñs de generatione spirituali, postquã dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendã generationẽ carnalẽ. Quod natum est ex carne caro est. & q natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quõ potest hic nobis dare carnẽ suã ad manducandum: dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquã: significans q cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, q licet verũ sit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamẽ est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne ut cibo carnali. Falsum quoque est, q hæc uerba excludantur ab eucharistia uera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis uis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam. si prodest, ergo uera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, q Dominus dicit, Caro non prosit quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro nõ prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologorum opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, q Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de cõsecratione, dist. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput constat falsissimum esse, q Theologi dicant corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autẽ species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autem confessionis Berengarij ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia. n. Berengarius errorem, quem iste fulcitare conatur, secutus est: (s. q in sacro Caro Christi erat sicut in signo tñ, & Ecclesia catholica fatetur carnem Christi nõ solum significari, sed contineri in hoc sacro) iidem Patres in cõcilio decreuerunt in detestationem talis erroris, q confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: ut intelligerent Christiani per hæc uerba, q fideles sumendo Eucharistiam, sumunt non solum sacramentũ (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumũt etiam speciem continentẽ carnem Christi, quod hæretici isti negãt. & impugnant. Et non intelligebãt Patres, nec uolebant intelligi, q caro Christi in seipsa sentiretur, tangeretur, cõtereretur dentibus, hoc. n. nec somniant Christi fideles. Tota itaq; differentia in hoc cõsistit, q qui prius cõfitebatur Christũ mãducari in signo tñ, coactus est à fide catholica cõfiteri carnem Christi mãducari nõ solũ in signo, sed in continente sacro Eucharistiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed vere existimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QVARTVM caput est, quasi Theologi errẽt in duobus. Primo q putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut uidet.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, q Theologi dicant primum: quũ cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fateantur fidem donum Dei esse, q quia non confertur inuito: sed uolenti, sed disposito ad illud uolũtaria electione Christianitatis, ideo dispositiuè uerificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autẽ dictũ nostri posse benè & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidẽ extendi ad res sensatas tanquã ad res creditas, falsum esset: constat. n. q quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu nõ dicũt Theologi fidẽ extẽdi ad sensibilia, nã fatentur cũ Paulo ad Heb. c. 11. q fides est rerũ quæ nõ apparẽt. Si autẽ intelligitur, q fides extẽditur ad res sensibiles tanquã ad extrema rerũ creditarũ, optime dr, & pessimè reprehẽditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerũ sensibilium cũ rebus insensibilibus: nam per hoc quũ oporteat credere coniunctionẽ rei sensibilis cũ re insensibili, necesse est tunc fidẽ extendi ad sensibilẽ tanquã ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, q Verbũ caro factũ est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnẽ. Ita q si uideremus Christum hic præsentẽ, non crederemus carnẽ, quam uideremus, sed crederemus coniunctionẽ diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnẽ uisam, non quatenus uidetur, sed quatenus est extremũ inuisibilis coniunctionis cũ Deitate. Vnde habes clarẽ, q qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi Incarnati. Sic autẽ est in proposito: quũ non credimus, sed uidemus species sacri Eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita q coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & uidetur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi mutuo minime aduersantur hæc in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput est, q simul stare nõ possunt hæc duo, in sacramento Eucharistiæ esse uerũ Christi corpus, & spiritualiter mãducari, qa spiritus & corpus adeo a se distant, ut neutrum possit alterum esse. & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA Hoc caput, qa ridiculũ est argumentũ, manifestè uidere potes, prudẽs lector, q digreditur à re ad modũ rei. Nullus ita insanit, ut dicat spiritũ esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modũ essendi spiritualẽ in hoc sacramẽto: qa est quidem in sacramẽto uerũ corpus, sed nõ per modũ corporis in sacramento existit, per modũ quidẽ corporis existit in cœlo, in sacramẽto autẽ non existit per modũ corporis: nõ enim existit occupando locum: spirituali modo incõprehenso ab intellectu humano: sicut etiam incomprehensus est modus unionis uerbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensus est modus, quo unus Deus est trinus in psonis. Credimus enim hæc omnia, quãuis nõ cognoscamus ista. Et similiter manducatur uerũ Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictũ, q manducatio corporalis non

masticat

masticat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est, quod Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo Catholicè sint exponenda verba in ipsa forma Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, quod in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum, verbum, est, nõ est intelligendum secundũ propriã significationẽ: sed vsurpatur extra propriã significationẽ, ita vt sonat Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meũ, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quod in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen: 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterũ duorũ dicere: aut quod Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quod est impium: aut quod est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro non prodest quicquã. Tertiò assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidẽ pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat, quadrat enim quod Dominus dixit Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit, Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, Quadrat & quod in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notãda sũt. Quod igitur imprimis dĩ, in Scriptura sacra vsurpari quandoque est, pro, significat, verũ dicitur: sed in hoc erratur, quod non discernitur diuersus loquẽdi modus Scriptura siquidẽ quandoque loquitur metaphoricè, & quandoque propriè. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum vitis uera, Ego sum ostium, & similia, In his enim ius sermonis similitudinarij cogit ad intelligendũ esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinẽ. Et in hoc genere cõstat contineri oẽs textus scripturæ, quos iste allegat: ut patet intuenti. Quũ autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriã significationẽ, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autẽ constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de uerò & proprio corpore suo, dicẽdo, Hoc est corpus meum: ut etiam ipsi aduersarij cõfitentur. Erratur ergo usurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolis Est usurpatur, pro significat.

¶ Quũ autẽ secundũ offertur rõ, quia caro nõ prodest quicquã, ampliore instructione nõ eget. Monstratũ siquidẽ est in secundo cap. quod per illa uerba. Caro non prodest quicquã. Dñs nihil aliud significat, nisi quod caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad uitam æternam. Cum qua ueritate optimè quadrat hæc etiã ueritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum uerò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est corpus, nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatẽ ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quod ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum demũ quarto affertur, quod omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte uenenũ. Verũ siquidẽ est, quod sacramentum hoc est memoria recordationeque mortis Christi: immo quod plus est, quod est signũ corporis Christi. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto sent. sonare, quod species sacramentalis est signũ geminæ rei. s. corporis Christi naturalis, ut rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, ut rei non contentæ, sed significatæ. Hæc. n. omnia uera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationẽ carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, qđ in sacramento hoc sint ambò, signũ. s. & signatũ: quæ tñ constat uerissimè stare simul: sed iste homo ex ueritate non integra excindit aliam ueritatẽ. Et per hoc patet, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annũciatio mortis Christi, & id genus reliqua, uera sunt, affirmant quod uerum est: sed non negant alteram ueritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam liber intueri, quod conuentus Corinthiorũ ad cœnam Dñi, ab Apostolo Paulo mõstratur, quod non erat cõuentus ad gratiarum actionẽ tñ, ad panẽ significatiuũ tñ, sed ad uerũ corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Nõ diiudicãs corpus dñi, si ad signum tñ corporis Dñi conueniret sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Dñi indignè sumens: quia constat non esse reum corporis & sanguinis Dñi qui indignè panem in Ecclesia sumit, qui panẽ benedictũ (ut in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, ut Christianus. Et tñ ad hæc oĩa conuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, non pertinere ad corpus Christi mysticũ: utpote Christianos: sicut apud illos hæreticos cõuenientes ad cœnã Dñi, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illũ conuentum, docemur conuentũ ad cœnã Dñi plus importare, quã ad panẽ significatiuũ: dum instruimur, quod reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quærant ab istis, quibus uerbis debuisset uti Apostolus ad significandũ uerũ Christi corpus, si hæc nõ sufficiũt: quibus uerbis Christus uti debuit, si illa nõ sufficiunt, Hoc est corpus meũ? Cõfunde demũ istos quærẽdo ab eis, Si hæc Christi & Pauli uerba non sat sunt ad docendũ uerũ Christi corpus esse in sacro Eucharistiæ, dicite, quæso uos, quibus uerbis utendũ erat, ut exprimeretur uerũ Christi corpus esse in hoc sacro? Si hæc Christi uerba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriissimè significantia substantiam demonstratam sub accidẽtibus panis esse corpus Christi, nõ sufficiũt, si locutio secundum proprietatem sermonis nõ sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, uarius esset sensus: si circũlocutiõe usus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur ueritatis explicatio: oĩs enim sermo alius à pprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus uerbis Paulus manducationẽ sacramentalem ueri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, ut clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

Apertissime fuit hoc exemplum.

CIRCA clarã intelligentiã uerborũ consecrationis, Hoc est corpus meũ, recolito primò, quod uerba hæc sortiũtur ueritatẽ suã in fine plationis, & non ante. Et hoc nõ est ppriũ huic locutioni, sed est cõmune ei & oĩbus locutionibus enũtiatiuis. Et ratio est, quia ueritas locutionis enũciatiuæ comitatur significationẽ eius: cõstat. n. quod non prius locutio enũtiatiua est uera, quã significet: ac per hoc antequã habeat cõpletã significationẽ, nec est uera, nec falsa. Constat quoque, quod usque ad finẽ prolationis nõ cõpletur significatio orõnis: & consequenter nõ est uera nec falsa ante finẽ prolationis. Et hinc est, quod si sacerdos nõ finiret uerba hæc non conficeretur sacramentũ. Recolito secundo qđ uerba hæc non solũ significãt uerũ, sed etiã efficiunt ueritatẽ, quã significant. Significant. n. hoc esse corpus Christi (quod est uerissimũ prolatis his uerbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotẽ affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntque hoc esse corpus Christi. Et significationẽ quidem uerba ipsa sonant (efficientiã autẽ exercere fides Christiana confitetur: credimus enim uerba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter uerificari in fine prolationis horum uerborum duo simul. s. esse & fieri, id est hoc fieri & esse corpus Christi: Nam significationi uerè respondes esse, id est hoc esse corpus Christi, uel autẽ efficaciæ respondes fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quod simul & semel in eodem instanti uerificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodẽ instanti fieri, & esse, habes in propriis canonẽ philosophicũ de efficientiis instantaneis: quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: ut patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti & fit, & est diaphanus actu.

HIS pmissis patet primò, quod in istis uerbis, Hoc est corp9 meũ, pronomẽ Hoc, neque demõstrat panem, neque demõstrat corpus Christi: quia demõstrationi panis repugnat ueritas essendi: nam sensus esset, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: quod cõstat esse

falsi

falsissimum: nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quia nunquam panis est corpus Christi. Quauis enim sacramento cōfecto, & ipso durante, uerū sit q id q fuit panis est corpus Christi, nunquā tñ uerum est q panis est corpus Christi. Demōstrationi aūt corporis Christi repugnat uerū fieri, seu ueritas efficientia: quia corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen hoc demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est corpus meū est corpus meū: qd cōstat non fieri per hæc uerba, sed esse uerissimè ante ista uerba prolata. Verē ergo significationi uerborū repugnat, q pnomē, Hoc demōstret panem: quia panis nunquam est corpus Christi. Et uere efficientię eorūdē uerborū repugnat, q pronomen, hoc demonstret corpus Christi: quia corpus Christi nō fit corpus Christi, nō cōuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc demonstrari id quod congruit utriq, scilicet & esse & fieri: ut illud demōstratū simul & semel fiat & sit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substātiæ absque determinatione naturæ tā panis quā corporis Christi. Nec hoc uolūtariè asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demōstratiuum subæ, proculdubio singularis, iō affirmāt demōstrari substantiā indiuiduā. Et quia nō plus exigit uis pronominis (quū et apud grāmaticos significet subam sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demōstratio quadrat tā respectu fieri, quam respectu esse: ideo concludūt q pronomē, hoc, in his uerbis demōstrat subam, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturā panis aut corporis Christi. Quadrare aūt hanc demonstrationem tam ad fieri quā ad esse clarissime patet. nā per hæc uerba in fine prolationis substantia cōtenta sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus uerissimū est in fine prolationis, q substātia cōtenta sub his accidētib⁹ est corpus Christi. Vbi manifestè uidere potes iuxta hunc sensū uerificari & uerā significationē uerborū, & eorundem uerā efficientiam: quia per hæc uerba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliatio & magnificatio hæc, eo q nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla mēdicitas, sed sistitur ī ppprietatē uerborū & fidei Xp̄ianæ cōfessionē. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed uerum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

OCTAVVM caput est quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendes si uim rationis inspicias. Ex hoc enim, q sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet pctā. Sicut nāq; ex hoc, q solus artifex facit sphæram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus sphærā operatur: ita ex hoc q sola mors Christi delet nostra peccata nō excluduntur sacramenta Ecclesiæ, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, q sola mors Christi delet nostra pctā excluderentur sacramenta, Baptismus quoq; excluditur à deletione peccatorum. Et sicut secundum ueritatem nō excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo ualet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum a Christo, uel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenēs, q Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in eternū: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consumauit in æternum sanctificatos. Et cap. 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuēta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus nō offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Heb. 9. dicentis, neq; ut sępè offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autē Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tū quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, q existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio q obtulit Christus in cruce: quum tamē in ueritate sit illud met sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Xp̄i, in altari, & in cruce, & in cælo modo. Differentia autem est in modo offerēdi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nūc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species sacramentales referatur, oblatio corporalis & sensibilis manifestò est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, q insufficiēs fuerit sacrificiū Christi, sed ut in sacris mysteriis Christus eiusq; sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatū. Hoc facite in mei commemorationē. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniā Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quā fatemur esse unam & sufficientissimā in æternum, quum autē de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et tu bene nota, q non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentā in hoc sacrificio, corpus, s & sanguinē Christi: nā si ad mortē Christi sacrificiū altaris referatur, signū tantū, & non res inuenitur: nam neque mors Christi, neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus uiuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non cōtinetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterū duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & cōtinetur: mors uerò eius significatur quidem, sed nō continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificiū offertur, uerificare, q Christus moritur, sicut oportet uerificare, q Christus in eo cōtinetur, in eo offertur, in eo tanquā res existens contenta, & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio nō solū quia uerba consecrationis illā explicant, (dicendo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) sed etiā quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obiicitur, sacrificiū altaris nō esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, q ex uerbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in usu nō solum, ut sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego. n. accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniā dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolā, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, q multa Apostoli tradiderunt Ecclesiis seruāda, quæ tradita fuisse ab Apostolis nō est scriptū in sacræ Scripturæ libris. Ecce uides hic q nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, qd accepit à Domino de Eucharistia, & tamē in rei ueritate ipsa tradiderat Corinthiis, ante Epistolam doctrinam Eucharistiæ, quam acceperat à Domino: ut ipse testatur. Alterū est, q id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis, de Eucharistia, est illud cuius in p̄cedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum usitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne cōmunicatio sanguinis Christi est? & panis, quē frangimus, nōne participatio corporis Domini est? qm unus panis, & unū corpus multi sumus: omnes q de uno pane & uno calice participamus. uidete Israel secundum carnem, nonne q edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum sit aliquid, aut q idolum sit aliquid: sed q quæ immolant Gētes demoniis immolāt, & nō Deo: nolo autem uos socios fieri dęmoniorum, nō potestis calicem Domini bibere, & calicē dæmoniorū, non potestis mensę Domini participes esse, & mensę dæmoniorū. In quibus uerbis, in quo textu & cōtextu clarissimè patet, quòd Apostolus supponit ritū Ecclesiæ, q tunc & non seruatur: scilicet q sumentes Eucharistiam, sumūt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant culturam idolorum, afferens ex ueteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dęmoniis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. habes ergo ex hoc singulari textu, q calix, & panis Dñi tempore Apostolorū in sacrificii usu erant: nisi quis adeò desipiat, ut impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, qd dixit Apostolus, Ego enim accepi à Domino, qd & tradidi uobis, sufficit ad testimonium prohibēdū quod Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & q Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesię hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem Dñi Missæ celebrationem addidisse, ut sexta synodus refert de consec. d. 1. c. Iacobus. Inuenitur tpe Telesphori Papæ (qui VIII. computatur Papa à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Nota hic non institutionem, sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quia non Romanus Pontif. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatam: si uetus historici scriptoris

testimonio creditus, certè indubia debetur fides centū quinquaginta Patrum testimonio. Taceo q etiam ut dictum est tēpore Telesphori Papę qui octauus à B. Petro Papa recensetur (quando Ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missę in nocte natalis Dñi offerendum: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Et si gestis martyrum authenticis apud Ecclesiam fides ab illis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium Eucharistiæ uiguisse: ut patet ex uerbis Laurētij ad Xystum. Quo sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificiū offerre consueueras. Ecce quod Xystus sacrificium offerre consueuerat, procul dubio Eucharistię, Vnde de se diacono subdit: Experire utrū idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic demum quòd etiā si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non unius partis mundi, sed uniuersalis Ecclesię toto orbe diffusæ sufficiens testimoniū præberet, sacrificium hoc institutum esse à Christo, & traditum ab Apostolis, ut patet ex eo, quòd authoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex authoritate siquidem Ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nā Euangelium Ioannis nescirem magis, quā Bartholomei nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tantum Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei eēt introductum, esset fortè locus suspitioni, quòd adinuentio fuit Romana: sed ubi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medij temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quantò ergo magis, cum tot scriptis testimonijs. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentū.

Decimum caput est, q idolatria est adorare Eucharistię sacramentum, Tum quia puta Christi humanitas nō est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo uidit unquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus uerus Deus, & uerā habens carnem assumptā. Et per hoc idem patet error secundę rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & uini, quæ uidemus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id uerò quod tertio affertur: quia non legit Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dico. Primū q nō legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si propterea q nō legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum ualet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dico, non ualere argumentū uniuersaliter: nō legit hoc factū ab Apostolis, ergo non est faciēdū. Nusquam enim in sacra Scriptura legim⁹, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquā enim legitur in sacra scriptura approbasse eos Euāgelium Lucę & Marci, & tamen ab illis credimus approbatū. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac sanctorum uerbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.

Vndecimum caput est, quòd Tertullianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quòd in Eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

CIRCA hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis comprobātur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd autores illi ubi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, uera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellaui nos, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamē propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quòd sapientes sacri doctores frequentiā sacramentorum postponunt uirtutibus: quia uirtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uerò communia sunt bonis, & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

Duodecimum caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ uiæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operādi aurea, altera utendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Nō sunt duę fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam uirtutem saluiferam applicat. Sacramenta siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta. Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non pōt introire in regnū Dei. Hęc de XII. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS DE MISSÆ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVÆSTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice uel extra remanentes.

QVÆRITVR utrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistię, in calice, uel extra remanētes. Et uidetur quod non. Primò, quia uerè non est ieiunus ieiunio naturę: quoniam sumpta ablutio uinum uel aqua est, quorum utrumque soluit ieiunium naturæ.

¶ Secūdò, quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset unā aliā hostiā cōsecratā sumere: quod cōstat esse illicitū. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare q non esse licitum, patet ex ritu Ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, ut patet: ergo. &c.

IN hac dubitatione scito primò diuersas eē opiniones. Quidam enim (de quorum numero est Scotus, in 4 sent. d. 8) putās non licere post sumptā ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiūt oppositū.

¶ Et qm̄ hęc opinio rationabilior atq; Ecclesiæ ritui conformior est, ideo declarāda firmādaq; est. Scito ergo, q unū (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositū spectas dicitur dupliciter. s. simplicitate & perfectione. Quod nō solū est uerū in rebus, sed in actibus: nā non solū aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & aliqua perfectione (ut calceus constans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est una simplicitate, vt motio: & aliqua perfectione, ut prādere constās ex multis operationibus requisitis ad prādiū: ut sumere panē, carnē uinū, &c. Qui igit examināt actus sacerdotis sacrificiū offerētis & sumētis, secundū naturā actuū simpliciū, cogūtur cōsequēter dicere q sūpta ablutione nō pōt sacerdotes sumere reliquias. Qui autē actus sacerdotis secundū naturā actuū perfectorū cōstantium ex pluribus ad sui pfectionē discutiūt, dicunt q sicut oblatio corporis & sanguinis est unū perfectū sacrificiū, & sumptio eorundem sub speciebus panis & uini est una perfecta refectio cōstās ex cibo & potu: ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est unus cōsumatiuus actus: ac per hoc reliquię tunc sumptæ ad eundem numero actum perfectum spectant, non ut necessariò requisitę ad integritatem illius, sed ut partes materiæ.

¶ Quòd autē actus sumptionis Eucharistiæ, & actus ablutionis, cōputari debeāt, nō tāquā diuersi simplices actus, sed pro unico actu ritus Ecclesiæ cogit omnes confiteri, ea hoc, q non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluātur. In primis nō potest aliter saluari, quomodo reliquię Eucharistiæ adhærētes palato, uel dētibus possint licitè post ablutionē deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi uel potus, quo ad ieiuniū naturæ, & quo ad ueram comestionē & potationē, nō est absq; deglutione. Cū igitur in casu hoc non sit ieiunus, quō hoc saluabis, nisi dicēdo q totū pro unico actu computatur? Nec officit intētio, si quis dicat, q non est simile de reliquiis in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptę, illæ nō. Nā satis est in proposito, q oportet acceptari ab omnibus hoc, q actus isti non iudicātur ut diuersi secūdū, sed cōputantur pro unico, adhuc enim Eucharistiā etiā totā remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absq; dispēsatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro unico actu cōputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur nō posset ille ieiun⁹ Eucharistiam uerè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore solū, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est cōmestio, neq; potatio. Nō potest quoque deinde aliter saluari quō in parasceue, quādo hostiæ pars in uino posita remaneret in calice, sumpto uino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totū pro unico actu cōputādo: secundū enim simplices actus iā nō ieiunus sumeret. Non pōt quoq; saluari, quō distinctis haustibus sumpta etiā prima ablutione, licitè sumitur à non ieiuno (quod sic oportet) nisi totū pro unico actu cōputādo. Quod aūt oporteat primam ablutionē, si statim sumit, sumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd statim adhuc est ibi uerus sanguis Christi. Cū enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptū sanguinē: & illud non

non sint sine subiecto si vinũ fuisset, proculdubio retinat adhuc vini speciem: & cùm nõ iã cito corrumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui nõ nisi à ieiuno sumẽdus est, sicut nec pars hostiæ mixta vino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem sanguini mixtã statim duobus haustibus sumere, & particulam hostiæ post primũ haustũ in calice remanentem oporteat relinquere: quare.n. magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, q̃ hostiæ post primũ ablutionis haustũ sumere? Non potest aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominẽ sumpta ablutione, & hominẽ, qui prius tantundẽ bibisset. Et tñ qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas atiã reliquias: hic autem, qui ablutionẽ sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quàm ex hoc, q̃ absolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ Eucharistiæ vt partes materiæ se habeãt, ex ritu Ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidẽ: quia non dicitur bis cõicare, qui post sumptã hostiã sacrã particulas reliquas sumit, etiã si credens se nihil amplius accepturum, adoratũ suis ante ablutionem: vt in religione fit. Et tñ si aliam hostiã sumeret, quantumcunq; ieiunus, iterũ cõmunicaret, nisi fortè vt reliquias cõmunionis susciperet: quod confirmaret intentũ: quia scilicet ratio reliquiarũ haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in aliis rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in Eucharistia vt partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: hæ enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ sunt particulæ specierũ panis & vini: quæ etsi in diffinitione non ponerentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tñ materiæ spectant. Vnde quãuis Eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectũ sit essentialiter, adhuc tñ perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ sunt. Et quoniam ablutio necessariò immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super qd' rõnes fundari & difficultates solui possint: & est q̃ sumptio reliquiarũ Eucharistiæ & ablutionis earũ pro vnico actu cõputatur. Oportet.n. hæc duo simul cõcurrere.s. rationem reliquiarũ, & rationẽ ablutionis earũ ad hoc, vt ad vnum spectent actũ: propter qd non est idẽ iudicium de alia hostia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quã pro reuerentia sumunt cõicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali: quia ista est ablutio reliquiarũ extra manentium, illa non, sed aut pro intus tñ manẽtibus, aut pro reuerentia. Et qñ ablutio sacerdotalis non est ablutio specierũ sanguinis tñ, sed corporis: idcirco reliquiæ corporis & sanguinis post sumi possunt. Et qñ particulæ hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt: alioquin particula hostiæ ex rigore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens nõ abluta sumi nõ posset cum ablutis: quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet responsio ad obiecta. Nã ad primum dicitur, q̃ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & non singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cœpit: vt dictum est.

¶ Ad secundũ patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti, s. corpus & sanguinẽ Christi, idẽ sit de toto & partibus iudicium: non tamen quoad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, vt ritus Ecclesiæ conuincit.

¶ Ad tertiũ autem dr̃, q̃ cõmunicans statim vt ablutionem reuerentialem accepit, refectionẽ suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentiũ: unde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autẽ qui ablutionis reliquiarum sumendis uacat, adhuc est in actu refectionis: propter quod nõ est mirũ si licet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarũ in uno calice: potest enim post primũ haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & hæ etiam sacerdotis digiti particulam sugere: quandiu sumendis uacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

QVERITVR, Vtrũ sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemosynam ab alio ut celebret pro eo, satisfaciat dicendo unam tantum Missam pro utroque.

¶ Et [illegible] tur q̃ non. Primò quia effectus Missæ, pro quo habendo Missa petitur & promittitur, est finis. Finitum autẽ diuisum, minus habetur à singulis, quia si totũ haberetur ab uno. Quicquid igitur datur secundo, adimitur à primo, & sic neutri satisfit. Assumptum: scilicet q̃ effectus Missæ sit finitus. Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Missæ.

¶ Præterea, cũ non idẽ sit iudicium de duobus & de ualde multis, imò de omnibus, si potest Missa promissa uni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic Ecclesia non bene instituisset Missas pro aliquibus determinatè, sed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, si satisfacit hic sacerdos unica Missa pro pluribus, pari rõne satisfacit etiã unica missa pro quatuor missis promissis e[i]dẽ, accepta ab illo eleemosynas pro quatuor missis. Hæc aũt cõstat esse falsa: dãnatæ sunt.n. ab Ecclesia, qui unica missa dir[...] se satisfecisse pro missis B. Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN Oppositũ est: quia uirtus missæ est infinita: quia est uirtus Iesu Christi in seipso. Infinitũ aũt põt quibuscũq; applicari, & ab eis participari absq; ullo singulorum damno: ergo, &c.

IN Hac quæstione, quia missa cõtinet duo. s. orationem & sacrificiũ Eucharistiæ, primò de sacrificio (quod est præcipuũ in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus utriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio singillatim definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, s. ex opere operato, & ex opere operante: ut perfecta habeatur de quæsito notitia, singularis examinatus decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificiũ igitur missæ dicit duo. Est nanq; sacrm̃ & sacrificium: & inquantum sacrm̃, non est ad propositum quia effectus eius est respectu sumentis tñ, inquantum uerò sacrificiũ est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secũdum opus operatum consideratur dupliciter, s. secundũ seipsum absolutè: & secundũ seipsum applicatum huic. si enim consideratur hoc sacrificium secundũ opus operatum absolutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita q̃ res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificii est infinita, ita q̃ est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinitè: unde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptius, quã sint exosi oẽs peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundũ efficientiam, & secundũ naturã causæ uniuersalis, indeterminatæ, s. & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc sacrificium est ex sui ipsius natura infinitæ sufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc p̃ hoc uel illud sacramentũ: ita efficacia huius sacrificii per hanc uel illam deuotionem. Et qñ deuotio pertinet ad applicatiuõẽ sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificii ex solo opere operato secundũ se patet nullum habere particularem effectum in quocunq; homine, sed tñ in ordine ad Deum habet acceptabilitatem gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc uidetur communis multorum error, q̃ putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, uel certam satisfactionem, quæ applicatur huic uel illi: hoc enim non esse uerum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinitæ uirtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio causa, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autẽ sumatur hoc sacrificiũ ut applicatũ isti uel illi, sic effectus eius est finitus: quia quantitatẽ deuotionis offerentiũ, uel eorũ, pro quibus offertur: ita q̃ quia in applicatione huius sacrificii duo sunt. s. applicatio ipsa ad hunc uel illum, & effectus particularis in hoc uel in illo, duo quoq; actus concurrunt ad hanc determinationẽ: intentio, s. & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificiũ huic uel illi, deuotioni autem affectus respo[n]det: unde intentio propria est sacerdoti, deuotio autẽ cõis est ei & aliis. Vnde & in canone Missæ sacerdos actũ intentionis applicatiue huius sacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Papa nostro, &c. &, Memento Dñe famulorũ famularumq;, &c. & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc.n. non solum ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationẽ huius sacrificii non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici: ita q̃ quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est: quia in sacrificiis & oblationibus quãtitas deuotionis magis pensatur, quã quãtitas rei oblatæ. Vt patet de uiduæ oblatione Luc. 21 & ex authoritate Greg. in hom. Ambulãs Iesus iuxta mare Galilææ dicẽtis. Non perpendit Deus quantũ in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et qñ ex parte rei oblatæ est infinitas in hoc sacrificio, & per unicã deuotionẽ nõ exhauritur, nec minuitur, cõsequens est ut non solũ pluribus, sed infinitis deuotionibus unicũ sacrificiũ sufficiẽter respõdeat, cuilibet certam pariendo satisfactionẽ. Nihil igitur adimitur alicui

facienti se offerri hoc sacrificiũ, ex quãtitate effectus huius sacrificij secundũ se & applicari ad ipsum, ex hoc, ꝙ aliter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuiq; respondet tandem, quantum si pro se solo diceretur: quia vnicuiq; sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ipso canone Missæ, in quo nõ solũ generaliter pro Ecclesia, pro principibus & oĩbus Christianis: sed specialiter pro his qui in Mem̃eto cogitantur, & oĩbus circunstantibus offerri dr̃ hoc sacrificiũ. Cõstat nanq;, ꝙ nõ est determinatus numerus cogitandorũ in Memento: & multò minus determinatus est numerus circunstantiũ & ꝙ nullus ex alterius consortio minus habet de effectu missæ: & ꝙ hæc nõ referuntur ad orationẽ, sed sacrificiũ: qm̃ ibi exp̃ressè dr̃, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiũ laudis. Et ꝙ nõ solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, qm̃ expressè dicitur, pro redẽptione aĩarum suarũ: redẽptio.n. à malis est, & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modũ solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretiũ Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris: putãs ex hoc sequi, ꝙ vna Missa tñ satisfacit si dicatur pro vno quantũ pro pluribus. Hoc.n. nõ sequitur ex dictis: qm̃ nõ diximus, ꝙ effectus huius sacri respõdet intẽtioni, sed deuotioni. Nõ.n. quantũ intẽdo ex hoc sacrificio satisfacere tm̃ satisfacio, sed quãtã deuotionẽ habeo, tm̃, ex illo haurio. Vnde si ego offerẽs hoc sacrificiũ, habeo deuotionẽ tantã, ꝙ ei respõdet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intẽdo celebrare pro satisfactione vnius, ille releuabitur satisfactione vnius anni. Si autẽ intẽdo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tm̃, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter et dico de satisfactione rñdente deuotioni Martini, qui facit celebrari eãdẽ Missam, ꝙ si pro vno fit, tota sortitur ille: si pro pluribus, diuidit̃ inter eos. Et similiter dico de quorũcũq; aliis faciẽtibus eandẽ Missam celebrari. Sẽper.n. satisfactio cuilibet deuotioni respõdẽs est finita, & si ad plures per intẽtionẽ applicetur, diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificat Theologorũ sententia, dicentiũ effectũ huius sacrificii finitũ & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) nõ in ordine ad pluriũ deuotiones: sed vt participatũ ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, ꝙ Missa rogata à pluribus, plus satisfacit, cæteris paribus, quã rogata à paucioribus: qa ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter Missa rogata, p̃ aliquibus, plus valet illis, quã si ex sola deuotione sacerdotis p̃ illis diceret̃: quia ibi effectus est iuxta deuotionẽ etiã rogantiũ, hic nõ. Et ex hac doctrina (quã accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. ar. 5.) soluuntur oẽs difficultates accidentes in hac materia, quoad valorẽ sacrificii. Hinc saluatur infinitas sacrificii secundũ se, & finitas effectus in vnoquoq;. & authoritas doctorũ & ritus Ecclesiæ in celebrãdo p̃ particulari, & maior fructus in vno, quã in pluribus & cõsuetudo tñ offerentiũ pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quã celebratorũ pro pluribus petẽtibus eandẽ sine fraude, vt in solẽnitatibus accidit. Si autẽ cõsideretur hoc sacrificiũ ex parte operis operantis, sic etiã quãtitas effectus eius attenditur secundũ quantitatẽ deuotionis offerentiũ. Sed qm̃ ex hac parte non est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur. Missa (sola enim intẽtio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hũc petitur & promittitur communiter) ideò pertranseo.

ET Ad secundam partẽ Missæ, quæ est oratio, descendẽdo, dicendũ occurrit, ꝙ orõ cũ sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationẽ enim mens ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Th. dicũt) ex proprio genere infra latitudinẽ sacrificii cõtinetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorũ nostrorũ. & ad Heb vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiã laudis semper Deo, id est fructum labiorũ confitentium nomini eius. Addit tñ aliquid speciale ex propria ratione, inquãtum est petitio: p̃p̃ quod distinguitur de orõne, inquantũ est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de cõdigno nisi sibi, & similiter, quia cõsolatio spiritualis est effectus in ipso orãte, ex attẽtione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantũ meritoria & cõsolatoria, vbi de oratione secundũ eius cõmunicabilem effectum est quæstio. Impetratoria aũt vis, fidei principaliter innititur ex parte nostra: iuxta illud Marc. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte verò Dei innititur suæ misericordiæ. Et qm̃ nec fides de vno petito minuit fidem de alto obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnũ minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantũ imperatoria, non minus, si pro pluribus, q̃ pro vno fiat, valet: imò magis pro quãto ex maiori fiducia diuinæ largitatis & ampliori charitate procedit. Inquantũ autẽ satisfactoria, vim habet ex duobus. s. ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et qm̃ de omni sacrificio verũ est, ꝙ satisfacit iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ (ut patet ex authoritatibus adductis) vel eorũ, pro quibus offertur (ut patet ex rñsione ad secundũ, in q. supradicta tertiæ par.) idem idẽ est proportionaliter iudiciũ de satisfactione orationis & sacrificii Eucharistiæ, nõ quo ad quantitatẽ oblati, sed quoad quantitatẽ deuotionis & satisfactionis illi rñdentis, & propterea sicut dictũ est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationẽ. Quo ad pœnalitatẽ autẽ resultantem in orãte, cũ sit personalis, & oratio de genere suo nõ sit opus pœnale, nulla etiã apparet difficultas in proposito: quia nõ petitur propriè à sacerdote afflictio (ut in ieiunio) sed intẽtio applicãdi orõnes ad impetrãdũ pro se primò, & ad satisfaciendũ: qm̃ dũ petitur orõ, tale sacrificiũ, s. petitoriũ postulatur. Ex his etiã patet qd dicendũ sit etiã de ipso sacrificio Missæ, inquantũ impetratoriũ vel meritoriũ. Nec restet dubius p̃pter meritũ cõgrui, qm̃ cũ consistat in quadã condecentia (ut. s. nobis facientibus ꝙ in nobis est, Deus faciat ꝙ ipsum decet) vis meritorio de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundũ deuotionẽ & fidẽ offerentium, vel eorũ, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictũ est. Et per hæc patet ꝙ affirmatiuè respondendum est quæsito.

Vnũ tñ dubiũ restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorũ, pro qbus offertur, veniãt defuncti & remoti, nihil scientes de hac Missa, quæ offertur pro oĩbus secundũ eorum deuotionẽ: qm̃ si oẽs intelliguntur, par erit conditio procurantis, & nõ procurantis Missam: omnino.n. secundũ suam deuotionẽ erit eius particeps. Si verò non oẽs intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, ꝙ hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro oĩbus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanq; deuotio, vt causa quædam determinatiua sacrificii ad hunc effectũ: unde Greg in authoritate allegata, affectus deuotionem ponit in causam, dicens ꝙ perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectũ sacrificii non se tenet ex parte accipientiũ effectum, quamuis indispositio talium ad impediẽdã receptionẽ talis effectus sufficiat: sacrificium.n. non operatur per modũ agentis ut sacramenta, sed per modũ oblationis. sed tenet se ex parte cõcurrentium ad tale sacrificiũ causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauẽdo, &c. Quo fit, ut defunctis secundũ præcedentẽ eorum deuotionẽ in communibus vel in specialibus, & secundũ deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circunstantibus tanquam seruitoribus ad minus: vniuersis autẽ tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorũ deuotionem prosit. Quoniam.n. sacerdos oret, & offerat in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrum Ecclesiæ, consequens est, ut quilibet per sacerdotem actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificiũ ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactoriè iuxta eorũ deuotionem, quam habent in communibus Ecclesiæ orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personæ participes fiunt illarũ iuxta suam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut non est æqua vno tantum & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynem pro hoc retribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, &c. maioris sunt deuotionis, & faciunt ut non ex communione sanctorum tantùm, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primũ argumentum oppositum iam patet responsio ex dictis, ꝙ effectus, s. Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtcunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respõdere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes partiendo.

¶ Ad secundũ dicitur, ꝙ canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, ut tñ semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrentur: vt patet in textu. Vnde prouida simul & pia Mater voluit, ut ex deuotione sua oĩbus sacrificium prodesset, & specialiter rapitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque dãno excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, ut iuxta eorũ deuotiones fructus referant speciales. Est etiã alius fructus ex specialibus Missis, quoniam enim naturaliter vnicuiq; amabile est proprium bonum, & ꝙ commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoq; non parui pendendus effectus in sacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus suscepit eleemosynas, vel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ si offerentes & pro quibus offerunt habeant

berent tantam deuotionem in vna Missa quantã habent in triginta, vna Missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic (manifestè.n. patet peritorem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæteris paribus) ideò qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hęc de hac quęstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVÆRITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquã infrà Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur cõtra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, ꝙ si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de Missa: quia non diceretur interesse Missæ plusquàm dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, s. qua Missa celebratur determinasse videtur ad cultum Dei positiuum, ac per hoc non licet occupata hoc Missę tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de cõpossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit ꝙ attentè dicatur: constat autem ꝙ vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo ꝙ aliter tam surdus & cæcus, quàm multitudo maxima vni præsens Missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Prætereà in huiusmodi Missa, præsentibus licitũ est orationes vocales priuatas dicere, saltem quũ sacerdos nõ auditur, iniuncta pœnitentia est, quã quis non possit dicere, vt priuatam orationẽ: ergo pari ratione vtrunque licet. Et cõfirmatur, quia duobus dicentibus in Missam Tertiã, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horę, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missę, quod oẽs negant: aut alter tñ, qui debitor erat horę, aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quũ conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione: Si dicatur, ꝙ quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impendit, si sponte, quàm si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solus ex debito sicut sponte: tota enim ratio illicitu si est, pendet ex hoc, ꝙ vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Prætereà, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festu horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut Missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et propterea quę est maior ratio, ꝙ sit reus amissionis horarum, quam Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendũ est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primũ, quia Missa principaliter importat sacrificiũ & secũdariò doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumenorũ, puta ad eruditionẽ ordinatur: sacrificiũ vero vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificiũ offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si.n. sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire: & rursus posset mentem ad quæcunque voluntariè diuertere: quorum vtrunque est absurdũ. Præceptum.n. Ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendũ est more humano, vt.s. intersit ut rationales. Ita ꝙ sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat ut dicant ore & mente. hoc est proposito, seu anima uacandi Deo, quia præcipitur cultus diuinus homini, ut homo, hoc est ut rationali: non colit autẽ rationaliter, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositum: ita populus ex hoc, ꝙ obligatur ad Missæ cultum interessendum tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo uacandi Deo: quantum Deus dederit.

¶ Est autẽ in Missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidẽ in duobus, s. in attentione & materia, s. Missa: nam vterque tenetur attendere Missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autẽ ultra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, ꝙ ipsi dicitur, Orate fratres, &c. ubi mandatur pentio: vt pateat, s. sacrificii acceptationem. Secundò ex eo ꝙ eidem dicitur, Sursum corda: ubi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertiò, ex eo ꝙ idem dicitur, Gratias agamus, &c. ubi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò, ex eo ꝙ institutio Missæ habet, ut populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt: ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Cõmunis est igitur utrique attentio ad Missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa Missam tam dicendo quam faciendo: populus autem secluso auditu eorum, quę altè dicuntur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione uacat, & in sola attẽtione ad Missam relinquitur. Et qm imperfectorum, (qui sola mente circa Missam occupati non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit ut licitè populus aliquam uocalem orationẽ, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dũ altè dicit, si nõ intelliguntur quæ dicũtur, assumat ad excitandã, aut conseruandã mentẽ attentã seu uacantẽ Deo durãte sacrificii tẽpore. Hæc enim in adminiculũ humanæ imperfectionis ad uacandũ mẽte tanto sacrificio, fieri piè intelliguntur: melius.n. imò recta uia esset ut sola mente aut quasi sola mente circa tm̃ sacrificiũ occuparentur præsentes, petendo ut sacrificium gratũ sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo De tanto beneficio passionis Christi & pręsentię ibi, &c. Nec propterea laqueũ inicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatur ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab intentione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet uadit ad Missam, ut faciat ꝙ Ecclesia ordinauit, dummodo uoluntariè postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, ꝙ hinc licitum est populo assumere quancunque orationẽ ad habendã mẽtem Deo uacantẽ tempore sacrificii: ac per hoc nõ prohibetur ad hoc assumere orationẽ uocuã, ante pœnitentialẽ, aut etiam horam canonicã: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finẽ, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ opitmè ordinatur. Inde autem obstat, qm si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur nisi unus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: unica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis: & similiter unicum tempus est, quo persoluitur utrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus cõmitti uidetur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo unam, & ex duobus temporibus soluendo unum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertiũ duo occurrunt pro responsione ad quæsitũ dicenda. Primũ est. Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tũ qa disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluẽdi, alioquin nõ suauiter exoluũtur. Tum quia oppositũ faciẽdo interuenit cõfusio attentionum & tẽporum dũ duæ attentiones cõfunduntur in unã, & duo tempora in unũ. Tũ quia minus soluitur, qm pro duabus attentionibus soluitur una, & pro duabus tẽporibus dicatur Deo unũ. Tũ quo ad horas, quia priuata authoritate nõ licet unũ publicum cultũ subordinare alteri publico cultui disparato, ꝙ tñ fieret, si una hora canonica diceretur infrà Missam: quia assumeretur ad habendã mentẽ uacantem Deo tẽpore sacrificii. Et sic uerificatur opinio tenens, quòd non possunt hęc infra Missam præceptam dici. Non tñ per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licitè sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam Missa quàm Missæ solẽnitas agitur

tator: in quæstione autem 85. articu. 8 in 5. causa duelli, uidetur dici, quod licet inducere, ut peccent minus.

¶ Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrant mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc. s. minus peccandum: & aliud est inducere solummodo ad ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est nō solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit ut adulterum cum aliter non ualemus retrahere, ad simplicem fornicationem licitè prouocemus, non hortando, ut fornicetur, sed si suæ uult satisfacere uoluptati, alieno non iniuriciatur toto. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim nō est inducere ad malum maius, uel minus, sed est secundum rem retrahere a malo maiori. Fitq; frequentissima exercitatione hoc a redimentibus uexationem suam: ut fecerunt illi decem uiri apud Hieremiā.

Quartum est: In q. 147. dicitur, Excusatur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnā: & doctor sanctus dicit non licere exhibere uinum uolenti omnino se inebriare.

¶ Solutitur hoc, dicendo, quòd exhibens cœnam, ministrat homini, non uitio: exhibens autem uinum, manifestè ministrat uitio. Quod patet ex differentia inter uacantem cœnæ & uacantem ebrietati: nam uacans cœnæ, uacat actui humano: & deformatis uitij, solummodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat. Vacans autem ebrietati, uacat actui per se defformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est: In q. 72. ar. 3. dicitur, Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia in quol. autem. q. illa, an in usura transferatur dominiū, contrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino uoluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere ueniam dupliciter concurrere potest: uno modo, ut pars restitutionis. Et sic si cōtingat ad restitutionē honoris oportere ueniam petere, ita necessaria est ueniæ petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitū ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatē: ac per hoc cum petitione ueniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit, ut res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniuriis sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere ueniam, ita & in cōtumelia: quia cum petitio ueniæ ultra restitutionē honoris annexā habet submissionem petentis ueniam, ad quam submissionem non facile quilibet flecti potest, ideo prudentis uiri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passio exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commento totius Secunda Secundæ Tractatur de famoso murmurationis uitio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non est genus aut species alicuius uitij, sed circuit multa uitia, ut imperfectum quid in multis speciebus uitiorum: & propterea non debuit specialis de mormuratione fieri tractatus, cum de generibus & specieb. uitiorum tractatum est. Nequaquam tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectum quid sonat in uitiis uerborum (puta contumelia detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes, & detractiones. & similiter quatenus sonat imperfectum quid in uitiis actionum uel passionum, intus uel extra (ut inobedientiæ, impatientiæ uel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus consciētiæ quo stante licitè operamur oppositum.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter uidetur ab aliis responderi. Quidam. n. distinguendum putant quantitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis scrupulū habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, q̃ plus aut æquè credit esse inuicem (scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si uerò plus credit licitum esse, cum hæsitatione tñ liciti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitū est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem uidetur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiā exponeret se aperans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulat, contra quem licet agere, non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentib peccara in aliquo actu, & nesciunt quare) siue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna mediocri uel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu uacillatio sit modo speculatiuo, uel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, uel illicito secundum se, uel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum uel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus uel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quòd est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à pulsatione, ita quòd ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæsionis alienæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quòd innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an ueritatem speculatiue euidenter habeant, non pertinaciter assecuntur. Difficile enim, inquit Aristotel. est nosse se scire: quia difficile est discernere an scita an ex propriis, &c. sciantur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod unum nata est reddere intellectū speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitationem magnam uel paruam, ad fidem certam uel incertam, de licito uel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licitè oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum uel obliquum moris, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis, incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercēdum & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, ut uacillatio conscientiæ in applicatiue consistens deformē reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo nō debet, debet enim potentia rationalis determinari ad unum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur utriusq; oppositi, si fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus ipsa uidetur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene uale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij, anno salutis 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ, sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVLSAS, uenerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non ut discas qui alios gloriosè doces & uerbo & scripto, sed ut explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

QVAERIS Ergo primo, cur in commētariis nostris super Secunda Secundæ, quæstione trigesimatertia, articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimatertia, articulo quinto, in finem permittitur simul stare bonitatem substantialem atque ueniale peccatum. Inde namq; consurgere uidet, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet uenialiter: ut Luterani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quæsito respondet primū, non esse in cōmentariis nostris scriptum unum atq; eūdem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malū uenialiter, ut patet intuēti. Nā in primo loco allegatum pctm ueniale dicitur omissio: bonitas aūt essentialis saluatur in animo seu in uirtutis habitu. in secūdo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis. peccatum aūt ueniale in omissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectādo quā ad uerba, q̃ magna est differentia inter has duas cōbinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato ueniali, & meritum cum peccato ueniali. Nā prima combinatio frequēter simul stant

stant

rit in eodem numero actu, dum sępe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: vt cū quis reddit mutuū, non tamen ea hilaritate qua debet. & sic de aliis. Secunda autē combinatio nunquam simul inuenitur in eodē actu: quoniam nullus peccando meretur uitā æternam. Est n. tantæ uis peccatum ueniale, ut tollat ab actu quem afficit meritum æternæ uitæ: quamuis non tollat æternæ uitæ meritum a persona: multi n. sancti uiri absque hoc q̄ perditur æternæ uitæ meritum, peccant uenialiter: uerū per illos actus q̄ peccata sunt uenialia, non merentur uitam æternam. Hinc clare patet, ex hac & sana doctrina non sequi, q̄ iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentariis quæstione 62. articulo sexto, circa responsionem ad tertium, ubi dicitur, Non oportet restituere cū damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad saprodendum quantumcunque ueri hæredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea ueri hæredes damnificantur, non teneri ad dānificandum seipsam in fama, ut quantum in se est, ueros hæredes a damno hæreditatis præseruet. Quoniam quemadmodū cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, ut satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut uitam pro euitādo dāno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (ut dicit) uiris notabilibus graue uidetur, mirandum potius mihi uidetur de ipsis: cum decretalis de pœniten. & remis. cap. officii expressè dicat, mulieri, quæ timet uiro suo hoc indicare, non esse denegādam pœnitentiam. Constat enim quòd certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut amor, &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quam diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus aut mors, quàm eius infamia, si communi consanguineorum uoto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comm. quæst. 78. circa artic. 4. & nescio quo opusculo nostro: ubi dicitur, utentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile, si solidum est hoc fundamentū. Nam uidetur quibusdā hoc non oportere, ob id quòd apud Augu. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita quòd, si per uerum Deum iurare uellet, non admitteretur iuramentum: ut proinde petitur in quantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quòd sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

¶ Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimum esse iactū fundamentum. si nunquàm licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, q̄ quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit appetitu rationali, qui uoluntas est, procedens. Sed constat quòd non licet appetere peccatū alterius quantumcunque parui: scriptum est enim de charitate, quòd non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parui. August. autem, ut patet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si uellet iurare per unum Deum, non esse admittendum: sed utentē fida Barbari firmata iuramento per falsos Deos non communicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, idest fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus sanctum quòd ille potest si vult, absque peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest, si uult credendo in unum solum uerū Deū & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo quòd si uellet iurare per uerum Deum, iuramentum nō admitteretur, nisi forte obiicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem, quasi idololatra non ut iuramento, sed ut uana & superstitiosa iurandi adinuentione, illo uteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quòd non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, ut iurarēt per falsos Deos, sed ergo petendum esset, ut iurarent, & non irriderent ueram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quòd iurans iniquitatē apponet iurando per falsos Deos.

QVARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa articul. 8. An sicut uotum abstinentiæ uxoris, sic & uotum cōtinentiæ uiri irritare possit, sic ut uxor secura atque tuta,

¶ Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationem de vxoris uoto circa abstinendā: & circa continendam quoad irritationem a uiro: quoniam potestas irritandi uota uxoris, spectat ad uirum, quatenus gubernator est, & uxor est illi subdita. Circa actus autem continentiæ, uir & uxor ad paria censentur, & præterea non spectat ad potestatem uiri irritare uotum continentiæ uxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec uiro subditur.

QVINTO quæris, an sit mens S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. artic. 1 q. 4. prout quidam sibi imponunt, quòd excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiæ. cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiæ suffragia participantur a Christifidelib. Primus est per communem ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intentionem, qua cōmunia suffragia diriguntur pro isto particulari, ut cum aliquis dicit, uel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis ecclesiæ, hoc secundo modo: ita timenda est, non solum ab excommunicato, sed ab aliis. ac per hoc alii prohibentur celebrare speciali mentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis ecclesiæ, quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum ueritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatiuè militans ecclesia a cœlo) constat autem quòd excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ, qua excommunicati priuantur communibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare uno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quòd excommunicatio iniusta non priuat communis ecclesiæ suffragiis.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæsita tua scribenda: quæ si satisfecerint, gratiæ referantur Deo: finaliter, suppleat perspicacia tua. Bene uale, & ora pro me. Romæ die 2. Iunii, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & unitate numerali peccati, actus exterioris. Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quòd uotum est de meliori bono, idest bono supererogationis, & quòd religiosæ personæ ueneréis uacantes ugāt contra uotum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, boni est non supererogationis, sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominē pergit, quoties interrupta cogitatione iter eundum renouat uoluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum cōmittat, an totum sit unum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur uoluntatis actus.

AD primam dubitationem facilè dici posset, q̄ propria quidem non materia est bonum supererogationis: communis tamen uoti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus uoluntarium est, unde & Iacob Gene. 28. legitur uouisse habiturum se dñm in Deū. Et multi uouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidē: ut Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis uoueret se non commissurum adulterium, si contra faceret, non solum adulterii, sed fracti uoti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solum abstinentiā a coniugio, sed ab actu uenereo uouisse dici possunt: testāte hoc animi sermonisque conceptu ac usu: credimus namque, & fatemur oēs, castitatis uotum in omni esse religione. Constat autem quòd castitas continentiam non solum a coniugio, sed a cæteris uenereis significat: & sic uotum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici pôt, quia per uotum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit ulterius Dei, s. specialiter quo ad abdicationem actuum illicitorum uenereorum a se, ut cogitet quæ domini sunt: ideo non solum si coniugem de facto accipiat, sed etiam si ad alterius uxorem accedat, uel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina uiolatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij. Cognosci. n. a quocunque non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tñ non solum alterum de facto coniugium contrahit, sed si cuicunque alteri consenserit, adulterij rea est, pp dictam rõnem, quia. s. persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quod fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri. n. personæ coniugi omnino illicitum ex se est) & tñ cum quacunque psona alter coniunx coeat, adulterium committit: ita stat quod uotum religiosi, ut propriam materiam respiciat, abstinentiam a coniugio, & tñ quomodolibet religiosus coeat, sacrilegium cõmittit. Et utrobique (ut dictum est) eadem est ratio: quia utrobique persona fit alterius quo ad partem generatiuam, ac in uita semper sit illi alteri. s. Deo, uel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus uenereos extra coniugium: sic uotum religionis in omnes actus uenereos simpliciter.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est unum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries hr̃ marum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid uoluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatũ sit unum uel plura. Multi. n. actus uoluntatis sunt unũ numero peccatũ: ut patet, cũ quis actũ intentionis, fruitionis, electionis &c. & ad delectabile unũ hẽt. Peccatũ aũt formaliter, cũ deordinationẽ actus uoluntarij importet, ubi est una numero deordinatio, ibi est unũ numero peccatum. Cum aũt aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quod in eo est actualiter uoluntariũ deordinatum in spẽ homicidij, ita quod & uerum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quod uoluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non uoluntariè iret ad occidendum. Interrũpendo aũt in ulteriores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicantur actus uoluntarij: ita quòd prius erat uoluntarium imperatum, mõ est imperatum & elicitum: sed quot quot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationẽ uoluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cũ eo quod inuenit, quamuis secundũ se constitueret lumẽ nouũ: ita quilibet actus alicuius circa homicidiũ in pergente ad illud, cedit in identitatẽ actualiter inuenti uoluntarij homicidij, quãuis secundum se constitueret nouum peccatũ homicidij: regulare quippe est, qđ accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa uestra dubia occurrunt. Superest, ut una cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ, die 27. Augusti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMANTISSIME Pater ex acceptis uestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrũ de analogia nominũ uos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentẽ uestram tenere, soluique a me familiariter flagitatis. Ego autem quamprimum compleui expositionẽ librorũ de Anima (cuius fini incumbebã, cum uestras recepi) respõdere curaui: ne pclaro ingenio uo deessem. Primũ igit dubium fuit ad hominẽ, nec ipsum. s. quia in commentariis de ente & essentia, sustineo unũ conceptum mentalẽ repræsentatiuũ mentis: & in trac. de Analogia nominũ uideor hoc negare. Secũdum aũt est ad diuum Thomam: cũ ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his de quibus Analogum dr̃, & diuus Thom. in q. de veri. q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum unum simplicem, ad quẽ omnia prædicamenta & trãscendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari uidentur: quandoquidẽ si ens absolui non põt a naturis rerũ, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quẽ ultimo resolutio fiat, & ad quẽ oẽs addunt.

AD Euidentiam horum, & specialiter primi, resolutio. quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis cõceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cũ unum proportionabiliter ut sic, habeat singula membra similia ppotionabiliter, oportet quòd habeat etiam unum conceptũ mentalem repræsentatiuum illius unius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in trac. de Analogia nominum, sed conceptus iste unus numero in mente secundum esse subiectiuum, est unus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat unam solam naturam, sed ultra unam, quam determinatè repræsentant (a qua est impræssus) repræsentant implicitè cæteras similes illi primo repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se & cõceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, ut sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogum habet unum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum sit, unum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis unus numero in mente repræsentans Analogum quidẽ determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quẽ paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quãm repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, uerbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes. tunc enim manifestè repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad nominis: neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cum a me uel ab alio scriptum inuenitur, quòd nõ potest Analogum, unum numero mentalem conceptum habere, sed unum Analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerũ repræsentatarũ (nisi sint fictitij,) quẽadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi nõ est unus, sed exigit repræsentationem omnium fundantiũ Analogiam: ita significatũ Analogi adæquatũ & perfectum nõ potest ita abstrahi, ut obijciatur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obijci dupliciter, imperfectè. s. uel in uno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: uel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectũ: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptũ simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & unum Analogia nõ sit unum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod Analogum, compositionẽ admixtam. Et ut exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens uis resoluere, si in conceptũ distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimũ, cui, & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptũ confusum, quod est, resolues: quòd etiam est simplicissimum, cui et prædicta addunt. Sed occasio errãdi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in unũ Analogia, sicut consueuit resolui in unum uniuocatione. Ita quod quærunt in Analogia, quasi unum numero terminum, sicut in uniuocis: cum tamen terminus in Analogia sit unus proportionabiliter tantũ. Ita quòd quod singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptũ obiectiuum & mentalem, simplicem, & unum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico uerbo rem absoluam) ens esse primò notũ, in quod fit omnis resolutio, in quod oĩa addunt, per modum Analogi interpretandũ est: cũ quo stare potest, quod ens secundum perfectum adequatumque cõceptum non abstrahit a naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiã. In hoc pẽdet tota uis claritatis rei huius: ut semper animaduertatur secundũ Analogorũ morem hic dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex unico uerbo concepisses cuncta. Bene uale, & pro me orata digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus satisfacere uolens, considerauí in literis tuis quęstioné distinctã in quinq; articulos circa emptioné raptarũ rerũ in bello iniusto. Primus est an huiusmodi rapta etiã difficillimè reparabilia, sint iudicanda tãquã habita p derelicto. Ad quẽ respondetur negatiuè: quia nec ueri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerũt à se dñium illarũ: nec ex cõditione rei, loci aut tẽporis derelictio hmõi cõsurgit, ut in thesauris, & similibus. Distinguendũ tñ esse inter rem & rẽ, uidemus Romæ: qm feræ, uestes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inueniunt dominũ, quia nullus scit discernere feras suas ab alienis (quum & uendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publice. Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd para direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictiones sũt.

¶ Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diẽ seu certum tempus: ut nonnullæ leges admittunt. Ad quẽ respondet negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatẽ concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in utroque articulos est, quia emunt res aliena sine consensu ueri dñi.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in emẽtibus sciẽter tota resolutio sumẽda sit ex intentione utilitatis ppriæ, uel dñi: ita q emẽtes pro sua totalitẽ uel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores: emẽtes aũt pro domini principaliter emolumẽto rectè faciãt pretiũq; repetere possint. Ad quẽ respondetur, q per se loquendo nulli licet emere rem alienã sine consensu ueri domini: & si quis emit, etiã bona fide, tenetur ad restituendum rẽ emptã, quã hẽt, uerò domino: nec potest pretium solutũ petere à uero domino: quia tenetur ad restitutionem nõ rõne iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienę, quę apud ipsum est. Nec hoc est uertendũ in dubiũ loquendo per se, & propriè. Dico aũt propriè: quia magni refert emere uel redimere: nã emere huiusmodi aliena nõ licet: redimere autẽ licet: sed redimit is solus, qui re uera domini redimit occupatã ab alijs rẽ illius: unde nõ redimit, nisi qui personam ueri domini induẽs, significatus est uero domino, ut rem suam recuperet redẽptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed piũ est redimere uiliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se quia per se accidẽs potest esse licitum: ut si cognoscam res raptas fuisse cõsanguinei mei, impotẽtis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratũ esse consanguineo meo, q ego fruar rebus sic irreparabilibus, etiam, illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictũ cuiusdã doctoris dicentis sic probabiliter credo, q totaliter emens paratus reddere uero domino, si cõparuerit, credẽs tamẽ q nõ cõparebitur & cõsequenter: sperans pro se rem habiturũ, nõ peccat: quia uerisimiliter potest de ueri domini uoluntate præsumere, sit in conscientia tutũ, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se explicitum (quoniã ratione rei alienæ tenetur ad restituendũ uero domino sine pretio quamdiu res est apud eũ: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum emẽti est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est an emat rectẽ quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quòd maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitis, an dñs talium sit censendus omnino ignotus, stãte notitia regionis puta Vngarię. Ad quam respõdetur, quòd hoc est unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, ut licitè quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, etsi nõ illi ecclesiæ cali cis dominæ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significãdo Ecclesiæ cui datur, ut quantum in se est, & publicè & teneat pro ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redẽptionis. Et quãuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa uni Ecclesiæ de alia quam mihi de consanguineo meo: quoniã una ea domus est uniuersa per orbem spatia Christi Ecclesia. Hæc sunt fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene uale, & ora pro me. Romę die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomę de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti finis.

TOMVS SECVNDVS

OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI,

cuius sunt tredecim utilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS DE conceptione beatæ Mariæ uirginis, ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

CAPVT I.

De duplici uia discernendi ea quæ fidei sunt, uel ei aduersantur.

FAVSTVM felixq; sit, Leo. 10. Pont. Maximeq, da supremo pcitus tuæ operæ prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiũculę cũ sese obtulit: Definitio secretorũ Xpianę fidei, q nosse soli Deo natura cõuenit in mediũ uenit, propositũ est, ut decernas in Lateranẽsi synodo, utrũ Deus beatissimã uirginẽ Mariã à pctõ originali pseruauerit, an mũdauerit. Quocirca duo occurrũt scribẽda. Primò, uię decernendi ea quæ sunt fidei, modiq; quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabũtur, deinde iuxta singulos modos per uias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶ Duę sunt uię, quibus decerni potest religioni Christianæ quid credendũ sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis auctorib⁹ sacræ Scripturę cõtẽta in canonicis libris Biblię, traditionibusq; Apostolorũ symbolo & alijs, q cõstat ecclesiã p Apostolos suscepisse: ut sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicę sedi, siue cũ synodo, siue sine synodo. Hęc enim dña ad solẽnitatẽ & cõgruitatem spectat iudicij apostolici de his quę sunt fidei, & nõ ad necessitatẽ: ut uniuersa testatur Ecclesia, Hęreticorũ dubiè tenẽs, qui ab apostolica sedẽ damnatã hæresim sectantur. Reuelatio demũ facta sacris doctoribus, his scilicet, quorũ, & uita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distãtia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhęrentes tãquã necessarijs, ita quòd se hęreticum cõprobat quicũque pertinaciter alicui horũ aduersatur: Reuelationi autẽ factę sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus: ut diui August. Thomasque scripserunt, &

magist.

magistra rerũ experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & alijs, an aliquid sit reuelatũ explicitè (ut creatio mũdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, ut sunt omnia illa quorũ opposita non possunt sustineri cũ ueritate sacræ Scripturæ & aliorũ quæ certa fide scimus: nisi q; ingenio, labore, rõne, & intellectu opus est, ut manifestentur hæc quæ implicitè dicuntur cõtineri esse necessariò cõnexa illis in quibus cõtineri dicuntur. Quo fit, ut in istiusmodi rebus antequã cõstet qd necessariò cõnexũ sit certis & indubitatis fidei traditionibus, unicuiq; liceat quod rationabilius sibi uidetur amplecti sine pertinacia. Et hinc rõnibus locus dat̃ ad ea, q̃ sunt fidei: nt. s. afferantur rationes ostendentes cõsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubiũ uertuntur. Propter q; oportet omnes rões ad ea, q̃ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentę procedere, & in diuinã reuelationẽ in prædictis contentã resoluere. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, nõ cuicunq;, sed prædictis facta est, fides nra innititur & & secundum eã oportet decernere quicquid in fide decernẽdũ est. Extraordinaria uerò uia, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod uerè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magna: tũ ex parte operũ mirorũ: quia Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nõ nere miracula à solo Deo factibilia putaremus: ut opera sanitatis, & elemẽtorũ, & similium. Vnde & Antichristus facturus dr̃ tot miracula in oculis hominũ, ut si fieri posset, etiã electi fallerent. Tum ex parte illusionum, ut contingit in præstigijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in homilia 29. data sunt infidelibus, nõ fidelibus. Ecclesiæ uerò tanquã fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica: Vnde uia signorũ etsi est à Domino data Marci ult. ppter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidẽ personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: ut in cap. ex intimatio. extra de hære. tñ nisi coram Rom. Ecclesia euidentissimè fierat, uerum & indubitatum non mirũ, sed miraculũ, expressè ad testificandũ hoc esse uerũ, non deberet Romanus Põtifex determinare aliquã fidei ambiguitatem ex hac uia. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariã uiam decretorũ fidei: in tãtum, ut si Angelus de cælo oppositũ huius ordinariæ uiæ diceret non esset ei credendum: ut Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, q; miracula q̃ ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sãctorum, quæ tamen maximè attenta sunt, quum humano testimonio innitantur (eorũ scilicet qui testãtur) non omnino certa sunt: quoniam scriptũ est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autẽ Christianæ certitudo non humano more certa esse dẽt, sed infallibile omnino debet habere testimoniũ: quale nullus homo, sed solus Deus præstare pt. Vnde & Petrus Apostolus cælestis uocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano utens, subiungit: Et habemus firmiorem ꝓpheticum sermonem subiungendo, quod non uoluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis aũt patet, nõ solum decernendi uia duplex: sed & modus duplex, quo credẽdum esse decerni potest. Nã quędã decernuntur credenda tãquã necessario credenda, ita q; cõtrariũ sentiens est hæreticus, quædã uerò tanquam probabiliter & piè credenda, ita q; contrarium sentiens nõ est hæreticus: ut de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in utero matris, & alijs huiusmodi communis Ecclesię pietas probabiliter credit. Ratio aũt quare ois uia tam ordinaria, quàm extraordinaria decernẽdi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina ẽ, in prõptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei lumẽ humanæ mẽtis excedunt, & ex solo diuinę uoluntatis beneplacito dependẽt istiusmodi singularia. scriptum est autem, quòd quæ sunt hois nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui uoluerit Spiritus reuelare. Hęc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessario credenda.

Beatã uirginẽ à peccato originali fuisse mũdatã, uel ab eo ꝓseruatã opinari, si sunt de necessario credẽdis.

DICTIS autem ijs, incedendo, ut propositũ deinde fuit manifestatur primò, q; neutra pars quælibet, ut in dubium uertitur, est necessariò credẽda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura cæterisq; fidei dogmatibus necessarijs explicitè habetur, & utraque pars sustineri potest cũ ueritate sacræ scripturæ reliquisq; necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginẽ à peccato originali mundatã, certũ est q; fidei consonat, tum quoniam uniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in sacra Scriptura habentur: ut patet ad Ro 3 & 5 & 2 ad Cor. 5. tum quoniã uniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ cõsonat, tũ quoniam in numera sacrorum doctorũ & sanctorũ multitudo hanc partẽ explicitè tenuit, ut infra patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginẽ præseruatã à peccato originali, licet quidã scripserint, quod contrariatur sacræ scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidã ãt qd nõ: mihi tamẽ theologorũ minimo distinguendum uidetur circa sensum huius opinionis: Nam potest dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo sit ꝑseruata totaliter à peccato originali, ita q; fuit exẽpta ab omnibus ad dictũ peccatũ spectantibus. Secundò, ut beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionẽ gratiæ personalis: Est autẽ inter istos duos sensus maior distantia, quã sit inter cęlum & terrã. Nam cũ anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instãti, in quo aĩa rõnalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius secũdm naturæ ordinẽ caro seu materia, cui anima infunditur est infecta, utpote genita ex commixtione utriusq; parẽtis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni contrahit maculã in seipso originalis peccati: quia infundit̃ carni infectæ: neq; solã maculã ex carnis infectione cõtrahit persona in utero genita, sed multa alia scilicet, reatũ clausę cęli ianuæ, fomitẽ peccati, & pęnã mortis tẽporalis: ita q; infecta caro cui infunditur anima est, in qua fundat̃ ratio non potentiæ contrahendi originale pctm̃, sed ratio contracti in propria persona debiti, q; contraharur in aĩa rationali sua peccatum originale, & secundũ maculam, & secundum reatum pęnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium incaistẽs in ꝑsona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginẽ præseruatã totaliter à peccato originali dicit ipsam nõ cõtraxisse carnẽ suã infectã; ac per hoc nõ solũ sine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio uerò dicẽs beatã Virginẽ præseruatã solum à macula peccati originalis, & ijs quę à macula sunt inseparabilia (ut est reatus æternæ pęnæ damni) non negat beatam uirginem carnẽ habuisse infectã: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculã originalis peccati, & quo ad maculã, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia, nõ redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redũdauerit & fomes ligatus tamen per gratiam & reatus clausę ianuę uitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pęna. s. mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa. s. clausæ ianuæ erat natura ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suã mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione sententia fidei aduersetur.

Opinio afferẽs Beatã uirginẽ ab originali pctõ sic fuisse pręseruatã ut nihil illius incurrerit hęretica est, & ab ecclesia dãnata, fuisse eã tamen à peccato se liberatã ut maculã in carne, & pœnæ reatus incurrerit, nõ aduersat̃ fidei catolicę.

INTER has igitur opiniones hæc mihi uidetur quo ad fidẽ differentia, qđ positio dicens beatam Virginem esse præseruatã à peccato originali & reatibus &c. est cõtraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quę in sacra scriptura & alijs documentis fidei certis & necessarijs continentur. Oportet namq; quæ de beata Virgine firmiter credere, q; Christus est mortuus pro ipsa, & q; ipsa est mortua morte peccati: quoniã in sacra Scriptura habet̃ ista conditionalis. Si Christus est mortuus pro oĩbus, omnes mortui sunt, ut patet secundæ ad Cor. 5. c. Cõstat enim q; omnis cõditionalis uera est necessaria: & quòd à destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis ualet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidẽ nostra ꝓcedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istam positionẽ, Non omnes mortui sunt, q; beata Virgo nõ est mortua morte peccati: ergo Christus nõ est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Non põt hic locus glossari, quod omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hanc propositione illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine ulla exceptione: quoniã hęreticum constat esse, dicentẽ Christũ non esse mortuũ pro omnibus sine ulla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in cõsequenti: unde Aug. in 6. cõtra Iulianũ, tractans hæc uerba Apostoli, concludendo dicit hæc uerba. Consequẽs ergo esse uoluit, ut omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non corpore, restat ut in peccato mortuos esse omnes, ꝓ quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianũ. Hæc ille. Vnde cũ opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa sustineri iudicio meo nõ pt. Et ne lõgius protrahatur hoc, oportet summariè antè oculos habere, quod istæ quinque propositiones sani omnino cõtinende, scilicet, Christus mortuus est primo beatę Virgini: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo ẽ reconciliata Deo per Christum: beata uirgo est redempta per mortẽ Christi, beata uirgo esset post sanctificationem sui nõ nisi p Christi mortem aditũ habuit paradisi apertũ. Quibus adduntur aliæ aut

per

per sẽnotæ (scilicet q̃ oĩs reconciliatus fuit inimicus, & q̃ beata Virgo mortua est morte tẽporali) aut determinatè per Ecclesiã, s. oĩs homo redẽptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam .n. harum refert Aug. ad optatũ de origine animæ à Papa Zozimo decretã, dicens, in epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redẽptus dici potest, nisi qui verè per peccatũ fuit antecaptiuus, sicut scriptũ est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, in his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atq; fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano hæc ille. Secundam verò, s. q̃ mors est pœna peccati originalis, constat decretã esse à Concilio Mileuitano: vt patet de cons. dist. 4. c. placuit. Vnde patet q̃ distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationem: quamuis sanctus Bern. super cantica sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelus. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, s. per vnũ hominẽ peccatum transiit in oẽs, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & oẽs in Adã peccauerũt, ad Ro. 3. Et quisquis hominẽ aliquẽ esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorũ, excepto vno Mediatore, contrarius est sacrę Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinẽ carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possũt saluari ab huiusmodi opinione, si tñ opinio nominãda est, quũ videatur manifestus error in fide. vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis de hac positione non se impediuit, sed solũ de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expressè patet legenti illã. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ asseret beatam Virginem totaliter præseruatam à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secũdo autẽ sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, s. q̃ præseruata est à macula peccati originalis, & nõ ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, nõ est contraria sacræ Scripturę, nec determinationi Ecclesię, nec aliquibus necessariò creditis, qm̃ beata Virgo præseruata ex speciali præuẽtione gratiæ à macula originalis peccati, & habẽs cætera quæ diximus, non est extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigentiũ remissioni peccatorũ, captiuorũ, habentiũ carnem peccati, obnoxiorum morti & clausuræ cœli. Et cõsequenter nõ est extra latitudinẽ eorũ pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorũ, liberatorũ, redẽptorum, mundatorũ, introductorũ denique pro Christi morte in vitam æternã animæ & corporis. Et in prõptu ratio est: quia ex eo q̃ habuit carnẽ infecta cum fomite ligato & reatibus, agebat futuro remedio p incarnatione & morte Iesu Christi exhibendo. Et ex eo q̃ in propria persona habuit debitũ cõtrahendi maculã originalis peccati imo initiũ, vnde redundare in animã suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo sanctificauit eã, ligãdo etiam fomitẽ habuit rationẽ gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redẽptiuę, &c. Liberans namq; aiam à macula nõ actualiter habita, sed ea propria ratione tunc debita, & in eadẽ carne tunc initiata, non extra latitudinẽ liberantiũ à peccato, mundantiũ à sorde, redimentiũ a captiuitate. Neq. n. vno modo tm̃ quodlibet horũ dicitur: sed latitudinẽ habet. Dicitur namq; captiuus nõ solũ qui totaliter in captiuitatẽ est redactus, sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter dr̃ mors peccati, non solùm ipsa actualis mors, sed debitũ & initium in propria persona habendi illã. Et similiter dicitur à peccato originali mũdatus, nõ solũ qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidẽ in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cõtractis mũdatus est: & sic de aliis. Nec putet quisquã de mea hãc phantasia me proferre, sed videatur diuũ Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3. (ubi inter alia tractat etiã illud ad Rom. 5. Per unum hominẽ peccatũ transiit in oẽs, & per peccatũ mors) sustinentẽ q̃ per mortẽ sufficit intelligere debitũ, seu reatũ in propria persona mortis, quãuis nunquã actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, q̃ tũm Apostolus dum simul dicat, s. q̃ in omnes peruenit peccatũ & mors, sicut secundũ, s. mors sufficienter saluatur, exponendo mortẽ uel in actu uel in debito in propria persona, ita & primũ scilicet peccatũ, saluatur exponendo peccatũ in actu, uel in debito in propria persona. Dixit autem toties in propria persona: qm̃ si debitum aut initiũ peccati originalis nõ poneretur propriũ illius, qui concipitur, sed cõmune, iã non saluaretur: q̃ illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ scribit August. ponentis per gratiam redẽptionis Christi filios Christianorũ præseruatos à peccato originali, qd̃ habebant in debito communi: sed esset materialis differẽtia, quia ille gratiam præseruationis cõmunẽ Christianorum filiis posuisset, hic autẽ poneretur propria uni. Saluatur quoq; manifestè in hac positione singularis prerogatiua Iesu Christi, q̃ solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: nõ solũ ea ratione, quia ipse ex ui, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in utero uocatur, sanctus nascebatur (iuxta uerbũ Gabrielis ad beatã Virginem, Quod ex te nascetur, sanctũ) sed etiã quia beata Virgo concepta est cũ carne infecta, sed cũ anima sancta ex gratia impediente redundantiã infectæ carnis in maculã animæ. Saluantur & oẽs uniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesię determinationibus ut facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur q̃ reatus & fomes dicti consequuntur infectã carnẽ mediãtẽ macula in anima: ac per hoc si macula nõ est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo uidetur q̃ sine maculæ incursu, iniustè anima rea remaneat, quum pœnę iuste propriæ culpæ originalis tñ sint pœnæ. Hoc inquã non obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tñ est sic necessaria, ut impedita macula oporteat impeditã esse consecutionem aliorũ sufficit .n. q̃ omnium horũ cõmunis radix, s. infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum q̃ habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursu impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illã habet.

¶ Et qm̃ in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo præseruata à peccato originali ab his q dicũt ipsam sine originali peccato cõceptã (ita q̃ per peccatũ originale intelligunt maculam peccati originalis: ut patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorẽ huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tẽdentis, ut à culpa, offensa inimicitiaq; aiam beatę Virginis in cõceptione pseruaret à qua pueri nunc per Baptismũ, & olim per circũcisionẽ liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Frãcisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conat saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est aĩa susceptiua in beatæ Virginis cõceptione præoccupantẽ peccatũ originale) idcirco, qnũ de duabus opinionibus de cõceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mũdata, an pseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligẽdus est. Quocirca coercẽdæ sunt prædicatorũ linguæ, scriptorumq;, manus in has quæstione: & neutrã debẽt dãnare partẽ ut erroneã, ut hæreticã, ut sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ determinationi contrariã: sed sobriè scribere & loqui debent, & nõ plus sapere, q̃ oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum a Xysto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quam probabilis existat.

QVVM igitur neutra pars sit necessariò cõcedẽda oportet uidere, an altera an utraq; sit pbabilis. Quòd .n. pars illa, quæ tenet beatam Virginẽ esse à peccato originali mũdatã, pbabilis sit, ex eo patet q̃ tot sancti Doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, q scriptã pferunt, hanc partẽ non in cõmuni, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerũt. Et ne fingere uideat, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita ut eorum non solum nomina & loca, in quibus hæc scripserũt, sed uerba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psal. 34. dicit, Adã est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Dñi ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manẽs Deus peccatũ nullum unquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quãuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literã dicit, Corpus Christi quãuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamẽ quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati. dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matris fuerat obnoxia, militiam uirtutis exercuit.

Sãctus Ioãnes Chrysost. super Matthęũ dicit, Quãuis Christus nõ esset peccator, naturam tñ humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Eps̃ in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis exstitit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psal. Deus Deus meus respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita ut ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione B. Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in utero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per

Spiri-

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est, (& hę in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamē ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernar. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post cōceptū in vtero iam existens sanctificationē accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctā fecerit natiuitatē, nō conceptionē.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquinno in 3. parte. q. 27. artic. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorū in 3. sent. dist. 3. q. 1. arg. 2. dicit, Dicendū est q̃ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est cōmunior, & rationabilior & securior. Cōmunior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorū authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorū in sermonū suorū opere tertio incipiēte, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone 4. incipiente, Sicut sol oriens mūdo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandū tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de cōceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginē conceptam in peccato originali quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis da Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia authoritates istæ, nō de humano genere, aut Christianis in cōi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressè loquūtur, ideo glossa illa, qua Sanctorū authoritates intelligendæ, dicuntur de lege cōmuni, & non de priuilegio singulari, locū hic nullū habere, tū quia glossa huiusmodi de lege cōmuni, aut priuilegio locum habere potest, qñ est sermo in cōmuni, seu vniuersali (propter qđ non attulit vniuersales propositiones Sanctorū solū Christum à peccato originali excipientiū) sed qñ est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, q̃ intelligatur de lege cōmuni: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege cōmuni) specificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorū authoritatibus allatis esse cōstat. Tum quia ex eo q̃ sancti doctores beatā Virginem in particulari explicant, subiacere legi cōmuni in conceptione cū peccato originali, & excipiūt ipsam beatā Virginē à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) constat q̃ sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutan nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoq; dictæ authoritates glossam aliā, s. de facto, vel ex debitis, vel (& in idē redit) quantū est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint q̃ beata Virgo incurrerit peccatū originale nō de facto, sed de debito: hoc est quia debuit cōtrahere originalē maculam, sed non contraxit de facto, similiter q̃ quantū est ex se, beata Virgo contraxisset peccatū originale, sed de facto nō contraxit ex causa extrinseca, Deo, s. præseruāte per suā gratiā. Hanc, inquam, glossam excludunt, tū quia ly de debito, & ly quantū est ex se, est conditio secundū quid aut diminuens: quia habens aliquid quantū est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solū ex debito habet, secundū quid habet: & si solū quantū est ex se habet, nō habet illud, sed oppositum illius. Sancti autē & doctores dicunt q̃ beata Virgo habuit peccatū originale sine vlla cōditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab ijs, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, nō explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis uti debeant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanq; explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositū, s. beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atq; temerariæ sunt huiusmodi non expositiones, sed corruptiones authoritatum, locutionumque Latinarum.

¶ Repellunt etiā dictæ authoritates glossam de cōceptione ante infusionē animę, vel in ipso instanti infusionis animę, quasi Sancti & doctores intendāt, q̃ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionē ante infusionē aīæ, & nō quo ad conceptionē in infusione animę. Tum qñ sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de cōceptione aliorū hominū per cōmixtionē seminum genitorū: constat autē q̃ sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum qñ ante infusionē animę non habet locum peccatū originale: qñ sine anima rationali nō inuenitur copula originalis. Tum qñ loquuntur de beata Virgine, constat autem q̃ ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sāctorum & antiquorū doctorū admissione digna sit, s. si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verū puto, q̃ si Christus nūc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret sa populis, &c. Stant igitur solitæ allatæ Sanctorum & doctorum authoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPUT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali peccato fuisse præseruatam.

ALTERIUS autē partis (scilicet q̃ beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas assertur ex nouem: ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia cōcessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes, beatā Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus. Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Marronis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Primū argumentū à Sanctorū, & doctorū dictis.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos, & nullus est inter istos Sanctus. Sanctę autem Brigidę è regione ponitur sancta Catherina Senis, quæ dixit sibi reuelatū esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suę titulo 7. c. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catherina: quia canonizata est sicut ex certis sanctis: sancta vero Brigida canonizata est tēpore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tū quia in ijs, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cū modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introduxit hanc opinionem timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. q. 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autē horum factorum sit, Deus nouit: si authoritati Ecclesiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶ Quod autē noui sint oēs doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo q̃ Magister senten. de Sāctorū testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici pōt, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationem congruentiam ipsam (scilicet carnē Christi) prius peccato fuisse obnoxiā sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatā, ut ab omni peccati cōtagione immunis uniretur verbo, Hęc ille. Et S. Bonauentura in 3. sent. dist. 3. q. 1. loquēs de authoritate sanctorū dicit, Nullus autē inuenitur dixisse de ijs, quos vidimus & audiuimus auribus nris beatā Virginē fuisse ab originali peccato immunē in sui conceptione. Et Adā angelicus in 3. sent. d. 3. dicit, Si credendum est dictis Sanctorū, tenendū est beatam Virginē fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorū inuenitur dixisse contrarium

tium. Hæc ille. Et ipse Fräciscus de Marronis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, quod non obstante quod B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tñ Säctorum possumus dicere quod aliquomodo peccatum originale contraxit. In quibus uerbis ipsemet ostẽdit, quod dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatũ originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandũ dicta Säctorũ testatur, quod sancti cõtraria suæ opinionis sonãt. Quã uie uanus sit eorũ labor, nisi ad authoritates Säctorũ, q̃ in cõmuni de humani generis originali pctõ loquuntur, referatur. Illæ nãque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo cõtracto loquuntur, glossari nequeunt: ut patet ex dictis. Propterea non est mirũ, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur nisi fortè à falsarijs. Vnde authoritates quorundã Sanctorum (.s. Aug. quũ de peccatis agitur de Maria propter honorẽ domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Thom. in primo sent. Immunis fuit ab omni pctõ, &c.: & si quæ sunt similes) q̃ pro hac opinione afferũt (licet scholasticæ disputatione nõ sint indignæ: à iudicio tamen ueritatis procul esse debent: quoniã nõ dictis facilè ueras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis ueritas: sed debẽt afferri authoritates Sanctorũ & antiquorũ nõ in genere, sed in specie peccati originalis maculã negãtes à beata Virgine. non tpe conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: ut nos fecimus pro opposita opinione. prætermittendo communia. Cõstat nihilominus allatos tres Sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum pctõ originali conceptam: ut patet ex allegatis.

Arg. ab authoritate Basilien. synodi.

DETERMINASSE quoque dicitur Basyliẽ. synodũ in sessione 36. pro hac opinione in hæc uerba, Nos diligẽter inspectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserẽtẽ gloriosam Virginem præueniẽte & operante diuini numinis gra. singulari nunquam actualiter subiacuisse originali pctõ tanquã piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi. Anno Domini. 1439. 15 Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multominus prodest quam prima: tũ quoniam congregatio illa Basil. tunc tẽporis nõ erat synodus, nec Cõciliũ, sed erat schismatica. utpote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: ut patet ex ordine sessionum: nam in 34 sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium, Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de cõceptione. Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ authoritas afferri põt: quod licet ẽt ipsa uerba allata contraria dictis Sanctorũ, ut in suprà allegatis patet manifestent uniuersalis tñ Ecclesiæ adorans tunc & post continuè usque hodie dictum Eugeniũ: & Nicolaũ quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. cõciliabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanũ nupertimè contra Iuliũ secundũ celebratum conciliabulum: quod uidimus oẽs, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniã dicto conciliabulo è regione opponitur uerum ac uenerandum Concilium ex Ferraria in Florentiã trãslatũ Græcorũ & Latinorũ sub prædicto Eugenio quarto: ubi inter dogmata fidei tradũtur hæc uerba firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, neminem unquã ex uiro fœminaque conceptum à Diaboli dominatu fuisse liberatũ, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominũ Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus humani generis peccata delẽdo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, ut appareat, quòd illo tẽpore, quo res in quæst. erat uniuersalis Ecclesia solum Christum excepit ab originali pctõ: quod nõ erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

Arg. ab ecclesiastico cultu

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quod tam per omnes ferè Ecclesias Latinas festũ cõceptionis nõ sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quòd nõ sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrãtes in illo die sanctificationẽ nõ conceptionẽ. Et in hoc Ecclesia unumquẽque in suo sensu abundare permittit. Secundo, quia constat quod quibuscunque catholicis celebratur hoc festũ, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in utero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualẽ incursum ut opinio illa dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iã contracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes cõueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in utero & quòd est natio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariã sanctificãs. Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, ut nomen consonaret rei.

Arg. ab indulgẽtia.

INDVLGENTIA uerò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorẽ beatæ Virginis ob gratiã propriæ sanctificationis in utero fertur, relinquẽdo ambiguũ an præseruans à macula, an mũdãs fuerit gratia illa ut dictum est.

Arg. à sequẽtibus.

¶ Quod autem tam communis facta sit hodie ista opinio (ita ut omnes ferè catholici Latinæ Ecclesiæ arbitrentur obsequiũ se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilẽ; quia probabile est quod multis uidetur. Sed probabilitas hæc uulgarẽ authoritatem nõ excedit: & eisdem cõtra ponitur, quòd probabile in ueritate est, quod uidetur sapientibus qui ut patet ex suprædictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in ueritate cõstituit.

Arg. à scãd. lo.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua à multis etiã uniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniã uniuersitates cõtra tot Sanctorum & communem priscorum doctrinã in his, quæ sũt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc nõ actiuũ, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium, imò Pharisæorum conuinceretur esse, declarata ẽt ueritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Arg. ab aurium pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium ualde est credere quod beatæ Virgini quicquid gratiæ cõferri potuit sub Christo tamẽ, totũ collatum est: quoniã illi dixit Angelus, quod erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo qdẽ innititur, sed non secundũ scientiã: propter quod à fide ac ueritate multa abduceret iuxta hanc siquidẽ uocatã pietatis regulam liceret eras credere, quod beata Virgo fuit cõcepta de spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac uita simul uiatrix & cõprehendens: & tñ sub Christo, quia non in tã alto beatitudinis gradu. Possemus ẽt adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamẽ sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus uniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia errorea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanque unigenito Dei credimus, quòd non ad mensurã datus est spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundũ mẽsurã donationis Christi plus & minus, prout uoluit, datũ credimus. Si tamen restringatur ad actualẽ munditiã à peccati macula dicta propositio, & dicatur quod pium est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatũ est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum authoritates obstarent. Quod Scotus uniuit: sed minus docti non uiment: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes, de facili enunciant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, uel etiam figmenta sapientibus ingerere uidentur. Hæ siquidem cum uocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro muliereulis non pro sacra sunt synodo: unde nec censeo dignæ de quibus uerba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere quod neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo uertitur in dubium, est necessario credenda. & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera uerò (scilicet dicens, beatam uirginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos uel assuetos, aut uere Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribẽda submitto, offerẽda occurrunt. Vnde euidẽter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccatò mundata in fide Sanctorum & sacrorum doctorum priscorũ quiescens, nihilque tibi timens à sacrosancta synodo (quandoque quidẽ à Spiritusancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei hoies cõtrariè in fide sententiæ prodire nequeunt) quia potius sperat, si decernendum aliquid est, se ipsam tanquam probabiliorẽ, & sanctorũ ac doctorũ dictis consonã approbandam: exemplo Viennẽ. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorũ & doctorum consonam. Pars uerò reliqua credẽs, beatã Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P. S. ut inter quindecim sanctos (Augustinũ Ambrosium aliosque quorum expressa sunt uerba). ac non innumeros Doctores antiquos ex una, & paucũ in causa hac Scotum, Franciscum ex Marronis, Petrum Aureoli (cõtra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui uulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Lateranensi synodo religionis Christianæ uel ueritatẽ firmiter amplectãdi

vitam æternã, Tum super distinctionem carnis cõtra spiritũ à Dño inductã. Firmatur quoq; hæc glossa quia applicata ad propositũ inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitã æternã manducata, modo aperitur, q sine spiritu nihil prodest ad vitã æternã. Et verè sic est, quia caro Christi quantumcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorũ Dei. Tũ quia Iudæis quærentibus, Quõ potest hic nobis dare carnẽ suam ad manducandũ, directè respõdetur, q nõ de sola carne fuit sermo, quum dictũ est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola nõ prodest quicquam ad vitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, q vera caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, q caro non est nomen substãtiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibũ carnalẽ. Ita q sensus sit, Cibus carnalis nõ prodest quicquã. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: qa. s. de carne absolutè, nõ de carne sua specialiter dicit, Caro nõ prodest quicquã, & caro distinguitur cõtra spiritũ: & vbi de mãducatione est sermo, & dicitur, spiritus est q viuificat, caro non prodest quicquã: sensus est, q carnalis cibus non prodest quicquã, spiritualis autẽ cibus est qui viuificat. Et hoc directè respõdet quæstioni Iudæorũ, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quõ potest hic nobis dare carnem suam ad manducandũ? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dñs q modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, nõ prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in scriptura sacra caro sumatur qñq; nõ pro substantia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere nõ possunt. Cõstat. n. q nõ excluditur à regno Dei substãtia carnis & sanguinis (Qñ resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autẽ in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euãgelico cõtextu patet. Nam ibidem Dñs dicit de substantia carnis suæ, Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, habet vitã æternã. Hinc enim clare patet, q substãtia carnis eius spiritualiter manducata prodest multũ, & viuificat; vt pote dans vitam æternã. Non ergo de ipsa substantia carnis dictũ est, Caro non prodest quicquã. Quod autẽ de carnali officio ad literã sit intelligendũ, patet ex eo, q Iudæis carnaliter quærentibus, quõ potest hic nobis dare carnẽ suã ad manducandũ, directè respondetur, q caro, id est carnalibus nõ prodest quicquã, sed spiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent q quum dictũ est, Nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. nõ de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemũ alloquens Dñs de generatione spirituali, postquã dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendã generationẽ carnalẽ. Quod natum est ex carne caro est: & q natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærẽtibus, Quõ potest hic nobis dare carnẽ suã ad manducandum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquã: significans q cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, q licet verũ sit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamẽ est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne ut cibo carnali. Falsum quoque est, q hæc uerba excludantur ab eucharistia uera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis nis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam. si prodest, ergo uera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, q Dominus dicit, Caro non prosit quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit. si non prodest, quia caro nõ prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologorum opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, q Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de cõsecratione, dist. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput constat falsissimum esse, q Theologi dicant corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autẽ species corporaliter & perceptibiliter sumunt.

Verba autem confessionis Berengarij ea ratione dicẽdi interpretanda sunt. Quia. n. Berengarius errorem, quem iste Iuictarie construit, secutus est: q in sacro Caro Christi erat sicut in signo tñ, & Ecclesia catholica fatetur carnem Christi nõ solum significari, sed contineri in hoc sacro) ideo Patres in cõcilio decreuerunt in detestationem talis erroris, q confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: ut intelligerent Christiani per hæc uerba, q fideles sumendo Eucharistiam, sumunt non solum sacramentũ (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumũt etiã speciem continentẽ carnem Christi, quod hæretici isti negãt, & impugnant. Et non intelligebãt Patres, nec uolebant intelligi, q caro Christi in seipsa sentit, tangitur, cõteritur dentibus, hoc. n. nec somniant Christi fideles. Tota itaq; differentia in hoc cõsistit, q qui prius cõfitebatur Christũ mãducari in signo tñ, coactus est à fide catholica cõfiteri carnem Christi mãducari nõ solũ in signo, sed in continente sacro Eucharistiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed vere existimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QVARTVM caput est, quasi Theologi errẽt in duobus. Primo q putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut uidet.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, q Theologi dicant primum: qm cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei esse, q quia non confertur inuito: sed uolenti, sed disposito ad illud uolũtaria electione Christianitatis, ideo dispositiuè uerificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autẽ dictũ nostri posse benè & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidẽ extendi ad res sensatas tanquã ad res creditas, falsum esset: constat. n. q quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu nõ dicũt Theologi fidẽ extẽdi ad sensibilia, nã fatentur cũ Paulo ad Heb. c. 11. q fides est eorũ quę nõ apparẽt. Si autẽ intelligitur, q fides extẽditur ad res sensibiles tanquã ad extrema rerũ creditarũ, optime dr, & pessimè reprehẽditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerũ sensibilium cũ rebus insensibilibus: nam per hoc quũ oporteat credere coniunctionẽ rei sensibilis cũ re insensibili, necesse est tunc fidẽ extendi ad sensibilẽ tanquã ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, q Verbũ caro factũ est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnẽ. Ita q si uideremus Christum hic præsentẽ, non crederemus carnẽ, quam uideremus, sed crederemus coniunctionẽ diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnẽ uisam, non quatenus uidetur, sed quatenus est extremũ inuisibilis coniunctionis cũ Deitate. Vnde habes clarè, q qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autẽ est in proposito: qm non credimus, sed uidemus species sacræ Eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita q coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & uidetur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistiæ sacramẽto verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput est, q simul stare nõ possunt hęc duo, in sacramẽto Eucharistię esse uerũ Christi corpus, & spiritualiter manducari, qa spiritus & corpus adeo à se distant, ut neutrum possit alterum esse. & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA Hoc caput, qa ridiculũ est argumentũ, manifestè uidere potes, prudẽs lector, q digreditur à re ad modũ rei. Nullus ita insanit, ut dicat spiritũ esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modũ essendi spiritualẽ in hoc sacramẽto: qa est quidem in sacramẽto uerũ corpus, sed nõ per modũ corporis in sacramento existit, per modũ quidẽ corporis existit in cœlo, in sacramẽto aũt non existit per modũ corporis: nõ enim existit occupando locum: spirituali modo incõprehenso ab intellectu humano: sicut etiam incomprehensus est modus unitus uerbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensus est modus, quo unus Deus est trinus in psonis. Credimus enim hæc omnia, quãuis nõ cognoscamus ista. Et similiter manducatur uerũ Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictũ, q manducatio corporalis nunquam

mastica-

masticat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est ꝙ Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo Catholicè sint exponenda verba in ipsa forma Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, ꝙ in verbis consecrationis, Hoc est corpus meū, verbū, est, nō est intelligendum secundū propriā significationē: sed vsurpatur extra propriā significationē, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meū, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum ꝙ in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterū duorū dicere; aut ꝙ Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, ꝙ est impium: aut ꝙ est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur proprie, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro non prodest quicquā. Tertiò assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel ꝙ percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidē pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat, quadrat enim ꝙ Dominus dixit Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit, Quotiescunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, Quadrat & ꝙ in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notāda sūt. Quod igitur imprimis dr̄, in Scriptura sacra vsurpari qñq; est, pro, significat, verū dicitur: sed in hoc erratur, ꝙ non discernitur diuersus loquēdi modus Scriptura siquidē qñq; loquitur metaphoricè, & qñq; propriè. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum uitis uera, Ego sum ostium, & similia. In his enim ius sermonis similitudinarij cogit ad intelligendū esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinē. Et in hoc genere cōstat contineri oēs textus scripturæ, quos iste allegat: ut patet intuenti. Quū autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriā significationē, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autē constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de uerò & proprio corpore suo, dicēdo, Hoc est corpus meum: ut etiam ipsi aduersarii cōfitentur. Erratur ergo usurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolis Est usurpatur, pro significat.

¶ Quū autē secundū offertur rō, quia caro nō prodest quicquā, ampliore instructione nō eget. Monstratū siquidē est in secundo cap. ꝙ per illa uerba, Caro non prodest quicquā, Dñs nihil aliud significat, nisi ꝙ caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad uitam æternam. Cum qua ueritate optimè quadrat hæc etiā ueritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶ Quum uerò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, ꝙ quicquid est corpus, nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatē ingeri. Plenum est symbolum fidei, ꝙ credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quod ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, ꝙ ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quum demū quarto affertur, ꝙ omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. adde uerē uenenū. Verū siquidē est, ꝙ sacrm hoc est memoria recordatioq; mortis Christi: imò quod plus est, ꝙ est signū corporis Christi. Scis enim plenus buccis Theologos in quarto sent. sonare, ꝙ species sacramentalis est signū geminæ rei. s. corporis Christi naturalis, ut rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, ut rei non contentæ, sed significatæ. Hæc n. omnia uera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationē carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, qd̄ in sacramento hoc sint ambò, signū. s. & signatū: quæ tñ constat uerissimè stare simul: sed iste homo ex ueritate non integra excludit aliam ueritatē. Et per hoc patet, ꝙ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annūciatio mortis Christi, & id genus reliqua, uera sunt, affirmant ꝙ uerum est: sed non negant alteram ueritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam liber intueri, ꝙ conuentus Corinthiorū ad cœnam Dñi, ab Apostolo Paulo mōstratur, ꝙ non erat cōuentus ad gratiarum actionē tñ, ad panē significatiuū tñ, sed ad uerū corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Nō diiudicās corpus dñi, si ad signum tñ corporis Dñi conueniret sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Dñi indignè sumens: quia constat non est reum corporis & sanguinis Dñi qui indignè panem in Ecclesia sumit, qui panē benedictū (ut in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, ut Christianus. Et tñ ad hæc ola conuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticū: utpote Christianos: sicut apud illos hæreticos cōuenientes ad cœnā Dñi, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illū conuentum, docemur conuentū ad cœnā Dñi plus importare, quā ad panē significatiuū: dum instruimur, ꝙ reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quæratur ab istis, quibus uerbis debuisset uti Apostolus ad significandū uerū Christi corpus, si hæc nō sufficiūt: quibus uerbis Christus uti debuit, si illa nō sufficiunt, Hoc est corpus meū? Cōfunde demū istos quærēdo ab eis, Si hæc Christi & Pauli uerba non sat sunt ad docendū uerū Christi corpus esse in sacro Eucharistiæ, dicite, quæso nos, quibus uerbis utendū erat, ut exprimeretur uerū Christi corpus esse in hoc sacro? Si hæc Christi uerba (Hoc est corpus meum) propriè, imò proprissimè significantia substantia demonstrata sub accidētibus panis esse corpus Christi, nō sufficiūt, si locutio secundum proprietatem sermonis nō sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, uarius esset sensus: si circūlocutiōe usus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur ueritatis explicatio: oīs enim sermo aliuß à pprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus uerbis Paulus manducationē sacramentalem ueri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hęc enim tam clare significant, ut clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

Aptissimū fuit hoc exemplum.

CIRCA clarā intelligentiā uerborū consecrationis, Hoc est corpus meū, recolito primò, ꝙ uerba hæc sortiūtur ueritatē suā in fine ꝓlationis, & non ante. Et hoc nō est ꝓpriū huic locutioni, sed est cōmune eis & oībus locutionibus enūtiatiuis. Et ratio est, quia ueritas locutionis enūciatiuæ comitatur significationē eius: cōstat. n. ꝙ non prius locutio enūtiatiua est uera, quā significet: ac per hoc antequā habeat cōpletā significationē, nec est uera, nec falsa. Constat quoq; ꝙ usq; ad finē prolationis nō cōpletur significatio orōnis: & consequenter nō est uera nec falsa ante finē prolationis. Et hinc est, ꝙ si sacerdos nō finiret uerba hæc non conficeretur sacramentū. Recolito secundo qd̄ uerba hæc non solū significāt uerū, sed etiā efficiunt ueritatē, quā significant. Significant. n. hoc esse corpus Christi (quod est uerissimū prolatis his uerbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntq; hoc esse corpus Christi. Et significationē quidem uerba ipsa sonant (efficientiā autē exercere fides Christiana confitetur: credimus enim uerba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter uerificari in fine prolationis horum uerborum duo simul. s. esse & fieri, id est hoc fieri & esse corpus Christi: Nam significationi uere respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, uel autē efficaciæ respondet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita ꝙ simul & semel in eodem instanti uerificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodē instanti fieri, & esse, habes in propriis canonē philosophicū de efficientiis instantaneis: quibus idem simul in eodem instāti fit & est tale: ut patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in uno instanti & fit, & est diaphanus actu.

HIS ꝓmissis patet primò, ꝙ in istis uerbis, Hoc est corpꝰ meū, pronomē Hoc, neq; demōstrat panem, neq; demōstrat corpus Christi: quia demōstrationi panis repugnat ueritas essendi: nam sensus esse, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: ꝙ cōstat esse

falsi

falsissimum: nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quia nunquam panis est corpus Christi. Quamuis enim sacramento cōfecto, & ipso durante, uerū sit q id q fuit panis est corpus Christi, nunquā tñ uerum est q panis est corpus Christi. Demōstrationi aūt corporis Christi repugnat uerū fieri, seu ueritas efficientiæ: quia corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen hoc demunstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est corpus meū est corpus meū: qd cōstat non fieri per hæc uerba, sed esse uerissimè ante ista uerba prolata. Verè ergo significationi uerborū repugnat, q pnomē, Hoc demōstret panem: quia panis nunquam est corpus Christi. Et ueræ efficientię eorūdē uerborū repugnat, q pronomen, hoc demonstret corpus Christi: quia corpus Christi nō fit corpus Christi, nō cōuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc demonstrari id quod congruit utrique, scilicet & esse & fieri: ut illud demōstratū simul & semel fiat & sit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substātiæ absque determinatione naturæ tā panis quā corporis Christi. Nec hoc uoluntariè asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demōstratiuum subæ, procul dubio singularis, ideo affirmāt demōstrari substantiā indiuiduā. Et quia nō plus exigit uis pronominis (quū et apud grāmaticos significet subam sine qualitate: id est, sine determinatione naturæ) & huiusmodi demōstratio quadrat tā respectu fieri, quam respectu esse: iden concludūt q pronomē, hoc, in his uerbis demōstrat subam, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturā panis aut corporis Christi, Quadrare āt hanc demonstrationem tam ad fieri quā ad esse clarissime patet. nā per hæc uerba in fine prolationis substantia cōtenta sub his accidētibus fit corpus Christi: & rursus uerissimū est in fine prolationis, q substāntia cōtenta sub his accidētib⁹ est corpus Christi. Vbi manifestè uidere potes iuxta hunc sensū uerificari & uerā significationē uerborū, & eorundem uerā efficientiam: quoniam per hæc uerba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

¶ Ampliatio & magnificatio hæc, en q nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla médicitas, sed sistitur ista ꝓprietatē uerborū & fidei Xpianæ cōfessionē. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed uerum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistia.

OCTAVVM caput est quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendes si uim rationis inspicias. Ex hoc enim, q sola mors Christi nostra deleget peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet pctā. Sicut nāque ex hoc, q solus artifex facit sphæram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus sphærā operatur: Ita ex hoc q sola mors Christi delet nostra peccata nō excluduntur sacramenta Ecclesiæ, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi Applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, q sola mors Christi delet nostra pctā excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excluditur à deletione peccatorum. Et sicut secundum ueritatem nō excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo ualet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum a Christo, uel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenēs, q Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in eternū: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consumauit in æternum sanctificatos. Et cap. 6. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuēta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus nō offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Heb. 9. dicentis, neque ut sępè offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autē Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tū quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduertendum est in hoc, q existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium a sacrificio q obtulit Christus in cruce: quum tamē in ueritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Xpi, in altari, & in cruce, & in cælo modo. Differentia autem est in modo offerēdi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nūc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc, Quod dico: quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, q insufficiēs fuerit sacrificiū Christi, sed ut in sacris mysteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatū. Hoc facite in mei commemorationē. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniā Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quā fatemur esse unam & sufficientissimā in æternum, quum autē de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et tu bene nota, q non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentā in hoc sacrificio, corpus, s & sanguinē Christi: nā si ad mortē Christi sacrificiū altaris referatur, signū tantū, & non res inuenitur: nam neque mors Christi, neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus uiuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non cōtinetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterū duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & cōtinetur: mors uerò eius significatur quidem, sed nō continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificiū offertur, uerificare, q Christus moritur, sicut oportet uerificare, q Christus in eo cōtinetur, in eo offertur, in eo tanquā res existens contenta, & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio nō solū quia uerba consecrationis illā explicant, (dicendo, Qui pro nobis, & pro multis effundetur,) sed etiā quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obijcitur, sacrificiū altaris nō esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, q ex uerbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in usu nō solum, ut sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidem Apostolus Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniā dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolā, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, q multa Apostoli tradiderunt Ecclesijs seruāda, quæ tradita fuisse ab Apostolis nō est scriptū in sacræ Scripturæ libris. Ecce uides hic q nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthijs id, qd accepit à Domino de Eucharistia, & tamē in rei ueritate ipse tradiderat Corinthiis, ante Epistolam doctrinam Eucharistiæ, quam acceperat à Domino: ut ipse testatur. Alterū est, q id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis, de Eucharistia, est illud cuius in pcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum usitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne cōmunicatio sanguinis Christi est? & panis, quē frangimus, nōne participatio corporis Domini est? qm unus panis, & unū corpus multi sumus: omnes q de uno pane & uno calice participamus. uidete Israel secundum carnem, nonne q edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum sit aliquid, aut q idolum sit aliquid? sed q quæ immolant Gētes demoniis immolāt, & nō Deo: nolo autem uos socios fieri dęmoniorum, nō potestis calicem Domini bibere, & calicē dæmoniorū, non potestis mensę Domini participes esse, & mensę dæmoniorū. In quibus uerbis, in quo textu & cōtextu clarissimè patet, quòd Apostolus supponit ritū Ecclesiæ, q tunc & non seruatoris: scilicet q sumentes Eucharistiam, sumūt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant cultum idolorum, afferens ex ueteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dęmoniis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. habes ergo ex hoc singulari textu, q calix, & panis Dñi tempore Apostolorū in sacrificij usu erant: nisi quis adeò desipiat, ut impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, qd dixit Apostolus, Ego enim accepi à Domino, qd & tradidi nobis, sufficit ad testimonium probādū quod Christus instituit non solūm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & q Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesię hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam alijs scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem Dñi Missæ celebrationem addidisse, ut sexta synodus refert, de consec. d. 1. c. Iacobus. Inuenitur tpe Telesphori Papæ (qui VIII. computatur Papa à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Nota hic non institutionem, sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quā non Romanus Pontif. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & constantini iunioris Imp. Constantinopoli congregata cētum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatam: si uiuis historici scriptoris

testimonio creditur, certè indubia debetur fides centū quinquaginta Patrum testimonio. Taceo q etiam ut dictum est tépore Telesphori Papę qui octauus à B. Petro Papa recensetur (quando Ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missę in nocte natalis Dñi offerendum: ut patet de consec. d. 1. c. nocte. Et si gestis martyrum authenticis apud Ecclesiam fides ab illis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificium Eucharistiæ uiguisse: ut patet ex uerbis Laurētij ad Xystum. Quo sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificiū offerre consueueras. Ecce quod Xystus sacrificium offerre consueuerat, procul dubio Eucharistię, Vnde de se diacono subdit: Experire uerū idoneum ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic demum quòd etiā si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio non unius partis mundi, sed uniuersalis Ecclesię toto orbe diffusæ sufficiens testimoniū præberet, sacrificium hoc institutum esse à Christo, & traditum ab Apostolis, ut patet ex eo, quòd authoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex authoritate siquidem Ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nā Euangelium Ioannis nescirem magis, quā Bartholomei nisi me authoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tantum Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei eēt introductum, esset fortè locus suspitioni, quòd adinuentio fuit Romana: sed ubi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medij temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quantò ergo magis, cum tot scriptus testimonijs. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentū.

Decimum caput est, q idolatria est adorare Eucharistię sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas nō est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo uidit unquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in sacramento hoc non adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus uerus Deus, & uerā habens carnem assumptā. Et per hoc idem patet error secundę rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & uini, quæ uidemus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id uerò quod tertiò affertur: quia non legit Apostolos adorasse Eucharistiam in cœna, duo dicito. Primū q nō legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirum si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si propterea q nō legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum ualet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, non ualere argumentū uniuersaliter: nō legit hoc factū ab Apostolis, ergo non est faciēdū. Nusquam enim in sacra Scriptura legim⁹, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquā enim legitur in sacra scriptura approbasse eos Euāgelium Lucę & Marci, & tamen ab illis credimus approbatū. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac sanctorum uerbis suis fouet Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.

Vndecimum caput est, quòd Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quòd in Eucharistia corpus Christi est, ut in signo, &c.

CIRCA hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex supradictis comprobātur inutilia ad errorem istius) aduerte, quòd autores illi ubi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, uera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & contentam Christi carnem. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamē propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quòd sapienter sacri doctores frequentiā sacramentorum postponunt uirtutibus: quia uirtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta uerò communia sunt bonis, & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, sed una tantum sit salutis uia his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

Duodecimum caput est, quòd si fides esset de Eucharistia, essent duæ uiæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operādi aurea, altera utendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Nō sunt duę fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam uirtutem saluiferam applicat. Sacramenta siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta. Et qui fidem sacramentorum negat, deleat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non pōt introire in regnū Dei. Hęc de XII. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS DE MISSÆ celebratione, in duas quæstiones diuisus.

QVÆSTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice vel extra remanentes.

QVÆRITVR utrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistię, in calice, uel extra remanētes. Et uidetur quod non. Primò, quia uerè non est ieiunus ieiunio naturę: quoniam sumpta ablutio uinum uel aqua est, quorum utrumque soluit ieiunium naturæ.

¶ Secūdò, quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset uirā aliā hostiā cōsecratā sumere: quod cōstat esse illicitū. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare q non esse licitum, patet ex ritu Ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistie, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, ut patet: ergo. &c.

IN Hac dubitatione scito primò diuersas eē opiniones. Quidam enim (de quorum numero est Scotus, in 4 sent. d. 8) putāt non licere post sumptā ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiūt oppositū.

¶ Et qm̄ hęc opinio rationabilior atq; Ecclesiæ ritui conformior est, ideo declarāda firmādaq; est. Scito ergo, q unū (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propositū spectat dicitur dupliciter. s. simplicitate & perfectione. Quod nō solū est uerū in rebus, sed in actibus: nā non solū aliqua res est una simplicitate (ut albedo) & aliqua perfectione (ut calceus constans ex omnibus ad ipsum requisitis) sed aliqua operatio est una simplicitate, vt ictus: & aliqua perfectione, ut prādere cōstās ex multis operationibus requisitis ad prādiū: ut sumere panē, carnē, uinū, &c. Qui igit examinat actus sacerdotis sacrificiū offerētis & sumētis, secundū naturā actuū simpliciū, cogitur cōsequēter dicere q sūpta ablutione nō pōt sacerdotes sumere reliquias. Qui autē actus sacerdotis secundū naturā actuū perfectorū cōstantium ex pluribus ad suā perfectionē discurrit, dicit q sicut oblatio corporis & sanguinis est unū perfectū sacrificiū, & sumptio eorundem sub speciebus panis & uini est una perfecta refectio constās ex cibo & potu: ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est unus cōsumatus actus: ac per hoc reliquię tunc sumptæ ad eundem nomerum actum perfectum spectant, non ut necessariò requisitę ad integritatem illius, sed ut partes materiæ.

¶ Quòd autē actus sumptionis Eucharistiæ, & actus ablutionis, cōputari debeāt, nō tāquā diuersi simplices actus, sed pro unico actu ritus Ecclesiæ cogit omnes confiteri, ex hoc, q non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluātur. In primis nō potest aliter saluari, quomodo reliquię Eucharistiæ adhærētes palato, uel dētibus possint licitè post ablutionē deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi uel potus, quo ad ieiuniū naturæ, & quo ad ueram comestionē & potationē, nō est absq; deglutione. Cū igitur in casu hoc non sit ieiunus, quō hoc saluabis, nisi dicēdo q totū pro unico actu computatur? Nec officit intētio, si quis dicat, q non est simile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptę, illæ nō. Nā satis est in proposito, q oportet acceptari ab omnibus hoc, q actus isti non iudicātur ut diuersi secūdū, sed cōputant pro unico, adhuc enim Eucharistiā etiā totā remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absq; dispēsatione ieiunij non alia ratione, nisi quia totum pro unico actu cōputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur nō posset ille ieiun⁹ Eucharistiam uerè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore solū, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est cōmestio, neq; potatio. Nō potest quoque deinde aliter saluari quō in parasceue, quādo tertia pars in uino posita remaneret in calice, sumpto uino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totū pro unico actu cōputādo: secundū enim simplices actus à nō ieiunus sumeret.

Non pōt quoq; saluari, quō distinctis haustibus sumpta etiā prima ablutione, licitè sumitur à non ieiuno (quod tñ oportet) nisi totū pro unico actu cōputādo. Quod autē oporteat primam ablutionē, si statim sumit, sumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd statim adhuc est ibi uerus sanguis Christi. Cū enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptū sanguinē: & illud

non

non fiot sine subiecto si vinũ fuisset, proculdubio retineret adhuc vini speciem: & cũm nõ tã cito consumpatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui nõ nisi à ieiuno sumẽdus est, sicut oẽs pars hostiæ mixta vino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem sanguini mixtã statim duobus haustibus sumere, & particulam hostiæ post primũ haustũ in calice remanentem oporteat relinquere: quare.n. magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, q̃ hostiæ post primũ ablutionis haustũ sumere? Non potest aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominẽ sumpta ablutione, & hominẽ, qui prius tantundẽ bibisset. Et tñ qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiã reliquias: hic autem, qui ablutionẽ sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quàm ex hoc, q̃ absolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quod verò reliquiæ Eucharistiæ vt partes materiæ se habeãt, ex ritu Ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidẽ: quia non dicitur bis cõicare, qui post sumptã hostiã sacrã particulas reliquas sumit, etiã si credens se nihil amplius accepturum, adorauit suit antẽ ablutionem: vt in religione fit. Et tñ si aliam hostiã sumeret, quantumcunq; ieiunus, iterũ communicaret, nisi fortè vt reliquias cõmunionis susciperet: quod confirmaret intentũ: quia scilicet ratio reliquiarũ haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in alijs rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in Eucharistia vt partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ sunt particulæ specierũ panis & vini: quæ etsi in diffinitione non ponerentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tñ materiæ spectant. Vnde quãuis Eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectũ sit essentialiter, adhuc tñ perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ sunt. Et quoniam ablutio necessariò immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super qd̃ rõnes fundari & difficultates solui possint: & est q̃ sumptio reliquiarũ Eucharistiæ & ablutionis earũ pro vnico actu cõputatur. Oportet.n. hęc duo simul cõcurrere. s. rationem reliquiarũ, & rationẽ ablutionis earũ ad hoc, vt ad vnum spectent actũ: propter qd non est idẽ iudicium de alia hostia, & de reliquijs, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quã pro reuerentia sumunt cõicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali: quia ista est ablutio reliquiarũ extra manentium, illa non, sed aut pro intus tñ manẽtibus, aut pro reuerentia. Et qm̃ ablutio sacerdotalis non est ablutio specierũ sanguinis tñ, sed corporis: idcirco reliquiæ corporis & sanguinis post sumi possunt. Et qm̃ particulæ hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt: alioquin particula hostiæ ex rigore frigoris fortè parietibus interior. huius calicis inhęrens nõ abluta sumi nõ posset cum ablutis: quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet responsio ad obiecta. Nã ad primum dicitur, q̃ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & non singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cœpit: vt dictum est.

¶ Ad secundũ patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti, s. corpus & sanguinẽ Christi, idẽ sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, ut ritus Ecclesiæ conuincit.

¶ Ad tertiũ autem dr̃, q̃ cõmunicans statim ut ablutionem reuerentialem acceperit, refectionẽ suam complenit. Nec est amplius de numero discumbentiũ: unde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autẽ qui ablutionis reliquiarum sumendis uacat, adhuc est in actu refectionis: propter quod nõ est mirũ si licet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarũ in vino calicis: potest enim post primũ haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & hærentem sacerdotis digitis particulam sugere: quandiu sumendis uacat reliquijs & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

QVERITVR, Vtrũ sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemosynam ab altero ut celebret pro eo, satisfaciat dicendo unam tantum Missam pro utroque.

¶ Et ...tur q̃ non. Primò quia effectus Missæ, pro quo habendo Missa petitur & promittitur, est finitus. Finitum autẽ diuisum, minus habetur à singulis, quàm si totũ haberetur ab uno. Quicquid igitur datur secundo, adimitur à primo, & sic neutri satisfit. Assumptum: scilicet q̃ effectus Missæ sit finitus. Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Missæ.

¶ Præterea, cũ idẽ sit iudicium de duobus & de ualde multis, imò de omnibus, si potest Missa promissa uni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic Ecclesia non bene instituisset Missas pro aliquibus determinatè, sed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, cum sit omnis mater omnium.

¶ Præterea, Si satisfacit hic sacerdos unica Missa pro pluribus, pari rõne satisfaciet etiã unica missa pro quatuor missis promissis eidẽ, accepta ab illo eleemosyna pro quatuor missis. Hæc autẽ cõstat esse falsa: damnaretur.n. ab Ecclesia, q nunc est missa dicens Te...satisfecisse pro missis B. Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN Oppositũ est: quia uirtus missæ est infinita: quia est uirtus Iesu Christi in seipso. Infinitũ autẽ põt quibuscũq; applicari, & ab eis participari absq; ullo singulorum damno: ergo, &c.

IN Hac quęstione, quia missa cõtinet duo. s. orationem & sacrificiũ Eucharistię, primò de sacrificio (quod est præcipuũ in missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus utriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio sigillatim definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, s. ex opere operato, & ex opere operantis: ut perfecta habeatur de quæsito notitia, singulatis examinatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

¶ Sacrificiũ igitur missæ dicitur duo. Est nanq; sacrm̃ & sacrificium: & inquantum sacrm̃, non est ad propositum quia effectus eius est respectu sumentis tñ. Inquantum uerò sacrificiũ est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operati, & ex parte operis operantis. Et sumptum hoc sacrificium secũdum opus operatum consideratur dupliciter, s. secundũ seipsum absolutè, & secundũ seipsum applicatum. huic si enim consideratur hoc sacrificium secundũ opus operatum absolutè, sic est immolatio Iesu Christi, ita q̃ res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita, ita q̃ est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinitè: unde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptus, quã sint ex osi oẽs peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundũ efficientiam, & secundũ naturã causæ uniuersalis, indeterminatæ, s. & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc sacrificium est ex suipsius natura infinitæ sufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc p̃ hoc uel illud sacramentũ: ita efficacia huius sacrificij per hanc uel illam deuotionem. Et qm̃ deuotio pertinet ad applicationẽ sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificij ex solo opere operato secundũ se patet nullum habere particularem effectum in quocunq; homine, sed tñ in ordine ad Deum habet acceptabilitatem gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc uidetur communis multorum error, q̃ putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, uel certam satisfactionem, quæ applicatur huic uel illi: hoc enim non esse uerum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinitę uirtutis, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

¶ Si autẽ sumatur hoc sacrificiũ ut applicatũ isti uel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ, uel eorũ, pro quibus offertur: ita q̃ quia in applicatione huius sacrificij duo sunt. s. applicatio ipsa ad hunc uel illum, & effectus particularis in hoc uel in illo, duo quoq; actus concurrunt ad hanc determinationẽ: intentio, s. & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificiũ huic uel illi, deuotioni autem effectus respondet: inde intentio propria est sacerdoti, deuotio autẽ cõis est ei & alijs. Vnde & in canone Missę sacerdos actũ intentionis applicatiuę huius sacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Papa nostro, &c. &, Memento Dñe famulorũ famularumq;, &c. & omnium circunstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc.n. non solum ad circunstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationẽ huius sacrificij non solum intentione, sed deuotione adiuncta perfici: ita q̃ quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

¶ Et ratio est, quia in sacrificiis & oblationibus quãtitas deuotionis magis pensatur, quã quãtitas rei oblatæ. Vt patet de uiduę oblatione Luc. 21 & ex authoritate Gregorio hom. Ambulãs Iesus iuxta mare Galilęę dicẽtis. Non perpendit Deus quantũ in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatę est infinitas in hoc sacrificio, & per unirã deuotionẽ nõ exhauritur, nec minuitur, cõsequens est ut non solũ pluribus, sed omnius deuotionibus unicũ sacrificiũ sufficiẽter respõdeat, cuilibet certam pariendo satisfactionẽ. Nihil igitur adimitur alicui

facienti se offerri hoc sacrificiū, ex quātitate effectus huius sacrificij secundū se & applicari ad ipsum, ex hoc, q aliter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuiq; respondet tandem, quantum si pro se solo diceretur: quia vnicuiq; sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et cōfirmatur hoc ex ipso canone Missæ, in quo nō solū generaliter pro Ecclesia, pro principibus & oībus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memēto enginantur, & oībus circunstantibus offerri dī hoc sacrificiū. Cōstat nanq;, q nō est determinatus numerus cogitandorū in Memento: & multò minus determinatus est numerus circunstantiū: & q nullus ex alterius consortio minus habet de effectu missæ: & q hæc nō referuntur ad orationē, sed sacrificiū: qm ibi expressè dr, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiū laudis. Et q nō solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur, qm expressè dicitur, pro redēptione aīarum suarū: redēptio.n à malis est, & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modū solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretiū Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris: putās ex hoc sequi, q vna Missa tm satisfacit si dicatur pro vno quãtū pro pluribus. Hoc.n. nō sequitur ex dictis: qm nō diximus, q effectus huius sacri respōdet intētioni, sed deuotioni. Nō.n. quantū intēdo ex hoc sacrificio satisfacere tm satisfacio, sed quātā deuotionē habeo, tm, ex illo haurio. Vnde si ego offerēs hoc sacrificiū, habeo deuotionē tantā, q ei respōderet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intēdo celebrare pro satisfactione vnius, ille relenabitur satisfactione vnius anni. Si autē intēdo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tm, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter et dico de satisfactione rñdente deuotioni Martini, qui facit celebrari eādē Missam, q si pro vno fit, tota sortitur ille: si pro pluribus, diuidit inter eos. Et similiter dico de quotcūq; aliis facientibus eandē Missam celebrari. Sēper.n. satisfactio cuilibet deuotioni respōdēs est finita, & si ad plures per intētionē applicetur, diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificat Theologorū sententia, dicentiū effectū huius sacrificii finitū & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) nō in ordine ad plurū deuotiones: sed vt participatū ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q Missa rogata à pluribus, plus satisfacit, cæteris paribus, quā rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter Missa rogata, p aliquibus, plus valet illis, quā si ex sola deuotione sacerdotis p illis diceret: quia ibi effectus est iuxta deuotionē etiā rogantiū, hic nō. Et ex hac doctrina (quā accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. ar. 5.) soluuntur oēs difficultates accidentes in hac materia, quo ad valorē sacrificii. Hinc saluatur infinitas sacrificii secundū se, & finitas effectus in vnoquoq;, & authoritas doctorū & ritus Ecclesiæ in celebrādo p particulari, & maior fructus in vno, quā in pluribus & cōsuetudo tā offerentiū pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quā celebrātiū pro pluribus petētibus eandē sine fraude, vt in solēnitatibus accidit. Si autē cōsideretur hoc sacrificiū ex parte operis operantis, sic etiā quātitas effectus eius attenditur secundū quantitatē deuotionis offerentiū. Sed qm ex hac parte non est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur. Missa (sola enim intētio sacerdotis applicatiua sacrificii ad hūc petitur & promittitur communiter) ideò pertranseo.

ET Ad secundam partē Missæ, quæ est oratio, descendēdo, dicendū occurrit, q otō cū sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationē enim mens ipsa Deo offertur, vt Diony. Greg. & S. Th. dicūt) ex proprio genere intrà latitudinē sacrificii cōtinetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorū nostrorū. & ad Heb vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo, id est fructum labiorū confitentium nomini eius. Addit tñ aliquid speciale ex propria ratione, inquātum est petitio: pp quod distinguitur de otone, inquantū est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de cōdigno nisi sibi, & similiter, quia cōsolatio spiritualis est effectus in ipso orāte, ex attētione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantū meritoria & cōsolatoria, vbi de oratione secundū eius cōmunicabilem effectum est quæstio. Impetratoriæ aūt vis, fidei principaliter innititur ex parte nostra: iuxta illud Marc. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte vero Dei innititur eius misericordiæ. Et qm nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnū minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantū impetratoria, non minus, si pro pluribus, q pro vno fiat, valet: imò magis pro quāto ex maiori fiducia diuinæ largitatis & ampliori charitate procedit. Inquantū autē satisfactoria, vim habet ex duobus. s. ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et qm de omni sacrificio uerū est, q satisfacit iuxta quantitatē deuotionis offerentiū (ut patet ex authoritatibus adductis) uel eorū, pro quibus offertur (ut patet ex solutione ad secundū, in q. supradicta tertiæ par.) ideo idē est proportionaliter iudiciū de satisfactione orationis & sacrificii Eucharistiæ, nō quo ad quantitatē oblati, sed quo ad quantitatē deuotionis & satisfactionis illi rñdentis, & propterea sicut dictū est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationē. Quo ad pœnalitatē autē resultantem in orāte, cū sit personalis, & oratio de genere suo nō sit opus pœnale, nulla etiā apparet difficultas in proposito: quia nō petitur propriè à sacerdote afflictio (ut in ieiunio) sed intētio applicādi orones ad impetrādū pro se primò, & ad satisfaciendū: qm dū petitur oro, tale sacrificiū, s. petitoriū postulatur. Ex his aūt patet qd dicendū sit etiā de ipso sacrificio Missæ, inquantū impetratoriū uel meritoriū. Nec testes dubius pp meritū cōgrui, qm cū consistat in quadā condecentia (ut. s. nobis facientibus q in nobis est, Deus faciat q ipsum decet) nis meritorio de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundū deuotionē & fidē offerentium, uel eorū, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictū est. Et per hæc patet q affirmatiuè respondendum est quæsito.

Vnū tñ dubiū restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorū, pro quibus offertur, ueniāt defuncti & etiam, nihil scientes de hac Missa, quæ offertur pro oībus secundū eorum deuotionē: qm si oēs intelligantur, par erit conditio procurantis, & nō procurantis Missam: omnino.n. secundū suam deuotionē erit eius particeps. Si uerò non oēs intelliguntur, non erit uniuersaliter uerum, q hoc sacrificium ualeat secundum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro oībus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nanq; deuotio, ut causa quædam determinatiua sacrificii ad hunc effectū: unde Greg. in authoritate allegata, affectus deuotionem ponit in causam, dicens q perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectū sacrificii non se tenet ex parte accipientiū effectum, quamuis indispositio talium ad impediēdam receptionē talis effectus subdeat: sacrificium.n. non operatur per modū agentis ut sacramenta, sed per modū oblationis. sed tenet se ex parte cōcurrentium ad tale sacrificiū causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauēdo, &c. Quo fit, ut defunctis secundū præcedentē eorum deuotionē in communibus uel in specialibus, & secundū deuotionem uiuentium pro eis offerentium, uiuentibus uerò circunstantibus tanquam seruitoribus ad minus: uniuersis autē tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorū deuotionem prosit. Quum.n. sacerdos oret, & offerat in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit membrum Ecclesiæ, consequens est, ut quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificiū: ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactoriè iuxta eorū deuotionem, quam habent in communibus Ecclesiæ orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personæ particeps fiunt illarū iuxta suam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut non est æqua uno tantum & uno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc retribuere corporaliter uenerari, & huiusmodi, &c. maioris sunt deuotionis, & faciunt ut non ex communione sanctorum tantùm, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primū argumentum oppositum iam patet responsio ex dictis, q effectus. s. Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem, quoad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea utrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respōdere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundū dicitur, q canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, ut tñ semper pro omnibus uiuis & defunctis explicitè celebrentur: vt patet intuenti. Vnde prouida simul & pia Mater uoluit, ut ex deuotione sua oībus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his uel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunque dāno excitat priuatas deuotiones pro se uel aliis, ut iuxta eorū deuotiones fructus referant speciales. Est etiā alius fructus ex specialibus Missis, quoniam cōm naturaliter unicuiq; amabile est proprium bonum, & q commune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoq; non paruipendendus effectus in sacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus suscepit eleemosynas, uel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, q si offerentes & pro quibus offertur habeant

habeant

herent tantam deuotionem in vna Missa quantã habent in triginta, vna Missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic (manifestè n. patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæteris paribus) ideò qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hęc de hac quęstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVÆRITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquã infrà Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtriq;. Videtur nanq; quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur cõtra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, q; si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de Missa: quia non diceretur interesse Missæ plusquàm dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, s. qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei potissimum, ac per hoc non licet occupare hoc Missę tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit q; attentè dicatur: constat autem q; vtrunq; potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo q; aliter tam surdus & cæcus, quàm multitudo maxima vni præsens Missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitũ est orationes vocales priuatas dicere, saltem quũ sacerdos nõ auditur, iniuncta pœnitentia est, quã quis non possit dicere, vt priuatam orationẽ: ergo pari ratione vtrunq; licet. Et cõfirmatur, quia duobus dicentibus in Missam Tertiã, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horę, seu pœnitentiæ, altero ex sua deuotione, & vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterq; violauit debitum Missę, quod oẽs negant: aut alter tñ, qui debitor erat horę, aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quũ conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione: Si dicatur, q; quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impendit, si sponte, quàm si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illicita si est, pendet ex hoc, q; vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut Missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et propterea quę est maior ratio, q; sit reus amissionis horarum, quàm Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendũ est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primũ, quia Missa principaliter importat sacrificiũ & secũdariò doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumenorũ, puta ad eruditionẽ ordinatur: sacrificiũ vero vocatur missa sine additione aliqua) idem sicut ministris præcipitur vt sacrificiũ offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si. n. sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire & rursus posset mentem ad quæcunq; voluntariè diuertere: quorum vtrunq; est absurdũ. Præceptum. n. Ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendũ est more humano, vt. s. intersit ut rationales. Ita q; sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat ut dicant ore & mente, hoc est proposito, seu anima uacandi Deo, quia præcipitur cultus diuinus homini, ut homo, hoc est ut rationali: non colit autẽ rationaliter, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictat oppositum: ita populus ex hoc, q; obligatur ad Missæ cultus interessendum tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

¶ Est autẽ in Missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidẽ in duobus, s. in attentione & materia, s. Missa: nam vterq; tenetur attendere Missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autẽ ultra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, q; ipsi dicitur, Orate fratres, &c. ubi mandatur petitio: vt pateat, s. sacrificii acceptationem. Secundo ex eo q; eidem dicitur, Sursum corda: ubi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertiò, ex eo q; idem dicitur, Gratias agamus, &c. ubi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò, ex eo q; institutio Missæ habet, ut populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt: ad populum enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Cõmunis est igitur utriq; attentio ad Missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa Missam tam dicendo quam faciendo: populus autem secluso auditu eorum, quę altè dicuntur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione uacat, & in sola attẽtione ad Missam relinquitur. Et qm̃ imperfectorum, (qui sola mente circa Missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit ut licitè populus aliquam uocalem orationẽ, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dũ altè dicit, si nõ intelligũtur quæ dicũtur, assumat ad excitandã, aut conseruandã mentẽ attentã seu uacantẽ Deo durãte sacrificii tẽpore. Hæc enim in adminiculũ humanæ imperfectionis ad uacandũ mẽte tanto sacrificio, fieri permittuntur: melius. n. imò recta uia esset ut sola mente aut quasi sola mente circa tñ sacrificiũ occuparentur præsentes, petendo ut sacrificium gratũ sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo De tanto beneficio passionis Christi & pręsentię ibi, &c. Nec propterea laqueũ inijcimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab intentione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet uadit ad Missam, ut faciat q; Ecclesia ordinauit, dummodo uoluntariè postea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, q; hinc licitum est populo assumere quancunq; orationẽ ad habendã mẽtem Deo uacantẽ tempore sacrificii: ac per hoc nõ prohibetur ad hoc assumere orationẽ uotiuã, aut pœnitentialẽ, aut etiam horam canonicã: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finẽ, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ optimè ordinatur. Inde autem obstat, qm̃ si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur nisi unus tam quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: unica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis: & similiter unicum tempus est, quo persoluitur utrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus cõmitti uidetur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo unam, & ex duobus temporibus soluendo unum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertiũ duo occurrunt pro responsione ad quæsitũ dicenda. Primũ est. Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tũ qa disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluẽdi, alioquin nõ suauiter exoluũtur. Tum quia oppositũ faciẽdo interuenit cõfusio attentionum & tẽporum dũ duæ attentiones cõfunduntur in unã, & duo tempora in unũ. Tũ quia minus soluitur, qm̃ pro duabus attentionibus soluitur una, & pro duabus tẽporibus dicatur Deo unũ. Tũ quo ad horas, quia priuata authoritate nõ licet unũ publicum cultũ subordinare alteri publico cultui disparato, q; tñ fieret, si una hora canonica diceretur infrà Missam: quia assumeretur ad habendã mentẽ uacantem Deo tẽpore sacrificii. Et sic uerificatur opinio tenens, quòd non possunt hęc infra Missam præceptam dici. Non tñ per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non tam Missa quàm Missæ solẽnitas agi-

tur: & ipse nihil omittit Missæ, sed est tempus, & per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & alijs in choro, qui gradnali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundū est. Si infrà præceptā Missam aliqua oro aliàs præcepta di, vtrūq; satisfit: quāuis minus bene, vt dictū est. Et loquor qñ secreta dñt, vel qñ sacerdos non auditur, aut nō intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantū ad vitandū peccatum mortale omissionis vtriusq; nō autē quantū ad meritū: qa nullus peccādo venialiter, meretur vitā æternā. Et propterea si peccatū est dicere hæc infra præceptā Missam, tollitur meritū, qđ haberetur per talē actū, si rectè fieret. Hāc itaq; cōclusionē non pono, eo q illius rōnem affirmatiuā videā, sed qa nō video vnde sit falsa: & patet discurrēdo per singula. Rōnes.n. quę inferūe præcedentē conclusionē, quāuis sufficere videātur ad cōcludendū esse illicitū exoluere vtrūq; debitū simul, nō tñ sufficiunt ad cōcludendū, nō valere solutionē vtriusq; si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis pceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, nō est dubiū: nā si qs vouisset exponere se martyrio, & antequā implendi votū tēpus trāseat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto cōfitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, nō est dubiū, q exponēs se satisfacit & præcepto voti reddēdi, & precepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis cōmissis. Potissima igitur rō in oppositū est, quia disparati debiti cultus nō exoluuntur vt sunt (vt, s. diuersi & dispari sunt) si simul exoluūtur. Sed hæc recipit distinctionē: quia disparati cultus sunt duplices. Quidā, quorum materiæ sunt simul incōpossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorū, s. vterq; exigit occupationē exteriorem, & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidā verò quorū materiæ sunt simul cōpossibiles: qa alter requirit occupationē exteriorē & possūt vtroq; modo exolui: & disparatè, & simul subordinādo vnū alteri. Et tunc licet nō exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tñ disparata materia: quia vtraq; materia, Missa. s. & pœnitentialis oro, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptū inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic qñ populus nō occupatus exterius circa Missam, & potest orōnē pœnitentialē vel vocalē assumere ad mentē Deo vacantē habenda tēpore sacrificij sicut pōt quācunq; aliā assumere: & sic cultui vtriq; faciet satis. Quod verò de duabus attentionibus & tēporibus obstare apparet, euaditur ex eo q licet præceptū sit, q quilibet cultus exoluatur attentè: nō tñ inuenitur præceptū, q oēs duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla cōmittitur præcepti trāsgressio, sat.n. est, q quilibet exoluitur attentè. Et idē dicitur de duobus tēporibus, nullum.n. inuenitur præceptū de duobus tēporibus: propterea si multi possunt sub eodē exolui tēpore nullū præceptum violatur. Et similiter dicitur, q licet minus quantū ad numerū attentionum & temporum exoluatur, non tñ huiusmodi diminutione destituitur valorē cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata authoritate horam canonicam Missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, q peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

¶ Et idē dī ad secundū, addendo q nō est simile præceptū de festo præcepto de Missa: qa illud datur directè de tēpore: & ideo tēpus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tñ licet dicere nonas & pœnitentiales orationes: quia tēpus festiuū habet indeterminatā materiā positiuā, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Istud uero datur directè de cultu Missæ, & tempus Missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tēpus Missæ per se præciperetur, quum habeat materiam determinatam, scilicet Missam, non satisfieret vtrique cultui: quia nō satisfieret utrique tempori, ut patet.

¶ Rationes autem ad alteram partē allatæ non concludunt, q liceat utrunq; simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam, sed non solum corporis, sed etiam mentis: ut declaratum est.

¶ Ad secūdā dī, q nō est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, ut sunt: non sic autē est in spōtaneis orationibus, Et per hoc respōdetur ad cōfirmationē. Et quū instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendū, respōdetur, q nō ideo illicitū inuenitur in hoc casu, quia unus impedit alium, sed quia unus occupat attentionē & tēpus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, q uterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad ultimam dicitur, q non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: qa principale quod est Missa, intelligeretur non uiolari per adiunctam orationem aliàs debitam: quia ad uacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE PRÆcepto eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

1. *Operis ratio ac intentio, atq; falsa quorundā opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarū relatio & possibilis origo.*
2. *Quam falsa fuerit assertio eorum qui imponunt D. Thom. quod negauerit necessitatem eleemosynæ.*
3. *Verborū D. Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*
4. *Quarundam obiectionum solutio ponitur, qua falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare uidebantur.*
5. *Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento dictæ falsæ opinionis.*
6. *Exposita opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atq; falsa quorundam opinionis super mentem D. Thomæ circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi urget me, ut ppter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarū largitione necessariò seruandam: intuitus siquidem tum ob quorundam ... ipsa minus bene doctrinam S. Tho. intelligentium, multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat à uero deuiationem, & ea maximè timenda ac cauenda sit à ueritate declinatio, qua lanoij quis se credit uiæ: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quę libenter sequuntur: tum quia facile est uiā latam ingredi quum multiplex sit, & peccati capere uiæ esse potest: in hac specialiter quæstione tanto maius imminet periculum, quātò ultra prædictas causas uiri celebres, quorum consilio confessores sequuntur, S. Thom. docuisse id quod in re hac falsum esse ostenderetur, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si uerò & frater Antoninus Archiepiscopus Florentinus ueteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ summæ titulo primo, cap. 14. de inhumanitate, scilicet & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mutuo: non malitiæ sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda Secundæ. quæst. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thom. quidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet q dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est uitæ, sed personæ, id est decentiæ status tam sibi, quàm suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, alias licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

Cōcipere autē potuerunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, q art. 5. 32. q. ubi disputat, an dare eleemosynā sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc uerba. Quia præcepta dantur de actibus uirtutum, necesse est, q hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum q actus est de necessitate uirtutis. i. secundum q recta ratio requirit: secūdum quam est aliquid considerādum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt illa consideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim uidetur haberi, quòd ad hoc quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo q 10 sequēti articulo determinando dicit, q qñ occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, uel est aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, qđ ad decentiā sui status pertinere uidetur, ut maiori necessitati subueniret. In his enim uerbis expressè dicit, q concurrente altero prædictorum tñ, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de cōsilio est eleemosynam dare: nisi utraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc

quia

quia ante hæc uerba loquens de necessario personæ præmittit hæc uerba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Tho. quod negauerit largitionem eleemosynarum necessitatem.

QVOD autem prædicta expositio non sit secundũ mẽtẽ & doctrinã S. Th. liquet primò ex eo, q̃ S. Th. in 4. sent. d. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. expressè determinat oppositũ. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, et si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluũ naturæ, licet non psonæ subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, q̃ secundum statum præsentem non est necessarium sibi, uel his quorũ sibi cura incũbit crassa pensatione attẽta in futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur & non oĩbus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium nõ ptinet, ut dicitur 3 Ethic. Extrema autẽ necessitas uocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidiũ recipere non potest: sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est, qui ei subueniat. Determinat autẽ has conclusiones adeò clarè, ut inficiari impossibile sit. Sunt siquidẽ uerba eius ibidẽ ista, Quum eleemosyna sit actus uirtutis, oportet, quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad uirtutẽ inducere intẽdũt: ut dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes, Honor autem ille secundum Aug. ad reuerentiam, & subuentionẽ in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua nõ obligãt ad semp quauis semper obligent, sed obligant pro loco, & tẽpore, & secũdum alias determinatas cõditiones. Quũ autem usus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendũ necessitatibus præsentis uitæ & quidem subuẽtio debet esse ordinata, patet q̃ qui diuitijs non utitur ad subueniendum necessitatibus præsentis uitę, uel inordinatè utit, à uirtute recedit. Ordo autẽ subuentionis talis debet attendi, quãtum ad duo. Primò ex parte eorũ, quibus subuenit, ut primò sibi postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secũdò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: ut prius absolutis necessitatibus subueniatur, q̃ alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo pręceptũ legis ad hoc obligat; ut illud quod superest alicui post subuentionẽ perfecta sibi & sibi cõiunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu utriusq; necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum alijs respectu utriusque istarum necessitatum: sicut etiã natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta, & actu augmẽtatiuæ in quo attenditur quasi necessitas cõditionata parat ad conseruationem speciei, generatiuæ uirtuti subministrãs. Et similiter præceptũ legis obligat, q̃ et necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, quã propriæ uel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur cõiter, q̃ dare eleemosynã de superfluo cadit in pcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo q̃ est necessarium necessitate secunda, non autem de eo, q̃ est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, q̃ apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuiqua liquere potest, q̃ doctrinę suę cõsona nõ est opinio illa sibi imposita ex Secũda Secũdę. Quod si aliquis dixerit hoc, q̃ dixit in 4. sent. retractata ab ipso. S. Thom. in Secunda Secũdæ, aduertas se in errorem lapsum ppter septem. Primò, quia non est consuetudinis suę, ut opinionẽ quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit retractet absq; memoria, uel suæ olim opinionis, uel illorum, q̃ sequuntur eã, uel ipsius opinionis. Secũdò, ex eo, q̃ ista sententia nõ solũ sua, sed cõis antiquorũ fuit: ut ipse refert in supradictis uerbis. Quis aũt unquã inuenit S. doc. reprobare suã olim, & cõem aliorum opinionẽ, si nõ illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac siquidem Secũda Secũdæ, q. 88. ar. 2. opinionẽ, quam in 4. sen. d. 38. q. 1. ar. 4. secutus fuerat circa dispensationẽ uoti per professionẽ solẽnizati reprehendens, expressè eius meminit. In tertia quoque parte, q. 9. ar. 4. opinionem, quam tenuit, in 4. sen. d. 14. ar. 3. circa scientiam animæ Christi retractãs explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter parte. q. 70. ar. 4. opinionem, quam in 4. sen. d. 1. q. 2. ar. 4. circa gratiam circuncisionis secutus est, reprehendens, expressè eũ seipsum mutasse opinionem affert. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, ut ostendatur mos eius. Si ergo hęc est eius cõsuetudo, quomodo hoc in loco suam & cõem ipso teste sententiam reuocat nullam penitus inueni illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, q̃ non sine suę gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & cõis opinionis uerbis adeò obscuris & exoticè exponendis, absque, ut dictum est, suę in tẽtionis propalatione. Hoc siquidem & est contra promissionẽ à se factam in proemio totius Sũmæ: ubi dilucidè secũdum q̃ materia patiet se prosequi cuncta uelle spondet. Et est cõtra tanti doctoris prudentiam: quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua uerbis opposituum pię sefecentibus uteretur, potens claris uti: Nũquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior fact' est? An forte diuinis odio habebat, ut ueritatẽ celare uellet? Quartò: ostenditur hoc idẽ ex uerbis S. Th. in Secunda Secundę ibidẽ concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei q̃ est in extrema necessitate, aliás autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Th. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus uerbis, quem uerba ipsa significant. Accersito aũt quemcũq; optimum grãmaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis uerbis, Pręceptum est, ut fiat hoc, & fiat illud, respondebis certè, q̃ duo precipiuntur: & q̃ scilicet hoc fiat, & q̃ illud fiat. Quum autem uerba S. Th. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynã de superfluo, & dare eleemosynã ei q̃ est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cũ dicit, & q̃ detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patiẽti extremã necessitatẽ. Quintò, cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 66. art. 7. in cor. ubi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debẽtur pauperum substẽtationi: unde dicit Amb. & habetur in Decretis d. 47 Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentũ est, q̃ tu recludis: miserorum redẽptio & absolutio, est pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatẽ patiẽtes, & non potest ex eadẽ re omnibus subueniri, cõmittitur arbitrio uniuscuiusq; dispẽsatio propriarum rerum, ut ex eis subueniat necessitatem patiẽtibus. Hęc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his quę addit ibi in corpore, & in responsione argumẽtorum, elici potest. Sextò cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secũda Secundę, q. 87. art. 1. ad quartũ ubi ait, Tertię uerò decimę, quas cũ pauperibus comedere debebant, s. in ueteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, q̃ Dominus non solum decimã partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secũdũ illud Luc. 2. Quod superest date eleemosynam. Hęc ille Vbi apertè cernis insistẽ, nõ consuluisse Dominũ Iesum superflua erogari pauperibus secũdũ doctrinã S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex uerbis. S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 118. ar. 4. ad secundum inquirens enim ibi an auaritia semp sit pctm̃ mortale, arguit secundo loco ad partẽ affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, q̃ aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc uidetur esse peccatum mortale, dicit n. Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere ualeres: sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est pctm̃ mortale. Deinde respõdendo huic argumẽto ait. Ad secũdũ dicendũ, q̃ Basilius loquit in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, uel propter periculũ necessitatis, uel propter superfluitatẽ habitorũ. Hęc ille. In quibus uerbis clarissimè utrãq; cõclusionẽ posuit, quo ergo in Secunda Secundę retractauit qd̃ dixit, in 4. sen. si in tot locis in Secũda Secũdę expressè cõfirmat qd̃ determinauit in 4. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborũ D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non satis est falsam expositionẽ destruere, nisi uera apponatur, ideo declarãda sunt uerba eius, quę illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secũdę, q. 32. ar. 5. ubi inquirit, an dare eleemosynam sit in pręcepto) sunt ista: Quũ dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub pręcepto, sine quibus dilectio proximi non cõseruatur. Ad dilectionẽ autem proximi pertinet ut proximum non solum uelimus bonũ, sed & operemur: secũdũ illud, 1. Ioan. 3. nõ diligamus uerbo neq; lingua, sed opere & ueritate. Ad hoc autem ut uelimus & operemur bonũ alicuius, requiritur q̃ eius necessitati subueniamus: q̃ fit p largitionem eleemosynarũ: & ideo eleemosynarũ largitio est in pręcepto. Sed quia pręcepta dantur de actibus uirtutum: necesse est q̃ modo donũ eleemosynę cadat sub pcepto, secũdũ q̃ actus est de necessitate uirtutis, s. q̃ recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidẽ dantis considerandum est, ut id quod in eleemosynas est erogãdum, sit superfluum: secũdum illud Luc. 11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum non solũ respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo) sed etiam

respectu aliorum, quorũ cura sibi incumbit, quia prius oportet q̃ unusquisq; sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorũ necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secũdũ q̃ persona dignitatẽ importat: sicut & natura primò accipit sibi, q̃ est necessariũ ministerio nutritiuæ: superfluum autẽ erogat ad generationẽ alterius per uirtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, q̃ necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non ois necessitas obligat ad præceptũ, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitẽ sustentari non potest: in illo enim casu locũ hẽt q̃ Amb. dicit: pasce fame morientẽ: si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynã ei, quia est in extrema necessitate: aliàs autem eleemosynas dare in consilio est sicut & de quolibet meliori bono dãtur cõsilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia. Eleemosynarũ largitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solũ secundum affectum: sed effectum, est in præcepto. Tunc autẽ est in præcepto, quando est necessaria uirtute charitatis, ita q̃ sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc aũt de necessitate charitatis, qñ recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundũ rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid, s. ex parte dantis & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dãtis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum nõ solum naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actũ est necessitas, seu indigentia, non quæcunq; (quia ab uno ẽt habente superflua non põt oibus necessitatibus apparẽtibus subueniri) sed extrema, iuxta uerba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynã de superfluo est in præcepto rõne superfluitatis: & dare eleemosynã ei, q̃ est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: aliàs autẽ est in consilio. Quod autem iste sit uerus sensus, patet ex eo, q̃ secũdũ istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla cõtradictio inter dicta eius hic & in alijs locis suprà allegatis: sed oĩa inueniuntur cõsona, non solũm supradictis, sed ẽt alijs dictis S. Th. in quæstionibus siquidẽ de malo, q. 13. ar. 2. ad quartũ exponẽs supradictã authoritatẽ Basilij ait. Basilius loquitur in casu illo, qñ aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluum secundum illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoq;, quolibeto. 7. uel 8 apud aliquos codices, q. 6. ar. 2. ubi quæris utrũ ille, qui nõ dat pauperi petẽti, si habeat de superfluo, peccet ponit eãdem primã cõclusionẽ in hæc uerba: Circa hoc distinguendũ est supposito enim, q̃ aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu psonæ, q̃ tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petẽte euidentia signa extremę necessitatis, aut nõ: si uidet, certũ est, q̃ tenetur dare, & peccat non dãdo: in hoc enim casu loquitur Amb. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Si uerò nõ apparẽt, tũc non tenetur dare pauperi petẽti: quia quãuis teneatur dare superfluũ pauperibus, nõ tamẽ tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secũdum quòd sibi uisum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex qbus prima cõclusio euidẽter apparet.

¶ Fundãtur aũt hæ conclusiones super rationes multas. Quum enim bonum cõsurgat ex causa integra, malum aũt ex particularibus defectibus (ut Dion. dicit 4. c. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga proximũ indigentẽ cõseruari non potest, nisi ex parte utrinsque omne corruptiuum tollatur: cõtrariatur aũt dilectioni proximi (ut ex dictis, & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte uerò pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideò quodcunq; illorum interueniatur, charitas non saluatur, & cõsequẽter malũ culpæ mortalis cõsurgit: & hæc est ratio quã tetigit S. Th. in q. 32. loco præallegato: tũ dixit, q̃ actus eleemosynæ est de necessitate uirtutis, secundũ q̃ recta ratio requirit, secundum quã aliquid est cõsiderandum ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius, cui dãda est eleemosyna. Amplius: Quũ ordo charitatis sit in pcepto (ut testatur S. Th. in Secunda Secundæ, q. 44. ar. ult.) & ex charitate diligenda sit uita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere uitã proximi, quã bona nostra exteriora, sicut plus animã proximi, quã corpus nostrũ: Sed decentia status est, quoddã bonum exterius: ergo tenemur de necessarijs ad decẽtiã status nostri subuenire uitæ corporali illius, q̃ est in extrema necessitate. Et similiter cum charitatis ordo exigat, ut decentiam status proximi superfluitatibus nostris pponamus (quoniã tale bonũ charitas proximo uult) hoc autẽ malum abijcit, tenemur ex superfluo naturæ & psonæ aliorũ necessitatibus subuenire. Et hęc est ratio, quã adducit S. Th. in 4 sen. ubi supra, Amplius: Cũ uirtutis duo sint extrema cõtraria, s. superabundãtia, & defectus, (ut dicitur 2. Ethic.) charitas aũt licet secundũ se extremo superabũdãti careat (quia, ut inquit Bern. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo, q̃ obiectum non potest tantò amari, quantum est amabile) utrumq; tamẽ extremum habet secundum exteriores operationes: ut ex Secunda Secundæ, q. 26. art. 7. habetur: unde ex superabundantia, & defectu exteriorũ operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quã oporteat attribuere, tã sibi, quã alijs: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, q̃ sunt ad se, ut dicitur 8. Ethic. Defectus uerò est minus corporalibus bonis uti, q̃ oporteat, & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturæ, & personę hñs, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quàm oporteat hmõi bonorum applicet (aliter superflua nõ sunt) manifestũ est, q̃ in charitatis extremum cõtrariũ secundũ superabundãtiam incidit: sicut & ille, q̃ in superfluis, & uoluptuosis conuiuijs plus alijs, q̃ deceat, tribuit, & consequẽter uterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus alijs, quã oporteat, cõcet hmõi bona (quia debẽtur exteriora bona ordine naturali sustentationi uitæ humanę primò, deinde cæteris cõmoditatibus) patet q̃ in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, q̃ sui ipsius ob suã miseriã corporali saluti subuenire negligit: unde & uterq; à charitate recedit: & consequenter mortaliter peccat. Et hęc est ratio, q̃ tetigit S. Th. in quolibeto 6. q. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint cõia, & ius gentium res appropriauerit quo ad usum, procurationem & dispẽsationem (ut dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 66. ar. 2.) constet quoq; q̃ à iure gentiũ nihil inordinatum uim sumit (quoniam à natura ut rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huic superfluunt, quo ad naturam & personam, eius esse quo ad usũ (usus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet illius sint quo ad procurationẽ, & dispositionẽ. Si aũt ex iure gentium eius non sunt, quo ad usum, indigẽtibus ex iure naturali debentur dispensanda tñ secundum arbitrium possidentis, cui (ut dictum est) dispensationẽ iusgentiũ appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium psonę sit habẽtis, ẽt quo ad usum, simpliciter loquendo: in casu tñ, quo extrema necessitas alterius appropriat, ut superfluum censetur eius usus respectu istius patientis extremã necessitatem, & iuris naturalis uis exigitur, ut tanquam superfluũ patienti debeatur. Non enim ratio, à qua iusgẽtium deriuatur, sic necessariũ psonæ appropriat huic quo ad usum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis uim cuius signũ est: quia si ab illo possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest, ut extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & cõtra ius naturale, non subuenire extremæ necessitati de necessario personæ. Et hęc est ratio, quã tetigit S. Th. in Secũda Secundæ, q. 32. in hoc ar. in responsione ad secundum: & est sumpta ex uerbis Basilij, & Ambr. Ille enim exponens uerba Diuitis, Luc. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi q̃ tua, unde ea sumens in uitã tulisti? sicut qui præueniẽs spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, q̃ ad cõem usum ordinatur, similes sunt diuites q̃ cõia, quæ præoccupauerũt, æstimãt sua esse. Si enim quilibet suę necessitatis sufficientiam recipiens, relinqueret superfluum indigenti, nõ esset diues, nec pauper. Cęterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniustus est Deus inæqualiter res nobis distribuens: cur tu abundas, ille uerò mendicat, nisi ut tu bonę dispẽsationis merita cõsequaris, ille uerò patientię brauijs decoretur? Nõne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? Est panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quam in cõclaui cõseruas: discalceatis calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, q̃ tu possides inhumatum: quocirca tot iniuriaris, quot dare ualeres. Amb. autem eandem parabolam tractans: ut in Decretis habetur d. 47. sicut Hi. ait, Proprium nemo dicat quod est commune: q̃ plus q̃ sufficeret sumptui, etiam uiolenter obtentum est, & subdit, Quis enim tam iniustus, quàm qui tam multorum alimenta non suum usum, sed abundantiam & delitias facit? neque. n. minus est criminis habenti tollere, q̃ quum possis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur secundũ ueritatem & S. Thdoctrinã, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynę opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturę & psonę ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam D. Thom. impositam sententiam confirmare uidebantur.

ANTEQVAM Autem falsitatis monuis unde orta creditur illa falsa expositio, alias quasdam obiectiones contra determinatam ueritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

¶ Quadru-

¶Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quia eleemosyna fit ad alterum oportet coniunctim utriusque conditiones cõsiderare, & non diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethi. unde & S. Tho. in hoc ar. ait, quod nulla est ro, quare eleemosyna alicui detur, quãtũcunque aliàs habeat superflua nisi iste egeat: ergo copulatim oportet intelligere, quod duo sunt consideranda ad pceptũ eleemosynæ. s. superfluitas: & extrema necessitas. Secundo, quia si non cõiunctim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiẽs quidẽ: quia dicit, quod hñs superflua, tenetur largiri eleemosynaliter, & nõ dicit cui, & similiter quod patienti extremã necessitatẽ sub pcepto subueniendum est, & non dicit a quo, impossibilis uerò quodq;, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tñ aliquis habebit de superfluo. Tertio, quia post ar. istum quærit S. Tho. utrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si præcedẽti ar. iam determinatum est, quòd patienti extremã necessitatẽ tenemur dare de necessario: personæ, quid opus erat dubitare utrum sit danda eleemosyna de necessario? Quarto, quia S. Th. in quolib. 6. q. 7. seu ar. 12. in responsione ad primum, dicit hęc uerba, Non semper peccat mortaliter quonescũque nõ dat pauperi: qui superfluũ habet, sed quando necessitas imminet. Quãdo aũt sit talis necessitas, quòd obliget ad mortale, nõ potest ratione determinari: sed cõmittitur prudentiæ. Et in rñsione ad secundum dicit, Dare oĩa sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: ut s. homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tñ necessitas requiritur ad superflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda tñ, hoc totũ rõne uniuersali determinari non potest, sed committitur prudentię ut dictum est. Ex his. n. uerbis vr quod superflua erogare secũdum S. Thom. non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HÆC Respondetur. Et ad primum dicitur, quod aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ, & aliud de obligatione eius. Licet. n. ad exequendam eleemosynæ præceptũ exigantur duo, s. superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ uel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda: sed superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigẽtiæ naturæ. i. extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo quod superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo aũt dico, excludendo non oẽm sed extremam alterius necessitatẽ, quam hic S. Th. superfluitati cõbinat, oportet. n. quod si uni superest, alteri deficiat: ut Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantũ est ex se, obligatiua est ad hoc ut sibi subueniatur. Per accidens autẽ est, quod hic, uel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, iõ diuisim intelligendus est (ut probatum fuit) aliter in maximos incideret errores. Et subtiliter aspiciat quis, uidebit quod & ad ipsam obligationem præcepto duo concurrunt. s. superfluitas naturæ, uel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ uel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ ut plurimum eueniunt: ut pluries Aris. in Eth. dicit, Communiter autem immo potius semper, superfluitas unius, est indigentia alterius: sed quia nõ ex parte indigẽtiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit ultra personæ dignitatem iõ summariè loquens S. Th. ea quæ complent rationes præceptorum assumens, ad aliaque loca tanquã ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcepi, & dare de superfluo, & dare extremam necessitatẽ patienti.

¶Ad secundum dicitur, quod doctrina sufficiẽs est, & quia summatiè tradita, & quia alibi explicata est, & quia facilè subintelligi põt, cui danda sunt superflua (indigenti. s. & patienti extremã necessitatem) & a quo subueniendum est, ab eo, s. qui nouit & potest. Posse aũt quemlibet superfluum naturę habentem, clarum est. Nec est uerum, quod quandoque impossibile sit hoc obseruare, qm̃ secundum Euangelicam doctrinam pauperes sp habebimus nobiscum, & dato quod non appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundo quod quia (ut dictum est) sermones morales sunt secũdũ subiectam materiam, quæ ut in pluribus hoc habet, iõ si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire uidetur obseruationem præcepti, nihil rigoris ipsi præcepto adimitur.

¶Ad tertium sufficienter rñdetur quantũ ad propositum spectat, q; tendo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. sent. dist. 15. post articulum adductũ, in quo expresè has cõclusiões determinauit, mouit illã mẽ dubitationem (an s. eleemosyna danda sit de necessario) in eadẽ q. ar. 4. Causa. n. quã reddituri sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in secunda secundæ, & quũ in 4. uideant, quod talis articuli quo non repugnet ueritati huius prioris determinationis, nec superfluè addita sit, fateantur talla assumpsisse signũ in secunda secundæ ad suã expositionem probandã. Est aũt in promptu est, quare utrobique talẽ articulum adiecerit, quia specialem. s. præsefert difficultatem necessariorum distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non uidetur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, quod necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen iota q̃stio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶Ad quartum dicitur, quod oportet intelligere responsionũ terminos secundum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis aũt argumentis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ, ut patet in primo ex pcepto Ioãnis Baptistæ Luc. 3. quod inducitur. s. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti, duæ. n. tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ: ut glossa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. di. 15. & ratio conuincit, tum propter temporũ uariationem naturalẽ secundum calidum & frigidum, serenitatem & intemperiẽ, tum propter cõmunem humani generis morem. Vnde uerba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundã conclusionẽ supra determinatam, quia necessarium psonę quod est naturę supfluũ, in articulo necessitatis extremæ erogandũ dicit sub pctõ mortali.

¶Secundũ aũt argm̃ replica est contra hanc rñsionem hoc modo. Dare oĩa ẽt necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tñ simpliciter est in consilio: ergo dare superflua naturæ quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptum obligat plus quã consilium, ergo male responsum est, quod præceptum illud de duabus tunicis similia intelliguntur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quod utcunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitatis enim obligatus ad necessaria naturæ communicanda, est non quęcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam uitam propria tenetur discrimini exponere propter illum. si n. pro fratribus mori aliqñ est in pręcepto consequens est quod priuare se necessarijs uitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu pceptum sit. Necessitas aũt ad superflua obligans naturæ communicanda, est minor: sufficit. n. ad hoc, quod pauper non habeat vñ sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap adductarum.

AD ea uero, q̃ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt rñdetur. Et ad primũ quidẽ responsio ex dicta aperta est. Iam. n. declarauimus & probauimus, quod duo consideranda sunt secundũ rectam rationem ad necessitatem uirtutis eleemosynarię.

¶Ad secdm uerò dr. quod ly laudabiliter, põt dupliciter sumi. Vno mõ ut distinguitur contra Necessariò, & sic idẽ sonat laudabiliter qd bñ, sed nõ de pcepto, sed de consilio. Alio mõ ut distinguitur cõtra uituperabiliter: & sic idẽ sonat quod uirtuosè. in proposito. S. Tho accepit laudabiliter scdo modo, & non primo. Et nihil aliud uoluit dicere, nisi quod in illis casibus tribus quos enumerat nõ inordinatè, sed uirtuosè quis necessariã psonæ largitur. Ex hoc aũt quod uirtuosè hoc fieri dr non sequitur, ergo non de pcepto: quoniã actus uirtutis communis est præceptis & cõsilijs. Et quia hoc uerbũ arbitror fuisse occasionẽ errãdi alijs & falsã fouisse expositionẽ. ppea quod creditũ est quod S. Tho. utere sly Laudabiliter, primo mõ: iõ oñdo quod secũdo mõ accepis Laudabiliter ex quatuor. Primo ex arti. ac S. Th. more. Quũ n cõsueuerit diuinũ eius ingeniũ q̃stionibus rñdere sermone formali: pp qd uniuersaliter pfundæ sunt eius sentẽtiæ, & occultæ minus pspicacibus: & tit. ar. nõ sit, an de necessario fieri eleemosyna dẽat sub pcepto uel consilio, sed an de necessario dare liceat eleemosynã, iuã nõ intererat rñdendo differere, quod hoc sit in cõsilio uel pcepto. sed quod hoc sit cõtra uirtutẽ uel scdm uirtutẽ, licẽt ad pfectiorẽ doctrinã potuisset post subiungere: & hoc nõ solũ est scdm uirtutẽ, sed ẽt in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter uirtuosè exponendũ est, si difficultati motæ formaliter rñsum esse fateri uolumus. Scdo, ex prima parte corporis illius articuli, ait. n. ibi, quod non liceat dare de necessario naturæ, nisi ad sustẽtationẽ reipublicæ, uel Ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tũc enim laudabiliter, inquit, seipsum, & suos mortis exponeret periculo: quia bonũ cõe pponendũ est pprio. Ex hoc arguit sic. Certũ est, quod in aliquo casu tenetur quis de pcepto, non solũ mortis periculo se exponere, sed ẽt mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu, nõ accepit, Laudabiliter, ut distinguit contra necessario, seu de pcepto, quia falsum dixisset, quũ i pcepto hoc esset, nõ sit dubiũ i aliquo casu: accepit igit, Laudabiliter. i. uirtuosè. Quod si hic hanc acceptas glossam quare non infra in proposito nostro? nulla siquidẽ est q̃stionis aut stylis disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

excipiens

excipiens profert hæc uerba, Quũ.n. distinxisset necessarium in necessariũ naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, q̃ nõ licet dare ex eo eleemosynã, & exceptionẽ fecisset ad necessariũ personæ trãsiens, ipsum absolutè cõsiderãs (ut quæst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, q̃ dare de necessario psonæ, simpliciter, s. & absolutè considerãdo ipsum, est bonũ sub consilio tñ, non p̃cepto. Secunda aũt quasi aduersatiuè addita est, q̃ inordinatũ est dare tñ de necessariò personæ, q̃ de residuo nõ possit conuenienter uita peragi. Et ab hac secũda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilẽ reparationẽ, & extremã necessitatẽ priuatæ personæ, uel magnam reip. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his uerbis uidere quispiã potest clara luce, q̃ laudabiliter posuit contra inordinatũ. Regula.n. erat, q̃ necessariũ psonæ nimis a seipso subtrahere est inordinatũ. Exceptio aũt est, q̃ in trib. casibus hoc fit laudabiliter, id aũt est dictum laudabiliter, ut distinguitur contra inordinatè & contra uituperabiliter. Quartò patet hoc idẽ ex 4. sen di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. ibi.n. tractãs hũc articulũ, eandẽ regulã tradit, & eosdẽ tres casus excipit ab illicitis. Constat aũt q̃ ibi iã determinauerat, quod nõ solũ licitũ, sed præceptũ erat dare de necessario psonæ ultimã necessitatẽ patiẽti, nihil ergo obstat p̃determinatæ sniæ, q̃ id quod præceptum dixerat post laudabile aut licitũ dicat, cū gẽte hoc noua difficultate, quia formaliter sibi nõ contradicit. Laudabiliter igitur idest uirtuosè dixit dare eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligẽda sint uerba illa, q̃ ad cõfirmationẽ dicebantur, s. dare eleemosynã de necessario psonæ, est bonũ, & nõ cadit sub præcepto, sed consilio, Quũ.n. hæc uerba in eodẽ sint articulo, accipienda sunt, ut quæsitũ formaliter determinat. Quæritur aũt ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali uel tali casu, sed ut dictum est, quia ipsum Necessarij nomẽ erogationẽ excludere uĩ, quæritur an cõsiderãdo id quod necessariũ est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynã de eo dare. Ad hoc aũt quæsitũ facta distinctione de necessario naturę & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessariũ personæ dictũ est, q̃ licet sen bonum est de consilio, tñ nõ de præcepto. Ex hac tñ rñsione non sequitur, ergo in nullo casu uel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita.n. aliter a sapientibus determinãtur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui siue fini. Si.n. quæras, an occidere hominẽ sit bonũ, optimè respondebitur q̃ non, si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur quod hoc est in p̃cepto. Similiter si quæras an exponere te mortis periculo, sit bonũ, optimè respondebitur q̃ non, q̃ si addas propter actum uirtutis, dicetur quod hoc quandoque cadit sub præcepto, & similiter de alijs euidenter apparet, q̃ aliam responsionem sibi uendicant solitariè quæsita, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vñ ad insinuandum S. Tho. quòd dare de necessario personæ solitariæ sumptum bonæ affectionis est dixit, q̃ sub consilio nõ p̃cepto cadit. Ad insinuandum aũt, quod hoc in aliquo casu sub præcepto cadit supra dixerat, & infra dicit, & alibi, ut est allegatũ, q̃ de necessario personæ extremæ necessitatis sub p̃cepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, q̃ S. Tho. sententia est, q̃ duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam. s. dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibuscunque, & dare de necessario personę patienti extremam necessitatem.

CAP. VI.

Exposita opiniones S. Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET Quia hoc uĩ multis forte nimis graue, & S. Tho. quẽ prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistros prurientes aurib. ut omnino inexcusabiles reddantur, apponendo recensui multos illustres doctores eandẽ tenẽtes sniam, licet nõ parui pẽdendũ sit uerbũ illud S. Tho. in 4. q̃ã ait esse hanc communem sententiã.

¶ Primam ergo conclusionem. s. q̃ habens superfluũ naturæ & personæ, tenetur alijs subuenire rõne superfluitatis, licet pauper nõ appareat in extrema necessitate, tenẽt in primis Ba. & Ambr. in uerbis supra adductis. August. quoq; ad Macedonium ut hẽ 14. q̃. 4. c. quid dicam, idem sentit in his uerbis, Nonne oẽs qui sibi uidentur gaudere conquisitis, eisq; uti nesciunt alienum possidere conuincimus? hoc.n. certe alienum non est, q̃ iure possidetur, hoc autem iure quod iustè, & hoc iustè, q̃ bene, omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autẽ possidet, qui male utitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & personę alienum esse quo ad usum, & consequenter dispensandũ, aliter iniustè possidetur, quia hõs non rectè utitur illo. Eandem confirmat sententiam Hier. dist. 42. c. hosp italitaté, dicens Aliena rapere conuincitur, qui ultra necessaria retinere probatur. Hæc ille Theophilus quoq; sup illa uerba Luc. 18. Facilius est camelũ, tractans an hæc dñi sententia impossibilitatẽ ostẽdat circa diuitũ salutẽ: affirmansq; impossibilitatẽ, ait, Reuera ita est, aliud.n. est diues, & aliud œconomus, nã diues est, q sibi reseruat diuitias, œconomus uero siue dispensator, q ad opus aliorũ has tenet. Porrò attendas, q̃ diuitẽ quidẽ impossibile dicit saluari, possidentẽ uerò diuitias difficile, quasi dicat, Diues, q captus est à diuitijs, & famulatur eis, nõ saluabit, hõs uero illas qui. s. eis dominatur, uix saluabit, cũ humanę fragilitatis. Hęc ille. Vbi manifestè dãnantur oẽs reseruatores sibi diuitias, i. superflua, & qui eis famulantur. Quod aũt talis famulatus excludeos uita æterna, sit ipsa custodia superfluorũ, apparet ex uerbis Chry. ibidẽ dicentis. Non prohibet ditari, sed opibus famulari, uult ut in necessarijs utamur eis, non ut custodiamus, nã famuli est custodire, sed dñi dispensari. Si conseruari eas uellet nõ tradidisset eas hõibus, sed sineret eas in terra iacere. Apparet ẽt ex uerbis Dñi, Matt. 6. Non potestis Deo seruire & Mãmonæ, ubi Hieron. exponẽs quid sit seruitus diuitiarũ, ait, Audiat hic auarus, audiat q censetur uocabulo Christianus, non posse simul diuitijs, Christoq; seruiri, & tñ nõ dixit, Qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs, q.n. diuitiarũ seruus est diuitias custodit, ut seruus, q aũt seruitutis excussit iugum, distribuit eas ut dñs. Hęc ille. Vbi expressè apparet, q̃ est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitijs.n. amatis, se odio haberi necessarium esse ibidem dicit Dñs. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait, Neq;.n. ita facienda iubetur eleemosyna, ut teipsum consumas inopia, sed ut cui cura corporis expleta, inopem quãtum uales, sustentes. Hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores uero doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q̃. 3. expressè ponit hoc cadere sub præcepto. Richardus quoq; in 4. dist. 15. quæst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundam aũt conclusionẽ (q̃. s. dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit sub præcepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce. confirmat dicens, Pasce fame morientẽ, si nõ pauisti, occidisti. Greg. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptũ est, Diliges proximum tuũ sicut teipsum, minus proximũ amare conuincitur, qui non eo in necessitate illius ẽt ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, ideoque de diuidẽdis cũ proximo duabus tunicis datur præceptũ. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, q̃ necessaria, non cõ cata necessitatibus absque dubio extremis minorem debito dilectionẽ Christi cõuincũt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionẽ nõ patitur. Basilius ẽt sup illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic aũt docemur, q̃ ex omni eo quod affluit supra proprij uictus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non hẽt, pp Deum qui quæcunq; possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat totã ista sententia. Iuniores quoq;. s. Petrus de Palude, Ricardus, Duran. & Romanus in 4. sen. dist. 15. intrepide asserunt teneri quẽlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Nõ absq; temeritate ergo à tot doctoribus ac rõnibus subtrahet se quispiam, uolens magis hõibus placere, q̃ ueritatẽ sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obijceris, q̃. s. diuitum confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum intrare per foramen acus, q̃ diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarũ necessariã largitionem, applicatio aũt eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, prudentiæ cõmittitur, q̃ circa particularia uersatur. Et est magna opus circũspectione, ut cõcludatur hũc hẽre supflua, oportet siquidẽ cõsiderare statũ, filios, filias seruos, alũnos, hospites, cõuiuas, diuisionẽ, munificẽtiã, magnificentiã, & si qua sunt huiõi, & hẽre semp præ oculis, q̃ necessariũ psonæ nõ consistit in indiuisibili, multis.n. adiunctis, nõ apparebit superfluũ, & multis subtractis, non censebis quis indigens Et hęc de eleemosynæ p̃cepto dicta sufficiant Anno Dñi, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS.

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

Secunda

7 *Secunda opinio examinatur soluendo duo dubia concernentia dicta in praecedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum arguentium, quod contractus praedicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*
9 *Determinatio, quod in praedictis contractibus committitur usura.*
10 *Opinio dicentium iusta esse capitula montis pietatis secundum formam iustitiae distributiuae.*
11 *Examen praedictae opinionis determinans, quo hic sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundum iustitiae distributiuae formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicentium in Monte hoc nullum esse propter mutuum, sed societatem potius quandam pessimis capitulis ad commune bonum unitam.*
14 *Examen praedictae opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc uiam, quam secundum alias supradictas.*
15 *Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens ubi meam tantam sententiam.*

CAPUT PRIMUM.

Quid sit Mons pietatis, quae eius Capitula, & quid discutiendum.

Quid mons pietatis.

MONS Pietatis in multis iam Italiae populis erectus, & nunc discutiendus, uocatur summa quaedam pecuniae ad perpetuum usum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini uerbi praedicatores aliquando inopiae multorum pauperum, qui usuris ... (quia non ipsi in propriis habere contingit, unde suis prouideant necessitatib.) ab Hebraeorum usuris uocant, induxerunt populum, ut pietatis intuitu oblatione uoluntaria quiuis quod sibi placeret, offerret quatenus ex multis oblatis una quaedam fieret numerosa summa cōseruanda integra ad hoc, ut pauperi cuiqua mutuari possit, unde sibi prouideat. Et quia charitate plena res est haec, fructuosa fuit praedicatio, adunataque est pecunia multa sub cōbus custodibus reposita, quam Mons pietatis dicunt. Qui quae modum cōuenientē & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere uellent, quo pauperibus praedicta pecunia distribuatur perpetua & aequali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc ex quendum cum his capitulis.

¶ Primò, quod custodiri dictā pecuniā, & stet parata ad mutuandum egenubitor aureos (puta: res ad summum) & intra sex nō plus ip e (puta annu) restituendos, & hoc ut bonum possit esse cōius.

¶ Secundò, quod pignora ab accipientibus mutuū sumant, & sub periculo custodiri in domo ad hoc educta, & restituentibus intra annum reddant, non restituentiū uerò publicā uendat, & ex uenditione pecuniā exigere et reddendam duo uenditi pignoris, deducto prius eo, quod Montis dēt, & horū etiam & insuper administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totū fit, ut perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶ Tertiò, quod ultra pecuniā mutuatā expēt secundū numerū librarū singulis mēsib. sex denarios a praedictis debitorib. ita quod quot libras aliquis mutuo susceperit a Mōte, tot denarios singulis mēsibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc nō ut aliquid ultra sortē mōti accedat, sed propter recōpēsatione operarū custodiū & ministrorū, quod publico pauperū bono in supradictis cū suo periculo & labore deseruiūt, & expēsarū quod pro pētione domus, & emptione librorū, & caeterū ab eisdē fiūt. Haec sunt capitula Mōtis pietatis. Quorū duo prima quia per se nota est esse iūsta tenet uū, examinādū restat, an sit licitū aut illicitū: & sic illatū, an usurā sapiat.

CAPUT. II.

Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius ueritatis inuestigationem.

Nō ex sacris literis uel sūmi Pontificis authoritate mate ria haec euentilanda, sed ex principiis moralis philosophiae, naturali lumine notis.

OPORTET Aūt huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius uerā solutionē ex eius proprīis principiis indagare. Quū aūt quod haec moralis sit, & ab hoc naturaliter statolis, nō est ex authoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiae principiis ēē procedendū. Ex authoritate siquidē diuina in canonicis sacrae Scripturae libris contenta quidā per se ponūtur credenda: & haec sunt quae humani excedūt uires ingenij (quorū fides est a ignis rerū nō apparētiū) ut puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmō. Quaedā quasi paresides: & haec sunt multa rōne naturali cognoscibilia tā credēda, quā operāda, ut certus, quod Deus est, & cuius ueritas humano generi innotescat, ut puta quod Deus sit, & quod sit unus, quod adulteriū est malū, &c. In neutro aūt horū gñe phs cōuenire quod scibilia siquidē naturaliter est, & uulibi sacra Scriptura decisa inuenio. Ex traditis aūt in ea solū dēt, oportet ad mortales uenire ppositiones: quia inquātū creditas sed lumine naturali notas. Hoc aūt est ex principiis moralibus nō ex diuina pcedere authoritate. Authoritas uerò humana tā canonica, quā ciuilis duo similiter tradit operū gña. Quaedā enim bona, quia mādata: uel mala, quia phibita, & quaedā iā ppria, quia bona, uel phibita, quia mala. In horū primo ardioa tōstat hōs, de quibus agimus, actus nō contineri: in secūdo aūt clauditur, uulibi explicite hī: simpliciter aūt probari non potest ex iuris principiis, inquantum humana sunt authoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiā moralem, ut ex eius rōnibus naturali lumine fultis ostēdatur, an hoc iā secundū se malū, aut bonum.

¶ Ex hoc aūt, quod nulla authoritas quaenē hāc propriā sibi uēdicat, euidēter quatuor patere puto. Primo, quod phi uhon decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purū Theologū secundū quod Theologia ultra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralē philosophū. Secundò, quod sapientes in hac parte nec hīndi nec uocādi sunt doctores praedicti: sed ponentes potius falcē in messem alienā. Gratia tū sunt eis habēdae, quod secundū sua, quantū licuit, quoue hāc uenti larēt. Tertiò, quod non est mirū, si tot nemōt hōes in re hac minus, bene dixerint: quia tractant fabrilia fabri. Quartò, quod ex eo quod tot & tales diuersas dederunt sint in re hac suas opiniones, aut decisiones nemo hac intelligens dēt, aut pōt conscientiā suā eis credere: sicut nec corporis infirmitatis periculū aromatariis, nisi illis committeret.

¶ Nec obstat quod agere de contractibus & usura, ad iura spectet, & ad Papā & principē decernere hoc, n. uerū est quoad cōtētiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter hōes siquidē summi Pōtificis est usurarum ambiguitates determinare, & nō simpliciter. Dupliciter n. aliquid ad ecclesiasticū iudiciū spectat. s. per se, & simpliciter. Et sic summi Pōtificis iudicio subsunt ea quae, de quibus fidelis ipse est cōstitutus a Christo doctor & rector fidelib. in quantū fideles sunt, & nō hominū, inquātum hōes sunt, & sibi pmissa est ois ueritas de necessitatis ad salutē fidelib: & nō ois ueritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid uerò subditur ecclesiae iudicio per accidēs, & secundū quid: s. illud ueclesiarum certa rōne defectū aut si iā uerē secta ab aliquibus, hoc captur ab aliis, &c. & de horū numero cōstat ex dictis quōuem hanc esse. Et propterea sicut in his, si suos fideles summi Pontificis authoritas oibus praeest cōmbusnta in his scibilibus supra tā ipsum, quam quaecunque alium iudicem, nō naturali lumine roborata locū obtinē scontra quam sola authoris natorae authoritas statuere, aut decidere aliquid pōt. Et quia solius ueritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis, est ut oibus amabilibus ueritas reddatur, nemo opinās commendabitur, aut mordebitur quouis mō: sed opiniones discutiemus, bñdicta suscipiētes, minus aūt bene, ordinātes, & secundū uires fraternitate & charitate emendantes.

CAPUT III.

In quo genere, & in qua specie uirtutis, aut uitij operationes istae locentur.

HUMANA Opera uirtutis, aut uitij susceptiua, in duo secantur gña. Quaedā n. sunt, quorū bonitas uel malitia in ordine ad operātē cōsistit: ut concupiscere, irasci, timere, audere & uniuersaliter humanae passiones. Talibus siquidē redditur sufficienter hī, si ipse operās in se ipso aliqualiter se hēt, puta si passio secundū rōnē refrenet, &c. Alia aūt sunt, quorū propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterū, licet ad cōpletā uirtutis bonitatē etiā in ordine ad operātē bona esse oporteat: ut reddere depositū, testificare accōmodatū, & uniuersaliter operationes, quae iustitiae subiacent. Ad horū siquidē rectitudinē propriā. s. ad hoc ut iusta opera sint sufficit, quod alteri aequaliter cōmensurata sint, puta quod restitutio acceptioni aequetur. Nō n. refert quanimo quis intentione depositū reddat, aut debitū persoluat, si operi iustitiam inspiciamus: et cet plurimū interest, si uirtutis uirtuti operāti attribuere uolumus. Propter quod hoc est singulare iustitiae operib. quod iusta opera sint per se certo uirtutis uirtute, ex caeterarū aūt uirtutū opera ne mo absque uirtute illa explere sufficit. Quod sic (ut ex dictis patet) accidit, quia caeterae uirtutes perficiunt hominem in his, quae sunt ad se, iustitia uerò in his, quae sunt ad alterum, ut in quinto de Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera haec, de quibus praesens agitur quaestio, in numero eorū, quae ad alterū sunt cum aequalitatis ciuili debito contineri, eorū bonitatem, uel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterū est, secundum aequalitatem ciuilitter debitā, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quae in re hac adducitur, ex restitutiōe uolūtatis & pietate intimoris commun tatis & ministrorum defectiuae sunt, non n. actus guot ad opus secundū se, an iustū uel iniustū sit. Et quia iustitiam non humana lege positum (quia illud non est ad propositum, eo quod non habeat locum nisi in differentibus) sed naturalem ex ipsa rei natura aequalitate aliqua alter commemoratam in duas secatur species. s. secundū iustitiam commutatiuam, & secundū iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundum quid iusti species

speciem opera hæc examinare oportet. nõ. n. eodẽ mõ iusti rõ in utraque inuenitur. Quãuis aũt primo aspectu ad cõmutatiuam iustitiã oĩa hmõi opera spectare uideãtur (quia uel restõnis, uel recõpensationis, uel locationis actus sunt) qa tñ secundũ multos distributiuæ admiscetur iustitia, idcirco primo secundũ formam iustitiæ cõmutatiuæ, deinde secundũ admixtã distributiuã, & demũ quãdã singularẽ opinionẽ examinãdo ꝓcedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

QVIA Verò ignoratis rõnibus terminorũ, impossibile est intelligere cætera, prælibãdũ est quid rõ iusti in cõmutationib. exigat, & similiter qd rõ iusti in distributionibus requirat, ad hæc. n. aspiciẽtes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quũ totũ quoddã sit triplex debitũ rõ, sine qua iustũ non inuenitur cõsiderari põt. s. partis ad partẽ, totius ad partes & partiũ ad totũ. Primus ordo dirigitur a iustitia cõmutatiua, secundus a distributiua, tertius a gñali, quæ legalis alio nomine dr, de qua in quinto Ethicorum dr, q neque Hesperus neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidẽ ciuitatis sunt singulares personæ, quarum & res & opera & personas commutare adinuicem oportet, ut quod uni deest, absque dantis dãno ab altera habeatur. Bonum similiter uel malũ commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorũque bona ad cõe bonum ordinanda esse nemo dubitat.

Commutatiua iustitia exigit ut aliquid det, & accipiatur inter sigulares psonas secundum æqualitatẽ arithmeticã: distributiua uero exigit distributionẽ a principibus uel ciuitate factã singulis personis secundũ equalitatẽ geometricã.

¶ Sed omissa pro nũc tertia hac iustitia (qm ut post patebit, non est ad propositũ) sciendũ est, q iustũ secundũ iustitiã commutatiuã requirit tres condõnes. Prima est, q ibi sit datio & acceptio ex parte utriusq; extremi, aliter cõmutatio nõ esset, & cõmutatiuæ iustitiæ (q directiua cõmutationũ est) propria deesset materia. Secunda est, q sit inter partẽ, & partẽ. i. singulares psonas, aliter a distributiua, aut gñali iustitia nõ distingueretur, vñ seruitiũ cõtrati exhibitum, recõpensãt ab ea, ut singularẽ personã induerit, sicut & uendit & emit, ut persona singularis. Tertia est, q seruetur æqualitas arithmetica. i. quantitatiua, ut s. quantum fuit seruitium, tanta sit merces, q quãta læsio, tãta modicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuãti enim quatuor nisi quatuor restitueretur, iniustitia esset, & simile est in alijs.

¶ Iustum aũt secundũ iustitiã distributiuã, tria similiter exigit, Primò, q ibi sit distributio, q propria iustitiæ distributiuæ materia, ut ex eius nomine patet. Secundò, q sit inter totũ & partes, ita q a toto ad partes terminet, aliter debita rõ & distributio in unũ non concurrent. Distributio nãque petitionẽ sonat alicuius, q nisi totiũ esset, partib. debitũ, ut distribueretur, nõ esset. Vocamus aũt totum cõitatem uel principẽ ut sic, partes aũt ipsos ciues. Tertio, q seruetur æqualitas geometrica. i. proportionalis, ut s. talis sit proportio eius quod datur de cõibus bonis uni personæ ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas. i. ut quantum una persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod uni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti, tantò plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior est in illo toto, q principalitas in diuersis politijs secundum diuersa attenditur, scilicet secundum uirtutem aut diuitias, aut aliquid hmõi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil usuræ aut iniustitiæ inueniri in cõtractib. Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.

Mutuantes in Mõte pietatis quũ nullã usurã, uel iniustitiæ maculam incurrant.

HIS Igitur præmissis illorũ occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iustitiæ non egrediendo, contractus oẽs huius Montis, nec usuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. Et qm hi duabus incedũt uijs, illa primò adducẽda est, q hos cõtractus adeo nõ secundũ se iustos dicit, ut si de cuiusq; priuatæ psonæ intẽtione recta constaret, sicut de pia cõitatis & Mõtis intẽtione mõ cõstat, cuilibet liceret pecunias suas cũ supradictis cõtractib. pauperib. mutuare.

¶ Vt aũt huius ambiguitatis ueritas clarius elucescat, ex quo non refert secundum hanc uiã, quis mutuet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo dat, an s. mutuantis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiẽdũ, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tñ præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis consistit, quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuãs indigentiũ exponens 10000. ducatos, conducatq; ministros scriptores, & custodes pignorũ, sine quib. mutuum nulli dare vult, exigatq; unũ denariũ pro qualibet libra singulis mẽsibus, a singulis accipientib. & retinentibus mutuum, supposito q tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddẽdam debitã ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stãtibus hæc prima opinio tria. Primo, quod hic sunt tres contractus, secundò quod in his nulla interuenit usura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horũ declaratur distinguendo contractus. Est siquidẽ hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantẽ & Ioãnẽ pauperẽ. Est deinde contractus pignoris inter Ioannẽ pauperẽ & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idem est, quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio cõtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, unum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum uerò s. q hic nulla sit usura, probant ex ipsius usuræ rõne dupliciter. Primò quia usura est qñ aliquid ultra sortẽ ex mutuo quærit, ita quod mutuum sit non occasio aut cã sine qua nõ, sed rõ & cã pp quam aliquid pecunia æstimabile ultra sortẽ percipitur. Constat aũt ex distinctione contractuũ, qd hic nihil pp mutuũ ultra sortẽ quæritur, sed tñ pp locatas operas ministrorum, cuius euidens signum est, quòd si ministri gratis hæc facere uolunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundo, Quia si ista ministrorũ merces esset usuraria, a quocunq; redderetur, esset usuraria, nõ. n. refert, an fœneratori usuræ dentur ab accipiente mutuũ, uel a principe uel a quocunq; alio, Sed cõstat quòd p̃dictis ministris absq; ullo scrupulo põt tanta merces pro ijs laboribus a cõitate uel principe reddi, & Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non est usura.

¶ Tertium aũt, s. qd hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, ut iõ iniusta sit exactio ista, qa ipsi non tenent operas suas impẽdere, & hoc non, quia nõ sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis illius q teneãtur ad hoc. Aut ex parte modi accipiẽdi, ut iõ iniusta sit acceptio, quia taxat unus denarius pro libra singulo mẽse, & hoc nõ, tum qu a multorũ sapientũ & bonorũ uirorũ sñia consideratis particularibus circumstantijs ista hæc æquissima iudicata est, particularũ aũt iudicium prudentibus uiris cõmittendũ est secundũ moralẽ philosophiã. Tũ qa huic mõ iõ suffragat, cõmẽsurat. n. hoc mõ soluto periculo & labori ministrorum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tpe retinetur, tantò plus periculi custodes subeunt & curæ & labori, si excutiẽda (ut sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperũ, ut iniusta sit hæc exactio quia a non debẽte soluere exigitur, & hoc non, pp duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cũ aliquis ad hoc teneatur, dẽt assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuãs non tenetur, qm dãnũ incurrere non tenetur ex hoc, q bñficiũ mutui impẽdit, quinimo si aliquod dãnũ ex hoc incurreret, posset a paupere accipiente mutuũ illius recõpensationẽ exigere, ut ab oĩbus doctorib. concorditer dr. Princeps quoq; aut cõitas ad hoc nõ tenetur, tum quia sumus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleemosyna nõ est in pcepto, tum quia principes, etsi teneãtur pauperũ curã habere, & eis subuenire, non tñ tenentur hoc mõ subuenire, ut de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat q pauper ipse teneatur. Secũdò quia morale principiũ est q ille dẽt onera rei sustinere, in cuius fauorẽ res agitur, cum aũt cõstet quòd ministrorũ opera pp pauperes fiãt, ut hẽant unde suis prouideãt necessitatib. consequens est, quod ipsi pauperes hẽant ministrorum operas recompensare.

CAP. VI.

Examinatio prapositæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

Non nisi iustè exigit a pauperib. pro sibi mutuata pecunia aliquid pro mercede illorũ qui in monte pietatis laborãt, præterquã ad soluẽdam cõtinuã & obligatã mutui præparationem.

QVOD aũt prædicta opinio in multis a ueritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex p se notis principijs moralibus deducẽdum est. Assumamus itaq; duo principia in cõmutationis contractib per se euidentia. Alterũ affirmatiuũ, s. ille tenetur mercedẽ reddere, in cuius fauorẽ opus agitur. Alterum negatiuum. s. nullus tenetur mercedẽ reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia stãda infra limites iustitiæ cõmutatiuæ per se nota sunt, qm in seipsis æqualitatẽ iustitiæ clare continet, & iõ indisciplinati esset quærere eorũ probationem. Sub his aũt principijs oportet subsumere ꝓpositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac. n. decisione habita, statim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quę per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidẽs insunt, & ex proprijs & immediatis cuiusque conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac consideratione immiscen-

miscendum, q hoc, uel illud opus in fauorẽ boni rõis aut aliud huiusmodi, huius siquidem cõis & remotus est uniuersitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim stabilitũ superius est, q iustum secũdum iustitiæ cõmutatiuæ formam attendi secundũ æqualitatẽ cõmutationis huius personę ad illam personam, & nõ secundum ordinem ad communitatem.

¶ Ex per se ergo & proximis consideraturi, distinguemus in primis operas has ministrorũ, dicẽtes q harũ operarũ quędam sunt quasi per se cõmuniter intentæ: & hæ sunt illæ, q̃ usq; ad venditionẽ pignorũ interueniunt. Quædã uero sunt specialiter, & p accidẽs intẽtæ: & hę sunt subhastatio & uẽditio pignorũ, & his annexa, q̃ ex mora quorundã debitorũ accidunt. Distinguẽdo aũt sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc s. custodiam pecuniæ, præparationẽ ad mutuandum actum mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annectunt̃ expensæ pro libris, &c. custodiã pignorũ: cui cõiungit̃ cõductio domus pro eorũ cõseruatione, & tandẽ restituere pignora. Horũ aũt pars maior & periculosior in fauorẽ sit Petri mutuãtis, aut uniuersitatis pauperũ: custodia. n. pecuniæ, acceptio pignorũ, eorũ custodia, scribere hæc expensa pro libris conductioq; domus (in quibus totũ periculũ est) ad alterius uel utriusq; ordinant̃ securitatẽ. Reliqua aũt paucula, s. p̃paratio ad mutuandum, & ipse actus mutuãdi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinant̃ se utilitatem.

ET Vt clarius elucescant hæc, uideamus singula. Custodia in primis pecuniæ, in illius fauorem proximã fit, cui custodienda deponitur: pecunia aũt hæc custodit̃ duobus. s. Petro mutuãti, cuius est directum dominiũ huius pecuniæ: & uniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium utile eiusdem. Nulla. n. alia ratione hanc pecuniam oportet conseruari, nisi ut Petrus sit securus, ꝰ quando uellet rehabere pecuniam suam, & uniuersitas pauperum sit certa, q cõis sit etiam futuris pauperibus utilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad conseruationẽ & securitatẽ capitalis proximè ordinetur, constat q in fauorem ipsius Petri & uniuersitatis pauperum fit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc enim oia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatẽ & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc describantur aut quòd pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia aũt pignorum cõsiderandũ est, q sicut pignus habet in se duo. s. q sit pignus, & q sit talis res, (puta uestis) ita in ipsa pignorum custodia distinguendũ est, q ipsa est custodia pignoris, & q est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorũ custodia, manifestè patet q in fauorem Petri mutuantis, & uniuersitatis pauperum sit, quia proximè ordinat̃ in securitatẽ pecuniæ rehabendæ. Vñ quia cõtractus pignoris scdm ueritatem est in fauorem accipientis, ið accipiens ipsum tenetur ad restitutionem eius, si ẽt perdidit illud, ut conuincitur ex illo morali principio restitutionũ posito à S. Thoma in Secunda Secundę q. 62. q aliquis tenetur ad restitutionẽ non solum rõne rei acceptæ, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere, etiam pdita re. Et in hoc differt accipiẽs depositum ab accipiente pignus, q ille deposito perdito, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendũ depositũ rõne rei acceptæ, & non rõne acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponentis: iste aũt scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & rõne acceptionis (quia pignus datus in securitatẽ petentis ipsum) obligatur ad restitutionẽ non solum quãdiu pignus habet, sed ẽt ꝰ non habet, suo. n. periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadẽ rõne, &c. Si autem consideretur cura talis rei quæ est pignus (puta excussio uestium & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui rõne non exigitur, q sit in tali materia, sed sufficit sibi q sit tanti pretij, ut secura sit pecunia rehabẽda, ideo nõ est eadem ratio de solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hæc namq; cura quamuis in fauorem utriusq;, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris dño res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vñ possit mutuatam rehabere pecuniã) simpliciter tñ & per se sit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tñ exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionẽ refugit naturaliter. Vnde paciscι posset cum dño pignoris talis, q ipse nõ vult solicitudinem hanc, sed q Dñs ipse mittat tempore curæ rehabendæ ad excutiendas uestes suas, & alias hmõi. Nec obstante, q si nullo interueniẽte pacto uestes in pignus acceptas cõtingit laedi, retinens ipsas tenet̃ ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc. n. non prouenit ex eo q retinens tale pignus teneatur p se ad curam eius, sed ex eo q p accidens iste teneatur ad hoc, quia scilicet nõ fuit protestatus, manifestando domino pignoris, q talis pignoris curam recusaret. Implicitè. n. obligatur quilibet sumens pignus qualecunq; ad eius curã, (expensis tamen dñi) nisi aliud protestetur. Domus autem cõductio inquantum deseruit custodię pecuniæ & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, uniuersitatis pauperum. Inquantum aũt pignorũ expensioni & curæ utilis est, in horum pauperum fauorẽ fit. Reliqua alterna opera, s. actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum: in fauorẽ manifestè fiunt Ioannis pauperis. Sed prima horum. s. actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, qm actui mutuandi rñdet actus restituendi acceptum mutuum, & actus restituẽdi pignus rñdet actui dandi ipsum pignus sicque par pari refertur. Tertiũ autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera uerò in altero diuisionis membro posita. s. quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (ut uenditio pignoris, & cætera annexa,) nõ opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniã propter moram debitoris ab ipso soluenda sunt & expensæ, quæ post eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cum pateat unum tñ actum mercenarium propriè, & per se ordinari uniuersaliter in fauorem cuiusq; singularis pauperis. s. obligatam præparationem ad mutuandum, ex supradictis principijs facile ueritas intenta deduci potest consistens in quinq; conclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddẽdã mercedem debitã ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ uel pignoris, pro opere scribendi libros rõcinij, aut pro domo ad hæc cõducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quò dr̃, q nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis. n. iam constat ista opera nõ esse facta in fauorẽ Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis uel uniuersitatis pauperum, uel utriusq;. Secũda est etiam negatiua. s. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedẽ ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc utili. Patet ista ex eodẽ principio: quia non omnis pauper offert pignus tale. s. onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddẽdam esse mercedem iustitia exigit cõmutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic nõ det mihi pignus excutiẽdum: ego tñ qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iã conduxi excussorem in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur, qm probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi certitudini par est) Mons habet, quod pauperum indigentiũ minimo alij afferẽs pignora excutienda, & alij non: ut quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est tibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedẽ recepturus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari dẽt. Tertia est affirmatiua, s. Petrus mutuans, siue uniuersitas pauperũ tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima cõclusione positis. s. custodia pecuniæ & pignoris &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dr̃, quòd ille tenetur mercedẽ reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, q opera ista in utriusq; uel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, s. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex p̃dictis aperte sequitur) est ista: Iniustè exigitur à quolibet paupere unus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, & cætera. Clarissima est ista: quia cũ iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, quod pauper quilibet non tenetur ad oia soluenda (sed ad unum, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum) consequens est, quòd iniustè exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT. VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppositum factæ & examinetur, an usura hic inueniat̃, duo circa supra dicta relicta soluẽda sunt: inferẽdaq; huiũ solutioni est scda opinio, qa eius decisio sinoul apparet. Restat igitur dubium primũ, an Petrus mutuans an uniuersitas pauperũ, an uterq; simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus pro qbus Ioannes pauper non obligatur. Sed si p̃dicta diligentes intuicant̃, patere, pòt, q non Petrus mutuans, sed uniuersitas pauperũ tenet̃ ad hoc. Adductũ. n. iã est principiũ, dicẽs q ille, in cuius fauorẽ res agit̃ tenet̃ ad mercedẽ reddẽdã: cõstat aũt, q custodia seu cõseruatio pecuniæ integræ (ad quã cætera hæc opera ordinant̃) nõ i Petri fauorẽ, sed

Pauperũ uniuersitas ad cętera soluẽda tenet̃, quæ pauper iniuste soluere(t).

pauper

pauperum uniuersitatis sit, qa Petrus non pp se custodiendam pecuniam deponit, ipse.n.per seipsum custodiret pecuniã propriã nisi pauperũ utilitas exponendã pecuniã suam custodibus exposceret. Patet ẽt hoc idẽ ex eo, q pecunia hæc nõ custoditur periculo Petri offerentis, qñ restituenda est sibi non solùm ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictum est, q quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerẽs pecuniam mutuis, licet nõ donet, non tenetur, sed pauperum uniuersitas.

ET Tunc surgit secundum dubium, cur iniustè dicatur exigi à Ioanne paupere particula quædã eius, ad quod uniuersitas pauperũ tenetur, cũ Ioannes sit pars totius pauperũ uniuersitatis: sicut autẽ uniuersitas tenetur ad integrã satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, quòd aliter uniuersitas pauperum satisfaciat, qñ præter pauperum res nihil habet.

¶Sed ad hoc quoq; dubiũ ex dictis ratio facilè haberi potest. iniustam siquidem esse hmõi exactionem rõ indicat cõmutatiuæ iustitiæ, in stra cuius latitudinem stando a parte exigi nõ potest id, ad quod totũ tenetur, eo q totũ ut extremũ est cõmutatiui iusti partis rõnem habet, idemque est a parte exigere secũdum iustitiã cõmutatiuã id ad quod totũ secũdum eam tenetur, ac si exigeretur ab una parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimũ esse constat. Ex prædictis autẽ sufficienter hi, q omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formã modo examinantur. Quid autẽ dicendum si secundum iustitiã distributiuã, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit nunc scire, q iniustè exiguntur hæc a Ioanna paupere, si stra iustitiæ cõmutatiuæ limites res agat, ut opinio prima dicit.

EX præmissis autẽ patere põt defectus alterius opinionis defendentis contractus secundũ iustitiã cõmutatiuã, licet nõ ita amplè sicut prior. Propius siquidẽ accedẽs secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & nõ curãs an singulari personæ liceret pecuniã propriã tali mutuo exponere, casum i terminis ponens, licẽt in cæteris cõcordet cũ præcedenti, in hoc tamen differt, q Petrum ponit abdicantem a se proprietatem & dñiũ pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Mõti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idẽ cũ Monte pietatis est iste. Petrus uocato populo cum suis rectorib. offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc ut inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodũ a populo & rectoribus ministri, &c. ut supra in illo dicit casu, cũ dñium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, q absolutè loquendo, quicunque eã distraheret, iniuste hoc faceret, utpotè contra expressam intentionem piã donãtis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, q obligatio ad mercedẽ reddendã ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Cõitas enim ad hoc nõ tenetur, cum extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis rei hæc agatur, & ut dictum est, non tenetur ad habendũ determinatũ modũ subueniendi. Patet siquidẽ huius opinionis defectus ex cõsideratione principiorũ supradictorũ, nihil.n.minus iustitiæ in hoc accidit casu, q̃ in præcedẽti. Tum quia Ioannes pauper ẽt hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an cõitatis, an uniuersitatis pauperum, an ẽt ipsius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, q ipse non teneatur, ista negatio.i. quòd opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueni probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est, quòd nullus secundũ iustitiam commutatiuã tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autẽ esse ẽt ipsum pauperũ collegium a singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius.

¶Tum qñ uniuersitas, siue collegiũ pauperũ ad hoc tenetur ẽt i isto casu, & cõsequẽter iniuste a singulis pauperib. mutuũ accipientibus hoc exigitur. Eadẽ siquidẽ rõ, qua uniuersitatẽ pauperũ ad hoc teneri prius dicebamus, hic locũ hẽt, qñ non rõne dominij ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed rõne quasi utilis dominij.i.quia pecuniæ securitas, & integritas in suũ per se & proxime fiebat fauorẽ q in hoc casu manifestius fieri apparet. Et rõ uniuersitas ipsa pauperũ ad satisfaciendũ ministris pro operibus illis, q non sunt in fauorẽ Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundũ istam uiã in contractibus his iustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum arguentium quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM autẽ in oppositũ adductarũ prius conuenit illas soluere, q iniustitiã ab his cõtractib. auferre conabãtur, & postmodũ illos examinare, q de uitra eorũ agebãt. Dupliciter igitur hic inuenitur iniustitia ex dictis patere põt.s.ex parte modi exigẽdi, & ex parte pauperũ a quib. exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendũ ministris, nisi quo ad aliquid tñ. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauãtur, qñ ut ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiã partẽ soluendam eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, uniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cũ omnib. suis appendiciis si mercedis nunc exactè tertiam partem sibi uendicat, sufficientẽ recompensationem habet, unde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partib. non in modico grauatur. Immo si immediatè, uel tertia, uel quarta, uel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitate, qñ secundum Montis diuinas plus & minus potesit mutari, &c. tũ quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intẽtione committitur, unde iniustitiæ mortale peccatũ nõ euitatur.

AD id autẽ q obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioãnes pauper non teneatur, dico duo. Primò q de iuris rigore teneatur uniuersitas pauperũ, cuius pecunia cõseruatur p pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorẽ uniuersitatis pauperũ pecuniã custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, s. quòd nullus mutuãs teneatur aliquod damnũ incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimmò põt si quod dãnũ ex hoc incurrit, secũdũ oẽs doctores exigere, dico q hoc cõe dictum est summè uerum, sed male applicatur ad propositum, qñ expensæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionãtur & remotè ex mutuo proueniant, sed causantur ex contractu pignorũ, quod formaliter est in fauorẽ mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur, & remotè proueniunt expensæ istæ ex cõtractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, qa mutuũ nõ est cã, sed occasio harũ expensarũ, non proximè, sed remotè, nec hẽt rõnem occasionis hmõi, inquantũ est in fauorẽ accipiẽtis mutuum. Propter quod rõ ista concludit oppositũ sui intenti, eo q sicut iniquum est mutuantẽ ex hoc, q mutuat damnificari, ita iniquum est dantẽ pignus ex hoc lædi, æqua.n.est utriusq; conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quod opinionem hanc plurimũ fouisse ut, ad propositum non est. Dicunt.n. Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidẽ pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniã quam petis Genuæ hẽo, mittam mus tuis expensis pro illa, & sic mutuũ gratis accipito, cõstat q Petrus nõ exigit iniusta a petente mutuũ expensas illas, qa non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat: ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere.

Ad propositũ, inquã, non est exẽplum hoc, qa clarè patet quòd expẽsæ istæ fiunt ad hoc ut pecunia ad mutuũ petentem perueniat, & cõsequẽter in eius fauorẽ per se & proximè ordinantur, in propositio autẽ uero expensas illas non ordinari p se in fauorẽ Ioannis pauperis mutuũ accipientis, ex dictis clarissimè cõstat.

¶Propter quod aduertant cuiusq; ordinis uiri, ut exemplis nõ fallantur, qñ multa in eis dissimilia inueniuntur, quorũ quodlibet, qa non facile est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus ex quib. cætera facilius diiudicari possint. Creditur.n. primo, quòd sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias a fœneratore, & expensas fecit, ut pignora per famulos suos deuehantur, licitè potest a Bernardo paupere exigere nomine interesse hmõi expensas, & usuram, quam soluit, sic in propositio fieri possit a Petro, seu cõitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, s. mutuo.

¶Creditur quoque secundò, quod sicut a petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuũ, chirographo eum facere cautum eligat, notarioque mercedem reddat, non iniustè grauatur, & tamẽ chirographum fit in fauorẽ mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi utilitas accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶Sed in his & hmõi plurima est dissimilitudo. Et primũ quidẽ exemplũ a Mõtis natura differt, quod expẽsas illas Martinus facit, & Bernardi psonã induit indigẽtis subsidio tali, quasi sibi pignora accõmodãs, ut mutuũ inueniat, & rõ nõ est mirũ, si expẽsas tales Bernardus tenetur subire: nihil.n. minus tenetur q̃ si ipse per se ipsum a fœneratore mutuũ sumẽs, expensas illas fecisset ppter hæc accidentia. In casu uerò Montis, nec Petrus, nec cõitas in psona Ioan. pauperis expẽsas has fecit, sed collegij pauperum, ut ex dictis patet, & ideo Io. pauper. iniustè grauatur in hmõi expẽsis. Circa secũdũ uerò exẽplũ sciẽdum est, q ut dr, in 4. Met. nisi cuiq; quæsito rñdeatur formaliter omnis ceratndo destruetur eo, q extra rõnẽ formalẽ uagãtib. infinita occurrũt circa quodlibet. Vnde in proposito solicitè sp attendendũ est q formaliter quæratur, aut rõcinãdo adducatur. Aliud enim est petere securitatẽ rehaben-

re habendæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, scilicet habentem expensas annexas, puta Chirographum: quemadmodum et superius distinctum est, quod aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens autem securitatem nihil petit in sui fauorem, habens annexum damnum eius, à quo petit illam: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quod petitam securitatem aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expensa, quia qualitas securitatis, aut pignoris à me electa petit ergo ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expensę istæ prouenerunt. Et ideo teneor ego notario mercedem reddere: sicut & expensas illas subire, quæ ex pignoris emanant accidentibus. Petens uerò securitatem talem (puta chirographum) eum in fauorem sui petat se habentem expensas annexas, & iniquum sit ex eo, quod in fauorem sui agitur, alterum damnificari iniustè grauat eum à quo illam petit, ad reddendam mercedem notario debitam. Vnde euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, quod hic petens securitatem, nihil petit, ea quo ipse oriatur expensa aliqua: in Monte autem uolens pignus vult sibi à Ioann. paupere solui pro custodia alijs, ad quam ipse tenetur non seruatione, aut quia ipse fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, ut ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant, quia multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, quod non sufficienter arguendo probatur communitatem aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectè concludatur, quod non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione, scilicet supposito quod hunc modum mutuandi statuant. Et licet, ut dictum est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, non communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque publica authoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen à iustitia non multum remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus autem accipiendi, quod etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cum duo genera operum sint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus non tenetur) uel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) uel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas uirgas in pignus dedit,) de modo exigendi mercedem, pro istis non oportet probare, quod sit iniustus: quia si exactio est iniusta modus eius iustus esse non potest. Sed & modus exigendi pro his, ad quę Ioan. pauper tenetur, scilicet pro obligata præparatione ad mutuandum, iniustus ostenditur: ex eo quod obligatæ præparationi ministri ad mutuandum, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis aut damni commensuratur diuturnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur, aut quantitas acceptæ mutuo ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incerti ex eo, quod non potest tam frequenter mutuum iterari: ac pro hoc cessat ministri merces à pluribus suscipienda, Sed subtiliter considerantibus apparebit, quod ex hoc non habetur quod oporteat mercedem istam quantitati mutui & tempori quo seruetur commensurare: sed quod oportet considerantibus, certum salarium sibi statuere, & aliud summarie ac uerisimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus uenturis ad suscipiendum mutuum, soluendum æqualiter taxare, eo quod æqualiter ad omnes hi omnes se obligant: sic enim merces ministri debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconueniens contingat pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quia merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecunię mutuatæ sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium uirorum iudicio ista tamen submittere, quia scientiæ subiacent. sed eorum arbitrio, ut dictum est relinquitur quantitatis stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecunię à singulis soluendę æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM quoad hanc partem est, vt uideatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, usuræ rationem habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶ Primo ex eo, quod usura duobus modis committitur, scilicet exigendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus usuram sapit uelle ab accipiente mutuum recompensationem damni quod ab hostibus uel latronibus passus est, quam uelle ad augendas opes aliquid ultra sortem. In proposito autem, cum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter uolentem sibi pecuniam Montis integrè & securè saluari quicunque sit ille, exigere à Ioanne paupere mutuum petente expensas quæ non in illius fauorem fiunt consequens est, quod exigit recompensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil siquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quod fit in fauorem Ioann. pauperis ut sic, non causetur, ista enim negatio sufficit ad quod iniustè exigatur ab eo, & consequenter quod vitiatiè, ex quo ut dictum est, hæc refers ad vsuram, damnum indebitè à quo pendere mutuum exigere aut lucrum quærere.

¶ Secundò ex eo, quod non minus usurarium est, mercedem alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui beneficium ut sic, ab accipiente mutuum exigere, quam quodcunque aliud lucrum ultra sortem petere, neque enim ab usura remotum est grauare iniustè accipientem mutuum ad soluendum aliquid ultra sortem alteri, quacunque ex causa quam sibiipsi mutuanti. Constat autem, quod hic grauatur iniustè Ioannes pauper dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur quamquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest quin usuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD Euidentiam uerò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quod hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omni æquitate plenum. quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniustum & usurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quia operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, ut propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quod hic nihil vltra sortem quæritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quia secundum ueritatem ex mutuo, exactio ista causatur, ut ex dictis patet. Vel (& in idem redit) uerbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc quia sequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quod ab eo iustè merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauore huius accipientis mutuum, sed alterius quicunque sit ille, & tunc malè infertur: ergo non propter mutuum, quia causa proxima huius exactionis est uel mutuum, uel locatio operarum: sed locatio operarum causa secundum iustitiam esse non potest, eo quod operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuum huius exactionis causa proxima est, ac per hoc usura committitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet quod si ministri donare hoc uolunt. Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quod Mons lucrum ex hoc non quærit, sed non habetur quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur, sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quod rustico cultori uineæ mutuantis mercedem reddat, usura non deficit ex eo quòd rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse usurariam, & hoc procul dubio uerum est: quia iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit usuraria: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur, dare illam & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo qui tenetur iustitia est uel charitas si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur: clare constat, quod quamuis merces sibi debeatur, iniusta tamen exactio est, quia hic non tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio non nisi propter mutuum mandatur, usuraria manifestè apparebit: quod in casu isto contingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & usura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT igitur alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitiæ commutatiuæ limites stadium non credunt, sed iustitiam distributiuam inserviendi centes secundum eius formam statuti ubi in his capitulis saluari defendunt. Hi enim Montis pietatis illum esse approbantes, qui in c. 7. positus est: in quo scilicet Petrus notato populo donat 1000. ducatos non consumendos, sed mutuandos, perpetuo ipse pauperibus, &c. ut supra non inferunt iustitiam distributiuam ipsis contractibus mutui, uel pignoris, uel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendę operarijs. Si usque superius dicta aduenerit, ad hoc deuentum est quod pauperum uniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Montis: & ideo ipsa uniuersitas pauperum ex quo in communi nihil possidet, inuenire non est, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruientibus, oportet hoc distribuendum esse in suas partes pauperes scilicet statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquitur sed inte-

tio mercedis reddendæ secundum iustitiæ distributiuæ formã fieri secundũ hãc opinionẽ põt, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secundum distributiuam iustitiæ formam in uniuersitate pauperum, inuenienda est merces reddenda ministris: Secundò, quòd inuentio ista iuste secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniustè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cũ uniuersitas pauperũ teneatur de suo satisfacere his ministris, suũ aũt nõ fit nisi altero mõ, uel quia in cõi aliquid hẽt, vel quia suarũ est partiũ, & in proposito uniuersitas nõ possideat aliqd in cõi, restat ut de his, q̃ partiũ sunt, satisfacere dẽat, partes aũt pauperũ esse patet inter eos igit oportet pecuniã hanc inueniri. Et cum constet, q̃ cõia onera iustè distribuenda sunt, consequẽs est q̃ secundũ iustitiã distributiuã inuentio hæc fieri dẽt. Secundò, quia sicut bonũ totius partib. est debitũ, & iõ proportionaliter eis distribuendum, ita & malũ totius partes quoq; proportionaliter sustinere tenentur, onera aũt oĩa inter mala computantur, onus igit huius mercedis soluẽdæ partes uniuersitatis pauperũ proportionaliter sufferre tenentur. Hoc aũt est inueniri pecuniã illam in uniuersitate pauperũ secundũ iustitiæ distributiuæ formã, qđ erat probandum. Secundum aũt. s. q̃ de facto nulla iustitia in mõ distribuendi hæc onera inueniatur, probatur ẽt dupliciter. Primò, quia in hac uniuersitate bonũ est ipsa subuẽtio & releuatio pauperũ, malũ uerò est onus soluendi mercedẽ, æquũ aũt est, ut qui plus boni percipit, plus ẽt mali sentiat: cui igit maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire dẽt. Et sic statutũ est in hoc Monte, ut s. cui plus & maiori tpe mutuat, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundo, quia æquum est, ut cõium onerum illis plus imponatur, qui maiorẽ occasionẽ subeũdi talia onera uniuersitati præbent. Illis aũt quorũ pignora maiori tpe & periculo custodiuntur, sunt hmõi, qm maiorem mercedẽ tenetur reddere uniuersitas ministris p custodia illorũ, quã aliorũ. ergo illi, q diutius pignora ibi tenent, & similiter illi, qui pretiosiora afferunt pignora, ex hoc quod maius mutuũ sumũt, debẽt amplius grauari, q̃ in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ uiolatio in capitulis istis.

CAP. XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic fit distributio.

Consistit hęc distributio in inuentione mercedis reddẽdæ operariis, a quo cũq; hæc distributio mandetur.

VT Eodem aũt ordine ostendatur opinionẽ hanc deficere, Primũ dictũ examinando oportet ex cõibus animi conceptionib. incipere, & ostendere quõ rõ distributionis hic saluatur. Quia ergo ut dr̃ in 5. Eth. iustitiã in distributionibus cõsistentur oẽs secundũ dignitatẽ quãdã oportere esse, ita q̃ sicut iustitia cõmutatiua dignitatẽ personæ non considerat nisi inquantum in quantitatẽ rei redundat, ut puta cũ considerat dignitatẽ principis percussi, qa percussio ex hoc criminosior est; ita iustitia distributiua quantitatem rei nõ ponderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ, ut puta cum magnificẽ attribuit egregium actũ, ex hoc q̃ dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquã consequens est q̃ distributionis ratio absque dignitate non inuenitur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quòd partes sint totius uniuersitatis, siue illud, sit uirtus, ut politia, aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, ut in oligarchia, siue libertas, ut in democratia, siue quodcunque aliud. Et cũ talis partiũ dignitas ad cõe aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperũ uniuersitatẽ in cõitatem quandam erigere uolumus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partiũ dignitas attendatur: est aũt hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi, pp hoc. n. omnia fiunt, & hoc sequitur mediatè pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dr̃) integra conseruatione. Dignitas uerò indigentia est: id n. in qualibet cõicatione dignitas dr̃ pp quod aliquis debet admitti, & iniustè repelli putatur, ut discurrendo per oẽs supradictas politias apparet. Sola aũt indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniustè expelleretur, suppositis sp his quæ secundum legẽ ordinata essent, puta q̃ tm̃ pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigẽtia pro dignitate in hac uniuersitate hr̃. Indigentiam aũt dicimus non quãcunq;, sed talẽ quæst. s. de pignorib. possit securũ facere Montem. Hic est modus, quo uniuersitas pauperũ uelut cõitas quædam distributionis est auctrix & capax. Quilicet sit sustentabilis, clarius tñ & uerius distributionis forma in ea saluatur, dicendo q̃ sicut si militib. ultra debita stipendia propter res benegestas pro republica distribuenda statuatur quædã pecuniæ summa, distributionis iustus modus erit, ut quãto melius hic illo egit, tãto maius sit quod huic, eo quod illi dat, & sic modus & forma distributiuæ iustitiæ seruatur absq; tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, ut hic accidit, sufficit q̃ distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatẽ proportionis, ut dictũ est, q̃ tunc tñ seruatur cũ æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Alias, uel aggregatiua, seu oligarchia.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributionis pauperũ uniuersitate, nõ refert quoad pñtem quæst idcirco cõcedatur distributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddendæ operariis Montis, a quocunq; distributio ista mandet, siue a principe, siue a cõmunitate, siue ab ipsa pauperũ uniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod secundum iustitia distributiua formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandum secundũ. s. an distributio isto mõ facta iusta sit. Vbi præmittendũ est, quòd licet in distributionib. cõiter minus seruetur iustum ẽt absq; conscientiæ periculo, quã in cõmutationib. eo quod cõparationes personarũ sunt odiosæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamẽ distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quãto facilius ab eis declinare quodãmodo cogimur. Si. n. ipsa statuta a iusto declinare inciperent nimia postmodum in distribuendo elongatio a medio fieret, sic quã iustitia corrumperet. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendũ est igitur, q̃ aliter bonũ, aliter malũ distribuendũ est inæqualib. partibus alicuius totius. Bonũ siquidẽ distribuendũ est sic, ut digniori maius bonũ det. Et rõ est, quia bonum totius quod est debitum alicui parti, tãto maius est, quãto pars illa maiorẽ principalitatẽ habet in toto, & tanto minus quãto pars minorẽ hẽt dignitatẽ in toto. Malũ aũt econuerso distribuendum est ut s. digniori parti minus malũ, & minus dignè maius malũ imponatur. Et huius rõ est, qa ex quo minus malũ hẽt rõnẽ boni, ut dr̃ in 5. Eth. ꝗa eligibilius est, q̃ maius malum, eiusdẽ rõ est, q̃ alteri debeatur plus boni, & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur ẽt minus malum & proportionaliter parti uiliori, cui minus bonum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur sp de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

Secundũ distributiuę iustitię rigorẽ sicut maius bonũ melioribus & dignioribus distribuendum est, ita eisdem minus malũ inferẽdũ est.

¶ Suadet quoq; hanc distributionis esse æqualitatẽ naturæ operatio, q̃ alimentũ distributura mẽbris ad principalia mẽbra digniores partes, & ad uiliora uiliores uĩsq; mittit: infirmitatẽ aũt sp̃ a principalib. mẽbris ad uiliora propelli, experientia continuè docet. Vñ si in pauperũ uniuersitate, q̃ super indigẽtia fundat, bona distribuẽda essent, quãto aliquis esset magis indigẽs, tãto maius bonũ sibi deberetur, eo q̃ maiorẽ principalitatẽ hẽt in tali toto, sicut magis diues maiorẽ principalitatem hẽt in politia, q̃ fundat supra diuitias, q̃ oligarchia uocatur. Et consequenter quãto aliquis est magis indigens tanto minus mali cõis sustinere dẽt. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala cõnumeratur, oportet q̃ secundũ iustitiæ distributiuæ formã magis indigens minus soluat. Magis aũt indigentẽ inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito põt soluere. Non ergo iustè statutum est, q̃ plus mutui sumentes & maiori tpe tenentes, plus teneãtur soluere. Nec impedit conclusio huius processus, si qs cautellationib. fortè adinuentis non suscipiat, id quod tñ probatum est. s. uniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut q̃ ista non sit uerè cõitas quædam. Stat. n. uis rationis in hoc q̃ distributio onerosa non dẽt commensurari indigentiæ, ita q̃ quanto quis plus eget, tanto plus cõis oneris sustineat, hoc. n. probatione non eget. Sub hoc aũt principio, siue uera distributio siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur q̃ ista distributio est onerosa, q̃ manifeste patet, ergo nõ dẽt quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundũ capitula huius Montis quanto pauper magis eget magis grauat, q̃ manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui tenens, hic aũt est magis egens. ergo. Committitur ẽt ultra hæc iniustitia hic dupliciter & ea. s. ad quæ aliqui tñ secundum iustitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo. s. mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur. s. mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam utraq; in unum aduunando, ad formam seu modũ distributionis, & q̃ commutatiuę sunt iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiuæ sunt uoluntur.

EX his aũt facile est soluere rõnes in oppositum. Prima siquidem peccat, primo in medio termino, in quo tota uis rationis consistit. Assumit. n. æquum esse, ut qui plus boni totius percipit, plus ẽt eius mali sentiat, hoc aũt falsum esse monstratũ est. Iniquũ quippe secundum iustitiæ distributiuæ formam est, ut is plus cõmunis mali sustineat, q plus boni suscipere debet, quia

ut dictum

vt dictum est minus malũ quoddã bonum est. Sed aduerte diligenter, quod dicentes plus, aut minus boni, uel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, uel mali loquũtur, & nõ de quantitate proportionali. De hac.n. loquendo æquale malũ, & æquale bonum omnibus partibus de cõibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali cõsistit: ut superius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruũ malũ magis lædit nobilem partẽ, quã magnum uilem, ut patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorũ solidorũ, quam artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non usquequaq; falsum est illud assumptũ, s. æquũ est, ut qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed ut iam patet, et sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo quod subsumit, s. subuentio mutui est bonum commune huius uniuersitatis pauperum. Releuatio nãque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio cãtur. Mutuum aũt ad iustitiam commutatiuã adeo spectat, ut id iustitiæ distributiuæ attribuere ridiculum sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: quod hic non fit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, quod ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuandi daret, & similiter cuicunque alteri, cui ex nulla cã non tenetur. Ex hac siquidẽ cã nulli ciuiliter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentũ, & esset sermo nõ de subuentione p mutuũ, sed de commoditate ppetua mutui inueniendi, quam totius cõe bonũ esse dictum est, non potest adhuc concludi iustitiã seruari: quia si penes cõmoditatẽ illam, distributio oneris agenda est, cũ cõmoditas illa omnibus mutuũ sumentib. æqualiter respõdeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet, ut ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum. ¶ Secunda uero rõ, quæ metitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionem, facilè soluitur, dicendo, quod aut occasionis uocabulo propriè utitur, aut cõiter, ut et cãm occasionem uulgariter dicimus. Si propriè loquat, falsum est, quod hmõi occasionibus commensurandæ sint distributiones boni aut mali cõis, quod debetur partibus ut patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationib. Si aũt occasionẽ pro cã ponit, tunc falsum subsumitur: cã.n. harũ expensarũ est uniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè uult pecuniæ Mõtẽ saluari. Et ex hoc clarius patet ueritas primi mẽbri: quia pauper ipse occasio ualde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante uniuersitate quod soluere tenetur, utpote nõ concurrens ad hoc nisi pp mutui petitionẽ, ex qua occasionẽ sumit mutuãs, quod pignus uult, ex quo deinde prouenit, quod uniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quod occasionibus hmõi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his aũt formari alia põt rõ ad principale intentum talis. In hac pauperum uniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio nõ data, sed sumpta. alicuius expensæ & indigentia: nulli horũ distributio oneris huius iustè cõmensurat in hoc Mõte: ut patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse proprii mutuum, sed societatem potius quandam, pijssimis capitulis ad commune bonum vnitam.

SVrrexit pp has fortè rõnum angustias opinio alia nedum hæc capitula: sed alia quæ ab oĩbus repulsa uidentur cõtatibus pietate plena defendere volẽs. Hæc quantũ ad propositũ spectat, tria dicit. Primò, quod hic est cõtractus societatis positiuæ & ppetuò conseruatiuæ. Scdò, quod non est hic cõtractus mutui propriè, sed tpalis vsus cõis depositi. Tertiò, quod hic est contractus locationis operarũ ad custodiã pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iustè exigit, &c. Primũ declaratur explanando naturã huius Montis: siẽ Pauperes ciues cõuenientes media intercessione pdicatorum, &c. à diuitibus & à seipsis quandam pecuniæ summã donã obtinẽt, nõ distribuendã, sed ppetuo vsui eorũ p modũ mutui conseruandã, eiusq; custodiæ ac pdicti vsus dispensationi. & pignorũ custodiæ curæ &c. cæteris, vt suprà, pro securitate cõis pecuniæ ministris quidã à pauperũ partibus pponuntur, reddẽdaq; statuitur eorũ operibus merces à singulis pauperibus, vt suprà. s. vnus denarius p libra singulis mẽsibus, &c. Hæc est pauperũ ciuiũ societas deponens summã illã sub cõibus custodibus p modũ mutui eius pauperibus dispensandã, & reddens mercedẽ custodibus debitã &c. Et quia in societate ista nunquã intendit diuisio capitalis cõis. s. depositi, nec secundũ totũ, nec scdm partẽ, sed potius procurare augmentũ, & pro conseruatione illius tuta quilibet aliqd soluit puta duos denarios pro libra, &c. iõ hic est cõtractus societatis non diminiuè, sed positiuè, ppetuo conseruatiuè. Secundum uero. s. quod nõ sit hic contractus mutui: probatur ex parte rei: quæ mutuari dr & ex parte extremorũ, inter quæ mutuum dr. Vbicunq; nãq; est propriè mutuũ, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuũ & mutuans oĩno à petente mutuũ distinguitur. Sed hic neutrũ istorũ inuenitur: quia pecunia quæ mutuatur cõis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum cõe depositũ, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis mẽbris non oĩno distinguitur: ergo nõ est hic propriè mutuũ. Maior proposita, quo ad vtranq; suã partẽ ex rõne iustitiæ cõmutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua nõ est inter totũ, & partes: & mutuũ nõ est, nisi de eo quod alterius partis. i. singularis psonæ est, & consequenter oĩno alienũ ab hoc petente mutuũ: vñ quando pauper à Monte mutuum pp penuriã vocabulorum petit, tpalem vsum cõis depositi secundum ueritatẽ petit nõ mutuũ. Et ex hoc ulterius manifestè sequitur, vsura, hic non est, quæ mutuum explicitè uel implicitè comitatur. Tertium autem, quod, scilicet hic fit, contractus mercenarius inter ministros, & pauperes, & consequenter, quod pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAP. XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supradictas.

QVoniam aũt opinio hæc tanquã singularis cõiter derelicta vr, duo in eis examine facienda occurrunt, vt. s. primo ostendamus male formatũ esse ab ea casum Montis pietatis: & propterea cõiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, quod iniustitiã non euitet, manifestandũ est, quod contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Põtificis Maximi literis ad Perusinum legatũ hr: vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu.n. sociali ter hoc, quod socij ad cõis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubium apud sedẽ maximè apostolicã uerti, an sit vsura. Quòd et sit cõtractus mutui, ex literis pluribus plurimum Romanorum Pontificũ patet. Semper.n. mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionẽ mutuo sic annectunt, vt uere mutuum testet: quia mutuari scdm quandam distributionem dicunt, vt. s. plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tñ statutã latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quod penuria uocabulorũ huius cã est. Tum quia in promptu vocabulorum tẽporalis vsus, cõis depositi vel boni erat. Tũ quia expressè in literis hmõi pecuniã collectam, Montem pietatis uocari dr: & deposita pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus sunt, appellatur. Si.n. mutuum uere non interuenitet, mutui nomen quandoq; mutatum quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuũ insinuatum esset: præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emanauerunt ad instantiam eorum, qui usuram in hoc Monte non esse contendunt. Qua.n. faciliore & magis apparente via excludi vsura potuisset, quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur rõne, non esse huiusmodi cõtractum facilem absq; mutuo, vt dr: Vbicunq; iustũ est scdm æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi uere est iustitia cõmutatiua: sed cõtractus ille, qui mutui uocatur, inter Montem & Ioannẽ pauperẽ est iustus secundum æqualitatẽ simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua nõ uersatur inter totum. seu totius bonũ ut sic, & partẽ, sed inter partẽ & partem, ita quod et totum, ut extremum commutatiuæ iustitiæ partis rõnem hẽt: ut ex dictis patet, quæ ex S. Th. expressè habentur: ergo contractus iste non est inter Montem inquantum est totũ, siue cõe bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partẽ: sed est inter totũ inquantum partis rõnem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est uere contractus mutui. Admisso aũt talis societatis contractu, quæ si nõ est posset tñ fieri: iniustitiam omnino ibi commiti sic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites cõmutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusq;, aut neutrius. Si secũdum iustitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cum constet, quod totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non põt: & cõsequenter quãuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniustè tñ ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorẽ fit. Et breuiter eodẽ modo hic cõuincitur iniustitia usura, & quo superius infra iustitiæ cõmutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum Iustitiã distributiuã purã procedendũ esse creditur: quia contractus locationis operarum nõ est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatẽ pauperũ, vt superius dicebat: manifestus error statim patet: quia locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi nõ põt, quin æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusq;

iustitiæ forma miscetur, secundum veritatem idem est casus iste cum eo, quem superius secundum distributiuæ iustitiæ modum disputauimus & conclusimus iniustum esse. In hac siquidem societate distributio non aliter, quam ibi miscetur: nisi quod illa opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui erdistribui in usum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti, quia in societate ista aut omnes habentur æquales: aut non: si omnes æquales, ergo iniustè vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quam societas tenetur: quoniam secundum dignitatem nullum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non nisi ratione indigentiæ ponitur, quia plus egenis plus mutuandum statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10 ducatorum: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, qua plus accipiens communis boni, plus cogitur sentire communis mali: & distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quam in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad usum, inuenitur. Vtrobique.n. iniustum ex natura rei inuenitur ea eadem causa: quia.s. supportatio communis oneris commensuratur necessario usui, usus autem necessarius commensuratur indigentiæ, & sic de primo ad ultimum æqualitate seruata oneris communis distributio indigentiæ ciuium, & pauperum commensuratur quod est iniquum. Refugit.n. omnis ratio, quod tanto quisque communibus grauetur, quanto magis proprijs indiget. In hac.n. societate quanto quis magis eget, vt proprijs possit prouidere necessitatibus, tanto maius mutuum sumit, & diutius retinere cogitur. & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à societate pro seruitijs sibi impensis: vt patet. Et ne iterum dicta repetantur, eadem est non hic iniustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tamen, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadam societate erat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ alterum sunt virtutum & vitiorum. Expressè nanque in 5. Eth. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constet, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum oportet quod sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huc iunxerimus supradicta, quod.s. spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, ut fecimus secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

Ad Rationes ergo, quibus probatur quod hic non interuenit mutuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio contradictionis. repugnat.n. quod sit contractus rei inter totum ut sic, & eius partem: & quod sit secundum æqualitatem rei ad rem. Si nanque est secundum æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua ergo inter partem & partem: ergo non inter totum ut sic, & partem. Et similiter si est inter totum ut sic, & partem: ergo est secundum dignitatem patuum in toto: ergo non secundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat autem, quod hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum illam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit.n. Monti, inquantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, ut suis prouideat necessitatibus, quod totum sit hoc.n. sub partis ratione faciat. Ideo mutuans hic est omnino alius à mutuum sumente, si formaliter considerentur: quoniam singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ inquantum sic Ioanni pauperi mutuantur, quod ciuitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit: sufficit.n. quod Ioannis pauperis sic non sit, quod ad eius restitutionem integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia in totum & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est quoniam pro seruitijs societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum ut sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (ut supra patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac ratione: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperi mutuum sumentis proximè & remote. Quod enim in fauorem communis perpetuæque societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis in iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo intentam sententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositum ex moralibus rationibus adduxerunt, restat primo nominanda una opinio dicens. Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem. & propterea rationibus humanis, quæ humanos seruantur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos.n. cum sua diuinitate veluti loquentes, in ære relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac propter hoc rationes sophisticas putant, etiam si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autem Mons pietatis summa eisdem de summa illa pecuniæ piè collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperum mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto.s. sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa, quæ iniusta esse superius monstratum est: propter quod satis est, non paruum. pretium fuit, facere imprimi summi Pont. bullas truncatas absque illa particula.s. sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est alarum: in quem ego incidissem, vel saltem absque suspensione non fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mantuanæ copia uidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegijs & indulgentijs concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices arguunt. Iam.n. patet quod Mons ipse sanctus est, in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos usurarios res pauperum uorantur.

Mons pietatis quare & proprie appelletur.

EX Rationibus ergo proprijs iustitiæ commutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam esse cuilibet patet, non solum quod nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque illo non casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem singillatim obiectionem excludere: quoniam ea supradictis, quæ ea Ethicis Aristotelis & doctrina S. Tho. adeò sumpta sunt, ut si singillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facilè est omnibus satisfacere, ut omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ea hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, 1. die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xysti de Monte Pietatis finis.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambijs in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1. *De tribus generibus cambiorum.*
2. *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuum.*
3. *De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse contractum permutationis.*
4. *De opinione singularis circa cambia.*
5. *De natura artis campsoria.*
6. *Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.*
7. *An talia cambia proposita sint vere cambia, & iustificata.*
8. *De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs, inertans post auditos campsores, plerasque † diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, ut hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendum videretur. Verum ubi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi vi de his sentiendum.

† Alias perlectas que

CAP.

CAPVT I.

De tribus generibus Cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad distinctionem certi uel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt quorum iustitia clara est. Quædam uerò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, uel iniusta in dubium inter doctores uertuntur. ¶ Iustificata siquidem sunt, quæ fiunt his tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campsor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, cum campsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, uel econuerso, aliquid minus dando, quam recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo quod industriæ & operæ campsoris ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros liceat in commutationib. proprij laboris industriæque mercedem componere, campsoribus qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter id dicunt opinantes, tale lucrum campsoribus tantum licitum: ita quod priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numismatum patriæ non uagatur quo ad ualorem (quemadmodum cætera commutationes) sed determinata est: puta quod ducatus aureus ualet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationib. æqualitatem uiolare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi uel propter mercedem seruitij, non in numerando pecuniam, ut quidam putant (quia contingit sæpe minus numerare campsorem, quam accipientem, & actus numerandi non est propriè mercenarius, sed solitus gratis concedi, ut usus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dantis alia moneta) sed in arte campsoria Reipublicæ ministrando, uel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ a se, uel qualitatem numismatum (ut infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quam detur. Quorum nullum locum habet uniuersaliter in singularib. hominib non campsoribus. Secundò quum campsor moderatè lucratur, ex eo quod Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam campsori, quod faciat æqualem summam Romæ dari sibi uel alteri, Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio: campsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, ut merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò, quando campsor lucratur, ex eo quod monetam alicubi minus ualentem congregatam transfert in locum, ubi plus ualet. Hæc enim est negatio numismatum: ex qua primo ortum habuisse uidetur ars campsoria, ut uidetur in primo Politicorum Et est licita, sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licitæ.

Cambia iniusta.

¶ Iniusta uerò absque dubio cambia illa sunt, quæ his duob. modis fiunt. Primò, cum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quod Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno uel Londris: & tamen secundum ueritatem ibidem restitutio facienda utrinque scitur, siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimodè fit. ¶ Secundò (& in idem redit) cum campsor, ut lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantum, quantum ualebunt, tunc Venetijs secundum cursum cambiorum decem libræ grossorum, quæ æquiualent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetijs quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum ueritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date nihil inde sperantes. Et celebrantur communiter cum probabili coniectura, quod erit ibi lucrum: qui communiter solent tunc ualere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed raro minus ualeant: & propterea est hic usura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illic centum ducatis, & campsor haberet in promptu uerum cambium agendum cum illis centum pro Venetijs illo modo, & ad instantiam Petri illos, sibi eo pacto daret. Et hic si contractus talis ueri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt, aut scilicet appretiando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quam ualeat communiter in loco ubi debet fieri restitutio: aut appretiando numisma proprium quod datur magis, quam ualeat communiter in loco, ubi restitutio deberet fieri: ad hos enim duos modos, qui ualde propinqui sunt: & in idem redeunt: omnia cambia sicca reducuntur prout quibuscunque locis fiant. Ad primum enim modum spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter ualet ibi 60. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos, non secundum ualorem scuti Lugduni, sed ibi communiter ualeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationem 28 grossorum pro scuto. ¶ Ad secundum uero modum spectat cambium tam Londrense, quam Brugense, in quo Petro egenti Ianuæ dat campsor Ianuæ 1000. ducatos, non secundum ualorem ducati currentem Brugis aut Londres, sed cum ibi ualeat ducatos 50 grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, uel Londres 52. grossos. Cætera autem cambia ex parte campsorum similia sunt. Nec faciat uis si in istis exemplis uera quantitas monetarum non recitatur: quoniam exempla ponimus, ut addiscentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim campsores, quod quanto tempus restitutionis est distantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in secundo modo. ¶ Ex parte autem accipientium cambia, sex modis uariantur cambia secundum diuersitatem eiusdem, uel diuersæ monetæ, & diuersitatem certi uel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim uidentur aliquam perplexitatem in cambiis facere. Contingit primo modo, quod Petrus dat Mediolani campsori centum ducatos Florentinos aureos, & uult totidem Florenos Florentiæ. Contingit secundò, quod Petrus pro dictis ducatis uult Florentiæ monetam argenteam: puta grossos Florentinos, sed tot quod æque ualeant Florentiæ ducatis suo florentinis aureis. Contingit tertiò, quod Petrus pro dictis ducatis uult bonam monetam auream, uel argenteam Florentiæ, secundum quod tempore solutionis (puta in nundinis) cambia ualebunt Florentiæ. Et quolibet horum contingit dupliciter fieri. scilicet simpliciter, ut propositum est: & cum adiunctu aliquo certo lucro, ita scilicet quòd Petrus uult non solum prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed ultra hoc uult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quia de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte campsoris communiter: ideò de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquocatio accidat legentibus, uocentur in sequentib. cambia nunc discurienda, cambia realia: quamuis a multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QVONIAM autem secundum diuersa præsupposita diuersimodè inueniuntur doctores locuti de huiusmodi cambiis, & ex aliis principiis procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum, scilicet, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideò sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes. ¶ Vnde eorum occurrunt primò opiniones, qui asserunt aut suscipiunt contractus cambiorum realium secundum ueritatem esse contractus mutui, licet cambia uocentur. Sunt autem contrariæ horum opinionessdum quidam dicunt talia cambia esse iniusta & usuraria, quidam uerò quod sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt usuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia usurarium est mutuare sub spe & pacto uerisimilis lucri, ut patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideò pacta supradicta adducere, ut uerisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, ut plurimi fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quòd autem uerè supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione Dominij, & recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes: muniturque opinio hæc authoritate Gof. & Hos. in summa de usuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte summæ, ubi etiam dicit multos uiros doctos & timoratos fuisse huius opinionis. ¶ Acceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absque usura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarum locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiam in contractu mutui licet seruare se indemnem: constat autem, quod mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos damnum incurreret si Brugis restituerentur sibi totidem aurei, uel eis æquales bi pensè. Tum quia plus daret, quam reciperet: ex eo quod ducatus aureus plus ualet Ianuæ, quam Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, ut Ianuæ rehabeat, ubi contractus mutui celebratus est: ergo licitum est æstimare ducatum aliquid plus, ut mutuans nullum damnum incurrat: & hoc, in istis cambiis accidit. Quo ad locatas uerò operas, quia quum nullus debeat propriis stipendiis militare, & campsor & ministri publ. ex utilitate deseruiant in opere licito, mutuis faciendis prædictis, consequens est quod propriam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid est increscitus ei dari debet: quo fit, ut omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED reuera neutra harum opinionum ueritatem assequitur. Prima enim fundamentum ruit: quoniam (ut infra patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & inconsequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in [illegible] cambiis illud plus sumi, ut interesse: hoc enim campsores testantur esse falsum, & dicunt quod non ut damnum uitent, sed ut lucrentur huiusmodi cambiis intendunt: & quod si accipientes tem-

bia obligarent se ad restituendũ pciẽ quantũ accipiunt in loco ubi accipiũt, ipsi nõ mutuarẽt, quia lucri cã hanc exercẽt. Et ex hoc patet, q nec p stetesse stipendii ministrorũ plus sumẽ. Si n. cãpsores ex cãbiis nihil aliud qrerent, q se seruare indẽnes, cãbia non aggrederent, sed pecunias suas secũ tenerẽt, aut aliter exponerẽt, ut ipsimet testãtur. Cõsequenter aũt nõ loquitur qm nõ est licitũ artẽ mutuandi in cuntandus exigere & ministros statuere, & laborũ industriæq; rõne habita, inde & industriæ torũ lucrum qrere: qm hoc esset usurariã artẽ facere moderatã, ut patet. Ministris aũt Montis pietatis quo & qualiter liceat mercedẽ reddi & a quibus oporteat reddi in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic aũt satis sit nosse, q non est simile: qa in cãbiis intenditur lucrũ, & q experiẽtia teste non licet artem facere mutuatiuã, ut operarũ periculorũ, & industriæ rõnẽ habendo, plus forte recipiatur, unde ipse cũ familia sustẽtetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur usura in his cãbiis, si contractum mutui implicãt. Propter q Gof. & Hos. sub mutui noie casum tractantes (cum. s. mutuatur, ut restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) usuram esse dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus esse contractum permutationis.

EMERSIT ergo pp prædicta fortè aliorũ opinio, dicẽtiũ in his cãbiis nõ esse contractũ mutui, sed innominatũ, s. do ut des: uel si nominari dẽt esse cõtractũ pmutationis. Et horũ cõtrariæ quoq; sunt opiniones, aliis asserentibus hæc cãbia licita, & aliis illicita. Et illi quidẽ, q dicũt esse licita, studiũ suum adhibent, nõ tam ad probandã eorũ iustificationẽ, quã eorũ naturã extra mutui rõnẽ esse. Et quamuis multipliceent rõnes, ex tribus th conditionibus separant cãbia hæc a mutuis. Primò ex periculo. Mutuãn. natura periculũ mutuatæ forum in accipientẽ mutuũ trãsfert: cambiũ uerò reale, dãni periculũ cãpsori relinquit, si minus forte contingat accipere: ut quoque (licet rarò) cõtingit. Secũdo, ex diuersitate rei restituẽdæ & locinã mutui rõ exigit, ut eiusdẽ gñis & bonitatis res restituatur, & ibidẽ. Nec sufficit reddere æquiualẽs: aurũ. n. pro auro & triticũ pro tritico restituẽdũ est, & adducũt ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de sol. l. Paulus. In cãbiis aũt realibus sit pmutatio monetarũ diuersorũ generũ & in diuersis locis. Tertiò ex mõ contractus: qa in cãbiis realibus sit uenditio uel contractus similis uenditioni, dũ ducatus uendit 52. grossis Flandrensibus: & æstimatur una moneta cũ alia, q licere patet extra de cẽsi. cap. olim cãm. & c cũ canonicis, in mutuo aũt nihil horũ fit. Quũ igitur contractus mutui nõ sit, sed pmutationis & negotiatiuus, plicito relinquitur, spes. n. lucri in his nõ dãnat. & industriæ laborũ, & periculorũ, expẽsarũq; rãno habenda est. Dicentes uerò cãbia hæc nullo mõ licere, & tñ mutuũ nõ implicare, quãuis nõ inuenesim ex dictis tñ ab his, q absolutè cãbia hæc dãnant: aut dubitant illicita esse, triplex rõ colligitur. Prima ex eo, q cãbia hæc in fraudẽ usurarũ introducta uidentur, cũ pmutationẽ monetarũ cãpsor nõ intendat, sed necessitatib. indigenos nolen: gratias mutuare, nomine permutationis monetæ mutuũ palliãt, ut lucretur: præsertim cũ plerumq; contingat in eadẽ fieri moneta restitutiones, & hoc in cãbiis infra Italiam: & periculũ, quod rarò accidit, ponderandũ non sit in cõmutationibus, quæ regulãdæ sunt secundum cõiter euenientia. Secundò, ea eo, q tõ ipsius in contractu emptionis & uẽditionis haberi non põt, in huiusmodi aũt cambiis, ut patet in casu posito, quãto dilatius est solutionis tps, tanto plus sibi solui paciscitur cãpsor. Tertiò, quia & in contractu uenditionis, uendere plus q nunc aut hic ualet, non est licitum, nisi uendens intendebat usque ad ips illud seruare, ut in c. nauiganti. extra de usuris: aut intendebat ad illum locum deferre: ut dicis Ray. Inno & Ioan. And. & Ioan. Cald. campsores aũt non intendũt seruare, aut transferre pecuniæ: sed pars tam ad huiusmodi cãbia tenent. Quid aũt de his sentiendum sit, in decisione manifestũ erit. Nunc autem ad aliam propterandum est opinionem.

CAPVT. IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, q contractus iste, quẽ innominatum uocant, nomẽ habet: qm ut S. Th. dicit in secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut cõmutando res pro reb. ut ninũ p tritico, aut res p pecunia, aut pecunia p pecunia. Et quum primus cõtractus nocetur uulgo baratto, secũdus nocet uendõ, &c. & tertius cãbiũ, ita q cãbiũ est pmutatio pecuniæ pro pecunia. ¶Secundũ est, q in cãbiis res cõsideratur pecunia, ut pecunia, seu ut mensura est, sed ut res quædã est. Constat. n. secundum oẽs utroq; mõ posse accipi pecuniã, ut patet de locantibus pecuniam ad ostentationẽ. Et q cãpsores pecuniã ut rẽ considerẽt, ex S. Th. anthoritate probat in secũdo de regi prin. dicẽtis, q numisma põt accipi, & ut mensura, & ut quædã res est: & hoc mõ uidetur eo cãpsores. Fabricatq; sup hoc fundamẽto doctor ille uẽdibilẽ esse pecuniã a cãpsoribus, ut pote rẽ quãdã, & eius pretia uariari sicut aliarũ rerũ, iuxta temporum locorũque diuersitates, &c. ¶Tertiũ est singularissimũ, q licitũ est cãpsoribus plus accipere, qm tps solutionis distantius est. Distinguit siquidẽ accipere plus rõne tps dilati duplicter uno mõ, q sola tps dilatio excessum pnj operetur, & hoc dicit esse usurariũ. Alio mõ, q res in dilato tpe considerata pretiũ augeat in cõmutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exẽplum in emptionibus rerũ in futuro assignandarũ. Si q. n. hyeme emit lanas assignãdas sibi in uere, minus quã ualeant in hyeme, eo q lanæ tpe ueris credũtur minus ualituræ, iuste emit, eo q res in tpe illo sumpta pretiũ minuit. Si aũt minus emeret, quia nunc anticipat solutionẽ, usurã committeret: quia pp solam tpis morã pretiũ uariatur. Subditque, cãpsores nõ plus accipere rõne dilati tpis, sed rõne rei in dilato tpe cõsideratæ. Qm uerbi gratia, marcha auri soluẽda in nũdinis Ianuarij, non ideo minus emitur a cãpsoribus Mediolani mense Octobri, quã Nouẽbri, quia longius distat secundũ ips sed quia marcha illa consideratur in tali tpe, minus æstimatur cõiter a negotiatoribus & magis in tpe proximiori. Et metiũ, ut dicit: quia cum negotiatoris finis sit cõmutando lucrari, nec si emat, in empta habeat, sed ut iterũ cõmutet cũ lucro: licitũ est sibi considerare quanto tpe pecuniã occupatã in re empta tenere oportet, carius n. emitur quod cito distrahitur, q quã lõgo oportet tpe tenere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signũ autẽ, q campsores non rõnem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est, q non semper secundum temporis approximationẽ pretium crescit: sed quandoq; instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo ut minus uenderetur tunc marcha auri in proximo assignãda q fuerit uendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio (cũ bona uenia) multipliciter a ueritate deficit, quãuis bono zelo ad ueritatẽ accedere conetur. Primum in primis dictũ secũdo nõ consonat: qm noĩa formaliter sumpta intelligi oportet, ut 4. Met. tradit Arist. aliõqn periret certitudo a locutione: qm extra formale significatũ infinita sunt, ut dicit ibidẽ. Vñ si in cãbiis pecunia cõsideratur ut res, nõ ut pecunia, ut dicit cõtractus iste, non dẽt pmutatious pecuniarũ uocari: nec dẽt in tertio loco cõtractuũ a S. Th. dictorum se, oni, sed primo. ¶Secundũ deinde dictũ uerũ nõ sonat, & S. Th. uerba malè interpretari uĩ. Verba siquidẽ eius in secũdo de Reg. prin. c. 14. sunt ista: Numisma quãuis sit mẽsura & instiũ in permutationibus, ut per se aliquid esse põt: puta si conflentur, et si alsiquid. uidelicet aurũ uel argentũ: ergo sp nõ ordinatur ad pmutationes. Et hoc et habet neritatẽ in aliis speciebus pecuniæ ũtimõ amplius, ut in cãpsoria, quæ non pprie ordinatur, ut sit mensura rerum uenalium: sed magis ad pmutationẽ numismatis. Ex quib. uerbis non hr, quod pecunia consideretur a cãpsoribus, nõ ut mensura, sed ut res: sed hr, q pecunia non utuntur campsores usu primario pp quem est inuenta. s. ut mensura seu pretium sit rerum uenalium: sed usu secundario, ad quem est translata, in quantum tamen pecunia. s. ut permutetur cum alia pecunia: uterque siquidem usus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsoribus conuenit ut infra patebit ex primo Politicorum. ¶Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

VT Autem natura cambiorum uniuersaliter & facilius percipi possit, tali ordine procedendũ credimus, ut s. primò de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus restitutionem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo uideatur, an actus sint cãpsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambiis sermone completo, ad alia proposita pcedi libere poterit. Principiũ aũt ad declarandã campsoriã, oportet sumere ex primo politicorũ, eius uestigia sequẽdo. ¶Sciendum igitur inde est, q rei usus per se est duplex. s. pprius & communis: seu primarius & secũdarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei usus ille, ad quem ex ipsa rei natura primũ ordinatur, ut uestis ad uestitum, panis ad esum,

esum, uinũ ad potum, &c. Cõis aũt siue secundarius est, quo res inquantum tali alteri, tñ a primo fine applicatur, ut commutatio respũ calcei aut tritici, & aliorũ hmôi. Calceus. n. cum uenditur, inquantum calceus consideratur: non. n. pro simplici pelle uenditur: non tñ pp venditionem est calceus, sed pp calceationem: & sic de aliis. Quemadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est usus: vt ibidem dr. Primus est commutatio pro rebus uenalibus necessariis, s. ad uitam humanam. s. tritico, panno, aromatibus: &c. pp hmôi. n. commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ uni patriæ desunt, aliũde haberi non possent, nisi datis pro eis æquiualentibus: & multũ incommodi esset, res so transferre æquales) ob hoc. n. aurũ, argentum, æs, & quicquid hmôi est facile portatile & utile statuerunt cõmutandis rebus adæquatum iri) & propterea numisma dr mensura rerum uenalium. Referunt. n. ad naturalia, ad vsum necessaria, ut mensura ad mensurata: pp quod charactere insignitum est, in testimoniũ qualitatis & põderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earũ iustificationem. Secundus aũt numismatis usus est commutatio pro alio numismate, ut ducati aurei pro carlinis. Non. n. pp hoc factum est: & tñ hanc commutationem subit, non inquantum aurũ aut æs absolutè, sed inquantũ numisma, ut continua experientia docet. Orta aũt vr hæc cõmutatio ex inæqualitate numismatũ, dum uel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula nomismata addebantur, uel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum aũt ex numismatum commutatione primo quidẽ, ut Philosophus quidẽ dicit, casu euenisse vr. dum accidit aliqd putà aureũ numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura æra dari ibi, q̃ dẽtur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa hmôi numismatũ commutationes lucri oĩa cõposuit: sicq; ars cãpsoria contexta est. Vñ nihil cãpsoria est, q̃ negotiatio in cõmutatione numismatum: materia siquidẽ & actus & finis eius sufficiẽter in hoc explicatur, ut patet.

¶ Quamuis aũt a Philosopho cãpsoria uituperet, & rõne materiæ: quia tñ numismata tractat, a proprio numismatis usu diuertens, & rõne finis: qa lucri gratia, quod fine caret, & utriusque simul: quia pecuniæ, ut instrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quærendæque sunt non pp se, sicut oẽ quodcunque aliud organũ per se appetitur. Si tñ ex hominis campsoris fine honestetur (utpote ad familiæ, & status sui decentẽ sustentationẽ ordinata) licita est, quẽadmodũ & aliæ, negotiationes. Potest. n. id quod solitariè consideratũ, consonum non videtur ex adiuncto fine honestũ reddi: ut patet de hominis occisione, quæ absolutè repellenda est: si tñ addatur pp iustitiam, &c. præcipienda est: sicut econuerso ars ex se honestissimũ finẽ habẽs, ut medicina sanitatẽ uituperabilis ex fine medicantium reddi põt, dum lucri cã medentur. Quũ ergo experiẽtia teste pateat, q̃ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non cõmodè possint absq; cãbiis negotia sua exercere, necessariũ & honestũ est cãpsoriã in ciuitatib. esse: nõ quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicæque ministra est, ut ex dictis patet. Et sic cãpsores nedum põt seruare se indemnes, sed & lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & utili Reipublicæ illã apponant.

CAP. VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solũ aũt oportet declarare quid rectitudo cãbiorũ in cõi exigit, sed in spãli quõ in hoc, uel illo mõ rectitudo seruãda sit, dicẽdũ est: omissis tñ singularib. q̃ scientificæ determinationi nõ subsunt. Quũ ergo cãpsori circa cõmutationẽ numismatũ uersetur, necesse ẽ iustitiæ cõmutatiuæ canones i ea seruari, sicut & i cęteris cõmutationib.

¶ Ex quinto uerò Ethi patet q̃ uniuersalis regula cõmutatiuũ est, ut seruetur æqualitas rei ad rem: ut s. æquale sit datũ accepto & ecõuerso: vñ si cõmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis ualoris oportet esse cõmutanda numismata. Et quoniã hoc pluribus modis contingit seruari, secũdũ diuersitatem numismatũ, & locorũ & tẽporũ, in põt æqualitate salua lucrũ prouenire cãpsoribus. Quod quõ contingat, uideri põt, si prædictas diuersitates fuerimus. Numisma igitur cũ ibiq; duplex esse consueuit. s. inexpendibile ibidẽ, & non expendibile ibidẽ, cõtingit dupliciter cãbiũ fieri. Aut dãdo numisma expẽdibile, p non expendibili, aut pro expendibili. Et utrunq; horũ cõtingit dupliciter, aut dando numisma melius cõmodius, & magis amatũ cõtra, p minus bono, cõmodo & amato, ut aureũ pro argenteo uili, uel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horũ põt fieri pro eodẽ uel alio loco, & simil. ter pro eodem uel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora cõpositis sunt, a primis inchoandũ est, nulla locorum aut temporũ diuersitate admixta: sed in sola talium nomismatũ commutatione sistendo. Si igit commutandum est unum numisma expendibile cũ alio expẽdibili, quantũ est ex parte cõmutationis oportet numismata cõmutanda æqualis ualoris esse: qm utrunq; lege aut consuetudine certũ habet pretium. Nec saluaretur in cõmutatione ęqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cõtingit tñ ex parte æqualitatis numismatum in se uel in ordine ad campsorẽ, q̃ sit hæc commutatio iusta, numisma minoris pretij absolutè dãdo. Ex hoc est qm campsor dat bonã monetam pro mala non falsa, aut defectiua: ut ducatos aureos pro argenteis, q̃ uix argentei nomẽ merentur. Tunc. n. licet campsor det minus in aurea pecunia q̃ accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, q̃ centum ducati in moneta sic bona & portatili, æquiualent centũ & duobus. Verbi gratia, in moneta tã uili, ut patet, si constanda essent numismata, & ex utilitate, quæ põt ex illis percipi in faciendo ex eis uasa, & ex utilitate expensionis secundũ locũ & tẽpus: bona. n. numismata quãuis antiqua aut extranea, libẽter acceptantur: & ex periculo qm malæ monetæ, utpote exosæ facilè possunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in puinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio ualoris monetarum p legem: qm illa respicit numisma, quoad p se primũ usum eius, qui est commutatio pro uenalibus. Lege siquidẽ uel consuetudine statuitur, q̃ aureus ducatus & nonaginta solidi in cõmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio aũt numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorũ qualitatẽ, aut abundantiã, &c. dimittitur: ut experiẽtia testatur. Similiter quoq; seruatur æqualitas, si qs cõmutans numismata minus dat pro eo q̃ danda a se numismata commodiora sibi erant: sicut & licet uendere rem carius, q̃ absolutè ualeat, ex eo q̃ uendenti cõmodior est. Vnde hñs ducatũ aureũ, si a uolente cõmutare paruam monetam pro illo, solidum unũ exigat, quia ille sibi cõmodior, non peccat. Qui tñ non uult absque lucro cõmutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æquè ponderosis, & sibi cõmodis, quia petenti cõmutationẽ cõmodiores sunt Ianuenses ad deauãda sua uasa, peccare vr, eo q̃ uendit alterius commodum. Et quia in illis non ex campsorum expensis aliqd plus accipitur, sed aliunde (ut patet) ideo cuilibet ex illis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, q̃ accipere. Cãpsori autem ultra hæc, licitum est in cambio manuali (etiam si meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. ut superius dictum est.

¶ Si aũt fiat cõmutatio numismatis expẽdibilis pro non expendibili, notabile põt inde lucrũ puenire: ex eo quod non solum haberi põt rõ materiæ & commodi, sed & extuanestatis: qua fit, ut tales pecuniæ in tali cõmutatione multũ a numismatis rõne declinãtes quasi ut res qdã cõmutentur. Duplici. n. existẽte pretio numismatis (s. inquantũ est talis res, puta aurũ, & inquãtũ numisma) & secundo excedente primũ, ex hoc q̃ aliqua pecunia alicubi inexpẽdibilis est numismatis p̃tiũ ibi pdit, magisq; ut res quædã cõmutanda uenit: quoã tñ campsor in locis, vbi numismatis p̃tiũ ubinet, procurãs habere ipsam cõmutãdo, multũ lucrari põt. Et qm p̃tia rerum prudentis arbitrio relinquũtur, erit in hac cõmutatione æqualitas seruanda, pensata quãtitate extraneitatis, & aliis cõditionib. ut sapiens determinabit.

Loci aũt diffẽgentia tripliciter põt in modis prædictis cõmutationibus admisceri. Campsore n. existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, ubi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro utroque simul.

¶ Si cõtractus fit primo modo. s. Mediolani & pro Mediolano, tunc cũ accipiẽs cãbium ex ui talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cõmutat, nulla diuersitatis locorũ rõ hñda est, sed tãquã cãbiũ manuale agendũ est, eorũ, q̃ supra dicta sunt, rõnem habendo. Ex eo tñ q̃ accipiens cambiũ uult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehẽdæ pecuniæ ex loco ubi habet, Mediolanũ, & cãpsor vult hæc subire, licitũ est mercedem exigere. Sed hoc potius ad cõtractus locationis, & conductionis spectat, quã cãbij, & iõ iuxta eorũ canones reguletur, si accidat. Quod tñ raro credo euenire. Si uerò cõtractus fit secundo mõ, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani rõ habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces p loco, in quo sunt emũtur. Oportet n. loci sicut & tpis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, a pro alio loco aut tpe tantum contractus fit, ut nunc pponitur. Et hoc sine reenficetur Mediolani commutatio rõne tãdo uerisimile pretium loci, pro quo fit. Et quãuis talis modus cãbij nũquã forte fiat: fieri tñ posset hoc modo, q̃ Petro habenti Venetiis Venetã monetã, & egeno Mediolani rerũ ducatis, campsor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus da illa

moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis cõmutatę in cambio manuali, & non in cursu cambiorum quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in uilla emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti quanti uenditur in uilla, ubi assignatur, & non quanti uenditur assignandum Mediolani.

¶Si aũt contractus fiet tertio mõ (ut cõiter accidit, s. Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc utriusq; loci simul, ec per hoc distantiæ eorũ periculosum expensarumq; intercedẽtiũ adhibenda est rõ: sicut & in contractu emptionis. Constat.n. q aromata Alexandriæ, assignanda Ianuæ emptoriq; soluto vs Ianuã deuehẽdi ut, lõgè minus ualẽt, q̃ si manualiter Ianuæ assignarẽtur, qa tẽr conducẽda a tãta distãtia, cũ tot periculis & expensis, &c. lõge minor est Ianuẽsib. seipse cõducta, & tot periculis expẽsisq; libera. Et hoc mõ in cõtractu cõmutationis numismatũ ꝑ locis diuersis celebrato, numismata ipse sic expendit & oportet edequere: ut loci condõnes in ordine ad aliũ locum ex una parte cõputẽtur. Sicq; fict, ut si cẽtũ ducatis aureis Mediolani, trecẽti argẽtei Lugdunẽses adæquarẽtur, Lugduni assignari dicti & nonaginta fortè adæquent, cõcurrẽtib. etc. aliis supra dictis rõnibus: & fortè pauciores. Viliora siquidẽ sunt cõducenda cũ periculis & expẽsis, q̃ manualiter habita. Nec obstet q cãpsor Mediolanẽsis hẽt fratrẽ, aut factorẽ Lugduni, aut omnino erit Lugduni tãtã summã pecuniæ expẽsurus ꝑ aliis suis negotiis, hæc n. oĩa p accidẽs se hñt ad cõtractus naturã, in cuius æqualitate iustitia cõsistit. Quid. n. ad contractus cõmutatiuos in quibus æqualitatẽ rei ad rem fieri oportet, si ea industria mea, eut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferẽ gratis inuenio, & exinde utatũ ministroriũq; expẽsas lucrãs diues fio, dummodo rerũ conditionib. pensatis æqua fiat commutatio?

DE Temporis aũt differẽtia, bimembris itẽ distinctio consideranda est, si pñtis sit, aut futuri sit, utriusque.n. simul rõ habita nullam iustam diuersitatem pretij in commutationibus facit, ut infra patebit. Pñt ergo in commutatione numismatum iuxta tps contractus æqualitas sumi. Et hoc, siue fiat manuale cambium, siue non, & siue in eodẽ loco sit æquiualens reddẽdũ: siue alibi, locorũ tñ rõne habita. Vñ põt campsor dãs aureos & recepturus aliã monetã uel ecõuerso, certificare quantitatẽ reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis cõmutatio fieret. Põt & futuri tps. quo s. assignanda reddendæ pecuniæ erit, rõnem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè commutationem relinquendo: ut s. ꝑ centum aureis nunc dans teneatur accipiens post duos menses date tot argenteos, quot post illos duos mẽses æquiualebũt centũ aureis, aut certificando cõmutationem, ut s. habito respectu ad futuras commutationes post duos mẽses stabiliatur nũc cõmutatio cõmensurata illis, ne q parũ plus aut parũ minus uerisimiliter credantur commutanda esse talia numismata. Vt si uredit q hinc ad duos mẽses, cũ assignanda erit pecunia ab accipiẽte cãbiũ toc. aureis æquiualebũt 1000. argentei uel 1000. & 20. põt ex nunc certificari commutatio q ꝑ cẽtũ aureis datis teneat accipiens assignare tũc 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus, tunc cõtingat cõiter assignari. Patẽt aũt hæc ex aliis commutationib. ut in contractu emptionis rei assignandæ futuro tpe manifestum est: & hr expressè extra de usuris. ca. nauiganti. In secundo casu in ista. n. commutatione numismatum tẽpus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quòd prius campsor sua numismata dat.

¶Vtriusq; aũt tps simul dẽta nullam diuersitatem ve in quibuscũq; commutationibus facere, sicut utriusq; loci, qm res in tpe futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, q absens à pñti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distãti ex hoc q reducenda ad locũ præsentẽ. Nec subiacet periculis, q expensis, industriæ aut ministris, ut ad pñs secundum tps fiat, sicut secundũ locum. Nisi quis dicat, q subiacet periculo perditionis, quia põt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula ꝑ nihilo in cõmutabilib. reputari patet tũ ex eo q a iustitia rara sunt, q consilio nõ subsunt (ut de statu debitoris dñ intra tã breue tps) aut talia sunt q ẽt si accideret adhuc tuti essent creditores: ut de morte, & hmõi patet. Tum quia ex mutuis & aliis cõmutationib. experientia teste patet, hæc pericula non consideranda esse: nã n. qui mutuet, aut uendit licitè aliqd, plus exigit pp hmõi pericula quæ in tpis dilatione possunt accidere vẽdendo ad tps, aut mutuendo. Et quia breuitas & prolixitas tpis differentiæ sunt temporis distantiæ, cõsequẽs est q nec in cãbiis nec in aliis cõmutationib. ex quantitate tpis aliqua conditio rei commutandæ accedat per se ex qua possit uilior aut ꝑciosior iustè æstimari. Notitier eñt dico per se q̃ ꝑ accidẽs contingit res æqualis bonitatis eodem tpe assignanda diuersa notabiliter habere ꝑcia & iustè, ut si triticũ assignandũ forte mense Iunij, Ianuario pcedẽte emat iuxta æstimationẽ cõem ꝑcij assignationis tpis futuri, & deinde mẽse Martij subitus exortis bellis erit da s multò plus vẽdendũ, fiet etiã ꝑciũ ꝑ eodẽ tpe ab aliis emẽtibus & si i mẽse Maij cõtingat bella augeri, aut spicas grãdinibus percuti &c. augebitur pretiũ ꝑ illo met tpe. Sed hoc non operatur tpis prolixitas, aut breuitas: sed euẽtus incidentes, ex quibus res æstimetur uilior aut ꝑciosior, ut de se patet. Vñ singularis illa opinio, dicẽs in cõmutationibus ꝑlixitatis tpis rõnẽ haberi posse non rõne tpis: sed quia res in tpe proliatiore considerata minus ualet, &c. a ueritate deuiat. In hoc. n. res nec ex eo q in tpe nec ex eo q in tanto tpe sumpta cõmutatur, æstimatur vilior aut ꝑciosior, sed ex tali euẽtu in tpe, puta bello, penuria aut abundantia, &c. Ex hoc uerò q pecuniæ diutius occupatæ sunt tenendæ in hac cõmutatione, res cõmutãda nec ꝑciosior, nec uilior rõ ꝑcij reddẽtur: ut S. Tho. expressè dicit in secunda secundæ. q. 78. ar. 2. ad primũ, asserens q mercator uendens rẽ aliquam ad tps, non põt uendere plus cõi pretio ex hoc, q pecunias suas mortuas tãto tpe tenebit. Et si hoc licitũ diceretur: iã usura nõ esset dãnata in vẽditiõe ad tps, &c. Quod enĩ merces carius emũtur quæ citius cõmutãdæ sunt, ꝑposito nõ obstat: q̃ da celerior uenalitas æstimata, à maiori usu aut necessitate rei ꝑcedit. Res aũt quãto magis necessaria aut utilior alicubi, tãtò ibi est ꝑciosior, & iõ merito ibi carius a primò vẽditor, & a mercatur emitur sauẽdẽda. In rẽ igitur cõmutãdã reddẽdãue conditionẽ aliquã sub tpe, ea qua res cõiter ꝑciosior aut uilior æstimatur, & nõ quanto tpe pecunia occupetur, cõmutationũ natura pẽsat: q æqualitatẽ rei ad rẽ exigit sic lõgissimo adiuncto tpe, ac si manualiter cõmutatio pficeretur. Propter q cãpsorib. non licet mẽsurare tps mediũ inter dationẽ & acceptionẽ, aut rẽ seu pecuniã prolixiori tpe dandã uilius æstimare, quãuis liceat in dãdo æqualitatẽ cõmutationi statuere, iuxta pñtẽ æstimationẽ de futuri tpis cõmutationib. quæ secundum diuersos euentus tpibus diuersis uaria est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

FAcile aũt est ex ꝑdictis uidere, an ꝑdicti cõtractus a cãpsoribus nuper inuenti, de quibus qõ pñs est, sint uerè cãbia, & iustè fiãt. Quũ n. cãbij contractus consistat in cõmutatione numismatũ, & in ꝑpositis casibus nulla alia cõmutatio nisi numismatũ fiat, cõsequẽs est q ꝑdicti contractus ex sua forma uerè cãbia sint, diuersorũ tñ graduũ. Quadrifariã namq; numismatũ cõmutatio in hmõi cãbiis fit. Aut totaliter, ut fit in cãbio Burgensi, & Londinensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipiẽda. Aut partialiter, ut fieri contingit, quãuis non sp in cãbio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis. s. scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit q dans dat ẽt scuta. Aut quasi nihil: ut fieri contingit in cãbiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil qñq; differt pp proximitatem locorum & cõmunicationem in nummis. Aut omnino nihil: ut fieri contingit & in Italia, & forte extra, qñ nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pẽsata cãbiũ dñ fieri, ut cũ petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, campsor dat Mediol. mille ducat. ꝑ 1000 & 10. uerbi gra, assignendis sibi Romæ.

¶Et in primis quidẽ trib. modis, cũ cõmutatio numismatũ sp interueniat, licet plus & minus cõtractus cãbij saluatur. In quarto aũt mõ cambij nomen nõ nisi æquiuoce saluari vr: nulla siquidẽ ibi numismatũ cõmutatio in pactum ducitur, & manifestè patet, q contractus cõmutationis numismatũ non est, qui si manualiter fieret, nullã numismatũ cõmutationẽ requireret, sicut nec cõtractus uenditionis est rerũ distantiũ, ille qui si manualis cõmutatio fieret, uenditio non esset: ut patet. Cõstat aũt q si campsori Mediolani pro duus 1000. ducatis darẽtur 1000. & 10. ducat: nulla esset cõmutatio numismatũ, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositũ. Propter quod vr q contractus iste mutui sit, sed cãbij nomine palliatur: ac ꝑ hoc nõ licet lucrari cãpsori ex eo: sed se tñ seruare indemnẽ, ut superius de mutuentibus pro locis semotis declaratũ est.

¶Si quis tñ diligentiore contractum cõsideret, uidebit nec mutui, nec cãbij propriè cõtractũ esse: sed cõtractũ quasi emptionis & vẽditionis ꝑ quãdã analogiã ad cãbia ponendũ. Quãuis. n. in cõtractu hoc numisma pro numismate non commutetur: commutatur tñ numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac cõmutatione materialiter, & ut res qdã accipitur, commutatur. n. ut res tanti pretij pñs cum re æquali distante, habita utriusq; rõne loci. Constat aũt quòd res distans a Mediolano uilior est Mediolanẽsibus seipsa Mediolani sita, pp expensas & pericula, & cætera ad ueniendũ ipsam requisita. Vñ quẽadmodum emitur pecunia in naui fluctuãte cõstituta minus, q̃ absolutè ualeat, qa non emitur inquantũ pecunia, sed inquantũ res tanti ꝑcij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioãni a malo debitore, emitur a Petro minus quã valeat

leat, quia est res sub tali labore possidendi constituta, sic pecunia absens inquantum res subiacens periculo, & expensis declarationis venit minus, quam absolutè in se valet. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est propriè: sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens quæ commutantur, numismata sunt. Et quia contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris. ¶ Iustitia verò in his cambijs tunc erit quando nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate & distantia & alijs ad rem facientibus & industriæ ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, sine citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, usura est ratione implicati mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit, usura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia si seruatis his duabus conditionibus necessarijs ad iustificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere usque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut si sequentibus nundinis cambia current: hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem & acceptionem marcham auri, ad reddendam quamcunque monetam plus & minus æstimantibus, æternas ex hoc paratur damnatio: utpote usurarijs.

¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quod sufficiens signum iniusti contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tempore usque ad nundinas, & plus dare quando proximæ sunt nundinæ, quoniam consuetudo hæc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipientes pecunias Mediolani reddituros in nundinis Lugduni nisi illis pecunijs acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, & consuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campsorum tenentium loca quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quod in huiusmodi cambijs accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni nundinis, quia sunt quasi venditores marchæ auri absentis, loco & tempore constet cum suo damno cambium hoc faciunt: scientes semper quantum damni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit consequenter, quod nullus, simpliciter loquendo, inuenitur quasi venditor in huiusmodi cambijs: sicut nec in quacunque alia commutatione, in qua certum est & venditorem damnificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia scilicet venditor nocumentum incurrit: quia dummodo res absens, vel præsens vendatur isto pretio, contractus est licitus, quæcunque pars inde nocumentum incurrat. Ex hac quoque eadem radice prouenit, quod tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambijs, quando mercatores egent pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquali damno, quam a maiori lucro vel commodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum intermedio tempore quo negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecunijs possent illi qui sunt quasi venditores, nullus unquam inueniretur quasi venditor in istis cambijs. Quemadmodum ergo tempus intermedium est occasio, & quod inueniantur quasi venditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum venditorum communiter, & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur à soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes. & modo interiacente tempore, propter abundantiam emptorum plus ab eisdem quasi ementibus soluitur. Adeoque dicuntur abundare quandoque ementes propter nundinas, ut nihil lucrentur, imò cum damno suo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quando friget negociatoria ars. Vnde cum contractus cambiorum huiusmodi abstracta ipsa temporum differentia liciti sint (ut ex dictis & dicendis patere potest) & hæc temporis differentia damnari non possit: quia prædicto modo saluatur, restat quod sit pensata loci absentia, & cætera alias iustè fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quod si plenius vis conspicere, finge lanas vel quamlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus, videbis enim clarius veritatem: quoniam cum numismatum commutatio tractatur inter nummos hinc & inde mente posita, semper ad mutui contractus declinare consueuit. Verum autem de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambijs reportatur, scientifice non subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tamen rationi consentaneum videtur, quod moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat ut scilicet cambia fiant, secundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges, & Londres, &c.

Nec obstant prædictis rationes ad propositum in tertio cap. adductæ. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia hæc fiant in fraudem usurarum: imò pro communi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo quod Petrus non mutuaret pecuniam quam commutare propter spem lucri est paratus, peccat: quia nec opus, nec intentio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat. ¶ Secunda verò non concludit illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine usuræ vitio, sicut etiam in venditione ad tempus. ¶ Tertia autem cambia hæc non subtiliter seruat: quia campsor emens rem in futuro assignandam magis, quam vendens rem conseruandam, aut transferendam locum tenet in utroque modo cambij: quoniam etsi in secundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, quod æstimat ipsum 52 grossis, secundum tamen veritatem emit tot grossos Flandrenses Brugis assignandos uno ducato. Illa siquidem æstimatio ducati concurrit ibi, ut modus computandi facilius quantitatem ducatorum, & grossorum commutando, & non vt ducati venalis pretium. Est autem interpretatio hæc merito admittenda, ex eo quod ipsi contractum realis, seu veri cambij dicunt se facere, quod tali modo interpretandus est, ut iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hinc admittit. Quid ergo de cambijs his & de recitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinanda, distinguendum videtur & dicendum quid de facto fit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri posse. ¶ Considerandum ergo quod sit, omnia illa cambia ex parte non campsorum, sed Petri dantis pecuniam campsori alibi sibi assignandam, iniusta esse videntur, per se loquendo: cum enim campsor non accipiat pecuniam à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primum est quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, pinde ac tuto delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium. Secundum est, quod plus datans dabit campsor, vt sperat Petrus, quam acceperit: quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, ubi dantur campsori, quam Florentiæ, ubi assignantur. Vnde campsor, si se indemnem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiam, & sic expensarum damnum maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiam, constat quod plus dat quam acceperit, hæc duo in tribus primis modis locum habent: in alijs autem tribus, in quibus ultra prædicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum. Tertium damnum campsori adiungitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum quod fiunt: quia huiusmodi homines exigunt hæc à campsoribus, ut dicitur propter usum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione usque ad assignationem. Dicunt enim campsori, Tu lucrabetis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campsoris non ex pecunijs proueniens iniustè pensando lucrari volunt non absque usura. Dixi autem, per se loquendo: quoniam per accidens contingit, absque culpa hæc fieri ut in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & campsorum nescire potest quantum ducati sui Florentiæ valent, & sic egens pecunijs suis ibi, coniectat iustum prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucri: & sic consueuerint ad primam petentium vocem campsores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes tres transferre pecunias cambij contractum secum velle inire deposcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ vt possint transire. Quamuis enim hoc faciant campsores propter usum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro alijs negotijs, & cambijs, & ministris soluunt, paruum & consuetum pro nihil haberi videtur, sicut de usu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

SI Autem de cambijs his loquamur, ut fieri possunt, quia scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campsorum diximus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere: sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniam suam, exponit eam tali commutationi numismatum, aut contractus emptionis rei assignandæ in illo loco, ut sic ubi cum damno suo transtulisset eam simpliciter, per talem negotiationem transferendum

lucro Nec est hæc industria dānabilis tanquā in fraudē innēta sed laudabilis, tanquā adinuētiua viarū iustarū & utiliū simul, vnde Prouer. c. 11. dl. Simulator decipit amicū suū, iusti aūt liberabunt scientia. Et qm multos cōtingit esse nolētes trāsferre pecunias suas de loco ad locū, & audiētes alios ex hmōi translatione lucrari saltem pp varietatē monetarū, & nescientes distinguere contractum simplicis translationis ab hmōi cōtractibus cōmutationū: & cōfusè intendentes licite lucrari nō ex usu pecuniæ quā dant cāpsori, sed ex cābio, ex quo credūt alios lucrari, non vl, q isti sint dānandi, sed in meliorem partē eorū potius contractus sint interpretandi. Ex hoc n. q ex cābio dicunt velle lucrū, iā contractū, quē nesciunt se velle inire, insinuare uidentur: pŝertim si arguant. ideo se hoc lucrū uelle: quia si ipsi cāpsores econuerso contractū talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc. n. iā manifestè patet, q cōtractus cāpsorios supradictos inire intendunt: & tanto iustius, quātò minus q cāpsores. Accidit ad hæc, q non vl verum, q de facto cōiter uolentes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro vsu pecuniæ uelle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes uel (q uerius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicunt, credentibus se rōnabilē eām assignare. Et siquidē ignorātes assignātes hmōi rōnem, intendant contractū cābij inire & pp hoc lucrū referre, quāuis in rōne assignanda errent: tñ iniustū in nō faciūt. Sicut si quis credat se in contractu uenditionis & emptionis licite lucrari pp tps, quo pecunias suas occupatas tenet: & tñ non uendit, aut emit, nisi iusto precio. Signum aūt ad cognoscendū, qui sunt qui hoc intendant pōt accipi duplex. Primum est, si in alio hñt, nullo pacto usurarijs contractibus se immiscere: scdm uero est si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta q ita eis licere credunt sicut campsoribus. Et hæc de cambijs dicta sint. Mediolani in cōuentu sanctę Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶Hæc sunt pr uenerande q mihi de cābijs sentienda uident. salvo sp oium melius sentiētiū iudicio, Tu ergo pspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando p lege, & si nous rē parē feci, oipotē ti Deo, diuoq; Thomę grās ę inferan. Sin autē, da ueniā: ego. n. scdm ingenioli mihi pstiti uires, qd potui, feci. Bū uale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS DE De Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, nō alter mutuaturus, absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Nū oīa bona vsurarij, sint obligata eis a qbus vsura extorta sūt.*
5 *Num altero hærede vsurarij non petente restituere, alter teneatur insolidum.*
6 *Num quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totū lucrum cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrum in vsura transferatur dñium. Et vl q sic. Primo, quia cū hō sit dns rerū exteriorū p uoluntatē ex uoluntaria trāslatione rei suæ in alterū trāsfert dñium, sed accipiens mutuū sub usuris, uoluntariè transfert plus sortem alterū, ergo. Si dicat q usuræ solutio nō est simpliciter uoluntaria, & iō nō trāsfert dñium. Cōtra uoluntariū mixtū: quale est in usura, est uoluntariū simpliciter, quāuis nō sit oino uolūtariū: qa hēt aliquid inuoluntarij admixtū ut patet ex tertio Ethi. & ex eo q si qs totaliter uolūtariè cōsentiret pctō (puta stupro) nō excusaret à pctō mortali quod non pōt nisi uoluntariè cōmitti: quamuis enim ma e libenter, omnibus tamen cōsideratis uolūtariè hoc eligit.

¶Præterea, In his quæ tradūtur metu mortis, transfert dñium. ergo & in usura. Cōsequētia pbatē qa ibi tantò minus est de uoluntaria, quātò metus mortis maior omissione, uel defectu rerum exteriorū inducente ad accipiēdū mutuū sub usuris Tirolor quoq; hndi & possidendi iniustior est in extorquente aliqd metu mortis, quam in extorquente per usurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dñium, necesse est hic quoq; transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in secunda secundæ q. 77.

RESPONDEO. In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentiū in usura transferri dñium: & hi mouent iō nibus adductis. Hēt q; opinio hæc antiquos sectatores: ut S. Th. in 4. dist. 15. dicit. Sequitq; eā uident Sco in 4. dist. 15. q 2. ar. 3. & Pet. de palu. ibidē & glo. 14. q. 4. si quis usura. Scda est tenētium in usura transferri dñium aliquorū, s. eorū quorū usus nō est eorū cōsumptio. Sed quia hæc distinctio nulla rōne fulcitū, iō dimittēda est nouitas hæc. Nō. n. ex qualitate rei p usurā extortæ, oriri pōt rō transferendi uel non transferendi dñium cū res data, materialiter concurrat in hmōi cōtractibus, & translatio dominij ex uolūtate & iustitia depēdeat. Tertia aūt opinio est dicentiū in usura non transferri dñium: & hæc hēt ois generis sectatores. Tenent aūt eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4 dist. 15. ille uerò in Secunda secundæ, q. 77. ar. 3. ubi in calce corporis articuli dicit hæc uerba. Si quis domum uel agrum alterius per usuram extorsisset, nō solum tenetur restituere domum uel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alijs est dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rōnabilior est iō intendo probare eius ueritatem tripliciter Prænotando. Primò q traditio rei & trāslatio dñij illius rei nō sunt inseparabiliter connexę: Contingit. n. rem puta uestem alteri tradere usq; trāslatione dñij: quia pōt multis rōnibus tradi in depositum. s. uel in pignus, &c. Cōtingit & dñium rei, puta uestis alteri tradere absq; ipsius uestis traditione: ut patet cū donatur alteri res à tertio occupata Ex hac aūt separabilitate manifestè hr, q ad uolūtariā traditionē rei non sequit necessariò uoluntaria translatio dñij illius rei. Ad q. n. non sequitur translatio dñij, fieri non potest, ut sequatur translatio dominij uoluntaria. Constat aūt q uoluntariā traditionē rei, dñij translatio non sequitur: ut patet cū traditur in depositū. Non comitatur igitur necessario uoluntaria trāslatio dominij uoluntariā traditionē rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In usura aut transfertur dñium ex ipsa uoluntaria usuræ exhibitione, aut ex adiuncta uoluntaria translatione dñij, aut ex utroq; simul: sed nihil horū hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, qm hō est dns rerū exteriorum p uoluntatē: & in proposito necesse est si dñium transfert, uoluntate soluētis usuras hoc fieri. qm constat lege, aut quacunq; aliena uolūtate hoc nō causari. Volūtate aūt soluentis hoc fieri, dupliciter tñ intelligi pōt: aut per exhibitionē rei, aut per ipsam translationē dñij. Aut enim transfert dñium eo q soluens usuras uoluntariè dat usurario plus sorte, aut quia intendit transferre dñium illius excrescentiæ à se in usurariū, uel propter utrunq;. Sed q dominiū nō transfertur ex ui uoluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere pōt: iam. n. patet, q ad hoc non sequitur necessario translatio dominij. Ex hoc enim q usurario do unum ducatum pro usura, nihil aliud necessario conuinci pōt, nisi q uoluntariè illum ei assigno: nec pōt ex hoc conuinci, q trado alium ad hoc, ut fit suus. Et si dicatur. Ad quid ergo das ducatū illi: in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non uult. Et confirmatur: quia sicut soluens usuras, consentit in solutionē ducati: & tñ nō consentit in eadem, inquātum iniusta est, qa nullus patitur iniustum uolēs: (ut dr in 5. Ethi.) ita cōsentit in nudā traditionē ducati absq; hoc q consentiat in trāslationē dominij illius. Quòd uero in soluente usuras nō sit intentio transferendi dominium, patet ex eo, q in hmōi partium inuoluntarijs traditionibus quātò minor abdicatio iuris proprij saluari pōt, tanta censenda est & nō maior: ut patet de projciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quāuis enim proiectio talis sit uoluntaria, nō tñ habentur res proiectę pro derelictis: sed intendit projciēs si res casu saluātur, ut suas hēre. Vñ & delatas a maris impetu in terrā si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostēdenti suas esse, libere tradere. Cōstat autē q minus abdicat à se ius quod hēt in se: dans eam retinendo sibi dominium, q transferendo dominium, & reseruando sibi tñ ius repetendi: qm primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoq; ex dictis, q usuræ solutio uoluntaria saluari pōt absq; intenta abdicatione dominij: quia aliud est uoluntariè dare, & aliud est uoluntariè dare ad hoc, ut sit suum. Nō igitur est intentio, aut uoluntas trāsferēdi dominiū in soluēte usurā. Et cōfirmatur: quia cum contra usurarios oia iura clament, interpretanda sunt oia, quantum ueritas pmittit in odium eorū: & si res hæc pēderet sub dubio, cōtra usurarios declinandum esset: Liquet autē q translatio dominij multum fauet usurarijs: ergo non est concenda, nisi rō ad hoc cogat, ex supradictis autē apparet rōnem ad oppositum esse ergo. Et per hæc sufficienter patet tertium membrum, q s. in usura non transfertur dominium propter utrunq; simul scilicet uoluntariā assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶Secundo principaliter probatur idē sic: Si in usura transferret dñium extorquēs agrū usurariè nō teneretur ad restitutionem oium fructuū, sed satisfaceret restituēdo agrum, uel eius pretiū, sed hoc est falsum, & cōtra oēs: ergo in usura nō transfertur dominiū. Cōsequentia (in qua sola cōsistit tota difficultas) declaratur ex dria, q est inter æqualitatē seruandā in recōpensatione rei fructificantis, quando translatum est dominium, & æqualitatem seruandum in recōpensatione eiusdem, quando non est translatum dominium, Cum. n. ager trāsit de domino in domi

num

num, quocunq; titulo fiat, sufficienter satisfit primo domino, si datur sibi tantum, quantum ualet substantia agri. pensata uirtute fructificatiua, & alijs conditionibus quæ in contractu uenditionis eius pensandæ fuissent: nec plus exigit iustitia cõmutatiua, qm seruata æqualitate rei ad rem completa est rõ iustitiæ. Q si uerò ager mutat quidẽ possessorẽ, sed non dominiũ secundum ueritatem, nõ sufficienter satisfit domino eius, dãdo preciũ agri, sed oportet oẽs fructus perceptos, & qui potuissent a diligenti cultore pcipi, restituere, quia sunt fructus agri cuius alter est dñs. Si ergo in usura translatũ est dñium agri per usuram, extorti sufficienter fieret restitutio dando agrum tantum, uel preciũ æquale, pẽsata substãtia agri & eius uirtute fructificatiua, non aũt fructibus perceptis, qm usurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua cõstat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia usuraria nõ tenetur quis restituere, quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadẽ ratio cũ efficax sit, in ui istius uniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprij, nisi enim uel is hæc uerificaretur, rõ ex particularibus rõficeretur, & cõsequenter rueret. Si ergo agri p usuram extorti trãsfertur dominium in usurarium, sequitur q nõ tenebitur ad restitutionem fructuũ, quos p uiginti forte annos percepit, q erat deducendum. Si dicatur q in trãslatione dñij omnino uolũtaria (qualis est uẽditio, &c.) uerũ est, quod sufficit reddere æquiualens agro: sed in trãslatione inuoluntaria aliqualiter (qualis est vsuræ solutio) non sufficit reddere pretiũ agri, sed oportet fructus quoq; pceptos restituere. Hoc non euadit qm tota differẽtia ex hac ratione assignatur pp omnino uolũtariũ, & uolũtariũ mixtũ. Ex hac aũt differẽtia nihil aliud oritur nisi quod ubi trãslatio non fuit omnino uoluntaria, oportet nõ solũ reddere pretiũ agri, sed aliquid correspõdens illi rõditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciẽdũ est. Nec habetur ex ea, q teneatur restituere fructus: qua enim rõne potest vnquam conuinci, q teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, q restitutio fructuũ facienda est nõ ratione dominij, sed ratione dãni, qd patit ille, à quo ager extortus est p usurã, dãnificatus siquidẽ est nõ solũ in agro, sed in fructibus pcipiendis, & ideò quamuis utrorumq; trãslatum sit dominiũ a se, cõpetit tñ repetitio. Hæc respõsio falso innititur fundamẽto. s. q dãnificatus in agro sit dãnificatus in oibus fructibus pcipiẽdis: sic q restitutio debet adæquare, & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, qñ transfertur rei fructificantis dominiũ: quia statim translato dominio rei, omne dãnum, aut emolumentũ futurũ domino rei cedit. Tum quia & qñ non transfertur dominium uniuersaliter uerum non est.

¶ Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendũ est, quare, & qñ aliquis teneatur ad restitutionẽ fructuum, & qñ & quare nõ. Hoc autẽ ex duobus principijs regularibus restitutiones hñ pt. Primũ est, q sufficit restituere simpliciter: sc̃dm est, q aliter restituendũ est dãnificato in his, q erãt eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potẽtia. Ex his enim habetur, q si ponatur q Petrus rapuerit agrum Martini, quẽ subitò cõbusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similẽ, & æqualem agrum Ioannis, qui ẽ conseruauerit fertilem: & elapsis x. annis Petrus utriq; satisfacere uelit, nõ tenetur tñ dare Martino, quãtũ Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantũ quantũ ualebat ager tẽpore rapinæ, & cõbustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ, & interesse) Ioanni uerò oportet reddere, & agrũ, & fructus per decennium pceptos. Quia qñ sufficiat reddere simplum, q simplũ ablatũ est, & à Martino sit ablatus nõiũ ager cũ fructibus in potentia, qui in potẽtia fructificatiua agri pẽsaretur, qñ venderetur ager, sat est reddere tñ ualebat ager fructificatiuus. Quia uerò a Ioãne non tantum ablatus est ager, sed fructus actu producti per decẽnium occupati sunt, quoniã fructus agri nascuntur domino agri, nõ satisfieret Ioãni, si æquale agro & potẽtiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim, vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, cuius est ager dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶ Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habet: q s. fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fruct⁹ rerũ quarũ alius est dñs: ita quod dominium fructuũ nõ quodcunq;, sed actuale exigitur ad hoc, q fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in usura transfertur dominiũ, nec actuale nec potentiale proximè dominiũ fructuũ remanet apud eũ, à quo extortus est ager: quia nõ remanet actu dñs agri, qui est dominus & potentia proxima fructuũ producendorũ. Nulla igitur ratione a usurarius tenebitur ei de omnibus fructib⁹ pceptis: sed sat erit, si uel pretium agri tantũ reddet, uel secundũ hæc ultimo tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitriũ boni uiri, sicut damnificans aliquem in his quæ habet in potẽtia. Verũ quia authorum est contra omnes doctores & ueritatem. Fatendum est ergo absolutè, quòd in usura non trãsfertur dominiũ.

ET PER hęc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidẽ in prima ratione patet solutio utriusq;: primi quidẽ, qa plus requirit ad trãslationẽ dominij, quã uoluntaria traditio illius rei: exigit enim, quod uolũtarie tradat eã alteri ad hoc ut sit sua: quod soluẽs usuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secũdi: meticulosus enim quãuis uoluntariè det pecuniã propriã iniuriatori: non tñ ad hoc, ut sit sua, sed ipse uiderit. Et ideo non trãsfert dominium illius à se. Mediolani, die 2. Aprilis. 1500.

QVÆSTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

QVÆRITVR utrum mutuãs, sub spe aliquid ultra sortem habendi non mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit usurarius mentalis.

¶ Et uidetur q sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi, ex mutuo usuram parit iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuãs, malè agit: ut patet extra de usuris, c. consuluit: ut ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Cõstãt autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi ppter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad usurariam prauitatem: ergo talis mutuans est usurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium, causans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, q accidẽte casu se mutuabit sibi. Talis enim manifestè sperat obsequium à manu mutuando: & nisi crederet illud futurum non mutuaret, ut patet ex eo q non vult priori amico amplius mutuare, qa noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo usurarium mutuare sub spe aliquid ultra sortem consequendi.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit corã Vrbano 3. (ut in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed gl. ibidẽ distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit, qd spes principalis constituit usuram, non autem secundaria.

¶ Subtilius aũt dicẽdo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. vl. ad decimũtertiũ, notãdũ q dupliciter aliquid põt à mutuante sperari. Vno mõ quasi debitũ ex aliqua obligatione tacita uel expressa, & sic quodcunq; munus speret, illicitè sperat. Alio modo, ut gratuitũ & absq; aliqua obligatione pciliãdum: & sic quodcunq; munus speret, licitè sperat. Licite aũt sperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuitè & amicabiliter rattribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: rõne, s. & authoritate. Rõ siquidẽ huius est: quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe ẽi principali intendere. Ex uero autẽ amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationẽ. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, cõsequẽs est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret. Et cõfirmatur quia qnũ gratuita remuneratio sit mutuanti debita secũdum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequẽs est, quod nihil ultra sortẽ, & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter à mutuãdo desistit desperans de restitutione mutuãdæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque hõ mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas aũt ad hoc habetur, dña assignata ibidẽ à S. Th. inter spẽ in usura & symonia, s. quòd qa in symonia ad quod dat, est Christi nõ dantis: ideo nullum munus debet sperari. In usura uero mutuans dat id quod suũ est, ideo potest sperare aliquã amicabilem recõpensationem. Ex hac siquidẽ differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, scilicet res nõ fieret: alias tet differentia nulla esset: nam cõstat quod etiam in traditione spiritualium, oculus simplex seu spes secundaria potest dirigi erga aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quũ ergo queritur an mutuans sub spe aliqd ultra sortẽ habẽdi aliter nõ mutuaturus, omni tñ cõuẽtiõe & petitione cessante sit corã Deo usurarius. Absolute qdẽ respõderi põt q usurarius est: quia q. talis sic præsupponit, ponat spẽ mutuãti inesse, ut ex mutuo aliquid habeat ultra sortẽ q est illicitũ. Sed si addat in quæstionis ly amicabiliter, aut gratuite (ut. s. quæratur an mutuãs sub spe alicuius muneris amicabiliter cõsequẽdi, alias non mutuaturus, &c. sit usurarius) dicẽdũ est q nõ, qa nihil sperat ex mutuo ultra sortẽ, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter pt sic cum distinctione ad quæstionẽ motã dici, quod, aut talis mutuãs sperat

aliquid

aliquid ultra sortem ex mutuo: & sic usuram committit, aut ex affectu amicabili eius cui mutuat: & sic non peccat.

ET PER HÆC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuũ dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicunt malè agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumentũ, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse uerũ, nec obstare determinationi, qua dictũ est licitũ esse sperare aliquid gratuitè cõsequẽdũ. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

CAPVT III.

Vtrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVÆRITVR utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

¶ Et uidetur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum usurarium est alienũ, uel quia non est translatum dominium, uel saltem quia competit repetitio: ergo.

¶ Præterea, Extra, de usuris cap. consuluit dicitur q usurarij mẽtales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionẽ tenetur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occultè aut manifestè extorsit per se uel alium, quamuis intendat extorquere: sed usurarius purè mentalis nihil directè, uel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi ultra sortem datum est secundum spem suam.

RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendum est, quis & quotuplex sit usurarius mentalis: deinde respondendũ est quæsito. Ad usurarium mentalem tria requiruntur. primò q intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter usuræ ratio non saluaretur. Secundò, q talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria usurarium non facit.

Tertiò, q illud lucrum non intendatur quasi gratuitè & amicabiliter habendum, sed ut ex obligatione propter mutuo præstitum dandum: ut enim in alia quęst. ex doctrina S. Tho. diffinitum est, spes habendi aliquid ultra sortem gratuitè & amicabiliter usuram non facit, sed licita est. Et sic usurarius mentalis est qui intendit ex mutuo aliquid ultra sortem non gratuitè dandum aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantũ sit usurarius mentalis (de quo est quæstio) extenso tñ uocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato: id est nõ gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dãdũ. Secundus est cui lucrũ speratũ succedit nõ modo sperato, sed meliori: quia. s. lucrũ quod sperabat ex obligatione dãdũ, gratuitè sibi datum est. Tertius est cui lucrum speratũ datur propter aliquã tacitã eius petitionẽ. Et quia usurarius tertio modo, est nõ pure mentalis pp exteriora signa, quibus tacitè petit aliquid ultra sortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta usura rõne quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quęstio, cõstat enim talem teneri ad restitutionẽ. Quia & usurario mentali primo modo lucrũ, q datur, non datur oĩno uoluntariè, & praua intentione ab eo speratur, cõstat & bene dicitur etiam talẽ teneri ad restitutionem. Sed de usurario secundo modo (cui. s. gratuitè donatur quod praua intentione speratur) diuersa doctorum uidetur esse opinio Io. An. in Mercurialibus, regula, pactũ, Inn. Host. & Panor. in c. cõsuluit de usuris. & gl. in c. mandato. de symonia. dicẽtibus talem obnoxium restitutioni. Richardo uerò & Scoto in 4. d. 15. cũ sequacibus hoc negantibus. Et illorũ quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrũ usurarium est lege utriusq; testamenti prohibitũ, & restituẽdũ indirectè à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quãuis dono datum, esse usurarium ex eo quod mutuum fuit usurariũ ex prauitate intentionis. Secunda: quia cõtractus à principio uitiosus effectũ sortitur uitiosũ, cõtractus autem talis mutui est uitio usuræ deprauatus, ex intentione lucri cõsequẽdi: ergo effectum inde secutũ, scilicet lucrũ dono datũ, uitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. istorum autem rõ super donatione libera illius lucri fundatur, adstruũtq; hoc exẽplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendẽti furari aliquid, illud à dño donetur, licitè accipitur absq; obligatione ad restituẽdum. Simile enim qd patet accidere in usurario mẽtali: intẽdit namq; iniustè habere lucrum, melius tñ sibi succedit: quia donatur. Dicentium quoq; usurarium mentalem teneri ad restitutionẽ, alij asserunt restituendũ esse ei, qui donauit: quia regulare est, q lucrũ usurariũ reddendũ est ei à quo habitũ est. Alij aũt affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo uerò usurarius iniustè accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

¶ Et quia (ut ex inferius dicendis patet) opinio dicẽs talem usurarium non teneri ad restitutionem, ueritatẽ assequitur: ideo declarãda sunt tria. Primò quod nõ tenetur restituere illi, q dedit: secundò, quod tenetur restituere pauperibus: tertiò qd absolutè non tenetur restituere. Primũ declarat sic: Restitutio secundum cõem Theologorum doctrinam, non ideo est necessaria: ut ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: sed in cõmutationibus inuoluntarijs, ut damnum passo satisfiat, & in commutationib' uolũtarijs, ut illi qui minus hẽt, quam debet habere, reddatur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille q dedit nec est dãnum passus, quia nullus patitur iniuriã nolẽs, nec minus habet quam sibi debeatur, quia libere donauit: donum autem, est datio irredibilis: ergo sibi nõ est restitutio facienda. Secũdũ declarat dupliciter. Primò, quia (ut patet ex Theologis in 4. sen. d. 15.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogãdi, Alterũ phibitũ sedm se ut symoniacũ, &c. Alterũ phibitũ secundũ suam causam tñ, ut meretriciũ. Constat aũt lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta quum sit libera donatio) nec secundum suam causam: quia supponit liberè & spõte hoc donari & nõ ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secũdo si pauperibus erogandum esset, hoc nõ esset ob aliud, nisi propter iniustã accipiẽtis intentionem: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo, declaratur minor: quia suscipiẽdo illud lucrũ secundum ueritatem dono datũ, aut credit illud donari, & tũc patet etiam receptionem esse iustã, quãuis prima mutuãtis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quod & si non donaretur, uellet aliquid lucri. Aut credit illud nõ donari, sed malè libenter sibi dari: & tunc cum secundũ ueritatem illud donet, & donũ licitè accipi possit, iste iniustè accipit nõ ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictãtem sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (ut dictũ est) secundum ueritatem sit iusta secũdum se, & in promptu sit, unde possit discerni, quod iusta sit ex eo nãq; quod nec directè, nec indirectè ipse aliquid petiit, & ille sponte offert, conijcere poterat, quod libera donatio erat: Ex hoc autẽ solo, quod acceptio est contra cõscientiam, nulla ratio suadet nasci obligationẽ ad non retinendũ illud acceptũ, nisi durante tali cõscientia: pòtest nãq; postmodũ cõscientia erronea deponi & incipere iustè possideri, qd cũ peccato retinebatur. Si autem talis cõscientia deponi nõ posset ab aliquo reddẽdum esset nõ pauperibus, sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quã non credit esse. Aut neutrũ credit, uel quia nõ cogitat, uel dubius est: & tũc quicquid sit de peccato, eisdẽ rationibus habetur, quod ad restitutionẽ nõ tenetur quum nõ sit deterioris cõditionis in hoc tertio casu, quam in secũdo. Tertiò autem declaratur soluendo simul, rationes alteri' opinionis. Vbi sciẽdũ, quod aliquod esse lucrum usurarium dupliciter cõtigit, scilicet p se, & p accidens. Vsurariũ p se integratur ex duobus: quorum secundum sequitur ex primo, scilicet ex eo q est pretiũ rei iam solutæ, uel nõ extantis, & quod est aliquo modo inuolũtariũ, hæc enim est natura usuræ, ut patet exercitatis. Vsurariũ aũt per accidens est, quod secundũ se has nõ habet cõditiones, sed secundũ quòd stat sub intẽtione, uel opinione alicuius, & propterea contingit esse uoluntarium ac per hoc non esset usurarium, secundum quod usurariũ lucrum species est lucri inuoluntarij. Quũ aũt restitutio ex natura lucri nascatur, qd secundum se alteri debitũ est, ut reddatur (quia est actus iustitiæ cõmutatiuæ, cuius terminus & obiectum est, id quod secũdum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidens) consequens est, quod lucrum usurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secundũ se usurariũ. Et quia in casu proposito lucrũ pceptũ non est usurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariò, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est usurarium p accidẽs pp intẽtionẽ scilicet corruptam suscipientis: consequẽs est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniã scientia est de his, quę sunt per se: ideo sermo Theologorum dicens indistinctè usuram esse restituendam intelligitur de usura per se, non per accidens, qualis est in proposito, Lucrum siquidẽ usurarium per se est effectus ipsius prauę intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino uoluntariè. Quod autẽ sponte dono datur, quamuis ex praua intentione suscipientis usurarium p accidẽs sit, nõ illius prauę intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet usurarium per se sit alienum, non tamen usurarium per accidens, quale est illud. Decretalis quoq; illa de lucro usurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

lucrũ ſmo tetriciũ, ac symoniacũ pauperibus distribuẽda sunt.

QVÆSTIO IIII.

Vtrũ omnia bona usurarij sint obligata eis a quibus usura extorta sũt.

QVÆRITVR utrum omnia bona usurarij sint obligata eis à quibus usurę extortæ sunt.

¶ Et uĩ qd nõ. Quia obligatio realis transit cum re: sed multę res usurariorũ pñt alienari absq; aliqua obligatione

gatione eis concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarii sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vsurarii bona essent obligata, nec gener vsurarii posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus competeret actio super illis rebus: & sic multi illaquearentur etiam bona fide incedentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsuris in c. tua nos. & in 6. in c. quanquam.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panor. extra de vsuris in c. quum in. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit, quod omnia bona vsurarii sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panor. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter considerauerimus inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere, Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, s. extorta per vsurã, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnia munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autẽ hæ obligationes tripliciter. Primò in ratione iam tacta: quia, s. realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est, vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendũ, puta ad reddendum creditoribus 1000 ducatos, quos accepit. Secũdo: quia realis semper comitatur rem ad quemcunque & quodcunque res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò nõ semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domino eius. Quum. n. domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc res, sed inquãtum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patet hæc in bonis furtis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsurã extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secũdò, quod bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue nõ, sunt obligata vsurariis obligatione personali, nõ reali. Primum patet ex eo, quod vnaquæque res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dñm suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario absque translatione dominii: vt aliàs diffinitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque, hoc ex iure fructuum. Res. n. sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura fructificaret illi: sed res per vsuram extortę si fructificant non vsurariis, sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quo ad oẽs partes à S. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæstio. 97. art. 3. ad secundum, habetur, & ratio probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis patet ex eisdem mediis negatiuè sumptis: quia. s. talium bonorum usurarii sunt neré dñi, & eis fructificant. Quòd uerò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod passi usuram habent actionem super omnibus bonis usurarii si usurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: nun enim deterioris est conditionis, cui usura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum sententiam, filius illius, cuius bona nõ excedunt usuras reddendas, nullus potest tuta cõscientia uxorẽ accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur oĩa bona illius obligata esse eis à quibus usuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum: quam modernorum opinio saluari potest, ut illorum sermo de personali, horum uerò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA uerò, quamuis ex dictis possit patere responsio: quidã tñ unicam distinctionem addendam censent, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso, dicentes quod si bona vsurarii transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione uel dote, &c.) quod transeunt absque obligatione aliqua: si uerò transeunt titulo lucratiuo quod remanent obligata. Alii uerò hanc distinctionem aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia usuraria, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionẽ illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia usuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare uidentur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de usura determinare) quod loquendo de bonis non per usurã extortis, sola temporis distinctio consideranda est. s. quod aut tempore, quo res usurarii ad me deuenit, quocunque titulo, usurarius remanebat potens, ad restituendum aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, trãsit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit: & mihi imputãdum est, si ab illo emi, uel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod æquabãt uel excedebant bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia usuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de aliis ratio suadet, ex quo uerũ habet eorum dominiũ & fructus: & S. Tho. ubi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, extra de usuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed uendi ut pretium habeatur, ex quo possint usuræ reddi. Mediolani die 4. Aprilis, 1500.

QVÆSTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur insolidum.

QVÆRITVR utrum altero hærede usurarii non potente restituere, alter teneatur insolidum.

¶ Et uidetur quod sic. Primò quia hoc tenet gloss. in cap. tua nos. de usu. & eam communiter sequuntur doct. ut Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filii tenentur ad restitutionẽ sicut parentes sui si uiuerent: ut in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filii tenentur secundũ totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: ut patet in magna hæreditate, & paucis paruisque usuris, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN oppositũ est generalis regula soluẽdorũ debitorum. s. quod hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum.

RESPONDEO quod canonistæ (ut allegatum est) tenent partem affirmatiuã: aut quia credunt oĩa bona usurarii esse tacitẽ obligata eis, à quibus usuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putãt hoc esse practicandũ in fauorem defuncti, ut eius anima citius liberetur, quãuis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundũ Theologalia principia uidetur oppositũ: & ratio est, quia sufficit restituere simplum, quod simplũ ablatum est. Cõstat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ usuris diuiditur simul & æs alienum: ac per hoc secundũ portiones hæreditarias fiunt, & usurarũ, ut. s. succedens in duabus partibus hæreditatis, suscipiat esse duas partes lucri usurarii, &c. Si igitur unus restituere uult, id est quod tñ reddat quantum hæreditauit: uel ut melius loquar quantũ hæreditasset secundum propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiã si nihil usuratum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quemadmodũ & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem, & consequenter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur quod regulariter hæredes usurarii tenẽtur secũdũ hæreditarias portiones: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad soluendũ, & uires hæreditariæ in altero sufficiunt, alter tenetur insolidũ. Hoc. n. esse uoluntariũ ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hæreditaria perceptæ manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituẽdi fuit, non debet alter grauari: alioquin sequeretur, quod si alter hæres in principio successionis, secundũ portionẽ suam restituisset, altero nolente satisfacere, & postmodũ impotente reddito, quod ille innocens tũc teneretur satisfacere etiã pro portione cohæredis: quod est manifestè absurdum & contra rationẽ: quia quum hæreditas secundũ iustitiã adeunda sit, deducto ære alieno, cõsequens est quod ille, qui portionẽ hæreditatis sibi debitã percipit, proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienũ, etiam secundũ iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter insolidũ cohærede impotente effecto: & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur insolidũ, si an diuisione, aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem usurarum.

¶ Rationes autẽ alterius opinionis facilè soluuntur: quoniam enim obligatio omnium bonorum usurarii, ad usuras restituendas nõ

fuit non-

sit realis, sed rõne personæ (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuise quoq; proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundũ suã portionem. Et nota q; obligatio illa bonorũ quodammodo augetur, & quodãmodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur sic hæreditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiã aliunde debita: ita q̃d omnia bona cuiuslibet hæredis vbicunq; illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo sũã obligationem in se semel hic hæres suscepit, hæreditatem adeundo. Hæc.n. est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet sed eleemosynariæ largitatis tantùm: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horũ, quæ in principio obiecta sunt, dr̃ quod quã glo. fundetur super obligatione totius hæreditatis ad restitutionẽ vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, s. quod aliter teneatur insolidũ, admittẽda nõ est gloss æ auctoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacũ. De qua non est curandum: quæ voluntatẽ sequuntur glossam, negando eius fundamentũ (vt moderni) vel errãt in fundamẽto, vt antiquiores quemadmodũ in præcedenti quæst. dictũ est.

¶ Ad secundũ verò dr̃, q; filij tenentur, sicut & patet, obligatione. s. personali nomiũ bonorũ suorũ. Sed in hoc est differẽtia, q; pater est tota illa persona, ex per hoc habet totam obligationẽ: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequẽter partem tantum obligationis subit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis à quibus extorsæ sunt vsuræ, quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die 18. Aprilis. 1500.

DE PETITIONE LVCRI cessantis.

QVÆSTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

QVÆRITVR vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

¶ Et videtur quod sic. Primo, quia hoc videtur decisum in ca. nauiganti, de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totum lucrum sperare in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundò doct. creditor pp morã debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tñ quantũ verisimiliter ille lucratus fuisset cũ illa pecunia, si esset mercator industrius Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia cõtingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. i. posse. ideo quũ cõmunis animi conceptio & Theologorũ & Canonistarum sit, q; inter habere aliquid in actu & habere illud in potẽtia multũ refert, sic magna debet esse differẽtia inter recõpensationem eius, qd hr̃ in actu, & illius quod possidetur in potentia. Cõtingit tñ, quũdã nõ aduertentes, quod lucrũ cessans sit de numero eorũ, quæ habentur in potẽtia, & veritatẽ, & sibipsis cõtradicere, dũ asserũt posse peti totum lucrũ cessans, qñ damnũ lucri cessantis recompensandum venit. Manifestè siquidem patet lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tñ esse, uel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit qñque petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitũ petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendũ, q; decretalis illa non habet rationẽ lucri cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Qũ n. regulare sit, quod pretiũ rei venalis statuitur secundũ tẽpus, pro quo sit venditio, nõ in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tñ nunc vendit, supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc, nunc verò contrectum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum q; potest vendere amplius quàm tempore contractus valeat.

¶ Ad secundũ dicitur, q; doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, q; licet plus forte accipere ratione interesse, quia negotiationibus licitis aut egere emendis pecunia expensa esset, non intelligas, quod liceat petere tantùm, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die 24. Aprilis. 1500.

TRACTATVS NONVS DE SIMONIA in tres quæstiones diuisus.

1. *Num emptio ecclesiasticorũ beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino aut positiuo.*
2. *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere pro missam pecuniam, sit simoniacus.*
3. *Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas ambitionem & auaritiam, & Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum ad obtinendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis pro pter hunc finem vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illã reformet.*

QVÆSTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

QVÆRITVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: uel prohibita, quia simoniaca: hoc est, utrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

¶ Videtur enim q; sit iuris positiui. Primò quia titulus præbendæ annexus est ecclesiastici ordinibus à iure positiuo, ut patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imo vsque ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus vixisse.

¶ Secundò: quia qñcunque sunt duo coniunctã alterum spirituale & alterũ temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundũ se, ut patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est unum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, s. præbenda: ergo licet hęc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVÆSTIONE tria agende sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima extrema est, qd simonia in beneficiis vniuersis est tñ prohibita iure positiuo. Et consequẽter quũ Papa sit supra ius positiuũ, ipse non solũ cẽsuras, sed peccatũ euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quauis non euitet peccati scandali & acceptionis personarũ in huiusmodi. Et hanc opinionẽ sequuntur gloss. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Anto. de But. Imo & Cardinalis in c. 1. de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quũ Pape diuino subdatur tũ, peccatum simoniæ incurrit hæc uendendo quauis iuris positiui pœnas euadet. Et hanc uidentur communiter Theol. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in secunda secundæ. q. 100. art. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc. n. sequitur, quod venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subiiciantur. Tertia est opinio media est, quod simoniæ in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem ad ministrationem ordines, uel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in nõ habentibus eniẽ horum (ut sunt administrationes hospitalium, &c.) simonia iure tñ humano committitur. Et consequenter in illis Papæ inuoluitur uitio simoniæ si uẽdit, & in illis non. Et hæc est opinio Penor. in. c. 1. de simonie. & in repetitio: quia uero in cap. exurpandæ de præben. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino: quod probat, qui erat in ueteri testamento. Alterum est, quod in connexis uendito uno, uenditur reliquum

liquum. quorũ probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim urgnis, quod in horũ uenditione uenditur executio ordinis: ac per hoc quodámodo ordo ipse, quod est in se symoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantùm uendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & ex connexione eorum: ideo tria sunt perscrutáda. Primò, quid in his ecclesiasticis beneficijs sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit uenale. Tertio, an connexio talis efficiat, ut uno uédito, utrunque necessariò uendatur. his. n. elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & ueritas simul totius quæstionis apparebit.

¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus & præbendæ titulus. Clericatũ esse ex iure diuino cõstat, tũ ex eo q clericatus nihil aliud est, quã additio ad ministrandum sacrificijs diuinis: unde & à sacerdote nomẽ accepit quia in sortem Dñi, q clerici sunt, electi sunt. Fuerũt omni tpe clerici. Ante legem quidẽ primogeniti clerici erant: unde & primogenituræ ius sacrũ erat. Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo q spirituale quoddam est omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus cõsistit, ut patet discurrenti. Vnde in prima tõsura ex utraq; parte præcisio corporalis in capite sit, s. secundum partem superiorẽ, in qua sit tonsura: & secũdum partẽ inferiorẽ, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad significandũ, quod à tẽporalibus undiq; præcisi ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum authoritate S. Th. in secunda secundæ: ar. 4. qui officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale esse à Deo dicit, ut ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio cõiunctũ est. Spiritualiũ aũt autor Deus est quãuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet q opinio Panormitani diminuta est, enumerãdo executionẽ ordinis clauiũ, & prætermittẽdo officiũ clericale. Quãuis enim in spiritualib. sint grad⁹, & ordo sit spũalior clericatu: & claues sint magis spũales multis ordinibus, oĩa tñ in spiritualiũ genere sũt & omnia inuendibilia sunt: quia totũ genus spiritualiũ est materia repugnans uenalitati. ut pulchre in eadẽ quæst. ar. 4. ostendit S. Th. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs unũ spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶ Alterum uerò, scilicet pbendæ titulus multa in se cõtinet. Præbenda enim duo dicit. s. stipẽdiũ clericale, & certã determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundũ tps (puta annum) secundũ locũ: puta ex fructibus talis territorij. &c. Et cõsequenter in præbendæ titulo possunt cõsiderari quatuor: primò ius stipendij: secũdò stipendiũ: tertiò ius talis, & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tñ stipendiũ ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendũ. Ius stipendij pculdubio ex diuino est iure, & spirituale, qe eo ipso est, quo officiũ clericale. Ex hoc. n. q aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius hẽt, ut sustentetur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Ægypti ex publico prouidebatur, ut dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & ut dicitur. 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipẽdiis unquã? Stipendiũ uero ipsum tẽporalis res est, sed diuino iure debitũ, ut probatũ est: iniquũ quippe esset, ut assistentibus Deo p nobis, & oportuna nõ daremus. Ius aũt talis, & tanti stipẽdij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si. n. idẽ est cũ primo, quum primum sit ex diuino iure, & spirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure, & spirituale. Quod autem nõ sint duo iura (unũ scilicet respectu stipendij, & alterũ respectu quãtitatis, & qualitatis stipendij) sed unũ tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet, & authoritate. Ratio est: quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodũ ius sacerdotis ad curã habendã animarum: imò magis & arctius contingitur ius clericale cũ præbẽda, quã ius sacerdotis, cũ animarũ cura: quia ibi est ratio debiti: hic non. clerico enim debetur stipendiũ, sacerdoti autẽ nõ debetur cura animarum. Sed sic est, quòd per hoc, quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut authoritas audiendi cõfessiones, nõ cõfertur ei nouum ius, sed iuri, q habet à Deo, determinatur ab Ecclesie materia, circa quã operatur. Nõ enim sacerdos parochialis hẽt duas authoritates (alterã à Christo, & alterã ab Ecclesia) sed unã tñ à Christo, qua sacerdos põt absoluere, & ligare indeterminatè. Et quũ ab Ecclesie determinatur, q personæ talis loci, aut uolũtatiè subijciatur ei, potestas illa determinata iã habens materiã potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo a fortiori p hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, q à Deo habet certa possessio. Ita q ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quã illud stipendium: sed Ecclesia dando certos reditus, determinat illud assignando illi propriam materiã. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed unũ tantũ, & à Deo indeterminatè datũ quo ad materiã, & ab Ecclesia postmodũ determinatũ. Et cõfirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de concessione faciẽda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem tẽporis, quãtitatis, modi, &c. Et tamen nõ sunt duo præcepta de custodiendis festis (unũ ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed unum tñ de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quẽadmodum ergo in præceptis indeterminate datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta: ita in iure indeterminate à Deo, & determinato ab Ecclesia, nõ multiplicatur ius, sed unũ restat in seipso. Authoritas est S. Tho. in q. præfata ad tertiũ: ubi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idẽ esse iudicium quoad propositum de iure decimarum & præbendarum: quia utrobiq; est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale uel tñ, hic uel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quoad determinationem (ut patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quoad determinationem tẽporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis Ecclesiæ actum est, ut annua stipendia, et tantæ quantitatis, &c. in illa aut sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, s. sit hic uenale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quũ enim spirituale uenditionis materia esse non possit, & ius omne clericale, tã respectu stipendij indeterminatè, quam respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessariò quod ius præbendæ uenale non sit: & si uenditur, symoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est symoniacum: Ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit pure tẽporalis res uendi pt. Vnde sanctus Thomas in præfata quæst. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas militibus, non cõcedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tãtum modo res temporales, quę decimę appellantur.

¶ Ex his autem patet tertiũ propositorũ, an scilicet cõnexio ista excludat uenalitatem. Est enim hic duplex connexio, s. iuris præbendæ ad clericatũ: & ipsius præbẽdæ ad hunc clericũ. Et prima quidem connexio uenalitatem omnino excludit: tamẽ ex natura cõnexorũ, quia utrunq; est spirituale, ut patet ex dictis: tũ ex natura connexionis: iam enim patet, quòd ius præbendę nõ est cõnexũ, quasi aliena res cõiuncta, sed est connexum p idẽtitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniã forte ius præbẽdæ se habet ad clericatum, ut passio ad subiectum, & nõ ut omnino idẽ. Vnde S. Th. in quæst. præfata beneficium ecclesiasticum annexũ clericatui, & pendere ab eo dicit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est obiectũ & passionem uendere, ut lapidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio uenalitatem & compatitur, & excludit diuersimode. Cõpatitur quidẽ respectu ipsius clerici actiue, quia potest ipse uendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autẽ respectu eiusdẽ passiuè: quia scilicet non potest sibi uendi propter duo. Primò quia uẽdi non potest res à non domino: nullus aũt prælatus, nec summus Pontifex est dñs fructuum percipiendorum: reditus enim omnium ecclesiarũ quãuis sint Papæ, ut principalis dispensatoris: non tñ sunt eius, ut domini & possessoris: inquit S. Tho. ubi supra art. 1. ad sextum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium & uendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quã uendere illi executionem proprij, & spiritualis iuris paria autẽ sunt uendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia uenditur clerico quod est suũ: pri⁹ enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionem, quę habẽtis iam titulum ipso iure est. Et symoniæ, quia uendi conuincitur executio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autẽ patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorũ beneficiorum quę clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habẽt administrationem clauiũ, aut executionem ordinis, est prohibita, quia symoniaca, & non symoniaca quia prohibita: quia emptionis materia est res spiritualis, quę uenalitati omnino repugnat. quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium procul dubio intẽdit emere ius talis præbendę. Vnde, si Papa uellet sibi

uendere

vendere fructus absque iure præbendæ, aut non emeret multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum ergo uelint nolint res spiritualis est, quæ uenditur & emitur. Et consequenter symonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primò, qd peccat secundum non causam ut cām. Dependentia namque ex iure positiuo non est causa uenalitatis, sed negatio spiritualitatis, unde spiritualia, quæ ex iure positiuo pēdent, uenalia non sunt, ut patet de consecratione sacrorum uasorum & uestiū, & de benedictione nuptiarū, &c. oportet ergo pro fundamento assumere, ꝙ titulus pbēdæ est res tēporalis, & nō quia est de iure positiuo ut possit scdm se materia uēditionis esse. Secundò dr, quod aliquid esse de iure positiuo cōtingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: ut sunt officia temporalia, & alia hmōi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima quia sunt totaliter ab homine, uenalia sunt: alia uerò, quia secundum spirituale eorū subam sunt, & ab Ecclesia tm̄ modificationē & determinationē recipiunt, uenalitati repugnāt. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, utpote totaliter sua opera: secunda uerò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate Ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationem præbendæ, quā acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, uendi non potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est, subtrahere consecrationem uirginum quam determinauit: si tamen sustinet, uendi non potest nisi symoniacè.

¶ Ad secundum & dico duo. Primò, ꝙ loquendo de iure præbēdæ, falsum supponitur, quod sit res tēporalis. Secundū, quod loquendo de ipsa præbenda tēporali, distinguendū de connexione, quia cōnexio rei tēporalis cū spūali (ut sanctus Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod tēporale se habeat ad spirituale ut ad consequens, ita quod temporale ordinat ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum pōt uendi ratione temporalis: ut patet de calice. Alio modo ut temporale se habeat ad spirituale ut ad præcedens, ita quod temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest uendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticū: qm̄ ex clericatus gradu, quo addictus qs est ministerijs diuinis, ius innascitur præbendæ: & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo cōnexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur uendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt uendere effectum, & uendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par uendere rem & ordinem ad usum illius, modo præbenda (ut dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendent ex spirituali nisi ad quem sunt sacrata Romæ die 28. Decembris 1504. inchoante.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam sit symoniacus.

QVÆRITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit symoniacus.

¶ Et uidetur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in uoluntate: uoluntas autem istius non fertur ad symoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactione procedens, & consequenter symonia: ut patet ex diffinitione symoniæ assignata per Host. in titulo de symonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo sunt uidenda. Primò, an secundū rem sit hic symonia. Secundò, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic symonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nō nisi propter actum interiorem spectet, quum symonia uitium mortale sit, oportet primò ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas uersetur, in uoluntate oportet eā primo inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quod est emptoria uoluntas, &c. ubi igitur deest omnino emendi uolūtas, ibi emptio secūdū ueritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nulla ergo est secūdū rem emptio, sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & uenditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est ꝙ nulla sit hic uenditio secundum rei ueritatem, quamuis sit uenditionis affectus, cum opere subsequuto, ijs quantum est ex parte uēdētis. Neque enim intelligi pōt, ut uendat quis nulli ementi: quāuis fieri possit, ut uelit & credat quis se uendere ementi simulanti. Vbi autem nec emptio nec uenditio secundum ueritatem est, & secundum apparentiam, ibi nec symonia secūdum ueritatem est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, ut in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt contra ipsa uitia secundum ueritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparētes symoniaci, sed symoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est cōditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparēs symoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat pp affectum intentionis cum opere subsequuto, uenditorem tāquam simoniacū puniri censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. ouper, &c. à nobis. Sed illud uidetur singulare ius: non enim qui facit alienū quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. continens illas, incurrit easdem: & tamē in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis aūt simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: non excusatur tamē à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum symonia mentali uēdentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiæ propriè: sufficienter siquidem mentitur symoniacum: quòd si contra proximum ageret detractionis uitio non careret: quāto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali manifestè siquidem dat occasionē scandali alijs: ut patet. Quartò mendacij, dum fingit, quod non habet in corde: qd secundum se prauum (ut dicitur Ethi.) nec ulla potest intētione rectè fieri. Quod quamuis ueritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum uideatur: secundum tamen ueritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum est, qd nō uertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiæ statetur testibus, & nō excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniā liquidum est quod secūdū ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed qd multis ingerit dubitationē, est quia non est cōsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic ultra pactionē datio, & acceptio spiritualis, sed deficit datio, & acceptio temporalis, s. pecuniæ prætii statutæ pro spirituali. Videntur enim Canonistæ omnes dicere ꝙ ad hoc ut incurratur symonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, nō tantū interior, aut pactio, sed cū intentione, & pactione executio: an autem completa vel incompleta: non dicunt quantū vidisse me memini. Sciendū est igitur, quod tria numerata (. s. intētio, pactio, & executio) ita se habent ad symoniā punita ab Ecclesia, ꝙ quodcunque horū defecerit, non incurritur uerè symonia punita. Si enim intētio defiet, vera symonia non est. Et si intentio est absque alijs, mētalis tantùm est. Et si intentio cū pactione absq; executione est secundum Tancre. (vt refert gl. in c. tua nos. de symonia) uidetur ista symonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit symoniā. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia ubi est intētio cum pactione, ibi est uera uēditio & uera emptio spiritualis, &c. & cōsequenter vera symonia: & est exterius subiacens iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta symoniaci incurrere nō debeāt. Et cōfirmatur, quia symonia in cōtractu emptionis, & uēditionis cōsistit: executio rei vetitæ executio. n. nihil aliud est, quā ponere in possessionē rei iam emptæ & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogēte: sed sola authoritate ueterū, credit requiri tertium, s. executionē. Quod ex Host diffinitione apparet: inquit enim quod symonia est acceptio uel datio spiritualis ex pacto tēporalis, &c. prouueniens. Vbi manifestè patet, quòd in symonia punita ab Ecclesia pactum locatur, ut cā: ipsa uero executio locatur ut forma simoniæ. Fatendo ergo quod hæc tria requirantur, restat uidere, an executio incōpleta & claudicās ex altera parte. s. temporalium sufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quod sic. Primo ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei temporalis est symonia punita ab Ecclesia: ergo. Secundò ex cōi dictorum, scilicet quod quando cōcurrit ex pacto, collatio spiritualis, est symonia punita: nec ullus unquam addit, quod requiratur acceptio etiam tēporalis. Tertiò ex c. si quis. de symonia, ubi expresse iudicatur symoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit symonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatū in hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spūalis: sed intētio & pactio utriusq;, executio autē solius tēporalis. Audirem libenter decisionē. Crediderim tñ ego, ꝙ nō incurratur cēsuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spūale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad uenalitatem: & ideo penes illius executionem uidētur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & cōstat de pactione & de acquisitione spiri-

spiritualis & deficit tñ executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia symoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranq; partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cætera pro suffragijs propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit & illam reformet.

QVÆRITVR Vtrum vacante sede, & quærétibus omnibus pontificatum per fas, & nefas propter ambitioné & auaritiam, ac Ecclesiæ ruinam: liceat viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibédo promissiones, & exhibendo temporalia, & beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est auté ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione uidetur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones, & emptiones, quàm uotum & iuramentum: sed constat quod quando uotum & iuramentum seruata in publicæ utilitatis damnum redundarent, seruanda non sunt quamuis iusta, & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reip. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatú hoc nó esset nisi symonia: sed symonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis symonia est de iure positiuo: ut multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communem Ecclesiæ vtilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (ut Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu cótra charitaté non militant: ergo, &c.

¶ Quartò. Quia unicuiq; licet redimere uexationem suá, & proximi, & præcipuè publicá: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quòd redimitur vexatio propria, & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis quatuor agam: Primo ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quoad unú illorú. Tertiò, quò ad alterú. Et quartò satisfiet rationibus in contrariú.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Ná prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differétes. Et rursus bonæ distinguútur in omnino bonas, & in bonas non omnino: & malæ quoq; distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinq; genera: duo bonarum, & duo malarum, & unú indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solú bona sunt, sed non possunt malè fieri, ut interior charitatis actus proprius; non enim potest quis Deum amare ea charitate, & tamé male: vt patet. Bona autem nó totaliter sunt, quę licet in seipsis bona sint, possunt tamé mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deum exterioribus sacrificiis, &c. possunt enim hęc propter inanem gloriam fieri. Mala uerò secundum se praua sunt, quę nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala aút solitariè uocantur illa opera, quę si sola nudaq; considerantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen possunt tot circunstantiis uestiri, ut bona & sancta sint: ut occidere mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hęc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationé prętendunt, pro quáto mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicú ab habéte authoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quę secundum suá speciem, nec boni, nec mali rationé habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habéda, secundum se non est in genere bonorum, nec indifferentium quú sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorú quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quę sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaq; circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè sumptus, specié habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias, poterit aliqua intentione, & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia ut plurimú malè fit. Vt auté manifestetur, in quo genere cótineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidé reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, inquantú datur uel promittitur pecunia pro suffragiis habendis. In specie verò redemptionis, inquátú promittitur, vel datur pecunia pro redimenda uexatione Ecclesiæ, aut ppria. Vnde ad hæc duo uniuersa quæstio ducitur scilicet emptio talium suffragiorú aliquo casu sit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istú, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non habet locum, non uideo tertium modú quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD secundum dico, quòd actus iste est symoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: ut habetur à S. Tho. in secunda secundæ. quæst. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantú ad propositum spectat, ad duo reducuntur, s. ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ computando cum præbenda oía temporalia, honorem, gloriá, &c. Aut iste uir probus, & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitioné authoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo pbendæ, tunc insurgunt diuersæ Canonistarum opiniones: credétibus quibusdá hoc esse symoniacú, qa prohibitum: aliis uerò prohibitum, quia symoniacú. De qua difficultate est quæstio specialis post: quia in pposito constat, quod non refert, quæ harum opinioná sit uera. Ex casu nanque proposito patet, quòd iste non directè intendit ad acquisitionem téporalium: sed directa, & principalis intentio eius est acquirere episcopalé potestatem, quæ possit reformare Ecclesiam. Si ergo intédit directè ad pastoralem authoritaté, manifestè & statim liquet, quòd intendit directè emere suffragia pro spirituali authoritate habéda: & consequenter secundum oés committit symoniam, non iuris positiui, sed diuini. Authoritas nanq; qua cura hr animarum, qua præsul populo prodest, qua vel cóseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus pót, est spiritualis, & à Christo data Petro: quum dixit, Pasce oues meas. Et cófirmatur, quia ista duo obiecta. s. pastorale officium, & titulus pbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu nanq; intentionis vituperatur titulus præbendę quia auaritiæ, aut ambitionis esse uidetur affectus episcopatus ppter annexa temporalia. Commendatur aút pastorale officiú: quia charitatis est uelle aliorú incúbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quia illud est materia nullo modo védibilis, hęc aút aut est aliquo modo védibilis, aut magis appropinquat ad naturá rerú venaliú. Vnde emptio in casu proposito, quáuis uideatur habere in se quandá pietatis specié ex intentione bene utendi pastorali authoritate, est tamen secundum genus suum grauius symoniæ peccatum, quam intédens emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante, est secundum se prauus, consequens est, ut actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo

QVO ad tertiú, an scilicet redéptio uexationis hic habeat locú, distinguo: quia aut est sermo de redéptione vexationis pprie. Et de hac dico, quòd non habet locú: quoniam secundú S. Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorú redemptio uexationis propriè non habet locú, ante ius acquisitú: constat auté quòd hic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redéptione uexationis Ecclesiæ. Et de hac dico, quòd posset habere locum in proposito, si una circunstátia amoueretur: quia Ecclesiæ debetur bonus, & dignus pastor: nec est dubiú, quòd sit illi ius quæsitum de hoc, & quòd electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitas: si uolentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniá quis eis daret, ne tám immane sacrilegium committerent, sicut nolentibus materiale téplú spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidétes in latrones: licitè offerunt pro uita, aut libertate rediméda pecunias, & si iuraméto se obligét ad aliquid eis dandú, tenétur seruare promissum. Tantò aút magis in casu nostro licitú, & laudabile est pecuniá dare & promittere, quanto uita ouiú Christi oíbus rebus tépóralibus præponenda est: quú pro his dominus animá posuerit, cæterisq; ponédá mádauerit nó solú exterioré substátiá, sed uitá quum oportuerit. Circunstantia autem auferenda est uelle sedé episcopalem pro seipso, siue pro quocunq; alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nanq; circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redéptio uexationis (ut eius nomé sonat) nó importat acquisitioné boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniustè illati, aut inferédi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malú nó eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, uel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, & bonum, & dignum

in com-

in communi eligant (quia eiusdẽ rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea ꝙ minus bonũ quã opus sit, mali rationẽ habet) non tamen dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quũ in casu proposito quęratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequens est ꝙ hic non quærit redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quispiam potest, ꝙ in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se: & ꝙ pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, ꝙ si sic fieret, ꝙ liceret, & excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tñ sunt hic tria. Primò ꝙ in casu proposito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se ꝓponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ, qñ autem actus isti sunt diuisi, oportetq; seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absq; omni conuentione. Vinculum tñ iuramenti addere liceret, si tñ in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & Ecclesiæ libertati ad æque bonum, aut salsè ad meliorem. Secundò, ꝙ quia sæpe mens sibiipsi mentitur (vt Greg. dicit in pastorali) & fingit sibiipsi de bono opere amare ꝙ non amat, solertissime, sollicitissimè & cautissimè scrutandũ est, quo quis animo mouetur. & vt idẽ Greg. (in hom. Pentecostes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eũ non mens tñ, sed manus requiratur. Si. n. quis in minoribus cõstitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autẽ infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Ecclesiæ vexatione, etiã si alius fieret Pontifex æquè bonus aut melior: Nam si non daret, conuincitur ꝙ pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tñ pro Ecclesiæ redemptione. Tertiò ꝙ in casu proposito fit mentio non solùm de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Non. n. etiam pro sola redemptione vexationis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda Ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam nõ ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD quartũ rñdendũ est obiectis. Et ad primũ dr̃, ꝙ illa maxima tenet in nõ malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoq; bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter eleemosynam largiendã: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundũ se praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentũ autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonũ, & aliud est committere se malum. Sed quia symonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ hic non est sermo de symonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubiũ inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS DE VSV spiritualium, cuius est vnica quæstio.

QVÆSTIO.

¶ *Nũ quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.*

QVÆRITVR Vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod sic. Primò, quia indignè exequens officium prælationis, peccet, ergo par est de aliis spiritualibus officiis ratio.

¶ Secũdò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur ꝙ qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solùm durum, sed absonum satis est.

IN HAC QVÆSTIONE quæ propter verba diui Thomę mota est, primo rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primũ sciendum est, ꝙ ex duplici capite pendere põt, quod peccator exercens spiritualẽ actum secundũ se licitum, propter finẽ debitũ, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundo ex parte sanctitatis officii, seu potestatis qua vtitur. Et siquidẽ actus sanctitatem attendamus, cũ constet quod non quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuto, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cũ constat, ꝙ non quodlibet sacrũ officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiãdo ecclesiam, & in exactione decimarũ: ius decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in secunda secundæ. q. 87. ar. 3.) distinguere quoq; hic oportet. Etenim qm̃ potentia est propter actum distinguatur cũ S. Tho. ex 3. parte q. 64. ar. 5. actus sanctus in duo genera. Quidam. n. sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificantur: & hi propriè sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶ His præmissis pono duas conclusiones. Prima est. Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundũ actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatũ, peccat mortaliter peccato sacrilegii. Et ratio est: quia quantũ est in se, polluit sancta, quãuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio cõmuniter conceditur, habeturque in 4. sen. dist. 5. & in tertia parte. q. 64. art. 6. Secunda est. Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscunq;, non cõsecratos tñ, nõ peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hęc conclusio: primò, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cũ sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrũ aliquod ex parte actus, est tñ hic sacrum aliquod ex parte officii: puta prælationis, vel ministerii Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, qñ contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligẽter attendamus distinctionibus factis, ad hęc oportet venire: oportet namq; aut ex sanctitate actus tñ (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officii tñ (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusq;, peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tñ hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solemnitate. Nec ex sanctitate officii tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officii sui actum exequitur: hoc autẽ est ridiculum. Ergo est ex sanctitate vtriusq;. Et cum non ex sanctitate large sumpta (quoniã sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officii sancti opus est sanctum) relinquitur ꝙ ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO AD secundũ verba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. art. 1. q. 2. & in secunda secundæ. q. 33. art. 5. & q. 60. art. 2. ad tertiũ & in tertia parte. q. 64. ar. 6. & specialiter ad primum consona non videntur. Nam in sententiis adurè nimis loqui videtur, & prælatũ expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprii officii exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absq; nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem nõ peccare arguendo & iudicando: & vtrunq; super eadem Aug. authoritate fundat. Si. n. peccatorẽ prælatũ ista facere esse secundũ se peccatũ mortale nulla humilitas si hoc cũ peccato mortali, faceret, ut esset licitum

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi suprà docuit nos illã distinctioné de duplici sanctitate, s. actus, quã ministri. Et p illã ostendit, q̃ pctõres ministrãtes Deo in opibus charitatis nõ peccãt: & tamẽ ex facit, vt vtatur ipsa iuxta illã regulã: Si affirmatio est cã affirmationis, negatio est cã negationis, & ecõuerso: dũ ex negatione sanctitatis cõsecratę, infert negationẽ pcti in ministro pctõre: & ex affirmatione cõsecratæ sanctitatis, infert affirmationẽ peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima cẽsenda est: procedit.n. ex p se causa.

¶ Ex quibus credo ego q̃ dicta in sententiis ad doctrinã in summa traditã tanquã resolutionẽ sint reducenda, & non econuerso. Vnde cum oẽs actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutũ, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquendo, nõ mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur: quia est actus Sacerdotis, aut Diaconi: quãuis hæc exceptio nõ necessaria videatur: quia prædicatio nõ est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cũ non sit nisi secũdo modo actus sanctus: idẽ vr̃ de ipso & his iudiciũ: non tñ ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pasce oues meas. Et cõfirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudęorũ & tẽplo etiã non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permissum prædicare: & Act. 13. nõ fuisset à principibus Synagogæ requisitũ, & concessum, q̃ Paulus prædicasset in synagoga. Cũm hoc tñ stat q̃ fortè prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

¶ Ad rationẽ ergo primã (quæ in 4. sen. mouit authorẽ) dr̃ q̃ indignè pro nunc sumitur dupliciter. s. priuatiuè, & contrariè & q̃ indignè priuatiuè exequẽs nõ semper peccat: sed nõ meretur id q̃ priuata dignitas adimit. Indignè autẽ cõtrariè faciens aliquid peccat: sed tunc hoc restat probandũ, q̃ prælatus exequẽs officiũ suum quo ad actus charitatis & iustitiæ, s. corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid.n. contra sanctitatem horum actuũ facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolutè ipsa macula peccanti Certè nihil video, nisi q̃ priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatũ mortale, sed peccatum tñ, vt patet intuenti. Hanc autẽ rationem ipse modificauit, in tertia parte quasi addens q̃ tunc est indignus contrariè, qñ est respectu actus sancti: id est consecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem, s. de correctione fraterna, explanauit q̃ reddit ipsum correctore indignum, sic q̃ quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tñ tale, q̃ per humilitatẽ peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunq; prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verum sciat q̃ nec verè contritus nec credens se contritum, quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponere se periculo peccandi mortaliter, cũ ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramenta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit S. Thomas, in 4. distinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Ro. die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE voto non nubendi, & de nouitijs, in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Nũ emissurus pfessionis votũ possit absolute renuntiare propinquæ hæreditati, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectã.*
3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.*

QVÆSTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVÆRITVR vtrum votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

¶ Et videtur q̃ non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed votum castitatis maius est, quàm nõ nubendi: sicut seruare castitatẽ plus est quã non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunque destruit non, destruit & reliquum: sed committens fornicationem, agit contra uotum castitatis, & non contra uotum nubendi, ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, utrum hæc duo uota simpliciter æquiualeant. Secundò utrum æquiualeant quo ad dispensabilitatem aut incommutabilitatem: ita q̃ nulla authoritas possit in alterum, quę non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidẽ sensu licet prima fronte propter argumenta adducta uideatur q̃ non æquiualeant: attentius tñ considerantibus apparet, q̃ distinguendum est de uoto. Potest enim dupliciter sumi: ut placet Theologis, in 38. dist. 1. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti siquidẽ propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis, eo q̃ de ratione uoti est, q̃ sit de meliori bono. Voti uerò communiter materia: est etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquantum huiusmodi, sed inquantum uoluntarium ut patet de uoto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de uoto castitatis propriè, cum sub tali uoto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialẽ (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est tale uotum & uotum non nubendi æquiualent. Si uerò loquamur de uoto castitatis communiter, cùm sub tali uoto claudatur omnis castitas, consequens est q̃ tale uotum, & uotum non nubendi non æquiualent: sed longè maius est uotum castitatis.

¶ In secundo uerò sensu quid tenẽdum sit, ex modò dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ ultra illa tria uota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes nõ sunt amplianda, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatos, quorum authoritas restringitur) & uotum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium usum excludere intelligitur, crediderunt hæc uota non esse æquè incommutabilia: sed in in uoto non nubendi Episcopum, in uoto uerò castitatis, solùm Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à ueritate longè est: q̃ tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo uota æquiualent quo ad id q̃ per se & simpliciter in uoto castitatis, absolutè loquendo, inuenimus. sub uoto enim castitatis, absolutè loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: utpote tanquàm ad quod institutũ est: castitas autem ad quàm oẽs necessariò tenetur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autem q̃ in uoto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, q̃ eiusdem rationis est dispensare utrunq;. Secundò: quia uotum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatẽ supererogationis: in qua eiusdem rationis est cũ uoto non nubendi. Ergo hęc duo uota inquantum dispensabilia non solùm æquiualent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in uoto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo uult se adiri sedes apostolica ab habentibus uotum castitatis nisi pro coniugio. Vnde dicere, uotum non nubendi non esse reseruatum, ut uotum castitatis, est propriam ignorare uocem. Tertiò, quia nisi aliunde ad oppositum quandoq; cogamur, uerba iuris ꝓpriè interpretãda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè uel impropriè intelligi dubitarent. Voti autẽ nomen (ut ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quẽ inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas uotiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam ueneream, dicendo uotũ castitatis, obligationem ad abstinendũ à ueneriis, quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quũ ergo reseruatũ apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem ęquiualere, imò idem esse q̃ uotum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod utrumq; apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio: nec uocabula extra communem usum doctorum trahuntur, quamuis uulgares largius loquantur.

AD Vtranq; autem rationem in oppositum simul dicitur, q̃ nihil aliud cõcludunt, nisi quod uotum castitatis large sumptum, & uotum non nubendi, non æquiualent simpliciter: quod (ut ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: qua diximus, q̃ uotum castitatis propriæ, & uotum non nubendi, simpliciter æquiualent: & quod uotum castitatis, absolute loquendo, & uotum non nubendi, quoad dispensabilitatem uel indispensabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decemb. 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVÆSTIO II.

Num emissurus professionis votũ possit absolute renuntiare propinquæ hæreditati, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

QVÆRITVR vtrum emissarus professionis voti, possit absolutè renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶ ... ... tur q sic. Primò, quia vnusquisq; potest liberè vti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renunciandi competere constat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat aūt quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo conuenit ad aliquem acceptionis modū, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubie posset renunciare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate noxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quosdam solutio debitorum mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea in professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem vitæ transferre. Constat autem q restituendi in se onus suscipit, contingeret multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubiis extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

¶ Oportet ergo, si renunciare non potest aut professum solicitum circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternā obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunq; videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Luc. 5. sic q vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM est, q ius naturæ expressum à Domino, Matt. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quòd ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, q si propinqui, ad quos post renunciationem perueniret hæreditas, sunt tales q indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renunciare, insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renunciare. Tertiò, quòd si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolutè renunciare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, q renunciare hæreditati duo importat: vnū explicite, s. nolitionem hæreditatis: & alterum implicite, scilicet diuersionem hæreditatis ad aliū, vel alios. Renunciante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur: sic q renuncians, directè hæreditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, q ad alterū hæreditas declinet. Et si in renunciationis quidem actu sola nolitio consideretur hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & absoluta renunciatione: qm nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia nō comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarum secundū doctores in illis verbis, iussio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, q nolendo hæreditatem, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quum possit non renunciando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia vt S. Tho. in Secunda Secūdæ q. 62. art. 7. ad tertium dicit, tunc solum non obstare obligat aliquem ad restitutionem, qñ præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans. sed (vt obiiciendo factum est) apparet oppositum ex eo, q cuilibet licitum est vti iure suo: & nullus obnoxius est tam facti, quàm rei tenetur se inuoluere noxiis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renunciationis actu consideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videtur, q quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo q renuncians non est author talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinatio concomitatur intentum à renunciante. s. nolitionem hæreditatis: diligenter tñ consideranti videri facilè potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter: secundariò tñ intentam à renunciante: qm scit principaliter suum intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renunciando aliis, vel modificando, &c. Attenta ergo in renunciatione actu diuersimode hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renunciantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundò intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hæreditati immixti (qm ex ista declinatione ius hæreditarios acquiritur, & dominiū facti respectu æris alieni: si ad auaros diuersio fit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos uiros, fiet restitutio) consequens est, q talis diuersio debeat sic à renunciante eius authore modificari, quatenus nullius ius ea illa uioletur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuncians, inquantum est author talis deuotionis, quamuis implicite, dispositiue tñ disponit de hæreditate infecta. Constat autem, q ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunē ab iniustitia non se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituēdo: nec protestatione aut renunciatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, ut restitutio fiat: alioquin ut mutus subtractione præcepti, ad qd tenens in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendū ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubiū uerisimile sit de infectione hæreditatis: qm quemadmodum disponens de hæreditate tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, ut omnino restituantur: sic tenetur de dubiis bonis ordinare, ut certitudo habeatur, etsi aliena cōpertiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hæreditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renunciationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quā ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationē: consequens est q renunciatio licita sit, si annexam habet debitā prouisionē restitutionis agendæ: siue hoc fit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedētium post liberam renunciationem, ut prima cōclusio dicit: siue hoc fit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstantias in modificata renūciatione, ut quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renunciare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: ut secunda & tertia conclusione dictum est. Nec est in dubium uertendum, an fideliter restituent cohæredes, qui proportione sua infecta non curant satisfacere: uoce etenim Domini dicentis Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

AD Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absq; distinctione aliqua absolute renunciare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, q nouitio non competit ius absolute & libere renunciandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renunciatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: ut ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, q quum in renunciatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantiis fulta sit, dānificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei subortretur in ipso renunciante, obligans ipsum ad restitutionem acceptionis, siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorē se constituere, sed sic ordinare ut satisfiat: non propter aliquam præcedentē acceptionem, sed quia in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem uero dicitur, q ideo grauamen debitorū paruipenditur, quia creditoribus consueuit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter cōtractuum cautiones, & propter suorum quinternorum huiusmodi, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renunciatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, uel aliquid aliud non posse cogi (ut plures contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, q nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc casu:sed absoluere se absq; multa difficultate potest ab huiusmodi sollicitudinibus, et quando habet propinquos auaros adhibendo necessarias cautelas in renunciatione. quod pt multipliciter fieri uel renunciando aliis quos nouit non detenturos alienum, uel renunciando quidem auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit, quid restituendum sit, & restitutum: uel renunciando quidem auaris propinquis, sed ordinando, quòd hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit, quousq; tales electi ab ipso renunciente, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendũ est. Et quoniam nemo militat proprijs stipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragẽda. Et sic uotum aliquo, uel quouis alio modo rectè disposita renunciatione, Christũ nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est quum Zachæus Luc. 19 legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerũ simpliciter, sed de affectu qdẽ simpliciter de usu uerò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nã postea modum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus proprijs: glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die 29. Septemb. 1500.

QVÆSTIO III.

Vtrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

QVÆRITVR utrum per uotum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

¶ Et uidetur quòd sic. Primò, quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio. unde potest agere cõtra eũ, qui promisit, si non seruauit promissum, sed in talibus uotis fit promissio non soli Deo, sed etiam tali Ecclesiæ implicitè, uel explicitè, ergo per tale uotum acquiritur ius illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic uouens intendit se obligare nõ solùm ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesiæ uel imagini. Si dicatur, quòd illa promissio nõ est acceptata à prælatis illius Ecclesiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tũ quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiusmodi: ut patet in legatis factis Ecclesijs. Præterea, Si per tale uotum nõ esset acquisitum ius Ecclesiæ, non posset Ecclesia ipsa agere contra uouentem: sed Ecclesia agit contra non seruantes talia uota: ut patet extra de censibus, cap. ex parte. & ab Inno. & ab abba. ibi, & ex glos. 12. q. 1. c. fermus. & Archiep. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi. & Summæ Pisanæ sequacium que opinio.

RESPONDEO, quidam tenent uel absque ratione aliqua uel propter rationes adductas, quòd tali uoto acquiritur ius illi Ecclesiæ, cui res offerenda uouendo decreta est: & propterea talia uota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare cõmutantes huiusmodi uota. Alij uero oppositum sentiunt, dicentes hæc uota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas uel utilitas id exposcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio uera est, & conformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem: quia cum ex uoto nulli ius aliquod acquiratur, nisi ex obligatione uouentis: obligatio autem uouentis ex sola eius promissione, ut aiut, secundũ quòd in uoto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in uoto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & cõtingat quãque rem promissam unã aliam promissionem esse (ut patet in uoto professionis) necesse est duo esse genera uotorum, quædam una promissione cõtenta, quædã duplici promissione munita. Et uota quidem illa quæ unicam tñ continent promissionem soli Deo, cui promissio illa necessariò fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia uota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicant promissionem (altera ut materiam uoti, altera ut essentiam uoti) duobus ius acquirũt, & creaturis illis quibus aliqua bona promissio fit, & creatori cui uouentis implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt uota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur, ut S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 78. ar. 5. docuit. In eiusmodi siquidem uotis, promissio obedientiæ prælato tanquam quoddam supererogationis bonũ est res ꝓmissa Deo, & materia uoti, promissio autem, qua Deo, ad id nos seruãdum obligamus, essentia uoti est, & actus latriæ & quoniam promissio rationis actus est, expectat. nem patiens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub uoto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex uoto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola autem promissio in uoto ius parit. Cum ergo in huiusmodi uotis quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut B. Virginis, &c. nulli fiat ꝓmissio nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem authoritatis est dispẽsare, uel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor authoritas Ecclesiæ in cõcernentibus cælestem curiã, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: unde omnia huiusmodi uota cõmutabilia sunt habita ratione gloriæ illorũ Sanctorum, quibus promissum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his uotis promissionem prælatis illius Ecclesiæ, ex eo quòd res, quam uouens promittit offerre illi Ecclesiæ, intelligitur prælatis Ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi uotis locus in quo implendum est uotum non cadit sub uoto, ut persona, cui fit promissio, sed ut circumstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi uotis agitur: nisi ꝙ promittitur Deo talis res tali tempore, & in tali loco offerenda. ubi patet nullam promissionem prælatis Ecclesiæ esse materiã uoti, sed tantummodo rem talibus circunstantijs uestitã. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim uouerit nutriturum se tales pauperes Christi uno die, quãuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut, & aliorũ supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo uoto, ut quibus fit promissio aliqua, sed ut circũstãtia eleemosynæ offerendæ Deo, ut dicit S. Th. in 4. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi uotis obliquos nominũ casus ponderare: an scilicet uouens dixerit secum, Promitto Deo & B. Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi B. Mariæ talis Ecclesiæ offerre cereum, ut credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi Ecclesiæ, quia imago illius Ecclesiæ significatur ibi cõcurrere, ut persona, cui fit ꝓmissio. Hoc enim friuolũ esse ex duobus patet. Primò quia imaginem uouens nõ alloquitur, nisi secundũ id quòd repræsentat scilicet B. Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat, nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, ut circunstantiæ rei promissæ. Secundò, quia omnia, quæ implicitè, in uoto inueniuntur infrà uoti limites, secundum uoti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione uouentium aliud habeatur, uoti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliã autem promissionem ut materiam habere tunc tantũ promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, uoto uel promissioni adiungitur, ut ex dictis patet. Constat autem ex intentione uouentium, qui non nisi uouere intendunt (ꝙ promissionẽ supernæ curiæ creditur importare) quòd talis promissio non adiungitur uoto. Relinquitur quòd omnia ut circunstantiæ rei promissæ, intelligantur. & sola superna curia concurrit ut persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne uotum esse cõmutabile in uotum religionis. Cõstat autem id de quo est ius acquisitum alicui Ecclesiæ, non posse commutari in uotum religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ Ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de uotis personalis, non autem de uotis realibus: uoluntaria enim est. Admirandum quippe est ualde, si restringendum dictum commune foret, cur etiã aliquis explicitè uel implicitè non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia uota extendit uultimum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ in quo Papam consulendum dicit. S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæ. ult. expressè sentit quod obligatus uoto simplici religioni imperfectiori, reus fracti uoti non est, si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertè infertur, per uotum nõ esse acquisitũ ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absq; uiolatione uoti proprio motu aliam religionẽ perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, quod in maiori clauditur minus Non enim qui debet centum alicui Ecclesiæ, si soluat centum quinquaginta alteri Ecclesiæ, ubi sanctius uiuitur, &c absolutus est à debito. Si igitur ex uoto simplici non acquiritur religioni ius personæ uoto promissæ, consequens est, ꝙ nec altarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod Ecclesiæ ex eo, ꝙ aliquid ibi ad offerendum uouetur (siue ad ornatũ, siue ad subsidiũ, siue ad quodcũq; aliud cõmodũ Ecclesiæ spectet) tenetur tñ uouens implere ꝙ uouit, & ibi offerre, ubi se oblaturũ uouit: alioquin si absq; dispensatione uel commutatione uotũ integrè nõ seruaret, mortaliter peccaret.

ET per hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quòd in his uotis fiat aliqua promissio prælati Ecclesiæ: ut enim patet, quod

QVO Ad secundū, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo propriè, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt cōiter idiotæ cōsueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo propriè dicto videamus, si in beata Virgine fuit. Videtur.n.q̀ in ea fuit vel esse potuit, quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor q̀ѵque est causa spasmi secundum Auic. in tract. de Spasmo. igitur cum dolor Christi beatæ Virginis fuerit maximus: vt patet per Damascenū in libro tertio, dicentē q̀ dolores, quos mater Dñi euitauit in partu, passa est in passione filii: tunc enim impletum est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuam ipsius animā pertransibit gladius: ergo potuit causare spasmum propriè dictum. Sed si diligenter consideretur, neq; literæ, neq; rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi beatam Virginem ægritudinem aliquā passam fuisse. Tum quia similis debeat credi filio per omnia quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostomus, q̀ non fuit cōueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc præstitum videtur Ioanni Euangelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, q̀ positus est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à corruptione carnis inuenitur alienus: spasmum autem propriè constat esse morbum contrahentem neruos: nō igitur conuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoque à litera Euangelistoam Ioan. 19. dicitur, q̀ beata Virgo stabat iuxta crucem: & si spasmum (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam citò liberata ad crucem venit, nec sedet, sed stat, præsertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatis. Nec currendū est ad miracula, sed q̀ verisimile ac rationi consonum dicendum. Nec largè potes Euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euangelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantem. Tum quia consuetudo literæ euangelicæ est q̀n rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioannis primo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Ioan. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autem erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat. &c. & infrà Et publicanus à longe stans: & infrà. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina propriè interpretemur, omnia confusa erunt: vt Philosophus docet in 4. Met. Tenendū igitur indubiè mihi videtur, q̀ nec neruorum cōtractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasmum causare possit, non tamen necessariò causat. potest.n. & non causare spasmum: vt patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtuntur secundum Philosophum, 2. Top. non inconuen. seu à de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dī igitur vulgo spasmatus aliquis cecidisse cum præ doloris magnitudine syncopem seu ecstasim patiens cadit: occurritur.n. tunc ad sustinendū, & aqua in vultū aspergitur. Et iuxta hūc sensum, crediderim ego dici B. Mariæ spasmum. Huiusmodi autem doloris modum in beata Virgine fuisse ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed re vera neq; isto modo spasmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Lucæ 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impediūt. Constat autem q̀ dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secūdum actualem considerationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, q̀ beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quàm secūdum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & propriè meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor beatæ Virginis ita esset summus, quod tamē tota pars sensitiua regularetur, & subderetur rationi eius vigilanti: stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personā & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longe à beata Virgine uidetur fuisse. Hæc de tertio.

QVO Ad quartū ex supradictis motus, dico ad quæsitū id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum dupliciter. Tum quo ad radicem: quia non est autentica. Tum quo ad ueritatē significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec propriè propter dignitatem corporis, neq; uulgariter sumptum propter dignitatē animæ uerificatur. Tum quo ad tempus: quia uestigiis sanctorū Patrum inhærendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annunciationis B. Virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illę. Et sū isti non quandoq;, sed perpetuò, pręfatis diebus uolunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoq; si iuges illo tempore permittuntur, Missæ Quadragesimales aliaq; uetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, q̀ cum in cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, Ecclesia tū transtulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi uenerationem illo tempore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatæ Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hęc sunt reuerendissime domine, quæ mihi uisa sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Romæ, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISS.

tituli Sancti Xisti, cuius sunt quindecim vtilissimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS, IN sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, corā Alexandro sexto Pont. Max. Dominic. prima Aduentus, Anno salutis 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita uestra. Luc. 21. cap. Ingenii mei uires mensus, Sāc B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicēdum coram maiestate tua, pollicitus non sum. Non, siquidem quanta mētis acie, quāta orandi arte & consuetudine, quanta disciplina cum omniū ubertate opus sit, ut in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, ut meā hanc spōte conscenderē, sed malo parēdo tanto me discrimini credere, quàm minus auscultādo in tuto silentii portu me cōmorari: præsertim q̀ non aduentitium, sed proprio annexū officio munus explendū est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugii, ut oculos nostros ad patrem luminum dirigamus, eius opem quo uberius impetremus, reginam cœli una precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpētiū corda fideliū Dominus ac Redēptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus uniuersus conquassetur orbis: & ubi cunctorū animos ingenti pauore soluendos aspexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxiliū. Respicite, inquit, mentis procul dubio lumine, ad quā maxime spectat orati o, & leuate capita uestra, intellectum & affectū ad superiora erigite: his nāq; passibus suis, duabus uelut libratis alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius mutuū ascensum propriè orationem appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis instituto nequaquam diuertens, de ijs orationis aliquid in medium afferendum censui quod & tanto consessu indignū non sit: & mentis utranque partem uel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdē studiosissimos uiros, non negli-

genda illa ambiguitas excitata iãpridẽ fuit: quis votorũ mortaliũ precumue ad Deũ proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, cęremoniæ, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei si quidẽ, Stoici, Peripateticorũq; nõnulli (diuerso quãuis calle) cõtra Deũ hominumq; cõmercia progressi sunt, in sãdẽ sententiã cõuenere, vt eorũ, qui diuinis rebus operã dant, spẽ omnẽ deludant. frustrari nãq; expectationẽ lacrymarũ, oblationũ, venerationũ, & id genus humanorũ officiorũ olim asseuerant. Ægyptii verò, supplicationibus, processionibus, reliquoue diuinarũ rerum cultui eã tribuere potestatẽ, quæ ipsum mundi rectorẽ mouere, atq; in alterutrã partem flectere posse crediderint. Christiana autẽ religione Spiritus sancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationũ effectus tam pulchrè moderata est, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum animet, neque mobilem eam quouis pacto faciat. Quocirca pro huius tantę difficultatis veritate disputanda, prouinciam suscipiens, primũ, quòd oratio in numero causarum, deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in suprema earum sede locanda sit, differere constitui.

¶ Omnipotẽs Deus etsi solus quæcunq; facta infectave simul nõ implicent, efficere põt: quẽadmodum tñ diffundendę bonitatis suæ gratia, res oẽs, quæcunq; sunt, existentia donauit: ita res ferè cũctas omni relegata inuidia ad supremã deitatis participationẽ asseruit, dũ agẽdi eis virtutes liberali largitione concessit: & tãto fœdere secundas sibi causas deuinxit, vt nec illius immẽsitas quãtulãcunq; efficaciã absorbẽdo cõsumeret, aut præueniendo impediret, nec harũ interueniens, illius ad vltima quæq; aditum obstrueret. Illapsus.n. quidã diuini numinis adeò intimè fit, vt cęlũ ac terras camposq; liquẽtes Lucẽtemq; globũ Lunæ, Titaniaq; astra, Spiritus intus alat: totãq; infusa per artus, Mẽs agitet molẽ, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege torã agentiũ ferrẽ in tres ordines (corruptibiliũ, cęlestiũ & immaterialiũ,) vt & inferior superiori obtẽperet, atq; extrà, quin potius supra oẽs, ipse totius orbis princeps moderator psideat: neq; enim fas est aliis primã cõnumerare causam, quæ prima cuiuslã naturã locũ teneat: qñ summę bonitatis fons, origo custodiã, cõsummatioq; sola ipsa existit. Quãobrẽ præclarè Aristoteles gloriosum Deũ summũ bonũ vniuersi, nõ in ipso clausũ, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscũq; naturalis ordinis legibus est absoluta: verũ diuinas etiã quasdã participationes latenter exẽptas. Credimus modũ quendã rerũ esse, quas etsi imparati plerisq; intellectu præditi nõ ambigimus, cõnaturales tñ alicui nulla authoritate fieri posse prædicamus, docemus, demõstramus: sunt aũt gratia, charitas, lumẽ gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super omnẽ eleuant naturã & creaturã, quæ creari posset: qa diuinũ assequũtur ordinẽ, velut deitatis (si fas est dicere) pprietates. Eodẽ quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes cõsequẽtesq; vires ppriis cõnexę sunt formis, & parẽ esse oportet naturę cuiusq; & cõmuniũ communicationẽ, eodẽ inquã vinculo, quę memorauimus, excellentissimæ illi naturę cõiunguntur diuinæ: nec minus vis ois seipsã excedẽs illius fieri cõsors põt essentiæ, quã rerũ harũ fiat participatio insignis, nec deitatis capax esse quisquã magis põt, quã earũdẽ perfusione reddat. His itaq; creaturarũ eminentissimas qualitates naturaliũ causarũ ordines trãscẽdere exstãtẽ est iõne, vt inter causas secũdas annumeratę, primatũ obtineãt. Vniuerso itaq; agentiũ principiorũ ambitu, quo differuimus mõ dispositio, quã pmisimus orationũ causandi vim, diuersos causarũ gradus inuestigãdo pscrutemur. Familiaribus qdẽ nobis rerũ principiis pducẽdũ si qd est: calore resolui, frigore cõprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extẽdi, dẽsitate cõstringi, affectionibus reliquis subiici, fluxa atq; oppressa pugnãtiũ inter se virtus exigit. Mẽs aũt, cuius orare ppriũ est, quãtũ hęc aspernetur, his psit, horũ infra se subiecerit potestatẽ, nec illos quidẽ latet, quibus Philosophia, sensuũ quoq; opera ab his libera esse mõstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datũ est, qd immersi cõtẽplemur. Paulò superius artiũ genus, organorũ fetiis secreto uenit nem bisq; edẽpti sonoũ redduntur opifices. At qui optimã elegerint Mariæ partẽ, exterioribus sese negãtes, publicas priuatasq; actiones solicitudinesq́, recusant. Bonorũ deinde officiorũ virtutis, morũ, totiusue animi ornatus, quę indita à natura semina sũt intra singulos quosq; cõtinẽtur: neq; fieri põt, vt altero voluptates à se abdicãte, parsimoniã sectãte, ira moderãte, timorẽ depellẽte, ius vnicuiq; reddẽte, disciplinæ cuiusuis operã dãtemq; quolibet excolẽte, cõtinens, tẽperatus, mãsuetus, fortis, iustus doctusue efficiatur alius. Diuinarũ verò obsecrationũ vis, in angusto nãtis angulo nõ arctatur, sed ad extrema quæq; diffunditur, oia perlustrat, cunctorũ fines attingit, penetrat, pertrãsit. Sydera quoq; potestas quintæ integratis essentiæ à terminis astrorũ, cursu, lure, occultoue influxu perficitur. Supplicationes verò facias cœlestis naturæ, motus, luminis influxusq; expertes vtroq; patet esse modo: agere.n. nostra isthæc cœlesti more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autẽ superiorũ corporũ afflatu opinãtes intellectiuã animæ portionẽ (ut princeps Physicorũ ait) à sensiuua separare nesciuerunt. intelligentiæ deniq; (quas Angelos appellamus) aut absq; orbis motu efficere possunt nihil, aut certè solis localibus (ut Theologis placuit) præsunt mutationibus. At precibus puto de pectore emanantibus hoium subditos obsequii, subtrahere fugereq; nihil earũ imperiũ, veritas testatur: Quicquid orãtes petitis, credite in quit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factiuæ, actiuę, cælestes spiritualesq; causæ nostrarũ intra se nõ claudunt orationũ potentiã, solusq; supernaturaliũ diuinarũq; ordo superstit, in hoc rerũ fastigio humanarũ precũ si causę sunt, reponendã esse dignitatẽ mentẽq; quis nõ videt? Verũ cũ altissima sit ista hæc rerũ series, Creatoriq; soli cognata, fieri quo pacto põt, ut obseruantiæ huiusmodi (humana quidẽ facta) nostro subditæ arbitrio, in tã excelso rerũ cacumine locandæ credãtur? Incredibile autẽ dissonumq; ne cuipiã hoc esse videat, humana vota bifariã perspicienda sunt: ut hominis nuda operata, atq; iterũ ut cęlestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si cõspecta fuerint, congenitam boni cupiditatẽ ad bene beateq; viuendi facultatẽ præseferũt, & velut semina terræ cõmendata, Sole, imbre, rore, cultuq; reliquo pullulant, crescunt, florescũt atque fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaq; excultus quicquid virtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et qa narrata superuacanea ebliorret, nec ratio suadet alterius opẽ quærere ubi possit ipse perficere, nulla adhuc supplicãdi necessitas, nulla tot precũ vtilitas apparet. Quæ sis. ut post habẽdi penitus nõ sine magno excellẽtiq; ingenio præditi Philosophi, si ad vulgares cõpescendas insolentias, ad effrænẽ moderandã audaciã, ad bonos inferendos mores, cultũ isthunc adhibendũ tradiderũt. Insitas seruari vires, singularem de hominis salute elemẽtissimi Dei solicitudinẽ, ex qua nrarum petitionũ oritur efficacia, pmissamq; æternæ vitæ beatitudinẽ, quæ eisoẽ fructũ præbet, ignorarunt: abscõdit.n. hęc Deus pater arcane à sapientibus & prudẽntibus huius sæculi, quæ suis etas paruulis oñq; reuelaturus: Ornata aũt humana mens gratia, fide, spe, charitate, cęterisq; perfusa cęlestibus habitibus, primæ summæq; bonitatis amore rapit, illius intuitũ cõcupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nõ vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nõ ascendit, qd pparauit Deus diligẽtibus se: & nõ mõ debilis, infirmus, deficiens omnium hoium & Angelorũ conatus, verũ etiã nullus fore cõprobatur: hinc potẽtissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandũ auxiliũ, hinc expetẽdus ducatus, hinc miris quidẽ veris tñ modis, & inmoto cõsilio diuina exoratur clemẽtia & orationũ nostrarũ nõ perit efficacia. Quẽadmodũ.n. generi animaliũ inanimatorũq; rerũ oium est à natura tributus appetitus quidã inquirẽdi boni: id tñ assequi nequaquã põt, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur oia in oibus, eiusq; ducatu: ita sanè concitata in nobis per Spiritũ sanctum summi boni desideria, expleri in humili intercedẽte postulatione contingit. Exposcit vbiq; diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia tendũ, pria ad bonũ fieri, sed opẽ sentiri, qua iciẽ ad id diuerso ferant gradu: si ènim effusa diuinę bonitatis quantulacunq; similitudo res oẽs constituens, atq; decorans secundũ affert, nisi cõtingens quippiã præpeditat innati cuiusq; appetitus finẽ voluptatẽq; naturæ, quãto magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splẽdore coruscans cõferet, ut quẽ à facie Dñi cõcepimus, & parturiuimus Spiritũ salutis, pptus nexibus qñq; patiamur. Cõmonentis præterea officiũ est, ii quos ad opiãdũ, aggrediẽdũ, agendũq; impleret eorundẽ electione, aggressu, actione uti, ceptaq;, quoad eius fieri potest, pficere: propterea quidẽ qua tõne mouẽtur singula, eadẽ & quiescũt. Natura etenim lata, natura assequũtur, natura manẽt, ui aũt expulsa ui trahuntur uiq; cõsistũt. Fecit aũt sapientissimus Deus nos ad se, & inquietũ est cor nostrũ, donec requiescat in se. Scimus nãque, qd ois creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmetipsos gemimus adoptionẽ filiorũ Dei, expectantes redemptionẽ corporis nri. Suũ igitur esse pios, quos inseruit affectus, quibus ad eũ suspiramus, quibus petẽdo accẽdimus, nõ excludere, sed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ sublimitas scribitur, prædicatur, extollitur, ut diuinæ naturæ consortes, ut filii Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores nõ sumus? Si ad capessendũ paratũ nobis ab origine mũdi æternitatis regnũ opa nra efficerũt nihil, miserabiliores pfectò nõ mõ nationibus, sed vilissimis ẽt quibusq; rebus filii Dei sunt, si reliquorũ formę, actiones & fines pitate cõgaudẽt, eis verò acceptę naturæ ad gerẽ obtinẽdã ois actio subtracta sit. Quorsũ diuinę amicitię munus humano collatũ est generi, si amicorũ iura seruare nõ possũt, si cuiusq; hois apud Deũ nulla est authoritas? tñ qd optat qs optimũ, potẽtissimi Dei amicos efficere nequit? si ęqua est petẽtis atq; nõ petẽtis cõditio, & par vtriusq; facultas, si ęqualitatẽ nẽpe obsecrãtium

nō id infert, ut aliquid uelit aut malit immutabilis Deus: sed ut opera nrā fiat, q̄ alias factum nō fuisset, sed ut accōmodè causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarū quippe causarum leges non norunt: nō ideo negant uanas esse, q̄ summi opificis potentiā augeāt aut uoluntatem mutent: sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatas ēt habent causas, qui à summo bono descendunt cōsono gradu rerū perfectiones. Ita nanque sapientia attingit à fine usque ad finē fortiter, & disponit oīa suauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, cælibatum, seruitutē, ieiunia, uigilias, solitudinē, orationes, cæterosq; supernæ uitæ gratiæ susceptos labores despiciunt, & causare nihil contendunt, defendant uana esse singula hominū studia accusent an: dos agricolas, arguāt solicitos negotiatores milites, omniū atqȝ opifices, & uarijs literarum disciplinis operā dātes, dēt ipsam deniq; naturā: quæ sicut ad uitæ status gloriæq; cōmoda possidenda, laborandum esse suggerit, si ad fœlicitatem, habendam orandum esse docuit fidelissimo naturæ testimonio, oīum nanonū oīum prorsus seculorū ritu cōprobāte, neq; enim uel noua uel singularis obsecrationū est religio: sed ætates, tēpora, æuitatesq; si recenseas, uetustissimam hanc obseruationem totoq; orbe terrarū diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod antē indeficiens apud oēs perseuerat, à natura iuditum, aut immo btiori aliqua cā institutū esse, omnium philosophantiū schola confirmat. Non uana itaq; nec parua potestate donati sumus, qñ interpellendæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, qñ nostræ orationes, nostri exēpli efficiunt causæ desiderij: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

In ordine hoquarū causarū locāda est orō, & in ordina supra prima causa

Deinceps ut erat ꝓpositum, ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluam. Quamuis P. B. argutia dicta, quæ disseruimus, scioli plerique puteut: retundere tñ quàm assentire malout. Causarum inquiunt, genus quadrifariam diuisum cū sit, uestra isthæc religio, si earū conuuetur ambitu, quā demique subdit causandi rōnē, finis, forma & materia eorum, q̄ in sacrificijs obtenta creduntur, ab humana lōgè sunt opera: efficiēs uerò cū oporteat rem aliquē dare factis, & hominum uota nil oratione tribuāt impetratir, procul esse ab agētium finibus factē dum est. Deficiunt præterea nunquā aut certè rarò, rerum p se actiua: oratur aūt plerunque expectatione uana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus uis est. Animaduertissent profectò hi argumentationū suarū q̄ friuola sit ratio, si mētis oculos ad geminam cōiecissent sectionē. Alteram agentis in disponēt adiuuans, consulens, & perficiēs: alteram modi agendi in imperiū, suffragiū, atq; ministeriū. Relucet in his agentis nomine etiam suffragātem admitti, nec enim dūtaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: ut enim p̄cipiens effectiuum esse constat (quia obtemperantem executorē ad agendum promouet) sic & petens qui actorē ad faciendū flectit: quia & apud grammaticos idē imperatiuus, & deprecatiuus est modus. Nec indignū rōnali censeas creatura, q̄ reliquis quietum esse ex proprijs uiribus sit à natura collatū, ipsi autem tā humilis actione alienā opē implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, quam in ardua difficultate de cœlestibus motibus differēs autor Peripateticorum protulit sententiā: Meliorē inquit fore ægrotantis fortunam cōpluribus auxilijs perfectā assequi sperātis ualetudinē, quā paucioribus exiguā. Librandas rerum naturas ex hoc uoluit, nō quia potiundi boni potentia est maior, sed quia, bonū potiundū est maius. Non minor itaq; rōnalis est creatura q̄ externo destituta auxilio optimū in tota natura consequi nō valet: sed eo altiorē cōscendit gradū, quo excellētior & diuinior cogitatu superior illi fœlicitas ꝓposita atq; parata est. Non officit ēt q̄ nostris optatis plerunq; oratio nō respōdet: causarū n. nō quouis modo: sed riitè dispositarū lex est nunq, aut tarò deficere. Vegetabilium quippe semina nō aliter, quam udis mandata sulcis suo tēpore oportunaq; diligentia exculta obueniunt: vt sæpe fructus afferāt. Sol cum homine hoīem, cum Leone Leonē cū singulis animātibus singulorū genera semp ferè generat, modo q̄ illā nō desint præparationes. Quocirca si Dñm precantes, nulla affectio causarū more, efficaces ia ltē frequentes redderet, meritò causalis eos ordo à se abdicaret: sed cum eorū ritus sit uigor, vt totus assit orationis effectus, non sine quo incassum ligat, sed est quo fructū referāt expectatum: iure inter effectiuas causas locū sibi vendicauit. Accepimus uero petētes piè pseueranter, ꝓ se necessaria ad salutē obtinere: nō sæpe, sed semper efficere, quod cupiūt. Piè quidē petēdum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nō accipimus. eo q̄ male petamus: qui. n. declinat aurē suā, ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis: & cum is qui displicet ad impetrandū mittitur. irati animus ad deteriora ꝓuocat. Dedit equidē postulātibus regē in furore suo: & respexit in orationem humiliū, qui uoluntatē timētiū se facit, & deprecationē eorū exaudit. Perseueranter ēt: qm pater misericordiarum & Deus totius cōsolationis rogari instātissimè uult, ne oblata aut illico īpetrata uilescāt: & nosipsos ad ꝑcipiēda promissa deuotionis igne accēsos præparemus. Clausis ostijs intēpesta nocte se pueris q; suis somnū capiētib⁹ euāgelicus amic⁹ post negatū mutuum, post increpatā molestiā improbitate pulsantis uictus quotquot opportuni fuerant panes elargit⁹ ē. Pro se uerò qñquidem obstare aīus, cui petimus aut oramus scelera, ne ēt Sanctorū preces adiuuētur, Hieremiç cōtestatus est Dñs: Tu, inquit, noli orare ꝓ populo hoc nec assumas pro eis laudem, & orōnē, & nō obsistas mihi quia nō exaudiā te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, nō est aīa mea ad populum illū. Necessaria demū ad salutē æternam petenda sunt, quid enim reliquorum oremus, sicut oportet nescimus, nouit autē cœlestia Medicus, quid ægris salubre sit: & idcirco sæpe nō tribuit q̄ noluimus, ut tribuat, q̄ mallemus. Si enim nos cum simus mali, nouimus bona data dare filijs nostris, nec credentibus se petere panem, ouum, aut piscē, lapidē, scorpionē, aut serpētē porrigim⁹, quātò magis pater noster cœlestis quæ obsonia uidet, clemētius negat, quā indulgeat. Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dexterā læuamq; regni sedē peo tū matrē mittunt, & audiūt, Nescitis quid petatis. Paulus uas electionis stimulū carnis suæ angelū Sathanæ ægrè ferēs, ter Dño rogato, ꝓ illius ablatione exauditus nō est: quia si illo caruisset saluus esse nō potuisset. Efficit ergo semper optatum, modò suis partibus cōstet oratio: reliquū est, ut in suprema sicut præmisimus, reponatur. Tanto nos fecit munificentissimus Deus, ut ex infimo genere uota hmōi in altissimo post se causarū solio, omni ei creatura subiecta statueret, declararet, factisq; cōprobaret. Oratione nāq; terra aperta est & deglutiuit Dathā, & operta cōgregatione Abirō rursus clausa de. Iordanis unda ꝑpetem suū meatū retorsit: aer mensibus sex & annis trib⁹ serenitatem seruauit: ignis à castrorū cōbustione cessauit. Oratione grādo, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mūdata, excæcati & rursus illuminati Syri, Ezechiç ter qui adiuncti sunt anni, uita functi pueri reuixerunt. oratione Moyses Amalecitarum ꝓfligationē, Sanson extremum robur, Salomō sapiētiā, Daniel ul somnia reuelationē, Hester Assueri gratiā, Mardochæus populi liberationem, Susanna intēratæ moris ultorē obtinuit. Oratione sol cōmoratus in cœlo longiorem triumphāti populo diē ꝓstitit: solis recessus in decimū præansitæ niç gradū, Esaiç uaticinio testis affuit. Orōne immanissim⁹ draco, cui ꝓmissum est aīas seducere in angustum deserti carcere detrētus est, dæmonum genus apostolicæ authoritati resiliēs eijcit. Angelus Dñi cētū octaginta quinq; millium militia interemit, Michael Iudæis præsidium tulit, Gabriel Danielem solatur, Raphael Tobiæ lacrymis affuit: sed quid p creaturas uagor? Creator nēpe ipse humillimi famuli sui orōne deiētū se fatetur. Dimitte, inquit, me, ut irascatur furor meus. O humilis lacryma, quāta est potētia tua, uincis inuincibilē & superas Oīpotētē. Tua sunt hęc Deus optime opa, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorū interpellationib⁹ delitijsq; uniuersā subiecisti creaturā, tu amicos tuos tā admirabili gloria decorasti, ut quicquid à natura uirtute, fortuna, spiritu, atq; à temetipso expectādum est, hoc totum illorū uotis cōmiseris. Verè misereris omnium Dñe, & nihil odisti eorum, q̄ fecisti, nūquā quniē cęci illius in Christum tuum adhuc caligātis sententiā (qua dixit, Nos scimus q̄ peccatores De⁹ nō exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petriq; preces admisisti, cōfutasti & ad flagitiosos quousq; exorādi munus ostendisti. Hēt itaq; Ecclesia tua B. P. sacrū cultū nō uanum, aut fortuitum. sed inter eās effectiuas supremi ordinis oīa sua dictiune cōcludētē. Nec in uacuum obsecro sātā Dei gratiā, largitatemque recipiamus, regnum tuum Dñi Iesu est oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Postula à me, & dabo tibi Gētes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. idē est eiusdē orōne confirmatum, dicēte ipso ad Petrū. Ego rogaui ꝓ te, ut non deficiat fides tua: ꝓp q̄ Romana Ecclesia immaculata fide pseuerat. Collapsum ergo idem præceps ad prope ruinam cum uideamus, experiamur, sentiamusq;, sursum respiciam⁹, & leuem⁹ capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne uox illa repetatur. populus hic labijs me honorat: cor aūt eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & in secula seculorum. Amen.

ORATIO II.

De unione uerbi cum natura humana coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502. habita.

VIDEBVNT filium hominis cū potestate magna & maiestate. Lucæ 21. cap. Admirabile sacramentū, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B. P. profundius sensit, quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commēdauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quęque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa unione uerbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter,

ter, tamq; modestè disserere, ut tanto loco dignum quippiã afferrem, & professioni meæ uideretur aptissimum. Attamen primû Mariæ nomen, ut præsens nobis adsit, humiliter imploremus, decentes, Aue Maria, &c.

CVM Ad ædificationem perpetui templi solius atq; omnipotentis Dei, in quo uos B. P. & reuerendissimi Domini tanquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factũ est, admiratione pariter & stupore commoti sunt plurimi, subtilinsque inuestigare molientes, quo unus atq; idem uerus Deus & uerus homo esse possit ad philosophiam sese contulere. Cumq; in illa prospexissent, q omnis unio aut secundum substantiã, aut secundũ accidens fit, utranq; perscrutati, diuersa, utrinq; obstacula offenderunt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominisq; coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, ut Apollinaris somniauit, tertia quædã natura ex utriusq; commixtione conflata est. Si uero accidentalis affirmatur siue diuinum dicamus Verbũ habitare in illo homine ueluti in templo, siue ut indumento connexum (quemadmodum duas hypostases in eandẽ personã componentes) concedere oportet Nestorianam impietatem à finibus Ecclesiæ iampridem à Patribus explosam ultro reuocaremus. Quo fit, ut nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta uideatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassa (ut aiunt) Minerua: & rudites arbitrari talem fuisse illam unionem, qualẽ Deus uoluit aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, uana est admonitio principis Apostolorũ, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscẽti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbũ caro factũ sit quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est q omnẽ hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quia omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, ut intelligatur quid sit id de quo disputatur, in primis prælibandũ reor, quid sit uniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunq; è diuerso uenientia ad unius naturæ integritatem perficiendã concurrunt, siue informatione quadam, ut anima & corpus hominẽ integrant: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis mẽbra præseferunt, siue quauis alia enascentiũ conuersatione rerũ id euenire contingat. Cùm aũt ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & seipsa omnis cõpositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem uenire nõ posse (utpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnãte) assumptio hominis à Dei uerbo unionem in natura repellit. Vniri uerò in persona illa dicuntur, quorum una eademque existit à Græcis hypostasis, appellata, à nobis autẽ substãtia indiuidua. Addidi autem indiuidua: quia cõsuetudo Latinorum, & quæ communis est substantiã usurpat. At unio secundum personã non uno tãtummodo intelligi potest: nã quodlibet accidens ab eo, in quo est, cõstat secundum personam indistinctum esse partes uel integritatis uel essentiæ cuiuscunque hominis quãtum ad personã attinet, eædẽ sunt cũ eo, cuius partes esse dicũtur. Verũ cum diuino uerbo fas non sit quippiã accidere, & ordo rerum nequaquã patiatur humanitatem, quæ ad substantiã spectat accidentis esse nuã subire, intelligi nullo modo potest, ut humana natura deuincta Deo personaliter sit: quẽadmodũ accidens subiecto suo inhęreret. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personę copulantur, incidis in Scyllã cupiens uitare Charybdin Deum enim aut hominem partis definitionem subintrare fatendũ erit: quorũ utrunq; riderẽt philosophi, alterũ orthodoxa detestaretur Ecclesia. Quid ergo? succumbendũmne nobis erit? minimè gentium Perspicatius quidem intuentibus uideri potest quòd membra cuiusq; hominis & partes sunt & organa: partes quidẽ, quoniã totum integrat, organa uerò quia ad officia muneraque propria accõmodantur. Organa autẽ dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidẽ artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tãtum distant, ut nequaquã ualeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodũ ensem aut calamũ cõmodare, propterea q nostra isthæc mẽbra nobiscum subsistunt, illa uerò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur uinculo, ut inuicem possit ab alterutris separari: quandoquidem & si nullũ intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nã & sensoriæ quæq; partes non eo quod partes compares habent organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: unde si senex oculũ solũ iuuenis assumeret, uideret utique sicut iuuenis, & si quis præterea cõrpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se uel partiũ, uel accidentium natura commiscente, quo organum implicitum asseueraturmus cuipiam tributum esse personæ, atq; hoc nimirum pacto nostram naturã Dei uerbo unitam citra omnem dubitationẽ cõfitemur. Et quia in tota earum, quæ apud nos sunt uniuersitate rerũ, nihil tã simile Seruo Dei, Quam intellectiua anima reperit, ab ipsa exẽplo qualicunq; sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pendantur. Cernere libet nostrã aĩam, præter q corporis est forma, utroque potiri instrumenti genere: dum & sui corporis eiusq; partiũ pinde ac cõgenitorũ organorũ utit ministerio, & externa adminicula pficiẽdis adhibet operibus: hominis enim corpus cõiunctũ intellectiuæ animæ organũ putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat, & pficit sed ob eã potius causam, quod idẽ cũ ipsa sortitũ est subsistere. Enim uerò si sola ui intelligẽtiç adimeretur animæ, hoc ipsum, q corporis pfectio est, retineret nihilominus secũ illud idẽ corpus, quatenus instrumentũ coniunctũ: ut Platonici omnes. Peripateticorũ uerò illi, q unũ hoĩbus dedere intellectũ, affirmant. At si incredibile, aut ambiguũ adhuc cuiquã uidetur, ut spiritualis aliqua substãtia corporeũ habeat quippiã eiusdẽ secum etiã participãs, quo proprias absoluat actiones, & tñ eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nõne intellectus hominis ad explicandos eorũ q intelligit, conceptus lingua utitur, quæ corporalis est, & eadẽ omnino persona cũ illo cõstãs, & tñ intellectus nullius corporis est actus! Quemadmodũ itaq; Intellectiua anima miris quidem, ueris tamen, modis geminũ habet instrumentũ iunctũ & abiunctũ: ita sicut profectò gloriosus Deus uniuerso creaturarũ genere ueluti organo utitur se parato, dum per secretũ, innumumq; illapsum se rebus immiscẽs ad suæ uolũtatis arbitriũ deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illã aũt humanitatẽ, quæ in Christo permanet, tanquã organũ coniunctum assumpsit: atque ad illa magnifica & excellẽtissima solius Dei opera, redẽptionem generis humani, sanctificationẽ peccatorũ, æterni regni aditũ. & id genus multa accõmodat, agit, exercet. Quare pclarè Athana. unionem animæ ad corpus, nõ ut materiã, sed ut instrumentũ pprium intuitus dixit, sicut aĩa rõnalis, & caro vnus est homo, ita Deus & homo unus est Christus. Cũ igitur unio omnis, ut primo loco cũ dicebamus, vel secundũ psonã fit, uel scdm essentiã, & essentialẽ pcul à pposito repulerim⁹, superest ut psonalẽ unionẽ hãc asseramus. Rursus cũ personalis unio interdũ penes substãtiã constata possit, interdum ãt penes accidens, & quę accidentis est similiter pcemissa sit, utiq; substãtialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eam, quæ asciscit partes: & in eã quæ organis contenta est distincta reperitur, cõstet uerò partium pprietates utrique repugnare naturæ: consentaneum est, ut diuinitas atque humanitas Christi in unã coiuit non naturã, sed personã: non accidentaliter (ut ita loqui liceat) sed substantialiter: non ut partes, sed ut altera humanitas, q uelut instrumentum quoddã (ut sæpe dictum est) adiunctũ diuinę personæ sit atq: Ita sanè adiunctũ, ut corpus illud uerũ Dei corpus, & aĩa illa uera Dei aĩa uerè atque constãter possit appellari. Nec officit quicquã nobis, q cõiuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare uideãtur, nõ enim oportet id continuè uerum esse, ut sexti digiti quacunque ex tã cõgenitu exemplo pbari põt Is enim de speciei humanæ integritate nõ est, & tñ organũ cõnexum est hominis habentis illum. Cęterum quo nullus hæsitandi locus excellenti cuiquã ingenio relinquatur, nihil obesse scito; q ipsum Dei uerbũ sola ui intelligẽtię ad assumptã naturã refertur: hoc enim minoris referet quam curãdum sit. Relatio nãq; sola non tãtum habet momenti, ut hominẽ Deũ faciat verum suũ inspiciẽdũ est, ex quo oriť fundamẽtũ. Qđ hoc in loco si attẽderis, in eo cõsistit, q fili⁹ Dei ad idẽ omnino esse personæ subæque suę naturã hominis cõplex⁹ est: hæc enim eiusdẽ indiuisio est, qua Deus homo est. Quę & tãta tanque singularis habetur, ut in tã numerosa rerum cõditarũ multitudine nullã diuus Bernardus reperit, quã nõ fateretur ab ea excedũ cũ docẽte Au. didicerimus potiorẽ unionẽ obtinuisse hominẽ in filio Dei, quã (mirabile dictu) ipsemet fili⁹ in Patre, cũ quo tã singulariter vnus Deus. Hęc est q pdigiis oĩbus adeò pstat, ut ne dicam cętera mirabilia Dei opera (quę uel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo uniuersa q fieri posse credimus lõgo supereminenti interuallo: quandoquidẽ homo, qui natus est in ciuitate carnis nostrę idem ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnũ illud, atque apostolicũ sacramentum: quo secundus Adam tãquã sponsus pcedens patrẽ reliquit & matrem, qñ forma suscepta serui splẽdorẽ maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhęsit factique sunt duo De⁹ inquam & homo in carne una. Hęc est ardẽns simulq; incombusta rubi flagrãtia: qua Deus noster (qui ignis cõsumens appellari uoluit) quã asciuit humanitatẽ, absq; cõsumptione cõtinet atq; illustrat. Nec secus quã ros in uellere abditur, & tanquã lapis sine manibus humanis operis de mõte uirgineę altitudinis abscissus creuit in montẽ maximum, omnia implenẽ qñ uniuersa & quę in terris: & quę in cœlis sunt instaurat: magnificat, beat. Hęc demum est quę mortalitatem nostram obiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed Angelorum quoque altitudinem efferens

ferens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nūc q-dem essemus & appellaremur genus electū, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumē suū vocauit, & demum qn apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egētes, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis cæteris, dignitatem tuam & diuinæ iā cōsors factus naturæ noli in veterē vtilitatem degeneri conuersatione redire. Nomē cuius capitis, corporisq; membrum sis. Etenim si præ oculis nostrā hanc tantū præstātiam in promptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bene beateq; viuendum. Quicunq; nēpe saluos suæ curam nō negligit, in vnionis gratia, qua Christo insitus est, stādū, aut ad eā redeūdem sibi fore faciles prospicit. Nā quia nos insani per impietatum nostrarū iniquitates ab vno uerò summoq; bono resilientes euanueramus, in multa discissi, p multa inhærentes multis, nutu denique Dei nostræ pditionis miserentis, venit Emanuel vnus & se nobiscū effecit vnū à multis exonerati, applicaremur, ad vnū, amaremus vnū, fueremus vno, psisteremus in vno, q cū Patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Dominica I. xl. anno salutis 1502 habita.

DVCTVS Est Iesus in desertū à spiritu vt tentaretur à Diabolo. Propositū hodie singulare duellū, S. ac B. P. admirādū vniuersæ creaturæ spectaculū exhibet. Vnigenitus nanq; omnipotētis Dei idēq; Deus omnipotēs trabea nostræ mortalitatis indutus, nō in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati pgrediens, alter pugilū mediā velut in arenam, & toto orbis theatrū psilijs, cōtra principē tenebrarū pugnaturus. Quis nō miret, quis nō stupeat, q nō oibus ppe sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientiū multitudo mysteriorū rōnis virtute cēm circūfundit. Cū aūt cuncta meos non valeat humana cōprehendere, & q pcipere datū est enumerare singula orationis modus non libenter sinat, ad vnū illud oculos inieci meos nō aliorū potissimū, sed q exilibus ingenijs (quale meū fateor) & tractatu facilius, ad nostrā maximè respiciat naturā. Cum. n. intueor Saluatori nostro, eidemq; Deo optimo, creaturā suā, quā bonā sanctamq; condiderat, obuiā fieri, culpam suadere, & nequitiæ venenum ad fontē usq; bonitatis attendere tentare, id modo versatur in animo Deus oīpotens maximus author oīum eorundemq; & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vn igitur malū rebus adiunctū est? quis malū mūdo inseruit? Operæ pretiū itaq; esse arbitror, quā breuissimè discutere prius vn malū in vniuerso sit deinde q ob causam hominū genus p cæteris plus mali occupauit. Verum tn nostro ut aspice et instituto, Mariā summi boni parētē ademus. Aue. Ma.

MALI Originem inuestigare tentantibus ille q primū occurrit qōnis nodus, Malū ab alio productū, an vero ex seipso subortū sit. Si ab alio, à bono igi, aliud nēpe à malo, nō nisi bonū est. Quo āt pacto à bono malū manare pōt cū pugnent inter se, nec solū cōtraria, sed cōtrariorū quoq; causæ sint? Si ex semetipso malū est, Manichæi sedit error, nec vnus vniuersi est princeps (ut Stoici & Peripatetici rōnibus affirmarūt) sed duo rerū principia, alterū quidē bonorū, alterū uerò malorū (vt Pythagorici sēxisse uisi sunt) cōsiteri necessariū esset. Implicitē aūt huius difficultatis nexū, q sibi absolui applicariq; desiderat, eorū q sunt geminā aduertat esse naturā. Altera quidē ad propriū boni ita disponit, ut tn ab eius cōsecutione deficere possit: qualia sunt ea oia, q in hoc ultimo orbe frequenti & alterna gnatione atq; corruptione uariātur. Altera uerò (ad quorū numerū cœlestia ptinent corpora) infallibili rōne propriū bonū consequunt. Nascit aūt hæc rerū disparitas ex ea, q pcedit diuersitate mutabilitatis atq; cōstātiæ. Illud quippe rerū genus, cui opportuna quęq; principia ad vltimū suæ naturæ adipiscēdū mutabilia sunt fraudari pfecto suo bono pōt. Cui aūt uel obtenti uel obtinēdi necessaria oia ppstō certoq; assunt, hoc à suo desiderio decidere (et si fingere liceat) impossibile esse vr. Plantæ etenim & semina idcirco ab intēto germine inueniunt qdē defecisse, q p impedimēta obuiantia naturalis eorū pfectus interceptus est, Sol uerò ab instituto nunquā diuertit ob eā cām, q inuariabili ordine natus est moueri. Nunc & hęc diuersitas ex priore dīa scdm potētiā, & eā quā Gręci endelechiā, nos verò actū atq; pfectionē appellamus: uariabilitas quippe connexionis cuiusq, ex potētia surgit, inflexibilitas uerò ex alia rei cōsummatione hi maiō potentiā oēm ad quoduis repugnans procul abeg. t. Nunquā. n. obirent aīalia: si tanta esset pfectio uitæ: q uim moriendi potentiā excludere. Sunt tn nō pari rōne tantæ inæqualitatis prima principia actu & potentia. illa. n. primā sedē tanta sibi authoritate uendicat, vt antecedens oē scdm quodcunq; genus abijciat. Hæc aūt & prius se fundamentum consequi nō recusat: possibilitatis nanq; cuiusque radix cēsetur ex nihilo esse (ut nostri) uel nō ex se esse (ut Philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus. Quem non ex se esse pullulare ab aere proferamus exemplum, quēadmodum. n. aer, quia non ex se lucet, quidquid luminis hēt, alio utiq; illustrante hēt: quotusquisq; uero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nō ex se existit quidquid pfectionis possidet, alio largiente quocunq; sortitur. defectus autē oīs, qui affuerit, ppea aduenit, q nihil ex se est. Quamuis autē cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit, non oia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manu omnipotentis tuetetur, huiusmodi hēt potentiam: sed sua cuiq; pro naturæ atq; proprij finis rōne accommodata est. Quocirca licet ea, quæ suaptè natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dum aliquid boni tāto sibi fœdere copulatorum, ut nullus sit relictus contrario aditus) alia uerò ab illo nihilo, vn ueniunt, tā paruum discesserunt, q non modo ad destinatū finē tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunq; eā ad vniuersale bonum capessendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu pdita) vno eodemq; interuallo ex nihilo proficiscuntur: q quidē eorum nullum ad finē proprium necessariò perungit, sed oia ingenito pht arbitrio & ad proprium sa agere bonum, & in aduersam partē reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanq; cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamque met sibi legē existere, & habere deniq; rōnam eandem, quā & uolūtatē, reliqua natura q intellectus rōnis est particeps, libertate donati haud alia ualuit quā q ex nihilo potuit exiret hæc autē cum particulare quoddā bonum assequit, & alterius legi, cui uniuersum bonum est naturale subijcit, & uoluntatē ex se defectricē afficit. Eiusdē. n. rōnis est, esse creaturā liberā absq; potentia diuertēdi ab eo, ad q destinata est, vniuersum bonum, & creaturā uniuersum bonum esse: quod profecto non solum non fieri, sed ne cogitari pōt. Quid. n. tanta quidem viget libertate, ut à bono discedere nequeat (cum bonum omne uoluntas possit appetere) totā bonitatis naturā, eandemq; immobilē in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decedere. Quamobrē Areopagita Dionysius, malum particulari bono commē alligauit indiuiduum. Quum igitur malū ex naturali, boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas, ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demū suboriatur ex nihilo: cōsequens est, ut quæcūq, mala sunt, idcirco sint, qm illa, quæ malis subijciunt, ex nihilo ueniūt Et cū potestati non subiaceat diuinæ, ut creaturæ sint, & nō ex nihilo ineuitabile est quin malum fit: si tamen subsistere mundus dēt. Verū inter malū naturæ atque moris tn interest, ut illud quidē & posse & esse necessarium sit: hoc aūt posse similiter necessarium, facere aūt libertatis fuerit. Percunctantibus itaq; unde malum, ex se, an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agēte authoreq; aliquo, siue uolēte, siue nolēte, aut p se, aut p accidens prouenire. Quemadmodū nō frigescere, ignē inseparabiliter comitatur: nulla tn cā petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum uerò ipsum a bono nascitur, sed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus. n. operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut falsē appatēs bonū agentis oīs studiū contendit. Nemo profecto lacessitus tanto unquā furore ultionem expetiit ut alterius malū primaria optione eligeret, sed dū bonis quibusq; nostris (utilia, delectabilia, honesta enim) acqrendis tuendisque operā damus, aduersa quęque declinanda, refellenda, destruendaque occurrunt, Hæc est origo atque ratio, qua malum mūdo obrepere cœpit, extremasque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Origo mali.

Deinceps ut pmisimus, quare tāta mali multitudo hoīes præ cęteris inuaserit paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas S. P. flēda potius q disputāda esset. Cęlū. n & terras & mixta quęque cōspiciēs, intueor rerum oīum spēs ad proprios certum fine cōtendere, inētis boni potiri, uel in nullis, aut certè in paucis singularib. desiderium falli, & impedimentū perpeti. Humanū aūt genus oē, tetra uorago uitiorū (q uerè mala sunt) sic cōplexa est atque absorbuit, ut Rara auis in terris, & nigro simillima cygno uir bonus & sapiēs, qualem uix reperit ullū Millib. è cūctis hoīum cōsultus Apollo. Cur solū humanū genus Deus optimè tot ac tātis malis respersisti, aut certè inuolui passus es? Nūqd oīa certo fine gubernas hominūq; solos despicis actus? nūqd totius operis abiectissima pars homines sumus? Heccine est imago tua Domine? Vbinam illud prophetę tui de tua erga nos misericordia admirantis: & tanti homines fecerit.

Cur hominē magis quàm opera, mala plura inuaserunt.

feceris, quòd eorum pedibus cũcta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cęteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc sit, cõem nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferè omnia finem assequũtur, nostrum autem paucissimi uoti compotes euadunt.

¶Bifariã aliqd accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodum quippiã sit ad bonũ aliquid rursus ex materiæ necessitate, q̃ constat veluti ex purpura, cinea, & ex ferramẽtis quibusq; corrodẽs emergit rubigo. Qua pp sicut faber serram facturus durã ferri eligit materiã & ad secandum idoneam, q̃ aũt rubiginem cõtrahat, tñ abest, vt optet ut quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hoĩem, qm aĩæ actiones instrõ indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (obidq; moles carnes hn aptos mentadoci lesq; videmus) oportuit tale affigere corpus quod earũ qualitatum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum proinde oportuit fieri hoĩem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rõnali appetitu atq; sensibili. Electa nimirum sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam rõne frueremur. Nunc aũt cum simulatq; editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cũ vtilibus, tũ delectabilibus, atq; itaq; hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequenti vsu adeo familiari fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mẽtis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare, consectamur propterea blandientem libidinẽ, nullum hñtem modũ nullumq; finẽ, & toto impetu pau lanim ferimur, imò rapimur in istas sensuũ oblectationes. Delecta hæc non sunt, ut in hoĩe essent, sed ea connexione partium, pullularũt: hinc siquidẽ caro concupiscit aduersus spiritum, & spũs aduersus carnes, hinc Apostolus queritur, Video et legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati & rursus, Nõ quod volo bonũ, sed quod nolo malũ hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, ueneficia, inimicitiæ, æmulationes contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, qbus nõ sat est animũ inficere, nisi ẽt corporis mala tot tantaq; secũ ferãt, ut in nobisipsis experiamur nullã fere hoĩbus ægritudinẽ accidere, q̃ animi huiusmodi perturbationibus originẽ nõ traxerit ob eamq; cãm exteris aĩalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis & ærũnis infestatur, & quatẽ genus hoĩum. In sola igit̃ nostra natura, mirũ nõ est si tanta utriusq; mali rubigo resideat, qñ sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, vt sensus, & q illius sunt manifesta, facilia domesticaq; nobiscum coalescãt, intellectus aũt & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, q̃ sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster Diabolus circuit quæritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spũaliũ bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. An nobis fortasse longius aut ignota exempla petẽda? audacissimã enim best ã & illã & infensam, Dñm Iesum paulo ante audiuimus, quã importunissimẽ aggressam. Et primò quidẽ esurientẽ ad ea q̃ carni erant sola, in externa suasione inuitauit, nõ n. decebat immaculatũ agnũ, qui uenerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Aug.) nonnullũ pctm̃ sit cũ caro concupiscit aduersus spiritũ. Deinde religionis sanctimonia ad egregiã popularis famæ extẽsionem prouocans, si illæsus p aera descenderet quæ mundi sunt submministrauit. Demum ratus, q̃ si peccare licet, repugnandi gratia maxime licet, oĩa regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (internos scilicet & externos) habere nos admonet, caussam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescẽtibus labefactam singulariter videmus.

¶Nec ppea virtutis nomẽ tãquã impossibile pauendũ nobis est, & uia disparanda salutis, bonorũ n. offi ciorum omniũ semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæq; ualemus pro nostro integro arbitrio superare, Adijceq; intus & extra ad utriusque generis inimicos supplantandos, magna & munitissima p̃sidia posuit. Conditor omnipotens & gloriosus uictor noster. Exteriora quidẽ arma illa mer, quibus ipse usus est, ad utendũ contulit, sacrorũ uẽpe librorũ doctrinã, nulla siquidẽ rõne alia quã sola scripturæ authoritate certamen totum ad uictoriã usq; perduxit, cõpertum suo exemplo id esse monens, ut quicquid credendũ, agendũ, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloqnij lãce librandũ esse censeamus. Interius ne õ auxilium tr buit, qñ quidẽ antequã duceretur à Spiritu sancto, ut tentaretur à Diabolo, aquarũ fluẽta benedictione, proprij Baptismatis cõsecrauit, & deinceps cum primũ in nouã creaturã sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumq; oĩum uirtutum muneribus sic protegit, ut oĩa nequissimi tela igneo ueneno armata, facile possimus abrumpere, retorquere, & extinguere. Minimam nanq; charitatẽ diuus Tho. edocet ad omnium generũ exquisita tẽtata sufficeret. Quis nos inqt Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, an gladius an fames? certus sũ, q̃ neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, q̃ est in Christo Iesu, q cum Patre & Spiritusancto uiuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503. habita.

PROPE EST Regnũ Dei, Lucæ 21. Postquã rerum humanarũ atq; earũ, q̃ intra nos sunt, diuinarũ, culmine, potita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orandi munus eadẽ spectãte felicitate mihi sorte obtigisse. Ea pp oẽs aut expectare catalogũ quendã laudũ tuarum à me recensitũ iri, aut inuidere arbitror mihi fortunã meã. Magnorum n. oratorũ animi excelsa uirtutũ tuarũ fastigia cõmendare gestiẽtes optassent uehementius hunc sibi locũ dari, quò tã in latũ cãpum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tñ abest ut reprehendã, ut ingẽtes quoq; gratias pijs eorũ affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Atñ ab ista procul ualde sntã meũ consiliũ distraxit, spectans n. ad magnanimitatem tuã, quam p̃clara facinora luculentius ostendunt q̃ve mortales oẽs pleno ore congratulantes p̃dicant, auram istam popularẽ uẽtosamq; orationem quam animi magnitudo vt cetera quæq; caduca atq; fluxa spernit, omittendam censui. Verũm maxiĩã de immortalitate animorum difficultatem, & eã penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogãtia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principẽ, pastoremq; animarũ, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure hĩ. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

PRINCIPIO velut basim quãdã atq; totius orõnis fundamentũ id firmiter ab oĩbus teneri velim, ad cognitionẽ latentiũ substantiarũ, occultarũq; rerum, proprijs earũ effectibus deducentibus, nos rite saneq; puenire. Effecta uãq; si tollas, nullus notitiæ de arcanis delinquitur locus, eũ (ut inuisibilia mittamus) de corporibus cęlestibus, de Sole, de Luna, deq; reliquis astris, sublans officiorũ suorum actionibus q̃s uel tenuẽ cõiecturã caperet? Quis ignẽ leuẽ, terrã grauẽ, illũ calidũ, hanc frigidã dignosceret si ascensus atq; descensus, si calefactio frigefactione nunquã fuissent sensibus explorata? Hinc igit̃ maximus ille philosophiæ parens Arist. exorsus, Si aĩa inquit, aliquã hẽt operationẽ propriã, fieri poterit eandẽ à corpore quoq; separatã nihilominus manere atq; uiuere, si nullã sibi uendicat, sed omnem (vt ita dixerim) supellectilẽ hẽt cum copore cõem cum ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaq; iacto fundamento, subtilius ad inquirendum, an aĩa per se solum agat quicquã. Et qm̃ si quippiam solus perficit, id præcipuè est contemplationis opus, ad hoc uniuersa deducit quæstio, utrumqd intelligere solius animi sit, an uero animi simulatq; corporis? Vt autẽ quod quærimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, rebus oĩbus distributa pariter & accommodata officia legere atq; accuratius distinguere operæ pretium duxi. Quatuor esse actionũ gña philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ aũt mediæ. Et illarum quidẽ unũ genus est, quod in solo corpore materiaq; versatur, quales sunt affectiones, q̃ à calido frigidoq;, humido, sicco duro, leni, atq; his similibus p̃ficiuntur. Alterũ uero est, q̃ à rerum sensibiliũ mole eleuatum, ad spiritualium naturã solummodo infertur. Nostrã autẽ intellectionẽ ad neutrum horum generum pertinere facile constat, nec n. cum intelligimus affectus (quos modo dicebã) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquã extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neq; rursus eã altam petimus, ut corporis imaginibus nõ immisceamur: oportet n. intelligentẽ phãtasmata speculari. Inter mediorum uero generum alterum, qd mali est propinquius (in quo & actiones sensuum continentur) ab eiusmodi actionibus liberum est, sed corporeo organo explẽtur, audientes nẽpe uel uidentes, & si nõ frigemus aut æstuamus, quibusdã tñ corporeis intercedentibus portionibus sonos, colores, odores, cæteraq; sensata percipimus. Reliquum aũt spũalibus actionibus affine, qđ solum ab elementaribus qualitatibus sed à corporeo quoq; instrũo sese eleuat, obiectis tñ nõ corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellãt) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profecto actionum gñe nostram intellectionem locari quisquis ueri iudicis naturam nouit, nequaquã ambigit, experitur nanq; nosmetipsos intelligere discernereq; non genus hoc aut illud, sed uniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam sit is qui arbitratur, omni uacet affectu.

Probant

Probant hoc quotidianæ cōtrouersiæ: quib. sedādis iudicem ad neutrā partē propensum exquirimus atque laudamus. Probant internī mores, affectus passionesq́; quibus manifestū fit nemi- nē omni hora sapere, sed qualis unusquisq; inuenitur, talia & sunt ui. Probant naturæ experimenta: ut. n. uere discernamus quid amarū, quid ue dulce, sit nullo affectū sapore gustū seruare oportet: ægro namq; iā cuncta uidentur amara, quia cholerica amaritudo seu sordū infecit. Nec dissimile reliqs sensib. accidit una siquidē omnis iudicij cōis est rō, ut sit qui iudicat, a rebus iudicandis alienus: nā si illarum aliqua imbæserit, aut totū sibi iudiciū inflectit, aut falsum facit aliarū afferre cēsurā. Quo circa cū uniuersa ac singula q̄ materiæ cōcreta sunt intellectu nos discernere, atque hæc ipsa spūalibus distinguere experimēto comprobamus, necesse est ut noster hic animus uniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab oī sit corpore alienus. Vñ p̄clare Anaxagoras. Atque Arist. intellectū oportere esse immixtum dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim ut libero expeditoque imperio cūcta disponat: hic aūt ut recto sanoq; iudicio nia decernat. Nec audiēdi sunt nobis q acriori se ingenio p̄ditos existimātes, organum quidē (hoc est quādā corporis portionē) menti nō assignāt ab uniuerso tñ hoīs corpore eadem adiuogi rōne, quam attulimus, aiunt nō satis probatū iri. Tā irrationabilis est illorū cauillatio, ut nisi nelim eos nosse eā me scire, atque a sñia ea dimotum, referendā putassem minime. Dicāt obsecro isti, si intellectum ab oī parte corporis oportet esse liberum, ut oē possit corpus diiudicare, quo pacto uni toti corpori mersus, uniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue. n. pars siue totū, mō corpus aut corporeū aliquid sit, eū intellectiuā animā q̄spiā affixerit ad certā trahit, flectit deliniatq; cognoscēdorum corporum spēm: q̄ non solum amplissimā illā de oī mole corporea cognitione p̄hibet, impedit, atq; obstruit, uerum intellectū quoq; ipsum cum sensu miscet, solaq; vocabuli dña alterum se cernit ab altero. Quod si absonum ualde est (quandoquidē nihil distaremus ab animalib.) oportet, vt intellectus exercitium solius animi eē fateamus, & nō animi corporisq; cōe cōmodū sentire. Quæcunque aūt spēs operationum quippiā, sola efficit, retinet ac suffert sulhnētis aliis alicuius adminiculo non eget. Alteri nāq; si inniteretur, eoq; sub moto labasceret, nequaquā sola eā actionem contineret: sed cōem magis rēcipatet cum eo, siue quo subsistera non posset. Quòd si alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non sit, sua tñ uirtute subsistere qs dubitabit? Alterum. n. ex duobus fateri oportet aut illā per seipsum stare, aut hærere, & siquidē per se constat, in portu (ut aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quō contemplationem suā in suo tñ sinu complecti, fouere, gerereque ualet? Si species itaq; omnis, quæ propriam sibi uel unam uendicat operationem, communi Philosophorum sententia constans atque perennis est, inficiari profecto, nemo poterit, quin nostra mens (quam dū contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per sa quoq; solam esse manereque possit ac uiuere. Immortalem argo animum esse hactenus a propria actione probauimus.

Argumētū à naturali desiderio.

DEINCEPS Eiusdē sempiternitatē a naturali eius desiderio monstrandā curabo. Si cuiq; P. B. a natura inditum est, ut sp esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi ppeniā fore, ea potissimum rōne sunt arbitrati, q naturę appetitus inanis esse non potest, quara si noster animus suapte natura sempiternam cupit uitam, eum immortalitate uigere nemo dubitabit. Quod aūt ita sit a natura institutus ut optet se sp fore, manifestum sic fiet. Appetitionum duo sunt genera, alterū reb. omnibus cōe, quo unumquodque ad accommodum iuuans profutoramque fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent proprium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudentque & mille aliis uariantur affectibus. Vtrunq; tñ pro tuendo esse contēdit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quemadmodum aūt cōis ille appetitus, non uno tñ iuuenilī mō in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquā desinunt (quandoquidem quæ senescunt, effundere desideriū in omne tps non audent, quorum aut uigor tpe diuturnitatis non senescit, perseuerare sp eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscentium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouentur, atq; his, quæ intellectu præstant. illa. n. quū solū quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones nō suspendunt, quia uniuersa uarietatū, mutationum, temporūq; uolumina contemplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum est, ut parem uim appetendi sortita non hoc tñ aut illo tpe, sed in euum deducere uitā cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc sit, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidē præditos non dubitamus, sp tñ uiuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes fallimur. Eleuata obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas uniuersalis naturæ leges intēdite, sanctiones spectara duas. Alterā qua æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi desideriū & permanendi robur, ita quandiu quodq; durat item est, tādiu esse desideret, & quanto tpe expetit existere, tantisp̄er permansurum sit. Alteta, qua appetitus oīs quo unumquodque esse perseuerareque subiode concupiscit, aut ad quandam tpis mensurā clauditur, aut ultra quæcunq; tpis longitudinem se extēdit, cōparata sunt hæc in his, q̄ de cœlo natos æ scripsit interpres. His aūt iam dictum fuerit, q intellectualis spūs desiderium tendat ad esse nō hac aut illa ætate conclusum, sed ab oī tpe eleuatum (qm intellectu apprehensum solummō cupit bonum, q ab omnium temporum differentiis, quia uniuersale est, constat esse, absolutum) consequens est ut is, quo intelligimus & sapimus, animū in uniuersum tps effusum habeat uiuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quis nō potest, quin aut certo tempore, aut sp esse desideret, cum ei huic non subsit tempori, reliquū est, ut ad sempiternum sa extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed se ipsum noster animus propria appetitione (quę praua falsaque esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hęc, uelut ipsius cupiditatis parens intellectiua cognitio, nos autem sp uiuere nequaquā optamus, nisi quemadmodum uolare interdū cupimus. Sed qd diutius quæ domi sunt uersamus? obūc, & quæ extra a nobis sunt, cœlestem hunc motem, & diuinum nostrum profitentes animum? Ex illo quippe naturæ uultu, quē dixere chaos, rudē, indigestamq; molem, res oēs eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque connexas esse perspicimus, ut ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulū admodū p̄stare. Cōsurgunt siquidē ueluti depressi quidā gradus aut numeri rerū spēs, & ab his, q̄ singulis proximè sunt nullo distāt interuallo: atq adeo adeo similes cognatasque habent habitudines, naturas, actiones atque figuras, quæ sibi mutuo contiguæ sunt, ut non facilè plerunq; in illas distinguere. Peragratis aūt uniuersis corporū, plantarum, animarumq; naturis, ad hoiem cum. uanim rōdē gra ultra scensus, quo sensim pedetētimque procedebat, nequaquā seruat sed sursum repētè natura trahitur, & ad alterā, eāq; remotissimā contiguationē eleuat. Maiori namque interuallo hō a suprema animantium specie quam summū animal ab infimo non mō uiuētium, sed abiectissimorum quoque corporum p̄cedi litat. Ne autem hoc absque rōne dicere uideamur, eruentur nostra, alienaq; genera conditiones actionesque. Genera in primis, quando quidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens desursum uenit. Conditiones deinde: illa. n. tenui supellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatq; edūtur in lucē, accipiunt. indumentorum uice cortices, testas coria, spinas, uillos, setas, pilos, plumam pennas, squamas, uellera: pro armis aūt cornua, ungues, dētes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces uenena. Homo aūt pro uniuersis his, & aliis quàm plurimis & uariis & magnificis studiosas facilesque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus aliis, definitus est agēdi modus: homo aūt tot tamque dissimilibus utitur uiis, ut hic solus sit hominibus operandi modus, sine ullo certo agerā mō. Alia, sola salus iuuat: hominē uerò tam sensu quam rōne appre hensa, etiam si nil aliud utilitatis accessurum sit, delectās. Alia, de prole ciboque solicita pugnant: homo aūt famam extendere factus auidus, nomē & gloriam soboli, saluti, uitæq; anteponit. Alia postremo a consono illis bono raro deficiunt: homo autē (proh dolor) suū uerè bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tāta distantia inter hominē cæteraque naturas? unde solitæ pedatentim scandere, tantus repētè naturæ saltus? unde quæ consueta per similiora in similli duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profecto eām aliā reddidisse sat erit, nisi animū è summo rerū fastigio uenisse dixerimus: qui in alterū rerum ordinem naturā trāsferr supremia infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nēpe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duab. naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare nō dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid cōperire pōt, & ueritatis quippiā de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides ulla adhibenda est, si rōne inuestigata & ad sensuū usq; explorationē deducta humanę sententiæ quietē tribuunt, ineruditi, indociles, tardi, hebetes, stupidiq; est immortalitatē animorū in problema reuocare neutrum. O quā sibi melius consulerent isti qui se rerū occultarum scrutatores profitētes, quæ natura in sole exposuit, offendunt atque obtegunt, si suā cæcitatem silentio opprimerent, meliores namque haberentur Philosophi, dum taceret, quam imperitiores, dum tam inepta garriunt.

¶ Sed quid nobiscum te temeraria, animum P. B. sortio summa mundum, purum, splendidū, diuinū thesaurū profecto preciosissimū in uasis illis fictilibus reconditum? Mundum in quam accepi-

accepimus, quandoquidem non ob merita (ut Origenes fabulatur) corporeis uinculis est addictus, neque ut luteũ uiuificando corpus eiusdẽ sordes contrahat, sed ut naturæ fœdare uitam insinuat, cupiditates, libidines, reliquosq; auferat, animi moderetur affectus, humana quantũ par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum, ut quia illustriũ spirituũ ultimus, fulgorẽ micantissimæ lucis cũ aliis non sufferet, obumbratum materiæ tenebris lumẽ uel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque uniuersa natura a seipsa seipsum oĩa faceret. Accepimus deniq; diuinũ, ut summũ bonũ intelligeret, intelligẽdo amaret, amãdo possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositũ quale accepimus, curemus ne tẽporaliũ contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cũ in honore esset, nõ intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus uirtutum semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo animæ patiuntur ob igne corporeo & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorũ, quæ superuenient uniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mẽtis imbecillitatẽ & abyssum caliginis, quas ipse rerũ uarietas recõdit, animo reuoluerimus, B. P. nihil fere est, cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari ualeamus. Nõ n. ea solũ, quæ procul a nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in prõptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, siue difficillima quæque cũctabũdo ingenio stiloq; attingit, ut præclarè secũ actũ putet, ubi de occultis reb. probabile potuit quippiã attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborũ, dæmonum, hominumque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo dũo, audite, ut cum rationi maximè consentanea patefecero, malitis utcũq; cõcipere, quã uelle sensu uel certa demonstratione callere. Quod si uires siue corporis siue animæ huic pronũciationi succũbẽt, aut impares erũt dare pcor ueniã ualetudinario. Diuæ itaq; Mariæ tribunal solita pce ueneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu uigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quoque pœnarum genere affligi possit, diuersos autores uarias legimus attulisse sententias. Quorũ opiniones recensere & a fide aut ueritate discrepãtes sine intellectu refellere ea rõne constitui, ut purgatis erroribus credibilis magis ueritas fiat appareatque. Plurimi Philosophorum intellectualis naturæ præstantiã mentientes, ab uniuerso pœnarum genere tã humanas animas, quam angelicas oẽs substãtias liberas aiunt, ea potissimũ ratione persuasi, quòd malum omne citra orbẽ Lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutrãq; proinde illarũ naturarũ potest inuoluere, quæ a corporib. uniuersis sunt segregatæ. Horũ error facilè deprehenditur, si recti operis rõ, si creatæ uoluntatis natura in mediũ deducta fuerit. Rectũ quippe opus, & opus est & rectũ, quare a duobus necesse est proficiscatur principijs, quorũ altero opus, altero rectum sit, illud uoluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem uoluntas, quæ simul uoluntas & lex est, errare põt minimè, quæ uerò uoluntas tñ est, non lex, nec legi immobiliter hærens, e rectitudine declinare suaptè natura ualet. Cùm autem liberi arbitrij uniuersa lex, perfectam omnis boni rõnem in se claudat (quandoquidem ad oĩa liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari ualeat, ut creata uoluntas oẽ bonum sit, aut congenita natura possideat, cõsequens est, ut ipso summo bono excepto, reliqua libertatẽ sint flexibilẽ ad bonũ & malum sortita. Potest igitur in separatis eb uniuersa corporea mole spiritibus malũ culpa inesse, & quoniã iussisti Dne, & sic est, ut omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet uelum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina cõfutatis Philosophis, alias pœnis effici posse autumãt Angelos, uerũ oẽm eorum ærumnam in mœrore amissæ fœlicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Ut n. peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontẽ aquæ uiuæ, & cisternas propriarum affectionũ sibi fodiunt dissipatas) par est duplici eis ut in pœna dolore conterentur, & dãno cõtemptæ fœlicitatis & supplicio inuolũtis calamitatis. Alij animarũ supplicia asseuerãtes, finxerũt nasci ea ex terribilibus corporũ quorundam imaginibus, quas aspicientes, perinde atque pauore concutiuntur dormientes, aut phrenetici, quos inanis uel in somnia terrẽt, uel phãtasmata alligãt, tribuunt siquidẽ separatis animis organum quoddã cœlestis naturæ, quo terrificas formas concipiãt ad sui cruciãdas. Fabula quippe hæc est quasi rationi enim is ad cõpares stellas pollicita. Et quanquã tam ineptè cõposita sit, ut digna non habeatur, quã ui philosophia nedum diuina sapiẽtia coarguat, dedit tamen quibusdã ex nostratibus occasionem, etsi non stultitiæ cogitandi, a ueritate tamen nihilo errandi minus. Quantum n. puduit peritos uiros has ineptias sectari, nisi de nouo suo commento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporũ figuris mentes torqueri. Verũ hoc Philosophorum Theologorumque schola confutat eo, quòd intelligere omne per seipsum delectabile est. Arguto autem eorum intellectus decipi, ut tristitia putent quæ uerè non sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnihil denique eorum eo igne cremari mentes astruere conantur, uerum ne puerilis sñia uideretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, ut ignis ustionem persentirent. Voluntariè profectò sunt hæc conficta & uana, nulla ratione, nullaque authoritate constantia.

¶ Atqui in Philosophiæ gymnasio, sacrarũque literarũ ornatissimo domicilio uersati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligẽda docuerũt, alterũ iacturæ summæ beatitudinis, alterũ detrusionis teterrimo ignis carceri. Et qm̃ damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet paucaque disserere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non mõ illustres dæmonũ animarumq; substantias, sed insignes quasque earũ uires, intellectũ, liberũ arbitrium, actiuamq; potestatẽ. Coercentur aũt uinculis, catenisq; igneis, non eo quidem mõ, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, ut suo arbitrio inde emigrare non possit, & illum spiritum esse, hoc aũt corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed uñ refert, quòd noster animus hoc, in quo tenetur, corpus uiuificat, illi uero spũs, quibus alligantur corporibus, uitã minime pbent. Perspicua aũt detrusio hæc nobis fiet, si modũ ordinemq;, quo corpori spũs iungitur ac detinetur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu põt definiri. Definitum aũtẽ uolentẽ detineri naturæ rigore noster animus testatur. Quòd si tãta est naturæ uis, ut iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ authoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur nõ natura, sed ui detentus in loco spiritus, naturalem libertatẽ ac dignitatem, qua nulli subijcitur corpori, qua oẽ corpus antecit, qua omni corpori præeminet pdidetque infœlicissimus pdidit, & perdidisse misertimè mœret, atque mœrẽdo ineffabiliter cruciatur. Affligatur intellectus, qui suæ captiuationis ærumnam non recogitare subinde non põt. Cumque simul malum medicari nequeat, ab aliorũ usum, quæ leuamẽ afferre possent, consideratione prohibetur. Et quamquã meditatio pœna non sit, cum liber quis meditatur solũ nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen ubi præsens est doloris obiectũ, ubi suam uim exercet in meditantẽ, ubi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmodi consideratio afficere põt. Affligatur uoluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quam maxime odit Dei iustitiã, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinẽ magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Affligatur deniq; actiuæ potentiæ, siquidẽ dire igni addictæ nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis uis inest, ut commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quòd iugis perẽnisq; est eis definitus carcer & dolor, ita ut nulla ualeat minuere aut mulcere aduentans conditio, sed sp̃ uti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque n. detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi uacare, affectũ deponere, sese adhortari, facere (ut aiũt) de necessitate uirtutem usquequaque ualẽt. Nulla eis clementiæ aut uarietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciunt, imò inuitã ad mœroris culmen clara luce uident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporũ cruciatu aliquid affectamus. Corporeum ignẽ esse, P. S. apud inferos corporibus infectũ ex nostris quidam impudenter negarunt, scripturas autem sacras, quæ illius meminerũt, metaphoricè asserũt interpretãdas, nõ minus quàm eum tineam, uermen, stridorque ad terrendos flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas melle delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidã uero opinionẽ hanc tanquã abiectã respuentes, in aliã uulgatam magis quã sapientẽ inciderunt. Verum n. asserentes ibi ignem fore, falso tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuaria, citra consumptionem ardere, & nihil tandem a nostro, quo utimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & ui rationis, & lumine cœlesti pfusi secreta rerũ diuinaq; mysteria rimati sunt, mediã uiã secuti sunt. Aiũt nãq; ignẽ corporeũ uerumque illic ignem flagrantem, citra corporis tamen

calefa-

calefactionē eius uim atque incendiū irrepere in neruos, in medullasque saeuire, fibrasq; illas arripere ac torquere, è qb. dolor nascit. Corporeū quippe ignē credimus, tū quia corporalis pęna nullo aptius mō, quā p corpus infligitur. Tum quia in exponēdis sacris eloquiis ea est lex, ut q. propriè intelligi pōt, ad metaphoricū sensum a literali expositione minimè transferatur, nā secus nulla definiri posset Scripturae certa interpretatio. Cum aūt in poenā reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit cōminatus, possimusq; eum aptissimè sic accipere, tanquam per speciē locutū, ut quid parabolicè dictū putamus, & modū lectis po quaerimus? Ignē Saluator noster cōminatus est, verū ignem intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignem fateri oportet. Non calefactum aūt iri illic corpora, sed ignē illum spūali pariter, & sensibili afflictione corpora uexaturum rōne dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicā lectionē trāseunte, reliqua omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo uuque dependēs desinet, & quēadmodum coelestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, q̄dam superit actio qua lucet, illuminat, atque vi (quam nostro uocabulo intentionalem appellamus) haud secus in caeteris quoq; corporib. eas aptitudines atque affectiones aestimandū est remansuras, quibus uideri, tāgi, audiriq; possint. Duo. n. haec genera actionū corporibus inesse, neutrumq; ab altero pēdere, in his quae de anima p̄clarè scripsit Aris. didicimus. Quocirca ignis ois geminā in corpora nunc exercet actionem. Alterā, qua calefaciēdo urit, & id a coeli motu pēdet. Alteram, qua spēm nō calidā tactui imprimēdo sentit, quemadmodum annulus aureus figurā non aureā cerae imprimit, & haec ab altero actionis gñe, q paulo añ coelo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc utraq; actione & agit & offendit, quiescente aūt cęlo illa duntaxat uacabit, quae a motu proficiscitur. Reliqua uerò pperua remanebit, haec nimirū posterior in reproborū corpora exercebitur, saeuiet, affliget. Nec est doloris hmōi rō quaerenda alia, quam excellētia sensibilis sensus organo admoti, habet. n. quilibet sensus ex his, quae in rerum natura sensibilia cōstituit, unū aliquod sibi propriū ac peculiare, quod Philosophi obiectum appellant ut uisus colorē, auditus sonū, olfactus odorem, quo cū rāta cōciliatione atq; necessariae cōiūctionis uinculo deuincit, ut sine eo agere possit nihil, ut quandiu suae facultati, & potētiae aptè cōgruit, estq; maximè accōmodatū, iucūdissimos fructus carpat naturalis amicitiae. Vbi uerò sensibile in immensum excedit quasi dissoluta amicitia, q mutua quadā pportione certaque rōnis tēperamento posita erat, sensum ipsum pnoxius reiterat, lacessit, uexat, torquet. Stridens. n. sonus turbat auditū, uisus aciē, lux immensa retundit ac dissipat, & si rigentē manū prae algoris magnitudine, ad ignē uehementē ppius admoueris, prouinus sentiū strepitatq; cruciat ac incendiū, ut hominem prope conficere uideatur. Vñ quaeso tunc ille dolor? ānū ex calore? nequaquam, tā. n. nihil aut parum admodum caloris inhaesit, ut si altera manu attēres, plus frigere sentias, q̄ calefacere, immoderata itaq; uis sensibilis, huiusce doloris relinquitur cā. Patimur igitur atq; summo dolore sensibili cruciamur, cū uehementer calida absq; eo, q caleamus tāgēdo sentimus cū sensus suscipit excellentis sensibilis speciē sine materia. Talē fatemur esse apud inferos corporū cruciatum. Hoc tñ pacto credimus reproborū corpora ab igne pati, & tñ non calefieri, nec consumi. Nec quicquā obest id quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eo educere, quo maximè euadere postremo ualeāt. Volebat sane authoritas illa ostēdere quantū haec spūales sensuum passiones ab his, quae circa corpus fiunt, alterationib. differāt. Tanta siquidē est inter eas distātia, q hae sp imperfectionis aliquid secum uehunt, illas aūt puras atque synceras contingit aduenire, quamuis non sp ab omni sese eximent admixtione mali. Obiectorum. n. incompactionēs ac incongruae disparitates, sensibus ipsis (ut dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote namque impossibilitatis protectum uehemētiā obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla dest causa apud inferos, subtracta uulgari hoc ustione, quam calētes experimur. Et ut summam rei uno uerbo cōplectar, corporeū supplicium in hoc complectur, q malū & id corpori admotū passibili sensu percipitur. haec ubi sunt, dolere opus est secundum sensitiuae animae partē, quam affectiuam dicimus. Ea ppter tā ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cum sit corporei temperamento: dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiēdi sunt, qui nescio quam turbationem sensoriae harmoniae addere, atque interponere uoluerunt. Temporalis. n. est commotio omnis, sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intēperatum immēsumq; sensibile suapte natura sentiri non aduersaretur, nisi simul atq; coniunctus alterum alteri officeret: neque unigenita contrarietas foret, si in momento non cōsummaretur. Attestat planè his, quae diximus dissimilium poenarū alteratio: etenim qm alio pacto ab aquis niuium ad calorē nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione transibunt? Si. n. aestū atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales uexationes excipientes, saepissimè dolore uacarent. Perennis autē atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac uiuaces aderūt causae, & homo ipse sine morte passibilis erit alterum separata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareū uere corporeū esse non ambigimus, si vnum atque eundē Daemonibus hominibusq; reprobis paratum credimus, cōsequens est, ut utriq; corporeo addicti sint igni. Sed tñ refert quod spūs ęterna afflictione: corpora aūt sensibus quoq; intentionis effusione continue, ppetuo, acerbissimaeque torquebuntur. Attescētib. itaq; hominib. prae timore: iā dirae gehennae manifestādae uniuerso orbi, nobiscū bñ actū erit, si timor Dñi initium fuerit sapiētiae, si ceu sera filiū amorē honesti bonarūm nū, optimorūq; officiorum introduxerit Nō. n. accepimus spūm timoris in seruitute, sed Spūm filiorum, in quo clamamus, Abba. pater. Sit redemptoris nri laeua sub capite nostrarum actionum, ut demū dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat gloriosus in secula. Amē. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo, in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde Pontifex maxime, reliquas oēs ecclesiast. ęc reipublicae cōsuetudines actionesq; singulas esse singulis ecclesiasticae partibus accōmodatas: gñales uerò synodos uniuersalē ecclesiā penitus respicere, eāque tanquā finē sibi ppriū attēdere: existimaui me facturū rē & utilē & oibus gratam, si hodierno die primū de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius rpis, illarumq; dñia ac diuersitate dicerē. Sed cū his dieb. ex hoc loco uiri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perfuncti sunt) de his ferè rebus uerba grauiter sapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum quo meis uirib. minus cōfido, Pr sancte, eo humilius atq; propensius tuā humanitatem & clementiā mihi propitiā esse, & summisse oro, & suppliciter peto. Sed qm nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam uirginē Dei matrem, primum conuertam orationem meam. Aue Maria &c.

CVM Dilectus Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque uisione nuntiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque uētutis praeteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouā descendentem de cęlo. Magna profecto & diuina maximaque insuper atque omnem humanę rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, uidi sanctam, uidi Hierusalem, uidi illam nouam, ac de coelo descendentem. Quae est ista ciuitas, quam Ioā. uidit? quae est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritussanctus Euangelistae ac uati figuris & allegatoriis reuelauit? Certè ciuitas haec Christianae reipu. urbs est, q̄ nō uallo aliquo terreno, nō caduco murorū moeniumq; ambitu cincta est, sed multitudine copiaque innumerabili clausa est ac permunita. Quiuis. n. huius mundanae sapiētiae antistes, certo quodā & praescripto ciuium numero ciuitates cōstitui oportere arbitrati sint, nimiamq; & nimis late diffusam multitudinem summouerint, neq; inter cēties cētena millia (ut ipsi aiunt) cōmerciū fieri posse ullū existimauerint, solum sā Christianū genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis, societatisq; copula deuinctum aut coniunctū est, ut in unitate maxima multitudinē, unius urbis ambitu spatiū amplissimum, in una denique ciuitate totū urbem cōplectatur. Nā cum in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primū ut partib. suis omnibus ipsa cōstituat reipub. Deinde ut hae partes inter sese ciuili amicitia quadā & consensione cōspirēt) licet cognoscere, quō priuatis publicisq; in reb ambabus his partib. nia haec Christiana ciuitas excellat. Quòd. n. ea partes omnes perfectissimae reipu habeat atque contineat ea in primis sacra, q sacramēta appellamus, ostendunt: q̄ tantae sunt efficaciae & uirtutis, partim ut hominum gñationes matrimonio ppagent, partim ut Deo filios Baptismate gignant, tum genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis uirtute corroborent: ubi corroborauerint, potestate atq; authoritate ecclesiasticis ordinib. augeant,

mox aliquo errore lapsos cõfessione restituant, & postremò humanis culpis abluẽdis sancti olei unctione perungãt. Præter hęc autẽ diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissimè habet namq; Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarũ, interpretationes sermonũ, discretionẽ spirituũ, gratiã sanitatũ, fidem, uaticinia, miracula, & cœlũ claudendi, rursum aperiendi potestatẽ, ut quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, deniq; id continuò in cœlo dissolutũ uel ligatũ sit. Et quãquã hæc magna maximaque sunt, satis tñ non fuit tot tãtaque ecclesiam habuisse, nisi & Angelorũ reuelationes, illuminationes, defensionesq; habuisset. Quibus omnibus actiones nostrę cõtẽplationesq; studia non tueri mõ ac defendere, sed propensius etiã & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipu. partibus illustratur, quibus nulla unquam alia uel melioribus uel ornatioribus illustrata est. Quod aũt ciues ipsi arctius in hac copulatione, quam in ciuili alia communitate deuinciãtur, uel hic patet manifestè, q̃ hi iã nõ ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed mẽbra Christi, & ita unius eiusdẽque mystici corporis membra, ut alij aliis & membra sint, & quemadmodũ sunt, mutua sese communicatione ac societate confoueãt. Cũ igitur hæc ciuitas ea perfectissimæ reip. partibus pfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc urbẽ aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorẽ, ipsamq; præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quanquã.n. cuiusuis ciuitatis proprium esse vt, sufficienter ea se beneque ac beatè uiuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest, sed nec imitari quidẽ. In aliis namq; finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hoium cõiũctio, in hac uerò nostra, in qua hæredes Dei oẽs, cohæredes aũt Christi sunt, ad Deũ ipsum, ut proprium Christiani generis finẽ cuncta referunt. Hæc cũ ita sint, recte Christi ecclesia, non iã ciuitas ab Apost. Chri, quã ciuitas sancta a viro sanctissimo cõmemorat.

Ecclesia ciuitas est sancta.

ID autẽ Patres (vt nunc uos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summũ Pontificẽ caput omniũ reuersurus, id inquam partes qua & ego quoq; ratiõne demonstrauerim, quæ sit intelligẽte. Sanctitas ipsa (ut a diffinitione incipiam iis, uti Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque mũdities est, Proinde tametsi hoc summis antiquorũ nostrorumq; rationibus firmatũ sit, in Deo uniuersi suũ authore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitateque consistere: Deus tñ ipse præ his omnib. ppriã ita sibi uendicat sanctitatem, ut ẽt summi philosophi Dei substantiã mundities & sanctitate definirent. Nã cum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt sempiternã quoq; eius uirtutẽ ac diuinitatẽ intellectu conspicerent uellẽtq; Dei naturã & uoluntatẽ, ac quidquid in Deo est, unica aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non uirtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestatis consentaneis nominibus usi sunt, sed mundititæ & sanctitatis significationib. solam.n. deitatis substantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes illamque ob id esse dicentes actũ purũ, eandem certè ipsam diffinitione hac mũdissimã esse sanctissimamq; dixerunt. Nec mirũ si talis tantaq; sanctitas tñ in mentibus hominũ & numinis habuit & maiestatis, quiquidem intelligentiis ẽt beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo pprium constituit, Angeli namque atque Archangeli Cherubin quoque & Seraphin perpetuis ingeminatisque uocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamãt, quo hi, ut Dei quoq; ciuitatẽ (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partẽ (quæ paucis demonstrari põt) breuissimè ostendant. Omnibus rebus, tũ natura, tum arte constituis hoc principio attributũ ingeneratumque est, ut cũ aliæ aliis iũgendæ sint, pari mutuaq; dispositione ac similitudine conueniãt, hoc ipsæ formæ secundũ materiæ recipiẽtur mensura distributæ testantur, hoc ad ppria peculiariaq; munera obeunda aptè appositeque nostrorũ mẽbrorũ habitudines manifestant, deniq; hoc cõfirmant iunaturæ materiis ipsis (ut ita dicã) parentiæ, quib. ipse res hominũ artificiis subiectæ obtẽperãt. Hæc nãque oĩa & reliqua id gen⁹, siue natura siue arte cõponẽda sint, nisi primũ amica inter se cõsensione cõueniãt, cõponi cõiũgive non pñt. Cum igitur sanctitas & mundities propria Deo sit, illique conueniat maxime, cumque cõiungendas res ipsas habiles inter sese ad cõiunctionẽ esse oporteat, neminẽ dubiũ esse puto ecclesiasticã ciuitatẽ, q̃ Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium tenebris pura mentem pseuerat, & dilectione ppetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet usq; ad seculi cõsummationẽ ab omni uitiorũ sorde & contagione remota est, atque ita uirtute bonitateque pficitur ac uallatur, ut neq; mors, neque vita, neq; instantia, neq; futura, neque altitudo, neque pfundũ, neq; creatura alia illã possit a Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quãquidem omnium cœlestiũ uirtutũ ppetua) adeo pollet sanctificationibus ac cæteris mundi dignitatib. potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demõstratã sanctitatẽ. Quæ ciuitas, qa sancta est, iure optimo a sctõ Spiritu nomen illi impositũ est præclarissimum, is.n. hanc sanctã ciuitatẽ Hierusalem appellauit, quod profectò nomen ob hanc cãm adepta est, q̃ Hierusalem non mõ pacem ipsam, sed ea ẽt quæ pacis sunt, innuere, sanctorũ interpretatione tradamr. Tria igitur in hoc sunt, nã & hoc Hierusalẽ atque pacis optimum est, & id uerũ huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita propriũ, ut nulli præterea alteri uerè conuenire possit. Optimũ certè est, nã optima res pax est, adeoque magna & diuina, ut uniuersa creatura hanc appetere, & per quã desiderare uideatur. Cum.n. pax ipsa (August. teste) trãquillitas ordinis sit, & trãquillitas ordinis tunc sit, cũ seclusis contrariis quibusq; ordo cõquiescit, constat res oẽs (siquidẽ naturaliter fines suos appetant, & impedientia cũcta summopere cõtendãt) pacẽ appetere, pacisq; & quietis fructus, ut adipiscant, summa ope laborare. Quod aũt Hierusalẽ pacisque nomẽ uerum nostrę ciuitatis nomẽ sit, is testis bon⁹ est, q dicit. Et factus est in pace locus eius Dei sci. qui & huiusce urbis fines pacem posuit, & tantam in ea noluit propagari abũdantia pacis, ut ciues ipsi non mõ cũ Deo pacis authore & principe: non mõ inter se omnes pacẽ haberent, sed singuli ẽt pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in ueritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerẽt. Ea uerò pax, hæc urbe Hierusalẽ, hoc sanctissimum Dei hominũq; domiciliũ, nõ qdẽ impiorũ hominum est (q qdo nõ uere bona sectãtur, ita nec uerã pacẽ inquirunt) sed aliorum est, Patres, q pacifici sunt, q pacis domũ unanimes inhabitant, q pacẽ his q prope & his qui longẽ sunt, annunciant, q bis, ad quoscunque diuertũt, pacẽ deferũt, & cũ hospitio recepti nõ sunt, redeuntẽ ad se pacẽ ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex uiuis lapidibus cõstituitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum seræ ac claustra a Dño confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulò ante inter diuinas res perlectũ est, rex pacificus pacẽ relinquit nobis, pacẽ suã dat nobis. Sed non quõ huius mundi hoies dant, ipse dat nobis, hi.n. pacem dant, ut molestia careãt, sed pax ibi uera non est, ubi nec uera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea aũt pax, quam Christus dat, & quæ in testo pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres amoris uinculũ tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis unquam uidit uel audiuit talia? quid fuit tã singulare, tã nouum, tã inusitatum? Pax Christi nõ mõ nostra corda & aĩas intelligentias custodit, sed oẽm etiã & humanum & angelicũ sensum exuperat, omnisque hõ sanctus uocabitur, q scriptus, & q relictus, & q residuus fuerit in Hierusalẽ. Hanc itaq; præclarã in mutatione mundi rerum nouitatem uidẽs Ioannes ciuitatẽ hanc nõ solum sanctã, nõ solum Hierusalẽ, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est.n. nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & uetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nãque ut neq; languesceret aut ueterasceret unquã, neq; senio cõficeretur. Ex quo fit, ut hæc lõgè sit origine, dignitate atque authoritate eminẽtior Hebræorũ synagoga, q̃ per antiquæ legis uetustatẽ cõsumpta cultum & nouitã ueri olimq; pmissi Dei filij solita peruacia atque animi obstinatione repudiauit. Nã cũ in synagoga ipsa in hodiernum usq; diẽ uetus hõ sit, uetus lex, uetus fermẽtũ, pristina cõuersatio, in nñã certè hac Hierusalẽ oĩa noua sunt, nouũ cor, noua lex, nouus hõ, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, q̃ Deum hoiem esse, & rursus hoiem Deũ, eundẽq. uerum Deum hoiem, clauis cõfixũ, spinis coronatũ, & innumeris affectum cõtumeliis, nõ aliis ipsum armis, quã cruce, quam morte, quam uulneribus inferorum uicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexterã consedisse, propterq; suũ nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate ppetua affecisse? Quid? q̃ illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscuriq; hoies, cum uniuersum ferè terrarũ orbẽ ignorantiæ tenebris inuoluerent & erroribus ac superstitionib. sceleribusq: obsæpeiaret (totaq; tantis ut dæmones omnium gẽtiũ dominarent, ac summopere ab hoib. colerent) hunc tñ ipsum mũdum immundũ Christi discipuli hi ex infima plebe uiri cõtra synagogæ Põtifices, cõtra mũdi Imperatores, cõtra humani gñis hostes, cõtra leges, cõsuetudines, opiniones, nõ armis, nõ opib⁹, nõ ui aut ferro uicerunt, sed fide sua, spe, & charitate superarunt, purgauerũt, illuminauerunt. Tã aũt propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, ut nulla hoium ætas fuerit nulla unquã ciuitas aut respu. q̃ non ab hac Christiana ecclesia cuncta acceperit, q̃ filiorũ Dei adoptionis ppetuæ existunt. Nã (ut diuus Thomas præclarè scribit) summũ illud Dei bñficiũ

Ecclesia ciuitas est Hierusalem.

Ecclesia quõ ẽ noua ciuitas

quod nostri gratiã appellant, & quo Dei filij efficimur, id à Deo noui testamenti est, ut à mundi creatione sancti sanctæque oẽs quatenus naturæ diuinæ participes fuerũt, eatenus sub nouo testamento cõprehẽdant, ad quod ueteris oĩa sunt referenda. Verum cũ hoc fieri nequiuerit, ut excellẽs hæc diuini humaniq́ue cõsortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod.n.natũ est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spũs est) par certe & consentaneum rationi fuit, ut de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalẽ descẽderet. Descẽdit nãq; de cœlo urbs hęc noua, cuius fundamenta nec in poetarũ figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus uerbis, neque in cuiusuis mortalis aut creaturæ uoluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed q̃ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharũ figuris, in prophetarũ testimonijs, in præconijs Apostolorũ, in supplicijs martyrũ, in admirãdis Christi operibus, in sanctorũ probatorumq; hominũ purgatissimis mẽbris, in uirtutis denique & Spũs ostensione inconcussa ac firma pseuerant. Descendit autẽ de cœlo nõ gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nãque exemplo, q̃ in cœlis est reip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimẽ cõstituit Deus, ut illud nõ penes oẽs aut multos, sed penes unũ Christi uicariũ & Dominici gregis pastorẽ consistat. Nã sicut in Hierusalẽ illa quæ in cœlis est mater nostra, unus tantum Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalẽ illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, unus tãtum princeps est uicarius Christi, & Pontifex maximus, cui oẽs descẽdentis Hierusalem ciues & incolæ, non solum ut separatim singuli, sed ẽt ut simul uniuersi obedire debeant. quemadmodum q̃ in superna sunt Hierusalem sancti, cũ singulatim, tum uniuersè diuisimque ac simul omnes uni omniũ creatori subsunt, parent & optemperant. Vt verò præclarissime hæc sunt à te dicta, dicet fortè quis, Cũ his temporibus duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi pponantur (una Romana, Pisana altera) utrũ ambæ de cęlo descẽderũt? Alterã.n.earũ tãtummõ descendisse necesse est, siquidẽ Christi sponsa una est. Sinite me hoc in loco Patres, respicere paulisper, nã quid a uobis in hac recõstituẽdum sit, paucis dicã.

QVINQVE CHRISTI ecclesię conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam.n. in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem post, tum nouam esse, & de cœlo postremò descẽdisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris Ecclesiã militantẽ, quã.n. de cœlo credimus descendisse consentaneã esse præscriptis conditionibus, & in cœlo triumphantis ecclesiæ formalis, proculdubio reperiemus. Eam uerò, quæ à supernorũ imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit, eã, non utique de cęlo descendisse, quin potius ab inferis ascẽdisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cęlo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum Ecclesia, non descendit de cęlo infaustus ubique & inuisus cœtus, non tantũ è cœlo facinus. Non descẽdit iniquã, sed ruit. Quamobrem, quia nõ obseruat ea, quæ cœli sunt, non imitatur quæ cœlorum regni esse credũtur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionib. Vt autẽ eas congruo ordine percurremus, quis uestrũ putabit, Patres illũ conuenticulũ, qui unius tantummõ nationis est (si tamen unius est, & non dimidiatæ, uel nullius potius gentis legitima coetio) quis putabit illum uniuersam egisse synodum eius ciuitatis, ad quã fortitudo gentiũ uenit, ad quã multitudo maris conuertitur, ad quã oẽs per circuitum orbis terrarum cõgregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentẽ fortissimã? Tm̃.n. abest, ut Ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantũ abest ut sancta & legitima sit tantumq; recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autẽ plus tanto, quanto magis & Petrum Ecclesiæ, & Papã Concilio, & suo conciliabulo summum, uerum certumq; Christum subijcere conatur. Quod sanè nil aliud est, mea sententia, quam naturę spũs rationisq; ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastorisq; ipsi suarũ greges ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquã conuenire: propterea q̃ nec pacem habet nec ordinis tranquillitatẽ, quodq; item excellentem Ecclesiæ ordinem subuertere conititur utpote quæ contra Romanam Ecclesiam togata armataq; bella commouerit: quæq; ad quæcunq; diuerterit, non modo pacem illic nõ attulerit, sed spem oẽm pacis funditus euerterit, quæ singulatim oĩa commemorarem nisi intelligerẽ nimio ẽt plus quam uellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius quæ in terra Senaar confusionẽ fecit, & concordiam ædificationum diruit. At dicent nõ nulli? Saltẽ una ex multis, & quarta ex quinque pdcriptis conditionibus Pisano cœtui conuenies, nouitas scilicet. Quid.n. tam nouum & inusitatũ ac mirabile est, quam esse q̃ conatur efficere, vt milites duci, & filiũ patri, domino seruus imperet, oues pastori: deniq; pedes & cætera membra capiti? Fateor equidẽ & ego quoq; noua hęc esse, sed tñ aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multũ enim inter hanc illamq; interest nouitatem nomen vtriusque nõe est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à spiritu sancto & æterna est: at illam Pisanam unica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismatici illius tpe, tres ita maximi Pontifices habebantur, nullus eorũ aut certus quidem, aut absq; ambiguitate uerus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullulauit, & explosa est, atque his etiam temporibus (si uos uiri eritis) interibit quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximoq; huiusce sedis Pontifice repressa est. Neq;.n. de cœlo descendit, atq; ob id diuturna nõ est, neq; vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est. & hanc militantẽ conseruat: quẽq; synodus Pisana amplecti deberet, si è cœlo descendisset, & nũquã multitudinis regimini (vt facit) inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat, hæc.n. fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorũ Dei, illa aberrantiũ: hæc Christianorũ hoim, illa uero eorũ, qui Christi uestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi mẽbra seiungere nõ uerentur. Habetis Patres, quid de Pisana synodo cõtra constituendũ sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cęlo non descenderit (vti iã vidimus) & alterã ex propositis descendisse necessarium sit (hoc.n. posuimus paulo ante) patet Ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illã esse ciuitatem, q̃ habet sanctitatẽ propriam, pacisq; abundantiã, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæq; cum vno summo vnius Christi uicarij principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Conciliũ nostrũ rectũ, sanctum atq; legitimũ esse: huc accedit tñ primum, q̃ concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumq; est deindeq; præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modo, sed eorum ẽt multa Apostolici splendoris præsentia exuperat, quodq; eidem postremò propterea quia præsentia hac illustratur. Dñs pmittit Spiritum ueritatis omnem illi ueritatem esse patefacturum. Quæ cum ita sint, nequaquam illis assentior, Patres qui solo Concilij nomine audito, rem sanctam & vtilem cõtinuum arbitrabantur effectã esse. propterea q̃ qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et † tñ Concilium illud probo, q̃ suis partibus omnibus absolutum perfectumq; est, quodq; illa habet quę & necessaria consilijs sunt: & à sacrosanctis requiruntur atq; expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum Ecclesiæ uidelicet informatio, morũ prolabentium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hæreticorum roboratio optimarum legũ atq; sanctionum quæ ad salutem uniuersæ fidei Christianæ pertineãt, Atq; illa ẽt quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes pmijs honorentur, uitia aut seuere puniantur, aut saltẽ ab honoribus & pmijs arceantur. Hoc.n. nostrum Lateranense Concilium, q̃ pia origine & ab authore suo sanctè & legitime inchoatum est, si ad propriũ quoq; & cogitatum finẽ corrigendi atq; emendendi q̃ detorta sunt pcesserit, nulla erit cã, quare q̃ contradicere, aut vllo pacto opponere se uoluerit, temerarij, amentes, scelerati insup & nefarij hoies nõ meritò existimentur. Quare si Conciliũ hoc nostrũ eũ finẽ exitũq; habere desideratis, quem sanctissima semp florentissimaq; Concilia habuerunt, de his Patres (quæ iã dixi) prouidendũ est diligenter, atq; de hoc celeriter oĩ cura diligentiaq; cõstituendũ, q̃ neq; hodierno die dissimulare possum, neq; silentio vllo pacto pterire. Iactantur.n. voces (quæ ẽt ad aures meas puenerunt,) pcussum pastorẽ, oues dispersas, Pisanã synodũ summo Pontifice & in terris Deo ptãte auctoritateq; interdixisse, Maximas Ecclesiã, Patres, & dissentionib. inuolui & nouis qbusdã vexari & pturbari malis tempestatẽ vidimus. sed hæc tãta, tam enormia, tã periculosa haberi Cõcilia à Patribus illis, quis qñ vnquã putauisset? Núc quicq.d est, quantũ ad uos delatũ dedecus, & facinus admissum sit uidetis, memoria tenetis Patres legistis.n. quã plurima. Quod aliqñ uiri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo cõtra Ephesinam scdam & illius pncipẽ Dioscorũ: qd in Cõstantinopolitana (q̃ octaua fuisse dr) cõtra Photiũ oim discordiarũ satorẽ decreuerunt. pptea q̃ Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonẽ vrbis Epm sententiã infer. psertim: Fotius eũ nõ solũ absq; Romani Pontificis authoritate Cõciliũ cõgregauerit (q̃ quidem alienũ est ab hoie Christiano) sed in Nicolaum ẽt summũ Pontificẽ anathema protulerit. Quemadmodũ igit conuentus Pisanus Fotiũ & Dioscorũ est secutus delinquendo, ita vos cõsulendo atq; animaduertendo, celeriter synodũ Calcedonensem illamq; Constantinopolitanam imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris authoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factũ

est,

† Alias tãtum.

est, & fieri debet prouidere, Patres, nequis talis posthac vnquã nõ modo perpetrare, sed ne cogitare quidẽ, aut desiderare possit.

VERVM ne sanctissimo Cõcilio nostro in tot aduersis rebus ad cõem salutẽ & cõseruandã & amplificandã legitima pr̃sidia desinit, quis potius (quod omnium votis experitur, desiderisq; postulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor. Iuli pontifex maxime, q̃ ea abs te peto, q̃ tuę virtutis, tuę dignitatis, tuæ p̃tãs propria sunt. Antea.n. cum in singulis rebus insisteremus, alios ordines Ecclesiæ inferiores sumus allocuti nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem, & caput omnium appellamus. Te itaq;, Pater beatissime, obsecro atq; obtestor (tua.n. post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua rei gubernatio, Christianæ fidei defensio) (obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, ut hæc synodus Lateranensis per te cõgregata, quẽadmodũ Ecclesia quã refert de cœlo descendit (vt Ioãnes uidit) ita cũ illa rursus ascendat in cœlum, hoc.n. vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assequetur aũt hoc, te volente, teq; imperante, si tu ipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius uices in terris nõ solũ honore dignitatis, sed ẽt studio voluntatis gerere debes) potentiã, p̃fectionem, sapiẽtiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiã imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquã accingere, binos.n. hẽs, alterũ tibi reliquisq; huius mundi principibus cõem alterum tibi proprium, atq; ita vnum, ut illũ alius nemo nisi à te habere possit. Hoc itaq; gladio tuo (qui ecclesiasticæ potestatis est) accingere potẽtissime, & accingere super femur tuũ, idest super vniuersas humani gñis potestates. Cumq; accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionum authores, nec intende solum, sed ẽt procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quę bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, prosequendo, is nanq; idẽ quẽ imitari dẽs, & Rex regũ est pacisq; princeps & Dñs dominantium, rexq; pacificus. Hanc aũt summã potentiã tuã, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc mĩa est, qua Pater ille cœlestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitq; super iustos & peccatores, Nam si tanta ubiq; mĩa præstabis, ut non modo amicos, sed inimicos ẽt ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad Apostolicæ sedis cultum, ad Christi Ecclesiæ vnitatem, ad huius Concilij manifestam professionem uenire compellas, recte pater sancte, Dei professionem imitaberis humano more. Nulla enim de uirtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellẽtior mĩa est, nulla magis principi propria, nulla potẽtiæ summæ cognata magis atq; amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum hæc te uniuersis populis adorandum, Deoq; in super & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum eum multos multarum nationum gentiumq; uiros clarissimos per Dei namq; mĩam ad hanc synodum venturos accessurosq; existimemus, una se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & disponit oĩa suauiter, Huius super exemplo, à fine finẽ tum attingisti fortiter Pater sancte, cum indicto Concilio hoc atq; inchoato, uniuersos ad bene de Christiana re p̃spectandũ excitasti. Dispones aũt suauiter, prouidendo sapienter, ne uocati à te iuste queri possint, se ut par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquã hodierno die (quod bonum, faustum, felixq; sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare uidebũtur, constitutum fuerit, tum de his quoq; constituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Cõcilium synodumq; haberi & desiderari se atq; expectari, cũctæ p̃culdubio nobiscum una ad Christianæ religionis disciplinã, ad apostolicæ authoritatis maiestatem, ad cõem fidelis populi salutem, ad habẽdum rerum restitutionem, ad totius prętereà Ecclesiæ defensionem & tẽ, conuertentur. Sic nanq; hoc sacrosanctum Conciliũ in cœlum ascendit, tum catholica Ecclesia, quã refert, & quã Ioãnes ciuitatem esse sanctã esse Hierusalem nouamq; esse, atque de cęlo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS de Dei gloriosi infinitate intensiua, vnica quæstione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinitæ virtutis.

QVÆRITVR vtrũ Deus gloriosus sit infinitę uirtutis.

¶ Et arguitur q̃ nõ Primò, Quia aut Deus mouet cęlũ effectiuè & immediatè, aut nõ effectiuè, sed vt finis tñ, uel effectiuè & mediate. Si primo mõ, & est infinitæ uirtutis, ergo motus cœli esset in non tpe, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phy. tex. 79. & primo cœli, tex. 52 & secundo cœli, com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio & est infinitæ uirtutis, ergo hĩ in rerũ natura vna uirtus, q̃ si moueret effectiuè, & immediatiuè, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est uirtutem illam infinitã mouere effectiuè & immediatè: ergo possibile est ex ea sequi motũ in nõ tpe, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio uero vltimi antecedẽtis patet ex eo q̃ virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiuè eiusdẽ qñ possibile sic ipsã ab his absolui, alioqn infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur q̃ hæc nõ supponit Deũ agere naturaliter.s. nõ quãtum vult, sed quãtũ põt & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius p̃prium est agere, secundũ intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere uidemus, & cõsequenter Deus tanta velocitate mouat, non quin plus possit, sed quia sic explicandæ suæ arti expedire uidet. Cõtra hoc primò. Quia saltem hĩ intentum secũdm Arist. & Auer. cæterosq; Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem naturali tñ necessitate agere. Demonstratio siquidẽ posita in primo cœli text. 90. ad ostentandã unitatẽ mundi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidẽ moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & cæteris. Venatio ẽt numeri intelligentiarum iuxta numerũ motuũ cœlestiũ in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus.n. motorum non adæquatorum, non põt ex motuum numero efficaciter cõcludi, cum posset facilè quispiã dicere, plures motus ab eodẽ excedente motore fieri inconueniens quoq; reputatur ab Aristo. 8. Phy. tex. 70. q̃ virtus finita & infinita possint æquali tẽpore mouere, q̃ tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. phy. com. 85. & primo cœli, com. 25. & Auic. 6. Meta. hoc idẽ sentire uidẽtur. Secũdò. Quia ut dr̃ primo Priorum, & primo cœli, textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad uirtutem infinitã positam in rerum natura, licet agẽtẽ liberè sequit̃ falsum impossibile.s. posse fieri ab ea motum in nõ tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile Deum velle uti tota uirtute sua, ut inductiuè patet in omnib. agentibus. Et ut dr̃ in primo cœli. tex. 102. ab uniuersali manifestata per inductionẽ in oibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tñ virtute diuina infinita, nõ considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tpe, quãuis non de facto, tñ quantum est ex rõne potentiæ motiuæ. Constat aũt non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura, sed ẽt illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vñ hoc posset exemplificari sic. Quẽadmodũ positio tua duo dicit.s. quod est uirtus infinita, & q̃ agit libere, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex secundo autem quòd facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quòd ad infinitam virtutẽ licet agentem liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & cõsequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò, arguitur sic, Omni potentiæ actiuæ in natura r̃ndet aliquod possibile ex potentia passiua, & econuerso, ut dr̃ in primo cœli com. 124. uel saltem r̃ndet aliquod possibile manifestatiuum totius illius uirtutis actiuæ ut sic, aliter frustra esset, cum potentia sit p̃p opus 2. cœli, tex. 17. Sed uirtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi respõdet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tempore æterno, ut est motus cęli & hic non concludit infinitam uirtutem motoris, sed immutabilẽ & immaterialem. alioquin oẽs motores cœlorum essent infinitæ uirtutis. Et confirmatur, quia quantitas uirtutis actiuę ex effectus quantitate cognoscitur, ut dr̃ in primo cœli, tex. 116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, ut communiter tenetur, & à Philosophis & à Theologis, consequens est q̃ uirtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum tex. centesimo trigesimo primo sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum uelocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ uirtutis.

¶ Tertio arguitur à credentibus se arguere ex commentario 38. sedi de cęlo ubi Auer. dicit, q̃ si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerent ex suo esse res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita uirtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiũt, quiddam, quòd totum

non

non esset maius sua parte: accepta n. uirtute illa infinita, & diuisa secundũ intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est uirtualiter, cũ quælibet pars infinitæ sit infinita, & unum infinitũ non sit maius alio, consequens est, quòd tota uirtus infinita est æqualis cuilibet suarũ partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cũ dicit, quòd si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij uerò eandẽ inde volentes deducere conclusionẽ, dicunt ideo esse impossibile ens habens uirtutẽ infinitam: quia infiniti proprium est occupare totũ: & ideo si daretur infinitũ secundum uirtutem, occuparet omnem uirtutem: nec cõpateretur secum aliquã aliam uirtutem: & sic periret ordo uniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autẽ est primũ principium motus, ideo dixit, quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tñ difficilius, & ad mentem Auerrois ibidem argui sic: Cũ finitatis intensiuæ est distinctio formarũ: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur tum quia distinctio formarũ mouentiũ est causa finitarũ proportionũ ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis Solẽ, à natura mouentis Saturnũ, non posset reddi rõ suarũ commensurationũ ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necessa est, quòd unum aliquid claudit positiuum, quod reliquum nõ claudit, & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorũ.

4. argum. ¶ Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commento septimo, ubi dicitur, quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc n. stãte deducitur consequentia sic: Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

5. argum. ¶ Quintò arguitur authoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum com. septuagesimonono. ubi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cœli, commento allegato trigesimooctauo, & trigesimonono, ubi subdit quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis, inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento septuagesimoprimo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo cœli, textu septuagesimoprimo. testimoniũ huic parti perhibes, dũ dicit, quòd si adderetur stella orbi erratico, ultimus orbis esset in labore. Constat. n. ut ibidẽ, & in cõmento 58. declarat Auer. quòd ultimum orbẽ reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & cõsequenter nihil aliud est dicere, ultimus orbis est in labore, quàm Deus est in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti uigoris, ergo.

IN oppositum est authoritas Arist. octauo Phys. textu comment. ult. utentis infinitate pro medio termino, ad concludendum Deum esse incorporeum.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

Quæstio est de quãtitate diuinæ perfectionis. QVOAD primum, Cũ finiti & infiniti ratio quantitati congruat, ut dicitur primo Phy. tex. 15. & quãtitas diuidatur in successiuã & permanentẽ, & hæc in quantitatẽ molis & perfectionis, supponamusq; Deũ esse incorporeum, & immortalem, &c. cõsequens est, quòd nec de quãtitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitũ negationẽ claudit, non est putandũ priuatiuè teneri, sed, ut cõiter, & uerè dr, negatiuè: quoniam non quæritur, utrũ Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua uel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur utrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequantur infinitas uirtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tñ quæsita formaliter sunt: & diuersa habent propria media. Propterea diuus Thomas in septima quõne primæ partis, tractat infinitatẽ essentiæ Dei: & in q. 25. infinitatẽ suæ potentiæ: unde quæstio nostra de infinitate uirtutis ingrediens, si infinitatẽ essentiæ quasi pertransibit, arguẽda insufficientiæ, non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubiũ: an uirtus, seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quòd nullis perfectionis limitibus angustetur, an nõ. Verbi gratia, applicando quæstionẽ ad uirtutẽ motiuã, an uirtus motiua Dei gloriosi sit tãtæ perfectionis, quòd quantum ex se, nullo limite claudatur: sed quacũq; uelocitate data possit facere maiorẽ: an cõcludatur aliquo termino: puta quòd ultra uelocitatẽ uiginti quatuor horarũ nõ possit facere maiorẽ. Et hæc de primo.

Primum supplendũ Deus esse ipsum esse per essentiã, & omnium perfectiones eminenter cõtinens, & simul sumptarum. QVOD secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horũ duorũ, principem. s. eorum, & Auer. a quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, ut nefas uideatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantum uiis propositum ostendetur. Vnũ tamen de ipsa diuina essentia præmittendo. s. quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi uirtutem præhabens, superexcedensq; nobilitates omnium rerũ, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiã simul sumptum. Quòd. n. sit ipsum esse per essentiã, Arist. 2. Met. tex. 4 & Auer. 12. Meta. cõ. 51. testantur. Quòd uerò ipsum esse per essentiã, totã essendi uirtutẽ præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium uerti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodũ incorporalia non esse in loco. Et premitur quoque ab Auer. in commento. 31. 5. Meta. ubi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Confirmaturque ab eodẽ in 12. Met. com. 18. & 50. ubi dicit, in primo motore omnia cõtineri actu, & in cõ. 51. Quòd autẽ omniũ nobilitates simul sumptæ deficiant a nobilitate primæ ex eo patet, quòd cũm ipsa ita sit summũ ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tanto omnib. præstat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modũ sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quòd quidam nõ sunt ueriti scribere, scilicet, quòd cum dupliciter possit intelligi, Deũ habere in se perfectiones omnium, uno modo sic, ut habeat in se unam simplicem essentiã præhabentem omnia, ut puta actualitas: alio modo sic, ut habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secũdo modo uerificaretur, tunc Deus esset perfectior cæteris simul sumptis: si uerò primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo uerificatur, ideo ex his nõ habetur, Deũ esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus uniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neq; secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, ut aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiã, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis uiuens, aut intelligens, &c. quàm ipsa uita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum unitatem † est huiusmodi, quomodo põt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. notáter concludit Deum esse uiuũ, & sapientem, &c. ut Platoni attributum dogma cõfutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponens, aliud esse per se unum, & aliud per se ens, & aliud per se uitam &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus Leonibus, simul quatenus Leones sunt, etsi infinities infiniti Leones particulares essent, omnes per se a Leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, a primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia, manifeste patet.

† Aliàs ueritatem.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an uirtus eius sit infinita intensiuè.

PRIMA ergo uia ex fine. 8. Physi. sumitur sic: Aristo. ut Auer. com. ult. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse uirtutem in corpore. sic: Nullum corpus aut uirtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec uirtus in corpore. Probatur maior, quia uirtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor uerò quia mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestè utitur infinitate uirtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Aristo. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, ut patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textũ, dicũt, quòd Aristo. sumit quidẽ pro medio infinitam uirtutem, sed uirtus infinita põt esse dupliciter. Vno mõ intensiuè: & sic non accepit Aristo. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit. Ita quòd maior est, Nulla uirtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ a natiorib. syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerunt cõclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. ulti. fuerũt probatæ per alias rationes factas ut ibidẽ fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Constat autẽ quòd præmissæ illæ probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, ut loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & ultima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in tex. septuagesimonono: quo ad hoc

q virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit cõclusio probata in 3. Phys. lõgo pcessu, quo ad hoc, q magnitudo infinita nõ datur. Sed in tex. 79. non põt inficiari, quin loquatur de uirtute infinita intẽsiuè, ergo prima præmissa loquitur de uirtute infinita intẽsiuè. Minor uero est cõclusio probata ab Arist. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat. n. hic primum motoré esse virtutis infinitæ quia mouens tpe infinito est virtutis infinitæ: ut ibi probatum fuit. Ad illum. n. tractatum expresse in hoc loco se remittit Arist. dicens, q impossibile est à finito moueri aliquid secundũ tps infinitũ, monstratum est nunc. Constat. n. q ould probatũ est nisi in tex. 79. apertissime autem liquet etiam ex eo q in tex. 78. non est sermo nisi de finita & infinita uirtute intensiuè, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autẽ esse duas addacere demõstrationes Arist. in tex. 78. & 79. ut ostendam ibi sermoné haberi de finitate & infinitate intensiua. Rõnes. n. adeò apertæ sunt, ut ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, ut uideantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librũ Phys. uiderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demõstratio ergo habita tex 78. ad ostendendum quòd motus in tempore infinito non põt fieri a uirtute finita, est ducens ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionem. s. quòd sit ita quòd A uirtute ut centũ, moueat B mobile centum cubitorũ in C, tempore infinito. Deinde adiũgit huic propositioné possibilem. s. quòd D uirtus ut decẽ, quæ est decima pars uirtutis, ut centum moueat E mobile decem cubitorũ, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tpe Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decẽ cubitorũ mouetur a uirtute ut decem, nõ est æquale tẽpori illi, in quo mobile cẽtum cubitorũ mouetur a uirtute ut centũ, sed minus eo. Quis demonstratũ est in 6. q cæteris paribus totũ mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundũ aliquod certũ signũ, quã pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundũ Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maius in tpe. i. maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idẽ est, condiuidẽdo tempus mobili, aliter non esset uerum: quia ut dicitur in 7. Phy. tex. 36. media potẽtia mouet mediũ mobile in æquali tpe per æquale spatiũ. Cum ergo illud tps sit infinitum, restat quòd hoc sit finitum. Sit ergo tps Z decem horũ. Et tunc arguitur sic, si augeatur uirtus ut decẽ, donec cõsumat, aut adæquet uirtutem ut centũ, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum, donec consumat uel æquet mobile centũ cubitorũ, necesse est proportionaliter augeri tps Z decẽ horarũ, donec cõsumat aut adæquet tps, in quo uirtus ut centũ mouet mobile centũ cubitorũ, quia necesse est æquales uirtutes mouere æqualia mobilia tpe æquali. Sed infinitum non põt consumi, nec aliquid potest ei multipliciter æquari, ergo tps quo uirtus ut centũ mouet, impossibile est esse infinitum: quod erat probandũ. Demõstratio aũt posita in tex. 79. probans q in magnitudine finita non potest esse uirtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quòd maior uirtus motiua facit æqualé motũ in minori tẽpore. Secundũ (quod ex primo sequitur) est, q infinita uirtus facit plus in æquali tẽpore, q̃ finita. Tertium est q omnis motus est in tpe. Quibus stantibus arguitur sic. Si in magnitudine finita esset uirtus motiua infinita, sequeretur q in æquali tpe æqualiter moueret uirtus finita & uirtus infinita: hoc aũt est impossibile, ergo. Cõsequentia declaratur ibidẽ sic: Sit A tempus unius horæ in quo uirtus infinita mouet: & sit B tẽpus mille horarũ, in quo uirtus finita, puta ut centum, mouet. Tunc cũ quãto uirtus motiua sit maior, tantò tempus in quo mouet, sit minus per suppositiones, augeatur uirtus motiua, ut centũ, in tanta proportione, quanta tps unius horæ exceditur à tempore mille horarũ & tunc manifestè patet, q in æquali tpe æqualiter mouebit uirtus illa finita in mille dupla proportione ad uirtutem ut cẽtũ, & uirtus infinita, quod erat impossibile deducendũ. Ex his iam manifestè patet, q nunq̃ sit sermo de infinitate durationis, sed sp de infinitate & finitate intensiua: q his ublatis hoc non uidet, nõ eget medio, sed sensu intellectuali. Et confirmat, Præmissæ istius ultimi syllogismi intellectæ, ut dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. ut per se notæ, aut probatæ. Non ut per se notæ, qm sunt aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tũ quia Sol hẽt uirtuté motiuã tpe infinito motu alterationis: tũ quia totum corpus cœleste mouet actiuè motu locali sphæram ignis, & supremũ aeris tpe infinito: & tamen constat quòd hæc sunt corporea: nec secundũ ueritaté apparet aliquid cogẽs, nisi loquatur ad decẽdum, q uirtus corporea actiua est necessariò finita secundũ durationem. Vnde Ari. assumẽs ut per se nota ea, quę sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec ut probatæ quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ ergo.

¶ Et quoniã quæstionem hanc non agredimur ea rõne, ut sciamus quid senserit Arist. qm hoc à philosophia extraneũ est: sed ut sciamus, qua rõne hoc cõclusum sit: & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationẽ minoris (quæ est q̃stionis huius in obiectũ). Videndũ hic est q̃ efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia cõ. tex 78 s. mouens tpe infinito est infinitũ, ex qua probatur minor tex. vlt. s. primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis. vt patet ex rõne probante ipsam: condiuidit. n. tẽpus mobili. Minor aũt ista loquitur de mouente tpe infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cœli. Primus n. motor nõ aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cœlum tempore infinito. Constat aũt quod nec tps, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infiniti pertranseundi. Cõstat aũt, q ad mouẽdũ tpe infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist. tex. 78 & hoc siue uirtus illa sit corporea siue incorporea, per nos uerũ, & q ad mouendum tpe infinito secundo modo, non requiritur uirtus infinita: ut patet de motore orbis Lunæ, qui est uirtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidẽ uigore, quo semel põt mouere suũ orbẽ, põt infinities iterare motum illũ: quia est inalterabilis & immutabilis uirtutis: & ut dr in 8. Phys. textu 85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Phys. longo processu, q tps motus conducitur mobili, & condiuiditur magnitudini, sup quã est motus. Et similiter dupliciter infinitũ esse cõtingit, vno mõ ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidẽ cõdiuiditur tps, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certũ signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundũ prius pertransitur ab una parte mobilis, quã ab alia: & si pertrãseundũ est à pluribus mobilibus inæqualibus vno decẽ cubitorũ, & altero viginti, &c. & cæteris partibus q̃ratur quantum erit tps mensurãs transitus istos: manifestè patet q si mobile decẽ cubitorũ trãsit illud signũ in vna hora, q mobile uiginti cubitorũ pertransibit illud in duabus: sicut & illud uiet signũ prius trãsit medietas mobilis, quã totũ. Oportet. n. seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus Orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, signatũ punctum Orientis orbis Lunę tãto citius pertransiret, quanto minor est primo orbe. Ita q qñ orbis Lunæ peregisset suũ transitum, forte ad huc nec millesima pars primi orbis punctum illũ orientis transisset: & idẽ est in motu recto. Vñ si infinitũ est mobile, infinitũ necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseundum est. Magnitudini uero condiuiditur tps, & ex ea similiter infinitatur: quia finitũ mobile prius transit unam partem magnitudinis q̃ aliã, & sic cæteris partibus quanto maior fuerit magnitudo pertrãseũda, tanto maius erit tps mensurãs motũ: & si infinita infinitũ, in motibus pcessiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat rõne materiæ in idem realiter cũ quãtitate mobilis: vt in motu cœli cõtingit. Non. n. est aliud spatiũ pertranseundum à primo corpore, quã quantitas ipsius, ut Auer. dicit in 2. cœli. cõ. 46. Patet. n. q cœlum prius pertransiret partẽ spatij q̃ est ab Oriẽte ad Meridiẽ, q illam, quæ est à Meridie ad Occidens, nihilominus q̃ si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatij quantitaté tẽporis augeat, ex quantitate suarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertrãsitarũ: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundẽ partium, q̃ pluries pertranseundæ sunt: vt cõtingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiũ. n. idẽ secundo pertranseundũ, alterius spatij æqualis primo rationẽ habet: & perinde quantificat & extendit tps, ac si alterum æquale primo esset, seu (vt melius loquatur) ac si esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, q tps, quo mouetur cœlũ ppetuò, est infinitũ nõ ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cœlum corpus finitũ est & ideo tpe infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, q tempus, quo probauit Aristo. in tex. 78. nõ posse fieri motũ a uirtute finita, est infinitum ex parte mobilis: qm manifestè ibi fit diuisio tpis scdm diuisionem mobilis: dum augendum proportionaliter dr secundum augmentationem mobilis & motoris: ut contra proteruos syllogizemr sic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secũdum augmẽtationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitaté ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo Phys. tex. 36. sed quantitas hæc tpis, de qua loquitur Arist. est huiusmodi, ut patet de se: & Auer. in com. expressè asserit cum cæteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, q s. processus Arist. non sufficienter vs probatie minorem scilicet primus motor est uirtutis infinitæ: seu æquiuocationem uidetur

cummittere

commisisse in medio termino, qui est mouens, tpe infinito: dū in maiore prosyllogismi, quæ fuit conclusio tex. 78. sumitur ꝑ tpe infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur Omne mouens tempore infinito est uirtutis infinitæ: & in minore sumitur pro tēpore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omissis aūt opinionibus pluribus, quæ a diuersis de ui huius demōstrationis dictæ sunt. Sco. n. in quolibet. q. 7. ad primum credēs secundū Ari. primū motorē infiniti uigoris intēsiuè, dixit hoc concludi ex eo, ꝙ mouet a se, quia quod mouet à se, est a se: & cōsequēter hēt plenitudinē actiuitatis, & entitatis, quę absque infinitate intensiua non est. Aegidius uerò in 8 Phys. credēs idē, dixit hoc cōcludit ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: qa quod potest in infinitū motū, quo ad suam totalitatē, potest nihil minus in ipsum, tā si sit unius mobilis absolutè, q̄ si sit unius mobilis infinities iterati, & consequenter est uirtutis infinitæ: quia a propria cā effectus recipit mensuram, speciem. His inquam omissis, qa absq; probatione dicta sunt, quod mihi uidetur, scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum ualde est, quòd Arist. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua cō ea tacito medio tenet: ut Sco dixit. Non. n. in 8. Physic: aliud medium assumitur: nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quòd exigat uirtutem infinitā. Constat aūt quòd hoc abstrahit a mouere a se, uel non a se: & ꝙ motioni a se accidit, ꝙ sit in infinito tempore: nihil. n. minus concluderetur, si esset in tempore finito, ut ipsemet fatetur.

Nec ualet ratio dicens, ꝙ infinitas non dependens, sed prima est proprium medium ad uirtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset propriū medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idē quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus undique per accidens conueniunt, & sic Arist. s. scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino. s. primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo ꝑ accidens, s. infinitatem temporis, cuius oppositum ubique docuit faciendum. Aegidij uero deductio quamuis ueritatem a longè tangere uideatur (ut in sequentibus patebit) ueritatem tamen assequuta non est: quia ex eo quòd totus motus cęli ponitur effectus alicuius causæ per se, non est ab eo nisi sequaa deducta infinitas intensiua illius causæ, sed assumptæ sunt ꝓportiones uoluntariæ uel remotæ: ut poteꝙ proprius effectus à per se eā recipit speciem, & mensuram. Ex hac. n. non habetur, ꝙ totalitas infinitas extensiuæ necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus sit à causa infinita, cū nō appareat, quare ipsa totalitas, quòd unitas infiniti motus non possit per se intēdi, & fieri a uirtute finita immobili ad cōtinuandā & conseruandā perpetuam inferiorū successionē &c. ut dī in secundo de generatione, tex. 57. & 12. Met. com 30. La sius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo ꝙ difficultatem motam directè discutit, & ad principale propositum propriā uiā docet, & Arist. tam menti quàm uerbis consona uidetur. Præmittendū est ergo primò, ꝙ perpetuitas motus, sicut & alia quantitas, dupliciter imaginari potest, quòd fiat ab aliqua uirtute. Vno mō per se primò: secundo modo nō per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicimus fieri ꝑ se primò ab aliqua uirtute, in quod potest uirtus illa ea ꝓpria rōne: illud autem dī posse aliqua uirtus ex propria rōne, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinem propriā illius uirtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua uirtute, quod quidem fit ab illa uirtute ex aliqua conditione annexa illi uirtuti, q̄ est extra latitudinē illius uirtutis formaliter sumptæ. Verbi gratia (& est exēplū deseruiēs proposito) Virtus calefactiua ut octo B ignis durantis centum annis, potest in duos effectus, s. & calefacere, ut octo: & centum annis cōtinuare hunc calefactionis motum: sed primum pōt ea ratione propria, inquantum est uirtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet ut octo: hæc. n. perfectio intra latitudinem uirtutis calefactiuæ clauditur. Secundum uerò non potest ex propria rōne, alioquin omnis uirtus calefactiua ut hoc octo posset, quod patet esse falsum in D. igne durante per diem tantum: sed pōtea annexa sibi duratione cētū annorū: quam patet esse extra rationem uirtutis calefactiuæ, & cuiuscunq; alterius uirtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo. n. B. ignis potest continuare calefactionē per centum annos, quia uirtus eius durat centū annis: ut de se patet. Tūc ergo perpetuitas motus dī fieri per se primò ab aliquo, qn̄ ex perfectione infra latitudinē potētiæ agētis clausa causatur, tunc aūt non ꝑ se primò, qn̄ non ex rōne propriæ potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifestè patere pōt alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidem dupliciter imaginari aliquam uirtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primò, idest ea ratione propria, ut exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eiui conditione: ut etiā exposuimus. Differunt autem uis perpetuatiua motus per se primò, & uis perpetuatiua non per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quòd uis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, ut per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illam potest: sicut uis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: ut per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non ut per se primò effectum, sed ut conditionem proprij effectus.

¶ Secundo in hoc, quod illa respicit quantitatē durationis ut ꝑ se proprium effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis essentialiter est, oēm quātitatis durationē in se claudens. Illa aūt non nisi per accidens quātitatē durationis respicit. s. ut conditionem necessariò comitē sui proprij effectus quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His uerò prælibatis, oportet secūdò tres conditionales stabilire: ex quarū ueritate propositi ratio habebitur.

PRIMA cōditionalis est: Si A per se primò mouet tpe infinito: A est uirtutis infinitæ intensiuè declaratur ista: quia stando infra latitudinē uirtutis per se respicientis quantitatē durationis ut propriū effectū, q̄ pōt uocari uirtus quātificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: ualet argumentum. Ad continuandum aliquo tpe requiritur aliquanta uirtus, ergo ad maius tps, maior uirtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc consequentia super illā regulā. Sicut simpliciter ad simpliciter: ita magis ad magis, & maximū ad maximū. Quare absque dubio uniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciūt per se primò, ut S. Tho. in 3. contra Gen. c. 139. dicit. Fundatur super illud principiū Metaphysicū: Cuiusq; potentiæ ꝓpria latitudo proportionabiliter rñdet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnib. ergo uirtutis quantificatiuæ motus, si esset propria latitudo, rñderet ꝓpriæ latitudini quantitatis durationis: sed propria latitudo quātitatis durationis attenditur penes extensionē durationis: qa duratio non augetur per intensionem, ut qualitas, sed extensionē, ut quantitas, ergo uirtus quantificatiua quātò maiorē posset quātitatē durationis ꝓducere, tāto maior esset, ergo si infinitā infinita. Vnde proportio uirtutis quantificatiuæ, seu continuatiuæ motus, ad quantitatē per se durationis est, sicut proportio uirtutis calefactiuæ ad quantitatē ꝑ se caloris. Et nulla est dīa proportionū: quamuis sit dīa terum subtractarum proportionib. quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas uerò durationis est extensiua. Quod tñ, ut ex dictis patet, ꝓportionē non uariat: eo ꝙ hoc est materiale, & per accidens. Formale. n. est, uniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiæ actiuæ rñdeat latitudini propriè sui per se primò effectus. An uerò latitudo propria effectus attēdatur secundū extensionē, uel intentionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet illa. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta uirtus calefactiua, ergo ad maiorē maior, ergo ad infinitā infinita. Si quis aūt diceret, supradicta principia non habere locū, nisi qn̄ quantitas per se effectus est quantitas intensiua: cum Philosophia abhorreat uolūtarium, oportet huius restrictionis rōnem reddere. Nulla aūt ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortè dicatur, quòd quia magnitudo uirtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas aūt perfectionalis non est quantitas durationis. Non. n. quanto maior duratio, tantò perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, ut dicitur primò Ethi. ca. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis, uno modo secundum se, alio modo ut est conditio aliarum rerum. Si consideretur ut est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quàm durans uno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Eth. ut patet ibi ex comment. Auer. & S. Tho. & consequenter hoc modo uerificatur, ꝙ quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur uirtus actiua alterius effectus.

¶ Si uerò consideretur primo modo. s. secundū se: sic eū bonum diuidatur in decē prædicaméta, sicut ens, ut in 1. Ethi. ibidē dicitur: & quātitas durationis sit quædam entis species: quandam et bonitatē secundū se necesse est ponas. Ac per hoc manifestā patet: quòd si durationi aliquā perfectionem secundum se ponat, maior maiorē ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quātitas molis aliquā perfectionē dicit, alioquin inter entis species non

effectus maior maiorē: & infinita infinitā: nō minus in suo ordine, quā calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundū extensionem. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet ut conditio aliorū, & sic est falsum: quia est extra latitudinē rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundū se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio uendicās sibi quantitatē perfectionalem secundum suam extensionem: quēadmodum calor vēdicat sibi eā secundū suam intensionē. Vnde ad rationē in oppositum dicenda sunt duo. Primò, quòd non oportet quātitatē durationis esse quātitatem perfectionis: sed habere illā infra suā latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illā. Secundò quòd falsum est, quòd quantitas durationis secundū se non ponat quanto maior maiorem perfectionē, quamuis nō ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris uel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secūdū se: cōsequens est quòd firma stet ueritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponūt ea augmentata extēsione perfectionē suæ speciei. Manifestè autē patere puto omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: ut facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum tō talis. Magnitudo uirtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic q aliquanta uirtus, ad effectum aliquātæ pfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta uirtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterū atque iterum, ne auertendo mētis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes supraadductæ glossæ: absque ratione dicēdo quòd si ad effectū aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta uirtus: ad effectū maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior uirtus: non autē ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, ut ex dictis patet, optima est, loquendo de eā per se primò illius effectus, cui utraque quantitas conuenit, intēsiua intra propriā latitudinē, & extensiua extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autē loquendo de quātitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quòd eadē ratio saluatur in propositione causæ & effectus, siue secundū propriam rationem augeatur intensiuè, siue extensiuè: ratio. s. maioris perfectionis secūdum propriam rōnem suæ speciei. Non. n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quando effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinē propriā, tantò perfectiorē causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quātitate extensiua caloris producti non concluditur maior uirtus calefactiua, sed intensiua sic. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Hæc autem met ratio saluatur in affectibus quantitatis præcisè quantitate extēsiua: quorū. s. eorum propria perfectio augetur infra propriā latitudinem secundum extensiuam augmentationem, unde uniuersaliter loquendo, effectum esse perfectiorē intensiuè uel extēsiuè, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinē suæ rōnis formalis: q per se consideratur in hac ratione, & est ratio utriusq; eorum, quòd perfectionem causam exigat & cōcludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato. & est ratio eorum q sint uisibilia. Falli autem multos cōtingit in re hac ex eo, quòd in cæteris entibus à quātitate manifestè uidemus, q sola augmentatio intensiua effectus per se cōcludit maioritatem uirtutis per se primo actiua illius: & nulla perhibens sensus uirtutem actiuam per se primò quātitatis: propter quod nunquā intellectus oblata apparet augmētatio uirtutis ex intensiuo incremento effectus. Quicquid enim sit de uirtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiuè, discernendū est intellectus acumine. ut dictum est inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione, & quorum propria perfectio consistit in extensione: quā in illis extendi est extra limites rōnum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem uirtutum actiuarum illorum entiū. In istis autē extendi est infra rōnes formales eorum, & est ipsum eorū intendi: & ideo idē exigit & concludit in uirtute eorū actiua p se primo, quod in illis iuxta intendi, si inuenitur uirtus p se primo actiua quantitatis. Vñ nō obstat propositio si quis dicat nō dari in rerum natura huiusmodi uirtutē quantificatiuam motus: nobis enim satis est ueritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, sed intensiuæ: quia in extenso id quod additur licet pfectio quædā sit, non includit in se minus extensum, & aliquid ultra: intēsiue aūt inclusit in se remissum, & aliquid vltrā pfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem uirtutem, illud uero æqualem. Puerile inquā dixi, quia sic habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarū, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitū: sic maius intensiuè ad ad minus: puta calor ut quatuor ad calorē ut duo. vtrobiq; siquidē maius claudit minus, & aliquid pfectionis propriæ rōnis formalis addit. Constat aūt ex dictis, q in prædicto processu nulla est rō exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argumentum. n. semper est hoc modo. Potēs per se primò in aliquātum, est aliquantæ uirtutis, ergo qui potest in maius, est maioris ergo in infinitum, est infinitè. Nihilominus diligēter aduertenti apparebit q quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem uirtutem: ita in extenso gradus, verbi gratia, additus nō includit priores, nec est maioris pfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectione maiore quartus gradus seorsum infertur maior uis calefactiua: sed ex eo q totum calidū puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extensum est perfectius.

¶ Frivolū quoq; omnino est, si quis admittat prædictū processum tenere quo ad affectus quantos, quantitate permanente, nō autem successiua. Oportet e. n. abiadere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phys. de uirtutibus motiuis & earum proportione: cum motus & tempus & de quibus est ibi sermo, successiua entia sint. Stat ergo ueritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem cōditionalis est ista Si A mouet tpe infinito vnum motum continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouere propriè, ut distinguitur cōtra mutare. Et rursus accipimus, moueri, ut motor, non ut instrm motoris. primum pp illuminationem, secūdum propter corpus cœleste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idē ignis omnino perpetuo conseruaretur, secundum totū & partes: & etiā propter primum orbē trahētem secum alios: ut multis placuit, quāuis non sufficienter. Probatur ista cōsequentia octauo Phy. tex. 85. ca proposito: & 12. Metaphys. tex. 43. ex hoc q motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper prouenit idem eodē modo se habere necesse est utroque modo: ut patet. ergo.

¶ Ex his autē duabus conditionalibus verificatis antequā veniamus ad tertiam, iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet. n. iam q perpetuitas motus duabus attestatur causis, s. infinitate uirtutis p se primò causantis ipsam, aut immobilitate motoris: & consequenter q distinctio ab illis dependet, & illas infert: quā infinitatem non infert nisi uirtute per se primò seu ex propriæ latitudinis perfectione illam causante. Immobilitatem uero uirtutis infert in omni uirtute causante ipsam. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis uirtutis tam motiuæ q quarumcumque causæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusq; intra ipsius latitudinē clauditur. Gradualitas. n. alicuius speciei (puta caloris) & si in infinitum crescat, caloris naturam nō exit. Immobilitas uerò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue. n. intelligatur calor vt quatuor, siue ut mille, siue vt infinitum nunquam perueniet ut ad hoc, q sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exēplificauimus, de cæteris uirtutibus actiuis, formaliter sumptis siue scdm tē sint in materia, siue non intelligi uolumus. oportet. n. Philosophum formaliter loqui. Vñ distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari. Vno modo à uirtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, q fiat à uirtute infinita intensiuè: ut patet ex prima conditionali. Alio modo uirtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, ut illius conditionem: & sic oportet q fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ uirtutis causat talē motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semp pseuerat idem faciens. Vñ sic conditio uirtutis sit cā conditionis effectus, sicut in primo modo propria perfectio ipsius uirtutis est causa propriæ perfectionis effectus. & pp hoc Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatē temporis motus ad scripsit infinitati uirtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorē, & ad alias intelligentias inuestigādum: vt ibidem D. T. notauit. Ex primo enim primum motorē octauo Phys. tex. ult. & 12. Metaph. tex. 41 conclusit. Ex secundo uero numerum intelligentiarum tex. 43. & 44. Non enim ibi

inuestiga-

inuestigantur numerus infiniti motoris (ut quidā rudes & ceteri dicit) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: ut patet ex fine textu 41. & ex ipso textu 43. ubi semper est sermo de immobilitate motoris tempore æterno, &c.

TERTIA igitur cōditionalis, cuius antecedens supponit Arist. cū suis sequacibus, est ista, Si cęlum mouetur tempore infinito, primū mouens ipsum est infinitæ uirtutis intensiuè. Et aduerte difformitatē inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A est infinitæ uirtutis: ut in prima: vel, ergo A est uirtutis immobilis: ut in secūda. In hac uerò nō inferimus, ergo mouēs cęlū: nec, ergo quilibet motor cęlestis. sed, ergo primū mouens est uirtutis infinitæ intensiuè. Probatur ista sic: Cœlū mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua uirtute per se primò & directè potente in sempiternitatem mouetur, talis est infinita intēsiuè: ut patet ex ueritate primæ cōditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua uirtus infinita itēsiuè. Aut igitur ista uirtus est in quolibet motore cęlesti, aut in primo tātū. Non in quolibet: tum quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependeret in sempiternè mouere: fatuū enim est ponere infinitū ut sic dependere: tum quia aliquid cōueniret pluribus primo, s. mouere sempiternè: quod est impossibile, ut monstratur primo Poster. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabit. Cuius uis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua uirtute, p se primo intendente & potēte in ipsam. Hac igitur propositione pbata, nihil remanebit huius rationis improbādū. Probatur ergo primò, q hoc sit possibile: deinde q sit de facto. Primum probatur: quia si esset incōueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua uirtute actiua per se primò, hoc non esset, nisi uel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est & non est, & fit & nō fit cū motu: ac p hoc sufficienter fit à quolibet mouēte, sicut & motus: uel qa duratio motus passio motus est: eo q tps, ut dr in 4. Phys. tex. 130. & 12. Meta. textu 39. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quam productiuum subiecti: ut patet inductiuè. Vel quia, ut superius tactum est, duratio motus non est nisi conditio eius: conditionibus autē rerū non debetur propria uirtus actiua: sed sat est cōditiones actiuas sequi. Præter. n. hæc tria non apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens, sit sempiternitatem uendicare sibi uirtutem per se primò eius actiuā: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludat, quòd producens unā in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, q a quocūque producatur per se primò una, ab eodem producatur per se primò & altera. Quamuis. n. esse ens sit inseparabile ab esse tale uel tale ens: & per hoc habeatur, quòd causans tale ens causet et ens: non tñ sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantum tale, ergo & inquantū ens: unde Ari. in 6. Metaphy. in principio uenatur principia, & causas entium, inquantum entia. Durationem aūt passionem esse motus etsi uerum sit quo ad aliquid: puta quia sub rōne temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter cōcomitatur ipsum tanquā posteri us suū prius: non tñ est uerum simpliciter: quia constat q uerè, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiuè ad productionem subiecti, ut a uirtute per se primò productiua subiecti, seclusa quocunque extrinseco, sufficienter emanet. Duratio autē siue sempiternitas motus nō emanat a uirtute motiua, ut sit ratione ipsius uirtutis, sed cōsequitur conditionem extrinsecam ipsius uirtutis, scilicet durationem eius, ut patet inductiuè. Non est igitur passio propriè loquendo, sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione uirtutis motiuæ, concludi potest, ergo superfluè quæritur alia causa: quoniam non quæritur causa ad hoc, ut fiat absolutè. sed ad hoc ut per se primo fiat.

¶Non. n. superfluè quæritur a quo p se primo fiat animal, quāuis sciamus ipsum fieri a generante homine & boue. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tā nobilis conditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis tā quæratur, & non sat sit credere, q fiat ex conditio precisè: nihil. n. contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunq; alia apparet sequi: imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. in 6. & 7. & 8. Physi. ubi causas motus aptauit secundum diuersas proportiones ad eius durationē. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatē motus talē esse effectum: q possit produci ab aliqua uirtute per se primò. Quod aūt hoc sit de facto probatur primò: qa ut dr 2. Phy. tex. 26. & 8. tex. 10. sp ponendum est id quod est aut causat per se ante id qd est aut causat per aliud. Constat aūt qd causans sempiternitatē motus, qa immobile causat eā per accidēs, seu per aliud a uirtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ uirtutis actiuæ sempiternitatē facit: hoc enim tantū est quod per se primò illā causare potest.

¶Secūdò, quod sempiternitas motus cęlestis est effectus dignissimus: ut ceteris effectus ostēdit, s. perpetuitas omnium generabiliū & corruptibilium, ad quam tota sphęra actiuorū & passiuorum & singula in ea contēta secūdū uires conantur, & propter ea agunt, quicquid agūt: ut Auer. dicit 2. Cęli, cō. 17. & Alber. Mag. ibid. confirmat. Irrationabile est autem effectū adeo nobilem in rerū natura absque per se primò causa actiua fateri. Et confirmat. Quia cum in motu cœlesti sint conditiones, s. sempiternitas, & determinata uelocitas, quæ in sui ratione claudit tempus: ut patet in 4. Physic. text. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata uelocitate, ut ex effectibus, & de se patet, & 12. Meth. com. 41. habetur: ubi certa uelocitas finitati uirtutis, sempiternitas uero infinitati attribuitur motoris absque potentia omnino. secundo quoq; cœli tex. 17. dicitur quòd sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonicis tō sit mannbus, ibidem a S. Thoma cognouimus entia tantū sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata uelocitas absq; dubio habet causam p se primò ipsam causantē apud omnes Philosophos: quæ dementia esset sempiternitatē cœlestium motuum causa per se primò priuare! Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cum etiam fugiendi uia concessa nō sit. Duobus. n. modis poterat quis tantū laborē fine priuare. Vel dicendo q sempiternitas motus non habet causam per se primò actiuā: q esse nefas ostēsum est. Vel dicendo, q habet quidem, sed illa est uirtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ uocis: qa nulla uirtus per se primò actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rōnē formalē, alioquin esset actiua illius, circunscripto oī alio, & non circunscripto omni alio quod implicat. Impassibilitas aūt & uniuersaliter immobilitas, ut de se patet, & superius declaratū est: extra latitudinem est cuiusq; rationis formalis uirtutis actiuæ formaliter sumptæ: unde dicere quod uirtus A sit per se primò actiua sempiternitatis, & dicere quòd ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis: & semper manet eodem modo, est ignorare propriam uocem.

¶His ergo præmissis ad motū dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus q quia sempiternitas motus exigit per se in primo motore seu in eius propria potētia actiua infinitatem intensiuā: & hoc non habet ex eo, q ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantū est secundū se effectus quidem, cui accidit q hoc uel illo mō saluetur: ideò ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito p se, siue infinito per accidens, concludi optimè pōt absque æquiuocatione infinitas intēsiua primi motoris potētis per se primò in sempiternitatem. Vnde attenta sempiternitate motus formaliter, & relata ad uirtutem actiuam per se primo illam respicientem, quamuis æque bene concludatur infinitas intensiua illius uirtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tñ a notioribus doctrinam subtilissimam tradens deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatē intensiuam potentiæ: & in textu ultimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij conclusit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rōni sumptæ ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluata ponatur. Propter quod in tex. 78. nō posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: ut doceret, quòd non concludebat sibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex propria rōne infinitatis temporis, & in tex. ultimo secundum utrāq; translationem non sat fuit Arist. subsumere, quòd primum mouens mouet motu perpetuo, aut tempore infinito, sed subsumpsit utrūque simul: ut ostenderet, q non arguit absolutè ex hoc q mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus cęli) sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo, ut ipsam infinitatem temporis per se primò causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, q mediū ad probandam illā minorem, s. primus motor est uirtutis infinitæ, & hoc, mouens per se primò tempore infinito: ita quòd maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tēpore infinito, est uirtutis infinitæ. Minor uerò sūpta in textu ultimo est ista. Primus motor mouet p se primo tpe infinito, ergo primus motor uirtutis infinitæ, ubi nulla æquocatio interuenit. Et maioris pbatio ex infinitate tpis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestat processui: quia proportio uirtutis per se primo respiciētis durationem motus, ad infinitatē, & infinitatē tpis, absolutè declarata, & cōclusa est ibi in materia clarius eam repræsentante, s. in motu infinito per se: ut ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a subtilissima deductione, quā D. Thomas. 8 Physi. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cūm enim medium Arist. sit mouens tempore infinito, ille apposuit ly p se supra ly infinito, nos uero supra ly mouēs. Secūdo in minore. qa apud nos, minor est uera

de facto quo ad operationẽ primi motoris: apud illũ vero minor est vera quo ad virtutẽ primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tpe infinito per se: sed oportet eum esse tã ex virtutis, quòd quantum ex parte virtutis suæ, posset mouere tpe infinito per se: quia causæ per se oportet videre effectum p se. Primus autẽ motor est cã per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tps infinitum per se inuenire, siue nõ oportet primum motorem tãtæ virtutis esse si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tñ hæ deductiones in conclusione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intẽsiua primi motoris) & in radice: quia vterq; processus ponit primũ motorẽ esse p se cãm durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processit ex eo q causæ p se oportet esse tantã virtutẽ vt possit in effectũ per se: quod fundatur super secundo Phys. tex. 36. Iste verò, quòd causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentũ proprium effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et vt multis philosophantib. cõplaceamus qui volunt potius cũ Auer. errare q cum aliis verũ sequi: ostendendũ superest hoc idẽ Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaph. com. 41. postquã cõclusit iuxta demonstrationẽ 8. Phys. q virtus infinita requisita ad mouendũ tempore infinito corpus cœleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet statim dubiũ communiter tactũ a doctorib. 8. Physic. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tpe: & si ponatur extra magnitudinẽ, non sequitur motus in non tempore, quæ est rõ diuersitatis? Et statim soluit, q hoc ideo est, quia motus cœli fit a duobus motoribus: quorũ alter est finitæ motionis, & est anima cœli: & alter infinitæ, & est potentia omnino sine materia: & q motus cœli a motore finito habet, q sit in non tempore, & a motore infinito, q sit tpe perpetuo. Vbi e plano sensu literæ nõ diuertendo, manifeste patet, q ipse est opinatus primum motorẽ esse infinitæ virtutis intensiuæ, & propter istã infinitatẽ causare per se primo sempiternitatẽ motus cœli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tñ: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. aliis locis eiusdẽ cõtradicere videntur (vt adducimus arguendo ad oppositũ) ô a diuersis diuersimode exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit non se Auerroistã, sed Auerroim suũ facere, vñ oportet expositiones eorũ afferre, vt firmetur veritas. Quidã igitur dixerũt, q Auerrois intendit q sit finitus intensiuè primus motor, infinitus autẽ in duratione: non tñ formaliter, sicut alij motores: sed & causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, q est purus actus omnino, & per hoc differt a cæteris motorib. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nã quidã eorũ dicunt q illa distinctio motoris infinitũ & infinitũ, est distinctio realis: quidã vero q est distinctio rõnis in primũ motorẽ secũdũ q est finis & ipsum met secũdũ q est agẽs, & secundũ quod agẽs mouet in tpe: qa est vigoris finiti intensiuè: secũdũ vero quod finis perpetuat motũ: & iõ dr infinitus in duratione causaliter. Alij verò dixerunt, q primus motor non est virtutis finitæ nec infinitæ intẽsiuè: quia non est virtutis actiuæ, sed dr infinitæ causaliter. causalitate finali vt dictum est. Alij autẽ dixerunt, q illa verba Auerrois examinãda & glossanda sunt secũdũ determinationes factas in de substãtia orbis, &c. vbi magis ex proposito tractauit rẽ hanc, vbi manifestè negauit infinitatẽ intensiuam. Sed quòd oẽs hmõi respõsiones errãt manifestatur. Et primo q loquatur de infinitate intensiua probatur primo sic. Quãdocumque sit aliqua distinctio proposita habens plures significationes, & alterũ oppositorũ declarant ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundũ quã intẽtionẽ sumitur, reliquũ dẽt sumi secundũ oppositã intẽtionẽ. Patet ista: alioq periret omnis certitudo diuisionũ & syllogismi diuisiui, &c. sed Auer. diuisit motorẽ cœli in motorẽ finitæ motionis, & infinitæ motionis: & descripsit alterũ mẽbrũ. s. motorẽ finitæ motionis p finitatẽ intensiuè, vt patet: qa ibi expressè subdit, Dicere finitatẽ, est dicere proportionẽ motoris ad motũ: ẽ. ergo reliquũ mẽbrũ. s. motor infinitæ motionis, est describẽdũ secũdũ intẽtionẽ oppositã, sc. q dicere infinitatẽ est dicere, in proportionẽ: & sic erit motor infinitus intẽsiuè. Secundo sic: Termini q̃õnis & sõlutionis secundũ eãdẽ demõstratiuã non differunt, sicut nec quæstio differt a conclusione in terminis, sed in modo. Constat autẽ quòd motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiuè: quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Phys. tex. 79. q moueret in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiã intensiua. Tertio sic, Quælibet responsio a sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæstio motæ respondet: sed illa non respondet quæstioni motæ, nisi intelligatur de infinitate intẽsiua: ergo, &c. Declaratur minor: quæst. virtus infinita requisita ad mouendũ tẽpore infinito, posita in magnitudine, faceret motũ in nõ tpe, & posita extra magnitudinem, non. Huic autẽ quæstioni nõ satisfit dicendo, q hoc iõ est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiuè, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agens est q motus sit in tempore. Hoc. n. siue verum, siue falsum sit, est impertinens quæsito: & solitudo superflua. Tota. n. quæstio est quare a virtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut a virtute posita, in magnitudine. Et constat q est sermo de virtute actiua. Hæc etiã quæstio vt nouitij possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certũ supponit. s. infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubium, quare si illa sit infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tpe: & extra non. Quæratur ergo ab illis primo: Qual. est illa infinitas virtutis, q supponitur, intensiua, an durationis? si intensiua, habetur: si durationis, quæst. & nulla & ridiculosa est. Nulla quidẽ, quia a virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tpe: vt patet de virtute alteratiua solis et qua terra aliquis alteratur, & tñ in tempore. Nec potest dici, quòd illud est verum tñ de virtute motiua motu locali tantũ: q̃m expressè Arist. in 8 Phy. tex. 69. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnib. virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculosa autẽ, quia puerile est quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita autẽ duratione separata materia, prouenit motus in tempore, & non in non tpe. Quis. n. est adeo rudis, vt ignoret finitatẽ & infinitatem intensiuã virtutis, sequi velocitatẽ certã vel incertã motus, & non finitatem & infinitatẽ durationis? Vltimũ igitur resi gnũ horum est, q q̃õ illa neutram infinitatem determinatè supponit, sed infinitatẽ in cõmuni: & ex motu perpetuo neutra infinita determinate concluditur, sed in cõi concluditur, q oportet virtutẽ motiuã tempore perpetuo esse infinitã. Vnde dicunt q quæstio Auerrois est, cũ sit q virtus mouens tpore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motũ in nõ tempore, & extra magnitudinẽ, non. Et rõsio est supponẽdo q si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tpe perpetuo, oportet q sit infinita intensiue, ex 8. Physicorum, textu 78 & consequẽter moueret in tempore, ex textu 79 & addendo quòd si aliqua virtus motiua tẽpore perpetuo ponatur extra magnitudinem: & illa est necessario infinita secundũ durationẽ, & distinguitur in motorẽ & agens: & sic est finitæ motionis. i. mouet in tempore, & motorẽ vt finis, & sic est infinitæ motionis. i. mouet infinito tẽpore, quod virtutis positæ in magnitudine conuenire non potest. Non. n. potest distingui in motorem vt agens & vt finis: & ideo oportet, q virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem, nõ. Sed verè illi innituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter. s. in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidẽ, quia falsum est, q virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiuè. si extra magnitudinẽ, non. Quæratur. n. ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate tẽporis est sermo. Distincta est. n. superius ex 6. Phy. quia sit duplex: ex parte mobilis. & ex parte spatij: super se & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, q illam oportet esse infinitam intensiuè: in tex. n 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cũ Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere cãm, quare cum ad mouendum B. mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ requiretur tanta virtus intensiuè, puta vt centũ: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuæ, q semper perseueret in eodẽ vigore: quare, inquã, est quòd virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur q sit infinita intensiuè? Hoc. n. neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur. & tamen hoc est super q isti fundãtur. Quod si dicat q hoc oritur ex hoc, q illa virtus actiua semper remanere dẽt in eodẽ vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi q illa virtus oportet q ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc etiã, q virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæq; durationis siue in quãto, siue extra, non hẽ maiorẽ pfectionẽ intensiuã: vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. dẽ. Et dant exemplum de albo: q ex hoc, q ponitur perpetuũ, nõ sequitur, ergo est albius: quia duratio maioris & minoris ẽnis non infert diuisionem secundũ magis & minus. Vnde ridiculũ est, q quidem inter Philosophos se locatos dicant, quòd ideo non potest esse virtus motiua actiuè tpe perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitatem intensiue. Deberẽt. n. inferre, ac per hoc inalterabilem, & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autẽ adducere quorũdã fatuitatem dicentium, q processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludẽdũ, primum motorẽ esse incorporeũ absolute, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum. i. non immensum materiæ, ad esse quæ est tantum apud eos in generabilib. & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. a tex. 78. vbi inchoat, testẽ ipso Arist. ibi q Auer. tractatus

intendentes

intendentis ostendere impartibilitatē primi motoris: qui est ex nã tura quāti & extensi siue corruptibilis siue nō ut patet: & in sex. vlt. rōnem formāt ex efficacia probatorū, & non aliter conclu- dit primū motorē impartibilem: unde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictū. s. q uirtus motiua actiuè tem pore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intēsiuè, si extra, nō oportet uel ex rationibus formalib. terminorum intelligibi- liter deducere, uel sensibilibus assumere. Sed iā ostensum est ex rationibus terminorū hoc non deduci sed oppositū quo ad pri mā partē, & sensibilia idē testantur: ergo hoc est uoluntariè di ctū. Ex sensibilibus enim habemus, q uirtus alteratiua Solis est motiua actiuè, & est in magnitudine: & tū non est infinita intē- siuè, nec alterat in non tempore. Nec pōt dici, q quia sermo est de uirtute actiua motus localis, iō instantia nō militat. Tum qa eadē est ratio quo ad mouere in nō tempore, & infinitatem in- tensiuā de uirtute alteratiua & motiua secūdū locū, & uniuersa liter motiua si ponantur in magnitudine, ut dicit 8. Phys. text. 79. ut iā adductū uerū est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, siue Sol unū numero motū per- petuū posset continuare, nulla facta augmentatione suæ uirtu tis quicquid sit de antecedente huius cōditionalis: & sic uirtus finita intēsiuè, infinita duratione, moueret in tēpe infinito vnū motū cōtinuū, & non in non tēpe: undaq q de facto non sit hoc, est per accidens, quārū est efficacia uirtutis. Accidit. n. tantæ uir tuti, q unum ad plura subjiciuntur, &c. & nihil minus posset in unum semper, q̄ plura. In expositione autem uerborum Auer- rois erranq quia ex huiusmodi sensu non hr responsio ad quæ situm: esset. n. responsio, quòd ideo uirtus motiua tempore infi nito posita in magnitudine mouet. t in non tempore, & posi- ta extra magnitudinē, non: quia uirtus extra magnitudinem di stinguitur in motorem ut agens, & motorem ut finis: in magni- tudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæ- sita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intēsiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicit, quòd motus cœli in- quantū est ab anima cœli, sortitur determinatam uelocitatem, inquantum uerò est a primo motore, sortitur sempiternitatē. Ex hoc. n. arguitur sic: Aut intendit, q motus cœli habeat sem- piternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & ani mam cœli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, q aīa cœli, aut non efficiat aut non sufficienter pos- sit efficere sempiternitatē motus, & iō attribuatur primo moto ri tanquā causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiuè esse falsum supponendo aīam cœli esse uirtutē motiuā immobi lē: vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secundo q anima cœli dependenter illā faciat, primus aūt motor independenter, & iō attribuit primo motori, ut eius causæ actiuæ independēter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de cōi dependentia, qua oia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur cōmentū, ponens diffe- rentiam inter sempiternitatē & determinatā uelocitatē motus cœli in hoc, q illa est à primo motore, hæc ab aīa cœli. tali. n. de pendentia communi tam sempiternitas, q̄ determinata ueloci tas est à primo motore mediante anima cœli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, s. sempi ternitatē motus, anima cœli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenēdo primū motorem finitum intensiuè: & deducitur sic. Motore sufficiente ex his quæ in se intrinsecè sunt applicato mobili disposito, circunscripto quo- cunq; alio, excepta cōi dependentia ad primum, necessario p- uenit effectus, puta illius motoris. Patet ista ex termino: alio- quin nulla esset via ad probandū cōsecutionē causæ ad affectū, & econuerso. Sed aīa cœli est actiuū se ex suis intrinsecis respe- ctu motus æterni: ergo circūscripto quocunq; alio excepto cōi influxu primi, potest in motū æternū, ergo nulla est opus specia li dependentia. Probatur minor ex eo, q anima cœli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus. s. tantā uirtutem intensiuè (puta ut nulle) & immobili- tatem: quolibet enim motor habens hæc duo, potest sempiter- num facere motum. quāuis non p se, ut dictum pluries est. Ter- tio, quòd anima cœli licet sufficienter, tñ per accidēs facit sem- piternitatem motus, primus aūt motor facit eā per se: & ideo at tribuitur primo motori: ut eius causæ actiuæ per se primo intē denti illam. Et sic hr intentum: quia, ut ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuæ. Etsi rei ueritate ista vī mens Auer. in illo lo co: loquitur. n. de actiua causalitate, ut quæstio mota ostendit, & nō intendit subtrahere ab anima cœli causalitatē actiuā sem piternitatis, sed perseitatem causalitatis: cuius ut nulla uirtus fini- ta est capax, ut patet ex dictis. Vñ causam actiuā per se determi- natæ uelocitatis posuit aīam, sempiternitatis uero primū mo- torē. Si finaliter, hoc pōt dupliciter imaginari. Primò, ut sit ser- mo de dependentia cōi: quia oia causantur in ghe causæ finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidē: qīa hoc modo non saluat sua dicta inter terminatā uelocitatē motus & eius sempiternita tē: hoc etenim mō uterq; effectus depēdet finaliter à primo mo tore. Scdò, ut sit sermo de aliquo speciali mō dependendi, in ge nere tñ causæ finalis. Et quantū uerba eorū sonāt, uidentur di- cere, q quodā singulari mō sempiternitas est à primo fine quo nō est determinata uelocitas: sic q sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate: q ista sufficienter fiat ab agente, illa aūt nō nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed qa fa- cile est dicere distinctionē in qualibet re q̄uis ardua, & inexerci tan est admittere illam in aere: iden quærimus ab istis, quō sit ista dicta. Hoc. n. non potest nisi tripliciter imaginari. s. aut sic, q sempiternitas careat cā actiua & finali tñ attribuatur. Et hoc est ridiculum: qīa non est intelligibile, q aliquid effectiuè producat motū, & nō producat eius durationem, maximè cum tps quod est duratio illa (vt 12. Met. tex. 29 hr) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat aūt q hæc ab eodē fiunt actiuè secundū rē, q̄uis non eodē modo: pōt. n. eorum, quæ sunt, idē realiter unum per accidēs, produci ab agēte inferiori, & alterū per se: ut patet cum Socrates gñat Platonē: tunc. n. licet hr Plato per se: sit tñ corpus vel mistum per accidens: ut dr in primo Phys. tex. 76. aut sic q ad determinatam velocitatem cā actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem aūt, nō. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est cā cæterarum causarum: nullusq; est effectus naturæ aut ar- tis absq; fine. Aut sic, q ad determinatā uelocitatem causa acti- ua cum fine cōi sufficit, ad sempiternitatem aūt non, sed requi ritur specialis rō dependentiæ ad primum motorē ut finem. Et hoc est iterū loqui in aere: nisi hmōi rō assignetur. Nec apparet alia rō, q̄ illa, quæ in eodē com. 41. ex intentione Themistij sub- ditur. s. q motor qui mouet ad consequendū aliquid, uel con- seruandū aliquid transmutabile necessa est q qnq; cesset. Mo- tor aūt qui mouet pp aliquid semper in actu immutabile, qua rōne mouet vno tpe, mouet semper. Et sic hr specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, q̄ non hr in uelocitate mo tus. Sed adducere hoc ad propositū, nouitiorū est. Cum. n. oēs aīæ cœlestes prima intentione operentur ppter se (vt dicitur 12. Meta. com. 36. & secundo Cœli, com. 17. & 21.) & ipsarum natu- ra sit immutabilis in actu: & earū opera sint sicut opera artis: (vt dr 12. Meta. cō. 44.) & finis sit principium in operabilibus: ve dr in 2. Phys. tex. 89. Quemadmodum ex actualitate immutabi lis finis sumunt atq; illæ rōnem sempiternitatis in suis operibus ita ex alijs conditionibus nobis ignotis sumunt rōnem tantæ uelocitatis: & quare magis ab Oriente moueāt uersus hemisphę rium superius, & alia hmōi. n. oīa fiunt pp melius: ut ex secun- do Cœli, tex. & cō 34. hr. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur pp finem, ut dicitur 2. Phy. tex. Vñ ex hoc non magis habet, quod sempiternitas specialiter depen- deat à primo, q̄ certa uelocitas: vtrunque. n. eorum habet hoc modo specialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum rō sempiternitatis motus sufficiēter sumatur ex his finis conditio nibus. s. q sit in se actu, & habitu & mouēte immutabilis: & hę sint cōis oībus motoribus cœlorū respectu propriarum essentia rū: nihil, pprū primo motori distiter Auer. sed totū q dixit cō uenit oibus animabus cœlorū in rōne finis: nec pōt dici, q dictū Auer. cōa quidem est omni motori separato in rōne finis, sed appropriatur primo pp dependentiā aliorum à primo & in rōe finis quia sic non saluatur dīa inter sempiternitatē & uelocita- tē: vtraq;. n. pp independent à primo est attribuenda sibi. Quòd si tanquam ad ultimum refugium recurrendo dicatur, q sem- piternitas motus dependet à primo fine quodā singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc q oēs motores cœlestes cō ueniūt in sempiterne mouere nō aūt in uelocitate motus (hoc enī iō esse credendū est, quia rōnē sempiternitatis hñt respiciē do primū: uelocitatē uero respiciendo propria.) Hoc est contra Auer. qui expresse dixit in scdo Cœli com. 58. q motores infe- riores sumūt rōnes suarū uelocitatū scdm q magis desiderāt as similari primo. Et loquit nō solū de motu diurno, sed ēt in circu lo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiētū rōne firmatū. q. n. con- ueniant oēs sempiternitate motus: ut dicit Auer. in scdo Cœli, com. 38. & 71. & alibi, est quia cōueniūt oēs in hoc q sunt moto res immateriales. Et ideo hoc non oportet cōijcere, q sit ex sin- gulari modo dependendi à fine: cū clare pateat, q finis cōis cū immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est cōiecturis in ma nifestis. Amplius. Velocitas de qua ibi loquitur Auer. ut patet in cōmen. nihil aliud est quā tēporalitas. in qua oēs motores cœli cōueniūt, sicut, & in sempiternitate, nullus. n. mouet in nō tpe. Restat ergo, q de infinitate intensiua sermo Auer. ibidē sit. Et li cet euidentiores sint prædictæ rōnes si duo motores scdm rē in primo orbe ponuntur, efficaces tñ sunt ēt si duo secundū ratio nem, vnus autem secūdum rem ponitur, ut patere pōt cuilibet

eas explicare scienti. Vnde omnes expositiones cōmēti prædicti falsæ apparent. Vltima aūt ordinē librorum Auer. non pēsauit. Cum n. constet ex secundo cœli. c. 3. quòd tunc iā fecerat libellū de substātia orbis: & ex pluribus cōmentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phy. & ex 12. Met. com. 65. q̃ inuenit erat quando fecit super lib. de Cęlo & sperabat in com. 352. se perfectū Astrologiā: & q̃ senex scripsit super Metaphy. manifestè liquet, quòd omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Meta. eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secundus modus ostendendi infinitatem intensiuā primi motoris.

SECVNDA autem uia ad ostendendam infinitatem uirtutis Dei gloriosi sumpta ex S. Th. breuior est. Et supponit Deum esse cām actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue oīum incorruptibiliū, siue ab æterno, siue in tempore: nihil. n. horum refert, dummō concedatur per simplicē emanationē (quā nos creationē dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc aūt nunc supponatur: Tū quia cōiter excellentes uiri hoc concedunt ēt de mente Arist. & Auer. Tum quia expressè cōtra Argazelē pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret specialē quæstionem, quā alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc uia paratur: iuata quā arguitur prælibādo cōnes terminorū. s. q̃ uirtus creatiua est uirtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab æterno, ut Plato, & Arist. cū sequacibus posuerunt: siue in tpe ut fides Christiana determinat. Ceteræ aūt uirtutes actiuæ sunt effectiuum ex aliqua potētia passiua p̄supposita, ut patet in naturalibus & artificialib. Arguitur ergo sic, loquendo sp de quātitate uirtutis seu perfectionis: Oē quantū excedens aliud quantum, sic q̃ quātumcunque excessum crescat, nunquā inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitū intensiuè. Ista patet ex terminis, qm̄, ut dī in 3. Physi. t. 79. si excedens est finitum addendo sp quantum ad excessum, qñque æquabitur & excederet. Sed uirtus creatiua est aliquā ex pfectionis, & sic excedit uirtutē factiuā rerū ex potentia subiecti, q̃ quantūcunq; augeatur nō est inter eas ꝓportio: ergo uirtus creatiua est infinita intensiuè. Probatur minor quo ad ultimā partē (quæ sola eget probatione) ducēdo ad impossibile: quia sequeretur q̃ uirtus tā actiua ex aliqua potētia, & uirtus actiua ex nulla potentia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Tenet cōsequētia supponēdo unū, quod ꝓbatione non eget. s. q̃ quantò aliquod actiuum potest educere rē de remotiori potentia ad actū, tanto est uirtuosius. Ad sensum enim patet q̃ ad educendum calorem de potentia aquę, maior uirtus requiritur, quā ad educēdū ipsum de potētia aeris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic. Sumatur uirtus ꝓductiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potētia, & sit A. Sumatur quoq; uirtus ꝓductiua Bouis ex aliqua potētia, puta C. & sit uirtus illa B. Tunc sic: Istæ duæ uirtutes. s. A & B per te hñt aliquam ꝓportionē, sit ergo ꝓportio cētupla: ita q̃ A excedat C nō plus, quā in cētuplo. Et tūc sumatur potentia passiua in centuplo magis elōgata ab actu q̃ sit C. & sit illa D. Cū ergo oporteat tāto uirtuosius esse agens quāto elongatior est potētia ab actu, necesse erit uirtutē actiuā Bouis de potentia D, esse in ꝓportione centupla ad B, ac p hoc esse æqualē ipsi A. Et sic uirtus ꝓductiua ex aliqua potentia, & uirtus ꝓductiua ex nulla erunt æquales, qđ est impossibile. Imo ēt eodē processu pōt deduci, quòd illa sit ēt maior: qđ est impossibilius. Nec pōs inficiari qspiā hūc processum ex eo, q̃ non pōt sumi in rerū natura potētia remotior ab actu quocunq; potentia data: oporteret. n. sic dicentes negare processum Ari. 4. Phy. tex. 72. ubi assumit plenum subtilius quocunq; pleno. & 6. Phy. tex. 15. ubi assumit modū uelocitatē quocunq; motu: & breuiter destruere doctrinā traditā in li. Phy. Saluatur enim efficacia horū & similiū ꝓcessuū ex rōnibus formalib. terminorū, & ex ueritate conditionaliū: quicquid. n. repugnat ueritati cōditionalis, est falsum & impossibile: ut Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vñ proposito sufficit ueritas cōditionaliū: puta si uirtus aliqua ꝓduceret ea potētia in cētuplo remotiori, esset in cētupla ꝓportione. &c. Stat ergo rō firma, quāuis qdā nescientes, aut nō uolētes eā formare, fuisse se arbitrati sunt, ut de Scoto patet prima dist. quartū qui ideo credidit se soluisse, quia S. Th. nō fuit citus circa terminos, q in authēticis rōnibus solēt subintelligi, fecerat maiorem hmōi. Eorū, inter quæ nulla est ꝓportio, alterū est infinitum: soluit Scotus, q̃ hæc nō est uera, ut patet de puncto & linea: & tñ punctum non est infinitum. Propter quod notantes nos posuimus in maiore utrunq; esse quantū: ut has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVÆSTIO

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT igitur argumentis in oppositum respondere. Ad primū ergo (qđ tres difficultates tangit, unā principaliter & duas ex cōsequenti) tale est ordine dicendū, q̃ duas annexas difficultates, s. an Deus mouet vt finis tm̄, vel vt finis & agēs. & si vt agens, an mediatè vel immediatè: pertransiuimus dicēdo, qa est.

Tertiam uero principalem, s. an ex positione uirtutis infinitę intēsiuæ in rerum natura necessario sequatur motus in nō tpe, pertractabimus dupliciter, s. secundū Auer. & simpliciter. Quāuis igit multi ex scdo cœli. tex. 64. Vbi in summo gradu pfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimum possidet: & ex 12. Metaph. tex. 50. vbi dī, q̃ Deus mouet sicut amatū & desideratū: credāt Deum non esse cām agētem, sed finalē: & uerius tn̄ dicunt sententes vtroq; modo Deum cām: vt Simplicius arguit ex primo cœli tex. 50. ubi Arist. dicit, Deum nihil agere frustra. Si. n. ad hoc inconueniens solicitus fuit Arist. deducere, q̃ Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere pp̄ finē: ridiculum. n. esset deducere ad hoc incōueniens de causa actiua. Auerrois quoq; in de substantia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. com. 7. expresse dicit, q̃ Deus mouet non tm̄ ut finis, sed ut motor. Quod ēt firmat in 12. com. 7. & in com. 44. ubi ēt postmodum Auicennam ponentem Deum esse tm̄ finem, arguit, quòd sit sibi propria, sit cōis ceteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo cœli, com. 17. dicit quòd omne habens actionem in se, habet actionem in alio: & com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata largiendi. Et breuiter totus Auerrois plenus est hac sententia, uel formaliter, uel radicaliter, ut puta q̃ in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidē cōueniunt: ut dē 13. cō. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat q̃ Arist. dixit, Deum mouere ut amatum: non. n. dixit hoc cū dictione exclusiua: imò ex hoc magis hē propositū, supposita illa vniuersali Auer. quā modo diximus. Id uero qđ ex secundo cœli adducitur admiratione dignū est, qua fronte ab Auerroistis adducatur, cū Auerrois ipse ibidē in cōmēto 46. expresse dicat, q̃ in illo summo gradu hēre optimū sine actione, declarando includēt oēs intelligētias: ita q̃ apud ipsum oēs intelligētiæ sunt in illo primo gradu, & non tm̄ Deus: & tñ cōstat apud eos ēt q̃ ceteræ intelligentiæ agūt ad extra. Intēdit. n. ibi Aristoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt hēre optimū (qđ est fœlicitas speculatiua) sine ol dependentia exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12 Met. tex. 39. deductio aūt qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quatenus uerò alæ sunt, optimū assequi p motum: & in secundo locari ordine simul cū corporibus, quorum sunt alæ. Vnde Deū mouere nō solū finaliter, sed actiuè dicimus. Et quāuis ex multis cōmentis uideatur haberi, q̃ Deus mouet immediatè: qa in com. 44. & 12. Met. reprehēdāt eos ponentes Deū esse priorē motore primi orbis: & in com, 38. expressè dī, q̃ primus motor mouet sine medio: & in com. 38. numerant substantiæ immateriales scdm numerū motuū cœlestiū expressè, supponēdo nullā esse, q non mouet: ut tñ ex dictis superius patere pōt. in com. 41. & 12. expresse dicit motū cœli cōponi ex duobus motoribus. Et ideo sciendum est q̃ ista sibi inuicē nō cōtradicunt: qm̄ autem sunt in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicēns Deum nihil agere ad motū cœli, nisi secundum, q̃ prima cā operatur p secundas primum motorem esse primā intelligentiā productā à Deo, quæ cum aīa cœli mouet. Alia eorū, qui dicunt Deum solum mouere primum cœlū. Auerrois uia incessit media, utrunque declinans extremū: & ideo nunc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennā impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tñ mouet solus.

Sed qa in motu primi cęli sunt duo (sempiternitas motus, & certa uelocitas: puta 24. horarū) posuit vtrunq; horū hēre p se primò cām actiuā & propriā: sempiternitatis quidē Deū, certæ uero uelocitatis aīam cœli. Et hic sensus sādet plane expositioni illius commenti absq; extorsione. Et sic Deus nō est prior motore totius: imò facit p se motū totius quo ad nobilissimā eius rōnem, q̃ est sempiternitas: & hoc mō Deus non est aīa alicuius orbis. Et rō dixit ibi Auer. q̃ est potētia nō in materia: & p hoc uolebat q̃ differret ab aīa cęli. Et hoc mō saluatur qđ com. 44. dī, q̃ illud qđ intelligit motor corporis cęli da primo motore, est aliud ab eo qđ intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialiū substantiarū secundū numerū motuū saluatur: qa ex motuū numero inuētus est numerus motorum aliorū à primo: qa iā ex infinitate motus stabilitus erat. Nullā. n. substātiā immaterialē ponimus nisi ex motu cōclusam: sed primā ex infinitate motus, ceteras ex numero motuū & regularium & perpetuorum exigentium motores immobiles. Et hoc consonat textui Arist. expresse quærentis numerum motorum immobilium, non numerum motorum infinitorum: ut p hoc insinuaret q̃ de aliis primo loquebatur: quamuis primus quoq; sit immobilis. Est siquidē sermo Ari. & Auer. & ibidem contra ponentes substantias immateriales absq; aliqua ꝓpria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: quod nos non diximus. Et breuiter hoc

modo

modo omnia dicta Auer. inueniũtur cõsona, & meritò quia ne to omnia consonãt. Vnde Helias Hebræi labor, quod uanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc ꝙ Deus dicitur motor esse ctiuè primi cœli sequeretur, ergo mouet solus primum cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatẽ sui motus actiuè causandã. Mouet ergo Deus cœlum effectiuè ut motor proprius, & mediante anima cœli: sic ut utriusque proprius effectus motus cœli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

Nũ data uirtute infinita intensiuè, sequatur motus in non tempore.

¶ De tertio autẽ (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna uidetur: diuisi siquidem sunt Peripatetici circa id quibusdã eis apparet, ꝙ ex hoc antecedente, datur uirtus infinita in natura, sequitur necessariò, ergo motus in nõ tpe. Quibusdã uerò uidetur, ꝙ distinctione opus sit in re hac. & hi in tres distincti sunt: nam alij putant ꝙ distinctio modi agendi. s. liberè uel necessariò opus sit. Alij uerò ꝙ distinctio modi essendi illius uirtutis infinitæ. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autẽ duas distinctiones necessarias credũt ad saluãdam infinitã uirtutẽ in rerũ natura, scilicet modi essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agendi, s. mediationẽ uel immediationẽ, ita ꝙ oẽs huiꝰ opiniones sunt quatuor. Et primam quidẽ postponentes (quia ex discussione aliarum quid ueritatis habeat patebit: & eius fundamẽta sunt quæ arguendo adduximꝰ) ad secundã nos transferamus, opinionẽ, quia tria dicit. Primò ꝙ ex hoc antecedẽte, uirtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouet in nõ tpe, qđ implicat cõtradictionẽ. Et in hoc conueniunt cũ Arist. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiam. Scot. enim in primo sent. dist. 2. q. ad ult. dicit, quòd ex eo ꝙ in antecedente assumitur uirtus infinita subintelligendo, agat necessariò sequitur ergo actio sua est in non tpe: alioquin in æquali tẽpore ageret cõtingeret uirtutẽ infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Arist. ibi. Ex eo uerò, quòd in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quòd si agit, agat circa corpus: & cõsequenter ꝙ sit ibi aliqua resistentia & sit etiã diuersa approximatio partiũ passi ad agẽs: ac per hoc sequitur, ergo actio illius uirtutis est motus: quia hæ duæ causæ, scilicet diuersa approximatio partiũ & resistentia, faciunt successionẽ esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet uirtus infinita in magnitudine sequitur motꝰ in non tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua uirtus est extẽsa, & agit in corpus, nõ sequuntur illæ duæ causæ successionis: sed una tãtũ, s. diuersa approximatio partiũ passi ad agens: sed ex omnibus his absq; resistẽtia nõ sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia nõ egent probatione: quia manifestè patent de uirtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus propriè (de quo loquimur) ut distinguitur contra mutationem S. Thom. autem, quia Arist. non fuit solicitus ibi de utraque parte cõsequẽtis deducenda, supponit cum Auerroe & cæteris expositoribus (quantum uidisse me recolo) ꝙ subiectum illius antecedentis, s. ly uirtus seu potẽtia supponit pro uirtute motiua, propriè sumendo motum, ita ꝙ antecedẽs illius cõsequẽtiæ secũdũ ueritatem est hoc uirtus motiua infinita est in magnitudine. ergo. Et ꝙ hæc sit mens Arist. patet ibi, ex eo ꝙ probãdo suppositionem suam. s. ꝙ maior uirtus facit æqualem minori tẽpore, dicit ut calefaciens, aut dulcefaciens aut proiiciens, & omnino mouens. Vbi manifestè patet, ꝙ de uirtute motiua loquimur. Patet etiã ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationẽ illã, nisi ad inuestigandã impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinẽs erat proposito tractare de omni uirtute extensa: quãuis ex ista negatiua, non potest dari uirtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex cõsequenti, ꝙ nulla uirtus in magnitudine est infinita: quia quæ sit uirtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatẽ substãtialẽ, & omnis uirtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (ut patet in primo cœli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis, impossibile sit mixtum fieri infinitũ, manifestè deduci põt ex negatione infinitatis uirtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis uirtutis extensæ.

¶ Facit tamen uim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc ꝙ uirtus extensa non est intelligens, uirtus autem extra magnitudinem est intelligens: ut patet 3. de Anima, commen. 5. uirtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est uirtus motiua infinita, & extra hoc mouet tantum quantum potest, sequitur, ergo mouet in non tempore: ut patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit, ꝙ ex hoc antecedente, uirtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa uirtus esse agentis liberi: in cuius potestate est actio, & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristot. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputãt hoc inconueniens: imò dicit in 1. sent. dist. 8. q. 3. eos sibiipsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò.

¶ Mihi autem uidetur hoc non esse cõtra Arist. eo ꝙ nulli imponendum est, ꝙ non dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cœli, tex. 10. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, ꝙ mouere quantũ possunt, ut assimilẽtur deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessariò illã causet. Numerus quoq; intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuũ: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens & est quod dicitur in texto 79. scilicet uirtutẽ finitam & infinitam mouere æqualiter manifestè ibidẽ adscribitur uirtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari uidentur absq; hoc. Nolo tamen propterea Arist. attribuere, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos peruenisse tantum: cõtra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: ut ex commento quarto duodecimi Metaph deducere facile esset: & commento uigesimoprimo 2. de cœlo manifestè habetur.

¶ Sed quia ex principijs philosophiæ non necessariò sequitur, Deum agere necessariò: ideo quũ soli rationi obediendũ sit, quod secundo loco contra hoc obijcitur, soluendũ est. Quũ ergo dr. id ad qđ sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, ꝙ quamuis non sit impossibile, Deũ uelle uti tota uirtute sua: est tamen impossibile, Deum uelle uti tota uirtute sua, in hoc effectu, q est uelocitas motus. Nec hoc est ex defectu uirtutis, aut uoluntatis: sed quia hoc non est factibile: unde Deus utitur tota uirtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creãdo, &c.

¶ Ad secundam uerò dicitur præmittendo quatuor. Notãdũ est enim primo, quòd aliud est arguere ex potẽtia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, s. in magnitudine, uel extra, uel modũ operandi, s. necessariò, uel liberè. Primũ siquidẽ antecedẽs abstrahit ab omni modo essendi & operãdi: secũdum uero modũ essendi uel operãdi coassumit. Constat autem quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi uel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandum est secundo, quòd ex aliqua ratione abstractè † seu absolutè sumpta, dupliciter aliqd deducere cõsueuerũt Philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex ratione motus deducitur, ꝙ oportet esse in tempore, alio modo nõ repugnãter, sicut ex ratione motꝰ deducitur, quòd quocunq; motu dato, potest dari uelocior, &c. Et inter hęc tantum refert, quod consequens aliquid necessariò comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius: cõsequẽs uero aliquid nõ repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocunqua modo essendi: ut patet in exemplis adductis.

† Alias abstrahẽre.

¶ Notandũ est tertio, ꝙ tripliciter potest imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum secundum, uel quod moueat A mobile certa uelocitate, ita quod non possit uelocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel ꝙ moueat infinita uelocitate. i. in nõ tempore: nõ est enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinitè uelociter: & tamen in tẽpore: quia ex quo actualiter mouet tẽpus illius motus certũ est secundum se signetur ergo, & tũc procedat iuxta tex. 79. octaui Physic. & ueniretur ad hoc, quod motus infinitæ uelocitatis erit in æquali tẽpore cum motu finitæ uelocitatis (utpote à uirtute finita facto) qđ est impossibile. Idẽ est ergo mouere actu infinitè uelociter, & mouere in nõ tpe. Vel in medio modo, s. ꝙ nunquã moueat tanta uelocitate A mobile, quin possit illud uelocius mouere hæc aũt aliter se habẽt ad potẽtiã motiuã infinitã absolutè, & aliter ad eã in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitã in magnitudine, duo extrema cõparãtur immediatè, ita ꝙ respectu talis uirtutis nõ datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa uelocitate.

¶ Ad potẽtiã uero motiuam infinitã absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita ꝙ stat ꝙ mouet sic uelociter, ꝙ tñ semper uelocius mouere possit. Et ratio disformitatis est: quia uirtus extensa quantum est posse, tñ necessariò est facere eius: patet inductiuè, & consequẽter si est infinita posse, ergo hẽs adæquatũ facere: aut ergo hoc est certa uelocitate mouere, aut in non tempore mouere: si non sic ꝙ uelocius possit, nõ esset adæquatũ ut patet. Virtutis uero motiuæ infinitæ absolutè nõ oportet ꝙ tñ posse, tñ esse facere: quia abstrahit ab omni modo operãdi, & essendi, & consequẽter abstrahit ab hoc. ꝙ faciat secũdum totum posse, aut partẽ & tantum uel tantum: & ideo non necessariò sequitur, quod si exeat in actum, ꝙ exeat in opus adæquatũ. Notandum est quartò, quòd aliter agẽdum est ea infinita uelocitate ad infinitã potẽtiæ motiuæ absolutè, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem

uelocitate determinatè, infertur, ergo potentiæ motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talē effectū saluare. Et infinita uerò potētia motiua nihil aliud pt inferri nisi, ergo pōt infinita uelocitate mouere: quia si aliquāta uirtus motiua pt mouere aliquāta uelocitate, maior pōt maiore, & infinita, infinita. Sed quia posse mouere infinita uelocitate contingit dupliciter, uno modo sic, q̄ possit facere motū infinitæ uelocitatis in actu, alio modo sic, q̄ possit semper facere maiorē uelocitatē quacunq; facta uelocitate, ideo nō pōt ex infinitate potentiæ motiuæ absolutè īferri determinatè, ergo ē actu īfinita uelocitas, sicut e cōuerso.

¶ His ergo præmissis, dico quatuor. Primò q̄ ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in nō tpe: quia si non, ergo mouet, adæquatè certo tpe ex tertio notādo: & tunc sequitur iuxta deductionem Arist. ergo uirtus finita & infinita sedm totum posse mouent æqualiter. Secūdò dico q̄ ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita non sequitur necessariò, ergo, A mouet in nō tpe: dicentibus enim q̄ non subinferri nō pōt ergo mouet adæquatè in certo tēpore: datur siquidē mediū, s. q̄ permittitur mouere A mobile tāta uelocitate (puta decem horarū) nō tam adæquatè, sed potest semper uelocius: ut patet ex tertio notando. Quod nō pōt dici, si uirtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demōstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tēpore, aut certo tempore: loquēdo de adæquata operatione assumit ab aduersario uirtutem motiuam esse in magnitudine: quia de ta li constat, q̄ oportet supponere aliquem uelocitatē esse illi adæquatā: quod non oportet uerificari de uirtute motiua absolutè, quæ abstrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedēte. A est potentia motiua infinita, non sequitur nō repugnāter, ergo motus in nō tempore. Probatur hoc ex illo principio impossibile inferri ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter cōsequēs possibile & impossibile ex terminis: q̄ possibile ex aliquo antecedēte oritur possibiliter, ex quo nō oritur necessariò: ut patet de uelocitate motus respectu motoris & mobilis. Impossibile uerò nisi habeat cōnexionē necessariā cū antecedente ex illo oriri non potest: & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis est impossibile simpliciter & omnino. Tale aūt ex nullo oriri potest, nisi ex aliquo impossibili, ad qd̄ cōditionaliter sequetur, quod sine necessaria connexione fieri nequit. Cōstat aūt, quòd motus in non tempore claudit cōtradictionē ex terminis: est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potētia motiua: ergo nec sequit impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubiū ex triplici capite. Primo, quia id qd̄ sequitur necessariò ad aliquid cū aliquo speciali mō essendi, sequitur permissiue & possibiliter ad illud absolutè, uerbi gratia: quod sequitur necessariò ad animal rationale sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessariò ad uirtutē motiuam infinitā habētē esse in magnitudine: ut patet, ergo sequitur impossibiliter ad uirtutem motiuā absolutè. Secūdò, quoniam hoc argumentum ualeat, Si aliquanta uirtus motiua pōt mouere aliquanta uelocitate, ergo maior pōt maiore, & infinita infinita: & ulterius ualeret, aliquanta uirtus motiua potest mouere tanta uelocitate, ergo potest facere tātam uelocitatē actualiter & maior similiter maiorē: quare non ualet, ergo si est infinita pt infinitā facere actualiter. Nulla enim hō apparet difformitatis: & sic oportet, si tenēde sunt prædicta, negare illā ultimā consequētiā: quia ut patet ex dictis, posse facere uelocitatem infinitam actualiter est idem q̄ posse mouere in nō tempore. Tertio quia etsi assignata sit ratio quare infinitæ potentiæ absolutè non oportet assignare adæquatum facere: quia, s. abstrahit à modis operendi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ absolutè repugnet mouere secundū totū posse. Si enim non repugnat dato q̄ ex ea nō sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intentū, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibili aūt posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quod moueret in non tempore, ut patet: ergo.

¶ Ad primū horū dicitur q̄ maior est sic modificanda: illud qd̄ sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi cōpossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolutè: sic enim est uera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cū aliquo sibi impossibili ex terminis, id quod sequitur ad cōiunctū, utriq; parti si repugnat: uerbi gratia. Ad hominē æreum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, nō medium inter contraria aliquod: ut patet non sequitur, ex ratione hominis absolute, nec æris. Sic autem est in proposito: quia uirtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionē, partesq; comunctæ non sunt compossibiles: ut ex iam dictis patet, & effectus necessario sequens monstra: scilicet motus in nō tempore.

¶ Ad secūdū dicitur, q̄ ratio difformitatis inter ultimam consequentiā & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causæ proprio effectui. In ultima autē nō secundū ueritatē sed solā apparentiā: enim proprius effectus uirtutis potentis infinita uelocitate mouere, est actualiter mouere infinita uelocitate: sed nulli certæ uelocitati obligatum esse suū mouere quantum est ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autē saluatur, si sic possit in mouere actualiter, ut semp possit uelocius mouere ut patet. Et si quæratur quā uirtuti potētis mouere uelocitate unius horæ pprius effectus assignet mouere actualiter in una hora & duplæ potentię potenti mouere in medietate horæ, proprius effectus dicat mouere actualiter in medietate horę: quare uirtuti potēti mouere infinita uelocitate proprius effectus nō assignetur mouere actualiter infinita uelocitate. Respōdet, q̄ hoc ideo est, quia quandocunq; quāntitati uirtutis pōt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationē cōtradictionis in ipso opere, altero uerò est possibile, dicēdū est, q̄ effectus pprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplū theologicū: dicimus quòd uirtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitū ens, sed sic quia quacūq; creatura facta pt facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter uirtutem motiuā quamcunq;, finitā & infinitā respectu uelocitatis motus hęc sit differentia, quod finitæ uirtutis quātitati uno modo & alio possibili, respondet quātitas uelocitatis in effectu, scilicet faciendo illam actu: infinitæ uerò uirtutis quantitati duobus modis quātitas uelocitatis respondere uidetur scilicet faciēdo infinitā in actu, uel mouēdo absq; obligatione ad certam uelocitatem: & primo modo infinita uelocitas effectus rationem habere non pōt, quum sit in genere impossibiliū ex terminis, secundo modo infinitæ potētiæ proprius effectus est.

¶ Ad tertiū dicitur, q̄ infinitæ potentiæ motiuæ absolutè, repugnet mouere actualiter secūdū totū suū posse quoad uelocitatē motus, non autē quoad durationē eius: quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis modus operatio quædā, & quare infinitæ potētiæ motiuæ repugnet, quærunt, quum tamen, ut ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec creare cælum. Nec ex his imponas mihi, q̄ dicam infinito posse non posse etiam sibi adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tm̄ quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adequatum operari actualiter, quo ad uelocitatē motus. Ex hoc enim non sequitur uniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatum operari: stat namque quòd respōdeat infinitè operari quo ad durationem motus, & quoad operationes immanentes, s. intelligere & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicēdū est, q̄ infinita potentia motiua pōt referri ad motus uelocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista nō est operatio, sed quiddam plus quàm chimæricum. Secundo modo non repugnat, imo de facto conuenit, ut ex dictis patet.

¶ Quartò dico q̄ ex hoc antecedēte, A est uirtus motiua infinita agētis liberi, non pōt inferri, ergo mouet, aut pōt mouere in nō tēpore: dicit enim in illo tēpore mouere pōt tanq̄ adæquato effectu, sed mouet semper certo tēpore sicut eliget, non tñ sic quin quātū est ex ratione uirtutis, possit uelocius mouere. Quū enim ex ratione potētiæ motiuę infinitæ absolutè, nihil aliud sequatur, nisi q̄ quā tāta potētia pōt mouere tanta uelocitate, & maior maiore, infinita pōt infinita uelocitate mouere: & hoc cōtingat dupliciter, s. aut q̄ possit exire in actū secūdū faciēdo infinitā uelocitatē aut q̄ sic semp possit, ut nunquā exeat in actū sedm, faciendo aliquā uelocitatē, quin possit adhuc facere maiorē: & ex ratione potētiæ motiuæ infinitę absolutè nō necessariò sequatur q̄ possit exire in actū primo modo: & ex hoc q̄ est agentis liberi, necessariò sequatur q̄ exeat in actū secundo modo, si debet exire in actū, cōsequēs est, quòd non ex infinita potentia motiua agentis liberi absolutè considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tpe. Et consequenter quū omnis cōditionalis non uera sit necessaria, ista conditionalis est uera: si datur uirtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in nō tpe. Et sic patet ad secundā pbationem illius minoris, qd̄ dicēdū sit, s. q̄ falsum est, q̄ ex ratione infinitę potentię motiuę, absolutè sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo, ipsam agere liberè, eo q̄ aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum ōbe, unde non uidetur tutum sequi illud: præsertim, quia (ut ex dictis & dicēdis apparet) in nullis tribus uirtus saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia uerò opinio quā S. Th. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, q̄ sola distinctio modi essēdi, s. in magnitudine, uel extra, sufficit ad saluādā uirtutē motiuā infinitā absq; motu in non tempore, quicquid

quicquid sit de modo operãdi. Ita q secundũ eã quãuis ista cõditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine, daretur motus in tpe: ista tñ est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tpe. Et fundamentũ huius est: quia veritas primæ cõditionalis fundatur super tribus. Primò, super infinitate motiuæ potẽtiæ, ex qua habetur q possit mouere infinita velocitate. Secũdò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo q hꝫ q quantũ est posse, tñ est operari. Tertiò, super hoc qđ effectus non est dignior sua causa: ex quo hꝫ, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adæquatũ opus pōt recipi in magnitudine. Ex his.n. tribus cõsurgere veritatẽ illius cõditionalis patet ex eo, q si quodcũq; horũ vnũ desit, cõditionalis nõ est vera. Si.n. deest infinitas potẽtię motiuę, nunquã deducetur motus in nõ tpe: similiter si nõ ponitur in magnitudine, sic operari tñ quantũ põt, nũquã deducetur motus in nõ tpe, & nihil minus, si nõ ponitur q operetur in passo capaci adæquatę operationis illius potẽtię, nõquã sequeretur motus in nõ tpe: quẽ cõstat nõ sequi nisi ex motione adæquata potẽtiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidẽ transeuntibus non solũ impeditur operatio, & eius quãtitas ex parte potẽtiæ actiuę, sed ex parte passi (cõstat aũt q propriũ passiuũ motiuæ virtutis, est mobile in actu, q oportet esse actu quantũ & corpus, &c. vt patet . Phys. tex. 32. & ideo nisi ponatur, q adæquata motio virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedẽte possit recipi in tẽpore in actu, seu in magnitudine (idẽ.n. sunt in proposito) nõ põt deduci, ergo mouet in nõ tpe: & quia hoc nõ poni põt absolutè, quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequens ex antecedẽte aduersarij: hi aũt, vt iã diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his aũt patet, quare secunda cõditionalis. s. si virtus motiua infinita esset extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tẽpore, nõ est vera: qm deficit sibi tertia conditione. non.n. oportet virtutis existẽtis extra magnitudinem dari adæquatũ opus in magnitudine, & ratio est, quia virtus immaterialis cõparatur ad oĩa quãta, vt vniuersale ad particulare nõ in prædicãdo, sed potius in essendo & causando: nec est rationabile vt materialia possit totã immaterialiũ virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorẽ horũ euidentiã considerandũ est, q motus relatus ad infinitã potentiã motiuã in magnitudine & extra, diuersimodè cõparetur. Illi quidẽ vt effectus propriꝰ causæ particulari & propriæ, huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodũ liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore. & consequenter fit à virtute corporea, sicut ab vniuoco: à virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculũ esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quãtitatẽ huius particularis effectus, vt adęquantẽ virtutẽ solis, ita rõnabile est ex quãtitate virtutis immaterialis inferre quantitatẽ huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquã effectũ adæquatũ. Considerandũ rursus est, q inter potẽtiã motiuã infinitã in magnitudine sic absolutè: & potẽtiã motiuã infinitã incorporeã hoc interest, q illa aũt nihil aliud per se dicit nisi principiũ motus, vt patet si sumatur absolutè, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipsam supra rõnẽ proprij principij motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Illa aũt est hoc, q immaterialis ordinis ponit, supra rationẽ proprij principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter q ex hoc ipso, q ponit extra magnitudinẽ, sequitur q nõ per se primò respiciat motus velocitatẽ, qui est corporeus effectus quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed altius qđ per se primò aspiciat, & secundariò & quasi per accidẽs motũ. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus, velocitate necessariò manifestaretur. Infinitas aũt virtutis motiuæ existẽtis extra magnitudinẽ nõ: quia. s. infinitas potẽtię in magnitudine est per se primò particularis principij motiui: infinitas verò potẽtiæ extra, est per se primò rei eleuatæ supra ordinẽ principiorum motiuorũ particulariũ. at per hoc laousquid respicit vt adæquatũ motũ quã velocitatẽ motus Imaginandũ est.n. q res illa infinita extra magnitudinẽ, quãuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tñ opus nõ per se primò respicit ad illa, sed aliquid altius: quia vt pluries dictũ est, motus per se primò est actus corporis, virtus aũt illa eleuata est sicut supra corporea, ita super oĩa corporalia per se primò: quod dico pp ens & bonũ, & alia huiusmodi: quæ aũt sunt corporalia, non tñ per se primò: & ideo non oportet si virtus illa est infinita, velocitatẽ infinitã posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundũ S. Tho. cõditionalis ista. Primò ex eo q virtutẽ extra magnitudinẽ non oportet habere adæquatũ facere suæ virtutis, quia agat per intellectũ: vt dictũ est in secũda opinione. Secundò ex eo q considerata virtute infinita extra magnitudinẽ non considerato modo operãdi, sequeretur, ergo daretur motus in nõ tẽpore: quia non posset fieri motio quo ad velocitatẽ adæquatã virtuti motiuæ: quia mouaret corpus in actu, puta cœlũ, quod non esset capax motionis adęquatę illi virtuti, nec absolutæ: quia hoc implicat: nec ex hypothesi datur, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hãc aũt opinionẽ dupliciter objicitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ hic sufficiẽs ratio falsitatis secundæ cõditionalis, manifestè sequitur q nõ refert, si ponatur, virtutẽ illã esse motiuã necessariò, dummodo ponatur incorporea: stãt enim ista duo simul, nõ enim est impossibile virtutẽ immaterialẽ esse necessariò motiuã, ut Arist. & Philosophi tenent de motoribus orbiũ. Ex hoc aũt quæratur in quanto tẽpore mouerit virtus infinita extra magnitudinẽ mouentis secundũ totum posse, & signetur illud tẽpus, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Physic. deducendo ad impossibile, q æqualiter mouebit virtus finita & infinita. Secundò, quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cœli, com. 38. & 71.

¶ Ad primũ horum dr, q illæ duæ conditionales distant sicut cœlũ & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinẽ, moueret in nõ tẽpore, & si infinita potẽtia motiua existẽs extra magnitudinẽ, moueret secundũ totũ suũ posse, moueret in non tẽpore. Secunda.n. est uera: quia in antecedẽte eius iam ponitur ipsam secundũ totũ posse actualiter mouere, & consequẽter habere mobile talis motionis subiectũ: quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac cõditionali saluãtur tres antedictę cõditiones. In alia verò nõ habetur ex hypothesi antecedentur, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa aũt cõditionali super quã firmatur argumentũ, s. si esset extra magnitudinẽ infinita uirtus motiua, necessariò daretur motus in non tẽpore: dicenda sunt duo. Primò, q est impertinẽs proposito: quia nõ habetur ex dictis S. Th. Multũ.n. refert, posita uirtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & cõsequentibus ad ipsam ut sic, abstrahendo à quibuscunque aliis, quæ nõ necessariò ipsam infinitã & incorporeã comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialẽ modũ agendi. s. necessariò. Primo.n. modo est sermo S. Th. & nõ secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpossibile, secũdus uerò fortè adunat incõpossibilia: quia quãuis uirtuti incorporeæ nõ repugnat esse necessariò motiuã, & uelocitatiuã motus, repugnat iñ forte uirtuti incorporeę, infinitæ, unde non oportet ad illa cõditionali soluendũ hic esse. Si tñ de ueritate eius quæratur, dicendũ secũdò uidetur, q est falsa eadẽ ratione, q a. s. ex hypothesi antecedẽtis hꝫ q in mobili posset recipi adæquatus effectus illi uirtuti. Vt.n. iam infinities dictũ est, motus in non tempore est quoddã impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quã requiret e illa ista monstruũ aũt est. Et quũ cõtra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud. &c. & respondetur, q quia ex parte motoris nulla posset certitudo uelocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tẽpore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere q si moueret, moueret ea uelocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile uiolentabile & capax motus 24. horarũ, tanto tẽpore moueret illud, & non minore. Et si cõtra hoc dicatur, signetur tẽpus illud, intrepidè assignetur, puta una hora uel decẽ: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc q eodẽ tẽpore mouebit idẽ mobile uirtus finita, & infinita, dicetur hoc nõ esse inconueniẽs, qm aliũde prouenit, q̃ ex uirtute motiua. Inconueniens siquidẽ est, q uirtus finita & infinita ex propriis uiribus cõsideratæ moueant æqualiter: sed qm aliũdè hoc prouenit, puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) uel ex parte mobilis ut modo dicitur, uel ex mediatione alterius motoris, ut ultima opinio Auer dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primũ est, quia ex eo q in antecedẽte ponitur uirtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: ut dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid. & sic tertia conditionalis est uera. Secundum aũt, quia licet ista uel tale mobile certam uelocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam uirtutem infinitam separatam necessariò agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horũ dicitur, q ratio illa tenet, qñ uis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tantæ actiui, necessariò supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quãdo aũt supponitur uis actiua altioris ordinis, non oportet tñ passiuũ supponere: quia quum passiuũ nõ respiciat nisi mediante actione transeunte (quã facit, uel facere potest in eo) & uirtutem altioris ordinis, s. uniuersalis immaterialis, non oportet q habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo sibi adæquatam: cõsequens est, q non necessariò supposita tanta uirtute motiua immateriali supponatur mobile adæquatũ proportionaliter. Vnde licet motiuũ dicatur ad mobile uniuersaliter, ubi tñ non dicitur ad tantum mobile nisi ueritas salue: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad se-

¶ Ad secundum dicitur, q quamuis docuerit Arist. in Physicis motorem in cōmuni mobili in cōmuni cōparare, & quicquid contradicis talibus in proportionibus esse impossibile: non tñ didicimus cōparare mobilis in cōmuni motoré contractū: qualis est iste, de quo loquimur, motor.n. est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendū est tale mobile: puta cœlū, & non mobile in cōmuni. Constat autem q tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cœli, tex. 39. Et si curiosè quæratur quid dicendum sit ad aliud quæsitum, dicendum est, q si ille motor applicaretur corpori mobili absolutè, q moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur: quia etiam antecedés est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

¶ Ad alterā obiectioné, qua dicebatur hāc tertiā opinionem esse cōtra Auer. dicitur dupliciter. Primò q non est verū nisi per accidens. Auerrois.n. ideo dixit, q si anima cœli esset infinitæ virtutis, moueret in non tépore: quia supponebat ipsam necessariò mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum cōsequentia. S. Tho. aūt loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahédo à modo operādi: ideo in hac opinione non sunt cōtrarii per se. Et si dicatur, saltē hr̄, q secundū Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundò q hoc est verum: non tñ propterea est relinquenda: qm̄ maior est authoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo q non dixit hoc absq; magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut propè.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphysicorū, com. 41. explanata: duabus distinctionibus oēs agere positioné, dicentem virtutem motiuā infinitam absq; motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt. s. ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: vt scilicet moueat mediatè, & immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, q ideo non sequitur motus in tempore, si ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cœli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à S. Tho. & Ægidio octauo Physic. arguitur insufficientiæ: à Scoto aūt in primo senten. distinct. octaua, q. vlt. ratione vlt. arguitur falsitatis. Insufficiés quidé dicitur à S. Tho, quia quum Arist. sexto Physic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, s. mouere tempore infinito, in tex. 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimonono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tépore: imò dicit q quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tépore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa uelocitate. Restat assignanda ratio quare mediatè mouere nō impedit infinitaté temporis sicut impedit infinitaté uelocitatis: qd̄ Auer. nō fecit. Ab Ægidio uerò. q si Deus moueret immediatè, non propterea moueret in nō tpe: quia motus in non tépore est de genere impossibiliū. Falsa aūt dr̄, quia uirtus infinita habet oēm perfectioné causæ efficientis, quā habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur q immediatè potest causare omné illum effectum in cœlo per se, qué pōt cū anima, ergo & causat, si necessariò agit quicquid potest: ut supponitur: & ultra, si causat illud immediatè, ergo in non tempore: quia uirtus infinita agens secundum ultimum uirtutis suæ & immediatè non potest agere in tempore.

¶ Ad horū autem primū dici pōt, q quamuis difficile sit reddere illius quæsiti rationé: non tñ est impossibile. Difficile quidé: quia ratio eius nō pōt sumi ex eo, q infinitas téporis sit effectus possibilis, infinitas uerò uelocitatis impossibilis. Ex hoc.n. non habetur quare mediatio impediat sequelā huius, & non illius, licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo q aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas téporis, & aliter infinitas uelocitatis, s. q illa attribuitur infinitæ potentiæ, siue in magnitudine, siue extra: hæc aūt in magnitudine tñ, qm̄ dato q hoc sit uerum, apud Auerroim reputatur falsum, ut patet ex dictis: & ideo solicitus fuit de uirtute immateriali infinita, quare nō mouet in non tempore, & posuit mediationé motoris. Nec pōt sumi ex eo q uirtus uelocitatiua in infinitū non est cōmunicabilis, uirtus auté cōtinuatiua in infinitū est cōmunicabilis. qm̄ hoc est falsum loquendo de uirtute per se continuatiua in infinitum: qualis est uirtus primi motoris.

¶ Impossibilis autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, q ad hoc ut infinitas temporis perueniat ab infinita uirtute, sufficit per se primò recipi ab illa, qd̄ mediatio motoris nō aufert: mediatio enim causarum non aufert perseitatem causalitatum.

¶ Nō.n. ex hoc, q Sol & homo generāt hominé tollitur perseitas causalitatis Solis respectu proprij effectus, qué habet in homine, ad hoc autem q infinitas uelocitatis proueniat a uirtute infinita, exigitur q uirtus illa absq; ulla modificatione attingat motū. Hoc aūt motoris mediatio tollit: qa uirtus primi motoris modificata in secūdo, & nō in sua illuminatione attingit motū. Et sic ex ui mediationis satisfacit ut quæsito, & sufficiens redditur rñsio data. Ad Ægidiū uerò dr̄, q illa ratio non excludit, quin illa cōditionalis sit uera, Si Deus uirtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in nō tpe, supposito eo quod supponit Auerrois, s. agat secundū totū suū posse: unde impossibilitas cōsequétis nihil aliud cōcludit, nisi q antecedens est impossibile: cocuius oppositū probandū erat ab Ægidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerrois.

¶ Ad secūdū aūt dr̄, q aliud est loqui de pfectione causæ, aliud de modo causandi: nec licet ex pfectione causæ ad modū causandi inferédo digredi, sed cōmittitur sophisma figuræ dictionis. Vñ ex hoc q primus motor est nō minus perfectæ uirtutis quā ipse cū anima cœli simul, non licet inferre, ergo eodé modo pōt solus facere, q facit cū anima cœli: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter nō licet inferre, ergo potest immediate facere quicquid potest facere cū medio: quia immediatè agere ad modū agendi pertinet. Et si quæratur ut arguédo dicebatur, unde pōt reddi ratio, q uirtus infinita sit alligata tali modo mouédi, s. mediatè: diceret Auer. q hoc nō est ex defectu potentiæ, sed ex essentiali ordine cōnexionéq. causarū & effectuū uniuersi, ut in eo saluetur utrūq;. s. & perseitas causalitatis primi, dependentiaq; aliorū ab eo, & distinctio causarū effectiuarū cū illarū efficacia & istorū dependentia ab illis. Nihil.n. horū necessariò saluaretur in uniuerso, ordoq; uniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ uirtutis nō esset necessaria connexione cōnnexus mediis causis in causando. Et si cōtra hoc instetur, quia, ut dr̄ in prima ppositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectū quā secūda, ergo si est infinita & agitur naturaliter, in primo signo totū effectū totaliter causat, q sic non remanet ad quid actio causæ secundæ terminetur. Responderi potest, q ex hoc q causa prima plus & prius natura influit, quā secūda, nō habetur, ergo totaliter causat ipsum quantūcunq; ponatur infinita & naturaliter agens, accipiédo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tū quia non causat ipsum omni modo, qué effectus exigit ad sui factioné naturalem, nec ex eo q totus effectus causatur ab una causa, habetur, aliæ causæ nihil faciunt, quia faciunt idé realiter alio modo. Non.n. ideo dātur plures causæ essentialiter ordinatæ eidé qua aliquid eius fiat ab una, & aliquid ab alia: sed ut totus effectus secundū quālibet sui ratioé habeat propriā, & per se primò causam, quāuis totus à qualibet fiat secundū té. us superius dictū est. Tū quia infinitas causæ primæ non largitur necessariò uim efficaciam causalitati eius in suo ordine. uerbi gratia, Quantūcunq; ponatur Solis uirtus infinita, ex hoc non habetur, q ipse absq; homine posset producere hominé: sed q effectū proprium in homine efficacissime sortiretur, ita quātūcunq; ponatur diuina uirtus infinita & necessariò agens, ex hoc nō subtrahuntur actiones secundorū agentiū, sed ponitur ipsam omnibus coagere ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliqué effectū (puta sempiternitaté) habere per se causam, & ppriū effectū primi esse intimū & primū in quolibet effectu. Illud aūt q ibi dr̄, q in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginatiuū magis, quā philosophicū quid sonat: non.n. alia rōne Philosophi (secundū quorum intentioné loquimur) dicūt primā causam plus & prius influere in effectū causæ secūdæ, quā secundā, nisi quia per se primò effectus primæ causæ cōmunioris & intimioris, ac prioris rationé habet in effectu, ut patet in ppositione adducta & eius cōmento. sicut uerbi gratia causans per se uitā in homine, magis & prius dr̄ influere in hominem quā causans per se animalitatem eodé: quia illud est intimius prius & cōmunis. Ex hoc aūt nō habetur, quia in illo priori totus effectus secūdū omné rōnem habet sufficienté causam per se, & q aliæ superfluant: etiā si dans uitam, esset uirtutis infinitæ, dato etiā q speciali causalitate attingeret hominé. q tñ est erroneū in philosophia: quia causa prima non attingit effectū causæ secundæ, nisi media actione causæ secundæ: quāuis magis & prius propter rationé dicam. Colligé do ergo responsionem ad primū argumentū principale, dicimus q̃ triplicīter euadere posse, uel negādo, primū motoré mouere libere, uel nō considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialem, uel tenendo ipsum mouere mediatè. Et quod nulla harum Arist. repugnat. Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

¶ Ad secūdū argumétū principale dr̄, q tenédo uiā Auer. de necessaria cōnexione uirtutū agétiū, &c. manifeste patet, q nō potést in rerū natura aliqd possibile secūdū potétiā actiuā, quin possibile secūdū potétiā passiuā, & q infinitam potétiæ diuinæ rñdet potétia passiua cœli ad sépiternitaté motus: nec est ali⁹ effect⁹ impossibilis ex illa uirtute accepta, secūdū oés cōditiones necessariò ipsā cōmitātes rerū natura. Tenédo aūt alias rōnes

Ad secundū principale.

iam

patet responsio dupliciter. Primò admittendo, ꝙ omnipotẽtiæ actiuæ respondet passiua: sed nõ quo ad omne ꝙ esset absolutè possibile ex illa virtute fieri, & sic potẽtię infinitę motiuæ respõdet potẽtia cœli quo ad sempiternitatẽ motus non autẽ quo ad omnẽ gradũ velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potentię actiuæ vniuersali alioris ordinis, nõ oportet respõdere passiuum corporeũ capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nõ per se primò respicit effectum particularẽ: vt dictum est, & est philosophiæ principiis satis consonũ. Secũdo potest dici, ꝙ licet omnipotentiæ actiuæ respondeat possibile, non tñ potẽtia passiua, vt patet de productiona intelligentiarũ à Deo: siue ab æterno, siue in tẽpore. Et hoc propter rationẽ dictã. Nec tñ oportet respondere aliquod vnum possibile adæquatũ: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ respondet infinitũ possibile, non sic ꝙ possit produci aliquod infinitũ nisi duratione: sed sic ꝙ nullis finibus possibiliũ productibile ab ipsa arctatur: sed quocunq; producto potest perfectius producere, quantũ est ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & nõ primo modo tñ. Quod verò in vltima confirmatione dr, proportionaliter intellectũ propositum magis confirmat, quàm impugnat: quia quẽadmodũ mobile infinita velocitate põt dupliciter intelligi (vno modo ꝙ possit actualiter infinita velocitate moueri, alio mõ sic ꝙ quacunq; velocitate motũ põt velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secũdo verò est possibile: ita est de motiuo: ꝙ scilicet impossibile est dare motiuũ infinita velocitate primo modo, sed secundo tñ: ꝙ & oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, ꝙ de facto secundũ philosophos huic argumẽto dicẽdũ est, ꝙ potentiæ infinitæ respondet in rerũ natura effectus infinitus, s. tẽpus infinitũ motus cœli per se productum: & potentia passiua cœli ad hoc. Et ꝙ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertiũ principale.

¶ Ad tertiũ principale dr, ꝙ licet solo tertio modo arguatur ibi secundũ mentẽ Auer. & nec etiã in illo modo habeatur intentũ, attamen singulis ordinatè respondendũ est, præmissa prius intentione illorũ verborũ secundũ veritatẽ. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbiũ, non excludere infinitatẽ vigoris à Deo: qui nullius orbis est aĩa, sed concludere infinitatẽ vigoris nõ sequi ad motorem tẽpore infinito: ex hoc ꝙ motor infiniti vigoris habet necessariò infinitã potentiã, & consequenter infinitam naturã. Ex hoc enim sequitur ꝙ si motor tẽpore infinito necessariò esset infiniti vigoris, & haberet & potentiã & naturã infinitã. Et quũ plures sint motores tẽpore infinito, sequeretur vlterius, ꝙ ex positione plurium motorũ cœlestiũ tẽpore infinito, non haberẽtur propria naturis motorũ: sed hoc tantũ, ꝙ sunt motores infinito. Et sic vlterius sequeretur, ꝙ nõ esset ibi multitudo motorũ, nec diuersitas proportionum motorũ ad mobilia, sed motus in uno tempore, &c. Et tenẽt cõsequentiæ veluti: quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potẽtia infinita intẽsiuè, quẽadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habẽt ꝙ possint cõtinuare motum tempore infinito. Et sic nõ esset vnde differrẽt ad inuicem. Hæc est sententia Auer. ibidẽ, vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primũ motorẽ esse vigoris finiti. Ad primũ ergo modũ arguendi ibi tactũ, dr ꝙ non sunt in eo tot verba quot errores. Cõsequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, ꝙ quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tñ iuuat cum alia coassumpta, s. infinitũ non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanẽte, ꝙ si ponatur linea infinita vtrinq; versus oriẽs & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, ꝙ vtraq; pars est infinita, & tota est maior vtraq; parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horę huius diei totũ tempus æternum: vtraq; pars est infinita: & tñ totum tempus est maius qualibet earũ. Falsum est ergo cõparãdo infinitũ simpliciter infinito secundũ quid, quale est pars aliquota infiniti, ꝙ vnũ nõ sit maius alio: & quia talis est cõparatio in ꝓposito nostro, patet nihil cõcludi. Et vt ostẽdatur quantus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, ꝙ etiã cõparãdo infinitũ simpliciter stat vnũ esse maius alio. Numerus. n. reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionũ Saturni (& loquimur de motu proprio, & tñ vterq; est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respõdent amplius trecentæ sexaginta reuolutiones lunares: qm̃ ille singulis triginta annis vnã complet: illa verò uigesimo octauo quoq; die uel circa suã peragit. Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, q. 10. ar. 3. ad tertiũ, ꝙ non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc sup tex. 37. & 38. tertij Physi. vbi dr, & infinitum non est vt substantia, sed vt accidẽs quãtitatiuũ: accidentis autẽ propriũ est qualificare id, cuius est accidẽs.

Et propterea quemadmodũ infinitas aduenlẽs alicui, puta diebus, nõ infinitat nisi numerũ dierũ: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine dierũ. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorũ dierũ quã ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarũ horarũ quã horæ ipsæ. Nefas quoq; esse uidetur, cõditiones totius & partis in partibili & summe pfecto, ac per hoc uocato quanto uirtualiter, requirere, quũ non maius quid sit totũ hoc: Deus bonus, sapiens, uiuus: quam hoc solũ, s. Deus: aut ecõuerso: siue ponatur finitæ uirtutis siue infinitæ: quia nõ est æqualis: sed eadẽ est perfectio rei illius, & omniũ quæ eius sunt. Ad secundũ uerò modũ arguendi dr, ꝙ sicut tactus quãtitatiuus, quia secũdũ extrema est expellit id, in qd fertur, tactus autẽ uirtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei propriũ est sic oĩa occupare, ut omnia excludat, nihil secũ cõpatiens: infiniti uerò uirtualiter, & propriũ est sic omnia implere, ut ea faciat uirtuosa & cooperãtia, & modificãna illuminationẽ suã in effectibus. Vnde ex infinitate uirtutis nõ excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur: ut superius quoq; dictũ fuit. Ad ultimũ autẽ dr, ꝙ dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participãtia aliquid, propriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis utriusq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidẽ. Secundo modo non infert finitatẽ nisi unius extremi, s. participantis tñ. Illud autem quod est per essentiã, ex hoc ipso ꝙ purũ est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum propositũ excludatur uirtualiter, multa tamẽ excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale.

¶ Ad quartum principale dr, ꝙ consequentia nihil ualet. Et ad probationẽ, cõcessa suppositione, negatur minor: s. quod distãtium ab aliquo in infinitũ, alterũ nõ sit altero propinquius illi: ut patet manifeste, & in quantitate permanente, & successiua. In permanẽte quidẽ, si ponatur linea infinita ex parte Septẽtrionis, cõstat ꝙ tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Æquinoctiali, quã pars intercepta inter circulũ Æquinoctialẽ & Tropicũ Capricorni, in infinitũ distat à quantitate lineæ infinitæ uersus Septentrionẽ: & tñ dubiũ non est quin pars sub Tropico Cancri sit propinquior: quia minorẽ uiam acturum esset, si ad infinitũ attingendũ moueretur. In successiua uerò, quum tã dies hesternus q̃ hodiernus in infinitũ distet ab æterno tempore præterito, constat tñ ꝙ propinquior hesternus fuit q̃ hodiernus, & hodiernus q̃ crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt cõtra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiã infinitã, & tñ unũ altero magis distare, quia distantia illa non est infinita utrinq;, sed ex una parte tñ, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantiæ exteriorum illo, & ex parte finitorũ habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, ut patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritũ est infinitũ, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia uerò hodiernus dies finit ibi tẽpus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et cõsequẽter ex ista parte potest accipi rõ, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantiis inter Deũ & creaturas. Ex parte siquidẽ Dei infinitæ distantiæ ratio habetur: ex parte uero creaturæ distãtia finitur. Et ideo hinc sumitur, ꝙ una est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cũ distinctione dici ad minorẽ, ꝙ distãtia infinita est duplex: s. infinita utrinq, seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum: & ꝙ quamuis primo modo sit uera, & secunda tamen est falsa: & sic est ad propositum.

Ad quintum principale.

¶ Ad quintum principale dr breuiter, ꝙ omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. quia dicitur non esse uirtutis finitę nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cœlorũ, ut ipsemet Auer. in cõment. 41. duodecimi dicit: quũ post distinctionẽ infiniti à finito subdit ꝙ proportio inter motorẽ, & mobilẽ in cœlestibus, est propter uirtutem finitã: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, ꝙ primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idẽ redeat) dicendum, ꝙ ideo ipse Auer. negat dari motorem infiniti uigoris, sic, ꝙ possit semper uelocius mouere: nõ ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorũ. Ex his enim fit, atq; quẽadmodum negatur nono Metaphys. com. 7. Deum posse producere mulcam, non ex defectu potentiæ, sed ex ordine essent.

essentiali causarũ effectum exigente talem effectum fieri mediãte corpore cœlesti mobili: ita nihil minus negari simpliciter ab ipso põt. quòd motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potẽtiæ primi motoris, sed quia nõ potest mouere nisi mediãte anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quãuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quod in cõmen. 69 octaui Physicorum dicitur, s. quòd motor immaterialis, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio: sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomistã facere, neq; me Auerroistã, sed veritatẽ solã sequi (quãtũ cognoscere potero Deo concedente) puto id tũc voluisse Auer. quòd sæpe mentẽ meã pulsauit, tanquã de Arist. officina veniẽtẽ, s. quòd virtutes immateriales nõ sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales, s. quòd nõ sunt proportionales motibus, vt s. quantò maior motus, tãtò virtus immaterialis maior: quẽadmodũ est in corporalibus, sed sunt alterius ordinis virtutes. Et hoc modo saluatur vt processus Arist. 8. Physic. quia quum sufficienter excludatur ex tex. 78. & 79. quòd nulla virtus corporea potest mouere tẽpore infinito ex eo quòd talẽ virtutẽ oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: restat quòd virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur quòd sit impossibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eo modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum dicitur mororem cœli esse potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id est, nõ finitæ. Hanc credo fuisse tunc mentẽ Auer. quam tñ quia vidit postmodũ non esse veram (vt ex supradictis examinando rationem Arist. & commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Appollinaris: ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendã, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, nõ verẽtur dicere virtutem infinitã non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophiæ principio negato, non solùm sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE POTENtia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVÆSTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulũ primæ quæstionis remansit tractanda quæstio de potentia neutra. Vnde quæritur, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus quæstionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM, res naturalis sumitur hic vt distinguitur cõtra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuẽtione reali in singularibus naturalibus simpliciter, Et hoc ad differentiã eorũ quę dicũtur in abstractione: sicut cõtingit de ꝓprietatibus quãtitatis vt sic, & aliis similibus: quæ tñ in rerũ natura actualiter nõ inueniũtur. Potẽtia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationẽ naturalẽ respectu vtriusq; actus, s. huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusq;. Dico autem hoc quia dupliciter contingit imaginari potentiã aliquã neutrã. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque. quemadmodum colorabile, nec ad graue, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptiuum sonorũ. Alio modo per negationẽ inclinationis in potẽtia receptiua vtriusq;: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. est ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD secundũ, Scotus in prologo pri. sent. q. 1. & in 2. dist. 2. q. 6. tenet dari potentiã neutram, ponens quòd potentia receptiua relata ad actũ, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidẽ si naturaliter inclinetur in illam: violenta verò, si ille sit contra eius inclinationẽ naturalem: neutra verò, si neq; inclinetur ad istã formã, quam recipit, neq; ad oppositã. Exemplũ primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secũdi, motus sursum eiusdẽ. Exẽplum tertii, superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talẽ potentiã, eo quòd potentia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter: tũ quia tale passum nõ inclinatur naturaliter ad istam formã vel oppositã: tũ quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicennã, 9. Meta. volentẽ quòd si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalẽ, & motus ab illa esset violentus. Posset quoq; multipliciter assigni pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO AD tertiũ, propono unã propositionẽ, & unã distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potẽtia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquẽ actũ. Probatur quoad primã partẽ: quia, ut dr. 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namq; diffiniens potentiã, procul dubio est per se primo respectu ab illa: quia neq; actus per accidens, neq; actus per se secundo, illi æquiualet. Quo ad secundam verò partẽ, s. naturaliter, probatur: quia ex secundo Physi. tex. 78. unũquodq; sicut agitur, ita aptum & natũ est agi, & econtra: sed potẽtia fit à natura, & est pp actũ: vt patet 9. Metaphy. tex. 15. & 16. ergo potẽtia naturaliter fit, & est propter actũ, ergo propter actũ, quẽ per se primo respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physi. quòd natura agit pp finẽ: & quo pacto ea quę à natura aguntur pp finẽ naturaliter inclinantur in finem &c. Distinctio verò est, quòd potẽtia receptiua potest cõparari quatuor modis ad actus. Potest. n. colorabile, verbi gratia cõparari ad colorẽ, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, s. sonos. Si comparetur ad colorẽ, sic cõparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed nõ per se primò: si ad cõtrariũ violenter: si ad disparata, nulliter, nisi fortè per accidens. Nec hæc egent probatione: quia per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiiciat actus, ad quos potẽtia se habet obedientialiter. Sed quia, de hoc erit sequens quæstio nec hi locãtur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstãt. Ex his aũt deducitur opposita opinio. s. quòd omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenter: quòd nulla est neutra. Omissa pro nũc potẽtia obedientiali: ut pote non spectãte ad præsens propositũ. Probatur autẽ hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut cõtrarium his: sed tam actum per se primò respectũ, quàm per se secundo, respicit naturaliter, & contrariũ eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violẽta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuũ receptibiliũ in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primò respicit illa potentia: sed hoc esse nõ potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quòd autem hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile. n. nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia unius generis non est ad actus alterius: ut patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam ratioñi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartũ respõdetur, quòd distinctio illa trimẽbris est nolũtaria quoad tertiũ membrũ. Nec id quòd adducunt de superficie, iuuat: quia aliud est superficie absolutè, & aliud de superficie physica tali in rerũ natura inuenta. Superficies. n. absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiã ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni vt patet de superficie cœli. Itaq; loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quòd ut sic nõ est indifferens ad album & nigrũ per exclusionẽ inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad unũ quàm ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundũ. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialiũ, ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquisibilem quouis modo: per se autem secundo respicit hãc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnem & indifferens est ad oẽs aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionẽ maioris inclinationis ad unam, q̃ ad aliam. Ad id uerò quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quòd falsum supponit, scilicet in Angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius ubi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed uirtualiter tangere locum. Vnde non oportet solicitari nisi de actiua potentia Angeli: quam cõstat esse per se naturalem, liberè tamen exercitam. Quamuis ea quę adducuntur à Scoto ad probandum suum intentum de Angelo, non cogant: quoniam hæc consequentia formaliter non ualet, A est naturaliter in uno loco, ergo est uiolenter in altero: ut patet de singulis partibus orbis lunę. Quęlibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamẽ nullibi uiolenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. concludit: quoniam nõ nisi de motu uerè naturali uerificatur dictum eius. Motus enim cęli naturalissimus est ex parte principij passiui: et a quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouentis: ut patet secundo cœli: text. 5. quamuis ex parte principij actiui sit a[n]i[m]alis. Vnde hoc magis ad oppositum intentu Scoti uidetur: quoniam sic motus Angelis esset naturalis ex parte principij passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVÆSTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærendum erat, utrũ potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respondebitur quæsito.

QVO AD Primum, potentia receptiua hic sumitur formaliter ut receptiua est, quicquid sit de ipsa, ut elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundũ naturæ cursum adipisci: ut gratia, charitas, uisio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis uocatur non subiectiuè, id est potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus quæstionis est. Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVOAD Secundum, Scotus in primo, q. 1. prolog. & in q. 4. dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis putat namque, quòd potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus. & quod in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est, uel naturalis, uel uiolenta, uel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuũ est naturalitas: si nõ naturaliter impressiuũ est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quòd potẽtia receptiua actus supernaturalis, se ipsa est receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illũ, cũ habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula sic assumpta probant. Primum quidẽ: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ &c. Secundũ uerò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia unumquodq; appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, ut uisio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundũ hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertiũ, tria minus benedicta in præfata opinione uidentur. principalis cõclusio, & eius probatio, & usus uocabulorũ. Malè in primis utitur ly supernaturale, dum omnẽ actionẽ Dei ad extra supernaturalem uocat: quia Deus est agens nõ naturale, sed liberũ. Cõstat nãq; q̃ alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis cõtra liberum. Primo namque modo anima Scoti producitur naturaliter: secũdo uerò, nõ. Vnde nisi uocabulis abuti uelimus ad placitũ cuiusq; supernaturale est quod supra facultatẽ ordinis creaturæ debitæ in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalib[us] distinguimus frequẽtius per hæc q̃ aliquid sit secundũ debitũ naturæ ordinẽ, & aliquid sit supra illũ. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa ẽ, aut petit principiũ. Qui enim dicit, q̃ potentia naturaliter perficitur per suum actum: & similiter appetit suam perfectionem aut ly suum significat suum per informationem actu uel potentia, aut per suum naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo mõ, falsa est maior: graue enim est existẽs sursum, non naturaliter, sed uiolenter perficitur per esse sursum, & tamẽ esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si uerò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potẽtia naturalis habeat actum supernaturalem, ut suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: quia enim immediatè est receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis uoluntaria relinquitur. & irrationabilis ostendetur probando oppositum. Hæc de tertio.

QVO AD quartum, conclusio responsiua quæsiti est, quòd potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur. s. secundum se, ut gratia: & secundum talem modum fiendi, ut uisus cæco datus. Visus enim secundũ se est naturalis actus hominis: sed q̃ cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas uero, & talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeò, ut implicet cõtradictionẽ cõnaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ uel factibili, ut ẽt ipse Scotus in secundo d. 3. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actũ supernaturalẽ ratione modi ut sic, à fortiori nulla est naturalis potẽtia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti usu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, q̃ supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundò, ex parte potentiæ sic. omni potentiæ passiuæ naturali respõdet aliqua potẽtia actiua proxima: ergo respondet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Aris. 3. de anima tex. 17. ad probandum dari intellectũ agentẽ. Fũdatur enim super hoc, q̃ in omni natura, ubi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est q̃ de proximo, non de primo agẽte loquitur: alioquin distributiuã nõ fecisset, dicens in omni natura, &c. Et per hoc excluditur respõsio Scoti, dicẽtis, q̃ sufficit q̃ detur primum agens. Cõsequẽtia autẽ probatur: quia potẽtia supernaturalis non est proximum actiuum naturalis potentiæ, ut ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertiò ex parte subiecti. Quũ enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omniũ proprietatum eius, & ex ea soluãtur omnes difficultates cõtingẽtes rei, ut in quarto Phys. d[ic]itur: cõsequẽs est, q̃ cognita quidditatiuè re aliqua, cognosci ex ea possint omnes naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, ut dic. c. 9. Met. cõsequens est, q̃ actus ad quos sunt naturales potentiæ, cognoscãtur, & cum huiusmõi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad ultimum, q̃ ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscãtur supernaturalia: q̃ est manifestè falsum. Et confirmatur: quia certo scimus hanc maiorem, q̃ naturalis potẽtia est frustra: ergo scimus hãc minorem, q̃ in materia uel anima, uel quacunq; alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet cõcedere q̃ scimus supernaturalia illa debere esse: & sic scimus resurrectionẽ mortuorũ futurã, & gratiam iustificantẽ impium, &c. qđ est ridiculum. Nec euacuat hanc rõnem responsio Scotica, dicens, q̃ anima secundũ illã rõnem est ignota. Cognitio namq; quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, uel uirtualiter omnẽ illius notitiam. Nec euaditur dicendo q̃ substantia non põt à nobis pro statu isto quidditatiuè & propriè cognosci: quia quicquid sit de hoc, sufficit nobis, q̃ ex quidditatiua rerum naturalium cognitione siue habeatur pro statu isto, siue non, posset scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelato de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & alijs huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS, DE Subiecto naturalis Philosophię, vnica quęstione contentus.

QVÆSTIO

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVÆRITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

Et uidetur q̃ non. Primò, quia aut ens mobile, significat substantiam mobilem, aut accidẽs mobile aut terminum commune utrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

corpus mobile sint idem cõuertibiliter, sequitur quòd poneret secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè contra omnes, & ueritatem. Si tertium, tunc sequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abstrahibilem a substantia & accidēte, quod est contra Thomistas.

¶ Secundò sic: Subiectum scientiæ debet esse unius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium sciētiæ: quia, ut dicitur in 1. de anima in textu 11. principium omnis demōstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem: quia ei, quod non est in se natura una, quicquid per se unum cōuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conueniret primò: ens autem mobile dicit aggregatū ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circumloquendum unam rationem formalem, quemadmodū mos est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quòd tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circumlocutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adiecto, dicere quòd est ratio formalis in scientia, & quòd circumloquitur illam passionis nomine utpote occultā, ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile esset subiectū philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: utrunque est falsum: ergo. Tenet consequētia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidētem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quòd ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum c. 23. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare, subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & cōsequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quòd Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo posteriorum, ca. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (ut communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quartò sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationē formalē omnes resoluuntur passiones, & cōclusiones illius scientiæ, ut de se patet: sed passiones & consequenter cōclusiones physicæ resoluuntur ultimò in Phylosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substātia naturali: ergo substantia naturalis, seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN HAC dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quartò respondebitur argumētis in oppositum.

QVO ad primum, sciendū est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdā uerò innaturaliter: propter quod hi à nostra resecādi sunt disputatione, quā inter Philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalē, infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt: operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quē indubitatū principium est, substantias abstractas immobiles esse & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractam, partim nō: ut dicitur secundo physicorum, textu uigesimo sexto & ultimū, quòd pōt naturalis de intelligētiis attingere, & declarare quia sunt: ut Auer. dicit 1. Physicorū, commento ultimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silētio inuoluendum nō est, cum præsumant propriam opinionem Theologiæ sententiam asserere, sicque theologicæ facultatis experti, in philosophia tamen nutriti, deridendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis traditum, quòd Angeli sic mouerentur, ut motus cōmuni subiectum sint: sed potius oppositum, ut in Theologia discussum à sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent glorietur ex Scotica officina hos se errores deprehendere non ex Theologia.

Auerroistæ aliq. Albert. & Ægidii sequaces. Quinque opiniões naturales de subiecto philosophiæ naturalis adæquato.

¶ His ergo omissis, ad naturales transeamus. Quorū opinio nō est una, dū alii mobile, alij ens, alij utrūque ex subiecto physicæ resecādū putāt. Et illi quidē quia neutrius nomē recipiūt, secūda & quarta ratione ad oppositū facta mouenē: & sensibilē seu naturalem subam subiectum fore censent. Qui uero ens tantum abiiciunt, corpus mobile subiectum philosophiæ ponūt. Et hi ad huc diuisi sunt, dū quidā mobile, passionem significare concedunt: quidā aūt rationē formalē corporis physici supponere cōtēdūt. Mobile autem tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet, Thomistarum tenentium ens mobile: & Albertistarum, dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: & quorundā etiam modernorum asserentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

QVO AD secundum: Cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primo quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quòd cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, ut distinguitur contra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, ut continet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est, quòd aliquid potest dici mobile, dupliciter, s. subiectiuè, quòd. s. est subiectum motus: & terminatiuè: quòd. s. est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiuè quā subiectiuè, ut ex dicendis apparet: iudicio tamen meo indistinctè tenendum est non ea ratione, ut si cōe ad omnia quōcunque mobilia: contineatque ut partes subiectiuas materiam, & formā &c. quia hoc est contra S. Tho. in primo Physi. super tex. com. 6. ubi in diuisione literæ expressè dicit, quòd in primò libro Physic. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis. s. de materia & forma: ex hoc aperte innuit ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum uniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione ut. s. illa nouissima sui acceptio supponatur, quā ex sensu supponere oportet perhibēt enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri uidemus, ratione magis discernitur, quàm ex sensu habetur.

¶ Tertia est quòd mobile æquiuocum est nomen ad aptitudinē, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: sicut si risibile significat & aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quæ est eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectum, & passionē simul accipi pro subiecto in aliqua sciētia, sic quòd totum aggregatum subiectū sit (quia oportet subiectum uni esse rationē formalē, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis una ratio formalis constitui nequit) nihil tamē prohibet aggregatū ex subiecto & passione, subiectum sic cōstitui, ut passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa sciētia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita quòd mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti uel corpori, quod sit subiectum philosophiæ naturalis: unde solet fieri reduplicatio supra mobile, dicendo ens aut corpus mobile inquantū mobile est subiectū Physicæ. Suadetur aūt in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo quòd mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quòd quanta. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectū ens quatenus quantitas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu propriū accidēs est, rō formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectū ens aptū moueri, sic quòd aptitudo ad motū, rō formalis subiecti sit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti authoritate qui in 1. Phy. sic distinguens corpus in Metaphysicū, Mathematicū, & Physicū mobilitatē quā rationē formalē subiecti dicit posteriorē corpore quāto, naturaliter dicit. Nec obstat quòd eiusdem sciētiæ est considerare de passione & subiecto eius, quia hoc intelligitur quando tractatur de passione ut passio est: nō aūt quando passio primā subiecti locū tenet: ut patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti à quò fluit, non se impedit. Similiter non obstat quòd perfecta cognitio de re non habetur absque quòd quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, ut omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quòd non sit euidens & scientifica: sed ut absque quod quid est subiecti, consummata omnimodaque notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat, an quantum sit substantia uel accidens, & quantitas subiectum, &c. & tamen certissimum est omnium ut dicitur in secundo Metaphy. textu & commento ultimo.

¶ Sed contra hanc uiā est, quòd secūdū eā ad Philosophū naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatū quidditatiuum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua substātia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & cōsequēter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodū Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motū) quæ passio ponitur entiū naturaliū, ratio formalis subiecti Physicæ accipiatur, non licebit Physico de rōne adæquata subiecti eius disserere: quia illa prior est, ac per hoc descēdendo à mobilitate in communi ad talem uel talem mobilitatem

tem in specialibus partibus philosophiæ naturalis, nõ licebit ad q̃d quid est talis vel talis subiecti descendere, sed quẽadmodũ adequati subiecti mobilitatis q̃d quid est omissum fuerat, pari rõne specialia quod quid erat esse subiectũ taliũ mobilitatum omittenda sunt: qm̃ nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo primi propria ratione formali. Nec video q̃do possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo q; Metaphy. est cõsiderare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verũ, idcirco puto melius tenere, q; mobile in proposito nõ significat ipsam aptitudinẽ ad motũ si est passio: sed eius fundamentũ. Cùm enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomẽ sonat, quibusdã entibus repugnet, s. separatis à materia: & quibusdã nõ, s. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter: consequens est, q; aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinẽ hanc sortiantur: & hoc fundamentũ mobilitatis est. Notanter autẽ dixi nõ reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui: siquidem Metaphysicorũ textu vltimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substantia rei, s. vt eã sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autẽ quædã mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundũ illud octaui Phy. tex. com. 25. in omni motu corruptio est. S. Thomas etiam ibidẽ inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Arist. quoq; in primo Phy. tex. 8. idem sentire videtur, dum dicit q; ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi fortè quis dicat dictum Arist. non esse verum per se, sed per accidẽs: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Arist. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. sicut & quamlibet passionẽ subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, q; sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quoad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Phy. tex. com. 6. non tamen faciũt differentiã quoad defendere vel nõ defendere: qm̃ si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modò non sint principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionum eorum si concedamus: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tñ distinguere oportet, q; dupliciter ens nominare consueuimus. Primò, pro omni eo quod habet esse quocunq; modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo q̃d propriè esse dicitur: hoc autẽ in his, quæ fiunt, est id quod propriè fit: eius siquidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autẽ q̃d propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc q; aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, q̃d subiectũ Physicæ dicimus, exigitur & q; sit propriè ens, & q; sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile cõmunius quã sit corpus mobile, & quàm substãtia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia cõposita, quę solum mutabilia sunt siue sint substãtialia, siue accidentalia, siue secundũ formã absolutã, siue secundũ vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunq; prædictorũ, quàm ens aliquẽ gradũ concomitans, prius est illo: dato ẽt q; ad cõposita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: qm̃ sicut substãtia rationalis abstractius quid est, quã animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quàm substantia mobilis: quãuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tñ ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quẽadmodum concedens substantiam rationalẽ, adhuc disputãdi locum haberet, an illa rationalis substãtia esset corpus an animal, & cætera & cõtinuè ab abstractiori ad minus abstractũ quæstio descendere, dum à substãtia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatũ, & cętera veniretur. sic sub ente mobili quæstio remaneret, an illud sit substantia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in re mutabili cõsiderari possit, & q; sit corpus mutabile, & q; sit substantia mutabilis, & q; sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia ratione subiecti Philosophiæ naturalis induere primò, nõ quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantię mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita q; ens mobile licet complexionem nominũ contineat, incomplexum tñ & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiã ens per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tñ vnam formalem rationem significaremus, nõ aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, q; eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum; deinde q; his nominibus conuenientissimè significatur.

¶ Primũ probatur simpliciter. Primò sic: Adęquatũ subiectũ primarũ passionũ naturaliũ est adæquatũ subiectum Philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatũ subiectum primarum passionũ naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatem, seu, quod idẽ est, mutabilitatem pro prima passione Physica, uel saltẽ una de primis, aut eis ęquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectũ transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: sed tñ ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatũ trãsmutabilitatis, & consequenter primarum passionũ naturaliũ: quod erat probandũ. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, q; oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicẽ, s. passionẽ & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autẽ ex primo Physicorum per longũ processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formã, & priuationẽ: oportet igitur eius, ad quod tanquam adæquatũ subiectum primò sequitur trãsmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph à textu 19. vsq; ad tex. 29. dicuntur, scilicet q; materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio in genere substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur q; quemadmodũ principia propria substantiæ continẽt ꝓpria principia cæterorũ generũ, quia sunt causæ eorum (vt ibidẽ docet Arist.) sic substãtia mutabilis cõtinet omne quãtũ & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnem aliã. Et ꝓpterea licet materia, forma, & priuatio excedant substantiã mobilẽ formaliter, non tñ virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tñ rationis nõ excludit propter duo. Primò: quia falsum est, q; principia propria substãtiæ mutabilis sint principia principiorũ cæterorũ generũ mutabiliũ. Quãuis. n. sit verum & expressum in 12. Meta. c. suprà dicto, q; per se principia essendi in genere substãtię sunt principia principiorũ essendi in cæteris generibus: id est, q; materia & forma substãtiæ sunt causæ materiæ & formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tñ aduersatur, q; per se principia transmutabilitatis substãtialis sint principia principiorũ transmutabilitatis aliorũ generum. Priuatio. n. in genere substãtiæ, quæ est per se principiũ non substantiæ, sed trãsmutationis substãtialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principiũ priuationis, quę est principiũ trãsmutationis accidentalis, vt in corpore cęlesti patet: vbi ens mobile secundũ locũ habet oĩa propria principia, s. materiã, formam & priuationem: cęlum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia. siue ibi sit materia, quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo. n. modo est ens mobile substãtialiter. Secundò: quia dato, q; esset talis inclusio virtualis, adęquatũ tñ subiectũ transmutabilitatis, & similiter adæquatũ principiatum ex materia, forma & priuatione, non substãtia mobilis, sed ens mobile: qm̃ qñ aliqua proprietas vniuersalis secundum prędicationẽ habet subiectum adæquatũ secundũ prædicationẽ, in quo reperitur causa, secundum quã inest quibuscunq; proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundũ quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viã resolutionis proprietas illa & eius principia reducũtur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adęquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quã sibi cæterisq; illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas cõis alicui analogo ad substantias & accidentia: cùm accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod tñ fas est subiectum adæquatum trans-

mutabilitatis in seipso adæquatè, claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substātia mobilis, nec corp⁹ mobile claudit in se illa: quæ propria principia trāsmutabilitatis vniuersalis seu in cōmuni, sunt materia, forma, & priuatio in cōmuni, quę genus substātiæ transcendunt. Ens autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cōstat, ens mutabile est, & econuerso, eo q priuatio machinatur ad malū. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secūdò probatur propositū, & directè arguitur cōtra ponētes corpus mobile sic: Cōiunctio omnis mobilis cū ratione corporeitatis, nō supponit in naturali Philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nō corpus mobile, sed ens mobile est subiectū Philosophię naturalis. Antecedēs patet in tex. 32. sexti Phy vbi phatur q omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tū ex eo q si corpus mobile ponitur adequatū subiectū, oportet supponi mobilitatē coniunctā esse corpori, aut vt rōnem mobilē, aut vt passionē: tum ex eo q oportet supponi corpus coextēdi ipsi mobili: alioquin nō supponeretur subiectum adæquatū scientiæ. Vtrūq; autē horū impossibile est supponi, ignorata vniuersali cōiunctione ipsius mobilis cū corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est rō S. Tho. in primo Phys. nunquā. n. dixit ipse, quod Philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt cōter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse qui dubitāt, nō egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit q probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rōnis vis percipiatur, aduertendū est primò, q subiectū adęquatū scietiæ resoluētis suas cōclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & q sit subiectū primarū passionū, ac per hoc q sit principiū essendi, & consequenter cognoscendi secundū naturā cęterorū, & q sit principiū cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: q̄m subiecti cognitio omnibus pręsupponitur. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatum est nobis, q oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. co. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista pcedit ex nostro ordine cognoscēdi. Et Propterea S. Tho. dixit, q ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuās per hoc, cognitionis magis quàm rei ordinē. Aduertendū est secundò, q quāuis aliud sit omnē mobilitatē esse cōiunctā corpori, & aliud cognosci omnē mobilitatem esse coniunctā corpori: ad hoc tū q corpus mobile ponatur subiectū adæquatum, nihil refert q horū deficiat: q̄m sicut deficiente coniunctione illa secundū rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectū: ita deficiēte coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quę pręhaberi debet, impeditur. Non sufficit aūt pręsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tū quia ad hoc q complexū aliquod, vel cōplexè significatū induat rationē subiecti adæquati in sciētia, oportet id quod est ut formale, & sic supponatur per se coniunctū alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret: cum ea quæ sunt per accidēs, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autē sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponatur: q̄m oīa hęc, sicut in naturę ordine præexiguntur de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectū est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo qd mobile tractat, supponere mobile, qd vt formale se habet, coniunctū esse corpori per se, vel vt passionē, vel vt rōnem formalē. Neutrū aūt horū fieri pōt, nisi supponatur omne mobile corpori connexū esse: imaginari. n. nō pōt, vt propria passio aut rō formalis credatur esse alicuius, id qd cōmuniter illo dubitat. Tū q. ita ad hoc vt aliquod cōplexū, vel cōplexè significatū habeat rationē adæquati subiecti alicuius sciētiæ, non minus oportet id quod ut formale ponitur adæquati sciētiæ, quā id quod ut materiale sumitur coextēdi illi formali: alioquin si materiale rationē formalis contraheret, scientia, quæ adæquatè rationē formalē respicit, subiectū suū excederet: nihil autē refert, vt dictū est, coextensionem talē nō esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo q mobile, adæquatū subiectū ponatur Philosophiæ naturalis oportet Philosophiā, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatū sibi subiectū, quāuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationem nō haberet. Hoc autē impossibile est supponi, quādiu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autē rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum cōplexum, aut complexè significatum, probat eā coniunctionē partiū subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationē induere non potest: alioquin sciētia construeret sibi ipsi subiectū, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc. n. maior æquiualet maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat: id est, construit, uel cōponit sibi ipsi subiectū: loquēdo. n. de subiecto cōplexo, æquiualet dicere, nulla sciētia cōponit aliquid, ut sit suū subiectū: & dicere, nulla scientia probat suū subiectū, apud formaliter terminos speculātes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectū, cōstrueret subiectū suū: ergo, &c. Patet minor ex dictis: q̄a pbat uniuersalē coniunctionē mobilitatis cū corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationē habere non pōt. Omissa aūt uerborū solicitudine, directè syllogizādū est sic: Nullū cōiunctū, cuius de omni cōiunctio probatur in aliqua scientia, est subiectū adæquatū illius: corpus mobile est coniunctū, cuius de omni coniunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile nō est subiectū in Philosophia naturali. Maior tā patet ex eo q omne cōiunctū, quod ponitur adequatū subiectū, supponitur & per se coniunctū saltē ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquāti scientiæ: sed cuius cōiunctio dubitatur de omni, nō supponitur cōiunctū per se, nec coextēsum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phy. patet tex. com. 32. ubi probatur uniuersalis cōiūctio mobilis cū corpore & processu Philosophiæ naturalis, maximè in secundo Phy. & secūdo tractatu primi de cælo, unde habetur uniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanēt duæ cōtra rationē hāc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non uidetur uerum, q in 6. Phy. probetur, omne mobile esse corpus: cū in tex. 32. probatur tū omne mobile esse diuisibile. Cōstat autē, q si probatur passio alicuius de mobili: nō propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autē se habent diuisibilitas & corporeitas, ut patet. Secunda est: quia uidetur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidē dicitur omne mobile esse corpus: in illa uerò dr ens mobile cōmunius esse, & corpore & substātia mobili. Ad primū horū dr, q quia nō cadit in intellectu humano, q aliquid supponatur esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponētes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, ut prius absq; posteriori nūquā cognoscatur: experimur. n. nō aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi ut quantum quoddā quātitate molis: ideo si in Philosophia nō supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nō pōt esse corpus: quia cōiunctio mobilis cū corporeitate, dū dubitatur, cū diuisibilitate nō pōt cognosci nisi rōne aut sensu. Ex sensu aūt cōstat, qd nō habetur, ratio aūt ad illā nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Phy. non acceptatur probatū, saltē tanquā necessariò cōsequens conclusionē formaliter conclusam, relinquitur maius inconueniens, q scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à Philosophiæ principio: ut pote 3. cæli, & 1. de generatione. Peripatetici tā ibidē utranq; concludi propositionē indirectè intelligunt. unde Auer. in primo cæli: com. 5. dicit, Probarū est in sexto Phy. q omne mobile est corpus. &c. Ad secundū uerò dr, q licet ens sit cōmunius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tā est sic cōmunius q alicui insit, cui corporeitas cōiuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, uel claudit in se corpus. Potest & secūdo dici (licet in idē redeat) q in sexto Phy. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando. n. mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quàm mobile esse ens corporeū, siue illud sit corpus, siue corporeū aliquid. Corporeū autem cōuertitur cū ente mobili, dato q corpus cū eo non cōuertatur. Eodē modo pōt argui contra ponētes substātiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiā, cùm oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaph. Ex sensu quidē non habetur. Ex naturali aūt Philosophia si haberetur, concluderet hoc nō posse supponi in ipsa: si aūt à Metaph. tractatur, ut Auer. dicit secūdo Phy. com. 4. hoc aūt concludit illud non posse esse subiectū in Philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens absq; Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi habeant si impugnentur: ut in primo Phy. tex. com. 12. dicitur.

¶ Tertiò pbatur idē authoritate. & primò Arist. in 3. Phy. ubi in diffinitiōe mot⁹ nō posuit corp⁹ aut substātiā, sed ens in potētia, &c. Ex quo arguit sic: Id est subiectū Philosophiæ, qd ponitur in diffinitiōe primarū accidētiū naturaliū: quia tale est ppriū subiectū eorū, ut patet in 7. Metaph. tex. 15. sed non corpus nec substātia, sed ens in potētia secūdū qd in potētia (qd idē est q ens mobile, ut patet in 3. Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primarū accidentiū naturaliū: s. motus &c. ergo ens mobile est subiectū Philosophiæ naturalis. Et cōfirmatur hoc idem ex 1. Phy. tex. 12. ubi supponendū dicitur in Philosophia omnia aut quædā moueri, & non oīa aut quædā corpora, &c. Secundò authoritate Auer. q. s. non solicitos de uocabulis in 3. Metaphy-

taphysic. com. primo, ens mobile, & in 12. eiusdē com. 5. corpus mobile, & in procemio Phy. res sensibiles subiectū Phylosophię nominauerit, & propterea non uerba sua in hac re, sed sensum ponderari uoluerit: in secundo tamen Physic. expresse docet aliqd prius corpore subiectum esse Philosophiæ naturalis dum dicit com. 3. Et sciendum est, q subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cum sint cōmunia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus neq; alia de quibus cōsiderat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mūdi. Ex quo habetur q apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur usq; ad librum de cęlo & mūdo, ubi ab eius diffinitione inchoatur: ut patet in textu com. 1. Et rursus habetur subiectū Physicæ esse cōe corpori & alijs, de quibus cōsiderat naturalis: ut prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cōe naturalibus omnib. est subiectū Phylosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio p ens mobile subiectū philosophię naturalis: non autem significata per substātiam, aut corpus naturale, uel mobile, uel sensibile. Quòd aūt alijs uocabulis conuenientissimè significetur, sic patet Mobilis uocabulū in primis cōuenientius sumitur, q sensibilis: quia admisso ente sensibili, adhuc nō est naturalis Philosophus liber à Parmenidis & Melissi inoectione: concedētes eīn ens sensibile, negabant mobile. supposito autē ente mobili, Philosophiæ principia inconcussa manēt. Similiter conuenientius est, quàm naturalis nomen: tum quia redit idem incōueniēs. Nā supposito ente naturali, adhuc Philosophus naturalis liber nō incedit, nisi mobile addat: ut ipse Arist. testatur in primo physi. tex. 5. contra Parmen. & Meliss. cōcedentes ens naturale, subdens, Nobis āt subijciat, oīa aut quædā naturalia moueri. Tū quia subiectū notissimè debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito: unde cum motus naturā diffiniat, quòd clarè significatur per ens mobile, obscure importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motū oportet uenire. Tū quia nominibus utēdū est ut plures, 2. Topic. usitatissimum aūt est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint, siue non. Et ppterea si ens naturale supponeretur, ens nō artificiale intelligeretur subiectum in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic insiciationi locū daret uocabuli æquiuocatio: quod si distinguendū esset, & ens naturale, id est, habēs in se principiū motus supponendum, cur nō potius absq; glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimendo? præsertim q secundi Physi. principium anticipandum esset, ut glossa illa intelligeret. Entis āt nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

NVNC Quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens significare tertiū quid commune secundum analogiam substantiæ & accidētis, non est contra S. Thomam, nisi secūdum analogiæ naturā ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationē formalē, non unā simpliciter, sed unam analogicè entibus mobilibus omnibus, scilicet substātiis, quantis, & qualibus, & cæteris. Quamuis & ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse inquantū est ens mobile, aliud est à seipso, inquantum est substantia mobilis. Et propterea nō sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas cōiter sumpta, (ut de ea in hac loquimur quęstione) non est passio sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quę supra adducta sunt. Quæ possunt & ratione confirmari, ex eo q possibile substātiale prædicatū est ennum, à materia sumptum. nō enim homo est ens possibile per aliquam proprietatē ipsum cōsequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autē apud naturalē idem sonat quod possibilitas apud Phy. sicut exercitatis istis scientiis, nō authoritatibus notum est. Sed qa hoc nō est à prædecessoribus discussum, & ut nouum nō facilè acceptabitur, sic debiliter firmatum: ideo secundo dicitur, q si mobilitas sit passio, adhuc subiectū Philosophiæ cōcedit esse unius rōnis formalis circūlocutæ per ly ens mobile. Et ad instātiā contra hanc responsionē respondetur tripliciter. Primò, quòd quāuis in scientiis à priori procedentibus subiectum debeat esse primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in sciētiis à posteriori doctrinā facientibus, qualis est naturalis Philosophia: ut commentator dicit in procemio, & in commentariis primi Physicorum com. 2. Sufficit enim quòd sit primò & maximè notum, quo ad an est, & quid nominis: ut ex primò Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiā subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo. potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, p communia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto nō oportet supponi à nobis maximam cognitionem, ut patet in distinctiuè & in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est uerū: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circūlocuto, est maior omni cognitione, quā acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur, q multorum notitiam acquirimus in philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio ipsa cognoscitur) respōdetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. unde, sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, nō attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in pposito, penes euidentię latitudinem attenderii oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habeat euidētiā ex cognitione subiecti sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequēter maiorem cæteris. Et uere sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidēs: quæcunq; autem alia acquisita est discursu syllogistico, est ex illius euidentia certa: propter quod autem unūquodque & illud magis est: ut dicitur in primò Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se, procul dubio subiectū oporteret omnino esse primò & maximè notum, ut arguendo dicitur: Quia autem nō sic est, tantum imperfectionis scientię nostrę admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque nia teneatur. Non enim eiusdē scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscūque: sed eos tantum, qui genus, scilicet illius subiecti, nō egrediūtur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniā à materia sensibili non abstrahit accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, ut subalternatio requirit nullo modo est possibile: ut ex his, quæ scripsimus super cap. 15. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perseitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est possibile: cum nihil extraneum sit ab ente: ut dicitur tertio Metaphysicorum textu undecimo. Nec mihi obiiciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit, Philosophiam naturalem propter accidētalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: qui tractatum illum fortè nunquā uidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliqd sit subiectū, quā quod ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ ultimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquā adæquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilitatis resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectū, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectū, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo, ut in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctę Mariæ gratiarū in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisq; tuę fructum: & quo præstas ingenii acumine, discute, dans ueniam minus consentaneis, memor quòd nihil in ullo unquam genere cultum repentinumque sit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS, de nominum analogiam, in undecim capita diuisus.

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Erab ipsius rei obscuritate, & à nostri qui flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his uacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, adeò, ut sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in alijs scientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod si nullo usquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce uidemus: dum analogiã, uel indisiunctionis, uel ordinis, uel conceptus præcisi unitate, cũ inæquali participatione constituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiusmodi à ueritate (quæ ultro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶ Analogiæ igitur uocabulum proportionem seu proportionalitatem (ut à Græcis accepimus) in proposito sonat. adeò tamẽ extensum distinctũq; est, ut multa nomina analoga abusiuè dicamus: & multorum distinctionum adunatio si fieret cõfusionẽ pareret. Ne tñ rectũ, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, unica diuisione trimẽbri oĩa comprehendemus, & à minus propriè analogis ad uerè analoga ꝓcedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: scilicet ad analogiã inæqualitatis, & analogiã attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum uerã uocabuli ꝓprietatem & usum Arist. ultimus modus tantum analogiam cõstituat primus autem alienus ab analogia omnino sit.

¶ Analoga secundum inæqualitatem uocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadẽ inæqualiter tñ participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: ut corpus nomẽ cõmune est corporibus inferioribus & superioribus huiusmodi autem analoga logicus uniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intẽtiones cõsiderat nominum, iste autem naturas. unde & in 10. Metaphy. tex. com. ul. Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune uniuocũ, despiciens unitatẽ rationis, seu conceptus tñ. Et in 7. Phys. tex. com. 31. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum unitate conceptus non dicit unã naturam simpliciter, sed multas cõplectitur sub se naturas ordinem inter se habentes. ut patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & sub alternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multũ cõsueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic uocari: ut patet de quantitate, & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hãc analogiã S. Tho. in primo sent. d. 19. uocat analogiam secundum esse tantùm, eo quòd analogata parificantur in oratione significata ꝑ illud nomen commune, sed nõ parificantur in esse illius rõnis. Perfectius siquidem esse habet in uno, quã in alio cuiuscunque generis ratio, ut in Metaphysica pluries patet. Non solùm enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de alijs. Perhibet quoq; huic analogiæ testimonium Auer. in com. 2. 12. Metaph. dicens, cũ unitate generis prioritatẽ & posterioritatẽ eorum, quę sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga uocantur, quia considerata inæquali perfectione inferiorum per prius & posterius ordine perfectionis, de illis dicitur nomen illud commune. Etiam in usum uenit, ut quasi synonymè dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamen uocabulorũ hæc est: quoniam dici ꝑ prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo inueniantur unitas abstractio, prędicatio, comparatio, demõstratio, & alia huiusmodi, non oportet determinare: quoniam uniuoca sunt secundum ueritatem, & uniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis qd sit.

ANALOGA Autem secundum attributionem sunt quorum nomen est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secũdum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt Sanum commune nomen est medicinæ, & urinæ, & animali, & ratio omnium inquantum sana sunt, ad unum terminum sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquantum sanum, subiectum dicet sanitatis: urinam uerò inquantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eãdẽ secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autẽ fieri potest huiusmodi analogia secundũ quatuor genera causarũ: eo addo pro nũc causam exẽplarẽ, causam formalem. Contigit siquidẽ multa ad unũ finẽ, & ad unũ efficiens, & ad unũ exẽplar, & ad unum subiectum secundũ aliquam unam denominationem, attributionem, diuersimodè habere, ut patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam enim finalẽ pertinet exemplum de sano in 3. Metaph. tex. com. 2. ad efficientem uerò exemplum de medicinali ibidem positũ ad materialẽ autem analogia entis ibidem subiuncta: ad exemplarem demũ analogia boni posita in prima Ethic. c. 7. Attribuuntur aũt analogiæ huic multæ conditiones, ordinatẽ se consequentes: scilicet quod analogia ista sit secundũ denominationẽ extrinsecã tantũ: ita quòd primũ analogatorũ tãtum est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsecè. Sanũ enim ipsum animal formaliter est: urina uerò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur nõ à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè uel causaliter, &c. medicatiuũ quoq;, à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Instrumenta uerò & quæcunq; alia medicatiua dicunt, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola ẽt substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera aũt entia ideo dicunt, quia illius entis mẽsuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; ratio in bono ꝑ essentiã saluata quo exemplariter cætera denominant bona in solo primo bono formaliter inuenit, reliqua aũt extrinseca denominatione secũdũ illud bonũ bona dicũtur. Sed diligẽter aduertẽdũ est, ꝙ huiusmodi analogiæ cõditio, s. ꝙ non sit secundum genus causæ formalis inhærentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: ñ est, non est intelligendũ per hoc quòd omne nomen quod est analogũ ꝑ attributionem, est cõmune analogatis, sic ꝙ primò tantũ conuenit formaliter cæteris autem extrinseca denominatione (ut de sano & medicabili accidit) ista eñ uniuersalis est falsa: & ut patet de ente & bono, nec haberi põt ex dictis, nisi materialiter intellectis.

Primum analogatorũ hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera uerò nõ nisi denominatiõe extrinseca.

Sed est ex hoc intelligẽdũ, ꝙ omne nomen analogum per attributionem ut sic, uel inquantũ sic analogũ cõe est analogatis sic, ꝙ primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem uerum est, & ex formali intellectu ꝓcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter cõueniat omnibus substãtijs accidẽtibus. &c. inquãtum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiuè ut sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones, uel generatione, &c. sunt: licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: inquantum tñ bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exẽplariter omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicũtur illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Analogũ est unum numero in omnibus analogatis positiue si sumatur particulariter negatiue, non si sumatur uniuersaliter.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia. s. ꝙ illum unum ad quod diuersę habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est unum non solum ratione sed numero. Quod dupliciter intelligi potest secũdũ ꝙ analogata dupliciter sumi possunt, scilicet uniuersaliter & particulariter. Si enim sumũtur analogata particulariter, illud unum necessariò est unum numero uerè & positiuè. Si autem sumatur uniuersaliter illud unum necessariò est unũ numero negatiuè, idest nõ numeratur in illis analogatis ut sic, ꝙ tamen sé sit uniuersale quoddã & nõ unũ numero. Verbi gratia: si sumantur hæc urina sana hæc medicina sana, & hoc animal sanum hæc oĩa dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quã cõstat una numero uere esse. Socrates enim dicit sanus, quia hanc habet sanitatẽ: medicina, quia illam facit: urina quia eãdem significat, &c. Si uerò sumantur animal sanum in cõmuni & urina sana in cõi, & medicina sana in communi: sic formaliter loquẽdo, sanitas à qua huiusmodi sana dicunt, non est una numero in se: eo ꝙ causæ uniuersales effectibus uniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis cõseruatiuis, & alijs huiusmodi, sed ẽ una numero in istis analogatis. Nõ enim numeratur sanitas in animali, urina & diæta: quoniã nõ est alia sanitas in urina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniã cõe secundũ denominationẽ extrinsecã non numerat id à quo denominatio sumitur, in denominatis, sicut uniuocũ multiplicatur in suis uniuocatis: & propter hoc, dicitur unum ratione tãtum, & non numero, in suis uniuocatis. Alia enĩ est alalitas hominis, & alia eq. & alia boni animalis nomine adunante in una ratione.

Primũ analogatũ ponitur in rõne cæterorũ rõnibus.

¶ Ex hac aũt conditione infertur alia: scilicet ꝙ primũ analogatum ponitur in ratione cæterorũ secũdũ illud nomẽ analogũ: quoniam cętera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum in quo formaliter saluatur eius rõ. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & urinæ, &c. inquantũ sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt & simile est de alijs indicijs. Ex hoc aũt sequitur ulterius, quòd nomen sic analogum unum certum significatum cõmune omnibus particularibus eius modis, seu omnibus analogatis nõ hẽt. Et cõsequẽter, ꝙ nec cõceptũ obiectiuum, nec conceptũ formalem abstrahentẽ è conceptibus analogatorum habet: sed sola uox cũ idẽtitate termini diuersimodè respecti communis est. Ita quòd

cum.

& in hac analogia sint tria: vox. s. terminus respectiue diuersi ad illũ, nomẽ analogum terminum quidẽ distinctè significat (vt sanũ sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè & confusè importat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostẽdat, cæteros aũt cõfusè, & per reductionẽ ad primũ. Sanum enim respectus multos ad sanitatẽ, puta habentis, significantis, causantis, &c. sic in una uoce sanitatẽ distinctè importante confundit: vt respectũ primũ, s. habẽtis seu subiecti distinctè significet. Sanũ. n. absolutè dicimus sanitatẽ habentem, vt subiectũ: cæteros autẽ respectus indeterminatè importat & per attributionẽ ad primũ: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicũtur, s. q commune est omnibus analogatis non secundum vocem tñ: & q simpliciter prolatum stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autẽ à S. Tho. analogia hæc in analogiã duorum ad tertiũ: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanũ: & i analogiã vnius ad alterũ: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: qm hoc circuit analogiã secundũ omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, qñ ponitur primũ analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & qñ secundorum analogatorum vnũ hinc & alterũ inde ponitur, secundum quodcunq; genus causæ analogiæ fiat. Primo enim & cæteris sic cõmune est analogũ, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterũ, ponẽdo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autẽ analogatis sic cõmune est nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat: primum. s. ad quod oĩa secũda attribuuntur. Et vocatur analogia duorũ ad tertium, vel multorũ ad vnum, quia non inter se est attributio, sed ad primũ. Appellantur autẽ analoga secundum attributionem à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocũ dicitur ad animal verũ & pictum. Animal enim pict. nõ purè æquiuocè, sed per attributionem ad animal verũ animal dicitur: & in ratione eius inquantũ animal manifestè patet verũ animal accipi. Quęrẽti enim, quid animal pictũ in eo q animal respõdebitur, imago animalis veri. A Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metaphysi. patet & expressè in 1. Ethic. huiusmodi nomina cõtra analoga distinguuntur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autẽ vocatur analoga uel æquiuoca à cõsilio. Hãc analogiam S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiã secundũ intẽtionẽ, & nõ secundũ esse, eo q nomẽ analogũ nõ sit hic cõmune secũdũ esse, id est formaliter: sed secundũ intẽtionẽ, id est, secundũ denominationẽ: vt. n. ex dictis patet in hac analogia nomen cõe non saluatur formaliter nisi in primo, de cæteris autẽ extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicũtur quia proportiones diuersas ad vnũ dicunt extensio proportionis nomine ad oẽm habitudinẽ: abusiua tñ loquutio hęc est, quamuis longè minus, quàm prima. Quomodo autẽ de huiusmodi analogis sit scientia, & cõtradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circumferentiam diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

Ex abusiue igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundũ proportionalitatem dici, quorũ nomen est cõmune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadẽ. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatẽ dicuntur, quorũ nomen cõe est, & ratio secundũ illud nomen est similis secundũ proportionẽ: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere tẽ animæ offert, vt uidere corpori animato. Quamuis autẽ proportio uocetur certa habitudo unius quantitatis ad aliã (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionẽ habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarũ proportionũ: secundũ quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodũ sex ad tria, vtrobiq; enim dupla proportio est, &c. Transtulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnẽ habitudinem conformitatis commensurationis, capacitatis, &c. Et cõsequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinẽ habitudinum. Et sic in proposito uocabulis istis utimur.

¶ Fit aũt duobus modis analogia hęc, s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidẽ, qñ nomen illud commune absolutè unã habet rationẽ formalẽ, quæ in uno analogatorum saluatur, & per metaphorã de alio dicitur: ut ridere, unã secundũ se rationẽ habet, analogum tñ metaphoricè est uero risui, & prato florenti, aut fortunæ successui. sic. n. significamus hæc se habere, quẽadmodum homo ridẽs. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiã tradẽs. Propriè uerò fit qñ nomen illud cõe in utroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: ut principium in corde respectu animalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Quod ut Auerrois in com. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Proponitur autẽ analogia hęc cæteris antecessus dignitate & nomine. Dignitate quidẽ: quia hæc fit secundũ genus causę formalis inhærẽtis: qñ prædicat ea, quæ singulis inhærent. Altera uerò secundũ extrinsecã denominationẽ fit. Nomine aũt: qm analoga nomina apud Græcos (à quibus analogæ uocabulũ habemus) hæc tñ dicuntur: ut ex Arist. etiã colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex uno, uel ad unũ, uel in uno uocauit: patet in principio 4. & in 7. tex. com. 15. In quinto aũt Metaph. c. de uno, in tex. 12. diffiniẽs unũ secundũ analogiã, ut synonymis utitur unum analogia & unum proportione: & diffinit esse ea, quæcunque se habent ut aliud ad aliud, apertè insinuans illã esse propriè analogorũ diffinitionẽ, quã diximus. Quod tñ clarius in Arabica habemus trãslatione, dicente, Illa quæ sunt unũ secundum æqualitatem, s. proportionalẽ, sunt quorum proportio est una sicut proportio alicuius rei ad aliã rem. ubi Auer. exponẽs ait, Et illa dicuntur unũ, quæ sunt unum secundũ proportionalitatẽ: sicut dicitur, q proportio rectoris ad ciuitatẽ & gubernatoris ad nauem, est una. In secũdo quoq; Poste. c. 12. huiõi nomina proportionalia analoga uocat. Et qd plus est, in primo Ethic. 7. distinguit supradicta nomina ad unũ aut ex uno, cõtra analoga, dũ loquens de cõitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait, Non assimilantur à casu æquiuocis, sed certe ei, quod est ab uno esse, uel ad unum omnia cõtendere, uel magis secundũ analogiã. Et subdens exẽplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore uisus, in anima intellectus. In quibus uerbis lectori non solum nomen analogiæ hoc, qd diximus, sonare docuit, sed præferẽda esse in prædicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiã in ly magis: ut S. Tho. ibidẽ propter supradictã rationem optimè exponit. Scimus siquidẽ secundũ hanc analogiam, rerũ intrinsecas entitates, bonitates, ueritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absq; arte discurrunt. Acciditq; huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nesciẽtibus logicã: ut in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Arist. tempore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: qm blasphemare fere uidetur, qui metaphysicales terminos analogos dicere secundum proportionalitatem cõmunes exponit. Cum tñ Auer. dicat super prædicto textu, Et dignius his tribus modis est, ut sit nomen boni dictum de eis secundum uiam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoq; à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hæc analogia secundum esse & secundum intentionem: eo quod analogata ista nec in ratione cõmunis nominis nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quã in esse eiusdem † proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, ut dictum est, obscura & necessaria ualde res hæc est, accuratè distinctèque dilucidanda est per plura capitula.

† Aliâs proportionalitatem.

Analogia hęc cæteris omnibus antecellit.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

Qvoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & uniuocationẽ, ex extremis medii natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, s. uox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendũ est quõ analogũ ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus q nomine æquiuoco diuersæ res significantur, q ut sic non nisi uoce adunantur. Vniuoco uerò diuersæ res ita significantur, q ut sic ad rem in se simpliciter, unam, abstractam & præcisam in esse cognitio ab eis adunatur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod ut sic ad res diuersas secundum proportionem unã uniuntur. Vocatur autem in proposito res non solùm natura aliqua: sed quicunque gradus, quæcunq; realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter uniuocationẽ & analogiam hæc est differentia q res fundãtes uniuocationem sunt sic adinuicem similes, q fundamentum similitudinis in una est eiusdem rationis omnino cum fundamẽto similitudinis in alia: ita q nihil claudit in se unius ratio, q nõ claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentũ uniuocæ similitudinis, in utroq; extremorũ æquè abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiã, sic sunt similes, q fundamentũ similitudinis in una diuersæ est rationis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd unius ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. At per hoc fundamentũ analogę similitudinis in neutro extremorũ oportet esse abstractũ ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tñ secundum proportionẽ: propter quod eadẽ proportionaliter vel analogicè dicũtur. Et vt omnibus possint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens. hõ, bos, leo & cætera animalia: quia habent in se singula naturas sensitiuas seu proprias animalitates: quas cõstat diuersas secundũ rẽ esse, & mutuo similes: sic q in quocũq; extremo (puta homine, aut leone) cõsideratur secundũ se animalitas, q est similitudinis fundamentũ, inuenitur qualiter abstrahẽs ab eo, in quo est, & nihil includẽs in vno q d nõ in alio & ideo & in rerũ natura fundãt secundũ suas animalitates similitudinẽ vniuocã: q identitas generica vocatur: & in esse cognito adunãtur nõ ad duas vel tres animalitates, sed vnã tñ: quæ animalis nomine in concreto per se primo significatur, & vniuocè vocatur cõi nomine animal. Oium siquidẽ eorũ, secundũ q naturas sensitiuas habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei quã animalitatẽ vocamus, adæquata est diffinitio. Substantia aũt, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem) quia supra substantialitatẽ nihil amplius restat: ideo nullã substantialitatẽ vniuocantẽ inter se cõmunicant. Et quia cũ hoc, q non solùm eorũ quidditates sunt diuersæ, sed & primò diuersę retinẽt similitudinẽ, in hoc, q vnũquodq; eorũ secundũ suã proportionẽ habet esse: ideo & in rerũ natura nõ secundum aliquã eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt commensuratas hic propriis esse fundant analogiã, id est, proportionalem similitudinẽ. Et in intellectu adunantur ad tot res quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinẽ, cuius nomine, & analogicè cõmuni nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoq; mentalis nõ eodẽ modo inuenitur in vniuocis & analogis: quia nomen vniuocũ & omnia vniuocata vt sic vnũ tñ conceptũ in mente habent perfectè & adæquatè eis correspondentẽ: quia fundamentũ vniuocæ similitudinis (q d significatũ formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in uno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis verò, quia fundamenta analogæ similitudinis diuersarũ sunt rationũ simpliciter, & eiusdem secundũ quid (id est, secundum proportionẽ) oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere: perfectum & imperfectũ: & dicere q analogo & suis analogatis respondet unus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia n. unum analogatorum ut sic, simile est alteri, consequens est, q conceptus repræsentans unũ, repræsentet alterum iuxta illam maximam, Quicquid assimilatur similius sit, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia verò talis similitudo secundũ proportionem tñ est, quę diuersam rõnem in altero fundamento hẽt: cõceptus perfectè repræsentans unũ analogatorũ à perfectã repræsentatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterũ adæquatũ conceptũ esse. Vnde & analogũ unũ habere mentalẽ conceptũ & plures habere cõceptus mẽtales, verũ est diuersimode: [illegible] simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse [illegible] cõceptus, nisi loquẽdi occasio aliud exigat. Dico autẽ ho[illegible] contradicendus analoga omnino carere uno conceptu [illegible] non est, unũ eorũ conceptũ absolute dicere non est [illegible] propter qđ oportet [illegible] declaratione lectore [illegible] qui inuenit [illegible] q analogata conueniunt in una rõne, & [illegible] q analoga nõ conueniunt in una rõne. Est ergo differentia in[illegible] & uniuocatione quoad conceptum mentalẽ, [illegible] & uniuocatorũ, ut sic unus est cõceptus perfectè & adæquatè [illegible] respondens: ut de conceptu animalis patet. Ana[illegible] & analogatorũ ut sic, ut plures necessariò sint conceptus perfectè [illegible] repræsentantes, & unus est conceptus imperfectè repræsentans. Non tñ q sit unus conceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quia secundum veritatem nomen illud uniuocum esset, sed ita q conceptus unus repræsentans perfectè alterum analogatum ut sic, imperfectè repræsentat reliquum. Quoad uocem autem, non est inter analoga & uniuoca differentia.

Nota distinctionẽ Analogi ab analogatis.

¶ His aũt præhabitis, in promptu facilè patet, q[illegible] scilicet distinguitur analogũ, puta, ens ab analogatis: puta, substãtia, quantitate & qualitate. Vniuocũ enim, puta animal, distinguitur ab uniuocatis (puta homine & leone) quoad rẽ significatã seu cõceptũ obiectiuũ, & quoad conceptũ mentalẽ sicut unum simpliciter abstractũ, &c. à multis simpliciter, &c. Analogũ verò quoad rẽ seu obiectiuũ conceptũ distinguitur sicut unum proportione à multis simpliciter, vel (& idẽ est) sicut multa & similia secundũ proportiones à multis absolutè: verbi gratia, Ens distinguitur à substantia & quãtitate: nõ quia significat rẽ quandam eis cõmunem, sed quia substantia quidditatẽ tñ substantiæ importat, & similiter quantitas quidditatem quantitatis absolutè significat: ens autem significat ambas quidditates ut similes secundũ proportiones ad sua esse: & hoc est dicere ut easdẽ proportionabiliter. Quoad conceptũ autẽ mentalẽ adæquatũ hoc quoq; eodẽ omnino modo distinguitur. Secundum conceptũ verò mentalẽ imperfectũ, quamuis distinguatur sicut unũ simpliciter à multis simpliciter, nõ tñ sicut unum abstrahens in repræsentando ab illis multis, quẽadmodum in uniuocis contingat. Quoniam, ut ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum q ita habet ad suum esse, est adæquatè repræsentatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens, cæterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantùm est repræsentatiuus, inquantum eis similis proportionabiliter est.

QVÆSTIO V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmissis ostendere, qualiter analogũ abstrahat ab his, quibus cõmune secundũ analogiam dicitur: puta, qualiter ens abstrahit à substãtia & quãtitate. Insurgit siquidẽ difficultas quædam circa hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia uidetur analogi nominis res significata eodem, abstrahibilis & abstracta modo quo res uniuoco nomine significata. Quia enim (ut in 5. Meta. dicitur) unũ in qualitate faciat simila, nulla apparet ratio cur à quibusdam similibus sic una res abstrahibilis, & à quibusdã non, licet euidens sit, cur ab his similibus, puta Socrate & Platone, abstrahibilis sit res magis una, & ab illis, puta homine & lapide, minus una. Vnde si substãtia & quãtitas assimilantur in hoc q utraq; est ens, & consequẽter in eis est aliqd unũ, qđ est fundamentũ illius similitudinis, quid uetat ab eis abstrahi rem unam utriq; cõmunẽ? Ex parte verò cõceptus, quia uidetur eodẽ modo cõceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut uniuocũ ab uniuocatis, eo q analogũ nomẽ importat in cõfuso singulas proportiones analogatorũ, & distinctè non significat nisi proportionẽ in communi. verbi gratia, ens non significat habẽs se ad esse sic, puta ut substantia aut ut quantitas: sed si proportionale nomen est, significare uidetur habens se ad esse secundũ aliquã proportionem, quæcunque sit illa. Hoc autem constat esse æquè abstractum à substantia, & à quantitate: & consequenter per modum uniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT Autẽ euidẽs fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendum est, q licet abstrahere diuersa significet, cũ dicimus intellectũ abstrahere animal ab homine & equo, & cũ dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eo q tunc significat ipsam intellectus operationẽ attingentẽ in eis unũ & nõ aliud: nunc uero significat extrinsecã denominationẽ ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In uoum tñ & idẽ semper redit: quia semper sonat intelligi unũ, non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quõ res significata analogo nomine intelligi possit, nõ cointellectis analogatis: & quõ conceptus illius habeatur absq; conceptibus istorũ. Cùm igitur ex superadictis, & ex ipso analogiæ uocabulo pateat, q analogo nomine non simpliciter una res, sed res proportione una significatur: talis aũt idẽ est quod res diuersæ, ut similes proportionaliter, facilè deduci potest, q res analoga potest quidẽ intelligi non cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in uniuocis res una (puta natura sensitiua, seu animal) intelligitur non cointellectis natura humana & equina, ut sic: sed sicut duę res proportionaliter similes intelliguntur, nõ cointellectis ipsis in eis duabus rebus secundũ suas proprias naturas absolutè. Ita q analogi abstractio non cõsistit in cognitione unius, & non in cognitione alterius: sed in unius & eiusdẽ intellectione ut sic, & nõ in intellectione absolutè. verbi gratia, entis abstractio non cõsistit in hoc, q entitas apprehẽditur, & substãtia aut quãtitas non: sed in hoc q substantia, aut quantitas apprehẽditur, ut sic se habet ad propriũ esse: secundũ hoc, n. similitudo proportionaliter attenditur: & nõ apprehenditur substantia, aut quantitas absolutè. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt ferè omnes Metaphysicales. Vnde cõcedi potest, rẽ analogã abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimode. Abstrahere quidẽ, pro quanto abstrahit ab eis, quemadmodũ res ut sic, id est res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolutè sumpta. Nõ abstrahere uerò, pro quãto res ut sic accepta seipsã necessariò includit, & absq; seipsa intelligi non põt. Quod de uniuocis dici non potest: quia res uniuoca, absq; aliis, quibus est uniuocè communis, intelligitur, sic q eas in suo intellectu nullo modo actualiter includitur patet.

OBIECTIONI Autẽ ad propositũ adductæ ex analogæ similitudine

Vnum propor-

tione, non unũ simpliciter oportet esse similis.

similitudinis natura, facilè satisfit, dicendo, qđ cum unum multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum unum simpliciter, sed quandoque sufficit, quòd unũ secũdum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter unum, sed multa similia secũdum proportiones, à quibus ideo nõ potest abstrahi res una simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantum est, & fundamentũ non est nisi proportionaliter. De ratione siquidem unius proportionaliter, est habere quatuor terminos: ut in quinto Ethic. dicitur. Quoniã proportionalitas, qua similitudo proportionũ fit inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessariò est, & cõsequẽter unũ proportione non unificatur simpliciter, sed distinctionẽ retinens, unũ pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum nõ est. Vnde sicut nõ est alia ratio quare unum proportionaliter nõ est unũ absolutè, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res una, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit ulterius procedentibus, ut quærant id, quod sub quæstione non cadit: ut quare homo est animal rationale, &c.

Concept⁹ nominis analogæ abstrahit, non sicut unũ simpliciter, sed sicut unum proportione.

DE Abstractione quoq; conceptus eodem dicendum est modo, abstrahit enim conceptus analogi nominis non sicut unũ simpliciter, sed sicut unum proportione seu simile secundum proportiones à multis absolutè. Sed quia objiciendo tagitur de abstractione cõceptus analogi à specialibus conceptibus illius analogiæ, & abusiuè analogata ibidem uocãtur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendũ est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorẽ ducat, qui ibi tangitur. Sciendũ siquidẽ est, q licet in analogis secũdũ attributionẽ in hoc omnia analogata conueniãt, q eandẽ formã omnino respiciunt: ita q nõ solũ conueniũt in uno termino, sed in hoc qđ est respicere illum. Erroneum tñ est, analogo per attributionem conceptum unũ respectus in communi ad illum terminum p abstractionẽ à tali & tali respectu attribuere: uerbi gratia, Animal inquantũ sanũ, urina inquãtũ sana, & medicina inquantũ sana, licet cõueniant & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, urina signum, & medicina causa, & conueniant in hoc, q respiciant sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tñ specialibus respectibus nõ abstrahitur respectus in communi ad sanitatẽ, importatus sani nomine, in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatem, confusè & in potentia claudantur. Falsum enim est, quòd sanum significet hoc qđ dico, respiciẽs, uel aliqualiter se habẽs ad sanitatẽ. Tũ quia sic Sani nomen uniuocum uerè esset ad urinam & animal, &c. ut patet ex uniuocorũ diffinitione. Tũ quia hoc est cõtra intentionẽ dicentium, urinã aut diætã sanã. Percunctantibus siquidem, qđ est urina inquantũ sana, non respondetur, respiciẽs sanitatem: sed oẽs respectum illum specificant, respondentes signũ sanitatis, & similiter de diæta respondetur, q est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusq; à me uisos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauẽdus est error: ita in analogis secundum proportionẽ (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili eã apparentiæ firmitatẽ trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd unumquodq; eorum commensuratũ seu proportionatum est, licet diuersimodè, credi potest q ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in cõmuni, & nomine analogo significetur. An per hoc analogum habeat conceptum unum, in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales ꝓportiones analogatorum: uerbi gratia, ut quia substãtia proportionata est suo esse, & similiter quãtitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo a substantia, quantitate & qualitate, diuersimodè proportionatis suis esse, abstrahatur res, siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa ꝓportio, & hoc sit entis primarium significatũ, in quo omnes speciales proportiones substantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confuse claudantur & in potentia.

¶Sed hoc falsissimum est. Tũ quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc q sit, non est res una simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimæricè. Tum quia ꝓportionalia nomina uniuoca essent (ut ex uniuocorũ diffinitione patet, & consequẽter periret ꝓportionalitatis ratio, quæ extrema unũ simpliciter esse non cõpatitur, & sic essent proportionalia & nõ proportionalia: quod intellectus capere nõ põt. Tũ quia cõtra Arist. autoritatem in secundo post inferius adducendã, & adductã ex primo Ethi. & S. Th. & Auer. & Alberti expressè est. Vnde confusio, qua analogũ tã secundũ attributionẽ quã secundũ proportionẽ importat speciales habitudines aut proportiones, nõ ẽ cõfusio pluriũ cõceptuũ in uno cõi cõceptu: sed est confusio significationũ in una uoce, licet difformiter. Quoniã in analogia attributionis uox analoga primũ distinctè significat, cætera ũt cõfusè in

analogia uerò proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶Cautum tamen & attentũ oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, & scilicet secundũ se, & ut eadẽ & ipsæ ut eadem propter identitatis proportionalis naturã nõ abstrahãt à seipsis: & tñ aliquid conueniat eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, quod non conuenit eis rõne diuersitatis (ut patet de communibus eis) uidetur quòd duo incõpossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus cõueniant, scilicet quòd ipsæ ut eadem non abstrahant à seipsis, & quòd ipsæ, ut eadem aliquid causent, & habeãt, & quod nõ ut diuersę, reduplicatiq; possint ut eadem: non reduplicatis, ut diuersæ sunt. Hæc nõ solũ cõpossibiliter, sed necessariò simul sibi uendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema uniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, ut eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, ut analogo secundum identitatẽ in se clausam, ad diuersitatem rationem in se quoq; clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quàm quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogatis (puta substãtia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur, ut suprà diximus. Sed ab ipsis eius rationibus seu a diuersitate ipsarum rationũ eius, puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quãdam rationem eis communẽ dicam quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eædẽ, aut eas omnino uniat: quia sic non esset analogum, sed uniuocum: sed qui eas proportionaliter adunans, & ut easdem proportionaliter significans, ut easdẽ considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & identitate proportionali unit, & confundit quodãmodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in uoce confusio, analogo conuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu rationum fit in identitate eorum ꝓportionali, sic tamen ut non tam conceptus, quàm eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat, & tali cõstitutione frequẽter utimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum cõfusè p omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo nõ mediocri opus est uigilantia, ne in uniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut unum proportione à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolute tã quo ad conceptũ obiectiuum, quàm mentalem, siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones nõ differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem: ut alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales ꝓportionales ad sua esse, ut præcisè à specialibus autem seu singulis analogiæ rationalibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed uoce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus cõmuni, nisi sola uoce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res una significata quæ in utroque analogatorum saluetur. absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est, Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa uocis communitate. Et enim cõstet non esse conuertibile (quoniam substantia, ut sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cũ quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum ueritatem analogum, ut superius prædicatur de analogatis, & non sola uoce commune est eis: sed conceptu unico proportionaliter: cuius unitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioribus ratione habeat, sufficit quia superius nihil aliud sonat, quàm unum prædicatũ ad plura se extẽdens: unum aut. in non per accidens, aut congregatione (sicut aceruus lapidem) sed per se, constat esse etiã unũ proportione: ideo ad huius ueritatis claritatẽ ex extremis procedendo, sciendum est, quòd quia analogũ mediũ est inter

noco

physico ut plurimum tractatur, de ordine rerum ex nomine, ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ea prima siquidē distinctione scimus duo. Primò, quod sicut animal dictū de homine & equo importans uniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totū hoc, s. naturam sensitiuam eandem secundum rationē naturæ sensitiuæ equi & bouis, sed naturam sensitiuā simpliciter, quā tamē ad hoc, quod uniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandē secūdū rōnem naturæ sensitiuæ equi & bouis, ita ens importat proportionalitatē in actu exercito, nō prædicat de quantitate totū hoc, s. habens se ad esse sic proportionaliter ut substātia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tñ oportet ad hoc, quod analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cū altero, sic se habere ad esse q̃ de substantia aut qualitate ens prædicat. Secūdū, quod sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse uniuocū, quia dicit unam & eandem omnino rōnem in omnibus, nō fallimur, nec confundimur, nec uagamur circa hominē, & bouis secundū animalis nomē rōnem, sed quiescimus, intuētes quod animal exercet, quod uniuocorum diffinitio & expositio significat. ita ex hoc, quod declaratur ens, aut bonū, aut quocunque aliud esse analogum: quia dicit rōnes plures easdē proportionaliter, & importat hoc sic habere quēadmodū proportionaliter se habet illud ad esse uel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem illā, sed sat sit, distinguēdo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autē duobus patere iam potest intentum, quod s. non oportet unum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ea secunda uerò distinctione scimus, non solū quod præposterus est ordo rerū & significationū quãque suo nomine analogo, ita quod prior secundū rem rō, posterior interdum significatione est (ut de ente & bono, & aliis hmōi communibus Deo & creaturis accidit: rō. n. quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidē posterior, re autē prior est) & propter alterum horum dr̃ analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam † analogi rōnem. Sed etiam scimus quòd quando rō, quam ponit analogum in uno, ex ratione, quā in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia unum in alterius ratione cadat: sed quia unius ratio posterior altera est significatione, & per priorem utpote notiorem declaratur, ut S. Tho. in secundo articulo quæstione decimatertia primæ partis fecit, declarās, quòd dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadē intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum unam rōnem seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

† Alias prædicari de suis analogatis secundum prius, & posterius, secūdum ipsā analogi ratione.

OBIICIENTIBVS Autem propositū, quòad ius ex dictis satisfactum sit, formaliter sciderii pōt, quod cognosci aliqua ut eadē proportionaliter, seu hoc sic habere sicut illud, dupliciter cōtingit. Vno modo formaliter: i. quoad ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi nō pōt. Alio mō fundamētaliter: & sic in rōne unius nō cadit reliquū, sed rō unius est alterius rō, omnino, vel proportionaliter. Constat autē quod analogum nomen (puta ens, aut bonū) non relationē identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & rō obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil cōcludunt contra intentum. patet autē facillimè hæc esse uera exempla de uniuocis, ponendo & applicando ad identitatē uniuocationis. Significat namque nomē uniuocū plura, inquantum eadē sunt uniuocè, seu secundum rationem omnino. Et idētitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua (q̃ multos intricauit ac superauit) de cōparatione in analogo dilucidāda est. Creditum. n. à quibusdā est quod nō posset analogia posita, sermo illa nisi extortiè expont, quo unum analogatum magis aut perfectius tale sc̄dm analogi nomen diceret. verbi gratia: Substantia est magis, aut pfectius ens quā quantitas. Moti sunt autē ex eo, quod comparatio in uno cōi, utrinque facienda est et secundum grammaticos: quod in analogo non inuenitur ut. Et pōt formari rō pro eis talis: Aut comparātur analogata in una cōi ais rōne, aut in suis rōnibus non in rōne cōi, quia illa analogum caret: nec in rōnibus propriis: et quia tunc falsum est substantiam esse magis ens, q̃ quantitatem. Nō enim minus aut imperfectius quantitas est sua rō, quam ens in ea ponit, quàm substantia sua, & cætera. Nullo igitur modo uidetur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia propriū comparationis fundamentum nō considerātur. Fundatur. n. super identitate seu unitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut unitatis: sicut de intentione superioritatis prædictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet, rem unam licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo uniuoca fit comparatio. Ad cōparationem siquidem cum requirantur, & sufficiāt hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit cōparatio, & modus essendi illius in extremis, s. æquè uel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu unitate proportionalis unitas seu identitas continetur, consequens est, quod si in diuersis idē proportionaliter æquè uel magis, aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non uniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in Boue, & illa met omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, q̃ in Boue, homo perfectius animal Boue dicitur uniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate q̃ in substantia dr̃ substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analoga comparatione. Vnde S. Tho. in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ comparationis ponit, apertè ex hoc insinuans comparationem non solum super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed et proportionali. Modi autē cōparationis ibidem traditi sunt hi, s. secundum solam quātitatem rei participatæ, & sic unum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modū ad omnem comparationem uniuocam, dicetur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdē omnino secundum rōnem, siue illa ratio sit specifica siue generica, ut calidum magis calidum altero dr̃, & homo perfectius animal Leone est. Secundus uero modus attenditur secundum quod res aliqua in uno inuenitur participatiuè, alterum uerò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus lōge perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus utendo quemadmodum bonitas lōge melior est quocunque bono quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quod res aliqua in uno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autē uirtualiter & † eleuatum ad rem superioris ordinis. Quēadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis, uel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos uniuocam comparationem impedire ut S. Th. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur. ubi bonum eōe non uniuoce, secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter ut sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

† Alias eleuata.

AD OBIECTIONEM autem in oppositū, dicitur quod utroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione una & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, ut ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomē, quæ earum sit perfectior, secundum quod dicimus substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quātitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectionem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quantitas sit quantitas, ut quidam somniare uidentur. Vnde comparatio illa extendit usque ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quod ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si usus admitteret, diceremus, animal est magis sanum urina, quia perfectiorem, secūdum sani nomen rationem habet.

CAP. IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, ut diuidatur uox in suas significationes. Dictū est enim quòd analogū plures rōnes significat immediatè, & hæc diuisio cōuenit

sibi

sibi, inquantum æquiuocũ quoddam est. Secundò, ut diuidatur significatũ eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter unum est, sic: & sic proportionatum mẽbra dici possunt. Dictũ est enim q analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet unam rationem proportionaliter. Omnes nãque rõnes analogo nomine immediatè significatæ, eadẽ proportionaliter sunt. Ratio autem una proportionaliter, cũ constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè includũtur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluant, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rõnes enim (ut dictũ est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rõnẽ proportionalẽ analogata ipsa diuersimodè suscipiunt. Ita q diuisum est significatũ unũ proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes, & facientes in analogatis propria proportione, secundũ quas fit analogia: constituta autẽ per diuisionem, ut partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa. uerbi gratia, Quando ens diuiditur in substãtiã & quantitatẽ, diuisum est ratio entis nomine significata, q omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, utpotè una proportionaliter, diuidẽtia sunt substantiuũ & inexistẽtiuum seu per se & in alio, sicut ex quib. substantia & quãtitas habent quòd diuersas entis rationes subinhereant, partes autẽ subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

¶ Ergo quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab uniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primo ex parte diuisi, quia diuisione uniuocà unum omnino secundum rationem secatur, hic autẽ unum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentiũ quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (ut in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaph. tex. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertiò ex parte ipsarum partiũ subiectiuarũ, in quæ per diuisionẽ fiunt, quia partes diuisionis uniuocæ licet ordinem hẽant secundũ se (& originis & quasi ut ... prior trinitate, & perfectionis, ut albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationẽ, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisi rõne communicant. Analogata uero, quæ analogata diuisione constituuntur, non solũ secundũ se, sed ẽt in ipsius analogi, quod diuiditur rõne, ordinẽ habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo ut in uno eorũ tota rõ diuisi saluari dicatur, alio aũt imperfectè & secundũ quid. Quod non est sic intelligendũ, quasi analogũ habeat unã rationem quæ tota saluetur in uno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quòd perfectũ, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum una simpliciter & perfectè constituit tale secundũ illud nomẽ, & aliæ imperfectè & secundũ quid, ideo dicitur, q analogũ sic diuiditur, q non tota ratio, eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationẽ, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendũ est analogum simpliciter saluari in uno, secundũ quid in alio. Sufficit.n. hoc uerificari, uel absolutè (ut patet in diuisione entis in substantiã & accidens, illa enim absolutè loquẽdo dicitur ens simpliciter, hoc autẽ secundum quid) uel in respectu, ut patet in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolutè loquẽdo de creatura, tamen in respectu ad Deũ, ens secundum quid & quasi non ens & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum sciendum est, quòd cùm uniuersaliter primum in compositione sit ultimum in resolutione, & per diuisionẽ in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet utendo diuisione prædicta (quæ uocatur diuisio in partes essentiæ uel rationis) & posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in sua ratione secundum analogi nomen resolutionis, cum illa analogi rõ multis constituatur rõnibus, ordinẽ inter se & proportionalem similitudinem habentibus uel ordinate ad primã resolutio fiet, uniendo semper ad similius & propinquius, primo &c. in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatis inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primã nulla sub effugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, uel secundum rem. Intelligẽda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

/

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST autem quibusdã de analogo scientiã esse non posse, nisi quemadmodum de æquocis sciẽtia hr, eo q plures rõnes dicit, licet similes. Immo fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogatum subinferi, nisi fortè grauæ materiæ bonus esset processus, assertione eadem ratione. Nec posse ex unius analogati ratione secundũ analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prædictum incidere uitium rõne prædicta confirmatum. verbi gratia, Si ponamus sapientiã esse analogicè cõmunẽ Deo & homini, ex hoc q sapiẽtia in hoĩe inuenta secũdũ formalẽ rõnem præcisè sumpta, dicit perfectionẽ simpliciter, nõ concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens. sic arguendo, Oĩs perfectio simpliciter est in Deo sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor.n. distinguenda est, & si ly sapiẽtia pro rõne sapientiæ, quæ est in hoĩe stat argumentũ erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro rõne sapientiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapiẽtia est in Deo. Si autem pro rõne sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ Deũ esse sapientẽ, cuius oppositum, & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autẽ isti, Scotum (cuius est rõ hæc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequẽtes, q in analogo diuersitatem rõnum suscipientes, id quod in eo unitatis & identitatis patet, non considerant rõnes entis, analogi ut superius ẽt diximus, pñt dupliciter accipi. Vno modo scdm se, inquantũ abinuicem distinguuntur, & ea q conueniunt eis ut sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantũ eadẽ sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ uitium æquiuocationis inducerent, si q eis uteretur, ut patet. Secundo aũt modo eis utendo, peccatum nullum incurrit eo q quicquid conuenit uni, conuenit ẽt alteri proportionaliter, quicquid negatur de una, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenit ẽt illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vñ si ex immaterialitate aĩæ concluditur eã esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime concluderet Deũ esse intellectualẽ proportionaliter, ut quãtũ immaterialitas illa excedit istã, tñ intellectualitas excedat illa istã, &c. Propter qd S. Tho. in qõne scda de potentia Dei articulo quinto, analogata oĩa sub una analogi distributione cadere dixit Et meritò, q unitas analogi nõ esset in coordinatione unitatũ numeranda, nisi unũ proportionaliter, unũ esset affirmabile, & negabile, & cõsequẽter distribuibile & scibile, ut subiectũ & mediũ & passio

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dr, q quia ut in secundo Elenchorum, capitulo decimo dr, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus peritissimos ẽt latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus utendo ex parte unitatis, semper modum proportionalitatis. s. subintelligi, aliter in uniuocationẽ lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, com dẽ immateriale omne esse intellectuale, tanquam uniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non uisa obreperet.

¶ Proportionalitate aũt seruata analogia scientiam esse, & diui. Tho. processus de bono & uero, & alijs huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoq; demõstratiuæ artis pater Arist. in scdo Posterio. capitulo undecimo incipiente, Vt habeamus aũt proposita, vel problemata analogũ causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere qñq; à demonstratore assumi, dum uenationem ppter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundũ analogiam eligere unũ. idem. n. nõ est accipere, quod oportet uocare sepiam, & os, & spinam. Sunt aũt quæ sequũtur, & hoc tanquã natura una huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum aũt analogiã eiusdẽ, & medium se hẽt secundum analogiam. In quibus uerbis non solum docuit analogũ ut medium assumi qñq; in demonstrationibus, sed ẽt ipsum non esse unum in se expresse, & cum hoc habere passionem adæquatã, ac si unius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalẽ ad concludendum de Deo & creaturis prędicatum aliquod eis cõe: quoniam accepta sapientiæ rõne, & segregans ab ea per intellectum ea, q sunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absq; imperfectione claudit, concluditur ergo sapientię ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est uniuoca, sed analoga. Nec pari rõne pñt concludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia rõ lapidis formaliter sumpta quantumcunq; expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet iam ipsam secundum se, quã ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde dum fit huiusmodi processus, oĩs pfectio simpliciter est in Deo,

sapientia

sapientia est pfectio simpliciter, ergo &c. in minore ly sapientia non stat pro hac uel illa rōna sapienoæ, sed pro sapiētia una ,proportionaliter .i. pro utraq; rōne non cōiunctim uel diuisim sed inquātū sunt iodiuisæ proportionaliter, & una est altera ,proportionaliter: & ambæ unā proportionalitet constituunt rōnē. Significantur .n. analogo nomine, inquantum eadem sunt unde non oportet analogū distinguere, sed hoc .q. contradictionem fundet, & enūciationis subiectū, aut pdicatū stare sed rōne identitatis ,pportionalis in se clausæ, & quā principaliter dicit ex se, ad hoc sufficit. Contradictio .n. df consistere in affirmatione, & negatione eiusdem de eodē. &c. & non in affirmatione & negatione uniuoci de eodē uniuoco: identitas siquidē tam terū quā rōnum (ut pluries replicatū est) ad identitaté proportionalem se extendit. Ex hoc aūt appatet, Sco. in primo sen. dist. 3. q. 1. uel male eapoluisse conceptum uniuocum, uel sibi contradicere, dum uolens uniuocationem entis fingere ait, Conceptum omnino uniuocum, quia ita est unus, q. eius unitas sufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipsum de eodem: & sic uniuocū uult esse, ens. Si .n. identitas sufficiens ad contradictionem uniuocatio df, constat q. ponendo ens esse analogū, & secundū proportionalitatem tñ unum satisfiet uniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum unum simpliciter, & oīno indiuisum: ut de uniuocis diximus: Si autē non oīs talis identitas sufficit ad uniuocationem. non rectè igitur uniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad cōtradictionē sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & usum.

QVIA VERO Aristotel. in pdicta ex elēchis authoritate, doctissimos uiros circa horū nominū cōceptus errare dicit ob latētē eorū unitatis modū: idcirco necessariū fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Primus error. CAVENDVM Est igitur in primis, ne ex uniuocatione ipsi nominis analogi respū quotidiā, credamus simpliciter ipsum esse uniuocū: oīa .n. fere analoga propriē fuerunt prius uniuoca, & deinde extensione, analoga eōia proportionaliter illis, q. sunt uniuoca & ahis uel alij facta sunt. Sapientiæ .n. nomen primò impositum est humanæ sapientiæ, & uniuocū, oīum homioū sapientiis erat. Deindead diuinæ naturæ cognitioné ascendentes, proportionaleq; similitudiné inter nos ut sapientes & Deū cōtēplantes Sapientiæ nomen extenderūt ad id in Deo significādū, cui nostra sapientia proportionalis est: sicq; uniuocū nobis analogū factū est nobis & Deo. & similiter de alijs accidit. Falsi aūt contingit facilitet ex hoc, quia illa rō prior, utpote nostra, & familiarior & prior quoad nos, sp profestur ab illustrib. uitis & eorum sequacibus, q. analogi significatio quæritur, & dicitur esse rota analogi ratio pro qua simpliciter prolatū stat, & omnia analogata illam participare: ut patet cūm sapientiæ ratio redditur. Assignatur .n. differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur .n. ex hoc, quòd illa rō, & incauté uniuocatio acceptat: non enim illa ratio est tano analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed proportionaliter in altero analogato inuenitur, ut ex dictis patet.

Secundus error. CAVENDVM secūdō est, ne nostr unitas aut diuersitas rōnū, analogā unitaté obnubilet. hoc .o. tāquā quoddā accidens, in te hac suscipiēdū est. Nihil .n. minus analogicē idē sunt sepion, os, & spina, unū non habentia nomen, q̄ si unū nomē haberét, nec magis idē essent, si unū nomen haberent, & si sic oī nómine ol sa uocarentur, itaq; defectu nocabulorum, uel terū proportionalt similitudine omis nomé ad cætera extensum esset, credere mus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spina, &c. Præsertim quia (vt dictū fuit) ad ea quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura una.

Tertius error. CAVENDVM tertio est, ne uocalis unitas rōnis analogi nos, mentē reuoluat. Ex eo nāq; (uerb. gra) q. principiū, de esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscit, & hæc rō in oibus, si principia dñt, saluat. Principij nomē uniuocū creditur. Erratur aūt, quia rō ipsa non est una proportione, sed ,pportione & uoce, uocabula enim ex q. b. integratur, analoga sunt, ut patet: nec; n. fieri, neq; esse, neq; cognosci, nec; ex unius oīno est rōnis, sed ,pportionalis. Et propterea rō illa in omnibus, utpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter cōcedicitur.

Quartus error. SECVNDVM demū est, ne diuersa doctorū dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & uniuocum est, & medium extremorum naturā sapiens, ad alterū cōparatū, alterū induit, adeo ut qñ medio secundū id qd de uno extremo hēt, uumus, illius extremi condōnes et attribuamus (vt 10 5. Phy. tex. co. 6. & 51. patet) 10 plerunq; doctores utentes analogo ex parte unitatis, quā ex uniuocis participat. uniuocorūm non solum condōnes (puta abstractioné &c.) sed ēt nomen eis attribuunt utentes uero analogo ex parte diuersitatis, q̄ ex æquiuocis trahit, cōdōnes quoq; suppradictis oppositas, & numē illi imponunt æquoci. Et ut de multis pauca dicatur, Ari. in 2. Meta. tex. 4. eos & uerū uni uoca uocat, qa ex parte identitatis illis utitur, ut processus suus apertè ostendit. S. Th quoq; pluries dicit in rōne alicuius analogi (puta pñitatis cōis diuinæ & humanæ paternitati) oīa cōicta esse indiuisa & indistincta, & q. paternitas (ut ibi gratia) abstrahit a pñitate humana & diuina, quia nos analogo ex parte identitatis. Nec tñ falsæ sunt abusiuæ prædictæ locutiones & similes, sed ampliæ potius & largæ, quemadmodum pallidū nigro contrarium est, & dt, Saluatur siquidē in analogis identitas omnimis & rōnis, in qua (ut ex dictis patet) non solum analogica, sed et singulæ analogi rōnes uniūtur, & quodammō cōfundū tur, utpote abstrahētes aliqualiter ab eadē diuersitate. Arist. rursus in 1. Phy. ex parte diuersitatis, ente & uiés cōtra Parmenidem, multiplex seu æquiuocū (ut ipsemet ibi tex. sic exponendū spe cialiter in secūdo Elenchorū tradit) uocauit, vñ & Porphyrius Ari dicere ens esse æquiuocū accepisse ui, utens ente ex parte di uersitatis. Quod tñ Scot. in primo dt 3. q. 3. In Logica Ari. nō in uenitt rō dixit. qa prædictos tex. nō cōiugauit. Propter qd ibidē quoq; contra textū glossauit principiū Arist. contra Parmenidē in primo Phy. tex. 13. ut in Elenchis (ut dictū est) clarè patet. S. Th. et ens prius non esse primo analogato, nihilq; Deo prius secundū iotellectū esse dicit pluries uiés analogo ex parte diuersitatis rōnum. Quælibet siquidē ratio in sua abstractione illud secundū trahēs eū illo cōuertitur (ut supra diximus) rō prior secundū cōsequentiā, aut abstractior suo analogato ocgatur: ac p hoc primo analogato & Deo nihil est prius: qa eius rō secundum analogi nomē, dipso prior secundū se non est, sed conuertitur cæteris prior rōnibus. Cum his tñ stat, q. rō illa in Deo ut eadē est proportionaliter alteri rōni, secundū idē nomen superior, secūdū consequentiā priorlogicēloquendo, sic, ut ex dictis patet. Dico autē logicē: quia physiceloquendo, analogum nec est prius secū dum consequentiā omnibus analogatis (quia ab eorū propriis abstrahere nō pōtquamuis ut saluatur in uno sit prius altero) nec pōt esse sine primo analogato, ubi analogata consequētet se habent. Vnde si quis falli non uult, solertē sermonis tui con iectet, & extremorum conditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sanè exponere, & ueritatē assequi a prima est ueritate. Cuius cogoino ex hoc exaltetur & firmetus opusculo. completo io conuentu sancti Apollinaris, Papiæ sub ubi die primo Septembris. 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, de nominū analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, DE Conceptu entis, in duo diuisus quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1. *Num sit unus conceptus mentalis entis repræsentatiuus.*
2. *Num analogum a rerum natura, de quibus dicitur, absolui possit.*

AMANTISSIME FRATER, ex acceptis tuis literis solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum uos perlegisse, duoq; dubia de conceptu entis mente uestra tenere, soluiq, a me familiariter flagitastis. Ego autem quam primum compleui expositionē librorum de anima (cuius fini incumbebam, cum uestras recept) respōdere curaui, ne pclaro ingenio tuo deessem. Primū igitur dubium fuit ad hominem me ipsum, q. quia in cō mentarijs de ente & essentia, sustineo unū conceptum mentalem repræsentatiuū entis, & in tractatu de analogia nominū id deot hoc negare. Secundum aūt est ad diuum Thomam: quoniam ego in pfato libello sustineo analogū nō absolui ab his, quibus analogū df, & diuus Thu. in q. de Veri. q. 1. ar. 1. ens habere conceptū unū simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendētia addunt, in quē resoluūtur, qui est primò notus, Hæc enim inuicem sibi aduersari uidétur, q. sunt ens absolui non pōt a naturis terū, onn erit simplicissimus, nec primo motus, nec in quē ulumō resolutio fiat, & ad quē oēs addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, & specialiter primi resoluto. quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis cō ceptus

duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua cognosci tur ut totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, ut totũ uniuersale non cõponendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totũ diffinitum, resoluẽdo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusę. Secunda distincta est, qua cognoscitur totũ uniuersale, cõponẽdo ipsum cũ suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confusę: differunt autẽ illæ duæ cognitiones cõfusę inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectũ, ut totũ diffinibile, secunda uerò ut totũ uniuersale. Tertiò, qa prima nullã notitiã distinctã eiusdẽ obiecti secũ compatitur. Secunda verò cõpatitur secum notitiã distinctã eiusdẽ obiecti: in eo q̃ totũ diffinibile, utpote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, qa prima naturaliter est prior secũda: ex quibus pono uerbalẽ differẽtiã. Et prima uocetur cognitio confusa actualis: secũda uerò notitia uirtualis confusa. Et meritò: eo q̃ prima cognitione cognoscitur cõfusè, id q̃d actualiter in obiecto reperitur: secũda uerò cognoscitur confusè, id quod uirtualiter in obiecto includitur.

¶Illæ uerò duæ distinctæ cognitiones differunt etiã tripliciter. Primò quia prima cognitione penetratur res, ut totum diffinibile: secunda uerò ut totũ uniuersale. Secundò, quia prima cõpatitur secũ eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam uniuersalẽ, s. utpote sibi non oppositam, secunda uerò nullam confusam secũ compatitur: cum notitia enim animalis cũ suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, q̃ secunda distincta infert primam, & nõ ecõuersò. Ex quibus pono etiam hic uerbalem differentiam: & prima quidem uocetur notitia distincta actualis, secunda uerò notitia distincta uirtualis, & merito: quia prima penetratur res, secundum id, quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id quod uirtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo a distinctis incipiendo dicitur q̃ cognitio distincta actualis est, qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua citra penetrationem cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta uirtualis est, qua obiectũ penetratur secundum id quod uirtualiter in ipso includitur. Cognitio confusæ uirtualis est, qua obiectum secũdũ id quod uirtualiter in ipso includitur, nõ pfectè cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionũ sunt istæ prima est cognitionum confusarum actualium: secunda cõfusarũ uirtualium: tertia distinctarum actualiũ: quarta distinctarũ uirtualiũ. In prima est cognitio, qua cognoscitur substãtia in seipsa, nõ penetrãdo th, & cognitio, qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatum ut sic, & qua animal ut sic, & qua homo ut sic: semp absque penetratione, idest absque hoc q̃ habeatur ratio formalis elata & resoluta. In secunda sunt cognitiones oppositæ supradictis. s. qua substantia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In tertia sunt cognitiones, quibus substantia corpus, corpus animatũ, & animal cognoscũtur, nunc componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ. s. qua substantia iam cũ suis inferiorib. perfecta cognitione cõponitur totũ uniuersale, s. cum suis partib. & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetrat, & sic de aliis. Cum ait, ut ex dictis patet, ordo cognitionũ confusarum actualiũ sit uia originis prior cæteris primũ cognitũ simpliciter: & sic cum hic quærramus, quid sit primũ cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro uia originis, nihil aliud dubitamus nisi quid sit primũ cognitũ in ordine cognitionis confusæ actualis. Sit ergo inter nos, & Scotũ difficultas in hoc, an in ordine cognitionis cõfusę actualis via originis primũ cognitũ sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trõbetæ, qui hanc q̃stionẽ mouendo adducit opinionẽ S. Thom. ex prima par. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est cõparatio inter cognitiones confusas actuales, de qbus est hic tota q̃o, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se comparauit quoq; distinctam actualem superioris distinctæ uirtuali eiusdem, comparauit & confusam uirtualem superioris distinctæ uirtuali eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctę actualis eiusdẽ obiecti, vt patet intuẽti. Et hæc de primo.

Infra q̃o. q. 85. ar. 3 subtilissime indagauit mõte dator scilicet expositor.

QVOD AD SECVNDVM. Scotus primo sen. d. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione cõfusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus.

Scot. d. 3. q. 2.

¶Prima est, causæ naturales non impeditæ producũt primo pfectissimũ effectũ, quem pñt primo producere. patet ista quia agunt secundum ultimum potentiæ suæ, sed agentia ad primũ actũ intellectus sunt causæ naturales non impeditæ, ergo pducunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primo pducere: talis effectus non est nisi conceptus actualis cõfusus speciei specialissimæ, ergo & cætera. Probatur hoc ultimo assumptum, quia si talis conceptus, scilicet perfectissimus sit cõceptus communioris, sequitur q̃ nunquam illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectiorẽ suo perfectissimo effectu, conceptus autem speciei specialissimę est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quãdocunque sunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata passo debite dispositio, id quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum, sed rationes obiectiuæ speciei specialissimę, & cuiuscunque superioris sunt huiusmodi, scilicet quòd species specialissima est actualior ergo species specialissima prius producit effectum suum quam genus.

¶Secunda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel uniuersalissimi, sunt ultimo actualiter noti uia doctrinæ. Patet ista ex Auicen. 1. Metaph. cap. tertio dicente, quòd Metaphysica est vltima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersaliora non sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Ant. Trõbeta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, sic ergo Metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiam vltimo noti quo ad nos.

c. 3. circa medium.

¶Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere vniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto magnum temporis interuallum accideret antequã intellectus cognosceret speciẽ. Tenet consequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶Quartò ad idem arguit Antonius Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendũ. Minor patet, quia à similioribus facilior est abstractio, quàm à dissimilioribus: indiuidua autem vnius speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius.

¶Quintò, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, q̃ cuiuscunq; superioris singulare: ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet, quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primò, Sẽsus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissimæ: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ, nõ amplius determinabilis, per aliam naturam, quod indiuiduis superiorum nõ conuenit: ergo, & cætera. Secundò pbatur eadem minor sic, Singulare actualius fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cum sit pfectius: cum ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet.

1. Top.

¶Sexto sic, Compositius est prius notum: species specialissima est cõpositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prima nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commẽtatore primo Physicorũ commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc de secundo.

QVOD AD TERTIVM ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens cõcretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶Antequam hæc conclusio probetur, duo præmittã. Primò declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

Circa primum sciendũ q̃ ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionem istam, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus: sed à speciebus & generibus. Secundò modo, vt habet conditionem istam quę est abstractio formalis similiter à speciebus & gñibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamẽ à singularibus primo modo ens non est pertinens ad hanc quęstionem: quia ipsum vt sic est totum uniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundò modo, ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc vitiis doctissimis nunc innotuit. Tertio modo, ens est primum cognitũ, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili quia nõ est separatum aliqua dictarum abstractionum è quidditate specifica, vel generica.

Abstractio formalis & totalis q̃d. sint.

¶Ad horum pleniorem intelligentiam nota q̃ sicut est duplex compositio,

Abstractio.

compositio. s. formæ cũ materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectũ, s. qua formale abstrahit a materiali, & qua totũ vniversale abstrahitur a partib. subiectiuis. secundũ primã quantitas abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundã animal abstrahitur à Boue & Leone, primã voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eo quod quia abstrahitur prima abstractione, est ut forma eius, a quo abstrahitur. Quod vero abstrahitur secunda abstractione, est ut totum universale respectu eius, a quo abstrahitur.

¶ Differunt autẽ hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primò quia in abstractione formali seorsum uterque cõceptus completus habetur, eius, s. q abstrahitur, & eius a quo abstrahitur. i. formalis & materialis, ita q conceptus alter alterũ non includit. Linea enim in eo q linea, habet cõpletè suam diffinitionem non includentẽ materiam sensibilem, & econuersò, materia sensibilis lineæ habet cõpletè suam diffinitionẽ non includentẽ aliqd lineæ, in eo q linea: aliter diffinitiones naturales abstraherẽtur a materia sensibili. In abstractione vero totali nõ remanet seorsum uterque conceptus cõpletus, ita q alter alterum non includit, sed unus tãtum, eius scilicet q abstrahitur. Quãdo. n. abstraho animal ab homine, non præcidunt se inuicem cõceptus hominis & animalis, sed tantũ conceptus animalis non includit cõceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentũ huius differentiæ est, q illa abstractio fit p considerationẽ alicuius quod sit de rõne illius materiæ & per considerationẽ alicuius, quod est de rõne inferioris, & per remotionem. s. non cõsiderationẽ alicuius, q est de ratione illius inferioris, abstrahitur. n. animal ab homine per hoc, q intellectus considerat in homine animal, & nõ rationale, quorũ vtrũque est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit p considerationem alicuius quod sit de illius rõne, sed potius fit per separationẽ eorũ, quæ sunt de rõne formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis. & econuerso, ut exemplũ datũ ostendit.

¶ Secundò, differunt, quia per abstractionẽ formalẽ oritur in eo q abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo q abstrahitur potẽtialitas, cõfusio, & minor intelligibilitas. Tertiò differunt, quia in abstractione formali quãto aliquid est abstractius, tãtò est notius naturæ. In abstractione verò totali quãto est abstractius, tãto est notius nobis. Fundamentũ harũ differentiarũ est q abstractio formalis fit per separationẽ a materialib. potentialib. & huiusmodi. Abstractio autẽ totalis fit per separationem a specificis actualitatibus, a quibus quanto aliquid est abstractius, tanto est potẽtialius, cum genus potestate contineat inferiora, & tanto est minus intelligibile, cum actum secundum se sit notior potentia, sexto Meta. tex. Cõmẽ. 2. Quartò, differunt, q penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificantur, ut patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autẽ totalis cõis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia ut sic nõ cõparantur ad naturalia per modum totius universalis ad partes subiectiuas, sed ut formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint universaliores aliis, & comparari possint ad alia ut ad partes subiectiuas, eo quòd eadem põt utraque abstractio conuenire, inquantum stant sub consideratione metaphysicali. non sunt universalia respũ naturaliũ, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est valde notãdũ. Patet ergo quõ ens quandoque habet abstractionem formalẽ, quando. s. cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque hẽt abstractionem totalem, quando scilicet ut totum universale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiã potest quòd nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in conclusione.

¶ Id vero quod p̃supponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali cõfusa, qđ Scotistæ negãt, tenẽtes ens non posse cognosci cognitione actuali cõfusa, sed distincta tñ. Et probant sic, id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, q cognitio confusa actualis, fit cum intellectus fertur in obiectũ secundũ id qđ actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rõnis illius obiecti. Sed id autẽ, q habet conceptũ simpliciter simplicẽ, non contingit intellectum ferri scdm aliquid, & scdm aliquid non, aliter conceptus eius esset cõpositus. Minor patet, quia cõceptus entis est irresolubilis. Vt autẽ videatur, q conclusio non præsupponit aliquid falsum ut patet insufficientia huius rõnis, aduertas, quòd sicut de ratione cognitionis distinctæ actualis non est, q obiectũ cognoscatur per resolutionem in partes rationis, ut patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc quod obiectum penetretur ab intellectu scdm omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat p resolutionẽ obiecti in partes rõnis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusæ actualis, q intellectus intelligat obiectũ secundũ aliquid, & secundũ aliquid ignoret, sed sufficit q intellectus feratur in obiectũ ipsum actualiter, & nõ penetret eius actualitatẽ, ita q in hoc stat rõ cognitionis confusæ actualis, q intellectus feratur in obiectũ scdm id q actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autẽ id contingat ex eo, q obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionẽ confusam actualem, & sic rõ Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsum consequẽtis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, à negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam vnius modi.

¶ Et q ita sit, & q ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quandocunq; intellectus fertur in ens, actualiter ipsum cõcipiendo, & nesciẽdo separare ens à substantia & accidente, hẽt de ente cognitionem cõfusam actualem, sed multorum hominum intellectus est hmõi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens, & tñ nescit separare propriã entis rõnem à rõnibus propriis substantiæ & accidentis, aut hẽt cognitionem cõfusam aut distinctam. Non distinctã, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differẽtiam ab aliis, ergo confusam, & cum positum sit q sit cognitio actualis, sequitur, quòd sit cognitio cõfusa actualis. Minorem experientia docet, videmus. n. multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rõnem propriam entis à substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum. considerant. n. ens secundũ id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia nõ totaliter comprehẽdunt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare. restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidũ, & falsum esse, q ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nũc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primã partem à S. Th. & Auicen. dicentibus, q ens est id q intellectui nostro primo imprimitur. probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est cõceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus, via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia oĩs alius conceptus cum addat ad entis conceptum est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶ Respondet Antonius Trõbeta, q pfectiu cõceptus est duplex, perfectior obiectalis, & perfectior euidentiæ ille conceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positiuè, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Arist. in proœ. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa: & minor vera: si de perfectione euidentiæ, maior est vera. & minor falsa.

¶ Contra, & probo q minor sit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita q conceptus actualis cõfusus entis sit impfectissimus, quo ad euidentiã. Ille cõceptus est oĩum ineuidentissimus sub quo intellectus positus magis remotus est à cognitione aliorum oĩum: q̃ sub quocunq; alio conceptu, conceptus actualis cõfusus entis est hmõi. s. q intellectus hñs ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, q̃ habens quemcunq; alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est euidentissimus omnium. Maior patet ex eo q euidentia conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quãto maior est, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorũ cognitionem, præsertim cũ intellectus ex euidentibus ad ineuidẽtia naturaliter procedat. Minor vero probat, sic, Qñcunq; sint aliqui duo conceptus, quorũ vnus actualiter alterũ includit, & non econuerso intellectus habẽs illũ, qui actualiter includit alterũ, est in proximiori dispositione ad cognoscendũ reliquũ, q̃ econuerso, modo cõceptus entis ita se hẽt ad alios, q ipse alios non includit, alij vero actualiter ipsum includũt, ergo intellectus hñs cõceptũ entis magis distat ab aliorũ cognitione, q̃ hñs quẽcunq; aliũ cõceptũ. Et cõfirmatur p Sco. dicentẽ, q pars rõnis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, Adeo ut proximius esse nõ possit. Illud autẽ q adducitur ex proœ. Metaph. q euidentia attendit penes obiectum, pauciora actu includens, ad propositũ non est, qm certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autẽ noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus. ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta.

¶ Scdo probat eadẽ cõclusio sic, Cognitio primorũ principiorũ est prima cognitio cõplexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incõplexa, Antecedens patet ex eo q cognitio q̃ est à natura dẽt pponderare eã, quæ est ex industria, & ex eo q in cõium sunt notitia ẽtiam pueritia, & ex eo q præsupponũtur ad qlibet discere, vt hẽt primo Poster. Consequentia vero probatur, quia cũ ens sit

terminus

terminus ille, ex quo conficitur principiũ primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia cõplexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principij, &c.

Cõtra Scoti positionem.

¶Contra ipsam positionẽ Scoti arguitur. Species specialissima nõ est obiectũ confusissimũ simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primũ cognitũ. Consequẽtia tenet ex positione aduersa dicẽte, q. ideo species specialissima est primũ cognitũ: qa est cõfusissima. Antecedẽs probatur sic: Genus est cõfusius specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterũ est nota: Antecedens probatur, Quod plura continet est confusius, genus plura cõtinet q̃ species: animal. n. continet plura, quàm homo. ergo &c.

¶Respondetur, quòd continentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id est confusius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶Contra, confusius est quod continet plura sine ordine, quam quod continet plura cum ordine: sed continens actualiter continet plura ordinatè. species enim ordinatè continet partes diffinitiuas. continens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶Respondet Anto. Trombeta, quòd genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi mediis differentiis, quæ sunt ualde ordinatæ.

c. de diffa sentia.

¶Contra, Genus continet species & differẽtias nõ actu: sed in potentia (ut dicit Porphyrius) ergo continet eas indistinctè. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit septimo Metaphy. tex. cõ. 49. tunc ultima continet indistinctè: ergo non ordinatè. Tenet consequentia: quia ordo absq; distinctione non est imaginabilis (et si fingendi detur licentia.) Quòd autẽ dixit, genus. s. non respicere species nisi mediis differentiis ordinatis, nõ innatat: eo quod non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absque ordine continet: ut probatum est.

¶Aduertas hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium (ut Scotistæ fingunt) sic enim uniuersum esset maximè confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista. Inter cõceptus actuales confusos prædicatorũ quidditatiuorũ non est essentialis ordo originis, probatur sic. Quæcunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari nõ genitis intermediis. Ista patet de se: alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus cõfusos actuales extremorum absque intermediorũ conceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minor ẽ experientia declarata: experimur namq; nos cõcipere hominẽ, & substantiã, & tñ intermedia ignoramus non solũ distinctè, sed cõfusè: caremus. n. cõceptibus propriis eorũ, q̃bus actualiter in ipsa dirigat intellectus aciem. & nõ solũ ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc rõ conuincit me, ideo solã adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarũ dicentiũ, q. est ordo essentialis inter conceptus confusos: non. n. possent soluere hanc rationem.

¶Sed immediatè contra hæc obiicitur sic, Inter cõceptus confusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis. ergo ista põt primò generari conceptus speciei specialissimæ, sicut entis: qđ est contra primã conclusionẽ. Tenet cõsequẽtia: qa ordo non essentialis non est necessarius, & uariari põt.

¶Ad hoc dico negando cõsequentiam, licet. n. sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tñ talis ordo inter conceptus entis, & quẽcunque aliũ. Nec hoc est uoluntariũ, eo q. conceptus entis est quædã forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, unde sicut inter formã corporeitatis & alias est ordo essentialis, nõ autem inter alias formas inter se, ita inter conceptũ entis & alios, non autem inter alios se, potest. n. post conceptum entis quodcunq; aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue spẽs, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij: statim. n. præsentatum ens ab omnibus cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter: sicut uniuersaliter actus naturalis præcedit cæteros qui penitus ab extra sunt, non est autem similis ratio de aliis conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

Quinq; dictorũ S. Thomę defensio.

QVOAD QVARTVM, quia Anto. Trõbeta impugnat quędã dicta S. Doc. in 1. parte, q. 85. ar. 4. vbi tradit ordinẽ intellectualis cognitionis secũdũ uiã Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinque autem sunt dicta, contra quę arguit. Primum est, intellectus est uniuersaliũ & prius magis uniuersalium. Secundum, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in uniuersali est notitia incõplecta. Quartum, Notitia in uniuẽrsali est notitia secundũ quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoscit.

Primo intellectus ẽ uniuersalium, & prius magis vniuersalium.

¶Contra primũ arguit sic, S. Th. tenet, q. quicquid est in re, & ex natura rei sit singulare, addo huic aliã propositionẽ, s. illud qđ p̃cedit actũ intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, q̃cquid prima intellectione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non põt intelligere magis uniuersaliter. Maior ex S. Tho. Minor ex secũdo supposito patet, qđ quadrupliciter p̃bat. Tum qa ens rõnis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectũ est cã entis realis, s. primi actus intelligendi. Tũ qa talis primus actus refert ad obiectũ relatione reali, q̃ non est nisi ad terminũ realẽ. Tũ quia talis primus actus dependet ab obiecto, ut a mensura, ens aũt reale non dependet ab ente rationis.

¶Ad hæc patet rñsio, q. maior põt habere duplicem sensum. Primus est, q. quidqd est in re, est singulare. i. quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa. est. n. in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secũdus sensus est, quicquid est in re, est singulare. i. quicquid est in re, habet esse singularium, & hoc mõ est apud Peripateticos uerissima, unde argumẽtum sic debet esse tribus terminis. Maior est falsa in primo sensu: in secũdo autem conceditur totum argumentum, ens siquidem primo cognitum non habet esse reale nisi in singularibus, Quæ aũt addit, quantam ueritatem habeant infra patebit.

Secundus intellect⁹ human⁹ procedit ex potentia ad actum.

¶Contra secundũ dictũ, s. intellectus nr̃ procedit de potentia ad actũ, arguitur sic. Ista propositio assumitur a S. Th. ad probãdũ illã conclusionem, s. magis uniuersale prius intelligimus, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quòd intellectus prius intelligat aliqd in potentia quam in actu, ipsa est uera, sed non ad propositum concedo. n. q. intellectus prius intelligit speciem specialissimã i potentia, quam in actu: sed hoc non habetur, q. prius genus, q̃ speciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum. i. de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa non est uniuersaliter uera, ut patet cum proceditur a notitia præmissarum ad conclusiones, & a notitia causæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quòd intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quàm pfectum. nam aer illuminatus non prius imperfectè: deinde perfectè illuminatur a Sole, similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus est perfectior habitu, unde ad hoc quod propositio sit uera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶Ad hoc respondeo q. S. Tho. intelligit illam propositionẽ neutro illorum modorum præcisè, sed hoc mõ. Intellectus exiẽs de potentia ad actũ ultimatè perfectum transitũ per multos actus medios, prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectũ: & habetur ista propositio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. commento. 14. & in lib. 2. de Partibus animalium, q. priora uia generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor, s. intellectus nr̃ est exiens de potentia ad actũ ultimatè perfectum, puta cognitionem distinctam speciei specialissimæ transiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actũ imperfectũ, q̃ perfectũ. minor est euidens eo quod cognitiones generũ ab omnibus conceduntur actus intermedij: & sic ratio concludit q. prius magis uniuersale q̃ minus uniuersale distinctè cognoscamus: quod intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est, qa credidit. S. Tho. loqui de cognitionibus cõfusis actualibus, cũ sicut supra dictũ est, loquatur de cognitione confusa uirtuali ipsius specialis & distincta actuali & generis, cognitio. n. distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum eo, q. cõfusè in illa spẽs & generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur contra hãc propositionem, intellectus p̃cedit de notitia imperfecta ad perfectã, dicit q. hæc p̃positio est uera uniuersalissime si sic intelligatur.

¶Pro cuius intellectu & omnium instãtiarum solutione aduerte primò, quòd processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundũ ordinem generationis & causalitatis effectiuæ, uel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quãdo ultra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ uel finalis.

¶Secundò aduerte q. aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter uel secundũ quid. ista enim quod aliqd sit simpliciter, i. secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut substantia materialis est simpliciter pfectior accidẽte, quo tñ est imperfectior secundum quid inquantũ actuatur per illud. Dicit ergo quòd tam natura, quã intellectus in p̃cessu generationis tantũ semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectũ simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quàm hõ, ut dicitur in libro de animalibus. In processu autem secundo

proce-

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundũ quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primã igitur instantiarũ dicitur, q̃ præmissæ nõ sunt priores conclusione uia generationis tñ, sed etiam ordine causalitatis effectiuæ (ut dicitur secundo Phy. tex. com. 31.) In alia litera ut testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorum, & ideo sufficit q̃ notitia earũ sit imperfectior secũdũ quid, unde & in genere causæ materialis collocatur, secundo Phys. ibidem & quinto Metaph. tex. com. 3. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectũ: De aere illuminato uõ est ad propositũ, quia illuminatio non est successiua, conceptus uerò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoq; est quòd actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit uerum de actu elicito ab ipso habitu, ut habes primo Ethic. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem: unde non oportebit aliter laborare.

Tertium, notitia in uniuersali est notitia incõpleta.

¶ Contra tertium, s. quod notitia in uniuersali est notitia incõpleta arguit sic, Demonstratio uniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in uniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem uniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico, q̃ argumentũ peccat per fallaciã æquiuocationis illius termini uniuersale. Aristo. enim uocat demonstrationem uniuersalẽ illã, qua passio de suo proprio subiecto scitur: & hoc tã in passionibus genericis quàm specificis, & uult dicere quòd potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionẽ de suo subiecto primo: quam illa quæ fit per demõstrationẽ, qa illa passio demõstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominẽ in animali, est cognoscere hominẽ imperfectius, quam cognoscere hominẽ in seipso, & hanc uocamus cognitionẽ in uniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingeniũ, q̃ nostra dicta Ari. non repugnãt. Aliud est n. dicere, A cognoscit in uniuersali, &, A demonstratur demonstratione uniuersali. primo modo A nõ cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secũdo modo A in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

Quartũ notitia in uniuersali, est notitia secundum qd, & in potẽtia, ac cõfusa.

¶ Contra quartum, s. notitia in uniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quòd in ipso uniuersali intelligũtur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in uniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa ꝓbatio nulla est q̃ procedit secũdũ fallaciã æquiuocationis ista est huiusmodi: ergo, &c. Declarat Minor, quia aliud est loq; de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia uirtuali eorũ, q̃ in ipso includuntur. Licet enim notitia uirtualis particulariũ in uniuersali sit cõfusa, tamen notitia actualis ipsius uniuersalis est distincta, & quia ab his, q̃ actualiter cõfunduntur in obiecto, attendit cõfusio notitiæ cũ notitia specificetur ab obiecto, & his, q̃ sunt intrinseca non dẽt dici notitia cõfusa, sed distincta.

Quintũ, sensus eũs de potentia ad actũ magis cõmune prius attingit, q̃ minus cõmune.

¶ Ad hæc dico q̃ iste nõ intelligit S. Th. qui uult, q̃ notitia distincta animalis, ut est totũ diffinibile, sit notitia confusa animalis, ut est totũ uniuersale, & cõsequenter notitia cõfusa specierum. & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur. n. quòd notitia qua actualiter fert intellectus in ipsum animal, ut uniuersale, & non in suas spẽs est notitia cõfusa animalis, ut totũ uniuersale est & nõ solum specierũ eius, ut expresse dicit ibi S. Th. unde contingit animal simul esse notũ distincte & cõfuse diuersimodè, ut supra dictũ est. Nec oportet q̃, si istæ duæ notitiæ simul inueniãtur, sint eædem, cum & separentur, puta cùm & actualiter & uirtualiter animal distincte cognoscitur. Quod autẽ addit quòd talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostendit, ex eo q̃ minor est confusio actualis q̃ potẽtualis. Quod ultimo addit, q̃ notitia specificatur ab obiecto eius intrinsece, ad propositũ non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionũ, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdẽ speciei: & sic notitia non specificaretur ab obiecto, unde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

¶ Contra quintũ. s. q̃ sensus exiẽs de potentia ad actũ prius cõmunius q̃ minus cõe cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quòd si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis communius, contra aut cognoscit singulare magis cõe, ita q̃ singularitas est ratio cognoscendi, aut ita q̃ natura communis sit ratio cognoscẽdi, primũ nõ est dicendũ, ut de se patet, nec secũdũ põt dici a Thomistis, qa hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra q̃ arguitur sic, illud non est rõ mouendi, quod est idẽ re & ratione ei, cui repugnat rõ mouendi. sed natura cõmunis est eadẽ re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouẽdi, ergo, &c. probatur minor, qa natura & singulare nõ distinguuntur realiter, non ex natura rei apud rẽ, nec ratione, q̃ probo, qa distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo aũt priori nullus actus est intellectus. Et confirmat, quia actus realis nõ dependet ab ente rõnis, sed sensatio est actus realis, ergo non depẽdet ab ente rõnis: sed obiectum sensibile habens in se distinctionẽ rationis est ens rõnis, uel aggregatũ ex ente reali & rõnis: ergo, &c. & confirmatur ratio principalis sic, Quæcunque sunt indistincta omnino secundum rẽ, si unum terminat aliquã actionẽ realẽ, & reliquũ terminabit candẽ, sed natura magis cõmunis & minus cõis sunt huiusmodi, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secũdo, idẽ sensus primò cognoscit q̃ species sensibilis primo repræsentat, sed species sensibilis primo repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distãtia, ergo, &c. Minor probat, Spẽs sensibilis primò repræsentat obiectum sub ea ratione, qua imprimit sensui, sed imprimitur ab obiecto sub rõne naturæ specificæ. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundũ rõnem sibi essentialius competentẽ, ergo magis repræsentat ipsum rõne, quæ sibi essentialius & perfectius cõpetit, quam sub ea rõne, quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, q̃ responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationẽ dico, q̃ natura talis, puta color & non natura cõis. i. color communis est rõ mouendi. Ad improbationem negatur Minor pro utraque sui parte. nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. ar. 3 in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationẽ, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dr̃ primò, q̃ obiectum sensibile habens distinctionem rõnis fundamentaliter, non est ens rõnis, nec aggregatum ex ente reali & ente rõnis. Distinctio. n. rõnis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dr̃ secundò, quòd sensatio non causatur a distinctione naturæ, sed a natura ipsa habente talẽ conditionem, & ideo dato q̃ distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil cõcludit, non. n. color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquãtũ color, de cuius rõne nec distinctio nec adunatio est. Ad aliã confirmationem dr̃, q̃ maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponẽtes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possunt. n. intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias cõfirmationes præmitto, quòd non dicit S. Tho. q̃ semper sensus prius cognoscat magis cõe, quam minus cõe: uerba. n. sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diiudicamus magis cõe, quam minus cõe, & secundum locum, & secundum tps. Ex quib. uerbis nõ hr̃ nisi q̃ sensus primò secundum locum & tpe cognoscit singulare magis communis, & non hr̃, q̃ semper ita sit, unde argumenta illa non sunt contra S. Th. licet non concludant, falsum. n. est, q̃ species sensibilis primo repræsentet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, i. quòd species sensibilis sit primò impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius aũt sensus obiectũ primum est species specialissima, ut patet discurrendo, ꝓpterea species uisibilis imprimitur primò a uisibili in eo, q̃ coloratũ, & nõ ab ipso, in eo, q̃ est album uel nigrum. Nec obstat, quòd albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requirit quòd sit primũ obiectum potentiæ. Nec est uerũ quod assumit. s. q̃ essentialius insit sensibili natura specialissima, quam natura gñia imò huic uisibili, ut sic essentialior est color, q̃ albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quòd sublata albedine siue nigredine uisibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

QVO AD quintum rñdetur ordinatè argumentis factis, & ad primũ negatur illud ultimo assumptum, i. quòd perfectissimus effectus, quẽ põt primo producere agẽns ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico. n. quòd perfectissimus, quẽ pro tunc põt: est conceptus, imò nullũ alium possunt pro tunc. Et cũ contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non ualet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quòd nulla uirtus põt in perfectiorẽ effectũ suo effectu perfectissimo simpliciter, quælibet tñ uirtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quẽ põt pro aliquo priori, quia ille non est pfectissimus, nisi secundũ quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non põt in perfectiorẽ effectũ, quã sit Leo, qa huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, põt tñ in effectũ perfectiorẽ illo, quẽ producit in principio actionis, qa ibi effectus fuit perfectissimus, quem pro tũc posset producere. Ad confirmationem dr̃, quòd minor est falsa, nã intellectus existẽs in pura potentia nõ est æquè dispositus ad cõceptũ specificũ, sicut entis, nõ ꝓ positionẽ alicuius cõtrariæ dispositionis, sed ꝑ ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materiæ

prima

prima omni contraria dispositione inconsiderata, nõ est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinẽ formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quòd est indispositus priuatiuè, & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales ut sic, non ponunt̃ à nobis primò cognosci: sunt. n. termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus q̃ significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum.

¶ Ad tertium dico, q̃ non oportet in quacunq; formatione cõceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitũ: in illo. n. omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus cõfusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartũ dr. q̃ species specialissima non est facilioris abstractionis q̃ ens, loquendo de abstractione ad propositũ requisita: sicut. n. ad conceptum confusum speciei specialissimæ requirit̃, & sufficit duplex abstractio: altera p actũ intellectus agentis. s. separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis scilicet actualiter intueri speciẽ, & nõ actualiter intueri genus: ita ad cõceptũ cõfusum actualẽ entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, q̃ quidẽ fit, cũ species ꝗ eunqua abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili p hoc, q̃ in quidditate quacunque sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non cõcipiendo actualiter cætera q̃ in illo sunt: vñ tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quã facilis est abstractio spẽi specialissimę: imo abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter cõcipere prius sine posteriori, quã econuerso: ex quo patet, q̃ abstractio illa de qua loquitur argumentũ, non est necessaria ad cognitionẽ cõfusam.

¶ Ad quintũ dico, q̃ Minor est falsa: & ad eius probationem negatur cõsequentia, eo q̃ sensus nõ mouet̃ à singulari in eo q̃ singulare. Ille. n. modus arguendi s̃cdm regulã Topicã non tenet, nisi cum pdicatum conuenit subiecto, secundũ q̃ ipsum, ut habes à S. Thom. in tertio contra Gentiles, cap. 159. quod in proposito non reperitur: non. n. calor, inquantum hic mouet uisum: sed inquantum calor. Ad aliã probationem dr̃, q̃ Maior assumpta nõ est uera uniuersaliter: eo q̃ coloratũ magis mouet uisum, q̃ hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nãq; corporale quãto in remotius agit, tanto fortius vi. Secundo dicitur, q̃ fortius mouẽt sensum multa singularia imperfecta, q̃ vnum actualius & perfectius: & quia oĩa singularia sunt singularia entis, ĩõ cogitatiua pueri, in quo nostra cognitio oriri debet magis mouetus à singularibus entis, q̃ à singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat uniuersale ex multis singularibus, ut dicitur 2. Poster. & in proœmio Meta. ideo prius cognoscit, ens. q̃ species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, q̃ maior est uera cæteris paribus: non autẽ ubi aliqua imparitas, sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multo. n. plura singularia entis pponderãt paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextum dr̃, q̃ Maior simpliciter est falsa. Ad authoritatem Philosophi dr̃ primò, q̃ textus Commẽtatoris est corruptus: debet. n. legi confusa, & non composita. Dicitur secundo, ut saluemus Commentatorem, quod compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolutè: unde prius confuse cognosco hominem, quam partes eius diffinitiuas, ut sic: absoluté tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris authoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos dicendo eũ difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nõie Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum. n. difficultas non modica est, ut diuersitas opinionum circa ipsa testatur. sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: ut dicitur primo Metaphysicorum.

Quid rei & qd nominis intellectus.

CIRCA hanc particulam nota, q̃ sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen aũt cũ essentialiter sit nota earum, q̃ sunt obiectiua in aĩa passionũ (ex primo Perihermenias) non hẽt aliam quidditatem nisi hanc, quod est signũ alicuius rei intellectæ seu cogitatę: signum autẽ ut sic, relatiuũ est ad signatũ: vñ cognoscere quid nominis nihil est aliud, q̃ cognoscere ad quid tale nomẽ hẽt relationem, ut signum ad signatum. Talis aũt cognitio põt acquiri per accidentalia illius signati, per cõia, per essentialia, per nutus, & quibuscunque alijs modis, sicut à Græco quærentibus nobis quid nõis anthropos, si digito ostendatur homo, iam percipimus quid nõis: & similiter de alijs. Interrogantibus uero quid rei, oportet assignare id qd cõuenit rei significatæ in primo mõ pseitatis adæquatæ. Et hæc est essentialis dĩa inter quid nominis, & qd rei, s. q̃ quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei verò est rei relatæ seu significatæ essentia: & ex hac dĩa sequuntur oẽs aliæ quæ dici solent, quia quod quid nominis sit nõ entium complexorum per accidentalia, per cõia, per extranea: qd rei uero est entiũ incomplexorum p propria & essentialia: relatio. n. uocis põt terminari ad non entia in rerum natura, & cõplexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autẽ rei non nisi per propria essentialia habet̃ de entibus incõplexis.

Quia uero ex cõpositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, ut à facilioribus incipientibus cõuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinem dicẽdorũ proponẽs tali cõclusione. Ab ente ad essentiã procedẽdũ est: quã probat duplici medio Primo sic, Ex cõpositis ad simplicia procedendum est: sed ens est uelut cõpositũ, & essentia uelut simplex: ergo ab ante ad essentiã procedendũ. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendũ est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiã procedendũ est. Maior vtriusque rationis prolatur: quia à facilioribus est inchoandũ: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

¶ Circa minorẽ primæ rõnis nota, q̃ ens, ut infra dicetur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse comprehendit in se essentiã: essentia uerò significat id quod importat diffinitio, ut dicetur: q̃ nõ dicit esse uel non esse, ex primo posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam, quod cõplectitur in se vtrumq;, essentiam scilicet & esse: essentiam uero alterum tantum, q̃ ideo ens appellatus compositum respectu essentiæ.

Cap. 1. in proœ. c. t. q. 2. in fi.

¶ Circa maiorem secundæ rationis scito, quòd quando dicimus Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, ut dicit̃ primo Physic. tex. cõ. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositum est posterius componentibus: & ens (ut dictũ est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Entis & essentiæ nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

SCiendum est, quòd sicut in quinto Metaphysicæ philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum ueritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua ppositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat. per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio est opposita negationi, & quòd cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quòd in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt essentia: Nomen igitur Essentiæ non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, ut patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significet̃, In secũda uero quõ essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima unico absoluitur cap. pars secunda sex: & sic totũ integrãt tractatũ capitula septẽ. Quorum primum, quod præ manibus habemus, tres partes cõtinet: in prima declaretur quid nõie entis significetur, in secunda quid nõie essentiæ, in tertia dĩa nominum ipsius essentiæ designatur. Primũ tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: uno modo, ut diuiditur p decẽ genera: alio modo ut significat ueritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Met t. com. 14. Dixit ens per se ad dĩam entis per accidẽs aggregati ex rebus diuersorũ gñum, ut hõ albus: da quo hẽs quinto Met. tex. com. 13. Et innuit, q̃ tripliciter differũt ens primo modo, & ens s̃cdo modo. Primo, qa ens primo modo prædicatur nõ nisi da rebus existẽtibus in decem gñibus, ens aũt secundo modo pdicatur de omni eo, quod põt esse subiectum propositionis affirmatiuę. Secundo differũt: qa ens primo modo est illud cõpositum, de quo supra diximus, q̃ aliqualiter cõplectitur in sa essentiã & esse: ens aũt secundo mõ non est hmõi: qm aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimæra) quod non habet essentiã aliquã. Et ex hoc sequit̃ tertia differẽtia, q̃ ab ente primo modo tanquam à composito notiori Essentiæ, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiã aduerte primo, quòd ueritas

propositionis, quod est entis secundo modo significati nihil aliud est quam compositio facta in secunda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia, Sortes est cæcus, ly est non significat inhærentiam cæcitatis in Sorte, eo quod cæcitas omni inhærentia caret, cum inhærere realium accidentium sit: sed significat compositionem factam ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti, scilicet carenti virtute visiua. vnde 5. Met. in alia litera dicitur, quod ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

Ens significare veritatē propositionis quādam.

ADVERTE Secundo quod licet nullo intellectu considerante Sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in Sorte, stante non ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortem esse cæcum, ut sic, non est Sortem habere aliquod esse substantiale, ut patet, nec accidentale, quia Sortes sit cæcus sola absentia visiuæ virtutis, quæ nihil supra Sortem addit: unde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte, ac per hoc quod absque omni consideratione intellectus virtus visiua Sorti non inest, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse cæcum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non recte inspicitur quod esse cæcum non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exemplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale aut accidentale ponit in naue, vnde nauem esse sine gubernatore extra animam non est esse aliquod, sed non esse gubernatam. Acquirunt autem esse & fiunt entia priuationes & negationes, ex hoc quod intellectus intelligens priuationes per habitus, & negationes per affirmationes format in seipso rei carentis aliquo modo idolum quoddam. Verbi gratia, cum intellectus format in se idolum quoddam nauis gubernatore carentis: quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore non priuata gubernatoris, quæ extra animam nihil ponit in anima, fit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsum propositionis terminum aliquem, & cum hoc esse sit in anima, & nullum aliud esse habeat: consequens est, quod negationes huiusmodi & priuationes non sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic eatum esse nihil aliud est, quam intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

T. com. 14 c. 1. q. 2. in fin. c. 4. circa medium.

CIRCA Tertiam differentiam aduertendum est, quod cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo, tamquam a composito nobis notiori essentiæ notitiam sumpsimus: sic essentia ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de alijs.

¶ In hac secunda particula declaratur quid nominis Essentiæ importetur tali conclusione. Essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationem innuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet quod significet id quo aliquid est in quocunque genere, & quabis specie habent. n. se ens & essentia ut quod & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus. sequitur quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis rerum: unde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quæ in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVÆSTIO. II.

Num Ens & Essentia significent immediate ipsa prædicamenta, vel alterum naturas an immediate.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis an ens & essentia significent immediate ipsa prædicamenta seu naturas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primò declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur: tertiò ponetur opinio sancti Thomæ.

Pro primo scito, quod significare mediatè in proposito est significare aliquid mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè (mediante. s. natura sensibili) non. n. animal significat hominem: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediatè est significare aliquid non per aliquam naturam, seu realitatem superiorem, sed per se primò: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatè: ut patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis, sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet prædicamenta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO ad secundum, Scotus vt colligitur ex primo sent. di. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinatur quod ens significet decem prædicamenta mediatè: imaginatur. n. quod a quibuscunque similibus sit abstrahibilis una realitas obiectiua vtriusque communis & prior vtroque: & sic cum substantia & accidens habeant similitudinem in ente, & ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusque, communis & prior tam substantia, quam accidente quæ nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionum distinctè. Cum. n. Sortes conueniat cum Platone in humanitate & non cum brunello, ab eis potest abstrahi humanitas communis & prior eis: & inde cum homo conueniat cum Brunello sensibilitate & non cum planta ab eis potest abstrahi animalitas communis & prior eis: & inde cum animal conueniat cum planta vegetabilitate, & non cum lapide, ab eis potest abstrahi vita communis & prior eis: inde cum viuum conueniat cum lapide in corporeitate & non cum intelligentijs, ab eis potest abstrahi corporeitas communis, & prior eis: inde cum corpus conueniat intelligentijs in substantialitate, & non cum accidentibus, ab eis potest abstrahi substantialitas communis & prior eis: inde cum substantia conueniat cum accidente in entitate reali, & non cum entibus rationis, ab eis abstrahibilis entitas communis & prior eis, & cum hæc realitas ultimò abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediatè, oportet quòd prædicamentales realitates, seu naturæ mediatè sub entis significatione claudantur.

Sco. 1. di. 3 q. 1. & 3. & d. 8. q. 2.

¶ Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an. s. sint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infra speciales erunt de his quæstiones.

¶ Contra hanc opinionem arguo dupliciter. Primò authoritate Aristo. 8 Met. tex. 16. soluens quæstionem, Quare quidditas sit una, dicit quod in substantijs separatis non est quærenda alia causa: quia in eis non est nisi forma quæ statim seipsa est ens & unum: quemadmodum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cætera prædicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas prædicamentales. ex qua authoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota: consequens autem est contra Arist. ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

Ca. 2. q. 3. circa med. in quodam dubio. T. co. 16.

¶ Secundo arguitur authoritate Comment. 10. Met. com. 18 dicentis, quod hoc nomen ens, vnum, significat id quod significat in prædicamento substantiæ, & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediante aliqua communi. quia clarius ratione non arguo: quia oporteret egredi limites. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, pono opinionem S. Thomæ ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

conclusiones duæ.

SECVNDA EST ista Ens significat ut conceptum obiectalem aliquid reale inuentum in omnibus distinctum secundum rationem à proprijs conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas specificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, quod conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuum obiectaliter rei intellectæ: quod à philosophis vocatur intentio seu conceptus: à Theologis verò verbum. Conceptus autem obiectalis est res per conceptum formalem repræsentatam in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina cum vult ipsam intelligere: conceptus verò obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptum quod significet alterum tantum significat. n. leonis nomen conceptum vtrunque, licet diuersimode est namque signum conceptus formalis, ut medij, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, ut vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio, omnia similia quacunque similitudine etiam analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem imaginem repræsentari: sed Deus & creaturæ substantia & accidens habent similitudinem inter se, saltem analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem similitudinem repræsentari. Sed assimilantur in esse: ergo eadem similitudine poterunt repræsentari in quantum habent esse similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior fuerit dilucidata, quam sic ex notioribus suademus. Vbicunque inuenit agens producere sui similitudinem in alio, si id aliud producat aliud simile sibi secundum id, quo ipsum assimilatur primo: oportet tertium assimilari vtrique ea ratione: quia quicquid est simile alicui in eo, quod illud est alteri simile est simile vtrique: sicut species Socratis in oculo meo producta ab imagine Socratis in speculo est similitudo

repræsentatiua

repræsentatiua utriusq; & figuræ Solis in speculo a qua immediatè est causata: & figuræ Socratis in seipso a qua est mediatè causata. Sed ita est mō, q̃ inter hūna analogā similitudinē Deū & creaturā, substātiā & accidēs, reperitur hmōi simi litudo in ordine ad cōceptū formalē: igitur, &c. Fit aūt hoc sic manifestū exēplariter. Sapientia diuina ꝓducit sapientiā humanam, quæ est q̃dā sui similitudo (imperfecta tñ) sapientia aūt humana producit similitudinem sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, q̃ sapiētia in esse intentionali: sicut sapientia extra est sapiētia in esse naturali. Cum aūt similitudo ista sapientiæ in intellectu repræsentet sapiētiā humanā secundū id quo illa assimilat sapiētiæ diuinæ: quia repñtat eā secundū propriā rōnē formalē, sequit de necessitate, q̃ hic unica similitudo repræsentat utrāq;, humanā. s. & diuinā: utpote quæ similis est utrique: licet ab humana sit immediatè exēplata, a diuina mediatè. Ex hoc exēplo in terminis specialibus intuere propositū nostrū in terminis trāscendētib. qualis est ens. Cū. n. esse creaturæ assimiletur esse diuino a quo exēplatum est, & esse accidentale assimiletur esse substantiali a quo emanat: similitudo ꝓducta in intellectu ab esse substātiali siue accidentali inquantū assimilatur, erit oīum repræsentatiua imago, & cū conceptus non requirat ad intellectionē, nisi ut obiectaliter repñtet rē unico cōceptu intellectus in Deū & creaturā in quo ens fertur: & similiter in substātiā, & accidēs. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd aūt hic sint nō solū secūdū mētē S. Th. dicta, sed ēt secundū expressam sñiam patet in q. de diu. potētia Dei. q. 7. ar. 5. in corpore. unde hanc rōnē accepi: & in eadē q. ar. 6. ubi circa finē corporis q adducit exemplū de speculo: & dicit expressè, q̃ sic se habet conceptus nr̄ ad Deū & creaturas sicut species rei ut sæ in speculo: ita q̃ Deus se habet ut res producens similitudinē suam in speculo: creatura ut species in speculo: conceptus noster ut similitudo extracta a specie in speculo utriusq; repræsentatiua. Vnde nullus mentis cōpos potest hoc negare in eius uia.

CONCLVSIO secunda habet tres partes. Quo ad primam declaratur, sic. Conceptus obiectalis entis est id qd repñtatur p eius conceptū formalē: sed eius cōceptus formalis repræsentat id, in quo assimilantur oīa entia realia, qđ oportet in eis esse, ergo conceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentū in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tñ declaratur adhuc sicut cōceptus formalis aīalis repñtat fundamētū similitudinis genericæ: & conceptus formalis hominis repñtat fundamētū similitudinis specificæ: & uniuersaliter q̃libet imago oīus pluribus in repræsentando repñtat fundamentum similitudinis inter illa plura: ut patet in exēplo supra posito de specie in oculo causata a specie Socratis in speculo: qm̄ illa repñtat nō similitudinē inter speciē in speculo, & Socratis: cum sit relatio, sed fundamentū illius similitudinis puta qualitates & lineamēta q̃ sunt in utroq;: sic conceptus entis formalis repræsentat fundamentum analogicæ similitudinis in esse inter oia entia realia existentis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet, unde q̃ similia sunt circa animam: cū hoc fundamentū repræsentatum sit conceptus obiectalis entis, ut dictū est, patet conceptū obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positū. Secūda pars conclusionis sequitur ex ista. si. n. conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnib. cōsequens est, quod non omnino sunt idem & quòd saltem rōne distinguatur conceptus entis a proprijs omnium cōceptibus obiectalibus: quòd erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdē sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliq; gradus supra gradus specificos & genericos: tunc consideratis p̄cisè gradibus specificis & genericis, cū eorum præcisè passionib. non esset in eis ut sic, inuenire passiones entis: hoc est falsum: ergo a destructione cōsequētis, &c. cōsequentia declaratur: quia. n. animal dicit aliū gradū ab homine, iō homini secūdū differentialē conceptū p̄cisè nō insunt passiones animalis, ut ostēdit falsitas istius reduplicatiuæ, hō inquantum rōnalis, est bipes, circūloquendo p ly, bipes, passionē animali propriā & similiter si ens dicit aliū gradū à substantia, sequitur q̃ considerata præcisè rōne constitutiua substantiæ substātia non est una, nec uera, nec bona, &c. quæ nomināt passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis præcisè est unum quid unitate, quæ est passio entis: homo inquātum rōnalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quem arguo: ergo passio entis conuenit alijs gradibus ab ente præcisè, ut sic acceptis: quod est oppositum consequētis. Prima propositio assumpta hr ex Scot. in secundu sen. di. 3. q. 1. tenente unitatē mediā minorē unitate numerali, & maiorē generica esse passionē entis, & sequi naturā specificā ratione ultimæ differētiæ. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadem propositio. Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito q̃ rationale sit ultima differentia: ergo hō inquantum rationalis est unus formaliter, unitas. n. nihil aliud est quā indiuisio. Sed de hoc, cum de unitate naturæ agetur, amplior erit sermo. Nūc autē sufficiat q̃ in gradibus specificis p̄cisè acceptis, & similiter genericis est inuenire passiones entis: qđ erat probandum, & consequenter, q̃ ens non significat distinctū gradum a naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliq; inuētū in omnib. & nō est gradus distinctus cōtra specificos & genericos: declarandū superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicunq; genericus uel specificus, uel differentialis, uel indiuidualis, licet in se unū qđ multis modis concipi possit. & secundū quod quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur, & ad conceptū obiectalē entis pertinet: secūdum uerò quod absolutè talis gradus cōsideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est. uerbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas uniuersi pfectiones, habet q̃ per conceptum formalē humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: ut sic ēt habet quod sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuū, & actualis existentiæ: & sic repræsentatur conceptu formali entis tāquam pars sui obiectalis. Cōceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se hēt, & sic de alijs. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, ut habentes esse, sic. n. fundant analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens et passiones eius in quolibet gradu præcisè accepto saluātur: quilibet enim gradus ut sic habet in se unde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod a ponentib. ens abstrahibile a gradibus specificis, & genericis saluari nō potest. Quod aūt hæc sint secundum doctrinam S. Tho. diligenter intuētem eius doctrinam censorem constituo. Infra tamen cum de analogia entis agetur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hæc dicta, præsertim, q̃ tam prima, quam secunda pars cōclusionis ex præcedente conclusione sequitur, quam constat esse S. Tho.

¶ Tertia autem pars omnibus Thomistis asseritur unanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus, utpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, non modo Scotistico, & patet, qualiter sit uerum quod hic S. Tho. dicit scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim intendit quod essentia significet aliquam naturam communem omnib. naturis, sed quod significet omnes naturas, ut assimilantur in hoc, quòd entia sunt: quælibet enim naturæ ut sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habēt sicut quælibet res habent rationem entis, ut sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, p quod res constituitur in proprio genere uel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res: inde est q̃ nomen Essentia a Philosophis in nomē quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysicæ frequenter nominat, quod quid erat esse, id est hoc, p quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formā significatur perfectio, uel certitudo uniuscuiusque rei, sicut dicit Auic. in secundo Metaphysicæ suæ. Hoc ēt alio nomine natura dicitur, accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat, secundum. s. quod natura dicitur esse illud, quod quocunque modo intellectu capi potest: non. n. res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic ēt dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ, quòd omnis substantia est natura: Nomen autem Naturæ hoc modo sumpta uidetur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem, uel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Quidditatis uerò nomē sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in ea res habet esse.

Quinque nomina q̃ ad Essētiam spectant.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina: primò. s. essentia, quidditas, quod qđ erat esse, forma, & naturā: quorum ratio & differentia satis clarè, ac manifesto sermone in litera traditur, adeo ut addere non sit opus.

Pars post principiū

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, q̃ Boetius in libro de duab. naturis, & una persona Christi, naturā quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secundò oīs substātia: tertiò principium intrinsecū motus: quartò specifica essentia seu differentia: quos modos (si Boetiū non habes) vide si pla-

ter in secundo sen. S. Tho. di. 7. q. 1. artic. 1. primo modo accipit hic naturam S. Tho. quoniam sic communis est essentiis substantialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non, nisi secundum quid, ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quam compositarum substantiarum probat, quod denuum essentia substantiæ compositæ non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum, varijs rationibus demonstrat.

SED quia ens absolute & primo dicitur de substantijs, & posterius, secundum quid de accidentibus. unde est quod essentia propriè & verè est in substantijs: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid &c.

¶ Expedito primo propositorum exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur, qd secūdo loco propositū erat. Primò declarat, quō essentia inueniatur in substantijs cōpositis in tribus capitulis, secundò in substātijs separatis duobus capitulis: tertiò in accidentib. unico capitulo. Circa substātias cōpositas tria declarātur in illis tribus capitulis. In primo, quid sit entia substātiarū cōpositarum: in secundo, quō differant inter se essentiæ substantiarū cōpositarū. In tertio quō se habeant ad intentiones Logicas. Incipiens autē exequi in hoc cap. quō essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: primò hoc declarat in cōi, omnes essentias uniuersaliter inuicem comparando in duabus comparationibus. Secundò, quid sit essentia substantiarū compositarū tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertio mouet dubitationē quandam circa conclusionē affirmatiuā, & soluit eā. Facit primā cōparationē primā inter essentias substantiarū & accidentiū talē conclusione, Substantia uerè & propriè hēt essentiam: accidens aūt secundū quid, quæ sic probat. Vnūquodque sicut est ens, ita hēt essentiā: sed substātia est ens simpliciter, accidēs uerò est ens secundū quid: ergo substantia habet essentiā simpliciter, accidens aūt secundum quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tñ sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè, & primò prædicatur, & illud est ens secundū quid, de quo ens posterius, & secundū quid dr: sed de substantia ens dr absolutè, & primò, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVÆSTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an uniuocè de utroque. In hac q̄one, quinq; agēda sunt. Primò declarabitur titulus. Secūdo ponetur opinio Sco. Tertio arguetur contra illam. Quartò ponetur opinio S. Th. Quintò dissoluentur argumēta in oppositū.

¶ Quo ad primū sciendum est, q aliquid dupliciter cōtingit de aliquibus pdicari per prius & posterius. Vno mō secūdū esse illius prædicati. Alio mō secundū propriā rōnē eiuidē. Illud dicitur prædicari analogicè (secūdū esse) qd perfectius habet esse in uno, & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo q perfectius esse necessario habet in una spē, quā in alia: unde commentator 12 Met. commen. 2. dicit, q prioritas & posterioritas specierum nō impedit unitatem generis: & hoc modo nō quærimus hic: per se enim notum est omnibus, quòd ens perfectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud vero dr prædicari analogicè, seu per prius & posterius secundū rōnē propriā, quod de uno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero uero non nisi in respectu ad aliud. Verbi gra, Sanū prædicatur de animali sine respectu ad diætā, medicinam & urinā, de istis uero prædicatur nō nisi in respectu ad animal: di. n. animal sanū absq; additione aliqua: urina uero nō dr sana, nisi quia est signū sanitatis existentis in animali: & diæta similiter nō est sana, nisi qa est cōseruatiua sanitatis: & sic de alijs. Cum. n. diffinies sanū pdicatū de animali, nō pones in eius diffinitione respectū ad aliquid horū. Cū aūt diffinies sanū pdicatum de urina, in diffinitione eius poneres respectum ad sanitatē animalis cum ipsa animalis sanitate: & similiter in diffinitione diætæ, & medicinæ in eo q sanæ sunt: dicet enim, (ut iam dictum) quòd urina est sana, in eo q signum est sanitatis: diæta in eo quòd cōseruatiua: & medicina in eo quòd cā est illius: & hoc mō uertitur hic in dubium an ens prædicetur analogicè: ita q absolutè prædicetur de substantia: de accidentibus uerò non, nisi relatiuè ad substantiā: quod idē est q quærere, utrū substantia in eo, q ens nō includat accidens, accidens uerò in eo q ens includat substantiā: & in hoc pendet tota quæst. inter nos & Scotum: qm accidens in eo, q accidens includere substantiam ab omnibus conceditur: sed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO ad secundum Scotus 1. sen. di. 3. q. 1 & 3. d. 8. qō. 2. ponit hanc conclusionem: Ens est uniuocum substantiæ & accidenti, Deo & creaturæ: & probat eā sic: Omnis intellectus certus de uno conceptu, & dubius de diuersis, habet cōceptum, de quo est certus, alium a cōceptu de quo dubius: intellectus quisque pōt esse certus de Deo, seu de ppria passione, q sit ens, dubitando an sit ens finitū, uel infinitū: siue an sit substantia uel accidens: ergo conceptus entis est alius a cōceptibus istis, & ita neutrū est ex se: sed in utroq; illorum includitur: igitur uniuocus: prima propositio patet ex terminis. Minorem uerò experientia docet.

¶ Secundo sic, Ens non est uniuocū, ergo Deus nō est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo cōceptu simplici: hoc est falsum: ergo a destructione consequentis. &c. Consequentia probatur, Nullus cōceptus est producibilis in intellectu nro, qui non contineatur essentialiter, uel uirtualiter in obiecto relucēte in phātasmate: sed conceptus non uniuocus Deo & obiecto relucente in phātasmate est nō cōtentus iā essentialiter q̄ uirtualiter in obiecto relucēte in phātasmate: ergo nullus cōceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit uniuocus obiecto relucēte in phātasmate hoc aūt est creatura: ergo omnis cōceptus simplex, quē habemus de Deo, est uniuocus creaturæ: & cōsequēter cōceptus entis. Maior patet, Minor declaratur: qa obiectū creatū cōtinet essentialiter cōceptū increatū, ut de se notū est, nec uirtualiter: qa prius non includitur uirtualiter in posteriori, sed ecō uerso.

¶ Tertiò sic, Ois inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerādo rationē formalē alicuius: & auferēdo ab ea imperfectionē quā hēt in creaturis, & reseruando illā rōnē formalem, & attribuendo sibi omnino summā pfectionē: & sic ponēdo illā in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundē uniuocum, quam accipit ex creaturis.

¶ Quartò sic, Ens non est uniuocū substantiæ & accidenti: ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo, &c. Tenet cōsequentia, ex eo q cū substantia non immutet immediatè intellectū nostrū ad aliquā intellectionē sui: sed tm̄ accidens sensibile: sequitur, q nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidētis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est a conceptu accidentis, nisi ens uniuocū accidenti & substantiæ. Hoc autem quod in illa rōne assumit. s. q substantia nō immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius pōt naturaliter cognosci ab intellectu qn̄ immutatur (sicut apparet ex secundo de Anima) quod uisus est tenebræ cognoscitiuus, qn̄ lux non est pñs, eo q tunc uisus non immutatur: igitur, si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quando substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus secundi Meta. tex. com. 4. Probans Arist. cām entitatis & ueritatis, maximè entia & uera, assumit hāc propositionē Vnumquodque maximè ipsum aliorum dr, secundum quod alijs inest uniuocatio. ens ergo uniuocū dr apud Arist. de cā entitatis. s. Deo & alijs: aliter processus Aristo. nullus esset. arguit. n. sic, Causa uniuoca entitatis & ueritatis est maximè ens: & uerè Deus est huiusmodi. ergo. Auicenna quoq; primo Meta. c. 2. dicit, Substantia & quantitas non habent intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi spēs & quædam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductū est de conceptu certo, & dubio, Omnes, inquit, imaginantur certitudinem entis. dubitant autē utrum sit agens uel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes q esse accidentis nihil aliud sit, quàm esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (ut patebit) non probant uniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ea dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium arguo primo sic. Nullū uniuocatum in ratione sui uniuoci habet aliquid plus quàm reliquū uniuocatū: substantia & accidens sunt uniuocata per se in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui uniuoci, s. entis, quā substantia: discursus bonus: conclusio uerò est falsa. ergo altera præmissarum, non Maior, quia illa habetur ex antepræ dicamētis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas cōclusionis habetur septimo Meta. textibus & commentis secundo & tertio, ubi dicitur quod in ratione accidentis inquantū ens ponitur substantia, unde Commen. dicit in commento tertio, quod sedēs & stans non dicunt esse entia sine substātia. patet autē quod in diffinitione substātiæ, inquantū ens nō ponitur accidens

Prima

dens, nec substantia, eo quòd abstrahit apud eos ab illis. Patet secundò falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ; qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etsi sano possit a Scoto secundum apparentiam solui glossando Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quòd ab ipsa ueritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

¶Secundo arguitur sic, Ens est uniuocum prædicatū in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiuè inclusum: ergo est genus. Tenet cōsequētia ex diffinitione gñis, & conditione apposita a Scoto in primo sen. di.3.q.3. ultimam n. particulam assumptam exigi dicit ad genus, & hī secundū Aristo. quarto Top. Añcedēs quo ad primā partē & secūdā Scoti ibidē est. Quo ad tertiā aūt probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non ultima, sequeretur quòd addendo differentiam nō ultimam gñi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem mō, semel rōne gñis, & semel rōne differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in rōne animalis, & rōnalis, dicēdo animal rationale, erit nugatio: cū. n. prima pars rōnis animalis sit ens, erit rō propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rōnis sit ens, erit rō rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rōnale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter pones ens bis: & expressē nugationem committes. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, ubi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim q sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo q ens clausum in rōne albedinis denominat accidentaliter ens clausum in rōne animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quòd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

¶Hoc enim non est ad propositum: aliud. n. est loqui de ente in sua rōne cōi, in qua indistinctè uniuocatur supradictis: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet. n. palliari possit, q ens particulatum ad album & rōnale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quòd prima pars rōnis albi formaliter sumpti, denominet primam partē rationis animalis. Ea. n. est ens eodem modo sumptum, tū uniuocū sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: immo animal album eodem modo arguendo, ut prius utendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶Quòd si aliquis uim faciendo in uerbis Scoti, fortè dixerit, ens nō claudi in rōnali quidditatiuè & albo, sed in rōnalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: q scilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, secundum ueram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non: quare &c.

¶Tertio arguitur sic, Ens est uniuocū substātiæ & accidētis: ergo in rōne substantiæ expressè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & uiam communem: ergo &c. Prima consequentia probatur ex eo, q omne superius uniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in rōne hominis. Secunda consequentia probatur ex authoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum illa s. quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius rō, clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponat in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rōnem, in qua explicitè cadit ens, ut clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: ut clarior reddat. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum uniuocum & quidditatiuum cadere in rōne substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sentent. di. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta, eo quòd ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquā primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

QVO ad quartum principale prænoto differentiā inter uniuocū & æquiuocū, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorū nomen est cōe: & rō secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorū nomen est cōe, & rō secūdū illud nomē est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est cōe, & rō secundum illud nomen est aliquo mō eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: unde habent illud nomē cōe: utrunque. n. illorū dicimus sanū: diffinitio aūt eorum inquātum sana sunt, est aliquo mō eadem, & aliquo modo diuersa: animal. n. inquātum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædem aliquo modo istæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: unde analogum est medium inter purum æquiuocum & uniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam utriusque extremi, dicit. n. quodammodo plures rationes, & quodammodo unam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quod analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit unam rationem.

¶Nota secundò, q duplicia sunt analogata. Quædam secūdum determinatam habitudinē unius ad alterū. Quædam secundū proportionalitatem. Exemplū: Substantia & accidens sunt analogata primo mō sub ente: Deus aūt & creatura secundo mō: infinita. n. est distantia inter Deum & creaturā. Differunt autem hæc plurimum: qm analogata primo mō ita se habent, q posterius secondū nomē analogū diffinitur per suū prius: puta accidens inquantū ens per substantiā. Analogata uero secundo mō non: creatura. n. inquantum ens non diffinitur per Deum: unde analogata primo mō habent nomen cōe: & rōnem secundū illud nomen secundum quid eandem, & secūdum quid diuersam: per hoc q analogum illud simpliciter. i. sine additione aliqua de primo dr: de alijs uerò non nisi diuersimodè respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata uerò secundo modo habēt nomen cōe, & rōnem secundum illud nomen aliquo mō eandem & aliquo mō diuersam: non propter hoc, q illud simpliciter dicatur de primo & de alijs relatiuè ad primum, sed habent rōnem eandem secundum quid propter identitatē proportionis, q in eis inuenitur, & secundum quid diuersam pp diuersitatem naturarū suppositarū illis proportionibus. Exemplū, Forma & materia substāualis, & forma, & materia accidentiū sunt analogata quædā sub nominibus formæ & materiæ: habent. n. nomen cōe, puta formā & materiā & rōnem secundum nomē formæ siue materiæ eandem, & diuersam hoc mō: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se hēt ad substantiā, sicut materia accidentis ad accidens. utrobique. n. saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum & uocum nominu: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. com. 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. 7.

QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè utroq; mō analogiæ dr de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dr de Deo & creatura secūdo modo tm. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Authoritatibus autem Arist. 4. Meta. tex. cum. 3. & Cōmentatoris ibidē: expresse. n. ibi dicitur q ens non est unum, sed ad unū. Duodecimo quoque Meta. textu com. 28 expresse dr, q principia prædicamentorum nō sunt aliquo mō eadem nisi secundum proportionem. Super qua authoritate pōt argui sic, Illa non sunt uniuoca, quæ nullā identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidentium sunt huiusmōi: ergo &c. Minor expresse est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si. n. nullam aliam identitatem hñt nisi proportionis: oportet quòd careant unitate uniuoca. Et hæc authoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere unitatē analogā, dicunt cum hoc, q habet ēt identitatē uniuocam: cuius oppositum Arist. dicit solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

¶Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur, q̄ authoritate S. Tho. in quæstionib. de ueritate, q. 2 artic. 2. ubi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expressè fatetur, q secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cum ens dr de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimitur, quòd sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suū: sed de his aliàs, cū ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: mō sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, q conceptus entis formalis est unus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidētis Dei & creaturæ: & q conceptus obiectalis non habet nisi unitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, uel unitate proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quod cum talis unitas apud Arist. quarto Meta. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scientiæ, ens non oportet poni uniuocum ad hoc, quod passiones habeat: & contradictionem fuodet, & reliqua huiusmodi habeant ubi conuenientia. Hæc de quarto.

QVO ad quintum respondetur ordinatè ad argumenta.

¶Et ad primum dicitur, q argumentum illud si aliquid probat alietatem conceptus non uniuocationem probat, sicut ipsemet Scotus dicit. * & sic gratis concedimus illud, sicut etiam Auic. q tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptum, non tamen uniuocum & quidditatiuū.

¶Ad secundū negatur cōsequētia. Ad cuius probationem dico, quod aliquod cōtinere uirtualiter aliud, pōt intelligi dupliciter.

Margin notes: q.d.3.q.3 ? soluo ne quinti cōtra uniuocationē entis. — 8 Met. te. com. 16. — cap. 5. — Cō. 8. & 5. Met. cō. 12. circa med. c. 7. — Cōclusiones duæ. — 1. trac. de analogia. — 1. dist. 3. q. 8.

Vno modo sicut causa uirtute sua cōtinet effectum. Alio modo sicut effectus cōtinet uirtutē eius, participando illā sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet uirtualiter cōtinet secundo modo Deum. Nec oportet q continens isto modo sit prius: imò necessariò est posterius. Quòd si mihi dixeris, q hoc est abusiu uocabulis, quia apud oēs continere uirtualiter nō attribuitur nisi causę. dico q si fiat uis in uerbo, falsa est Maior, eo q datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, uirtualiter, & participatiuè: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concesso toto antecedenti, negatur consequētia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartū negatur consequentia. Ad probationem dr, q falsum supponit, s. q substantia non immutet intellectum p propriam spēm. Vnde ad eius probationē dico, q quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiuntur totū, quod ageret & pateretur substantia, si esset: sicut n. acceperunt modū essendi substantiæ, s. absque subiecto: ita & agere & pati. Et ideo ex multis hostiis sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substātiæ panis, & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nutritionem agunt, ac si esset ibi panis: non n. minus ex illis accidentibus nutrimur, q ex aliis hostiis non cōsecratis: sicut non minus ex consecratis generantur uermes & cineres, quā ex nō cōsecratis. Vñ ad argm̄ dico, q panis absens immutat, qm̄ non est omnino absens: tamen adest n. ibi accidens suum, quod est uice panis: quare non est simile de oculo respectu tenebræ. Nec est contra nos authoritas Arist. q in hæc omnia habent locum, ubi est simpliciter absentia obiecti: quam hic nō concedimus quoad operationes.

¶ Ad quintum dico, q quia mediū cōparatum uni extremorū, ut oppositū induit alterū extremū, ut dr quinto Phy. tex. cō 6. ideo analogum comparatū ęquiuoco, quod diuersas rōnes simpliciter sonat, uniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & meritò, eo q utebatur analogo secundum id, quod hēt de unitate: oportet. n. ad uerificandam illam maximam, q causa & effectus nō in sola uoce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: unde textus non est contra nos.

Ad ultimum.

¶ Ad Auicen. & Algazelem dico quòd nihil contradicunt: quia alteram non uniuocationem conceptus entis insinuant.

Substantiarum uerò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in utrisque est essentia: sed in simplicibus ueriori & nobiliori modo, secundum etiam quod habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hic ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se cōparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & ueriori modo habent essentiam, quàm compositæ, quam probat dupliciter. primò sic Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quam compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non uniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

Substantiæ Simplices subsistentes perfectiores sunt substātijs compositis.

Ad euidentiam huius partis nota, q ut habetur a S. Th. quarto sen. di. 2. q. 1. ar. 1. ad primū, simplicitas nec perfectionē simpliciter nec imperfectionē sonat, res. n. ex eo quod simplex, non habet perfectionē maiorē: sed ex eo q taliter simplex. s. simplicitatem subsistētē habet. Vnde materia prima est simplicissima. & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis. Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate. quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Sco. 1. di. 8 q. 1. ad primum quol. q. 1.

PROPTEREA caueto hic opinionem Scoti in primo sent. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem ueritatem tutari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Diffinitio perfectionis simpliciter.

¶ Perfectio simpliciter, apud Anselmū Monologiō 15. est q in unoquoque melior est ipsa, quā nō ipsa. Glossa sic, In unoquoque inquantū est indiuiduū entis, s. hoc eas nō inquantum est indiuiduum huius uel illius naturę, puta, hic hō, aut hic Angelus, melior est, &c. qa cōparatiuū includit suū positiuū: ideo n. el est. s. bonitatē seu perfectionē meliorem ponit, quā non ipsa, s. quam quolibet sibi incōpossibile: ita q ly non ipsa. non teneatur contradictoriè, sed incompossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas cōditiones: primo, q dicat pfectionē: secūdò, q illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quā quolibet sibi in cōpossibile. Propter defectum n. primæ cōditionis tā relatio, quā negatio à perfectionibus simpliciter excluditur. Propter uerò defectum secūdæ, ratiocinari, ridere, latrare, & hmōi pfectiones simpliciter nō sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius uel illius naturæ, non tamen entis. Dicimus quòd ly non ipsa, tenetur incompossibiliter & non contradictoriè: qa aliter omne positiuū esset pfectio simpliciter, quia in indiuiduo entis melius est positiuū quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficietenus cōsideres primā cōditionē: qm̄ pp defectū eius simplicitas non dicit pfectionē simpliciter. Simplicitas. n. nihil aliud est quā negatio compositionis: unde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in unoquoq; quam nō ipsa: & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, ut relatio est: simplicitas autē saluatur in relatione, ut relatio est ad. siquidem est simplicissima, nullam enim compositionem includit. & uniuersaliter secundum Scotum omnis differētia ultima relationis, ergo, &c. maior patet, ex eo quòd relatio ut relatio nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Præterea, Quod diuiditur per quantū, & non quantū, non est pfectio simpliciter. patet ista, qa implicat q aliquid sit nō quātū & pfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur p quantū & non quantū. ergo, &c. Patet minor, quia diuidit in simplicitatē relatiuam & absolutā: simplicitas autē relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad illa, q relatio formaliter sumpta nō est simplex, sed simpliciter prædicatur de ea denominatiuè: hoc nō euadit argumenta: qa simplicitas relatiua est passio relationis secūdum hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autē q alterū horū sit pfectius eo, cuius est: ut arguatur sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationē est eius passio, sicut uniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet nō primo: ergo simplicitas relationē denominans nō est maioris entitatis relatione, sed relatio nō est quāta. ergo simplicitas relatiua nō est quāta: ergo nec pfectio simpliciter. Sic ergo assūptū uerū s. q simplicitas diuiditur p quantum & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicāt q simplicitas sit modus, qd̄ tñ minus cōsonum ueritati est. Substantiæ ergo immateriales (nō rōne simplicitatis sunt pfectiores essentijs substantiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita ut dixi, qua gaudent.

Sed quia illarum substantiarū essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentijs compositorum incipiendū est: ut à facilioribus conuenientior fiat disciplina. In substantijs igitur cōpositis forma & materia nota sunt, ut in homine anima & corpus. Non autem potest dici, q alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planū est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur uel in genere: materia autem nō est cognitionis principium: nec secundum eam aliquid speciem uel ad genus determinatur. sed secundum id solum, quo in actu aliquid est.

Materia nō est essentia cōpositæ.

¶ In hac secunda parte capituli quoad ut essentia in substātiis cōpositis, declaratur ius (qa a notioribus inchoandū est) cōclusionē hāc negatiuā ponit, Materia sola nō est essentia substātiæ cōpositæ: quā duplici rōne pbat: Prima est talis, Illud qd̄ est essentia substātiæ cōpositæ est principiū cognoscēdi illā: sed materia sola nō est principiū cognoscēdi illā: ergo materia sola non est essentia substantiæ cōpositæ. Maior patet ex eo, quod unūquodq; per suā essentiā cognoscitur quidditatiuè: unde oēs aliæ cognitiones oriūtur. Minor habetur ex 9. Meta. text. com. 20. ubi dicitur, quod principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Scda rō est. Essentia substātiæ cōpositæ est id, quo res ponitur in gñe & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola non essentia substantiæ cōpositæ. Maior est euidēs inducendo in singulis: Socrates. n. per suā naturā in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quod actuale sit, eo quod est principium, distinguendi ipsum ab alijs speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu uniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

Com. 7. Met. t. 28 et com. 34.

Neque etiam forma tantum substantiæ compositę essentia dici potest, quamuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet, quòd essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur: diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formam, sed & materiam continet. aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec enim potest dici, quòd materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius. vel

Essentia substantiæ compositę nō est sola forma.

tas extra illam naturam, vel essentiam eius: quia et hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectæ non habent: unde oportet, quòd in diffinitione sua substantiam, vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum: patet ergo quòd essentia comprehendit materiam, & formam.

¶Hic ponitur secūda conclusio negatiua talis. Essentia substātiæ cōpositæ non est sola forma, quā unica rōne probat sic, Illud est essentia substantiæ cōpositæ, quod p eius diffinitionē significatur: sed sola forma p eius diffinitionē nō significatur: ergo sola forma nō est essentia substantiæ cōpositæ. Maior est de se nota: minor pbatur: quia diffinitiones naturales p hoc differūt a Mathematicis: q̄a istæ significāt solā formā i. formā absq; materia sensibili: naturales uerò significat formā, & materiā sensibilē.

¶Sed ad hanc rationem potest dici, quòd cum significari p diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, ut pars rei diffinitæ. alio modo, ut subiectum rei diffinitæ: seu ut deferens rē diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma ut res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, ut quidditatem deferens.

¶Contra hanc rōnem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est propriū accidētibus ex imperfectione suæ essentiæ, nō cōuenit specificis substātiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiā suam est propriū accidētibus ex imperfectione suæ essentiæ: ergo hoc nō conuenit substātiis specificis. Maior patet ex terminis: quod. n. est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Met. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, q̄ licet formæ partis, puta animæ, cōuenIat et diffiniri per aliquid extra essentiā eius: ac p hoc istud uideatur esse nō propriū accidētib. sed cōe eis & formis partiū: in rei tñ ueritate propriū est accidentium, eo q̄ diffinitio nō est nisi rerū existentiū in recta linea prædicamētali habētium speciē completā, cū diffinitio cōponatur ex genere, & differētia, sola aūt accidentia inter entia, & specie completa sunt p additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: unde & anima diffinitur per aliud extra essentiā suā, pro quāto participat de accidentis natura esse i alio.

Essentia substātiæ cōpositæ nō est relatio inter materiā, & formā, aut aliqđ supadditum composito.

Non etiam potest dici, quod essentia significet relationem, quæ est inter materiam & formam, vel aliquid superadditum istis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum a re, nec per eā res cognosceretur: quæ omnia essentiæ conueniunt. per formam n. quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: unde illud, quod superaduenit, nō dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu talis, sicut accidentia faciunt: ut albedo facit actu album, unde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substantiæ cōpositæ, non est aliqua relatio inter materiā, & formam, aut aliquid additū composito ex materia, & forma: quam probat ex duabus rōnibus. Primo sic, Omnis relatio media inter materiā, & formā, & similiter omne additum cōposito ex materia & forma est accidens extraneū substantiæ: nulla essentia substantiæ compositæ est accidens extraneū, ergo. Minor est de se nota. Maior uerò probatur, Omne adueniens enti simpliciter faciēs formaliter ens tale est accidens extraneæ naturæ a substātia: oīs relatio media inter materiā & formā, & omne additū cōposito adueniunt enti simpliciter, & faciunt ens tale: ergo omnia hmōi sunt accidentia extraneæ naturæ a substantia cōposita. Huius p syllogismi Minor declaratur: primò ex eo, q̄ forma substātialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, ut dī secūdo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur secundo ex eo, q̄ generatio terminata ad formā substantialē est generatio simpliciter: terminata uerò ad formā accidentalē, est gñatio secundū quid, ut dī 5. Phy. tex. cō. 7. cum. n. materia Socratis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Socrates fieri: acquisita aūt forma substantiali, cum magnitudinē acquirit, non dicit Socrates fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

¶Secunda ratio est ista. nullum additum ut relatio illa media, aut ut quomodolibet sequēs compositum ex materia & forma est proprium principium a priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ: essentia substantiæ compositæ est proprium principium a priori completæ notitiæ eius: ergo. &c.

Boetius li. de duabus naturis, & una persona Christi.

Relinquitur ergo quòd nomen essentiæ in substantiis compositis significat illud quod est ex materia & forma compositū: & huic positioni sonat uerbum Boetij in commento Prædicamentorum, ubi dicit q̄ Ousia significat compositum. Ousia n. apud Græcos idem est, quod essentia apud nos, ut ipsemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicenna autem dicit, quod quidditas substantiarum compositarum est ipsa compositio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit super septimo Metaphysicæ, natura quam habent species in rebus generalibus est aliquod medium. i. compositum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia esse substantiæ compositæ non est tantum formæ, nec tantum materiæ, sed ipsius compositi: essentia autem est secundum quam res dicitur esse. Vnde oportet ut essentia, qua res denominatur ens, non tantum sit forma, nec tantū materia, sed utrunque: quamuis huiusmodi esse, sive essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut. n. in aliis uidemus, quæ ex pluribus principiis constituuntur, quòd res denominatur ex altero illorum principiorum tantum, sed ab eo quod utrunque complectitur, ut patet in saporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo: & quamuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, sed à sapore, qui calidum & humidum complectitur.

7. Met. c. 4 com. 27.

¶Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua: Essentia in substantiis cōpositis significat cōpositū ex materia & forma, quā p locū a diuisione concludit ex authoritate Boetij, Auic. & Commentatoris, septimo Met. com. 27. & rōne tali probat, Id quo tanquā principio cōpleto denomināte, substantia composita est ens, est compositū. sed essentia ipsius substantiæ compositæ est id, quo tanquā principio completo denominante substantiæ compositæ est ens: ergo essentia ipsius substantiæ cōpositæ est composita. Minor de se est clara. dicitur. n. & est Socrates ens propter suam essentiam, quam habet: Maior uerò declaratur sic, Quandocunque aliqua res ex plurib. principiis cōstituitur, non est talis ex altero eorū, ut cōpleto principio, sed ex complectente utrūq;, sed substātia cōposita est ens ex pluribus principiis cōstitutū. s. materia & forma: ergo nō ex altero tāquā cōpleto principio, sed cō plectēte utrunq; est, & dī ens: sed id qđ cōplectitur utrunq; est cōpositū: ergo id, quod substātia cōposito tanquā cōpleto principio, denominātē esse, oportet esse cōpositū, quod erat probandū. Maior huius p syllogismi exēplariter in saporibus declaratur in litera tāquā ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quod aūt dicit, q̄ sola forma est causa essendi, infra patebit.

QVÆSTIO IIII.

Num materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponē opinionē com 2 opin. S. Tho. tertiò respondebitur argumentis oppositis.

QVO ad primū Cōmentator 6. Met. cō. 21 & 34. opinat. materiā non esse partē quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, ut deferēs illā quidditatem: adducit aūt in 34. cō. ad hæc rōnē talē: Essentia rei est substātia declarans rē quidditatiuè: materia nō est substātia declarās quidditatem rei: ergo materia non ptinet ad essentiā rei: minor colligitur ex primo Phy. tex. cō. 69 ubi dr, q̄ materia secūdū se est ignota: & per consequēs alterius declaratiua non est. Ex cō verò 21. pōt elici talis rō ad hoc: si quidditas hominis esset hō cōpositus ex materia & forma, tūc quidditas hominis haberet quidditatē: & sic quidditatis esset quidditas: qđ est falsum. Tenet cōsequētia, quia quæcunq; sunt idē, quicquid habet unū, habet reliquū. si ergo quidditas hominis & homo cōpositus sunt idē, cum homo cōpositus habeat quidditatē, sequitur q̄ quidditas hominis habeat quidditatē. Hanc eandē positionē vī docere Arist. 7. Meta tex. cō. 34. expressè dicens materiam non esse partem quidditatis: & secundo Phy. tex. com. 28 partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Met. tex. com. 25. dicit quòd mas & fœmina non uariant speciem, quia sunt differentiæ materiales.

Comm̄. secundo opinionē

¶Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis, distinctionis, suppositi à natura, sensibilitatis & similium, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

QVO ad secundum S. Tho. 5. Met. supra tex. com. 3. & prima parte q. 75. art. 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia uerò est illa. Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, uniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est uera pro tanto, quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia uniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, ut deferens ipsam, sed ut pars essentialis.

Lect. 9.

¶ Ad primã rõnem in litera factã dicunt aduersarij, q̃ propriũ est accidentibus diffiniri p additamentum alterius gñis: & hoc nõ conuenit substantijs: sed diffiniunt̃ substantiæ p additũ sui generis: materia.n.est in eo genere, in quo est quidditas declarata.
¶ Contra ergo nulla est dĩa inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionẽ formæ totius, nisi fortè secundum modũ significandi, cum vtraq; per additamẽtũ gñis diffiniatur: & sic eadẽ erit diffinitio aĩæ & viui: & tunc sicut nullum genus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione aĩæ: ita nullum ponetur in diffinitione viui, & sic de alijs: quod est manifestè falsũ.
¶ Confirmat̃ S. Th. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiuè sumpto, cui cõuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecè cãm illius passionis: sed corpus contrarietati subiectũ quidditatiuè sumptum est subiectũ, cui cõuenit corruptibilitas p modum passionis adæquatæ: ergo in corpore cõtrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inueniri cãm corruptibilitatis: & talis cã n̄ est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principijs quidditatis, aliter nõ conueniret ei secundũ quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, q̃ corruptibilitas primò cõcinditur de corpore cõtrarietati subiecto. Quod aũt cã corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Commentatorem maximè.
¶ Secundò sic, Id quod est pars humanæ naturæ est pars qdditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idẽ: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor, ex eo q̃ materia est natura secundũ 2. Phy. tex. com. 1. Et si nõ est pars, oportet q̃ in Socrate sint duæ naturæ nõ partiales: quia nõ sunt partes alicuius naturæ: quod est impossibile. Tertio declarat̃ hãc fuisse mentẽ Arist. primo ex octauo Met. tex. com. 15. & 16. ubi assignat cãm, quare diffinitio cõpositorũ est una: quia ex actu & potentia natũ est fieri vnũ. quidditates aũt simplices seipsis, inquit, hñt vnitatẽ statim, eo q̃ formæ eæ sint: ex quibus hẽt, q̃ si essentia substantiæ cõpositæ esset sola forma, non oporteret Arist. assignare causam pp̃ quid sit una: forma.n. seipsa est una: sed quia est cõposita ideo dixit q̃ unitatem hẽt, ex eo q̃ altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Met. tex. vltimo totum commentum dicit, q̃ in quidditatibus compositorum accidit error, non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt cõpositæ illæ quidditates, vnde ex earum compositione errorẽ accidere põtẽ: qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non hẽt: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicẽ: & quòd quidditas substantiæ materialis differt à quidditate separata, ex eo quòd ista est essentialiter simplex, illa verò est essentialiter composita. Hæc de secundo.

QVO ad tertium dicendum est ad rõnes in oppositum: ad quarum primã negatur Minor: licet enim materia secundum se, idest, solitariè sumpta sit ignota: adiuncta tamen & substracta tali formæ specificæ, siue genericæ declaratiua est alterius.
¶ Ad secundã negatur consequentia: ad cuius probationẽ dĩ, q̃ Maior illa põt intelligi dupliciter. Vno modo sic. Quæcunq; sunt idem realiter, quicquid realiter cõiunctũ est uni, est & realiter coniunctum alteri, & sic conceditur: sed non est cõtra nos. Alio modo sic, quæcunq; sunt idem realiter, quicquid prædicatur de uno, prædicatur de altero. & hoc modo, est falsa. Aliqd enim cõuenit vni ut distincto scdm rõnem ab altero, qd non conuenit alteri, sicut in proposito habere quidditatẽ conuenit homini, vt distincto à sua quidditate secundũ rõnem: distinguitur n. ab illa, ut habens ab habito: & quia sic oportet distinguere illam Maiorẽ in proposito, ideo argumentum non procedit.
¶ Ad id quod additur ex Arist. dĩ q̃ septimo Metaph. non remouet materiã à quidditate: sed materiã particularem & eas partes, quæ p accidens se hñt ad speciei intellectũ, ut manus & pedes: verbi gratia ab hoĩs rõne: & has carnes & hæc ossa. Quod autem partes diffinitionis in genere causæ formalis collocent̃, nõ est cõtra id qd dicimus. Meminisse.n. oportet, qd oẽ superius se hẽt, ut formale respectu inferioris: ut ibid. ab Arist. hr̃. Masculus quoq; & fœmina etsi nõ differãt specie in gñe aĩalis, sicut albũ & nigrũ, differunt tñ specie in genere suo, cum dĩ, q̃ ad genus animal p accidens se habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere non causam diuersitatem specificam.

T. c. 34. & 37.

Secundo phy. T. c. 28.

¶ Ad vltimã confirmationẽ de passionibus materiæ dĩ, q̃ illa sequũtur materiã particulariter existentẽ & non sequuntur materiã abstractã a singularib. q̃ est pars qdditatis specificæ: & iõ nõ oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiã remoueri à quidditate p̃pter [illegible] quod illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principiũ est materia, ex hoc fortè videtur sequi, quòd essentia, quæ complectitur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis: ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obijcit cõtra quartã conclusionẽ sic, Id quod cõprehendit in se materiã intrinsece est particulare: essentia substantiæ cõpositæ cõprehendit in se materiã intrinsecè: ergo essentia substantiæ est particularis: ergo nõ datur essentia substantiæ cõpositæ uniuersalis: quod est falsum. Et vlterius sequitur, q̃ uniuersalia naturalia nõ sunt diffinibilia: quia rerum naturalium nõ nisi essentiæ sunt diffinibiles: eo q̃ diffinitio significat essentiam rei: essentiæ aũt naturalium, vt deductum est, particulares sunt. Maior probatur sic. Quod hẽt in se actu intrinsecè principium indiuiduationis, est particulare: hñs intrinsecè materiã, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est quòd materia non quomodolibet accepta est principiũ indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolute, quæ sunt materia hominis non signata.

¶ Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorẽ cũ sua probatione, dicens, q̃ materia dupliciter accipitur: signata scilicet & nõ signata: signata est principium indiuiduationis, nõ signata ponitur pars essentiæ specificæ: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: nõ signata ponit̃ in diffinitione uniuersalium. unde & patet uniuersalia diffiniri, & tamen materiã includere: sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVÆSTIO. V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partem dubitatur an materia sit principium indiuiduationis. In hac q̃stione sunt sex agenda. Primò declarabitur titulus: secundò ponetur opinio Scoti: tertio impugnabit̃: quartò ponetur opinio S. Th. quintò arguetur contra illam: sexto respondebitur argumentis in oppositum.

QVO Ad primum nota, q̃ cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat, s. distinctum à se & distinctum ab alijs: nihil aliud quæritur nisi p quid primò natura specifica reddatur incommutabilis: ita q̃ repugnet sibi cõicari pluribus: ut superius inferioribus cõicatur, atq; p quid hoc indiuiduum primò distinguitur realiter ab alijs eiusdem speciei. Duo ergo quæruntur cõcurrentia ad indiuiduationem, s. quo (primò) natura specifica reddatur incommutabilis, & quo (primò) realiter distinguatur ab alijs eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quia aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur.n. hic de incõmunicabilitate, q̃ opponitur cõicationi reali, & non de incõicabilitate, quæ opponitur cõicationi formæ, hanc.n. nullus dubitat primò cõuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quæ non est nisi inter entia realia, & non de distinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus distinguũtur. Aduertendo semper, q̃ non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hęc de primo.

QVO Ad secundum, Scotus secundo sen. dist. 3. q. 6. opinatur, q̃ natura specifica indiuiduatur per quoddam positiuũ p se contrahens illam, & faciens unum cum illa: ita q̃ illud positiuum nec est materia, nec forma, nec cõpositum: sed est modus omnium, seu vltima realitas materiæ, formæ & cõpositi, eadem illis realiter: & sic apud eũ de principio indiuiduationis ponit̃ talis cõclusio. Principiũ indiuiduationis nõ est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietas indiuidualis. s. hęcceitas.
¶ Huius conclusionis pbationes, quo ad tres primas partes nũc omitto, postmodũ quantũ ad positũ spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic. Vnitas sequitur entitatẽ, & proportionaliter loquendo, eodem.n. modo res est ens & una. igitur unitas simpliciter vltima, s. numeralis seu indiuidualis sequitur entitatẽ indiuidualem, sed clarum est, q̃ entitas illa indiuidualis nõ est aliquod eorum, quæ sunt actu in specie, nec aliquod accidens: cum oĩa accidentia sint post. ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorũ scilicet cõstitutiua: & arguatur sic, illud ad quod primò sequit̃ vnitas numeralis, est principiũ indiuiduationis: p̃prietas illa seu hęcceitas est id, ad quod primò sequit̃ vnitas numeralis, ergo hęcceitas est principiũ indiuiduationis. Maior patet: q̃a vnitas proportionaliter sequit̃ ens. Minor probat̃: q̃a vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cum præcedat totum genus accidentium.

¶ Sicut

¶ Secũdò sic, Oĩs differẽtia differentiũ reducitur ad aliqua primò diuersa: alioquin nõ esset status in differẽtibus: sed indiuidua ꝓpriè differũt, ergo eorũ differẽtia reducitur ad aliqua primò diuersa, hæc nõ sunt naturæ ipsorũ, nec priuationes, nec accidẽtia aliqua, ergo sunt haeccheitates. ꝓbatio huius vltimi assumpti quo ad tertiã partẽ, q̃a si differẽtia indiuiduorũ reducitur ad aliqđ accidẽs, maximè reducitur ad quãtitatẽ: sed hoc nõ. Qđ sic patet q̃ratur. n. per qđ hæc quãtitas & illa quãtitas differũt, nõ seipsis: quia sic. n. specificè distinguerẽtur aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc nõ põt esse: q̃a aut distinguũtur situ, qui est speciale ꝓdicamentũ, & hoc nõ, q̃a ille est posterior, quãtitate aut situbus, q̃a est differẽtia quãtitatis, & hoc non: quia quæritur per quid illi situs distinguũtur, aut seipsis, & hoc nõ põt dici: quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitũ. Et propterea cum situs, qui est differẽtia quãtitatis integretur ex cõtinuatione & permanẽtia partiũ, idẽ est dicere, hæc quãtitas differt ab illa propter aliũ situ, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶ Tertiò sic, Id qđ se toto primò cõstituit aliqđ singulare in sua entitate singulari, & vnitate cõsequẽte talẽ entitatẽ, et se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & cõsequẽter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu haeccheitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodẽ modo probatur, vt supra. Hæc de secundo.

Cõtra Scoti existimationẽ.

QVO Ad tertiũ arguitur cõtra opinionẽ Sco. dupliciter. Primo sic: Oĩs actus singularis præexigit potentiã singularẽ, quam actuat: sed haeccheitas est actus singularis, ergo præexigit potentiã singularẽ, quã actuat: sed illa potẽtia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduẽtũ haeccheitatis: & sic haeccheitas nõ est principiũ indiuiduationis ꝓpositiones assumptæ oẽs sunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tñ probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. com. 38. vbi docet cõparationẽ causarũ, vndè sicut forma particularis ꝓexigit materiã particularẽ: & sic actus potẽtiã. Si dicatur, q̃ hoc est verũ, vbi actus potẽtia distinguuntur realiter, eo q̃ tũc potẽtia realiter recipit actũ: hoc nõ obstat: eo q̃ secundũ Sco. q̃n aliqua duo adunantur realiter, eundẽ ordinẽ ex natura rei retinẽt, quẽ haberent si essent distincta realiter. cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potẽtiã singularẽ: oportet q̃ & nũc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

¶ Secũdo sic, Illa q̃ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: haeccheitas Socratis & Platonis nõ sũt huiusmõi: ergo. Maior est Scoti, minor ꝓbatur, id q̃ conuenit magis cũ vno quã cũ alio, nõ est primo diuersum ab eo, cũ quo magis conuenit. sed haeccheitas Platonis magis cõuenit cũ haeccheitate Socratis quã cũ haeccheitate albedinis: ergo haeccheitates Platonis & Socratis nõ sunt primò diuersæ. Maior pro syllogismi patet ex terminis. primo. n. diuersum ab alio nõ cõuenit cũ illo, Minor ꝓbatur dupliciter: primò: q̃a haeccheitas Socratis & Platonis cõueniunt in specie: haeccheitates Socratis & albedinis differũt genere. Secũdo, quia illa magis cõueniũt quæ magis assimilãtur: magis autẽ assimilãtur quæ sunt magis cõparabilia: haeccheitates autẽ Socratis & Platonis sunt cõparabiles magis quã haeccheitates Socratis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdẽ prædicamenti sunt magis cõparabiles, quã res diuersorum prædicamentorũ.

¶ Tertiò sic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdẽ speciei præexigit necessariò ipsorũ distinctionẽ: proprietas indiuidua is, puta Socreitas, cõuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdẽ speciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis ꝓexigit distinctionẽ Socratis à Plat. & sic ꝓprietas indiuidualis nõ est id, quo primò Socrates distinguitur à Plat. Conclusio est falsa secũdũ Sco. processus est bonus. ergo altera ꝓmissarũ est falsa: vtraq; autẽ est sua: ergo oĩno falsus cõuincitur: & Maior quidẽ hĩ à Scoto in quolibet. q. 2. Minor a t est sua cõclusio quam nunc impugnamus.

¶ Quarto vidẽtur hãc positionẽ cõtradicere Peripateticis. Ab Arist. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 42. sit hæc cõsequẽtia, primũ cœlũ, id est primũ principiũ est vnũ specie & plura numero: ergo habet materiã, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam autẽ Sco. intelligentis ꝑ materiã indiuidualẽ ꝓprietatẽ, destructiuã esse textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicẽte, Omne qđ est vnũ in specie & plura in numero, habet materiã: sed iam declaratum est q̃ principiũ cœli nõ habet materiam. ex quibus verbis apparet, q̃ de illa materia loquitur, quã declarauit non esse in primo principio. Apparet autẽ in tex. com. 30. expressè declarasse motorem cœli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossę ex 3. Metaph. tex. com. 11. vbi dicitur q̃ omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in commentatorem primo Physic. com. 6.

Tex. cõ. 9. & 93.

¶ Nec admittẽda est glossa Antonii Trõbetę, q̃ intelligitur cõcomitãter. Eodẽ enim modo & vniformiter debet teneri (scilicet secundum) in primo membro & in secundo: in primo autẽ notat causalitatẽ, ergo & in reliquo. Deprehendi quoq; potest esse puram fictionẽ nouam hanc de haeccheitatibus inuentionem, ex primo cœli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Com. Hæc de tertio.

QVO ad quartum opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est q̃ materia signata est principium indiuiduationis.

Circa hanc conclusionẽ aduertendum est, q̃ Thomistę inter se differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, q̃ ad indiuiduationem duo concurrere debent, materia & quantitas. Differunt autẽ quia aliqui tenent, q̃ aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecũ indiuiduationis principium materia dante incõmunicabilitatem, siue in distinctione in se, quãtitate dante distinctionẽ ab aliis: & tale aggregatũ dicunt esse materiam signatam. Alii verò longè melius sentiunt dicẽtes, q̃ principium intrinsecũ indiuiduationis & quo ad incõmunicabilitatem, & quo ad distinctionem ab aliis est materia signata nõ materia quanta seu aggregatum ex materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Th. vera vt ostendatur, ideo hãc declarare volumus & tueri: declarando primò quid importet materia signata, secundo excludendo primã expositionẽ Thomistarum: tertiò probando conclusionem intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est quã materia capax huius quãtitatis, ita q̃ non illius: hæc namq; materia est pars intrinseca Socratis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandũ est. n. q̃ agẽs particulare, puta hoc semen cõtinue appropriat materiam ad formã inducendam hoc modo, q̃ sicut semen humanum appropriat materiam ad animam: ita hoc semen ad hanc animã: vnde cũ in primo instãti generationis Socratis, quod est primũ esse Socratis, & primũ nõ esse formæ præcedẽtis, & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare compositũ: deinde naturali ordine sequũtur oĩa accidẽtia (in via nostra) in illo priori sc̃dm naturã: quo cõpositũ particulare terminat p se primò generationẽ: materia q̃ est pars intrinseca eius, s. Socratis, ita est appropriata ipsi Socrati ab agẽte particulari, q̃ nõ est capax alterius quãtitatis quã eius quã Socrates sibi determinat: oĩum enim natura constantiũ determinata est ratio magnitudinis & augmẽti, vt dr̃ secundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiã, nisi capacitatem huius quãtitatis: ita q̃ non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quã potẽtia receptiua huius quãtitatis: ita quod nõ illius, potẽtia autẽ receptiua nihil realiter distinctũ in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctũ secundũ rationẽ tantũm à materia. Sicut materia propria nihil addit supra materiã realiter distinctũ ab ipsa: dicit tñ aliquid reale in materia: quod non explicat materia secundũ se: materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hãc quantitatẽ si diffiniretur: sicut propria potẽtia non nisi per propriũ actũ diffinitur, vt dr̃ tertio Physicorũ, texto 6. 10. Materia autẽ secundũ se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem importãt: & propterea S. Tho. non dixit materiã signatam materiam cũ certis dimensionibus, s. sub certis dimẽsionibus: & alibi dicit, q̃ sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialẽ distinguit genericè corpora cœlestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatẽ distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata nõ dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatem vero in obliquo: sicut potẽtia materiæ significat materiam in recto: in obliquo uero actum, quẽ respicit, eo q̃ non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

¶ Quod autẽ Thomistę alii nõ cõuenientes exponant, sic declaratur, Idem est principiũ distinctiuũ indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdẽ speciei: sed materia non quanta, sed sic signata modo præexposito est principiũ intrinsecè distinctiuũ indiuidui à specie: ergo nõ materia quãta: sed materia signata est principiũ intrinsecũ distinctiuũ indiuidui ab altero eiusdẽ speciei indiuiduo. Minor ab eis cõceditur: & est S. Tho. expressè in tractatu q̃ de principio indiuiduationis vocatur, q̃ sc̃dm veritatẽ & antiquũ titulũ uocatur de Potẽtiis cognoscitiuis: ut habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatũ illum completũ uidi: est. n. truncatus ille, qui cõmuniter habetur. Maior uero nõ nisi uoce a proteruis negari potest: vt: uniuersaliter nanq; uerũ uidemus, q̃ quandocunq; aliquod cõmune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idẽ differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idẽ homo differt ab animali, & à Leone, s. differentia propria: unde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere.

Tract. de principio indiuiduationis.

c. de differentia.

guere constitutũ à superiori, & aliis compatibus. Probatur ergo hæc cõclusio nrõ præexposito, s. materia signata est intrinsecum indiuiduationis principiũ: illud est intrinsecũ principiũ indiuiduationis, cui primò repugnat cõicari pluribus per modũ, quo vniuersale communicatur particularibus: sed materia signata est id, cui primò repugnat cõmunicari, vt vniuersale particulari, ergo, &c. Maior ab oĩbus conceditur. Minor vero probatur: sed notandum q̃ minor duo includit in se, q̃ materiæ signatæ repugnat cõmunicari pluribus: & quod primò ei repugnat: primũ horũ ex se patet: materiã enim capacẽ huius quãtitatis tñ, impossibile est plurificari. Secundũ autẽ probatur, illud cõpetit primò materiæ signatæ, q̃ circũscripto quocunq; alio sibi conuenit & ipsa circunscripta nulla alteri cõuenit (ex primo Posteriorũ) sed nõ cõmunicari pluribus vt vniuersale particulari circunscripto quocũq; alio existẽte in substãtia sensibili conuenit materiæ signatæ: & ipsa circunscripta nulla alteri conuenit: ergo non cõmunicari pluribus primo conuenit materiæ signatæ inter oĩa, quæ in substãtia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtrãq; sui partẽ, quo ad primã sic. Id qđ materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quod sub eius opposito nõ est intelligibilis, cõuenit sibi circunscripto quocunq; alio: patet ista ex terminis, sed incõicabilitas cõuenit materiæ signatæ præcisè vt sic acceptæ: ita q̃ sub eius opposito materia signata nõ est intelligibilis: non. n. potest intelligi materia propria indiuidui cõicabilis: ergo incõmunicabilitas conuenit materiæ signatæ circunscripto quocunq; alio. Secunda pars minoris patet exemplariter: q. circũscripta Socratis materia signata, seu materia ꝓpria: q̃ idẽ est, certũ est q̃ non remanet hic, neq; forma eius remanebit hic, neq; ipsa materia, si enim materiã propriam non habet per quid, erit per ordinem communiũ. Secundũ probatur eadẽ dem cõclusio sic: Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè bene, sed absq; quibusq; aliis ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ cõpositæ: ergo frustra adduntur quæcunq;. minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorũ rationibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et cõfirmatur, quia cũ in substãtia cõposita nõ sint nisi materia & forma & cõpositum ex his, & accidẽtia quæcũq; indiuiduo accidunt, nullã aliã intrinsecã causam habent, nisi aliquid horũ. & sic ad inuestigandã indiuiduationis cãm nõ oportet extra hæc vagari. Probatur tertio eadẽ conclusio authoritatibus Arist. & Com. supra inductis, quas nõ opus est repetere. Apparet quidẽ apud eos euidenter oẽm distinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecũ indiuiduationis principiũ: quo intrinsecè (licet particulariter) Socrates est hic. Dico autẽ particulariter: quia non arbitror materiã signatã esse ipsam indiuidualẽ ꝓprietatẽ seu differẽtiã: sed potius differentiæ indiuidualis essentiale principiũ. Opinor. n. q̃ proportio materiæ signatæ ad proprietatẽ, seu differentiã indiuidualẽ sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiã hominis cõstitutiuã, sicut. n. anima intellectiua nõ est ipsa differentia, puta rationale: sed id vnde sumitur, ita materia signata non est ipsa differẽtia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & qđ causat ipsã intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rõnale tãquã per principiũ formale totale, & per animã intellectiuã tanquã per principiũ partiale intrinsecũ formale, à quo rationale mẽdicat & causatur: ita Socrates est hic per differentiã indiuidualẽ, tãquã per totale quoddã denominans, qđ nihil aliud est, quã gradus indiuidualis: sicut differẽtia specifica est gradus specificus & per materiã significatã per priorẽ causam intrinsecam à qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc sit diuersitas, q̃ ipsi differẽtias indiuiduales absque essentiali depẽdentia à materia signata multiplicãt: nos autẽ sicut animal cõtrahere nesciremus ad hominẽ & bouẽ sine formis partiũ: à qbus differẽtiæ cõtrahẽtes animal causant, sic speciẽ, puta hominẽ cõtrahere ad indiuiduũ nõ nouimus sine materia signata quæ est causa indiuidualiũ differẽtiarũ: & cõsequẽter primò principiũ indiuiduationis intrinsecũ. Mouent ad hoc dicendũ, quia teneo Socratẽ substãtialiter sumptũ in recta, s. linea prædicamẽtali sub specie esse vnũ numero: non vnitate de prædicamẽto quãtitatis, sed substantiali, quã necesse est antecedi, cũ sit eius passio ab indiuiduali gradu: quẽ ipsa indiuidualis differẽtia importat. Et hoc ita sit de mẽte S. Doct. nõ censeat quisquam, priusquã legerit ipsum: & in cõpendio Theologiæ, c. 157. vbi vult Socratem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

Te. co. 14.

Secunda ratio.

QVO ad quintũ arguitur cõtra conclusionẽ & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic, Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter: quia tunc esset prius, & nõ prius, sed substantia est prior naturaliter quãtitate, igi (nihil) causatũ à quãtitate siue qualitercũq; præexigẽs naturã quãtitatis põt esse idẽ substãtiæ, nõ igitur signatio ista à quantitate causata est eadẽ substãtiæ. Probatio Maioris, vbi est vera & realis identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idẽ realiter esset & nõ esset: sed possibile ẽ prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absq; eo q̃ dereliquitur, vel causatũ à posteriori naturaliter.

cap. 157. de principio indiuiduationis & d. 3. q. 7.

¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non põt habere esse à causato: quia tũc causa, inquantũ sufficiens ad causandũ, esset causata à causato: & illud causatũ esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandã quãtitatẽ: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

¶ Præterea, Quæro quid est quantitatẽ causare vel derelinquere talẽ modũ seu signationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi q̃ præfuit quantitas, tunc non modo signatio est per quantitatem: quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquat talẽ modũ in substãtia, quã qualitas: nõ videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat superficiẽ, nihil relinquẽdo in ea: ita quãtitas informat substantiã in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quãtitas ista, quæ ad indiuiduationẽ concurrit, aut est quãtitas terminata, aut interminata: nõ terminata, quia illa sequitur formã in materia, & per consequens singularitatẽ substãtiæ: quia sicut substãtia est causa eius, ut est terminata, ita hæc substãtia est causa eius, ut est hic terminata. Et cõfirmatur hoc quia cũ quãtitas terminata varietur sola rarefactione, idẽ indiuiduũ erit multis singularitatibus idẽ: qđ est impossibile. Si autẽ interminata, contra: illa manet eadem in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quãtitas cõcurrit ad indiuiduationẽ, ut primò distinguẽs, oportet q̃ in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia: sed tũc tua ꝓpositio nõ est vera: illa. s. omnis differẽtia formalis ẽ specifica. quãtitas. n. hæc & illa cũ sint formæ, differrẽt specificè. Quod si quantitatẽ excipias ab illa positione fundamentali ædificii ruinosi, unde probabitur, q̃ differentia formalis sit specifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cũm quantitas forma sit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamẽti substãtiæ est prior cæteris prædicamẽtis, ergo cũ indiuiduũ substãtiæ claudatur in ista latitudine, oportet q̃ sit intrinsecè cõpletũ absq; dependentia à quãtitate, q̃ est posterior. Et cõfirmatur quia nihil reponitur in aliquo genere per aliqd, qđ sit extra illud genus. Multa alia argumẽta fiunt à Sco. & aliis: sed quia cõcludunt materiã solã uel quãtitatẽ solã, uel aggregatũ ex materia & quãtitate nõ esse principiũ indiuiduationis. omisi, nihil. n. cõtra nos. Omisi ꝓterea q̃ indirectè cõtra positionẽ nr̃am essent, breuitati studẽs. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis nũc deinde aliis pro opinione contra inductis.

¶ Ad primũ igitur istorũ dr̃, q̃ falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, q̃ proportio materiæ significatæ ad hanc quantitatẽ est proportio potentiæ ad propriũ actum: vnde sicut potentia materiæ est eadẽ realiter ipsi materiæ: & tñ dependet à forma: ita potẽtia seu capacitas materiæ respectu huius quãtitatis, quæ uocatur eius signatio, dependet à quantitate: & tñ est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis: posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quãtitate ordine causæ materialis: posterior autẽ in ordine causæ formalis. vnde vtroq; modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundũ genus causæ materialis, quàm intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid. n. depẽdens à forma est idem realiter materiæ: & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ, vt patet. Ad probationem primã qua dicitur: quia tunc esset prius, & nõ prius, dico q̃ non est incõueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est uera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta. non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.

¶ Ad secundũ negatur Maior, cùm causatũ est causa suæ causæ in alio genere causæ: sicut in proposito accidit: materia. n. signata est causa quãtitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materiæ signatæ in genere cãæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falsitas Maioris in exẽplo supra posito: potentia. n. materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandũ formã: & tñ depẽdet à forma in genere causæ formalis. Ad ꝓbationẽ dr̃, q̃ causa materialis secundũ causalitatẽ suã depẽdet à suo effectu, i. forma: sed nõ inquantũ est effectus eius, sed in eo q̃ est causa materiæ: causæ. n. sunt sibi inuicẽ causæ, ut dicitur secũdo Phy. tex. com. 15. nõ ergo inconuenit causam in causando depẽdere à causato: nõ ut causato, sed ut causa est secundũ aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatẽ causare talem signationẽ in materia nihil aliud est, quã materiam esse sub hoc agẽte

tantam

factam capacem adeo huius quantitatis quod non illius, & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ ut actus: propter quem talis capacitas sit. Agens vero ut efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem eo quòd sit quantitate in genere causæ formalis, quæ sicut & finis solet causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates propriæ. Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatum, quòd non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quod quantitas illa quæ ad individuationem ut originalem nō intrinsecum individuationis principium concurrit, est quantitas terminata. Nec obstat, quod sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, à qua tamen causatur & concedimus hanc subam esse causam materialem huius quantitatis: sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationem Antonij Trombetæ dicitur, quòd quantitas terminata ad individuationem concurrens nō stat in indivisibili, sed latitudinem habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minima intra quandam latitudinem: ita & quodlibet individuum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non indivisibili unde potest fieri rarefactio sine eius (ut individuatiua est) variatione. nō enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur concedendo consequentiā primam: sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ędificij. Peccauit enim urgens peccato maximo nō distinguens inter differentiā formalem & formarum: omnis enim differentia formalis est specifica, nō autem omnis differentia formarum, ut dicit S. Tho. secundo contra Gentiles c. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specificè cum sint formæ, & differant, unde linea mathematica divisa in partes, habet duo individua quælibet enim pars lineæ est linea, & illa individua sunt formæ, & differunt, sed nō differentia formali. Appellatur autem differentia formalis, quæ est per principia quidditatiua. hæc enim semper oritur à forma in eo quod forma qualis non est inter hanc lineā & illā: cum sit eadem utriusque quidditas utrā arguentis error est valde puerilis, sunt formæ, & differunt: ergo differunt formaliter: est monachus, & est albus ergo est monachus albus.

¶ Ad ultimum negatur consequentia: licet enim id quod est in prædicamento substantiæ sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamento, tamen aliqua conditio (sine qua individuum ut sic non est in prædicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd ea formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quod quodlibet prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis non autem si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem individuationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum vero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam namque signatam primo sequitur unitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, quod differentia individuorum reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt situbus proprijs, quæ sunt differentię quantitatis. situs autem nō solum integratur ex illis duobus. s. permanentia & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine. s. partium in toto: ut docet Albertus in prædicamentis, c. de quantitate: per hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco: unde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione ordines autem seipsis: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quod non est æque dubium de his, ad quę facimus reductionem, & de quantitatibus, & quòd non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto ut materiale quid, est in ipsa quantitate: quod in nulla alia forma invenitur.

¶ Ad tertium Antonij Trombetæ dicitur quod minor est falsa: materia enim signata, ut probatum est, est id, cui primo repugnat dividi, ut universale in particularia: ratione enim repugnat effectum.

CAPVT III.

Essentia generis, speciei, & individuorum quomodo tam absolute quàm prima impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo etiā Genus, Species, Differentia, Diffinitio differant exponit: deinde quomodo Essentia ipsis individuis comparetur declarat.

PATET ergo, quod essentia hominis & Socr. non differunt, nisi secundum signatum & nō signatum: unde Commentator dicit super 8. Met. quod Socrates nō aliud est, quā animalitas & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Sicut etiā essentia generis & essentia speciei secundum signatum & nō signatum differunt. quamuis alius modus designationis sit utrobique, quia designatio individui respectu speciei est per materiam determinatā dimensionibus: designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.

> Com. 10. Essentiæ generis speciei, & individui distinguuntur absoluta considerate penes signatum, & non signatum.

POSTQVAM determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarū in communi, in hoc tertio capite intendit agere de differentia essentiarū compositarū inter se: cum essentiæ compositæ sint tres, s. generica, specifica, & individualis, quinque facit. Primò loquitur de differentia earū absolutè. Secūdò determinatur de dicta earū, ut subsunt primis intentionibus, & illarū nominibus, ostendit quō essentia generica differat à specifica. Tertiò genus, species, differentia, diffinitio qualiter inter se differant declarat. Quartò excludit quandam dubitationem. Quintò assignat differentiā inter essentiam specificam & individualem.

AD evidentiam dicendorum prænotandum est quod de essentijs possumus tripliciter loqui: primò de eis absolutè absque habitudine ad primas, uel secūdas intētiones. Secundò de eis, ut subsunt nominib. primæ intētionis. Tertiò, ut subsunt nominibus secundę intentionis: verbi gratia, De natura humana contingit loqui secūdū se, id est secundū ea quæ conveniunt sibi rōne sui, contingit loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, hō & similibus: contingit & tertiò loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine species S. Th. ergo in prima huius c. parte loquitur de essentijs tertiū primo modo: toto vero secundo loquitur de eis secundo modo sumptis, in sequenti autem c. de eis tertio modo acceptis sermonē facit: & hoc, si nō vis decipi in hoc c. diligentissime notato ponit igitur assignādo differētiā inter essentiā genericā, specificā & individualē secundū se sumptas hanc conclusionē: essentiæ prædictæ non differunt, nisi secundū signatū, & nō signatū: hoc sic declaratur, animalis hominis, & Socratis essentiæ propriè nō differūt, nisi per hoc: quia rōne in rōne animalis cadit subā aiata sensibilis absque determinatione eius per rōnale: cum tunc autē hominis ponit subā animata sēsibilis rōnalis: & sic addit ea designationē per determinationē: rō vero Socratis ponit substāntiā animatā, sēsibilē, rationalē in istis carnibus, & istis ossibus. & sic in ea addit designatio materię quæ nō ponebatur in rōne hominis: sic absolutè loquēdo, & secūdum suas rōnes proprias apparet, has essētias, nō nisi secūdum signatū, & nō signatū differre, i. secūdū explicitā inclusionē alicuius designationis, siue determinationis: & non explicitā inclusionē illius. licet talis designatio nō uniformiter sit in natura specifica, & in natura individui. determinatio enim quā addit natura specifica supra genericā, est formalis essentialiter specificās genus: utpote à forma in eo, quod forma sumpta: determinatio autē, quā natura individualis supra specificā addit, est materialis, nō formaliter, sed materialiter, nō diuersitatē in specie, faciēs utpote sūpta a materialis cōditionibus rei. Ex his habes quod homo & humanitas: anima & animalitas secūdum se, i. naturas significatas, nullo modo differūt: eadē omnino est enim natura significata per hominē, & humanitatē, ita quod nulla designatione differūt, sed ut post dicet, differūt ut subsunt nominibus primæ intētionis. Quia verò distinctio per signatū, & nō signatū, nō est distinctio realis: ideò dicit cō. 7. Met. cō. 10. quod Socrates substātialiter sumptus, nil aliud est quā animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius. Socratis. n. enim quę naturam Socratis nominat, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Hæc autem determinatio vel designatio, quæ est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit: imo quicquid est in specie, est etiam in genere, ut non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo: cum nulla pars integralis prędicetur de suo toto.

> Genus ad speciē non sicut est pars, sed ut totum.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica, secundum quod ambę stant sub nominibus primę intentionis, puta quomodo differat essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod essentia significata per nomen genericū, puta animal & essentia significata per nomen specificū, puta homo, non differunt per hoc quod essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem, quę omnino sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciale nomen importata includit actu designationem specificam, quæ fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur namque in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata cōfuse, & indeterminatę

minare importat designationē illam: sicut animal in potentia includit rationale, ut dicit Porphyrius: unde aīal & uniuersaliter omnis essentia generico nomine importata ut sic, totū includit qđ includit species: licet non eodē modo. Et propterea ad posituȝ differentiæ declarationē ponit talē cōclusionē: Genus dicit totū esse speciei: quā sic probat: Omne prædicatum dicit totū esse ei⁹, de quo pdicatur: genus prædicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totū esse speciei. Maiorē pbat p hoc: quia nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi aduertendū est q hic sermo uersus est de prædicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo q pars, & nō de parte ut significatur per modū totius: pōt enim pars utroque modo significari sicut materia significatur ut pars rei (per ly materia) significatur autē ut totū (per ly materiale) his enim modificata conditionibus propositio illa, s. nulla pars prædicatur de suo toto nullam patitur instantiā: cùm enim dico, Homo est albus, ly albus, cōfundit in se totū qđ est in homine: & similiter cū dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit, in se implicite totū q est homo: & sic cum dicitur: Homo est animal, ly aīal cōtinet implicite totum q est homo, modo qui infra declarabitur: & sic probandum est, q essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

In en. de differētia.

Genus eō parati ad speciē eō cipitur ut pars.

Hoc aūt quomodo contingat, uideri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis: hoc igitur nomē, quod est corpus, multipliciter accipi potest: corpus enim secundum quod est in prædicamento substantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones: ipsæ autem tres dimēsiones designatæ sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectionem ad ulteriorē perfectionem pertingat: sicut patet in homine, qui naturam sensitiuā habet, & ulterius intellectiuam similiter ēt & super hanc pfectionem, quæ est habere talem formam: & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut uita uel aliquid huiusmodi, potest ergo hoc nomen corpus rem quandā designare: quæ habet talem formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionū cum præcisione, ut scilicet ex illa forma nulla ulterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit præter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: qa sic anima erit præter id quod significatum est nomine Corporis, & superuenīēs ipsi corpori, ita q ex ipsis duob⁹, scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Pōt etiā hoc nomen Corpus hoc modo accipi: ut significet rem quandā, quæ habet talem formam, ex qua possint in ea tres dimensiones designari quæcunq; forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia ulterior pfectio, siue non: & hoc mō corpus erit genus animalis: qa in animali nihil est accipere, qđ in corpore implicitè non contineatur: non enim aīa est alia ab illa forma per quam in re illa poterant designari tres dimensione: ideo, qn̄ dicebā, quod corpus, est quod habet talem formā, ex qua possint designari tres dimensiones, in eo intelligebam quacunque forma esset illa siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcunque alia forma, & sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

¶ Quoniam declaratū est, genus cōparati ad speciē, non ut eius partē, sed ut totū, aperit intendit hoc quomodo res per generi cum nomen significata possit utroque modo accipi, ut pars s. & totum: & primo in corpore tanquā notiori. deinde in animali, dicens quod ex quo non potest eodē modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdē (ut ostensum est) scire debes, q hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus qđ est res prædicamenti Substantiæ, & ad corpus quod est res prædicamēti quantitatis. Corpus ut significat rem prædicamenti Substantiæ importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimensio. Corpus uero ut significat rem prædicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem.

Immediate supra.

¶ Iterū corpus q significat rē prædicamēti Substātiæ, de quo nūc est sermo accipitur dupliciter. Vno mō, ut significat naturā illam ex qua nata est fluere trinadimētio, cū præcisione omnis substantialis pfectionis ulterioris. Alio mō, ut significat illā eandem naturā absq; præcisione ulterioris perfectionis substantialis. Causam huius & similiū distinctionū assignat in litera, ex eo q res habēs aliquā pfectionē substantialē, non excludit à se aliquā aliā ulteriorē substantialē perfectionē, sicut hō ex eo q habet perfectionem sensitiuā, nō excludit à se perfectionē intellectiuā: & similiter corpus ex eo, q hēt pfectionē corporeā, nō excludit à se perfectionē uitalē: & sic de alijs: sed enim prior perfectio substātialis nō excludat secundam & tertiā & manifestū sit ēt q nō includit eas in actu pōt prior pfectio cōcipi & significari, & cū præcisione seu exclusione aliarū, & cū inclusione confusa earū. Ex eo nanque q formaliter, nō includit alias, pōt præcisè cōcipi & significari. Ex eo uerò, q coniunctionē cū alijs nō excludit pōt cū aliarū confusa, & potētiali inclusione concipi & significari: unde natura significata per hoc nomen Corpus, quia nō formaliter includit perfectionē uitalē, nec sensitiuā, nec intellectiuā pōt cū præcisione harum omniū cōcipi & significari: & quia non excludit adunationē essentialē sui cū illis: ideo pōt absq; earum præcisione cōcipi & significari, ut confusè & determinatè includēs omnia illa. colligitur aūt ex textu triplex differentia inter hęc: differunt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatē solā, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla ulterior pfectio: corpus uero secundo modo dicit formā quacunq;, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cū quacunq; alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo mō est pars speciei, eo q significatum formale est præter & extra significatū eius: sicut anima rōnalis est extra corporeitatem: sunt enim in homine duo, pfectio. s. corporalis, quam præcise acceptā patet non includere aliquo modo intellectualitatem: & perfectio intellectualis, quæ est altera pars: corpus uerò secundo modo est totū respectu speciei, eo quod perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quācunque formam, à qua sit perfectio corporea, & sic anima intellectiua includitur, in ly quacunq;. Tertio differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunque pars: corpus uerò secūdo mō est directè in pdicamēto substātiæ. sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiā talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem talem, quæ habet quandam perfectionem, ut possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cum præcisione alterius perfectionis: tunc quęcunq, alia perfectio ulterius superueniret, haberet se ad animal per modū partis, & non sicut implicite contenta in ratione animalis: & animal non eßet genus, sed est genus secundum q significat rem quādam: ex cuius forma potest prouenire sensus, et motus: quæcunque sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantum, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

Ad idem

¶ Declarat hoc quoque in hoc genere, q est animal potest enim animal accipi ut significat formā, ex qua præcisè oriantur sens⁹ & motus, quibus animal à non animali differt. ut dicitur primo de Anima, text. cō. 19. potest etiā accipi animal, ut dicit formam quamcunque, ex qua oriantur sensus & motus non præcisè. & sic est genus: primo aūt modo est pars speciei: unde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tamquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo mō, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura, animal uero secundo modo est totum respectu hominis implicitè includens specificam pfectionem: cum enim sic dico, animal dico, habēs naturā sensitiuā indeterminatè relinquendo per quā formā habeat sensitiuam naturam: & sic implicite includuntur omnes formę specificę: habetur enim natura sensitiua non nisi per formam hominis, leonis uel bouis, &c. Ex his patet differētia inter essentiam genericam & specificam, ut subiunt nominibus generico & specifico primæ intentionis: quia scilicet differunt sicut includens implicite & includens explicite illamet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum, quod est in specie (non enim significat tantum materiam) similiter etiā differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantum formam: & etiam diffinitio significat totum, & etiā species, sed diuersimode. Quia genus significat totum, ut quædam denominatio determinās id qđ est materiale in re sine determinatione propriæ formæ: unde genus sumitur à materia patet ex hoc quòd corpus dicitur ex hoc, quòd habet talem perfectionem, ut possint in eo designari tres dimensiones. quę quidem perfectio est, ut materialis se habens ad ulteriorem perfectionem. Differentia uero econuerso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præter hoc, quòd de intellectu primo sit materia determinata: ut patet cum dicitur animatum, scilicet

Vide Aul. cen. 5. metaph. c. 3 tuium.

Genus, species, differētia ac diffinitio idem realiter sūt, distinguuntur ac formalibus cōsignata.

5. Met. l. 5. circa med.

illud, quod habet animã non determinatur quid sit, utrum corpus, vel aliquid aliud. unde dicit Auicen. q genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed solũ sicut ens extra quid ditatẽ, siue essentiã, sicut etiã subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de anima, & quarto Topicorum: nisi fortè sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrunq;, scilicet determinatam formam, quam designat nomen Generis, & determinatam formam, quam designat nomen differentiæ.

In hac tertia parte capituli cõparat genus, speciẽ, differentiã & diffinitionẽ inter se quoad cõuenientiã & differentiã. Cõueniunt ante hæc oĩa in hoc q quodlibet eorũ significat totũ q est in specie. Quod ex prædictis immediate sequitur: si n. genus significat totũ, quia verè & propriè prædicatur de specie, & confundit in se oĩa, ad quæ se extẽdit: pari ratione differentia cũ verè & propriè prædicetur de specie, & cõfundat in se oĩa, ad quę se extẽdit vt prędicabile, totũ significabit. Differentiã autẽ duplicem ponit inter ea. Differũt primò quoad formalia significata eorũ: quia formale significatũ generis est perfectio materialis: formale autẽ significatũ differẽtiæ est perfectio formalis: formale verò significatũ speciei est aggregatũ ex vtraq; perfectione nõ distinguẽdo eas: formale aũt significatũ diffinitionis est similiter aggregatũ ex vtraq; pfectione: sed diuidẽdo in singulas. verbi gratia. formale significatũ animalis est natura sensitiua quæ sa habet vt materialis ad perfectionẽ intellectualẽ, quæ formaliter importatur per rõnale: & cõsequẽter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatũ hominis & animalis rõnale est aggregatũ ex natura sẽsitiua & intellectuali: sed animal rõnale separatim explicat vtrunq;, homo verò nõ.

PRO intellectu horũ nota q significatũ formale nominis ad præsens est pfectio seu forma determinate: & primo explicata p illud nomẽ. Materiale verò est illud qd sub nominis significatione cadit nõ primò: vnde cõsiderato omni eo q tã formaliter quàm materialiter importatur p genus, speciẽ, differẽtiã & diffinitionẽ, dicit, q idẽ significãt, & q cõueniunt: consideratis aũt formalibus eorũ significatis, dicimus, qđ differunt & quod nõ significãt idẽ. Sed ne vageris, quærẽdo differentiã inter significatũ formale speciei & diffinitionis: qm nulla est, sed in modo tñ exprimẽdi idẽ formale significatũ differunt: species. n. indistinctè actu tñ explicat totũ: diffinitio verò diuidit in singula, vt dr 1. Phy. tex. com. . Genericũ ergo nomen, puta animal, formaliter & determinatè explicat materialẽ hominis pfectionẽ, s. sensitiuã: & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentię verò nomẽ, puta rõnale, formaliter & determinate explicat formalẽ eius perfectionẽ: ideo dicitur ibidem sumi à forma. Et sicut in formali significato generis nõ perfectio per differentiã importata, quia indeterminate in illo includitur: ita in formali cõceptu differẽtiæ nõ cadit genus eadẽ rõne: qa. s. perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut. n. ex ab q animal significat habens naturã sensitiuã, duo significat, naturã sensitiuã formaliter, & primò, & q habet illam indeterminate: nõ n. explicat an id sit homo vel Bos: sic rationale, ex eo q significat habẽs rationalitatẽ, duo significat, s. rationalitatẽ formaliter & primò, & habens illã secundario & indeterminate. nõ enim determinat quid sit id habẽs, an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. q genus nõ est in differẽtia, sicut pars essentiæ eius: id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatũ eius: sicut subiectũ est extra formale significatũ suæ passionis. Albũ enim putã qualitatẽ significat: ut dicitur in prædicamẽtis. Et licet genus nõ sit de intellectu differẽtiæ tali modo, s. vt formaliter significatũ per illã: est tñ de intellectu eius alio modo: vt subiectũ, s. de intellectu passionis. Dupliciter enim, vt supra dictũ est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectũ eius: q̃ subiectũ intrat diffinitionẽ passionis. vt habes 7. Meta. tex. cõ. 19. & ideo dicit Aui. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. ca. 3 q genus p se nõ prædicatur de differẽtia, nisi forte subiectũ prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicẽdi per se prędicatur de differẽtia: nõ quidẽ in quarto, qa differentia nõ explicat causam generis: nec in secũdo, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitiõe, nec etiã in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ propriè prædicãtur, sunt ea quæ intrinsece in ratione cadunt, & nõ ea quæ per additamẽtũ in ea sunt. homo. n. nõ prædicatur propriè de risibili in primo modo, qđ patet ex eo q ista, Risibile est homo, est p accidẽs, vt dr 1. Poste. c. 18 Ratio secũdi est, quia si genus est de intellectu differẽtiæ, sicut subiectũ est de intellectu passionis: cõsequens est q genus prædicetur de differentia, sicut subiectũ de passione. quod dicit forte non dubitantis est, sed non determinantis. consueuit enim apud ipsum res non decisa sub dubiis verborum forma poni.

Vide Aui. 5. meta. c. 5

¶ Aduerte q, licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatẽ: nomen tñ differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinate: significat enim habens risibilitatem.

Genus sumitur à materia q non significat, differẽtia uero à forma, quã nõ importat, species uero à cõposito ex utroque, q̃ tñ non significat.

Ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositũ in natura: quamuis nõ sint idem cum illis, quia neq; genus est materia: sed sumitur à materia ut significans totũ. nec differentia est forma, sed sumitur à forma, ut significans totum. unde dicimus hominẽ esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta, quæ neutra illarũ est, homo enim nec est anima neq; corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duabus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimens rei ex eo quod est materiale respectu ultimæ perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis consistit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earũ rerũ, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuũ, ex quibus cõstituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

¶ Correlarie cõcludit secundã differẽtiã inter genus & speciẽ & differẽtiã: qa. s. genus pportionaliter se hẽt ad materiã, q̃ est pars cõpositi, & nõ significat ipsam: differẽtia pportionaliter se hẽt ad formã, & nõ significat ipsam: species proportionaliter se hẽt ad cõpositũ ex materia & forma: & vt sic non significat cõpositũ ex materia & forma, sed aliquid cõplectẽs genus & differentiã. In assignatione huius differẽtiæ secũdũ quodlibet mẽbrum ponũtur duæ particulæ: puta in primo mẽbro prima particula est, q genus proportionaliter se habet ad materiã, secunda verò est, q genus non significat materiã: similiter in secũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ sequitur ex supradictis. Si. n. pfectio generica q̃ formaliter importatur p genus, est materialis respectu pfectionis differẽtialis, quę formaliter importatur per differẽtiã, oportet q sicut se hẽt materia respectu formæ in cõposito naturali, puta Socrate: ita genus respu differẽtiæ in cõposito rõnali, i. specie: vt sicut materia est potẽtialis, & pfectibilis ac specificabilis p formã, sic generica pfectio est potẽtialis pfectibilis & specificabilis p differẽtiã. Secũda verò particula, licet sequatur ẽt ex supradictis, qa ex eo q gen⁹, differẽtia & species significant totũ, sequitur immediate q genus nõ significet materiã qa materia nõ est totũ: & q differẽtiã nõ significet forma, qa forma nõ est totũ, & q species vt sic non dicat cõpositũ ex materia & forma, eo q partes eius vt sic nõ sunt materia & forma, sed genus & differẽtia. Antũ S. Th. pbat eã tali rõne, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & differẽtia nõ sunt partes sui totius, s. speciei, ut duæ res tertiæ rei: ergo genus & differẽtia nõ sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo. n. est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curæ modo vtrũ sit res distincta realiter, vel secundũ rationem ab illis duabus cõiunctis: sufficit. n. nobis, q sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo: Si genus & differẽtia cõponerẽt speciẽ, vt duæ res tertiã, tunc homo esset cõpositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione cõsequẽtis genus & differẽtia nõ cõponunt speciem, vt duæ res tertiã: quod erat probandũ. Consequentia patet ex se: falsitas vero cõsequẽtis pbatur, ex eo q nulla pars prædicatur de suo toto, vt suprà dictũ est. Habetur quarto Topic. c. 11. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale dicimus enim, quod homo est animal & quod est rationalis.

ADVERTENDUM est q S. Th. in tex. explicãdo Maiorẽ exẽplariter dicit, q hõ dr esse ex aĩa & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa q̃ verba dubitat, qũ hoc sit verũ, eius doctrinã sustinẽdo ponẽtis vnicã formã substantialẽ. In cõposito quæcũq;. n. sunt idẽ realiter, nõ cõstituunt aliqđ, ut duæ res tertiã: perfectio aũt corporea, & anima sunt idem realiter, si unica forma ponitur: quõ ergo cõstituent hominẽ, ut duæ res tertiã?

Sitana

¶ Hanc dubitationẽ propter eius magnã difficultatem diuersimodè soluunt. Quidã dicunt, corpus & anima non sunt secundum rẽ partes hominis, sed secundũ rõnem tñ: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundũ rem est totum, dicit. n. cõpositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est cõpositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est cõpositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totũ & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alii dicũt, & in idẽ redit, quod homo est cõpositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ. n. res sunt secũdũ Auic. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidũ est cõpositũ ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, q̃ est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alii dicũt, q̃ locutio ista est intelligẽda per synecdochen: Homo est cõpositus ex anima & corpore rõne suæ partis, s. materiæ. Mihi aũt pro nunc videtur dicendũ, q̃ homo est cõpositus ex anima & corpore, non solũ tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquã ex duabus partibus secundũ rem totũ, accipiendo corpus, non vt est genus, sed vt significat partẽ, & accipiẽdo animã præcisè, vt diffinitur secũdo de Anima. Significat autem corpus sic acceptũ cõpositũ ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionẽ vitalem præcisè. Probatur intentum sic: Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte, ergo vt pars à parte. Probatur media: quia totũ cõfusè saltem includit partẽ, corpus autem sic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectũ deferẽs animã: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequẽtia autẽ ex sufficienti diuisione robur habet: oportet. n. vel ut totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differũt: homo igitur est cõpositus ex corpore & anima tanquã ex partibus realiter distinctis: qd erat intentũ. Et aduerte q̃ corpus, pars cũ importat corporeitatẽ præcisè extra ipsum, est idẽtitas perfectionis corporeæ ad animã, seu perfectionẽ vitalẽ: accidit. n. accidente extraneo corpori præcisè, q̃ eius perfectio sit idem cum anima: per se enim præscindit animã: & ideo per se loquẽdo subtiliter dictũ est, hominẽ componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundũ hoc ad obiectionẽ deductã, dic q̃ licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadẽ realiter animæ: corpus tñ aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo, nõ est eadẽ realiter ipsi animæ: imo ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cũ præcisione, per se loquẽdo realiter partes ipsius hominis conceduntur esse. Huic responsioni fauent verba Scot. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de aliis, semper accipiẽdo terminos præcisè p̃ partibus, licet nõ consuetũ sit dici inanimata cõponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, pp latentẽ differentiã inter corporeitatẽ & formã inanimatorũ: & ẽt quia forma animatorũ eleuat cõpositũ ad hoc q̃ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partẽ mouentẽ, & partẽ motã: animã scilicet & corpus: qđ nõ inuenitur in formis inanimatorũ.

ADVERTE secundò, q̃ S. Th. ad clarificandã minorẽ dicit, q̃ homo nõ est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus itellectibus. Vbi sciendũ, q̃ genus, species & differẽtia possunt accipi tripliciter. Primò modò pro re significata per nomẽ genericũ, specificũ, & differentiale primæ intẽtionis. Secũdo modo pro cõceptu formali taliũ nominũ. Tertiò modo pro re significata per eorũ nomina secundæ intẽtionis: verbi gratia, Animal, homo, & rõnale possunt accipi primò pro se significata per hæc nomina: secundo pro cõceptibus eorũ formalibus: tertio p̃ relationibus generis, speciei & differẽtiæ: primo modo nec species nec diffinitio est cõposita ex genere & differentia, eo q̃ res significata per speciẽ & diffinitionẽ est eadẽ realiter cũ re significata per genus & differentiã: idẽ. n. nõ cõponitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est cõposita ex genere & differentia, eo q̃ relatio speciei relatiuè apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullũ autẽ correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cõponi ex aliis relationibus: vnde sicut relatio quã significat hic nomen Propositio, nõ est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi cõplexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicantis distinctè genus & differentiam.

¶ Secũdo verò modo tã species, q̃ diffinitio est cõposita ex genere & differẽtia: cõceptus. n. formalis speciei integratur ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtiæ tanq̃ ex duab° partibus: verbi gratia, Cõceptus formalis hoĩs est aggregatũ qđ ex cõceptu formali animalis, & cõceptu formali rõnalis. Qđ ex supradictis sic deducit: ex eo. n. q̃ ostẽdimus genus & differẽtiã & speciẽ differre in significato formali, liqt q̃ cõceptus formalis aĩalis est cõceptus pfectionis sensitiuæ, & cõceptus formalis rõnalis est cõceptus pfectionis intellectiuæ, & cõceptus formalis hoĩs est cõceptus vtrãq; pfectionẽ cõplectens ex illis tanq̃ cõceptus 3. illorũ adunatione formatus: & sic hõ est ex aĩali & rõnali tanq̃ intellectus 3. ex duobus intellectibus: id est tanq̃ cõcept° tertius ex duobus cõceptibus & nõ tanquã res ex duabus rebus: & qa nulla pars ut pars p̃dicatur in recto de suo toto: ideo intellectus, siue cõceptus formalis aĩalis nõ p̃dicatur in recto de intellectu, id est cõceptu formali hoĩs. Ista. n. est falsa, Cõceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua & sensitiua perfectionis cõiunctũ: conceptus verò formalis animalis non nisi partẽ, s. perfectionẽ sensitiuã dicit: licet, ut suprà dictũ est, secũdũ cõceptũ seu significatũ materiale & formale simul totũ dicat. hõ ergo secũdũ suũ formalẽ intellectũ seu conceptũ acceptus nõ est animal, neq; rõnale: sed ex aĩali & rõnali. Et sicut dictũ est de homine, qui est species, ita dicito de animali q̃ est diffinitio: animal enim rationale secũdũ suũ formalẽ conceptum nõ est animal neq; rationale, sed ex animali & rationali: differt tanq; formalis cõceptus animalis rationalis à cõceptu formali animalis, & à conceptu rationalis, sicut totum à partibus.

HOC AVTEM q̃ dictũ est, conceptũ formalẽ, s. speciei & diffinitionis cõponi ex cõceptibus formalibus generis & differẽtiæ põt dupliciter intelligi, uno mõ de cõceptu mẽtali, alio mõ de cõceptu obiectali formaliter sũpto. Si primo mõ, adhuc dupliciter intelligi põt. Vno mõ de cõceptu mẽtali secũdũ esse subiectiuũ, seu secũdũ id qđ est. Alio modo de illo secũdũ esse repræsentatiuũ: cõceptus mẽtalis speciei, secũdũ id qđ est, nõ est cõpositus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ secũdũ id q̃ sunt, eo q̃ oẽs sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes cõiunctes. Nõ. n. est imaginãdũ, cũ intellectus format conceptũ diffinitionis hoĩs, s. animal rõnale, q̃ formet plures cõceptus, sed vnũ tñ: qui est quædã simplex qualitas, distinctè singulas repræsentãtẽ, sicut & in re extra, res diffinita est habẽs rẽ generis & differẽtiæ absq; cõpositione reali. vñ hoc primo mõ dictũ nostrũ nõ est uerũ: cõceptus uerò mẽtalis speciei secũdũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptus est cõpositus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ secũdũ esse repræsentatiuũ formaliter acceptus, sicut idolũ repræsentãs totũ ex idolis partiũ. homo. n. in mẽte repræsentat aggregatũ ex pfectione sensitiua & intellectiua: animal uerò in mẽte formaliter nõ repræsentat nisi pfectionẽ sensitiuã, rationale aũt nõ nisi intellectiuã: unde hoc mõ uerificatur dictũ nrm. Cõceptus autẽ obiectalis speciei formaliter sũptus, cũ nihil aliud sit, quã significatum formale, cõceptus mẽtalis eiusdẽ est cõpositum secũdũ rõnẽ ex cõceptibus obiectalib° generis & differẽtiæ formaliter acceptis: sicut significatũ formale speciei est cõpositũ secũdũ rõnẽ ex significatis formalibus generis & differẽtiæ, ut supra ostẽsum est. vñ hõ acceptus ut est obiectus conceptui mẽtali suo, s. specifico nõ est animal neq; rõnale: sed ex aĩali & rõnali, accipiẽdo ẽt animal & rõnale, secũdũ q̃ obiecta sunt suis mẽtalibus cõceptib°: ut ostẽdit falsitas huius ppositionis, Obiectũ formale specificũ est obiectũ formale genericũ, siue differẽtiale: dicit. n. hõ ut sic aggregatũ ex pfectiõe sensitiua & intellectiua: animal uerò ut sic non nisi unã partẽ aggregati, s. sensitiuã naturã, & rõnalẽ, ut sic nõ nisi alterã partẽ, s. intellectiuã perfectionẽ. Manifestũ est autẽ q̃ aggregatũ nõ est aliqđ aggregatorũ: uñ & hoc modo dictũ nostrũ ueritatẽ continet: & est maxime ad propositũ. Et sic animal quo ad rẽ importatã, nec est pars nec totũ respectu hoĩs & animalis rationalis, quo ad significatũ uerò materiale & formale simul est totũ: quo ad significatũ formale aũt est pars tam obiectaliter q̃ repræsentatiue sumpto. Vnde cũ dico, Homo est animal rõnale, si res ipsa solũ attẽdatur, nec partis, nec toti° rõ saluabitur: si uerò res ipsa ac significata, s. implicite includẽs inferiora implicite, totius rõnẽ hẽt: si aũt res ipsa sic significata attendatur secundũ id, qđ explicite includit uel sic partis rationẽ sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, ut res: res enim de re prædicatur ut totum, quia prædicatur in recto, & ut pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶ Quod suprà diximus de specie, dicito de diffinitione, seruata semper eo q̃ dr̃ 1. Physic. tex. com. . s. q̃ diffinitio diuidit in singula: non autẽ species. Nec fallaris, nostra dicta in hac ma eria legẽs, & suprà (quoniã suprà) nec conceptũ formalẽ conceptum mentalem distinctũ contra obiectalem accepimus, in hac materia uerò per intellectũ seu cõceptũ formalẽ tã mentalem conceptum, quam obiectalẽ formaliter sumptũ intelligi uolumus.

Quamuis

Temet si genus significet unā essentiā plures tñ species essentialiter distinguuntur.

Quamvis autem genus significet totā essentiam speciei, non tamen oportet ut diversarum specierum, quā est i. ē genus, sit una essentia: quia unitas generis ex ipsa indeterminatione, vel indifferentia procedit: non aūt ita quod id quod significatur p genus, sit una natura numero in diversis speciebus, cui superveniat res alia, quæ sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiam, quæ est una numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinate hanc vel illā, quam determinate differentia exprimit, quæ non est alia quam illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo dicit Cōmentator in 11. Metaphysico. quod materia prima dr una per remotionem omnium formarum, sed genus dicitur unum p communitatem formæ signatæ: unde patet, quod per additionē differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat causa unitatis generis, remanent species diversæ per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem, Quæcunq; habēt unum genus, hēnt unā essentiam: diversæ species habēt unū genus: ergo diversæ species habēt unā essentiā, qđ est falsum, quia species differūt essentialiter. Maior probatur ex eo, q genus secundum pdicta dicit totā essentiā specierū. Et licet ista obiectio faciliter solui posset, dicēdo q species habent eandem essentiā genericē, non tamen specificē: quia tamē argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad concludendum diversas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericè: ut patet ex medio essumpto sic arguendo, Ea quorum tota essentia est una, habent eandem essentiā simpliciter: diversarum specierum eiusdē generis, tota essentia est una: ergo diversæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiā specierum, & est unum in eis.

¶ Ad huius obiectionis exclusionē declarat quomodo genus est unū & innuit talē distinctionē. Aliquid significat unum dupliciter; uno modo p positionem unius determinatæ rei significatę: alio modo per indifferentiā seu indeterminationē plurium rerū importatarum. Primo modo genus non significat unū, sed secundo modo. Illud enim primo mō significat unū, cuius significatū secūdū se acceptū est una aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatē, quæ est certa & determinata natura. s. humana. illud autē, qđ significat unū secūdo mō, hēt significatum, non aliquam determinatā naturā, seu plures naturas indeterminate: sicut animal significāt perfectionē seu naturā sensitivā non significat aliquā certā & determinatā naturā sive formā: nulla enim est in universo forma, quæ sit animæ sensitiva, sed quælibet est vel bovina, vel leonina, vel humana, & c vñ dicitur 7 Phys. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10 Meta. tex. com. 31 q natura generis diversa est in speciebus. & 1. de Anime, tex. com. 9 tō animalis secundū unūquodque animal est altera: est igitur genus unū secundo modo. vñ ed formam ta tuen s dicitur, secundum præmissam distinctionem: q quorum est tota essentia una primo modo, eorū est essentia eadē simpliciter, nō autem quorum tota essentia est una secundo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiā non edunat genus nisi unitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autem est in litera eppositā fuisse differentiā inter unitatē generis & unitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum evidentiam: quam etiam differentiā ponit Commen. 12. Metaphy Commen. 14. ubi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, ut est quoddam totū universale respiciens hanc materiā, vel illam, ut partes subiectiuer. & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius unitate & de unitate cuiusq; universalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta secundū se: nō prout est universalis, aut particularis, neq; put est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commen. ibi, & S. Th hic. differunt ergo unitas materiæ sic accepta & unitas generis in hoc, quòd unitas materiæ est unitas numeralis fundata supra determinatā: & unitas verò generica est unitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diversas naturas indeterminate. Cū autē audis unitatem materiæ primæ esse unitatem numeralem intellige negative, non positive. Dicitur enim aliquod unum numero dupliciter: positive. s. & negative, illud est unū numero positive qđ est unum per positionem proprietatis, seu differentiæ numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est una numero: quia nullā proprietatem individualem includit. Illud autē est unum numero negative, quod universale cū non sit, est non plure numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctivum includit in se: unde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est una numero: & talis unitas numeralis fundatur supra determinatā entitatē illā. s. q est materiæ: q nullum distinctivū includit cum ab oi denudata sit actu, cuius est distinguere: iō dicit Cō. q materia est una p remotionē oium formarū: qa unitatē suā negative habet, ex hoc q nō hēt distinctivas formas. Genus autē non esse unū numero, neq; positivè, neq; negativè fundat supra certā & determinatā rē: qđ in genere non invenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari pt. Sed & quod genus sit unū unitate indeterminationis, ex eo patet q naturæ plures p genus importatæ non edunent in eius significatione, nisi pp hoc, quod indeterminate significat eas: aīal enim ideo adunat in se equū, bovē, leonē & c quia nō determinate explicat qs eorū sit habēs pfectionē sensitivā, & iō dicit Cō. ibi, q gen° est unū p cōitatē formæ significatę, id est ex eo q cōiter, & nō determinate formas significat. Vñ & patet quō proposito S. Th deserviat inducta authoritas. Si enim materia & genus in hoc differūt qđ materiæ unitas est p negationē formarū supra entitatē determinatā fundata. & gen° nō est unū, nisi pp hoc qđ significat cōiter plures, consequens est qđ genus non sit unum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Essentia speciei in dividuis cōparata totū contingit eē & ptē, ut sit pars est ď illis minime pdicatur, ut sit totū ē, & in cōcreto nomine significata de illis prædicatur.

Et quia, ut dictū est, natura speciei est indeterminata respectu individui, sicut natura generis respectu speciei, inde est qđ sicut id, quod est genus, prout prædicatur de specie implicite in sua significatione, quamvis indistincte, totum id quod determinatè est in specie, ita id quod est species secūdum quod pdicatū de individuo: oportet q significet totū, quod essentialiter est ī individuo, licet indistincte, & hoc modo essētia speciei significatur nomine Hominis: unde homo de Socrate prædicatur. Si autem significatur natura speciei cū præcisione materiæ signatæ quę est principium individuationis, sic se habebit per modū partis & hoc modo significat nomen humanitatis humanitas enim significat id unde homo est homo. Materia autem signata nō est illud, unde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod sit homo: cū igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, q sit homo, patet quòd a significatione eius excluditur, vel pscinditur materia determinata vel signata. Et quia pars non prędicatur de toto, inde est, q humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: unde dicit Auicenna, quod quidditas compositi non est ipsum cōpositū, cuius est quidditas, quamvis etiā ipsa quidditas sit cōposita, sicut humanitas, licet sit cōposita, non tamen est homo, imo oportet quòd sit recepta in aliquo, qđ est materia signata. Sed quia, ut dictum est designatio speciei respectu generis est per formas: designatio autem individui respectu speciei est per materiam: ideo oportet ut nomen significās id, unde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatę perficientis significet partē materialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis nomen autem significans id, unde sumitur natura speciei cum præcisione materię designatæ, significat partem formalē: & ideo humanitas significatur ut forma quædam. Et dicitur quòd est forma totius, non quidem quasi superaddita partibus essentialibus materia & forma, sicut forma domus superadditā partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum, scilicet forma complectens & materiam: cū præcisione tamē eorū, per quę materia est nata designari. Sic ergo patet, quòd essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diversimode, ut dictum est: quia non ē homo significat eam ut totū: inquātū scilicet nō præscindit designationem materię, sed implicite cōtinet eam, & indistincte, sicut dictū est, q genus continet drīam: & ideo prędicatur hoc non ē homo de individuis: sed hoc nomen humanitas significat eam ut partem: nec continet sua significatione nisi id quod est hominis, inquātum homo: & præscindit omnem designationem materiæ, unde de individuis hominis non pdicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentia invenitur prædicatum de re, dicitur enim Socrates essentia quędam: & quandoque negatur, sicut dicimus quod essentia Socratis non est Socrates.

¶ In hac quinta & ultima parte huius capituli cōparat essētiā specificā ad individuū secūdū totalitatē partialitatē, prædicabilita-

bilitatem & formalitatem.

¶Ad quorũ euidentiã aduertendũ est, q sicut suprà de essentia generica dictũ est, q potest significari per modum totius & per modum partis, ita nũc dicitur, q essentia specifica potest accipi ut significata nomine primæ intentionis per modũ totius, & p modũ partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum uero partis, sicut illamet significatur, per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc quòd significata per modũ totius implicitè includit indiuidua: significata uero per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cũ significet habens naturã humanã, implicitè includit sub ly habens omnia indiuidua humana: habens enim naturã humanã est quodcunq; indiuiduũ humanũ humanitas autẽ cum significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly: quo nullũ enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cũ principia indiuiduantia sint aliud ab humanitate, ut supra dictũ est, sequitur q humanitas excludit principia indiuiduantia à sui significatione: & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque dña intelligi potest, & cum pars ut pars non prædicetur de suo toto: omne autẽ prædicatum in recto habet rationẽ totius, ideo essentia primo modo, id est per modũ totius significata de indiuiduis in recto prædicatur: significata uerò per modũ partis nequaquã, & pp hoc illa est uera, Socrates est homo, illa autem falsa, propr̃ è loquẽdo: Socrates est humanitas (ut Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad indiuiduũ secundũ tria, scilicet totalitatem, & partialitatẽ, & prædicabilitatem.

¶Quoad formalitatẽ uerò declaratur apposita dĩfferentia inter essentiã genericã per modũ partis significatã respectu speciei, & essentiã specificã per modum partis significatã respectu indiuidui. Differũt enim in hoc, q illa est pars materialis speciei, ista uero est pars formalis indiuidui. Et ratio est, q̃a illa, s. essentia generica cõparatur ad alterã partem speciei, ut materia ad formã & perfectibile ad suam perfectionem, cũ designatio, seu determinatio generis ad speciem fiat per differẽtiã, quæ sumitur a specifica forma, quę perficit & complet perfectionem genericam: ista uerò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, ut forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cũm designatio, seu determinatio speciei ad indiuidua fiat p materiam signatam, quam imperfectiorẽ esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, cõstat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas uerò est pars formalis Socratis, & dicitẽ quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD euidentiam horum uerborum est notandum, quòd forma totius & forma partis, ut in 2. c. uisum fuit differunt realiter: non sicut una forma differt ab alia forma, puta albedo è dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, q forma totius nõ est quasi superaddita partibus, id est, nõ est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est forma addita lignis, lapidibus, cęmẽto, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cũ per modum partis formalis significatur, forma totius appellaẽ, eo quòd totius est completè certificatiuum & distinctiuum & determinatiuum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuũ sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quonam ratione essentia conueniat esse genus speciem, uel differentiam ostendit.

Nulla essẽtia subæ cõpositæ sigñata p modũ partis ẽ gen⁹ uel spẽs cũ differẽtia.
5 Met. cõ. in prin.

VISO quid significetur nomine essentiæ in substantijs compositis, uidendum est quomodo se habeat ad rationem generis speciei, & differentiæ: quia autem cui conuenit ratio generis, speciei uel differentiæ, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est quòd ratio generis uel speciei, uel differentiæ conueniat essentiæ, secundum quod per modum partis significatur, ut nomine humanitatis uel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN hoc quarto c. intendens determinare quomodo essentia substãtiarũ cõpositarũ se habeat ad intentiones logicas, s. genus speciẽ, differẽtiã, quatuor facit, primò sex conclusionib. determinat intẽtũ: secũdo excludit quẽdam Auer. errorẽ: tertio excludit quãdã aliã obiectionẽ: quartò respõdet cuidã tacitæ obiectioni.

¶Pro intellectu primæ partis notãdæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista. Natura seu essentia substãtiæ cõpositæ põt tripliciter accipi: primò, ut significata p modũ partis: secũdò, ut p se existens separata à singularibus: tertiò, ut sigñata p modũ totius. Secũda distinctio, quæ est subdiuisio tertij mẽbri est ista. Natura substãtiæ compositæ sigñata per modũ totius põt accipi tripliciter: primò, secundũ se, secundò, secũdum esse quod habet in singularibus: tertiò, secundum esse quod habet in intellectu.

¶His p̃libatis, scias q secundũ singula mẽbra harũ diuisionũ ponit singulas cõclusiones: scd̃m prima duo mẽbra utriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas: secũdũ uerò ultima utriusq; ponit duas affirmatiuas, ita q scd̃m quãlibet diuisionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam: & sic fiunt sex conclusiones.

¶Prima ergo cõclusio negatiua est, Essentia subæ cõpositæ sigñata p modũ pt̃is, sicut aĩalitas, humanitas, rationalitas, nõ est gen⁹ neq; species neq; dña. Quã p̃bat sic, Tã genus, quã spẽs, quã dña prædicaẽ in recto de hoc particulari supposito, puta Socrate: essẽtia subæ cõpositæ sigñata per modũ partis non prædicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter sigñata nõ est genus, nec species, nec dña. Oẽs propositiones patent ex præcedenti c. & ideo dicit Auic. q rationalitas, quę significat per modum partis, nõ est differentia, sed principium differentiæ: & similiter animalitas non est genus, sed generis principium. & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiæ conueniat essentiæ, secundũ quod est quędã res existens extra singularia, ut Platonici ponebant: quia genus & species non prædicarentur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quòd Socrates sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

Essentia p se subsistẽs nõ in singularibus est gen⁹ uel species, uel differẽtia.

¶Hic ponit secũda conclusio negatiua. Essentia subæ cõpositæ p se nõ in singularibus existẽs nõ est spẽs sine gen⁹. Et p̃bat eã duplici rõne. Primo sic, Genus seu spẽs prædicatur de hoc particulari: essentia p se subsistẽs nõ in singularibus, nõ prędicatur de hoc particulari: ergo essentia p se subsistens nõ in singularibus non est genus seu spẽs. Maior patet, Minor probatur sic, Subiectũ. s. qd in recto de eo prædicaẽ. Sortes nõ est homo separatus ergo Sortes non est subiectum respectu hominis separati: ergo homo separatus non prædicatur de Sorte: quod erat assumptũ in Minore. Secũdò sic, Genus seu species est id, quo indiuidua cognoscuntur: essentia p se subsistẽs nõ in singularib. nõ est id, quo indiuidua cognoscuntẽ: ergo essentia p se subsistẽs nõ ẽ gen⁹ neq; spẽs. Maior patet ex eo q unũquodq; p suũ genus speciẽ, differentiã cognoscitur. Minor uerò ex eo, q unũquodq; cognoscitur quidditatiuè per id quod est in eo: & non per id quod nõ est in eo.

Et ideo relinquitur, quod ratio generis, uel speciei, uel differentię conueniat essentię, secundum quod significat per modum totius, ut nomine Hominis, uel animalis prout implicitè & indistinctè continet totum hoc quod in indiuiduo est.

Essentia subæ cõpositæ, ut p modũ totius sigñatur, siue nomine cõcreto ẽ genus, species uel differentia.

¶Hic ponit 3. cõclusio affirmatiua: essentia subæ cõpositæ sigñata p modũ totius est spẽs, genus uel dña, &c. probat sic, Gen⁹, species seu dña substaliter cõtinet & implicitè totũ, qđ est in indiuiduis: essentia subæ cõpositæ nõ nisi sigñata per modũ totius cõtinet implicitè totũ esse indiuiduorum: ergo essentia subæ compositæ significata per modum totius est genus uel species uel differẽtia. Propositiones omnes ex præcedenti c. patent: ubi dicim⁹ genus, speciẽ, differẽtiã, cõuenire in hoc q significat totum qđ est in inferioribus. & sua abstracta excludere ea quæ sunt in inferioribus: est igit animal genus, homo species, rõnale dfferẽtia.

Natura autem uel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. uno modo secundũ naturam & rationem propriam: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est uerũ de ea dicere, nisi quod conueniat sibi, secundũ quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorũ sibi attribuitur, falsa est attributio: uerbi gratia, Homini in eo, quod est homo conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius definitione cadũt, albũ uerò uel nigrũ uel quodcunq; huiusmodi, quod nõ est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd est homo. Ideo si quæratẽ utrũ ista natura possit dici una uel plures neutrum concedendũ est. quia utrunque est extra intellectum humanitatis, & utrunq; potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nũquã posset eẽ una. cũ tñ una sit secundũ q est in Socrate: Similiter si unitas esset de intellectu & ratione eius: tunc esset una & eadẽ natura Socratis et Platonis, nec posset in pluribus plurificari. Alio mõ cõsideraẽ, scd̃m q h̃ẽ: in se in hoc uel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est sicut dicitur quod homo est albus, quia Socrates est albus, quã

Essẽtię uel naturæ p se. i. absolute accepte nõ nisi p̃dicata qđ dicatiua cõueniũt, sũptæ uero ut hẽt esse in singularibus uel in aĩa cõueniũt prædicata p accidẽs & dnominatiua, & absolute sumpta et q p̃dicaẽ de indiuiduis.

uis ho-

nis hominis albedo differat ec, quòd est homo. Hac autẽ natura habet duplex esse, unũ in singularibus, aliud in anima: & secundũ utrunque consequuntur accidentia dictã naturam: & sic in singularibus hẽt multiplex esse secundũ diversitatẽ singulariũ: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum.n. est dicere, quòd natura hominis, inquantum huiusmodi, hẽat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conveniret homini inquantum est homo: non esset unquam extra hoc singulare. similiter si conveniret homini inquantum est homo, nõ esse in singulari, nũquam esset in eo. Sed verum est dicere, quòd homo, inquantum est homo, non habet quòd sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo quòd natura hominis absolutè considerata abstrahit à qualibet esse: ita q̃ non fiat præcisio alicuius eorũ: & hæc natura sic considerata est quę prędicatur de oĩbus individuis.

¶Hic antequam ponatur quarta cõclusio, inchoat secũda divisio suprà posita cuius terminos oportet p̃declarari ad intellectũ cõclusionũ natura p̃ modũ totius sigñata, secũdũ naturã seu rõnẽ p̃priã, vel secũdũ se, idẽ sunt q̃ natura cõsiderata secũdũ eas cõditiones, sive ea prædicata, quæ cõveniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicẽdi per se. Natura verò secũdũ esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secũdum has cõditiones: sive secũdũ ea prædicata, q̃ cõveniũt sibi ex hoc, q̃ in singulari vel in singularibus esse hẽt. Natura aũt secundũ esse in intellectu idẽ sonat quod natura considerata secũdũ eas cõditiones sive illa prædicata quæ conveniunt sibi, ex hoc, quòd habet esse in intellectu. Differunt aũt quadrupliciter, ut ex textu colligitur conditiones convenientes naturæ secundũ has diversas acceptiones, eo q̃ conditiones debitæ naturæ secũdũ se sumptę sunt p̃dicata essentialia. homo eñ secũdũ se nõ est nisi aĩal rationale, cõditiones verò debitæ naturæ reliquis duobus modis sunt prædicata denominativa: homo eñ nõ est res illa, q̃ cõvenit ei ex esse singularibus sed ab ea denominatur: non eñ homo est albedo q̃ cõvenit ei ex hoc q̃ est in Socrate, sed ab ea denominat albus. Similiter homo nõ est res illa quæ cõvenit ei esse in intellectu, puta relatio universalitatis, aut speciei, sed noĩat ab ea universalis, & species. Et licet hæc duo ul. mẽbra in hoc cõveniãt q̃ attendunt penes p̃dicata denominativa: differũt tñ qa p̃dicata denominativa, quæ cõveniũt naturæ secũdũ esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam sicut albũ addit suprà hominẽ, naturã albedinis quæ ẽ ens reale: prædicata verò denoĩativa quæ cõveniũt rei scdm eẽ in intellectu nihil ponunt reale supra naturã ipsam: sed denominationẽ negativã, aut relativã secũdũ aliquã relationẽ rõnis. Cũ eñ dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit suprà hominẽ, sed solã relationem rationis qua respicit suum genus: species enim generis est species.

¶Secũdo differũt istius divisionis positæ mẽbra in hoc q̃ natura absolutè sumpta nec est una numero, nec plures numerò. si eñ eẽt una numero, nõ posset reperiri in pluribus numerò q̃ patet esse falsum, eo q̃ natura humana est in Socrate & Platone. Cõsequentia p̃batur sic natura secundũ se est una numero: ergo ñ põt esse distincta numero: ergo nõ põt reperiri ĩ plurib. numero: q̃ erat intẽtũ. Prima cõsequentia hãrũ ex eo est clara, qa impossibile est alicui convenire oppositũ eius quod cõvenit ei secundũ se: sicut impossibile est homini convenire irrationale, distinctio autem numeralis est opposita unitati numerali, & ideo si natura secundũ se habet unitatẽ numeralẽ, nũquã habere põt distinctionẽ numeralẽ. Similiter p̃bat q̃ natura secũdũ se non sit plures numero: sequeret eñ naturã humanã nõ esse in Socrate, quia ñ posset habere unitatẽ numeralẽ, ex quo vẽdicat sibi secundũ se distinctionẽ numeralẽ. Natura aũt secũdũ eẽ in singularib. unitatẽ & distinctionẽ numeralẽ sortitur: p̃pterea nãq; homo est un⁹ numero, qa Socrates est un⁹ numero: & p̃pterea hõ est distinct⁹ numero in pluribus, qa Socrates & Plato sunt distincti numero.

¶Tertio differunt in hoc, quia natura secũdũ se sumpta nullum esse sibi vẽdicat. s. nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec ẽt vendicat sibi non esse in singulari, & singularibus, aut non esse in intellectu, qđ patet ex eodẽ fundamẽto. si enim esse in singulari esset de rõne sua, nunquã extra illud inveniretur: cum nihil inveniatur extra id quod est de eius rõne. similiter si esse in singularib⁹ esset de eius rõne, nõ posset in uno inveniri, qa in uno natura existẽs nõ est in plurib. similiter si eẽ in intellectu esset de rõne eius, nunquã posset extra intellectũ reperiri, eodẽ m̃õ si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius rõne, nũquã posset hũ esse in aliquo singulari: & si nõ esse in intellectu esset de eius ratione, nũquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli põt cõvenire oppositũ, q̃ est de rõne sua: unũ natura absolutè sumpta ab omni esse & nõ esse abstrahit sine præcisione. i. nec includit nec excludit aliqđ horũ esse vel non esse: natura aũt tñ secundo quã tertio modo accepta alterũ illorũ esse includit, & alterum excludit. ut de se patet, homo eñ secundũ quòd est in singularibus, nõ est in intellectu: & econtra, secundũ quòd est in intellectu, non est in singularibus.

¶Quarto differũt: quia natura per modũ totius significata secũdũ se sumpta est ea, quę prędicatur de individuis, cũ dr. Socrates est homo. Natura aũt sumpta tã prout est in singularibus, quã prout in intellectu, non prędicat de individuis, quod declaratur sic, Id prędicatur de individuis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & nõ secundum esse in singularibus neque secũdũ esse in intellectu attribuitur individuis, ut patet ex propositione: ergo natura absolute sumpta & non secundum esse in singulari, vel in intellectu p̃dicat de individuis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exẽplariter, cũ dico, Socrates ẽ homo. sensus propositionis est, Socrates est animal rationale: ita q̃ in ista propositione nihil attribuitur Socrati nisi esse animal rõnale: quę sunt naturæ humanæ absolutè acceptę: ut patet. nõ enim cũ dico, Socrates est homo, attribuo Socrati aliqđ debitũ naturæ humanę ex esse singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Socrati habere naturã humanã cum aliquo addito: sed tñtũ attribuo Socrati habere naturã humanã, seu esse animal rationale: quæ sunt, ut dictũ est, cõditiones naturę humanę secundum se acceptę. Natura igitur primo modo sumpta ẽ, quę prædicatur de individuis, & non natura secundo & tertio mõ.

IN hoc loco antequam ulterius procedat dubia quędam examinanda sunt. Circa prędicta dubium est. Primo circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est q̃ naturæ secundum se sumptæ non insunt nisi prędicata quidditativa, hoc.n. patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quędam prędicata negativa. si enim transcendentia, quę sunt, ens, res, unum, aliquid, verum, & bonum, convenire asserantur naturę absolutè sũptę erunt prędicata quidditativa, & si sic ponantur ĩ diffinitione nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditativa includat: transcendentia autem in diffinitione poni omnes negant.

Dubitatio.

¶Confirmatur consequẽtia ex dictis S. Th. in litera, ubi habetur q̃ quę insunt naturę absolutè sunt de diffinitione illius. si ẽt trãscẽdẽtia dicũtur nõ cõvenire naturę absolutè, tũc hõ secũdum se sumptus nõ est aliqđ, nec res, nec unũ quid: qđ omnino negat.

DE Prædicatis verò negativis occurrit difficultas talis: qa negationes naturarum disparatarũ si cõveniũt naturæ absolutæ erunt prędicata quidditativa: & sic negatio erit de diffinitione substantię. Si autem conveniunt naturę secundum esse in singularibus vel in intellectu, tũc accipiendo hominem absolutè, ista erit falsa, homo non est Leo: quod videtur irrationabile.

AD horum dissolutionem considerãdum est primò, quomodo transcendentia se habeãt ad naturas rerũ, supra quas cadũt. Ont autem suprà in quęstione de significatione entis tactum fuit, nullum trãscẽdẽtiũ importãtiũ gradũ, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, unus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatẽ diversis modis, ly enim ens significat humanitatẽ, prout habet esse: ly unus, illã prout non est divisa formaliter: ly res, illãm prout latitudinem habet, utpote non ex intellectu fabricata: ly bonũ, ipsam, prout perfectiva est appetitus: ly verũ ipsam ut p̃fectiva est intellectus: ly aliquid ipsam, ut aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: ut faciliter exemplo manifestari potest.

Considerandũ est secundò, quòd cum primũ inter transcendẽtia sit ens (eo quòd eius ratio cęterorũ rationes pręvenit) & omnia convertantur cum ente, tanquam eius passiones, cum declaratum fuerit, quomodo ens conveniat naturis rerum, planũ erit de cęteris. Scotus ergo primo Sen. d. 3. q. 3. opinatus ens esse univocum & prędicari inquit de omnibus inferioribus, exceptis ultimis differentijs. Et primum quidem horum, tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

Sco. 1. d. 3. q. 3. I sup. q. 3. ut su. dictum ẽ c. 2. q. 3.

prima ratio.

¶Primò, quia si differentię includãt ens univocè dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet q̃ sint diversa aliquid idem entia, & consequẽter sequitur, quòd distæ ultimæ sint proprię differentes, & sic habeant alias differentias, & non sunt ultimę.

¶Secũdò, quia sicut ens compositũ in re est compositũ ex actu & potentia: ita cõceptus compositus per se unus est cõpositus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Si eius ergo resolutio cõpositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum ultimũ & potentiam ultimã: ita q̃ actus nihil potentię, & potentia nihil actus includat: ita resolutio cõceptus debet stare ad cõceptus simpliciter simplices actualẽ & potentiã determinabilẽ tñ, ita quòd nihil determinãtis includat: & determinãtẽ tñ, q̃ nihil determinabilis includat. tales sunt cõceptus entis & ult. differẽtię: ergo ult. differẽtia nõ includit formaliter ens.

T. c. 16.

CONTRA primum arguitur: quia sequeretur, quòd ens poneretur in diuisione, contra Arist. octauo Meta. tex. com. 16.

¶ Præterea sequitur, quòd esset negatio in diffinitione, ut suprà in quæst. de uniuocatione entis deduximus.

Ca. 1. q. 3 ratione 2.

¶ Contra secundū dictum arguo sic. Omne id de quo formaliter sumpto prędicantur in secundo mō passiones entis includit in se formaliter ens: sed de ultima differētia formaliter sumpta prędicantur in secūdo modo passiones entis: ergo ult. differētia includit in se formaliter ens. Minor patet, quia ult. differentia est per se una & intelligibilis: Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstrantur passiones entis, includit in se formaliter ens patet illa: quia entis conceptus est illud mediū. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secūdo mō passiones entis, includit in se formaliter mediū p quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles: ergo oē tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter A nō includit propriū mediū concludēdi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demōstrabile B? Secūdo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, cōuenit eis rōne alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primò cōuenit: sed unitas uel intelligibilitas est passio conueniens oībus ultimis differentijs formaliter sumptis: ergo cōuenit eis rōne alicuius communis formaliter inclusi in eis cui primò cōuenit: tale aūt est ens: ergo omnes differentiæ ultimæ includūt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec pōt dici ad Maiorē, quòd sufficit subiectū denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis cōuenit passio illius subiecti. Quia tūc tota ratio quare passio alicuius insit alteri, est participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, eidē formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptū subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illius passionē habere potest? Vt arguā sic, Id quod formaliter sumptū a se subiectum excludit, etiā à se passionem excludit: sed ultimæ diffæ formaliter sumptæ non excludunt a se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludūt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsionē Frācisc. de Maytonis dicentis regulā adductā Posteriorū illicā Arist. non tenere in transcēdentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

Primo sent. q. 6. qua dicit, utrum a simpliciter simplicibus possit abstrahi aliquis conceptus entis in specie.

¶ Ad rationes aūt Scoti dicitur, quòd cum tam prima, quā secunda supponant ens habere conceptum obiectiū unū simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundò ad secundam quod argumentum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter cōpositū naturale & intellectuale: dissimilitudo tñ est magna in proposito, quia partes cōpositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædā res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est adeò uniuersalis ut nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem, Alpharabius & Algazel, ut testatur Albertus in Postprędicamentis. c. 9. opinantur, quòd ens non conueniat naturæ absolutæ sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiā nō ualere, Homo est substantia: ergo homo est ens eo quod ens significa aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione, quòd expresse etiam de Auicenna refert Commentator 4. Met. com. 3. & 10. Meta. com. 8.

S. THO. autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super tex. cō. 3. & super lectur. supra tex. com. 8. expressè in hoc reprehendit Auic. unde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicen. licet difficile sit uidere in quo differat ab ea, cùm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suę essentię: & expressè dicat in quolibeto secundo, q. 2. art. 1. ens non esse prędicatum essentiale: & in primo contra Gen. c. 39. dicat ens nō cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimū.

Quol. 2. q. 2. a. 1. cōt. gen. c. 26.

¶ Propter quòd à quibusdam dicitur, quòd ens dupliciter sumitur scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiue & intrinsece de omnibus prædicatur: sic enim unūquodq; est ens per essentiā suam. Ens uerò participaliter, cùm idem sonet quod existens, non est prædicatū quidditatiuum: sic enim nihil aliud a Deo est ens per essentiam suam: unde secundum istos ens nominaliter conuenit naturę absolutè, non autē ens participaliter. Addunt quoque, quòd ens nominaliter est diuisum in decem prędicamenta, & est transcendens conuersum cū aliis propriè loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehēsibilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit.

1. p. q. 5. a. 2. ad primū & uer. q. 21. c. 7. uide cōmū doc. 2. post. c. 6. in prin. & circa medium.

¶ Mihi autem aliter dicēdum occurrit, dico enim, quòd ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quòd S. Tho. prima parte. q. 5. & 6. & in quæstione de ueritate, q. 21. ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (ut dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter, non nominaliter, ut clarè patet ex duobus.

¶ Primò ex eo quòd dicit, quòd cum bonum & ens conuertantur, sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona in quo processu, ut fallacia æquiuocationis uitetur non nisi de ente participaliter est sermo secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

Hoc includit scia (?) prædicante Entis c. 1. l prin. D. c. 13.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, s. id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est. Et id ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictū est, ens significare id quod est in quolibet prædicamēto: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id quo res in prædicamēto reponit. Vnde primo Physi. tex. commen. decimitertij, Arist. loco ly ens, ponit ly quo est. Auicen. ergo attendēs ad id, quo res est, unde nomen entis sumptū est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiam rei: S. Tho. uerò intuens id quod est, id quod nomen Entis impositum est, Auicennæ nō adhæsit. Nāque ipsum quod est non prædicat aliquid extra essentiā rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extranea naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, cōstituitur inter prædicata accidentalia, enumerare noluit: hoc enim non pōt asserī de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiā rei p propria principia ipsius rei cōstituitur, nisi rei existentia. Quodcūq; n. aliud per principia propria alterius generis constituitur, s. genus proprium, & differentiam propriam, & uniuersaliter propria illius prędicamenti principia. Ipsum autem existere, nō nisi p genus & differētiā & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaph. ubi suprà, unde ens prædicatum de aliquo puta homine, cū nō trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiā: nec rōne ipsius quod est substantiale, prædicatum esse relinquitur enim Aristotele & Commentatore, ubi suprà, licet nō sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadūt. His prælibatis, ad dubium dico quòd transcēdentia nō sunt prædicata propria naturæ secundū suā absolutā cōsiderationē, neque secundū esse in singularibus, neq; secūdū esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturę quomodolibet acceptæ, cōuenientia nō solū cōcomitanter, sed & causaliter. Et de natura quidē tā secundo quā tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis unius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debent enim sic sibi al quod esse, licet rationis. De natura aūt primo modo sumpta, ex dictis patet e pōt. & ex eo quòd in quocunq; inuenitur posterius transcendē, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcēndentibus, quę sunt unum, res, aliquid, &c. quòd conueniunt naturę absolutè. Vnde de homine, absolute loquendo, ista est uera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. ubi suprà, quòd ens prędicat naturas decem generū, secundum quòd sunt actu, uel potentia, & non tantum secundum quòd sunt actu.

Circa. T. c. 3. T. & c. 5.

¶ Ad rationē in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic ergo transcēdentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quòd nō oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tm̄ quę explicant aliquem gradum essentialem diffiniti, qualia non sunt transcendentia, de quibus dictū est, quod eundē gradū prędicant, quē genus uel differentia importāt. Vnde & Meta. tex. cō. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec unum: quia ens statim est unum quodq; : diffinitio enim cōpleta tunc est, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia usque ad ultimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quę nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quęstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Immediate sup.

¶ Ad dictū S. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quòd in nulla diffinitione ponatur ratio dicta, & quòd in quolibet conceptu includantur, ut dicitur de ente, 3. Metaph. tex. com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dicitur, quod ea quæ naturæ absolutè cōueniunt in cuius ratione cadunt, conueniunt rei in eo, quòd talis homo etiam in eo quòd homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes unde diuersa dicta S. Thomæ sane intelligere debeas.

¶ Quo ad prędicata negatiua uerò dicitur breuiter, quòd negationes ille possunt dupliciter accipi, formaliter s. & fundamentaliter. Si formaliter, falsum est, quòd cōueniant naturę absolutè: per enim intellectus attribuuntur ei, cū negationes entia rōnis sint. Si fundamentaliter, cū negatio super affirmationem fundetur, cōcedimus esse prędicata quidditatiua, sed sic sumptę nihil aliud sūt, quàm

genus

genus & differentia propria. fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolute sumpta unitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum S. Tho. in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura absolutè sumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur.n. hoc esse impossibile, cum id, q̃ vnum non est diffinibile non sit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 53. Imò nec intelligibile vt hĩ quartò Met. cõ. 10. Et si vnitatem naturæ absolutè habere concedatur: qualis sit illa vnitas non est facilè assignare: cũ non numeralis sit, vt declaratũ est nec specifica, nec generica, cũ hæ ex intellectu fiãt. nec analogica, ut de se patet, hõ.n. nõ est unum analogicè. Nec ẽt facilè q̃s q̃ dicet, an unitas illa sit realis, an nõ.

In expositione literæ.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinq; facienda sunt. Primò uidendum est quid sit unitas quælibet. Secundò, vnde hēat unitas realitatem. Tertiò, quomodo unitas quælibet sit extra animam. Quartò respondendum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Vnitas qlibet rei est indiuisio.

QVO ad primum sciẽdum est, q̃ cùm vnum nihil addat suprà ens, nisi priuationem diuisionis: ita q̃ vnũ nihil aliud est q̃ ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. com 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, q̃ rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas quæ indiuisionẽ sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundũ diuisionis multiplicitatem, multiplicitatem unitatis accipere oportet.

¶ Considerandũ est igitur q̃ diuisio est duplex. quædã est materialis per principia indiuiduationis causata, quædã est formalis, q̃ p essentialia fit. Et hæc hẽt latitudinem, quia quædã est per essentialia principia ppria. Quædã uerò p princ.pia essentialia cõia. & hoc iterũ habet latitudinem, secundum q̃ principia essentialia cõia sunt magis & minus communia, uerbi gratia, inter Socratem & Platonem est diuisio numeralis & non formalis: quia non causatur distinctio eorũ ex essentialibus, sed indiuidualibus principijs. Inter Socratẽ verò & hunc Leonem, dato q̃ Leo & hõ essent sub eodẽ genere proximo, est diuisio formalis p essentialia principia propria, vltimas s. differentias tantũ. Inter Socratem uerò & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia. s. essentialia communia Socrati, & multis alijs speciebus. s. sensibile & insensibile. Inter Socratem uerò & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia s. per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Socratem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria & communissima principia essentialia. s. substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter p oĩa de unitate dicendum est. Vnitas.n. est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationẽ diuisionis numeralis. Vnitas aũt formalis attẽditur penes priuationẽ diuisionis formalis: & hæc hẽt latitudinẽ. Quædã.n. priuat diuisione formali oĩno causabili p principia, ppria & cõia: & hæc est unitas formalis simpliciter. Quædam uerò priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili. s. per principia cõia: & hæc est unitas formalis secũdũ quid, & habet latitudinẽ secundũ q̃ diuisio priuata causabilis ẽ à magis & minus cõibus principijs essentialibus. v. g. Socrates est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non cõpatitur secum diuisionem formalem quãcunque. Animal verò est vnũ formaliter, in quantũ non cõpatitur secũ diuisionẽ per sensibile & insensibile, non tñ hẽt unitatẽ simpliciter, quia cõpatitur secũ diuisionẽ per rationale & irrationale. Corpus uerò est minus unũ formaliter: est.n. unum, quia non est in se diuisum per corporeũ & incorporeũ. Est aũt minus unũ, quia compatitur secũ diuisionẽ formalẽ maiorem. s. per animatum & inanimatũ. Ens autem minimè est unum, unum quidem est pro quanto nõ est in se diuisum proportionaliter: minimè uerò pro quanto tãtam diuersitatẽ formalẽ cum sua unitate cõpatitur. Ex his patet primum quid. s. sit unitas quælibet: quia. s. unitas est indiuisio, & talis unitas est talis indiuisio. i. diuisionis priuatio: ita q̃ nihil aliud est dicere, Socrates est unus numero. i. Socrates est ens carens diuisione numerali, Homo est unus formaliter. i. homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

Vnitas est ens reale, prout existit extra suas cãs. Pot. q. 3. a. 5. a. 2 in p̃dicamẽto substãtiæ.

QVO ad secundum est sciendum q̃ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo ut distinguitur contra ens ab intellectu fabricatũ. Alio mõ ut distinguitur cõtra nõ existens actu. Primo modo oĩs res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tñ quod realiter existit extra causas suas, ẽ ens reale. Et quia hoc propriè ẽ ens reale apud S. Thomam dicentem in q̃õibus de potentia Dei, q. 3 art. 5. ad secundum, quod res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristo. qui in prædicamentis dicenti, quòd destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

QVO ad tertium propono tres propositiones. Prima est. Quælibet unitas supradicta, tam. s. numeralis, quàm formalis existit extra animã. Secunda est. Nulla unitas cõis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis unitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeò manifesta, q̃ nullus sanæ mentis potest eã negare. In Socrate.n. præter omnem intellectus operationem apparet vtraque unitas. Caret.n. in seipso diuisione numerali & formali causabili per principia propria & cõia: & sic indiuisionẽ numeralẽ & formalẽ habet. Vnde in Socrate nõ est sola unitas numeralis, sed formalis multiplex secundũ multitudinẽ prædicatorũ quidditatiuorũ: & sicut nõ sola indiuidualitas Socratis est extra animã, sed quodlibet eius prædicatũ qdditatiuũ: ita nõ sola unitas numeralis, sed q̃libet eius unitas formalis extra aĩam dicẽda ẽ eẽ.

Probatur prima propositio.

AD Intelligentiam uerò secundæ est notandum q̃d res põt intelligi cõis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa uerò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentẽ dari extra animam, nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianã. Secundo modo uidetur a quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum a ueritate mihi uidetur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Probatur secunda propositio.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extrà animã existit in rerũ natura: sed unitas cõis extra animã, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla unitas communis extra animã pluribus suppositaliter distinctis existit in rerũ natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animam solitariè inueniri est impossibile. oportet.n. ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquã existit in rerum natura. Minor aũt probatur sic: Id, q̃d exigit qdditatem non propriã alicui supposito extra animã, exigit ipsam solitariè existentem. Sed unitas cõis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriã alicui supposito. ergo unitas cõis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius prosyllogismi præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidẽ: quia quidditas nõ propriè alicui supposito necessariò est solitariè. si.n. nõ est solitariè, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verò patet: quia cõe & proprium sunt opposita: commune.n. includit negationem proprij. & econuerso. Statim.n. vt res appropriata est alicui cõis negatiuè, esse desinit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim ut communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo q̃ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati inest oppositum subiecti in utraque præmissa.

In hac q.

¶ Præterea secundo probo sic: Oĩs res existens in rerum natura est res particularis. Nulla unitas cõis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis unitas ẽ in rerum natura. Maior est nota ex cõ Peripateticorũ sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui uni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla unitas cõis extra animã pluribus suppositaliter distinctis est alicui uni supposito ppria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis unitas est particularis.

¶ Tertia propositio probatur sic: Quæcũq; aliqua duo sunt conuertibilia idẽ realiter, multiplicato realiter uno, multiplicatur & reliquũ: sed res una & unũ sunt cõuertibiliter idẽ realiter: ergo multiplicata re realiter multiplicabitur realiter & eius unitas. Sed pluralitas numeralis ẽ realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur & eius unitas. vñ in Socrate & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ unitates formales sequẽtes corporeitates & duæ sequẽtes aĩalitates, & duæ sequẽtes humanitates. Oportet.n. secũdũ numerũ p̃dicatorũ essentialiũ esse numerũ unitatũ formaliũ in quolibet indiuiduo. Sicut.n. q̃libet p̃dicatũ q̃dditatiuũ dat aliq̃d esse: ita dare oportet aliq̃ unitatẽ, unũ.n. & ens idẽ sunt, ut dr 4 Met. tex. cõ 3.

Probatur tertia propositio.

¶ Ex his patet tertium, quo. s. unitates habeant esse extra animã: quià sunt non cões, sed particulares & multiplicatæ numeraliter iuxta numerũ indiuiduorum quorum sunt. Hæc de tertio.

Natura absolutè sũpta hẽt unitatem formalẽ, ẽ. & genericam, uel specificã hẽt nõ q̃dẽ formaliter.

QVO ad quartum dico, quòd natura absolutè sumpta habet unitatem quandam: ut efficaciter concludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tract. de Natura generis.

Sed q̃a talis unitas fundamentũ ē, nullo adi mõ unitatē, nel pluralitatem numeralē habere dr.

¶ Et quando quæritur, an illa vnitas est numeralis, an specifica, dico, q̃ est unitas formalis, q̃ alia est à numerali: sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentũ unitatis specificæ & unitatis genericæ. Hæ.n. unitates formaliter ab intellectu fiunt: illa uerò omnẽ actũ intellectus præuenit. Quod aũt in litera dicitur, quod natura absolutè sumpta, nec est una, nec est plures: intelligendum est de unitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, dico q̃ secundum se est realis primo illorum modorũ, quos supra posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita unitas illa, quæ semper naturã comitatur, in particularibus, posita est realis verè & propriè. Idẽ enim est iudicium de natura & eius unitate. Hæc de quarto.

In hac q.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quod nulla est unitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: quia scilicet alietate sit alia vnitas formalis a numerali in Socrate.

¶ Contra primum enim instatur sic. Quæcunq; suppositaliter distincta sunt unũ formaliter extrà animã, habent aliquã vnitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato sunt unũ formaliter extra animã: ergo Socrates & Plato habent aliquam vnitatem sibi cõem extrà animam. Maior ex eo uidetur manifesta, q̃ si aliqua suppositaliter distincta sunt unum in eo, quo sunt unum in eo, quo sunt unum, nõ distinguuntur: & sic illud vnũ est commune utrique extra animam, ea quo sic sunt vnũ.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Socrate, quantum est ea se, nõ est determinata ad Socratem vel Platonem: ergo unitas formalis humanitatis, q̃ est in Socrate quantũ est ea se, est cõis negatiuè Socrati & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantũ est ea se ad Socratẽ & Platonẽ. Antecedens aũt de se est manifestũ: datur ergo extra animã aliqua unitas cõis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

¶ CIRCA Secundum dubium vr, q̃ inter vnitatem formalẽ, & vnitatem numeralem in Socrate existentem sit alietas realis: quia quandocunque priuatiuorum habitus distinguuntur realiter, ipsæ quoq; distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiam & surditas realiter differunt: sed unitatis formalis & numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quòd in rebus separatis à materia formalis sine numerali inuenitur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad opposita uerò respicienti apparebit, q̃ sit alietas tantum rõnis: quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidualẽ, ita unitas formalis ad unitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo unitas formalis est eadẽ realiter unitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, q̃ aliqua duo suppositaliter distincta esse unum formaliter contingit dupliciter. Vno mõ per hoc, q̃ illa duo adunentur in aliquo extra animam communi utriq; indiuiso in utroq; illorũ. Alio mõ per hoc, q̃ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplũ primi non inuenio in rerũ natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplũ secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ spẽi. Socrates.n. nullo intellectu considerante, hẽt hanc negationem.s. q̃ non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Socrate formaliter. Et quia ad hoc esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quã esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter uerum est Socratem & Platonem esse unũ formaliter extra aĩam. Committitur ergo fallacia Cõsequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiue, esse.n. unum formaliter est superius ad habentia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non.n. est imaginandum Socratem & Platonẽ esse unũ formaliter, quia conueniunt in aliquo, in quo distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnũ.n. formaliter nihil aliud est, quã non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de unitate formali secundum quid inter Socratẽ & hunc Leonẽ, & hunc lapidẽ, & hanc intelligentiã, &c. Sicut.n. quia Socrates & Plato habẽt duas naturas, inter quas non cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata ẽ cadere per sensibile & insensibile: ideo Socrates & hic Leo sunt indistincti formaliter secundũ quid. Ita & quia inter Socratẽ & hunc lapidem non est diuisio formalis p corporeum & incorporeũ, ideo Socrates & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoq; quia inter Socratẽ & Gabrielẽ nõ est diuisio formalis, quia nata est cadere p modos entis.s. per se & in alio: ideo Socrates & Gabriel sunt indistincti formaliter secundũ quid: & cõsequenter sunt vnũ formaliter absq; ullo opere intellectus: unũ.n. pluries dictũ est, vnũ idẽ sonat q̃ ens indiuisum.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secũdũ se est cõis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõis pluribus, seu indifferens negatiuè, prima.n. est uera, secunda verò est falsa. Et ueritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Socratis, secundum se.i. solitariè sumpta, non est determinata, neque appropriata alicui, & consequenter est indifferens, seu cõis negatiuè. Falsitas autem secundæ patet ex eo, q̃ omnis propositio est simpliciter falsa, in qua prædicatum repugnat subiecto ratione conditionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa. Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda.s. natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

AD euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico natura secundũ se, seu natura absolutè, dico duo.s. naturam & solitudinẽ, & eius conditionem. Similiter cũ dico, natura existens extra animam, dico duo.s. naturam & particularem existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vñ aliquid conueniet siue repugnat naturæ absolutè rõne naturæ, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturæ existenti extra, rõne naturæ & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cũ igitur cõitas negatiua, quæ est prædicatũ in præpositione nostra, non conueniat naturæ absolutã ratione sui.s. naturæ, quia non est eius prædicatum quidditatiuum, sed conueniat ei rõne explicitè conditionis per ly secundũ se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex hoc.n. natura est cõis negatiuè, quia solitariè accipitur absq; determinatione ad hoc, vel illud) oportet q̃ repugnet naturæ sub opposita conditione sumpta rõne illius oppositæ cõditionis. Explicata ut conditionẽ oppositã solitudini natura existens extra eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existẽtiã qua solitudinẽ illius tollit. Et ideo cõitas negatiue repugnat naturæ existenti extra: non ratione naturæ, sed rõne conditionis explicitæ per ly existens extra animã: & consequenter propositio illa in qua subiectum erat natura existens extra, & prædicatũ erat cõitas negatiue, est simpliciter falsa. Statim enim, ut natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argũ, quod licet tam natura quã unitas formalis, quantum est ex se.i. solitariè, sit communis negatiuè: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio: ipsa tamen existens extra necessariò est cũ alio. & sic non licet inferre, ipsa quantũ est ex se nõ ẽ cũ alio, ergo ipsa existens extra nõ ẽ cũ alio: ita non licet inferre, Ipsa quantũ est ex se, ẽ cõis negatiuè, ergo ipsa existens extra, est cõis negatiue. Vtrobique.n. idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, uidebis in quo differt positio Scoti in secundo sen. dis. 3. q. 1. à positione nostra: & unde in talem opinionem incidit. Dicit.n. ipse naturã specificã, puta humanitatẽ ratione sui sequi hæc duo.s. unitatem formalem & cõitatem negatiuam, seu indifferentiam ad plura numero. Dicit namque in fine illius q̃onis, q̃ non oportet quærere causam, quare natura sit cõis: quia natura ipsa est causa sufficiens suæ cõitatis. sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animam inuenitur natura una formaliter, ita inuenitur natura cõis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus.n. naturam ratione sui sequi unitatem formalem: sed cõitatem negatiuam fatemur non sequi eã ratione sui, sed ratione solitudinis suæ: sicut singularitatẽ sequi eã diximus rõne associationis eius ad existentiã. Et quia conditio solitudinis nõ conuenit naturæ rõne sui, nec rõne ipsius esse, q̃ habet extra animã, sed rõne intellectus quia natus est adunata diuidere: ideo ante omnẽ actũ intellectus nulla cõitas natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, onde habeat natura esse solitariũ, & esse extra quia de se neutrum habet: ita quærẽda ẽ rã. vñ heat natura cõitatẽ & singularitatẽ. de se.n. neutrum habet. Causa aũt unde falsitas in hoc Scotica processit opinione, videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim utrunque eorum accipi dupliciter. Vno mõ positiuè: & sic nõ dicit aliquã habitudinem causæ. Alio modo negatiuè. & sic dicit solitudinem.s. non cum alio, & primo modo intellexit naturam esse cõem ex se, ita q̃ ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis, vt ex uerbis eius ibi patet: cum tñ debuisset intelligere secundo modo: natura.n. ex se, idest non cũ alio, est indif-

Sen. 2. sen. d. 3. q. 1.

Cũ duplex error ipsius Scoti statum.

Indifferens & communis:sicut quādo dicitur natura ex se est so la. ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negatio nem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de prędicato infinito reduplicatione audita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & ecō uerso, ut dicitur in secūdo Perihermenias, quando non sunt replicatiua, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de pdi cato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tñ ecō tra. Hanc enim, Homo in eo q̄ hō nō est albus, nō sequitur ista, Homo in eo, q̄ homo, est nō albus. Si enim homo in eo q̄ homo esset nō albus, nunquā homini coniungi posset albedo: quia qd conuenit alicui: secundū q̄ ipsum, conuenit ei semper necessario & per se. Apparet aūt in hoc defecisse manifestè processum Scoti: cum enim cōe negatiuè idem sonet quod nō propriū argumentatus est sic, Natura puta humanitas, inquantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas, inquantum humanitas est nō propria: ubi expressè patet defectus prædictus. Et quòd sic pcesserit, patet ex suu pcessu. Cōclusio enim sua est affirmatiua de prędicato infinito. cū cōcludat, ergo natura ex se est com munis, id est nō propria antecedens uero est negatiuum scilicet natura nō est de se hic, id est ppria alicui. Similiter patet ex alio processu, quē ibi inducit, scilicet humanitati Socratis rōne sui nō repugnat esse i alio, ergo humanitas Socratis ex se est cōmunis: ubi apertè patet prædictus defectus reduplicationē enim in primo processu sonat ly ex se seu de sa, in secūdo ly ratione sui, &c. Et hoc est ualde notandum in hac materia, & in materia, de uniuersalibus: eo quòd hinc omnia pendēt. Attentū ergo oportet esse, quòd hæc propositio, Natura ex se est communis, si dēt esse uera, oportet quòd tam ly ex se, q̄ ly communis teneatur negatiuè secundum uiam nostrā & ueritatem: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: qd patet esse uerum. Secundum uerò Scotum, ly ex se tenet positiuè & malè: & sensus est, Natura ratione sui, siue inquantū talis est non propria alicui: quòd est manifeste falsum.

¶ Attentior adhuc sis, quòd aliud est dicere, naturā, puta humanitas inquantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere humanitas, inquantum huiusmodi, est nō propria seu cō munis, quòd idem sonat in proposito. Prima enim est uera: quia humanitati in eo, q̄ humanitas non conuenit q̄ sit appropriata alicui. Secūdū uerò patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quòd humanitas non conuenit, quòd sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroq;, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si em humanitas in eo quòd humanitas, esset non appropriata nunquā humanitas esset appropriata alicui, quia ut dictū est ex primo Posterioru, quod conuenit alicui secundum quod ipsum p̄supponitde omni, necessariū & p se. Quod āt naturæ rōne sui nō conueniat illa cōmunitas, s. supra indirectè probatū fuerit, ubi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis. Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequit falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animā, non conuenit ei ratione sui. Directè tamen nunc pbo sic, Omne quod sequitur aliquā naturā ratione sui p̄dicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius naturæ: sed communitas sequitur naturam humanam per te ratione sui, ergo communitas prædicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ: cōclusio āt est falsa, ergo altera præmissarū: nō Maior, ut declarabitur: ergo Minor quæ est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Socrates est cōis pluribus, & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere. Socrates ex sa est cōmunis pluribus. Veritas maioris declaratur sic. Quod sequit naturā ratione sui, aut est passio, aut modus, aut prædicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modo omnia ista, si cōmitātur naturā rōne sui, ita se habent q̄ sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Socrate, ita ista prædicant denominatiuè in suo ordine de ipsomet indiuiduo: ut patet discurrendo. ¶ Et confirmatur hoc, quia in pposito nostro naturā humanā sequūtur unitas formalis & cōmunitas rōne sui secūdū te. Vnde neutrius est alia cā q̄rēda nisi natura ipsa. ergo sicut unitas formalis prædicatur simpliciter de Socrate: ista em simpliciter uera. Socrates est unus formaliter, ita communitas prædicatur de Socrate simpliciter dicendo. Socrates est communis, Hoc est falsum. ergo, &c. Quæ nā est maior ratio de unitate q̄ de communitate, s: quare eorum, quæ sequunt naturā ratione sui, alia prædicentur de indiuiduis, alia nō. Nō enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt cōmunitatē dati extra animā, sed unitatē: ideo superfluū iudicaui adducere. Si quę aūt ex eis aut expositis ab eodē in septimo Met. ad communitatem probādā adducerent, non erit difficile sumere responsionē ex dictis ad duas illarū hic inductas.

AD secundi dubij euidentiā sciendum, q̄ unū, cūm dicat ens indiuisum importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuū. Si loquamur de unitate formali & unitate numerali subali, qd ad propositum quod important. sic sunt idem realiter, & distinguunt sola ratione. Sic idem realiter sunt Socrates & homo, rōne distinguuntur: eo q̄ eadem res est quæ est una formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his unitatibus, quo ad priuationes diuisionū importatas, sic dico q̄ distinguuntur realiter dūmō nō hæsitemus in hoc q̄ distinctio realis sit passio entis realis, eo q̄ alia priuatio est priuatio diuisionis formalis, & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in uno esse plures unitates subales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: sed āt impossibile in uno esse plures unitates subales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas importāt. Vnde utriusq; rōnis adductæ conclusio concedenda est diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus.

QVÆSTIO.

Num Natura absolute sumpta sit illa, quæ prædicetur de indiuiduis.

DVBIVM est tertiò circa assignationem quartæ differentiæ: non enim uidetur uerū, q̄ natura absolutè sit illa quæ prædicat de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta nō est uniuersalis, neq; communis. In huiusmodi aūt ppositionibus. Socrates est homo, & Socrates est animal, & similibus p̄dicatur uniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiā cū quærimus, an ista prædicatio, Socrates est homo, sit ęqualis de ęquali, uel inferioris de inferiori, nō ui͂ posse responderi, tenendo q̄ natura absolutè prædicatur, cum illa nec æqualis, nec superior sit.

Ad hoc dicendum est q̄ sicut in natura extra est considerare ipsam rōnē agēdi: & est cōsiderare conditionē eius sine qua nō operatur. Verbi gratia, in colore cōsideratur natura eius, ex qua est uisibilis: & cōsideratur particularitas, q̄ est cōditio, sine qua nō est uisibilis. Ita in natura predicabili est considerare duo. s. id q̄ p̄dicatur & attribuit subiecto, & cōditionē sine qua nō attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Socrates est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Cōditio uerò sine qua ly homo, nō p̄dicatur de Socrate, est esse uniuersale superius cōe, uel aliud hmōi: ut enim infra patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. tex. com. 46. Nulla res pręditatur, nisi ut hēt esse in intellectu, eo q̄ prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubiū dico, q̄ natura secundum suā rōnē est id quod prędicatur de ipso indiuiduo. Est. n. prædicatio rei de re superioritas & uniuersalitas &c. huiusmodi, sunt cōditiones eius. Et ideo ad interrogationē, an in illis p̄dicationibus sit prędicatio ęqualis uel superioris, dico quòd est prędicatio superioris.

In fine hu ius te. c. 46.

¶ Nec obstat q̄ superioritas non insit naturę absolutę q̄ prędicatur: quoniam non dicit S. Tho. q̄ naturę absolutę, put abstrahit ab omni esse cōueniat hęc conditio, scilicet p̄dicatio de indiuiduis: sed dicit q̄ res cui conuenit illa conditio, est: natura absolutè, & non aggregatum ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Socrates est homo, est sensus, Socrates est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut ęquali: Socrates est habens humanitatem.

¶ Vnde ualde attendenda est distinctio inter id q̄ prędicatur & conditionē prędicati: qua non attenta forte decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, q̄ ista, Hō est aīal nec as prædicatio superioris, nec inferioris, nec ęqualis. Sensus ergo literę est, Natura absolutè q̄ est p̄dicatur id est natura, secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & nō secūdū cōditiones sibi debitas ex esse in intellectu, uel singulari. cū quo stat, q̄ esse in intellectu uniuersalitas & supioritas sint cōditiones, sine quib. natura ipsa nō p̄dicatur de singularib.

Non tamen potest dici, quod ratio uniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione uniuersalis est unitas & communitas. Naturæ autem humanæ neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur cōitas, & hoc falsum est: quia in Socrate nō inueniretur cōitas aliqua, sed quicquid est in eo indiuiduatū est.

Essentia absolute sumpta si est uniuersalis.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substantię cōpositę absolutè sumpta nō est uniuersalis, ut species, &c. Probatur sic. Vniuersale est unum cōe multis essentia substantię compositę secūdū se nō est una cōis multis: ergo essentia subę compositę secundū se non est uniuersalis, &c. Maior est Aris. Secūdo Posterior. Minor uero probatur ex eo q̄ si secūdū sa essentia substantię cōpositę esset una & cōis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset una & communis multis, quod est impossibile. Cōsequentia patet ex eo, q̄ omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocunq; ponatur ut ex primo Posteriorū apparet. Impossibilitas autē consequentis adeo est manifesta, ut

Auic. dicat secundo suæ Metaphysicę, quod nullus sanæ mentis potest oppositũ illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Socratis sibi communem esse & Platoni?

SED hic occurrit dubium circa propositionẽ illã, suprà quã fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui secundũ se conuenit ei, in quocunq; ponatur: uidetur enim multas habere instãtias. Motus enim secũdũ se est uelocitabilis in infinitum, ex sexto Physi. tex. Com. 15. Motus autẽ in cælo positus, nequaquam, sed est uelocitas ut dicitur secũdo Cæli, tex Cõ. 28. Similiter continuum secundũ se est diuisibile in infinitũ ex sexto Phy. tex. Com. 3. Continuum autẽ in re naturali positũ, nõ cũ omniũ natura constãtium determinata sit ratio magnitudinis: ut dicitur secundo de anima: tex. Cõ. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Phy. tex. Com. 5. & 14 motus autẽ in cælo positus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 10.

AD hæc & similia dicitur puntando quòd aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundũ se. Ad ueritatem enim primi exigitur, q̃ A uendicet sibi illud in primo, uel secundo, uel quarto modo perseitatis. Ad ueritatem secundi sufficit, q̃ ipsi A ut sic, non repugnat illud. Ad ueritatem quoq; primi sequitur illud conuenire sibi in quocunq; ponatur: ad ueritatẽ secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo q̃ animal: quæ tamen nõ inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autẽ cõuenit aĩali in primo, uel secundo, uel quarto modo dicendi per se, inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, q̃ nulla instãtiarũ adducta cum est contra propositionem assumptã, eo q̃ omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiã & cõuenientiã. Cũ enim dr̃ motum esse uelocitabilem in infinitum, intelligimus motui ut sic, non repugnare uelocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuo ut sic, nõ repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, motum habere contrariũ, intelligimus motui, ut sic, non repugnat habere contrarium.

¶Quod si hoc non placet, dicito, q̃ aliud est dicere, A in eo q̃ A cõuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quòd, A nõ cõuenit aliquid: ut patet. Et q̃ quicquid conuenit A, in eo, q̃ A conuenit omni: A quicquid autẽ non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim nõ cõuenit animali in eo, q̃ animal: & tñ non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, q̃ omnes propositiones in instantijs adductæ sunt intelligendę negatiuè, ut sit sensus: Motus est uelocitabilis in infinitũ, id est motus ut sic est determinatæ uelocitatis. Similiter continuũ est diuisibile in infinitum, id est cõtinuum ut sic, non est determinatę diuisionis. Similiter motus hẽt contrariũ id est motus ut sic, non determinat sibi esse absq; contrario: & sic secundum utrunque modum respondendi, remanet propositio assumpta uniuersaliter uera.

Posset tamen & aliter dici ad has instãtias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quam ad materiam, ideo impręsentiarum pertranseo.

Essentia absolutè accepta nõ est uniuersalis, ut habet esse in singularibus.

Similiter etiam non potest dici: quòd ratio generis accidat naturæ humanę secũdum illud esse, quòd habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum unitatem, ut sit unum quid conueniens cuilibet, quod ratio uniuersalis exigit.

¶Hic ponitur quinta conclusio negatiua, s. essentia subẽ cõpositæ secũdũ esse quod habet in singularibus, nõ est uniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia subæ cõpositæ secundũ esse quod habet in indiuiduis, nõ est una in multis, sed diuersa in multis, ergo essentia substantię compositę secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est uniuersalis: & cõsequenter, nec species, nec genus nec dr̃ia quę uniuersalitatem important.

Essentia ut hẽt eẽ in intellectu est uniuersalis, uel genus, uel species, uel differentia.

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura hẽt esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & ideo hẽt rõnẽ uniformẽ ad oĩa indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium et inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, q̃ talem relationẽ habet ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem speciei: & attribuit sibi, unde dicit Commentator primo de Anima, quòd intellectus est, qui facit uniuersalitatem in rebus: hoc etiam Auic. in sua Metaphysica octaua dicit.

Com. 8. in medio.

¶Hic per locũ a diuisione concluditur sexta cõclusio affirmatiua determinatiua quæsitæ difficultatis, scilicet essentia secũdũ eẽ in intellectu est uniuersalis genus species, dr̃ia, &c. probatur sic. Vnũ in multis & de multis est uniuersale natura secũdũ esse in intellectu est una in multis & de multis ergo est uniuersale. Probatio Minoris, Vniformiter se habens ad multa, ut essentialis eorũ imago, est unũ in multis & de multis natura secundũ esse in intellectu est hmõi, quia habet esse abstractũ ab omni difformitate indiuiduorũ essentialiter eorũ cognitionem gignẽs: ergo, &c.

AD euidentiam huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secũdum Aristo. doctrinã distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positorũ. esse in intellectu contingit dupliciter, subiectiuè, & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidẽs, sun subiecto, ut albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actum intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, ut dicitur tertio de Anima. tex. Commen. 17. Intellectus agẽs est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectionem recipit in se. Vniuersale duplex, repræsentando & in prædicando. Vniuersale in repræsentando in proposito est, quod repræsentat rem, non repręsentando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prędicando est illud quòd prædicatur de multis differentibus secundum esse.

¶His nisis, scito conclusionem illã, scilicet natura secundũ esse in intellectu est uniuersalis trifariam uerificari. Primò sic, Natura scd̃m eẽ obiectiuũ in intellectu agente est uniuersalis in prędicando. Secundò sic natura scd̃m esse subiectiuũ in intellectu possibili est uniuersalis in repręsentãdo. Tertiò sic, Natura scd̃m esse obiectiuũ in intellectu possibili est uniuersalis in prędicãdo.

Sciendum est secundo, quòd res extra, secũdum q̃ est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agẽte: sic enim terminat eius actionem, quæ ad hoc posita ab Arist. intellectus agẽs. Vt faciat rem intelligibilem in potentia intelligibilem in actu, ut Com. dicit tertio de Anima. Cõ. 18. Fit autẽ actu intelligibilis res extra ab intellectu agente, nõ per hoc q̃ recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quòd eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra repræsentatur nõ repręsentatis cõditionibus indiuidualibus: cũ quibus in potẽtia intelligibilis erat nõ in actu. Vñ ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnũ intra animam, s. speciem intelligibilẽ, quæ realiter producitur de nouo i intellectu possibili. Et aliũ extra, s. rẽ cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum denominationẽ extrinsecam, scilicet quòd est abstracta ab hoc, & nunc, quod est actu intelligibilis, &c.

¶Natura autem extra, secundum, q̃ est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc quòd aliquid accipiat aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius format ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellectę: habet enim & hęc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem pręsentem obiectaliter faciẽs intellectui possibili. Et alterum extra, scilicet rem quæ ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶Ex his patet, quæ sit differentia, & quę sit conuenientia inter rẽ obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quòd obiectiuè in intellectu agente sic & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc uerò quòd est obiectiuè in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc quod est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quòd hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quòd sit repręsentata absque indiuidualibus conditionibus: & cõsequenter quòd sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. qd̃ uniuersale in prędicando, est id quòd in intellectu non est impossibile prędicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

¶Primò, quòd illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est uniuersale respectu Socratis & Platonis.

¶Secundò, quod illa multa non sunt: possint tamen esse, sicut domus heptangula obiecta intellectui, est uniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶Tertiò, q̃ illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est uniuersale respectu plurium Lunarũ, quas impossibile est eẽ. Et Gabriel obiectus intellectui est uniuersale respectu plurium Gabrielũ, quos implicat cõtradictionẽ, esse. Vniuersale primo modo uocatur à S. Thom. prima parte. q. 13. uniuersale secũdũ rẽ & secũdũ rõnẽ: quia res illa realiter est in pluribus, & non solum ut obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo uocatur ibidẽ uniuersale, seu eẽ secundũ rationẽ tantũ: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed ut obiecta intellectui tantum. Vniuersale secundo modo distinguitur cõtra uniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici uniuersale secundũ rõnẽ, &

secun-

secundum rem in potentia tamen. Nec solùm nomina ibi imponuntur à S.Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis. quæ super quatuor propositiones fundatur.

In hoc a. ¶ Prima est Vniuersalitas & prædicabilitas non conueniunt rei secundum se nec secundum esse, quod habens extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secũda est, Res materialis, q̃ sola p̃ ppriã speciẽ cognoscitur à nobis: secundũ q̃ est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur absq; cõditionibus indiuidualibus patet illa etiã ex dictis.

¶ Tertia est, Res immaterialis etiã Deus ipsa secundũ quod est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur per modum rerũ materialiũ, scilicet non repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur à nobis secundũ q̃ in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res oĩs vt repræsentata absq; cõditionibus indiuidualibus, nõ magis respicit vnũ q̃ plura indiuidua. Patet illa: q̃a vt abstracta est, æqualiter ad vnũ & multa se habet, Nihil. n. fingi põt, vnde abstractũ vt abstractũ vnum magis respiciat, q̃ plura, vel econtra. Vnde & notanter Auis. apposuit in diffinitione vniuersalis illã particulã, secũdũ q̃d est in intellectu. Multa. n. sunt vniuersalia, quibus tñ secũdũ esse extra ã, quàm secũdũ propriã rationẽ repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentiis dicetur. Nulli aũt vniuersali, scdm q̃ est in intellectu repręsentatũ, absq; propria & particulari existẽtia proprietate & hypostatica repugnat prędicari de pluribus. Ex q̃bus formatur talis rõ. Res quælibet & sola æqualiter se habẽs ad vnũ & plura indiuidua est vniuersalis in actu prædicando res q̃libet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habẽs ad vnũ & plura inferiora: ergo res quælibet & sola vt repręsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicãdo. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermenias. Minor verò quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

c. 5. circa prin. EX his corrollariè elicio, q̃ ad hoc q̃ aliq̃d sit vniuersale in actu in prædicãdo, nõ exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit q̃ res ipsa sit in ea dispositione, secũdum quã intellectus ad libitum possit illã relationem sibi vere attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

3. sensus. ¶ istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta secundũ omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidẽ sensu argui potest sic. Id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, seu (vt Arist. verbis vtar) aptũ natũ est prædicari de multis, est vniuersale in p̃dicando. sed res secũdũ esse obiectiuũ in intellectu agẽte est huiusmodi: ergo res secundũ esse obiectiuũ in intellectu agente est vniuersalis in prædicãdo. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor verò probatur sic, res abstracta à cõditionibus indiuidualibus nõ sic, est apta nata prędicari de pluribus: res secundum esse obiectiuũ in intellectu agẽte, est abstracta à cõditionibus indiuidualibus: ergo &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

EX his habes quàm malè dixerit Sco. secũdo sen. dist. 3. q. 1. in responsione ad primũ, dicendo, q̃ natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod conuenit sibi extra animã. patet enim iam q̃ secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hic & nunc: & consequenter uniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo q̃ eodem modo procedendum esset.

2. sensus. ¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rõnibus terminorũ clarus est. Natura nãq; secũdũ esse subiectiuũ in intellectu possibili: nihil aliud est q̃ similitudo immaterialis sui repręsentatiua in illo existẽs. Similitudo aũt immaterialis à singularibus abstracta, rẽ uniuersaliter necesse est repŕsentet: eo ipso q̃ abstracta est. Si enim rẽ uniuersaliter nõ repræsentet: sed particularibus conditionibus immixtã: & nõ à materialibus cõditionibus abstractã, non esset uniuersalis: ergo in repræsentãdo ipsam est uniuersalis res, secũdũ q̃ est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturæ p̃ quãto repŕsentat naturã ipsã nõ repræsentatis cõditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota q̃ quia natura ipsa hẽt duas similitudines in anima. s. speciẽ intelligibilẽ & cõceptum siue speciẽ impressam & speciẽ expressam: ideo secundũ utrãq; speciẽ est uniuersalis in repræsentãdo. Quare aũt oporteat duas species ponere, & qũo si Deus concesserit nobis uitã alibi dicetur. Q[illegible] uit autẽ cõclusio secunda possit omnibus modis dictis uerificari: attamẽ primus & tertius sunt ad propositum literę. Intendimus enim hic de uniuersali in prædicãdo q̃ intentionem logicã sonat, & non de uniuersali in repræsentãdo quod nulla intẽtione secũda logica dicitur uniuersale, sed ex esse proprio quod secundũ rẽ sortitur.

¶ Literã sic glossare potes. Ipsa. n. natura habet esse in intellectu agẽte, uel possibili tã obiectiuè, quã subiectiuè abstractũ ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationẽ uniformẽ obiectiuè in prædicãdo, subiectiuè in repræsentãdo, ad oĩa indiuidua quæ sunt extrà. prout essentialiter est similitudo omnium obiectiuè in essendo: subiectiuè in repræsentando, inducens cognitionẽ omnium inquantũ sunt homines: quia ut sic assimilãtur. Et ex hoc q̃ talem relationẽ: scilicet uniformitatis & similitudinis essentialis, uel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectur, adinueniat rationẽ speciei, id est secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ uniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, q̃ repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVÆSTIO VII.

Num uniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quæstio nõ modica, An uniuersalia in actu sint extra animã, an fiant per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primũ: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à Philosophis determinata est, in præsentiarũ Peripateticã sententiã supponẽdo, scilicet q̃ uniuersalia nõ subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine uniuersalis tria intelligimus. Primò uniuersalitatẽ, quæ est relatio rõnis. Secundò rẽ, quæ denominatur uniuersalis ab illa uniuersalitate. Tertio, aptitudinẽ ad essendũ in multis, quæ est q̃d mediũ inter illa duo, & est fundamẽtũ proximũ quare res suscipiat illã relatiuã denominationẽ: ideo enim sibi intellectus attribuit relationẽ uniuersalitatis, quiá res illa apta nata est esse in pluribus: non uertitur in dubiũ: an illa relatio, q̃ uocatur uniuersale formaliter sit extra animã: eã enim oẽt ab intellectu fieri dñt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur uniuersalis, q̃ uocatur uniuersale obiectiuè in potẽtia, sit extra animã. Cõis enim sentẽtia est q̃ q̃nq; res illa est extra animam, q̃nq; nõ. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animã. Si autem res illa sit ens rationis, nõ ponitur extrà, ut subiectũ, prædicatũ, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animã: ita q̃ absq; omni tẽpore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quæ uocatur uniuersale in actu obiectiuè. an solum extra animã sit res. Aptitudo autem ad essendũ in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cõplet rõnem uniuersalis in actu obiectiuè sumẽdo uniuersale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animã inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam uniuersale in actu obiectiuè.

Vniuersa la dupliciter sequit. ET debes scire ad euidentiã terminorũ, q̃ sicut albũ accipitur dupliciter. s. formaliter & subiectiuè: ita uniuersale accipitur dupliciter, s. formaliter & subiectiuè. Subiectiuè. n. accipi nõ potest, eo q̃ uniuersalitas in nullo est subiectiuè cũm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa uniuersalitas q̃ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in uniuersale obiectiuũ in actu, & uniuersale obiectiuè in potẽtia. Vniuersale obiectiuũ in actu est totũ hoc, s. res una apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potentia est res ipsa una formaliter. non adiungendo sibi aptitudinẽ ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim non de uniuersali formaliter, nec de uniuersali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, sed de uniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de uniuersali in actu absq; additione obiectiuè intelligi nolumus ne in ęquiuoco laborem. Hęc de primo.

Sco. 7. Metab. q. 16. & 2. q. 3. d. 1. QVO ad secũdũ Sco. suprà 7. Me. q. 16. sequẽdo fundamẽta sua: q̃. s. naturã extra aĩam sequatur unitas formalis & cõitas. opinatur rẽ unã aptã natã esse in pluribus dari extra aĩam: ac hoc dicit uniuersale in actu esse in rerũ natura absq; omni ope intellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rationes, quas in mediũ afferre, esset limites intentionis nostræ excedere: propterea afferã, eas ex quarũ solutione reliquarũ debilitas innotescit.

¶ Arguit primo per locũ à diffinitiua ad diffinitũ sic: Circũscripto quocunq; actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur uniuersale in actu extra animã. Tenet cõsequẽtia, quia uniuersale obiectiuè in actu, ut distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primo. Perihermenias uniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedẽs probatur: quia si nõ, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Socrati talem aptitudinem.

c. 15. lec. 10. ¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectũ intellectus: igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, ubi dicitur q̃ obiectum est prius actu.

T. c. 33. ¶ Pręterea, Obiectũ scientiæ realis est ens extra animã, uniuersale in actu est obiectũ scientiæ realis: igitur uniuersale in actu est

ens extra animam.

T.c.20.

¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

¶ Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur vniuersale extra animam.

T.c.39.

¶ Præterea, cōtrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia: ergo dātur vniuersalia extra animā.

¶ Præterea, Si vniuersale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo uniuersale est vbiq; & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem uniuersalis Physici? & quomodo uniuersaliū tantum est diffinitio? & quomodo genera & species, uniuersaliter prædicamenta inueniuntur extra animam?

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulari: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

opi. S. Th.

QVO ad Tertium scito nos sequētes S. Th. ac per hoc communē Peripateticorū doctrinā oppositā in hac re proferre sententiā. Dicimus nanq;, q; illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnū tantùm quandoque est extra animā, scilicet res ipsa una formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo suprà argutum est. Quicquid sequitur naturā ratione sui, simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. sed aptitudo ad essendum in pluribus apertè sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit uera, Socrates ē aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo q; omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & cōseqnēter p̄dicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illā: sed aptitudo ista. s. ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendū in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarū, non Maior, quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est conclusio aduersariorū. Falsitas conclusionis probatur sic, illa aptitudo attribuenda nō est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum. Patet ista: quia aliàs ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo. n. est pp actum. sed aptitudo ad essendum in pluribus est huiusmodi. s. q; in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt humanitas Socratis actu sit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platonē: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulari humanitati. Dicamus igitur rē vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendū in pluribus conuenire rei secundū esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione positæ. Solitariè. n. accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente, vel possibili obiectè.

Hoc eo c. q. 5. cir. fi.

ET aduertas ad maiorem nostræ positionis euidentiam q; hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cum. n. aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnāna ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantū humanitas, conuenit aptitudo, seu non repugnantia ad essendū in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absq; opere intellectus. Apparet aūt manifeste peccatū i hoc processu, cū ex negatiua inferatur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima. n. propositio, quæ est negatiua ueritatē hēt. Secunda uerò q affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, q; humanitas, inquantū humanitas abstrahit à repugnantia ad essendū in pluribus, & non à repugnantia ad essendū in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si. n. humanitas uendicaret sibi inquantū humanitas, nō repugnantiā ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendū in pluribus: & sic nec per se, nec per accidēs posset repugnare humanitati esse in pluribus. q; est manifeste falsum, Humanitati. n. Socratis ratione adiunctæ hæcceitatis repugnat esse in pluribus: Consequētia tenet: quia oppositū eius qd conuenit alicui, secundū q; ipsum nullo m̄ō potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorū. Quibus igitur naturæ rōne sui nō repugnet esse in pluribus: non tñ vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eā non vendicet sibi secundū esse, quod habet in singularibus, relinquitur quòd uendicabit

T.c.12.

cā sibi secūdū esse qd in intellectu sortit. Et quia ad hoc q; aliquid sit uniuersale in actu, exigitur q; uendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cum in diffinitione eiꝰ ponatur: quod. n. ponitur in diffinitione per se cōpetit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quā primum est obiecta intellectui agenti uel possibili, fit uniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potentia. Quomodo aūt fiat huiusmodi reductio potētiæ ad actum, iam dictum est. s. quòd ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu uero possibili per formationem conceptus.

In hoc cap.

¶ Quod si aliquis dixerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat se errare pp tria.

¶ Primò, pp hoc, quòd in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu nō repugnātia ad essendū in pluribus.

¶ Secundò, quia si ad vniuersale sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficiet negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut. n. uniuersale se habet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cū vniuersale in actu distinguatur cōtra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali i vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tm̄, ergo negatio talis repugnantiæ nō sufficit ad cōstituendū vniuersale i actu. Et potest hæc ratio formari cōtra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tm̄: humanitati inquantum humanitas nō repugnat esse in vno tm̄, aliter non posset saluari in uniuoco tm̄ indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est uniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunq; alia natura. Hæc de tertio.

2. dis. art. tex. cō. 19

QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primū quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non. n. valet res circumscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Stat. n. q; abstrahat ab vtroque. sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & a repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroq; modo bene. Primò negatur consequentia, si sermo sit de intellectu agente: quia potētia actiua nō præsupponit obiectū suū, sed facit illud. Si aūt sermo sit de intellectu possibili, concessa consequētia prima, non sequitur, ergo uniuersale in actu est extra animā: quia fit per actū intellectus agentis. Secundò dī. quòd cùm uniuersale in actu nominet duo, s. rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo aūt est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, q; res ipsa, quæ est obiectum præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristo. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur consequentia, quia & si posterioritas antecedentis non obstet aptitudinem esse modum obiecti. obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

2. dis. art. tex. cō. 58

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quòd. s. res obiecta scientiæ reali est extra animam, non modus rei obiectæ: uniuersale autem in actu nominat vtrunque, scilicet rem & modum: & ideo uniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extrà.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

2. dis. 3. q. 1. in quinta uia cōtra ad.

SED contra istas responsiones instat Scotus: & primo cōtra primam sic, Quicquid est par intellectum agentē est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substātiæ: consequēter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potētia: aliàs quilibet homo haberet duos itellectus: sed vnius potētiæ ē unū obiectum quare si p̄cedit actum unius, præcedit actum alterius.

T.c. 20.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicet forte q; non hēt aliquā unitatē realem generans & genitum, sed similitudinem. Cōtrà, quia proximum, fundamentū similitudinis est unū quinto Metaphysicæ: sed non generans neque genitū. ergo aliquid commune utriq;.

CONTRA secundam vero responsionem arguit: quia nullo intellectu considerante non erit uniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti uniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo uel sub nullo, uel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶ Præter

¶Praeterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut non, si non habet intentum: si sic ergo non est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causatu per intellectionem obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, praesupponendo saepe iam dictum, quod universale duo dicit, rem & aptitudinem, seu universalitatem. Universale pro re posita in praedicamento est praedicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi: Universale autem pro aptitudine est modus: seu conditio rei praedicamentalis praedicabilis, scibilis, diffinibilis: &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶Ad primam ergo conceditur, quod universale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in praedicamento substantiae, ulterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sit coloris universaliter, ut habes a S. Tho. Prima secundae, q. 26. art. 6. non tamen est coloris universalis.

¶Ad tertiam similiter negatur antecedens: necessarium enim est ut dicitur 3. de Anima, tex. Com. 19. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem: quod non possunt esse eadem potentia cum potentia activa & potentia passiva non sint eaedem apud Arist.

¶Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quod responsio illa ibi data est optima sane intellecta, Ad improbationem eius dicitur, quod similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines: vel humanitates, tanquam fundamentum, & quod unitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illam conditionem scilicet mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato quod unitas esset fundamentum, adhuc non sequeretur, dari aliquid commune unum utrique: dicam enim quod similitudo non fundatur supra unum, quod est generans, neque supra unum quod est genitum sed supra unum, quod sunt generans & genitum, Iam autem declaratum est supra quod committit fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt unum formaliter, ergo habent aliquid unum commune utrique.

AD PRIMUM Eorum, quae contra secundam responsionem adducuntur, dicitur quod proprie loquendo, de intellectu possibili, focatur universale, quemadmodum scientia: ita quod scientia in actu est universalis in actu: scientia in potentia est universalis in potentia, & scientia in habitu est universalis in habitu, quod tunc accidit, quando eum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerata, dummodo producta sit species intelligibilis, datur universale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conservatur, denominatur repraesentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶Ad secundum dicitur, quod obiectum ut prius actu nullum sibi vendicat modum abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶Ad tertium dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia activa non praesupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili, & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod est falsum, scilicet quod prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim utrunque fit, intellectus enim formando conceptam rem absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Socrates simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶Ad quartum negatur, quod relatio mensurae fundetur in aliquo universali fundatur enim neque in universali, neque in singulari, ut sic, sed in natura, una formaliter quae in singulari reperitur, & sic non est una numero, ut sic mensura alterius, sed una formaliter.

¶Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod universale pro re est extra animam, sic enim accepto universali in est primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primo convenit ridere, non homo universalis alioquin risibile non inveniretur in homine non universali, puta Socrate.

¶Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsae non res particulares ut sic, neque universales, aliter res non universales, scilicet haec albedo & haec nigredo, non essent contrariae.

¶Ad septimum dicitur, quod stant ista duo simul, Universale praedicatur de rebus, &, Universale fit ab intellectu, quia universale pro se est id quod praedicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Universale autem pro aptitudine est conditio rei, quae praedicatur, & talis fit ab intellectu, praedicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Unde & Arist. 7. Met. tex. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam, & in praedicamentis vero ubi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶Ad id vero, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificantur de universali pro re, sed exponenda est affirmatio ut propositio negativa, ut sit sensus, Universalia sunt ubique, &c. id est naturae ipsae denominatae universales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur, ad quod subiungitur, quod forma & materia pertinent ad quantitatem universalis scilicet rei physicae, quae denominatur universalis. Similiter universalium tantum est diffinitio scilicet rerum quae denominatae sunt universales. Similiter res denominatae genera, species, & differentiae sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶Ad octavum dicitur quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est sed consequentia nihil valet. supra enim iam diximus, in singulari multas unitates existere, & non tantum numeralem.

Et quamvis haec natura intellecta habeat rationem universalis, secundum quod comparatur ad res, quae sunt extra animam, quia est una similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quaedam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex universalitate formae intellectae unitatem intellectus concludere, quia non est universalitas illius formae secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, ut similitudo rerum. Sicut etiam, si esset una statua corporea repraesentans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuae haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia. sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune repraesentativum plurium.

¶Ex hac secunda parte capituli huius Aver. errorem removere intendit, qui in tertio de anima com. 5. ex universalitate formae intellectae voluit declarare unitatem intellectus hoc modo. Quod est universale, suam universalitatem retinens est indistinctum numero: sed natura intellecta scilicet natura secundum esse in intellectu subiective est universalis suam universalitatem retinens: ergo est indistincta numero: igitur subiectum eius, quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic unus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur per se nota, quia universalitati opponitur distinctio numeralis. Minor vero ex eo patet quod species intelligibilis repraesentat universale. Haec ratio etsi alterius principium assignat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantum praesentis intentionis est ex dictis sic destruitur, universale est aliquod duplex, scilicet in essendo & in repraesentando. Universale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, ut idea Platonis & de tali universali vera est maior: sed falsa minor. Vera quidem maior, quia tali universali est secundum esse universalitatem formae, secundum esse quoque repugnabit distinctio numeralis: unde impossibile est imaginari plures homines universales. Falsa autem est minor: quia species intelligibilis non est universalis in essendo, cum sit in singulari subiecto scilicet intellectu possibili, qui individuum quoddam est, licet immateriale. Universale vero in repraesentando (ut dictum fuit) est quod rem universalem repraesentat: & de tali universali falsa est maior: licet minor sit vera & maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, quod tale universale universalitatem non habet secundum suum esse, quo respicit subiectum unde unitas vel pluralitas numeralis ab accidentibus oritur: sed habet universalitatem secundum repraesentationem, quae respicit obiectum: unde non repraesentat obiecta distincta numero sed unum & idem obiectum omnium repraesentat omnes species cuiusdam rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Socratis facies a pluribus per plures species idem omnino repraesentantes videtur. Minoris autem intellectae veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repraesentat naturam, non repraesentando conditiones particulares eius, ut dictum est: haec est sententia literae in hac parte.

hoc eo capitulo.

Et quia naturae humanae secundum suam absolutam considerationem convenit, quod praedicatur de Socrate: & ratio speciei non convenit sibi secundum suam absolutam scilicet humanae naturae considerationem, sed est de accidentibus quae consequuntur eam, secundum quoddam esse, quod habet in intellectu, ideo nomen Speciei non praedicatur de Socrate, ut dicatur, Socrates est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conveniret homini secundum esse, quod habet in Socrate, vel secundum suam absolutam considerationem scilicet inquantum est homo, quicquid enim convenit homini, inquantum est homo, praedicatur de Socrate.

¶In hac parte tertia capituli huius talem obiectionem ex supradictis

excludit

excludere intendit, quia quòd prædicatur de prædicato ꝑdicatur & de subiecto, sed species prædicatur de homine, quòd est prædicatum respectu Socratis, ergo species prædicatur de Socrate, & sic Socrates erit species. Conclusio est falsa, maior uera ex ante prædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum unde oriatur ex suprà posita distinctione eorum quæ conueniunt naturæ, manifestat simul ex hoc insinuans quàm conueniens tradita fuerit doctrina, cũ ex ea difficultates accidentales dissoluuntur, Cùm enim dictũ sit, quòd triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædã, s. absolutè, & quædã secundũ esse in intellectu, & qdã secundũ esse in singulari, ea quæ conueniunt naturæ secundũ esse in intellectu, nõ conueniunt ei absolutè, neque secundũ esse in singulari cùm opposita sint, & ideo prædicato processu error accidit, q a denominatio specifica homini secũdũ esse in intellectu conuenit, & concluditur de homine secundũ esse in singulari, dũ infertur, ergo Socrates est species. Vt autem ad formã argumẽti dici possis, ponit talem distinctionẽ Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato. i. secundum quòd illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Socratis. s. homine, secundum id secundum q̃ homo prædicatur de Socrate secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Socrate, secundũ suã naturã, & hoc modo maior est uera, minor autẽ falsa. Alio modo cõtingit prædicari de prædicato, non ut prædicato. i. non secundum illam rationẽ, quia illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantũ homo est prædicatum Socratis. i. non prædicatur de homine secundũ illud esse, quo homo prædicatur de Socrate, eo quòd homo prædicatur de Socrate secundũ suũ esse qdditatiuũ absolute, species autẽ prædicatur de homine nõ secũdũ eius esse quidditatiuũ, sed secundũ esse q̃ in intellectu habet, & hoc modo maior est falsa, minor autẽ uera semper, ergo altera præmissarũ est falsa. Et hoc est q̃ in altera dicitur, q̃ rõ speciei non conuenit homini secundũ suã absolutã considerationem, secundũ quã conuenit sibi ꝑdicari de Socrate, quia sic oporteret conuenire Socrati (ut supra dictũ fuit) sed cõuenit ei secundũ esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Socrate.

In hoc c. q. 5. fin.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cũ in eius diffinitione ponatur. Prædicatio. n. est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentũ in re, ipsam unitatem eorũ, quorum unum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quę est genus quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionẽ prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quòd significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia, uel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus quæ consequuntur ipsam secundum esse, quòd habet extra animam, ut albedo uel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis, uel differentię.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidã tacitæ obiectioni, q̃ talis est. Quod per se prædicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, cõuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quòd aliquid per se prædicatur de aliquo in quocunque modo perseitatis & nõ conueniat illi. Minor probatur sic, illud in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prędicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, q̃ quælibet pars diffinitionis in recto primo modo perseitatis cõuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

c. de gñe.

¶ Similiter omnino põt argui de specie respectu indiuidui, cum ẽt in diffinitione speciei ponatur prędicari de indiuiduis, & sic uñ q̃ malè dictũ sit, Socratẽ nõ esse speciẽ. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur cũ dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶ Responsio autẽ in residuo ponitur, in quoad plenam materię huius discussionẽ duas distinctiones innuit. Prima est, ꝑdicari dupliciter capitur. s. formaliter, & fundamẽtaliter, seu materialiter. Secũda est, genus dupliciter accipit, s. formaliter, & fundamẽtaliter, seu materialiter. Et debes scire, ut terminos intelligas, q̃ in hac propositione. Hõ est animal, sunt tria, s. ly homo, ly est, & ly animal, q̃ extra animã nihil aliud sunt, quã natura humana importata per ly hõ, & natura sensitiua importata p ly aĩa, & unitas seu cõiunctio earũ inter se importata p ly est: hæc. n. tria intellectus apprehendẽs in secunda sua operatione format hanc propositionẽ, Hõ est animal qua formata reflectẽdo se super illa tria, ut terminãt actũ sui cõponentis adinuenit & attribuit eis quasdã relationes, & ly hõ, attribuit relationẽ subiecti, & ly animal, relationẽ prædicati, & ly est, relationẽ prædicationis. Vñ prædicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter uerò seu materialiter est coniunctio rei prædicatæ cũ re subiecta. Similiter cũ intellectus apprehẽdit naturã sensitiuam, & reflexerit se super illã, ut stat sub actu eius, uideritq; eam ut sic indifferenter se habere ad species in quib. primo inspexerat naturam illã saluari, attribuit naturæ sensitiuæ, seu animali obiecto relationem gñis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus aũt fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, puta sensitiua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, q̃ cum genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua ꝑdicationẽ fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine, uel Boue, neque ꝑdicationẽ formalẽ, q̃a in diffinitione rei nõ ponitur res secũdæ intẽtionis, cõsequens est q̃ genus formaliter sumat, q̃n diffinit a Porphyrio.

c. de gñe.

SECVNDVM est, q̃ in diffinitione gñis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, q̃ prædicari de pluribus positum in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, s. pro relatione prædicationis: una. n. relatio potest cadere in diffinitione alterius, ita ut conceptus relationis, quæ est de prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducẽdum est, q̃ aliquid dr̃ ꝑdicari de specie dupliciter. Vno mõ, ut res denominata prædicabilis de speciebus. & sic animal prædicatur de hoĩe & Boue. Alio mõ, ut id, quo res denominatur ꝑdicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponitur ꝑdicari de speciebus, ꝑdicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dr̃ disgregatiuũ uisus dupliciter. Vno mõ ut res denominata disgregatiua uisus: hoc. n. modo nix dr̃ disgregatiua uisus. Alio mõ, ut id, quo res denominatur disgregatiua uisus quemadmodũ albedo dr̃ disgregatiua uisus cum in diffinitione eius ponatur, disgregare uisum. Et sicut stãt ista duo simul. s. q̃ res diffinita per disgregare uisum est albedo, & non nix, res aũt denominata disgregatiua uisus est nix & non albedo, ita ꝓcisè in proposito stant ista duo simul. s. q̃ res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res aũt denominata prędicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita q̃ res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res aũt denominata prędicabilis est genus materialiter, nõ formaliter. Vnde in litera dr̃, q̃ rõ prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intentionẽ prædicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui ẽt ipsa intentio generis attribuitur.

De hoc vide cõ. huius doc. sup Porph. in c. de genese in prin.

¶ Ex quib. patet responsio ad obiectionem, quia loquẽdo de eo, q̃ per se prædicatur de speciebus, ut res denominata prædicari, uera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo quòd ꝑ se prædicatur, ut ratio denominãdi falsa est Maior, licet Minor sit uera. Vnde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic uti poteritis, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiuè, q̃ prædicatur de homine & Boue denominatiuè est animal: q̃ autem prædicatur formaliter de homine & Boue, ẽ genus, de ꝑdicabili de nominatiuè falsa est Minor de ꝑdicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciẽ respectu indiuiduorũ ad differentiam, propriũ: & accidens, & reliqua hmõi, solues multas obiectiones, & illucescet tibi ueritas multarũ propositionum, quæ obscure apparent. Residuum capituli est Epilogus, de se patens, & cætera.

CAPVT V.

Quod similiter cum substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quod compositum, sed tantum forma, non tamen comparatur compositorum essentiæ, & quod ex esse & essentia sit composita. Quid denique intelligentia essentiæ sint a Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

Substãtiæ simpliciũ atq; essentię immateriales alium sunt.

NVNC restat uidere secundum quem modum essentia sit in substantijs separatis scilicet in anima, intelligentijs & causa prima. Quamuis autem causæ primam simplicitatem omnes Philosophi concedant, tamen compositionem

positionem materiæ & formæ in intelligentiis et animabus quidam nituntur ponere. cuius positionis fuisse dicitur Auicebron Author libri, Fontis uitæ. Hoc autem dictis philosophorum reperitur esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex uirtute intelligendi, quæ in eis est: Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per uirtutem substantiæ intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiam sit sicut forma impressa materiæ, ut est de formis materialibus.

¶Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium, quemadmodum tradita est de essentiis substantiarum compositarum. Facit autem sex in præsenti capitulo. Primò declarat, quod essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentijs substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmissa igitur primò concordi sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primæ causæ, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, idest composita ex materia & forma, & independens a materia: quam sic probat, Omne patiens, uel agens, uel recipiens, uel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, uel agens, uel recipiens, uel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres suas partes ex eodem medio probatur. s. ex hoc quod intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima tex. Com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet esse immateriale, eo quod agens non potest esse ignobilius suo effectu, ut dicitur 3. de Anima tex. Com. 18. & tex. Com. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. unumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, quòd habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum unumquodque sit propter suam operationem, ut dicitur 2. Cœli tex. Commento. 17.

Intelligentia simplex immunis est non modo à corporali sed ab omni materia & forma tantum est.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia qualibet, sed materia corporalis tantum: Si enim hoc esset ratione materiæ corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundum quod stat sub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & aliæ formæ, sed quod a materia abstrahuntur. Vnde in anima intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantijs corporalibus, sed est ibi compositio formæ & esse. Vnde in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habens formam & esse, et accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, uel essentia simplici.

¶Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionem, ideo intendit hic excludere responsionem: quam posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere quod maior est uera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequentes concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunis à materia corporali, non autem a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶ Contra hanc fugam instat ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per se, ergo forma corporalis est id ut de materia hæc, quod impediat intelligibilitatem, hoc est impossibile, ergo à destructione consequentis, &c. consequentia est nota ex terminis. Cum. n. materia corporalis duo dicat, s. ly materia, & corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impedit intelligibilitas in actu, restat quod hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream, ergo ex forma corporali, seu corporea oritur, quod materia impediat intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur: Omnis forma non concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima. tex. com. 11. Forma corporea est forma secundum se non concepta cum materia, accipitur enim distincta contra materiam, ergo forma corporea secundum se est actu intelligibilis. Tunc ultra, Nihil secundum se actu intelligibile ex se impedimentum præstat intelligibilitati, forma corporea est huiusmodi, ergo forma corporalis non est id unde materia impedimentum intelligibilitatis sumat, quod erat probandum. Est igitur tam anima intellectiua quam intelligentia quælibet non composita ex materia & forma. Si accipiamus compositionem ex materia & forma uniuocè prout, s. materia & forma nominant partes essentiales rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse compositas, in præcedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis. s. ex forma & esse de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intentum, s. quod essentia in substantijs intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.

In c. 2. hic ec. c. dubio seq. post. q. 10

Essentia simpliciu tantu forma est.

Et quomodo hoc sit, planum est uidere. Quæcunque. n. ita se habent ad inuicem, quod unum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causæ, potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, quod forma dat esse materiæ & tamen impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia, forma. n. non habet in eo, quòd forma dependentiam ad materiam, sed si inueniantur aliquæ formæ, quæ non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quod sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ sunt propinquissimæ primo principio, sunt formæ per se sine materia subsistentes. non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, ut dictum est & huiusmodi formæ sunt intelligentiæ: & ideo non oportet ut essentiæ uel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

¶ intendens in his uerbis declarare, quomodo essentia in substantijs simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat: Quæcunque ita se habent, quod unum est causa esse alterius, & non econuerso, illud quòd habet rationem causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, quòd forma causat esse materiæ, & non econuerso, ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc ultra, essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

Alterius causa existens potest secundum aliquid sui ordinis esse sine illo.

ET nota quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quod id quod est causa alterius, &c. idem numero possit esse sine altero. & sic non assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem, quia subiectum causat esse propriæ passionis, & non econtra: & tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum uero, quia volumus concludere, quod forma, quæ est in materia, sit sine materia, sed quod aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur maior, quod id quod habet rationem causæ secundum suum ordinem, potest esse sine altero, idest secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est uera, & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit à causato, consequens est, ut aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum uerò, quia intendimus concludere, quod forma secundum suum genus non dependet à materia, ita quod aliqua forma potest inueniri separata, Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuandum quod loquimur de forma, ut forma, est, non ut talis uel talis. Patet autem minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. ubi habetur quod actus est prior potentia simpliciter, & independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, si actus secundum totam suam latitudinem non dependet à potentia, consequens est, quod forma secundum totum suum ordinem non dependet à materia. Materia autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere à forma sine qua actualitas non inuenitur: & sic patet minor: quia à forma absolutè in eo quod forma, dependet materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod uero aliceni actui conueniat, quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quod actus: & similiter quod aliquæ non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione formæ, quæ attenditur penes distantiam à primo principio Deo glorioso, & propinquitatem

ad primã materiam, vñ tales formæ non solũ causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodãmõ à materia. Causæ.n. sunt sibi inuicem causæ, vt dr secundo Ph tex.com.30. Essentia igitur substãtiarũ intellectualiũ est immaterialis. & forma tñ.

QVÆSTIO VIII.

Nunc materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt primò ponatur Scoti opinio. secundũ ponet opinio S. Th. tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

QVO ad primum Scotus in 2. sent. dist. 2. opinatur posse materiã esse sine forma arguitq; ad hoc probandũ multipliciter. ¶Primò sic, Nõ minus dependet accidens à substantia quã materia à forma, sed accidens põt esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

Secundo. ¶2 Præterea, Absolutum distinctum & prius alio absoluto põt esse sine illo absq; contradictione, materia respectu formæ est huiusmodi, ergo põt esse sine forma, minor est euidens, maior probatur quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex 5. Meta tex.com.16. priora sunt, q̃ possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

Tertio. ¶3 Præterea, Quicquid absolutũ facit Deus in creaturis mediante cã secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius ergo potest facere sine illa.

Quarto. ¶4 Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè cõseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

Quinto. ¶5 Præterea. Cum nihil Deus extra se necessario velit ex hoc q̃ vult materiam esse, non est necesse q̃ uelit materiã esse, nisi pp necessariam connexionem utriusq;, sed inter materiam & formam non esse talis necessaria connexio, ergo &c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiã & formã, probatur, quia tunc sequeretur, q̃ materia determinaret sibi necessariò aliquã determinatam formã. Probatur cõsequentia, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquã speciẽ in gñe illo, & q̃ determinat sibi speciẽ, determinat sibi eẽ in aliquo indiuiduo illius speciei, omne.n. q̃ de necessitate est homo, necessario est hic vel ille homo, consequens autem est falsum materia.n. nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, q̃ materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quod sit. Cõfirmatur, Quidqd cõtingenter se hẽt ad qdlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia cõtingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quòd si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, q̃ etiam de necessitate determinat sibi unum indiuiduum solum illius generis, quia unum essentiale, & unum singulare est impossibile dependere a plurib. essentialiter eiusdem gñis materia aũt est una essentialis & singularis ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem gñis, & sic si necessario determinat sibi genus formę necessario quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

QVO ad secundũ. S.Th. in prima parte q.96.ar.1.& in qõnibus de potẽtia Dei, q.4.ar.1.& in quolib.q. 3.ar.1. cõfirmat hoc qđ hic dicit, s. materiã nõ posse esse sine forma duab⁹ rõnibus. Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia, simul esset, & nõ esset hoc implicat contradictionem, ergo probat cõsequentia quoad secundã partem, quia quo ad primã ab aduersarijs cõceditur. Impossibile est effectũ formalẽ separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic.n. diffinitur: Forma est q̃ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut n. impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus aũt primus, cuius est dare esse, idẽ est q̃ forma. Ex illa ergo ppositione, Materia existit absq; omni forma sequuntur duo cõtradictoria simul uera, ex eo.n. q̃ materia existit sequit q̃ sit in actu, ex eo aũt q̃ est absq; omni forma, sequitur q̃ non sit in actu. Huic rõni dat Sco. quandam solutionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua uerba fiant, omittatur, quolibet.n. proferente contraria solicitum esse stultum est, ait Arist. à quo didicimus in libro nono Metaph. quid sit actus & quotuplex.

1.Top.ca. 9.tex.c.1. ¶Secunda rõ S.Th. ad hoc idem est ista, Oẽ indiuiduum determinatũ ad genus completum, vel incõpletum in rerum natura p se existẽs ẽ in aliqua certa specie per se uel reductiuẽ. materia sola neq; p se neq; reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola nõ põt esse indiuiduũ quodcunq; in rerum natura. Minor est ex se clara, nõ.n. facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo q̃ indiuiduum omne tam completum, q̃ incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (q̃ dico propter indiuiduum generis, ut hæc substantia, hæc anima, &c.) nõ continetur sub genere per se, vel reductiue immediate: sed mediante specie, inter genera.n. & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 6.arg. ibi.n. ipse expresse assumit, q̃ qui determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest ẽt ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositũ intentũ sui sic, Quicquid determinat aliquod genus determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa spẽ, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus ergo, &c.

2.d.3.q. ¶Hanc ueritatẽ approbat Arist. (ut ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamẽto Arist. hanc cõclusionẽ tenuisse. s. ex hoc, q̃ Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo n. Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisè fundamento q̃ S.Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam cõclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primę causæ apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quòd ex natura actu & natura primæ materię, quæ est pura potentia, concludit Auer. q̃ duo cõtradictoria essent simul vera, ut deductũ est &c. Auicenna quoq; in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet cõclusionem Scoti esse impossibilem, & tñ posuit expressa materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est, Hæc de secundo.

Com.12. r.Phys.c. 56.& 70.

QVOAD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim depẽdet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto.

Ad 1.

¶Sed contra hoc instat Antonius Thrombeta sic, Magis depẽdet posterius à priori, quam prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia aũt est prior forma, ergo magis dependet accidens à subiecto, q̃ materia a forma. Forte diceretur (ait) quòd materia non est prior, sed posterior forma. Contra: nam licet materia sit posterior forma ordine pfectionis, est tñ prior ordine generationis. & consequenter prior simpliciter, ut arguitur sic, Quandocunq; sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicqd est ĩ ordine priori est simpliciter prius quocunq; existẽte in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se hñt, q̃ ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunq; priore ordine pfectionis, sed ita est, q̃ materia est prior origine forma, licet forma sit prior pfectione, ergo materia ẽ simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur quod. s. ordo originis est simpliciter prior ordine pfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura.n. semper procedit de imperfecto ad pfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunq; perfectiori, sed materia prima est impfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc ultra, est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo &c.

¶Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶Primo dr, q̃ forma, licet sit posterior materia ordine gñationis est tñ prior etiam ordine generationis materia existente. Magni.n. refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine albedo tñ est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cum sermo sit de materia ex ñte (si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶Secundò dr q̃ aliud falsum ibi assumitur, s. q̃ ordo gñationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infra limites naturæ finitæ. cum.n. actus sit prior potẽtia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, q̃ infinitus, ut patet ex nono Metaphysi. tex. Com.15 & 12. & tex.Cõ.30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis consequens est q̃ secundum Arist. & ueritatẽ ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine gñationis. Amplius. Id q̃ est prius natura rõne & tempore, est simpliciter prius. ordo perfectionis est prior natura rõne & tẽpore ordine impfectionis, qualis est ordo gñationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur pfectionis est prior simpliciter, media quoq; propositio est Arist. octauo Physic. tex. Com.75. vbi expresse loquitur in natura finita ad probandum, s. motũ circularẽ esse primum. Vnde ad probationem, concesso, quod priora generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad pfectum, negatur consequentia. ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agẽs naturale prius attingit impfectum, oportet

oportet tñ prius agens in se perfectum esse: ut dr in 12. Metaph. tex. Com. 40. Hic aduerte tu, q oportet mendacem esse memorem in quæstione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has assumit, &c.

¶ Tertio dicitur, q dato toto processu, ultima consequentia nihil valet, falsum est. n. quod omne prius possit secundum tem absolui à posteriori quolibet (ut ad secundum dicetur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam nõ habere propriã existentiã: sed eã mendicare à forma, instatur sic. Cuicunq; cõuenit actu causare pro aliquo signo conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formã, conuenit causare, ergo pro tunc sibi cõuenit existere: sed pro illo signo non hẽt existentiam formæ, ergo propriã. Et confirmatur quia materia aut causat compositũ, & recipit formã, qñ existit, aut quando non existit: non qñdo non existit ergo quãdo existit, ergo pro tunc. conuenit sibi ppria existentia, quia existentia formæ sequitur, totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat, à suo effectu materiã autem causat existentiam compositi & formę: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad hæc dr, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiã: nec apparet necessarium, q pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi. quo inest causalitas: ordo. n. naturæ talis est in eodem instanti temporis, q scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositũ, cui tam esse actualis existentiæ aduenit quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit quando enim est terminus tẽporalis. Ad secundam cõfirmationem dicitur, quod licet eã ut causa non mendicet à suo effectu: tamen causa materialis mendicat à suo effectu, quæ est eius causa in altero genere causæ: eo quod causæ sunt sibiinuicem causæ, quinto Metap. tex. com. 2. Oportet aũt has responsiones à Scotistis admitti: quia cũ Scot. ponat secundo sent. dist. 3. q. 3. existentiam esse ultimum actũ posteriorem tota coordinatione prędicamentali, licet nõ distinctum realiter a re cuius est, oportet essentiã materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam existẽtiã, ut potentiã ad actũ. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, ut distincta cõtra suã existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eã. similiter stando in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non, &c.

Ad 2. ¶ Ad secundum principale negatur Maior: Ad eius probationẽ dicitur, q non sola depẽdentia sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto Metaphy. dicitur q uniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista. n. est uera, Quæcunq; possunt esse sine alijs & alia, non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, q̃cunq; sunt priora possunt esse sine alijs, & alia sine ipsis.

¶ Et nota q maxima illa Scotica, Omne prius absolutũ, &c. non potest saluari, etiam sequendo viam Sco. q pro nũc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, q partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto

¶ Secundo ex eo, quod prædicamentum quãtitatis est absolutè prius prædicamento qualitatis, præsertim quo ad quartam speciem eius, & tñ non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita aut infinita, non infinita, quia illa nõ dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc cum oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura. n. est quæ termino, uel terminis clauditur, & similiter aut habes lineas rectas, aut curuas, aũt circulares.

Ad 3. ¶ Ad tertiũ quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma. n. etsi non sit de essentia materiæ est tñ de essentia materiæ existẽtis.

Ad 4. ¶ Ad quartum dicitur, q cum medium sit duplex effectiuum & formale quicquid immediatè Deus causat effectiuè, põt absque media causa effectiua conseruare, nõ autem absq; media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ.

Ad 5. ¶ Ad quintum negatur quòd inter materiam & formã non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequẽtia. cuius probationis falsa est Maior, per id autem q additur, scilicet secundum q necessario est homo, necessariò est hic, vel ille homo, nil aliud habetur, nisi q quia materia necessario determinat sibi genus formæ, ideo materia non põt esse sine hac, uel illa forma, quod est intentum nostrum. Non. o. valet consequentia, A necessariò est homo, ergo A necessariò est hic uel ille determinate, sed vage. & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formam, ergo necessariò determinat sibi hãc uel illam formam, non determinate, sed uage.

¶ Ad confirmationem, cum dr, Quicquid cõtingenter se hẽt ad quodlibet generis absolute, cõtingenter se hẽt ad genus ipsum, eodem modo dicetur, distinguendo cõtingenter se habere ad qdlibet determinate, uel uage. primò. n. modo falsa est maior. Secundo vero falsa est minor, materia. n. non contingenter, sed necessario se hẽt ad quamlibet formã indeterminate, & uage.

¶ Ad aliam probationẽ dicitur, q vnum essentialiter vnum & singulare negatiuè, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere inesse à pluribus eiusdem gñis indeterminatè & uage, secundum q illa plura habent vnam rationem communẽ, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc, quòd dãt esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadebit infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ cõpositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ cõpositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantię simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ, & una est, q essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum, vel ut pars, q accidit pp materiæ designationem, ut dictum est, & ideo non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non. n. potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quæ est sua forma, non potest significari nisi ut totum, cum nihil sit ibi præter formã, quia formam recipiens. Et ideo quocunq; modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vñ Auicenna dicit, q quidditas substãtiæ simplicis est ipsummet simplex, qa nõ est aliquod recipiens ipsam. [5. Met. c. post medium.]

¶ In hac secunda parte capituli cõparat essentias substantiarũ simplicium essentijs substantiarum cõpositarũ, triplicẽ differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, q essentia substantiæ simplicis significat formam tantum: essentia autem substãtię compositę significat cõpositum quid ex materia & forma & vtraq; pars differentiæ patet ex supradictis, Secunda differentia est, quòd essentia substantiæ compositæ potest significari ut totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, q quia prædicatum non debet habere rationem partis, quòd essentia substantiæ compositæ quãdoque prædicatur de ea: & quandoque non cum scilicet significatur ut pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia ut pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo, cuius est.

AD euidentiam huius diæ notandum, quia primo aspectu apparet falsa ex eo quòd patet, quòd impositis nominibus substantijs separatis possunt significari earũ essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter ut totum & pars possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat diligenter tñ inspicienti oppositum illucescit. Considerandum enim, quòd loquimur de essentijs rerum & cõditionibus earũ quæ eas sequuntur, & non de illis q ex solo opere intellectus fiunt essentiæ. n. substantiarum cõpositarum ex eo, q duas partes realiter hñt, seu ex eo, q sunt formæ in materia, ex se hñt: vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum. n. significat formam illam in habente seu deferente, significatur ut totum & cõcretũ, vt homo: cum autem significat illam, nõ vt in habente, seu deferente, sed per se significat in abstracto & per modũ partis, vt humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialiũ, qa dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non hñt, q significentur in concreto & in abstracto, vt totum q pars & cætera. nõ enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas p modũ rerum compositarum: ut dicunt Com. 12. Metap. com. 39 S. Th. prima parte. q. 13. suit necesse q in illis formaret abstractũ & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic q essentia substãtiarum compositarum ex se habet, quòd significabilis sit p modum totius, & partis, essentia autem simplicium ex se non habet, q significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum: & ideo diuersitas, quæ inter abstractum & concretum substantijs cõpositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formã delatã. Diuersitas autẽ, quæ est inter abstractum & concretum in substãtijs separatis, non est id ex parte intellectus: vt Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. q quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum. [c. 5. q. fi. 5. Met. c. 5.]

CIRCA hanc particulam est unum dubium, An uerum est quòd in substantijs separatis idem sit quidditas, & id cuius est,

idest

idest natura & suppositũ. Est aũt rõ dubitãdi, quia S.Th. in quolib. 2 q. 2. dicit, quod cum apud Arist. 7. Met. tex. com. 20 & 21. in his quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositũ distinguũtur. & intelligẽtijs alijs à prima aliquod accidẽs sit in oĩbus excepta prima, natura suppositũ distinguunt sine quidditas, & id cuius est. Ex alia parte. 3. de ani. tẽ. 9. dicit in separatis à materia idẽ est, q̃ quod est & id, cuius est. Et in prima parte S.Th. q. 3. ar. 3. expressè dicit, q̃ & apparet hic authoritate Auicennæ.

AD intellectũ huius difficultatis est notandũ, q̃ cũ nõie Naturæ intelligatur id quod p diffinitionẽ significatur: nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in uniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶ In substantijs siquidem materialibus suppositũ differt à natura dupliciter secundum rem, & ultra hoc secundũ rõnem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositũ sibi intrinsecũ includit, quod nõ includit natura, s. principia indiuiduationis. Si. n. Socrates diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ nõ ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt secundo extrinsece, &, quia aliquid reale extrinsecũ sibi includit suppositum, s. esse actuale existentiæ, q̃ nõ includit natura existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, q̃ tamẽ caderet in diffinitione Socratis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, ut patet.

¶ In substantijs aũt separatis alijs à prima suppositum differt à natura duobus modis tantum, scilicet extrinsece secundum rẽ & secundum rõnem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, q̃ non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificã, q̃ sit uelut differẽtia indiuidualis supposito intrinseca sicut est in substantijs materialibus. Sed quia in eis, ut patebit, existẽtia differt realiter à natura, quæ primò, ut dictũ est, est actus suppositi, iõ suppositum in eis differt extrinsecè à natura, addit. n. extrinsecè realitatẽ existentiæ. Differt secunda secundũ rõnẽ, ut patet. In Deo vero glorioso suppositum vno modo tantũ differt, scilicet secundũ rõnem, quia nec natura diuina indiuiduatur p additũ, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, q̃ vtraq; pars dubij est uera aliquo modo, & q̃ in substantijs separatis differunt secundum rẽ q̃ quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem, quia non differunt per aliquam intrinsecã differentiam realem, hanc autem esse mentem S.Tho. diligenter intuenti dicta eius locis allegatis facile cognoscere potest.

Essentiæ simpliciũ non plurificãtur in eadem specie, sicut compositorũ.

Secunda differentia est, quia essentiæ rerum compositarum ex eo quòd recipiuntur in materia signata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius contingit quòd aliqua sint idẽ specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, nõ potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet, quòd inueniantur plura indiuidua unius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, ut Auicenna dicit expressè.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas q̃ oriuntur ex prima, & dicitur q̃ differentia ẽt in hoc essentia substantiæ cõpositæ, & essentia substantiæ simplicis, q̃ essentia substantiæ cõpositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia aũt substantiæ simplicis, idest separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdẽ speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnã speciem & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentũ eius est in duabus propositionibus: quarum prima est Cũ actus sit, quod diuidit & separat 7. Meta. tex. com. 49 omnis diuisio aut est formalis, aut quantitatiua, ut Arist. inquit 3. Met. tex. com. 11 & Commentator primo Physic. cõ. 6. Secunda est, Formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his. n. deducitur q̃ formæ specificæ quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiæ per quãtitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem. Forma autẽ specifica non recepta in materia omni diuisione caret & formali quidem ex eo, q̃ species specialissima est quãtitatiua autem ex eo, quòd non est recepta in materia, quam sequitur quantitas, & ideo non possunt esse multa indiuidua in eadem specie multitudo enim diuisionem sequitur.

QVÆSTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduũ. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponitur opinio Scoti cum fundamentis. Secundò ponetur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligẽtias eiusdẽ speciei talibus medijs.

Prima. ¶ Primò sic, Omnis quidditas quãtũ est de se est cõmunicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo qdditas intelligentiæ est de se cõicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, uel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas secundum fidẽ catholicã, conuenit quidditati diuinæ q̃ summe perfecta est. Nec rõne imperfectionis, qa communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarũ cõpositarũ, q̃ sunt imperfectæ, Cum ergo rõne neutrius repugnet sibi restat Maior uera.

Secunda. ¶ 2 Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub rõne uniuersalis, absq; cõtradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub rõne uniuersalis absq; contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quòd implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc est enim vniuersalitas opposita hæccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hæc.

Tertia. ¶ 3 Præterea, Deus potest hũc Angelũ in hac specie annihilare isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionẽ, qa secundum istos homo non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiuè.

Quarta. ¶ 4 Præterea, Animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

Quinta. ¶ 5 Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quòd quia tota natura seu species humana perierat, ideo misertus Deus ad eã saluandam uenit: non uenit ad saluandam naturam angelicã, quia tota non ruit. Ecce, q̃ Aug. dicit totam naturam angelicam nõ lapsam esse per peccatũ, q̃ nõ põt esse uerum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, si. n. multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autem nisi una, cũ humana non sit nisi vna.

Sexta. ¶ 6 Præterea, Damascenus in Elementatio cap. 12. dicit, quod secundum vnamquanque speciem fecit Deus angelos.

Septima. quol. q. 2. ar. parisijs. ¶ 7 Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. q̃ prædicta opinio est damnata Parisijs in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formã non recipere diuisionẽ sine materia, error. Tertius, Quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta, quod ista sententia non est damnata ubique, dato q̃ Parisijs sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbiq; est dãnata, aut suspecta de hæresi, non solum authoritate diœcesani, sed etiã authoritate domini Papæ, ut patet ex cã de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia constituit vnam speciem.

QVO AD secundum, ueritas peripatetica ab Arist Cõmentatore & S.Th. accepta est, quod quælibet intelligentia cõstituat vnã speciem, ita quod nõ possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et San. Thomas quidẽ in q̃stionibus disputatis de spiritualibus creaturis, articu 8. & in secundo contra Gentil. cap. 93. & in prima parte, q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc utendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, unde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur rõ sic. Oĩs species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuũ numerale, intelligentia nõ hẽt tale principium distinctiuum ergo Minoris probationem hẽs supra immediate ante quæstionem. Et nota, quòd hæc ratio est sumpta ex 11. Metaph. tex. Comm. 49. vbi fit hæc cõsequentia, Cœlum, idest primum principium est vnũ specie & plura numero, ergo est materiale, unde expresse datur intelligi, quòd immaterialitas est sufficiens causa nõ plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit loco præallegato, quòd opinio sua est contra Arist. ideo omittam authoritates.

¶ Secunda ratio S.Th. est sumpta ex ordine uniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum hẽs tres partes, s. sphæram generabilium & corruptibilium, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur 12 Metaph. tex. Com. 2.

¶ Secunda propositio est, q̃ ordo est duplex. s. per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, ut species q̃ sunt sicut numeri. 8. Met tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, ut dicitur tertio Meta. tex. Com 11.

¶ Tertia propositio est, q̃ ea pars uniuersi, in qua est ordo p se potius, est potior ea, in qua est ordo p se admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. com. 5. ubi comparatur prima pars uniuersi filijs familias, quibus nihil ordinatũ per accidens inest. Sup his p̃positionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine p accidens

eidem nō habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars uniuersi caret ordine per accidens, ergo nō habet plura indiuidua eiusdē speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negant Arist. in hac parte sicut & alibi, ratione probant sic. Nō minus excludit ordinem per accidens suprema pars uniuersi, quā media pars: cum suprema sit perfectior, & bonitas uniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectum, quod & deficiens ab ordine per se, imo ordinatū per accidens est inordinatum, eo quòd per accidens est conditio diminuens rationē ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora. n. cœlestia nō habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi unus Sol, una Luna &c. ergo suprema pars uniuersi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

Respō. ad argu. ad primum.

QVO AD Tertium uidetur argumētū Sco. Et ad primū quidē, ut terminos Theologicos admisceamus: quia argumentum theologicū est, dicitur quòd cōmunicabilitas est triplex. Quædam cū diuisione essentiæ, sicut uniuersale communicabile est particularibus. Quædā uero absque diuisione aliqua essentiæ & esse per identitatē, sicut essentia diuina cōmunis est tribus suppositis. Quædā per assumptibilitatē ad hipostaticā unionem, sicut natura humana cōmunicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit cōmunicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo mō, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo, falsa quoq; est Maior, ut patet de essentia diuina. Si autem accipiatur cōicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descendēdo determinate ad hoc, uel illud communicabile concesso toto argumento, nō concluditur quòd quidditas angelica sit communicabilis, sicut uniuersale particularibus. Cōmittitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuē. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Cōmunicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earū perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligētijs propter earū imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

ad secundum.

¶Ad secundum di distinguēdo maiorē. Aliquid. n. esse intelligibile sub ratione uniuersalis cōtingit dupliciter. Vno mō ex parte rei & intellectus, ut uerbis S. Tho. utar. Alio mō ex parte intellectus tantū. Primo modo Maior est uera, & Minor falsa. Secūdo modo Maior est falsa, licet Minor sit uera: cum. n. uniuersalitatis fundamentū ex parte rei sit, inesse illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul uel successiue. Fundamentū uero ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non repræsentatis conditionibus indiuiduationis, ut sic, illud est uniuersale utroq; modo, s. ex parte rei & intellectus quòd utroq; fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub rōne uniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis, & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nūc. Illud aūt est uniuersale ex parte intellectus tm̄, quòd altero tm̄ fulcitur fundamento, s. repræsentatione, &c. ita q. eius uniuersalitas ex hoc solo habetur, quòd obiectiue in intellectu ponitur: seu obijcitur res secūdum conditiones quidditatiuas nō indiuiduales ut sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est uniuersalis. Licet. n. indiuiduale & specificū esse ibi idem habeat principium quia tamen repræsentatur ut talis res non ut hoc: quia non repræsentatur secundū quòd in re est, sed secundū modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduū illius naturæ, ideo est uniuersalis, ut obiecta est tm̄. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, s. nec aptitudine: sed ut obiecta est intellectui, ut ab Auicen. habes 5 Metaphy. quinimmo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & uniuersalis secundū rōnem est, unde & numerū pluralē apud grammaticos habet. Ad probationē autem Maioris sic negatæ patet responsio: cum. n. dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & uniuersalem & prædicabilem de pluribus, hoc est uerum, accipiendo uniuersale ex parte rei: & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem suam est unum in multis & de multis, ut obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet unitatem habeat, ut obiectum est. Hæc si uis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt 10 quæst. de Vniuersalibus.

cap. 2.

sup. ca. 4. q. 7.

ad tertiū arg. S. Th. quo. 5. q. 5.

¶Ad tertiū dicitur quod in casu illo repararetur necessariò idē numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est uerū quòd apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quòd si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quæ non annihilata esse debet: si resurrectionis ueritas saluanda est, non esset idem homo numero cum quo stat idem numero posse reparari a Deo.

Ad quartum.

¶Ad quartū dicitur, quod non est simile de intelligentijs & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animæ sunt partes speciei corporibus unibiles: non autē intelligentiæ: sed de his infra erit amplior sermo.

Ad quintum.

¶Ad quintum respondet S. Tho. quòd natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundū esse naturę: & sic natura humana est una: angelica uerò plures. Alio mō accipiuntur secundum esse in uia. s. ut ordinetur ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est una, ita tota latitudo angelicarum specierum est una natura, eo quòd sicut omnes homines uno modo tendūt ad patriam. s. per liberum arbitriū flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli uno modo tendunt ad beatitudinem. s. per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augus. ut Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse uiæ & patriæ, uocauit omnes Angelos unius naturæ.

c. 6. q. 1. in de spiri. creaturis. q. uni. su. 8. ad 5.

ad sextum.

¶Ad sextum di. quod Dama. forte opinionem illorum quos in hoc non sequitur imitans dixit illa uerba: uel per speciē intellexit speciem subalternā non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cū non constet ipsum contrariæ opiniones esse: & nunc large speciei nomen accipiendū est, si ueritatē habere debet.

Ad septimum.

¶Ad septimū dicitur primò quòd argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt cōtra Auerroistas, quia animam intellectiuam, non multiplicabilē numero dicunt, quia est forma immaterialis: unde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deū non posse multiplicare formas sine materia, idest sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, idest sine dependentia a materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiā, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error: non habent materiam, idest dependentiā a materia, uel non posset, idest ex impotentia Dei procedere.

De ar. Parisiensib.

Reuocati fuerunt articuli Parisienses ut tāgūt Doctrinam S. Th.

¶Vel dicatur secundò, quòd articuli Parisienses, inquantum tāgūt, uel tangere uidentur doctrinam S. Tho. reuocati sunt per dñm Stephanū Epm Parisiensem apud Eccelsiacum anno Dñi 1325. Die Iouis ante sacras Cineres, ut patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerū experientia certis indicijs euidenter demonstrat.

¶Dicitur tertiò, quòd cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinā S. Th. approbauerit in extrauagāti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo illi audeant contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem uerba domini Papæ in calce Extrauagantis ad uniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentium uobis iniungimus, ut dicti Beati Tho. doctrinam tanquam ueridicam & catholicam sectemini: eamque studeatis totis uiribus ampliare. Datum apud montem Flasconem, &c. Hæc uerba attendant aduersarij, & uideāt quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

uid. dicto art. c. 2. d. a q. 2. ad 8. contra primā cōclusionē.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ, & hoc sic patet: Quicquid. n. non est de intellectu essentiæ uel quidditatis, hoc est adueniens extra & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis aūt essentia, uel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto. Possum. n. intelligere quid est homo uel phœnix, & tamen ignorare, an esse habeant in rerū natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, uel quidditate.

Essentiæ simplicium cōpositæ sunt ex esse, & essentia.

¶In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse cōpositas ex esse, & essentia. Sed antequā ad probationē accedamus, prænotandū est in substantijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta, s. materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est cōsiderare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materiæ actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existentiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura, unde fit, ut in istis substantiis duæ cōpositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia, & existentia, quæ uocatur compositio ex esse & essentia.

Cōuenientia & differētia inter cōpositionē ex materia, & forma, & compositionē ex esse, & essentia.

¶Conueniunt autē inter se, & differunt hæ cōpositiones. Cōueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quòd utraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarū est se habere ut potentiam & actum, essentia autem, & esse ex eo liquet, quòd se habent, ut potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

¶Secundò cōueniunt in hoc, quòd utriusq; extrema sunt in eodem genere, tā enim materia & forma hominis, quàm essentia, & esse eius in genere substantiæ, & specie humana reponuntur,

¶Diffe-

Differunt primò. ¶ Differunt autem quo ad decem. Primò, quia extrema primæ cõpositionis sunt partes substãtiæ: & non sunt substantia, propriè loquendo, ut patet. Materia.n. & forma non sunt in genere substantiæ, nisi reductiuè, unde prædicationẽ substãtiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorũ vero secundæ compositionis neutrũ est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia.s. quæ est in recta linea prædicamentali, alterum uero extra substantiam, scilicet existentia.

Secundò. ¶ Secundò differunt, quia extremum illud quod se habet ut potentia in prima compositione, est ens purè potentiale, materia scilicet extremum uerò illud quod se habet in potentia, in secũda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiuè completum, essentia scilicet.

Tertiò. ¶ Tertiò differunt, quia extremũ illud, quod se habet ut potẽtia in prima cõpositione, nõ est id qd est, nec qd fit, propriè loquando. Materia.n. non fit, ut dicitur 7. Met. tex. com 27. eiusdẽ autẽ est esse cuius est fieri, cũ fieri ad esse terminetur. Extremum uerò id q in secunda cõpositione se hẽt, ut potẽtia est id q est & fit, cũ omnis factio ad cõpositũ terminetur, sicut ibidẽ dicitur.

T. c. 26 & 12 Me. T. c. 12.

Quartò. 7. Me. t. c. 27. ¶ Quartò differunt, quia extremũ illud quod in prima compositione se habet ut actus, non est ultima actualitas rei, sed causat alium ulteriorem actum: forma.n. hominis, quæ eius materiã informat, causando totum compositum, complet propriũ receptiuum ipsius existẽtiæ, & sic eam causat, quæ est ulterior actus. Extremum uerò illud quod in secunda compositione se habet, ut actus est ultima actualitas illius generis, post existentiã enim Socratis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quintò. ¶ Quintò differunt, quia extremũ illud, qd in prima cõpositione se habet, ut actus, est ita actus, q sic comparatur ad aliud, ut potentia. Extremũ uerò illud qd in secunda cõpositione se habet ut actus, est ita actus, q ad nihil ipsius rei cõparatur ut potentia. Quod patere nõ põt aduertẽdo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est.n proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumẽ, forma siquidẽ recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nãque aer in eo q aer, nõ est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, ut ꝓpriũ susceptiuũ luminis fiat, ideoque nanque aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primò luminosus est, licet secũdariò tã aer quã diaphaneitas lumina careat: ita in ꝓposito materia sola nõ est capax existẽtiæ, qa actus in ꝓpria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formã recipi, ut propriũ receptiuũ existentiæ fiat, nõ materia nec forma, sed cõpositũ ex eis. Id enim q primò existit, est cõpositũ cuius primò & est fieri, tamẽ tã materia, quã forma secũdariò actuatur illa met existentia. Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius cõplementũ formale ad hoc ut ꝓpriũ susceptiuum luminis sit, & cũ hoc comparatur ad lumẽ aduenientẽ, ut potentia recipiens, licet secundariò ad actũ: ita forma est causa formalis cõpositio, & cõplementũ eius formale ad hoc ut ꝓpriũ receptiuũ existẽtiæ fit, ac per hoc cõparatur ad ipsam existẽtiam subsequẽtem ut potẽtia recipiẽs, secundariò tñ ad actũ receptũ, vñ fit ut ipsũ esse actualis existẽtiæ ad nihil aliud cõparetur, ut potẽtia ad actũ, sed sit ultima actualitas omnis rei ẽt ipsius formæ.

No. optime hanc utiliss. doctri.

Sextò. ¶ Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima cõpositione se hẽt, ut actus est de intellectu, seu diffinitione rei extrinsecè. forma enim secundũ omnes extrinsecè, in diffinitione cõcipitur. Extremum uerò illud, quod in secunda cõpositione se habet ut actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non significat esse, uel non esse, ut dicitur 2. Poster.

T. c. 25.

Septimò. ¶ Septimò differũt, qa ex extremis primæ cõpositionis fit unũ tertium p se unũ. Ex extremis uero secundæ cõpositionis non fit unũ tertiũ per se unũ neque per accidens, propriè loquẽdo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis, unum enim p se non fit nisi ex duobus, quorũ utrunque est pars substãtiæ, nulla enim substãtia completa facit vnũ per se cũ quocũque alio, & quorũ alterũ est pura potẽtia, ex duobus enim actibus nõ fit tertiũ per se unũ, & quorũ alterum est ita actus, ut possit cõparari ad aliquid aliud, ut potẽtia: partes.n. sunt materia totius, quinto Met. tex cõ. 3. Cum autẽ in prima cõpositione omnes illæ compositiones saluentur, in secunda uerò nulla, sequitur q in secũda compositione nõ fiat unũ tertium per se, neque etiam unum per accidens fit, quia unũ per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tñ stat, quod essentia per se adunetur cum esse.

Octauò. ¶ Octauò differunt, quia prima compositio est cõpositio ex his, & ideo fit ibi unum tertiũ. Secunda uero est cõpositio cum his. Nulla.n. res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquando, sicut datur res constans ex materia, & forma, sed essentia componitur cum existentia & econuerso, & ideo dictũ est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium.

Nonò. ¶ Nono differũt, qa prima cõpositio ad pauciora se extẽdit, quã secũda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus, eã namque solã ex materia & forma constare supra conclusum est. Extrema vero secũdæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, hĩs enim intelligentiæ quidditatẽ & existẽtiã. Vnde prima cõpositio infert secundã, & nõ econuerso, omne.n. compositũ ex materia, & forma est cõpositũ ex essentia & esse, sed nõ conuertitur. **a 2. c. 5. in prin.**

Decimò. ¶ Decimò differunt quo ad passiones suas, cõpositionem enim primam quantitas, accidentia sensibilia & trãsmutatio saltẽ localis sequũtur. Compositionem autẽ secundam neque generatio, neque corruptio, neque transmutatio aliqua phisica sequitur: sed tñ recipere, & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequuntur actũ & potentiam, illa uero materiã & formam. In litera igitur hãc secundã cõpositionem in omni entia citra primum inueniri probat tali cõclusione proposita, Omne ens aliud à primo est cõpositũ ex esse & essentia. Ratio talis est: Omne habens aliquid realitas suæ quidditati coniunctũ, quod est extra essentiã eius, est cõpositum ex quidditate & illo additamẽto, idest essentia & esse: omne ens aliud à Deo hẽt aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius.s. esse, ergo oẽ ens aliud à Deo est cõpositũ ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Thom. pro manifesta. Et est modificanda ita, qd illud additũ sit extra essentiã rei particulariter sumptã (quod dico propter inferius cũm sit extra essentiã superioris, non tamẽ componit cum illo) & etiã deseruit sic modifica propositio, quia esse est extra essentiam Socratis, non enim poneretur in eius diffinitione si diffiniret. Relinquitur igitur manifesta Maior, qa duo adunata, quorũ neutrũ est cõtrahens alterum, & alterum se habet ut actus, & alterum ut potẽtia, nõ nisi per compositionẽ realiter sunt cõiuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele 2. Posterior. dicente, q nulla diffinitio significat esse.

Formas rationem literæ in textu positam.

T. c. 13.

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi una & prima, quia impossibile est ut fiat plurificatio alicuius, nisi per additionem alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materijs, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum est abstractum, & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius a colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia iam non esset tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, unde relinquitur, quod talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi una, unde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas uel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet quod esse formam: & ideo dictum est, quod intelligentia est forma & esse.

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idẽ q inducitur per modũ exclusionis tacitæ respõsionis, qa aliqs posset dicere ad rõnẽ factã, q aliqua res est cuius quidditas est suũ esse: & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquã inducitur secũda ratio probans, q in uno solo ente.s. primo, essentia est idẽ, q existentia, & consequẽter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatũ altero trium modorum multiplicatur, uel per additionẽ differẽtiæ formalis, uel per receptionẽ utriusque in materia, uel per receptionẽ unius in materia & alterius separationẽ: sed quidditas quæ est suum existere, nullo istorũ modorũ est multiplicabilis, ergo quidditas, q est suum esse, nec plurificabilis, nec plurificata est: ergo est una tñ, & sic omne aliud ab ea non est sua existẽtia. Processus clarus, Maior uero declaratur, quoniam cũ pluralitas sequatur diuisionem, diuisio alicuius fit p differẽtias formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in hoĩe & Leone. Vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Socrate & Platone pp hoc q humanitas Socratis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo pt imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdẽ natura: pp hoc, q alterũ est omnino separatum, a materialibus cõditionibus, alterũ uero cõcretũ est illis, sicut homo separatus apud Platonẽ, distinguitur ab hoĩe particulariter propter hoc, q hõ separatus est immaterialis, natura uerò Socratis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurrẽti p oĩa Prædicamẽta aliquis alius modus realis multiplicationis in uniuerso, Nec aliquis mihi obiiciat, q quãtitas & substãtia distinguuntur realiter, & tñ non per differentias formales, nec, &c. Quoniã sine modis sine differẽtijs fiat diuisio, nõ refert, dũmodo cõtrahẽs ad aliquã

hanc.

limitatam naturã trahat contractã. Minor aũt declarat quo ad oẽs eius particulas. Primò, q̃ non sit multiplicabilis p modum gñis, patet ex eo, q̃ genus recipit additionẽ dĩæ, p quam trahit natura gñis ad determinatã naturã specificam: & sic pdit genus puritatẽ propriam: animal.n. contractũ ad humanã speciẽ, nõ est purum animal, sed animal humanum: quidditas uerò, quæ est sua existentia, est ipsum esse purũ & non coarctatũ: stante.n.o. quod contraheretur, pderet puritatẽ, & essent ibi duo esse,.s. & quidditas, ad quã contractum esset. Secũda pars Minoris clarius patet: quod.n. recipitur in alio, nõ est esse purũ & p se subsistẽs, sed sustẽtatur in alio: qdditas aũt, q̃ est suũ esse, est pura: & consequẽter per sa subsistẽs, & nõ alteri admixta, in quo sustentet. Per idẽ quoque patet tertia pars Minoris: si.n. una quidditas, q̃ est suũ esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, q̃ est recepta, non poterit esse eadem suæ existentiæ: ut n. dictum est, esse receptũ non põt esse idem quidditati: & sic concluditur, quòd quidditas, quæ est suum esse, est una tantum, quæ est prima cã omnium, ac per hoc cætera habent distinctum esse a suis essentijs.

Intelligẽtiæ sunt effectiuè productæ a Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, uel est causatum ex principijs naturæ suæ, sicut risibile in homine, uel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autem potest esse, quòd ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, uel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa suiipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, habeat esse ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declarat intelligẽtias habere esse a Deo effectiue, in quo oĩno idẽ est esse cum essentia: pri mũ horũ I sua uniuersali cõclusione hoc,.s. oẽ aliud a prima cã, est productum ab ipsa, probatur sic, Oẽ hñs esse distinctum a sua qdditate, est productũ effectiuè a prima cã: oẽ ens aliud à cã prima hẽt esse distinctum a sua quidditate: ergo oẽ ens aliud a prima est effectiuè productum a prima cã. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Oẽ aliud, cui conuenit aliqd distinctũ a sua quidditate, ita se hẽt, q̃ uel ipsum est cã effectiua illius, aut hẽt illud ab alio effectiuè, non.n. põt imaginari tertiũ: risibilitas siquidẽ & albedo, & quicquid aliud cõuenit homini, uel causãtur ab ipso homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed impossibile est, ut aliquod ens efficiat suã propriã existentiam, ut dĩ 2. de Anima textu, com. 47. ergo oportet, q̃ illam habeat ab alio effectiuè. Quod aũt sit impossibile, ut aliquid ens efficiat suã propriam existentiam, patet ex eo, q̃ sequeretur, q̃ illud esset antequam esset, ex eo enim q̃ efficeret, esset: omne enim efficiens existit. 3. Phy. tex. com. 17. ex eo uerò quòd suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset, antequam esset.

Essentia primæ causæ est suũ existere immediate supra.

Et quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res quæ sit causa essendi omnibus rebus, eo quòd ipsa est esse tantũ, aliàs iretur ad infinitum in causis, cum omnis res, quæ non est esse tantum habeat causam sui esse, ut dictum est. Patet ergo, quòd intelligentia est forma & esse, & quòd esse habeat a primo esse, quod est esse tantum: & hoc est prima cã, quæ Deus est.

¶Hic declaratur secundum propositorum, hæc conclusio.s. essentia primæ causæ est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo, quod est p se tale: omne aũt aliud a prima causa est per aliud tale, idest ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus ut entia sint: ut dicitur 2. Met. tex. com. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non asset per se sed per aliud a sua quidditate ens: & cõsequenter dependeret ab alio, ut ante posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phy. tex. com. 66 & 8. tex. com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim nõ esset deuenire ad unũ per se tale, sed omnia essent p aliud talia: qua ratione aut unũ est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitũ. Minor uerò est conclusio præcedentis rationis.

QVÆSTIO X.

Num intelligentiæ sint a Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligẽtiæ effectiuè sint productæ a Deo.

¶Et pro parte quidem negatiua arguitur sic, Oẽ agens aliquid, agit illud per motum: nulla causa substantiarũ immaterialium agit eas p motũ: ergo nulla cã earũ est agẽs eas. Maior est Arist. 7. de Generatione tex. com. 45. Et confirmatur: quia apud Ari. 12. Me. tex. cõ. 12. omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quæ in substantijs immaterialibus saluari non possunt.

¶Præterea, In 1. Phy. tex. com. 33. communis conceptio Philosophorum est, quòd ex nihilo nihil fit, sed si intelligentiæ sunt effectiuæ a Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶Præterea, Quarto Cœli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficient uerè, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta. com. 44 reprehendit modernorum motem, dicens, q̃ in separatis a materia non est uera agere.

¶Præterea, Nullum possibile ex se est necessarium ex alio, apud commentatorem 12. Met. com 41. nisi motus: sed intelligentiæ, si sunt effectiuè a Deo, sunt possibiles ex se, ergo non sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles.

Postremo. secũda rõ com. 41.

In hac dubitatione, quia nostra ætate in hoc Patauino studio non uertitur in dubium, an ita sit, q̃ Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundũ mentẽ Arist. & commentatoris: ideo breuiter & incidenter persuadere uolumus, q̃ oẽs intelligentiæ sunt a Deo effectiuè, secundũ cõmentatorem: & consequenter Ari. omnes.n. admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud commentatorẽ productio ista fit, declarabit & modus productionis.

Primum declarabitur sic, id quod est maximè ens & uerũ est cã entitatis & ueritatis in cæteris, 2. Met. tex, comm. 4. Deus est maximè ens & uerũ: ergo Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur q̃ est causa finalis & non effectiua, contra 12. Met. com. 36. & 44. quælibet res separata a materia, cuiuscũque est principiũ finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarũ, erit & principium effiẽs earum. Dicitur fortè q̃ commentator non ponit illam propositionem uniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitã: cõtra, Cõmẽtator ex separatione a materia, seu immaterialitate rei ponit cãlitatẽ effectiuam concomitari causalitatem finalẽ respectu eiusdem effectus: ut patet ibi: ergo ubicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet ẽt reperiri causalitatẽ effectiuam respectu eiusdem. Confirmatur ex uerbis commẽtatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: ubi expresse dicit cœlũ egere intelligentia nõ solũ mouente, sed largiẽte in sua substãtia permanentiã æternã: par autem est iudicium de intelligentijs. Quòd si dicatur q̃ loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quòd ibi dicit cõmentator, q̃ finis significat agens significatione necessaria: & sunt uerba ualde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nunc declarabitur, non solũ ponit ipsas produci, sed etiam modum quo a prima cã omnes producuntur, assignat. Modus aũt productionis ab ipsomet ponitur 44 comm. 12. Meta. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci a Deo: sed qa ponebat, quòd Deus causarat eas per modum naturæ,.s. q̃ ab uno unum tantum procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primã intelligentiam, quæ producta intelligendo Deũ, producebat secundã intelligentiam: intelligendo autem se secundũ id, quod habet de actualitate, producebat animã primi orbis: intelligendo autem se secundũ id, quod habet de potentialitate, producebat orbem primũ, & similiter secunda intelligentia faciebat usque ad ultimã, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorum.

Ibidẽ de formabal nei &c.

Reprehenditur ergo Auic. de hoc, quòd unum tantum procedere a Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non n. est illic prouentus, neque consecutio, neque actio: ita quòd dicamus, quod una actio sequitur unum agentem. Vbi apparet quòd propterea apposuit ly. Ita quòd una actio, ut declararet modũ productionis se impugnare. Vñ & ueræ productionis modum subiũgit in uerbis sequentib. dicens, Tantum n. est illic cã & causatum, secũdũ quod dicimus, intellectum est cã intelligẽtis. Vbi scito ex Alberto 12. Meta. quòd contemplatio intelligentiarum, si ueritatem inuenire quærit, in eas, ut operatiuas non speculatiuas tendat: sunt.n. essentialiter opifices, ut earum instrumenta corpora,.s. & cœlestia præ se ferunt. Inter artes. n. taliter inuenitur processus, quòd ars communior & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiuè (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis. Verbi gratia, ars militaris causat equestrẽ et frenefactiuam, & alias huiusmodi, ut sic, & sic & aliter imitabilis: omnes.n. inferiores artifices intuendo artẽ principalẽ, & eñem, ad eius imitationem formãt operationes suas proportionatas illi: Deus aũt gloriosus est ars prima & cõmunissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiæ. Vnde ipsa ars diuina, ut sic imitabilis, puta p modũ talẽ, qualis est motus Saturni, causat artẽ intelligẽtiæ Saturni, & ut alio mõ imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artẽ intelligẽtiæ Iouis, et sic de alijs: causat dico nõ solũ exẽplariter, sed effectiuè, et totaliter. Ars.n. uniuersalis in humanis non causat, nisi partialiter et exẽplariter artes spẽales

Vbi supra c. 44 paulo post principium.

Nota hic diuinã declarationem.

quia nō pōt nisi cōcurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectu fieri. Si namq; ars uniuersalis esset separata à materia p se subsistens ex se, nō phiberetur, quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiuè producere. Vn cū ars diuina sit p se subsistens, & summè efficax, nō requirit coagēs: sed sola intelligendo se ut pluribus modis imitabilē, artes speciales orbiū motiuas tāquam propriorū instrorum producit: & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet q̄ sint subsistentes, & quòd sint nō solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis. n. res immaterialis, si est subsistēs, est intelligens, scdm doctrinam Ari. 3. de Ala tex. com. 16. Vnde cum Deus immediate producat plures artes speciales subsistentes, sequit q̄ immediate pducat plures intelligentias, ipsæ. n. sunt essentialiter artes: & sic ib' est tantum causa & causatum, sicut intellectum, idest ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

¶Confirmant hunc sensum verba sequētia, qbus ait, nō est impossibile, ut id qd̄ est p se intelligentia & intellectum, sit cā plurium entium, secundum q̄ ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectū, secundum quod intelligit à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarū cuilibet, quia quod cōcipit de arte cōmuni, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa: ideo subdit, q̄ aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis: & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet quòd operetur.

In eodem com.

¶Confirmatur quoq; hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Commentatore. a. 12. n. in com. 44. quòd habitudo intelligētiarum aliarum ad primā, est habitudo artium specialium ad cōmunem: & ita quòd sicut artes speciales perficiuntur et causantur à communi in humanis: ita pportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

ad primū.

AD primum in oppositum dicitur, quòd agens dupliciter sumitur. Uno q; pprie pro illo, quod ex sua actione infert passionē, quæ magis facta abijcit à substantia: & sic sumitur ab Arist. agens, sic. n. opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, ut patet ex septimo Met. com. 31.

ad confirmationē.

¶Ad confirmationem primā dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Phy. scilicet per totum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

com. 31. ad primā rationem ad secundam rationem.

¶Ad authoritates Cōmentatoris adductas & similes sibi dicis, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: nel contra positionem Auic. quod unum ab uno emanat.

¶Ad rationem secundā, concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Cōmentatorem, & S. Th. & ueritatem aliquid esse ab alio effectiuè, & tamen esse necessarium ex se.

AD cuius euidētiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est Possibile ex se est id, quod hēt in seipso potentiam ad nō esse. Patet ista ex terminis. ideo. n. aliquid est in ordine possibilium, & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiā ad non esse. Si. n. careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipso potentiā ad nō esse: cuius aliquid habet potentiā ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primo appetit nō esse: omnis. n. appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad qd̄ tendit non pōt stare esse quod habet: iō ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quā habet. Sicut materia aquæ per se primo appetit formā ignis: sed quia cū forma ignis non pōt simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quā habet. Potentia ergo omnis appetens nō esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notāter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiā: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis: nō enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est, Necessariū ex se est illud quod caret potentia ad esse & nō esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ, textu cōmenti texti. Necessarium. n. est quod impossibile est aliter se habere: quod aūt caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere: ois. n. successio, quæ dr sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta ppositio est, q̄ nec intelligentiæ, nec corpora cœlestia habēt aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligētias est p se nota: quia sunt simplices formæ, quoad corpora cœlestia verò, secundum Auerroim similiter dicendū est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundū autem sanctum Thomam ex eo est uera quod materia cuiusq; eorum non est capax nisi formæ, quam habet.

¶Ex quibus quatuor propositionibus succinctè declaratis, patere potest, q̄ secundū ueritatem intelligentiæ & corpora cœlestia sunt necessaria ex se, arguendo sic, Oē carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carēt potentia ad esse & non esse: ergo, &c. Cum hoc tñ stat, quòd sint effectiuè ab alio: potest enim unum necessarium esse effectiuè ab alio necessario vt dicitur octauo Phy. tex. com. 15. & quinto Met. tex. cō. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cœlestia dupliciter sunt necessaria, & ex se & ab alio. ex se qdē formaliter & intrinsecè, ab alio uero effectiuè & extrinsecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41. dicit, q̄ non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium uero ex alio nisi motus: & non dixit, impossibile est aliquid necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris, fugabuntur oēs dubitatione inter dicta eius in de substantia orbis, & hic. reputant enim impossibile nisi in motu aliqd esse necessarium ex alio præcisè. pro nunc sufficiant hæc.

Nota uera hæc & optima.

Omne autem quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quòd ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis. non tamen forma & materia, nisi æquiuocè. unde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ uidentur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de Anima Commentator dicit.

Intelligētiæ sunt cōpositæ ex actu, & potentia quo est, & quod est.

Cap. 14. circa pri. c. magne circa pri.

¶In hac quinta particula declaratur talis cōclusio, Intelligētiæ sunt cōpositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est cōpositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiūt aliqd ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt cōpositæ ex potentia & actu Maior ex eo patet, q̄ nihil agit in seipso. Minor aūt ex pcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, q̄ in intelligentijs inueniatur actus & potentia: non tñ habent formam & materiam. In plus. n. se habent actꝰ & potentia, q̄ forma & materia. Vnde pati, recipere, & subijci, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia. n. est ratio recipiendi, ibi & subijci absq; omni motu & materiali conditione, in istis uero non nisi cum motu & indiuidualibus conditionibus, ut & Commentator testatur 3. de Anim. cō. 14.

Et quia, vt dictum est, intelligentiæ quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas, vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, ut Boetius dicit.

In lib. de Heb. c. 1.

¶Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est, & quod est: Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositū & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

QVÆSTIO XI.

Num esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter.

CIRCA supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secūda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶Circa primam tria agenda sunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta qōne prima, opinatur esse actualis existentiæ & essentiā rei esse idē realiter: licet distinguant ex natura rei, sicut modus intrinsecus & qdditas cuius est: sicut nec albedo distinguitur a suo mō, intrinseco gradu, s. ut tria uel quatuor. Ad probādū autē hoc, licet adduci possent rōnes Scoti: quia in unionē naturæ humanæ cū supposito diuino cōcernūt, decē rōnes idductas ab Antonio Trōbeta in quolibeto suo nunc recitandas primò censui.

¶Primo arguit, ut ipse dicit, cōtra fundamentū Thomæ sic, manēte eadē ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiā differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse: nā ut dicunt, sapit est in potentia, ut sit, & non sit. ergo ubi talis indifferētia inuenitur, ibi ponēda est talis distinctio: sed ita est, q̄ est cōsimilis indifferētia esse ad esse & non esse (esse enim rosę in hyeme non est, in uere autem est) consimilis et indifferentia est essentiæ ad essentiā & non essentiā. essentia namque creaturæ ab æterno nō est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculū.

¶Præter-

¶2 Præterea, Quæcunque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius pōt sine contradictione fieri absque posteriori: sed essentia nō potest fieri sine existētia: ergo Minor patet: quia essentia particularis, quæ sola fit, necessario est existēs.

¶3 Præterea, Quæcunque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

¶4 Præterea, Nulla res cōponit cū sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter a sua existētia. Tenet cōsequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil.n. aliud est dicere rem esse realiter, quam existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculū est enim dicere quòd aliquid cōponat cū sua realitate.

¶5 Præterea, Homo uerus nō cōponit cum sua ueritate: nec homo affirmatus cū sua affirmatione: ergo quidditas non componit cū sua existētia. Consequentia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quam positio ueritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non uidetur bene intelligibile.

¶6 Præterea, Existentia & essentia habent idē contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. Consequētia est nota, antecedēs ació manifestatur ex eo, q nihil est q priuet esse, quin priuet essentiam: nec est aliud nihil priuās esse: & aliud nihil priuās essentiam.

¶7 Præterea, Hō in potentia non cōponit cū homine in actu: ergo essentia & existentia non cōponunt: & cōsequēter non realiter distinguuntur. Consequētia relinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia uerò est actualitas eius. Antecedens uerò patet ex eo, q actus, & potentia diuidūt ens, ut cōditio diminuens, & perficiens: sicut uerū & pictum diuidunt animal, ut Commentator dicit nono Meta.com.7. homo ergo in potentia cum non sit homo simpliciter, cū sit homo in actu, solam cōditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

¶8 Præterea, esse existentiæ si est distinctū realiter a quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: qd enim non sit accidens ut concessum ponatur. Quod autem nō sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut cōpositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

¶9 Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Cōsequens est impossibile: ergo, &c. Cōsequētia probatur quoad utranque partē, supponendo duo. Primum est, q compositum per se unum fit ex per se actu, & p se potentia, ex octauo Metaphysicæ, ubi nullā causam nouit Arist. quare cōpositum substātiale est per se unum, nisi quia materia est p se potentia, forma uerò per se actus. Secundò supponitur, q essentia est per se potentia: existentia uerò per se actus. Ex quib. concluditur, q id quod resultat ex esse & essentia, est p se unū, quo dato, sequitur q erunt duo cōposita per se unitatem habentia: quorū alterum erit cōpositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cum unumquodque per se unū natum sit terminare generationē, ergo in generatione erūt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erūt ēt duo termini formales, s. existētia & forma substantialis: quod ēt probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentiæ, quā forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est rō essendi, est rō generādi: sed existentia est rō essendi: ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed p terminum compositum non generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequēs est falsum, ergo altera præmissarū: nō maior ergo minor.

¶10 Præterea, Ex existētia & essentia fit per se unū: ergo dat processus in infinitū in essentijs. Cōsequēs est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertiū per se unū, quia illa est p se potentia, hæc per se actus: ita ex existentia & essentia, cum etiā existentia sit per se actus, & essentia, per se potentia: eadē.n. ratio est. Consequētia aūt probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se unum, cum illud iterū distinguatur a sua existentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se unū: & iterum arguetur eodē modo de illo. & sic in infinitum. Hæc de primo.

opi. S. Th. 2. cont. c. 52.

Prima rō

QVO ad secundum opinio S. Thomæ ab eo posita in secūdo contra Gentiles, cap. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actuale existentiæ distinguuntur realiter: & licet hæc conclusio nuda in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

¶Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cōiunctū, præter suū esse: nullū esse receptū habet aliquid sibi annexū præter se: ergo nullum esse irreceptum est essentia creatura, & consequēter esse & essentia nō sunt idē: esset n. ipsum esse irreceptum si esset idem essentiæ sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substātijs loquēdo. Maior est nota per se: Socrates.n. præter suum esse habet quantitatē, albedinem: & similia: similiter substantiæ separatæ, ut nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actū intelligendi saltē. Minor uerò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit cā negationis: sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexū, est, qa esse est receptū in alio, in quo potest recipi aliud: qd patet ex hoc, q esse substantiale Socratis & esse albū eiusdē nulla alia rōne adunatur, nisi quia utrūq; recipitur in Socrate: sunt enim ibi unum subiecto. Cum ergo esse non erit receptum, nō remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

¶Confirmatur hoc: quia esse substātiale Socratis, aut adunatur cū alijs præter se identicè, & hoc est manifestè falsum esse: esse enim substātiale Socratis, nō ē eē albū. Aut sicut potētia & actus: ita q esse substantiale sit potentia, & accidētale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cum sit ultima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, quòd sit.s. receptum, aufertur etiam, quòd possit habere aliquid sibi annexū: & hoc est quod Boetius dicit in Hebdomadibus, quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum uerò esse nihil.

Cap. 2. propositione 4.

¶Secunda ratio ad idē est, Omne esse receptum est infinitum simpliciter: nullū esse creaturæ est infinitū simpliciter, ergo nullū esse creaturæ est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum esse est infinitum simpliciter: omne esse irreceptū est purū esse: ergo omne esse irreceptū est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse.n. ideo est limitatum, quia nō est purum, sed prædicamentis mixtum) esse.n. limitatur per naturas prædicamentales: a quibus si depuretur, omni finitate extēs, infinitum omnino restabit. Minor uerò etiam patet ex præcedēti rōne, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declarat. Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantum, & esse infinita in specie albedinis, ut de se clarum est: non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne.n. quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnē perfectionem possibilem naturæ humanæ.

Secunda ratio.

Nec ualet id quod Antonius Trōbeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundò sententiarum, dist. 3. q. vi. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilē tali specie, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: qa haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil ualet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eorū perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

Tertia rō

¶Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificæ absque omni cā effectiua, distinguitur realiter ab eo, q conuenit illi, nō nisi per aliquam cām effectiuam: sed prædicata quidditatiua cōueniunt rei absque omni causa effectiua: existētia aūt non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existētia rei distinguunt realiter. Maior est per se nota: Minor ēt quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam uerò declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respū rosæ, quæro an ista sit uera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intentū: si non, ergo rosa absolute sumpta non est in prædicamento & pdicata primi modi possunt intelligi nō ad esse rei, & diffinitio separatur a diffinito: quæ oīa non sunt imaginabilia, &c. Vē ēt hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone.s. Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hilario, Alberto, & eorū sequacib. licet ab Arist. nihil manifestū in hac re habeamus. Hæc de secundo.

QVO ad tertium, respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittēdo, quòd arguens non uidit S. Th. in fonte: ut n. apparet ex secundo contra Gentiles, ubi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ista ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: unde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentū positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis S. Th. primo sententiarū, distinctione octaua, quæstio 4. artic. 2. elici possit (ubi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter a suo esse. Nec ualet responsio sua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate existentiæ, quia hoc est uoluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ, cum ex eis ponant unum per se fieri.

¶Ad argumētū ergo cōtra hāc rōnē factū dicitur, q falsum est, q esse sit indifferēs ad esse, & nō esse, et essentia ad essētiā, et nō

essentiam: nihil enim est indifferēs ad aliqua duo quorū alterū sibi determinat in sua diffinitione: cōstat aūt q̄ esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentiæ. Quod aūt esse rosę in hyeme nō sit sed in uere: hoc ideo est, q̄a essentia rosæ cui semper sua p̄dicata quidditatiua adsunt, ad actū essendi non peruenit, & nō ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cū aūt addit q̄ essentia est indifferens ad essentiā, & non essentiā, quia non est ab æterno, non vr intelligere uocem propriam: ex negatione.n. actus essendi ab æterno, bene sequitur, quòd rosa sit indifferēs ad esse & non esse: sed non quòd sit indifferens ad rosam & nō rosam. vt enim dicunt Alphatabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si aliquo termino mēsuræ in his uti licet.

¶ Ad secundum negatur vtraq; præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absq; creata existentia actuali est.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non.n. requiritur ad distinctionem realem, q̄ vtrunq; eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur, q̄ sicut esse est duplex. s. existentiæ & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tñ cum hoc stat, quòd cōponat cum realitate existētiæ: vñ essentia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiæ.

¶ Ad quintum dr̄ eodem modo: quia etiam uerum conuertitur cum ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus. s. ueritate essentiæ, & existentiæ. homo uerus ueritate essentiæ non componit cum tali ueritate, quæ nihil aliud est, q̄ fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè: componit autē cum sua ueritate existentiæ; idest cum esse, quod fundat hāc ueritatem, humo est, similiter dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negat̄ antecedēs: cuius p̄bationis vtrunq; assumptum est falsum. Cum.n. quot modis vnū oppositorum dr̄, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dr̄. s. ens quidditatiuū & existentiæ: ita non ens, seu nihil dr̄ dupliciter: scilicet nihil quidditatiue, & nihil existenter: homo.n. absolute sumptus cum sit in prædicamento substantiæ, est ens quidditatiuè, non tñ extra nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositū enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existentiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiæ, & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimū negatur consequentia: non.n. idem est dicere, hō in potentia componi cum homine in actu & essentia cōponi cum existentia. prima.n. est falsa: quia idem non cōponit cum seipso: secunda aūt est uera, quia extrema realiter distinguunt̄, vnde non est eadē proportio existentiæ ad essentiā, & hominis in actu ad hominē in potentia. Inter prima.n. est proportio potentiæ receptiuè ad actū. & distinctio realis utroq; extremo posito extra causas suas: inter secunda uero non, sed est p̄portio eiusdem ad seipsum secundū diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

In hoc eod. c.

¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia.n. substantiæ est substantia, & existentia accidēts est accidens: & (ut supra patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec cōpositū, sed actualitas omnium eorum: & sic est reductiuè in gñe substātiæ. Sed contra hoc instat arguens sic. Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse nō est principium substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

Ad hoc dicitur, q̄ cum esse sit vltima actualitas rei, & ultimū in generatione sit primum in intentione esse in genere substātiæ vt principium formale vltimatiuū ipsius substantiæ: p hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dr̄, q̄ primum suppositum male intellectum adducitur, eo q̄ Arist. 8. Met. tex. com. 15. quem arguens adducit, non dicit q̄ ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed q̄ ideo res habens partes est una: quia altera est actus, altera uero potentia, & intelligendum est (sicut supra declaratū fuit) si ad cōpositionem realem referatur. s. q̄ altera pars est pura potētia, eo q̄ ex duobus actibus non fit tertium per se unum: modo quidditas rei & existentia eius non se hñt sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, ut patet: unde authoritas illa non est ad propositū. Relinquitur ergo falsum esse, q̄ essentia fiat tertium per se vnū: & consequenter probatio consequentiæ, quo ad primā partem nihil valet, quia non sunt ibi duo cōposita. Ad probationē uero consequentiæ quo ad secundam partem dr̄, q̄ non inconueniens generationē habere duos terminos formales diformiter, unū primò, alterū secundario: terminus formalis gñationis primus est forma, secundarius aūt esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primo est esse: secundarius uero forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, q̄ esse sit terminus generationis, primo respondetur & dr̄, q̄ id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est rō essendi, est ratio generandi. falsum est. licet enim sit verum, q̄ id quod est rō essendi, sit ratio rei q̄ generetur non tamen est uerum, q̄ eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem nō exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, ut dicit̄ 1. Phy. creationis enim est proprium, ut res transferat de nō esse omnino ad esse, quo fit ut esse, quod est primo ratio essendi, merito sit & primo rō primæ productionis quæ est creatio: & forma, quæ est secundario rō essendi, sit prima rō secundæ productionis, generationis scilicet. unde & primo Phy. principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdē rationis falsam. est maior, alius namq; est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primo, generatur uero econuerso.

1. c. 75.

1. c. 66. & 67.

¶ Ad decimū patet responsio ex dictis, falsum.n. est antecedens.

CIRCA secundum dubium sciendum est, cōem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima non esse actus omnino puros: sed ad mixtionem in se potentiæ habentes: verū diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet & potentia, eis uniunt.

Secūdum dubiū. s. vtrum intelligētiæ sint cōpositæ ex acto et potentia.

¶ Et ut reliquos omittamus, ne limites intentionis nostræ egrediamur: Sco. in primo sent. dist. 8. q. 2. opinatur omnē creaturā esse cōpositā ex actu & potentia, hoc modo, quia qlibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquā actualitatem: & cum sit definita ad tale genus, uel speciem, seu gradum pfectionis, oportet q̄ habeat in se negationem alterius pfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicqd enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est cōposita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim q̄ est, habet in se actum: ex eo uerò q̄ est ens possibile, habet in se potentiam, possibile namq; à potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus non possibilis, idest non potens terminare actionē alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt cōpositæ ex actu & potentia obiectiua tñ: quia nullam in earum substantia receptiuā formā ponit.

Opi. Sco. 1. d. 8. q. 2.

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione p̄cedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturā esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duab. rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem. Sco. quam ibidem facit cōtra hoc. Arguit.n. sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, arcipio alteram illarum rerum componētium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex. ergo non quælibet res creata cōposita. Si cōposita, iterū q̄ retur de partibus eius: & sic in infinitū.

Rō Scot. ubi supra

¶ Ad hoc facillimè respondeınt: procedit enim argumētum ex malo intellectu positionis nostræ, cum namq; dr̄, q̄ quodlibet aliud à Deo est compositum, ly Quodlibet, distribuit non nisi pro his, quæ vere sunt & propriè esse habent, quæ apud Arist. & veritatem sunt sola substātia: omne ergo suppositum tā substātiale, q̄ accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia & realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Socratis enim quidditas, ut declarauimus, distinguit̄ realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguit̄ realiter à sua p̄pria existētia, ut ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam. Componentia enim ultima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cū subsistant habere in se quidditatem, et existentiam adunatas ut potentiam et actum: et sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absq; alterius læsione, sed linguam coercere debet.

Respondetur.

Septimo Meta. t. c. 27. 1. q. §.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarum, quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit com. in tertio de Anima, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantijs separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentiæ & actus, ita quòd intelligentia superior, quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, et sic de alijs: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus substantijs. unde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, ut commentator tertio de Anima dicit: &

Facile est numerū intelligētiarū inuenire cū sint cōpositæ ex actu, et potentia.

ideo

ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quòd ex anima & corpore resultat unum esse in uno composito, quamuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materię, intantum quòd esse earum sine materia non est in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus usq; ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materiæ, unde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliarum, quibus materia ad formam disponitur.

Tertio de Anima. T.c.14.

¶ In hac sexta & ult. parte huius cap. de multitudine intelligẽtiarum agens primo proponit duas cõclusiones: quarũ prima est, q secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, q absq; talibus fundamentis impossibile est inuenire eis pluralitaté: & hoc quidẽ non nisi authoritate Com. 3. de Aia. com. 14. Probatio uero primæ conclusionis est: quia quandocunq; est aliquod mediũ p participationẽ utriusq; extremi plurificatur penes maiorẽ participationẽ unius & minorem alterius: uerbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & uocentur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinẽ mediũ, p participationẽ multiplicat̃ in plures species: puta pallidũ, croceũ, citrinum, propter maiorem appropinquationẽ ad albedinẽ & recessum a nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid mediũ secundũ præhabita inter duo extrema. s. actum purum, & purã potentiã, participans naturã utriusq; quia habet actum coniunctum potẽtiæ: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facilè perpendi potest, scilicet ex eo quòd sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horũ euidentiã est sciendum, q in latitudine entia sunt duo extrema. s. Deus gloriosus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia sunt intermedia, utpote habentia actũ & potentiam. & attenditur eorũ essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationẽ & elongationẽ ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturã actus, q̃ aliud, & illud, quàm aliud, ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorẽ appropinquationem ad extremũ nobile, scilicet actum purum: quanto enim res est actualior, & minus potẽtialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actũ & potentiam. Sed inter eas quædam tantum actualitatis sortitæ sunt, ut adeò propinquæ sint actui puro, quòd per se absque materia subsistant, utpote ab ea ualde elongatæ: non tñ sine admixtione potẽtiæ, cuius puritas est rõ materiæ quòd sit extremũ: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationẽ actus & potentiæ, ut ultima earũ tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maximè ab actu puro: propter quod contingit, q adeo appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantum potentialitatis habent, q a materia dependent in esse & fieri: inter quas ẽt magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formam) unde formæ elementorũ, quæ sunt maximè potentiã habentes, utpote materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, s. caliditatem, frigiditatem. Formæ uero mixtorũ, utpote eleuatiores a materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non rõne caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ aũt animalium longè actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

EX his non solũ percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarũ cognoscendam, sed etiam q impossibile est fingere illã absque hoc fundamento. Quomodo. n. latitudo põt inueniri in eo quod actu & potentia caret? Commune est nãque omnibus extremis, si extra sunt, latitudinẽ in seipsis nõ compati: essent enim ult. & non ultima, ut de se patet: & iõ oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ utriusque extremi naturã sapiant. Et quia intellectualẽ naturã, quam ex hoc, q intellectualis est, scimus actualitatẽ habere, non cognosceremus habere potẽtiã admixtã, nisi uideremus animam nostrã illã habere, cũ potentia æquiuocè dicatur de potentia rerũ intellectualiũ, & de potentia rerũ sensibiliũ: & sine potentia nõ potest intelligi multitudo substantiarũ intellectualiũ: iõ Commentator ait, q si nõ esset nota natura intellectus possibilis, nõ possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Tertio de Anima c. 5.

Notanda sunt in hac litera tria. Primũ est, hoc ex dictis Commẽtatoris adducitur, q si nõ esset nota natura intellectus possibilis, nõ possemus scire pluralitatẽ in substãtijs immaterialibus.

¶ Secundum est, q S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiæ participem, ut forma materialis sit: sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse unum & idem esse: quod est independens à corpore.

Primo dicto ui obuiare processus Arist. 12. Met. tex. com. 43. ubi ex pluralitate motuũ pluralitatẽ intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potẽtiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est. n. cõcludere numerũ motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet. n. idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales, differunt tñ ratione, adeo ut ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuũ quamuis pluralitas motorũ ut sic concludi possit: non tñ pluralitas substantiarũ intellectualium ut sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Tho. q intelligentiarum, inquantũ intelligentiæ sunt, multitudo non nisi p notam naturã intellectus possibilis discernitur à nobis: licet catum, inquantum motrices suus orbium, ex suorum effectuũ numero pluralitas inferatur. Vel dicito, q uenatio illa supposita notitia habita in libro de Aia: ubi radicaliter innotuit pluralitas substãtiarum intellectualium possibilis, quærit ex numero motuum quot sunt. Quòd aũt ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, põt persuaderi ex eo, q supponit̃ ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita ut unus unum tantum moueat orbem. Et si stella adderetur, uel non moueret, uel tardius (ut di secundo Cęli tex cu com. 71.) Talis. n. proportionis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materiales, scilicet orbis, reliquũ extremum à potentia omnino denudatum putandum non est, imo à sano intellectu non est intelligibile.

Propter secundum intelligendum est inueniri duplicem rerũ ordinẽ in uniuerso, intelligibilium scilicet & sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò uendicans: oẽs. n. substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: ut dr octauo Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile. n. est unumquodq; per separationem à materia: ut dicitur 3. de Aia tex. com. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes uires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa. n. ad illud genus pertinet. Cũ uero sit sub forma intelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse res à se non dependẽtis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi, secundũ doctrinã Dionysij in libro de Cęlesti hiera. ca. 2. ideo supremũ inter sensibilia, homo s. seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat. & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad esse eius. eleuatur enim materia ad superius.

AD euidentiam tertij adducẽdæ sunt rationes Scoti cõtra hoc dictum S. Thomæ, ut magis ueritas elucescat. Scot. in quolibet. q. 9. & 4. sen. dist. 43. quæst. 1. sex motiua cõtra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trõbeta, in quæstione utrũ corruptum potentiam diuinam possit idem numero redire. in qua tñ ipse, q̃ Scotus ubi supra S. Thomæ opinionem non suã attribuunt de eo quod ibi quærit: & hoc quia locorũ sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes, de facili enunciant.

Num esse animę sit etiam ipsius corporis.

¶ Arguit ergo primo in proposito sic, Esse aiæ & hominis est idem: ergo aia coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Consequens est contra S. Tho. prima parte, q. 69. ubi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, q̃ extrà. Cõsequentia autem probatur: quia nihil hãt idem esse, ex hoc solo est perfectius, q aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: cõicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tñ dat illam ei: modo anima in corpore sit semper, retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur quia ex hoc solo quòd cõicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima nõ est imperfectior separata si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

¶ Præterea, Anima habet idem esse cum hoie: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa aia in essendo. Antecedens est falsum: consequentia uero probatur, quia quæcunq; habent omnino idem esse, sunt æque perfecta in essendo, uel saltem id, cui cõicatur illud esse non est perfectius in essendo cõmunicante.

¶3 Præterea, Homo, ut homo, est tertium ens realiter distinctũ ab utraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idẽ esse animæ & hominis. Tenet consequẽtia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

¶4 Præterea, Esse hominis in morte corrũpitur, esse aũt animæ nõ corrũpitur: ergo esse animæ & hominis nõ sunt idẽ. Consequentia plana est, & antecedẽs probatur, qa sicut generatio terminatur ad esse cõpositi. s. hominis, ita corruptio ad esse ipsius.

¶5 Præterea, Hõ post mortẽ non manet: ergo nec esse eius. Tunc ultra, Esse hominis nõ manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idẽ: cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est, excepta prima cõsequentia, quę probatur ex eo quòd nullius actuale esse inuenitur, cum illud cuius est, non inuenit.

¶6 Præterea, in homine est alia forma p̃ter animã: ergo & ea est aliud esse p̃ter esse animæ. Consequentia est nota: qa quælibet forma habet proprium esse: antecedẽs uerò alias probatum est.

Antequam ad argumẽta hæc respondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Th. uniuersaliter esse, in omni composito nõ inueniri nisi unũ esse substãtiale actualis existentię, de quo nũc sermo est, eo q̃ unã tantũ formam substantialem in composito tenet, ab una enim forma non est nisi unũ esse substãtiale. Sed inter esse hominis & esse aliorũ diuersitas est, quòd licet tã esse hominis, quam aliorũ primò sit actus suppositi, ut quod in homine tamen totũ compositum mendicat illud esse a forma: cuius est primò actus, ut proprij & cõpleti principij: in alijs uerò cõpositis formæ mendicant illud a composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine q̃ supremũ tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis. s. attingit ad ordinem superiorẽ intelligibilem & immaterialem. Vnde esse hominis, cũ ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quam hõ, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima, cui est propriũ: utpote ad suũ pertinẽs genus: & inde est quòd post mortẽ hominis anima remanet, esse etenim propriũ independẽs erat a compositi corruptione: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorũ uerò esse, cũ sint eiusdẽ ordinis cũ compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ a quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant a compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt: unde corruptis compositis, ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Differẽtia inter hominẽ, & alia cõposita materialia.

Aduerte secundò pro resolutione argumentorũ tres propositiones. Prima est, q̃d cũ duplex sit pfectio rei, prima. s. & secunda, res creata potens causare, esti nõ efficiatur perfectior secundũ defectionẽ primã, ex hoc q̃ actu causat, efficitur tñ pfectior secundum perfectionem secundã. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo q̃ est magis in actu res actu causans, quàm potentia causante. operatio n. est actus secundus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo q̃ unumquodque est perfectius coniunctũ suo fini, quàm separatũ ab illo: res autẽ actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio iuxta illud secũdi de Cęlo & mũdo tex. com. 17. Vnumquodque est pp suam operationem. Tertiò patet idem, q̃ unumquodque quanto est similius Deo, tanto perfectius est: res autem actu causans est similior Deo quàm non actu causans: quia nõ solum assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secundum hoc, quod est communicare se alijs.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter nõ propter perfectionem primam, sed propter ultimam. Hoc tradit a Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, In rebus aliud esse, q̃ sunt, & aliud esse, quòd bona sunt: & declaratur à S. Th. 1. par. q. 5. ar. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectũ nota, q̃ ut idem dicit prima parte, q. 6. ar. 3 triplex est perfectio rei. s. prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suũ substãtiale. Secunda uerò est, secundũ quã est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut uires animæ & habitus eas informãtes, quib. homo in perfectã operationẽ potest exire. Tertia autẽ perfectior est, secundũ quã cõiungitur suo fini: sicut speculatio, quæ hoiem substantijs separatis unit. Manifestum est aũt, non esse hominẽ simpliciter perfectũ, qui sola naturæ bonitate gaudet, quia a proprio fine procul est, unde ordo entis simpliciter ad ens, secundũ qd appositum est ordini pfecti simpliciter ad pfectũ secundũ quid: secundũ namque esse substantiale hõ ens simpliciter dr, perfectus aũt secundum quid: ideo n. qui nullã aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, nõ asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus, q̃ est perfectus secundum esse substantiale. Secũdũ uerò esse accidẽtale, quale est habituũ & operationũ, ens secundũ quid hõ dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominẽ exiguntur. Patet ergo intẽta propositio, quod scilicet res est perfecta simpliciter ex ultima perfectione.

Triplex pfectio rei.

Compositũ modò dicit ordo entis simpliciter & ordo perfectionis simpliciter.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars alicuius perfectior est in toto existens, q̃ separata: & declaratur sic, Vnumquodque est pfectius, cùm est in complemento sui esse specifici, quàm cũ deficit ab illo: pars autem essentialis qñ est in toto, est in complemẽto suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cũ autem est separata ab eo, tam cum esse completo speciei nõ est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositũ descendendo, dicimus perfectiorẽ statum habere animam intellectiuam in composito, q̃ extra: eo q̃ qñ est coniuncta corpori, habent non solum perfectionem primã, q̃ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo uires suas corpori, & cõicando se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit, sicut cor motũ similius est Deo, q̃ nõ motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cõpletum esse specificũ, quod non nisi partialiter obtinet separata: quãuis enim integrũ esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ cõpletum in specie eo modo, quo nata est habere. s. ut pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: unde falsum est, animam separatam retinentẽ idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationẽ ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: unde & beatus Th. in quæstionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantũ, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

AD primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationẽ patet ex prima propositione assumere falsum: licet. n. communicare supponat primam perfectionem in cõmunicante, tñ perficit ipsam perfectionem secundã, qua res perfectior simpliciter dicitur: immo apud Dionysium, supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, q̃ communicatiuæ sunt.

¶ Dicitur secundò, q̃ etiã minor probationis est falsa, s. q̃ anima separata in hoc solo caret, s. communicatione sui, ut patet ex tertia propositione: caret. n. integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatam: ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quòd causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est, quia anima separata non solum desinit communicare se, & uires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur usus & utrisque suarum communicatione, & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quam diximus, s. separatio a completo esse quidditatiuæ suæ speciei: ut expresse habetur a Sãcto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad secundũ negatur cõsequẽtia. Ad probationẽm dr q̃, cũ esse sit duplex, quidditatiuum & existẽtiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. hõ uerò habet illud integraliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse aũt existentię põt dici homo perfectior, quoad modum habendi hunc. s. quia habet illud, ut suppositum: anima autem secundum alium modũ perfectior dici põt: inquãtum. s. tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: unde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentię loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa, iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostro fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, q̃ si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, uerum assumitur in prima eius parte, sed nõ in secunda: liquet enim ex supradictis, quòd esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autẽ sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, q̃ esse actualis existentiæ hõis desinat simpliciter, & sic est falsum: retinet. n. anima illud ad se. Alio modo põt intelligi, q̃ esse hominis in morte desinat esse hominis. i. desinat informare hominem. & hoc mõ concedimus: sicut. n. de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animalium, dicente Ari. in secundo de generatione animalium, cap. 3. q̃ intellectus tantum uenit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo q̃ operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdẽ specialis sermo esse debet, dicente eodẽ 12. Met. tex. cõ. 17. quòd in quibusdam nihil prohibet formã remanere post, ut si est anima talis: nõ omnis forsan, sed intellectus.

¶ Ad quintũ negatur prima cõsequẽtia. Et ad probationẽ uiendo

do distinctione facta dicitur, quod cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, s. secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto homine; secundo modo non est intelligibile, quod remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, ut eius est, quando id cuius est, nõ inuenitur: potest tñ simpliciter inueniri: & talio est in proposito sæpe tam dicta: quia id esse non est proprium hominis sed animæ: ideo oportet quod inueniatur semper quando est id cuius est proprium: etsi designat id, cuius erat ut communicatum.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes uero alias factas sunt rõsiones alias datæ: relinquitur igitur uerum esse de esse actualis existentiæ, quod unum omnino est esse aiæ intellectiuæ, & hominis, quod secundum se independens est à corpore, utpote non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiæ, licet prout est huius, s. hois, nõ nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quanam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & a quo genus & differentia sumida sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia diuina est ipsũ eius esse.

HIS visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiã in substãtijs: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniunt aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quam esse eius.

¶ Hoc est principiu capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & aiæ. In tertia ostenditur, quõ ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentijs cõpositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuã talem, essentia in Deo significat ipsum esse eius. Hanc cõclusionẽ non aliter, quàm ex supradictis deducendo ponit: fuit namq; supra probata, & ab oibus est concessa. Et autem intellectus cõclusionis, quod esse actualis existentiæ diuinũ est ipsa quidditas eius, ita quod prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi dicendi per se ita quod ista, Deus est, est in primo modo perseitatis: quod de nullo alio à Deo cõis uia fatetur: dato etiam, quòd esse & essentia in creaturis ponatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo è quibusdam Platonicis scilicet, dicitur quòd Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Cap. 5. in prin. & circa medi.

Deus nõ est in genere.

Et ex hoc sequitur, quòd ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quòd habeat quidditatem præter esse suum: cum quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorum est genus, vel species: sed esse est in diuersis diuersimode.

¶ Hic ponitur secunda conclusio & negatiua. Deus non est in genere. Probatur in litera ex antecedẽtibus sic, Omne quod est in gñe, habet quidditatem præter suum esse: Deus non habet quidditatem præter suum esse: ergo Deus non est in gñe. Minor est cõclusio præcedens. Maior probatur sic, Oia quæ sunt in gñe, indistincta sunt in essentia gñis, uel speciei: distincta aũt per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ, uel specificæ: ergo esse naturæ genericæ, uel specificæ est præter naturam ipsam genericam, uel specificam: & sic omne quod est in gñe, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius consequentiæ est de se notum: homo.n. & Leo, sunt indistincti in natura aialis: distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimodè hñt esse aiatum, genus.n. diuersum habet esse in speciebus. Similiter Socrates, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se, quia habent diuersum esse humanum: non.n. est intelligibile, quòd homo habeat idem esse in Socrate & Platone. Consequentia uerò patet ex eo, quod nõ ẽ imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, quod ad intẽtũ huius rõnis sufficit, quod esse sit præter essentiam, idest præter cõceptum quidditatiuum: sic.n. sufficit differre principium conuenientiæ à principio differentiæ, ut patet de gñe & differentijs, quorum altero conueniunt, alteris differunt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, iõ solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse iõ est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctũ realiter ab essẽtia: & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idẽ realiter essentiæ: ideo ex hac radice, s. quod esse & essẽtia sunt idẽ realiter, in Deo procedere dicitur, quòd Deus non sit in genere. Nec te moueat, quòd ratio ista digredi uidetur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuum: quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiæ & postmodum in probatione Maioris: quia oportet de eodem esse loqui, transitus ad esse quidditatiuũ, cũ dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso: hoc.n. uerificatur de esse quidditatiuo specificè accepto, hõ namq; & Bos conueniunt in aial, & distinguuntur differentijs specificis quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc inquam, non oportet turbari: quia (ut in hoc patebit capite) differentiæ naturam genericam nõ diuersificant, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ: & ideo mira subtilitate S. Tho. digressus nõ est primam rationem distinctionis naturæ genericæ in inferioribus antecedens: hoc aũt infra melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, unde sumatur genus & differentia.

In hoc ca. c.

Quomodo uerũ sit quod in Deo esse sit de conceptu qd ditatiuo.

AD euidentiam eius, quod hic supponitur, scilicet quod in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas quæ in sua existẽtia actuali, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter unico medio sumpto ex secundo cõtra Gentiles, c. 25. sic Ois quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis p differentiã, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadẽ suæ actuali existentiæ est essentialiter designabiliter p dñam, a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo in animal.n. est essentialiter determinabile per dñas, rõnale. s. & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rõnale, uel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis p suas dñas, per quas existentiam actualem sortitur: non.n. põt inueniri color nisi albus, uel niger, &c. minor aũt intelligentibus terminos patet ex ter quõ namq; existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo aliu formaliter? Si.n. mendicat esse in actu ab aliqua dña formaliter, cum esse in actu nihil aliud sit, quàm habere existentiam actualem: sequetur quod existẽtia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiã actualem: hoc autem non uidetur intelligibile: ergo &c.

Secunda propositio est ista, Existẽtia actualis ad nullũ genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si.n. nanq; aial nõ sit determinatũ ad aliquã speciem, purum aial erit: & albedo si nõ sit coarctata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamẽtalis capacitatẽ determinatũ, purũ esse necesse est. & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, et puritas ipsa est secundum rationem. Si autẽ fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, ut de se patet. Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad utranq; expositionẽ, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse non prædicetur quidditatiuè, illud oportet esse, ipsum esse cũ purũ esse ponatur. Quòd autẽ cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus, ex eo patet, quod cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum, possunt secundũ suas quidditates absq; esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de cõceptu quidditatiuo rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purũ esse, quia nõ est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad ultimum: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem suæ existentiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisè cã affirmationis, negatio est cã negationis ex hoc, quod res creata non est eadẽ suæ existentiæ, esse non est de eius conceptu quidditatiuo. Ubi cum Deus gloriosus sit suum esse, & se nihil est aliud, quàm suum esse secundum rem separatum a naturis prædicamentalibus à sua puritate habitũ.

Nec oportet, si dicimus quòd Deus est esse tantum, ut in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerũt esse illud esse uniuersale, quo qualibet res formaliter est. Hoc enim esse, quòd Deus est: huius conditionis est, ut nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur, quòd indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo super esse aliquid adderetur.

Deus nõ est ipsum esse omniũ quo res formaliter sunt.

¶ Hic excluditur Primus error [illegible] Deus est commune esse ul[illegible] sunt illi, quod cum oia conueniant in hoc, quod hñt esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in rõi seu uniuersali sit ipse Deus gloriosus, Mouẽtur aũt ratione, Esse nulla additione specificatum est esse cõe: Deus est esse

nulla additione specificatū: ergo Deus est esse cōmune. Sed peccat iōlla propter multiplicē Maioris intellectum: dupliciter. n. intelligi pōt esse à nulla additione specificari. Vno modo secundū rem extra animā subsistendo: alio modo secūdū intellectus cogitationē tm: primo modo Maior est falsa: Minor autē uera. Secundo mō Maior est uara: Minor autē falsa. esse namque cōe per intellectū a sua abstractione acceptū, nullā contradictionem includit: secundum uero quòd est extra intellectū, sine contradictione non inuenitur: omne namque esse est contractum ad substantiā, uel accidens. esse antem, quod est quidditas diuina, est purū absque omni additione secundū rem, & ex ipsa sua puritate secundū rē est distinctū ab aliorū esse & hoc: & nullo mō aōe, sicut albedo separata ex hoc ipso, q esset pura albedo, esset distincta albedo ab alijs albedinibus cū subiectis mixtis, & non esset albedo in cōi. Peccat secundò Maior illa: quia cōtingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu cōtrahi. Vno mō actu tantum: alio modo actu & potentia. primo modo Maior est uera: Minor uerò falsa. Secūdo modo Maior est falsa, Minor autē uera. Esse namque in communi, licet nulla sit additione contractum, est tñ contrahibile, aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse. & sic homo nō haberet esse, cū ultima esse hēat humanitatē, quantitatem, &c. Vnde esse cōe actu tm, specificatione caret: esse uerò diuinum nullā specificationē habet actu, nec aliquā habere pōt: & ideo actu & potētia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera S. Tho. ponit sub alijs uerbis, dicens q omne commune nec includit, nec excludit additionem. i. non includit actu. potest tñ habere illā. Esse uerò diuinum non solum non includit illā: imo excludit, idest non solū non includit actu, imò nec potentia: & sic excludit illā. q. n. impossibile est conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentil. cap 27.

Vida primo con. gen. c. 27.

Similiter & quamuis sit esse tantum, non oportet q deficiāt ei reliquæ perfectiones, uel nobilitates: imo habet omnes perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus, propter quod perfectū simpliciter dicitur: ut Philosophus & Commentator in 5. Metaphysicæ dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo oēs unum sunt. Sed in alijs diuersitatem habēt: & hoc est, quia cōi illæ perfectiones conueniunt sibi secundū suū esse simplex. Sicut si aliquis per unā qualitatē posset efficere operationes omniū qualitatū, in illa una qualitate oēs qualitates haberet, ita Deus in ipso esse sua omnes perfectiones hēt.

Deus tametsi ē ipsum esse oēs tamē in ipso pfectiones habent.

Excludit secundus error.

Hic excluditur secūdus error talis. s. Deus non est simpliciter pfectus. Rō aūt huius erroris in proposito est ista, Id quod habet esse tm, est imperfectum respectu eius quod habet esse uiuere, & intelligere: sed Deus habet esse tm. ergo Deus est impfectior alijs. Maior est ex se nota. Minor uerò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum alijs, puta uiuere & intelligere, aliter esset purū & non purū. Deus est purū esse, ergo nō est admixtus alijs. s. uiuere & intelligere, & consequenter Deus nō habet nisi esse: quod erat probandū. Defectus huius rōnis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles ca. 29. ubi declaratur q ex hac propositione, Deus est purū esse subsistēs, sequitur, Deum esse uniuersaliter perfectissimū. Et ppterea notanter in textu dr, Imo habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat q ex hoc nō sequitur, Deū aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentū deducendi talis: Id cui cōuenit esse secundū totā uirtutem, seu potestatē ipsius esse, nulla pfectione, seu nobilitate essendi caret, sed esse purū subsistēs est id, cui cōuenit esse secūdū totā uirtutē, seu potestatē ipsius esse: ergo esse purū subsistēs nulla pfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, q omnis perfectio cuiuscunque rei non nisi secundum aliqd esse est. Non. n. sapientia perficit hominem, nisi ea hō sapiēs sit: nec iustitia pfectio hominis dici potest, nisi homo ea iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur, omnē perfectionē patet habere: & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinē suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor uero exemplariter notificatur, sicut n. si albedo separata inueniretur, nihil ei de uirtute albedinis deesse posset. Vt n. supra dictum est, ratio quare albedini huic non inest tota pfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, qa coaptata est recipiendo, q secundū totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si receptum est in alio coaptatum est ad naturæ illius recipientis limites, substantiam, s. uel accidens: & consequenter limitatū ad illius gñis nobilitatem. Si uerò purum & non receptum in aliqua sit natura, illimitatum & infinitū simpliciter est, & oēs perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, quod albedo si separata sit, oēm pfectionem possibilē suæ speciei hēt, nō intelligas, ut ueritatis æmuli obijciūt, quod negatio. s. receptionis eius in alio dares sibi illā pfectionē: sed sicut receptio albedinis est condō ad suā requisitā impfectionē, ita negatio receptionis est cōdō suæ illimitatæ pfectionis comes. Vnde efficax argumētū, ex receptione & separatione eius sumitur tanquā a conditionibus necessarijs & inseparabilibus.

Nota optumè.

¶ Et qm habere perfectiones oīum generū pōt intelligi dupliciter. Vno mō in seipsis: alio mō in aliquo superioris ordinis: iō ad declarandū quo mō ipse Deus, q est ipsum esse essentialiter, hēat oēs pfectiones, dicit q Deus nō habet oēs pfectiones in seipsis. i. distinctas abinuicē in proprijs naturis: sicut homo hēt sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic. n. in Deo oporteret esse maximam cōpositionē, sed hēt eas indistinctè unitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinū æquiualet oībus pfectionibus oīum generum, & excedit singulas, & oēs simul, utpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplū in luce Solis habes, qm a sola Sol pōt quicquid possunt omnia inferiora per tot uarias qualitates, propterea a philosopho & Cōmenta. 5. Met. c. de perfecto, dicitur quòd Deus solus est ens simpliciter perfectum, uniuersitatem perfectionum in se habens.

QVÆSTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distinctæ præter omnem opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæst. quinque agenda sunt, primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò recitabitur opinio Sco cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quartò impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primū, scito primò perfectionē esse duplicem: quædā est perfectio simpliciter: & quædā est perfectio in hoc uel illo. Perfectio simpliciter est illa, q in suo proprio, ac formali conceptu dicit perfectionem cū nulla imperfectione, ut sapiētia, bonitas, & similia. Perfectio uerò in hoc uel illo est quæ in suo proprio ac formali conceptu dicit pfectionē imperfectioni mixtā, ut humanitas, æquitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali cōceptu) qa includere aliquā imperfectionē in conceptu cōi sibi & alijs, aut materiali, nō derogat suæ pfectioni simpliciter. Sapientia. n. licet in gñis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatem. s. aut depēdentiam &c. qa tñ in suo differentiali conceptu hoc formaliter nō includit, nō prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi, dicit perfectionē, propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

Perfectio simpliciter qd sit

¶ Scito secūdò, q pfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno mō formaliter, alio mō uirtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, ut forma est I hñte ipsam: sicut humanitas, albedo, quātitas, & alia hmōi in hoīe sunt. Esse aūt in aliquo uirtualiter est esse in eo, ut effectus est in sua cā effectiua, quēadmodū calor est in Sole. Poteris aūt cōprehendere multū distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc uno eorū effectu p nūc, q ea q primo mō insunt, intrinsecè denomināt suppositū tale. Ea aūt q secundo mō insunt, nō denomināt suppositū tale, ut patet in Sole, qui luce dr lucidus, calore autem non dr calidus.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno mō in suis pprijs naturis distinctas & limitatas: sicut in hoīe est esse, intelligere & uelle, &c. Alio mō cōtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis unitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt uirtus calefactiua, & desiccatiua, & alia hmōi. Nec parū differūt isti duo modi inter se. Lōge nāq; excellētius est esse in aliquo secūdo mō, ut I exēplo dato apparet. Quoniam igitur perfectiones oīum generum excellentiori mō sint in Deo, q in creatoris, quia tñ perfectiones non simpliciter sunt in eo uirtualiter tantum (eis. n. non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in proprijs naturis limitatæ, sed ut in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo uertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cū reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

In quo stat difficultas.

QVO Ad secundum, Scotus in primo sen. di. 8. q 3. opinatur pfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat aūt distinctionem ex natura rei, quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita q absque omni intellectus operatione est. formalem uerò addit quia non oīs distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantū, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quas tñ eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniā Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶ Arguit

1. Ratio. ¶ Arguit ergo primò sic, Sapientia & bonitas absolutè distinguũtur formaliter ex natura rei: ergo sapiẽtia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei. Antecedens est euidens: Consequẽtia aũt probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocunque.n. gradu pfectionis suæ latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientiæ distinguitur ex natura rei à ratione formalis bonitatis: necessariò sequitur q̃ rõ formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

2. Ratio. ¶ 2 Præterea, Distinctio præcedens rationẽ primi distinctiui nõ est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla distinctio eorũ præcederet, nõ magis distingueretur intellectione, vt intellectio est, quã ea, vt natura est. Quicquid.n. distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

3. Ratio. ¶ 3 Præterea, Illa q̃ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in re. Talis nõ potest esse distinctio rationis: oporteret.n. intellectum diuinum sua intuitione causare aliquã relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ea differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

4. Ratio. ¶ 4 Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autẽ vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnẽ actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorũ præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

5. Ratio. ¶ 5 Præterea, Bonitas & veritas in Deo nõ distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Cõsequẽs est cõtra te: consequentia autẽ probatur, quia bonitas & veritas non significãt nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas: ea.

6. Ratio. ¶ 6 Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demõstratiuus quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & nõ formales. Di.n. q̃ sapiẽtia nõ prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secũdũ Aug. Cap. 3. 15. de Trin. igitur distinguũtur ex natura rei. Vt quid.n. doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter?

7. Ratio. ¶ 7 Præterea inter perfectiones diuinas ante omnẽ actũ intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntate autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei.

8. Ratio. ¶ 8 Præterea, Ad cõplementũ doctrinæ, distinctio fundãs distinctionẽ realẽ, nõ depẽdet ab ope intellectus: sed distinctio pfectionũ diuinarũ fundat distinctionẽ realẽ emanationũ diuinarũ: igitur ẽ ex natura rei: & nõ ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo.

QVO ad tertiũ, præmissa Trinitate personarum, declarandę sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Thom. & veritas. Prima est, In Deo secundũ se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiã primæ propositionis sciendũ est, q̃ aliud est iudicium de rationibus formalib. rerũ in proprijs naturis, & aliud est iudicium de rõnibus formalibus easdẽ in re aliqua superioris ordinis formaliter existẽtibus. Res.n. in proprijs naturis ideo secluso omni opera intellectus distinguuntur formaliter: q̃a se mutuò non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo aũt rõ formalis vnius non est alterius: quia quælibet earũ ita est ipsa, q̃ non altera. V.g. Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in proprijs naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: q̃a virtus calefactiua ita est calefaciendi principiũ, q̃ non desiccãdi, & econuerso. Res aũt adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altioris inueniuntur: ita in illius vnica rõne formaliter adunantur. sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careant, eũ desit ibi talis distinctionis radix iã dicta, limitatio. s. illa, q̃ quælibet earum ita est ipsa, q̃ non altera: neutra namque earũ, cum sint taliter vnitæ, est magis ipsa q̃ alia. V.g. prosequendo exemplũ datũ, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce Solis formaliter inueniuntur sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis rõne formali indistinctæ formaliter sunt: ita q̃ assignata completa Solaris lucis diffinitione, non sit opus vltra earum quærere diffinitiones. Cõpleta.n. diffinitione Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctè in seipsa accipit, cum declaret pp adæquationẽ, quæ debet esse inter diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & desiccatiuam manifestat, q̃ quidem virtus ei⁹ calefactiua nõ magis est ipsamet, q̃ sit lux & virtus desiccatiua, & econuerso. Cũm autẽ secundũ Dionysium 5. c. de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationem eleuatæ: consequens est, vt sicut oẽs in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illius simplicissima ratione formali indistinctæ formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, q̃ bonitas & veritas, & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nõ magis includit ipsum esse, quã sapientiam & bonitatem. Si.n. adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est daretur, in illa vnica rõne formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti nõ adæquaret, vñ & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modũ sui intelligit, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunq; formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata rõne formali ipsius: ergo, &c. Probatur minor, quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quã perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersarijs conceditur: ergo, &c. Probatur maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundò principaliter pro prima propositione arguitur sic, Oĩs actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei, ergo. Maior hr̃ ex 10. Met. tex. cõ. 24. Minor pbatur inductione, q̃.n. ibi nõ sit oppositio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo q̃ patet, q̃ vtriusque oppositi alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quòd sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quòd autem non sit oppositio inter eas contrariè, patet ex eo, quòd alterum contrariorum semper est defectiuum, 10. Metaphysic. text. com. 16. Quòd verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quòd ex hoc sequi videtur, quòd in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantùm, puta deitas: verissimum enim est, quòd Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in alijs perfectiones omnes.

C. 1. q. 2. concl. 1. ¶ Ad euidentiam tam secundæ, quàm tertiæ propositionis, nota q̃ (vt in quadam q̃one supra diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deum dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in proprijs naturis existentes, ita est id, cui assimilantur oẽs conceptus formales earũ, cũm nihil aliud sint, quam ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem, q̃ Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectũ, necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundũ earũ numerũ: sicque distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectiuè pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalẽ actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatem conceptuum formaliũ, quibus obijcitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu referri intelligitur ad pfectiones pdictas, tã in esse naturali q̃ in esse intẽtionali. Ex eo aũt q̃ in Deo, secluso oĩ opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitatione suæ perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intẽtionali: quicunque.n. intellectus creatus (etiam uidens Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum unũ diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione arguere sic, Oẽ habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit distinctas rationes, seu cõceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus, Deus gloriosus est huiusmodi: ergo. Pro tertia uero propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis: Deus est huiusmodi: ergo. Hæc de tertio.

QVO ad quartũ arguit contra Scotũ tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei ẽ maior distinctio distinctione reali: ergo pfectiones diuinæ nõ distinguuntur formaliter ex natura rei. Cõsequẽtia tenet: & antecedẽs pbatur sic, Distinctio p intimiora est maior illa, quæ fit p ea, q̃ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est permaximè intima rei: distinctio autem realis per ea q̃ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. di. 2. dicẽte q̃ distinctio formalis ex natura rei fit p pdicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distinctio autẽ realis fit per ea quæ insunt post. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio p̃ magis.

In solutio ne ad prime propositio nis med.

magis intima est maior distinctio: ergo distinctio proximè infinita est maxima distinctio. Si.n. simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis, maximũ necessariò sequitur ad maximũ.

¶ Secundò arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione perfectissima, sunt formaliter infinitæ. Ergo sunt idẽ formaliter ex natura rei. Antecedẽs est Scot. in 1. sen. dis. 8. q. 3. in responsione ad argm̃ principale. Consequentia probatur, supponendo secundũ duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens. s. de infinitate infra propriã rationẽ, & de infinitate infra eius latitudinẽ: si primo sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non, quia nullum prius includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina, puta sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè & formaliter sumpta est, ita infinita, q ad nullã entis perfectionẽ simpliciter & formaliter terminata, oportet q infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & q nullam à ratione sua perfectionẽ formaliter excludat: & consequenter, q à nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim.n. q ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppositum antecedentis sic intellecti. ponitur.n. talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnem. Verbi gratia, ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quam eius sapientia addit: ita quòd nõ eam quam iustitia sua bonitas eius addit, &c.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguũtur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis. Tenet cõsequentia, quia distinctio illa cùm sit relatio existens in rei uni natura necesse ẽ quòd sit realis, sicut & quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicennam dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

QVO ad quintũ pro responsione ad primã & destructionẽ Scotici fundamẽti, nota, q aliquid esse infinitũ contingit dupliciter, Vno mõ secundũ propriã rationẽ: alio mõ, secundũ quod ens seu simpliciter. Illud est infinitũ secundũ propriã rõnẽ, qđ nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talẽ entis gradũ definitũ, quod non oẽ essendi perfectionem hẽat. Illud uerò est infinitũ secundũ q ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnẽ hẽt perfectionem essendi. Exemplũ in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitatis rationem infinita: esset n. infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intẽsiuè esset infinita secundum propriã rationẽ, esset.n. infinita albedo, tñ non esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parum autem refert quia quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima.n. infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinem sunt, rationẽ rei formalẽ in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secũda autẽ infinitas attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc ut ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & nõ magis sit ipsa quam quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionẽ & formalẽ limitationẽ, qua ab alijs formaliter ex natura rei absoluiè sumpta distinguebatur, eam comitari nõ sinit.

3. Met. c. 10. Optime a. infinitas.

¶ Ad propositũ ergo descendendo dico, q licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis, tñ sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longè altior ratio formalis. Concludit.n. in sua ratione formali omnẽ perfectionẽ simpliciter, & sic cũ in Deo sint perfectiones oẽs infinitate, oportet omnium unam esse simplicem rationem formalem.

Optime soluit Achilles Scoti.

¶ Ad argm̃, sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendẽdo æquiuocationem infinitatis: qm̃ vt dictum est, infinitas prima ẽ illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus pfectionales propriæ latitudinis rei, nõ aũt secũda. Vñ si perfectiones diuinæ nõ essent infinitæ nisi prima infinitate, argm̃ concluderet: quia habent secundam ante omnẽ actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, q fortè infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secundã. Sufficit.n. q ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat, quod nõ prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones cõmunissimas, puta bonitatem, & similes, &c. vtranque infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam; propterea qđ propria latitudine carẽt. Hoc.n. magis nostro fauet proposito: quoniã si vtrãq; infinitatẽ hñt, q alibi discutiendũ est, distinctione supradicta opus est. Si aũt secundã tantùm absque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino eandẽ rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad 2.

¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunq; negatur Minor. Et ad eius probationem dr̃ negando oĩa assumpta. Sufficit.n. ad hoc, q aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur, Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verum: sed tunc negatur Minorem subsumendam, s. sed intellectio & natura sunt indistinctè fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet.n. Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter: licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini, non sit à Philosophia alienum.

Ad 3.

¶ Ad quartũ negatur cõsequentia. Sufficit.n. q obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali p rõne, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tũc distinguuntur, nisi fundamẽtali distinctione rõnis.

Ad 4.

¶ Ad quintũ negatur consequentia. Synonymitas.n. cũ sit passio nomium, non attẽditur penes identitatẽ rationis formalis rei secundũ se, sed penes identitatẽ cõceptus formalis seu mẽtalis, voces.n. sunt notæ earũ quæ sunt in anima passionũ: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dr̃, q licet significent eãdem rem formaliter secundum se, & solum illã vt rem significatam: tamen significant etiam distinctè cõceptus mẽtales, vt rõnes significandi, & hoc destruit synonymitatem, ut dictum est.

Ad 5.

¶ Ad sextũ dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis uirtualiter, seu fundamentaliter cũ distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur.n. ut cõcedimus, Formamus autem distinctos conceptus, quorum unus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quã alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicationesq. formales & idẽtitates facimus: negamusq. de Deo sub uno cõceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt phi, excelsa Dei humano more resonãtes simplicissimã illam rationem formalem: omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere tradereq. potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autẽ inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus nõ est nisi fundamẽtalis non ex cessus inter se, qui inter eas uirtualiter tantũ distinctas saluat.

Ad 6.

Ad 7.

¶ Ad septimum dr̃, q quia ante omnẽ actũ intellectus non inuenitur cõtradictio formaliter, sed fundamẽtaliter tñ: quia alterũ contradictorium est formaliter negatio, quæ non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionẽ rõnis fundamẽtaliter, qđ cõcedimus: nec aliud exigit, vt patet per se.

Ad 8.

¶ Ad ultimum dr̃, quod emanationes distinguũtur & realiter & formaliter. & licet distinctionis formalis earũ fundamẽtũ sit distinctio intellectus & uolũtatis, non tñ distinctionis realis earũ. non.n. ideo processiones diuinæ distinguunt realiter, quia altera est ab intellectu, altera à uolũtate: sed quia hñt realẽ oppositionẽ relatiuam (vt Boetius tradit:) Falsum ergo assumitur, q. s. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionẽ realẽ emanationem diuinarum. Ad fundandam autẽ distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & uoluntatem, sicut etiam ipsæ processiones diuinæ non distinguũtur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rõnis uirtualiter tñ ante omne opus intellectus. ita q absque reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei quàm intellectus & uoluntas.

De Tr. c. 12.

¶ Põt aũt breuius ad hoc & similia argumenta dici, q in diuinis est ante omnẽ actũ intellectus distinctio formalis nõ formaliter, sed uirtualiter. i. eminenter contenta hoc modo: quia quodlibet diuinũ propriũ exequitur, ac si esset distinctũ formaliter ab alio. Intellectus.n. ita intelligit & non uult: & voluntas ita uult, & nõ intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectũ & uoluntatẽ: & sic de alijs. Fundatur aũt talis modus hñdi distinctionẽ formalẽ supra deitatis eminentem unitatẽ formalẽ formaliter: & sufficit ad omnia saluanda quæ per distinctionẽ formaliter saluãda inducũtur: quia illi eminẽter æquiualet.

Alia solutio breuis & optima.

Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quàm essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum, sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia. & ideo dicitur in libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum

Subsistẽtiarũ intellectualiũ esse, diuersum ẽ ab essẽtia, & nulla eis ẽ materia, & earum esse.

quod

quod à superiori recipiunt non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus substantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in una specie, ut dictum est, nisi anima humana propter corpus cui unitur.

Finitũ esse, essentia aũt infinita è. In quo ordine tñ ultima tñ numerõ multiplicabilis.

¶In hac secunda parte capituli huius de essentiis substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur quatuor propositiones colligit. Prima est, in substantiis intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis nõ inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi ultima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declarata) omissis, tertiam explanat ratione & authoritate.

Actus finitur potentiã, potentia finitur actum.

AD RATIONIS Autem euidentiam est notandum, quòd actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum quem recipit, diuersimodè tamen. quod enim est in potentia, nõ est determinatum: sed determinabile per actum ad quem est in potentia: cùm autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc uel illo: & consequenter determinabilis ad hoc uel illud subiectum. Cùm uerò receptus est in hoc iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc uel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem sonat, cum sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit cum sit per carentiam potentiæ actum finientis. in cuius signum formæ secundum rem non receptæ in aliquo longe perfectiores sunt formis receptis, ut patet. Cùm ergo esse substantiarũ intellectualium sit receptum in earum essentia consequens est quòd sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vñ & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia uerò essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, quòd sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: nõ est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerum materialium.

¶His prælibatis formetur ratio sic, Id cuius esse est receptũ, forma aũt irrecepta, habet esse finitum, essentiam autẽ infinitã: intelligentiæ sunt huiusmodi: ergo. Et nota quòd in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quã de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligẽtiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui uolumus de finitate se tenente ex parte potentiæ, earũ essentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis est terminata per actum essendi.

¶Confirmatur autem hoc authoritate libri de Causis, ubi dicit, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod supremum in eis est receptũ: essentia uerò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earum ut respicit id, quod est supra se formaliter ipsum scilicet actũ essendi, & finita, recipiendo ipsum ut autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet est infinita, utpote non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorũ supradictorũ intelligentiam, & ut euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd si esse ideo est infinitum simpliciter, ut supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia iam substantiarum immaterialium, quam compositarũ in nullo penitus recepta sit, erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. unde ex irreceptione infinitatem arguere, ualde leue uidetur.

¶Scito igitur positionẽ hãc fundari sup hac propositione. Omnis res secundum suũ ordinẽ receptibilis in alio realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati quã res sui ordinis recepta contrahit. Dixi secũdũ suũ ordinẽ receptibilis in alio propter cõposita & materiã, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est Infinita infinitate opposita, &c. quia sicut nõ quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus hẽt propriũ receptiuũ (ut hr in secundo de Anima textu Com. 24. & 26.) ita non ex qualibet receptione sequitur quælibet finita: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita sc. finitati: quã (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cũ sit receptibilis in subiecto si ponatur irrecepta erit infinita, nõ quacũque infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quã in subiecto hẽt in proposito ergo iã esse quã forma secundum suũ ordinem receptibilis rõnẽ hẽt (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo receptiuũ enim propriũ ipsius esse, est quiddita seu suppositũ, formæ uerò est materia. Et iõ sicut alterius rõnis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, ut supra ostendimus: ita alterius rõnis est finitas formæ per materiã à finitate esse per essentiã, licet cõueniãt in hoc, quòd utraque est per modũ, quo actus finit per potẽtiã: & similiter diuersarũ rõnũ oportet esse infinitatẽ, quã forma sortitur ex hoc quòd est irrecepta in materia: & infinitatẽ, quã esse sortitur ex hoc, quòd in quidditate nulla est receptũ. Forma nãque ex hoc, quòd recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinem suã, qua ad hoc uel illud particulare est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, quòd separata à materia est, nõ aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatẽ coarctata, eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quòd recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciẽ coarctatur, si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitũ.

¶Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quòd non dicimus, omnẽ rem receptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam: & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem secundũ suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodè. Ex primo enim patet, quòd substantia composita nullam infinitatẽ ex sua irreceptione habet. Ex secũdo uerò, quòd essentia intelligẽtiæ quæ clauditur in ordine formæ, cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse ex sua irreceptione in materia est infinita: sed non simpliciter, &c. & quòd esse diuinum quod sub ipsius esse ordine cõcluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia ẽ infinitũ simpliciter.

HABES & hinc unde Scotistarum & Scoticorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum di. 2. q. 2. ubi ab eis imponitur S. Th. ratio nimiò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iã enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat, & quòd infinitas Dei altiores negat terminos, secundum S. Thomam.

T. c. 31.

¶Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primũ est, quòd ratio prædicta ad cõcludẽdã infinitatem simpliciter assumpta à nobis dicitur: cùm apud nos non concludat nisi infinitatẽ secundum quid. Secundum est, quòd ratio prædicta secundum fallaciã cõsequẽtis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quã finiatur per materiã: sicut illud tertij Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si nõ est finitum ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quòd supra dictæ: non enim forma secundũ se est tali modo finita: cũ secundum se sit indeterminata ad hanc uel illam materiam: & iõ bene sequitur: ergo forma, quæ non est nata recipi in materia, est infinita secundũ quid. Si enim affirmatio est cã præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, nõ est autẽ talis processus tertij Phys. quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter & præcisè. Tertium est, quod inficiari conatur aliud supradictum, scilicet quòd essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Cõtra, inquit, esse est posterius essentia, & accidẽs eius apud nos: ergo essentia intelligẽtiæ in primo signo naturæ uidetur infinita intensiuè: & cõsequenter nõ finibilis per esse in secundo signo.

¶Ad hoc quidem dicitur, quòd licet esse sit posterius essẽtia ordine generationis & accidens eius, id est extra cõceptũ formalẽ tamẽ essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quòd est receptiua ipsius esse, & nõ est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc quòd essentia est ipsũ esse, est infinita simpliciter, (ut patet in Deo ex dictis) ita per hoc quòd essẽtia nõ est suũ esse, nõ est infinita simpliciter, iuxta maximã illam, Si affirmatio est cã affirmationis &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamẽtaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi nõ potest, licet nõ in oĩ priori habeat illud, sequitur, quòd sit simpliciter finita per suũ esse, i. per hoc nõ est suũ esse, sed illa actuabilis, uel actuata est, &c. Sic. n. intelligitur, cũ dr quòd essentia intelligentiæ finitur per suũ esse.

1. Post. T. c. 30.

Quarta propositio quoad primã partẽ superius discussa relinquatur. Quoad secũdã uerò, quòd s. aĩa intellectiua, quæ est ultima inter substãs intellectuales, sit multiplicata numeraliter, eget magna cõsideratione. in textu autẽ assignatur pro cã huius unio ad corpus: oĩs enim forma sic unita corpori, quòd dat ei esse formaliter necessariò multiplicat secundum multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberẽt idẽ esse in numero: ab uno. n. forma non puenit n. si unũ numero esse subale, & meritò ex unione ad corpus aĩa multiplicari numeraliter dr: quia distinctio numeraliter, cũ nõ sit formalis, oportet quòd sit secundum quãtitatẽ) ut supra declaratũ fuit secundum quãtitatẽ ãt esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (ut intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatem numeralem animarũ est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatũ.

C. 3. q. 5. c. 5. q. 9.

Aiæ humanæ cũ & occasionem multiplicẽt ad corporum multiplicatione permanent destructis corporibus.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, ut destructo corpore indiuiduatio pereat. quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum, ex hoc quòd facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit Auicenna, quod

unde

indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶ Hic obiectio quædam contra quartam propositionem excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationẽ corporis destructis corporibus, nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non põt remanere multæ aĩæ humanæ destructis corporibus &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est: ergo altera præmissarũ, nõ Maior, ut probat: ergo minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, quòd remota causa remouet effect⁹. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporũ, remota multitudine corporũ remouebitur & multitudo animarum. Excluditur aũt hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporũ: scilicet cum dependentia à materia, & sine dependẽtia ab illa: & primæ quidem destruuntur, destructis corporibus, secundæ uerò remanent, eo quòd non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autẽ numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, quòd idem est iudicium de esse & unitate & multitudine rei, quoad dependentiam & independentiam: ita scilicet quòd cuius esse à materia nõ dependet, nec eius unitas nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam unitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, unum enim & multæ entis passiones sunt.

NOTA secundò, quòd formæ sunt in triplici differẽtia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ, ut formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ, ut anima intellectiua, quæ uenit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ ut formæ separatæ a materia, intelligentiæ, s. Non potest autem dari quartum genus earum quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, ut de se patet.

2. de gen. animaliũ c. 3.

¶ Et illæ quidẽ, quæ nec educuntur de potẽtia materiæ nec fiũt in ea, omnino independentes & separatæ sunt à materia, & immultiplicabiles numeraliter, ut supra ꝓbatũ fuit. Primæ uerò & secundæ, quia conueniunt in hoc, quòd fiunt in materia, habent & hoc cõe, quòd oportet utrasq; esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, ut dicitur 2. de Anima, tex. com. 24. & 26. Forma nanq; Leonis debet esse commensurata corpori Leonino, ita quòd non equino: & huius Leonis forma oportet quòd sit commensurata huic corpori Leonino, ita quòd nõ illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, quòd utrasque oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quæcunq; enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul recipiunt multitudinem & unitatem, ut patet in discurrẽdo in singulis semper enim multiplicationem formarum in una specie comitatur multiplicatio corporũ in illamet specie, & cõuerso: aliter uel una forma esset in diuersis materiis, uel diuersæ materiæ sub una forma, quorũ utrunq; est impossibile. Ex eo uerò, quòd primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non secundæ, differunt inter se in hoc, quòd primæ habẽt esse dependens à materia, sicut à cã materiali earum esse causante & sustentante. Secundæ autem habẽt esse excedens totam materiæ capacitatem & independẽs ab ea, utpote non causatæ ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundò, quòd primarum tã unitas, quã multitudo à materia dependens est sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipsæ destruuntur: ita unitas & pluralitas earum. Secundarum uerò tam unitas, quàm multitudo independens est à materia, sicut & esse & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita unitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Th. dicẽs indiuiduationem animæ, idest unitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, quòd educatur de potentia corporalis materiæ: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cũ habeat esse absolutum, idest independens à corpore, corrupto corpore, absq; illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationem aĩæ ex corpore in sui initio dependere non autem in fine, quia scilicet nõ fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto & post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

C. 5. q. 1. cõueniũt inter se.

Differunt inter se

¶ Ad probationem eius tam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessare effectus quo ad esse.

QVÆSTIO XIII.

De indiuiduatione aĩæ intellectiuæ

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuæ per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione tenenda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum, Sco. in secundo sen. di. 3. quæstio. ulti. & in quol. q. 2. sequẽs positionem suam de hæcheitatibus, tenet animam suam propria hæcheitate indiuiduari: arguitq; sic cõtra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectũ eo primo est hoc: sed anima sicut & qlibet entitas præcipue absoluta seipsa primò est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primò est hæc. Maior probatur: quia uniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo quòd res seipsa primò recedit à non esse.

¶ Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiã est specificata per te: animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter seu non per materiã. ergo distinguuntur specificè. conclusio est falsa, ergo altera præmissa: nõ Minor, quia animæ intellectiuæ separatæ carẽt materia ergo Maior: quæ est fundamentum positionis tuæ. Quòd si dicas, quòd animæ hñt inclinationẽ ad diuersa corpora, & per has distinguũtur: cõtra, Anima prius natura est termin⁹ creationis, qui ut talis formaliter est hoc, quã uniatur materiæ. ergo prius natura anima est hæc, quam uniat materiæ. ergo anima indiuiduatur & non per unionem ad corpus. Antecedẽs probatur sic, prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 5. Meta. tex. com. 16. de aĩa non solum secundum essentiã, sed et à secundum existentiam potest esse sine unione ad materiam, nõ aũt absq; hoc sit terminus creationis & hic ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quàm sit in materia.

¶ Si dicatur quòd anima non est hæc per actualẽ unionẽ seu existẽtiã in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: cõtra, Hoc non euadit difficultatẽ, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc & illi repugnat, &c. ut arguatur sic, Quod cõuenit uni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non cõuenit per se huic, secũdũ id quod commune est istis: uel saltem præexigit eorum necessario distinctionem. s. huius ab illo, sed hæc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi ergo necessario præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquẽdo, nõ est ad se, hæc est ratio entis in actu; ergo nõ potest esse indiuiduatiuũ principium animæ. antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, ut ad terminum, qd est falsum. Pro secunda quoq; parte probatur, quia quod necessariò exigit aliquid non existẽs, ipsum est nõ existẽs in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius rõ nõ est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionẽ absolutam: quia enim anima est hæc, ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia hæc aĩa est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ illi in hac re sentiunt.

NOS aũt peripatetica fundamenta sequentes animã indiuiduari cõmensuratione substãtiali ad hoc corpus dicimus, & hãc animã, & illã distingui cõmensurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes ãt huius supra adductæ fuerunt cũ deductũ fuit distinctionẽ numeralẽ non nisi à quãtitate originari posse. Vñ nũc sufficiet declarare quõ sit hoc quod dicimus, Cõmẽsuratio dupliciter sumit. Vno mõ pro relatione cõmensurationis: alio mõ pro ipsa substãtiali coaptatione rei. primo mõ cõmẽsuratio est res respectiua essentialiter: & i genere relationis: secũdo mõ est res absoluta, & de prædicamento rei commẽsuratæ: est enim idẽ essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumũtur.

C. 3. q. 5. c. 5. q. 9. quõ cõin ratio indiuiduet animã intellectiuã.

¶ Absolutũ quoq; pro nũc sumitur dupliciter. Vno mõ à termino, & sic dicimus substãtiã, quantitatẽ & qualitatẽ esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ prædicamentorum accidentium est absolutũ: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur, quòd animæ suis cõmensurationibus indiuiduãtur, intelligendũ est cõmensurationibus substãtialib. q sunt res absolutæ a terminis, & si nõ receptiuis, & nõ cõmensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut nãq; de essentia animæ in cõi est, quòd essentialiter sit proportionata corpori physico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia animæ humanæ est, cõmensurari corpori humano: est nã que ita perfectiua corporis humani, quòd nõ bouini: sic quoq; de essentia huius aĩæ est cõmensuratio ad hoc corpus: & sic cõmensuratio ad corpus humanũ nõ sequit aĩam iã humanã, sed cõstituit ipsam humanã: Per hoc enim primò differt anima hõis ab anima Bouis: quia illa est ꝓprius actus corporis humani, ista uerò bouini. Cõstat aũt, quòd idẽ est esse actũ ꝓpriũ corporis humani & esse substãtialẽ substãtialiter cõmensuratã ꝑfectionẽ eius. Ita substãtialis cõmensuratio hui⁹ animæ ad hoc corpus nõ sequit animã hãc, sed cõstituit ipsã hãc, est. n. hæc anima substãtialiter proprius actus huius corporis: ut hæc anima ab illa primò differt: quia illa est ꝓprius actus hui⁹ corporis, illa uerò ꝓprius actus alterius, & hoc est qd S. Th. in 2. cõtra Gen. c. 88. tradit, & in quæst. de anima, & ubicunq; de hac re loquitur. est autem cõue-

niens propositio ista principiis Arist. docet enim in primo li. de Partibus animalium, quod propriæ differentiæ alicuius diuisi debēt esse per se distinguentes illud in eo quod tale, uerbi gratia, propriæ differentiæ animalis nō debent esse albū & nigrum, quæ nun diuidunt animal in eo, quod animal. Stat enim idē uias animalis cū illa diuersitate: nec debet esse nauiganuū & uolatiuū: quia nō diuersificāt hæc per se naturā sensitiuā, sed debent esse tale sensitiuum, uel sale animal enim in eo, quod animal, cū sensitiuo cōstet, nō diuersificat per se nisi per differentias sentiendi. Vnde cum anima in eo quod talis essentialiter sit actus corporis physici alias philosophia proprijs differentijs diuiditur per hoc, quod actus talis corporis uel talis: & iterū actus talis corporis, puta humani propriis differentiis diuidit (materialibus tñ) per hoc quod est huius corporis uel illius. Indiuiduantur ergo ipsæ animæ cōmensuratiōnibus substantialibus nō absolutis receptiuis: sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolutè a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et nō cōsiderare hoc, est cā erroris eorū, qui de oībus uolunt eodē modo iudicare (ut sunt Scotistæ) quibus dum non cōsiderat proprias rerum naturas, & res suis cōceptibus adæquare uolūt, accidit ut de omnium indiuiduatione eandem proferat sententiam, & in eorū numero sint, de quibus dī secundo Cęli tex. com. 80. quòd quærunt usque quo non habeant contradicere sibi ipsis.

HIS Visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

¶ Ad primum dicitur, quòd falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc: nō tñ eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò. Hæc autem hæccheitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodē principio habētur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primo est & dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extra nihil ponitur, ut supra declaratum fuit, &c.

C.ꝗ.d.p.

¶ Ad secūdū negatur Minor Duæ enim animæ humanæ separatæ nō distinguuntur formaliter, seu per materiā: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, oīs distinctio formalis est specifica: aliud omnis distinctio formarum. distinctio eīn formalis, cū sit illa, quæ ex principijs diffinitionis cōstat, specifica est. Quæcunq; enim hñt diuersas diffinitiones speciē differūt, cū saltē differentias ultimas habeāt ñ easdē, quarū diuersitas sufficit ad diuersitatē specificē: sed talis non est inter animā Socratis & Platonis: hñt siqdē eandē diffinitionē. Distinctio aūt formarū cū sit, undecūq; inter formas diuisio accidat in duab. animabus separat, idest, inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de aliis substātiis separatis, quæ corporibus unibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo. s. expositio quòd aīę inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

Distinctio formalis quæ sit.

Distinctio formarū quæ sit.

¶ Ad id quod primo obiicitur, contra dicitur quod nō cōcludis intētū. Cōcludis enim ergo anima prius natura est hæc quā hēat actualē unionē ad corpus: cū debeat cōcludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animā indiuiduatā formaliter per actualem unionem ad corpus, sed per coaptationē substantialem ad hoc corp⁹, quā prius natura debere animæ quā ipsam actualē unionem, patet ex eo quod omnia hic per se terminat creationē, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse præsupponit esse: esse at particulari tam immediatius est, quā inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, cum grano tñ salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinē substantialem, seu commensurationē formaliter: per unionem uerò actualem ad corpus cōditionaliter, id est tanquam per cōditionem sine qua nō: & quia prius natura inest rei ratio formalis quam conditio, sine qua nō, ideo, &c.

¶ Ad argumētū cōtra hoc patet respōsio ex dictis. assumit enim hoc falsum. s. quod natura huius animę sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde maior argumenti ibi formati pro secunda parte disiunctiuę est falsa. s. quod quodlibet conueniens uni & repugnās alteri eiusdē speciei præexigat distinctionē ipsorū. Stat enim quod non præexigat, sed faciat distinctionē ipsorū, sicut quod conuenit uni speciei & repugnat alteri eiusdē generis, non opus est, quod præexigat illarum specierū distinctionē, sed stat quod faciat earū distinctionē. Verbi gratia, rōnale cōuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini & tñ rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciūt. Vnde subsumas sub illa Maiore. Sed hęcheitas animæ Socratis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæccheitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Scotum argumēti sui. ¶ Ad cōfirmationē, cū dī, Ratio aptitudinis non est ad se dico, quod rō aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad illud, sed nō ut ad terminū, sed ut receptiuū. Probatio ñ contra hoc nihil facit: cōcedendo enim quod pōt intelligi nō ad aliud, ut ad terminū: uō aūt non ad aliud ut receptiuū, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non a subiecto.

¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. s. quòd rō aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primo, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum. s. risibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiā ad actū secundū Probationis uerò utraque propositio est falsa: & Maior quidem. s. quod necessario exigit aliquid non existens. ipsum est non existens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantùm exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa existēs in actu. Minor ueri. quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus sed compositum ex contrarius est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali unione.

¶ Dico secūdò quod æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo eīn ista quā in aīa intelligimus, nō est nisi cōmensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animę ad hoc corpus: quā cōstat esse I actu, & dum est corpori unita & dū est separata ab eo, sicut in exēplo supra posito de cera liquet. Argumentū aūt procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectās aliquid qd reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendū sit, quia nō est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiuè ad receptum, &c.

Et quia in istis substantijs qdditas nō est idem quod esse ideo sunt ordinabiles in p̄dicamēto, & pp hoc inuenitur in eis gen⁹ species, & dr̃ia, quāuis earū dr̃ę propria nobis occultæ sunt. In reb. enim sensibilib. & ipsæ dr̃æ essentiales nobis ignotę sūt: unde significantur per dr̃ias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut cā signatur per suū effectum sicut bipes ponitur dr̃ia hominis. Accidentia aūt propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt. unde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

Intelligentiæ sunt in prędicamento q̄q illarū drię lateant.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Thom. quō quidditates substantiarū separatarum se habeāt ad intentiones logicas. s. genus, speciem, & differentiā, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionem talem, Intelligentiæ sunt in prædicamento: pbatque eam sic. Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligentiæ sunt huiusmodi, ergo, &c. Minor supra probata est: Maior uero probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquod gen⁹ definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est ac g se subsistit, unde, aut quomodo esse limitatum habet? omne aūt ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, hēt esse limitatum, ut supra declaratum fuit ergo omne tale est in prædicamento. Ex quo corollariè cōcluditur, quod habent genus, speciem, & differentiā. Addit aūt quāuis occultæ sint nobis earū differētiæ: & ut respōderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differētias, si illas ignoramus? stat eīn scire de eis quæstionē an est, & ignorare qstionē quid est: nouimus inquā differētiā esse in illis, sed quæ sint illę, latet: latēt aūt intelligentiarū differentiæ scdm se: quia cōe est omnibus substātiis habere occultas differētias ppriās scdm se: & in hoc cōueniūt cū substantiis inferioribus: latēt scdm accidētales proprietates, quæ sunt earū passiones, quia excedunt facultatē naturalē intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura sicut oculos noctuæ ad lumē Solis. & in hoc differunt à sensibilibus substantiis, quarum propriæ differētię nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causę nominibus suorum effectuū: unde omnino immanifestę sunt nobis intelligentiarum differentię quo ad quid sunt, &c.

QVÆSTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint a nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac uita.

CIRCA hanc particulā dubitatur, an intelligentię sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac uita, &c.

¶ In hac q. septem agenda sunt, primò declarabo titulum & intētionem quæstionis. Secundò adducetur opinio Auer. Tertio impugnabit Quartò respondebitur suis rationibus. Quintò declarabitur opinio S. Th. Sextò aducētur rationes Ioannis da Gandauo contra S. Th. Septimò eis satisfiet. &c.

QVOad primū nota quod aliud est cognoscere quidditatem, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio qdditatiua, seu cognoscere quidditatiuè. Cognoscit enim Leonis quidditatē quicūq; nouit aliquid eius prædicatū essentiale. Cognoscit aūt quidditatiuè nō nisi ille, qui omnia p̄dicata quidditatiua usq; ad ultimā differentiā nouit, &c. Cū ât cognoscamus intelligētias esse substantias, & esse intellectuales, &c. licet quod earū quidditates cognoscimus: unde hoc in dubiū nō uertitur, sed quæst. est an quidditatiuè cognoscere eas possimus, ut penetremus, s. usque ad ultimas earū differentias: & licet hęc quęst. habeat opiniones plurimas, ut patet tertio de Anima, cō 36. quia tñ non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, & Scoti opinio in conclusione non

Differt cognitio qd ditatis a cognitiōe qdditatiua.

discrep-

discrepant: ut patet in primo sen. distin. 3. cum solo nobis discrepandum est Auer. Hæc de primo.

QVO ad secundum, Auer. in 3. de Anima, comm. 36. supposita fictione sua in com. 5. opinatur, quòd intellectus possibilis, ut appropriatus nobis adeptus omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, ut formæ per illũ intelliges substantias separatas: & cõsequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita quòd sicut modo per intellectum possibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectũ agentẽ intelligimus substantias separatas. ¶ Probat autẽ rõnẽ suã duabus rationibus. Prima rõ fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probat illa sic, illa quorũ est una met operatio, ita q operatio unius cõmunicetur alteri, se habẽt, sicut agẽs & instrumentũ, uel sicut forma & materia: sed intellectus agentis & primorum intellectorum speculatiuorũ est una met operatio: ita q operatio intellectus agẽtis, s. facere intellecta in actu, cõicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habẽt sicut agens & instrumentum, uel sicut forma & materia. Patet minor, quia intellectus in habitu potest nõ solum intelligere, sed facere conclusiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, utrunq; enim experimur in nostra esse potestate, s. intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quę solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore uero notãter dr (ita q ppria opatio unius cõicetur alteri) qs plures trahẽtes nauẽ, ad eandẽ operationẽ rõ currunt, non tñ sicut materia & forma nec sicut agans & instrumentũ: propterea quia alter alterius propriã operationem non sortitur. Clarũ est autẽ, q cõicãs operationẽ suã alteri concurrendo ad idem se hẽt ad illud: sicut agens principale ad instrumentũ quẽadmodũ carpentarius sedis factionem serræ cõicat: uel sicut forma ad materiã, sicut calor calefactionẽ aquæ calidæ cõmunicat. Et licet utraq; pars disiunctæ conclusi sit uera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositũ, iõ Commentator secundã partem declarat, s. q prima intellecta speculatiua & intellectũ agens se habeant ut materia & forma: & hoc facit declarando, q intellectus agens, & non solũ prima, sed alia intellecta speculatiua se habẽt sicut forma & materia manifestat autẽ hoc sic: Quandocũq; est aliquid receptiuũ aliquorũ duorũ ordinẽ inter se habentium id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id uero quod est imperfectius, & minus formale, hẽt rõnẽ materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum, & intellectus agẽtis ordinem inter se habentium: ita q intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agẽs & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autẽ in maiori, ordinẽ inter se habentiũ: quia aliter propositio nõ esset uera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarũ neutra est alterius forma: cum enim ordinata sunt necessario uerifica propositio, ut patet, cum aer recipit calorẽ & lumen. Minor patet ex eo, q intellectũ recipitur in intelligẽte. Intellectus autẽ possibilis intelligit, & intellectũ agentẽ & intellecta speculatiua, &c & sic patet prima propositio. ¶ Secunda propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoq; recipit intellecta speculatiua & intellectũ agentẽ in potẽtia tñ: quãdoq; partim in actu, & partim in potẽtia, qñq; totaliter in actu. Ista ppositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima, intellect⁹ nãq; infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictũ: postmodũ uero recipit primorũ principiorũ notitiã deinde multarũ conclusionũ successiuã acquirit notitiã: & sic secũdũ aliquid est in actu puta secũdũ principia: & secũdũ aliquid in potẽtia, puta secũdũ cõclusiones, & postremò acquisitis nibus cõclusionibus & totaliter, & scdm oĩa in actu tam principia, quã cõclusiones. His si coniunxeris primã propositionẽ, illucescet tibi hęc secũda ppositio quo ad secũdã partẽ. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorũ, eadẽ erit proportio cõiũctionis ad intellectũ agentẽ, quæ est inter intellectũ possibilẽ & intellecta speculatiua quoad hoc, q sit totaliter uni, totaliter & reliquo cõiũct⁹ erit: & si partialiter uni, partialiter & reliquo cõiũct⁹ erit. ¶ His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne qd mouet ad acquisitionẽ alicuius ut formæ: illa pfectè acqsita, põt operari operationẽ ppria illius formæ: sed intellectus possibilis ut appropriatus nobis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis, ut formæ: ergo illo acquisito, põt operari operatione propria illius. Sed operatio ppria intellectus agẽtis est intelligere substantias separatas quidditatiuè: ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substãtias separatas, & cum intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequenter nos per intellectũ agentẽ intelligimus substãtias separatas, &c. Maior patet exẽplariter cũ aquã mouetur à forma caloris acquisito illo, põt calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor uerò pbatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, quãdocunq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id qđ ẽ formalius & perfectius mouetur, ut ad formã ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua & intellectũ agentẽ: quia quãdoq; est in pura potẽtia, qñq; partim in actu, & partim in potẽtia, ex secũda ppositione ordinẽ inter se habentia: quia mediãtibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agẽs: & in intellectus agẽs est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirẽdũ intellectũ agẽtem ut formã. Secundo probatur illa Minor sic, Intellectus possibilis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis, ut finis: ergo ut formæ. Antecedens patet ex eo, q ipse intellectus agẽs est efficiẽs illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. In separatis enim à materia idem est efficiẽs & finis motus: ut Cõ. 36. 12. Meta. habetur consequentia uerò patet ex secundo Phy. tex. cõ. 70. ubi dicitur, quòd finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auer. 12. Metaphys. in fi. com. 38.

¶ Secunda ratio Auer. ponitur secundo Meta. com. 1. Si intelligentię si essent à nobis cognoscibiles, natura ociosè egisset cõsequẽs est falsum. Cõsequẽtia pbatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectũ, nõ intellectũ ab alio: sicut si fecisset Solẽ non cõprehensum ab aliquo uiso. Et qm hęc consequentia cum sua probatione derisibilis à S. Tho. iudicatur, ppterea q frustra est quod nõ potest consequi finẽ suũ: & intelligentiarũ finis nõ est intelligi à nobis: dato etiã q intelligi esset finis earũ, sufficit earũ intelligibilitati, ut à seipsis intelligantur: nõ enim sequitur ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo. sicut non ualet. Sol non uidetur à noctua ergo à nullo uisu. Idcirco Io de Gã. in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens q Commentator non supponit q finis substantiarũ separatarũ, sit intelligi à nobis: sed supponitur q intelligentię ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cũ conueniantur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentię sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles intellect⁹ noster naturaliter natus est eas intelligere. naturaliter enim actiuo, quale ẽ intelligentia, debet correspondere naturale passiuum, quale est intellectus, aliter potẽtia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodẽ illa cõsequẽtia: quia & si intelligentiarũ finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tñ earũ finis secundarius. Agunt enim prima intentione pp se: secũdariò autẽ propter alia, ut dr secundo cęli, Com. 81. & ideo sequitur q intelligentiæ saltẽ quo ad finẽ secundariũ essent frustra. & sic natura fecisset aliquid otiosè. Propterea, inquit, consequentia Cõmentatoris est una propositionibus p se notis: & nõ est derisibilis. Põt adhuc tertiò deduci illa cõsequẽtia ex dictis Com. 3. de Aĩa Com. 36. ubi examinans rõnẽ Themistij, dicit q si intellect⁹ noster est immaterialis, consequẽtia ista tenet intellect⁹ noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secũdum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super uerbũ Aristot. tertio de Anima tex. Com. 7. dicẽtis q intellectus excellenti intelligibili apprehenso uigoratur ad alius intelligendũ. Ex quibus habetur in proposito, q immaterialitas est sufficiens causa uirtutis cognoscitiuæ, quò intelligere possit substantias separatas. unde sic probatur consequentia. Intelligentię nõ sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles. ergo frustra sũt cognoscibiles: sicut Sol frustra eẽt uisibilis, si à nullo posset uideri. Prima cõsequẽtia tenet ex eo q si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratũ est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitiuũ est sufficiens cã sensus tactus si positũ in una specie animalis, non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda cõsequentia clara est exẽplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quòd plus & minus perfectionis habens. Hęc de secundo.

QVO AD Tertium arguitur cõtra hanc opinionẽ dupliciter. Et primo probatur, q talis cõtinuatio posita non producat intellectum possibilem, ut nobis appropriatum ad intelligẽdas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi ut formæ intellectuum speculatiuorum nõ potest per illũ intelligere substãtias separatas quidditatiuè, sed intellectus possibilis, ut appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nõ, nisi ut formæ intellectorum speculatiuorũ, ergo intellectus possibilis, ut appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora. substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim cõparatur ut cõtẽplatiuus, & nõ ut eorum forma: ad inferiora uero ut factiuus & forma. Hoc stãte patet uis maioris. Quandocunque enim aliquod unum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet pro-

Quod cõtinuatio intellectus agentis nõ producat intellectum possibilẽ ad cognitionẽ quidditatiuam substantiarum materiarum.

poc-

portionē ad inferiora, ex hoc nō continuatur secundū qđ habet proportionē ad superiora. Cōmittitur. n. manifestè fallacia accidentis, ex uno aliud cōcludendo id ergo quod cōtinuatur intellectui agenti ut formæ intellectorū speculatiuorū, nō ex hoc cōtinuatur ei, vt contēplatiuo substātiarū immaterialium. Minor uerò ex Cōmentatoris dictis hř, nullū aliū modū ponentis in ꝓposito, quo continuetur possibilis cum agente, nisi p intellecta speculatiua. ubi dicit q cū est in pura potentia ad intellecta speculatiua est & in pura potentia ad intellectū agentem: cum uerò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est ēt sicut respectu istius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

¶ Secundò probatur, q posito, q talis continuatio ad hoc perduceret intellectū possibilē, nunquā tñ nos ad hoc perducere pōt: & arguo sic, Id quod cōtinuatur intellectui agēti, non nisi ut coloratū lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratū uisui: non pōt denoīari operari propria operatione luminis, uel uisus seu intellectus agentis, aut possibilis. sed hō phantasians habet hmōi continuationē cū his intellectibus: ergo non pōt denominari faciens intellecta, & intelligēs substantias immateriales, quæ sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est opatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, non. n. pōt uerè dici, q coloratū illuminet, aut uideat. Minor autē patet ex tertio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo mō similitudini datæ, q hō propriis actu cogitatiuæ spiritualizat phantasmata. Coloratum uerò non spiritualizat colores. Qm̄ si fingamus coloratū in seipso non posse obijci oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantùm in speculo, q ꝓpria operatio speciē in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tñ tale speculum obiectum lumini & uisui non uerè posset denominari illuminans, neq; uidens. & hæc ratio apparet mihi demonstratiua: & aliàs, si Deus concesserit nobis uitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hęc de tertio.

Posito, q intellectꝰ possibilis habeat intelligere quidditatiuè substātias separatas p intellectū agentē sibi copulatū, adhuc nos nō intelligeremus ipsas cō. 18. cit. med. cō. 30. ī prin. & circa med.

Cōsidera uirtutem huius rōnis, & uidebis quātū ual. & contra commentatorem Auer.

Soluūtur rōnes Auer.

QVO ad quartū, Ad primā rōnē Auer. dī, q Maior est uniuersaliter falsa, si tenentur, ut teneri debet ad hoc, q intentum concludat. Debet. n. uniuersaliter teneri, nedum subiectum, sed etiā prædicatū hoc mō. Oē quod mouetur ad acquirendam aliquā formam, illa perfectē acquisita potest operari oī operatione propria illius formæ, aliter non concluderet. patet autē hanc esse falsam ex eo q sufficit, q id quod acquisiuit aliquā formā participet aliquā operationem illius formæ, illam s. quæ conuenit formæ secundū id, quo recipit recipientem: & iō huius est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia. s. non oportet id cōtinuatum formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora, & superiora, ex hoc q perfectè cōtinuatur ei secūdū inferius, q continuetur ei secundū superius. unde ex hoc, q intellectus possibilis acquisiuit intellectū agentē, ut formā, licet sequatur, q possit operari operationem intellectus agentis, ut est forma intellectorū speculatiuorū, quia ut sic acquiritur. s. formare intellecta in actu, & extendere se ad oīa intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens ut sic: tn̄ non tñ sequitur, quòd possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, ut contemplatiuus.

¶ Ad secundā rationē dicitur negata consequentia, & ad primā probationem dī, q committitur fallacia consequentis a superiori ad suum inferius affirmatiuè: concesso. n. q intelligētiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continentur sub eius primo obiecto, non sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non. n. omne contentum sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile, eo quòd ens, licet sit obiectum adæquatum intellectui nostro extensiuè, non tamen est adæquatū adæquatione uirtua intētiuè: & est dicere, quòd licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari usque ad ultimas differentias. hoc. n. modo quidditas rei materialis est obiectum adæquatum intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, solam nanque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

¶ Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur. licet. n. detur, quòd intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen ualet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶ Similiter ad tertium modum dicitur, quòd licet immaterialitas sit sufficiens cā uirtutis cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen ualet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiuè.

3. de Ani. T. c. 7.

¶ Autoritas autē Arist. adducta, cū rectè intelligitur, nō obstat. Aduertendum est. n. sensum respectu excellentis sensibilis, duo sortiri, & q s. non perfectè cognoscit illud, & q patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autē respectu excellentis intelligibilis primum tantum habet. s. q perfectè non intelligit illud: passionis. n. expers est. & ratio est, quia secundum sequitur materiā cuius actus est uirtus sensitiua, non autem intellectiua: primum uerò sequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ sal-

uatur ita in uirtute immateriali, sicut materiali. Sicut. n. noctua ex sua specie uisum improportionatum claro lumini hēt, ita hō ex sua natura intellectum improportionatum claro intelligibili separato, s. secundum iam à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Et quia differentia Arist. ibi dicit oriri, q sensus post excellens sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quòd intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet inferre, ergo potest quidditatiuè cognoscere substātias immateriales: sed, ergo non procedit ex eius alteratione, q illas nō possit comprehendere. quod gratis concedimus: habet. n. homo intellectum tanoematiuum, qui oritur in umbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendū intelligibile non purum & clarum, sed obumbratū materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

QVO ad quintū ponenda est opinio S. Tho. quam ex prima parte, q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse hanc conclusionem. Anima humana corpori cōiuncta nō potest quidditatiuè cognoscere substantias immateriales: q̃ ad præsens dupliciter probat. Primò sic, Intellectus existens in potētia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest intelligere quidditatiuè substātias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum. n. prædicati infert oppositum subiecti: quod. n. potest intelligere substantias separatas quidditatiuè, non est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, qm̄ substantiæ separatæ non sunt abstractæ a materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima, tex. com. 17. ubi dicitur, quòd intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis potest facere.

opi. S. Th. 1. p. q. 88. & 3. con. Gen. c. 45. & 2. Met. cit. T. c. 2.

¶ Scdō probatur sic, Nullus effectus sensibilis pōt ducere in quidditatiuā cognitionem substantiarum separatarū, ergo intellectus humanus coniunctus corpori nō pōt quidditatiuè illas cognoscere. cōsequētia tenet: quia nihil est in intellectu qn prius fuerit in sensu. Antecedēs uerò ꝓbatur ex eo, q effectus dupliciter pōt in cognitionē quidditatiuā suæ causę ducere. Vel per modū similitudinis: sicut effectu uniuoco cognito, eius causam qdditatiuè cognoscimus, propterea quia sunt eiusdē naturæ: & hoc mō clarum est nullū sensibile posse perducere ad substantiarū immaterialiū naturas, eo q differunt non solū specie, sed gñe. Alio mō effectus ducit in quidditatiuā cognitionē suæ causæ non p modū similitudinis, sed per hoc, q demonstrat totam uirtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam uirtutem animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuā cognitionē procedimus. Nec hoc mō sensibilia ualent ad cognitionē quidditatiuam intelligentiarum nos producere. Nullus. n. effectus particularis adæquat totam uirtutem causæ uirtual. s. qđlibet autē sensibile est effectus particularis, ut materiales conditiones earum cuiusq; ostendunt: igitur per nullum sensibile in qdditatiuam cognitionem substantiarum materialiū, quæ causæ uniuersalissimæ sunt, peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

QVO ad sextum, contra hanc determinationem arguit supradictus Io. de Gan. in tertio de anima, multipliciter.

Io. de Ga. q. 17. ante med.

¶ Et primò contra illam particulam in conclusione positā coniuncta corpori. Nulla forma impeditur sua nobilissima operatione propter unionem eius ad propriam materiam: sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, ut patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter unionem ad corpus non impeditur à speculatione substantiarum immaterialium.

¶ Prætereà ad idē, Anima humana aut nata ē intelligere substātias separatas per suam substantiā, aut per speciē influxā, aut p speciem causatā ex phantasmate. Si p suam subām, cùm substantia eius per unionē ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptam, unio ad corpus iuuabit: si per speciem influxā, quæritur quo unio ad corpus impedit, aut uō pmittit talē influxū fieri: hoc. n. non uł rationabile aliquo mō esse, quia generatio uniꝰ speciei non impeditur à corpore, nisi corpus hēat contrariam dispositionem dispositioni requisitæ ad eius generationem. V. g. qa color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc ut recipiatur in eo, nullū corpus impediet generationem spēi coloris, nisi hēat opacitatem quæ cōtraria est diaphaneitati, modò corpus humanū nullā habeat dispositionem contrariā dispositioni, quam exigit receptio spēi intelligibilis influendæ, ut patet: ergo. Et confirmatur ratio sic, Bonū simpliciter alicuius naturæ nō impeditur p bonū simpliciter eiusdē naturæ. Quod. n. impedit bonum simpliciter alicuius naturæ, est illi malum simpliciter: sed intelligere subarum immaterialiū quidditates est bonū simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur p unionē ad corpus, cùm hoc sit ei etiā bonum

simpli-

simpliciter. Tertiò arguitur contra cõclusionem ipsam ex dictis S. Tho. sic, isti dicunt, quod cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quòd quidditas, aut diversum. Si diversum, ergo utrunque sub nostra cadit cognitione, quicũque n. cognoscit diversitatem aliquorum, cognoscit extrema illius diversitatis, ut dicitur secundo de Anima, tex. com. 146. Si idem, ergo cognito uno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicatur, quod cognoscimus illas quidditates, sed nõ perfectè, cõtra. Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarũ, quorũ primũ est, quod nos nõ intelligimus quidditates substantiarũ separatarũ. Secundũ est, quod cognoscimus esse illarum nõ quidditates. Ex primo arguitur sic, Hõ non intelligit qdditates separatas: ergo nullo mõ intelligit eas. Tenet cõsequẽtia p locũ à toto in mõ ad suam partem negatiuè. Ex secundo dicto arguitur sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem ẽt imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si n. utrunque imperfectè cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterũ affirmatur? Scdò probatur, quod responsio in se sit falsa sic, Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, qa nescimus eas ita perfectè sicut à seipsis cognoscũtur, & hoc nõ: qa hoc est ridiculum vertere in dubiũ, aut quia nescimus eas pfectione debita nobis secundũ nostram naturã: & hoc est voluntarium: nulla n. ratione hoc conuinci potest, unio nanque ad corpus hoc impedire non potest, ut probatũ est. Hæc de sexto.

QVO ad septimũ pro responsione ad hæc argumẽta pmittẽdum est, quod secundũ doctr. S. Tho. prima par. q. 88. & 89. inter cognitionẽ aiæ coniunctæ, & separatæ hoc interest, quod cõiuncta sicut hẽt modũ essendi, concernendo corpus, ita hẽt modũ intelligẽdi cõuertendo se ad phantasmata: ita quod ex cõformitate modi operãdi ad modũ essendi, fit ut aĩa coniuncta sit conuersa ad phãtasmata scdm intellectũ possibilẽ, ut passiuũ ad actiuũ: adeo ut nõ nisi ab illis cũ intellectu agẽte recipere possit spẽs. Separata aũt à corpore, sicut hẽt aliũ modũ essendi absq; corporis informatione, ita hẽt & aliũ modũ intelligẽdi, ut ẽt ex conformitate modi operãdi ad modũ essendi fiat, ut aĩa separata cõuertatur secundũ intellectũ ad supiora ut actiua, ut ab eis influxũ spẽrum recipiat, utpote in mõ essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodãmodo facta amplius phãtasmatib[9] nõ alligata.

Secundò. ¶ Ex hoc aũt oritur alia dĩa, quod s. aĩa coniuncta non põt substantias immateriales cognoscere, nisi p spẽs à sensibilibus acceptas. Alligatus est n. eius intellectus phantasmatibus. Separata verò põt illas p spẽs pprias cognoscere, cũ cõuersa iã sit ad supiora.

Tertiò. ¶ Nascit quoq; ex his tertia dĩa apud subtiliter speculãtes, animã esse patiẽ spẽi & uniri corpori pp melius, quia s. cognitio, quã hẽt aĩa per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingens usque ad ultimas rerum differentias. Cognitio aũt, q separata ex speciebus influxis sortitur, cõfusa est & in cõi res notificat. Cũ n. aĩa naturaliter sit pars hominis, naturalẽ modũ intelligẽdi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phantasmatibus intelligere, & non per species influxas: hic n. modus intelligendi naturalis est intelligentijs ex sua natura, & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per spẽs influxas hñt: sic aĩa per species acquisitas de sensibilib[9] notitiam habere potest perfectam, species n. influxæ facultatẽ naturalẽ intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis, & proprius, & aiæ non conuenit nisi per quandã defectiuã participationẽ. Cùm sit præterea talis inter substãtias intellectuales ordo, quod quò proximiores sunt primæ oĩa p solã suam substam intelligendo penetranti, eò p uniuersaliores species rerũ notitiã perfectã naturaliter capiunt: ultima inter eas anima, s. intellectiua ea natura sua, adeò dearticulatas exigit spẽs, ut singularũ quidditatũ singulas oporteat hẽre similitudines, pp quod corpori unitur, ut eas inde accipiat: & ideo ubi eius intellectiua, tùm per species superiores quales sunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodãmodo, & cõfusam tñ notitiã hẽt, sicut discipulus uniuersales conceptus præceptoris apprehẽdere non valẽs, absq; distincta cognitione remanet. Huius aũt signũ est, quod inter hoĩes, qui sunt perspicacis ingenij, statim ppositis principijs ad conclusiones sese cõferunt, & ex eisdẽ principijs multas cõclusiones spãles deducunt. Hebetis aũt ingenij nõ nisi principijs applicant à pceptore ad singulas cõclusiões & in forma syllogistica, & cũ exẽplis materialib[9] distictã pcipiũt ueritatẽ. ¶ Ex his iã potes intelligere, quod anima nec coniuncta, nec separata quidditatiuã cognitionẽ substantiarũ immaterialiũ hẽre naturaliter potest: & quod plus est, habes ex his, quod aĩa separata per spẽs influxas nec bouem, nec leonem quidditatiuè cognoscit, sed oĩa præter sui ipsius naturam in communi nouit. Ubicunque autẽ alibi inuenies à S. Th. dici, quod anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitiuem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad rationem igitur primã dicendũ est quod licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ, intelligere tñ eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Ari. 5 t. aut 10. Ethi. dicit oppositũ: mò qõ mota ab ipso in 3. de Aĩa tex. com. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit n. fœlicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quæcunq; sit illa. Similiter df ad secũdã, quod unio aiæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuã substantiarum immaterialium: quandoquidem illa aiæ secundum omnem naturæ statum est impossibilis. Quòd si hæ duæ rationes formentur ad concludendum animam posse hẽre talẽ notitiam substantiarum immaterialiũ, qualẽ per earũ spẽs separata hẽt Respondeatur ad primũ negando, quod intelligere substãtias immateriales tali mõ sit nobilissima simpliciter operatio animæ: licet sit nobilissima secundũ quid: maiorem. n. perfectionem simpliciter ponit in aĩa intelligere substantias sensibiles distinctè, & quidditatiuè: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quam intelligere eas in cõfuso: licet sit secundũ quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc quod ẽ p earũ spẽs & immateriali alio mõ. Vñ dico, quod nõ inconuenit animã nostram impediri ab operatione nobilissima secũdũ quid pp pfectionẽ sibi nobilissimã simpliciter acquirendã ex unione ad propriã materiã: vñ non sequitur unionem esse præternaturalẽ, sed naturalissimam, utpote propter perfectionẽ suam simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

¶ Ad secundam dicatur, quod impeditur aĩa ex unione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc quod modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmata naturalis. n. conuersio animæ ad phantasmata est impeditiua conuersionis ad superiora. probatio autem contra hoc nihil facit, contingit. n. alio modo impedimentum dari: ut iam patet. Ad confirmationem dicitur, quòd minor est falsa. Intelligere. n. substantias immateriales tali modo est bonum animæ secundum quid, & non simpliciter: unio verò ad corpus cũ sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶ Ad tertium dr, quod siue esse & essentia distinguantur, siue sint idẽ non uariatur propositum: in Deo. n. sunt idem, & in alijs intelligentijs distinguuntur, & tñ eandem de utrisq; profitemus sententiam, dicentes quod cognoscimus esse, non quidditatem. Responsio ergo ibi data vera est: quia dicitur, quod cognoscimus qdditatem imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomistarũ. Non quidem primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nõ de quacunq; cognitione, vñ non ualet, ergo nullo mõ cognoscimus: sed, ergo nullo mõ cognoscimus qdditatiuè. ¶ Secundo aũt dicto nullatenus aduersatur. Cum. n. dicimus, quod cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripateticis sermonibus, intendimus, quod scimus de illis terminare, quõnẽ an est, quæ de esse quæritur & quod nescimus de eis terminare quõnem qd est, quæ quidditatem scrutatur: & sic secundũ aliquod prædicatum quidditatiuum terminate illam nouerimus, notitiam illã (quia & non quidditatiuã vocamus) sequentes Aris. uestigia, quæ notitiam rei per cõia, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Et pp hoc ea notitia proportionaliter negatur de qdditate à Thomistis in proposito, quæ affirmatur de esse: quia notitia de propria quæstione quidditatis non haberi dicitur, notitia uerò de propria quæstione ipsius esse non caremus.

¶ Ad ultimũ, quo probatur, quod rñsio sit falsa in se: dico quod ideò df intellectus noster imperfectè substantias immateriales cognoscere: qa nõ quidditatiuè potest eas apprehendere, & magis imperfectè in hac uita: quia p spẽs aliorũ. Et licet primo mõ eas cognoscere sibi ipsi tñ conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, qd conuenit solis intelligentijs, conueniat alijs: necessarium tñ est dubitare, an cognoscere eas qdditatiuè sibi solis, an ẽt aiæ nostræ cõueniat, quod secundo mõ eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, nõ uoluntarie, sed rõne cogente df. Corpus. n. unitum animæ animã ad sensibilia cõuertit: ut declaratũ ẽ &c.

Hoc tamen sciendũ, quod nõ eodẽ mõ sumitur genus & dĩa in illis substãtiis & in substãtijs sensibilib. Quia in sensibilib. genus sumitũ ab eo, qd ẽ materiale in re: dĩa verò ab eo qd ẽ formale in ipsa. Vñ dicit Auic. in prin. li. sui de Aĩa, quod forma in rebus cõpositis ex materia & forma ẽ dĩa simplex eius, qd cõstituitur ex illa: non aũt ita, quod ipsa forma sit differentia, sed qa est principium differentiæ, & idem dicit in sua Metaphys. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, qd ẽ pars quidditatis rei, s. à forma. cùm aũt substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed à tota quidditate

& ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiã simplicem non habent, nisi species, quarum essentię sunt cõpositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus modo tamen differenti: una enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secundum recessum à potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, inquãtũ sunt ĩmateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, uel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradũ perfectionis, sumitur in eis differentia nobis tñ ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo unde sumatur differentia, & unde genus in substãt. is immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

Nota qđ in substantia communi quatuor reperiuntur.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quæ est altera pars cõpositi specifici, forma reliqua pars, tota quidditas ut hẽt rõnẽ perfectibilis ulterioi pfectione formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet ultimã perfectionẽ formalẽ. uerbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illam receptam. Aduertes etiam ipsum hominẽ, inquantũ est subã: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeũ per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, inquãtum est rationalis naturæ; quæ ẽ ultima eius perfectio formalis. Hæc autem quatuor ita se habẽt ad genus & differentiam, q̃ & materia, q̃ est pars, & ipsum totũ, & perfectibile fundant genus, diuersimodè tamen. Forma uerò, quæ est pars & ipsum totum, ut posteriori pfectione formali perfectũ fundãt dĩam diuersimodè ẽt. Cum enim genus potestate contineat differentias, incompleteq; ac in potentia rei naturã explicet, totumq; id quo adhuc perfici potest importet, radix aũt potentialitatis in rebus sensibilibus sit materia merito à toto secundum q̃ possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus, totumq; secũdum posteriorem perfectionem & actualitatẽ explicare, radix autẽ actualitatis & perfectionis sit formæ meritò à toto secundũ q̃ perfectũ est, & à forma differentia sumitur diuersimodè uerò fundãt genus & differentiã partes ipsę rei, materia. s. & forma, & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, ut habet rõnẽ perfectibilis. tanquã à re formaliter significata, seu denominata ab ipso à materia uerò tanquã radice sui formalis significati. Similiter differẽtia sumitur à tota essentia secũdũ ulteriorẽ perfectionẽ tanquã à formaliter significata, seu denominata ab ipsa à forma aũt, ut à radice sui formalis significati: nõ enim materia, quæ ẽ pars hominis denominat eius genus: neq; forma differentia, sed ipse homo ut subã, ut animal generis denominationem sortit, ut corporeus, ut rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundat materia: & forma: ideo ab Aris. 7. Met. t. com. 33. dicitur, q̃ sicut se habet tota rõ ad totã rẽ: sic pars rõnis ad partẽ rei: & 8. Met. tex. cõ 9. inuenies genus sumi à materia, & dĩã à forma. Præterea & Com. secundo cæli com. 49. ait, q̃ si corpora cælestia conueniunt in genere, & differũt i specie, sunt cõposita ex materia & forma. Inuenies quoq; quia genus & differentia à tota essentia sumuntur, ut à re significata nomine primæ intentionis, & denominata nomine secundæ intentionis, & non à parte: illustres uiros dicere q̃nq; q̃ genus non sumitur è materia: & differentia non sumitur à forma quorũ cũ intuitus fueris rationes, supradictis nõ aduersari uidebis. Quę cũ ita sint, in substantiis materialibus ad substãtias immateriales. ascẽdẽdo, genus sumi nõ dicimus a materia, nec differentiã à forma, quia carẽt his partibus: unde restat, ut à tota essentia tã genus, quã dĩa nõ solũ formaliter, sed etiã radicaliter in eis sumatur propterea & Auic. ut in litera dicitur, assignat diuersitatẽ inter dĩam substantiarum cõpositarũ & simplicium, dicens quòd differentia in speciebus cõpositis ex materia & forma est simplex. Differẽtia uero rerũ nõ cõpositarũ non: & uocat differentiã simplicẽ eã, quæ nõ à toto radicaliter, sed à parte eius exit, quæ simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & dĩa, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundũ id quo essentia simpliciter una alteri assimilatur: cõueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia uero sumitur à tota essentia scđm id, quo una differt substãtialiter ab aliis: & hic ẽ certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quãto aliqua itelligẽtia p̃ximior p̃rissimo actui Deo glorioso fuerit tãto pfectior erit: p hoc eñ differũt inter se, q̃ una altera appinquior est actui puro, & plus a potẽtialitatis natura recedit.

Genus sumitur a toto cõposito ex parte materiali. Differentia sumit a toto cõposito. ex parte formali.

Genus & differẽtia in simplicibus sumuntur a tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est nanque, quòd aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundũ ea, quæ sibi accidunt, & p se conueniunt & aliud est loqui de eis, secũdũ qđ ad tales naturas applicãtur. Si enim loquimur de eis secundũ se sic ad utriusque nõtis scilicet & dĩæ rõnẽ exigitur, & sufficit q̃ differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis, cuius est diuisiua formaliter. genus uerò explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primũ quidẽ horũ quæ de differẽtia dicimus, sequitur ex eo q̃ differentia aduenies generi cõstituit speciẽ. & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo. s. quẽ explicat unde 8. Met. cõ. 10 species numeri assimilantur: eo q̃ sicut numeros subtracta aut addita unitas uariat, sic differẽtia addita uel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum aũt sequitur ex eo q̃ differentia diuersificare gen⁹ debet: ita ut nõ solũ ipsas species sit altera ab altera spẽ, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia spẽ. ut 10. Met. tex. com. 24. habetur. Vnde i 11. de animalib⁹ ait Aris. quòd si debeat diuidi figura, dĩæ eius non erunt habere angulos ęquales duobus rectis: & habere angulos ęquales multis rectis: quia hæc accidẽtia sunt figuræ. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem uero formaliter ut specialissima segregentur. Si autẽ loquamur de genere, & differẽtia, ut applicatur ad substãtiales materiales: sic genus nõ solò explicat rẽ, & determinabilẽ formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur à materia: & differẽtia similiter non solum significat determinationem & actuationẽ generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed hęc accidunt generi & differentiæ ex eo q̃ essentia, cuius sunt, est cõposita & realiter integrata ex duobus principiis, materia. s. determinabili, & forma determinãte. Per se enim cõuenit animali, q̃ significet naturã sensitiuã determinabilẽ formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet q̃ sit determinabilis p rõnale ex hoc, q̃ habet materia: ideo accidit huic generi, q̃ est animal, inquãtũ est genus q̃ sumatur à materiã: unde si natura sensitiua esset determinabilis per rõnale, & nõ rõne materiæ, nõ minus animal eẽt genus. Similiter rõnale p se habet q̃ significet ratiocinatiuã perfectiuẽ essentialiter determinatiuã naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus itellectiuus hẽt q̃ determinet sensitiuã, ex eo q̃ aĩa intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentię. s. rõnale, inquantum est differentia, q̃ sumatur a forma. Nõ minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absq; eo q̃ informeret anima corpus. Propter hoc cõster q̃ dicitur sumitur genus ab eo, q̃ est materiale potius quam a materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale, potius quã a forma. Illud cõuenit eis p se hoc aũt p accidẽs. Cũ aũt subarũ immaterialiũ simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradũ cũ infinitæ entitatis nõ sit: cõsequẽs est ut in ea sit unde genus & differẽtia sumi queãt ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differẽtia. Ex natura aũt communi, quę determinari intelligitur, sumet genus. Ex eo uerò, q̃ simplex ex seipsa terminat, ita q̃ nõ habet duas partes reales, quarum altera terminatur, & altera terminet: sicut substantiæ sensibiles habent materiam & formam. ¶ Et sic in acceptione generis & differentiæ in substãtiis materialibus saluatur id quod est p se. s. quod genus significet certã naturã formaliter determinabilẽ. Et differentia explicat determinatã pfectionẽ substantialem formaliter constitutiuã illius in certo gradu entis, licet nõ saluetur id quod est per accidens, scilicet quod genus sumatur a materia: differentia uerò a forma.

Nota hic profundissima dicta & pulcherrima.

AD Profundiorem huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est q̃ omne indiuiduum distinctũ realiter a suo esse, habet plura prædicata quidditatiua: quorũ successiu magis ac magis appropinquat ad suũ esse. Secũda ppositio est ista, inter p̃dicata quidditatiua supradicta talis est ordo, q̃ tantò unumquodq; est actualius quãto appropinquat ad esse: & tanto est potentialius, quãtò remotius est ab esse. Declarãtur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ Socrates distinctus realiter a suo esse essentiæ habet plura prædicata quidditatiua, s. substãtiã, corpus uiuũ, animal homo, & certũ est, quod Socrates inquantũ substãtia, ualde elongatur a sua existentia: exigitur enim ad hoc, quòd Socrates sit non solum quòd sit substãtia, sed etiam quòd sit corpus. Cum autẽ acceperis Socratem inquantum corpus uicinior apparebit ad existentiam habẽdã, licet adhuc satis elongetur ab illa exigitur enim ad hoc, q̃ Socrates sit, nõ solũ q̃ sit subã corporea, sed etiã q̃ sit uiuens. Et cũ cõsideraueris Socratẽ ut uiuum, uidebis magis appropinquare ad esse, tñ adhuc remotũ: exigitur enim ad hoc, q̃ Socrates sit, non solũ q̃ sit substantia animata, sed ẽt quòd sit animal. Et cum inspexeris ipsum inquãtũ animal, proximiorẽ ad essendum inuenies, adhuc tñ remotũ ex eo, q̃ exigitur ad hoc q̃ Socrates sit, nõ solũ q̃ sit substãtia animata sensibilis, sed ẽt rationalis (nihil. n. põt in rerũ natura sub aliquo genere contineri, qđ nõ sub aliqua specie contineatur, cum autem consideratus fuerit ut substan-

da animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existētiæ suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigit ad hoc, q̃ sit, licet requirantur causæ extrinsecæ & proprietas indiuidualis: ut conditio existentis. Patent autem adducta prædicata ita se habere, quòd semper id quod propinquius se hēt ad existētiam, comparatum ad remotius, se habet ut actuale ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad uiuū, uiuum ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequēti id, quod proximius est ipsi esse est actualius: illud uero quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet utraq; propositio exemplariter.

Probant ratiōe istę secundæ ꝓpositiones.

§Ratione autem probo. cum enim esse sit actualissimū omniū, quæ sunt in terminatæ actualitatis ut non nisi completæ essentiæ actus proprius sit ad hoc quòd essentiæ eius receptiuū fiat: oportet intrinsecè completam & determinatam esse sicut ad hoc q̃ aer recipiat lumen oportet prius, q̃ perficiatur à diaphaneitate: terminatur autē, perficitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideò quantò prædicatum quidditatiuū est magis essentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, q̃ sit receptiuū ꝓprium ipsius esse. Et per oppositū quantò prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuū essentiæ tantò minus eam appropriat ad hoc, quòd capax sit ipsius existentiæ & quia unumquodque quātò est propinquius actualissimo, tantò est actualius, & quanto remotius ab illo, tāto est potentialius. ideo inter prædicata quidditatiua talis est ordo, q̃ propinquius ipsi esse est actualius: remotius uero potentialius.

Regula generalis à quo sumitur genus & differētia.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet q̃ genus sumitur ab eo, quod est ut potentiale. Differentia uerò ab eo, q̃ est ut actuale cōficies regula generalissima, q̃ genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationē & propinquitatem ad ipsum esse existentiæ. Diffa enim ultima cum sit constitutiua speciei, & proprium illi inter entia gradum donet: ultimum complementum ipsius essentię est ad hoc quòd sit. Vltra eā enim (ut iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complemētum intrinsecum expectat, ut sit. Genus quoq; generalissimum cùm essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumit, quo essētia ipsa ab existētia magis est elongata: utpote determinabilis & perfectibilis omnib. differentiis ad hoc ut esse suscipere possit. Genera uerò & differentiæ intermediæ ab intermedijs sumūtur, (& propter hoc dicitur quòd diffinitio explicat diffinitū à prima potētia usq; ad ultimū actū) includit siquidē primū genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa pōt habere esse: & omnes differētias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur usq; ad ultimā

Cn. de differentia.

differentiā, quæ est actus ultimò determinās & pficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius atq; secundū interius ꝑscrutantēs, differentia est, quæ cōcludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quòd genus & differētia sumantur ab eē actualis existēnę, scimus cū diffinitiones abstrahere ab eē: sed intendimus, q̃ genus & differentia sumuntur (ut uerbis S. Th. utamur) ab ordine ab esse actualis existētiæ. Ab ordine autē dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat ut receptiuū ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secūdū hæc habes unde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumant genus & differentia, ut facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et ꝑ hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, nō potest concipi ut elongata ab existentia, uel propinqua illi. Vnde sufficientissimā causam S. Th. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentię sint in prędicamēto: q̃a ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet has differentias esse accidētales: quia sunt secū dum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiēdo eandem formā, non diuersificat speciem, sicut albius, & minus album in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersi gradibus perfectionis, in ipsis formis uel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia, per quædam, quæ sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus.

§Hic excluditur prima obiectio, dictū est enim q̃ differentię in intelligētiis sumuntur à diuersis pfectionis gradibus, in quib. una altera ꝓpinquior est actui primo. Cōtra hoc instatur sic, Quæcūq; differūt secūdū actū pfectū, & minus pfectū, differunt solū accidentalibus differentijs: intelligētiæ differūt nō nisi secūdū magis & minus perfectū, ergo differūt solū accidentalibus differentiis. Processus bonus: conclusio uero est falsa: ergo altera pręmissarū falsa, nō maior, ut ꝓbabitur: ergo minor, q̃ é positio supradicta. Probatio Maioris é: q̃a magis & minus nō uariāt speciē: albedo nā pfecta & minus pfecta unius speciei sunt, quæcunq; āt sunt eiusdē speciei accidētalibus solū differentijs distinguunt̃, cum in omnibus essentialib. cōueniāt. Hāc obiectionē excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus pfectū possunt attēdi uel penes modū habēdi aliq̃ formā unam simpliciter, uel penes ipsas formas habitas magis & minus: primo modo nō uariāt speciē, sed scdo mō: quęcūq; enim ita se habent q̃ secūdū diuersos grad⁹ perfectionis atomā suscipiūt formā, solo numero ut sic distinguunt̃, ut patet de albo, ut 4 de albo ut 6. Ea uerò quæ diuersos grad⁹ pfectionis n̄ einsdē formę, sed pluriū formarū suscipiūt, essētialiter seu specificè distingui necesse est, ut patet de hoīe & boue. Vñ patet responsio ad obiectiones q̃ primo modo Minor é falsa, secūdo mō Maior. Cuius ꝓbatio ideo uidetur sine additione uulgata, quia cōparatio denotata p ly magis & minus nō fit ꝓpriè, nisi in atoma specie. ut dicitur septimo Phy. in com. 37.

Nec iterū est necessariū, ut diuisio intellectualiū substantiarum sit sēp per dr̃as ueras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit in secundo de Animalibus.

§Hic excluditur secunda obiectio. Obijcitur enim contra idem dictū sic, Vbicunq; sunt uerū genus & uere species, ibi dēt esse artificialis diuisio illius generis per duas ueras differentias: sed in intelligētiis inuenitur uerū genus & uerę species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias ueras. Conclusio est contra diuisionē supra assignatā, qua dictū est, Genus intelligētiarū descendit ad suas species per magis perfectū & minus pfectū, quæ nō sunt ueræ dfīæ. Maior uerò ꝓbat ex eo, q̃ ubi uerū genus cū ueris speciebus inuenitur, oportet esse diuiduas ipsius generis & specierū cōstitutiuas differentias: ex eo autē q̃ diuisio est secūdū artē dēt esse bimembris, ut Boetius testatur. hanc obiectionē excludit S. Thomas dicens, Maiorē esse uniuersaliter impossibilem secundum Aristo. sententiam in 2. li. de Animalibus.

Io li. diuisionū c. 3

AD Cuius euidentiam notandum, q̃ cùm ueræ differētiæ appellentur differentię positiuę nō extraneę contrarię inter se conuertibiles cū his quorū sunt differentię: ut ibi dicit Arist. c. 3 Genus illud, qd plures duabus speciebus continet immediatè nō pt diuidi duabus ueris differentijs, sed si differentijs diuidendum erit potestatē eius euacuantibus, oportet q̃ diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio nō erit bimēbris. si enim diuisione bimembri partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non ueram: erit enim cū priuatione accepta alterius Sicut si animal immediate cōtineat hominē, Bouē & Leonem, oportet ipsū ueris differētijs diuidi, uel altera uera, puta rationali: altera nō uera, sed priuatiua cōmuni reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniūtur aliquæ res in mūdo plures duabus cōtētę immediatè sub aliquo cōi formaliter diuisibili: ideo dicitur, q̃ impossibile est uniuersaliter: q̃ omnis diuisio fiat per duas differētias ueras: & hoc in proposito nostro accidit. Cū enim intelligentiæ careāt gñe subalterno, ut S. Th. in tractatu de natura generis ca. 5. testatur, eo q̃ pfectio earū ex pluribus cōiunctionibus differētiarū non contingit, sicut perfectio specierum in aliis inferioribus, quibus non sufficit genus cōmune & differentia, oēs immediatè sub uno genere continebuntur: & sic genus earum, si ueris differentijs ab illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: qđ si bipartita diuisione cōtinendū erit, alterā simpliciter necesse est esse nō uerā: quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullā propriam earum differentiā descendere potentis, necesse quoq; est esse non ueram. Tales autem fuerunt differentię in litera assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

§Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris uniuersaliter. Boetii uero dictū nō obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrum reduci, nō tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias ueras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantijs compositis ex materia & forma in quibus & esse est receptum & finitum, propter q̃d & ab alio esse habens, & iterum natura uel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finitæ & superius & inferius: & in eis iam propter diuisionem materiæ signatæ possibilis est multiplicatio indiuiduorum in una specie: & in his substantijs, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas, supra dictum est.

In hac quarta & ultima parte huius capituli quatuor colligit de essentijs substantiarum compositarum. Primū est, quòd esse earū est limitatum: quia habet illud ab alio, utpote distinctum realiter à se: & per hoc primo distinguitur à primo ente cuius esse é infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

§Secundum est q̃ essentia earū est recepta in materia signata: sunt enim in hoc uel in illo, ad hic & nūc determinatæ: sicut formale

male sunt materiale.

¶ Tertium, quod ex istis duobus corollariè sequitur, est quod sunt fini ex superius & inferius. Superius quidem, quia hñt esse limitatũ & essentia earũ per ipsum esse, quod ut superius respicit, terminatur. Inferius uerò, quia recipiuntur earũ formæ in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminantur, quæ respiciũt ut inferius: per hoc quod in his & illis cõditionibus materialib. recipiuntur tanquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quod essentiã earum est multiplicabilis numerabiliter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionem. Et per hæc etiã differunt ab intelligentijs in secundo ordine positis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parent sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit. Varia item accidentia distinguit & quomodo in ijsis sumatur genus & differentia exponit.

Cap. 1 sh. Accidẽtia hñt esse incõpletũ

NVNC autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quõ aũt sit in omnibus substantijs, dictum est. Et, quia, ut dictũ est, essentia per diffinitionẽ significatur, oportet quod ea mõ habeant essentiã, quo habent diffinitionẽ. Diffinitionẽ aũt habent incõpletã, quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectũ in eorũ diffinitione: & hoc ideo est, quia nõ habẽt in se esse absolutũ per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substãtiale, qñ cõponuntur: ita ex accidente et subiecto relinquitur esse accidentale, qñ accidens subiecto aduenit. Et ideo ẽt nec forma substantialis cõpletã essentiã hẽt, nec materia: quia in diffinitione formæ substantialis oportet quod ponatũ illud cuius est forma: & ita diffinitio eius est per additionẽ alicuius, qđ extra eius genus est: sicut & diffinitio formæ accidentalis, ut ẽ: in definitione animæ ponitur corpus à naturali, qui considerat animã solũ inquantũ est forma Physici corporis. Sed tñ inter formas substantiales & accidentales tñ interest: quia sicut forma substantialis non hẽt per se esse absolutũ sine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit, s. materia: & ideo ex ea cõiunctione utriusque relinquitur illud esse in quo res per se subsistit & ex eis efficitur unũ per se, pp qđ ex cõiunctione eorũ relinquitur essentia quædã. Vñ forma, quãuis in se cõsiderata nõ hẽat rõnẽ cõpletã essentiæ, tñ est pars essentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit accidẽs, est ens in se cõpletũ consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter præcedit accidens, qđ superuenit: & ideo accidẽs superueniens ex coniunctione sui cũ eo, cui superuenit, non causat illud esse, in quo res subsistit, per qđ res subsistens intelligi põt esse: sicut primũ potest intelligi sine secũdo, vel prædicatũ sine subiecto. Vñ ex accidente & subiecto non fit unũ per se, sed unũ per accidẽs, & ideo ex eorũ cõiũctione nõ resultat essentia quædã, sicut ex cõiunctione formæ cũ materia, pp quod accidẽs neque rõnẽ cõpletæ essentiæ hẽt, neque pars completæ essentiæ est: sed sicut ẽ ens secundũ quid, ita & essentiã secundũ quid hẽt.

Dña inter formã substantialẽ, & accidẽtalem.

¶ In hoc tractatu tertio, unico capitulo contento, determinatur de accidentibus, ut nihil sub latitudine entis intactũ remaneat. diuiditur aũt in tres partes, in quarũ prima quid significet essentia in accidentibus declarat. in secunda vero diuersitas accidẽtiũ à substantia & inter se: in tertia aũt, quõ se habeant ad intẽtiones logicas. Declarat ergo primũ tali cõclusione, Accidentia hñt essentiã incompletã. Probatur sic: quæcunque hñt diffinitionẽ incompletam, habent essentiam incompletã: accidentia hñt diffinitionem incompletã. ergo. Maior patet ex eo, quod essentia ẽ id quod per diffinitionem significatur, ut dictũ fuit in principio libri. Minoris probatio est: quia quæcunque diffiniuntur necessario per aliqđ, qđ est extra eorũ essentiã, habent diffinitionem incõpletã. diffinitio n. taliũ non completur per intrinseca, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliqđ, qđ est extra eorũ essentiam: oportet siquidem in eorũ diffinitione poni subiectum, ut dĩ 7. Meta. tex. com. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

¶ Ad euidẽter manifestandã Minorẽ S. Tho. in litera cõparat accidẽtia formis substãtialibus penes conuenientiã & dñam. inde enim clarè patebit, quomodo accidẽtia habent essentiã incõpletã.

Cõuenientia formę substãtialis & accidentalis.

¶ Conuenire aũt accidẽtia cũ formis substantialib. in tribus. Primò in hoc quod neutrũ eorũ hẽt esse absolutũ à subiecto independẽs à receptiuo, sed sicut ex forma substãtiali cõiuncta materiæ fluit esse commune utrique: ita ex coniunctione accidentis, cũ subiecto relinquitur esse commune utrique: ex coniunctione n. albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

¶ Secũdò conueniunt in hoc quod neutrũ eorũ hẽt essentiã cõpletã, quia essentia utriusque essentialiter ad aliud refertur, ut receptiuũ forma siquidẽ substantialis essentialiter est entitas perfectiua materiæ: & accidẽs essentialiter ẽ entitas subiecti qualificatiua.

¶ Tertiũ aũt, in quo conueniunt est, quod neutrum eorum hẽt diffinitionem completam proprijs terminis, sed per additamentũ sicut n. diffinitione accidentis oportet poni suũ subiectũ, quod est extra eius genus: ita in diffinitione formæ substãtialis oportet ponere receptiuũ, materiã s. quæ est extra eius genus proprium. nã genus formæ est actus (ut patet secundo de Anima) materia autem cum ens diuidatur in actum & potentiã, sub potentia cõtineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formæ, huius signum est quod fecit Arist. diffiniendo animã, dũ posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicũ, qđ propria materia est animæ in eo quod est corpus physici perfectio. Addidit autẽ hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ non ponitur materia, cũ sit forma substantialis, sed corpus physicũ. nõ n. ideo est: quia physicus non considerat animã ut formã substantialẽ, sed ut animã, quæ ut sic, corpus physicum præexigit tãquã propriã materiã. Hinc habes, quod considerare animam intellectiuã ut sic, secundum suam completam quidditatem non ẽ opus physici: ut ẽt tradit Arist. in lib. 1. de partib. animalium, c. 1.

T. c. 6.

¶ Differunt aũt in quinque. Primò, quia receptiuũ formæ substãtialis nõ hẽt esse per se sine esse formæ. est n. in hoc conforme suę formæ: sicut n. forma substantialis non hẽt esse præter suũ receptiuũ: ita nec suũ receptiuũ hẽt esse pręter suã formã: receptiuũ uerò accidentis habet esse per se præter esse sui accidentis. Huius dñæ rõ est: quia receptiuũ formæ substãtialis est ens in pura potentia, receptiuũ uerò formæ accidentalis habet esse in actum.

¶ Secundo uerò differũt, quia ex coniunctione formæ substãtialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quod res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione uerò formæ accidentalis ad subiectũ fluit esse: quo res secundũ quid est. Et hæc dña oritur ex prima: ex quo n. receptiuum formæ substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fluit, primò est: & per oppositum, ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet, per adoptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter hoc. n. præhabet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo potest enim substantia ab accidente separari, ut dicitur 7. Met tex. com 4.

¶ Tertiò differũt: quia ex cõpositione formæ substãtialis cũ suo subiecto fit unũ per se: ex cõpositione aũt accidẽtis cũ subiecto nõ fit unũ nisi per accidẽs. Oritur aũt hæc dña ex secunda: ex quo. n. ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quod unũ simpliciter fiat quo res sit per se una, cum. n. sequitur unũ. Ex eo uerò, quod subiectũ & accidens duo esse hẽt, unum per se facere non possunt eadem ratione: quia s. unum sequitur ens: nõ n. potest esse quòd unum per se sequatur ens per accidens.

¶ Quartò differunt: quia ex cõiunctione formæ substãtialis cũ materia resultat essentia quædã tertia, s. entitas. Ex coniunctione uerò accidentis cũ subiecto nõ fit aliqua essentia tertia. Oritur autem hæc dña ex tertia: cum. n. essentia sit id quod per diffinitionem significatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet esse unum per se, secundum Arist 7 Met tex. com. 16. ex eo quod ex accidente & subiecto non fit unum per se: habetur quod nec essentia aliqua resultat, & per oppositum ex eo quòd ex forma substantiali & materia unum per se fit, essentia tertia resultat.

¶ Quintò differunt: quia forma substantialis etsi non sit essẽtia completa, est tñ pars completæ essentiæ. Accidens uerò non est essentia completa, nec pars essentiæ completæ. Sequitur autem hæc dña quinta ex quarta. si n. ex forma & materia fit essentia quædã, tertia forma substantialis illius pars erit. Si aũt ex accidẽte & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completæ essentiæ pars poni potest. & sic accidens incompletum & secundum quod est ens, ac consequenter incompletam essentiam & diffinitionẽ hẽt. Nec te moueat, quod formã substantialem non absolutã à receptiuo, & esse non habere sine materia modò dicatur, & superius dictũ sit animã intellectiuã independentẽ à materia & separatã ab illa secundũ sẽ remanere: hoc. n. est simpliciter uerũ: ad uerificationẽ aũt eius qđ modò diximus, sufficit animã intellectiuã esse essentialiter materiæ informatiuã. & tali mõ ab illa insolubilẽ secundũ esse quidditatiuũ, ut eius diffinitio ostẽdit, & quod forma substãtialis ut sic, non habeat unde secundũ etiã actualis existentiæ à materia absoluatur & independens sit, licet aliunde alicui formæ substantiali hoc insit, puta ex hoc, quod est intellectiua: loquitur enim de forma partis substantialis ut sic.

CIRCA Hęc supradicta multa sunt dubia. Circa secundam n. conuenientiã dubitatur, an sit uerũ qđ ibi dicitur s. quod essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ à receptiuo,

1. Dub. d.

Secundū. ¶Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiā conuenientiam, an s. accidentia necessariò per subiectum diffiniantur.

Tertium. ¶Occurrunt quoque qōnes circa dñas assignatas: & prima quidem habet dubitationem de vtroq; membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantum actus sit.

Quartum. ¶Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

Quintū. ¶Circa secundam dñam est dubium, an accidētia habeant propriam existentiā distinctā realiter ab existētia substantiali.

Sextum. ¶Et iterum est ibi dubium, an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.

¶Istas sex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites extremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA primū dubiū declarato titulo, primò adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertiò rñdebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sub specialib. uocabulis dubitatur ab alijs, cū quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sen. dis. 12. q. 1. decidit hanc quæstionem, quoad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem, atq; tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentusque est vnica ratione ad probandum, quòd impossibile sit inhærentiam quamcunque esse de essentia accidentis absoluti, sic, Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutè: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutè. *(Op. Sco.)*

¶Aliter hæc ratio formatur ab eodē, sic, Id quod essentialiter est ad se non includit in se essentialiter respectum, secundum Augustinum septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo. *(Cōfirmatio aliorū)*

¶Ab alijs autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiue dicitur est aliquid præter relationem, fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.

(Tertia cōfirm.) ¶Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis: & superior illis nouem generibus, scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus, nouem genera accidentium generalissima non erunt: haberent enim superueniens genus.

(Opi. Thomistarū.) Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

¶Sciendum est enim aliquid esse absolutum uel respectiuū dupliciter, scilicet à subiecto & à termino. Absolutum enim à subiecto ens, est, id quod non est natum recipi in alio ut substantia. Respectiuū ad aliud, ut subiectum est id, qđ essentialiter natum est recipi in alio, ut omne accidēs. Absolutum à termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, ut substantia, quātitas, & qualitas. Respectiuum ad aliud ut terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, ut terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes uocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, nō ut receptiuum, uel causam efficientem, aut finalem, aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, unum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quod unum relatiuorū non est diffiniendum per reliquum: eo q̄ ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter uocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud, sed ut subiectum, uel materiam, uel formam, & econtra: ut de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictum est, cum ergo inhærentia aptitudinis importet respectum ad aliud ut receptiuum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo, quod est respectus: immo ex hoc, quod accidens absolutum non à subiecto est, licet à termino: sequitur quòd de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat. *(C. 6. q. 15.)*

¶Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad cōstituit accidēs relationem: ita esse in constituit accidens uniuersale. Contrahitur. n. ens per esse in, ad nouem genera accidentium: & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

¶Et confirmat̄ ex eo, q̄ nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, posset cōpleta diffinitione ipsum accidens cōcipi absq; aptitudinali inhærētia in eius diffinitione posita, qđ est impossibile. oportet. n. ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectū, quam inhærētia aptitudinalis explicat, aliter subiecto nō esset opus ad diffiniendū. Propterea in pluribus locis ait S. Th. q̄ diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hęc de secūdo.

(Ad primum.) AD primum autem in oppositū dr̄, q̄ Minor primi est falsa, & deceptus uidetur Scotus: quia non uidit differentiam inter respectum In, & Ad. respectus enim In, & nō est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat ut terminus, sed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus: ut ex dictis patet.

(Ad cōfirmationē.) ¶Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem.

¶Ad vltimum negatur consequentia: dr̄ namq; q̄ esse inest diuersatū rōnum in p̄dicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad nouem genera accidētium sicut & ens ad oīa genera.

EX his patet solutio secūdi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quòd vnanimiter fatemur accidens non posse completè diffiniri absque additione subiecti, vt nunc est probatum: quod plenius inferius patebit, cùm declaratum fuerit, unde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist. in 7. Metaph. tex. Com. 15. & 17.

TERTIA dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur, oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia, opinio Auer. de Substantia orbis, c. 1. col. 2. primo Phys. c. 63. & 4. Phys. cap. 25. prima ratio.

QVARTAM verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus, non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt primò, recitabitur opinio Auer. secundo ponitur opinio S. Th. tertiò respondebitur argumentis in oppositū.

¶Sciendum est quoad primum, Auerroim in lib. de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, q̄ pura est potētia, accipi dimēsiones interminatas. Ex hoc. n. sequitur non oē accidens esse subiectiue in ente in actu.

¶Mouerunt aūt ad hoc opinandum rōnib. pierisque ducentibus ad impossibile Prima est, Dimensio interminata nō est in materia coæterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex nō dimensione, & tunc vltimo loquitur, ergo formæ corporales, i. dimensiones sunt sibi inuicē contrariæ, & succedentes sibi inuicē in subiecto, sicut sibi inuicē succedūt formæ substantiales in eadē materia: cōsequens est impossibile, ergo à destructione cōsequētis, &c. impossibilitas cōseqnētis patet ex eo, q̄ neq; motus neq; mutatio aliqua est ad quantitatē interminatam. Augmentatio. n. est ad quantitatem terminatā. Patet quoq; ex eo q̄ quantitati nihil est cōtrarium, ut dr̄ in prędicamētis. Cōsequētia aūt probatur ex eo, q̄ omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuè, ut dr̄ primo Phy. text. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7.

¶Secunda rō est ista, Quantitas interminata non est in materia ergo materia non pōt simul formas distinctas specie, aut numero recipere: cōsequens est falsum ad sensum, ergo. Cōsequentia probatur ex eo, q̄ diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partib. materiæ, materia verò diuersis partib. caret, ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, ut dicitur primo Phys. tex. Com. 15.

¶Tertia rō est ista, Quantitas non est in materia subiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuisionē materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate ponatur carere. Tūc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia oīs diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partiū materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarū alteram ipsa, alteram formam alia informet: cum oporteat cōmunicari in materia ea, quæ inuicē corrūpuntur: ut primo de generatione tex. Com. 53. dicitur. & tunc vltimò sequitur quòd nullam nisi primam formam materia recipiat, oportet. n. corruptionem vnius esse generationē alterius, ut dicitur in primo de genera-

*eratione lex. Cō. 7. & consequēter caret cōtrario. Hęc de primo.

op. 52. do. d. 4. 13. q. 5. a. 2. q. 4. itē 4. d. 44. q. 1. a. 1. q. 1. q. 2. q. 3. fiuncula ter. quat. cōtra Gē. c. 8. scdm in trac. de naturama teriç ratio

Contra Auer.

Hanc opinionē, etsi in quibusdam suis libris sequatur S. Th. propria tamen sententia oppositum ultimò determinauit in prima parte, q. 76. art. 6. ubi tali rationenititur contra Auer. positionē. Quęcunq; aliquid est in potentia ad actum omnem ordine quodā prius recipit actū primum simpliciter & demū sequētes, sed materia prima secundū se est in potentia ad oēs actus substantiales & accidentales ordine quodā: ergo prius recipit actū priorē simpliciter, deinde posteriorē: sed primus actus simpliciter & ordine genarationis est esse. ergo primū, quod intelligitur recipi in materia, est esse substantiale, & nō nisi à forma subalis: ergo prius recipitur in materia forma subalis, q̄ quodcūq; accidens. & sic omne accidēs sequēs aduenit enti in actu. Quòd primus sctus simpliciter sit esse, patet tam authoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: similiter esse quale, p̄supponit esse: & sic de alijs. Sequitur præterea ad hanc positionē multa inconuenientia: q; scilicet ens secundū quid præcedat esse simpliciter, & q; ens per accidens sit prius ente per se: & q; materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, q̄ cum forma proprii generis, ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis, & nō à qualibet forma accidentali: & quòd substantiæ generabilis sint non solum tria, sed quatuor principia. s. materia, forma, priuatio & quātitas terminata, nō enim pōt fingi q; sit principiū saltē, p accidēs, cum sit cōinnexta principio per se, sicut de priuatione dicitur: & sic debuit connumerari ab Aris. Tenēda est igitur opi. S. Tho. q; omne accidēs ē subiectiuè in ente & actu, & p hoc differt à forma substātiali quæ est subiectiuè in ente in pura potētia. Et hęc de scdo.

1. Phy. 65. & 66.

Ad primū

Ad Primā rationē Auer. dicitur, q; consequens primū illarum habet multiplicem sensum, & quandoq; uerum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanq; ly ex, dicat habitudinem causæ materialis, uerum est: corpus enim fit ex materia q̄ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia si aūt ly ex, dicat habitudinē termini à quo falsū est: necesse est enim materiam, ex qua fit corpus immediatè, ante illud instās habuisse corporeitatem & uniuersaliter in omni instanti tēporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus: & hoc modo intelligēdum est quod Aris. tertio Cęli, tex. com. 29. & 64. dicit, q; impossibile est corpus fieri ex non corpore id est post nō corpus. Amplius est distinguēdū ly fit: corpus enim seu dimēsionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiuè, id est ut fiat tāquā terminus alicuius motus, uel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiuè, id est ut sit tanquam aliquod consequens ipsum terminū motus seu mutationis: & hoc modo uerū est, corpus fieri: neq; enim generatio, neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatem terminatur ut quantitas est licet argumentatio terminet ad quantitatē perfectā, sed quando generatio terminatur p se primò ad compositū substantiale generantur consecutiue eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quę substantialem corporeitatem sequitur peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu uno, nō tenet secunda cōsequentia, quæ supponit dimensiones fieri non cōcomitatiuè, & per accidēs, sed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt ut termini mutationum, uerificatur. q; corrumpuntur à contrario, & q; succedunt sibi inuicē se mutuo expellētia, & nō de illis quæ fiūt consecutiuè, de quorum numero est quantitas toterminata.

Secūda responsio.

Ad scdm.

¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dr, q; diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo ut ly præ, dicat ordinē temporis: & sic uerum est quascunq; duas formas simul recipiēdas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadē enim pars materiæ nō pōt simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partiū materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimensiones ipsi materię inhærentes, sed fit per dimensiones pręcedentium cōpositorū. Alio modo potest intelligi ut ly præ, dicat ordinem necessariū: ita q; in instanti introductionis formarū necesse sit materiā habere prius natura diuersitatem partiū, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam eē, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formę distinctas partes materię, sed non præexigunt.

Ad tertiū

¶ Ad tertium dicitur q; forma diuidi per diuisionē subiecti pōt intelligi dupliciter. Vno modo, ut ideo forma diuisionem hēat ex subiecto, quia in materia p̄diuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit uerum & quomodo sit falsum ... declaratū est. Alio mō, ut ideo forma diuidatur ad diuisionē subiecti: qa forma habet talem diuisionē ratione subiecti, & hoc modo uerum est, eo q; diuisio quantitatiua conuenit formæ substantiali ex hoc q; est in materia, ratione cuius cōpositū est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: non ita tamen q; ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuè. ita quantitas inest cōposito ratione materię, non ita q; præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ nō conuenit nisi rōne materię, in qua recipitur, ut formæ à materia separatæ ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, nō tamen diuisionem istam præcedere formā, sed comitari. Vnde patet respōsio ad totū processum rōnis: qm ruit fundamento falso innitēs, fundatur enim super hoc quòd in expositione nostra sequitur, formas nō diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet si seq.

Quīti dubij solutio.

Quinta dubitatio prætermissis argumentis secundum S. Thomę doctrinam habet partem affirmatiuam ueram. Cū enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quę dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce.

Accidens hēt ppriā existentiā distinctā ab existentia subiecti.

Ca. 5. q. 4.

¶ Quod autē esse q; fluit à forma accidentali non est idem quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantię & accidentis notissimum est, esse nanq; substātiale est esse simpliciter secūdū se independens & primum, esse autem accidentale est esse secūdū quid in alio dependens à subiecto & posterius. Nec esse solū actualis existentię accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formę accidentalis à qua est. Iam enim suprà probatū est, q; nulla quidditas creata est suū esse existentia. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existētia formæ substātialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formę in materia, sed quēadmodū forma substātialis recepta in materia perficit ipsam, ut utraq; existētiā recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, ut esse albū recipiat: ita q; sicut forma est ratio materię & composito substātiali, q; esse habeat: ita albedo est rō subiecto cōposito ex albedine subiecto q; habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundū numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.

¶ Errant propterea qui S. Th. imposuerunt opinionem recitatā à Scoto, in quarto sen. di. 12.

Solu. 6. dubij.

Circa sextam dubitationem, an scilicet distātia accidenti sublecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primò sententia sancti doctoris error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum distinguendum est q; de substātia & accidente dupliciter loqui possumus. Primò modo ut sic, id ē de substantia sub ratione substantię & de accidēte in eo qd accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantię & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente, eo q; esse substantiale, ut sic, nullam connexionem necessariam hēt cum esse accidentali alioquin ols substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non à ppria passione propter connectionem necessariam, quę est inter subiectū & propriā passionē, non propter hanc quòd subiectum dependet à passione Propterea S. Th. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quęst. ulnma ad septimū, & in quęstionibus de Anima, q. 12. ad septimū ait, quod subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera sic loquens de esse substantiali & accidētali, ut sic, ait subiectū posse esse sine accidentali forma sibi aduenient. Ostendit autē natura demonstrationis subiectū esse nō posse sine passione. oportet nanq; conclusionem, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit, necessariam esse, & impossibile aliter se habere.

Ant. trōbe ta s quol.

Error autem insolertabilis hic cauēdus est positus ab Antonio Trombeta in quolibeto suo, dicente, q; quia scdm S. Tho. & eius sequaces subiectū non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidēs ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autē huius consequentiæ est quia omnis potentia passiua est potentia cōtradictionis: sed subiectum est solū in passiua potentia respectu passionis: ergo est in potentia cōtradictionis, ergo pōt habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & pbat ex ratione sic passiones entis distinctę sunt, tales, q; una includit negationem alterius: ergo potentia includit negationem actus. & per consequēs potentia ut potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

¶ Pręterea ad idē, Possibile est medium inter necessarium & impossibile, ergo cū necessarium respiciat esse solū & impossibile, non esse solum possibile respicit esse & non esse: & sic ols potentia cū ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, ideo potentia passiua est ad esse: qa pōt ab alio recipere esse. s. ab agēte, si aūt ab alio recipit esse, illo circunscripto quantū est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente pōt habere esse necessariò sequitur quòd eā potentia contradictionis, scilicet ab eē & nō eē.

Accidit aūt error hic & in principijs & in conclusione. In principijs: quia S. Th. in Prima parte, q. 77. ar. 7. tenet ea intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuę & finalis: unde patet error minoris. Maior autem licet sit Arist. est tamen malè intellecta & probata: potētia enim materialis est duplex, quædā est receptiua tantum, quædam uerò non solùm receptiua, sed ēt passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potētia receptiua tātum est necessariò cognata suo actui, eo q̄ si esset antè suum actū, oporteret q̄ per aliquam transmutationem illū reciperet: & sic non esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autē passiua necessariò nulli actui cognata est, respectu cuius ē passiua: eo q̄ omnem actum per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, ut dicitur primo Cæli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potētia cōtradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non receptiua tm̄. Hanc glossam & sensus ipse & tex. Arist. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cęlo esse potētiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cęlum enim non est in potentia ad aliam figuram. Arist. uerò tex. allegato nono Meta. ait cælum nō esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius ūm: & tamen cō stat cælum habere potētiam receptiuam sui motus. unde ea hoc insinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cælū est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tm̄ respectu ppriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

ubi sup. q. ne. T. c. 17.

T. c. 17.

¶Ad rationes aūt, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potētia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, qd passiones eius distinctas esse tales, quòd una includit negationem alterius, uerū est: qa una non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc nō sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non ualet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad rōnes Th. ad primam.

¶Ad secundā dicitur, q̄ possibile ut distinguitur cōtra necessarium & impossibile sumitur à potentia passiua. & non a potentia receptiua tantū: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potētiā passiuam esse potentiam contradictionis: cum tamen arguens debeat probare, q̄ ois potētia receptiua sit potētia cōtradictionis.

Ad secundam.

¶Ad tertiam dicitur, q̄ propositio prima ibi adducta, scilicet q̄ ideo potentia est ad esse quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente: in uno sensu est uera, & in altero falsa. si enim ly pōt dicat posse distinctum contra impossibile, Ari. dicit eam esse falsam, est enim sensus q̄ ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potē tia ad motum cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest dicat potentiam, ut distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est uera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: qa pōt recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est in potē tia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi p trāsmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur, quòd scilicet potentia passiua sola sit ad esse.

Ad tertiā.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ, ab oī accidente à Scotistis probatur, ex supradictis facile est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Sed quia illud, quod dicitur maximè & uerissimè in quolibet genere, est causa eorū, quæ sunt post ī illo genere sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, ut in secundo Metaph. dicitur: idea substantia, quæ est principium in genere entis, maximè & uerissime essentiam habens, oportet q̄ sit causa accidentium, quæ secundariò & quasi secundum qd rationem entis participant.

Subā ē cā accidētiū.

¶In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentiū inter se declaraturus, præmittit causam accidentium, quæ sit ut cā diuersitatis eorū: innuit tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic, Maxime & uerissimè ens est causa reliquorū entium, substantia est maximè & uerissimè ens: ergo substantia est causa aliorum entium, sed talia sunt accidētia. Minor uerò ex septimo Meta. in principio patet. Maior uerò ex secundo eiusdē Met. tex. com. 4. habetur: ubi dicitur, quòd uniuersaliter id quod est maximè tale in aliquo ordine quod est causa omnium aliorum in illo ordine. ut sicut ignis qui in ordine calidorū est maximè calidus omnium calidorum est causa ut sint calida. Vtitur autem nomine generis in littera, sicut Ari. utitur ubi nominatione: eo quòd ad ueritatem huius propositionis exigitur, q̄ causa communicet cum esse in nomine & ratione, licet analogicè eadem, non enim sequitur, cælum est causa omnium calidorum, ergo cœlum est maximè calidum, quod tamen sequeretur si cęlo calidi nomen non æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis, analoga tñ conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum ut entia sint.

Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam, & quædam materiam.

Accidētiū alia sunt sequentia substantiā formā alia uero materiam

¶Quia accidentia causantur a substantia in qua sunt & effectuū diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidētia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

¶Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidētiū alia sequuntur principaliter formam: alia sequunt̄ principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædā cōmunicant materiæ, quædam uerò sunt separata à materia. Accidentiū autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formā generalē & quædam in ordine ad formam speciale.

¶Est autem rō primæ diuisionis, quia cum unumquodq; operetur per q̄ esse actu, & semper species aliqua mouere & agere existimatur, ut dicitur tertio Phy. tex. com. 17. oportet formā sequi operationes & operatiuas uirtutes: similiter cū patiantur & transmutent unumquodq; ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi, ut ea quę propter materiæ diuersam cōpleationem insunt & ipsam motui subijciunt, &c. Apposuit aūt in prima diuisione ly principaliter, ut distinguitur cōtra totaliter: nullum .n. accidens est solius formæ aut solius materiæ: sed omnia sunt cō positi (etenim ad ipsam quoq; intellectionē non solum anima concurrit, sed totum cōpositum ex materia & forma. Socrates enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis q̄ accidē tium quædam sequunt̄ formā, nō ut causam totalē, sed principalē. quædam similiter sequuntur materiam, ut causam principalē nō totalē. Cum enim omnium accidentium cā sit id quod uere est, id est substantia completa omniū causa est compositū ex materia & forma: sed aliquorū principalis radix est forma, aliquorū uero principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cōuenit cōposito rōne formæ, & aliquid rōne materię. quēadmodū tendere cōuenit serræ rōne formæ, durities aūt rōne materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in compositio rōne formæ, & aliqd rōne materiæ: quēadmodū .n. Socrati sentire & intelligere est rōne formæ: masculinū uerò rōne materiæ. Quæ autem sit regula ad discernēdū accidens a sequentia formā ab accidentibus sequentibus materiam, infrà assignabit.

Forma autē inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, ut anima intellectualis. Materia uerò nō habet esse nisi p formam, unde in accidentibus, quæ sequuntur formā, est aliqd quod non habet communicationē cum materia, ut intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua uero ex consequētibus formā sunt, quæ habent communicationem cum materia, ut sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

In hoc c. Accidētiū q̄ formā sequūt̄ alia ī quæ formā a materia ī phēdētē, alia uero formam a nūā separatā. T. co. 16

¶Hic ponit̄ prima subdiuisio cū eius causa, Cū enī propriæ uirtutes & proprietates & operationes formarū ipsis formis pportionari debeāt, ita si essentia ipsius formæ sit depēdēs à materia: uirtus & operatio eius. cū nō sint ipsa forma a qua fluunt perfectiores, dependere oportet ē materia. Et si essentia formæ est idependens à materia, uirtutē aliquā oportet habere ē materia indopendentem, alioquin ociose esset natura formā independentem, sed esset siquidem naturam eleuatam supra materiam, ut sic nō posset operari, & cōsequenter nec finem propriū consequi. unūquodq; enim est propter suam operationē, ut dicitur secundo cęli, tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarū substantialium dependentium scilicet à materia ut sunt oēs formæ materiales, & independentium ab ea, ut est aīa humana: itē inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

¶Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur subiectiuè in composito: propterea dicitur quod habent communicationem cum materia: ut sentire, aegerare, & huiusmodi.

¶Quædā uero fluunt à forma independente à materia ut sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, q̄ recipiuntur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cū materia, ut intellectus & uolūtas: intelligere, uelle, & huiusmodi.

Accidētiū qdā sequūtur formā dpēdētē, qdā formā indapendentem.

NEC Arbitretis nos immemores, contradicere superius nūc dictis: utrunque enim est uerum, q̄ scilicet omne accidens est cō positi, ut supra diximus: & quod aliquod accidens est solius formæ, ut modo dicimus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo ut completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo ut suppositi, primo secundo modo omne

accidens

accidens est compositi cuius est esse & fieri, unde aia non intelligit suppositū quod operatur. Sed Socrates per aiam. Primò verò mō aliquod accidens est ipsius aiæ & aliquod est compositi: virtus.n.intellectiua non est subiectiue in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed è subiectiuè in sola essentia animæ.vñ in tertio de Aīa,tex.com.4.dr q intellectus nullius corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substātiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed cōpositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autē principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: f. cùm operatio immanens sit subiectiuè in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea S.Tho.alibi dicit, q anima intelligit sicut oculus videt: vidert vt completum principium elicitiuū, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi,& aliquod accidens est solius formæ, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substātiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentiū, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota q antequam ponatur alterius membri subdiuisio, assignās cā in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentib. sequētibus materiā, qualis facta est de his quæ sequuntur formā: vt dicat . Accidentiū sequentiū materiā, quædā cōicantur formæ, & quædā nō: & cā est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera nō, sicut inuenitur duplex for maiualla.n.materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

Accidētiū q sequntur materiam duplex gen

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam.n.accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum & fœmininum in animalibus, quorum diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in 10. Metaphy. unde remota forma animalis dicta accidentia non remanent, nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali, adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Signū differētiæ assignatæ.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentiū sequentium materiam quædā sequuntur eam in ordina ad formā generalem: quædam in ordine ad formā specialem. Illa accidētia dñr sequi materiam in ordina ad formam generalem, quæ in diuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ: sicut hoc mixtū habet eius nigredinē nō ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta i tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dīci & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis, uel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quàm formæ: sicut hoc animal est masculinū non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animā dispositā talis passio comitata est: puta quia materia pleně domino actu nigurosi sed minus subiecta non fuit. Signum autem, q taliter accidentia se habent,f.q sequuntur materiam, secundum quod respicit formam alterius uel inferioris generis, est quòd aliqua eorū eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam nō remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis uiui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autē huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius rōne ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVÆSTIO XVII.

Num eadē accidentia numero sint in genito et corrupto. Auerroi statuum quorundam op.m.o. Inde substantia orbis c.1. & 1. Physi.66.

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope uiuo & mortuo sit una & eadem numero: & uniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponatur opinio S.Tho. tertiò respondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum, quidam opinantur accidentia cōia genito & corrupto esse eadem numero in utroque, tamquam aliquibus uerbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicē modū essendi, terminatum s.& interminatum. Accidentia interminata uocant essentias accidentium abs que limitatione ad talem uel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt essentias accidentiū limitatas ad hunc uel illū gradū. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autē terminata, unde sicut quātitas interminata eōis expressè à Com. & eadem in omnibus ponitur ita color interminatus communis: & idem est in aere & igne.

¶ Confirmatur adr opinio ista antoritatibus & rationibus. Aristoteles.n.primo de Generatione, tex.com.24. dicens, In his ais si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, si ambo diaphana, aut humida &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione, tex.com.24. uult expressè, quòd in habentibus symbolum est facilior transitus: quia est facilius corrumpere unum quàm duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solūm dimensiones interminatas (quas simplices vocat) remanere eadem in genito & sed uniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

Cap. 1.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouā formā corrumpuntur, quæritur, Quid educit formā generandā? non potest dici q illud sit agens extrā: quia hoc non potest facere, nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustrà corrumpi res censeatur in aliquo instanti, in quo eadem oporteret generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua alia huiusmodi, si non remanent eadem, quæritur à quo generans, & cùm non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet q nullum sit generans. Quod autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia.n.aliqua ideo cōsequutiuè generantur, quia dans formam, dat consequentia ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

QVO Ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem nullū accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur.n.hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidens est subiectiuè in materia: & nō datur nisi una forma substantialis in cōposito, impossibile est idē accidens remanere idē numero: m.giratet liquidē accidens de subiecto in subiectū, & esset idem & non idē. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionē afferam, quia oporteret ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, s. quòd in composito est tantū vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

¶ Sciendū est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositā suo contrario: vt frigus à calido Secūdò ad absentiā conseruatiui agentis, ut lumē in aere deficit Sole recedente. Tertiò ad corruptionē subiecti, ut risibilitas corrūpitur hoīe mortuo. Quartò ad corruptionem termini, ut similitudo deficit cōsimili percepto. Et quia quot modis dr unū oppositorum, tot modis dr & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationē: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agētis fieri & esse, ut lumen in aere sit à Sole præsente. Tertiò ad generationem subiecti, vt risib le generatur, hoīe genito. Quarto ad generationem termini, ut Socrate sulo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Socrate similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinē corrumpi, nullus tā illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi ternus. Commune nanq; est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cùm accidentis esse sit inesse: & ideo sufficiens cā corruptionis accidentium redditur, qā subiecto corruptio assignatur. Vnde cùm aa aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intendi: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrūpitur, necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absque contrario ad solū subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis arguentes ea, quę qualitates symbolas & dispositiones pro forma inducenda tacientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

Accidens quatuor modis corrūpit. Quatuor modis generatur accidens.

¶ Et notandum, q qā accidens generatur ad generationē subiecti, uel corrumpitur ad corruptionem subi cti: tunc tūn eadē actio terminetur ad utrunque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans, uel corrumpens nisi generatiuum uel corruptiuum subiecti. Idem.n. est agens q vtrunque simul, & eadem operatione facit sicut cū ignis

ex aere igneni generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per se, & consecutiuè calorē introductum: & vniuersaliter oīa accidentia, quæ in aere subiectiuè erant, consecutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non pōt, & in eodē instanti generat ignē per se, & calorē cōsecutiuè absq; alia media alteratione similē calori ante illud istās ex instanti. Simile aūt est iudiciū de quantitate & figura & alijs dispositionibus accidentibus similibus in genito & corrupto: oīa .n. ista cōcomitatiuè producunť. & ideo nō oportet ďicere generās nisi q subiectū generat. Et cūm supradicta inspexeris, videbis, q simile à suo simili cōcomitatiuè & p accidēs qńq; corrūpitur:, & per oppositum à non simili cōcomitatiuè, per accidens generati cōiungit ipsum accidens. Arist. ergo quones dicit eadē remanere in genito & corrupto eadē specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur .n. unitas numeralis, non pp generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolum, nō ex idētitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc & formæ substantiales à quibus fluunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus .n. natura causæ innotescit. Auerrois autem (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad rationem autem oppositæ opinionis dī. Et ad primū quidem, q educens formam in vltimo instanti, est generans extra, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde, cum dicitur, agens extrā, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: nō autem, cùm est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materiæ expoliationem & dispositionem.

Ad 1.

¶ Ad secundum dī, q qualitates symbolæ, & similia, corrūpunť per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectū: nec frustra in eodē instanti est primū nō esse earū, & prioū esse similium: sed necessariò necessitate materiæ, vt dictū ē.

Ad 2.

¶ Ad tertium dī, q figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur cōsequutiuè, & per accidens, à generante totū subiectum, s. cadauer: nec est verum, q sola illa accidentia generentur consequutiuè, quæ sequuntur formā: sed multa accidentia sequunť compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia: aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, q figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia s. agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere tota iter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properātur.

Ad 3.

Et quia vnaquaeque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formā, ideo accidentia quæ consequuntur materiā sunt accidentia indiuidui, secundū quæ etiā indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicē. Accidentia verò, quæ consequūtur formā, sunt propriæ passiones vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturā generis vel speciei: sicut risibile consequitur in hoīe formā, quia risus cōtingit ex aliqua apprehēsione animæ hominis.

Accidētia insequentia materiā sūt accidētia indiuidui, insequentia formā sunt propriæ passiones.

¶ Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis, vel speciei.

¶ Duplex aūt inter ista dīa ponitur. Prima est, q accidentia indiuidui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei, vel generis sequunť cōpositum rōne formæ. Secunda est, q accidentia indiuidui sunt ea, penes q̄ attenditur dīa inter particularia eiusdem spēi. Accidentia verò spēi, siue generis sunt communia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exemplum masculinum, & fœmininum sunt accidentia indiuidualia: sequuntur .n. materiā, & penes ipsa differunt Socrates & Berta. Risibile autē est accidēs specificum: sequitur .n. intellectiuam apprehensionem & oībus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoq; rad x proximæ differentiæ, cum dī, q materia est principium indiuiduationis, forma autem est, per quā res in genere, vel specie collocatur. Ex hoc .n. q materia est causa esse indiuidualis ut sic, sequiť q sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse indiuiduale: ac per hoc accidentia indiuidui sunt quæ consequunť materiam, ex eo q forma est principium esse generici & specifici, oportet q etiam sit rā proprietatū & accidentiū consequentium speciē, vel genus: & sic accidētia speciei siue gńis sequunť formam. Secundæ verò differentiæ ratio est, quia cum tā in forma specifica quàm generica conueniant oīa contenta sub ea, oportet & proprietates earum omnibus esse cōes. Cùm autē penes materiā differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt vt effectus proportionabiliter proprijs respōdeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, q accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubiū est, qualiter verificetur q accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cùm masculinum & fœmininum sequantur materiam: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Met. tex. com. 19. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

Ad euidentiam primi scito, verba illa, s. accidentia sequētia materiam sunt ea secundum quæ indiuidua differunt non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua .n. differunt penes accidentia materialia dupliciter: vel quia vnū eorū habet unum, & reliquum aliud: vel quia vtrunq; hēt idem, sed alio & alio modo. V. g. Socrates & Berta differunt penes masculinum & fœmininum, ex eo quòd ille habet masculinitatem, illa fœmineitatem. Differunt quoq; penes suas quantitates: nō ex eo quòd ille sit quantus & illa non, sed ex eo q non eodem modo sunt quanti, nunquam .n. inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem proprijs differre necesse est. Quātitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis, quia tamen non uniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo: & hoc sufficit.

Ad intelligentiam secundi notandum q passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis, & non ex materia: animal .n. est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cū in proposito animalis passio rōne formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculineitas, vel fœmineitas: diuersis rationibus non Arist. in Met. & S. Tho. hic, diuersimode locuti sunt. Quia .n. est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

Passiones generum duplices.

¶ Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur .n. ipsum secundum id, q est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerū immaterialium ostendit. Et nota q hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuidentia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam s. & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, s. genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quòd aliquando accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinē tantum, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quæ cōpletur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod nō intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quædam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundū actū perfectū, quædā secundū aptitudinē tm. Illa accidentia vocat causari secūdū actū perfectum ex essentialibus principijs, quæ secundū suas actualitates ex extrinsecis principijs subiecti in ipso fluūt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundū actū imperfectū, seu aptitudinē tm, quæ non secundū suas actualitates, sed secundū quasdam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluunt, ut moueri sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem quia prima & secundū suas aptitudines, & secundū se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundū se quidē sunt separabilia, secundū aūt suas aptitudines non possunt separari. Ab igne .n. neq; aptitudo ad calorē, neq; calor ipse separari pōt, ipso remanente: motus aūt sursum non semper inest igni, sed aptitudo ad motū sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantum ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente, aclagendo, uel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo cōcurrente extrinseco, remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas

non

non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, ut dicitur secundo de Anima, tex. commen. 69.

¶ Profundiorem autē huius diuisionis causam elicio ex Prima secundæ. 10. art. 1. ad secundum, q. s. ideo aliqua accidētia oriuntur ex principiis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autē separabiliter secūdū actū completū, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista uerò potentialitatem. Quod sic intelligo quia unumquodque agit secundū quod est actu: patitur autem secūdū quod est in potētia ex sufficiēte rei actualitate procedit, quod accidens in se cōpletè producatur, & per oppositum ex sufficienti actualitate & consequēter potentialitate ex qua omnis sufficiētia est, prouenit quòd res habet accidens in se secundū aptitudinem tantum: & quòd ab illo expectet actualitatē, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & nō esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actū & aptitudinem, & per oppositū ex rei potentialitate procedere oportet incompletionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est. n. separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quàm negatio necessitatis sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intellige autem hic, ut suprà. s. quòd ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum uero est, q S. Tho. passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluentia, sed potius ipsarum passionū & aptitudinum actus, quos secundū incompletum esse aptitudines uocenit. Fecit autē hoc: quia aptitudo de se nō habet rōnem alicuius per se producti seu producibilis: nullum. n. naturale producens intendit aptitudinem, sed actū illius: non est usque opus risibilitate, nisi ut rideatur, unde & risibilitas inchoatio quædā risus est. propterea igitur inter effectus essentialiū principiorū aptitudo non est simpliciter posita, sed actus, quia non ipsa, sed eius actus est qui a principiis productiuis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quā inchoatio quædā: inchoatio eius est actus imperfectus: ideo accidentia secundū actū incōpletū aptitudines uocant.

Nū q vis accidens habeat aliquod subiectū proprium.

ANTEQVAM Terminemus tractatū de diuersitate accidentiū, quæritur an omne accidens habeat aliquod subiectum propriū, aut aliqua accidentia sint ita cōmunia, quod nulli ppria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est propriū alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullū accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper corruptionē cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto ppio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, ut patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito aūt, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, ut patet Primo posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet q omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se namque supponit de omni, semper, & necessario.

AD huius dubitationis euidentiam sciendum est, q cū apud S. Tho. in quæstione de uirtu. quæst. 1. articu. 3. subiectū habeat triplicem habitudinē ad proprium accidens, s. sustētatiui ad sustentatum, potentiæ ad actū, & principij ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustētetur in igne, & est forma accidētalis eius, & oritur ex ipso, secundū quod participat istas cōditiones, pōt dici accidentis subiectū, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, pōt negari accidentis subiectum. Vñ pp defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quòd nullum accidens est subiectiuè in alio accidēte, quia uidelicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis fulcimentum præbet essendi.

artic. 3. [illegible]

Quia autem aliquod unum accidēs potest comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam unum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, ut quæratur, an omne accidens hēat proprium subiectum ut sustentatiuum: secundò, an habeat proprium subiectum ut potentiam: tertiò an habeat proprium subiectum ut principium: quartò, an habeat proprium subiectū, ut sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

SI QVÆSTIO sit secundum primum sensum, respondet negatiuè, q s. omne accidens habet proprium subiectum in rōne sustentantis, ut probant rationes primò inductæ, multa. n. sunt accidentia, quæ nullum propriū sustentans sibi uendicant, sed cōiter multis insunt, ut eorum separatio ostēdit, separātur nāq; a substantia sustentāte ea naturaliter remanente, quod de proprius accidentibus dici nō potest. Eadē quippe substātia ob sui mutationem contrarie sustentat, ut dicitur in Prædicamētis.

¶ Si autē iuxta secundum sensum dubitetur, respōdetur affirmatiuè, q s. oē accidens habet proprium subiectum in rōne propriæ potentiæ, eo q quilibet actus respicit propriā potentiam, sicut. n. actus respicit potentiam, sic talis actus talem potētiam, & actus specificus potentiam specificam, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus: propter quod tertio Physi. tex. com. 10 dicitur, potentiæ ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem, eo q sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo pcessu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionaliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

¶ Si aūt tertio sensu inquiratur, tñdetur negatiuè, q s. non omne accidēs habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij, eo q habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis a tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinē inter sese habentium, prius est causa effectiua eius, quod necessariò primi productionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, ut quo, siue ut quod: patet quòd non omne accidens fluit a suo receptiuo effectiuè: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum pure passiuè se habet: ut patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

SED aduertendum est q hæc quæ diximus, intelligi debent de accidentibus. s. seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinib. loquēdo nanque de accidētibus, ut S Th. in litera loquitur, s. nō iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: diceremus q oē accidens secundum suā radicalē aptitudinē hēt aliquod subiectū propriū in rōne sustentantis potentiæ & principij, licet non secūdū suā actualitatē, eo q aptitudo ad tale accidēs non est nisi e tali gradu substātiali fluat mediatè, uel immediatè. & cōsequēter nisi in tali gradu subiectiuè sustētetur immediatè, uel immediatè. Verbi gratia, Lumē secūdū suā actualitatē & substantiā, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tñ secundū suam inchoationē, seu radicalē aptitudinem, puta diaphaneitatē est inseparabile: & fluit a certo gradu substātiali cōi superioribus & inferiorib. Et similiter sedere licet sit accidēs, per accidēs tñ secūdū suā aptitudinē est propriū: & nō natū cōuenire nisi certo enti: puta animali tali, &c. fluit. n. aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & uidere, licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad uidendum separari a tali animali non potest.

¶ Ex his patet quō ad utrāq; partē rōnes adductæ uerum concludūt diuersimodè. Nā loquēdo d accidētib. scdm suas essētias & actualitates, cōclusio rōnū primò adductarū concedit, accipiendo subiectū in rōne sustētātis & principij. In rōne aūt potentiæ falsa est cōclusio, ut dictū est. Nec probatio cōtra hūc applicata sensum ualet: eo q cum dr, q propriū conuenit soli, omni, & sp, intelligitur de ipso proprio nō secundū suā actualitatē, sed secundū aptitudinē. Et similiter cū di q ad corruptionē proprij desinit subiectū, intelligitur, si corrūpitur secundū aptitudinē: non aūt secundū actū, uniuersaliter loquendo. Vel dicat q inseparabilitas, & hmōi non cōuenit accidēti, ut respicit subiectum in rōne propriæ potentiæ, sed ut sustentatiuū, & principiū. Loquendo aūt de accidentib. secundū suas aptitudines, patet quō rōnes peccant. Dico. n. q nullū accidens est separabile secundū aptitudinē radicalem talē, sed coæuum subiecto necessario: & q corrupto accidente secundū talē aptitudinē pōt subiectū corrumpi. Rō autem in oppositū adducta concludit, q oē accidens hēt subiectum, de quo p se prædicatur secundum se, uel secūdū suam aptitudinem, Cum. n. eius sit actus, cuius est potētie (ut dr inde Somno & uigilia) idē subiectū erit q cadit in diffinitionē accidentis secundū aptitudinē & secundum actum: sicut hō debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, q accidens secundū suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui uniuersaliter soli & spiritui: & tñ habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, q secundum se vel secundum suā aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum uerò sufficit accidens secundum se tñ non prædicari per se de subiecto.

Sciendum est autem, quòd in accidentibus alio modo sumitur genus & differentia, & species, quàm in substātijs, quia n. in substantijs ex materia & forma substantiali, fit per se unū, una

Accidētia in concreto nō sūt in prædicamento

sed in abstracto propriè sunt in prædicamento.

una quadam natura ex eorũ coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantijs nomina concreta, quæ compositũ significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera, uel species, ut homo uel animal: nõ autẽ forma uel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionẽ, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit unũ per se, unde non resultat ex eorũ coniunctione aliqua natura, cui intentio generis uel speciei possit attribui, unde nomina accidentiũ concretiue dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species uel genera, ut album uel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, ut albedo & musica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, ut primò, quomodo se habent ad esse in prædicamento, deinde sumantur in eis genus & differentia. Quoad primum, ponit duas conclusiones. s. Accidentia in concreto non sunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abstracto propriè sunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam sciendum est, quod accidentia habent unum modum essendi. s. esse in alio, non. n. sunt nisi in sini alterius. Habent autẽ duos modos intelligendi, eo quod intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur. n. quandoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoque verò intelliguntur solitariè, non cointelligendo. s. eis subiectũ, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modũ substantiæ, eo quod esse per se. i. solitariè soli substantiæ conuenit, accidentia. n. semper comite egent. Cum autem modus significãdi non fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habẽt duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoque consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & uocantur significata in concreto, ut album, nigrum, &c. Quandoque uerò significantur ipsa sola, absque. s. subiecti consignificatione, & tunc significantur per modum substantiæ, & uocantur significata in abstracto, ut albedo, & nigredo. Abstractum n. & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi. i. penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tñ in significatione ipsius formæ accidentalis. Album. n. putam qualitatẽ significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo: album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totũ cõiunctum important, puta sicut album albedinẽ in subiecto, coniunctum autem hoc non est unum per se, sed unum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, dẽt importare unum & ens per se, cum prædicamenta diuidant ens per se, quinto Met. tex. com. 14. ideo accidentia in concreto nõ propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, qua in litera prima conclusio probatur, quæ sic formari potest. Nullũ nomen importans ens & unum per accidens, est propriè in prædicamento, concretum accidentale importat unum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per se. Ad declarationem minoris ponit differentia inter concretum accidentale & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est unum per se, & ideo reponitur in prædicamẽto, ut genus, uel species: accidentale uerò importat ex subiecto compositum & accidente, quod est unum per accidens, ex accidente. n. & subiecto non fit nisi unum per accidens, ut dicit 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiue, eo modo quo res impura ad suæ puritatem naturæ reducitur.

In prædicamento substantiæ.

¶ Et sic remanet secunda conclusio uera, quod accidẽtia. s. in abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt, talia omnino a prædicamentis accidentium sunt excludẽda.

CVM autem audis abstractũ solam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quod abstractum subiectũ formæ a se omnino excludat, hoc. n. falsum est: sed ideo quia abstractum ex mõ suo significandi, quo solo differt a concreto, non includit subiectũ principaliter, sed secũdario, & ex cõsequẽti. Quod ex cõuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi põt. Conueniunt. n. in hoc, quod tam abstractum, quam cõcretum ex mõ significandi importat duo, s. quod & quo, seu subiectum & forma idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autẽ utriusque importat utrunque dictorũ, ut exemplariter patet, simitatem. n. dicimus curuitatem nasi, & simum nasum, curuũ. Quòd autem hoc sit ex modo significãdi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quã cõcretum putam formã significat, ut in prædicamentis testatur Arist. Differunt autẽ abstractum & concretum ex uarietate modi significandi in hoc, quòd concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundariò formam. Abstractum uerò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Cõueniẽtia inter concretũ & abstractũ in prædicamẽto substãtiæ differẽtia cõcreti & abstracti accidẽtis.

¶ Aduertendũ namque est, quod contrario ordine se habent subiectũ & forma, ad significationẽ nominis cõcreti, & eius modũ significandi. Importat. n. concretum rõne significationis primò formam & subiectũ non nisi ex consequenti copula. Quoad modũ uerò significandi primò subiectũ & ex consequẽti formam importat. Cuius signũ est, quod in diffinitione cõcreti exprimitur primò subiectũ tamquã genus, quod prima pars est diffinitionis & forma secundo loco ponitur quasi dña. Dicimus namque quod simũ est nasus curuus. Abstractũ uerò & ex significatione & ex mõ significandi primò formã importat: secũdario autẽ ex eo cõsequẽti subiectũ. In cuius signũ in eius diffinitione forma ipsa primò exprimitur ut genus, subiectũ autẽ secũdario loco differentiæ, ut patet, cũ dr, simitas est curuitas nasi. Oritur autẽ hæc diffarentia ex eo, quod concretũ importat habitudinẽ inter subiectum & formã, prout incipit a subiecto & terminatur ad formã. Abstractum uero importat habitudinẽ inter formam, & subiectũ prout incipit a forma, & terminatur ad subiectũ, ut exẽplis datis apparet. Ex hoc. n. quod habitudo importata per cõcretũ, importat ex modo significandi, ut incipiẽs a subiecto, sequitur quod primo importet subiectũ, a quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractum importatur ex modo significadi, ut incipiens a forma, consequens est ut primo importet formam a qua incipit. Causa. n. huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Cõpositio autẽ a subiecto oritur. Abstracta uerò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidẽ, sed a quib. denominatio ad subiecta deriuatur, vñ & concreta cõpositum quid sonãt, abstracta uerò formas, ut cadentes tñ ad subiecta, non igitur propterea dictũ est quod abstractã solã forma importet, quia nullo modo copulat subiectũ, sed quia ex mõ significandi cõpositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectũ, quẽadmodũ concretũ, sed extrinsecè tantũ terminum habitudinis formæ significat.

ADVERTE hic quod de abstracto & concreto quomodo sint in prædicamento aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum. n. apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias considerat, & nõ secundũ modos intelligendi, uel significandi abstractum & concretum non differãt, eo quòd eadẽ res abstractè & concretè sit significata, dicet ipse sicut abstractũ ita & concretum in gñe esse, res n. per suam essentiã ingreditur, uel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum. i. per rem gñis, & non per modum significandi, unde non dicet Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, ut patet 5. Met. t. com. 15 & 14. & 7. eiusdem tex. com. 16. Logicus autem, qui non res secũdum suas naturas, sed secundum intentiones adiunctas primis intellectis ac significatis, considerat, dicet abstractum esse in genere, concretum uero non, quia res nomine abstracto significata potest denominari species, ut albedo, & genus, ut color, cõcretum uerò non propter alietatem modi significandi, ut dictum est.

Apud Met. quid sit in gñe.

¶ Causa autẽ quare alietas modi significãdi hãc uarietatẽ Logico præbeat, est, quia modus significandi prẽdit secundas intentiones, & fundat quodãmõ ipsas, licet. n. tã modus significãdi quã secunda intentio cõueniant in hoc quòd sequãtur rẽ, nõ secũdũ se, sed ut intellectã: prius tñ rẽ ut intellectã sequitur modus significãdi, quã secũda intentio, eo quod modus significandi nihil aliud est, quã signũ modi intelligẽdi, sicut uox significãs est signũ rei intellectæ, vñ sicut uox significatiua prius sequitur rẽ intellectam, quã secũda intẽtio, ita eius modus significãdi modũ intelligẽdi, ut totus ordo pertinentiũ ad nomina primæ intẽtionis præcedat ordinẽ pertinentiũ ad nomina secundæ intẽtionis. Quia igitur secundæ intẽtiones res ut intellectas & significatas denominãt, & nõ absolute, ideo stat eandem rẽ diuersimode intellectã & significatã denominari speciẽ, & consequenter esse directè in prædicamẽto & nõ esse directè in eo, sicut eadẽ natura humana significata nomine Hominis, species est: significata verò nomine Humanitatis spẽs non est, sed speciei principiũ. Vñ in proposito apud Logicum res dicta, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimode significata, in prædicamẽto esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationẽ hẽat, in prædicamento reponitur. si autẽ in concreto significetur, cũ sic speciei uel gñis denominationẽ non hẽat, quia rẽ extraneã ex modo significandi includit, in prædicamẽto directè esse negatur. Ex qua intentio S. Thomæ est declarare quõ accidentia se habeant ad intentiones logicas, & nõ ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale a Prædicamentis separauit.

Apud log. qd in genere ponatur.

CVM his omnib. aduertas, quod aliquid facit rẽ reponi in prædicamentis duplicitẽr. Vno modo ut rõ reponendi ipsum in prædicamẽto, alio mõ ut conditio sine qua nõ. Ratio reponendi rẽ in gñe siue specie tã apud Logicũ quã apud Metaphysicũ. est essentia

illius

minis tel, res enim per suam essentiam ad genus & speciem, defi nitur: conditio autem, sine qua non est modus ipse significādi. Et in prædicamento quidē substantiæ conditio, sine qua res nō suscipit generis uel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, sine qua non est modus significandi in abstracto: propterea cum dictum est concretum accidentale nō directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc oportet defectū conditionis, sine qua non, & non pp defectum rationis reponendi. Et similiter cum dr, q humanitas & uniuersaliter, abstractum substantiale non est in gñe substātiæ, intellige propter defectum conditionis, sine que non, & non rationis reponendi.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma, ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantijs compositis: sed oportet ut primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimodè secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substātiæ, & sic de alijs secundum Philosophum in 12. Met.

In accidentibus nō sumit genus & differentia a materia, & forma, sed genus ex ppio modo essēdi, quo prædicamentum pars entis constituitur, sumuntur.

¶ Hic declaratur unde in accidentibus sumantur genus & dña propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumūtur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamētum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumunt in accidentibus ex diuersitate propriorū principiorū. Prima patet sic. Incompositum ex materia, & forma nō pōt habere genus sumptum à materia, & dñem à forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non pōt in eis sumi genus à materia, & dña à forma sicut fit in substātijs compositis: quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secunda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiam secundum ppriam potentiam, quæ est in ea: sicut ultima differentia debet explicare essentiam secundum ultimum actum: sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis constituitur habet ppriā potentiā: ergo ex illo modo sumendū est genus primum.

INTELLIGENDVM Est hic primo ens diuidi p quosdam modos in prædicamēta: sicut quodammodo genus in species per differentias: ita q sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico constituuntur: ita prædicamenta p id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo constituunt: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentū descendit, sunt isti, penes quos prima genera constituta sunt: Sunt aūt isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuū, relatiuum, actiuum, &c. ut dicitur quinto Met. tex. com. 14.

NOTANDVM Est secundò, q cum genus sumatur à re secundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primo hēt rationem determinabilis: primò autem habet rōnem determinabilis res secundum primum suum gradum conceptꝰ. Primus autē gradus rei is est, quem res ex modo illo sortitur, quo propriū sibi locū inter partes entis uendicat: & ideo primum genus sumptū ab illo modo entitatem portat rem, ut primo determinabilem: & ppterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriā potentiam eius: id est secundum id, quo primo habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars fit. Et sic patet assumpta ratio.

In accidētibus sumuntur differentiæ secundum diuersa illorum principia.

Differentiæ vero in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propriæ passiones ex proprijs principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, si in abstracto diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curuitas, sed econuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur, si enim subiectū in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus: quod simum est nasus curuus, similiter etiam est si unum accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio, & passio & quantitas, & ideo secundum hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysicæ.

¶ Hinc ponitur tertia propositio s. q dñæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum, & declaratur à posteriori. Signum.n. quòd differentiæ sumantur ex diuersitate propriorum principiorum est, q in diffinitione accidentium in abstracto, quæ propriè habent genus & differentias, subiectū ponitur loco differentiæ, hoc enim non esset, nisi accidentia differrēt penes sua propria principia. propterea enim propriæ passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicens q subiectū proprium quandoq; ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionem excludendam subditur. Licet econuerso esset, &c & uult dicere q licet ita sit, q quandoq; ponatur subiectum in diffinitione proprij accidentis loco generis & non dñæ, quia tamen hoc nō fit, nisi cum accidens in concreto diffinitur, quod ut sic nō est in genere, ideo hoc non obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est unde sumēda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipse natura accidentis, ita q subiectum eius essentiæ pro genere sibi uēdicet, sed est modus eius significandi, quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, s. accidens & subiectum, ideo per modum rerum diffinitur cōpositarum in quibus genus sumit à materia & dña à forma, & propterea subiectum, cum se habeat ut materie, loco generis ponitur, & natura accidentis cum se habet ut formæ, loco differentiæ ponitur, & dicitur simum est nasus curuus, non sic autem est cum diffinitur accidens in abstracto. tunc.n. ponitur ut genus id quod essentia ipsius accidentis determinat sibi ut genus, & ponit loco dñæ id, a quo accidens secundum naturam suam specificā differentiam trahit, scilicet subiectum proprium, & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoq; fit hoc, scilicet q dñæ accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum propriorum, non solum qñ accidens immediatè causatur à substantia, sed etiam quando unum accidens est alterius principium proprium: tunc.n. dñas sortiuntur accidentia causata penes diuersitatē accidentiū causantiū, ut patet de relationibus, quarū dña attenditur penes sua fundamēta seu causa, puta actionē, passionē, & quantitatē, ut patet ex diuisione relationum facta ab Arist. .Met. tex. com. 20 Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset.n. aliquis obijcere, quomodo alia est dña secundæ passionis à dñe primæ, si ex principijs ex quibus fluit passio, dña sumitur: quandoquidem eadem sunt principia, à quibus fluunt prima & secūda. Exclusa.n. est obiectio per hoc quod dictū est, q qñ unum accidens est principium alterius: dña posterioris accidentis non ex diuersitate remotorū principiorum, sed propriorum attendit: & ideo, cum prima passio sit principiū sedæ, non sunt eadē propria & immediata principia primæ & sedæ.

Sed quia propria principia accidentium nō semper sunt manifesta, ideo qñq; sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut congregatiuum & disgregatiuum uisus dicūtur dñæ coloris, quæ causantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantijs & accidentibus, & quō in substantijs compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ uniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio quod est infinitæ simplicitatis, cui nō conuenit ratio generis uel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo sit finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc, quod dictū est, s. q dñæ accidentium sumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc q quandoq; sumimus eorum differentias ab effectibus sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare uisum: ideo ad hanc dubitationem tollēdam dixit, q hoc contingit non ex natura ipsorum accidentiū, sed ex nobis, quibus ppria principia accidentiū occulta cum sint, opus est ex effectibus differētias sumere, quæ differentias ueras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet: albedo.n. & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis, lux.n. in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit: ualde eū suffocata nigredinē: à posteriori eūt differunt cōgregatione & disgregatione uisus: ex hoc enim contingit disgregare, quia ibi est fere de luce, & nō econuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis nō ita nobis manifestæ sunt, sicut cōgregare & disgregare: ideo loco propriarū differentiarū, congregatiuū & disgregatiuum ponimus, dicentes, albedo est color disgregatiuus uisus, nigredo uero cōgregatiuus.

HIC aduertas, quod non dixit subiectum esse dñam accidentis, sed poni loco differentiæ, habent.n. proprium genus, & propriam differentiam sui generis, quæ tā absque obiectio unius passionis explicata complerē: & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, ut dictū est. Vltimo epilogus

hic

ac eorum, quæ dicta sunt, in quorum explicatione meā opinionem ita prolatam esse nolo, ut ubi ueritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati uenia detur: adolescentiam enim adhuc ago. Ubi autem ueritatis tramitem secuta uidebitur, gratiarum debitæ actiones diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid ueri est, didici.

Commentariorum Thomæ de uio Caietani Cardinalis Sancti Xysti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS SOLVtionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Crecton Scotum, lectorum Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolēs, ad proposita duo dubia respōdere curaui. Proponis primò dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Cōmentarijs primæ partis, articulo primo, quæstione duodecima, diximus creaturam rationalem ut ordinatam ad fœlicitatem, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, in art. autem 1. q. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volēdum finem ultimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniā hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶ Proponis secundo ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentarijs, q. 47. ar. 3. ad tertium, ubi dicēte textu, Non est possibile esse aliam terrā, q̃ istam, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis. secundum quam dicimus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neq; pro possibili logico. uidetur enim tibi, quòd de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, de hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus cōstat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc nō, quia quodlibet indiuiduum ꝑfectum isto modo cōstat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quum implicet cōtradictionē habere totā materiā speciei, & non habere aliquam partē, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem est iudicium de terra & de alijs partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat contradictionē, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur aūt implicatio cōtradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia unius appeteret formā alterius, neuter haberet suam materiā, quia Sol constat ex materia satiata sua forma: si autem materia unius non appeteret formā alterius, sic differrent non solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istam glossam, quum dr̄, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, q̃ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à ꝓposito, & quis unquam de hoc dubitauit?

Ad primum dubium respondemus, quòd ly naturaliter nō secundum eandem significationem in utroq; loco sumitur. Nā in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturā rā-quā principium, ita ꝙ naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectum diuinæ gratię ordinem ut enim locutio naturalis est homini à principijs naturalibus ita appetere cœlestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principijs gratiæ, quia ea illis natā est prouenire. In quæstione autē 82. naturale attenditur penes modum, ut distinguitur contra liberalem, ideoq; ibi dicitur, quòd naturaliter, id est non libere uelle Deum in particulari &c. solis Beatis conuenit, unde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

Ad secundam autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, ꝙ possibile sumitur secundum potentiā in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc. n. probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse Nam certum est apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra illum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus cōstat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tñ potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quòd constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stāt ista duo simul, ꝙ mundus constat ex tota sua materia, & ꝙ Deus posset per omnipotentiam suam similem materiā extra mundū creare quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicè. Nec implicat contradictionē habere totā possibilē Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiā diuinam fieret extra.

¶ Ad secundā autem dicitur, ꝙ nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & ꝙ existentibus pluribus Solibus, nullius materia appeteret alterius formā, quia utriusque materia contenta esset sua forma, sicut modo materia existens in una parte cœlestis corporis homogenei nō appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphæræ igneæ contingua accidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdē orbis. Et omnium una cōis est ratio, ꝙ in his, quæ sunt eiusdem rationis, una est & ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet cōtentum est illa portione, quam habet, & merito, qm̄ priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret nisi formam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, ꝙ aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Unde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio: Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tñ est idē quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & nō de potentia uel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ uelut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt scribenda. Reliquū est, ut attendas tibi, & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1512.

TRACTATVS NONVS, de vinculo obedientiæ, cuius est unica quæstio.

QVÆSTIO

Num Homo teneatur superiori obedire in his in quibus parendo oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in qbus oportet se exponere periculo mortis. Et uidetur quod non. Primo ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturā, ac per hoc nō tenetur uitam perdere ad mandatū alterius. Et confirmatur authoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 104. art. 5. in corpora dicit Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda. In quibus tamen secūdum ea, quę ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur. sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo secundū charitatis ordinē ponere uitam corporalem pro quocunq; exteriori bono, aut ꝓ uita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalē vitam suā, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinē non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelligunt salua consistentia, imo incolumitate subiecti, ut patet da pręcepto ieiuniorū, de diuinis officijs persoluendis de obseruatione festorum, nō enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solū uitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum uitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, ꝙ non distinguere inter per se & per accidēs occasio est minus bene sentiendi contingit. n. etiā sapientes, inquit Arist. falli in ijs quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominē homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subijci namq; per se, est directe & formaliter subijci, ita ꝙ possint illa directe & formaliter præcipi. Subdi uero per accidens est per concomitantiam, aut sequelam ad illud, in quo ꝑ se subditur, subijci. Exemplum, Homo homini non subditur ꝑ se secundum interiores motus animi, & iō non potest superior præcipere directe & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, inquantū interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes. sic. n. concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subijcitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem

ex malitia

ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorãtia operanté. In ꝓposito aût uerissimũ est hoiem nõ subdi homini in his, q̃ ad naturã spectant, sed hoc intelligitur ꝑ se & formaliter. & sic nullus pôt alteri ꝓcipere ut se occidat, ut nõ comedat, ut nõ gñet. Sed ꝑ accidens in his ẽt homo homini subditur pro quanto hæc concomitanter se habent ad actiones, inquantũ hõ homini ꝑ se subditur, ut patet in laicis subditis, qui tenentur mandante principe, ꝓliari, & exponere se mortis periculo, ut experientia testatur: quia pôt princeps ꝓcipere, ut tueantur armis rempublicã, ut vlciscantur armis eandẽ: & huic annexũ est periculũ mortis: ideo ex tali annexione subdũtur ẽt, quo ad uitam. Rõ aût hmõi debitæ obedientiæ est: quia de humanorũ actuũ subiectione iudicãdũ est secundũ ea quæ insunt ꝑ se, & non secundũ ea q̃ sunt ꝑ accidẽs: sicut uniuersaliter de cæteris conditionibus humanorum actionũ cõsideratio & iudiciũ si non fiat ꝑ se, nõ rectè iudicatur nisi diuinãdo, oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de gñe subdientum superior homini, an sit de gñe exemptorũ a subiectione humana, ut fecit Diuus Th. in loco allegato duo operũ gña per se eximẽs a subiectione humana, opera. s. interiora animi, & opera naturæ sustentandæ, & ꝓpagãdę. Et aduerte q̃ ẽt non per se subiectæ operationes alteri homini, pñt per accidens fieri subiectæ alteri homini: ut declarauimus. Quũ igitur cõstet, exteriores actus uirtutũ necessarios ad cõe bonũ politicum, uel domesticũ subiectos esse homini superiori, qm̃ & leges humanæ hmõi actus principũ, & superiores ad hos cogũt subditos, nõ sunt a suo subiectionis ordine eximẽdi, ꝓp accidẽtia annexa: ut testãtur ꝓcepta de actibus fortitudinis. Si. n. leges & præcepta principũ de actib. fortitudinis exceptionem admittunt, qr̃ est fortitudinis actibus annexũ uitæ periculum, nanus est oĩs principatus ad ꝓcipiendũ q̃ sunt fortis: vñ nil aliud est dicere, q̃ lex, aut princeps, aut superior nõ pôt præcipere actus, quibus annexum est uitæ periculum, quã exterminare ꝓcepta fortitudinis à potestate humana, quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdũ imo ridiculum est, stet iudiciũ in his, q̃ sunt ꝑ se. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: ꝓcipit ecclesiastica lex Missam celebrare non nisi cũ sacris uestibus, cũ altari, cũ calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit licitè in diploide, hñs tñmodo panem & uinũ: quis fatuus diceret hæc? Similiter Eps confert ordines sacros in diploide sine ullis cęremonijs, sola forma substantiali seruata ob cõminatã sibi mortẽ: quod est sacrilegiũ. Ex quibus quilibet sapiens pôt percipere falsum esse fundamentũ, q̃ humana lex & superior homo nõ pôt ꝓcipere actus uirtutũ vsq; ad mortis periculũ inclusiuè, & q̃ subditi nõ teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictũ est, in his, q̃ sunt ꝑ se, cẽsendo q̃ tam lex, quã superior hõ pôt ꝓcipere oẽs exteriores uirtutum actus necessarios ad cõe bonum illud cuius curã hẽt, ad quod subditos hẽt: & subditi tenẽtur obedire, nõ obstãte quocũque uitę periculo annexo. Vñ quia ꝓlatus pt̃ ꝓcipere subditis religiosis ea, q̃ sunt ad mutua obsequia, inter q̃ uñ infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenet subditus obedire ad seruiendum ægris ẽt infectis epidimiæ morbo: qm̃ hoc periculum uitæ concomitanter se hẽt ad opus, quod per se ꝓcipitur. s. seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire, quã secularis suo principi ad ꝓliandum, ubi est maximum mortis pĩculum cõcomitans. Et qm̃ hoc clarum est, nõ me carendo amplius, sed ex his cõstat satisfactũ esse primæ rõni in oppositum allatæ, & authoritati S. Tho. uerificatur siquidẽ formaliter & per se, secus aût est quum concomitanter concurrit id quod est naturæ. seu uitæ ad illud qđ per se præcipi potest.

¶ Ad secundam uero rõnem de charitatis ordine, respondet q̃ charitatis ordo hẽt, ut pro actu uirtutis cuilibet exponat uitam suã corporalẽ, & miles pro actu uirtutis. s. iustæ detentionis, aut iustæ ultionis, exponit v tã suã periculo, & seruient infectis ꝓ actu uirtutis. s. religiosi obsequij exponi se periculo mortis, & non pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec cõtra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ pręstat corporalis uita.

¶ Ad tertiã dr̃, q̃ actus uirtuosi præcepti à iure positiuo relati ad uitæ periculũ, non sunt vniformes. Quidam. n. sunt quorum rectitudo destruitur ex uitæ periculo annexo, ut sunt actus abstinentiæ q̃ si cũ crimine uitæ fiant, nõ sunt uirtuosi, qm̃ recta abstinentiæ rõ mediũ sic exigit, ut non subtrahatur necessariũ ad uitam, & de his uerificatur, q̃ leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidã uero sunt quorum rectitudo cõstituitur ex periculo uitæ, ut actus fortitudinis, qui si discrimẽ uitæ effugerent, in uitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus uirtutum necessarijs ad cõe bonum, ut sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad cõe bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericula uitæ superuenientia, sustinetur enim in uñ eorum rectitudo ex periculo uitæ, ut si huiusmodi periculum effugerent, in uitium inciderent timiditatis, & in huiusmodi nõ subintelligit' salua cõsistentia subiecti. Quidã uero sunt medij respicientes periculũ uitæ omnino accidentaliter, ut sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & hmõi. Et horum duplex est dr̃a. Nam quidam sunt, qui ex supradicto uitæ periculo & licite omittuntur, & supererogatoriè fiunt, ut sunt actus pręedicandi & corrigendi, qui qñq; (puta non cogente diuini cultus necessitate) pñt ꝓp uitæ periculum omitti licite, quia est licitum qñq; fugere: pñt & tunc nihilominus supererogare, uolentes prædicare & reprehendere, ut Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat. n. Herodes crimẽ suum, ita q̃ non necessitatis, sed supererogationis erat Io. reprehensio. Quædam uero sunt, quæ si fiant ꝓp timorẽ mortis: illicitè oĩno fiunt, ut celebrare Missam absq; sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excõicatis nominatim, & reliqua similia. q̃ si fiat ꝓp timorem mortis, sunt illicita, quia non excusantur à toto, sed à tanto. Et horum omnium una cõis est rõ, quia legis & principis est præcipere actus uirtutum necessarios ad commune bonum: ut autem declaratum est, à uirtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam di, q̃ timor cadens in constantem virum excusat iuxta prædictam distinctionem, qñq; à toto, ut in his, in quibus omissio, uel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerumq; forte à iuristis extenditur. Qñq; aût excusat, sed à tanto coram Deo quamuis corã humano iudice excusiet à toto, ut in ꝓdictis patet: & tunc moriendũ est potius viro forti, quã incurrere obliquitatẽ etiam uenialem, Romę die 27. Decẽbris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS, de Missæ Sacrificio & Ritu, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus Cardinalis sancti Xysti, fœlicitatem.

MANDASTI olim P. beatissime, ut tanquã instructor nuncij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrime mihi libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante, in Eucharistia uerum Christi corpus & sanguinem, sed negante sacrificium Missæ. contra uniuersas etiã schismaticorũ Ecclesias, existimaui non esse expectandũ mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipias itaq; decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix Vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

VNICVS Magister omnium dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, ut aduersus hæreticos abstineamus à testimonijs, quæ nõ recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos nõ refutant. Quocirca aduersus hæreticos qui Lutherani nocantur, innitentes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missę, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamq; omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarũ fundamento, negationẽ sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ authoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum ut habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, unde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes ueritas, primum quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis, deinde quid

ex sacris

ex sacris scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demũ Lutheranæ obiectiones discutientur.

CAPUT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

CONSENTIUNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblati in cruce uerum corpus Christi, cum uero sanguine Christi consecratur, ueneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus, uel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirment in altari esse uerum Christi corpus, negant tamen illud uerum Christi offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorũ, siue pro uiuis siue pro defunctis. Et fundant utrũque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos ubi clare unica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Christi in memoriã passionis, & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacræ scripturæ.

CAPUT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scripturam esse institutionẽ immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite uigesimosecundo, specialiusque paulus ad Corinthios undecimo) ad iot post multas actiones Domini Iesu in cœna, eũ mãdasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia uerba sunt Iesu Christi, libranda ualde sunt, tum pronomen, Hoc, tũ uerbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶Ad intelligendum itaq; demonstratum per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ premittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus, accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro uobis frangitur, uel secundum Lucam, datur. Statimque subiunxit, Hoc facite in mei cõmemorationem. Pronomen itaq;, Hoc quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est ut demõstret uniuersitatem præmissorum.

¶Verbum, Facite multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, ut significaret, quod id, quod mandas, nõ cõsistit in dicere, sed in facere, quodq; dicere hic interueniens, non pp dicere, sed propter facere est ut intelligeremus, q uerba consecrationis sunt uerba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, ut significantius nõ diceret, hoc commemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dñs Iesus hoc idest uniuersa pmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc: mãdatur relatus ad recordanonem Domini Iesu.

¶Ex eo autem, q sub facere hoc, cõprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro uobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro uobis frangitur & datur, ac si diceret, Quod pro uobis immolatur neq; n. aliter frangitur aut dat nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro uobis, facere autem corpus meum, quod pro uobis immolatur ut sic, perinde est ac facere corpus meum, quatenus pro uobis immolatur.

¶Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte q si Dominus Iesus ob ueritatẽ dumtaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro uobis frãgitur, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea uidetis, seu quodcũq; aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo nõ formalis, quo adẽpto, omni tollitur certitudo sermonis, uagaremur, n. per infinita accidentia Dicendo itaq;, quod pro uobis frangitur, seu datur, formali sermone significat: facite corpus meum, quatenus p nobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶Porro ex eo q facere hoc in Christi memoriã, plus est quã cõsecrãdo facere corpus Christi (quia est & facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro uobis,) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis est immolari pro nobis (nã dari significat in genere offerri. frangi uero significat in specie modum offerendi, per fractionẽ. I.) dedit, n. seipsum Deo in cruce fractione manu, pedum ac lateris pro nob s, consequens est q mandante Domino Iesu, hoc facite in mei cõmemorationem, mãdatur hoc facite immolatiuo modo in mei commemorationẽ, facere. n. corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando, seu p modũ immolationis. nã sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nõ fit à nobis corpus Christi à quatenus immolatur, nisi intrinseca facto impleatur, uidelicet, & cõsecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod dat, & frangit nobis adiũcto tertio, uidelicet in Iesu Christi memoriam.

¶Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, ut perpendas quã quadret institutio institutioni, & facto facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidẽ agni Paschalis, instituta in memoriã eductionis de Ægypto, in facto cõsistebat immolationis, ita q ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter itaq; Dñs Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouũ nostrũ pascha seipsum, ut immolaret, dicendo, Hoc est corpus meũ quod pro uobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriã. Ac si uerbo dixisset, quod fuerat monstrare facto dicebat, quẽadmodum hactenus in memoriã exitus de Ægypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriã. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro ueteri loqueret, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando cõi cœna, & hoc facite immolando cõi mensa in mei commemorationem. Ita quòd ea ipsa surrogatione noui Paschatis ueteri significatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriã, intelligitur de facere immolatiuo modo, & immolatiuo modo fecerant uetus pascha.

¶Hũc autem esse germanum sensum mandati istius, testantur facta recitata à Paulo I. ad Corin. 10. Cõnumerat siquidẽ Paulus panẽ sanctũ, & poculũ sanguinis Christi inter immolata, supponat mẽsam nostrã inter altaria, dicet nõ edẽtes & bibẽtes de mẽsa Dñi inter comedentes & bibentes immolata ea quibus clarè patet, tum apostolos intellexisse mandatũ Christi, hoc facite in mei memoriã, de facere immolãdo Eucharistiã, tum apostolorum ipse Eucharistiã fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentũ, sed & sacrificium, tum in sacra scriptura, & non solum in usu Ecclesiæ libris Doctorũ, haberi immolationẽ corporis & sanguinis Domini uerba autem. Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, ut prudẽtibus loquor, iudicate uos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus? nonne cõicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne cõicatio corporis Christi est? q̃m unus panis, unum corpus, multi sumus, nã omnes ex eodem pane participamus. Videte Israelem secundũ carnẽ, nonne qui edunt uictimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, q simulacrum aliquid sit, aut q simulacris immolatum aliquid sit? sed q quæ immolant gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo aũt uos cõicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculũ Domini bibere, & poculum dæmoniorũ, non potestis mensæ Domini participes esse, & mẽsæ dæmoniorum. Hæc ille. Ea his enim manifestè patet, q postolum inter uictimas Israelis, & immolata dæmonijs recensere panem, quem frangimus, & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mẽsam dæmoniorũ, mẽsam Dñi, & intercedẽtes uictimas altaris Israel & edẽtes immolata dæmonijs, edentes de mensa Dñi & bibentes de illius poculo, & ea huiusmodi ratione arguere, q non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, uniuersa Pauli fabrica ex immolatis Deo uero ab Israele, quam immolatis dæmonijs à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tã clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, ut nostra clarificatione non indigeat.

CAPUT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERUM Lutherani negant in Missa, uidelicet q sit hostia pro expiatione peccatorũ, facile ex eodẽ Dñi Iesu mandato, eadẽ procedendo uia monstrant falsò negari. Nam Matth. 26. Dñs Iesus accepto calice nõ solum dixit, Hic est sanguis meus qui p multis effundet, sed adiũxit, In remissionẽ peccatorũ, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationẽ. Sub mandato itaq; hoc facite, comprehẽdit facere immolando sanguinẽ Christi in poculo, nõ solũ quatenus effunditur, sed & quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum: Sermo, n. formaliter significat, q quemadmodũ effusio sanguinis in remissionem peccatorũ est ipsa cruẽta hostia pro peccatis nostris, ita facere poculũ sanguinis, q effundit in remissionem peccatorum ut sic est immolare poculũ sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorũ, quatenus operatur remissionẽ peccatorũ, effundit n. in remissionẽ peccatorũ est operari remissionẽ peccatorũ, quãtũ est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Nõ igitur humana est adinuentio, sed intelligẽtia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus, & sanguinẽ Christi sub specie panis & uini in memoriã Domini nostri Iesu Christi, tũ hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, ut optima legis interpres cõsuetudo uniuersarum Ecclesiarum, nõ solũ Latinarum, & Græcarũ, sed Armenarum, Persarum & reliquarũ per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPUT

CAPVT V.

Obiectiones ex epistola ad Hebraeos contra sacrificium Missae.

ADVERSVS Haec duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epist. ad Heb. c. 7. usq; ad decimū inclusiuè. Et cōtra quotidianā quidē oblationē Eucharistię arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotū. Nā ibidem differentia ponitur inter Christū sacerdotē noui Testamēti, & sacerdotē ueteris Testamēti, q̀ ille est unicus, istū aūt oportet multiplicare: quia ille aeternus, iste tpalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talē hostiam, cui non sit est unicus sacerdos Christus sed oportet successiuè, secundum temporum successus sacerdotē sacerdoti succedere: ut oportere videmus in Missae sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis, nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium ueteris Testamenti & sacrificium noui Testamenti, quod illud repetebatur tum singulis diebus a sacerdotibus simplicibus; tū singulis annis a summo sacerdote: hoc uerò nec quotidie nec quotānis repetitur, sed semel oblatū est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificiū affirmare, q̀ oportet saepe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatae. Nā ibidem differentia inter sacrificium ueteris & noui Testamenti, ponitur, q̀ illic sanguine hircorum, &c. utebatur sacerdos: nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniēs ergo est, per nos offerri sub specie panis & uini, q̀ semel sufficientissimè oblatus est Christus a seipso.

CONTRA hoc uerò, uidelicet q̀ Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt et tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidē hostiarū ueteris Testamenti infirmitati ad delēda peccata, ascribit repetitio Hostiae. Si. n. peccata purgassent, desiissent offerri: & ibi noui Testamēti hostia tollēs peccata, non repetit: inconueniens ergo est, in nouo testō affirmare hostiā pro peccatis, quā oportet repetere: qualis est Missa. Secūdò, ex sufficiētia sacrificij Christi q̀ Christus unica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit oēs accedentes ad eū, &c. iniuria ergo fit sufficiētissimae Chri hostiae pro peccatis totius mundi, addendo hostiā aliā in nouo Testamēto pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitionis peccatorum: quia (ut ibi dr) ubi non restant peccata expianda, nō est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiae pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuersa sacrę Scripturae dicta circa noui testamenti sacrificium ac sacerdotium est unitas hostiae, simpliciter & absoluitèr immolatae semel in cruce ab ipso Chro secundū seipsum, & secundū quid immolatae quotidie ab eodē p ministros in Ecclesia sua. Ita q̀ in nouo testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiā siquidē cruentā agnoscimus Iesum Chrm in crucis ara oblatū semel pro peccatis totius mundi: hostiā uerò incruentā agnoscimus institutā a Chro, corpus & sanguinem eius sub specie panis & uini: ut citatae Scripturae testantur. Verū hostia cruenta & incruenta nō sunt hostiae duae, sed hostia una: q̀a res quae est hostia, est una met res, non. n. Chri corpus in nro altari est aliud ab illo Chri corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Chri in nro altari alius est ab illo Chri sanguine, q fusus est in cruce. Modus uerò hanc unā eandēq; hostiā immolandi, alter est, q̀a ille unicus substantialis ac primarius immolādi modus, fuit cruentus, utpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinē fundēs, iste uerò quotidianus externus et accessoriusq; modus, est incruētus, utpote sub specie panis & uini oblatū in cruce Chrm, immolatitio mō repñtās. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, unica est ex parte rei oblatae, & ex parte modi offerēdi, licet sit diuersitas, quia tñ ille modus. s. incruentè immolare, non est secundū seipsum tanquā disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat ut referatur ad cruentā in cruce hostiā, consequens est apud sapiētes, & penetrātes, q̀ ubi unū non nisi pp alterum, ibi unum duntaxat est, consequens inquā est non posse affirmari, propriè loquēdo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nole appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc q̀ est in hostia cruēta Chris in cruce & hostia incruēta, Christus in altari, sed esse unicā hostiam semel oblatā in cruce, pseuerātem mō immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi Eucharistia. Perseuerenō aūt hostiae in cruce oblatae fingimus in nostro altari: sed ex identitate rei oblatae in cruce & in altari habemus, ex eo. n. q̀ unum atque idem Chri corpus est, qd oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari, clare, patet, nō esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eā, quae in cruce oblata semel est, perseuerare alio tñ mō in altari, mediante Christo, Hoc facite in mei cōmemorationē. Si namq; iunxeris hęc duo, uidelicet, hoc facite, &c. in mei memoriā, perpendes q̀ unū atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chri memoriam, quod est illud unū atq; idē quod tunc frāgebatur & effundebatur, perseuerare sub specie panis & uini in memoriam Christi.

EX his igitur ad singula obiecta sigillatim diluenda descēdēdo, dr ad primum de unitate sacerdotis, q̀ in nouo Testamento unicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nro altari, nā. n ministri quique non in psonis propriis, sed in persona Chri consecrant corpus & sanguinem Christi, ut testantur uerba consecrationis, ac per hoc uices Christi agentes offerunt, nō enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi psona sub specie panis, corpus Chri, iuxta mandatū Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens esse affirmare hostiā in nouo Testamento, cui non sit est Christus, sed oportet succedere ministros, uidetur q̀ aliud est affirmare disparatā hostiam requirentem successionē sacerdotū, & aliud est affirmare perseuerantiā hostiae in cruce oblatae requirentem successionem ministrorum. Primum. n. dedeceret noui Testamenti statum. secundum autem consentaneum nouo Testamento est, ut iugis uigeat uictima nostra illa semel oblata.

¶Ad secundū ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Testamento nō repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio mō unicū sacrificium semel oblatum. & in modum pseuerādi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, cōcurrit ad sacrificium pp se, sed pp oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autē modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolae ad Hebre. testantur uerba illius, inferentia quòd si repeteretur noui testamenti sacrificium, oportuisset Christum saepe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestatur eloqui, non de repetitione illius modi a Domino Iesu Christo instituti.

¶Ad tertiū ex parte rei oblatae, dicitur q̀ cum hoc, q̀ Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundātissimè fuderit in cruce, quadrat ut perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa unica ac sufficiētissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmet hostia pro peccatis dicitur concedendo, quòd ex hostiae impotētia ad delenda peccata decreta est in lege ueteri repetitio eiusdē hostiae. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia nō repetitur in Missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur in qualibet Missa.

¶Ad secundum autē dicitur, quòd absit a fidelium mentib. etiā cogitare, q̀ ad supplendam efficaciam hostiae in cruce oblatę celebretur Missa: celebratur. n. tanquam uehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factae: ita quòd quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinē penetrauit coelos perseuerans sacerdos in aeternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadem epistola scribitur:) ita perseuerat nobiscū per Eucharistiam immolatitio mō, intercedēdo pro nobis. Sicut. n. sufficientia & efficacia summe sacrificij in in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cęlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendū p nobis. Nā quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in coelo, non derogat unicae intercessioni mortis Christi: ita nō, immo minus eidem derogat perseuerātia Christi immolatitio mō, ad intercedendum pro nobis, ut participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factae, quando ista intercessio fit p mysterium sub specie panis & uini: illa autem in coelo fit p Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si. n. derogationi locus esset, magis derogaret unicae mortis intercessioni, ut post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, q̀ sub specie aliena: illud nāque intercedere prae se fert quasi supplementum intercedēdi: hoc autem prae se fert cęremonialem intercedendi modum, nobis ualde consonum.

¶Ad tertium dicitur, quòd cū grano salis intelligendū est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: uidelicet per Christi mortem applicatā nobis per instituta a Christo sacramenta: in hoc. n. Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem a Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiae institutum ab ipso Christo immolatitio modo, ut declaratū est ex uerbis Christi & Pauli, Et ideo utqui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorū, Eucharistiae hostia prodesse potest illis ad remissionē peccatorū applicando efficaciam mortis Christi ad illos: non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad uegetationem animae, quemadmodū

cibus

cibus & potus corporeus negetur, corpus, sacrm enim Eucharistiæ quamuis immolatiuo modo institutum sit & pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentib. nō tñ est institutum pp hoc dūtaxat, sed pro aliis etiam bonis.

¶Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos, stat sacrificium Missę, q̃ Ecclesia catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensiue ibidē dictorū admissa ad Eucharistiæ hostiam: noui. n. q̃ iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Autor illius Epistolæ, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati a Christo condendo nouum testamentum relatiuè ad sacrificia omnia ueteris Testamenti. Visum siquidē est expedire claritati ueritatis Catholicæ, admittere hmōi extensionem, ut nulla ex parte hæsitādi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ die tertia Maij, M.D.XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de uio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS, *de Fide & operibus, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.*

PRÆCEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi sp parere fas est, nunc tñ & iucundum mihi est: uenena siquidem Lutherana de fide & operib. diffundi & in corde fidelium timens, cupiebam ut ire obuiā, & non nisi paulo ante beatitudinis tuæ mandatū cogitauerā animū ad scribendū tractatum hunc appellare. Suauissima itaq; hæc obedientia uenit, utinā & Christi fidelib. fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiā censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicā doctrinam de æterna salute hoium p fidē Mediatoris Dei & hominū hois Chri Iesu, docēt hoies cōsequi remissionē peccatorū p fidem in Iesum Christū, extēdendo nomen fidei ad credulitatē, qua peccator accedens ad sacramētū credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et usq; adeo magnipendunt hanc credulitatē, ut dicāt eā assequi remissionē peccatorum ex diuina promissione. Aiūt enim q̃ nisi homo habeat hmōi firmā credulitatem diuini Verbi, iniuriā facit diuino Verbo, minus credēdo diuinæ pmissioni; si aūt firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramētū, uerè iustificatur, alioqn non esset vera & efficax diuina promissio.

¶Nonnulli quoq; Lutherani usq; adeo extollūt hmōi fidem, ut eā assequi remissionē pctōrum antequā peccator hēat charitatē, doceant ea rōne: quia fides iustificans distinguitur contra legē longo sermone a Paulo Apostolo, charitas aūt comprehēdit sub lege, qm diligere Deū ex toto corde, &c. est primū & maximum mandatū in lege, ut Dñs in Euangelio dicit Matt. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in præcecitatis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat enim de illa sacræ literæ tradūt, q̃ iustificat hoies, & aliud significat credulitatem qua hō credit se iustificari p Chrm & sacra, nā fides iustificans est q̃ significat id quod p eius diffinitionē manifestatur ad Heb. 11. dicendo q̃ fides est sperandarū substātia rerū, argumētū non apparentiū. Sic. n. sumpta est una triū uirtutum theologaliū, dicente Paulo, Nūc aūt manēt fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, q̃ est donum Dei, ut dicitur ad Eph. 2. p quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & ex qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶Fides aūt significans credulitatē, est qua iste hō credit se iustificari, hic nunc suscipiēdo hoc sacrm ex merito Chri, multū distat a fide primo mō sumpta. Quod declarat, tū ex parte rei creditæ, qm fidei non pōt subesse falsum, credulitas aūt ista potest falli. Et rō est, qa credulitas ista est de singulari effectu hic nūc, & in hoc pendens partim ex fide necessarie ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto. n. est de merito Chri & sacris, imperatur a fide, pro quāto aūt est de effectu hic nunc in seipso ex humana pueniit coniectura. Nam sub fide Chriana clauditur, q̃ quilibet cōfidens in merito Christi, & ritè intus & & extra suscipiēs sacrm, iustificatur ex diuina gr̃a, sed non extēditur Christiana fides ad credendum, q̃ ergo nunc sim intus & extra suscipiens ritè sacrm, quēadmodū ex Chriana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse uerū Chri corpus, sed Christiana fides nō se extendit ad credendū, q̃ in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi; qm hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides oīum Christianorum est una, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus dñs, una fides: pspicuū est aūt q̃ sub fide quæ est in me, non cōuenit credere q̃ ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut q̃ in illa hostia est corpus Chri, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectū huius sacri in hoc nomine comprehenditur. Ex unitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis a fide. Et ppterea primus in hac re Lutheranorum error est, q̃ ea quę attribuūtur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, semper. n. cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorū, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in præcecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dñt, q̃ hmōi credulitas assequitur remissionem pctōrum, pōt & bñ & & male dici & intelligi. Nā si dicatur & intelligatur, q̃ hæc credulitas formata fide & charitate assequitur ueniā pctōrū, uerum est, si aūt secluditur charitate formatiuo, falsum est, qm, ut Augu. dicit 15. de Tri. c. 18. nullū est isto Dei dono excellentius, solū est qd diuidit inter filios regni æterni & filios pditionis æternę.

¶Et scito, q̃ hæc credulitas cōis est oībus deuotè accedētibus ad sacramenta, nā quilibet deuotè accedēs ad quodcūq; sacramētum, credit suscipiēdo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioqn nō accederet. Sed nō est par in olb. ista credulitas, unus. n. magis credit se iustificari, quā alter, & regulariter, cū hæsitatione de opposito inest deuotis mētib. ista credulitas, qa nulla Scripturæ authoritate, nullo Ecclesiæ documēto docemur, oportet nos hmōi credulitatē habere absq; hæsitatione aliqua. Rō aūt hæsitandi est, quia cōiter nullus scit, an ex parte sui impedimentū aliquod inuenietur suscipiēdi donū remissionis peccatorū, nullus regulariter scit an ipse desit gratię Dei, & ppea sic hæsitans, nullā iniuriam infert diuinę promissioni, qm non hæsitat ex parte Dei, nō hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte sacramēti, sed hęsitat ex parte sui: scriptū est. n. Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc cōem hæsitationē de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorū istius uiri nunc deuotè conuerti ad Deū) Ioel Propheta, ca. 2. nam de iis qui conuertēdi erant ad Deū ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus, & ignoscat? Neminē ergo eorū, qui conuertebant, certum esse, sed quēlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶Et confirmatur, quia credulitas hæsitatio non rōnabiliter tollitur nisi ex aliqua triū causarū, uidelicet uel diuina reuelatione, q̃ in proposito non hēt locū, quia quāuis Deus reuelauerit, q̃ oēs, qui ritè intus & extra cōfidunt se consequi remissionem peccatorū per meritū Christi consequuntur illam, non tñ reuelauit, q̃ iste nunc ritè conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorū conuincentiū ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonię conuincunt eū, qui nunquam egressus est è Roma, ad credendū q̃ inueniatur insula Calicut, seu Taprobane. clarū est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari nō interuenire testimonia conuincentia intellectū ad credendū hūc effectū nūc in seipso. Vel ex qualitate testiū, puta quia sunt omnes exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo,

quod

quòd Spiritus sanctus contestatur spiritui nostro quòd sumus filij Dei. Nam hæc contestatio præsupponit remissionem peccatorum factam, quia præsupponit illum, de quo testatur esse filium Dei, ut clarè ipsa lita sonat credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non psupponit remissioné peccatorũ in illo, sed apprehendit illam, ut pcedens apprehendit qd sequit. Voluntarium igit dogma est, dicere q hmoi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. infallibiliter dat remissioné peccatorũ. Et ið à Leone x. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicétes Peccata nõ sunt ulli remissa, nisi te remittéte sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatũ maneret, nisi remissum crederet, nõ.n. sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet ét credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui pp tuam cõtritionem, sed pp uerbũ Christi. Quodcunque solueritis, &c. hic inquam confida si sacerdote obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutũ, & absolutus uere eris, quicquid sit de cõtritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius aũt est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittunt peccata: qđ sic clarissimè conuincit. Impossibile é ex inimico reddi amicũ sine amicitia, cũ amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quẽadmodũ nec albũ sine albedine intelligibilis est. Sed cũ homo ex iniusto fit iustus per Christũ, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo ad Ro. 5. Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortẽ filij eius: reconciliatio.n. amicũ reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deũ: est.n. amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & q manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidẽ (.s. primę Ioannis quarto.) Diligimus Deũ, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo.n. amore consistit amicitia: ergo p charitaté formaliter fit remissio peccatorũ. Ita q una atq; eadẽ res est, q̃ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, scdm rõnes diuinarũ rerũ atq; actionum, quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito uoluntati, & voluntate rectæ rõni, & recta rõne Deo scdm rõnes eorum, quæ de eo, ac cælesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem cęlestis patriæ: iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autem politia in cœlis est: & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti.n. oẽs attribuũt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus uerbis dilectionem esse proximam cãm remissionis peccatorum testatur coniunctio. Qm, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ suæ Epist. cap. 4. ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epist. cap. 5. ait, Omnis qui credit, q Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in cap. 3. dicit, Nos scimus, q translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est unam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, ut habetur primæ Ioannis 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione uerificatur translatio de morte ad uitam.

¶Paulus demũ Apost. ad Ro. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem aũt nõ habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Galatas quinto Christo Iesu neq; circuncisio aliquid ualet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti, attribuit ualere in Christo. Perspicuum est igitur, uerissimam esse communem Ecclesię doctrinam, q non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita q autoritates anthenticæ sonantes, iustificari nos per fidem, intelliguntur ad istam de fide formata, amicitia diuina, quam uocamus charitatem.

¶Ad obiectioné aũt in oppositũ (ex eo q fides distinguitur cõtra legẽ, & dilectio comprehẽditur sub lege) respondetur q legis nomé aliter sumitur a Christo, cũ dr, q hoc est primũ & maximũ mãdatũ in lege: & aliter sumit, cũ fides distinguit ab Apostolo cõtra legẽ. Nã Christus utitur Legis noíe, ut comprehendit oĩa mãdata diuina, scripta in libris Moysi. Apostolus aũt utit Legis noíe arctius, ut distinguitur in præcepta moralia, cęremonialia, & iudicialia. ¶Nec ego fingo hãc distinctioné, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, ut ét aduersarios oporteat eis assentire. Quòd.n. Christus utat sic larga Legis noíe, ex eo conuincitur, q in eodẽ tex. Deut. 6. ubi citatur pceptũ de dilectione Dei immediate añ ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Israel, Iehouah Eloe noster, Iehouah vnus: sub eodẽ ergo cõtextu legis ponũtur pceptũ fidei, ut credatur Deus unus duntaxat, & pceptũ dilectionis eiusdẽ Dei, ut intelligamus, q nõ magis sub lege clauditur pceptum charitatis, q̃ pceptũ fidei, loquendo de lege largo uocabulo: ut hinc ét clarè pateat, q quẽadmodũ fides distinguitur contra legẽ ab Apostolo, charitas quoq; pariter distingui cointelligitur contra eandẽ legẽ. Loqui aũt Apostolum de lege, seclusis iis q̃ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, q appellat eã legem factorũ, & dicit eã seruari naturaliter ab Ethnicis: ait.n. ad Ro. 2. Gentes, quæ legem nõ habent, naturaliter ea q̃ legis sunt, faciunt: certũ est.n. q non faciunt naturaliter ea quę charitatis sunt. Æquiuoce igitur utitur obiectio hæc Legis noíe, & propterea nihil ualet: dilectio.n. Dei clauditur sub lege factorum, contra quã distinguitur fides, sed sub eadẽ lege, sub qua clauditur fides, ut patet Deu. 6. ubi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nr̃a non esse meritoria gratiæ, nec uitæ æternæ, nec esse satisfactoria p peccatis, eo q sufficientissimè Christus meruit nobis gratiã remissionis pctõrum, & uitã æternã & sufficiẽtissimè satisfecit pro oĩbus: & proinde nefas esse attribuere operib. nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis pctõrũ) aut uitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nã hoc redundat in opprobrium Christi, q̃quidẽ quod est proprium Christi attribuere nobis, blasphemia est: & detraheret meritum ac satisfactioni Christi, utpote insufficiẽtib. si opus esset meritis & satisfactionib. nostris. ¶Fulciuntur autem hæc multis sacræ Scripturę authoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per nostra opera remissioné peccatorum, probatur ex eo, q Paulus ad Rom. & ad Gal. pbat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iustus ex fide uiuet: & ad Titum scribit, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex uobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶Quòd uerò p opera nõ mereamur uitã ęternã, sed per Dei donũ, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, uita æterna. Ad idem quoque & ad probandũ simul, q opera nostra, quãtũcunq; iusti simus, nõ sint satisfactoria p peccatis, affertur illud Luc. 17. Cũ feceritis oĩa quæ pcepero uobis, dicite, qđ debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si.n. facientes oĩa pcepta Christi, sunt serui inutiles, ergo non merẽtur mercedẽ: ergo multo magis qui non seruauerunt omnia pcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciẽdum. ¶Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta a Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non ut sint meritoria æternæ uitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTEQVAM declaretur, opera nr̃a esse, uel nõ esse meritoria, pbãdũ est summariè, qđ Meritum significet, & qualiter a Theologis itelligatur in operib. nr̃is in pposito. Meritũ appellat uolũtariũ opus siue internũ, siue externũ, cui iure debet merces, seu pmiũ, dicẽte Apostolo Ro. 4. Ei q operatur, merces nõ imputatur secundũ gratiam, sed secũdũ debitũ. Et ppea ad meritũ cõcurrũt quatuor, uidelicet psona q̃ meretur, & operatio uoluntaria, q̃ est ipsum meritũ, & merces debita merito, & psona reddẽs mercedẽ: frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona, reddendã sibi mercedẽ.

Et qm̃ de nostro merito apud Deũ est quæstio, oportet declarare quõ verificatur, homines mereri à Deo mercedem sui operis: difficile.n.apparet, q̃ operi nostro reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: sed est ius secundum quid, multo minus q̃ ius filij ad patrem, & serui ad dñm, quantò minores sumus nos relati ad Deum, hoĩe seruo relato ad hominem dñm eius, & filio relato ad carnalem patrẽ, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, ut scribitur in 5. Ethic. inter seruum, & dñm inter patrẽ & filiũ nõ est ius simpliciter & absolute, sed ius secundũ qd, multo minus est ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanq;, q̃ quicquid est seruus est domini sui, & filius non põt æquiualens reddere patri, negatur inter dñm & seruum inter patrẽ & filiũ ius simpliciter & absolute. Multo autẽ magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus põt homo Deo reddere æquiualens. Non põt igitur homo mereri aliquid à Deo, sic q̃ iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato vt sit longè minus q̃ ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tã attenuatũ ius inuenitur inter hominem & Deũ absolute (qm̃ absolute loquendo, omnis bona operatio uoluntaria hominis debetur Deo & quãto potioribus & pluribus bonis operibus internis uel externis pollet homo, tanto plus Deo dẽt. quia ipse Deus operatᷣ in nobis & uelle & perficere & oĩa opera nostra) sed hoc attenuatũ ius est inter hominẽ & Deũ ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc ut sint meritoria è Deo. Quod probatur ex eo, q̃ qñ homo meretur aliqd à Deo, Deus non fit, nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo. si enim hoc attenuatum ius esset inter hominẽ absolutè & Deũ, Deus deberet homini mercedem quã meruit, sed perspicuũ est Deũ nulli debere, dicẽte Paulo ad Rom. 11. Qui ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus dẽt, ut adimpleat uoluntatẽ suã, qua constituit humanũ operi esse meritoriũ reddendo homini mercedẽ operi. Et hæc sunt uera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus aũt est p̃supposita cõuẽtione facta iter Deũ & hoĩem de aliquo, nã quẽadmodũ inter homines, si dominus pactũ aliquod cũ seruo suo facit, nascitur de ius inter seruũ & dñm: Ita si Deus dignetur pactum facere cum hoĩe, nascitur ius inter hoĩem & Deũ, quo ad illud, de quo pactum est. Sæpe.n. legimus in ueteri Testamento, Deũ dignatũ esse pacisci cum hoĩbus. Genesis.n.9. scribit̃ pactum Dei de non futuro amplius uniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus iniit Deus cum Abrahã de terra Chanaan dãde semini eius & Gen. 17. fœdus circũcisionis scribitur, & Exodi. 24. Moyses dicit, Hic est sanguinis fœderis, &c. Hiere. quoq; 31. de fœdere nouę legis ac ueteris Deus manifestè loquitur. In nouo aũt Testamẽto Saluator noster manifestat Deũ sub specie patris familias cõducẽtis operarios ad uineã conuenisse cũ operarijs de mercede diurna, ut patet Matth. 20. cõuentione, inquit facta de denario diurno, misit illos in uineã. & rursus, Nonne pacto cõuenisti mecũ? Ex his.n. manifestũ fit, q̃ rõ meriti ẽt iure p̃t inueniri in opibus nostris relatis ad primũ, de quo conuentio facta est cum Deo. ¶ Verumtamen scito q̃ quantumcunq; interueniat pactũ de p̃mio inter Deũ & hoĩem: nunquã tñ Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi: ita q̃ præsupposita conuentione debeatur quidẽ operibus nostris præmium de quo cõuentio facta est: sed Deus non propterea fit illius p̃mij debitor nobis, sed uoluntati suę priori, qua dignatus est pacisci nobiscũ & p̃pterea uerissime profitemur, q̃ Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaq; rõ meriti põt inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deũ (secundũ ius attenuatum, uel secundũ fœderis) & nunquã Deus debet nobis Et hęc sint pręlibata, ut intelligant omnes uoces proprias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.

Reuelauit nobis Deus ĩ sacris literis humana opera mereri apud Deũ aliquid Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ scripturæ locis, de hoc scito, q̃ ubicũque p̃mittit Deus homini mercedẽ, ibidẽ cointelligitur meritũ: eo qd̃ merces & meritũ, correlatiua sunt: meritũ.n. est mercedis meritũ, & merces est meriti merces, & p̃pterea absq; alia declaratione cũ leges in sacra Scripture Deũ p̃mittere mercedẽ homini, cointellige meritũ hoĩs respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuũ est aũt in utroq; testamẽto p̃mittere Deũ mercedẽ homini, nã Gen. 5. dicit Deus ad Abrahã, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dr̃, Ecce Dñs ueniet, ecce merces eius cũ eo. & Ezech. 29. scribit̃, Filij hoĩs, Nebuchodonosor rex Babilonis seruire fecit exercitũ seruitute magna aduersus Tyrũ: & merces nõ est reddita ei, &c. & subiungit Deus: & erit merces exercitui eius terra Ægypti. Matth. quoq; 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedẽ. Apoc. quoq; 22. dicit Deus, Ecce uenio cito & merces mea mecũ est, ut reddã uniquiq; secundum opera illius. Ex his.n. clare patet nõ solũ opera Sanctorũ esse meritoria alicuius boni à Deo, sed ẽt opera iniquorum, imo & Ethnicorum, rex.n. Babylonis, & exercitu eius Ethnici erãt, nec ex intẽtione seruiendi Deo, obsederãt Tyrũ & tñ testat̃ Deus meruisse mercedẽ, & decernere, quod Ægyptũ dabit illis in mercedẽ, ut intelligamus tam benignã esse bonitatẽ diuinã, ẽt ordinando humana bella in suiipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quãuis iniquis, q̃ sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc.n. documentum magnum habemus, q̃ multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominũ, quod sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deũ aliquorũ bonorũ, sed non vitæ æternæ: & p̃pterea monstrandũ superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorũ sunt meritoriæ ęternę uitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces uestre multa est in cęlis: p̃spicuum est.n. q̃ in mercede cęlesti eorũ qui patiuntur p̃p Christũ, primũ tenet locũ beatitudo, q̃ uocatur uita ęterna. Matth. quoq; 20. describendo mercedẽ datã operarijs dr̃, q̃ acceperũt denariũ: p̃spicuum est ẽt q̃ denarius merces oĩbus operarijs in uinea Dñi, est uita æterna. Paulus quoq; 2. Tim. 4. scribit, Bonũ certamen certaui cursum consummaui, fidẽ seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dñs iustus iudex. p̃spicuum est.n. q̃ corona Pauli p se primo claudit beatitudinẽ: & nisi merces esset debita p̃missis operibus, nequaquã uerificaretur, q̃ quatenus iudex Dñs reddet illi coronã: manifestè.n. uitam æternã sibi iure deberi p̃p relata opera docet. Idem quoq; manifestat Dñs Matth. 25. describẽdo q̃ cum iudicabit mundum, p̃p opera misæ dabit vitam æternã. Esuriui.n. & dedistis mihi manducare, &c. concludit̃.n. Et ibũt hi in supplicium æternum: iusti uerò in uitam ęternã. Quod.n. à iudice dicitur ex diuersitate operũ, secundũ q̃ opera merẽtur, datur: alioquin afferret non causam pro causa, ex his.n. manifestum est, nonnullorũm bonum opera meritoria esse æternæ uitæ secundum sacras Scripturas Et quod plus est, ex Matt. 20. hr̃, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus. Augustinus. Gregorius, & Chrysostomus denariũ omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æterna vitæ.

Tradunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ uitæ, eo q̃ à charitate, & gr̃a gratũ faciẽte, à Spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent q̃ quãuis opera humana, quatenus procedũt ex libero arbitrio nõ sunt meritoria æternæ uitæ (nisi ex quadã congruitate, qua congruit homini recte vtenti libero arbitrio in ijs q̃ Dei sunt, Deũ largiri scd̃m abundantiã suæ gratiæ) quatenus tñ sunt à Spũ sancto habitãte in hoĩe p̃ gratiã & charitatẽ, sunt meritoriæ ęternæ uitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquã semen Dei. 1. Io. 3. cuius uis se extẽdit ad producendũ fructũ: ita q̃ quẽadmodũ actioni seminis debet naturali iure fructus, ita diuinę gratię in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioan. 4 fit in homine habẽte illã, fons aquæ salientis in uitã æternã, ubi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in uitã æternã. Et dicendo quòd gratię data, fit in homine fons aquæ ascendentis in uitam ęternam, docet q̃ mediante operatione ascendit in uitam æternã. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia uis Spiritussancti habitantis in hoĩe non est impar ad acquirendum æternam uitã, & ad efficiendum q̃ operibus eius in nobis debeatur æterna uita.

¶ Clarior aũt ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, q̃ meritũ uitæ æternæ non est tã actio nostra, quã actio Christi capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph 4 & ad Col. 2. homines in gr̃a cõstitutos, esse Christi capitis mẽbra uiua. Item q̃ Chr̃s caput cum hominib. uiuis eius mẽbris nõ est sicut vnũ corpus politicũ (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatæ) sed constituit vnũ corpus, quẽadmodũ est unũ corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat mẽbra sua, & per iuncturas, ac nexus spirituales unit mẽbra corporis, ut clarè patet ex uerbis Pauli. Huic autẽ præsupposito adiunge, quod ẽt sacra Scriptura tradit, uidelicet & passiones & actiones uiuorum Christi mẽbrorum esse

passiones

passiones & actiones Chri capitis. Et de passionibus qdē testatur ipse Chrs Act. 6. Saule Saule, qd me psequeris? cum tñ ille persequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriā Galatarū, q Christus crucifixus fuit in eis, pculdubio in cruciatib. eorū pro Chro ppessis. De actionib. uerò testatur Paulus, scribēs Corin. in 13. c. secundæ Epistolæ, An experimētū quæritis eius, q in me loquitur Chrs? & uniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego, iam non ego, uiuit aūt in me Chrs. Ex quibus fit, q uerissimè dicere possum, mereor ego, iā nō ego, meretur aūt in me Christus: ieiuno ego, iā nō ego, ieiunat aūt in me Christus: & sic de aliis operationibus uoluntariis, quas Chri mēbra uera exercent pp Deū. Et isto mō meritum æternæ uitæ non tā attribuitur operib. nostris q operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita q hinc discernitur inter meritū æternæ uitæ in Infantibus baptizatis, debetur æterna uita merito duntaxat Christi illo, qd meruit Chrs in hac uita mortali degēs, patiens & moriens: adultis aūt proficientib. in gra debetur æterna uita dupliciter: primò ex iure meriti Christi, quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Chrs caput in adulto, & p adultum impetrādo meretur. Conuaoit aūt diuinæ liberalitati, ut utroque mō cōlicet meritum æternæ uitæ adultis Dei filiis: nā ut dr ad Ro. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum uitæ æternæ utroque mō, q pri mo tñ: nam isti Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratiæ unionis personalis, qua Verbum caro factū est, & hoc ius conuanit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritū obedientiæ eius vsq; ad mortē, dicente Paulo ad Phil. secundo. Factus obediens vsq; ad mortē, mortem aūt crucis: pp quod & Deus exaltauit illū, &c. Chro igitur duplici iure habenti gloriā, conformiores reddimur duplici quoqua iure acquirentes uitā æternā, uidelicet & sine nro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quēadmodū ad Christi excellentiā pertinet, q ēt proprio merito acquisierit immortalē corporis uitam, & gloriā sui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Christi pertinet ut cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam uitam. Omnium. n. diuinissimū est, inquit Dion. cap. 3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere uitam æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Quamuis cōueniamus in hoc, q opera existētiū in peccato mortali nō sunt meritoria æternæ uitæ, nec sūt meritoria remissionis pctōrū, multū tñ esse utilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorū ad remissionē pctōrū cōsequendā sacra tradit Scriptura: nā etsi nō hñt uim meritoriā remissionis pctōrū: habent tamen uim impetrandi remissionem peccatorum: ita q per modum supplicationis multū ualent ad consequendū remissionē pctōrū a diuina largitate. Et quidē q oratio multū vtilis sit ad remissionē peccatorū cōsequēdā testat Saluator, Luc. 18. inducēs Publicanum orantē, Deus propitius esto mihi peccatori: sic. n. cōsequutus est veniā. De ieiunio uerò testatur Ioel in psona Dei, Cōuertimini, inqt, ad me i toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & plāctu: ibi. n. subiungitur, Quis scit si conuertat Dñs, & ignoscat? De eleemosyna quoq; testatur Daniel, capitulo quarto, consulēs Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimotertio scribit, Beneficentiæ, & cōionis ne obliuiscamini, talibus. n. hostiis conciliatur Deus. Et idē est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & id genus reliquis.

¶ Suprà hanc aūt uim simplicē, tradit sacra Scriptura maiorem quandā uim impetrādi in obseruatione uniuersorū mandatorū Dei. Ezec. n. 18. docemur, q cōuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionē pctōrum, dum dr, Et dixistis, non est æqua uia Dñi, audite ergo domus Israel, nunqd uia mea nō est æqua? Nonne uiæ uestræ nō sunt æquę? cū. n. auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatē, morietr in ea iniquitate quā operatus est: & cū auerterit se impius ab impietate sua, quā operatus est, & fecerit iudicium & iustitiā, ipse animā suā uiuificabit: considerās. n. & auertens se ab oībus iniquitatib. suis, quas operatus est, uita uiuet, & nō morietur. Quæ uerba testantur, q in hoc consistit uiarū Dei æquitas, ut sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortē animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ uitā: reuelatus. n. Prophetæ, q tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona pp Deum) ut Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarū, quod est dare remissionem peccatorum, & uitam gratiæ.

¶ Ampliorē quoque impetrandi uim hmōi operibus hoium subiectorū peccatis reuelauit Deus Isaiæ, c. 1. Lauamini mūdi estote, auferte malum cogitationū uestrarū ab oculis meis, quiescite agere puerse, discite bñfacere, quærite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduā, & arguite me, dicit Dñs. Si fuerint peccata uestra ut coccinū, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, ut a sordibus conuersis ad iustitiæ & misericordiæ opera seipsum obnoxium arguendum Deum, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus hēmus bona, q impiorū opera non solū sunt utilia ad remissionē peccatorum, sed q cū ex corde redeunte ad Deū prodeunt, ita comitem habent diuinā benignitatē, ut & terminentur ad remissionē peccatorū, & tanquā ex conuentione impetrent illam. Verè benignissimus erga nos est Deus prouidendo, vt quā in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorū, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, aliisq; bonis operib. ualeamus. In hoc. n. immēsa charitas diuina erga peccatorū salutē commendatur, ut ēt nostris quāuis impiorū bonis operibus uim impetratoriā remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et pter hæc (ut in capite septimo, ex uerbis Ezechielis monstrandū est) sunt meritoria alicuius tēporalis Boni a Deo. Ex quibus patet inducēdos esse peccatores ad bona opera, quia uerè utilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cūm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Quia Lutherani satisfactionē auferunt ab operib. nris, superest declarādum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est da statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratię: & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpā, vel quo ad pœnam. Dicimus itaq; primò, q nulla nostra opera sunt satisfactoria p peccatis nostris quo ad culpā, quia nec facta i statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, ut patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitā ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, qbus offendimus Deum, offerendo uitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundò, q nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nris, quāuis prius abolitis in sacro pœnitentiæ. Et id in promptu est, qa cū remittitur a Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tā copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, ut cū remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendū residuū pœnæ: & propterea si in residuum lapsus est, & iterū factus est inimicus Dei, antequā illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostis, non pñt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, q opera pseuerantis in amicitia Dei nullū habent impedimētum ad hoc q sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò dicendo, q cum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam oēm: ita q non remanet obligatus ad pœnā cōsecutus peccati ueniam a Deo. Hoc. n. manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regum duodecimo, q quamuis Dauid cōsecutus fuerit remissionē peccatorum, dicēdo, Peccaui Domino, non tñ consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, ut Scriptura testatur. Deinde errant, q tollunt ab operibus uiuorum Christi mēbrorum uim satisfactoriā pro pœna non remissa. Hoc. n. contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iā nō ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholicæ usui, quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum uerè pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsa ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Superest obiecta diluere: Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solūm nostris, sed totius mundi, originalibus, mortalibus & ve-

nialibus,

nialibus, iuxta doctrinam 1. Io. 1. & propterea nō ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera minorum Christi mēbrorū meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti Christi cōicat mēbris eius uiuis, ut illorū quoq; opera sint meritoria & satisfactoria. maior. n. gratia Christi nobis confert cōicando nobis, quòd ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶ Cum autem obijcitur id quod est proprium Christi non esse his attribuendum, respōdemus ꝙ non est nobis attribuendū eo modo, quo est propriū Christo: pōt tñ nobis alio modo attribui, uidelicet per communicationem, sicut qđ est ꝓprium Deo nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo potest tñ ꝑ communicationem ab alijs, participari. Verbi gratia, uidere diuinā essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest uidere Deum sicuti est, sed solus suapte natura uidet seipsum) potest tñ ex gratia cōicari uidere Deum, participatiuè: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in ꝓposito mereri uitam æternam est proprium Christo, intelligendo mereri ex ꝓprijs uiribus: quod tamen pōt communicari membris eius uiuis, non ut mereantur ex proprijs uiribus, sed ut mereantur ex uirtute capitis Christi. & similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito aūt remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non cōicari uiuis Christi mēbris, eo ꝙ opera eorum præsupponūt remissa fuisse eis peccata: nullus aūt meretur id quod præhabet: sed omne meritū est rei nō habitæ. Et hæc est rō, quare Christus cōicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cœlestem beatitudinem, & non cōicat eis mereri remissionem peccatorum: quia uidelicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac uita, remissionem aūt peccatorum iā habuerunt in hoc ipso, ꝙ fuerunt facta membra Christi: nullus aūt meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, ꝙ nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi ꝑ merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactiōis Christi ꝑ seipsū met ad seipsum met Christum, ut caput operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad authoritates uniuersas sonantes, ꝙ nō meremur ꝑ nostra opera remissionem peccatorū, non oportet rñdere, quia in hac conclusione oēs cōuenimus. Ad authoritates uero inductas ad probandum, ꝙ non meremur uitam æternā per opera nostra respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei uita æterna, respondetur, ꝙ utiq; nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex uirtute Christi capitis in nobis, mereri uitam æternam, non enim dicimus, quòd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur uitam æternam.

¶ Ad id uero quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadē distinctione rñdetur, ꝙ nos quantūcūque oīa Christi ꝓcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, q̃ sunt domus patris cœlestis, inuenimur inutiles ad ea q̃ sunt pulitiæ nostræ, q̃ in cœlis est, qualia sunt remissio peccatorū gra Spiritussancti, charitas, & cætera ꝓpria filijs Dei. Et in ꝓptu rō est, qa nos quatenus à nobis operātes, sumus tā infirmi, ut nō possimus ascēdere ad cōferendū aliqđ supremo ordini opprobiorum bonorū filiorū Dei. Cū qua tñ ueritate stat, ꝙ nosmet, quatenus ex Christo in nobis capita sumus operātes, ut illius mēbra uiua, multū conferre possumus ꝑ ista opa politiæ cęlesti & patern ꝗ domui: qa ut sic sumus eleuati ī ordinē filiorū Dei, nec ut sic sumus inutiles. sed mēbra utilia paternæ domui & cęlesti politię.

¶ Et si ex hoc Christi documento argumentū fiat contra utilitatem iustorū operum in statu peccati mortalis ad impetrandū remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in cap. 10 siquā fiat argumentum ad inferendum, ꝙ bona opera non sunt utilia ad impetrandum remissionem peccatorum, respondendū est ꝙ orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, nō sunt utilia ad remissionem peccatorū impetrandum, sed quatenus a sīata diuina benignitate ordinantur ad impetrandā remissionē peccatorum, sunt ualde utilia ad impetrandum illā: ꝓp hoc. n. apud Ezechielem appellantur uiæ Dei, & non uiæ nostræ: ꝓuidit siquidē diuina bonitas ut multa impetremus, q̃ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas, (ut Christus, Esaias, Ezech. & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deū, ut im impetraturi sint remissionibus peccatorum à diuina mia ꝑ Christi meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum utilia sunt non ad merendum, nō ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorū.

Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quę in quæstionem uertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem Romæ, die 13. Maij, 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS,

De communione sub utraque specie, de integritate Confessionis, de Inuocatione Sanctorum aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuisus.

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, atqa communionem populi sub utraque eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum, ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his non absolute, sed quatenus pendet ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ authoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non prodarunt nostra hæc, speramus tamen utilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad consulandum fidelium mentes. uidere. n. in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub utraque specie.

LVtheranis non sat est, ipsos communicare sub utraq; specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tātum specie: quia tum ex usu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub utraq; specie. Proinde opus est discutere secūdum Scripturas sacras utrunq;, ut uidelicet manifestemus nec ex ui usus Christi, nec ex ui præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidē patefacto, clarum erit non teneri populum ea diuina lege ad communionem sub utraque specie.

¶ Quòd igitur Saluator noster in ultima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, usus est hoc sacramento sub utraque specie, cōicando Apostolos (ut Euangelistæ testantur) hinc infertur, ꝙ sacerdos non nisi sub utraq; specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes cōmunicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos aūt facilè manifestamus usum Christi & Apostolorū, non habere uim legis, ꝙ similī mō distribuatur populo Eucharistia. nā si illa usus Christi uim legis haberet, non obligaremur ad quædam in usu illius distributionis seruata, & ad quædā non, sed ad omnia in illo usu seruata. perspicuū aūt est, nos nō obligari ad oīa illa in distributione facta a Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc unum, uidelicet dare sub utraq; specie. Quod. n. non teneamur ad seruandum omnia, patet: tū quia Christus fregit, fractamq; dedit speciem panis: ridiculū aūt est dicere, ꝙ sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tū quia Christus distribuendo, nō immisit in ora Apostolorum Eucharistiā, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculū autem est dicere, ꝙ sacerdos tenetur non immittere Eucharistiā in os cōmunicantis, sed dare in manū illius, ut ipse sū communicet: tū quia Christus distribuit hoc sacramentū Apostolis post Cœnā. plus autem q̃ ridiculum est dicere, ꝙ teneamur communicare post Cœnam, illicitumq; sit dare Eucharistiā ieiunis: tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen uniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistiā uti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his ei in omnibus clare patet, quòd distributio Eucharistiæ, qua usus est Christus, non habet uim legis, statuentis ut similiter fiat distributio a nobis.

¶ At si quispiā contēderit in hoc uno imitandam esse Christi distributionē, ꝙ sub utraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christū dedisse sub utraqua specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinē eorū, qui crede-

debant in illā, ut uel ex hoc sat sit inferre ab exēplo Christi, ergo successoribus Apostolorū danda est Eucharistia sub utraq; spē: non n. plus inferri pōt ex Christi distributione. non igitur inferri pōt, ergo uniuersis Christianis danda est Eucharistia sub utraque specie. Patet itaq; q̄ ex sensu Christi non pōt inferri illicitam esse cōionem populi sub altera tm̄ specie. Et multo minus inferri hoc pōt ex usu Ecclesiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in 1. Epistola ad Corinthios: usus. n. solus particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de usu.

¶ Discutienda sunt deinceps præcepta Christi tā ante institutionē Eucharistiæ, q̄ in ipsa institutione promulgata. Primū itaq; præceptum ex uerbis Domini. Ioā. 6. olim assumptū est à Bohemis. ait. n. Christus, nisi manducaueritis carnem filij hoīs, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem. n. modo necessitatem communicandi sub utraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: oā quemadmodum de baptismo dixerat Io. 3. Nisi q̄s renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non pōt introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.

¶ Nos aūt dicimus hæc Christi uerba nō esse scdm genuinū sensum intelligēda de usu Eucharistiæ, imo nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramētali. Et hoc facile manifestatur, ex eo q̄ si intelligerent de Eucharistia, tolleretur Baptismi sufficientia ad salutē: pari siquidē modo hæc necessitatē sonant edendi carnē & bibendi sanguinē filij hominis, quo sonant illa alia Dn̄i uerba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, q̄ si in istis uerbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiā, non sufficit Baptismus ad salutē, sed ad hoc q̄ aliquis habeat uitā, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiā. Cuius contrariū non solum in Symbolo fatemur, confitentes unum baptisma in remissionē peccatorū: sed Dn̄s in Euangelio dicit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos [illegible] nos fecit p̄ lauacrū regenerationis. Quia igitur idē est asserere uerba illa Christi, Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare baptismi sufficientiā ad salutē, clarè patet uerba illa non intelligi posse de cibo. & potu Eucharistiæ: & propterea inde nō hri præceptum ad sumendum Eucharistiam sub utraq; specie. Discutere aūt quis sit germanus sensus illorū Christi uerborū, nō est præsentis negotij, nā sat est propositæ quæstioni nosse, q̄ non loquitur ibi dn̄s ad literā de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere p̄cepta Christi promulgata, qn̄ instituit Eucharistiæ sacramentū: Vide Euangelia omnia, nullū inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucā immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem. Apud th Paulum Apostolum primæ ad Cor. 11. duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei cōmemorationem: alterum immediatè post Eucharistiā sub specie uini, uidelicet, Hoc facite quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullū sacrum ferunt mandatum de cōione sub utraq; specie, ut patet discutiendo singula. Præceptum. n. immediate post speciē panis tam apud Lucā q̄ apud Paulum manifeste refertur ad Eucharistiam sub specie panis, ut ipse cōtextus testat. Præceptū autē apud solū Paulum scriptū de imitatione Christi in Eucharistia sub specie uini, limitatur manifestissimè ad uices, quibus, bibimus in commemorationē Christi: ita q̄ nō est præceptū absolutè, sed est p̄ceptū ex suppositione, uidelicet si biberimus in Christi memoriā, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igr̄ p̄cepit, ut bibamus in eius memoriā, sed p̄cepit ut quoties in eius cōmemoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties utemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc Bibite nāq; manifeste significat usum calicis, & consequēter facere distinctū: cōtra bibere significat consecrare: hoc præcipitur. n. ad literam, ut associetur usus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, q̄ similē associationē nō præcipit circa usum Eucharistiæ sub specie panis, innuauit q̄ usus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, usus uero sub specie panis licitus, ut ritus Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro cōmunicantibus extra Missarum solemnia.

¶ At si quispiā cōtenderit, q̄ hoc præceptum directè obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nā ex eo q̄ bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, q̄ sacerdotibus celebrātibus Missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur. Hoc facite. sed sub hoc Facite, comprehenditur et dare alijs calicem, quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicē: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumentorum imprimis ad textū literæ, quia cōtextui literæ nō quadrat hic sensus. Nā in litera, hoc facite, distinguitur cōtra bibere: ac p̄ hoc conficere sacrm̄ distinguitur contra usum sacramenti, ac per hoc non tā amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandū ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacri, eo ipso q̄ distinguitur contra usum calicis. Quæcunque igitur spectant ad usum calicis, cōprehenduntur hæc sub bibere, & q̄ spectant ad ipsum sacrm̄ cōprehendunt sub facere hoc, secundū suauē contextus sensum: perspicuum aūt est, q̄ dare alijs calicē, spectat ad usum sacramēti, & non ad sacrm̄ ipsum. Non igitur cōprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem Aduertat deinde q̄ Lutherani non constarent sibijpsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, q̄ sacerdos celebrans tenetur dare calicē omnibus præsentibus, si hoc facite, comprehenditur ēt dare sacramentum, ut Christus dedit: nam Christus dedit omnibus p̄sentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igr̄ obligatus Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimūque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestū est quod non tenet Christianos populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraq; specie uoluntariè igitur, & nō authoritate Scripturæ p̄dicatur illicitam esse cōionem sub specie panis tantum Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ authoritatē suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

Confiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admisit, Lutherani non solum negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos aūt dicimus haberi ex Euangelio cōfessionē peccatorum mortalium oīum, & non obstare Prophetæ sententiam allatam. Quod. n. peccata oīa confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacrm̄ pœnitentiæ tradita a Christo, qn̄ instituit hoc sacrm̄ Io. 20. manifestatur: ait. n. Chr̄s Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus uerbis datur a Chr̄o ministro sacri facultas duarum actionum, uidelicet remittendi, uel retinendi peccata quorumcunq;: & ex hoc ipso, q̄ ministro cōmittitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusq; pœnitentis: manifestè sequitur, q̄ oportet ministrū (nisi cæcus ministrare uelit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinendū: quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionē. oē n. peccatū retinendū impedit remissionē cuiuscunque peccati hoīs confitentis, quia non pōt simul unum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata q̄cunq; unius hominis connexa esse tā quo ad remissionē, q̄ quo ad retentionē, & relatiuè ad Deū, & relatiuè ad Chr̄i ministrum, perspicuū est. Et relatiuè quidē ad Deū patet ex eo q̄ ille cui remittitur a Deo peccatū, amicus Dei constituitur, iuxta illud, Beatus uir, cui non imputauit Dn̄s peccatum: ille aūt, cuius retinet peccatum, & manet in peccato unico, inimicus Dei est, & p̄ consequens oīum reus, iuxta illud Iac. 2. qui in uno offendit, reus omniū factus est. Ex hoc aūt q̄ tā remissio quā retentio diuina est peccatorū mortalium oīum q̄ quis hēt manifestè sequitur, q̄ ēt tā remissio quam retentio q̄ fit a Chr̄i ministro, debet esse non aliquorum peccatorū mortaliū cōfitentis, sed oīum: quia tā remissio, q̄ retētio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retētio, alioquin non uerificarentur Chr̄i uerba. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retenta sunt. Non uendicaret aūt sibi remissio ministri, assistētiā remissionis diuinæ, si discordaret à remissione diuina: discordaret aūt si Deo remittēte omnia, uel retinente oīa, minister quoque non remitteret oīa, uel nō retineret omnia. ad hoc aūt ut minister uel remittat oīa, uel reuocat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus ac temerarius remissor, uel retentor sit: & qm̄ ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionē p̄priā innotescunt, consequens est, ut oporteat confitentem confiteri oīa sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ dicimus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta a Lutheranis distinguēdo de cōfessione uel absolutè, uel ut est actus humanus. Est aūt cōfiteri omnia absolutè, nullū peccatū inconfessum relinquere: confiteri uerò omnia, ut cōfessio est actus humanus, est cōfiteri omnia: quantū

cōfessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc ꝙ delicta nullus ad plenū intelligit, esto ꝙ impossibile sit hoīem confiteri absolutè oīa peccata sua (quia ignota relinquis inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis cōfiteri oīa peccata sua, quia sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur oīa peccata absolutè, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam hēt, non oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, q̃ humana actionem nullam exigi ab hoīe, quæ non sit in hominis ptāte: ideo cum ex Euangelio habetur, cōfessionem oīum peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolutè, sed de confessione omnium peccatorum, ut subest facultati humanæ, quod est dicere, vt pœnitens cōfiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfactione.

Satisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶Nos aūt dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoq; esse post veniam peccati satisfactionē pro peccatis, eamq; fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutā veniam peccati, satisfactionem q̄nq; superesse pœnæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus.n. Deum q̄nq; remittere peccatum, quoad culpam, & quoad pœnam, ut patet tum in latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem baptismalis sola sufficit ad salutē æternā, si anteq̃ baptizatus moriatur, nouum peccati obicē non ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in hmōi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoq; Deū q̄nq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, ut patet 2. Reg. 12. ubi clarè legimus ꝙ arguente Nathan propheta Dauidē de adulterio simul & homicidio: & dicēte Dauide, Peccaui Domino, rādit Nathan, Etiam Dñs transire fecit peccatum tuum, & non morieris: veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his.n. patet Deum remisisse peccatū & quoad culpam, & quoad aliquam pœnam: non remisisse aūt quoad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in c. 16. testanī, quoad punitionē eiusdem in publica violatione vxorū à proprio filio, nec quoad punitionem eiusdē in persecutione mali ex domo propria. nā pp hoc peccatū passus est ab Absalon filio suo, oēs siquidem pœnas has ex parte Dei Nathan propheta cōminatus est pp illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, ꝙ Deus remittit q̄nq; peccatum, & tū post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifestè dicimus Deum q̄nq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remisit remittendo peccatum.

¶Quia autem hmōi reliquiæ pœnæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciēdo) & Dauid exoluit satisfaciendo (nā nō ipse intulit sibiipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, ꝙ hmōi reliquias pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euang. Matth. c. 3. & inuenies Ioannem Baptistā p̄dicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum, Facite fructum dignū pœnitentiæ. Quorū primū spectat ad ipsum peccatū Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitendi actū significat. Secundum aūt verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiā cōsequentia pertinere fructus.n. pœnitentiæ sunt opus prouenicns à pœnitentia, vt à radice, seu arbore. Et ex eo ꝙ non dicit, Facite fructum dignū innocentia, seu fructū dignum iustitia, seu fructū dignum bonitate, sed fructū dignū pœnitentia: manifestum fit, ꝙ de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitētia) loquitur, ut videlicet faciant fructū dignū radice internæ pœnitentiæ. Perspicuum aūt est ex eo ꝙ pœnitentia est præteritorū peccatorum, ꝙ fructus digni pœnitentia est opus restaurans ea, quorum est pœnitentia, hoc est reparans ea q̃ omisisse, vel commisisse nos pœnitet: hoc aūt vocamus satisfacere pro peccatis, pro quanto in hoc cōprehend̄ deletio oīum malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si.n. pœnitentia non fructificat reparationem oīum perditorū per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsā extenderetur, quia suapte natura exigit, ut ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit, & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶Ex authoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quod quandoque post veniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, quæ sunt fructus digni pœnitentia.

¶Quod verò obijcitur de nostris operibus, ꝙ nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignū censeo discussione noua. Nā scriptura plena est sententijs sonantib. tū opera nr̄a nō sunt meritoria, tum ꝙ opera nr̄a sunt meritoria, & perspicuum est has duas sententias non sibiinuicē aduersari, sed esse sensum, ꝙ opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & cōsequenter nec satisfactoria: quodq; opera nr̄a, quatenus ex diuina sunt gratia & præueniente, & subsequente, & perficiente, sunt meritoria, & cōsequēter satisfactoria. Et ambo tā clarè habent in innumeris Scripturæ locis, ut apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint: & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

Lutherani inuocationē Sanctorū aiūt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hoīum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus summarie, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominib. quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶Et quidem ꝙ Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zach. 1. ubi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo nō misereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matth. quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis: dico enim uobis, quòd Angeli eorum in cœlis semper uident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶Qd autem inuocādi à nobis sint sancti Angeli, hē in primis ex Gen. 32. ubi Iacob inuocauit Angelū ad benedicendū sibi. Non dimittā, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. ubi Daniel de seipso dicit. Accessi ad unum de assistentib. & veritatē quærebam ab eo. Nec est dubium, ꝙ de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoq; c. 1. de sanctis Angelis hr̄, ꝙ oēs sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittūtur, pp eos qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc n. ꝙ Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, nō pp se Deum, sed pp nos hæredes uitæ æternæ, ordinasse intelligitur, ut nos inuocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi vsq; adeo desipere liceat, ut dato principe, seu curiæ aduocato peregrino, uel pupillo, negetur simul disponi ut peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶Quocirca inuocationē sanctorū Angelorū vtpote manifestam secūdū sacras Scripturas relinquēdo, ad inuocationē sanctorum hoīum trāseamus. Duob. modis inuocare cōsueuimus sanctos, uel directè eos rogādo, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deū per Sctōrum merita, ut in canone Missæ Ecclesia cōsueuit rogare, dicendo, Quorū meritis precibusq; cōcedas, &c. Vtroq; aūt modo ex sacra Scriptura haberi inuocationē Sanctorū dicimus. Et quidē ꝙ aīæ Sanctorū intercedant pro nobis, hr̄ ex Apo. c. 6. Vidi sub altari aīas interfectorum pp verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Dñe sanctus, & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Ex hoc.n. ꝙ aīæ Sanctorum orant Deū contra malos habitantes in terra, manifestè dicimus ꝙ multò magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorum ad bonum nostrum, quam ad malum nostrū. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dñs, ꝙ diues in inferno intercessit p fratrib. suis in hac uita manentib. ex hoc.n. reuelatum esse insinuauit, ꝙ multò magis sanctæ aīæ intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus ēt importune supplicat pro salute fratrum, multò magis sancti viri, quorum in hac uita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, tamq; beati cōtinuant charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶Quòd aūt à nobis inuocādi sint, ex scriptis Matth. 27. hr̄. Scribitur.n. ibi ꝙ multa corpora Sctōrum, qui dormierant, surrexerunt & uenerunt in sanctā ciuitatē, & apparuerunt multis. Hinc .n. hr̄, ꝙ Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruēdo nos nō solum per sanctos Angelos, sed ēt per sanctos hoīes. non .n. uane apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de uero Messia, deq; illius resurrectione. Ex hoc n. ꝙ vsque ad ips̄ illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per hoīes sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines, insinuauit noua se habuisse media gubernationē electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus misisset Angelos in Hierusalem ad apparendū multis & instruendos illos, sed ex eo ꝙ non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed ēt per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit ꝙ ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc ulterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinę gubernationis quo gubernat nos etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioqui cederet illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem ad diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (ut plures Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quòd demum orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. ubi Moyses supplicando Deo inter alia dicit: Recordare Abraham, Isaac & Israel seruorum tuorū. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, uidelicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifestè inferes quòd non solum per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quòd in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint non tradi totum esse certitudinem mathematicam quærere in moralibus, & uniuersaliter in agendis à nobis. Romæ, die 15. Aug. 1531.

TRACTATVS DECIMVSTERtius Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, ad serenissimum Angliæ regem, fideique defensorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris, sententia.

LÆTATVS sum in his, quæ dicta sunt mihi quòd non celsitudinis authoritate sed sacrarū literarum documētis maiestas tua ad antiqui coniugij explosionem nouamque ducēdā uxorem mota est: quòdq; id licuisse, nō credendo doctoribus, sed proprij ingenij acumine propriaq; intelligentia se scire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem nostrā Rege Theologo decorauit: quocirca non ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, ut subiuncta legere, librare, atq; cum his, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur: si fortè plus uideāt oculi, quam oculus. Et quia regē Theologum alloquor, ueræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit uniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc an coniugiū inter relictam fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmatiuā fundari super legem Leuiticā scriptā capite decimo octauo, & uigesimo, & sup uerba Ioan. Baptistæ, Matthæi 14. & Marci. 6. & propterea, si compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinū morale. Et q lex quidē Leuitica (uidelicet, Turpitudinē uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) nō phibeat inhonestatē moralē, ex duobus ostenditur Capitibus. Alterū est in eodem 18 cap. Leuitici, ibidem enim conceditur, ut uir sororem defunctæ uxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororē uxoris tuæ in pellicatum illius nō accipies, nec reuelabis turpitudinē eius adhuc illa uiuēte: quibus iuxta Hæbraicam ueritatem dictio interpretata pellicatū sonet angustiam. ex eo enim quòd inhibitio coniugij cum sorore uxoris restringitur ad tempus uitæ uxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione non cōprehendi coniugiū cum sorore uxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio uiuente illa, liberum esse cōiugium cū sorore defunctæ uxoris. nam quemadmodum coniug a in quibuscūq; gradibus iā affinitatis quā cōsanguinitatis nō prohibitis à lege Moysi, inter indulta supputabantur, ita cōiugium cum sorore uxoris defunctæ, ex hoc ipso q in lege Moysi nō prohibet, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaq; hāc legē priori, formatur ratio hæc inter unam mulierē & duos fratres & inter unum uirum & duas sorores æquale ē uinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, ut per se manifestū est, ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem coniugium quoq; cum relicto sororis cōtinet inhonestatem moralem, & si coniugiū cum relicto sororis nullā continet inhonestatē moralē: coniugiū quoq; cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralē. Et quia lex Leuitica monstrat, coniugium cum relicto sororis non continere inhonestatem moralem, non comprehendendo illud inter phibita: consequens est ut ex eodē capite Leuitici discamus, q cōiugium cum relicta fratris non continet inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitū, quia malū moraliter, sed ideo malū q̄ prohibitum, Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore uxoris mortuæ: quia parē inhonestatē moralē habuisset. Quod uero æquale sit uinculum necessitudinis utrobiq;, probatione non eget: q autē par sit ratio turpitudinis utrobiq;, patet ex eo q sicut turpitudo fratriæ non detegenda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniā effecti fuerant una caro fratria, & frater defunctus, ita turpitudo sororij non detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctę. nam sororius & defuncta soror effecti fuerāt una caro. Ex hoc igitur q lex diuina unum prohibet, & aliud concedit, attestatur quòd ratio inhibēdi alterum non est inhonestas moralis, sed authoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum, & relictam fratris in casu defuncti fratris absq; prole: nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu nō solùm licitū, sed sancitum cōsuetudine, uel Patrū authoritate, innuit scriptura Genesis trigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomi. 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absq; prole, erat licitum. Ex his autem surgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quàm sub lege: ergo nō per se malum moraliter. Assumpta cōditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis p se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autē, quia id quod per se conuenit alicui, nonquā separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunq; illud inuenitur, quia necessario conuenit illi, ac per hoc impossibile est separare a re id quod cōuenit illi rei per se: ac per hoc coniugium inter leuirum, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauū semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque q coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoq; sine prauitate, dicimus quòd non est per se prauum, quod non fuit prohibitum, eo quòd esset per se prauum: sed ex authoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galileę Tetrarcham, Nō licet tibi habere uxorem fratris tui, aliena sunt a proposito, tum quia de uxore fratris uiuentis loquebatur Ioannes, ut testatur Iosephus Antiq. li. decimooctauo, c. 14. clarè enim dicitur, quòd Herodias deseruit uiuum uirum. Egesippus quoq; de excid. Hierosol. lib. secundo, capite quarto, clare dicit de Herode, quòd fratris uxorem uiuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se cōueniente tali coniugio committitur enim sophisma a pluribus causis ad unam determinatē. Illicitum siquidem proficisci pōt ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto q Herodias fuerit relicta fratris, uerum dixit Ioannes, Non licet tibi habere uxorē fratris tui, quia prohibitū hoc est in lege. Clarum enim erat, q non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hęc doctissime Rex, si uera ac sufficientia esse uidebuntur, corrigendum est factum, at si non sat esse iudicantur: significetur quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, q q̄ cœpit, perficiat. Si uerò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei bonitatem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimè autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimoseptimo, statuit agēdum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalū tantę multitudinis Christianorum in Europa, non solum uulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis suæ: quæ fœlix ualeat. Romæ, uigesimoseptimo Ianuarij 1534.

Responsiones Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissa 16. articulorum censuras, eiusdemq; de cōiugio cum relicta fratris sententiæ quę simul cum enarratione sua, ad studiosorum utilitatem post mortem authoris per Ioannem Danielem S. C. N. Pœnitentiarium additæ sunt hæc.

TRAC-

TRACTATUS QUARTUSDECIMUS, de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem Maximum, in decem capita diuisus.

CAPUT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater post pedum oscula, beatorum perpetuam fœlicitatem, iussisti ut libellos de coniugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatus, causamque totam diligenter inspicerem, quæ iudicii consiliique mei esset accuratissime perscribere: quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinẽ tuã hac molestia liberarem, studui mox (ut par erat) iussis parere, perlectisq; libellis pro & contra, animaduerti multas cõmunes inserias quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent, & multa conficienda essent uolumina, & latissimus literatis certaminibus campus daretur, ut desiderandus semper finis superesset. Quocirca cõsului ad propria causæ de qua agitur, & ad punctum quæstionis ueniendo, ante oculos locandum in primis quod in quæstionem uertitur, duxi, ut omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi necessitas.

CAPUT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMUS Angliæ modernus Rex dum esset adolescens serenissimo patre eius Angliæ regem agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tunc non regina sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente authoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdẽ Reges consumauitq; matrimonium, ac genuit ex ea, multisq; annis coniugali effectu & affectu cum ea uersatus est: modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, utpote contra ius diuinum atq; naturæ a sacris Conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex propriis discutienda, præmissu tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Hẽrico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filii nostri Ferdinãdi regis, & charissimæ filiæ nostræ Elisabeth reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illustribus salutem.

¶ Romani Põtificis præcellẽs authoritas cõcessa sibi desuper utitur potestate, prout personarũ, negotiorũ & tẽporũ qualitate pẽsata, in Dño cõspicit salubriter expedire oblata nobis nuper pro parte uestra petitionis series cõtinebat, q; cum alias tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondã Arturus charissimi in Christo filii nostri Hẽrici Angliæ regis illustriss. primogenitus pro cõseruandis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter charissi. in Christo filium nostrũ Ferdinãdũ, & charissi. in Christo filiã nostrã Elisabeth Hispaniarũ & Siciliæ reginã, Catholicos, ac præfatum Angliæ regẽ, & reginam matrimoniũ legitimè per uerba de præsenti cõtraxissetis, illudq; carnali copula forsan cõsummauissetis, dictus Arturus prole ab huiusmodi matrimonio nõ suscepta decessit. Cum autem sicut eadẽ petitio subiungebat ad hoc ut uinculũ pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniũ inter uos per uerba legitime de præsenti cotrahere, supplicari nobis fecistis ut uobis in præmissis de opportunæ dispẽsatiõis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem uigere intentis desideriis affectamus uos & quemlibet uestrum à quibuscunq; excõicationibus, &c. Huiõi supplicationib. inclinati, uobisque, ut (impedimento affinitatis huiõi ex præmissis prouenientẽ, ac cõstitutionib. & ordinationib. apostolicis cæterisq; contrariis nequaquã obstantib.) matrimonium per uerba legitimè de præsenti inter uos contrahere, & in eo, postquã contractũ fuerit, & si iã forsan hactenus de factõ publicè uel clandestinè cõtraxeritis, ac illud carnali copula cõsummaueritis licitè remanere ualeatis, autoritate apostolica tenore præsentiũ de spiritualis dono gratiæ dispẽsamus: ac uos & quẽlibet uestrũ, si contraxeritis, ut præfertur ab excessu huiõi ac excõicationis sñia, quã propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolem ex huiõi matrimonio siue contrahendo, susceptam forsan, uel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso q; tu in Christo filia Catherina pp huiõi rapta non fueris. Volumus aũt q; si huiõi matrimoniũ de factõ cõtraxeritis, cõfessor per uos quẽlibet uestrũ eligẽdus, pñtam salutarem pœnitẽtiam uobis iniũgat, quã adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calẽ. Ian. anno primo.

CAPUT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugiũ inter uxorẽ fratris & leuirũ ter Mosaica lex statuit, primo Leui. 18. his uerbis, Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterũ c. 20. his uerbis, Qui duxerit uxorem fratris sui, rẽ facit alienã, seu illicitam, turpitudinẽ fratris sui reuelauit absq; liberis erit. tertio Deut. 25. his uerbis, Qñ habitauerint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filiũ noĩe illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel: si aũt noluerit accipere uxorẽ fratris sui, q̃ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq;, Non uult frater uiri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugẽ sumere, statimq; accersiri eum facient, & interrogabũt, si responderit, Nolo eam uxorẽ accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetq; in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domũ fratris sui: & uocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis uerba allata, quãuis sedm ueritatẽ sufficerent, quantum ad præsentem spectat causam, quia tñ nonnulli ex eo q; aliter sonat textus Hebraicus, uertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obiiciendo, q; non dr. Accipiet eam frater uiri eius, sed cognatus eius: & similiter non uxor fratris, sed cognata reperitur constat. n. Cognati noĩe consanguineos intelligi: id diligentiã adhibui, ut textũ hunc de uerbo ad uerbũ iuxta Hebræum haberem hic inserendum: & est talis, Qñ sedebunt fratres simul, & morietur unus ex eis, & filius non est, nõ erit uxor mortui foris uiro extraneo: leuir eius ueniet super eã & capiet eã sibi in mulierẽ, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non uolet uir capere fratriã suã, ascẽdet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semẽ in Israel, non uoluit leuirare me, uocabuntque eum seniores ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet, Nõ uolui capere eã, & appropinquabit fratria eius ad eũ in oculis senũ, & excalciabit calceũ eius, à pede eius, & spuet in faciẽ eius, & respondebit & dicet, Sic fiet uiro qui non ædificabit domũ fratris sui: & uocabitur nomẽ eius in Israel, Domus excalciati calceo, hæc ibi.

¶ Vbi clarè patet legẽ hãc loqui de fratrib. quos fratres carnales appellamus, & q; interpres nouus, qui cognatum & cognata uiius est, Latinã linguã iuxta vulgare Italicũ usurpauit, appellando eũ qui Latinè appellatur leuir, cognatũ: & eã, quæ Latinè fratria uocatur cognatã, eo aũt usq; Hebraicus sermo utitus proprio Leuiri noĩe, ut ex illo formet uerbũ, quo bis in hac lege utitur, loco cuius oportuit fingere nouũ uerbũ Latinũ à leuir deductũ Leuirare, significãs exequi ius leuiri erga fratriã. Mirũ est aũt, in dubiũ uerti legẽ hanc de fratrib. carnalib loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponentes Christo uxorẽ septẽ fratrũ sedm legẽ Moysi, id testentur, & iã apud mulierculas hoc notissimũ fuisse testentur uerba Noemi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris noĩe in hac lege clarè habeatur. Nam ubicunq; in istis legib. est nomen Fratris, in Hebræo eadem penitus dictio habetur: ita q; idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deu. ut si unam æquiuocandi licentiam quis usurpet, alias quoque æquiuocandi legitimè cõcedat: ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de fratribus non carnalibus,

Matt. 22. c. & Luc. 20 f. Ruth. 1. manifestissime soluitur, qñ ubi de fratrib ex eodẽ utero egredientib. sermo est.

No quòd repetitur nomē fratris secundum idē uocabulum cum dicitur, quando habitabunt fratres simul nō autem qñ dicitur cognatꝰ uel leuir. &c. Non est cum, adud Rabinos Hebræos etiam ꝑ confesso habeatur.

carnalibus, desistat a cœpto, ex hoc q̃ eandē licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, ut nullum de coniugio inter leuirum & fratriā ius iā diuinum, q̃ naturæ scriptū haberes & cōsequenter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia sup hoc solo uniuersa mo les huius controuersiæ fundata est. Non est itaq; uertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

Conuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomicis in hoc quòd de fratribus carnalibus loquū tur, differentia manifesta inter Leuiticas, & Deuteronomicas est penes hoc, q̃ Leuiticæ sunt leges de genere, Deuteronomica uerò est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de uxore fratris, non specificando uiui uel defuncti. Deuteronomica de uxore fratris defuncti. illæ de uxore fratris non specificando cū filio uel sine filio: ista de uxore fratris defuncti sine filio. illæ de uxore fratris nō cognoscenda, nō specificādo ad ꝓpriū, uel fratris semē nomēq; seruādū, ista de uxore fratris defuncti absq; filio ad suscitandū semē nomē fratris: quibus adiunge quartā necessario subintellectā specificationē, q̃ ille de uxore fratris specificando, an ætatis qua possit generare, an uetula. ista de fratris uxore in ætate, qua pōt generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipit ad suscitandum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absq; omni controuersia, non omne cōiugiū inter leuirum & fratriā esse diuina lege prohibitum: sed discernēdū ac inter coniugiū leuiri cū fratria sine specificatione aliqua, uel tot specificationibus in Deuteronomica lege uallatū, & fatēdū q̃ in genere sine specificatione aliqua cōiugiū inter leuirū & fratriā, est diuina lege dānatū: cōiugiū uero inter leuirū & fratriā tot cō ditionibus fultum non solum licitū, sed præceptū diuina lege ast. Hæc sunt, quæ circa cōiugiū inter leuirū & fratriā manifeste sancita à Deo habemus. An autem diuinæ istæ leges ueteris Testamenti ligent noui Testamenti professores, an expirauerint parùm refert, quo ad cām propositā. Illud tamen silentio inuoluendū nō est q̃ cum istæ leges cōueniant cū sententia (uidelicet de coniugio inter leuirū & fratriam tunc in actu) uidelicet actu pietatis, quæ cultū officiumq; sanguine iunctis exhibet, tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia utraq; sunt præcepta partim iudicialia, & partim moralia) tum in autore (quia oīa diuina autoritate sunt edita per Moysem) quatenus diuina ligat, eadē rōne perseuerat, & Deuteronomicæ quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia, & ueritas per Iesum Christū facta est. diai quatenus diuina q̃a nō est hic sermo de eisdē legibus quatenus mortales sunt, sed quatenus diuina sunt autoritate per Moysē fulte.

CAPVT V.

Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni tam diuinæ quam humanæ legis nō testimonio, sed uinculo, clarè patet tum cōiugium inter leuirum, & fratriā absoluiè esse turpe. (Turpitudo enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinē fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) tū cōiugium inter leuirum & fratriā ita latū tot antedictis conditionibus esse moraliter bonū. Ex eo enim q̃ coniugiū inter leuirū absoluiè est turpe, infertur q̃ turpitudo illa p cōiugiū inter eosdē tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin & tot conditionibus uallatum esset moraliter turpe, ac ꝑ hoc illicitum. cuius opinionem testatur lex diuina: & cum turpitudo moralis non tollatur nisi per bonum morale, cō sequēs est, q̃ per morale bonū consurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirū, & fratriam, tollatur turpitudo, q̃ inesset eidē coniugio nudo. patet igitur inter leuirū & fratriam coniugium honestatum tot conditionibus, bonū moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonū moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratriam sic honestato, q̃ sit turpitudo consequens coniugiū inter eosdem absoluiè. Nam nisi istius bonitas uinceret illius turpitudinē, præceptū istius in specie non uinceret prohibitionē illius in genere, ita q̃ diuinū ius præceptū prohibitione illius urgēte, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quàm turpitudinē, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria: & tantùm excellit, ut etiam tollat rationē turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestū & piū. Quo fit, ut si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi uinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honestatum his conditionibus, proculdubio honestum ac pium connubium subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi, Gen. 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirū & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifestis iuxta diuinū ac naturæ ius rectissima infertur ratione, q̃ si longè maius bonum, q̃ bonum ex oībus conditionibus in lege Deuteronomica expressis consurgens poscat initi cōiugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Seceris.n. loquor humanis legibus.) Et sc̃dm quidem naturæ iura patet illa ro, rectæ rationis dictamen exigit, ut si minus bonum sufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonū. Secundum uerò diuina iura patet eadem illa ro ex eo, q̃ nullæ leges multiplicantur pp multitudinem euētuum, qui contingere possunt. Oportet.n. infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes: sed in omni politia leges conditæ intelliguntur sic, q̃ ex uno casu decreto intelliguntur decreti oēs similes, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendā aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse, q̃ multò maius bonum et sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, ut probatione non egeant, sed insinuatione, q̃ in proposita materia (ut in propriis ostendum est) non est digrediendum ad quodcunq; maius bonum, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo cōiugij inter leuirū & fratriam consistit in fratris defuncti dehonestatione, & in coniugio Deuteronomico tollitur hmōi irreuerentia defuncti fratris per eius dem fratris defuncti bonū, uidelicet nomen eius suscitandū & propagandū in familia ꝓgenitū ex fratria, q̃ fuerat una cū ipso charo, & ex leuiro cōiunctissimo sc̃dm carnem defuncto fratri, tanquā supplente uices defuncti ad generandū ipsi defuncto familiam. Et hæc idcirco discussa sint, non quia supponamus cōiugiū inter serenissimos Reges Reginamq; Angliæ contractum fuisse ad suscitandū nomē fratris defuncti: constat.n. hoc esse falsum, sed ut clarè pateat sc̃dm ius naturæ, diuina etiam authoritate firmatum, nō unico tm̄ euentu honestū esse cōiugium inter leuirum & fratriā, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quā sit illud iā exiguū bonū, uidelicet nominis per filiū fictum, idque incertum. Incertum enim est, an proles sequatur.

CAP. VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicatius consideratum librarumque fuerit, q̃ id intus natiuæ, quod in his Leuiticis legibus cononetur, uidelicet de honestatio fratris defuncti, repēsarii per tam exiguum ac incertum bonū defuncti, cui nihil boni aut mali accidere potest ex operibus mere humanis, nisi in existimatione hominum: quòdq; bonum commune ciuitatis uel patriæ nō in opinione, sed in re est longe maius, & finis suapte natura est (nam singulorum bona externa ad cōe bonum ordinantur ut finem) manifestabitur q̃ tam secundum naturalis quam diuini iuris rationem rectissimū cōiugiū inter leuirū & fratriam honestatur, si ob cōe patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollēdum dehonestationē defuncti fratris, cōe patriæ bonum quam tam exiguum, idq; incertum, bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum in potius nomine cō sistens, idq; exiguum, utpote non, consequens præclarum aliqd factū imò nullū defunctum factū, sed naturale opus alterius, si anim efficax erit ad generādū. Nec intelligenti in hac deductione aliqua digressio a propriis materiæ quæ tractatur: qui procedere à bono externo unius ob bonum commune, non est digredi: sed progredi a parte ad totum, a bono partis ad bonū totius, a re ordinata ad finem ad rē illius finē: & hæc iā manifesta tamq; consona sunt iuribus, ut iniuria illis fiat si diutius discutiātur.

CAP. VIII.

Quòd coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, q̃ diuinū ius testificatur in minori bono rōe patriæ bonū sufficere ad tollendū turpitudinem coniugii inter leuirū & fratriā, & naturæ ius in minori, quoq; bonō testatur idē manifestè infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginā ob bonū seruandæ pacis inter reges Hispaniarū Angliæ contractum (ut clarā explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonum utrique iuri, adeò quòd si sceciniantur humana iura, coniugiū hoc nulla indiguisset dispensatione, quoniā ferēdo secū commune

bonum

bonum pacis inter tã excelsos reges fert secum conditionem tã diuini, q̃ naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestandũ coniugium inter leuirum & fratriam. Verum dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorũ iurũ, tum ad authorum honestationem illius singularis coniugij ob cõe bonum pacis. Honestatio.n. illius coniugij ex cõi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus diffinitur magistraliter, ab apostolica aũt dispensatione authoratur. Quocirca Iulius Papa dispẽsando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit uincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed authorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia.n. hæc fert secum dispensatio ob communa bonũ pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, ut Papa, quàntumcunq; minimum ius diuinum, aut naturæ in toto, uel in parte tollat. Hoc.n. authori naturæ reseruatur, illud uero authori diuinæ legis, sed non alienũ à Christiana professiona, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tã ius diuinum, q̃ naturæ. Dispẽsatio itaq; illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quãto enim attigit iura humana, efficit licitum q; secundũ humana irrita fuisset illud: quatanus uero attigit iura diuina & naturæ: diffiniuit ac authorauit licitũ, quod secũdum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari uel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiã honestationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti alterũ q; uxor eius q̃ fuerat una cũ ipso charn ex hoc cõiugio, sublimata est in futurã Reginã Angliæ, ut regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum q; frater eius ex hoc cõiugio redditus est securus à tali ac tanta malorũ cõgerie, qualẽ & quantũ bella inter regna afferunt inter se. Interesse autẽ mea defuncti mala pœnę futura fratri meo testat euãgẽlicus diues sepultus ĩ inferno dũ rogat Abrahã, ne fratres sui ueniãt in illum locũ tormentorũ. Honestatur itaq; hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, q̃ sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re non dubia, sed certa: tum ex maximo communi bono pacis, authoraturq; apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA aũt diuina lege perspecta facile monstratur q; siue diuinæ legis, circa coniugium inter leuirum & fratriã ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Anglię licitum, atq; honestum est nũ. Nam si diuina ueteris Scripturæ spirarũt, nulla hinc illis irfertur iniuria: si uero & hodie ligant cum cõstet ex eadem diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotẽ spectare emergentes causas ambiguas, ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est q; & si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirũ & fratriam, ex eo q; summus Sacerdos requisitus, ut hinc diuina iura naturæq;, ac humana, quæ uidantur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruadæ libraret (propter hoc.n. constat supplicatũ fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius, dispẽsando authorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonũ pacis reddidit illud licitum & honestũ. Nã p hoc diuina authoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurũ diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia & fingẽdi licentia concessa inficiari mẽte quãuis ore nemo põt, ambigua saltẽ fuisse iuxta legẽ diuinam ac naturæ causam, uidelicet si ob tale bonum pacis honestandũ erat coniugium inter leuirũ & fratriã & diffinitionẽ talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis cõis conformẽ esse diuinę legi, cui inter humana nihil magis quadrat, q̃ cõe pacis bonum. Et hæc dicentem, non q; causa ambigua sit quoniam deductum iam est cõe bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandũ coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demõstrandũ) q; esto quòd ambigua ac difficilis fuisset causa authoritas summi Sacerdotis diffiniendo iuxta rationem ualde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, sufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ nõ solum quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM sacra Concilia, sacri Põtifices, sacri Doctores, damnãdo cõiugiũ inter leuirũ & fratriã ius diuinũ & naturæ citãt, manifestũ ex audiuis, q̃ qđ nõ militãt eorũ dicta aduersus hoc cõiugiũ, scilicet ius diuinũ & naturæ apostolicaq; authoritate cõtractũ. Dãnant siquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri fultũ, ex hoc ipso, q; iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara n. luce iam patet, iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudum: cõsonum aũt fore utrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium uastitum multis honestatis speciebus, siue pp bonum fratris defuncti, siue pp bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec etiã aduersus illos Doctores qui dicunt, & uerissimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est, facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nã (ut patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob cõe bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imo tum diuino, tum naturę iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest uti, diffiniuit & authorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendũ omnem ambiguitatem utriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quam quod a Spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula ualeat beatitudo tua Romæ, die 13. Mar. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVSDECImus Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans ut scandalo prouidere uelim, declarando ueritatẽ. Precib. itaq; tuis satisfacere cupiẽs, responsionem mitto ad receptam a te schedulã sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶ Articuli aliquot pro erroneis a Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excerpti.

¶ Titulus iste in primis falsus est: quia multi subscripti articuli nõ sunt in libris meis. Et deinde titulus iste incertũ manifestat authorem. Ex eo enim quòd dicitur a Theologis Parisiensibus, nõ explicatur qui sunt isti Theolog. cũ innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad uerificandũ numerum pluralem sufficiũt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit enim a Theologis Parisiensibus, intendit autem ut passim legentes & audientes fallantur, intelligẽdo ab uniuersa Theologorum schola Parisina. Nec temere suspicãtur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ nõ scripsi: ipsa enim impositio signum est mali animi: propterea uos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius uerò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶ Articulus itaque primus est, Licitum est uiro, uxore fornicante, ducere aliã. Secundus est, Non est eadẽ libertas uxori, quæ uiro. Articuli isti non sunt mei: neuter.n. inuenitur assertus in libris meis: ut patet in commen. super Matth. c. 19. ubi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶ Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Heb. non est authẽtica. Iste articulus non est meus: in cõmentarijs.n. super dictam Epistolam non negaui Epistolam esse authenticam: sed dixi q; dubio apud Hieronymum authore eius Epistolæ existente, dubia quoq; redditur Epistola, quã, nisi sit Pauli, non perspicuum est esse canonicã, & non nego ipsam authenticã, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est.n. epistolam esse canonicã, & aliud est esse perspicuum, q; est canonica. perspicuitas.n. spectat ad notitiam nostram, esse uerò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam, si namque tolleretur dubiũ, & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certũ est tamen quòd durante dubio, non est tantæ authoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia, non de ipsa Epistola (ut uerba mea clarè sonant) articulus uerò loquitur de Epistola secundum se.

¶ Quartus articulus est, Posterior pars ultimi capituli Marci, Nouissimè autẽ recumbentibus, nõ est authẽtica. Iste articulus non est meus; ut patet in Cõmen. super Marcum, Sed ex uerbis

Hiero-